JEAN M. AUEL

PIRMYKŠTĖ MOTERIS

MAMUTŲ MEDŽIOTOJAI

Jean M. Auel

PIRMYKŠTĖ MOTERIS

MAMUTŲ MEDŽIOTOJAI

Trečioji serijos „Žemės vaikai“ knyga

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
GIEDRĖ TARTĖNIENĖ

OBUOLYS

UDK 821.111(73)-31
Au25

Versta iš: Jean M. Auel
The Mammoth Hunters: Earth's Children, Book Three
Bantam Books, 2002

ISBN 978-609-403-609-5

Marshallui,
kuris tapo vertu
pasididžiavimo žmogumi,
Beverly,
kuri padėjo,
bei Christopheriui, Brianui
ir Mellissai,
su meile

PADĖKOS

Niekaip nebūčiau papasakojusi šių istorijų be knygų ir duomenų, kuriuos pateikė specialistai, dirbę vietoje ir surinkę mūsų priešistorinių protėvių artefaktus. Jiems reiškiu didžiausią padėką. Ypač dėkoju keliems žmonėms. Be galo patiko diskusijos, susirašinėjimas ir darbai, kupini ne vien faktų, bet ir minčių bei teorijų. Drauge privalau aiškiai pasakyti, kad tie, kurie suteikė man informacijos ir pasiūlė pagalbą, jokiu būdu nėra atsakingi už požiūrius ir mintis, išsakytus šioje istorijoje. Tai grožinės literatūros kūrinys, mano vaizduotės vaisius. Veikėjai, bendras supratimas ir kultūrų pavaizdavimas priklauso man.

Pirmiausia nuoširdžiai dėkoju Davidui Abramsui, antropologijos profesoriui ir nepaprastų kelionių vadovui, bei Diane Kelly, antropologijos studentei ir žmonių santykių specialistei, kuri suplanavo, suruošė ir palydėjo mus į asmeninę tiriamąją kelionę po tam tikras vietas ir muziejus Prancūzijoje, Austrijoje, buvusioje Čekoslovakijoje ir Sovietų Sąjungoje.

Labai dėkoju daktarui Janui Jelinekui, antropologijos instituto Brno, Čekoslovakijoje, direktoriui už man skirtą laiką ir parodytus daugybę tikrų artefaktų iš Rytų Europos, kurie aprašyti jo knygoje „Iliustruota žmogaus evoliucijos enciklopedija“ („The Pictorial Encyclopedia of the Evolution of Man“, *The Hamlyn Publishing Group, Ltd., London*).

Esu dėkinga daktarei Lee Proter iš Vašingtono valstijos universiteto, kad ir ką su jos amerikietišku akcentu jai skyrė lemtis viešbutyje Kijeve. Čia ji tyrinėjo mamutų kaulų iškasenas ir susitiko kaip tik tą žmogų, kurį mes žūtbūt norėjome pamatyti. Įveikusi visas kliūtis Lee suorganizavo tą susitikimą.

Už daug ką jaučiuosi skolinga daktarei J. Lawrence Angel, Smitsono instituto Fizinės antropologijos skyriaus vadovei: už teigiamus ir drąsinančius atsiliepimus apie mano knygas, už galimybę pažvelgti iš užkulisių, už paaiškinimą kai kurių skirtumų bei panašumų tarp neandertaliečių ir šiuolaikinių žmonių kaulų ir ypač už tai, kad nurodė žmones, kurie galėtų suteikti man tolesnės informacijos ir pagalbos.

Labai vertinu ypatingas daktarės Ninel Kortnič, rusės specialistės, tyrinėjusios Ukrainos aukštutinį paleolitą, pastangas. Ji buvo kilni ir maloni netgi tada, kai stigo laiko. Su ja mes apžiūrėjome artefaktus dviejuose muziejuose, ji padovanojo man ieškotą knygą apie muzikos instrumentus, kuriuos iš mamutų kaulų gamino ledynmečio žmonės, ir jų garsų įrašus. Knyga buvo rusų kalba, todėl aš labai dėkoju daktarei Glorijai y'Edynak, buvusiai daktarės Angel asistentei, kuri moka rusų kalbą, įskaitant techninius paleoantropologijos terminus, kad suorganizavo šios knygos vertimą, ir ypač už tai, kad jį patikrino ir pataisė techninius terminus. Taip pat dėkoju jai už tai, kad išvertė ukrainų kalba parašytus straipsnius, lyginančius šiuolaikinius ukrainiečių audimo raštus su raštais, išraižytais ledynmečio artefaktuose.

Dorothy Yacek-Matulis aš didžiai dėkinga už puikų, lengvai skaitomą ir tinkamą naudoti rusiškos knygos apie iš mamutų kaulų pagamintus muzikos instrumentus vertimą.

Taip pat dėkoju daktarui Richardui Kleinui, knygos „Ledynmečio medžiotojai Ukrainoje" (*University of Chicago Press*) autoriui, kuris maloniai pateikė papildomų dokumentų ir informacijos apie senovės žmones tame regione.

Ypač dėkinga esu Alexanderiui Marshackui, Harvardo universiteto Pibodžio archeologijos ir etnologijos muziejaus moksliniam bendradarbiui ir knygos „Civilizacijos šaknys" („The Roots of Civilization", *McGraw-Hill Book Co.*) autoriui, už mikroskopinių Ukrainos aukštutinio paleoli-

to daiktų ir artefaktų tyrimų rezultatų duomenų, kurie pasirodė *Current Anthropology*, kopijas ir medžiagą iš jo vis dar neišspausdintos knygos apie ledynmečio žmones Rytų Europoje.

Kuo nuoširdžiaisiai dėkoju daktarei Olgai Soffer iš Viskonsino universiteto Antropologijos fakulteto, tikriausiai didžiausiai nūdienės Amerikos ledynmečio populiacijos Rusijoje ekspertei, už ilgą, įdomų ir naudingą pokalbį viešbučio „Hilton" vestibiulyje bei straipsnį „Intensifikacijos pobūdis Centrinės Rusijos lygumų aukštutinio paleolito požiūriu" iš knygos „Priešistoriniai medžiotojai ir rinkėjai: kultūrų sudėtingumo iškilimas" („Prehistoric Hunter-Gatherers: The Emergence of Cultural Complexity", *T. Douglas Price and James A. Brown, Academic Press*).

Labai dėkoju daktarui Paului C. Paquetui, „Pasaulio vilkų" („Wolves of the World", *Noyes Publications*) bendraautoriui, už tai, kad po mano skambučio pertraukė atostogas ir ilgai diskutavo apie vilkus ir įmanomą jų prijaukinimą.

Dar kartą ačiū Jimui Riggsui, antropologui, kursų „Aborigenų gyvenimo patirtis" instruktoriui. Vis dar pasitelkiu iš jo gautą informaciją.

Esu skolinga trims moterims, kurios per labai trumpą laiką įveikė storą rankraštį ir pasiūlė naudingų pastabų kaip skaitytojos: Karen Auel, kuri skaitė juodraštį, užkibo ir leido man suprasti, jog pasakojimas pavyko, Doreen Gandy, poetei ir mokytojai, kuri užsikrovė skaitymą mokslo metų gale, tačiau neprarado sau būdingo įžvalgumo, ir Cathy Humble, kuri dar kartą sugebėjo pateikti nuovokių pastabų.

Žodžių nepakaktų padėkoti neprilygstamajai Jean Naggar, draugei ir patikėtinei, kuri ir toliau pranoksta didžiausius mano lūkesčius.

Nuoširdžiai dėkoju *Crown Publisher* produkcijos ir meno skyriams, kurių išmone ir pastangomis vis pasirodo dailios ir puikiai paruoštos knygos.

Esu dėkinga Judith Wilkes, savo sekretorei ir asistentei, kurios sumanumu labai kliaujuosi. Ji palengvina vis didėjantį susirašinėjimo krūvį, kad aš galėčiau rašyti.

Ir Ravui Auelui...

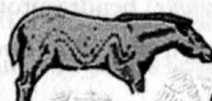
BŪGNAS
Mamuto kaukolė
Mežyričas, Ukraina

MUZIKINIS INSTRUMENTAS
Savito tono
Mamuto mentikaulis
Mezinas, Ukraina

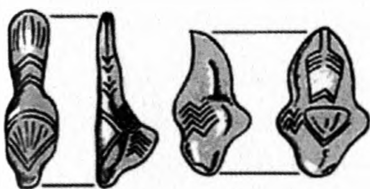
ARKLIO SKULPTŪRA
Mamuto iltis, Lurdas

Š

0 MYLIOS 400
0 KM 400

DVI MOTERS-PAUKŠTĖS FIGŪRĖLĖS
Mamuto iltis, Mezinas

ŽEMĖS VAIKAI

PRIEŠISTORINĖ EUROPA PER LEDYNMETĮ

Ledynų paplitimas ir pakrančių pokyčiai per 10 000 metų atšilimo, veikiant šiltėjančiai srovei per Viurmo ledyną, baigiantis Pleistoceno erai nuo 35 000 iki 25 000 metų pr. Kr.

MOTINOS FIGŪRĖLĖ
Mamuto iltis
Kostenkai, Ukraina

MAMUTOJŲ TERITORIJA
ŽIEMOS STOVYKLOS

MAMUTŲ MEDŽIOKLĖ
GINTARO STOVYKLA
MAMUTO STOVYKLA
VILKO STOVYKLA
LIŪTO STOVYKLA

LIŪTO STOVYKLOS ŽEMINĖ

PRIEANGIS –
čia laikomas kuras, rykai,
viršutiniai drabužiai

PIRMASIS ŽIDINYS –
virimo židinys ir susibūrimų
vieta

ANTRASIS –
liūto židinys
Talutas – vadas
Nezė
Danugas
Latija
Rugija
Raidagas

TREČIASIS –
lapės židinys
Vaimezas
Ranekas

KETVIRTASIS –
mamuto židinys –
ceremonijų, susibūrimų,
darbo, svečių priėmimo vieta
Mamuta – šamanas
Aila
Jondalaras

PENKTASIS –
šiaurės elnio židinys
Manuvas
Tronija
Tornekas
Nuvija
Hatalas

ŠEŠTASIS –
gervės židinys
Krosija
Fralija
Frebekas
Krisaveras
Tašeris
(Bektija)

SEPTINTASIS –
tauro židinys
Tulija – vadė
Barzekas
Digija
Druvezas
Brinanas
Tusija
(Tarnegas)

1

Virpėdama iš baimės Aila prisišliejo prie vyro ir stebėjo besiartinančius nepažįstamuosius. Jondalaras lyg gindamas apkabino moterį, tačiau ji vis tiek drebėjo.

„Koks jis didžiulis!" – pagalvojo Aila, spoksodama į lyderį, tą, kurio plaukai ir barzda buvo ugnies spalvos. Ji nebuvo mačiusi tokio dičkio. Greta jo netgi Jondalaras atrodė mažiukas, nors ją apkabinęs žmogus lyg bokštas kyšotų virš daugumos. Besiartinantis raudonplaukis buvo ne tik aukštas, bet ir itin stambus, tikras meškinas. Jo sprandas pūpsojo, ant krūtinės būtų išsitekę du normalaus sudėjimo vyrai, o masyvūs raumenys buvo tokio storio, kaip daugumos žmonių šlaunys.

Aila dirstelėjo į Jondalarą ir jo veide nepamatė baimės, tačiau šypsena buvo atsargi. Juos zelandonietis matė pirmą kartą, o ilgose kelionėse jis išmoko saugotis nepažįstamųjų.

– Nepamenu, kad būčiau tave matęs, – be jokios įžangos kreipėsi dičkis. – Iš kokios tu stovyklos?

Aila atkreipė dėmesį, kad jis kalbėjo ne Jondalaro kalba, o viena tų kitų, kurių jis ją mokė.

– Mes ne iš stovyklos, – atsakė Jondalaras. – Mes ne mamutojai, – jis paleido Ailą iš glėbio ir draugiškai sveikindamasis žengė žingsnį į priekį, delnais į viršų ištiesęs abi rankas, šitaip rodydamas, kad nieko neslepia. – Aš esu Jondalaras iš Zelandonijos.

Rankų jam niekas nepaspaudė.

– Zelandonijos? Keista... pala, ar tie du svetimšaliai, kurie buvo apsistoję pas upės žmones vakaruose? Regis, kažkokį panašų pavadinimą būsiu girdėjęs.

– Taip, mudu su broliu ten gyvenome, – pripažino Jondalaras.

Liepsnabarzdis kurį laiką mąsliai žvelgė, tada netikėtai šoko prie Jondalaro ir suspaudė ilgšį šviesiaplaukį kaulus trupinančiame lokio glėbyje.

– Tada mes giminaičiai! – sumaurojo jis, o plati šypsena sušildė jo veidą. – Tolija yra mano pusbrolio duktė!

Kiek sukrėstas Jondalaras šypsena atsakė į šypseną.

– Tolija! Mamutojų moteris, vardu Tolija, buvo mano broliui giminingos ramudojų šeimos moteris! Ji mane išmokė jūsų kalbos.

– Žinoma! Juk sakiau. Mudu giminės, – jis čiupo Jondalarą už rankų, kurias tas buvo draugiškai ištiesęs, tačiau jau spėjo atitraukti. – Aš esu Talutas, Liūto stovyklos vadas.

Aila pastebėjo, kad šypsosi visi. Talutas taip pat atsisuko į ją su šypsena ir su išmanymu nužvelgęs tarstelėjo:

– Kaip matau, keliauji nebe su broliu.

Jondalaras vėl apkabino Ailą, o ji spėjo pastebėti, kaip Jondalaro kaktą trumpam išvagoja skausmo raukšlės.

– Tai Aila.

– Koks neįprastas vardas. Ar ji iš upės žmonių?

Tiesus klausimas Jondalarą užklupo nepasiruošusį, paskui, prisiminęs Toliją, jis viduje nusišypsojo. Nedidukė kresna moteriškaitė, kurią jis pažinojo, išoriškai nelabai buvo panaši į čia, upės pakrantėje, stypsantį milžiną, tačiau aiškiai abu buvo išskaptuoti iš to paties titnago gabalo. Abu vienodai tiesmukai kreipėsi: toks pat nesuvaržytas, kone nekaltas atvirumas. Jis nežinojo, ką sakyti. Nebus lengva paaiškinti, kas tokia Aila.

– Ne, ji gyvena slėnyje už kelių dienų nuo čia.

Talutas atrodė sutrikęs.

– Niekad negirdėjau, kad gretimais gyventų moteris tokiu vardu. Ar tu tikras, kad ji mamutojė?

– Esu tikras, kad ne.

– Tada kas jos žmonės? Šiose apylinkėse gyvename tik mes, mamutų medžiotojai.

– Aš neturiu žmonių, – atkirto Aila, kiek įžūliai pakėlusi smakrą.

Talutas sumaniai ją įvertino. Ji tarė jo kalbos žodžius, tačiau jos balsas ir tai, kaip ji tarė garsus, buvo... neįprasta. Ne nemalonu, tačiau neįprasta. Jondalaras kalbėjo su svetimos kalbos akcentu; tačiau skirtumas, su kuriuo kalbėjo ji, buvo daugiau nei vien tik akcentas. Talutui tapo smalsu.

– Na, čia ne vieta postringauti, – galiausiai pasakė jis. – Nezė išlies ant manęs motinišką rūstybę, jei nepakviesiu jūsų apsilankyti. Svečiai visada atneša jaudulio, o mes jau kurį laiką neturėjome svečių. Liūto stovykla jūsų laukia, Jondalarai iš Zelandonijos ir Aila be žmonių. Ar užsuksite?

– Ką pasakysi, Aila? Ar norėtum pasisvečiuoti? – pasiteiravo Jondalaras zelandoniškai, kad ji galėtų atsakyti teisingai, be baimės ką nors įskaudinti. – Ar ne laikas susipažinti su saviškiais? Ar ne šitai liepė tau Iza? Susirasti savo žmones? – Jondalaras nenorėjo, kad matytųsi, kaip jis nekantrauja, tačiau taip ilgai su niekuo kitu nekalbėjęs jis labai troško pasisvečiuoti.

– Nežinau, – atsakė ji ir susiraukė negalėdama apsispręsti. – Ką jie apie mane pagalvos? Jis norėjo sužinoti, kas yra mano žmonės. Daugiau nebeturiu žmonių. Kas, jei jiems nepatiksiu?

– Patiksi, Aila, patikėk manimi. Žinau, kad patiksi. Talutas juk tave pakvietė? Jam nesvarbu, kad tu neturi žmonių. Be to, taip ir nesužinosi, ar jie tave pripažins, ar jiems patiksi, jei nesuteiksi jiems progos. Supranti, čia tokie pat žmonės, kuriems tu gimei. Ilgai neužsibūsim. Išeisim kada panorėję.

– Galėsim išeiti kada panorėję?

– Žinoma.

Aila nudelbė akis į žemę ir pamėgino apsispręsti. Ji norėjo eiti kartu; jautė trauką tiems žmonėms ir norėjo kuo daugiau apie juos sužinoti, tačiau drauge pilve kirbėjo kietas baimės gniužulas. Ji pakėlė akis, pamatė du gauruotus stepių arkliukus, besiganančius aukštoje žolėje lygumoje prie upės, ir jos baimė dar sustiprėjo.

– O kaip Yhaha? Ką su ja darysime? Kas, jei jie užsimanys ją užmušti? Niekam neleisiu skriausti Yhaha!

Jondalaras nebuvo pagalvojęs apie Yhaha.

„Ką jie pagalvos?“ – nusistebėjo jis.

– Nežinau, ką jie darys, Aila, bet nemanau, kad jie ją nugalabys, jei pasakysim, kad ji ypatinga ir neskirta maistui, – jis prisiminė savo nuostabą ir pradinę baimingą pagarbą Ailos santykiams su arkliu. Bus įdomu pamatyti jų reakciją. – Man šovė mintis.

Talutas nesuprato, ką vienas kitam sako Aila ir Jondalaras, tačiau jis suvokė, kad moteris nenori, o vyras bando ją įkalbėti. Taip pat jis pastebėjo, kad ji kalba su tuo pačiu neįprastu akcentu netgi to vyro kalba. Tai jo kalba, nusprendė vadas, tačiau ne jos.

Jis tyrinėjo moters paslaptį su tam tikru pasimėgavimu: jis mėgo tai, kas nauja ir neįprasta; nepaaiškinami dalykai kėlė iššūkius. Staiga mįslė įgavo visiškai naują mastą: Aila garsiai ir šaižiai sušvilpė. Staiga medaus spalvos kumelė ir neįprastai intensyvaus rudo atspalvio kumeliukas šuoliais atlėkė tarp jų, tiesiai prie moters, ir ramiai stovėjo, kol ji juos lietė! Dičkis užgniaužė baimingos pagarbos drebulį. Tai buvo daugiau nei jis nutuokė egzistuojant.

„Gal ji mamuta? – smalsavo jis su augančiu nuogąstavimu. – Turi ypatingų galių?“ Ne viena tų, kurios tarnauja Motinai, teigia turinčios galių privilioti žvėris ir vadovauti medžioklei, tačiau jis niekad nebuvo matęs, kad kas šitaip valdytų gyvūnus, kad jie atlėktų išgirdę signalą. Ji turi neįprastą talentą. Medžioti būtų taip lengva!

Vos Talutas atsipeikėjo po pirmo sukrėtimo, moteris suteikė jam antrą. Įsitvėrusi į stačius kietus kumelės karčius ji užšoko ant jos nugaros ir ją apsižergė. Dičkis apstulbęs išsižiojo, kai arklys su Aila ant nugaros nušuoliavo prie upės kranto. Kumeliukui sekant iš paskos, jie nudūmė į stepes. Nuostaba, suspindusi Taluto akyse, neaplenkė ir kitų grupės narių. Ypač susidomėjo dvylikametė mergaičiukė. Ji prasibrovė prie vado ir prisišliejo prie jo tarsi ieškodama paspirties.

– Kaip jai taip pavyko, Talutai? – tyliu, kupinu nuostabos ir baimingos pagarbos balsu pasiteiravo ji. – Tas mažas arkliukas buvo taip arti, beveik galėjau jį paliesti.

Taluto veido išraiška sušvelnėjo.

– Teks jos pačios paklausti, Latija. Galbūt Jondalaro, – tarė jis atsisukdamas į aukštą nepažįstamąjį.

– Aš ir pats gerai nežinau, – atsakė tas. – Aila su gyvūnais elgiasi ypatingai. Ji užaugino Yhaha.

– Yhaha?

– Tai geriausia, kaip aš galiu ištarti vardą, kurį ji davė kumelei. Kai ji pati jį taria, gali pagalvoti, kad ji irgi arklys. O kumeliuko vardas Lenktynininkas. Pats jį taip pavadinau, ji manęs paprašė. Zelandonijoje taip vadiname tuos, kurie greitai bėgioja. Taip pat tai reiškia tokį, kuris iš visų jėgų stengiasi būti geriausias. Kai pirmą kartą pamačiau Ailą, ji padėjo kumelei apsikumeliuoti.

– Neblogas turėjo būti reginys! Nė nepagalvočiau, kad kumelė leistų kam prisiartinti tokiu metu, – tarstelėjo vienas iš būrio vyrų.

Jojimo pasirodymas turėjo tokį poveikį, kokio Jondalaras ir tikėjosi, todėl jis pamanė, kad atėjo laikas išsakyti Ailos rūpestį.

– Manau, ji mielai pasisvečiuotų jūsų stovykloje, Talutai, tačiau baiminasi, kad pagalvosit, jog šie arkliai yra tokie pat kaip bet kurie kiti medžiojami arkliai. Kadangi jie nesibijo žmonių, juos būtų labai lengva užmušti.

– Turėtum žinoti, ką aš galvoju, tačiau koks skirtumas?

Talutas stebėjo, kaip Aila atjoja. Ji atrodė kaip koks keistas gyvūnas, pusiau žmogus, pusiau arklys. Jis džiaugėsi, kad nesusidūrė su jais jų nepažinodamas. Būtų buvę... baugoka. Akimirką pagalvojo, kaip jaustųsi užsėdęs arkliui ant nugaros ir ar jis pats atrodytų taip pritrenkiamai. O paskui, įsivaizduodamas save sėdintį apsižergusį vieną iš tikrai nedidukų, nors tvirtų stepinių arkliukų, tokių kaip Yhaha, jis garsiai nusijuokė.

– Tikriausiai man tą arklį būtų lengviau nešti nei jam mane!

Jondalaras sukikeno. Nebuvo sunku suvokti, ką Talutas galvoja. Keletas žmonių nusišypsojo arba sukikeno, ir Jondalaras suprato, kad tikriausiai visi galvoja apie pasijodinėjimą. Nieko keista. Ir jam tas pats šovė į galvą, kai pamatė Ailą ant Yhaha nugaros.

Aila matė nuostabą nedidelės grupės žmonių veiduose ir, jei Jondalaras nebūtų laukęs, būtų šuoliavusi atgal į slėnį. Ji jaunystėje pakankamai prisikentėjo už veiksmus, kurie buvo nepriimtini kitiems žmonėms. Ir turėjo pakankamai laisvės nuo tada, kai pradėjo gyventi viena, todėl nebenorėjo girdėti kritikos dėl savo polinkių. Ji buvo pasiruošusi pasakyti Jondalarui, kad gali viešėti pas tuos žmones, jei to nori. Ji grįš atgal.

Kai grįžusi Aila pamatė Talutą tebekikenantį dėl vaizduotėje iškilusio savęs kaip raitelio paveikslo, ji persigalvojo. Juokas jai tapo toks brangus. Gyvenant gentyje jai nebuvo leidžiama juoktis; dėl to jie nervinosi ir nesmagiai jausdavosi. Tik su Durku, slapčia, ji juokdavosi garsiai. Mažylis ir Yhaha išmokė ją mėgautis juoko teikiamu jausmu, tačiau Jondalaras buvo pirmasis asmuo, kuris atvirai su ja tuo dalijosi.

Ji stebėjo, kaip jiedu su Talutu nevaržomai juokiasi. Jondalaras pakėlė akis ir nusišypsojo. Jo neįtikėtinai gyvų mėlynų akių burtai palietė kažką giliai jos sieloje, ji atliepė šiltu, tvinksinčiu švytėjimu, ir Aila pajuto užplūstančią meilę tam vyrui. Ji negali grįžti į slėnį, tik ne be jo. Vien tik mintis apie gyvenimą be jo užgniaužė gerklę ir nuo sulaikytų ašarų ėmė gelti akis.

Jodama atgal ji pastebėjo, kad, nors Jondalaras nebuvo toks stambus kaip raudonplaukis, buvo beveik toks pat aukštas ir didesnis už kitus tris vyrus. Ne, vienas dar berniukas, pastebėjo ji. Ar ten su jais mergaitė? Aila paslapčia stebėjo grupelę: nenorėjo atvirai stebeilytis.

Ji kūno judesiais davė Yhaha ženklą sustoti, tada, permetusi kojas, nulipo. Talutui artinantis abu arkliai, regis, sunerimo. Aila paglostė Yhaha ir apsikabino Lenktynininko kaklą. Jai taip svarbaus jų buvimo reikėjo nė kiek ne mažiau nei jiems reikėjo jos.

– Aila be žmonių, – kreipėsi vadas kiek abejodamas, ar pridera šitaip sakyti, nors moteriai su šiurpulingu ir slėpiningu talentu tikriausiai tai pritinka, – Jondalaras sakė, jog bijaisi skriaudos, kuri gali būti padaryta šiems arkliams, jeigu apsistosite pas mus. Drąsiai sakau: kol Talutas yra Liūto stovyklos galva, jokios skriaudos nebus padaryta nei kumelei, nei jos jaunikliui. Norėčiau, kad pasisvečiuotum ir atsivestum arklius, – jo šypsena išplatėjo, ir jis sukikeno: – Kitaip niekas mumis nepatikės.

Dabar Aila kur kas labiau atsipalaidavo, be to, ji žinojo, kad Jondalaras nori pasisvečiuoti. Nebuvo tikros priežasties atsisakyti, ir ją traukė lengvas, draugiškas raudonplaukio dičkio juokas.

– Gerai, ateisiu, – tarė ji.

Talutas šypsodamasis linktelėjo. Jis galvojo apie ją, apie jos neįprastą akcentą, jos stebėtiną gebėjimą apsieiti su arkliais. Kas ta Aila be žmonių?

Aila su Jondalaru buvo įsikūrę stovyklą prie veržlios upės, ir tą rytą, prieš susitikdami būrelį iš Liūto stovyklos, jau buvo nusprendę sukti atgalios. Upės vaga buvo per plati lengvai kirsti ir neverta pastangų, jei jie ketino grįžti tuo pačiu keliu. Stepės į rytus nuo slėnio, kuriame Aila trejus metus gyveno viena, buvo prieinamesnės, tad jaunoji moteris nesivargindavo pernelyg dažnai leistis sudėtingu aplinkiniu keliu į vakarus ir šitų teritorijų gerai nepažinojo. Nors ir leidosi į vakarus, Aila ir Jondalaras neturėjo konkretaus kelionės tikslo. Galiausiai jie pasuko į šiaurę, paskui į rytus, tačiau kur kas toliau nei Aila nusigaudavo medžiodama. Jondalaras įtikino ją leistis į kelionę, kad ji įprastų keliauti. Jis norėjo parsivesti ją namo, tačiau jo namai buvo toli vakaruose. Ji nenorėjo ir baiminosi palikti savo saugų slėnį dėl gyvenimo su nepažįstamais žmonėmis nežinomoje vietoje. Nors šitiek metų keliavęs Jondalaras nekantravo grįžti į namus, jis nusiteikė žiemą praleisti su Aila slėnyje. Kelias atgalios bus ilgas, tikriausiai truks visus metus, todėl, šiaip ar taip, geriausia į jį leistis pavasario pabaigoje. Zelandonietis neabejojo, kad iki tol pavyks ją prikalbinti keliauti kartu. Kitos alternatyvos jis net nenorėjo svarstyti.

Aila surado Jondalarą baisiausiai sumaitotą, kone prie mirties, šiltojo sezono pradžioje, kurio paskutinėmis dienomis dabar jie mėgavosi. Ji žinojo, kokią tragediją jis patyrė. Jiedu pamilo vienas kitą. Ji jį slaugė ir grąžino jam sveikatą, nors ilgai užtruko, kol pavyko įveikti visiškai skirtingos kilmės sukurtus barjerus. Jie vis dar mokėsi vienas kito elgesio būdų ir stengėsi pažinti nuotaikas.

Aila su Jondalaru baigė ardyti stovyklą ir, didelei laukiančių žmonių nuostabai ir susidomėjimui, sudėjo visus savo rykus ir įrangą ant arklio, o ne į kuprines ar krepšius, kuriuos būtų tempę patys. Nors kartais jie ir dviese jodavo ant tvirto arklelio, Aila pagalvojo, kad Yhaha ir kumeliukui bus ramiau, jei jie ją matys. Abu žygiavo už žmonių grupės. Jondalaras už ilgos virvės, pririštos prie apynasrio, kurį pats sugalvojo, vedėsi Lenktynininką. Yhaha laisva sekė paskui Ailą.

Jie kelias mylias ėjo palei upės vagą plačiu slėniu, kuris leidosi nuožulniai nuo žole apaugusios lygumos. Sudžiūvusi žolė siekė iki krūtinės, gretimose atšlaitėse sunokusių sėklų nusvarintos smilgos aukso bangomis suposi šaltame vėjyje, kuris šuorais pūtė nuo didžiulio ledyno šiaurėje. Atviroje stepėje prie vandens šaltinių gūžėsi keletas kreivų pušų ir beržų, jų šaknys ieškojo drėgmės, kurią vėliau atiduodavo viską aplinkui džiovinantiems vėjams. Artėliau upės nendrės ir viksvos tebebuvo žalios, nors stingdantis vėjas barškino plikas lapuočių medžių šakas.

Latija ėjo kiek atsilikusi, vis dirsčiodama į arklius ir į moterį, kol visi už upės vingio pastebėjo keletą žmonių. Tada ji pasileido bėgte, nes norėjo būti pirmoji, kuri papasakos apie svečius. Išgirdę jos šūksnius žmonės atsisuko ir ėmė vėpsoti.

Dar daugiau žmonių išėjo, kaip Ailai pasirodė, iš didžiulės skylės upės pakrantėje, tikriausiai kažkokio urvo. Nieko panašaus anksčiau ji nebuvo mačiusi. Dingojosi, tarsi jis įaugęs į upę besileidžiančiame šlaite, tačiau nepriminė atsitiktinės uolos ar molingo kranto formos. Ant stogo augo žolė, tačiau anga buvo per daug lygi, pernelyg taisyklinga ir atrodė keistai nenatūraliai. Tai buvo tobulai simetriška arka.

Staiga jai toptelėjo: tai ne urvas, juk šie žmonės – ne gentis! Jie nepanašūs į Izą, vienintelę motiną, kurią ji prisimena, arba į Krebą, arba Bruną, žemą ir raumeningą, didelėmis akimis, kurias temdė sunkūs antakių kauburiai, nusklembta kakta ir atsikišusiais žandikauliais be smakro. Šie žmonės atrodė taip, kaip ji. Jie atrodė taip, kaip tie, kuriems ji buvo gimusi. Jos motina, jos tikroji motina, turėjo atrodyti kaip viena tų moterų. Čia buvo kiti! Čia jų vieta! Šitai suvokusi ji iš jaudulio išraudo ir pajuto nudiegiant baimę.

Bežadė tyla pasveikino nepažįstamuosius ir dar keistesnius jų arklius, atvykusius į nuolatinę Liūto stovyklos žiemos buveinę. Paskui visi prapliupo vienu metu.

– Talutai, ką atsivedei šįkart? Iš kur gavot tuos arklius? Ką jiems padarėt? – kažkas kreipėsi į Ailą: – Kaip tau pavyksta priversti juos pasilikti? Iš kokios jie stovyklos, Talutai?

Triukšmingi, draugingi žmonės brukosi pirmyn, nekantravo paliesti svečius ir jų arklius. Aila buvo priblokšta, sutrikusi. Ji nebuvo pratusi prie

tokios daugybės žmonių, prie garsios kalbos, ypač kai visi kalbėjo vienu metu. Yhaha žengė į šoną pastačiusi ausis ir atkraginusi galvą. Išrietusi sprandą ji mėgino apsaugoti išsigandusį savo kumeliuką ir bandė išvengti besiartinančių žmonių.

Jondalaras pastebėjo Ailos sutrikimą, arklių nervingumą, tačiau negalėjo nieko padaryti, kad Talutas ar kiti jo žmonės susiprastų ir atsitrauktų. Kumelė prakaitavo, mosavo uodega, sukosi ratu. Ilgiau tverti Yhaha nebegalėjo. Baimingai sužvingusi ji atsistojo ant užpakalinių kojų ir sutabalavo sunkiomis kanopomis. Žmonės atsitraukė. Kumelės nerimas privertė Ailą susitelkti. Ji raminamai žvingaudama ėmė ją guosti ir rodė ženklus gestais, kuriais buvo įpratusi bendrauti prieš Jondalarui išmokant ją kalbėti.

– Talutai! Niekam nevalia liesti arklių, jei Aila neleido! Tik ji gali juos suvaldyti. Jie švelnūs, tačiau kumelė gali būti pavojinga, jei yra erzinama arba pajunta grėsmę kumeliukui. Gali ką nors sužeisti, – paaiškino Jondalaras.

– Atsitraukit! Girdėjot, ką jis pasakė, – griausmingu balsu visus nutildė Talutas. Kai žmonės ir arkliai nusiramino, Talutas prabilo normalesniu tonu. – Moteris vardu Aila. Pažadėjau, kad jokios žalos jos arkliams padaryta nebus, jei ji atvyks pasisvečiuoti. Pažadėjau kaip Liūto stovyklos vadas. Tai Jondalaras iš Zelandonijos, mūsų giminaitis, Tolijai giminingos šeimos vyro brolis, – tada, nušvitęs patenkinta šypsena, jis pridūrė: – Talutas atsivedė svečių!

Visi pritariamai sulinksėjo. Žmonės sustojo ratu ir su neapsimestiniu smalsumu stebėjo atvykėlius, tačiau buvo atsitraukę pakankamai, kad išvengtų arklio kanopų spyrių. Net jei nepažįstamieji dabar pat būtų išėję, susidomėjimo ir šnekų pakaktų mažiausiai ateinantiems metams. Vasaros susirinkime buvo kalbama, kad kažkur netoliese yra du svetimšaliai, gyvenantys su upės žmonėmis pietvakariuose. Mamutojai prekiavo su šaramudojais. Kadangi jų giminaitė Tolija pasirinko upės žmogų, Liūto stovyklos nariams viskas buvo tik dar įdomiau. Vis dėlto jie nesitikėjo, kad vienas iš tų svetimšalių atžirglios į jų stovyklą, ypač su moterimi, turinčia stebuklingų galių arkliams.

– Ar viskas gerai? – pasiteiravo Ailos Jondalaras.

– Jie išgąsdino Yhaha ir Lenktynininką. Ar žmonės visada taip vienu metu kalba? Vyrai ir moterys vienu metu? Tai trikdo, jie tokie triukšmingi,

kaip suprasti, kuris ką sako? Gal mums geriau grįžti į slėnį? – apsikabinusi kumelės kaklą, Aila prisišliejusi prie jos ją guodė, tačiau ir pati sėmėsi stiprybės.

Jondalaras suprato, kad Aila taip pat sunerimusi kaip ir arkliai. Triukšmingas žmonių spaudimas ją sukrėtė. Tikriausiai nederėtų per ilgai užsibūti. Gal būtų buvę geriau pradėti nuo mažos draugijos, kol ji vėl pripras prie žmonių. Drauge buvo smalsu, ką teks daryti, jei ji taip niekada ir nepripras. Na, kad jau atsidūrė čia, telieka palaukti ir pažiūrėti.

– Kartais žmonės būna triukšmingi ir kalba visi vienu metu, tačiau dažniausiai kalbama po vieną. Manau, dabar jie su arkliais bus atsargesni, Aila, – tarė jis.

Aila pradėjo nuiminėti krepšius, pririštus prie abiejų gyvūno pusių diržais, kuriuos buvo padirbusi iš odos juostų.

Kol ji buvo užsiėmusi, Jondalaras pasivedėjo Talutą į šoną ir tyliai jam pasakė, kad arkliai, taip pat ir Aila, truputį sutrikę ir prireiks laiko prie visų priprasti.

– Bus geriau, jei kuriam laikui paliksime juos vienus.

Talutas suprato ir, įsimaišęs tarp stovyklos žmonių, su visais šnektelėjo. Jie išsiskirstė, grįžo prie kitų užduočių: ruošė maistą, dirbino įrankius, tvarkė kailius, todėl atvykėlius galėjo stebėti ne taip akivaizdžiai. Jiems irgi nebuvo lengva. Nepažįstamieji buvo įdomūs, tačiau moteris su tokia nepaprasta galia gali iškrėsti ką netikėta.

Tiktai keletas vaikų liko stebėti svečius godžiai susidomėję, kaip moteris ir vyras išsikrauna daiktus, tačiau jie Ailai netrukdė. Ji metų metus nebuvo mačiusi vaikų, nuo tada, kai paliko gentį, ir jie ją domino ne mažiau nei ji juos. Ji nuėmė diržus ir Lenktynininko apynasrį, tada patapšnojo ir paglostė Yhaha, paskui Lenktynininką. Jausmingai pamylavusi kumeliuką ji pakėlė akis ir pamatė, kaip ilgesingai į gyvulėlį žiūri Latija.

– Nori paliesti arklį? – pasiteiravo Aila.

– Ar galima?

– Ateik. Duok ranką. Aš parodysiu, – ji paėmė Latijos plaštaką ir priglaudė ją prie gauruoto, žiemai jau pasiruošusio pusiau suaugusio kumeliuko kailio. Lenktynininkas pasuko galvą, priglaudė nosį ir pauostinėjo mergaitę.

Dėkinga mergaitės šypsena buvo tikra dovana.

– Aš jam patikau!

– Jis mėgsta būti kasomas. Šitaip, – tarė Aila, rodydama vaikui, kurias vietas kumeliukui labiausiai niežti.

Lenktynininkas džiaugėsi dėmesiu ir tai rodė, o Latija iš džiaugsmo netvėrė savame kailyje. Kumeliukas ją traukė nuo pat pradžių. Aila nusisuko padėti Jondalarui ir nepastebėjo, kaip prisiartino kitas vaikas. Atsigręžusi ji aiktelėjo ir pajuto, kaip išbalo.

– Ar nieko, jei Raidagas palies arklį? – pasiteiravo Latija. – Jis nekalba, tačiau aš žinau, kad norėtų.

Raidagas visada sukeldavo žmonėms nuostabą. Latija buvo prie to pripratusi.

– Jondalarai! – kimiai pro ašaras sušnibždėjo Aila, – tas vaikas galėtų būti mano sūnus! Jis atrodo visai kaip Durkas!

Jondalaras atsisuko ir apstulbo. Tai buvo mišrių dvasių vaikas!

Plokščiagalviai – tie, kuriuos Aila visada vadino gentimi, – daugumai žmonių buvo gyvuliai, o tokius kaip šis vaikus dauguma laikė išsigimėliais, pusiau gyvuliais, pusiau žmonėmis. Jis pats buvo sukrėstas, kai sužinojo, kad Aila pagimdė mišrių dvasių sūnų. Tokio vaiko motina paprastai būdavo atstumtoji, išvaroma baiminantis, kad nepritrauktų piktavalių dvasių dar kartą ir kitoms moterims netektų gimdyti tokių išsigimėlių. Kai kurie nenorėjo netgi pripažinti, jog jie egzistuoja, tad pamatyti vieną tokį vaiką čia gyvenantį su žmonėmis buvo daugiau nei netikėta. Tai buvo sukrėtimas. Iš kur tas berniukas atsirado?

Aila ir vaikas stebeilijo kits į kitą pamiršę viską aplinkui. Jis per liesas ir per smulkutis, kad būtų pusiau genties, galvojo Aila. Paprastai jie stambių kaulų ir raumeningesni. Netgi Durkas nebuvo tiesiog liesas. Akyla Ailos kaip gydytojos akis pastebėjo, kad jis silpnas ir ligotas. Problemos nuo gimimo dėl stipraus raumens krūtinėje, kuris pulsuoja, plaka ir verčia kraują judėti, spėjo ji. Šiuos faktus ji įrašė į atmintį daug negalvodama; atidžiau įsižiūrėdama į berniuko veiduką, į jo galvą, ji ieškojo skirtumų ir panašumų tarp šito vaiko ir savo sūnaus.

Jo didelės, rudos, protingos akys buvo visai kaip Durko, netgi žvilgsnis kupinas senovinės išminties, gerokai pranokstančios jo amžių. Aila pajuto

ilgesio kančią ir gumulą gerklėje, tačiau berniuko akyse buvo ne vien tik fizinio skausmo ir kančios, kurių Durkas niekada nepažinojo. Aila jį stebėjo su dideliu gailesčiu. Šito vaiko antakiai taip neišsikišę, nusprendė ji atidžiau patyrinėjusi. Kai ji išėjo, Durkui buvo vos treji metukai, tačiau kaulėtos antakių briaunos buvo gerai išsivysčiusios. Durkas akis ir išsikišusius antakių gūbrius paveldėjo iš genties, tačiau jo kakta buvo kaip šio vaiko. Ne nusklembta ir susiplojusi, kaip genties, bet aukšta ir skliautuota, kaip jos.

Jos mintys klajojo. Prisiminė, kad Durkui dabar būtų šešeri, pakankamai daug, kad išeitų su vyrais pasipraktikuoti su medžioklės ginklais. Brunas mokys jį medžioti, ne Braudas. Prisiminusi Braudą ji pajuto užplūstant pyktį. Ji niekada nepamirš, kaip Bruno moters sūnus jos nekentė, kad vien iš neapykantos atėmė jos kūdikį ir privertė ją išeiti iš genties. Aila užsimerkė: prisiminimų skausmas raižė kaip peilis. Ji nenorėjo patikėti, kad niekada nebepamatys savo sūnaus.

Ji atsimerkė, pažvelgė į Raidagą ir giliai įkvėpė.

Įdomu, kiek tam berniukui metų? Jis mažas, tačiau tikriausiai turėtų būti Durko amžiaus, galvojo ji, vėl lygindama abu vaikus. Raidago oda buvo šviesi, plaukai tamsūs ir garbanoti, tačiau šviesesni ir minkštesni nei tanki ruda čiupryna, įprastesnė gentyje. Didžiausias skirtumas tarp šio vaiko ir jos sūnaus, pastebėjo Aila, buvo smakras ir kaklas. Jos sūnaus kaklas buvo ilgas kaip jos – kitaip nei kiti genties vaikai, jis kartais užspringdavo maistu. Jis turėjo nusklembtą, tačiau ryškų smakrą. Šio vaiko kaklas buvo trumpas, kaip genties žmonių, ir žandikauliai atsikišę. Tada ji prisiminė Latiją užsiminus, kad jis nemoka kalbėti.

Staiga ji suprato, koks šio vaiko gyvenimas. Viena yra penkerių mergytei, kuri neteko tėvų per žemės drebėjimą ir kurią surado nariai genties, negalintys artikuliuotai kalbėti, išmokti ženklų kalbos, kuria tie žmonės paprastai bendrauja. Ir visiškai kas kita gyventi su kalbančiais žmonėmis ir negalėti kalbėti. Ji prisiminė, kokia sutrikusi buvo iš pradžių, kai negalėjo susikalbėti su ją priėmusiais žmonėmis. Dar sunkiau buvo priversti Jondalarą ją suprasti prieš jai vėl išmokstant kalbėti. Kas, jei jai nebūtų pavykę išmokti?

Ji parodė berniukui ženklą, paprastą pasveikinimo gestą, vieną pirmųjų, išmoktų taip seniai. Jo akyse akimirką atsispindėjo susijaudinimas, pas-

kui jis sutrikęs papurtė galvą. Jis niekada nesimokė genties gestų kalbos, suprato Aila, tačiau privalėjo išlikti kokie nors genties prisiminimų pėdsakai. Akimirką jis atpažino tą ženklą, tuo Aila neabejojo.

– Ar gali Raidagas paliesti arkliuką? – vėl pasiteiravo Latija.

– Taip, – patikino Aila, imdama vaiko rankutę. Jis toks menkutis, toks trapus, galvojo ji, ir tada viską suprato. Jis negali bėgioti kaip kiti vaikai. Jis negali žaisti vaikams įprastų peštynių ar kumštynių. Jis gali tik stebėti ir norėti.

Su tokiu švelnumu, kokio Jondalaras niekad anksčiau jos veide neregėjo, Aila kilstelėjo berniuką ir užsodino jį ant Yhaha nugaros. Davusi ženklą Yhaha sekti iš paskos, ji iš lėto apvedė kumelę aplink stovyklą. Nutilo visos kalbos, nes visi sustojo pažiūrėti į Raidagą, sėdintį ant arklio. Nors visi apie tai kalbėjo, nė vienas, išskyrus Talutą ir žmones, kurie sutiko juos prie upės, nebuvo matę raitelio ant arklio. Niekam niekada tai nė nebuvo toptelėję.

Stambi, motiniška moteris išlindo iš keisto būsto ir, pamačiusi Raidagą ant arklio, kuris visai neseniai taip pavojingai spardėsi prie pat jos galvos, pirmiausia norėjo bėgti jo gelbėti. O priėjusi arčiau tapo tylios dramos liudytoja.

Vaiko veidukas buvo kupinas nuostabos ir džiaugsmo. Kiek kartų anksčiau jis ilgesingomis akimis stebėdavo, negalėdamas dėl savo silpnumo arba kitoniškumo daryti to, ką daro kiti vaikai? Kiek kartų jis svajojo padaryti ką nors, kad juo žavėtųsi arba jam pavydėtų? O dabar, kai įsitaisė ant to padaro nugaros, visi stovyklos vaikai ir visi stovyklos suaugusieji pirmą kartą gyvenime troško susikeisti su juo vietomis.

Moteris nustebusi stebėjo. Ar gali būti, kad ši nepažįstamoji taip greitai perprato berniuką? Taip lengvai jį priėmė? Ji pamatė, kaip Aila žiūri į Raidagą, ir suprato, kad tikrai taip yra.

Aila pastebėjo ją tyrinėjančią moterį ir nusišypsojo. Moteris atsakė šypsena ir prisigretino.

– Tu padarei Raidagą labai laimingą, – tarė ji ištiesusi rankas į mažylį, kurį Aila nukėlė nuo arklio.

– Tai labai nedaug, – patikino Aila.

Moteris linktelėjo.

– Aš vardu Nezė, – prisistatė ji.

– Aš vardu Aila.

Moterys žiūrėjo viena į kitą, vertino viena kitą atsargiai, ne priešiškai, tačiau tirdamos ateities santykių galimybę.

Ailos galvoje sukosi klausimai, kuriuos ji norėjo užduoti apie Raidagą, tačiau ji dvejojo, nebuvo tikra, ar dera klausti. Ar Nezė – berniuko motina? Jei taip, kaip nutiko, kad ji pagimdė mišrių dvasių kūdikį? Ailai vėl ėmė kirbėti klausimas, kuris nedavė ramybės nuo pat Durko gimimo. Kaip prasideda gyvybė? Moteris tik sužino, jog ji yra, tada, kai jos kūnas kūdikiui augant pradeda keistis. Kaip kūdikis patenka į moters vidų?

Krebas su Iza tikėjo, kad nauja gyvybė užsimezga tada, kai moteris praryja vyro totemo dvasią. Jondalaras galvojo, kad Didžioji Motina Žemė sumaišo moters ir vyro dvasias ir įdeda jas į moters vidų, kai ji tampa nėščia. O Aila turėjo savo nuomonę. Pastebėjusi, kad sūnus paveldėjo kai kuriuos jos būdo bruožus ir kai kuriuos genties, ji suvokė, kad jokia gyvybė nepradėjo augti jos viduje tol, kol Braudas priverstinai į ją neįsiskverbė.

Ji sudrebėjo viską prisiminusi. Tai buvo taip skausminga, jog niekaip negalėjo to pamiršti, tad ji pradėjo tikėti, jog tai kažkaip susiję su tuo, kad vyrai įstumia savo organą į tą vietą, pro kurią gimsta vaikai, ir tai lemia gyvybės pradžią moters viduje. Jondalarui tokia mintis pasirodė keista. Jis vis tiek mėgino ją įtikinti, jog Motina sukuria gyvybę. Ji juo nelabai tikėjo, o dabar ėmė apie tai galvoti. Aila užaugo su gentimi, ji buvo viena iš jų, kad ir kokia atrodė skirtinga. Kad ir kaip ji to nekentė, Braudas tik naudojosi savo teisėmis. Tik kaip galėjo genties vyras išprievartauti Nezę?

Jos mintis pertraukė sujudimas, kilęs atvykus kitai mažai medžiotojų grupelei. Kai vienas vyras prisiartinęs nusitraukė gobtuvą, Aila su Jondalaru nustebę išsižiojo. Vyras buvo rudas! Jo oda buvo tamsiai ruda. Jis buvo kone Lenktynininko spalvos, kas gana reta net arkliui. Nė vienas jų anksčiau nebuvo matęs žmogaus ruda oda.

Jo plaukai buvo juodi, tankiai susiraitę ir atrodė kaip vilnonė kepuraitė ar juodas muflono kailis. Jo akys taip pat buvo juodos, jos kibirkščiavo džiaugsmu jam šypsantis. Dantys buvo baltutėliai, liežuvis rausvas ir smarkiai kontrastavo su tamsia oda. Vyras žinojo, kokią sumaištį sukelia tarp pirmą kartą jį matančių nepažįstamųjų, ir nuoširdžiai tuo mėgavosi.

Visais kitais atžvilgiais jis buvo visiškai įprastas žmogus: vidutinio ūgio, vargiai daugiau nei colį aukštesnis už Ailą, vidutinio kūno sudėjimo. Vis dėlto užslėptas gyvybingumas, taupūs judesiai ir lengvas pasitikėjimas savimi kūrė įspūdį žmogaus, kuris žino, ko nori, ir nešvaistys laiko tam gauti. Pamačius Ailą jo akyse plykstelėjo dar viena kibirkštėlė.

Jondalaras atpažino tą žvilgsnį kaip viliojimą. Jis suraukė antakius, tačiau nei šviesiaplaukė moteris, nei tamsiaodis vyras to nepastebėjo. Ją sužavėjo neįprasta odos spalva, ir ji žiūrėjo į vyrą su drąsia vaiko nuostaba. Jį patraukė tiek aura tikro nekaltumo, kurį kėlė jos reakcija, tiek jos grožis.

Staiga Aila susivokė, kad spokso į tamsiaodį, tamsiai nukaito ir nudelbė akis į žemę. Iš Jondalaro ji sužinojo, kad visiškai pridera vyrui ir moteriai žiūrėti tiesiai vienam į kitą, tačiau genties žmonėms tai būtų ne paprasčiausiai nemandagu, tai būtų įžeidu, ypač iš moters pusės. Tai dėl auklėjimo, genties papročių, kuriuos Krebas su Iza vis stiprino, kad ji taptų kuo labiau priimtina. Tai ją trikdė.

Akivaizdus jos susikrimtimas tik sustiprino tamsiaodžio vyro susidomėjimą. Jis dažnai tapdavo neįprasto moterų dėmesio objektu. Pirmą kartą jį pamačiusios ir atsipeikėjusios iš nuostabos, regis, jos imdavo smalsauti, kokių dar skirtybių jis gali turėti. Jam kartais būdavo įdomu, ar jau visos moterys vasaros susirinkimuose išsiaiškino, kad, tiesą sakant, jis niekuo nesiskiria nuo visų kitų vyrų. Nebuvo taip, kad jam nepatiktų, tačiau Ailos reakcija jį sudomino ne mažiau nei jo odos spalva ją. Jis nebuvo pratęs matyti, kad sukrečiančiai graži suaugusi moteris raustų kaip drovi mergaitė.

– Ranekai, ar jau susipažinai su mūsų svečiais? – eidamas artyn šūktelėjo Talutas.

– Dar ne, bet labai... trokštu.

Išgirdusi jo balso toną Aila pažvelgė į gilias juodas akis, pilnas geismo ir subtilus humoro. Jos įsiskverbė į ją ir palietė tą vietą, kurią anksčiau lietė tik Jondalaras. Jos kūnas atsakė netikėtu dilgčiojimu, kuris privertė kiek prasiverti jos lūpas, išsiplėsti pilkšvai mėlynas akis. Vyras palinko pirmyn pasiruošęs paimti jos rankas, tačiau prieš kaip įprasta supažindinant tarp jų įsiterpė aukštas nepažįstamasis ir rūsčiai prakalbęs pats ištiesė rankas.

– Aš esu Jondalaras iš Zelandonijos, – tarė jis. – Moteris, su kuria keliauju, yra Aila.

Aila neabejojo, jog Jondalarui kažkas sukėlė nerimą. Tai dėl tamsiaodžio vyriškio. Ji buvo pratusi skaityti žmogaus jausmus pagal pozas, tad atidžiai stebėjo Jondalarą ieškodama užuominų, kuriomis grįstų savo pačios elgesį. Vis dėlto kūno kalba žmonių, kurie kliovėsi žodžiais, buvo kur kas neaiškesnė nei gentainių, kurie bendraudavo gestais, tad ji dar nepasitikėjo savo įžvalgomis. Atrodė, kad šiuos žmones vienu metu ir paprasčiau, ir sudėtingiau perprasti, kaip ir šį staigų Jondalaro nuotaikos pokytį. Ji suprato, kad jis pyksta, tačiau nežinojo, kodėl.

Vyras paėmė Jondalaro rankas ir tvirtai jas paspaudė.

– Aš Ranekas, geriausias, o gal ir vienintelis mamutojų Liūto stovyklos raižytojas, – tarė jis su save menkinančia šypsena. Tada pridūrė: – Keliaudamas su tokia dailia bičiule privalai suprasti, kad ji pritrauks dėmesį.

Dabar sutriko Jondalaras. Raneko draugiškumas ir atvirumas privertė jį pasijusti tikru mulkiu, ir su pažįstamu skausmu sugrįžo mintys apie brolį. Tonolanas pasižymėjo tokiu pat draugišku pasitikėjimu savimi ir visada pirmas imdavosi iniciatyvos, kai keliaudami jie susitikdavo žmonių. Jondalaras nusimindavo, kai jis iškrėsdavo ką nors kvaila; jis nemėgo pradėti santykių su naujais žmonėmis nederamu būdu. Geriausiu atveju, jis elgėsi netinkamai.

O dabar staigus pyktis jį nustebino ir užklupo nepasiruošusį. Karštas pavydo dūris buvo jam visiškai nauja emocija arba bent jau tokia, kurios jis nepatyrė jau labai seniai ir nebesitikėjo patirti. Jis būtų kuo skubiau tai paneigęs, tačiau aukštas išvaizdus vyriškis su įgimta charizma ir jausminga patirtimi pataluose buvo labiau įpratęs, kad moterys pavydėtų jo dėmesio.

„Kodėl turiu nerimauti dėl to, kad kažkoks vyras žvalgosi į Ailą? – galvojo Jondalaras. – Ranekas teisus, ji labai graži, man derėjo to tikėtis. Ir ji turi teisę pati pasirinkti. Vien dėl to, kad esu pirmasis jos rūšies vyras, su kuriuo ji susipažino, dar nereiškia, kad ir liksiu vienintelis, kuris jai pasirodys patrauklus."

Aila matė, kaip jis šypsosi Ranekui, tačiau pastebėjo, kad įsitempę pečiai neatlėgo.

– Ranekas visada apie tai kalba atsainiai, nors nėra linkęs paneigti nė vieno iš savo įgūdžių, – pasakojo Talutas, rodydamas kelią į neįprastą urvą,

kuris atrodė padarytas iš pakrantėje susikaupusios žemės. – Jis ir Vaimezas šiuo požiūriu nesiskiria nuo kitų. Vaimezas irgi nenoromis pripažįsta savo kaip įrankių dirbėjo įgūdžius, kaip ir jo židinio sūnus kalbėdamas apie raižymą. Ranekas yra geriausias raižytojas iš visų mamutojų.

– Turite patyrusį įrankių dirbėją? Titnago skaldytoją? – maloniai pasiteiravo Jondalaras. Jo karštas pavydo protrūkis išgaravo su viltimi susitikti kitą žmogų, gerai nusimanantį jo amatą.

– Taip, ir jis taip pat geriausias. Liūto stovykla gerai žinoma. Mes turime geriausią raižytoją, geriausią įrankių dirbėją ir vyriausią mamutą, – pasigyrė vadas.

– O vadas pakankamai stambus, kad niekas neprieštarautų, nori jie to ar ne, – kreivai šyptelėjęs pastebėjo Ranekas.

Talutas nusišiepė žinodamas Raneko polinkį šmaikščiomis pastabomis nukreipti į šoną jo raižymo įgūdžių šlovinimą. Vis dėlto tai nesustabdė Taluto noro girtis. Jis didžiavosi savo stovykla ir nedvejodamas leisdavo visiems tai suprasti.

Aila stebėjo subtilų dviejų vyrų bendravimą – vyresnio stotingo milžino liepsnos raudonumo plaukais ir blyškiai žydromis akimis, ir kito, tamsaus ir liekno. Ji suprato gilų prieraišumo ir ištikimybės ryšį, kuriuo jie dalijosi, nors skyrėsi taip, kad labiau du žmonės nebegali skirtis. Jie abu buvo mamutų medžiotojai, abu iš mamutojų Liūto stovyklos.

Visi ėjo link arkos, kurią Aila pastebėjo anksčiau. Atrodė, ji veriasi į kauburį ar kelis jų, sulindusius į šlaitą ir atsigręžusius į didelę upę. Aila matė įeinančius ir išeinančius žmones. Ji suprato, kad tai turi būti urvas ar kažkokia buveinė, tačiau tokia, kuri atrodė padaryta vien tiktai iš purvo: tvirtai suplūkto, tačiau su įaugusiais žolės kuokštais, ypač apačioje ir šonuose. Ji taip gerai įsiliejo į aplinką, kad, išskyrus įėjimą, buvo sunku išskirti būstus iš supančios aplinkos.

Iš arčiau įsižiūrėjus ji pastebėjo, kad ant suapvalinto kalvos viršaus pridėliota įdomių daiktų ir rykų. Staiga Aila tiesiai virš arkos pamatė vieną ypatingą daiktą. Jai užėmė kvapą.

Tai buvo urvinio liūto kaukolė!

2

Aila slėpėsi menkame stačios uolos plyšyje ir stebėjo, kaip milžiniško urvinio liūto letena tiesiasi jos link. Mergaitė suspiegė iš skausmo ir baimės, kai užgriebęs jos nuogą šlaunį žvėris išvagojo ją keturiais lygiagrečiais dryžiais. Didžiojo urvinio liūto dvasia pati ją pasirinko ir pasirūpino, kad ji liktų pažymėta, kad būtų aiškus jos totemas, paaiškino Krebas po išbandymų, kuriuos ne kiekvienas vyras būtų pakėlęs. Aila tebuvo vos penkerių. Prisiminus po kojomis virpančios žemės pojūtį ją supykino.

Moteris papurtė galvą, kad nusikratytų gyvų prisiminimų.

– Kas atsitiko, Aila? – pastebėjęs jos nerimą pasiteiravo Jondalaras.

– Pamačiau kaukolę, – tarė ji, rodydama puošmeną virš angos, – ir prisiminiau, kaip buvau pasirinkta, kaip urvinis liūtas tapo mano totemu!

– Mes Liūto stovykloje, – išdidžiai pranešė Talutas, nors jau anksčiau buvo tai minėjęs. Jis nesuprato pašnekesio Jondalaro kalba, tačiau pastebėjo susidomėjimą stovyklos talismanu.

– Urvinis liūtas Ailai labai daug reiškia, – paaiškino Jondalaras. – Ji sako, kad didžiojo žvėries dvasia ją veda ir saugo.

– Tada tau čia bus patogu, – pamalonintas nušvito šypsena Talutas.

Pastebėjusi, kaip Nezė neša Raidagą, Aila vėl pagalvojo apie savo sūnų.

– Tikiuosi, – tarstelėjo ji.

Prieš įeidama į vidų jaunoji moteris stabtelėjo apžiūrėti įėjimo arkos ir nusišypsojo pamačiusi, kaip pasiekta tokios tobulos simetrijos. Paprasta, bet pati nė už ką nebūtų sugalvojusi. Į žemę buvo tvirtai įkastos dvi di-

džiulės mamutų iltys, to paties žvėries ar bent jau panašaus augumo. Ilčių galiukai nukreipti vienas į kitą ir pačiame arkos viršuje sujungti mova iš trumpos mamuto kojos kaulo dalies.

Angą, pakankami aukštą, kad net Talutas, patraukęs uždangą, galėjo įeiti nepalenkęs galvos, dengė sunki mamuto kailio užuolaida. Arka vedė į prieangį su dar viena simetriška, oda uždengta arka iš mamutų ilčių. Storos apskrito prieangio sienos linko į plokščio kupolo formos skliautą.

Praeidama Aila pastebėjo, kad šoninės sienos atrodo kaip mozaikos iš mamutų kaulų, o ant gembių ir kaiščių prie lentynų su įvairiais indais ir padargais sukabinti viršutiniai drabužiai. Talutas patraukė vidaus užuolaidą, pats įėjo ir įleido svečius.

Aila žengė pro antrą arką, tada sustojo ir žvalgėsi apstulbusi, suglumusi, nežinomų daiktų, nepažįstamų vaizdų ir ryškių spalvų pakerėta. Beveik viskas, ką regėjo, jai buvo nesuprantama, ir ji bandė kaip nors susivokti.

Beveik pačiame patalpos viduryje buvo įrengta didelė ugniavietė. Virš laužo, užvertas ant ilgo iešmo, kepė didžiulis mėsos gabalas. Abipus ugniavietės į žemę buvo stačiai įbesti jaunų mamutų kojų kaulai, o abu iešmo galai ilsėjosi peiliu kelių sąnariuose išpjautuose grioveliuose. Berniukas suko rankeną iš didelio išsišakojusio elnio rago. Tai buvo vienas tų vaikų, kurie stovėjo ir stebėjo ją su Yhaha. Aila jį atpažino ir nusišypsojo. Vaikas atsakė šypsena.

Akims pripratus prie blausios šviesos viduje, Ailą nustebino žeminės erdvė, tvarka ir jaukumas. Šita ugniavietė buvo pirmoji iš eilės nusitęsusių per vidurį ilgo būsto, patalpos, kuri buvo daugiau nei aštuoniasdešimties pėdų ilgio ir kone dvidešimties pėdų pločio.

„Septyni židiniai“, – suskaičiavo Aila, nepastebimai spausdama pirštus prie kojos ir mintyse tardama skaičių pavadinimus, kurių ją išmokė Jondalaras.

Aila pajuto, jog viduje šilta. Laužai įšildė pusiau požeminės buveinės vidų labiau nei paprasti įšildo Ailai įprastus urvus. Iš tikrųjų buvo gana šilta, ir tolėliau ji pastebėjo keletą žmonių, kurie buvo visai lengvai apsirengę.

Giliau urve buvo nė kiek netamsiau. Lubos visur buvo panašaus aukščio, maždaug dvylikos pėdų, su dūmų angomis virš kiekvieno laužo. Pro jas taip pat sklido šviesa. Skersai paklotos gegnės iš mamutų kaulų buvo

apkabinėtos drabužiais, rykais ir maistu, tačiau centrinė lubų dalis buvo padaryta iš tarpusavyje suraizgytų elnių ragų.

Staiga Aila užuodė kvapą, nuo kurio jos burnoje prisikaupė seilių. „Mamuto mėsa!“ – pagalvojo ji. Neskanavo sodrios, švelnios mamutienos nuo tada, kai išėjo iš genties urvo. Buvo justi ir kiti puikūs valgių kvapai. Vieni pažįstami, kiti ne, tačiau jų derinys Ailai priminė, kad ji alkana. Vedama ilgu gerai suplūktu koridoriumi, einančiu per patį būsto vidurį palei keletą židinių, pasieniais Aila pastebėjo plačias pakylas, apkrautas kailiais. Kai kur ant jų sėdėjo žmonės, ilsėjosi ar šnekučiavosi. Aila jautė, kaip jie žvilgčioja jiems praeinant. Palei šonus ji pastebėjo daugiau mamutų ilčių arkų. Buvo įdomu, kur jos veda, tačiau ji nedrįso klausti.

„Tai panašu į urvą, – svarstė Aila, – didelį patogų urvą.“ Ilčių arkos ir didžiuliai ilgi mamutų kaulai, panaudoti kaip poliai, atramos bei sienos, leido suprasti, jog tai nėra urvas, kurį kažkas surado. Šitą urvą mamutojai pasistatė!

Pirmoji patalpa, kurioje čirškė kepsnys, buvo didesnė nei kitos. Tokia buvo ir ketvirtoji, į kurią juos nuvedė Talutas. Keletas tuščių, akivaizdžiai nenaudojamų miego pakylų palei sienas iliustravo, kaip jos įrengtos.

Kasant žeminę, palei sienas abipus kiek aukščiau grindų lygio buvo paliktos plačios žemės pakylos, paskui sutvirtintos tam tikru būdu sudėliotais mamutų kaulais. Skersai ant pakylų viršaus buvo suguldyta dar daugiau mamutų kaulų, tarpai užpildyti susipynusia žole, kad ji pakeltų ir išlaikytų minkštos odos čiužinius, prikimštus mamutų vilnos ir kitokių purių medžiagų. Uždėjus kelis sluoksnius kailių, žemės pakylos tapdavo šiltomis ir patogiomis lovomis.

Jondalarui buvo smalsu, ar židinys, prie kurio juos vedė Talutas, nėra užimtas. Atrodė tuščia, tačiau nepaisant tuščios erdvės čia neatrodė negyvenama. Ugniavietėje žioravo anglys, ant kai kurių suolų buvo prikrauta kailių, nuo rėmų kabojo džiovintos žolės.

– Svečiai paprastai apsistoja prie mamuto židinio, – paaiškino Talutas. – Jei Mamuta neprieštarauja. Aš pasiteirausiu.

– Žinoma, jie gali pasilikti, Talutai.

Balsas atsklido nuo tuščio suolo. Jondalaras apsisuko ir sužiuro. Staiga viena krūva kailių sujudėjo ir dvi akys sužibo veide, paženklintame aukš-

tai ant dešiniojo skruosto ištatuiruotų ševronų, kurie įsiliejo į neįtikėtino amžiaus raukšles ir jas kirto. Tai, ką Jondalaras palaikė žieminiu gyvūno kailiu, pasirodė esanti balta barzda. Senis ištiesė ilgas liesas lig tol sukryžiuotas blauzdas ir nuleido per pakylos kraštą ant grindų.

– Ko taip nustebai, žmogau iš Zelandonijos? Moteris suprato, kad aš čia, – prabilo senolis stipriu balsu, iš kurio negalėjai numanyti jo metų.

– Ar tikrai, Aila? – pasitikslino Jondalaras, tačiau neatrodė, kad moteris jį girdėtų. Aila ir senolis negalėjo vienas nuo kito akių atitraukti. Žvelgė vienas į kitą taip, tarsi permatytų pačias sielas. Tada jaunoji moteris puolė ant žemės priešais senąjį Mamutą, sukryžiavo kojas ir nulenkė galvą.

Jondalaras nustebo ir sumišo. Aila pasitelkė ženklų kalbą, kurią, kaip jam pati pasakojo, bendravimui naudojo gentis. Ji atsisėdo pagarbia poza, kuri derėjo genties moterims, kai jos prašydavo leidimo pasisakyti. Vienintelį kartą jis matė ją šitaip sėdint tada, kai ji mėgino jam pasakyti šį tą svarbaus, ko ji negalėjo perduoti jokiu kitu būdu, kai žodžių, kurių jis ją išmokė, nepakako išsakyti tam, kaip ji jaučiasi. Jondalarui buvo keista, kad kartais daug aiškiau galima pasisakyti kalba, kurioje vartojami gestai ir judesiai, o ne žodžiai. Dar labiau jis nustebo sužinojęs, kad tie žmonės apkritai bendrauja.

Vis dėlto jis būtų norėjęs, kad čia Aila nebūtų taip pasielgusi. Jis išraudo matydamas ją šitaip viešai pasitelkiant plokščiagalvių signalus, norėjo pribėgti ir liepti jai stotis, kol niekas daugiau nepamatė. Jos poza privertė jį pasijusti nesmagiai, tarsi ji siūlytų kitam nuolankumą ir pagarbą, kuri skirta Doni, Didžiajai Žemei Motinai. Jis laikė tai kažkuo asmenišku, tinkamu tik tarp jųdviejų, ne tuo, ką galima demonstruoti prie kitų. Viena buvo šitaip elgtis būnant dviese, tačiau Jondalaras norėjo, kad šiems žmonėms ji paliktų gerą įspūdį. Jis troško, kad Aila jiems patiktų. Jis nenorėjo, kad jie sužinotų, kokia jos kilmė.

Mamuta griežtai jį nudelbė, tada vėl atsisuko į Ailą, akimirką ją tyrė, o paskui pasilenkė ir patapšnojo per petį.

Aila pakėlė galvą ir senio veide, išvagotame daugybės raukšlių ir raukšlelių, išvydo išmintingas, švelnias akis. Tatuiruotė po dešiniąja akimi trumpam atrodė kaip patamsėjusi akiduobė ar trūkstama akis, ir vieną širdies tvinksnį Ailai pasidingojo, jog priešais ją sėdi Krebas. Deja, senasis

šventas genties žmogus, kuris kartu su Iza ją išaugino ir ja rūpinosi, buvo miręs, kaip ir Iza. Tad kas yra šis žmogus, kuris sužadino jai tokius stiprius jausmus? Kodėl ji sėdi prie jo kojų kaip genties moteris? Iš kur jis žino deramą genties atsaką?

– Kelkis, mano brangioji. Pasikalbėsim vėliau, – tarė Mamuta. – Tau reikia pailsėti ir užkąsti. Čia lovos – vietos miegoti, – paaiškino jis rodydamas pakylas, tarsi suprastų, jog jai reikia pasakyti. – Ana ten yra daugiau kailių ir patalų.

Aila grakščiai atsistojo. Pastabus senolis šiame judesyje pastebėjo ilgametę praktiką ir pridėjo šį trupinėlį informacijos prie vis gausėjančių žinių apie moterį. Per trumputį susitikimą apie Jondalarą ir Ailą jis sužinojo daugiau nei bet kuris kitas stovyklos žmogus. Mamuta turėjo dar vieną pranašumą. Jis geriau nei bet kuris kitas suprato, iš kur Aila atkeliavo.

Nusprendus pasimėgauti pietumis lauke, vėlyvos popietės saulėje, mamuto kepsnys buvo išneštas iš urvo didelėje dubens kaulo lėkštėje kartu su įvairiausiomis šaknimis, daržovėmis bei vaisiais. Mamutiena buvo lygiai tokia riebi ir švelni, kokią Aila prisiminė, tačiau vos patiekus maistą kilo keblumų. Aila nežinojo papročių. Tam tikromis progomis, dažniausiai oficialesnėmis, genties moterys valgydavo atskirai nuo vyrų. Paprastai visi susėsdavo šeimomis, bet netgi tada vyrai būdavo aptarnaujami pirmi.

Aila nežinojo, kad mamutojai pagerbia svečius pasiūlydami jiems pirmiems išsirinkti gabalėlį maisto, arba kad pagal papročius, iš pagarbos Motinai, moteris pirmoji turi paragauti. Išnešus maistą Aila laikėsi nuošaliai, už Jondalaro, stengdamasi kukliai stebėti kitus. Trumpam kilo painiava ir sumaištis, nes visi atsitraukę laukė, kol ji pradės valgyti, o ji vis dar stengėsi likti nematoma.

Vienas kitas mamutojas suprato, kas čia vyksta, ir šelmiškai šypsodamiesi nusprendė iš to pasidaryti pramogą. Ailai ši situacija neatrodė juokinga. Ji suprato, kad elgiasi kažkaip nederamai, ir veltui stebėjo Jondalarą. Jis taip pat stengėsi ją paraginti.

Į pagalbą atėjo Mamuta. Jis paėmė Ailą už rankos ir nusivedė prie dubenkaulio lėkštės su storai suraikytu mamutienos kepsniu.

– Tikimasi, jog tu valgysi pirmoji, Aila, – tarė jis.

– Tačiau aš moteris! – pasipriešino ta.

– Todėl ir tikimasi, kad valgysi pirmoji. Tokia mūsų auka Motinai, ir geriau, jei vietoj Motinos auką priima moteris. Paimk geriausią gabalėlį, ne sau, o Motinos garbei, – paaiškino senolis.

Ji pažvelgė į žmogų, pirmiausia su nuostaba, paskui dėkingai. Paėmė lėkštę, kiek išlenktą mamuto kaulo gabalėlį, atskeltą nuo ilties, ir didžiai susikaupusi kruopščiai atsirinko geriausią gabalėlį. Jondalaras nusišypsojo, pritariamai linktelėjo, tada visi susigrūdo prie kepsnio. Pavalgiusi Aila padėjo lėkštę ant žemės, ten, kur matė dedant jas kitus.

– Iš pradžių maniau, kad demonstruoji mums naują šokį, – tarė balsas iš už nugaros, visai arti.

Aila atsisuko ir pamatė tamsias rudaodžio vyro akis. Ji nesuprato žodžio „šokis“ reikšmės, tačiau plati šypsena buvo draugiška, ir ji nusišypsojo.

– Ar kas nors tau sakė, koki tu graži, kai šypsaisi? – tarstelėjo vyriškis.

– Graži? Aš? – nusijuokė Aila ir negalėdama patikėti papurtė galvą.

Jondalaras kažkada pasakė beveik tokius pačius žodžius, tačiau Aila šitaip apie save negalvojo. Jau labai seniai, vos pasiekusi moterystę, ji buvo liesesnė ir aukštesnė už ją užauginusius žmones. Ji taip nuo jų skyrėsi, savo iškilia kakta ir juokingu kaulu po burna, kurį Jondalaras pavadino „smakru“, kad visada manė, jog yra didelė ir bjauri.

Ranekas susidomėjęs ją stebėjo. Moteris juokėsi nerūpestingai kaip vaikas, tarsi nuoširdžiai manytų jį pasakius kažką juokinga. Ne tokio atsako jis tikėjosi. Tikriausiai laukė apsimestinai drovios šypsenos arba išmanančio, viliojančio juoko. Pilkai mėlynose Ailos akyse nebuvo matyti apgavystės, nė trupinėlio koketiškumo ar sąmoningo veiksmo tame, kaip ji krestelėjo galvą ar nusibraukė ilgus plaukus.

Tikriau būtų pasakyti, kad ji judėjo su natūraliu sklandžiu gyvūno grakštumu, gal arklio, o gal liūtės. Aplink ją tvyrojo aura, kurios pobūdžio jis negalėjo apibrėžti, tačiau joje slypėjo visiškas nuoširdumas ir atvirumas, taip pat kažkokia gili paslaptis. Ji atrodė nekalta kaip kūdikis, atvira viskam, tačiau kiekviena kūno ląstele buvo moteris, aukšta, stulbinanti, ypač daili moteris.

Jis žvelgė į Ailą smalsiai, susidomėjęs. Jos tankūs, ilgi, banguojantys plaukai blizgėjo tamsiu auksu, kaip vėjyje siūruojančių sausų žolių laukas, jos akys buvo didelės, plačiai įsodintos, aprėmintos blakstienų, atspalviu

tamsesnių nei plaukai. Su skulptoriaus išmanymu jis tyrė gryną, elegantišką jos veido struktūrą, raumeningo kūno grakštumą, o akims pasiekus kuplias krūtis ir viliojančias šlaunis, jo akyse atsirado žvilgsnis, kuris Ailą sutrikdė.

Ji išraudo ir nusigręžė. Nors Jondalaras tikino, kad tai pridera, Aila nebuvo tikra, ar jai patinka būti šitaip atvirai vertinamai. Ji jautėsi bejėgė, pažeidžiama. Nors Jondalaras, kai ji atsisuko pasižiūrėti, buvo atgręžęs nugarą, jo poza bylojo daugiau nei žodžiai. Jondalaras pyko. Kodėl jis pyksta? Ar ji padarė ką nors, kad jį supykdytų?

– Talutai! Ranekai! Barzekai! Tik pažiūrėkit, kas ten! – šūktelėjo kažkas.

Visi atsigręžė pažiūrėti. Šlaitu leidosi keletas žmonių. Nezei su Talutu pradėjus kopti jų pasitikti, staiga nuo būrio atsiskyrė jaunuolis ir bėgte pasileido jų link. Susitikę pusiaukelėje visi ėmė entuziastingai glebėsčiuotis. Ranekas taip pat leidosi pasitikti vieno iš ateinančiųjų. Nors susitikimas buvo kiek santūresnis, vis dėlto šiltai ir prieraišiai jis apkabino vyresnį vyrą. Aila keistai abejingai stebėjo, kaip visi stovyklos žmonės palieka svečius nekantraudami pasveikinti sugrįžusius giminaičius ir draugus. Visi kalbėjo ir juokėsi vienu metu. Ji buvo Aila be žmonių. Ji neturėjo, kur vykti, namų, į kuriuos galėtų sugrįžti, genties, kuri ją sutiktų apkabinimais ir bučiniais. Iza ir Krebas, kurie ją mylėjo, buvo mirę, o ji buvo mirusi visiems, kuriuos mylėjo pati.

Izos duktė Uba buvo artimesnė už tikrą seserį; jas vienijo ne kraujas, o meilė. Dabar išvydusi Ailą Uba užtrenktų jai širdies ir proto duris, atsisakytų patikėti savo akimis; netikėtų tuo, ką mato, tiesiog jos nematytų. Braudas Ailą prakeikė mirtimi. Taigi ji yra mirusi.

O Durkas, ar bent jis ją prisimintų? Teko vaiką palikti Bruno gentyje. Aila galėjo išsigabenti jį slapčia, tačiau jeigu jai būtų kas nutikę, berniukas liktų vienas. Geriau buvo palikti jį gentyje. Uba Durką myli ir juo pasirūpins. Visi jį mylėjo, išskyrus Braudą. Vis dėlto Brunas jį apgins, išmokys medžioti, jis užaugs stiprus ir drąsus, bus ne prasčiau už ją įgudęs medžiotojas su svaidykle, greitas bėgikas ir...

Staiga ji pastebėjo, kad vienas stovyklos gyventojas nebėga šlaitu. Prie žeminės viena ranka atsirėmęs į iltį stovėjo Raidagas ir išplėstomis akimis stebeilijo į būrį grįžtančių linksmai besijuokiančių žmonių. Tada ji ėmė

tuos žmones stebėti berniuko akimis: vieni apsikabinę neša vaikus, kiti vaikai strykčioja prašydamiesi ant rankų. „Jam sunku kvėpuoti, – pagalvojo Aila, – kai per daug susijaudina."

Ji pasuko link vaiko ir pamatė ta pačia kryptimi einantį Jondalarą.

– Ketinau nunešti jį tenai, – paaiškino jaunuolis. Jis taip pat pastebėjo vaiką, ir jiedviem su Aila kilo ta pati mintis.

– Taip ir padaryk, – pritarė ji. – Yhaha ir Lenktynininkas pradės nervintis vėl atsiradus naujų žmonių. Eisiu, pabūsiu su jais.

Aila stebėjo, kaip Jondalaras pakelia tamsiaplaukį vaikiščią, užsisodina ant pečių ir nužirglioja šlaitu link Liūto stovyklos žmonių. Jaunuolis, kone Jondalarui prilygstantis ūgiu, kurį Talutas ir Nezė taip šiltai pasveikino, ištiesė rankas į mažylį ir akivaizdžiai su džiaugsmu jį pasveikino, tada užsikėlė Raidagą sau ant pečių kelionei atgal į žeminę. Jis yra mylimas, pagalvojo Aila, ir prisiminė, jog ir pati buvo mylima, nepaisant skirtumų.

Jondalaras pamatė, kad ji juos stebi, ir nusišypsojo. Ji pajuto tokį šiltų jausmų antplūdį rūpestingam, jautriam vyrui, kad sutriko vien pagalvojusi apie tai, jog prieš kelias akimirkas šitaip savęs gilėjosi. Ji jau nebe vieniša. Ji turi Jondalarą. Ailai patiko jo vardo skambesys, jos mintis užpildė jis ir jausmai jam.

Jondalaras. Pirmasis iš kitų, jos pamatytas, kiek ji atsimena, pirmasis su tokiu kaip jos veidu, tokiomis kaip jos mėlynomis akimis, dar daugiau, jo akys buvo tokios mėlynos, kad sunku ir patikėti, jog tikros.

Jondalaras. Pirmasis jos sutiktas žmogus, aukštesnis už ją; pirmasis nusijuokęs kartu, pirmasis verkęs sielvarto ašaromis dėl brolio, kurio neteko.

Jondalaras. Vyras, kurį jos totemas atnešė kaip dovaną, – tuo Aila neabejojo, – į slėnį, kuriame ji apsistojo palikusi gentį, pavargusi ieškoti kitų žmonių, tokių kaip ji.

Jondalaras. Žmogus, kuris vėl išmokė ją kalbėti žodžiais, ne tik genties ženklų kalba. Tas, kurio jautrios rankos galėjo suformuoti įrankį, pakasyti arkliuką arba pakelti vaiką ir pasisodinti jį ant pečių. Jondalaras, išmokęs ją kūno džiaugsmų – džiaugtis savo ir jo kūnu. Ją mylintis Jondalaras, kurį ji mylėjo labiau, nei galvojo esant įmanoma ką nors mylėti.

Ji ėjo prie upės, apsuko kilpą, ten, kur prie žemo medžio ilga virve buvo pririštas Lenktynininkas. Atgalia ranka nusišluosčiusi sudrėkusias akis,

užvaldyta vis dar jai naujų emocijų, Aila palietė savo amuletą, mažą odos kapšelį, juostele parištą po kaklu. Ji apčiuopė jame esančius daiktelius ir nukreipė mintis į savo totemą:

„Didžiojo urvinio liūto dvasia, Krebas visada sakydavo, kad sunku gyventi su galingu totemu. Jis neklydo. Visi išmėginimai buvo sunkūs, tačiau visada to verti. Šita moteris yra dėkinga tau už apsaugą, už galingojo totemo dovanas. Už vidines dovanas, išmoktas pamokas, už tuos, kuriais galima rūpintis, už Yhaha, Lenktynininką ir Mažylį, o visų labiausiai už Jondalarą."

Aila priėjo prie kumeliuko, o prie jos prisiartino Yhaha ir pasisveikindama tyliai sušnirpštė. Moteris padėjo galvą kumelei ant sprando. Ji jautėsi pavargusi, išsekusi. Nebuvo pratusi prie tokios daugybės žmonių, tiek daug veiksmo, o mamutojai, bendraujantys žodžiais, buvo tokie triukšmingi. Jai sopėjo galvą, smilkiniai tvinksėjo, gėlė kaklą ir pečius. Yhaha prisišliejo arčiau, Lenktynininkas prisiglaudė iš kitos pusės, ir Aila pasijuto visiškai jų suspausta, tačiau nieko nepaisė.

– Pakaks! – tarstelėjo ji pagaliau ir pliaukštelėjo kumeliukui per šoną. – Daraisi per didelis, kad šitaip mane viduryje suspaustum. Pažiūrėk į save, pažiūrėk, koks tu stambus. Beveik toks pat didelis kaip motina, – ji pakasė kumeliukui sprandą, tada paglostė bei patapšnojo Yhaha ir pastebėjo pridžiūvusį prakaitą. – Tau irgi nelengva, tiesa? Vėliau tave gerai ištrinsiu ir iššukuosiu karšuliu. Atėjo daugiau žmonių, todėl tikriausiai dar sulauksi dėmesio. Kai jie pagaliau prie tavęs pripras, nebus taip blogai.

Aila nė nepastebėjo, kaip perėjo prie asmeninės kalbos, kuri išsivystė per ilgus metus būnant vienai tik gyvūnų draugijoje. Toji kalba susidėjo iš genties gestų, tų kelių žodžių, kuriuos vartojo gentis, gyvūnų pamėgdžiojimo ir nieko nereiškiančių garsų, kuriuos buvo pradėjusi tarti su sūnumi. Kas nors kitas tikriausiai nepastebėtų rankų signalų, ir dingotųsi, kad ji murmena pačius keisčiausius garsų rinkinius, kriuksi, niurna ir kartoja skiemenis. Niekas nepagalvotų, jog tai yra kalba.

– Gal Jondalaras iššukuos Lenktynininką, – staiga ji nutilo nerimo apimta. Ji vėl paėmė savo amuletą ir pabandė surikiuoti mintis: – Didysis urvinis liūte, Jondalaras dabar taip pat pasirinktas, taip, kaip ir aš, jis nešioja ant kojos tavo paliktus randus, tavo žymes, – Aila perėjo prie senovinės

tylios kalbos, kuri tariama tik rankomis; tik tokia kalba tiko kreipiantis į dvasių pasaulį.

– Didžiojo urvinio liūto dvasia, tas vyras, kurį pasirinkai, nepažįsta totemų. Tas žmogus nežino apie išbandymus, nežino galingų totemų išmėginimų, dovanų ir pamokų. Netgi šiai moteriai, kuri apie tai žino, jie atrodo sudėtingi. Ši moteris meldžia urvinio liūto dvasią... meldžia už šį vyrą...

Aila liovėsi. Ji nelabai žinojo, ko prašyti. Nenorėjo prašyti, kad dvasia nesiųstų Jondalarui išmėginimų, nes nenorėjo, kad jis netektų naudos, kurios tie išmėginimai neabejotinai suteikia, ir netgi kad būtų su juo švelni. Kadangi pati ištvėrė didelius išmėginimus ir įgijo unikalių įgūdžių bei įžvalgų, Aila pradėjo tikėti, kad nauda gaunama proporcingai išbandymų rūstumui. Sukaupusi mintis ji tęsė:

– Ši moteris maldauja didžiojo urvinio liūto dvasią padėti tam vyrui, kurį ji pasirinko, pažinti galingo totemo vertę, suprasti, kad išmėginimai yra būtini, kad ir kokie rūstūs jie būtų.

Galiausiai ji baigė ir nuleido rankas.

– Aila?

Atsisukusi moteris pamatė Latiją.

– Taip.

– Atrodei... užsiėmusi. Nenoriu tau trukdyti.

– Jau baigiau.

– Talutas norėtų, kad ateitum ir atsivestum arklius. Jis jau liepė visiems nedaryti nieko, ko tu neleisi. Kad arkliai neišsigąstų ir nesusinervintų... Man regis, keletas žmonių susinervino.

– Ateisiu, – pažadėjo Aila ir nusišypsojo. – Norėtum pajojėti? – dar pasiteiravo mergaitės.

Latijos veidas pražydo plačia šypsena.

– Galėčiau? Tikrai?

„Kai šitaip šypsosi, ji primena Talutą“, – pagalvojo Aila.

– Gal žmonės nesinervins, pamatę tave ant Yhaha. Ateik. Čia yra akmuo. Padėsiu tau užsiropšti.

Kai Aila pasirodė iš už vingio vedina suaugusia kumele su mergaite ant nugaros ir žvitriu kumeliuku, visos kalbos liovėsi. Tie, kurie jau buvo tai

matę anksčiau, nors vis dar pagarbiai baiminosi, mėgavosi stulbinančiomis netikėjimo išraiškomis veiduose tų, kurie dar nebuvo to regėję.

– Matai, Tulija. Sakiau tau! – pareiškė Talutas tamsiaplaukei moteriai, kuri stotu, jei ne plaukų spalva, panėšėjo į jį. Ji kaip bokštas stūksojo greta Barzeko, vyro iš paskutinio židinio, kuris stovėjo greta ranka apglėbęs ją per juosmenį. Greta stovėjo du jų židinio berniukai, trylikos ir aštuonerių metų, bei šešiametė jų sesutė, su kuria Aila neseniai susipažino.

Priėjus žeminę Aila nukėlė Latiją, tada paglostė ir patapšnojo Yhaha, kurios šnervės išsiplėtė vėl užuodus nepažįstamus žmones. Mergaitė nukūrė prie ištįsusio raudonplaukio jaunuolio, tikriausiai kokių keturiolikos, kone tokio pat aukšto kaip Talutas ir, išskyrus amžių ir ne tokį masyvų kūno sudėjimą, kone jam identiško.

– Ateik, susipažink su Aila, – tarė Latija, tempdama jį link moters su arkliais. Jis leidosi tempiamas. Jondalaras atžirgliojo numaldyti Lenktynininko.

– Tai mano brolis Danugas, – paaiškino Latija. – Jo ilgai nebuvo, tačiau dabar jis pasiliks namie, nes jau viską sužinojo apie titnago gavybą. Tiesa, Danugai?

– Nežinau visko, Latija, – kiek sutrikęs atsakė jaunuolis.

Aila nusišypsojo.

– Sveikinu tave, – tarė ji ištiesusi rankas.

Danugas dar labiau sutriko. Jis buvo liūto židinio sūnus, turėjo pirmas pasveikinti svečią, tačiau gražioji nepažįstamoji, turinti tokią galią gyvūnams, jį visiškai pakerėjo. Jis paėmė jos ištiestas rankas ir sumurmėjo pasveikinimą. Yhaha būtent tą akimirką prunkštelėjusi atšoko, tad jaunuolis greitai paleido moters rankas kažkodėl pajutęs, kad arklys to nepateisina.

– Yhaha greičiau tave pažins, jei ją paglostysi ir leisi užuosti tavo kvapą, – tarė Jondalaras, pajutęs jaunuolio nerimą. Toks amžius sunkus; jau nebe vaikas, tačiau dar ir ne vyras. – Mokeisi titnago gavybos amato? – pasiteiravo Jondalaras kasdieniškai, mėgindamas nuraminti vaikinuką ir rodydamas, kaip glostyti arklį.

– Esu titnago apdirbėjas. Vaimezas mane mokė nuo mažumės, – išdidžiai paaiškino jaunuolis. – Jis – pats geriausias, tačiau norėjo, kad išmokčiau kokių kitokių būdų ir kaip išsirinkti akmenį.

Pokalbiui pakrypus prie pažįstamų temų išryškėjo natūralus Danugo entuziazmas. Jondalaro akyse įsižiebė nuoširdus susidomėjimas.

– Aš taip pat esu titnago apdirbėjas, ir mokiausi amato iš žmogaus, kuris yra geriausias mūsų krašte. Būdamas maždaug tavo amžiaus, gyvenau kartu su juo greta jo surastos titnago kasyklos. Norėčiau kada nors susipažinti su tavo mokytoju.

– Tada leisk man tave pristatyti, nes aš esu jo židinio sūnus ir pirmasis, nors ne vienintelis, jo įrankių naudotojas.

Jondalaras atsisuko į Raneką ir pastebėjo, kad visa stovykla susispietė aplink. Greta rudaodžio vyriškio stovėjo kitas, tas, kurį jis taip šiltai pasveikino. Nors jie buvo kone vienodo ūgio, daugiau panašumų Jondalaras neįžvelgė. Vyresniojo plaukai buvo tiesūs, šviesiai rudi, kai kur žilumos palytėti, akys įprastai mėlynos, nebuvo jokio panašumo tarp jo ir Raneko išskirtinai egzotinių bruožų. „Motina tikriausiai parinko kito vyro dvasią jo židinio sūnui, – pagalvojo Jondalaras, – tačiau kodėl ji pasirinko tokios neįprastos spalvos?“

– Vaimezas iš Liūto stovyklos lapės židinio, mamutojų titnago meistras, – perdėtai oficialiai tarė Ranekas. – Susipažink su mūsų svečiais: Jondalaras iš Zelandonijos, regis, dar vienas tavo srities, – Jondalaras pajuto... nebuvo tikras... humorą? sarkazmą? – ir jo gražioji bičiulė, Aila be žmonių, tačiau didžiai žavi ir paslaptinga.

Jo šypsena traukė Ailos žvilgsnį: tas kontrastas tarp baltų dantų ir tamsios odos, tos išmanančiai kibirkščiuojančios tamsios akys.

– Būkit pasveikinti, – tarė Vaimezas taip paprastai ir tiesmukai, kaip Ranekas išvedžiojo. – Dirbi su akmeniu?

– Taip, aš titnago apdirbėjas, – atsakė Jondalaras.

– Parsigabenau puikių akmenų. Tiesiai iš šaltinio, dar visai neapdžiūvę.

– Kuprinėje turiu akmeninį kūjį ir gerą daužeklį, – akimirksniu susidomėjęs tarė Jondalaras. – Ar naudoji daužeklį?

Pokalbiui pakrypus link abu vyrus dominančios temos, Ranekas skausmingai pažvelgė į Ailą.

– Taip ir maniau, kad taip nutiks, – tarė jis. – Ar žinai, kas yra blogiausia gyvenant prie įrankių dirbėjo židinio? Ne tai, kad tavo kailiuose nuolat

pribarstyta skeveldrų, o tai, kad ausyse nuolat skamba kalbos apie akmenis. O dar kai Danugas parodė susidomėjimą... Akmuo... Akmuo, akmuo... Tik tai ir tegirdžiu, – šilta Raneko šypsena neigė jo skundą, visi akivaizdžiai jau buvo girdėję tai anksčiau, nes niekas nekreipė dėmesio, išskyrus Danugą.

– Nemaniau, kad tai šitaip tau neduoda ramybės, – pastebėjo jaunuolis.

– Nieko panašaus, – įsiterpė Vaimezas. – Nejaugi nesupranti, kad Ranekas nori padaryti įspūdį gražiai moteriai?

– Tiesą sakant, aš tau dėkingas, Danugai. Kol tu nepasirodei, maniau, jis viliasi mane įtraukti į titnago apdirbimą, – tarė Ranekas išsklaidydamas Danugo susirūpinimą.

– Tik ne suvokęs, kad domiesi mano įrankiais tik tam, kad galėtum jais raižyti kaulą. Atsidūrus čia, neilgai teko to laukti, – tarė Vaimezas ir nusišypsojęs pridūrė: – Jei manai, kad titnago skeveldros lovoje yra blogai, turėtum pamėginti mamutų kaulų dulkes maiste.

Abu tokie nepanašūs vyrai šypsojosi vienas kitam, ir Aila su palengvėjimu suvokė, kad jie juokauja, draugiškai erzina vienas kitą. Taip pat ji pastebėjo, kad, nepaisant skirtingos odos spalvos ir egzotiškų Raneko bruožų, jie šypsosi panašiai ir jų kūnai juda vienodai

Staiga iš žeminės pasigirdo šauksmai.

– Geriau nesikišk, sene! Tai tik Fralijos ir mano reikalas.

Šaukė šeštojo, priešpaskutinio židinio, vyras. Aila prisiminė su juo susipažinusi.

– Nesuprantu, kodėl ji pasirinko tave, Frebekai! Niekada nebūčiau pritarusi! – nenusileido moteris. Staiga ji išlėkė pro arką kartu tempdama verkiančią jaunesnę moterį. Iš paskos išbėgo du suglumę berniukai, vienas kokių septynerių, kitas kokių dvejų mažylis, pliku užpakaliu, nykštį susigrūdęs į burną.

– Tai tavo kaltė. Ji per daug tavęs klauso. Kodėl nepaliauji kišęsis?

Visi nusisuko – jau girdėjo tai anksčiau, ir girdi pernelyg dažnai. Aila stebeilijo apstulbusi. Nė viena genties moteris šitaip nebūtų ginčijusis su vyru.

– Frebekas ir Krosija vėl savo, nepaisyk, – pasakė Tronija. Ji buvo penktojo, šiaurės elnių židinio, moteris, prisiminė Aila. Tas židinys buvo greta

mamuto židinio, kur apsistojo ji su Jondalaru. Prie krūtinės moteris glaudė neseniai gimusį berniuką.

Aila kiek anksčiau susipažino su miela jauna motina iš gretimo židinio. Tornekas, jos pora, pakėlė įsikibusią į motiną trimetę, kuri niekaip nepripažino naujagimio, užėmusio jos vietą prie motinos krūtinės. Tai buvo šilta ir mylinti jauna pora, ir Aila džiaugėsi, kad jie gyvena prie gretimo židinio, o ne tokie žmonės, kurie kivirčijasi dėl menkniekių. Su jais gyvenantis Manuvas bevalgant buvo prisėdęs šnektelėti ir papasakojo, kad anksčiau, kol Tornekas buvo mažas, to židinio vyras buvo jis, Manuvas, Mamutos pusbrolio sūnus. Jis sakėsi dažnai leidžiantis laiką prie ketvirtojo židinio, ir Aila apsidžiaugė. Ji visada jautė ypatingą palankumą seniems žmonėms.

O kaimynystė iš kitos pusės nebuvo tokia jauki: prie trečiojo, lapės židinio, gyveno Ranekas. Ailai jis patiko, tačiau greta jo Jondalaras elgėsi keistai. Dviejų vyrų židinys buvo mažesnis, ilgoje žeminėje užėmė mažiau erdvės, todėl Aila jautėsi arčiau antrojo, Nezės ir Taluto židinio bei Raidago. Jai patiko ir kiti Taluto liūto židinio vaikai, Latija ir Rugija, Nezės jaunesnioji dukra, amžiumi panaši į Raidagą. Dabar, kai susipažino su Danugu, jis jai taip pat patiko.

Priėjo Talutas su stambia moterimi bei Barzekas su vaikais, tad Aila numanė, kad toji moteris su Barzeku – pora.

– Aila, ar norėtum susipažinti su mano seserimi Tulija iš tauro židinio, Liūto stovyklos vade?

– Sveikinu, – tarė moteris, oficialiai ištiesusi abi rankas, – Mutos vardu sveikinu tave, – kaip vado sesuo ji jam prilygo ir puikiai išmanė savo pareigas.

– Sveikinu tave, Tulija, – atsakė Aila, stengdamasi į ją nespoksoti.

Kai Jondalaras pagaliau pajėgė atsistoti po ilgo gydymo, Aila buvo sukrėsta pamačiusi, kad jis už ją aukštesnis, tačiau pamačiusi už save aukštesnę moterį ji dar labiau apstulbo. Gentyje Ailos galva visada kyšodavo virš visų. O vadė buvo daugiau nei aukšta, ji buvo raumeninga ir atrodė tikrai galinga. Vienintelis brolis pranoko ją stotu. Savo įspūdingą svorį ir ūgį ji nešiojo išdidžiai, su nepaneigiamu pasitikėjimu moters, motinos ir vadės, kuri visiškai patenkinta savo gyvenimu ir visiškai jį kontroliuoja.

Tuliją sudomino keistas viešnios akcentas, tačiau kita problema trikdė ją labiau, ir su tiesumu, būdingu mamutojams, ji nedvejodama ėmėsi ją spręsti.

– Nežinojau, kad mamuto židinys užimtas, kai pakviečiau Branagą grįžti su mumis. Jis su Digija šią vasarą susijungs ir pabus čia tik kelias dienas. Žinau, Digija tikėjosi, jog jie galės šias dienas praleisti atskirai, vieni du, atokiau nuo brolių ir seserų. Kadangi jūs svečiai, ji neprašytų, tačiau Digija norėtų apsistoti prie mamuto židinio su Branagu, jei neprieštaraujate.

– Tas židinys didžiulis, daug lovų. Aš neprieštarauju, – atsakė Aila pasijutusi nesmagiai, kad jos klausiama. Tai nebuvo jos namai.

Jiems bekalbant iš žeminės išėjo jauna moteris, jauno vyro lydima. Aila dirstelėjo atidžiau. Ji buvo maždaug Ailos metų, kresna ir dalelytę aukštesnė! Jos plaukai buvo tamsiai kaštoniniai, veidas, kurį ne vienas būtų pavadinęs dailiu, draugiškas. Buvo akivaizdu, kad kartu esantis jaunuolis laiko ją tikrai patrauklia. Aila nedaug tekreipė dėmesio į jos fizinę išvaizdą, ji su baiminga pagarba stebeilijo į jaunosios moters drabužius.

Ji vilkėjo aptemptas kelnes ir tuniką, kurios spalva beveik atitiko jos plaukų atspalvį, – ilgą, gausiai dekoruotą, tamsaus ochros raudonumo tuniką, atvirą per priekį ir sujuostą diržu. Raudona buvo šventa genties spalva. Izos krepšelis buvo vienintelis Ailos turėtas raudonai dažytas daiktas. Jame buvo laikomos ypatingosios šaknys, iš kurių gaminamas gėrimas specialioms apeigoms. Ji tebeturėjo tą krepšelį, rūpestingi padėtą pačiame vaistų krepšio, kuriame Aila nešiojosi įvairias džiovintas gydomąsias žoles, dugne. Visa tunika raudonos odos! Sunku patikėti.

– Ji tokia graži! – pagyrė Aila, dar tinkamai nė nepristatyta.

– Patinka? Tai mano jungtuvėms. Man ją padovanojo Branago motina, ir dabar apsivilkau, kad visiems parodyčiau.

– Niekada nemačiau nieko panašaus! – išplėtusi akis prisipažino Aila.

Jaunoji moteris apsidžiaugė.

– Tave vadina Aila, tiesa? Aš vardu Digija, o jis – Branagas. Po kelių dienų jam teks grįžti, – tarė ji akivaizdžiai nusiminusi, – tačiau po kitos vasaros mes būsime drauge. Mes persikraustysime su mano broliu Tarne-

gu. Dabar jis gyvena su savo moterimi ir jos šeima, bet nori įkurti naują stovyklą, todėl vis ragino mane susirasti porą, kad turėtų vadę.

Aila matė, kad Tulija šypsosi ir linkčioja dukrai, todėl prisiminė prašymą.

– Židinyje daug erdvės, daug tuščių lovų, Digija. Tu apsistosi prie mamuto židinio su Branagu? Jis irgi svečias... jei Mamuta nieko prieš. Ten Mamutos židinys.

– Jo pirmoji moteris buvo mano senelės motina. Ne vieną kartą miegojau prie jo židinio. Mamuta, neprieštarausi, tiesa? – pasitikslino Digija jį pamačiusi.

– Žinoma, judu su Branagu galite apsistoti, Digija, – patikino senolis, – tik atmink, kad tikriausiai daug miegoti neteks.

Digija viltingai nusišypsojo, o Mamuta kalbėjo toliau:

– Atvyko svečių, visus metų nebuvęs grįžo Danugas, tavo jungtuvės, sėkmingi Vaimezo mainai – manau, yra priežastis šį vakarą susirinkti prie mamuto židinio istorijų pasakoti.

Veiduose pražydo šypsenos. Žmonės tikėjosi kažkokio pranešimo, o šitas pateisino jų lūkesčius. Visi žinojo, kad susirinkimas prie mamuto židinio reiškia patirčių vardijimą, pasakojimus, o gal ir kitokius pasilinksminimus, todėl su džiaugsmu laukė vakaro. Visi nekantravo išgirsti naujienas iš kitų stovyklų bei dar kartą paklausyti jau žinomų istorijų. Smalsu pasiklausyti, ką paporins svečiai, tačiau ne mažiau įdomu pamatyti nepažįstamųjų reakcijas į gyvenimą ir nuotykius Liūto stovykloje.

Jondalaras taip pat žinojo, ką toks susirinkimas reiškia, ir jam buvo neramu. Ar Aila atskleis daug savo istorijos? Ar Liūto stovykla ir tada liks tokia svetinga? Jis pagalvojo, kad vertėtų pasivedėti ją į šalį ir įspėti, tačiau žinojo, kad tai ją tik supykdys ir nuliūdins. Daugeliu atžvilgiu ji buvo tokia pat kaip mamutojė: tiesmuka ir sąžininga, rodanti jausmus. Šiaip ar taip, nebus nieko gero. Aila nemoka meluoti. Geriausiu atveju ji susilaikys ir nekalbės.

3

Popietę Aila leido trindama Yhaha minkšta odos skiautele ir šukuodama dygliuota džiovinto karšulio galvute. Tai raminamai veikė abi: ir moterį, ir kumelę.

Jondalaras draugiškai darbavosi šalia: karšuliu bandė nuraminti niežtinčias Lenktynininko vieteles, lygino gauruotą žieminį kumeliuko kailį, nors gyvuliukas labiau norėjo žaisti nei stovėti ramiai. Šilta ir minkšta Lenktynininko pavilnė užaugo daug tankesnė ir priminė žmogui, kad greitai užeis šalčiai. Jis ėmė galvoti apie tai, kaip praleis žiemą. Jondalaras vis dar negalėjo pasakyti, kaip pas mamutojus jaučiasi Aila, tačiau bent jau arkliai ir žmonės iš stovyklos pradėjo priprasti vieni prie kitų.

Aila taip pat pastebėjo, kad įtampa sumažėjo, tačiau jai kėlė nerimą, kur nakvos arkliai, kai ji bus žeminės viduje. Jie įpratę kartu miegoti urve. Jondalaras vis tikino, kad jiems viskas bus gerai, kad arkliai įpratę būti lauke. Galiausiai ji nusprendė pririšti Lenktynininką arčiau įėjimo, nes žinojo, kad Yhaha nenuklys toli į laukus be savo kumeliuko. Jeigu iškils pavojus, kumelė ją pažadins.

Sutemus atšalo, ore buvo justi sniego alsavimas, tačiau prie mamuto židinio pusiau požeminio būsto viduje buvo jauku ir šilta. Susirinkusieji stoviniavo prie šaltų maisto likučių: mažų baltų krakmolingų žemės riešutų, laukinių morkų, mėlynių ir mamutienos kepsnio riekelių. Daržoves ir vaisius žmonės ėmė pirštais arba dviem lazdelėmis, kurias naudojo kaip žnyples. Aila pastebėjo, kad visi žmonės, išskyrus mažiausius vaikus, turi peilį mėsai. Jai buvo smalsu stebėti, kaip dantimis įsikandus didesnį ga-

balą stačiu peiliu atriekiamas mažesnis kąsnelis ir sugebama nenusipjauti nosies.

Ratu buvo perduodami maži rudi vandenmaišiai – vandeniui atsparios įvairių gyvūnų pūslės ir skrandžiai. Žmonės pasigardžiuodami iš jų gėrė. Talutas pasiūlė gėrimo ir Ailai. Jis kvepėjo raugu, kažkaip nemaloniai, burnoje pasijuto salsvas, tačiau stipriai deginantis skonis. Kitą kartą Aila atsisakė. Gėrimas jai nepatiko, nors Jondalaras akivaizdžiai mėgavosi.

Susiradę vieteles ant pakylų, kailių ar grindų demblių žmonės kalbėjosi ir juokavo. Klausantis pokalbių Ailai ėmė suktis galva, tačiau staiga triukšmas pastebimai numalšo. Aila atsisukusi pamatė, kad prie nedidelio laužo, rusenančio ugniavietėje, tyliai stovi senasis Mamuta. Kai liovėsi visos kalbos, kai jis sulaukė visų dėmesio, paėmė nedidelį neuždegtą deglą ir laikė jį karštose liepsnose, kol tas įsiliepsnojo. Viltingoje tyloje, nes visi net kvapą buvo sulaikę, jis prinešė liepsną prie nedidelės akmeninės lempelės sienos nišoje sau už nugaros. Sausų kerpių dagtis mamuto taukuose suspragsėjusi užsiliepsnojo ir apšvietė nedidelį kaulo raižinį – už lempelės pastatytą stambios, gausiai gamtos apdovanotos moters figūrėlę.

Aila pajuto dilgtelint tarsi kažką atpažinus, nors niekada anksčiau tokios figūrėlės mačiusi nebuvo. „Štai ką Jondalaras vadina deive, – pagalvojo ji. – Sako, jog joje slypi Didžiosios Motinos Žemės dvasia. O gal jos dalis? Ji atrodo pernelyg maža, kad sutalpintų visą. Tik kokio dydžio yra dvasia?“

Ji mintimis nuklydo prie kitų apeigų, to karto, kai jai buvo paduotas juodas akmenukas, kurį ji nešiojasi amuletų kapšelyje ant kaklo. Nedidelis juodo mangano dioksido gumulėlis talpino dalelę visų gentainių dvasios, ne tik jos genties. Akmuo buvo jai įteiktas tapus gydytoja, o ji mainais atidavė dalelę savo dvasios, tad, jei ji išgelbėtų kam gyvybę, tas asmuo neužsitrauktų įsipareigojimo mainais duoti jai ką nors savo arba vertingo. Tai jau padaryta.

Vis dėlto jai nerimą kėlė tai, kad sielos nebuvo grąžintos ją mirtinai prakeikus. Krebas paėmė jas iš Izos, kai senoji gydytoja mirė, kad jos nepatektų kartu su ja į dvasių pasaulį, tačiau niekas neatsiėmė jų iš Ailos. Jei ji nešiojasi su savimi visų gentainių sielų dalelytes, ar Braudas ir jiems neužtraukė mirtino prakeiksmo?

„Ar aš mirusi?“ – svarstė ji, kaip jau daugybę kartų buvo svarsčiusi. Ji taip nemanė. Ji suprato, kad mirtino prakeiksmo galia slypi įsitikinime. Be to, kai mylimieji daugiau nebepripažįsta tavo egzistavimo, kai neturi, kur eiti, gali sau ramiausiai mirti. Tik kodėl ji nenumirė? Kas neleido jai pasiduoti? Dar svarbiau, kas nutiktų genčiai, jei ji iš tikrųjų numirtų? Ar jos mirtis galėtų padaryti žalos tiems, kuriuos ji myli? O gal visai genčiai? Mažas odos maišelis apsunko nuo atsakomybės naštos, tarsi visos genties likimas būtų pakibęs jai po kaklu.

Iš apmąstymų Ailą sugrąžino ritmingi garsai. Kūjo formos elnio rago dalimi Mamuta daužė į mamuto kaukolę, ištapytą geometriniais simboliais ir linijomis. Ailai pasirodė, kad ji išskyrė tembrą už ritmo, tad atidžiai stebėjo ir klausėsi. Tuščia ertmė sustiprino garsą turtinga vibracija, tačiau tame slypėjo kažkas daugiau nei paprastas instrumento rezonansas. Kai senasis šamanas daužė į skirtingus plotus, pažymėtus ant kaulinio būgno, garso aukštis ir tonas skyrėsi taip sudėtingai ir subtiliai, taip varijavo, kad dingojosi, jog Mamuta priverčia seną mamuto kaukolę kalbėti. Žemu balsu iš krūtinės gilumos senolis pradėjo intonuoti monotonišką minorinę giesmę. Būgnas ir balsas pynėsi į vingrų raštą, iš vienos ar kitos židinio vietos į nustatytą tonaciją jungėsi kiti balsai, nepriklausomai ją kaitaliodami. Būgno ritmą pasigavo panašus garsas kitoje patalpos pusėje. Aila dirstelėjo ton pusėn ir išvydo Digiją, grojančią kitu kaukolės būgnu. Paskui Tornekas pradėjo bilsnoti raginiu kūju kitą mamuto kaulą, petikaulį, padengtą vienodai išdėstytomis linijomis ir raudonai nudažytais ševronais. Gilus toninis kaukolinių būgnų rezonansas ir aukštesni mentikaulio tonai pripildė žeminę nuostabaus įsimenamo garso. Ailos kūnas ritmingai judėjo ir ji pastebėjo, kad ir kiti judina kūnus kartu su garsu. Staiga viskas nutilo.

Tyla buvo kupina laukimo, tačiau jam buvo leista išblėsti. Jokių oficialių ceremonijų nebuvo planuota, tiktai neformalus stovyklos susirinkimas praleisti malonų vakarą vieniems kitų draugijoje, darant tai, kas žmonėms geriausiai sekasi, – kalbantis.

Tulija pradėjo pranešimu, kad pasiektas susitarimas ir kitą vasarą bus surengtos Digijos ir Branago vedybos. Buvo išsakyti pritarimo ir sveikinimo žodžiai, nors visi to ir tikėjosi. Jaunoji pora net švytėjo iš džiaugsmo. Tada Talutas paprašė Vaimezo papasakoti apie prekybinę misiją ir visi su-

žinojo, kad ji apėmė druskos, gintaro ir titnago mainus. Vienas kitas šio to paklausė, vienas kitas pakomentavo. Jondalaras klausėsi susidomėjęs, tačiau Aila nieko nesuprato ir nusprendė paklausinėti jo vėliau. Paskui, sukeldamas jaunuolio sumišimą, Talutas pasiteiravo apie Danugo progresą.

– Jis turi talentą, meninį potėpį. Dar keletas patirties metų, ir jis bus nepaprastai geras. Jiems buvo gaila matyti jį išeinantį. Jis mokėsi puikiai, metai nenuėjo veltui, – pranešė Vaimezas.

Grupė išsakė dar daugiau pritarimo žodžių. Paskui stojo pertraukėlė, kurią užpildė nereikšmingi asmeniniai pokalbiai. O tada Talutas atsisuko į Jondalarą, ir kilo susijaudinimo šurmulys.

– Papasakok mums, žmogau iš Zelandonijos, kaip atsidūrei čia, mamutojų Liūto stovyklos buveinėje? – pasiteiravo jis.

Jondalaras iš vieno rudųjų vandenmaišių nurijo mauką fermentuoto gėrimo, apžvelgė laukiančius žmones, tada nusišypsojo Ailai. „Jis jau tai darė anksčiau“, – truputį nustebusi pagalvojo ji, supratusi, kad jis rikiuoja pasakojimo tempą ir toną. Ji taip pat nusiteikė paklausyti.

– Ilga istorija, – pradėjo Jondalaras. Žmonės sulinksėjo. Tai jie ir norėjo išgirsti. – Mano žmonės gyvena ilgas kelias nuo čia, toli, labai toli į vakarus, netgi toliau nei ištakos didžiosios motinos upės, kuri įteka į Berano jūrą. Mes taip pat gyvename prie upės, kaip ir jūs, tačiau mūsų upė įteka į Didžiuosius Vandenis vakaruose.

– Zelandoniečiai yra puikūs žmonės. Kaip ir jūs, visi mes žemės vaikai; tą, kurią jūs vadinate Muta, mes vadiname Doni, tačiau ji yra vis ta pati Motina Žemė. Mes medžiojame ir prekiaujame, o kartais leidžiamės į ilgas keliones. Mudu su broliu nusprendėme leistis į tokią kelionę, – akimirką Jondalaras užmerkė akis, o kaktoje susimetė skausmingos raukšlės. – Tonolanas... mano brolis... buvo kupinas džiaugsmo ir mėgo nuotykius. Jis buvo Motinos numylėtinis.

Skausmas buvo pernelyg tikras. Visi suprato, kad tai nebuvo efektas pasakojimui sustiprinti. Netgi nieko nepasakius visi įspėjo priežastį. Taip pat visi sušneko apie tai, kad tuos, kuriuos myli, Motina pasiima anksti. Jondalaras neplanavo šitaip atskleisti savo jausmų. Sielvartas užklupo jį netikėtai, ir jis liko kažkoks sutrikęs. O tokia netektis universaliai suprantama. Neplanuotas jos pasireiškimas sukėlė užuojautą ir privertė juos pajusti jam

šilumą, kuri siekė kur kas toliau nei normalus smalsumas ir mandagumas, paprastai parodomi negrėsmingiems nepažįstamiesiems.

Jondalaras giliai įkvėpė ir pabandė sugauti savo pasakojimo giją.

– Kelionė nuo pat pradžių buvo Tonolano. Planavau jį tik trumpai palydėti, tiktai iki giminaičių namų, tačiau paskui nusprendžiau eiti kartu. Mes kirtome nedidelį ledyną, kur išteka Donau – Didžioji Motina Upė, ir nutarėme eiti iki jos galo. Niekas netikėjo, kad mums pavyks, nesu tikras, ar mums pavyko, tačiau mes ėjome, kirtome ne vieną intaką, sutikome daugybę žmonių. Kartą, pirmąją vasarą, sustojome pamedžioti, ir kol džiovinome mėsą, apsižiūrėjome, kad mus apsupo kažkokie žmonės, nukreipė į mus ietis...

Jondalaras vėl įsijautė ir laikė visą stovyklą prikaustęs, kol pasakojo savo nuotykius. Jis buvo geras pasakotojas, turėjo nuojautą, kada giją nutraukti, ko nepasakyti. Buvo pritariamų linksėjimų ir murmesių, padrąsinimo žodžių, neretai nuskambėdavo nuostabos šūksnis. „Netgi klausydamiesi, žmonės, kalbantys žodžiais, nebūna tylūs“, – pagalvojo Aila.

Ji buvo apstulbinta kaip ir visi kiti, tačiau apsižiūrėjo kurį laiką stebinti Jondalaro besiklausančius žmones. Suaugusieji buvo ant kelių pasisodinę vaikus, vyresni vaikai sėdėjo susispietę ir spindinčiomis akimis stebeilijo į charizmatiškąjį nepažįstamąjį. Ypač Danugas atrodė prikaustytas. Sutelkęs dėmesį jis palinko pirmyn.

– Tonolanas nuėjo į kanjoną. Jis manė, kad mes saugūs, nes liūtė išėjo. Tada išgirdome liūto riaumojimą...

– Ir kas tada nutiko? – neiškentė Danugas.

– Kas buvo toliau, turi papasakoti Aila. Toliau aš nebeprisimenu.

Visų akys nukrypo į ją. Aila apstulbo. Šito ji nesitikėjo; jai anksčiau neteko kalbėti žmonių miniai. Jondalaras šypsojosi. Jis buvo sumanęs, kad geriausias būdas pripratinti ją kalbėti su žmonėmis – tai priversti ją tai daryti. Tai ne paskutinis kartas, kai ji bus prašoma pasidalyti patirtimi, o visiems dar neprimiršus jos įtakos arkliams, istorija apie liūtą bus įtikimesnė. Jis žinojo, kad pasakojimas jaudinantis, toks, kuris prisidės prie jos paslaptingumo, ir galbūt, jei jie pasitenkins šiuo pasakojimu, jai nereikės atskleisti savo kilmės.

– Kas nutiko, Aila? – netvėrė Danugas, vis dar užvaldytas pasakojimo. Rugija buvo drovi ir tyli greta didžiojo brolio, kurio taip ilgai nebuvo. Prisiminusi senus laikus, kai jie sėdėdavo pasakodami vienas kitam istorijas, ji nusprendė įsiropšti jam į skreitą. Jis ją priėmė išsiblaškiusiai nusišypsodamas ir apkabino, tačiau laukiamai žvelgė į Ailą.

Aila apžvelgė visus į ją atgręžtus veidus. Bandė prabilti, tačiau jos burna išdžiūvo, nors delnai prakaitavo

– Tikrai, kas gi nutiko? – pakartojo Latija. Ji sėdėjo greta Danugo su Raidagu ant kelių. Didelės rudos berniuko akys buvo kupinos jaudulio. Jis pravėrė burną paklausti, tačiau niekas nesuprato jo išleisto garso, išskyrus Ailą. Ne paties žodžio, bet jo intencijos. Ji jau anksčiau buvo girdėjusi panašius garsus, netgi mokėsi jais kalbėti. Genties žmonės nebuvo nebylūs, tik pasižymėjo ribota galimybe artikuliuoti. Jie sukūrė turtingą ir suprantamą ženklų kalbą, kad galėtų bendrauti, o žodžius pasitelkdavo tik kirčiui pabrėžti. Ji žinojo, kad vaikas prašo ją tęsti pasakojimą ir kad jo žodžiai tai ir reiškia. Aila nusišypsojo ir, rodės, kalbėjo jam.

– Buvau su Yhaha, – pradėjo Aila. Ji visada tardavo kumelės vardą tarsi imituodama tylų žvengimą. Žmonės žeminėje nenutuokė, kad ji ištarė arklio vardą. Jie pagalvojo, jog tai gražus pasakojimo pagražinimas. Jie nusišypsojo, ištarė pritarimo žodžius, drąsindami ją tęsti tuo pačiu stiliumi.

– Netrukus ji turėjo susilaukti mažo arkliuko. Buvo labai didelė, – tarė Aila, priešais pilvą pakėlusi rankas, šitaip rodydama, kad kumelė buvo kumelinga. Pasirodė supratingos šypsenos. – Jodinėjom kasdien, Yhaha reikėjo judėti. Netoli, negreitai. Visada į rytus, lengviau į rytus. Pernelyg lengva, nieko nauja. Vieną dieną jojome į vakarus, ne į rytus. Pamatėm naujas vietas, – tęsė Aila, kalbėdama Raidagui.

Jondalaras mokė ją mamutojų kalbos, taip pat kaip ir kitų jam žinomų kalbų, tačiau taip sklandžiai kaip jo kalba, kurią išmoko pirmąją, mamutojiškai ji nekalbėjo. Jos kalbos maniera buvo keista, skyrėsi taip, kad sunku paaiškinti, ji sunkiai rasdavo reikiamų žodžių ir to gėdijosi. Kai Aila pagalvodavo apie berniuką, kuris visai negali tikėtis būti suprastas, turėjo pabandyti. Nes jis prašė.

– Išgirdau riaumojant liūtą, – ji nežinojo, kodėl taip padarė. Gal dėl viltingo Raidago veidelio, gal dėl to, kaip jis pasuko galvą, kad girdėtų,

o gal instinktyviai. Ištarusi žodį „liūtą“ ji reikšmingai suurzgė – visiems tai nuskambėjo kaip tikro liūto urzgimas. Ji išgirdo tylius baimingus aiktelėjimus, paskui nervingą kikenimą, paskui pamatė šypsenas, vėl girdėjo skatinančius susirinkusiųjų žodžius. Jos gebėjimas mėgdžioti žvėrių garsus buvo kone šiurpulingas ir pridėjo pasakojimui netikėto jaudulio. Jondalaras taip pat pritariamai sulinksėjo ir nusišypsojo.

– Išgirdau rėkiant žmogų, – ji dirstelėjo į Jondalarą ir akys prisipildė liūdesio. – Sustojau. Ką daryti? Yhaha tokia stora su kumeliuku, – ji tyliai pažvingčiojo kaip kumelė ir buvo apdovanota žydinčia Latijos šypsena. – Jaudinausi dėl arklio, bet žmogus rėkė. Vėl girdėjau liūtą. Įsiklausiau, – ji sugebėjo kažkaip pamėgdžioti, kad liūto urzgimas nuskambėtų žaismingai. – Tai Mažylis. Tada nuėjau į kanjoną, žinojau, kad arkliui nieko nenutiks.

Aila pamatė sutrikusius žvilgsnius. Žodžiai, kuriuos ji sakė, buvo nežinomi, nors Raidagas kitomis aplinkybėmis gal būtų juos supratęs. Jondalarui ji jau buvo minėjusi, kad šitaip gentyje vadinti kūdikiai.

– Mažylis yra liūtas, – tarė ji, mėgindama paaiškinti. – Mažylis yra liūtas, kurį aš pažįstu. Mažylis yra... Kaip sūnus. Nuėjau į kanjoną, priverčiau liūtą pasitraukti. Radau vieną vyrą negyvą. Kitas vyras, Jondalaras, buvo baisiai sužeistas. Yhaha nugabeno jį į slėnį.

– Cha! – pašaipiai tarstelėjo kažkas. Aila pakėlė galvą ir pamatė, kad tai Frebekas, tas vyras, kuris anksčiau ginčijosi su senyva moterimi. – Ar mėgini man pasakyti, kad paliepei liūtui pasitraukti nuo sužeisto žmogaus?

– Ne bet kokiam liūtui. Mažyliui, – paaiškino Aila.

– Kas yra tas... Kaip tu ten sakai?

– Mažylis yra mano genties žodis. Reiškia „vaikas, kūdikis“. Daviau vardą liūtui, kai gyveno su manimi. Mažylis yra liūtas, kurį pažįstu. Arklys irgi pažįsta. Nebijo, – Aila nusiminė. Kažkas buvo negerai, tačiau ji nežinojo, kas.

– Gyvenai su liūtu? Netikiu, – suniurzgė Frebekas.

– Netiki? – piktokai užsipuolė jį Jondalaras. Žmogus kaltino Ailą melu, o jis pernelyg gerai žinojo, kad pasakojimas tikras. – Aila nemeluoja, – pareiškė jis, atsistojo ir ėmė rištis virvelę, apjuostą per juosmenį ir prilaikančią jo odines kelnes. Jis nuleido vieną pusę ir pademonstravo kirkšnį

ir šlaunį, sudarkytas bjaurių raudonų randų. – Tas liūtas mane puolė, o Aila ne tik mane iš jo atėmė, ji labai prityrusi gydytoja. Jei ne ji, būčiau keliavęs paskui savo brolį į aną pasaulį. Dar šį tą tau pasakysiu. Mačiau ją jojant ant to liūto, lygiai taip pat kaip ant arklio. Pavadinsi mane melagiu?

– Nė vienas Liūto stovyklos svečias nevadinamas melagiu, – pareiškė Tulija, žiūrėdama į Frebeką ir mėgindama išvengti galimai bjaurios scenos. – Manau, akivaizdu, kad tu buvai baisiai sužalotas, o mes tikrai matėm moterį... Ailą... raitą ant arklio. Nematau priežasties abejoti tavimi ar ja.

Stojo įtempta tyla. Aila sutrikusi dirsčiojo tai į vieną, tai į kitą. Žodis „melagė" jai buvo nežinomas, ir ji nesuprato, kodėl Frebekas pasakė, kad ja netiki. Aila užaugo tarp žmonių, kurie bendravo judesiais. Genties kalba apėmė ne tik rankų gestus, bet ir pozas bei išraiškas potekstėms ir niuansams suteikti. Buvo neįmanoma efektyviai pameluoti visu kūnu. Geriausiu atveju galėdavai susilaikyti ko nepaminėjęs, ir netgi tai tapdavo žinoma, nors leidžiama dėl privatumo. Aila taip ir neišmoko meluoti.

Dabar ji suprato, kad kažkas negerai. Ji galėjo perskaityti kilusį pyktį ir priešiškumą lygiai taip pat, tarsi jis būtų išrėktas, taip pat ji suprato, kad jie stengiasi susilaikyti to neminėję. Talutas pastebėjo, kad Aila žiūri į tamsiaodį vyrą, paskui nusigręžia. Ranekas pamėtėjo jam mintį, kaip sumažinti įtampą ir grįžti prie pasakojimų.

– Puiki istorija, Jondalarai, – sududeno Talutas, rūsčiai nudelbęs Frebeką. – Visada jaudina pasakojimai apie ilgas keliones. Ar nori išgirsti pasakojimą apie dar vieną ilgą kelionę?

– Taip, labai.

Žmonės atsipalaidavo, sušvito šypsenos. Tai buvo mėgstamiausias būrio pasakojimas, ir nedažnai pasitaikydavo proga pasidalyti juo su žmonėmis, kurie dar nėra jo girdėję.

– Tai Raneko istorija... – pradėjo Talutas.

Aila laukiamai sužiuro į Raneką.

– Sužinosiu, kaip vyras ruda oda apsigyveno Liūto stovykloje, – tarstelėjo ji.

Ranekas nusišypsojo Ailai, tačiau atsigręžė į savo židinio bendrą.

– Istorija mano, tačiau papasakoti ją teks tau, Vaimezai, – pasakė jis.

Jondalaras vėl atsisėdo nevisiškai įsitikinęs, jog jam patinka, kur krypsta kalba, – o gal Ailos susidomėjimas Raneku? – nors tai buvo geriau nei kone atviras priešiškumas, ir jam taip pat buvo įdomu.

Vaimezas atsirėmė, linktelėjo Ailai, tada, šypsodamasis Jondalarui, pradėjo:

– Mes turime daugiau bendro nei akmens pojūtis, jaunuoli. Jaunystėje aš irgi leidausi į ilgą kelionę. Nusprendžiau keliauti į pietus. Iš pradžių pasukau į rytus, ėjau palei Berano jūrą iki kur kas didesnės jūros toli pietuose. Šita Pietų jūra turi daug pavadinimų, nes daug žmonių gyvena jos pakrantėse. Apėjau ją rytiniu pakraščiu, tada sukau į vakarus palei pietinį krantą, keliavau per miškingas žemes, kur daug šilčiau ir daug dažniau lyja nei čia.

– Nė nebandysiu apsakyti visko, kas man nutiko. Pataupysiu kitam kartui. Papasakosiu Raneko istoriją. Keliaudamas į vakarus sutikau daugybę žmonių, vienur kitur apsistodavau, išmokau daug nauja, bet vėl imdavau nerimauti ir iškeliaudavau. Norėjau patirti, kaip toli į vakarus galiu nueiti. Po kelerių metų atsidūriau ne taip toli jūsiškių Didžiųjų Vandenų, man taip dingojasi, Jondalarai, tačiau kitoje pusėje sąsiaurio, kuris jungia Pietų jūrą su Didžiaisiais Vandenimis. Čia sutikau žmonių, kurių oda buvo tokia tamsi, kad atrodė juoda, ir ten susipažinau su moterimi. Mane traukė prie tos moters. Gal iš pradžių jos kitoniškumas... Keisti apdarai, odos spalva, tamsios blizgančios akys. Jos prikaustanti šypsena... Kaip ji šoko, kaip judėjo... Ji buvo labiausiai jaudinanti mano kada nors matyta moteris.

Vaimezas pasakojo santūriai, paprastai, tačiau pasakojimas buvo toks pavergiantis, kad jokių teatrališkumų nereikėjo. Vis dėlto kresno, gana susivaržiusio vyro elgesys pastebimai pakito paminėjus moterį.

– Kai ji sutiko su manimi susijungti, nusprendžiau ten ir pasilikti. Visada domėjausi akmens apdirbimu, netgi jaunystėje, ir išmokau tų žmonių būdo dirbinti strėlių antgalius. Jie nuskelia abi akmens puses, supranti? – klausimą jis nukreipė Jondalarui.

– Taip, antgalis dvipusis, kaip kirvis.

– Jų antgaliai nebuvo tokie stori ir grubūs. Jie turėjo gerą metodą. Aš jiems taip pat kelis dalykėlius parodžiau, ir visiškai patenkintas priėmiau jų papročius, ypač kai Motina palaimino mano moterį kūdikiu, berniuku.

Pagal jų papročius ji pasiteiravo manęs, kaip jį pavadinsim. Išrinkau vardą „Ranekas“.

„Tai viską paaiškina, – pagalvojo Aila, – jo motina buvo tamsiaodė.“

– Kas privertė tave grįžti? – pasiteiravo Jondalaras.

– Praėjus keleriems metams po Raneko gimimo prasidėjo sunkumai. Tamsiaodžiai, su kuriais gyvenau, buvo atkeliavę dar toliau iš pietų, o žmonės iš kaimyninių stovyklų nepanoro dalytis medžioklės žemėmis. Ten kitokie papročiai. Beveik įkalbėjau juos susitikti ir viską aptarti. Tada keli jauni karštakošiai iš abiejų stovyklų nusprendė kariauti. Vienam žuvus, iš keršto krisdavo kitas, o paskui prasidėjo stovyklaviečių antpuoliai.

– Mes tinkamai pasirūpinom gynyba, tačiau priešų buvo daugiau. Tai užsitęsė, jie vis mus žudė, vieną po kito. Po kiek laiko žmogus šviesia oda ėmė kelti baimę ir neapykantą. Nors buvau vienas iš jų, jie ėmė manimi nepasitikėti, manimi ir netgi Raneku. Jo oda buvo šviesesnė nei kitų, ir bruožai šiek tiek skyrėsi. Pasitariau su Raneko motina, ir nusprendėme iškeliauti. Išsiskyrimas buvo liūdnas, teko palikti šeimą ir daugybę draugų, tačiau pasilikti buvo nesaugu. Vienas kitas karštakošis netgi bandė mums sukliudyti, tačiau sulaukėme pagalbos ir pasprukome nakčia.

– Keliavome į šiaurę, link sąsiaurio. Pažinojau kelis ten gyvenančius žmones, kurie dirbino nedidelius laivelius, tinkamus atviriems vandenims. Mus tie žmonės įspėjo, kad metų laikas netinkamas, o sąsiaurį perplaukti sunku net ir geriausiomis sąlygomis. Jaučiau, kad privalome nešdintis, ir nusprendžiau išnaudoti progą.

– Sprendžiau klaidingai, – stipriai tvardydamasis pastebėjo Vaimezas. – Laivelis apsivertė. Tiktai mudu su Raneku persikėlėme, ir liko vienas jos ryšulių, – vyras kiek patylėjo. – Buvome vis dar labai toli nuo namų ir ilgai užtrukome, tačiau galų gale sugrįžome per vasaros susirinkimą.

– Kiek užtrukai kelionėje? – pasiteiravo Jondalaras.

– Dešimt metų, – atsakė Vaimezas ir nusišypsojo. – Sukėlėme tikrą sumaištį. Niekas nesitikėjo dar kada mane pamatyti, juo labiau – su Raneku. Nezė manęs net nepažino, tačiau, kai išėjau, mano jaunesnioji sesutė buvo dar visai maža. Jiedu su Talutu buvo ką tik susijungę ir kartu su Tulija bei abiem jos vyrais ir jų vaikais kūrė Liūto stovyklą. Jie pakvietė mane

prisijungti. Nezė įsivaikino Raneką, nors jis vis dar mano židinio sūnus, ir rūpinosi juo tarsi savo vaiku netgi gimus Danugui.

Vaimezui nutilus prireikė akimirkos susivokti, kad jis jau baigė. Visi norėjo išgirsti daugiau. Nors dauguma buvo girdėję daugumą Raneko istorijų, atrodė, jog titnago apdirbėjas visada turi papasakoti ką nauja arba kitaip pakreipia senuosius pasakojimus.

– Tikriausiai Nezė visus įsivaikintų, jei tik galėtų, – pastebėjo Tulija, prisiminusi Vaimezo grįžimą. – Tada aš maitinau Digiją, o Nezė niekaip negalėjo su ja atsižaisti.

– Ir mane ji išauklėjo! – pareiškė Talutas, žaismingai, su šypsena tapšnodamas per jos platų užpakalį. Jis atsinešė dar vieną to stipraus gėrimo maišą ir nugėręs kelis gurkšnius perdavė jį kaimynui.

– Talutai! Stengiuosi tave auklėti, ir dar auklėsiu, neklysti! – Nezė bandė kalbėti piktai, bet prigesino šypseną.

– Ar tai pažadas? – nepasidavė Talutas.

– Puikiai žinai, ką tai reiškia, Talutai, – pertarė Tulija, nutraukdama gana akivaizdžias užuominas tarp brolio ir jo moters. – Ji negalėjo paleisti netgi Raidago. Vaikas toks ligotas, verčiau būtų neišgyvenęs.

Aila akimis nuklydo prie vaiko. Tulijos komentaras jį sujaudino. Jos žodžiai nebuvo labai nemalonūs, tačiau Aila suprato, jog Raidagui nepatinka, kad apie jį kalbama taip, lyg jo čia nebūtų. Tik jis nieko negalėjo pakeisti. Jis negalėjo pasakyti, kaip jaučiasi, o moteris visai negalvodama nusprendė, neva, jeigu nekalbi, tai ir nejauti.

Aila dar norėjo pasiteirauti ir apie Raidagą, tačiau nujautė, kad tai būtų pernelyg drąsu. Už ją tai padarė Jondalaras, tegu ir norėdamas patenkinti savo smalsumą.

– Neze, ar papasakosi mums apie Raidagą? Manau, Ailai būtų ypač įdomu, taip pat ir man.

Nezė pasilenkusi perėmė vaiką iš Latijos, pasisodino ant kelių ir apkabino, kol dėliojosi mintis.

– Mes persekiojome didžiaragius, žinote, tuos milžiniškus elnius didžiuliais ragais, – pradėjo ji. – Ketinome pastatyti aptvarą ir juos ten suginti, taip geriausia medžioti stambius raguočius. Kai pastebėjau netoli

medžioklės stovyklos besislapstančią moterį, pagalvojau, kad tai tikrai keista. Retai pamatysi plokščiagalvių moterį, ir niekada – vieną.

Palinkusi arčiau Aila įdėmiai klausėsi.

– Pamačiusi, kad žiūriu į ją, ji nepabėgo, sujudo tik tada, kai pamėginau prieiti arčiau. Tada pamačiau, kad ji laukiasi. Pamaniau sau, gal ji alkana, todėl toje vietoje, kur ji slapstėsi, padėjau kiek maisto. Ryte maisto nebebuvo, todėl prieš išardant stovyklą palikau daugiau.

– Pasidingojo, kad ir kitą dieną kelis kartus ją mačiau, tačiau nebuvau tuo tikra. Paskui tą naktį, kai sėdėdama prie laužo žindžiau Rugiją, vėl ją išvydau. Atsistojau ir pabandžiau prieiti. Ji vėl nubėgo šalin, tačiau judėjo taip, lyg jai skaudėtų, ir supratau, kad ji gimdo. Neišmaniau, ką daryti. Norėjau padėti, tačiau ji vis bėgo tolyn, paskui sutemo. Papasakojau Talutui, ir jis subūrė kelis žmones jos paieškoms.

– Dar kai kas buvo keista, – prie Nezės pasakojimo pridėjo savo dalį Talutas. – Maniau, teks ją apsupti ir sugauti, tačiau kai šūktelėjau jai sustoti, ji paprasčiausiai atsisėdo ant žemės ir laukė. Neatrodė, kad pernelyg manęs bijotų, o kai pamojau prieiti arčiau, ji atsistojo ir nusekė paskui mane, tarsi žinotų, ką daryti, ir suprastų, kad aš jos nenuskriausiu.

– Nesupratau, kaip ji apskritai paėjo. Juk šitaip skaudėjo, – tęsė Nezė. – Plokščiagalvė greitai suprato, kad noriu jai padėti, tačiau nenumanau, kiek buvau naudinga. Nebuvau netgi tikra, jog ji gyva iškęs gimdymą. O ji nerėkė. Galiausiai, į rytą, gimė berniukas. Nustebau pamačiusi, kad jos sūnus – mišrių dvasių. Netgi tokį mažutį pamačius galėjai pasakyti, kad jis kitoks.

– Moteris buvo labai silpna. Pamaniau, gal jai atsiras jėgų gyventi, jei parodysiu, kad sūnus gyvas, ir ji pati tarsi nekantravo jį pamatyti. Deja, tikriausiai ji pernelyg nusilpo, prarado pernelyg daug kraujo. Atrodė, tarsi ji paprasčiausiai pasidavė. Dar saulei nepatekėjus, plokščiagalvė mirė.

– Visi man sakė, kad vaiką derėtų palikti mirti kartu su motina, tačiau aš, šiaip ar taip, žindžiau Rugiją, turėjau daug pieno. Nebuvo taip jau sunku priglausti prie krūties ir tą berniuką, – Nezė globėjiškai jį apkabino. – Supratau, kad jis silpnutis. Gal ir derėjo jį palikti, tačiau pamilau Raidagą ne mažiau nei savo vaiką. Nesigailiu, kad jį pasilikau.

Raidagas pažvelgė į Nezę didelėmis rudomis švytinčiomis akimis, tada apkabino rankutėmis jos kaklą ir priglaudė galvelę jai prie krūtinės. Nezė pradėjo jį supti glėbyje.

– Kai kurie žmonės sako, kad Raidagas yra gyvulys, nes negali kalbėti, tačiau aš žinau, kad jis supranta. Taip pat jis visai ne išsigimėlis, – pridūrė ji, piktai stebeilydama į Frebeką. – Tiktai Motina žino, kodėl jį sukūrusios dvasios sumaišytos.

Aila iš paskutiniųjų stengėsi suvaldyti ašaras. Ji nežinojo, kaip į ašaras reaguos šitie žmonės. Gentainiams jos vandeniuojančios akys visada keldavo nerimą. Stebint moterį su vaiku ją užplūdo prisiminimai. Ji aistringai troško apkabinti savo sūnų, iš naujo gedėjo Izos, kuri ją priėmė ir užaugino, nors gentyje ji išsiskyrė taip pat kaip Raidagas Liūto stovykloje. Labiau už viską ji troško kažkokiu būdu Nezei paaiškinti, kaip ji sujaudinta, kokia dėkinga už Raidagą... ir save. Nepaaiškinamu būdu Aila jautė, jog gebės kažkaip atlyginti Izai, jei suras būdą kaip nors pasitarnauti Nezei.

– Neze, jis supranta, – tyliai tarė Aila. – Jis ne gyvulys, ne plokščiagalvis. Raidagas yra genties ir kitų vaikas.

– Žinau, kad jis ne gyvulys, Aila, – atsakė Nezė. – O kas ta gentis?

– Tokie žmonės, kaip Raidago motina. Jūs sakote „plokščiagalviai“, jie save vadina gentimi, – paaiškino Aila.

– Ką nori pasakyt, „vadina save gentimi“? Jie nemoka kalbėti, – įsiterpė Tulija.

– Žodžių jie beveik netaria, tačiau jie kalba. Kalba rankomis.

– Iš kur tu žinai? – neištvėrė Frebekas. – Iš kur čia išdygai tokia protinga?

Jondalaras giliai įkvėpė ir sulaikė kvapą laukdamas jos atsakymo.

– Anksčiau aš gyvenau su gentimi. Kalbėjau kaip gentis. Ne žodžiais, kol pasirodė Jondalaras, – paaiškino Aila. – Gentis yra mano žmonės.

Aiškėjant jos žodžių prasmei stojo stingdanti tyla.

– Nori pasakyt, gyvenai su plokščiagalviais?! Gyvenai su tais purvinais gyvuliais! – pasibjaurėjęs sušuko Frebekas, pašoko iš vietos ir ėmė trauktis. – Nieko keista, kad ji negali padoriai kalbėti. Jei gyveno su jais, ji tokia pat niekam tikusi. Niekas kitas, tik gyvuliai, visi jie, įskaitant ir tavo mišrių dvasių šlykštynę, Neze.

Stovykloje kilo šurmulys. Net jei kas nors jam ir pritarė, Frebekas nuėjo per toli. Jis peržengė mandagumo su svečiais ribas ir netgi įžeidė vado moterį. Tik vyrukas jau seniai gėdijosi, kad priklauso stovyklai, priėmusiai „mišrių dvasių išsigimėlį", ir vis dar niršo dėl Fralijos motinos pastabų pastarajame ilgalaikės jų tarpusavio kovos etape. Jis norėjo savo susierzinimą kur nors išlieti.

Talutas griausmingai užstojo Nezę ir Ailą, Tulija nedelsdama puolė ginti stovyklos garbės. Krosija, pagiežingai šypsodamasi, pakaitom pamokslavo tai Frebekui, tai įsibaiminusiai Fralijai, ir kiti nesidrovėjo garsiai reikšti savo nuomonės. Aila žvalgėsi tai į vieną, tai į kitą ir troško rankomis užspausti ausis, kad numaldytų visą tą triukšmą.

Staiga Talutas griausmingai pareikalavo tylos. Pakankamai garsiai, kad visi iki vieno išsigąstų ir nutiltų. Tada pasigirdo Mamutos būgnas, kuris veikė raminamai, maldomai.

– Manau, kol niekas daugiau nieko nepasakė, derėtų paklausyti, ką pasakys Aila, – tarė Talutas būgnui nutilus.

Žmonės atidžiai palinko pirmyn, nekantraudami kuo daugiau sužinoti apie paslaptingąją moterį. Aila nebuvo tikra, kad nori dar ką nors pasakoti šiems triukšmingiems, šiurkštiems žmonėms, tačiau jautė, kad pasirinkimo neturi. Tada pagalvojo: „Jei jau norit klausytis, papasakosiu, tačiau iš pat ryto iškeliausiu." Kilstelėjusi smakrą ji pradėjo:

– Aš... aš neprisimenu vaikystės, tik žemės drebėjimą ir urvinį liūtą, kuris paliko randus man ant kojos. Iza pasakojo, kad rado mane prie upės... koks tas žodis, Mamuta? Nepabudusi?

– Be sąmonės.

– Iza rado mane prie upės be sąmonės. Buvau panašaus amžiaus kaip Raidagas, kiek jaunesnė. Gal penkerių. Viena koja buvo sužeista urvinio liūto letenos. Iza buvo... gydytoja. Ji pagydė mano koją. Krebas... Krebas buvo šamanas... Kaip Mamuta... Šventas žmogus... Išmanė dvasių pasaulį. Krebas išmokė mane genties kalbos. Iza ir Krebas... visa gentis... jie manimi rūpinosi. Aš nepriklausiau genčiai, tačiau jie manimi rūpinosi.

Aila labai stengėsi prisiminti viską, ką Jondalaras jai buvo pasakojęs apie mamutojų kalbą. Jai nepatiko Frebeko komentaras, kad ji negali deramai kalbėti, ne mažiau nei visa kita, ką jis pasakė. Ji dirstelėjo į Jondalarą. Zelandonietis sėdėjo suraukęs kaktą, norėjo, kad ji kažko pasisaugotų.

Aila nelabai suprato, kodėl jis toks susirūpinęs, tačiau galbūt neverta minėti visko.

– Aš užaugau gentyje, tačiau išėjau... ieškoti kitų, tokių kaip aš. Aš buvau... – ji nutilo, kad prisimintų teisingą skaitvardį, – tada buvau keturiolikos. Iza man sakė, kad kiti gyvena šiaurėje. Ilgai ieškojau, nieko neradau. Tada radau slėnį ir apsistojau, pasiruošiau žiemai. Nudobiau arklį mėsai, tada pamačiau mažylį, kumelaitę. Neturėjau žmonių. Maža kumelaitė yra kaip kūdikis, todėl ja pasirūpinau. Vėliau radau sužeistą liūtuką. Ir liūtuką paėmiau, tačiau jis užaugo ir išėjo, susirado porą. Gyvenau slėnyje trejus metus. Viena. Tada pasirodė Jondalaras.

Aila nutilo. Niekas nieko nesakė. Jos paaiškinimas, taip paprastai, be jokių pagražinimų pateiktas, galėjo būti tik tiesa, tačiau buvo taip sunku tuo patikėti. Jis kėlė daugiau klausimų nei atsakymų. Ar tikrai plokščiagalviai galėjo priimti ir užauginti mergaitę? Nejau jie tikrai geba kalbėti ar bent jau bendrauti? Ar jie tikrai gali būti tokie žmoniški, tokie žmogiški? O kaip gi ji? Jei ją užaugino plokščiagalviai, ar ji – žmogus?

Užsitęsusioje tyloje Aila stebėjo Nezę ir berniuką, o paskui prisiminė nutikimą gyvenimo su gentimi pradžioje. Krebas ją mokė bendrauti rankų ženklais, tačiau vieno gesto ji išmoko pati. Tai buvo ženklas, dažnai rodomas vaikams, o vaikai visada taip kreipdavosi į moteris, kurios jais rūpinasi. Aila gerai prisiminė, kaip jautėsi Iza, kai ji pirmą kartą parodė jai tą ženklą.

Aila palinko prie Raidago ir pasakė:

– Noriu parodyti tau žodį. Žodį, kurį tu sakysi rankomis.

Jis atsitiesė, akyse buvo matyti susidomėjimas, jaudulys. Jis suprato, kaip ir visada, kiekvieną pasakytą žodį, o kalbos apie rankų signalus berniukui kėlė neaiškų jaudulį. Visiems stebint Aila parodė gestą – tikslingą rankų judesį. Raidagas, susiraukęs ir sutrikęs, pabandė jį pakartoti. Staiga iš kažkur, iš pasąmonės gelmių, atėjo supratimas, ir tai atsispindėjo jo veide. Jis pasitaisė, Aila nusišypsojo ir linktelėjo. Tada berniukas atsisuko į Nezę ir vėl parodė gestą. Nezė pažvelgė į Ailą.

– Jis pasakė „mama“, – paaiškino Aila.

– Mama? – negalėjo patikėti Nezė, tada užsimerkė mėgindama sulaikyti ašaras ir dar stipriau priglaudė vaikelį, kuriuo rūpinosi nuo gimimo. – Talutai! Ar matei? Raidagas ką tik pavadino mane mama. Niekada nemaniau sulauksianti dienos, kai Raidagas pavadins mane mama.

4

Stovyklos žmonės tvardė jausmus. Niekas nežinojo, ką sakyti ir ką galvoti. Kas šitie nepažįstamieji, staiga išdygę jų stovykloje? Vyras teigia atsibastęs iš kažkokio krašto toli vakaruose, bet juo lengviau patikėti nei moterimi, kuri tvirtina, kad trejus metus gyveno gretimame slėnyje, o prieš tai, visiškai neįtikėtina, su šutve plokščiagalvių. Moters pasakojimas kėlė grėsmę visai patogių įsitikinimų struktūrai, tačiau ja abejoti buvo sunku.

Nezė su ašaromis akyse nunešė miegoti Raidagą, ką tik ženklu ištarusį pirmą tylų žodį. Visi kiti tai suprato kaip užuominą, kad pasakojimai baigti, ir pajudėjo prie savo židinių. Aila pasinaudojo proga pasprukti. Ant tunikos užsimaukšlinusi skrandą su gobtuvu, ji išėjo į lauką.

Ją atpažinusi Yhaha tyliai sužvingo. Tamsoje vedama kumelės šnarpštimo ir kvėpavimo, Aila ją susirado.

– Ar viskas gerai, Yhaha? Ar tau patogu? O Lenktynininkui? Tikriausiai ne labiau nei man, – kalbėjo Aila mintimis ir savo asmenine kalba, kurią pasitelkdavo būdama su arkliais. Yhaha atkragino galvą, kilstelėjo priekines kanopas, tada padėjo galvą moteriai ant peties. Aila apsikabino rankomis gauruotą kaklą ir kakta prisiglaudė prie kumelės, kuri taip ilgai buvo vienintelė jos bičiulė. Lenktynininkas prigūrino arčiau, ir visi trys trumpam tvirtai susiglaudė, kad atsikvėptų nuo visų neįprastų dienos patirčių.

Įsitikinusi, kad arkliams viskas gerai, Aila nuėjo prie upės. Buvo gera ištrūkti iš žeminės, toliau nuo žmonių. Ji giliai įkvėpė. Nakties oras buvo vėsus, sausas. Nusiimant kailiu pamuštą gobtuvą Ailos plaukuose suspragsėjo kibirkštėlės. Aila ištiesė kaklą ir pakėlė akis.

Jaunas mėnulis, vengdamas didžiosios kompanionės, kuri taip varžė, nusuko savo žėrinčią akį į tolimas gelmes. Ten sukrūs šviesuliai kankino pažadais apie neribotą laisvę, bet siūlė tik kosminę tuštumą. Aukštai danguje ploni debesys dengė blyškiausias žvaigždes, tačiau prislopintos jos tik ryžtingiau gaubėsi mirgančiomis aureolėmis, ir suodžių juodumo dangus atrodė artimesnis bei švelnesnis.

Aila buvo sumišusi, ją draskė prieštaringi jausmai. Čia buvo kiti, tie, kurių ji ieškojo. Žmonės, kuriems ji buvo gimusi. Jei ne žemės drebėjimas, ji būtų užaugusi su panašiais žmonėmis jaukiuose namuose. O ją užaugino gentis. Aila išmanė genties papročius, tačiau kitų įpročiai jai buvo svetimi. Jei ne gentis, ji apskritai nebūtų užaugusi. Pas juos ji negali grįžti, tačiau nesijautė priklausanti ir šiems žmonėms.

Šitie žmonės tokie triukšmingi ir nežaboti. Iza būtų pasakiusi, kad jie nemoka elgtis. Pavyzdžiui, Frebekas. Jis kalba be eilės, net nepaprašęs leidimo, o paskui visi klykia, rėkia vienu metu. Ji galvojo, kad vadas yra Talutas, tačiau net jam teko šaukti, kad būtų išgirstas. Brunui niekada nebūtų prisiėję šaukti. Šūktelint jį girdėdavai tik tada, kai reikėdavo ką įspėti apie gresiantį pavojų. Visi gentainiai iki tam tikro lygio buvo įsisąmoninę, kas yra vadas; Brunui tereikėjo duoti ženklą, ir širdies tvyksnio greičiu jis sulaukdavo visų dėmesio.

Ailai nepatiko, kaip šitie žmonės kalba apie gentį, vadina juos plokščiagalviais ir gyvuliais. Nejaugi niekas neįžvelgia, kad gentis taip pat žmonės? Galbūt kiek skirtingi, tačiau tokie pat žmonės. Nezė tai suprato. Nepaisant to, ką sakė kiti, ji žinojo, kad Raidago motina yra moteris, o vaikas, kurį ji pagimdė, kūdikis kaip visi. „Tačiau jis mišrūnas, – galvojo Aila, – kaip mano sūnus ir kaip mažoji Odos mergaitė, matyta genties susirinkime. Kaip Raidago motina galėjo pagimdyti mišrių dvasių vaiką?“

„Dvasių! Ar tikrai dvasios daro kūdikius? Ar vyro totemo dvasia įveikia moters dvasią ir patalpina vaikelį augti jos viduje, kaip galvoja gentis? Ar Didžioji Motina parenka ir sujungia vyro ir moters dvasias, o paskui įdeda jas į moters vidų, kaip įsitikinęs Jondalaras ir jo žmonės?“

„Kodėl aš vienintelė galvoju, kad tai vyras, o ne dvasia, pradeda vaikelį moters viduje? Vyras tai padaro savo organu... savo vyriškumu, kaip jį vadina Jondalaras. Kam dar vyrui ir moteriai susieiti?“

„Iza man užsiminė, jog yra vaistų, kurie sustiprino jos totemą ir leido tiek daug metų neturėti vaikų. Gal ir taip, tačiau gyvendama viena aš jų negėriau, ir jokie vaikai savaime neprasidėjo. Tik atsiradus Jondalarui pagalvojau, jog vertėtų vėl susirasti tų auksuotųjų kopčių bei šalavijų šaknų...

„Kai Jondalaras man parodė, kad neskaudės... kai jis parodė, kaip nuostabu vyrui ir moteriai būti drauge..."

„Smalsu, kas nutiktų, jei liaučiausi vartojusi slaptuosius Izos vaistus? Ar turėčiau kūdikį? Ar aš turėčiau Jondalaro kūdikį, jei jis įkištų savo vyriškumą ten, pro kur gimsta vaikai?"

Šitaip pagalvojus šiluma plūstelėjo jos veidan, ėmė dilgsėti speneliai. „Šiandien jau per vėlu, – pagalvojo ji, – ryte jau išgėriau vaistų, tačiau kas būtų, jei rytoj užsiplikyčiau paprastos arbatos? Ar manyje pradėtų augti Jondalaro kūdikis? Nors mums nebūtina laukti. Galėtume pamėginti šįvakar..."

Ji nusišypsojo sau. „Tiesiog noriu, kad jis mane paliestų, priglustų lūpomis prie mano lūpų..." Ji suvirpėjo lyg tai jausdama, užmerkė akis ir leido savo kūnui prisiminti, kokius jausmus sužadina Jondalaras.

– Aila? – balsas stačiai trinktelėjo.

Ji pašoko. Negirdėjo Jondalaro ateinant, jo tonas neatitiko jos pojūčių. Išsisklaidė visa šiluma. Kažkas kėlė jam nerimą. Kažkas nedavė jam ramybės nuo pat jų viešnagės pradžios; ji troško išsiaiškinti, kas tai.

– Taip?

– Ką tu čia veiki? – atžagariai tarstelėjo jis.

Ką ji čia veikia?

– Išgyvenu naktį, alsuoju ir svajoju apie tave, – kuo smulkiau paaiškino ji.

Ne šitokio atsakymo Jondalaras tikėjosi, nors pats nežinojo, kokio. Jis bandė įveikti sunkų pykčio ir nerimo gniutulą, kuris sukosi viduriuose nuo tada, kai pasirodė tas tamsiaodis vyras. Ailai jis pasirodė toks įdomus, o ir Ranekas nuo jos akių nenuleido. Jondalaras bandė numalšinti pyktį ir įtikinti save, kad kvaila galvoti už to slypint ką daugiau. Ailai reikia kitų draugų. Vien dėl to, kad jis buvo pirmasis, dar nereiškia, kad ir liks vienintelis vyras, kurį ji panorės pažinti.

Vis dėlto, kai Aila pasiteiravo apie Raneko kilmę, Jondalaras tuo pat metu pajuto užplūstant karštą įtūžį ir drebulį keliančią šaltą baimę. Kodėl ji nori daugiau sužinoti apie šį stulbinantį nepažįstamąjį, jei juo nesidomi? Aukštas jaunuolis atsispyrė impulsui čiupti ją ir išsigabenti, netgi sunerimo šitaip pasijutęs. Ji turi teisę rinktis draugus, ir jie yra tik draugai. Jie tik kalbėjosi ir žiūrėjo vienas į kitą.

Kai Aila viena išėjo į lauką, Jondalaras, pamatęs, kaip Ranekas nulydi ją tamsiomis akims, greitai užsimetė savo skrandą ir leidosi įkandin. Matė ją stovinčią prie upės ir nežinia kodėl buvo įsitikinęs, kad ji galvoja apie Raneką. Jos atsakymas užklupo jį netikėtai, paskui jis atsipalaidavo ir nusišypsojo.

– Turėjau susiprasti: jei paklausiu, gausiu išsamų ir sąžiningą atsakymą. Alsuoji ir išgyveni naktį. Tu nuostabi, Aila.

Ji atsakė šypsena. Nežinia, ką ji padarė, tačiau kažkas privertė jį nusišypsoti ir grąžino linksmumą balsui. Šiluma, kurią jautė ankstėliau, sugrįžo, ir Aila žengė Jondalaro link. Net nakties tamsoje, vos keletui žvaigždžių apšviečiant veidą, iš to, kaip ji juda, Jondalaras juto jos nusiteikimą ir atitinkamai sureagavo. Kitą akimirką ji jau buvo jo glėbyje, jo lūpos globė jos lūpas, visas jos nerimas ir abejonės išsisklaidė. Ji keliaus bet kur, gyvens su visokiais žmonėmis, mokysis visokių keistų papročių tol, kol turės Jondalarą.

Po akimirkos ji pakėlė akis.

– Atsimeni, teiravausi, koks yra tavo ženklas? Kaip turėčiau tau pasakyti, kad noriu, jog mane liestum, noriu savyje jausti tavo vyriškumą?

– Taip, prisimenu, – atsakė jis vylingai šypsodamasis.

– Pasakei: „Pabučiuok arba tiesiog pasakyk.“ Todėl sakau: ar gali pažadinti savo vyriškumą?

Moteris buvo tokia rimta, tokia nuoširdi, tokia gundanti. Jis vėl pasilenkė ją pabučiuoti ir prisitraukė taip arti, kad ji kone įžvelgė jo akių mėlį ir meilę jose.

– Aila, mano keistuole, mano gražuole, – tarė Jondalaras. – Ar žinai, kaip stipriai aš tave myliu?

Ją apkabinęs jis pajuto užplūstant kaltę. Jei šitaip stipriai ją myli, kodėl tada sutrinka dėl jos elgesio? Kai tas Frebekas pasibjaurėjęs nuo jos pasitraukė, jis panoro mirti iš gėdos, kad ją atsivedė, kad gali būti siejamas su

ja. Po akimirkos pats savęs už tai nekentė. Juk mylėjo Ailą. Kaip galima gėdytis moters, kurią myli?

Tas tamsiaodis, Ranekas, jis nesigėdijo. Kaip jis spigino į ją tamsiomis žėrinčiomis akimis, iššiepęs baltus žvilgančius dantis, juokdamasis, koketuodamas, gundydamas; pagalvojęs apie tai Jondalaras turėjo nugalėti impulsą jį užsipulti. Kaskart apie tai pagalvojus tekdavo kovoti su įtūžiu. Jis taip ją myli, kad negali pakęsti minties, jog ji gali geisti ko nors kito, galbūt tokio vyro, kurio ji netrikdytų. Jis mylėjo ją labiau nei galvojo, kad įmanoma ką nors mylėti. Kaip galima gėdytis moters, kurią myli?

Jondalaras vėl ją pabučiavo, tik įnirtingiau, laikė taip tvirtai suspaudęs, kad net skaudėjo, paskui su beveik siautulinga aistra nubėrė bučiniais jos sprandą ir kaklą.

– Ar supranti, ką reiškia sužinoti, jog gali pamilti? Aila, ar jauti, kaip stipriai aš tave myliu?

Jis buvo toks nekantrus, toks aistringas, kad ji pajuto baimingą skausmą. Ne dėl savęs, dėl jo. Ji mylėjo Jondalarą labiau nei pajėgė apibūdinti žodžiais, tačiau meilė, kurią jis jautė Ailai, buvo ne visai tokia pati. Ji nebuvo tiek daug stipresnė, bet kiek daugiau reikalaujanti, įkyresnė, primygtinesnė. Tarsi baimintųsi netekti to, ką galų gale įgijo. Totemai, ypač galingi totemai, vesdavo pažinimo keliu ir išmėgindavo būtent tokiomis baimėmis. Aila norėjo surasti būdą jo galingų emocijų srautui nukreipti.

– Jaučiu, kad tu pasiruošęs, – pasakė ji, truputį vyptelėjusi.

Jondalaras buvo ne taip gerai nusiteikęs, kaip ji tikėjosi. Jis bučiavo ją nuožmiai, gniaužė taip, kad Aila galvojo, jog šonkauliai lūš. Tada ėmė raustis jos skrandoje, po tunika, siekė krūtų, pabandė atrišti kelnių virvelę.

Aila nebuvo mačiusi jo šitokio: reikalaujančio, geidžiančio, meldžiančio su tokia skuba. Paprastai Jondalaras elgdavosi daug švelniau, labiau atsižvelgdavo į jos poreikius. Jis išmanė jos kūną geriau nei ji pati ir mėgavosi savo žiniomis bei patirtimi. O šįkart jo poreikis buvo stipresnis. Supratusi, kas vyksta, Aila jam atsidavė, atsisakė savęs galingo jo meilės pasireiškimo labui. Pati buvo pasiruošusi tam ne mažiau nei jis. Ji atsirišo virvelę, leido nusmukti kelnėms, paskui padėjo iš kelnių išsivaduoti ir Jondalarui.

Nė nespėjusi susivokti Aila jau gulėjo ant kietos upės kranto žemės. Prieš užsimerkdama dar spėjo pastebėti švystelint blyškias ūkanotas

žvaigždes. Jondalaras ją užgulė, prisispaudė prie jos lūpų, iškišo liežuvį tarsi bandydamas apčiuopti tai, ko taip nekantriai ieškojo savo karštu standžiu organu. Aila jam atvėrė ir lūpas, ir šlaunis, siekė jo, palydėjo į drėgną, kviečiančią gilumą. Aiktelėjo jam įsiskverbiant, išgirdo prislopintą vyro aimaną, paskui pajuto, kaip jo vyriškumas besiskverbdamas ją pripildo, ir suspaudė jį pasitikusi.

Netgi šitokios aistros apimtas Jondalaras stebėjosi, kaip stebuklingai jie dera, kaip jos gelmės jį atitinka. Jis jautė, kaip jos klostės visiškai jį apkabina, ir kone iš karto pasiekė viršūnę. Akimirką dar bandė susivaldyti, kaip buvo pratęs, paskui pasidavė. Nėrė gilyn, dar kartą, o paskui sudrebėjo pajutęs nenusakomo stebuklo kulminaciją ir išrėkė jos vardą:

– Aila! O, mano Aila, mano Aila! Myliu tave!

– Jondalarai, Jondalarai, Jondalarai...

Dar po kelių judesių jis baigė ir suaimanavęs įsikniaubė veidu jai į kaklą. Gulėjo ją apsikabinęs, ramus, ištuštėjęs. Aila jautė į nugarą duriančius akmenis, tačiau skausmo nepaisė.

Po kiek laiko jis pakilo ir dirstelėjo į ją. Kaktoje susimetė rūpesčio raukšlelė.

– Atsiprašau, – tarė jis.

– Kodėl atsiprašai?

– Per daug skubėjau, neparuošiau tavęs, nesuteikiau tau malonumo.

– Aš buvau pasiruošusi, Jondalarai, patyriau malonumą. Argi pati neprašiau? Patiriu malonumą dėl to, kad tau malonu. Patiriu malonumą tavo meilėje, tavo stipriuose jausmuose.

– Tu nepatyrei akimirkos malonumo.

– Man to nė nereikia. Aš jaučiu kitaip, kitokį malonumą. Argi tai visada būtina? – teiravosi moteris.

– Ne, tikriausiai ne, – raukėsi Jondalaras. Paskui ėmė ją bučiuoti ir kiek užtruko. – Be to, ši naktis dar nesibaigė. Kelkis, eime. Čia šalta. Susiraskime šiltą lovą. Digija su Branagu jau užsitraukė užuolaidas. Jie iki kitos vasaros bus atskirai, ir yra nekantresni.

– Tik ne tokie nekantrūs, koks buvai tu, – nusišypsojo Aila. Ji nematė, tačiau pagalvojo, kad jis tikriausiai išraudo. – Myliu tave, Jondalarai. Visą. Visa, ką tu darai... Netgi tavo nekantrą... – ji papurtė galvą. – Ne, neteisingai, tas žodis netinka.

– Tikriausiai nori pasakyti „užsidegimą“, „troškimą“.

– Myliu netgi tavo užsidegimą. Taip, teisingai. Tavo kalbos žodžius bent jau moku geriau negu mamutojų, – ji patylėjo. – Frebekas sakė, kad kalbu nederamai. Jondalarai, ar kada išmoksiu kalbėti tinkamai?

– Ir aš mamutojiškai kalbu nevisiškai gerai. Užaugau ne su ta kalba. Frebekui paprasčiausiai patinka kelti rūpesčius, – paaiškino Jondalaras, padėdamas jai atsistoti. – Kodėl kiekviename urve, kiekvienoje stovykloje, kiekvienoje grupėje turi būti toks ramybės drumstėjas? Nekreipk į jį dėmesio, niekas nekreipia. Tu kalbi labai gerai. Aš stebiuosi, kaip greitai tu perpranti kalbas. Kalbi mamutojiškai geriau nei dar visai neseniai pats kalbėjau.

– Man reikėjo mokytis kalbėti žodžiais. Dabar nieko neturiu, – tyliai tarė Aila. Nebepažįstu nė vieno, kuris kalbėtų ta kalba, su kuria aš užaugau, – ji akimirką užsimerkė ir pajuto, kaip užplūsta niūri tuštuma.

Nusikračiusi jos Aila pradėjo mautis kelnes ir staiga sustojo.

– Palauk, – tarstelėjo ji, vėl jas nusimaudama. – Labai seniai, kai tik tapau moterimi, Iza papasakojo man viską, ką genties moterims reikia žinoti apie vyrus ir moteris, nors ji ir abejojo, ar kada rasiu antrą pusę ir man tų žinių prireiks. Kiti gal irgi tuo netiki, juk net vyrų ir moterų signalai skiriasi, tačiau aš manau, kad prieš pirmąją naktį kitų stovykloje po malonumų derėtų apsišvarinti.

– Ką nori pasakyt?

– Nusiprausiu upėje.

– Aila! Šalta. Tamsu. Gali būti pavojinga.

– Toli nebrisiu. Tik čia, prie kraštelio, – tarė ji nusimesdama skrandą ir per galvą nusitraukdama tuniką.

Vanduo buvo šaltas. Jondalaras stebėjo ją nuo kranto ir tik įmerkė pirštus, kad pajustų, koks jis ledinis. Ailos jautrumas progai pritinkančioms apeigoms jam priminė apsivalymą prieš pirmuosius ritualus, tad jis nusprendė, kad truputį apsikuopti ir pačiam nepakenks. Išlipusi Aila visa drebėjo. Jondalaras glėbyje ją sušildė. Nusausino ją savo gauruota bizono kailio skranda, paskui padėjo apsivilkti tuniką ir skrandą,

Grįždama į žeminę Aila jautėsi atgijusi, virpanti ir gaivi. Kai įėjo, dauguma gyventojų jau buvo įsitaisę nakčiai. Laužai buvo pridengti, žmonės

kalbėjosi tyliau. Prie pirmojo židinio buvo tuščia, nors mamuto kepsnio liko. Tyliai traukiant koridoriumi per liūto židinį, Nezė atsikėlusi juos sustabdė.

– Tik norėjau tau padėkoti, Aila, – tarė ji, dirsteldama į lovą prie sienos. Nusekusi jos žvilgsnį Aila pamatė tris mažas figūrėles, išsitiesusias vienoje didelėje lovoje. Latija ir Rugija dalijosi vienu patalu su Raidagu. Išsikėtojęs per miegus Danugas užėmė kitą lovą, o Talutas, išsitiesęs visu ūgiu, rėmėsi ant alkūnės laukdamas Nezės. Ji linktelėjo ir nusišypsojo.

Nezė įsiropštė į patalą pas raudonplaukį milžiną, o Aila su Jondalaru kuo tyliau ėjo pro kitą židinį, stengdamiesi niekam nesutrukdyti. Pajutusi, kad kažkas ją stebi, Aila dirstelėjo į pasienį. Iš tamsios nišos į juos smigo dvi žėrinčios akys ir šypsena. Ji pajuto, kaip Jondalaro pečiai įsitempia, tad kuo greičiau nusigręžė. Jai pasidingojo, kad išgirdo tylų kikenimą, paskui pamanė, kad tikriausiai tai knarkimas, sklindantis nuo lovos prie priešingos sienos.

Prie didelio ketvirtojo židinio viena lovų buvo pridengta sunkia odos užuolaida, atskiriančia erdvę nuo koridoriaus, nors garsai ir judesiai viduje buvo nuspėjami. Aila pastebėjo, kad prie daugumos kitų miego vietų ilgoje žeminėje yra panašios užuolaidos, pririštos prie mamutų kaulų gegnių viršuje arba ištemptos tarp polių, nors ne visos jų buvo užtrauktos. Mamutos lova prie šoninės sienos priešais jųdviejų guolį buvo atvira. Senolis gulėjo lovoje, tačiau Aila suprato, kad nemiega. Karštose židinio anglyse Jondalaras uždegė pagaliuką ir pridengęs rankomis atnešė prie sienos miego pakylos galvūgalyje. Čia, nišoje, buvo padėtas storas, gana plokščias akmuo, kuriame išskaptuota lėkštutės formos įduba buvo pusiau pripildyta taukų. Jondalaras uždegė susuktų švendrų pūkų dagtį, ir akmeninė lempelė nušvietė mažą Motinos figūrėlę. Tada jis atrišo lovos užuolaidos virves ir, kai užuolaida nukrito, pamojo Ailai.

Aila palindo po užuolaida ir užsiropštė ant lovos pakylos, dosniai apkrautos minkštais kailiais. Įsitaisius viduje, už užuolaidos, švelnios mirguliuojančios lempelės šviesoje Aila jautėsi atskirta nuo aplinkos ir saugi. Tai buvo nedidukė judviejų asmeninė erdvė. Ji priminė nedidelį urvą, kurį Aila surado būdama maža mergaitė. Ji mėgdavo ten nueiti, kai norėdavo pabūti viena.

– Kaip sumanu, Jondalarai. Nebūčiau šito sugalvojusi.

Jondalaras išsitiesė greta pamalonintas jos džiugesio.

– Tau patinka užtraukta užuolaida?

– O, taip. Leidžia pasijusti vienam, net jei žinai, kad esi apsuptas žmonių. Taip, man patinka, – jos šypsena švytėjo.

Jis patraukė ją žemyn ir švelniai pabučiavo į lūpas.

– Tu tokia graži, kai šypsaisi, Aila.

Ji nužvelgė meilės nutviekstą jo veidą, žvilgsnį prikaustančias akis, laužo šviesoje ne įprastai gyvai mėlynas, o violetines, ilgus gelsvus plaukus, išsidraikiusius ant kailių, jo ryžtingą smakrą, aukštą kaktą, taip stipriai besiskiriančią nuo genties vyrų besmakrių žandikaulių ir nusklembtų kaktų.

– Kodėl nusiskutai barzdą? – pasiteiravo ji, liesdama ražieną ant vyro žandikaulio.

– Nežinau. Tikriausiai taip esu įpratęs. Vasarą vėsiau, ne taip niežti. Paprastai barzdą auginu žiemą, kad veidui lauke būtų šilta. Ar tau nepatinka, kai esu nusiskutęs?

Ji sutrikusi susiraukė.

– Negaliu spręsti. Barzda – vyro reikalas, skusti ar ne – kiekvienas daro kaip jam patinka. Pasiteiravau tik todėl, kad iki pažindama tave nemačiau nė vieno vyro nuskusta barzda. Kodėl klausi, patinka man ar ne?

– Klausiu todėl, kad noriu tau patikti. Jei tau patinka barzda, leisiu jai užaugti.

– Tai nesvarbu. Tavo barzda nesvarbi. Tu svarbus. Tu man patinki... ne, – ji piktai papurtė galvą. – Tu teiki man malonumų... malonumus... Tu man tinki, – pasitaisė Aila.

Jis pasivaipė iš jos pastangų ir neketino ginčyti dvigubos žodžio reikšmės.

– Norėčiau suteikti tau malonumų, – jis vėl ją prisitraukė ir pabučiavo. Ji susirangė greta, ant šono. Jis apsivertė, tada atsisėdo ir pažvelgė į ją.

– Lyg pirmą kartą, – pasakė jis. – Čia ramu, mus stebi deivė, – jis dirstelėjo į nišą su apšviesta mamuto kaulo raižyta motiniška figūrėle.

– Tai ir yra pirmas kartas... tarp kitų, – tarė ji užsimerkdama, jausdama ir lūkestį, ir akimirkos svarbą.

Jis suėmė jos veidą rankomis, pabučiavo akių vokus, paskui ilgai žiūrėjo į moterį, kurią laikė pačia gražiausia iš visų. Joje slypėjo kažkokios egzoti-

kos. Ailos skruostikauliai buvo aukštesni nei Zelandonijos moterų, akys plačiau įstatytos. Akis rėmino tankios blakstienos, tamsesnės nei sunkūs plaukai, rudens žolės aukso spalvos. Jos žandikauliai buvo tvirti, smakras kiek smailėjantis.

Kaklo duobutėje buvo matyti nedidelis lygus randelis. Jis pabučiavo tą vietą ir pajuto, kaip ji suvirpa iš malonumo. Jis pasislinko atgalios ir vėl pažvelgė į ją, tada pabučiavo mažos, tiesios nosies galiuką, kamputį putlių lūpų, ten, kur budo jos šypsena.

Jondalaras jautė, kaip ji įsitempia. Kaip kolibris, sustingusi, tačiau kupina virpančio susijaudinimo, kurio jis negalėjo matyti, tik justi. Aila gulėjo užsimerkusi, prisiversdama ramiai laukti. Vyras ją stebėjo mėgaudamasis akimirka, paskui pabučiavo į lūpas, liežuviu jas atvėrė ir paieškojo įėjimo, tada pajuto, kaip ji jį priima. Nebakštino šį kartą, tik švelniai ieškojo, o paskui priėmė jos liežuvį.

Jis atsisėdo. Matė, kaip ji atsimerkia ir jam nusišypso. Nusitraukęs savo tuniką Jondalaras padėjo nusirengti Ailai. Vėl ją paguldęs pasilenkė, suėmė lūpomis tvirtą spenelį ir pradėjo čiulpti. Ji aiktelėjo sukrėsta kūną perliejusio jaudulio. Pajutusi šiltą ir drėgną dilgčiojimą tarp kojų Aila svarstė, kodėl Jondalaro lūpos ant jos spenelio sužadina pojūčius ten, kur jis nė neliečia. Vyras švelniai uostinėjo ir gnaibė, kol ji ėmė slinktis artyn, tada pradėjo čiulpti godžiau. Aila aimanavo iš malonumo. Jis siekė kitos krūties, glamonėjo jos kuplų apvalumą ir pabrinkusią viršūnėlę. Moteris jau sunkiai alsavo. Tada jis paleido krūtis ir pradėjo bučiuoti jos kaklą, susiradęs ausį pakramsnojo lezgelį, pūstelėjo, tada abiem rankom ėmė glamonėti jos rankas ir krūtis. Ailą krėtė drebulys.

Pabučiavęs į lūpas Jondalaras šiltu liežuviu lėtai perbėgo per jos smakrą, kaklo viduriu, tarp krūtų, žemyn iki bambos. Jo vyriškumas vėl padidėjo ir ryžtingai stūmėsi prie juostele užrištų kelnių angos. Pirmiausia jis atrišo juostelę ir numovė ilgas jos kelnes, paskui, pradėjęs ties bamba, glamones tęsė žemyn. Pajuto švelnius plaukelius, paskui jo liežuvis surado jos šilto plyšelio viršų. Pasiekęs nedidelį kietą kauburėlį pajuto, kaip ji pašoka. Kai jis liovėsi, ji nusivylusi tyliai riktelėjo.

Atsirišęs virvę ir nusimovęs kelnes Jondalaras išleido į laisvę besiveržiantį savo organą. Aila atsisėdusi suėmė jį rankomis, glostė aukštyn ir

žemyn per visą ilgį, jausdama šilumą, odos švelnumą ir sunkų pilnumą. Jondalaras džiaugėsi, kad jo organo dydis Ailos nebaugina, ji neišsigando netgi pirmąjį kartą, kitaip nei kitos pirmą kartą jį išvydusios moterys. Aila pasilenkė, ir Jondalaras pajuto, kaip jį apglobia šilta jos burna. Jis jautė tempimą jai judant aukštyn ir žemyn, džiaugėsi, kad stipriausią nekantrą jau buvo numalšinęs, nes dabar nebūtų susivaldęs.

– Aila, šįkart aš noriu pamaloninti tave, – tarė Jondalaras ją nustumdamas.

Ji pažvelgė į jį išplėstomis, tamsiomis, švytinčiomis akimis, pabučiavo jį ir linktelėjo. Suėmęs už pečių jis vėl paguldė moterį ant kailių, vėl bučiavo lūpas, kaklą, jautė, kaip ji virpa iš malonumo. Rankomis apglėbęs abi krūtis liežuviu pakaitomis glamonėjo jautrius spenelius ir odos lopinėlį per vidurį. Paskui liežuviu vėl suradęs jos bambą ėmė brėžti vis didėjančius ratus, kol pasiekė švelnius gaktos plaukus.

Nusileidęs tarp jos šlaunų Jondalaras jas praskėtė, tada ranka praskleidė odos klostes ir ilgai iš lėto mėgavosi Ailos kūnu. Ji sudrebėjo, pusiau atsisėdo, suriko, ir jis pajuto, jog pats vėl susijaudina. Jam patiko teikti jai malonumą, jausti jos atsaką į jo patirtį. Panašiai kaip atskeliant ploną geležtę nuo titnago gabalo. Jondalaras ypač džiaugėsi žinodamas, kad pirmasis suteikė jai malonumą. Kol jis neatvėrė malonumo dovanos, kurią Didžioji Motina Žemė įteikė savo vaikams, Aila pažinojo tik jėgą ir skausmą.

Jis švelniai ją tyrinėjo žinodamas, kur slypi maloniausi pojūčiai, erzino tas vieteles liežuviu, patyrusiomis rankomis skverbėsi vidun. Aila pradėjo kilnotis, šūkauti ir purtyti galvą, tad Jondalaras suprato, jog ji pasiruošusi. Suradęs jos kietą kauburėlį jis pradėjo jį glamonėti, kol jos kvėpavimas pagreitėjo, o jo styrantis vyriškumas jos troško. Jai surikus jis pajuto drėgnumą, o ir ji nekantravo

– Jondalarai... O... Jondalarai...

Aila netvėrė savyje, nesuvokė savęs, nesuvokė nieko, tik Jondalarą. Ji geidė jo, troško savyje pajusti jo pritvinkusį organą. Jondalaras buvo ją užgulęs, ji jam padėjo, nuvedė jį, jis įslydo ir pajuto geismą, vedantį į neapsakomą viršūnę. Jis atsitraukė ir vėl giliai nėrė; ji apkabino jį.

Jis vis judėjo pirmyn ir atgal, norėjo visai pasitraukti, norėjo, kad tai užsitęstų. Jis troško, kad tai niekada nesibaigtų, ir drauge negalėjo sulaukti

pabaigos. Su kiekvienu galingu stūmiu jis jautėsi vis arčiau malonumo viršūnės. Mirguliuojančioje šviesoje prakaitu žvilgančias kūnais, sutartinai, radę savo tėkmę jie judėjo gyvybės ritmu.

Sunkiai alsuodami jie stengėsi priimti vienas kitą sulig kiekvienu stūmiu, tvinksintys, geismingi, susitelkę. Tada, kone netikėtai, judesių intensyvumas pasiekė viršūnę. Jaudulys ir džiaugsmas tvenkėsi, pasiekė smailę ir pratrūko. Jie akimirką laikėsi taip susikibę, tarsi ketintų tapti vieniu, o paskui abu užliejo aukščiausias pasitenkinimas.

Jie gulėjo nejudėdami, mėgindami atgauti kvapą. Lempelė sumirgėjo, prigeso, vėl plykstelėjo ir visai užgeso. Kiek taip pagulėjęs Jondalaras nusirito ir atsigulė greta Ailos apimtas miglotos būsenos tarp miego ir prabudimo. Aila nemiegojo: plačiai atmerkusi akis tamsoje pirmą kartą po daugybės metų ji klausėsi žmonių skleidžiamų garsų.

Iš gretimos lovos sklido tylus vyro ir moters šnabždesys, kiek toléliau buvo girdėti negilus gergždžiantis miegančio šamano kvėpavimas. Aila klausėsi, kaip prie gretimo židinio knarkia vyras, o nuo pirmojo židinio sklido su niekuo nesupainiojami malonumais besidalijančių Taluto ir Nezės ritmingi niurnėjimai ir šauksmai. Kitapus verkė vaikas. Kažkas balsu jį ramino, kol verksmas staiga nuščiuvo. Aila nusišypsojo: be abejonės, buvo pasiūlyta krūtis. Iš toléliau sklidusių garsų atrodė, jog tuoj įsiplieks kivirčas, tačiau viskas nuščiuvo. Iš kažkur atsklido gergždus kosulys.

Slėnio vienatvėje visada būdavo sunkiausia ištverti naktis. Dieną Aila vis rasdavo kuo užsiimti, tačiau naktimis atšiauri urvo tuštuma slėgte slėgė. Iš pradžių, girdėdama tik savo kvėpavimą, ji netgi sunkiai užmigdavo. Gyvenant gentyje naktį niekada nebūdavai vienas, o pati didžiausia bausmė, kokią galėjai užsitraukti, tai atskyrimas į vienumą: šalinimasis, išvarymas, mirtinas prakeiksmas.

Aila pernelyg gerai žinojo, kad tai iš tiesų yra siaubinga bausmė. Tą akimirką suprato netgi labiau. Gulėdama tamsoje, klausydamasi aplinkinio gyvenimo garsų, greta jausdama Jondalaro šilumą, pirmą kartą nuo tada, kai susitiko šiuos žmones, kuriuos ji vadino kitais, pasijuto namuose.

– Jondalarai, – pašaukė ji tyliai.

– Hmm.

– Miegi?

– Dar ne, – suniurnėjo jis.

– Tie žmonės puikūs, tu neklydai, reikėjo užsukti ir su jais susipažinti.

Jo protas greitai prašviesėjo. Jondalaras vylėsi, kad, kai Aila susitiks su savo rūšies žmonėmis, jie daugiau nebebus tokie nežinomi, nebeatrodys ir tokie bauginantys. Šitiek užgaišus svetur, Jondalaro kelionė namo bus ilga ir sudėtinga. Aila turi norėti eiti kartu. Vis dėlto slėnis jai tapo namais. Slėnis teikė viską, ko reikėjo išgyventi, ji susikūrė ten savo pasaulį, o gyvūnus pasitelkė kaip pakaitalą žmonių, kurių taip stigo. Aila nenorėjo išeiti. Ji norėjo, kad Jondalaras pasiliktų.

– Žinojau, kad reikia, Aila, – tarė jis šiltai, įtikinamai. – Juos tereikia pažinti.

– Nezė primena man Izą. Kaip, tavo manymu, motina ėmė lauktis Raidago?

– Kas žino, kodėl Motina davė jai mišrių dvasių kūdikį? Motinos keliai visada paslaptingi.

Aila kurį laiką patylėjo.

– Nemanau, kad Motina sumaišė dvasias. Aš manau, kad genties moteris pažino kitų vyrą.

Jondalaras susiraukė.

– Žinau, kad galvoji, jog vyrai turi kažką bendra su gyvybės pradėjimu, tačiau kaip plokščiagalvių patelė galėjo pažinti vyrą?

– Nežinau kaip, tačiau genties moterys nekeliauja vienos ir laikosi atokiai nuo kitų. Vyrai nenorėdavo, kad netoli moterų būtų kitų. Jie mano, kad kūdikius pradeda vyro totemo dvasia, todėl ir nenori, kad kitų vyrų dvasia pernelyg prisiartintų. Ir moterys jų bijo. Genties susirinkimuose nuolat būdavo pasakojamos istorijos apie tai, kaip gentainiams, ypač moterims, pridarė bėdų arba sužalojo kiti. O Raidago motina kitų nebijojo. Nezė pasakojo, kad ji sekiojo iš paskos dvi dienas ir pamojus nuėjo su Talutu. Bet kuri kita genties moteris būtų bėgusi šalin. Ji turėjo anksčiau pažinoti kitų vyrą, tokį, kuris gerai su ja elgėsi arba bent jau jos nenuskriaudė, nes Taluto ji nebijojo. Kai jai prireikė pagalbos, kas suteikė jai pagrindo manyti, kad sulauks jos iš kitų?

– Galbūt taip pamanė todėl, kad pamatė žindančią Nezę? – spėjo Jondalaras.

– Gali būti. Tik tai nepaaiškina, kodėl ji buvo viena. Galiu sugalvoti vienintelę priežastį: ji buvo prakeikta ir išvaryta iš genties. Genties moterys nedažnai prakeikiamos. Ne jų prigimčiai užsitraukti prakeiksmą. Galbūt tai turi kažką bendra su kitų vyru...

Aila kurį laiką patylėjo, paskui mąsliai pridūrė:

– Raidago motina tikriausiai labai norėjo savo kūdikio. Reikėjo daug drąsos prisiartinti prie kitų, net jei anksčiau pažinojo jų vyrą. Tiktai pamačiusi kūdikį ir pagalvojusi, kad jis nesveikas, ji pasidavė. Genčiai taip pat nepatinka mišrūs vaikai.

– Kaip gali būti tokia įsitikinusi, kad ji pažinojo vyrą?

– Ji atėjo pas kitus, kad pagimdytų savo kūdikį. Tai reiškia, kad nesulaukė genties pagalbos ir turėjo kažkokią dingstį manyti, kad Nezė ir Talutas ją suteiks. Galbūt susitiko jį vėliau, tačiau esu tikra, ji pažinojo vyrą, su kuriuo dalijosi malonumais... O gal tik tenkino savo poreikius. Ji pagimdė mišrų kūdikį, Jondalarai.

– Kodėl manai, kad būtent vyras pradeda gyvybę?

– Juk akivaizdu, Jondalarai, jei pagalvoji. Pažiūrėk į berniuką, kuris šiandien atvyko, į Danugą. Jis atrodo visai kaip Talutas. Tik jaunesnis. Manau, Talutas jį pradėjo, kai dalijosi malonumais su Neze.

– Ar tai reiškia, kad ji turės dar vieną kūdikį, nes šiąnakt jie dalijosi malonumais? – pasiteiravo Jondalaras. – Malonumais dalijamasi dažnai, nes tai yra Didžiosios Motinos Žemės dovana ir šitaip ji pagerbiama. Pasidalijus jos dovana moterys ne visada susilaukia vaikų. Aila, jei vyras vertina Motinos dovanas, jei ją dažnai pagerbia, tada ji gali išrinkti to vyro dvasią ir sulieti su jo židinio moters dvasia. Jei dvasia to vyro, vaikas gali būti į jį panašus, kaip Danugas panašus į Talutą, tačiau tik Motina tai nusprendžia.

Aila tamsoje susiraukė. Šito klausimo niekaip nesisekė išsiaiškinti.

– Aš nežinau, kodėl moteris nesusilaukia vaiko kaskart. Galbūt, kad vaikelis prasidėtų, malonumais reikia pasidalyti kelis kartus, o gal tik tam tikru metu, pavyzdžiui, tiktai tada, kai vyro totemo dvasia ypač galinga ir todėl gali įveikti moters totemo dvasią. O gal Motina parenka vyrą ir sustiprina jo vyriškumą? Kas gali žinoti, kaip ji renkasi? Ar numanai, kaip dvasios maišosi? Ar jos negali susilieti moters viduje, kai dalijamasi malonumais?

– Niekada nieko panašaus negirdėjau, – atitarė Jondalaras, – tačiau spėju, kad taip gali būti.

Dabar jis susiraukė tamsoje. Jis tylėjo taip ilgai, kad Aila pagalvojo, jog įmigo, tačiau tada vėl prabilo.

– Aila, jei tai, ką tu galvoji, yra tiesa, kaskart, kai dalijamės Motinos dovana, mes galime tavo viduje pradėti kūdikį.

– Aš taip manau, taip, – džiugiai pritarė Aila.

– Tada turime liautis! – staiga atsisėdo Jondalaras.

– Kodėl? Aš noriu turėti tavo pradėtą kūdikį, Jondalarai, – Aila akivaizdžiai nusivylė.

Jondalaras pasivertė ir ją apkabino.

– Ir aš noriu, kad turėtum, tačiau ne dabar, į mano namus kelionė ilga. Gali užtrukti metus ar daugiau. Gali būti pavojinga leistis taip toli, jei nešiosi kūdikį.

– O ar negalime paprasčiausiai grįžti į mano slėnį? – pasiteiravo ji.

Jondalaras bijojo, kad grįžę į slėnį saugiai pagimdyti jie niekada iš ten neišeis.

– Aila, nemanau, jog tai geras sumanymas. Tu neturėtum būti viena. Aš nežinočiau, kaip tau padėti, greta turėtų būti moterų. Moteris gali mirti gimdydama, – tarė jis, o jo balsą suvaržė kančia. Ne taip seniai jis matė šitaip nutinkant.

Tai tiesa, suvokė Aila. Ji pati gimdydama buvo arti mirties. Be Izos nebūtų išgyvenusi. Ne laikas turėti kūdikį, netgi nuo Jondalaro.

– Taip, tu teisus, – tarė ji, jusdama triuškinantį nusivylimą. – Gali būti sudėtinga... aš... aš... norėčiau, kad šalia būtų moterų, – prisipažino ji.

Jondalaras vėl ilgai tylėjo.

– Aila, – galiausiai tarė jis, o balsas kone užlūžo nuo įtampos, – galbūt... galbūt neturėtume miegoti vienoje lovoje... jei... Vis dėlto dalijantis Jos Dovana pagerbiama Motina, – išpyškino Jondalaras.

Kaip jam sąžiningai pasakyti, kad jiems nereikia liautis dalijusis malonumais? Iza įspėjo niekada niekam, ypač vyrui, neprasitarti apie slaptus vaistus.

– Nemanau, jog tau derėtų dėl to nerimauti, – tarė ji. – Juk nesu tikra, kad vyrai pradeda vaikus, o jei Didžioji Motina pasirinks, ji gali pasirinkti bet kokį laiką, tiesa?

– Taip, ir šitai man kelia nerimą. Jei mes vengsime jos dovanų, ji gali supykti. Ji tikisi būti pagerbta.

– Jondalarai, jei ji renkasi, ji ir renkasi. Kai ateis laikas, tada ir spręsim. Nenorėčiau, kad tu ją įžeistum.

– Taip, tu teisi, Aila, – kiek palengvėjo Jondalarui.

Skausmingai apgailestaudama Aila nusprendė, kad toliau gers vaistus, kurie trukdo pastoti, tačiau tą naktį sapnavo, kad susilaukė vaikų, vienų ilgais šviesiais plaukais, o kiti priminė Raidagą ir Durką. Jau buvo beveik rytas, kai ji susapnavo visiškai kitokį sapną, grėsmingą, nežemišką.

Sapne ji turėjo du sūnus, brolius, tačiau niekas neatspėtų, kad jie broliai. Vienas buvo aukštas šviesiaplaukis, kaip Jondalaras, o kitas, vyresnis, Aila suprato, kad yra Durkas, nors jo veidas buvo šešėlyje. Broliai artinosi vienas prie kito iš skirtingų pusių vidury nykios, nusiaubtos, vėjo taršomos prerijos. Aila stipriai sunerimo, turėjo nutikti kažkas siaubingo, ir tam ji turėjo sutrukdyti. Tada baimės sukrėsta ji suprato, kad vienas sūnus nužudys kitą. Jiems besiartinant ji pabandė prieiti, tačiau ją laikė įkalinusi stora klampi siena. Vyrai jau beveik susidūrė, iškėlę rankas lyg smūgiui. Ji sukliko.

– Aila? Aila, kas nutiko? – Jondalaras sėdėdamas ją purtė.

Staiga greta atsidūrė ir Mamuta.

– Pabusk, vaike, pabusk! – ragino jis. – Tai tik simbolis, žinia. Pabusk, Aila!

– Vienas jų mirs! – verkė ji, vis dar apimta sapno emocijų.

– Tai ne tai, ką tu galvoji, Aila, – tarė Mamuta. – Tai nebūtinai reiškia, kad vienas... brolių mirs. Privalai išmokti sapnuose ieškoti tikrosios prasmės, turi tam talentą; jis labai stiprus, tačiau jį reikia lavinti.

Ailos vizijos išsisklaidė, ir ji pamatė du į ją įsmeigtus susirūpinusius veidus, vieną jauną ir dailų, kitą seną ir išmintingą. Jondalaras pridegė pagaliuką, kad šviesa padėtų moteriai pabusti. Aila atsisėdusi pabandė nusišypsoti.

– Ar dabar jau geriau? – pasiteiravo Mamuta.

– Taip. Taip. Atsiprašau, kad jus pažadinau, – tarė Aila zelandoniškai, pamiršusi, kad senolis nesupranta šitos kalbos.

– Pasikalbėsim vėliau, – tarė jis švelniai šypsodamasis ir grįžo į savo lovą.

Aila pastebėjo, kad jai su Jondalaru vėl įsitaisius ant savo miego pakylos nusileido ir kitų užimtų lovų užuolaidos. Ji truputį sutriko, kad sukėlė tokią sumaištį. Aila susirangė prie Jondalaro šono, padėjo galvą į duobutę po jo petimi. Ji jautėsi dėkinga už jo šilumą ir jo buvimą. Jau snūduriavo, kai staiga vėl plačiai atsimerkė.

– Jondalarai, – tarė ji pašnibždomis, – iš kur Mamuta žinojo, kad aš sapnavau savo sūnus, ir tai, jog vienas brolis ketina nužudyti kitą?

Zelandonietis jau miegojo.

5

Aila krūptelėjusi pabudo, paskui gulėjo ramiai ir klausėsi. Vėl išgirdo garsią aimaną. Atrodė, kažkam baisiai skaudėjo. Susirūpinusi ji atitraukė užuolaidą ir apsidairė. Koridoriuje prie šeštojo židinio stovėjo nevilties kupina Krosija maldaujamai ištiesusi rankas: kaip tik taip, kad sukeltų užuojautą.

– Tiesiai į širdį! Jis mane žudo! Nuteikia prieš mane mano dukterį! – spiegė Krosija lyg mirdama, gniauždama rankas prie krūtinės. Keletas žmonių stovėjo ir žiūrėjo į ją. – Atidaviau jam dalį iš savo kūno... iš savo kraujo...

– Atidavei! Ničnieko tu man nedavei! – užriko Frebekas. – Už Fraliją aš susimokėjau nuotakos išpirką.

– Tik menką sumą! Galėjau už ją gauti kur kas daugiau, – atkirto Krosija, o jos dejonė nebuvo nuoširdesnė už skausmingą riksmą. – Ji atiteko tau su dviem vaikais, Motinos malonės įrodymu, o savo menka išmalda tu sumažinai jos vertę. Ir jos vaikų vertę. Tik pažiūrėk į ją! Jau vėl palaiminta. Atidaviau ją tau maloningai, iš savo širdies gerumo...

– Ir dar todėl, kad niekas nebūtų ėmęs Krosijos netgi su dukart palaiminta dukterimi, – pridūrė balsas šalimais.

Aila atsisuko pažiūrėti, kas kalba. Jai šypsojosi jauna moteris, kuri vakar vilkėjo raudoną tuniką.

– Jeigu planavai ilgiau pamiegoti, pamiršk, – pareiškė Digija. – Šiandien jie anksti pradėjo.

– Ne. Jau keliuosi, – tarė Aila ir apsidairė. Lova buvo tuščia. Išskyrus dvi moteris, nieko šalia nebuvo. Jondalaras atsikėlė. Aila susirado drabužius ir pradėjo rengtis. – Pabudau, maniau, moteris sužeista.

– Niekas nesužeistas. Bent jau akivaizdžiai. Man gaila Fralijos, – tarė Digija. – Sunku būti įkalintai visame šitame.

Aila papurtė galvą.

– Kodėl jie šūkauja?

– Nežinau, kodėl jie visą laiką kaunasi. Manau, abu trokšta Fralijos palankumo. Krosija sensta ir nenori, kad Frebekas sumenkintų jos įtaką, o Frebekas užsispyręs. Ne kaži kiek pasiekė anksčiau ir nenori prarasti dabartinės padėties. Fralija, net ir su menka nuotakos išpirka, užtikrino jam gerą statusą.

Viešnia akivaizdžiai susidomėjo, tad Digija atsisėdo ant pakylos palaukti, kol Aila apsirengs.

– Nemanau, kad Fralija jį išvarys. Manau, Frebekas jai patinka, nepaisant to, kad kartais būna toks bjaurus. Nebuvo lengva rasti kitą vyrą, tokį, kuris norėtų priimti jos motiną. Visi žinojo, kaip buvo pirmąjį kartą, ir niekas nenorėjo susidėti su Krosija. Ta senė gali spiegti ką nori apie padovanotą dukterį. Tai ji numušė Fralijos vertę. Nepakęsčiau būti šitaip tampoma į dvi puses. Man pasisekė. Net jei įsikursiu esamoje stovykloje užuot pradėjusi naują su savo broliu, Tulija bus laukiama.

– Tavo mama iškeliaus su tavimi? – nustebo Aila. Ji suprato, kad moteris gali persikraustyti į savo vyro gentį, bet kad kartu pasiimtų ir motiną, buvo negirdėta.

– Norėčiau, kad kraustytųsi, tačiau nemanau, kad ji sutiks. Manau, ji verčiau pasiliks čia. Nekaltinu jos. Geriau būti savo stovyklos vade, negu vadės motina kitoje. Aš jos pasiilgsiu.

Aila pakerėta klausėsi. Nesuprato nė pusės to, ką Digija kalbėjo, ir nebuvo tikra, ar teisingai suprato kitą pusę.

– Liūdna palikti motiną ir savo žmones, – tarė Aila. – Netrukus tu turėsi vyrą?

– O, taip. Kitą vasarą. Per vasaros susirinkimą. Motina galiausiai viską sutvarkė. Ji nustatė tokią didelę nuotakos išpirką, kad jau bijojau, jog Branago stovykla niekada nesutiks, tačiau jie sutiko. Taip sunku laukti.

Jeigu tik Branagas galėtų pasilikti... Deja, jie jo laukia. Jis pažadėjo iš karto grįžti...

Dvi jaunos moterys kartu žingsniavo link išėjimo. Digija tauškė, o Aila godžiai klausėsi.

Prieangyje buvo vėsiau, tačiau tik atitraukusi priekinės arkos užuolaidą Aila pajuto šalto oro gūsį ir suvokė, kaip stipriai atšalo. Stingdantis vėjas bloškė atgal jos plaukus, staigiais gūsiais kilnojo sunkią mamuto kailio užuolaidą. Per naktį žemę uždengė lengvas sniego paklotas. Aštrus skersvėjis graibstė smulkias sniegules, sūkuriais nešiojo po ertmes ir užuoglaudas, paskui sužertus kristalus sviesdavo į atvirą erdvę. Ailai veidą gėlė nuo mažučių kietų ledo grūdelių.

Viduje buvo šilta, kur kas šilčiau negu urve. Kailinę skrandą reikėjo užsivilkti tik einant į lauką. Jei būtų pasilikusi viduje, nebūtų reikėję papildomai rengtis. Ji girdėjo žvengiant Yhaha. Kumelė ir kumeliukas, vis dar pririštas, stengėsi kuo toliau atsitraukti nuo žmonių ir jų veiklos. Aila patraukė link gyvulių, paskui atsisuko ir nusišypsojo Digijai. Jaunoji moteris atsakė šypsena ir nuėjo ieškoti Branago. Prisiartinus Ailai kumelei tarsi palengvėjo, ji sužvengė ir atmetė galvą sveikindamasi. Nuėmusi Lenktynininko apynasrį moteris nusivedė arklius link upės, už vingio. Kai stovyklos nebebuvo matyti, Yhaha ir Lenktynininkas atsipalaidavo, ėmė rupšnoti trapią sausą žolę.

Prieš sukdama atgalios Aila sustojo pakrūmėje. Ji atsirišo kelnių juosmens virvutę, tačiau vis dar neišmanė, ką daryti, kad šlapinantis nesušlaptų antblauzdžiai. Šita problema atsirado pradėjus vilkėti drabužius. Per vasarą ji susikurpė sau drabužį, sukirptą pagal tą, kurį siuvo Jondalarui. Aila jį nukopijavo nuo liūto sudraskytojo. Jo nevilkėjo, kol neišsiruošė į tiriamąją kelionę. Jondalaras buvo labai pamalonintas pamatęs ją vilkint tokiais pačiais kaip jo drabužiais vietoj patogaus odos apsiautalo, kurį paprastai nešiodavo genties moterys, tad Aila nusprendė pastarojo atsisakyti. Ji vis dar nesugalvojo, kaip lengvai patenkinti šitą esminį poreikį, o Jondalaro klausti nenorėjo. Jis buvo vyras. Iš kur jam žinoti, kaip elgtis moteriai.

Ji nusimovė tampriai prigludusias kelnes, o tam reikėjo nusiauti apavą – aukštus mokasinus, kurie buvo apvynioti aplink kelnių apačią, tada išskėtė kojas ir kaip įpratusi pasilenkė. Balansuodama ant vienos kojos,

kad vėl apsimautų apatinį drabužį, ji pastebėjo tingiai srūvančią upę ir persigalvojo. Nusitraukusi per galvą skrandą ir tuniką, nusirišo nuo kaklo amuletų krepšelį ir nuėjo pakrante link vandens. Švarinimosi ritualas turi būti užbaigtas, ir ji visada mėgavosi rytiniu pasiplaukiojimu.

Ji planavo išsiskalauti burną ir upėje nusiprausti veidą bei rankas. Nežinojo, kokias priemones šie žmonės naudoja švarinimuisi. Prisireikus, jei malkų krūva būdavo palaidota po ledu arba stigo kuro, jei urve stipriai traukdavo skersvėjis arba vanduo taip įšaldavo, kad būdavo sunku pakankamai atskelti netgi gėrimui, ji galėjo apsieiti nesipraususi, tačiau stengdavosi būti švari. Be to, sąmonės užkaboriuose ji vis dar galvojo apie ritualą: tinkamą apsivalymo ceremoniją po pirmosios nakties kitų urve, tiksliau, žeminėje.

Ji nužvelgė vandenį. Pagrindiniu kanalu vanduo sruvo sparčiai, tačiau skaidrios ledo plokštės jau buvo aptraukusios balutes ir ramesnius užutėkius, pakraščiai baltavo. Vienoje vietoje į upę tiesėsi kyšulys, apaugęs reta nubalusia suvytusia žole, o tarp jo ir kranto susiformavo nedidukas baseinėlis. Įsikibęs į ploną žemės sluoksnį augo vienišas beržas, panašesnis į krūmą.

Aila paėjėjo link baseinėlio ir žengusi suskaldė tobulą jį dengusio ledo plokštę. Moteris aiktelėjo, suvirpėjo nuo stingdančio vandens ir griebė skeletą primenančią beržo šaką, kad atgautų pusiausvyrą, tada nubrido srovės link. Aštrūs ledinio vėjo šuorai plakė nuogą odą, kuri ėjo pagaugais, taršė ir bloškė į veidą plaukus. Sukandusi dantis Aila brido gilyn. Kai vanduo pasiekė juosmenį, ji apsišlakstė lediniu vandeniu veidą, tada greitai įkvėpusi pasilenkė ir paniro iki kaklo. Kad ir kaip aikčiojo bei drebėjo, ji buvo pratusi prie ledinio vandens, be to, žinojo, kad netrukus apskritai bus nebeįmanoma maudytis upėje. Išlipusi greitai rankomis nusibraukė nuo kūno vandenį ir nedelsdama apsirengė. Kopiant šlaitu nuo upės stingdantį šaltį pakeitė dilgčiojanti šiluma, ji jautėsi atsinaujinusi ir įgavusi jėgų, tad nusišypsojo, kai pavargusi saulė akimirką įveikė apniukusį dangų.

Atėjusi į stovyklą sustojo pakraštyje suplūktos aikštės, kuri plytėjo greta ilgosios žeminės, ir ėmė stebėti, kuo užsiima žmonių grupelės.

Jondalaras kalbėjosi su Vaimezu bei Danugu. Aila nė kiek neabejojo, kokia tema kalbasi trys titnago apdirbėjai. Netoliese keturi mamutojai at-

rišinėjo virves, laikiusias elnio odą – dabar jau minkštą ir lanksčią, kone baltą, prie stačiakampio rėmo, pagaminto iš mamutų šonkaulių, surištų odos dirželiais. Netoliese Digija su dailiai atbukintu dar vienu šonkaulio galu niršiai kumšnojo ir tampė kitą odą, įtemptą ant panašaus rėmo. Aila žinojo, kad džiūstanti oda apdirbama tam, kad būtų lankstesnė, tačiau pririštą prie mamutų kaulų rėmo matė pirmą kartą. Ji susidomėjusi stengėsi įsidėmėti naujo odos tempimo būdo smulkmenas.

Palei išorinį gyvulio odos kontūrą buvo eilė nedidelių rėžių, per kiekvieną jų perverta virvelė, tvirtai pririšta prie rėmo, kad oda gerai įsitemptų. Rėmas buvo atremtas į pastatą, jį buvo galima apsukti ir dirbti iš abiejų pusių. Digija, visu svoriu užgulusi šonkaulio lazdą, atbukintu galu mygo įtemptą odą. Atrodė, kad ilgas kotas pradurs ją kiaurai, tačiau stipri ir lanksti oda tempėsi, bet nepasidavė.

Keletas žmonių užsiėmė Ailai nežinoma veikla, tačiau likusieji krovė mamutų skeletų atliekas į žemėje iškastas duobes. Visur buvo pribirę kaulų ir ilčių. Kažkas šūktelėjo, ir Aila atsisukusi pamatė, kaip Talutas su Tulija traukia link stovyklos ant pečių tempdami didžiules lenktas mamutų iltis, dar neatskeltas nuo kaukolių. Ne visus gyvūnus mamutojai buvo nudobę patys. Kartais jų atsitiktinai aptikdavo stepėse, tačiau daugiausia rasdavo krūvose kaulų, susikaupusių staigiuose upės vingiuose, kur tūžmingi vandenys sunešdavo gyvūnų liekanas.

Staiga Aila pastebėjo dar vieną žmogų, stebintį stovyklą netoli nuo jos. Ji nusišypsojo ir nuėjo prie Raidago, tačiau apstulbo pamačiusi, kad jis irgi šypsosi. Genties žmonės nesišypsojo. Genties bruožais pasižyminčiame veide išraiška, kai rodomi apnuoginti dantys, paprastai reiškė priešiškumą arba ypatingą nervingumą ir baimę. Raidago vypsnys akimirką atrodė ne vietoje, tačiau berniukas augo ne gentyje ir išmoko draugiškesnės šios išraiškos prasmės.

– Labas rytas, Raidagai, – tarė Aila, kartu atlikdama genties sveikinimosi judesį su lengvu pakeitimu, kuris reiškė, kad kreipiamasi į vaiką. Aila vėl pastebėjo blykstelint supratingumą pastebėjus rankų ženklus.

„Jis prisimena, – pagalvojo ji. – Esu tikra, jis turi prisiminimus. Jis žino ženklus, jam tik reikia priminti. Ne taip kaip aš – aš turėjau jų mokytis."

Ji prisiminė Izos ir Krebo siaubą supratus, kaip Ailai sudėtinga, palyginti su genties mažyliais, ką nors prisiminti. Ji turėjo stengtis iš visų jėgų, kad viską išmoktų ir įsimintų, o genties vaikams tereikėdavo vieną kartą parodyti. Ne vienas galvojo, jog Aila paprasčiausiai kvaila, tačiau augdama ji įgudo įsiminti greitai, kad žmonės bendraudami su ja neprarastų kantrybės.

O Jondalarą jos įgūdžiai apstulbino. Palyginti su kitų žmonių, jos atmintis buvo nepaprastai išlavinta ir sustiprino gebėjimą mokytis. Jis apstulbo, kaip lengvai, pavyzdžiui, ji mokosi naujų kalbų, tarsi visai be pastangų. Išsiugdyti šitą savybę nebuvo lengva. Nors Aila išmoko greitai įsiminti, niekada taip iki galo ir nesuprato, kas yra genties prisiminimai. Niekas iš kitų nesuprastų. Tai ir buvo esminis skirtumas tarp genties ir kitų.

Su smegenimis, netgi didesnėmis nei tos, kokios jos tapo vėliau, genties žmonės nebuvo mažiau sumanūs, tiesiog jų protiniai gabumai buvo kitokie. Jie mokėsi iš atsiminimų, kurie savotiškai panėšėjo į instinktus, tačiau buvo sąmoningesni. Prisiminimai buvo saugomi didžiuliuose jų smegenų kloduose nuo gimimo, ten tilpo viskas, ką žinojo jų protėviai. Jiems nereikėjo mokytis žinių ir patirčių, būtinų išgyventi, jie jas prisimindavo. Kad įprastų prie proceso, vaikams tereikėjo priminti tai, ką jie jau žinojo. Suaugusieji mokėdavo išsikviesti saugomus prisiminimus.

Jie prisimindavo lengvai, tačiau visa, kas nauja, buvo suvokiama tik didžiulėmis pastangomis. Išmokę ko nors nauja – perpratę naują sąvoką arba priėmę naują įsitikinimą – jie niekada to nebepamiršdavo ir perduodavo savo palikuonims, tačiau mokėsi ir keitėsi lėtai. Iza ėmė suprasti, jei ne perprasti, šiuos skirtumus mokydama Ailą medicinos įgūdžių. Keista mergaičiukė nė iš tolo negalėjo prisiminti taip gerai kaip jie, tačiau mokėsi kur kas greičiau.

Raidagas ištarė žodį. Aila iš karto jo nesuprato, paskui atpažino. Tai buvo jos vardas! Jos vardas, ištartas tuo būdu, kuris kadaise buvo toks pažįstamas, taip, kaip jį tardavo genties žmonės.

Kaip ir jie, vaikas negebėjo tinkamai artikuliuoti; jis nebuvo bežadis, tačiau negalėjo ištarti kai kurių svarbių garsų, būtinų atkuriant žmonių, su kuriais jis gyveno, kalbą. Tai buvo tie patys garsai, su kuriais dėl patirties

stokos turėjo sunkumų ir Aila. Būtent dėl šių genties balso aparato apribojimų ir buvo išvystyta išsami bei suprantama rankų ženklų ir gestų kalba, skirta jų turtingos ir nuovokios kultūros mintims išreikšti. Raidagas suprato kitus – žmones, su kuriais gyveno; jis suprato kalbos koncepciją. Jis tik negalėjo tapti suprantamas jiems.

Paskui mažylis pakartojo gestą, kurį išvakarėse parodė Nezei; jis pavadino Ailą „mama". Aila pajuto, kaip širdis ėmė sparčiau plakti. Paskutinįsyk šitą gestą jai rodė jos sūnus, o Raidagas taip priminė Durką, kad akimirką ji jame įžvelgė savo sūnų. Ji norėjo patikėti, kad jis yra Durkas, ji troško jį pakelti ir laikyti glėbyje, tarti jo vardą. Ji užsimerkė ir net drebėdama, didelėmis pastangomis nuslopino poreikį jam šūktelti.

Kai vėl atsimerkė Raidagas stebėjo ją išmanančiu, seniokišku, ilgesingu žvilgsniu, tarsi suprastų ir žinotų, kad ji jį supranta. Kad ir kaip Aila norėjo, Raidagas nebuvo Durkas. Jis buvo nė kiek ne labiau Durkas nei ji buvo Digija. Jis buvo savimi. Vėl susivaldžiusi giliai įkvėpė.

– Ar norėtum išmokti daugiau žodžių? Daugiau rankų ženklų, Raidagai? – pasiteiravo ji.

Berniukas akivaizdžiai linktelėjo.

– Prisimeni ženklą „mama", kurį vakar vakare rodžiau?

Jis atsakė parodydamas ženklą, kuris taip sujaudino Nezę... ir Ailą.

– Ar supranti šitą? – pasiteiravo Aila, rodydama pasveikinimo gestą. Matė, kaip jis stengiasi įsisąmoninti tai, ką jau beveik žino. – Tai pasveikinimas. Tai reiškia „labas rytas" arba „sveikas". Šitaip daroma, – ji parodė truputį pakeistą gestą, kurį neseniai panaudojo pati, – kai vyresnis žmogus kalba su jaunesniu.

Berniukas suraukė antakius, tada padarė gestą ir nusišypsojo sava bauginančia šypsena. Jis parodė abu ženklus, tada kiek pagalvojęs parodė trečią ir pažvelgė į Ailą klausiamai, neįsitikinęs, jog tikrai kažką padarė.

– Taip, teisingai, Raidagai! Aš moteris, kaip motina, o šitaip sveikinamasi su motina. Tu prisimeni!

Nezė pastebėjo, kad Aila yra drauge su berniuku. Kelis kartus jis buvo sukėlęs jai daug rūpesčių, kai belakstydamas užsimiršo ir pervertino savo jėgas, todėl ji stengėsi visada žinoti, kur vaikas yra ir ką veikia. Ji patraukė link jaunosios moters ir vaiko mėgindama įžvelgti ir suprasti, kuo jie už-

siima. Aila ją pamatė, pastebėjo jos smalsumo ir susirūpinimo išraišką ir šūktelėjo:

– Rodau Raidagui genties – jo motinos žmonių – kalbą, – paaiškino Aila. – Kaip tą žodį vakar vakare.

Raidagas, plačiai išsišiepęs ir rodydamas didesnius nei įprasta dantis, sąmoningai parodė gestą Nezei.

– Ką tai reiškia? – pasiteiravo toji, žiūrėdama į Ailą.

– Raidagas sako: „Labas rytas, mama", – paaiškino jaunoji moteris.

– Labas rytas, mama? – Nezės judesys vargiai priminė apgalvotą Raidago gestą. – Šitai reiškia „labas rytas, mama"?

– Ne. Sėskis čia. Parodysiu. Šitai, – Aila padarė ženklą, – reiškia „labas rytas", o šitaip, – ji kiek pakeitė gestą, – „labas rytas, mama". Jis gali parodyti tą patį ženklą ir man. Tada reikš „motiniška moteris". Tu turėtum rodyti šitaip, – Aila kitaip pakeitė ženklą, – tada reikš „labas rytas, vaike", o šitaip, – toliau varijavo Aila, – pasakoma „labas rytas, sūnau". Supratai?

Nezei atidžiai stebint Aila pakartojo visas varijacijas. Moteris kiek drovėdamasi pabandė dar kartą. Nors signalams trūko subtilumo, ir Ailai, ir Raidagui tapo aišku, kad gestas, kurį ji bando parodyti, reiškia „labas rytas, sūnau".

Berniukas rankutėmis apkabino jos kaklą. Nezė jį apkabino tankiai mirksėdama, kad sulaikytų gresiantį ašarų antplūdį. Ailos nuostabai, net Raidago akutės buvo drėgnos.

Bruno gentyje jos vienintelės akys ašarojo užplūdus emocijoms, nors ir tų žmonių jausmai nebuvo silpnesni. Jos sūnus gebėjo ištarti tą patį, ką ir ji; jis būtų gebėjęs kalbėti žodžiais – jai vis dar maudžia širdį prisiminus, kaip jis ją šaukė, kai ji buvo priversta išeiti. Tik Durkas negalėjo pralieti ašarų, kad išreikštų liūdesį. Kaip ir jo motina, priklausiusi genčiai, Raidagas nemokėjo kalbėti, tačiau prisipildžiusios meilės jo akyse sublizgėdavo ašaros.

– Anksčiau negalėjau su juo pasikalbėti, tačiau tikrai žinojau, kad jis supranta, – tarė Nezė.

– Ar norėtum išmokti daugiau ženklų? – švelniai pasiteiravo Aila.

Moteris linktelėjo. Ji vis dar laikė apkabinusi berniuką ir bijojo prašnekti baimindamasi, kad nesusivaldys. Aila parodė dar vieną seką ženklų ir jų

varijacijų, o Nezė su Raidagu susitelkę ją stebėjo ir mėgino juos perprasti. Paskui Aila parodė dar daugiau ženklų. Nezės dukterys Latija su Rugija ir Tulijos jauniausioji atžala Brinanas bei jo mažoji sesutė Tusija, kuri buvo panašaus į Rugijos ir Raidago amžiaus, atėjo išsiaiškinti, kas vyksta. Paskui prisijungė ir Fralijos septynmetis sūnus Krisaveras. Netrukus visi įsitraukė į iš pažiūros nuostabų naują žaidimą: kalbėtis rankomis.

Kitaip nei daugumoje stovyklos vaikų žaidimų, šiame Raidagas pranoko visus. Aila net negebėjo jo pakankamai greitai mokyti. Užtekdavo vos vieną kartą parodyti, o jis jau pats pridėdavo varijacijas – niuansus ir subtiliausias reikšmės potekstes. Aila nujautė, kad visa tai susikaupę jo viduje ir skverbiasi į išorę. Reikia tik mažiausios angelės, ir kartą išsilaisvinusių žinių nebesulaikysi.

Dar labiau jaudino tai, kad mokėsi visi panašaus amžiaus vaikai. Pirmą kartą gyvenime Raidagas galėjo pasisakyti iki galo, ir niekaip negalėjo tuo pasisotinti. Mažieji, su kuriais jis užaugo, lengvai priėmė berniuko gebėjimą sklandžiai kalbėti šiuo naujovišku būdu. Jie ir anksčiau su juo bendravo. Vaikai suprato, kad jis kitoks, kad jam sunku kalbėti, tačiau dar nebuvo perėmę suaugėliškos nuostatos ir nemanė, kad jam stinga protinių gabumų. O Latija, kaip vyresnės seserys dažnai daro, ne vienerius metus vertė suaugusiesiems neaiškią jo kalbą.

Kai visi pakankamai pasimokė ir nuskubėjo naujojo žaidimo diegti į rimtą gyvenimą, Aila pastebėjo, kad Raidagas vaikus taiso, o jie vis kreipiasi į jį norėdami pasitikslinti ženklų ar gestų reikšmę. Raidagas susirado vietą tarp sau lygių.

Sėdėdama greta Nezės Aila stebėjo juos švysčiojančius vienas kitam tylius žodžius. Ji šypsojosi įsivaizduodama, ką apie kitų vaikus, kalbančius genties kalba ir tuo pat metu besijuokiančius bei šūkaujančius, pagalvotų Iza. Kažkokiu būdu, dingojosi Ailai, senoji gydytoja suprastų.

– Tikriausiai tu neklydai. Tai jo būdas kalbėti, – tarė Nezė. – Niekad nemačiau, kad jis taip greitai ko išmoktų. Nenumaniau, kad plokš... kaip tu juos vadini?

– Gentis. Jie sako „gentis“. Tai reiškia... „šeima“... „žmonės“. Urvinio lokio gentis – tai žmonės, kurie garbina didįjį urvinį lokį; kaip jūs sakote mamutojai – tai mamutų medžiotojai, kurie garbina Motiną, – atsakė Aila.

– Gentis... Nenumaniau, kad jie šitaip kalbasi, nenutuokiau, kad apskritai galima šitiek pasakyti rankomis... Niekada nemačiau Raidago tokio laimingo, – moteris dvejojo. Aila jautė, jog ji mėgina rasti būdą pasakyti kažką daugiau, todėl ji laukė, suteikė Nezei galimybę sudėlioti mintis. – Nustebau, kad tu taip greitai jį sužavėjai, – tęsė Nezė. – Kai kurie žmonės jo nemėgsta, nes jis mišrus, o dauguma greta jo jaučiasi kiek nesmagiai. O tu, atrodė, jį pažįsti.

Prieš prabildama Aila patylėjo, tyrinėjo vyresniąją moterį nežinodama, ar sakyti tiesą. Tada apsisprendusi išrėžė:

– Kadaise pažinojau panašų į jį... savo sūnų Durką.

– Savo sūnų?! – Nezės balse buvo girdėti nuostaba, tačiau Aila nepajuto jokios gaidelės pasibjaurėjimo, kuris buvo toks akivaizdus Frebeko balse, kai jis praėjusį vakarą kalbėjo apie plokščiagalvius ir Raidagą. – Tu turi mišrų sūnų? Kur jis? Kas jam nutiko?

Sielvartas užtemdė Ailos veidą. Mintis apie sūnų ji laikė giliai palaidojusi, kol gyveno viena slėnyje, tačiau Raidago vaizdas juos pažadino. Nezės klausimas užklupo ją netikėtai, iškėlė skausmingus prisiminimus ir emocijas į paviršių, ir dabar teko su jais susigrumti.

Nezė buvo tiesi ir atvira kaip ir visi kiti mamutojai. Jos klausimai ištrūko spontaniškai, tačiau ji nebuvo nejautri.

– Atsiprašau, Aila. Turėjau pagalvoti...

– Nesirūpink, Neze, – tarė Aila mirksėdama, kad nepravirktų. – Suprantu, kilo klausimų, kai prabilau apie sūnų. Skaudu... galvoti apie Durką.

– Neprivalai apie tai kalbėti.

– Kartais būtina apie tai kalbėti, – Aila patylėjo, paskui paniro į prisiminimus. – Durkas liko gentyje. Mirdama Iza, mano motina, tokia kaip tu Raidagui... liepė man eiti į šiaurę, susirasti saviškius. Ne genties žmones, kitus. Durkas tada buvo kūdikis. Aš nėjau. Vėliau, kai Durkui buvo treji, Braudas mane privertė išeiti. Nežinojau, kur gyvena kiti. Nenutuokiau, kur eisiu, Durko pasiimti negalėjau. Atidaviau Ubai, seseriai. Ji myli Durką, pasirūpins juo. Jis dabar jos sūnus.

Aila nutilo, tačiau Nezė nežinojo, ką pasakyti. Ji būtų norėjusi užduoti daugiau klausimų, tačiau nenorėjo spausti, nes jaunajai moteriai

akivaizdžiai buvo sunku kalbėti apie sūnų, kurį mylėjo, tačiau privalėjo palikti. Aila neraginama pasakojo toliau.

– Durko nemačiau trejus metus. Dabar jis yra... šešerių. Kaip Raidagas?

Nezė linktelėjo.

– Dar nepraėjo septyneri metai nuo Raidago gimimo.

Aila patylėjo, atrodė giliai panirusi mintyse. Paskui vėl pradėjo pasakoti:

– Durkas yra kaip Raidagas, tačiau nevisiškai. Durko akys kaip genties, burna – kaip mano, – Aila kreivai nusišypsojo. – Galėtų būti kitaip. Durkas taria žodžius, jis gali kalbėti, tačiau genties žmonės – ne. Geriau, jei Raidagas kalbėtų, bet jis negali. Durkas yra stiprus, – Ailos žvilgsnis nuklydo į tolumą, – jis greitai bėgioja. Jis geriausias bėgikas, kurią dieną lenktyniaus, kaip Jondalaras sako, – ji dirstelėjo į Nezę, o akys buvo kupinos liūdesio. – Raidagas silpnas. Nuo gimimo. Silpna... – ji uždėjo ranką ant krūtinės, nes nežinojo žodžio.

– Kartais jam sunku kvėpuoti, – pripažino Nezė.

– Bėda ne kvėpavimas. Bėda – kraujas... ne... ne kraujas... Dunkst dunkst, – tarė ji ir priglaudė kumštį prie krūtinės nusiminusi, kad nežino žodžio.

– Širdis. Šitaip vadina Mamuta. Jo silpna širdis. Iš kur tu žinai?

– Iza buvo gydytoja. Geriausia genties gydytoja. Ji mokė mane kaip dukterį, aš esu gydytoja.

Jondalaras minėjo, kad Aila gydytoja, prisiminė Nezė. Ji nustebo sužinojusi, kad plokščiagalviai netgi apie mediciną nutuokia, tačiau juk nežinojo, kad jie ir bendrauja. Pakankamai laiko praleidusi su Raidagu Nezė suprato, kad net ir nekalbantis jis nėra kvailas gyvulys, kaip dauguma įsitikinę. Net jeigu ji ir nėra mamuta, nėra jokių priežasčių, kodėl Aila negalėtų išmanyti gydymo.

Užslinkus šešėliui abi moterys pakėlė akis.

– Mamuta norėtų žinoti, ar ateisi su juo pasišnekėti, Aila, – tarė Danugas. Abi moterys buvo taip įnikusios į pokalbį, jog nė viena nepastebėjo, kada tas ištįsęs jaunuolis prisiartino. – Raidagas taip džiaugiasi naujuoju rankų žaidimu, kurį jam parodei, – tęsė jis. – Latija sako, jog jis norėtų, kad ir mane pamokytum kokių ženklų.

– Taip. Taip. Pamokysiu tave. Pamokysiu visus.

– Aš taip pat noriu išmokti daugiau rankų žodžių, – tarė Nezė, kai abi atsistojo.

– Ryte? – pasiteiravo Aila.

– Taip, rytoj iš ryto. O tu dar ničnieko nevalgei. Galbūt vertėtų pirmiausia ko nors užkąsti, – pastebėjo Nezė. – Eime kartu, paieškosiu ko nors tau ir Mamutai.

– Aš alkana, – pasakė Aila.

– Ir aš, – pridūrė Danugas.

– Ar tu kada būni nealkanas? Judu su Talutu dviese tikriausiai mamutą sukirstumėt, – purkštelėjo Nezė išdidžiai nužvelgusi augalotą sūnų.

Dviem moterims ir Danugui einant žeminės link, kiti, regis, priėmė tai kaip užuominą padaryti pertraukėlę ir užvalgyti, tad nusekė įkandin. Prieangyje nusivilkę viršutinius drabužius žmonės sukabino juos ant gembių. Tai buvo įprastas, kasdienis rytinis valgymas, kai vieni gaminosi prie savo židinių, o kiti rinkosi prie didžiulio pirmojo židinio – ten buvo pagrindinė ugniavietė ir keletas mažesnių. Vieni valgė šaltos mamutienos likučius, kiti užkandžiavo mėsa ar žuvimi, virta su šaknimis ir žalėsiais. Tokia sriuba būdavo sutirštinta rupiai maltais laukiniais grūdais, surinktais stepių ganyklose. Netgi papusryčiavę prie savo židinio dauguma gurkšnodami karštą arbatą arba prieš vėl eidami į lauką vis tiek atklysdavo pasibūti į bendrą erdvę.

Aila sėdėjo greta Mamutos ir didžiai susidomėjusi stebėjo, kas vyksta. Triukšmas šitokiai daugybei žmonių kalbantis ir juokaujant vienu metu vis dar ją stebino, tačiau ji vis labiau prie to pratinosi. Dar didesnę nuostabą kėlė, kaip laisvai moterys judėjo tarp vyrų. Nebuvo jokios griežtos hierarchijos, jokios virimo ar maisto patiekimo tvarkos. Regis, visi apsitarnavo patys, išskyrus pačius mažiausius vaikus, kuriems padėjo ir moterys, ir vyrai.

Jondalaras atsargiai pritūpė ant žolės demblio greta Ailos mėgindamas neprarasti pusiausvyros. Jis abiejose rankose laikė karštos mėtų arbatos

sklidinus vandeniui atsparius, tačiau kažkokius lanksčius be rankenų puodelius, suaustus iš pluoštinės jukos kontrastingų spalvų ševrono raštu.

– Anksti atsikėlei, – pastebėjo Aila.

– Nenorėjau tavęs žadinti. Tu taip saldžiai miegojai.

– Pabudau, kai pamaniau, kad kažkas sužeistas, tačiau Digija pasakė, kad senoji moteris... Krosija... visada garsai kalba su Frebeku.

– Jie ginčijosi taip garsiai, kad net lauke buvo girdėti, – pastebėjo Jondalaras. – Frebekas gal ir kelia rūpesčių, tačiau nesu tikras, ar dera jį kaltinti. Ta senė tarška garsiau už kėkštą. Kaip įmanoma su ja gyventi?

– Pamaniau, kad kažkas sužeistas, – mąsliai pakartojo Aila.

Jondalaras dirstelėjo į ją sutrikęs. Jis nemanė, kad ji kartoja, jog klaidingai pagalvojo, kad kažkas fiziškai sužeistas.

– Neapsirinki, Aila, – pastebėjo Mamuta. – Senos žaizdos, kurias tebeskauda.

– Digija jaučia gailestį Fralijai, – Aila atsisuko į Mamutą džiaugdamasi, kad gali teirautis jo, nes nenorėjo išduoti savo neišmanymo visiems aplinkiniams. – Kas yra nuotakos išpirka? Digija sakė, kad Tulija už ją prašė didelės išpirkos.

Prieš atsakydamas Mamuta patylėjo ir rūpestingai sudėliojo savo mintis, nes norėjo, kad ji suprastų. Aila lūkuriuodama stebėjo baltaplaukį senolį.

– Galėčiau tau paprastai atsakyti, Aila, tačiau yra šis tas daugiau nei atrodo. Ne vienerius metus apie tai galvojau. Nėra lengva suprasti ir paaiškinti sau bei savo žmonėms, net jei esi iš tų, pas kuriuos žmonės ateina atsakymų, – jis užsimerkė ir susitelkęs suraukė kaktą. – Supranti, kas yra prestižas, reputacija, tiesa?

– Taip, – patikino Aila. – Genties vadai turėjo aukščiausią statusą, paskui išrinktieji medžiotojai, paskui – kiti medžiotojai. Šamanas taip pat užėmė aukštą padėtį, tačiau kitokią. Jis... buvo dvasių pasaulio žmogus.

– O moterys?

– Moterys turėjo poros statusą, tačiau gydytojos turėjo savo statusą.

Ailos komentarai nustebino Jondalarą. Kad ir kiek iš jos sužinojo apie plokščiagalvius, jis vis dar sunkiai tikėjo, jog jie gali būti perpratę tokią sudėtingą sąvoką kaip lyginamoji hierarchija.

– Taip ir maniau, – tyliai tarė Mamuta, tada aiškino toliau. – Mes garbiname Motiną, visos gyvybės kūrėją ir maitintoją. Žmonės, gyvūnai, augalai, vandenys, medžiai, akmenys, žemė – ji visa tai pagimdė, ji visa tai sukūrė. Kai kviečiame mamuto, elnio ar bizono dvasią prašydami leidimo juos medžioti, suprantame, kad tai Motinos dvasia įkvėpė jiems gyvybę; jos dvasia lems, kad gimtų kitas mamutas, elnias ar bizonas vietoje to, kurį ji suteikė mums kaip maistą.

– Mes sakome, kad tai Motinos gyvybės dovana, – susidomėjęs įsiterpė Jondalaras. Jam buvo įdomu palyginti mamutojų ir zelandoniečių papročius.

– Muta, Motina, pasirinko moteris, kad parodytų mums, kaip ji prisiima gyvybės dvasią į save, kad sukurtų ir atneštų naują gyvybę vietoje tų, kurias pakviečia pas save, – tęsė senolis. – Vaikai tai sužino augdami, iš legendų, pasakojimų ir dainų, tačiau tu esi už viso to, Aila. Mums patinka klausytis pasakojimų netgi susenus, tačiau reikia įžvelgti jų šaltinį, tai, kas slypi ištakose, kad galėtum perprasti daugumos mūsų papročių priežastis. Kalbant apie mus, statusas priklauso nuo motinos, o nuotakos išpirka yra būdas parodyti jos vertę.

Aila apstulbusi linktelėjo. Jondalaras bandė jai aiškinti apie Motiną, tačiau Mamuta pasakojo labai suprantamai, kur kas aiškiau.

– Kai vyras ir moteris nusprendžia susijungti, vyras ir jo stovykla atneša daug dovanų moteriai ir jos stovyklai. Motina arba stovyklos vadė nustato kainą – pasako, kiek dovanų reikia už dukterį, arba kartkartėmis moteris gali pati nustatyti kainą, tačiau tai lemia kur kas nuo daugiau nei paprasčiausios užgaidos. Nė viena moteris nenori būti menkai įvertinta, tačiau kaina neturi būti tokia didelė, kad pasirinktas vyras ir jo stovykla neįstengtų arba nepanorėtų mokėti.

– O kam mokėti už moterį? – nesuprato Jondalaras. – Argi šitaip ji netampa preke, kaip druska, titnagas ar gintaras?

– Moters vertė yra kur kas didesnė. Nuotakos išpirka yra tai, ką vyras moka už privilegiją gyventi su moterimi. Gera nuotakos išpirka naudinga visiems. Ji suteikia moteriai aukštą statusą; pasako visiems, kaip labai ją vertina jos trokštantis vyras bei pačios moters stovykla. Vyro stovykla taip pat pagerbiama, nes gali pasirodyti, kad yra pasiturinti ir išgali susimokėti

išpirką. Tai naudinga ir moters stovyklai: parodoma pagarba ir tenka šiokia tokia kompensacija dėl praradimo, jei jauna moteris, kaip neretai nutinka, prisijungia prie naujos stovyklos arba išeina gyventi į vyro stovyklą. Visų svarbiausia tai, kad įgytos vertybės padeda sumokėti didelę nuotakos išpirką, jei kuris iš stovyklos vyrų užsinori moters. Tada galima parodyti savo turtus.

– Vaikai gimsta su motinos statusu, todėl aukšta nuotakos išpirka naudinga ir jiems. Nors nuotakos išpirka mokama dovanomis ir kai kurios dovanos skirtos poros bendro gyvenimo pradžiai, tikroji vertė yra statusas, gera nuomonė, kuri susidaro apie moterį ir jos gimtojoje, ir visose kitose stovyklose. Tai ji perduoda savo porai ir savo vaikams.

Aila vis dar buvo sutrikusi, tačiau Jondalaras pradėjo linksėti pagaliau supratęs, apie ką kalbama. Specifika ir konkrečios smulkmenos skyrėsi, tačiau bendras giminystės ryšių ir vertės suvokimas panėšėjo į įprastą Zelandonijoje.

– Kaip sužinoma moters vertė? Kaip nustatyti didelę nuotakos išpirką? – pasiteiravo zelandonietis.

– Nuotakos išpirka priklauso nuo daugybės dalykų. Vyras visada stengsis surasti moterį su didžiausiu jam įkandamu statusu, nes palikęs motiną jis įgyja savo moters statusą. Moteris jau yra arba taps motina. Moteris, įrodžiusi motinystę, turi didesnę vertę, todėl moterys su vaikais labai trokštamos. Vyrai dažnai stengiasi padidinti būsimos poros vertę, nes jiems tai naudinga; du vyrai, kurie varžosi dėl aukšto statuso moters, gali, jei sutaria tarpusavyje ir moteris neprieštarauja, sujungti savo išteklius ir dar labiau padidinti nuotakos išpirką.

– Kartais vienas vyras gali susijungti su dviem moterimis, ypač seserimis, kurios nenori išsiskirti. Tada jis įgauna labiau vertinamos moters statusą. Toks vyras įrodo, kad gali aprūpinti dvi moteris ir būsimus jų vaikus, todėl vertinamas palankiai ir įgauna dar didesnį statusą. Dvynės mergaitės laikomos ypatingu palaiminimu, jos išskiriamos labai retai.

– Kai mano brolis susirado šaramudojų moterį, jis turėjo giminystės ryšių su mamutojų moterimi, vardu Tolija. Kartą ji man papasakojo, kad buvo pagrobta, nors pati sutiko, – prasitarė Jondalaras.

– Mes prekiaujame su šaramudojais, tačiau mūsų papročiai skiriasi. Tolija buvo aukšto statuso moteris. Prarasti ją kitiems reiškė atiduoti kažką, kas ne tik vertinga savaime – šaramudojai sumokėjo gerą nuotakos išpirką, – tačiau jie kartu pasiėmė ir vertę, kurią ji gavo iš savo motinos ir atiduoda savo porai bei vaikams, – vertę, kuri pamažu būtų pasiskirsčiusi tarp mamutojų. Nėra kaip to kompensuoti. Mes ją praradome, tarsi jos vertė būtų iš mūsų pavogta. O Tolija buvo įsimylėjusi ir apsisprendusi susijungti su jaunuoju šaramudoju, taigi, kad tai sutvarkytume, mes leidome ją „pavogti".

– Digija užsiminė, kad Fralijos motina sumenkino nuotakos išpirką, – tarė Aila.

Senolis pasimuistė. Jis jautė, kur link klausimas veda, nelengva bus į jį atsakyti. Dauguma žmonių papročius supranta intuityviai ir nebūtų galėję paaiškinti jų taip išsamiai kaip Mamuta. Ne vienas, atsidūręs jo padėtyje, nenoromis aiškintų įsitikinimus, paprastai pridengtų juos dviprasmybėmis baimindamasis, kad tiesmukas ir išsamus kultūrinių vertybių atskleidimas nenuplėštų nuo jų paslaptingumo šydo ir nesumenkintų galios. Netgi Mamutai pasidarė nesmagu, tačiau jis jau buvo padaręs kelias išvadas ir apsisprendęs dėl Ailos. Jis norėjo, kad ji suvoktų esmę ir kuo greičiau perprastų mamutojų papročius.

– Motina gali persikraustyti prie bet kurio iš vaikų židinio, – pradėjo Mamuta. – Paprastai iki senatvės to vengiama, tačiau jei persikrausto, tai dažniausiai pas dukrą, kuri tebegyvena toje pačioje stovykloje. Jos vyras paprastai kraustosi kartu, tačiau jei nori, jis gali grįžti į savo motinos stovyklą arba apsigyventi su seserimi. Vyrai dažnai jaučiasi artimesni savo moters, savo židinio vaikams, nes gyvena kartu ir juos moko, tačiau sesers vaikai yra jo paveldėtojai ir vyrui senstant tampa už jį atsakingi. Paprastai senoliai yra laukiami, tačiau, deja, ne visada. Fralija yra vienintelis Krosijai likęs vaikas, todėl ji eina ten, kur eina duktė. Gyvenimas Krosijos nelepino, su amžiumi ji netapo švelnesnė. Ji įsikabina kaip varnalėša, todėl nedaugelis vyrų panorėjo su ja dalytis židiniu. Kai mirė pirmasis Fralijos vyras, jai teko mažinti dukters nuotakos išpirką, dėl to ji graužiasi ir tapo dar piktesnė.

Aila supratingai linktelėjo, tačiau jai rūpėjo dar kai kas.

– Iza pasakojo apie vieną seną moterį, kuri gyveno su Bruno gentimi prieš mane surandant. Ji atėjo iš kitos genties. Pora mirė, vaikų nėra. Ji neturi vertės, neturi statuso, bet visada turi maisto, visada vietą prie ugnies. Jei Krosijai neliktų Fralijos, kur ji eitų?

Mamuta akimirką svarstė klausimą. Jis norėjo Ailai atsakyti teisingai.

– Krosija turėtų problemų, Aila. Paprastai žmogų, neturintį giminaičių, priima kitas židinys, tačiau ji tokia, nesugyvenama, kad nedaugelis panorėtų ją priimti. Tikriausiai ji rastų pakankamai maisto ir vietą miegui bet kurioje stovykloje, tačiau po kiek laiko jie priverstų ją išeiti, taip, kaip stovykla privertė jas išeiti mirus pirmajam Fralijos vyrui.

Senasis šamanas nutaisė rimtą miną ir kalbėjo toliau.

– Frebekas irgi nėra itin simpatiškas. Jo motinos statusas buvo labai žemas, ji turėjo nedaug gerų savybių ir nedaug ką pasiūlyti, išskyrus pomėgį buzai. Jo stovykla nenorėjo Krosijos ir nepaisė, kad jis išeina. Jie visiškai atsisakė mokėti. Štai kodėl Fralijos nuotakos išpirka tokia žema. Vienintelė priežastis, kodėl jie čia yra, tai Nezė. Ji įtikino Talutą juos užtarti, todėl jie buvo priimti. Čia yra tokių, kurie to gailisi.

Aila linktelėjo. Situacija pasidarė kiek aiškesnė.

– Mamuta, o kas...

Staiga pasigirdo moters riksmas:

– Nuvija! Nuvija! O, Motina, ji springsta!

Keletas žmonių stovėjo apsupę trimetę, kuri kosėjo, žiaukčiojo ir duso. Kažkas padaužė mergytei per nugarą, tačiau tai nepadėjo. Kiti būrėsi aplink mėgindami ką patarti, tačiau tik sutrikę stebeilijo į mergaitę, kuri sunkiai gaudė orą ir jau mėlynavo.

6

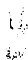
Aila prasibrovė pro minią ir stvėrė jau sąmonę beprarandantį vaiką. Pakėlusi mergaitę ji atsisėdo, pasiguldė ją ant kelių ir sukišo į burną pirštus pažiūrėti, ar pavyks rasti kliūtį. Nepavykus Aila atsistojo, apvertė vaiką ir viena ranka prilaikydama per juosmenį, kad jos galvelė ir rankos karotų, stipriai stuktelėjo tarp raktikaulių. Tada iš užpakalio apkabino suglebusią mažylę ir stipriai, staigiai spustelėjo.

Visi stovėjo atsitraukę, sulaikę kvapą ir stebėjo moterį, kuri, regis, žinojo, ką daro, ir kovėsi su mirtimi, kad pašalintų kažkokį daiktą iš mažos mergaitės gerklės. Mažylė liovėsi kvėpavusi, nors jos širdutė tebeplakė. Aila paguldė mergaitę ir atsiklaupė greta. Ji pamatė šalia gulinčią vaikelio skrandą, ją pakišo po mergaitės sprandu ir atlošusi galvą pražiodė. Tada užspaudusi mažą nosiukę moteris prisispaudė burna prie vaikelio burnos ir iš visų jėgų patraukė, stipriai įsiurbė. Stipriai traukė tol, kol pati kone liko be kvapo.

Tada staiga Aila pajuto, kaip slopiai pokštelėjęs daiktas įlėkė jai į burną ir vos neįstrigo jos pačios gerklėje. Aila pakėlė galvą ir išspjovė gabalėlį kremzlėto kaulo su prikibusia mėsa. Giliai įkvėpusi, ji nusibraukė nuo veido plaukus ir vėl palinkusi prie nejudančios mažylės burnos ėmė pūsti gyvastį dovanojantį orą į nurimusius plaučius. Maža krūtinytė pakilo. Aila papūtė dar kelis kartus.

Staiga mergaitė užsikosėjo, atsikrenkštė, o paskui pratisai, gergždžiančiai įkvėpė pati.

Aila padėjo pradėjusiai kvėpuoti Nuvijai atsisėsti ir tik tada pamatė, kaip Tronija sriūbauja iš palengvėjimo pamačiusi, kad duktė gyva.

Aila per galvą užsimovė skrandą, atmetė jos gobtuvą ir nužvelgė židinių eilę. Prie paskutinio – tauro židinio – ji pamatė laužo šviesoje stovinčią Digiją, kuri iššukavusi tankius kaštoninius plaukus susuko juos į kuodą ant pakaušio, tuo pat metu kalbėdamasi su kažkuo ant lovos pakylos. Aila su Digija per pastarąsias kelias dienas tapo geromis draugėmis ir paprastai rytais į lauką eidavo kartu. Įsmeigusi į plaukus kaulinį smeigtuką – ilgą ploną lazdelę, išdrožtą iš mamuto ilties ir lygutėliai nupoliruotą, Digija pamojavo Ailai ir ženklais parodė: „Palauk, eisiu su tavimi."

Tronija sėdėjo ant lovos patalpoje greta mamuto židinio ir žindė Hatalą. Ji nusišypsojo Ailai ir pamojavo. Aila įėjo į erdvę, apibrėžiamą kaip šiaurės elnio židinys, atsisėdo greta ir pasilenkusi kažką suburkavo bei pakuteno mažylį. Jis akimirkai paleido krūtį, sukikeno ir pasispardė kojukėmis, tada vėl įsikibo į motinos spenelį.

– Jis tave jau pažįsta, Aila, – pastebėjo Tronija.

– Hatalas laimingas, sveikas berniukas. Greitai auga. Kur Nuvija?

– Manuvas anksčiau išsivedė ją į lauką. Jis labai padeda prižiūrėti mažąją, džiaugiuosi, kad atėjo pas mus gyventi. Tornekas turi seserį, pas kurią Manuvas galėjo pasilikti. Seni ir jauni dažniausiai sutaria, tačiau Manuvas kone visą laiką praleidžia su mažąja, pildo visas jos užgaidas. Ypač dabar, kai per plauką ji liko gyva, – jaunoji motina persisvėrė vaiką per petį ir patapšnojo jam nugarytę, tada vėl atsisuko į Ailą. – Dar neturėjau progos akis į akį su tavimi šnektelti. Noriu dar kartą padėkoti. Mes visi tokie dėkingi... Aš taip bijojau, kad ji... Vis dar sapnuoju baisius sapnus. Nežinojau, ką daryti. Nežinau, ką būčiau dariusi, jei tavęs ten nebūtų buvę, – ji nutilo, nes ašaros užliejo akis.

– Tronija, nekalbėk. Nėra reikalo dėkoti. Tai mano... Nežinau žodžio. Turiu žinių... Tai būtina... man.

Aila pamatė per gervės židinį ateinančią Digiją ir pastebėjo, kad Fralija seka ją akimis. Jai aplink akis buvo gilūs šešėliai, ji atrodė labiau pavargusi

nei turėtų būti. Aila ją stebėjo, ir nors nėštumas jau buvo gerokai pažengęs, kad nebepykintų rytais, Fralija vis dar nuolat vėmė, ir ne tik rytais. Aila norėjo atidžiau ją apžiūrėti, tačiau Frebekas vos apie tai užsiminus sukėlė didelį šurmulį. Jis tvirtino, jog tai, kad išgelbėjai užspringusį vaiką, dar nereiškia, jog viską išmanai apie gydymą. Jo nebuvo galima įtikinti, vien tik todėl, kad ji taip sakė, ir jis nenorėjo, kad kažkokia svetima moteris duotų Fralijai blogų patarimų. Tai suteikė akstiną Krosijai dar viena tema su juo pasiginčyti. Galiausiai, kad jų rietenos baigtųsi, Fralija pareiškė, jog jaučiasi puikiai ir jai nereikia susitikti su Aila.

Aila drąsinamai nusišypsojo mažylių apgultai moteriai, paskui pakeliui pastvėrusi tuščią vandenmaišį nuėjo su Digija išėjimo link. Einant pro mamuto židinį ir žengiant į lapės židinio erdvę Ranekas pakėlė galvą ir stebėjo jas praeinančias. Aila aiškiai jautė, kad jis seka ją akimis visą kelią per liūto židinį ir virimo erdvę, kol ji pasiekė vidinę arką. Ji suvaldė didžiulį norą atsigręžti.

Prasibrovusi pro išorinę užuolaidą Aila sumirksėjo: saulė ryškiai mėlyname danguje švietė netikėtai intensyviai. Buvo viena tų šiltų, švelnių rudens dienų, kurios išaušta kaip reta dovana, kad būtų ką prisiminti atėjus šėlstančių vėjų, nuožmių audrų ir geliančių šalčių sezonui. Aila patenkinta nusišypsojo ir staiga prisiminė, nors nebuvo apie tai galvojusi ilgus metus, kad tokią dieną gimė Uba, tą pirmąjį rudenį, kai Bruno gentis ją surado.

Žeminė ir lygus plotas priešais ją buvo įrengti į vakarus atgręžtame šlaite, maždaug per jo vidurį. Nuo pat įėjimo buvo toli matyti, tad Aila kurį laiką stovėdama dairėsi. Upė žėruodama ir kibirkščiuodama murmėjo vandens melodiją saulės šviesos ir lašų žaismėje, o kitoje pusėje, tolimoje migloje, Aila matė panašų statų šlaitą. Plati srovė, išskobusi kanalą per bekraštę atvirą stepę, buvo apsupta išgraužtos žemės pylimų.

Nuo suapvalinto plokščiakalnio krašto viršuje iki plačios salpos apačioje smulki lioso dirva buvo išvagota gilių lomų; pasidarbavo lietus, tirpstantis sniegas ir didžiulių ledynų tirpsmas šiaurėje per pavasarinį polaidį. Vienas kitas žalias maumedis ar pušis stovėjo tvirti ir tiesūs tarp išgulusių susiraizgiusių belapių krūmų. Pasroviui upės pakrantėje švendrų ietys maišėsi su nendrėmis ir viksvomis. Vaizdą prieš srovę užstojo upės vingis,

matėsi besiganantys Yhaha su Lenktynininku – jie rupšnojo sudžiūvusią žolę, kuri kiek gaivino tuščią atšiaurų kraštovaizdį.

Ailai po kojomis nutiško purvo. Krūptelėjusi ji pakėlė galvą ir pamatė gyvas mėlynas Jondalaro akis. Greta plačiai šypsojosi Talutas. Ji nustebo ant namo viršaus pamačiusi dar kelis žmones.

– Ateik, Aila, paduosiu tau ranką, – pasiūlė Jondalaras.

– Ne dabar. Vėliau. Aš ką tik išėjau. Kodėl jūs viršuje?

– Virš dūmų angų tvirtiname valteles, – paaiškino Talutas.

– Ką?

– Ateik. Paaiškinsiu, – pasakė Digija. – Aš pasiruošusi nusilengvinti.

Dvi jaunos moterys kartu nuėjo link artimiausios gilios daubos. Stačioje sienoje buvo iškirsti grubūs laipteliai, vedantys prie kelių didelių, plokščių mamuto mentikaulių su juose išpjautomis skylėmis. Kaulai buvo įtvirtinti giliausioje išdžiūvusios lomos vietoje. Aila užsilipo ant vieno iš mentikaulių, nusirišo kelnių juosmens raištį, jas nuleido, tada pasilenkusi ir atsitūpusi virš skylės greta Digijos dar kartą nusistebėjo, kaip pati nesugalvojo tokios pozos ir šitiek vargo su drabužiais. Tai atrodė taip paprasta ir akivaizdu pamačius Digiją taip elgiantis. Naktinių maišų turinys, kaip ir kitos atliekos, taip pat buvo pilamas į šią lomą – pavasarį viskas bus nuplauta.

Jos išsiropštė iš daubos ir nuėjo link upės palei platų tarpeklį. Jo viduriu sruvo upeliukas, kurio šaltinis toliau į šiaurę jau buvo užšalęs. Kai pasikeis metų laikas, griovyje vėl šniokš nirtinga srovė. Prie kranto buvo sustatytos kelios apverstos mamutų kaukolės, greta padėti grubūs iš kojų kaulų išskaptuoti samčiai.

Moterys prisipylė mamutų kaukolių kriaukles vandens, pasemto iš upės, o Aila iš krepšelio, kurį atsinešė su savimi, abiem į delnus įbėrė džiovintų, daug saponino turinčių ceanotų žiedlapių – kažkada blyškiai mėlynų žiedynų kekių. Patrynus drėgnomis rankomis susidarė putota, kiek šiurkšti rupi medžiaga, kuria nusiprausus rankos ir veidas maloniai kvepėjo. Aila nusilaužė šakelę, pakramtė jos galiuką ir juo nusivalė dantis – šitą įprotį perėmė iš Jondalaro.

– Kas yra valtelė? – pasiteiravo Aila abiem moterims traukiant atgalios ir nešant sunkų, šviežio vandens sklidiną bizono skrandį.

– Valtelėmis keliamės per upę, kai ji nebūna tokia srauni. Pirmiausia iš kaulų ir medžio padarai dubenėlio formos rėmą, kuris išlaikytų du, gal tris žmones, uždengi jį kailiais, paprastai taurų, gauruotąja puse į išorę, ir gerai sutepi riebalais. Iš didžiaragių ragų, kiek palyginus, išeina puikiausi irklai... stumtis per vandenį, – paaiškino Digija.

– O kam valtelės ant namo stogo?

– Šiaip ten visada laikom, kai nenaudojam, tačiau žiemai uždengiam dūmų angas, kad į vidų nepatektų lietaus ir sniego. Pririšam jas pro skyles, kad vėjas nenupūstų, tačiau dar reikia palikti erdvės dūmams išeiti ir kad galima būtų pajudinti bei nupurtyti iš vidaus, jei gausiai apsninga.

Jodviem taip kartu žingsniuojant Aila galvojo, kokia yra laiminga, kad susipažino su Digija. Uba buvo kaip sesuo, ji ją mylėjo, tačiau Uba buvo jaunesnė, be to, tikra Izos duktė; visada buvo skirtumas. Aila niekada nepažinojo bendraamžės, kuri, regis, suprastų viską, ką sakai, su kuria turėtų šitiek bendra. Merginos padėjo sunkų vandenmaišį ant žemės ir trumpam sustojo pailsėti.

– Aila, parodyk man, kaip pasakyti „Aš tave myliu“ ženklų kalba, kad galėčiau pasakyti Branagui, kai vėl jį pamatysiu, – paprašė Digija.

– Gentyje nėra tokio ženklo, – atsakė Aila.

– Nejau jie nemyli vieni kitų? Pasakojai, kad jie tokie žmogiški.

– Taip, jie myli vienas kitą, tačiau tyliai... ne, šitas žodis netinka.

– Manau, tiktų žodis „santūriai“, – pasiūlė Digija.

– Santūriai... rodo jausmus. Motina gali pasakyti vaikui „tu pripildai mane laimės“, – atsakė Aila, rodydama Digijai atitinkamą ženklą, – tačiau moteris nebus tokia atdara... ne, akivaizdi... – ji akimirką svarstė, ar teisingai pasirinko antrąjį žodį, ir laukė, kol Digija linktelėjo. – Moteris taip akivaizdžiai nerodo jausmų vyrui.

Digija susidomėjo.

– Tai kaip ji elgtųsi? Turėjau Branagui paaiškinti, ką jam jaučiu, kai pastebėjau, kad jis mane stebi per vasaros susirinkimus, lygiai taip pat, kaip ir aš į jį žvilgčiojau. Jei nebūčiau galėjusi jam pasakyti, nebūčiau žinojusi, kaip elgtis.

– Genties moterys nesako, jos rodo. Moterys daro visokius dalykus vyrui, kurį myli, gamina jo mėgstamus patiekalus, rytais, kai jis pabunda,

užpliko mėgstamos arbatos. Ypatingu būdu ruošia drabužius – itin minkštą vidinį kailio apsiautalo sluoksnį arba šiltą apavą su kailiu viduje. Dar geriau, jei moteris žino, ko jis nori dar jam nepaprašius. Tai rodo, kad ji atidžiai stebėjo ir įsiminė jo įpročius bei nuotaikas, pažįsta jį ir juo rūpinasi.

Digija linktelėjo.

– Geras būdas parodyti, kad myli. Puiku daryti vienas kitam ypatingus dalykus. O kaip moteris sužino, kad jis ją myli? Ką vyras daro moteriai?

– Vieną kartą Druvas nepaisydamas pavojaus užmušė snieginį leopardą, kuris išgąsdino Ovrą, nes atslinko per arti urvo. Ji suprato, jog jis tai padarė dėl jos, nors kailį medžiotojas atidavė Krebui, o Iza padarė man kailinį apsiautalą, – papasakojo Aila.

– Kaip subtilu! Nesu tikra, ar būčiau supratusi, – nusijuokė Digija. – Iš kur tu žinai, kad jis tai padarė dėl jos?

– Ovra vėliau man papasakojo. Tada nežinojau. Buvau maža. Vis dar mokiausi. Rankų ženklai – tai ne visa genties kalba. Kur kas daugiau byloja veidas, akys ir kūnas. Kaip žengsi, kaip galvą pasuksi, pečių raumenų įsitempimas, jei žinai, ką reiškia, pasako daugiau nei žodžiai. Ilgai užtrukau, kol išmokau genties kalbą.

– Stebiuosi, kaip sparčiai mokaisi mamutojų kalbos! Stebiu tave. Tu kasdien tobulėji. Norėčiau turėti tavo talentą kalboms.

– Aš vis dar nekalbu taisyklingai. Daug žodžių nežinau, tačiau apie jau žinomus žodžius galvoju remdamasi genties kalba. Klausausi žodžio ir stebiu, kaip atrodo veidas, jaučiu, kaip žodis skamba ir dera, žiūriu, kaip juda kūnas... ir stengiuosi įsiminti. Kai rodžiau Raidagui ir kitiems rankų ženklus, aš irgi mokiausi. Mokiausi jūsų kalbos. Labiau. Privalau mokytis, Digija, – pridūrė Aila su aistra, liudijančia nuoširdumą.

– Tau tai nėra tiesiog žaidimas, tiesa? Kaip tie rankų ženklai mums. Smagu žinoti, kad galėsime nukakę į vasaros susirinkimą kalbėtis tarpusavyje, o niekas nesupras.

– Džiaugiuosi, kad visiems smagu ir kad visi nori išmokti daugiau. Dėl Raidago. Dabar ir jam smagu, tačiau jam tai ne žaidimas.

– Ne, taip ir nemaniau, – jos vėl paėmė vandenmaišį, tačiau Digija sustojo ir pažvelgė į Ailą. – Iš pradžių nesupratau, kodėl Nezė norėjo jį pasilikti, tačiau paskui prie jo pripratau ir vis labiau pamėgau. Dabar jis tiesiog

vienas iš mūsų, ir man jo stigtų, jei jo nebūtų, tačiau niekada netopteléjo, kad jis irgi nori pasisakyti. Niekad nė nepamaniau, kad jis apskritai apie tai mąsto.

Jondalaras stovėjo prie žeminės angos ir stebėjo ateinančias į pokalbį įsitraukusias jaunas moteris. Jis buvo patenkintas, kad Ailai taip gerai sekasi pritapti. Kai apie tai susimąstydavo, atrodė tikrai neįtikėtina, kad iš visų žmonių, kuriuos galėjo sutikti, jie surado būtent tą bendruomenę, kurioje gyveno mišrių dvasių vaikas ir kuri tikriausiai noriau, nei dauguma kitų būtų to norėjusios, ją priėmė. Vis dėlto dėl vieno dalyko jis neklydo. Aila nedvejodama visiems pasakojo apie savo kilmę.

„Na, bent jau nepasipasakojo jiems apie sūnų“, – pagalvojo Jondalaras. Viena, kai savo židinį našlaičiui atveria toks žmogus kaip Nezė, ir visiškai kas kita svetingai sutikti moterį, kurios dvasia maišėsi su plokščiagalvio ir kuri pagimdė išsigimėlį. Visada sielos gilumoje slypėjo baimė, jog tai gali pasikartoti, ir jei ji pritrauks netinkamos rūšies dvasias, jos gali pasklisti tarp kitų greta esančių moterų.

Staiga aukštas gražuolis išraudo. Aila nemano, kad jos sūnus yra išsigimėlis, persigando Jondalaras. Jis suvirpėjo iš pasibjaurėjimo, kai ji pirmą kartą papasakojo jam apie sūnų. Tuomet ji įtūžo. Jis niekad nematė jos tokios įpykusios, tačiau tai buvo jos sūnus ir ji tikrai nejautė dėl jo gėdos. „Ji teisi. Doni man pasakė sapne. Plokščiagalviai... gentis... taip pat yra Motinos vaikai. Pažvelkit į Raidagą. Jis kur kas šviesesnis, nei kada įsivaizdavau. Jis truputį kitoks, tačiau jis yra žmogus, ir labai simpatingas.“

Jondalaras šiek tiek laiko praleido su mažiumi ir suprato, koks jis nuovokus ir subrendęs, pasižymėjo netgi savotišku šmaikščiu sąmoju, ypač paminėjus jo kitoniškumą ar silpnumą. Jis matė garbinimą berniuko akyse kaskart, kai jis žiūrėdavo į Ailą. Moteris jam minėjo, kad Raidago amžiaus berniukai gentyje jau būna arti vyrystės, panašiai kaip Danugas. Be to, silpnumas galėjo jį anksčiau subrandinti.

„Ji teisi. Žinau, kad ji neklysta. Jeigu ji tiesiog apie juos nekalbėtų, būtų kur kas lengviau. Niekas nieko nesužinotų, jeigu ji nepasakytų...“

„Juk ji laiko juos savo žmonėmis, Jondalarai, – priekaištavo jis sau, vėl pajutęs, kaip veidą užlieja karštis. Vyras pyko ant savęs dėl tokių minčių. – Kaip pats pasijustum, jei kas nors lieptų nekalbėti apie žmones, kurie tave

užaugino, tavimi rūpinosi? Jei ji jų nesigėdija, kodėl tu turėtum? Nėra juk taip blogai. Frebekas, šiaip ar taip, triukšmadarys. Tik ji nenutuokia, kaip žmonės gali imti elgtis su tavimi ir su tais, kurie yra drauge su tavimi."

„Gal ir geriau, kad ji nežino. Gal nieko ir nenutiks. Ji jau privertė didumą šioje stovykloje kalbėti kaip plokščiagalviai, įskaitant ir mane."

Pamatęs, kaip nekantriai visi nori išmokti genties bendravimo būdo, Jondalaras atsisėdo vienoje improvizuotoje pamokoje, kuri visada prasidėdavo kam nors paprašius. Jis pajuto, jog įsitraukia į naują smagų žaidimą, švysčioja signalais per atstumą, tyliai krečia juokus, tokius kaip vieno dalyko sakymas, o visai ko kito rodymas už nugaros. Jį nustebino tylios kalbos gelmė ir išsamumas.

– Jondalarai, tavo veidas raudonas. Ką galvojai? – paerzino Digija, kai merginos priėjo arką.

Klausimas užklupo Jondalarą netikėtai. Jis priminė, ko gėdijosi, ir sutrikęs dar smarkiau iškaito.

– Tikriausiai stovėjau per arti ugnies, – sumarmaliavo jis nusisukdamas.

„Kodėl Jondalaras taria žodžius, kurie nėra tiesa? – stebėjosi Aila, spėjusi pamatyti, kad jo kakta susiraukšlėjusi, o sodrios mėlynos akys sklidinos gilaus rūpesčio. – Jis išraudęs ne nuo ugnies. Jis išraudęs dėl jausmų. Kai tik pagalvoju, kad jau pradėjau suvokti jo elgesį, jis padaro kažką, ko nesuprantu. Aš jį stebiu, mėginu paisyti. Viskas atrodo nuostabu, tada be jokios priežasties staiga jis supyksta. Matau, kad pyksta, tačiau nesuprantu, dėl ko. Tai kaip žaidimas – sakyti viena žodžiais, o kita rodyti ženklais. Pavyzdžiui, kai taria gražius žodžius Ranekui, o visas kūnas išduoda, kad pyksta. Kodėl Ranekas jį pykdo? Ir dabar kažkas jam rūpi, o jis tvirtina, kad įraudo nuo ugnies. Ką aš darau ne taip? Kodėl jo nesuprantu? Ar kada perprasiu?"

Visas trejetas pasisuko eiti ir vos neatsitrenkė į Talutą, išeinantį iš žeminės.

– Ėjau tavęs ieškoti, Jondalarai, – tarė vadas. – Nenoriu vėjais paleisti tokios gražios dienos. O Vaimezas grįždamas namo neplanuotai atliko žvalgybą. Sako, kad praėjo bizonų bandą. Pavalgę trauksim medžioti. Norėtum prisijungti?

– Taip. Norėčiau! – nušvito Jondalaras.

– Paprašiau Mamutos ištirti orą ir paieškoti bandos. Jis tvirtina, kad ženklai palankūs, o banda nenuklydo toli. Pasakė dar šį tą, ko nesupratau: „Kiekvienas išėjimas kartu yra ir įėjimas." Ar numanai, ką tai galėtų reikšti?

– Ne, tačiau čia nieko neįprasta. Tie, kurie tarnauja Motinai, dažnai kalba užuominomis, kurių kiti nesupranta, – nusišypsojo Jondalaras. – Jų kalba – tai šešėlis to, ką jie nori pasakyti.

– Kartais svarstau, ar jie patys supranta, ką sako, – pritarė Talutas.

– Jei eisim medžioti, norėčiau parodyti šį tą, kas galėtų praversti, – Jondalaras visus nusivedė prie miego pakylos mamuto židinyje. Jis paėmė saują lengvų iečių ir įtaisą, kuris Talutui buvo nematytas. – Šitą padirbinau Ailos slėnyje, ir nuo tada juo medžiojame.

Aila stovėjo atokiau ir viską stebėjo jausdama, kaip viduje kyla siaubinga įtampa. Ji labai troško kartu eiti į medžioklę, tačiau nebuvo tikra, ką šie žmonės galvoja apie medžiojančias moteris. Praeityje medžioklė kėlė jai daug rūpesčių. Genties moterims buvo uždrausta medžioti, net ir liesti medžioklės ginklus, tačiau nepaisant draudimo ji pati išmoko naudotis svaidykle. Bausmė tiesai paaiškėjus buvo žiauri. Bausmę ištvėrusiai jai netgi buvo leista šiek tiek medžioti siekiant pamaloninti galingą Ailą saugantį totemą, tačiau būtent medžioklė dar kartą tapo akstinu Braudui jos nekęsti ir galiausiai prisidėjo prie jos ištrėmimo.

Vis dėlto medžioklė su svaidykle padėjo jai vienai išgyventi slėnyje, suteikė paskatų ir padrąsino plėsti šiuos gebėjimus. Aila išgyveno dėl įgūdžių, kurių ji išmoko kaip genties moteris, ir dėl asmeninio sumanumo bei drąsos, padėjusių jai pasirūpinti savimi. Drauge medžioklė Ailai reiškė kur kas daugiau nei saugumą, kai ji buvo nepriklausoma ir atsakinga už save, – tai savaime reiškė nepriklausomybę ir laisvę. Nelengva būtų to atsisakyti.

– Aila, gal ir tu pasiimk savo iečių mėtyklę, – pasiūlė Jondalaras ir atsisuko į Talutą. – Aš turiu daugiau jėgos, tačiau Aila kur kas taiklesnė. Ji geriau už mane parodys jums, ko šitas daiktas vertas. Tiesą sakant, jei norite pasigrožėti taiklumu, turėtumėte pamatyti ją su svaidykle. Manau, kad būtent patirtis medžiojant su svaidykle suteikia Ailai pranašumo ir naudojantis šituo ginklu.

Aila atsikvėpė – nė nesumojo, kad buvo sulaikiusi kvapą, – ir nuėjo pasiimti savo mėtyklės ir iečių, kol Jondalaras kalbėjosi su Talutu. Vis dar buvo sunku patikėti, kaip lengvai šitas kitų vyras priėmė jos troškimą ir gebėjimą medžioti, ir kaip natūraliai jis giria jos įgūdžius. Regis, jis mano, kad Talutas ir Liūto stovykla ir ją paims medžioti. Ji dirstelėjo į Digiją spėliodama, kaip moteris turėtų jaustis.

– Turėtum mamai pasakyti, kad medžioklėje ketini išbandyti naują ginklą, Talutai. Žinai, kad ir ji norės tai pamatyti, – tarė Digija. – Aš taip pat galiu atsinešti savo ietis ir kuprinę. Ir palapinę, nes tikriausiai užsibūsim pernakt.

Po pusryčių Talutas pamojo Vaimezui. Vyrai sutūpė ant minkštesnės žemės greta vieno iš mažesnių ugniakurų prie virimo židinio, per dūmų angą sklindančios šviesos gerai apšviestoje vietoje. Į žemę netoli krašto buvo įsmeigtas įrankis iš elnio kojos kaulo nuo kelio sąnario iki galiuko, panašus į peilį ar kūgišką durklą tiesiais bukais ašmenimis. Suėmęs už sąnario gumbo, Talutas plokščiuoju kraštu sulygino žemę, paskui, paėmęs kitaip, ant lygaus paviršiaus smaigaliu pradėjo braižyti ženklus ir linijas. Aplink sustojo keletas žmonių.

– Vaimezas tvirtina matęs bizonus netoli trijų didžiųjų atodangų šiaurės rytuose, prie tos nedidelės upės intako aukštupyje, – pradėjo vadas, piešimo įrankiu brėždamas apytikrį teritorijos žemėlapį.

Taluto žemėlapis buvo labiau schematiškas piešinys nei apytikris atvaizdas. Nebuvo būtina tiksliai atvaizduoti vietovę. Liūto stovyklos žmonės apylinkes pažinojo, ir šis piešinys buvo labiau reikalingas kaip pagalbinė priemonė prisiminti vietą, kurią jie ir taip žino. Jame suprantamais sutartiniais ženklais ir linijomis buvo pažymėtos tam tikros teritorijos vietos.

Žemėlapyje nebuvo pažymėta upės vaga; brėžinys nepriminė vaizdo iš paukščio skrydžio. Talutas nubraižė „eglutę" upei pažymėti: išdėstė brūkšnelius abipus tiesios linijos, jais pažymėdamas intakus. Atvirame plokščiame kraštovaizdyje upės tebuvo vandens masė, kurios srovės kartkartėmis susijungia.

Mamutojai žinojo, iš kur upės teka ir kur jos veda, palei upę buvo galima nueiti iki tam tikro tikslo. Tam pasitarnavo ir kiti orientyrai, be to, mažiau tikėtina, kad uolienos atodanga pasikeis. Teritorijoje, kuri buvo

taip arti ledyno, tačiau taip pat patyrė žemesniųjų platumų sezoninius pokyčius, ledas ir amžinasis įšalas – nuolat suledėjusi žemė – drastiškai keitė kraštovaizdį. Jau nekalbant apie didžiausius potvynius, vien potvyniai dėl ledynų tirpsmo galėjo lengvai pakeisti upės vagą. Ledo luitų iškeltos kalvos vasarą ištirpdavo ir virsdavo balomis. Mamutų medžiotojai fizinę teritoriją suvokė kaip bendrą visumą, kurioje upės buvo tik elementai.

Taip pat Talutas nesistengė piešiamoms linijoms pritaikyti mastelį, kad parodytų upės ilgį ar kelią myliomis arba žingsniais. Toks linijų matavimas maža teturėjo reikšmės. Medžiotojai atstumus iki reikiamos vietos matavo ne ilgio matais, o laiku, kurio reikia iki jos nusigauti. Tai geriau tiko parodyti eile brūkšniukų ar kokiais kitais ženklais, reiškiančiais dienų skaičių arba laiką. Netgi tokiu atveju ta pati vieta vieniems žmonėms bus toliau negu kitiems, nes teks ilgiau iki jos keliauti. Atstumas, kurį reikėdavo įveikti visai stovyklai, buvo matuojamas laiku, per kurį nueis lėčiausias jos narys. Taluto žemėlapis buvo visiškai aiškus Liūto stovyklos žmonėms, tačiau Aila stebėjo jį apstulbusi ir sužavėta.

– Vaimezai, pasakyk, kur jie yra, – paprašė Talutas.

– Pietinėje intako pusėje, – atsakė Vaimezas, imdamas kaulinį piešimo peilį ir nubrėždamas kelias papildomas linijas. – Čia uolėta, stačios atodangos, tačiau salpa plati.

– Jei jie traukia aukštyn palei upę, toje pusėje nedaug yra vietų, kur nusukti, – pastebėjo Tulija.

– Mamuta, ką tu manai? – pasiteiravo Talutas. – Sakei, kad jie toli nenuklydo.

Senasis šamanas paėmė rašymo peilį ir akimirką užsimerkęs patylėjo.

– Ten yra upelis, kuris įteka tarp antrosios ir paskutinės atodangų, – ėmė kalbėti piešdamas. – Labiausiai tikėtina, kad ieškodami išėjimo jie pasuks šituo keliu.

– Žinau tą vietą! – paskelbė Talutas. – Jei eini į aukštupį, salpa susiaurėja, ten ji apsupta stačių uolų. Puiki vieta juos įvilioti į spąstus. Kiek jų?

Vaimezas paėmė piešimo įrankį ir palei kraštą nubrėžė kelias linijas. Kiek padvejojęs, pridėjo dar vieną.

– Mačiau šitiek, galiu tikrai pasakyti, – tarė jis smeigdamas kaulinį piešimo peilį į žemę.

Tulija paėmė žymėjimo kaulą ir nubrėžė dar tris linijas.

– Mačiau kėblinančius atsilikusius, vienas atrodė visai jauniklis, o gal buvo nusilpęs.

Žymeklį paėmęs Danugas nubrėžė dar vieną liniją.

– Ten buvo dvyniai, man regis. Mačiau dar vieną nuklydusį. Ar tu matei dvynius, Digija?

– Neprisimenu.

– Ji žiūrėjo tik į Branagą, – švelniai nusišypsojęs pastebėjo Vaimezas.

– Ta vieta maždaug už pusdienio kelionės nuo čia? – pasitikslino Talutas.

Vaimezas linktelėjo.

– Pusdienis, spėriai žengiant.

– Tada turėtume negaišti, – vadas mąsliai patylėjo. – Jau senokai tenai nebuvau. Norėčiau sužinoti vietovės reljefą. Įdomu...

– Gal kas nori prasilakstyti? Galėtų nusigauti ten greičiau ir pasižvalgyti, tada grįždamas sutiktų mus, – tarstelėjo Tulija atspėjusi, ką galvoja brolis.

– Toli bėgti... – tarstelėjo Talutas ir dirstelėjo į Danugą. Aukštas ištįsęs jaunuolis jau ruošėsi žiotis, tačiau jį aplenkė Aila.

– Arkliui netoli. Arklys bėga greitai. Aš galėčiau nujoti su Yhaha... Tik nežinau vietos, – tarė ji.

Pirmiausia Talutas į ją pažvelgė nustebęs, paskui plačiai nusišypsojo.

– Galėčiau duoti tau žemėlapį! Tokį kaip šitas, – tarė jis rodydamas į brėžinį ant žemės. Jis apsidairė ir netoli kaulų krūvos pamatė nebereikalingą sulūžusios ilties atplaišą, tada išsitraukė aštrų titnago peilį. – Žiūrėk, keliauji į šiaurę, kol pasieki didelę upę, – jis ėmė rėžti zigzagines linijas, rodančias vandenį. – Čia yra mažesnis intakas, kurį pirma teks kirsti. Pasistenk nesuklysti.

Aila susiraukė.

– Nesuprantu žemėlapio, – tarstelėjo ji. – Niekada tokio nemačiau.

Talutas atrodė nusivylęs ir vėl numetė kaulinę plokštelę ant krūvos.

– O gal kas nors galėtų joti su ja? – pasiūlė Jondalaras. – Arklys gali panešti du žmones. Mudu jodinėjome kartu.

Talutas vėl nusišypsojo.

– Puiki mintis! Kas nori joti?

– Aš josiu! Aš žinau kelią, – atsišaukė vienas balsas ir kone tuo pačiu metu kitas. – Aš žinau kelią. Ką tik iš ten atkeliavome, – prabilo Latija pramaišiui su Danugu, o keletas kitų taip pat atrodė pasiruošę.

Talutas dirstelėjo į vieną, į kitą, tada truktelėjo pečiais, iškėlė rankas ir atsisuko į Ailą:

– Rinkis.

Aila dirstelėjo į jaunuolį, kone tokį aukštą kaip Jondalaras, raudonais Taluto plaukais ir blyškiais smakro pūkeliais – barzdos užuomazga. Paskui nužvelgė aukštą liesą mergaitę, dar ne moterį, tačiau ja betampančią, tamsokais, bet šviesiais plaukais, atspalviu ar dviem šviesesniais nei Nezės. Abiejų akyse švietė nuoširdi viltis. Aila nežinojo, kurį pasirinkti. Danugas jau buvo kone suaugęs vyras. Ji pagalvojo, kad turėtų jį paimti, tačiau Latija kažkuo Ailai priminė ją pačią. Ji prisiminė ilgesingą žvilgsnį, kurį pastebėjo mergaitės akyse, kai Latija pirmą kartą pamatė arklius.

– Manau, Yhaha jos greičiau, jei nebus per daug sunku. Danugas yra vyras, – tarė Aila, plačiai ir šiltai nusišypsodama jaunuoliui. – Manau, šįkart geriau pasiimti Latiją.

Danugas linktelėjo. Jis buvo susijaudinęs ir pasitraukė, mėgindamas rasti būdą susidoroti su staiga užplūdusiais sumišusiais jausmais. Jis labai nusivylė, kad Aila pasirinko Latiją, tačiau žavi moters šypsena, kai pavadino jį vyru, privertė kraują suplūsti į veidą, širdį smarkiau plakti. Trikdančiai įsitempė jo slėpsnos.

Latija nubėgo apsivilkti šilto lengvo elnio kailio kelioninio drabužio, susikrovė kuprinę, įsidėjo Nezės paruošto maisto ir vandens. Ji pasiruošusi kelionei jau laukė lauke dar Ailai nespėjus nė persirengti. Mergaitė stebėjo, kaip Jondalaras padeda Ailai diržais prisegti ant Yhaha šonines pintines. Aila sudėjo Nezės parūpintą maistą ir vandenį į vieną krepšį ant kitų savo daiktų, o į kitą krepšį įgrūdo Latijos kelionmaišį. Tada, įsikibusi Yhaha į karčius, Aila stryktelėjo ir apsižergė kumelės nugarą. Jondalaras padėjo užsiropšti mergaitei. Įsitaisiusi priešais Ailą Latija žvelgė į stovyklos žmones nuo pilkos kumelės nugaros, o akys švytėjo džiaugsmu.

Kiek drovėdamasis prisiartino Danugas ir padavė Latijai atlaužtą mamuto kaulo plokštelę.

– Štai, baigiau Taluto pradėtą žemėlapį. Bus lengviau rasti kelią, – tarė jis.

– Oi, ačiū, Danugai! – šūktelėjo Latija ir stvėrusi už kaklo jį apkabino.

– Tikrai. Ačiū, Danugai, – tarė Aila, vėl šypsodamasi ta širdį daužytis priverčiančia šypsena.

Danugo veidas tapo kone toks pat raudonas kaip ir jo plaukai. Kai moteris su mergaite raitos ant kumelės pajudėjo šlaitu, jis mojavo joms atsukęs delną į save. Tas judesys reiškė „greičiau grįžkite".

Jondalaras, viena ranka apglėbęs jauno kumeliuko, kuris atkraginęs galvą ir iškėlęs snukį baudėsi lėkti iš paskos, sprandą, kita ranka apkabino jaunuolio pečius.

– Labai gražiai pasielgei. Žinau, kad norėjai keliauti. Esu tikras, galėsi pajodinėti arkliu kitą kartą.

Danugas tiesiog linktelėjo. Tą akimirką jis galvojo ne apie pasijodinėjimą.

Pasiekus stepes, subtiliais šlaunų spustelėjimais ir kūno judesiais Aila davė ženklą arkliui, ir Yhaha šuoliais pasileido į šiaurę. Po skriejančiomis kanopomis liejosi žemė, ir Latija sunkiai galėjo patikėti, kad lekia per stepę ant arklio nugaros. Ji nuo pat pradžių šypsojosi ir buvo pakilios nuotaikos. Tas nusiteikimas niekur nedingo, tačiau kartais ji užsimerkdavo ir palinkdavo pirmyn, kad tik veidu jaustų vėją. Tai neapsakomai jaudino; mergaitė nė neįsivaizdavo, kad kažkas gali taip smarkiai jaudinti.

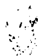
Kiti medžiotojai netrukus patraukė iš paskos. Ėjo visi, kas pajėgė ir norėjo. Iš liūto židinio ėjo trys medžiotojai. Latija buvo jauna, ir tik neseniai jai buvo leista prisijungti prie Taluto ir Danugo. Ji visada nekantraudavo keliauti, kaip ir jos motina, kai buvo jaunesnė, tačiau dabar Nezė nedažnai lydėdavo medžiotojus. Ji pasiliko rūpintis Rugija bei Raidagu ir padėti prižiūrėti kitus mažus vaikaus. Pasiėmusi auginti Raidagą, ji dalyvavo nedaugelyje medžioklių.

Prie lapės židinio gyveno tik du vyrai: jie abu, ir Vaimezas, ir Ranekas, medžiojo, tačiau nemedžiojo niekas iš mamuto židinio, išskyrus svečius – Ailą su Jondalaru. Mamuta buvo per senas.

Nors būtų mielai keliavęs, Manuvas pasiliko, kad nelėtintų medžiotojų tempo. Tronija taip pat pasiliko su Nuvija ir Hatalu. Išskyrus retus varymus, kada net vaikai galėjo padėti, ji taip pat atsisakė medžioklės žygių. Tornekas buvo vienintelis medžiotojas iš šiaurės elnio židinio, o Frebekas vienintelis medžiojo iš gervės židinio. Fralija ir Krosija pasiliko stovykloje su Krisaveru ir Tašeriu.

Tulija kone visada sugalvodavo dingstį eiti medžioti, netgi kai turėjo mažų vaikų, tad tauro židiniui būdavo gerai atstovaujama. Be vadės, keliavo Barzekas, Digija ir Druvezas. Brinanas viską išbandė, kad įkalbėtų motiną pasiimti jį kartu, tačiau berniukas buvo paliktas su Neze, taip pat kaip ir jo sesuo Tusija. Jam buvo pažadėta, kad ir jis netrukus bus pakankamai suaugęs medžioti.

Medžiotojai visi kartu užkopė šlaitu, o pasiekus lygią ganyklą Talutas nustatė spartų tempą.

– Aš taip pat manau, kad diena pernelyg graži, jog būtų iššvaistyta veltui, – tvirtai statydama puodelį Nezė kreipėsi į būrį, medžiotojams išėjus susirinkusį prie virimo židinio lauke. Moterys gurkšnodamos arbatą baiginėjo vėlyvus pusryčius. – Grūdai subrendę ir sausi, norėčiau eiti ir susirinkti juos. Jei patrauktume prie pinijų guoto palei upeliuką, galėtume prisirinkti ir sunokusių riešutų, jei jie subrendę. Ar dar kas nors nori eiti?

– Nesu tikra, ar Fralija taip toli nueis, – pastebėjo Krosija.

– Oi, mama, – tarstelėjo Fralija, – truputį pasivaikščioti man bus tik į naudą. Kai orai subjurs, visi turėsime kone visą laiką lindėti viduje. O tai nutiks gana greitai. Norėčiau eiti, Neze.

– Ką gi, tada ir aš geriau eisiu, padėsiu jums prižiūrėti vaikus, – tarė Krosija tarsi didžiai aukodamasi, nors sumanyta išvyka ir jai patiko.

Tronija noromis tai pripažino.

– Kokia puiki mintis, Neze! Tikrai, įsidėsiu Hatalą į nugaros krepšį, todėl galėsiu panešti Nuviją, jei ji pavargs. Nieko nėra maloniau už dieną, praleistą lauke.

– Nuviją aš galėsiu panešti, nėra reikalo tampyti dviejų, – įsiterpė Manuvas. – Tik aš tikriausiai eisiu kedrinių pinijų, o grūdus rinkti paliksiu jums.

– Ko gero, aš irgi prisijungsiu, Neze, – tarstelėjo Mamuta. – Gal ir Raidagas nepasididžiuos palaikyti seniui kompaniją? Gal pamokys mane dar daugiau Ailos ženklų, kad jau taip įgudo.

– Tu irgi labai įgudęs, Mamuta, – ženklais parodė Raidagas. – Taip greitai mokaisi. Gal tu mane mokysi?

– Gal mes mokysim vienas kitą? – ženklais parodė Mamuta.

Nezė nusišypsojo. Senolis niekada nesielgė su mišrių dvasių vaiku kitaip nei su kitais stovyklos vaikais, tik rodė jam daugiau dėmesio dėl jo silpnumo ir neretai padėjo jai prižiūrėti Raidagą. Atrodė, jog tarp jų tvyro ypatingas artumas. Ji įtarė, kad Mamuta eina tam, kad berniukas būtų užsiėmęs, kol kiti dirbs. Taip pat Nezė žinojo, jog senolis pasirūpins, kad niekas nė netyčia nemygtų Raidago eiti greičiau, nei jis pajėgia. Jis sulėtins, jei pamatys, kad mažiui per sunku, ir apkaltins savo garbų amžių. Jau anksčiau yra taip daręs.

Visiems susirinkus lauke prie žeminės su krepšiais, odomis, vandenmaišiais ir maistu pusiaudienio užkandai, Mamuta išsiėmė nedidelę subrendusios moters figūrėlę, išskaptuotą iš mamuto kaulo, ir įsmeigė ją į žemę priešais įėjimą. Pasakė kelis tik jam vienam suprantamus žodžius ir atliko kelis jausmingus judesius. Iš stovyklos išeina visi, būstas lieka tuščias, tad jis pažadino Mutos, Didžiosios Motinos, dvasią, prašydamas saugoti ir ginti namus, kol jų nebus.

Niekas nepažeis draudimo įeiti, kurį reiškia Motinos figūrėlė prie įėjimo. Nesant absoliučios būtinybės niekas nedrįstų rizikuoti pasekmėmis, kurių, visuotiniu įsitikinimu, susilauktų. Net atsiradus žūtbūtiniam poreikiui – jei kas nors būtų sužeistas ar audrai užklupus prisireiktų pastogės, reiktų tučtuojau imtis veiksmų ir numaldyti galimą kerštingos saugotojos pyktį. Žmogus, šeima arba stovykla nedelsdama turėtų sumokėti kompen-

saciją, viršijančią bet kokio sunaudoto turto vertę. Aukos ir dovanos turėtų būti atiduotos mamuto židinio nariams, kad jie numaldytų Didžiąją Motiną maldavimais, paaiškinimais bei pažadais ateityje gerais darbais ar kaip kitaip kompensuoti nepaklusnumą. Mamutos poelgis buvo veiksmingesnis už bet kokią spyną.

Kai Mamuta nusisuko nuo įėjimo, Nezė užsikėlė ant pečių krepšį, ant kaktos pasitaisė nešulį padedančią prilaikyti juostelę, pastvėrusi Raidagą užsisodino jį ant aptakios šlaunies, kad lengviau užneštų šlaitu. Tada, paraginusi Rugiją, Tusiją ir Brinaną, ji pasileido stepių link. Kiti darniai sekė įkandin, ir netrukus jau kita stovyklos pusė drožė per atvirą ganyklą dienelę padirbėti: rinkti grūdų bei sėklų, kuriuos jiems pasėjo ir pasiūlė Didžioji Motina Žemė. Rinkėjų darbas ir įnašas į bendrą gyvenimą buvo vertinamas ne mažiau nei medžiotojų, tačiau ir viena, ir kita nebuvo vien tik darbas. Draugiškai visiems kartu dirbti buvo smagu.

Aila su Latija nutiškėjo per seklų upeliuką, tačiau Aila sulėtino arklį, kai jiedvi prijojo kitą, kur kas didesnį vandentakį.

– Ar čia ta upė, kuria dera sekti? – pasiteiravo Aila.

– Nemanau, – atsakė Latija, paskui pasitikslino ženklus ant kaulo plokštelės. – Ne, pažiūrėk čia, šitą nediduką jau kirtom. Šitą irgi kertame. Suksime ir kilsime aukštyn palei kitą upę.

– Neatrodo gilu. Ar čia gera vieta bristi?

Latija pasidairė pasroviui ir į aukštupį.

– Kiek aukštėliau yra geresnė vieta. Ten tereiks nusiauti ir pasiraitoti kelnes.

Jos pajojėjo prieš srovę, tačiau kai pasiekė seklią brastą, kur vanduo putojo aplink kyšančius akmenis, Aila nesustojo. Ji pasuko Yhaha į vandenį ir leido arkliui rinktis kelią skersai upę. Kitoje pusėje kumelė vėl pasileido šuoliais, o Latija nušvito šypsena.

– Mes net nesušlapome! – sušuko mergaitė. – Tik keli lašai užtiško.

Kai jos pasiekė kitą upę ir pasuko į rytus, Aila trumpam sulėtino tempą, kad Yhaha pailsėtų. Vis dėlto net lėtai arklys bėgo kur kas greičiau nei žmogus eitų arba pastoviu greičiu risnotų, todėl jos greitai įveikė numatytą atstumą. Toliau vietovė keitėsi, darėsi atšiauresnė, atsirado pakiluma. Kai Aila sustojusi parodė kitoje pusėje plačią „V" formos deltą ir intaką upės, palei kurią jos jojo, Latija nustebo. Ji nesitikėjo taip greitai pamatyti intaką, tačiau Aila, kaip ir tikėjosi, pastebėjo putojantį vandenį. Iš ten, kur jos stovėjo, buvo matyti trys didžiulės granito atodangos, nelygus status paviršius kitapus upės ir dar dvi atodangos jų pusėje, kiek aukščiau palei upę, išsidėsčiusios kampu.

Jos sekė sava upės atšaka ir pastebėjo, kad ji sukasi link atodangų. Prisiartinusios prie pirmosios Aila ir Latija pamatė, kad upė srūva tarp jų. Vos prajojusi upę įrėminančias atodangas Aila pastebėjo keletą tamsių gauruotų bizonų, besiganančių prie vandens vis dar žaliose viksvose ir nendrėse. Parodžiusi gyvūnus ji sušnibždėjo Latijai į ausį:

– Garsiai nekalbėk. Žiūrėk.

– Jie ten! – prislopintai spygtelėjo mergaitė, mėgindama suvaldyti jaudulį.

Aila pasukiojo galvą, tada lyžtelėjo pirštą ir iškėlė jį, mėgindama nustatyti vėjo kryptį.

– Vėjas pučia į mus nuo bizonų pusės. Gerai. Nenoriu jų trikdyti, kol pasiruošime medžioti. Bizonai arklius pažįsta. Su Yhaha galime prisiartinti, bet ne kaži kiek.

Aila nukreipė arklį rūpestingai aplenkdama gyvūnus, kad patikrintų padėtį toliau prieš srovę. Įvykdžiusi, ką užsibrėžė, ji grįžo atgal tuo pačiu keliu. Didelė sena bizonė pakėlusi galvą jas nužvelgė vis gromuliuodama. Kairiojo jos rago galiukas buvo nulaužtas. Moteris sulėtino arklį ir leido Yhaha judėti natūraliai, o raitelės sulaikiusios kvapą tylėjo. Kumelė sustojo, nuleido galvą ir peštelėjo kelis žolės stiebelius. Arkliai paprastai sunerimę nesigano, tad kumelės veiksmas, regis, nuramino bizonę. Ji taip pat ėmė ganytis. Aila kuo greičiau apjojo nedidelę bandą, tada šuoliais paragino Yhaha pasroviui. Pasiekusios anksčiau pastebėtus orientyrus, jos vėl pasuko į pietus. Kirtusios antrąjį upelį sustojo atsigerti, pagirdė Yhaha, o tada nujojo toliau į pietus.

Medžiotojų būrelis buvo neseniai kirtęs pirmąjį upeliuką, kai Jondalaras pastebėjo, kad Lenktynininkas veržiasi dulkių debesies, judančio jų kryptimi, link. Jis patapšnojo Talutui per petį ir parodė. Vadas pakėlė galvą ir pamatė jų link ant Yhaha atjojančias Ailą su Latija. Medžiokliams neteko ilgai laukti, kol arklys su raitelėmis įsimaišė į jų vidurį ir išdidžiai sustojo. Latijos veide švytėjo laiminga šypsena, akys žėrėjo, o skruostai buvo nuraudę iš susijaudinimo. Talutas padėjo jai nusiropšti nuo kumelės. Tada Aila permetė koją per Yhaha ir nuslydo, o visi susispietė aplink.

– Ar pavyko juos rasti? – pasiteiravo Talutas, garsiai ištardamas visiems kirbėjusį klausimą. Dar vienas žmogus paklausė beveik to paties, tik visiškai skirtingu tonu.

– Nesugebėjo netgi jų rasti. Nemaniau, kad lėkimas į priekį arkliu duos kokios naudos, – sukniurkė Frebekas.

Latija nedelsdama piktai jam atkirto:

– Ką čia tauški, „nesugebėjo rasti"? Radom ir vietą, net ir bizonus matėm!

– Kur dabar bizonai? – sesers dukros pasiteiravo Vaimezas, nekreipdamas dėmesio į Frebeką ir nuslopindamas jo pašaipią pastabą.

Latija nudrožė prie ant Yhaha šono kabančios nešulių pintinės ir išsitraukė ženklais išmarginto kaulo plokštelę. Tada iš prie juosmens kybančios makšties išsitraukusi titnago peilį, ji atsisėdo ant žemės ir žemėlapyje ėmė raižyti papildomus ženklus.

– Pietinė atšaka prateka štai čia, tarp dviejų atodangų, – kalbėjo Latija. Vaimezas su Talutu atsisėdo greta jos ir pritariamai sulinksėjo, o Aila ir keletas kitų sustojo aplink ratu. – Bizonai buvo kitoje atodangų pusėje, kur atsiveria salpa ir prie vandens vis dar yra žalio pašaro. Mačiau keturis jauniklius.... – kalbėdama mergaitė įbrėžė keturias vertikales.

– Aš manau, penkis, – pataisė Aila.

Latija pakėlė akis į Ailą, linktelėjo ir pridėjo dar vieną trumpą brūkšniuką.

– Tu buvai teisus, Danugai, dėl dvynių. Ir yra jaunų. Ir septynios karvės... – ji vėl pakėlė galvą, kad Aila patvirtintų. Moteris pritariamai

linktelėjo, o Latija pridėjo dar septynias lygiagrečias linijas, kiek ilgesnes nei pirmosios. – Tik keturios su jaunikliais, man regis, – ji akimirką svarstė. – Kiek toliau buvo daugiau.

– Penki jauni patinėliai, – pridūrė Aila. – Ir dar du ar trys. Nesu tikra, gal daugiau mes nepastebėjom.

Latija pridėjo penkias kiek didesnes linijas, truputį atskirai nuo pirmųjų, tada nubrėžė dar tris, truputį mažesnes, ir išrėžė nedidelį „Y“ formos ženkliuką paskutinėje eilės linijoje šitaip parodydama, kad baigė, kad toks yra galutinis jų suskaičiuotų bizonų kiekis. Latijos skaičiavimo ženklai kirto kai kuriuos kitus ženklus, anksčiau įrėžtus kaule, tačiau tai nebuvo svarbu. Savo anie jau buvo atitarnavę.

Talutas paėmė iš Latijos kaulo plokštelę ir atidžiai ištyrinėjo. Tada pažvelgė į Ailą.

– Gal netyčia pastebėjote, kuriuo keliu jie traukia?

– Man regis, aukštyn palei upę. Mes apjojome bandą, atsargiai, kad nesutrikdytume jos. Jokių pėdsakų kitoje pusėje, žolė nenuėsta, – papasakojo Aila.

Talutas linktelėjo ir patylėjo akivaizdžiai svarstydamas.

– Sakai, apsupote. Ar toli nujojote į aukštupį?

– Taip.

– Kiek prisimenu, salpa siaurėja, kol visai pradingsta, ir aukštos uolos priartėja prie pat vandens. Ten nėra jokio išėjimo. Ar taip?

– Taip... tik tikriausiai išėjimas yra.

– Išėjimas?

– Priešais stačias uolas yra status skardis, medžiai, tankūs krūmai su spygliais, tačiau greta uolų yra išdžiūvusi upės vaga. Kaip status takas. Man regis, tai išėjimas.

Talutas susiraukė, dirstelėjo į Vaimezą, į Tuliją, tada pratrūko juoku.

– Išėjimas kartu yra ir įėjimas! Šitaip Mamuta sakė!

Vaimezas akimirką sutriko, paskui pamažu viską supratęs išsišiepė. Tulija juos abu nužvelgė. Tada ir jos veide ėmė busti supratimas.

– Žinoma! Mes galim tuo keliu įeiti, padaryti aptvarą, kad juos užspiestume, tada apeiti iš kitos pusės ir juos įvaryti, – paaiškino Tulija, kad visiems pasidarytų aišku. – Kažkas turi stebėti ir įsitikinti, kad nuo mūsų

į juos nepapūstų vėjas ir jie nenukėblintų atgal pasroviui, kol statysime spąstus.

– Atrodo, tai tinkama užduotis Danugui ir Latijai, – pastebėjo Talutas.

– Manau, jiems gali padėti Druvezas, – pridūrė Barzekas. – Jei manot, kad prireiks daugiau pagalbos, eisiu pats.

– Gerai! – nesiginčijo Talutas. – Jūs žygiuokit palei upę pasroviui, o aš žinau greitesnį kelią pasiekti tolimąjį galą. Mes nuo čia kirsime. Jūs laikysite juos apsupę, o vos baigsime spąstus, ateisime pas jus ir padėsime juos įvaryti.

7

Išdžiūvusi vaga – sauso purvo ir akmenų ruožas, įsirėžęs į stačią, medžiais ir susiraizgiusiais krūmais apaugusį kalvos šlaitą, vedė į lygią, siaurėjančią salpą greta sraunios upės, kuri krito tarp uolų keliais neaukštais, bet niršiais kriokliais. Aila atsistojo ir nuėjo prie arklių. Ir Yhaha, ir Lenktynininkas buvo pripratę prie stataus tako į urvą slėnyje, todėl be didesnio vargo nusileido žemyn. Aila nuo Yhaha nuėmė krepšius ir diržus, kad kumelė galėtų laisvai ganytis. Jondalaras nenorėjo nuimti Lenktynininko apynasrio, nes be jo nei Aila, nei jis nepajėgė suvaldyti jau gana didelio kumeliuko, kuris panoręs galėjo ir užsiaikštyti. Kadangi apynasris ganytis nekliudė, Aila neprieštaravo, nors pati mieliau arkliui būtų suteikusi visišką laisvę. Moteris suprato skirtumą tarp kumelės ir jos kumeliuko. Yhaha visada ateidavo ir dingdavo kada panorėjusi, tačiau Aila visą laiką praleisdavo su kumele – neturėjo nieko daugiau. Lenktynininkas turėjo Yhaha, tačiau silpnesnį ryšį su Aila. „Tikriausiai man arba Jondalarui derėtų daugiau su juo pabūti ir jį pamokyti“, – pagalvojo ji.

Kai Aila atėjo padėti medžiotojams, aptvarą primenanti pasala jau buvo renčiama. Tvorą mamutojai statė iš visų medžiagų, kokių tik pavyko rasti: riedulių, kaulų, medžių ir šakų. Viskas buvo kraunama ir tarpusavyje suraizgoma. Gausi ir įvairi gyvūnija šaltose lygumose nuolat atsinaujindavo, o senus išsibarsčiusius kaulus atsitiktiniai srautai dažniausiai sunešdavo į netvarkingas krūvas. Kiek paieškojus žemupio link, visai netoliese buvo aptikta kaulų krūva. Medžiotojai didžiulius gyvulių kojų kaulus bei šonkaulių rėmus tempė į plotą netoli išdžiūvusio upelio vagos, kurią jie

bandė užtverti. Tvora turėjo būti pakankamai tvirta, kad išlaikytų bizonų bandą, tačiau nebuvo numatyta kaip nuolatinis statinys. Ji bus reikalinga tik kartą. Šiaip ar taip, mažai tikėtina, kad ji atsilaikytų pavasarį, kai sraunus upeliukas išpamps į šėlstančią srovę.

Aila stebėjo, kaip Talutas mosuoja milžinišku kirviu didžiule akmenine geležte, tarsi jis būtų žaisliukas. Vyras buvo nusimetęs marškinius ir apsipylęs prakaitu vertė tiesius jaunus medelius, kiekvieną nukirsdamas dviem trim smūgiais. Tornekas su Frebeku nespėjo jų nešioti. Tulija prižiūrėjo tvirtinimą. Ji turėjo kone tokį patį didelį kaip brolio kirvį ir beveik taip pat lengvai prireikus pusiau perkirsdavo medį ar suskaldydavo kaulą, kad jis tiktų į numatytą vietą. Retas vyras jėga galėjo prilygti vadei.

– Talutai! – šūktelėjo Digija. Ji tempė priekinį galą visos lenktos mamuto ilties, kuri buvo daugiau nei penkiolikos pėdų ilgio. Vaimezas ir Ranekas prilaikė vidurį ir galą. – Radom mamuto kaulų. Ar laužysi šitą iltį?

Raudonplaukis milžinas išsišiepė.

– Šita sena pabaisa tikriausiai nugyveno ilgą amželį! – pareiškė jis apžergęs atneštąją iltį.

Milžiniški Taluto raumenys išsipūtė. Jis pakėlė triuškinamo dydžio kirvį ir oru ataidėjo smūgiai. Kaulo atplaišos išlakstė į visas puses. Aila kaip pakerėta stebėjo, kaip galingas vyras šitaip prityrusiai ir lengvai valdo masyvų įrankį. Toks jėgos pasireiškimas kur kas labiau pribloškė Jondalarą, nes anksčiau jis tokių dalykų nevertino. Aila buvo labiau pratusi, kad vyrai nudirbtų didelius darbus kliaudamiesi vien raumenų jėga. Nors ji ir pranoko juos ūgiu, genties vyrai buvo itin raumeningi ir ypač stiprūs. Net ir moterys, tarp kurių augo kitų mergaitė, pasižymėjo šiurkščia jėga. Buvo tikimasi, kad ir Aila atliks genties moterims skirtas užduotis, tad gyvenimo būdas privertė užsiauginti jos smulkiems kaulams neįprastai stiprius raumenis.

Talutas padėjo kirvį, užsikėlė ilties galą ant peties ir patraukė link statomos užtvaros. Aila pastvėrė didžiulį kirvį, kad jį patrauktų, ir suprato, jog jo nesuvaldytų. Netgi Jondalarui jis buvo per sunkus, kad meistriškai panaudotų. Įrankis buvo pernelyg gerai pritaikytas stambiajam vadui. Abudu užsikėlė kitą pusę ilties ant pečių ir nuėjo paskui Talutą.

Jondalaras su Vaimezu pasiliko padėti įpleištuoti akmenimis gremėzdiškas kaulines iltis. Jos bus rimta užtvara bet kuriam lekiančiam bizonui. Aila su Digija ir Raneku nuėjo atnešti daugiau kaulų. Jondalaras atsisukęs nusekė žvilgsniu nueinančiuosius ir iš paskutiniųjų nurijo pyktį pamatęs, kad juodaodis vyras, žengiantis greta Ailos, pasakė kažką, kas jas su Digija prajuokino. Ir Talutas, ir Vaimezas, pastebėję įraudusį ir piktą išvaizdaus jaunojo svečio veidą, persimetė reikšmingais žvilgsniais, tačiau nieko nepasakė.

Galiausiai buvo sumontuoti vartai. Vienoje tvoros angos pusėje buvo stačiai įkastas tvirtas jaunas medelis nukapotomis šakomis. Pagrindui buvo iškasta skylė, o medžiui paremti buvo sukrauta akmenų krūva. Dėl tvirtumo baslys prie sunkių mamutų ilčių dar buvo pririštas juostomis. Vartus atstojo suraizgytų kojų kaulų, šakų ir mamutų šonkaulių konstrukcija, tvirtai pririšta prie dviejų vienodo ilgio pagalių. Keletas žmonių juos prilaikė, o kiti, persukdami juostelę, vieną kraštą keliose vietose pririšo prie statmenai įtvirtinto baslio, todėl vartai sukiojosi ant savotiškų odos vyrių. Prie kito krašto buvo sukrauti sunkūs rieduliai, skirti uždarytiems vartams užremti.

Kai viskas jau buvo paruošta, popietės saulė tebekabojo aukštai. Visiems sutartinai darbuojantis, spąstus įrengti pavyko stebėtinai greitai. Medžiotojai susibūrė aplink Talutą ir užkandžiaudami atsineštu sausu kelionės maistu kurpė tolesnius planus.

– Sunkiausia bus įvaryti juos pro vartus, – aiškino Talutas. – Jei įeis vienas, kiti tikriausiai seks iš paskos. O jei jie prabėgs pro šalį ir pradės blaškytis čia, gale, kur tiek mažai vietos, bizonai gali pasukti prie vandens. Srovė čia stipri, ne visi gebės ją įveikti, tačiau mums tai visiškai nenaudinga. Mes juos prarasim. Geriausiu atveju pasroviui išgriebsim kokį skenduolį.

– Tada teks užkirsti jiems kelią, – pareiškė Tulija, – neleisti išvengti spąstų.

– Kaip? – pasiteiravo Digija.

– Galėtume pastatyti dar vieną tvorą, – pasiūlė Frebekas.

– Kaip sužinosime, ar bizonai nepasuks prie vandens priėję tvorą? – pasiteiravo Aila.

Frebekas ją globėjiškai nudelbė, tačiau anksčiau prabilo Talutas.

– Geras klausimas, Aila. Be to, aplink liko ne itin daug medžiagos dar vienai tvorai statyti.

Frebekas supykęs niūriai žvilgtelėjo į Ailą. Jis pasijuto taip, tarsi būtų privertusi jį apsikvailinti.

– Kad ir ką sumeistrautume keliui užblokuoti, tai būtų naudinga. Vis dėlto aš galvoju, kad kas nors turi čia stovėti ir juos varyti. Nors tai pavojinga, – tęsė Talutas.

– Aš pastovėsiu. Tai gera vieta pasinaudoti šita iečių mėtykle, apie kurią pasakojau, – tarė Jondalaras, rodydamas nematytą įtaisą. – Ietis skrieja ne tik toliau, bet ir su didesne jėga nei sviedus ranka. Tinkamai nusitaikius iš nedidelio atstumo viena ietimi nudobiama iškart.

– Tai tiesa? – nepatikėjo Talutas, su nauju susidomėjimu žvelgdamas į Jondalarą. – Vėliau apie tai daugiau pasikalbėsim. Gerai, jei nori, gali čia stotis. Manau, aš taip pat čia įsitaisysiu.

– Ir aš, – pasisiūlė Ranekas.

Jondalaras susiraukė žiūrėdamas į besišypsantį tamsiaodį. Jis nebuvo tikras, ar nori užimti postą su vyru, taip akivaizdžiai besidominčiu Aila.

– Aš taip pat čia stovėsiu, – pasakė Tulija. – Užuot statę dar vieną tvorą, verčiau sukraukime atskiras krūvas, už kurių kiekvienas galėtume atsistoti.

– Arba pabėgti, – pašmaikštavo Ranekas. – Kas verčia jus galvoti, kad jie neims mūsų vytis?

– Kalbant apie vaikymąsi, dabar, kai nusprendėme, ką darysime bizonams pasirodžius, kaip ketiname atvilioti juos čia? – pasiteiravo Talutas, įvertinęs saulės padėtį danguje. – Iš čia tolimas kelias juos apeiti. Dienos gali nepakakti.

Aila klausėsi labiau negu susidomėjusi. Ji prisiminė, kaip medžioklės planus kurpdavo genties vyrai. Pradėjusi medžioti su svaidykle, mergaitė labai troško būti įtraukta į medžiotojų būrį. Šį kartą ji buvo viena iš medžiotojų. Pastebėjusi, kad Talutas įsiklausė į jos ankstesnę pastabą, ir prisiminusi, kad jis noriai priėmė jos pasiūlymą pasižvalgyti, išdrįso pateikti dar vieną:

– Yhaha yra puiki varovė, – tarė Aila. – Su Yhaha ne vieną kartą giniau bandas. Galiu apsukti bizonus, susirasti Barzeko grupelę ir greitai atginti bizonus čia. Jūs lauksite ir įvarysite į spąstus.

Talutas pažvelgė į Ailą, į kitus medžiotojus, tada vėl į Ailą.

– Ar tu tikra, kad susidorosi?

– Taip.

– O kaip juos apsuksi? – pasiteiravo Tulija. – Tikriausiai gyvuliai jau pajuto, kad mes čia, ir nepasitraukė tik dėl to, kad Barzekas su jaunuoliais užtvėrė jiems kelią. Kas žino, kaip ilgai jiems pavyks bizonus išlaikyti? Ar nenuginsi bizonų netinkama kryptimi, jei iš čia pasuksi jų link?

– Nemanau. Bizonai arklių pernelyg nesibaido, tačiau galiu joti aplink, jei norite. Arklys lekia greičiau, nei eina žmogus, – pasakė Aila.

– Ji teisi! Niekas to nepaneigs. Aila ant arklio apjos aplinkui greičiau nei mes apeitume, – tarė Talutas, paskui susitelkęs susiraukė. – Manau, turėtume leisti jai elgtis saviškai, Tulija. Ar tikrai svarbu, kad medžioklė pavyktų? Nepakenktų, ypač jei žiema pasirodys ilga ir sunki. Be to, paįvairintume maistą, tačiau iš tikrųjų atsargų turime pakankamai. Niekaip nenukentėsime, jei neteksime šių bizonų.

– Tas tiesa, tačiau įdėjome tiek daug darbo.

– Ne pirmas kartas, kai įdėję daug darbo grįžtume tuščiomis, – Talutas vėl patylėjo. – Blogiausia, kas gali nutikti, – prarasime bandą. Jei pavyks, dar nesutemus puotausime išsikepę bizonienos, o rytoj iš pat ryto jau leisimės atgalios.

Tulija linktelėjo:

– Gerai, Talutai. Išmėginkime tavąjį būdą.

– Norėjai pasakyt, Ailos būdą. Pirmyn, Aila. Pasistenk atginti bizonus čionai.

Aila nusišypsojo ir švilptelėjo Yhaha. Kumelė sužvingo ir abu su Lenktynininku atlėkė šuoliais.

– Jondalarai, prilaikyk Lenktynininką, – tarė Aila ir nubėgo prie kumelės.

– Nepamiršk iečių mėtyklės, – šūktelėjo Jondalaras.

Aila stabtelėjusi stvėrė ginklą ir kelias ietis iš laikiklio prie krepšio šono, tada išlavintu lengvu judesiu užšoko arkliui ant nugaros ir nujojo. Kurį lai-

ką Jondalaras buvo užsiėmęs eržiliuku, kuris muistėsi nepatenkintas, kad negali lėkti paskui kumelę. Visa tai išėjo į naudą: Jondalaras neturėjo laiko pastebėti nujojančią Ailą stebinčio Raneko žvilgsnio.

Moteris ant nebalnoto arklio niršiai jojo išilgai salpos palei sūkuringą sraunią upę, raitytu koridoriumi vingiuojančią tarp stačių kalvų. Nuogi krūmai, pridengti išdžiūvusios žolės, kibo į kalvų šlaitus ir gūžėsi vėjuotose viršūnėse, suminkštindami atšiaurų žemės veidą, tačiau po vėjo suneštu tarpus užpildančiu lioso dirvos sluoksniu slypėjo akmeninė širdis. Išsikišusiomis uolomis nusagstyti šlaitai liudijo tikrąjį granitinį pobūdį regiono, kuriame aukštos kalvos kilo iki didingų atodangų plikų uolų viršūnėmis.

Prijojusi tą vietą, kur ryte buvo mačiusi bizonus, Aila sulėtino, tačiau gyvūnų čia nebebuvo. Jie pajuto arba išgirdo medžiotojų bruzdesį ir pakeitė kryptį. Ji pastebėjo bizonus visai kaip ji judančius į šešėlius, kuriuos popietės saulėje metė viena atodangų. Iš karto už nedidelės bandos ji pamatė Barzeką, stovintį greta, kaip pasirodė, nedidelės akmenų piramidės.

Žalesnė žolė tarp plikų liaunų medžių prie vandens atviliojo bizonus į siaurą slėnį, tačiau praėjus pro vienodas atodangas, įrėminusias upę, neatsirado kito išėjimo, tik tas, pro kurį gyvūnai ir suėjo. Barzekas su jaunaisiais medžiotojais matė, kaip bizonai, pasklidę palei upę, vis dar šen bei ten sustoja pasiganyti, tačiau pamažu traukia atgal. Jie bandė juos nuginti, tačiau sustabdydavo tik laikinai. Susibūrę krūvon ir mėgindami išeiti iš slėnio bizonai judėjo kiek ryžtingiau. Ryžtas ir neviltis galėjo sukelti panišką bėgimą.

Gyvūnų sulaikyti pasiųsta ketveriukė suprato, kad nieku gyvu nesustabdytų paniško bėgimo, tačiau ir pradėti jų varyti negalėjo. Reikėjo daug pastangų gyvulius sulaikyti. Barzekas nenorėjo, kad jie nevaldomai pasileistų kita kryptimi, kol spąstai neįrengti. Akmenų piramidė, prie kurios Barzeką ir pastebėjo Aila, buvo sukrauta aplink tvirtą šaką su pririštu drabužiu, kuris plaikstėsi vėjyje. Paskui ji išvydo dar kelias akmenų krūvas, prilaikančias šakas ar kaulus, išdėliotas gana nediliais tarpais tarp atodangos ir vandens. Nuo visų baslių karojo miego kailis, drabužis arba palapinės dangalas. Medžiotojai išnaudojo netgi mažus medelius ir krūmus, bet ką, prie ko galėjo pririšti kokį daiktą, kad jis judėtų vėjyje.

Bizonai nervingai žvelgė į keistus vaiduoklius nesuprasdami, ar jie grėsmingi. Jie nenorėjo grįžti tuo keliu, kuriuo atėjo, tačiau nenorėjo ir leistis pirmyn. Kartkartėmis koks vienas bizonas pajudėdavo link neaiškaus daikto, tada mesdavosi atgal tam suplevėsavus. Bizonai buvo įkalinti, efektyviai sulaikyti ten, kur Barzekas norėjo, kad jie ir būtų. Ailai šis nuostabus sumanymas padarė įspūdį.

Ji pavarė Yhaha prie pat atodangos, norėjo pro bizonus prajoti lėtai, kad nesugriautų subtilios pusiausvyros. Aila pastebėjo, kad sena bizonė nulaužtu ragu ryžtingai traukia pirmyn. Gyvuliui nepatiko būti uždarytam, jis atrodė nusiteikęs pralaužti užtvarą.

Pastebėjęs Ailą Barzekas pasidairė kitų medžiotojų, tada vėl atsigręžė į ją ir susiraukė. Po šitokių pastangų jis netroško, kad moteris pavarytų bizonus netinkama kryptimi. Greta krustelėjo Latija. Jie tyliai persimetė keliais žodžiais, tačiau Barzekas vis tiek nuogąstaudamas nenuleido akių nuo moters ant arklio, kol ji prijojo visai arti.

– Kur kiti? – pasiteiravo Barzekas.

– Laukia, – atsakė Aila.

– Laukia ko? Negalim laikyti tų bizonų čia amžinai!

– Laukia, kol mes varysim bizonus.

– Kaip mes galim juos varyt? Mūsų nepakanka! Jie jau pasiruošę ištrūkti. Nežinau, kiek ilgai galėsime juos čia išlaikyti. Dar mažiau galimybių varyti juos atgal. Reikia, kad jie pradėtų paniškai bėgti.

– Yhaha varys, – paaiškino Aila.

– Arklys varys bizonus!

– Ji jau anksčiau yra variusi. Bus geriau, jei ir tu varysi.

Pasiklausyti priėjo Danugas su Druvezu, kurie buvo išsisklaidę stebėti bandos ir paleisdavo akmenis į pavienius žvėris, išdrįsusius pernelyg prisiartinti prie plevėsuojančių sargybinių. Jaunuoliai apstulbo ne mažiau negu Barzekas, tačiau sumažėjus jų budrumui pokalbį teko skubiai baigti ir stvertis paskutinės galimybės.

Akies kampučiu Aila pastebėjo, kaip didžiulis jaunas patinas pasileidžia bėgti, o paskui jį dar keli. Dar akimirka, ir viskas bus baigta, sulaikyta banda išsilaisvins. Ji apsuko Yhaha, metė ietis su mėtykle ir pasileido paskui gyvulius, pakeliui nuo šakos pasistvėrusi plevėsuojančią tuniką.

Ji lėkė tiesiai į gyvulį pasilenkusi, mosuodama tunika. Bizonas staigiai metėsi į šalį mėgindamas ją apibėgti. Kirtusi odiniu drabužiu buliui per snukį Aila vėl apsuko Yhaha. Gyvuliui neliko nieko kita, kaip sukti atgal į siaurą slėnį, į būrį gyvūnų, kurie atsekė paskui jį. Aila, raita ant Yhaha, mynė jam ant kulnų, kapodama odos tunika.

Atitrūko dar viena bizonė, tačiau Aila sugebėjo ir ją apgręžti. Atrodė, kad Yhaha iš anksto supranta, kuris bizonas bandys ištrūkti tam dar nė nepabandžius to padaryti. Ir nesąmoningi moters signalai, ir kumelės intuicija kaskart nuvesdavo ją į gauruotų žvėrių kelią. Nuo pat pradžių Aila sąmoningai nesistengė dresuoti Yhaha. Pirmą kartą ji užšoko arkliui ant nugaros gryno instinkto pastūmėta, jokia mintis apie valdymą jai nė netoptelėjo. Tai vyko pamažu, augant abipusiam supratimui. Aila įtempdavo kojų raumenis ar subtiliai pakeisdavo kūno padėtį, o kumelė į tai atsižvelgdavo. Nors pamažu moteris pradėjo taikyti tai tikslingai, tarp moters ir arklio visada būdavo visiškas supratimas, ir jos dažnai judėdavo kaip viena, tarsi vadovautųsi vienu protu.

Vos Ailai pajudėjus, kiti suvokė padėtį ir nuskubėjo stabdyti bandos. Aila su Yhaha jau buvo variusi gyvulių bandą, tačiau be pagalbos nebūtų gebėjusi apsukti bizonų. Didžiulius kuprotus žvėris suvaldyti buvo sunkiau, nei ji įsivaizdavo. Jie nepasidavė, o Aila niekada nebuvo variusi gyvulių ta kryptimi, kuria jie nenori eiti. Atrodė, tarsi instinktas būtų juos įspėjęs apie laukiančius spąstus.

Danugas nuskubėjo padėti Ailai apsukti tuos bizonus, kurie bandė išsiveržti pirmi. Moteris taip susitelkusi bandė sustabdyti jauną buliuką, kad iš pradžių jaunuolio nė nepastebėjo. Latija, pamačiusi, kaip prasiveržė vienas iš dvynių veršelių, ištraukusi šaką iš akmenų krūvos puolė priešais, žiebė jam per snukį ir nuginė atgal, o Barzekas su Druvezu akmenimis ir mosikuodami kailiais užsipuolė bizonę. Galiausiai ryžtingomis pastangomis medžiotojams pavyko beprasidedantį panišką bėgimą nukreipti norima linkme. Sena bizonė su nulūžusiu ragu ir keletas kitų vis dėlto ištrūko, tačiau dauguma bizonų jau dūmė mažo upelio salpa į aukštupį.

Kai nedidelė banda atsidūrė už granito atodangos, medžiotojai lengviau atsikvėpė, tačiau jie turėjo versti juos bėgti toliu. Aila stabtelėjo ir nulipo tik iečių ir mėtyklės pasiimti.

Talutas ką tik gurkštelėjo iš vandenmaišio, ir jam pasidingojo, kad girdi silpną grumėjimą, tarsi tylų griaustinį. Jis pakreipė galvą žemupio pusėn, kelias akimirkas pasiklausė. Jis nesitikėjo ką nors šitaip greitai išgirsti, nebuvo visiškai įsitikinęs, kad apskritai tikėjosi ką nors išgirsti. Jis atsigulė kniūbsčias ir priglaudė ausį prie žemės.

– Jie ateina! – sušuko jis pašokęs.

Visi greitai pakilo, susirado savo ietis ir nuskubėjo į vietas, kuriose buvo sutarę atsistoti. Frebekas, Vaimezas, Tornekas ir Digija išsklido palei statų šlaitą vienoje pusėje, pasiruošę pribėgti bizonams iš užnugario ir užtrenkti vartus. Tulija įsitaisė arčiausiai atvirų vartų iš kitos pusės, pasiruošusi juos užtrenkti vos tik bizonai atsidurs viduje. Erdvėje tarp aptvarą primenančios užtvaros ir nirtulingos srovės, už kelių žingsnių nuo Tulijos, stovėjo Ranekas, dar tolėliau – Jondalaras. Jis laukė beveik prie pat upelio krašto. Talutas pasirinko vietelę truputį pirmiau svečio ir stovėjo šlapiame krante. Kiekvienas medžiotojas turėjo skiautelę odos ar drabužį, kuriuo mosikuodamas tikėjosi nubaidyti atlekiantį žvėrį. Visi taip pat pakėlė ietis ir kiek pažongliravę tvirtai sugniaužė kotus, tada pakėlė jas paruoštas. Visi, išskyrus Jondalarą.

Siauras ilgas medinis įtaisas, kurį jis laikė dešinėje rankoje, buvo maždaug jo rankos nuo alkūnės iki pirštų galiukų ilgio, su grioveliu per vidurį. Viename gale buvo kabliukas, veikiantis kaip stabdis, o priešakyje dvi odos kilpos pirštams. Laikydamas įtaisą horizontaliai Jondalaras lengvos ieties plunksnuotą drūtgalį su ilgu, smailėjančiu aštriu kaulo antgaliu atrėmė į kabliuką mėtyklės gale. Lengvai prilaikydamas ietį dviem pirštais, pernertais per kilpas, jis užsikišo odos skiautę už diržo ir kaire ranka paėmė kitą ietį, pasiruošęs ją įstatyti antram metimui.

Visi laukė.

Niekas nekalbėjo, tad tyliam laukime anksčiau vos pastebimi garsai skambėjo grėsmingiau. Paukščiai čiulbėjo ir klykavo, vėjas šiureno sausas šakas. Vanduo, besipilantis per akmenis, taškėsi ir gurguliavo. Zvimbė musės. Vis garsėjo kanopų dundesys.

Tada artėjantį griaustinį pranoko baubimas ir riaumojimas bei šūkaujančių žmonių balsai. Medžiotojai akylai žvelgė stengdamiesi pamatyti pirmuosius bizonus, išlekiančius už linkio pasroviui. Kai gyvūnai pasirodė, jų buvo ne vienas. Staiga iš už posūkio išniro visa banda. Didžiuliai gauruoti tamsrudžiai žvėrys ilgais juodais, mirtinai pavojingais ragais paniškai lėkė tiesiai į medžiotojus.

Visi įsitempė laukdami užpuolimo. Vedė stambus jaunas bizonas, kone ištrūkęs į laisvę prieš prasidedant vijimui. Priekyje jis pamatė užtvarą ir pakeitė kryptį link vandens ir prie jo kelyje stovinčių medžiotojų.

Aila, lipanti ant kulnų nedidelei bandai, laisvai laikė savo mėtyklę, kol varė žvėris pirmyn. Priartėjusi prie paskutinio posūkio ji pakėlė ją ir pasiruošė smogti nežinodama, ko tikėtis. Aila pamatė, kad bulius keičia kryptį... tiesiai į Jondalarą. Kiti bizonai lėkė jam įkandin.

Talutas pasileido link žvėries mosikuodamas tunika, tačiau storakailis žvėris jau buvo matęs daug maskatuojančių skiaučių ir jų nesibaidė. Nė nepagalvojusi Aila palinko pirmyn ir paragino Yhaha. Nardydama tarp bizonų ir juos lenkdama ji prisiartino prie stambiojo buliaus ir paleido ietį kaip tik tuo metu, kai savąją sviedė Jondalaras. Tuo pat metu buvo paleista ir trečioji ietis.

Kumelė nulėkė pro medžiotojus, iš po jos kanopų ištiškęs vanduo aptaškė Talutą. Aila sulėtino arklį, sustojo, tada greitai apsisuko. Tuo metu viskas jau buvo baigta. Didysis bizonas tysojo ant žemės. Lėkę paskui jį kiti gyvūnai sulėtino žingsnį, o tiems, kurie buvo arčiausiai šlaito, neliko kito kelio, tik į aptvarą. Kai pirmasis bizonas praėjo pro angą, truputį pabakštinti sulindo ir kiti. Paskui paskutinį atsilikėlį Tulija uždarė vartus. Vos juos užvėrus Tornekas su Digija atritino riedulį. Vaimezas su Frebeku pririšo vartus prie tvirtai įstatytų polių, o Tulija atrideno dar vieną akmenį.

Aila nulipo nuo Yhaha vis dar virpėdama. Jondalaras su Talutu ir Raneku klūpėjo greta buliaus.

– Jondalaro ietis pataikė į kaklo šoną ir išlindo pro gerklę. Manau, ji viena būtų užmušusi bulių, tačiau taip pat galėjo ir taviškė, Aila. Net nepamačiau, kada atjojai, – pagarbiai tarė Talutas. – Tavo ietis įsmigo giliai pro šonkaulius.

– Tu elgeisi pavojingai, Aila. Galėjai susižeisti, – papriekaištavo Jondalaras. Kalbėjo jis piktai, tačiau tai buvo reakcija į baimę, kurią dėl jos jautė suvokęs, ką ji padarė. Tada jis dirstelėjo į Talutą ir parodė į trečią ietį. – Kieno šita? Puikiai mesta, įsmigo giliai į krūtinę. Šita taip pat būtų jį sustabdžiusi.

– Tai Raneko ietis, – pasakė Talutas.

Jondalaras atsisuko į tamsiaodį vyrą ir abu vienas kitą įvertino. Gal jie ir turėjo skirtumų, būdami varžovai galėjo nesutarti, tačiau pirmiausia jie buvo žmonės, vyrai, kartu gyvenantys nuostabiame, tačiau nuožmiame pirmykščiame pasaulyje ir žinantys, jog norėdami išgyventi privalo kliautis vienas kitu.

– Esu skolingas tau padėką, – tarė Jondalaras. – Jei būčiau prametęs, turėčiau padėkoti už gyvybę.

– Tik tada, jei Aila irgi būtų prametusi. Tas bizonas buvo triskart užmuštas. Jis neturėjo nė menkiausios galimybės tave sužeisti. Vadinasi, tau skirta gyventi. Tu laimės kūdikis, mano drauge. Motina tau palanki. Ar tau visur šitaip sekasi? – tarė Ranekas, tada pakėlė į Ailą ne tik susižavėjimo kupinas akis.

Kitaip nei Talutas, Ranekas matė ją atjojant. Nesibaidydama ilgų aštrių ragų keliamo pavojaus, besiplaikstančiais plaukais, siaubo ir pykčio kupinomis akimis, valdydama arklį taip, tarsi kumelė būtų jos kūno tęsinys, ji atrodė kaip keršaujanti dvasia arba kaip bet kurio padaro motina, ginanti savo vaiką. Rodės, jai nerūpėjo, kad ir ji, ir kumelė galėjo lengvai būti užbadytos. Ji atrodė kone Motinos dvasia, galinti suvaldyti bizonus taip pat lengvai, kaip valdo arklį. Ranekas niekada nematė panašios į ją moters. Ji buvo viskas, ko jis kada nors troško: graži, stipri, bebaimė, rūpestinga, globojanti. Ji buvo tikra moteris.

Jondalaras matė, kaip Ranekas žvelgia į Ailą, ir jam susuko pilvą. Ar gali Aila to nematyti? Kaip ji gali nereaguoti? Jis baiminosi, kad gali prarasti Ailą dėl šito jaudinančio tamsaus gymio vyro, ir neišmanė, ką daryti. Sukandęs dantis, iš pykčio ir nevilties susiraukšlėjusia kakta jis nusisuko mėgindamas nuslėpti savo jausmus. Matė šitaip kaip jis reaguojančius vyrus ir moteris, jų gailėjosi ir truputį niekino. Tai buvo vaikiškas elgesys, nepatyrusio vaiko, kuriam stinga žinių ir išminties gyventi pasaulyje. Jis manė, jog

jam tai negresia. Ranekas veikė, kad išsaugotų jo gyvybę, ir jis buvo vyras. Kaip galima jį kaltinti, kad jį traukia prie Ailos? Argi ji neturi teisės pati pasirinkti? Jis nekentė savęs, kad šitaip jaučiasi, tačiau negalėjo susivaldyti. Ištraukęs savo ietį iš negyvo bizono Jondalaras nukėblino šalin.

Prasidėjo skerdynės. Tvoros saugomi medžiotojai svaidė ietis į baubiančius, maurojančius sutrikusius žvėris, besiblaškančius juos įkalinusiame aptvare. Aila palypėjo ir radusi patogią vietą įsikibti stebėjo, kaip Ranekas stipriai ir tiksliai svaido savo ietį. Didžiulė bizonė susvirduliavo ir parklupo ant kelių. Druvezas metė kitą ietį į tą pačią bizonę. Iš kitos pusės – Aila nebuvo tikra, kas ją metė, – atskriejo trečioji. Kuprota gauruota būtybė susmuko, o jos masyvi žema galva nukrito ant kelių. Moteris suvokė, jog iečių mėtyklės čia niekuo nepranašesnės. Medžiojant tokiu būdu visiškai pakanka ranka svaidomų iečių.

Staiga vienas bizonas puolė tvorą, smogė į ją savo kelias tonas sveriančiu kūnu. Medis sutraškėjo, raiščiai atsilaisvino. Išsiklibino basliai. Pajutusi, kad tvora dreba, Aila nušoko žemyn. Staiga į tvorą įsmigo bizono ragai! Stengdamasis išsilaisvinti jis drebino visą rentinį. Aila tikrai pagalvojo, kad jis subyrės.

Talutas užsiropštė ant klibančių vartų ir vienu savo didžiulio kirvio smūgiu sutraiškė milžiniško žvėries kaukolę. Vyro veidas aptiško bizono krauju, ištiško gyvulio smegenys. Bizonas susvirduliavo ir vis dar į statinį įkliuvusiais ragais nusitempė žemyn ir susilpnėjusius vartus, ir Talutą. Dičkis vadas abejingai nužengė nuo sugriuvusių vartų vos jiems pasiekus žemę, paėjėjo kelis žingsnius ir sudavė dar vieną kaukoles traiškantį smūgį paskutiniam gyvam likusiam bizonui. Vartai pasitarnavo tinkamai.

– Dabar prasidės darbas, – pastebėjo Digija, mostelėjusi link laikina tvora apsupto ploto. Visur kaip tamsiai rudos vilnos gniutulai gulėjo kritę žvėrys. Jaunoji moteris patraukė prie pirmojo, iš makščių išsitraukė skustuvo aštrumo titnago peilį ir atkraginusi bizono galvą perrėžė jo gerklę. Šovė skaisčiai raudonas kraujas, paskui ėmė tekėti lėčiau ir tamsiai raudona balute telkėsi aplink burną ir nosį. Jis lėtai gėrėsi į žemę, vis platėjančiu apskritimu rusvą žemę nudažydamas juodai.

– Talutai! – šūktelėjo Digija priėjusi prie kitos gauruoto kailio kalvos. Ilgas ieties kotas, styrantis iš gyvulio šono, tebedrebėjo. – Ateik, išvaduok

šitą iš skausmų, tačiau šįkart pasistenk išsaugoti bent dalį smegenų. Norėsiu jas sunaudoti.

Talutas greitai pribaigė kenčiantį žvėrį.

Tada prasidėjo kruvinas darbas: reikėjo šalinti vidurius, dirti, mėsinėti. Aila prisijungė prie Digijos ir padėjo jai taip apversti didelę bizonę, kad apsinuogintų švelni papilvė. Jondalaras žengė link moterų, tačiau Ranekas buvo arčiau ir atsirado ten pirmas. Jondalaras stebėjo, ar jiems reikės pagalbos, ar ketvirtas tik painiotųsi.

Pradedant nuo išangės perrėžusi pilvą iki gerklės, nupjovusi pieno sklidiną tešmenį, Aila bizonę sugriebė už vieno šono, Ranekas – už kito, ir ėmė plėšti šonkaulius. Kaulai traškėdami atsiskyrė, paskui Digija kone įsilipusi į vis dar šiltą pilvo ertmę ištraukė vidaus organus: skrandį, žarnas, širdį, kepenis. Reikėjo suktis greitai, kad žarnyno dujos, kurios netrukus pradės pūsti skerdeną, neužnuodytų mėsos. Paskui jie ėmėsi kailio.

Buvo akivaizdu, kad pagalbos trijulei nereikia. Jondalaras pastebėjo, kad Danugas ir Latija grumiasi su mažesnio gyvulio krūtinės ląsta. Jis nustūmė Latiją į šalį ir piktu mostu plikomis rankomis vienas pats perplėšė šonkaulius. Mėsinėjimas buvo sunkus darbas, tad atėjus metui dirti bizono odą pastangos jau buvo apmalšinusios jo pyktį.

Ailai šis procesas buvo pažįstamas; ne kartą ji tai darė viena. Kailis buvo ne tiek nupjaunamas, kiek nuplėšiamas. Apipjovus apie kojas jis gana lengvai skyrėsi nuo raumenų, ir buvo kur kas efektyviau bei švariau kumščiais atlaisvinti jį iš vidaus arba nuplėšti. Ten, kur prisitvirtinę raiščiai, buvo lengviau nupjauti pasitelkus specialų dyrimo peilį su kaulo rankena ir titnago geležte, užaštrinta iš abiejų pusių, tačiau suapvalinta ir buka viršuje, kad neįrėžtų odos. Aila buvo taip įpratusi prie rankoje laikomų peilių ir įrankių, kad jai buvo nepatogu naudoti geležtę su kotu, nors jau dabar galėjo pasakyti, kad, įpratus tokius naudoti ir valdyti, dirbti tampa kur kas patogiau.

Išplėštos kojų ir nugaros sausgyslės buvo plačiai pritaikomos – nuo siuvimo siūlų iki kilpų. Kailis taip ir liks tik kailis arba taps oda. Ilgi gaurai bus suvyti į įvairiausių storių virves ir virveles, tinklus žvejybai, paukščiams arba mažiems gyvūnėliams gaudyti. Buvo surenkamos visos smegenys, taip pat dalis kanopų su kaulais ir odos atraižomis klijams išvirti.

Didžiuliai ragai, siekiantys iki šešių pėdų, buvo ypač vertinami. Kietus galus, kurie siekė per trečdalį viso ilgio, galima naudoti svertams, gembėms, prakalams, pleištams, durklams. Tuščiosios dalys, pašalinus kietą tolimąjį galą, tapdavo kūgiškais vamzdžiais laužams įkurti arba piltuvais skysčiams, miltams ar sėkloms į odos maišus pilti. Vidurys, palikus neliestą kietąją dalį, galėjo pasitarnauti kaip puodelis, o siaurais ruožais supjaustęs skersai turėdavai apyrankių ar žiedų.

Snukiai ir liežuviai kartu su kepenimis buvo rinktiniai skanėstai. Viską išrinkus, skerdena buvo dalijama į keletą dalių: du užpakalinius kumpius, du priekinius kumpius, vidurinę dalį per pusę ir storą sprandą. Išplautos žarnos, skrandžiai ir pūslės buvo susukami į odas. Paskui, pripūtus, kad nesusitrauktų, šie „indai" bus naudojami virti, skysčiams ir taukams laikyti arba kaip žvejybos tinklų plūdurai. Naudingos buvo visos gyvūno dalys, tačiau ne visos kiekvieno gyvūno dalys buvo imamos; tik pačios geriausios ir naudingiausios. Tik tiek, kiek galima buvo panešti.

Jondalaras pavedėjo Lenktynininką pusę kelio stačiu taku ir, jaunojo arkliuko nevilčiai, saugiai pririšo jį prie medžio, kad nesipainiotų po kojomis, kad būtų toliau nuo pavojų. Yhaha jį surado vos suvarius bizonus į gardą, kai Aila ją paleido. Pagelbėjęs Latijai ir Danugui išdoroti pirmąjį bizoną Jondalaras nuėjo kumeliuko parsivesti, tačiau Lenktynininkas baidėsi daugybės lavonų. Yhaha jie taip pat nepatiko, tačiau ji buvo labiau prie jų įpratusi. Aila matė Jondalarą su arkliais, taip pat pastebėjo į žemupį traukiančius Barzeką su Druvezu. Staiga jai toptelėjo, kad skubomis stengdamiesi apsukti bizonus ir įvaryti juos į spąstus medžiotojai paliko savo krepšius.

– Barzekai, tu grįžti mantos? – pasitikslino ji, pasivijusi Barzeką.

Jis nusišypsojo.

– Taip. Ir atsarginių drabužių. Baisiai skubėjome... nesigailiu. Jei nebūtum jų apsukusi, tikrai būtume juos praradę. Tikrus triukus su tuo arkliu išdarinėji. Jei nebūčiau savo akimis regėjęs, nebūčiau patikėjęs, tačiau kiek nerimauju dėl mantos. Šitie negyvi bizonai netrukus privilios visus aplinkinius mėsėdžius. Kol laukėm, mačiau vilkų pėdsakus. Jie atrodė švieži, o vilkai mėgsta aptikę pakramtyti odos. Ir erniai taip pat. Kad ir kaip būtų pikta, vilkai tai daro dėl smagumo.

– Galiu nujoti mantos ir drabužių, – pasisiūlė Aila.

– Nepagalvojau! Kai baigsime darbuotis, čia visiems visko užteks, tačiau nenoriu palikti maitėdoms nieko, ko jie nenusipelnė.

– Mes paslėpėme daiktus, prisimeni? – pastebėjo Druvezas. – Aila nieku gyvu jų neras.

– Tai tiesa, – pripažino Barzekas. – Spėju, turėsime eiti patys.

– O Druvezas žino, kur ieškoti? – nenustygo Aila.

Berniukas dirstelėjo į Ailą ir linktelėjo.

Aila nusišypsojo.

– Nori joti su manimi?

Druvezo veidas nušvito plačia šypsena.

– Galima?

Aila pasidairė Jondalaro ir žvilgsniams susitikus pamojo jam prieiti su arkliais. Jis atskubėjo.

– Ketinu pasiimti Druvezą ir keliauti pasiimti daiktų, kuriuos teko palikti pradėjus varymą, – pasakė ji zelandoniškai. – Leisiu ir Lenktynininkui bėgti kartu. Gal geras pasilakstymas jį numaldys? Arkliams nepatinka lavonai. Iš pradžių ir Yhaha buvo sunku. Tu buvai teisus, kad dera palikti apynasrį, tačiau mums derėtų pradėti jį mokyti kaip Yhaha.

Jondalaras nusišypsojo.

– Sumanyta nuostabiai, tačiau kaip ketini tai daryti?

Aila susiraukė.

– Dar nežinau. Yhaha man padeda, nes pati to nori, nes mes geros draugės. O dėl Lenktynininko nežinau. Tu jam patinki, Jondalarai. Galbūt jis norės padėti tau? Ko gero, mums abiem derės pabandyti.

– Mielai, – nesiginčijo Jondalaras. – Kurią nors dieną galėsiu joti juo raitas taip, kaip tu jodinėji su Yhaha.

– Man būtų taip smagu, Jondalarai, – tarė ji prisiminusi tą meilės šilumą, kurią patyrė vildamasi, kad šviesiaplaukio vyro jausmai Yhaha kumeliukui sustiprės ir kad dėl to Jondalaras galėtų apsispręsti su ja pasilikti slėnyje. Štai kodėl prašė, kad Jondalaras duotų kumeliukui vardą.

Laukdamas, kol svetimšaliai baigs kalbėtis jam nesuprantama kalba Barzekas pradėjo kiek nekantrauti. Galiausiai jis neištvėrė:

– Na, jei jūs paimsit daiktus, aš grįžtu prie bizonų.

– Luktelk akimirką. Padėsiu užkelti Druvezą ir eisiu su tavim, – tarė Jondalaras.

Vyrai padėjo berniukui užsiropšti ant arklio ir nusekė akimis nujojančiuosius.

Jojikai sugrįžo šešėliams gerokai pailgėjus ir abu nuskubėjo padėti kitiems medžiotojams. Vėliau, plaudama ilgas žarnų ringes upelio pakrantėje, Aila prisiminė, kaip su genties moterimis dirdavo ir mėsinėdavo gyvūnus. Staiga ji suvokė, jog pirmą kartą medžiojo kaip visavertė medžiotojų grupės narė.

Netgi vaikystėje ji norėdavo keliauti su vyrais, nors žinojo, kad moterims draudžiama medžioti. Vis dėlto vyrai taip didžiai vertino savo įgūdžius ir leisdavo suprasti, jog tai taip jaudina, kad mergaitė svajodavo tapti medžiotoja, ypač kai tekdavo painiotis iš nemalonių ar sudėtingų situacijų. Nekalta pradžia vedė prie kur kas sudėtingesnių nei ji įsivaizdavo situacijų. Leidus medžioti su svaidykle, nors kitaip medžioti Ailai vis dar buvo tabu, ji dažnai tyliai stebėdavo vyrus, aptarinėjančius medžioklės strategijas. Genties vyrai nedarė beveik nieko daugiau, tik medžiojo: jei neaptarinėdavo medžioklės, tai dirbino medžioklės ginklus arba dalyvaudavo medžioklės apeigose. Genties moterys dyrė ir mėsinėjo gyvūnus, ruošė odas miegui ir drabužiams, konservavo ir virė mėsą, be to, dirbino talpyklas, virves, čiužinius bei įvairius namų apyvokos rykus, rinkdavo daržoves bei kitokius augalus maistui, vaistams ir kitais tikslais.

Bruno gentyje buvo kone tiek pat žmonių kaip ir Liūto stovykloje, tačiau medžiotojai retai nudobdavo daugiau nei vieną ar du žvėris vienu metu. Todėl ir tekdavo medžioti dažnai. Tokiu metų laiku genties medžiotojai išeidavo kone kiekvieną dieną, kad sukauptų kuo daugiau atsargų žiemai. Ailai su Jondalaru apsigyvenus pas mamutojus Liūto stovykla tik dabar pirmą kartą leidosi medžioti. Moteris stebėjosi, tačiau niekas dėl to, regis, nesijaudino. Aila pertraukusi savo darbą atsigręžė į moteris ir vyrus, mėsinėjančius nedidelę bandą. Dviem ar trims žmonėms darbuojantis

prie vienos skerdenos darbas buvo užbaigiamas kur kas greičiau, nei Aila įsivaizdavo, todėl ji pradėjo galvoti apie mamutojų ir genties skirtumus.

Mamutojų moterys medžioja; tai reiškia, kad medžiotojų yra daugiau. Tiesa, devyni medžiotojai yra vyrai ir tik keturios moterys. Moterys su vaikais medžioja retai, tačiau skirtumas vis tiek juntamas. Daugiau žmonių medžioja efektyviau, taip pat visiems sutartinai darbuojantis kur kas sparčiau ir mėsinėjama. Tai suprantama, tačiau Aila jautė, jog čia slypi dar šis tas, kad ji praleido kažkokį esminį elementą, kad reikia atrasti kažkokią svarbiausią prasmę. Mamutojai ir mąstė visiškai kitaip. Jie nebuvo tokie griežti, taip suvaržyti taisyklių, nesivadovavo tuo, kas yra tinkama ir kaip buvo daroma anksčiau. Vaidmenys maišėsi. Moterų ir vyrų elgesys nebuvo griežtai apibrėžtas. Atrodė, vaidmenys labiau priklauso nuo asmeninių polinkių, ir tai pasiteisino.

Jondalaras jai pasakojo, kad Zelandonijoje niekam nedraudžiama medžioti, kad medžioklė yra svarbi ir medžioja dauguma, bent jau jaunystėje, tačiau nė vienas nėra verčiamas medžioti. Akivaizdu, kad mamutojų papročiai panašūs. Jondalaras bandė paaiškinti, kad žmonės gali turėti kitokių įgūdžių ir gebėjimų, kurie taip pat vertingi. Jis pasitelkė save kaip pavyzdį: išmokęs apdirbti titnagą ir įgijęs puikaus meistro reputaciją jis galėjo mainais už įrankius ir antgalius gauti viską, ko reikia. Jondalarui visiškai nebuvo būtinybės medžioti, nebent to norėdavo.

Aila vis tiek ne viską suprato. Kokie vyriškumo ritualai pas juos vyksta, jei nesvarbu, medžioja vyras ar ne? Genties vyrai pražūtų, jei nebūtų įsitikinę, kad medžioti būtina. Berniukas netapdavo vyru, kol nenugalabydavo pirmo stambaus grobio. Tada ji pagalvojo apie Krebą, kuris niekada nemedžiojo. Negalėjo medžioti: jam stigo akies ir rankos, jis buvo raišas. Krebas buvo galingiausias šamanas, didžiausias šventas genties žmogus, tačiau jis taip ir nenužudė savo grobio, niekada nepatyrė vyriškumo ritualų. Jis neturėjo savo židinio, tačiau Aila žinojo, kad jis buvo vyras.

Medžiotojai darbuotis baigė jau prietemoje, tačiau visi buvo apsitaškę krauju, tad nedvejodami nusimetė drabužius ir pasileido į upelį. Moterys prausėsi kiek aukščiau nei vyrai, tačiau vieni kitus matė. Sukrovus suvyniotas odas ir suskaldytus griaučius, aplinkui juos buvo uždegta keletas laužų, kad atbaidytų keturkojus grobuonis ir maitėdas. Šalimais malkoms

buvo sukrauta atplukdyto medžio, sausų krituolių ir žalias medis, naudotas tvorai. Virš laužo perverta ant iešmo kepė atkirsta skerdenos dalis, aplink buvo pastatyta keletas žemų palapinių.

Sparčiai šalo, medžiotojus apgaubė tamsa. Aila džiaugėsi tais jai netinkančiais drabužiais, kuriuos paskolino Tulija su Digija. Jos apdaras, kurį ji turėjo išskalbti nuo kraujo dėmių, džiūvo prie laužo drauge su kitų drabužiais. Ji šiek tiek pabuvo su arkliais, įsitikino, kad jie patogiai įsitaisę. Yhaha pasiliko laužo, virš kurio kepė mėsa, šviesos rate, tačiau kiek įmanoma toliau nuo skerdenų, laukiančių, kol bus nugabentos į žeminę, ir nuo krūvos likučių tamsoje, iš kur kartkartėmis buvo girdėti urzgimas ir viauksėjimas.

Sočiai prisikirtę apskrudusios ir traškios iš išorės, tačiau prie kaulo vis dar žalios bizonienos medžiotojai pakurstė laužą ir susėdę aplink šnekučiavosi, gurkšnojo karštą žolelių arbatą.

– Reikėjo pamatyt, kaip Aila apsuko tą bandą, – pasakojo Barzekas. – Nenumanau, kiek dar būtume juos išlaikę. Bizonai vis labiau nerimo, buvau tikras, kad juos prarasime, kai tas jauniklis pradėjo bėgti.

– Ko gero, už sėkmę medžioklėje dera padėkoti Ailai, – tarė Talutas.

Nepratusi būti giriama Aila išraudo, tačiau ne tik iš drovumo. Ji švytėjo džiaugsmu, nes buvo priimta, o sprendžiant iš liaupsių, liko įvertinti jos įgūdžiai ir gebėjimai. Moteris visą gyvenimą troško tokio pripažinimo.

– Man regis, iš to išeis nebloga istorija vasaros susirinkimui! – pridūrė Talutas.

Kalbos nuščiuvo. Talutas pastvėrė sausą šaką, gabalą krituolio, kuris taip ilgai gulėjo ant žemės, kad žievė karojo aplink kaip sena suvytusi oda. Vyras keliu perlaužė pagalį ir sumetė abu gabalus į laužą. Žiežirbų fontanas nušvietė veidus žmonių, glaudžiai susėdusių aplink liepsnas.

– Medžioklės ne visada šitaip nusiseka. Ar prisimenat tą kartą, kai kone sugavome baltą bizoną? – priminė Tulija. – Kaip apmaudu, kad jis paspruko.

– Tikras laimės kūdikis. Neabejojau, kad jį sugausime. Ar kada matei baltą bizoną? – Jondalaro pasiteiravo Barzekas.

– Girdėjau apie juos ir mačiau kailį, – atsakė Jondalaras. – Zelandonijoje balti žvėrys laikomi šventais.

– Ir lapės, ir triušiai? – nustebo Digija.

– Taip, bet ne taip rimtai. Netgi baltieji tetervinai, kol dar balti. Mes tikime, jog jie buvo Doni palytėti, todėl tie, kurie gimsta balti ir būna balti visus metus, yra šventesni, – paaiškino Jondalaras.

– Baltieji ir mums turi ypatingą reikšmę. Štai kodėl gervės židinys turi tokį aukštą statusą... paprastai, – tarė Tulija ir su vos regima panieka dirstelėjo į Frebeką. – Didžioji šiaurinė gervė yra balta, šie paukščiai yra ypatingi Mutos pasiuntiniai. O baltieji mamutai turi ypatingų galių.

– Niekada nepamiršiu baltosios mamutės medžioklės, – ėmė pasakoti Talutas. Lūkesčio kupini žvilgsniai jį padrąsino tęsti. – Kai žvalgas pranešė ją pastebėjęs, visi neregėtai susijaudino. Didžiausia garbė, jei Motina dovanoja mums baltą mamutą. O per pirmąją vasaros susirinkimo medžioklę tai reikštų sėkmę visiems, jei tik sugebėtume ją sumedžioti, – paaiškino jis svečiams.

– Visi, norėję traukti į medžioklę, turėjo ištverti apsivalymo ir susilaikymo išbandymą, kad įsitikintų, jog yra to verti. Mamuto židinys netgi po to galėjo uždrausti medžioklę, tačiau visi norėjome būti pasirinkti. Buvau jaunas, ne ką vyresnis nei Danugas, tačiau toks pat nuaugęs. Galbūt dėl to buvau pasirinktas ir buvau vienas iš tų, kurie įsmeigė į ją ietį. Kaip tas bizonas, kuris puolė tave, Jondalarai: niekas nežino, kieno strėlė nudėjo baltąją mamutę. Manau, Motina norėjo, kad nė vienam mamutojui netektų per daug garbės. Baltoji mamutė buvo visų. Šitaip geriau. Jokio pavydo ar apmaudo.

– Esu girdėjęs apie baltųjų meškų padermę, jos gyvena toli šiaurėje, – įsiterpė Frebekas, nenorėjęs likti nuošalyje. Galbūt nė vienas mamutojas negalėjo prisiimti nuopelno už baltosios mamutės nužudymą, tačiau tai neužkirto kelio pavydui ir apmaudui. Visi, pasirinkti medžioti, įgavo didesnį statusą nei Frebekas turėjo nuo gimimo.

– Aš taip pat apie jas girdėjau, – tarė Danugas. – Kai viešėjau titnago kasykloje, mainyti titnago atkeliavo sangėjai. Viena jų moteris buvo puiki pasakotoja. Ji pasakojo apie Pasaulio Motiną, apie išsišokėlį, kuris naktimis persekioja saulę, ir daugybę skirtingų gyvūnų. Ji papasakojo ir apie baltąsias meškas. Jos gyvena ant ledo ir ėda tik jūrų gyvius. Kalbama, kad jos švelnesnės nei didieji urviniai lokiai, kurie neėda mėsos. O rudieji lokiai

tikrai nuožmūs, – Danugas nepastebėjo, kaip jį nudelbė suirzęs Frebekas. Jis neketino pertraukti, tik labai džiaugėsi galėdamas įsiterpti.

– Genties vyrai kartą grįžę iš medžioklės pasakojo apie baltą raganosį, – tarė Aila. Vis dar suirzęs Frebekas rūsčiai nužvelgė ir ją.

– Taip, baltieji yra reti, – įsiterpė Ranekas, – tačiau juodi taip pat ypatingi.

Vyras sėdėjo kiek atsitraukęs nuo laužo, ir jo veidas šešėlyje buvo kone neįžvelgiamas, išskyrus baltus dantis ir šelmiškai žibančias akis.

– Tu retas, tai jau tikrai, ir su džiaugsmu leidi kiekvienai panūdusiai moteriai vasaros susirinkime išsiaiškinti, kuo skiriesi nuo kitų, – pastebėjo Digija.

Ranekas nusijuokė.

– Digija, ką aš galiu padaryti, jei pati Motina šitaip smalsauja? Juk nenorėtum, kad aš kurią nuvilčiau, tiesa? Tik aš kalbėjau ne apie save. Turėjau omeny juodas kates.

– Juodas kates? – nustebo Digija.

– Vaimezai, aš šiek tiek pamenu didžiulę juodą katę, – tarė Ranekas, pasisukdamas į žmogų, su kuriuo dalijosi židiniu. – Ar gali ką nors apie tai papasakot?

– Tikriausiai tau ji paliko labai stiprų įspūdį. Nemaniau, kad prisimeni, – atsiliepė Vaimezas. – Buvai dar visai kūdikis, tačiau tavo motina spiegė kaip reikiant. Kažkur nuklydai, o pamačiusi tave ji kartu išvydo ir iš medžio šokančią tą didžiulę katę, panašią į sniegini leopardą, tik juodą. Tikriausiai ji pamanė, kad katė puola tave, tačiau arba motinos riksmas ją išgąsdino, arba žvėris neketino tavęs pulti. Katė paprasčiausiai nubėgo, tačiau motina tave pasistvėrė ir tik po ilgos pertraukos drįso vėl išleisti iš akių.

– Ar ten, kur gyvenai, buvo daug tokių juodų kačių? – pasiteiravo Talutas.

– Ne itin daug, tačiau pasitaikydavo. Jos gyvena miškuose ir medžioja naktimis, todėl jas sunku pamatyti.

– Jos būtų tokios pat retos kaip baltosios čia, tiesa? Bizonai yra tamsūs, tamsūs ir kai kurie mamutai, tačiau iš tikrųjų jie nėra juodi. Juoda spalva ypatinga. Kiek yra juodų gyvūnų? – teiravosi Ranekas.

– Šiandien, kai jojome su Druvezu, mačiau juodą vilką, – tarė Aila. – Niekada anksčiau nebuvau mačiusi juodo vilko.

– Ar jis buvo tikrai juodas? Ar tiesiog tamsus? – labai susidomėjęs pasiteiravo Ranekas.

– Juodas. Ties papilve šviesesnis, bet juodas. Manau, vienišas vilkas, – pridūrė Aila. – Kitų vilkų pėdsakų nemačiau. Gaujoje būtų... žemo statuso. Gal išėjo, susiras kitą vienišą vilką, pradės naują gaują.

– Žemas statusas? Iš kur tiek daug žinai apie vilkus? – pasiteiravo Frebekas. Jo balse pasigirdo pašaipos gaidelė, tarsi vyras nenorėtų patikėti Ailos žodžiais. Vis dėlto buvo justi ir akivaizdus susidomėjimas.

– Vos išmokusi medžiojau tik mėsėdžius. Tik su svaidykle. Stebėjau iš arti, ilgai. Daug sužinojau apie vilkus. Kartą gaujoje mačiau baltą vilkę. Kiti jos nemėgo. Ji išėjo. Kitiems vilkams nepatinka neįprastos spalvos plaukas.

– Vilkas tikrai buvo juodas, – pridūrė Druvezas, norėdamas apginti Ailą, ypač po jų jaudinančio pasijodinėjimo. – Aš irgi jį mačiau. Iš pradžių netgi nebuvau tikras, tačiau tai buvo vilkas, ir juodas. Pritariu, kad jis vienišas.

– Kad jau prakalbom apie vilkus, šiąnakt turėsime budėti. O aplink slampinėjantys juodi vilkai – dar viena priežastis, – pastebėjo Talutas. – Galėsime keistis, bet reikės budėti visą naktį.

– Derėtų kiek pailsėti, – pridūrė Tulija stodamasi. – Rytoj teks sukarti ilgą kelią.

– Aš pirmas budėsiu, – pasisiūlė Jondalaras. – Kai pavargsiu, ką nors pažadinsiu.

– Galėsi pažadinti mane, – tarė Talutas.

Jondalaras linktelėjo.

– Aš irgi budėsiu, – tarstelėjo Aila.

– Tikrai, kodėl tau nepabudėjus su Jondalaru? Puiki mintis – turėti budėjimo draugą. Vienas kitam neleisite užmigti.

– Praėjusi naktis buvo šalta. Vadinasi, prasideda šalčiai, – tarstelėjo Digija, rišdama kumpį prie kuprinės lentos.

– Tai gerai, – pastebėjo Tulija, – tačiau šitiek nepargabensime. Kažkiek teks palikti.

– Ar negalime sukrauti piramidės iš akmenų, kurie liko nuo tvoros? – pasiteiravo Latija.

– Galima, ir tikriausiai turėtume. Puiki mintis, Latija, – atsakė Tulija, ruošdama sau tokį didelį nešulį, kad Aila stebėjosi, kaip apskritai netgi ji, tokia stipri, pajėgs jį panešti. – Tik gali nepavykti iki pavasario sugrįžti visko pasiimti, jei oras pasikeis. Jei būtų arčiau namų, būtų geriau. Žvėrys taip arti nepriklysta, ir patys galėtume stebėti. O čia, atviroje vietoje, jei koks, tarkime, urvinis liūtas ar netgi ryžtingai nusiteikęs ernis iš tikrųjų įsigeistų mėsos, rastų būdą akmenims praardyti.

– Ar negalima apipilti vandeniu, kad sušaltų į ledą? Atbaidytų gyvūnus. Netgi kapliais ir kirtikliais sunku pralaužti suledėjusią akmenų piramidę, – pastebėjo Digija.

– Žvėris atbaidytų, pritariu, tačiau kaip atbaidysi saulę, Digija? – pasiteiravo Tornekas. – Negali būti tikra, kad išsilaikys šalčiai. Dar per anksti.

Aila klausėsi stebėdama, kaip nyksta bizonienos krūva kiekvienam kraunantis tiek, kiek galės panešti. Ji nebuvo įpratusi prie pertekliaus: turėti tiek, kad būtų galima imti ir rinktis tik tai, kas geriausia. Gentyje maisto netrūko, visada buvo daugiau nei pakankamai kailių drabužiams, patalams ir kitoms reikmėms, tačiau mažai kas būdavo iššvaistoma. Aila

neįsivaizdavo, kiek bizonienos mamutojai nesugebės pargabenti, tačiau jau dabar atliekų krūva buvo tokia didelė, kad moteris nerimavo pagalvojusi, jog liks dar daugiau. Akivaizdu, kiti tuo irgi nesidžiaugė.

Pastebėjusi, kaip Danugas stveria Tulijos kirvį ir mosuodamas juo taip pat lengvai kaip toji moteris perkerta rąstą pusiau ir meta į paskutinį degantį laužą, ji priėjo prie jaunuolio.

– Danugai, – kreipėsi ji tyliai, – ar padėsi?

– A... ką... taip, – droviai sumikčiojo jis pajusdamas, kaip veidą užlieja raudonis. Ailos balsas buvo toks žemas ir toks sodrus, akcentas toks neįprastas. Be to, ji užklupo jį netikėtai. Danugas nematė jos ateinant, o buvimas šalia gražios moters nepaaiškinamai svaigino.

– Man reikia... dviejų baslių, – tarė Aila iškėlusi du pirštus. – Jaunų medžių, štai ten, pasroviui. Nukirsi?

– Aha... būtinai. Nukirsiu tau porą jaunų medelių.

Eidamas link upelio vingio Danugas jautėsi labiau atsipalaidavęs, tačiau vis žvilgčiojo į šviesiaplaukę moterį, kuri žengė vos per pusę žingsnio priekyje. Aila išrinko du tiesius panašaus storio alksniukus, o kai Danugas juos nukirto, paprašė nukapoti šakas ir atkirsti viršūnes, kad stiebai būtų vienodo ilgio. Iki tol jauno žaliūko drovumas beveik išgaravo.

– Ką tu su jais darysi? – pasiteiravo jis.

– Parodysiu, – atsakė ji, tada garsiai ir įsakmiai sušvilpusi pakvietė Yhaha. Kumelė atšuoliavo. Aila jau buvo pritaisiusi jai diržus ir pintines – pasiruošusi iškeliauti. Nors Danugui atrodė keista matyti ant arklio nugaros odos antklodę ir porą krepšių, odos juostelėmis pririštų prie šonų, jis pastebėjo, kad gyvulio tai aiškiai netrikdo ir netgi nelėtina.

– Kaip tu priverti ją taip elgtis? – pasiteiravo Danugas.

– Elgtis kaip?

– Ateiti sušvilpus.

Aila mąsliai suraukė antakius.

– Nelabai suprantu, Danugai. Iki Mažylio gyvenome su Yhaha slėnyje dviese. Ji buvo vienintelė mano draugė. Užaugo su manimi, ir mes išmokome... viena kitos.

– Ar tiesa, kad su ja susikalbi?

– Mes mokome viena kitą, Danugai. Yhaha kalba ne taip kaip tu. Aš mokausi jos ženklų... jos signalų. Ji mokosi manųjų.

– Nori pasakyt, kaip Raidago ženklų?

– Panašiai. Gyvūnai, žmonės, visi turi savo signalus, netgi tu, Danugai. Tu sakai žodžius, signalai byloja daugiau. Tu kalbi net nežinodamas, kad kalbi.

Danugas susiraukė. Jis nebuvo tikras, kad jam patiko, kur link pasisuko kalba.

– Nesuprantu, – tarė jis, nusukdamas akis.

– Dabar mes kalbame, – tęsė Aila, – žodžiai nesako, bet signalai sako. Tu nori joti arkliu. Tiesa?

– Na... a... taip, norėčiau.

– Taigi... tu josi.

– Ką nori pasakyt? Ar aš tikrai galėsiu joti? Kaip Latija ir Druvezas?

Aila nusišypsojo.

– Ateik čia. Pirmą kartą užlipti nepakenktų didesnis akmuo.

Aila glostė ir tapšnojo Yhaha kalbėdama su ja unikalia kalba, kuri natūraliai išsivystė tarp jųdviejų: deriniu genties žodžių ir ženklų, nieko nereiškiančių garsų, kuriuos ji sugalvojo bendraudama su sūnumi ir kuriems įkvėpė prasmės, bei gyvūnų skleidžiamų garsų, kuriuos ji tobulai mėgdžiojo. Aila pasakojo Yhaha, kad Danugas nori joti, nori pajusti jaudulį, bet kad nebūtų pavojinga. Kai Aila mokė Raidagą stovykloje, jaunuolis taip pat pramoko genties ženklų, todėl nustebo, kad gali suprasti kai kuriuos bendravimo su arkliu ženklus. Tai jam įkvėpė dar didesnę pagarbą. Moteris tikrai kalbėjosi su arkliu, tačiau kaip ir Mamuta, kai žadindavo dvasias, vartojo keistą, išraiškingą ir paslaptingą kalbą.

Ar suprasdama kalbą, ar ne, iš Ailos veiksmų kumelė suvokė, kad tikimasi kažko ypatinga, kai moteris padėjo ant nugaros užsiropšti tam aukštam jaunuoliui. Yhaha jis pasirodė panašus į vyrą, kurį ji pažino ir kuriuo pasitikėjo. Ilgos jaunuolio kojos nukaro, niekas nevaldė, kur link jai bėgti.

– Įsikibk į karčius, – nurodė Aila. – Kai norėsi, kad ji pajudėtų, truputį pasilenk pirmyn. Kai norėsi, kad Yhaha sulėtintų arba sustotų, atsitiesk.

– Nori pasakyt, tu neketini joti su manimi? – nustebo Danugas, o balsą sudrebino baimės gaidelė.

– Tau manęs nereikia, – tarė ji ir pliaukštelėjo Yhaha per šoną.

Yhaha staiga pasileido greitais šuoliais. Danugas trūktelėjo atgal, paskui stvėrėsi karčių, pasislinko pirmyn, apsivijo rankomis kumelės kaklą ir iš visų jėgų laikėsi. Jojant Ailai, palinkimas pirmyn buvo signalas bėgti greičiau. Tvirtas šaltų lygumų arkliukas skriejo jau gana pažįstama lygia salpa, peršokdamas per rąstus ir krūmus, išvengdamas išsikišusių styrančių uolų ir kartkartėmis medžių.

Iš pradžių Danugas taip persigando, kad užsimerkė ir laikėsi iš visų jėgų, tačiau suvokęs, kad nenukris, nors šokčiodamas sulig Yhaha ritmu jautė galingus kumelės raumenis, jis per plyšelį prasimerkė. Širdis ėmė daužytis iš susijaudinimo stebint, kaip liejasi pro šalį skriejantys medžiai ir krūmai bei žemė apačioje. Vis dar įsikibęs į karčius jis pakėlė galvą ir apsidairė.

Danugas sunkiai galėjo patikėti, kad taip toli buvo nujojęs. Iki pat didžiųjų upelį rėminančių atodangų! Miglotai išgirdo šaižų švilpimą už nugaros ir tučtuojau pastebėjo, kaip pasikeitė kumelės bėgimas. Yhaha, ką tik praskriejusi kyšančias uolas, truputį sulėtino, plačiu ratu apsisuko ir pasileido atgal. Nors vis dar buvo tvirtai įsikibęs karčių, Danugas dabar baiminosi mažiau. Jis norėjo matyti, kur joja, todėl atsisėdo kiek tiesiau, o Yhaha tai suprato kaip signalą truputį sulėtinti.

Matydama šypseną grįžtančio Danugo veide Aila iš karto pagalvojo apie Talutą, ypač kai tas būdavo patenkintas savimi. Berniuko bruožuose ji aiškiai įžvelgė tą vyrą. Yhaha išdidžiai sustojo, o Aila pavedėjo ją iki akmens, kad Danugas galėtų nulipti. Jis buvo taip pakerėtas, kad vargiai galėjo kalbėti, tačiau nepaliovė šypsotis. Jis niekada nė nesvarstė galimybės greitai joti raitomis ant arklio – tai viršijo jo vaizduotę, o potyris pranoko labiausiai pašėlusius lūkesčius. Jis niekada to nepamirš.

Jaunuolio šypsena vertė Ailą šypsotis kaskart į jį pažvelgus. Ji pritvirtino baslius prie Yhaha diržų. Sugrįžęs į stovyklą Danugas vis dar šypsojosi.

– Kas tau nutiko? – pasiteiravo Latija. – Ko šitaip vypsai?

– Jojau arkliu, – atsakė Danugas. Latija linktelėjo ir nusišypsojo.

Kone viskas, kas turėjo būti išgabenta iš medžioklės vietos, buvo pririšta prie nugaros rėmų arba suvyniota į odas ir paruošta pakabinti prie

tvirtų baslių, kuriuos persimetę per pečius neš du žmonės. Tebuvo likę kumpių ir odos ritinių, bet ne tiek daug, kaip Aila galvojo. Kaip ir medžiojant ar mėsinėjant, kai visi darbuojasi sutartinai, į žiemos stovyklą galima parsinešti daugiau.

Keletas žmonių pastebėjo, kad Aila neruošia sau krovinio ir smalsavo, kur ji dingusi. Pamatęs ją grįžtančią su baslius tempiančia Yhaha Jondalaras suprato, ką ji sugalvojo. Aila pertvarkė baslius taip, kad storieji galai kryžiuotųsi virš pintinių skersai kumelės gugos ir pririšo juos prie diržų. Siauruosius galus Aila kampu nuleido ant žemės užpakalyje. Tada tarp dviejų baslių ji pritvirtino laikiną platformą iš palapinės uždangos, atramoms panaudojusi šakeles. Mamutojai apstoję ją stebėjo. Tik tada, kai Aila pradėjo ant neštuvų krauti bizonienos likučius, žmonės suprato jos tikslą. Taip pat ji pripildė krepšius, o kas liko, pririšo prie savo kuprinės. Baigus šiuos darbus, didelei visų nuostabai mėsos krūvos nebeliko.

Tulija akivaizdžiai sužavėta pažvelgė į Ailą ir į arklį su neštuvais bei krepšiais.

– Niekad nemaniau, kad arklį galima panaudoti kroviniui gabenti, – tarė ji. – Tiesą sakant, net netoptelėjo, kad arklį galima panaudoti dar kam nors, išskyrus maistą.

Talutas užbėrė laužą žeme ir rūpestingai išmaišė, kad tikrai užgesintų ugnį. Tada ant nugaros užsikėlė sunkią kuprinę, per kairį petį persimetė krepšį, pagriebė ietį ir leidosi į kelią. Kiti medžiotojai nusekė įkandin. Pirmą kartą pamatęs mamutojus Jondalaras stebėjosi, kad jų krepšiai pritaikyti nešti per vieną petį. Patogiau ant nugaros taisydamasis kuprinę ir stumdamas krepšį ant peties jis staiga suprato. Šitaip jie galėjo ant nugaros neštis visiškai prikrautas kuprines. „Mamutojams dažnai tenka daug gabenti“, – pagalvojo jis.

Yhaha ėjo už Ailos, jos galva kone siekė moters petį. Jondalaras su Lenktynininku už pavadžio žingsniavo greta. Talutas kiek atsiliko ir ėjo šiek tiek pirmiau jų, tad pakeliui jie persimetė keliais žodžiais. Žmonėms traukiant su sunkiais nešuliais, Aila pastebėjo atsitiktinius į ją ir jos arklį nukreiptus žvilgsnius.

Po kiek laiko Talutas pradėjo ritmingai niūniuoti po nosimi, o netrukus žingsnio ritmu jis jau tarė žodžius:

Hus-na, dus-na, tis-na, kiš-na,
Pek-na, sek-na, ha-na-nija.
Hus-na, dus-na, tis-na, kiš-na,
Pek-na, sek-na, ha-na-nija.

Grupė prisijungė ir tuo pačiu tonu kartojo skiemenis. Tada šelmiškai išsišiepęs Talutas, laikydamasis to paties tono ir ritmo, dirstelėjo į Digiją ir pakeitė žodžius:

Ko trokšta gražuolė Digija?
Branago, Branago patale.
Kur traukia gražuolė Digija?
Namo, namo į tuščią patalą.

Digija nuraudo, bet šypsojosi, o kiti supratingai sukikeno. Talutui ritmingai ištarus pirmą klausimą, kiti išdainavo atsakymą, o paskui sutartinai su Talutu pakartojo priedainį:

Hus-na, dus-na, tis-na, kiš-na,
Pek-na, sek-na, ha-na-nija.

Pakartojus keletą kartų, Talutas improvizavo kitą posmą:

Ką Vaimezas veikia žiemą?
Dirba įrankius, laukia šventės.
Ką Vaimezas veikia vasarą?
Nusivylęs nieko nepeša.

Visi nusijuokė, išskyrus Raneką. Tas tiesiog nusikvatojo. Kai eiles pakartojo grupė, paprastai santūrus Vaimezas švelniai paerzintas išraudo. Įrankių dirbėjo įprotis vasaros susirinkime kompensuoti priverstinį žiemos mėnesių susilaikymą buvo visiems žinomas.

Jondalarui patiko pasierzinimai, jis juokėsi tiek, kiek ir kiti. Kaip tik taip elgtųsi jo žmonės. O Aila iš pradžių nesuprato, kas vyksta, nesuvokė humoro, ypač pastebėjusi, kaip sutriko Digija. Paskui pamatė, kad viskas daroma su geravališka šypsena ir juoku, o pašaipos buvo priimamos geruo-

ju. Pamažu ji ėmė suprasti žodinį humorą, o juokas savaime buvo užkrečiamas. Ji taip pat nusišypsojo iš Vaimezui skirtų posmų.

Talutas vėl pradėjo kartoti iš ritmingų skiemenų sudarytą priedainį, visi nurimo ir jam pritarė:

Hus-na, dus-na, tis-na, kiš-na,
Pek-na, sek-na, ha-na-nija.

Talutas dirstelėjo į Ailą ir patenkintas savimi pradėjo:

Ailos prieraišumo trokšta kas?
Ne vieną vilioja jos patalas.
Ką gi šiandien ji pasirinks?
Baltą ar juodą nuramins?

Ailai buvo smagu būti įtrauktai į pokštą, ir nors ji nebuvo tikra, ar teisingai suprato eilučių prasmę, nukaito, nes dainuojama buvo apie ją. Prisiminusi praėjusios nakties pokalbį ji pagalvojo, kad juodas ir baltas tikriausiai reiškia Jondalarą ir Raneką. Patenkintas Raneko juokas jos įtarimus patvirtino, tačiau įtempta Jondalaro šypsena sukėlė nerimą. Zelandonietis jau nebesimėgavo juokeliais.

Tada priedainį nusistvėrė Barzekas, ir net neišlavinta Ailos ausis įvertino švelnų išskirtinį jo balso tembrą. Šypsodamasis Ailai Barzekas leido suprasti, kas bus jo pašaipaus posmelio subjektas:

Kaipgi Aila spalvą išsirinks?
Juoda – reta, ir balta – reta.
Kaipgi Aila vieną išsirinks?
Ar abu per naktį bus greta?

Kol kiti kartojo eilutes, Barzekas dirstelėjo į Tuliją, o toji apdovanojo jį meilės ir švelnumo kupinu žvilgsniu. Jondalaras susiraukė net nesistengdamas apsimesti, kad yra patenkintas, kur link krypsta pašaipos. Jis nenorėjo galvoti apie tai, kad Aila gali tekti dalytis, ypač su žaviuoju raižytoju.

Dabar priedainį nusistvėrė Ranekas, ir visi greitai prie jo prisijungė:

Hus-na, dus-na, tis-na, kiš-na,
Pek-na, sek-na, ha-na-nija.

Ranekas nesidairė, pirmiausia norėdamas išlaikyti nežinomybę, paskui nušvito plačia šypsena, skirta Talutui, pradėjusiam erzinančias daineles. Visi iš anksto nusijuokė laukdami, kaip Ranekas padarys žodžių taikiniu tą, kuris privertė kitus pasijusti nesmagiai.

Dičkis, aukštas, stiprus ir gudrus
Liūto stovyklos vadas ugningas.
Valdo jam dydžiu prilygstančius įrankius,
Moterų dėmesio Talutui nestinga.

Dičkis vadas nusikvatojo išgirdęs užuominą, kiti išdainavo posmą antrą kartą, o jis vėl pasistvėrė priedainį. Žygiuojant į Liūto stovyklą su medžioklės grobiu ritmiška skanduotė nustatė tempą, o juokas lengvino naštą.

Išėjusi iš žeminės Nezė nuleido užuolaidą ir nužvelgė dangų kitapus upės. Saulė vakaruose kabojo žemai, pasiruošusi leistis už aukšto debesų kranto netoli horizonto. Paskui pati nežinodama kodėl moteris pakėlė akis į šlaitą virš žeminės. Tikrai dar niekas nelaukė grįžtančių medžiotojų; juk išėjo tik vakar, negrįš mažiausiai dar dvi naktis. Kažkas privertė ją vėl dirstelti. Ar ten, ant tako, vedančio į stepes, viršuje tikrai kažkas juda?

– Talutai! – suriko Nezė, išvydusi pažįstamą siluetą dangaus fone. Įkišusi galvą į žeminę ji šūktelėjo: – Jie grįžta! Talutas ir visi kiti, jie grįžta! – ir pasileido šlaitu jų pasitikti.

Visi išpuolė iš namų pasitikti grįžtančių medžiotojų, padėjo nukelti sunkias kuprines nuo nugarų žmonėms, kurie ne tik medžiojo, bet ir partempė namo savo pastangų vaisius. Kur kas didesnę nuostabą sukėlė vaizdas arklio, tempiančio krovinį, gerokai didesnį, nei žmogus gebėtų pakelti. Apstoję Ailą, žmonės iš šoninių pintinių iškrovė dar daugiau gėrybių.

Mėsa ir kitos bizonų dalys buvo tučtuojau suneštos į žeminę, perduotos iš rankų į rankas ir sudėtos saugykloje.

Kai visi suėjo vidun, Aila įsitikino, kad arkliai jaučiasi gerai. Ji nuo Yhaha nugaros nusegė diržus, Lenktynininkui nuėmė apynasrį. Nors iš pažiūros neatrodė, kad jiems kaip pakenktų vienišos naktys lauke, moteris vis dar jautė skausmingą rūpestį dėl to, kad kas vakarą palieka gyvūnus, o pati eina į žeminę. Tol, kol oras pakenčiamas, nėra blogai. Nedidelis šaltukas Ailai nerimo nekėlė, tačiau tokiu metų laiku oras gali labai netikėtai pasikeisti. Kas, jei užgrius baisi pūga? Kur tada pasidės arkliai?

Ji pakėlė akis ir sunerimusi susiraukė. Aukštai virš galvos draikėsi smulkutės žėrinčios debesų sruogos. Saulė ne taip seniai nusileido palikusi prašmatnią ryškių spalvų pašvaistę. Aila stebėjo, kol nepatvarios spalvos išblėso ir giedras dangus papilkėjo.

Įėjusi į prieangį, dar neatitraukusi vidinės užuolaidos, vedančios prie virimo židinio, Aila nugirdo komentarus apie save ir arklį. Žmonės sėdėjo ratu, nurimę užkandžiavo ir ilsėjosi, tačiau Ailai pasirodžius kalbos nutilo. Moteris sutriko pajutusi, kad į ją visi spokso. Tada Nezė padavė jai kaulo lėkštę, ir kalbos vėl pratrūko. Aila pradėjo krautis maistą, tačiau staiga sustojo ir apsidairė. Kur ką tik atgabenta bizoniena? Niekur nė ženklo. Ji suprato, kad mėsą žmonės tikriausiai kažkur nunešė. Tik kur?

Nustūmusi sunkią mamuto kailio užuolaidą Aila pirmiausia pasidairė arklių. Įsitikinusi, jog gyvūnai saugūs, ji akimis paieškojo Digijos ir nusišypsojo pamačiusi ją ateinančią. Mergina buvo pažadėjusi parodyti, kaip mamutojai dažo ir išdirba odą. Ailai buvo ypač smalsu, kaip oda nudažoma raudonai, kaip Digijos tunika. Jondalaras minėjo, kad jam šventa spalva yra balta, Ailai šventa buvo raudona, nes raudona buvo šventa genčiai. Odą dažanti tyrė iš raudonosios ochros su riebalais, geriausia – urvinio lokio taukais, buvo naudojama per vardo suteikimo apeigas. Gabalėlis raudonosios ochros buvo pirmiausia dedamas į amuletų maišelį, įteikiamą žmogui sužinojus savo totemą. Nuo pirmo klyksmo iki gyvenimo

pabaigos raudonoji ochra buvo naudojama daugybėje ritualų, įskaitant ir paskutinį – laidotuves. Mažas krepšelis su šaknimis šventam gėrimui gaminti buvo vienintelis raudonas Ailos daiktas ir kartu su amuletu – didžiausias jos turtas.

Nezė išėjo iš žeminės nešina didžiuliu nuo naudojimo dėmėtu odos gabalu ir pamatė Ailą su Digija.

– O, Digija, ieškojau, kas man galėtų padėti, – tarė ji. – Pagalvojau, pagaminsiu tiek troškinio, kad visiems užtektų. Šitokia sėkminga bizonų medžioklė! Talutas sako, kad verta iškelti puotą ir atšvęsti. Ar gali paruošti odą virimui? Karštų anglių į duobę prie didžiojo židinio aš prikrausiu ir rėmą uždėsiu. Štai ten krepšys su sausu mamutų mėšlu. Jį reikia sudėti tarp anglių. Danugą su Latija pasiųsiu vandens.

– Prie tavo troškinio aš visada prisidėsiu, Neze.

– Gal ir aš galiu padėti? – pasiteiravo Aila.

– Ir aš, – tarė Jondalaras. Jis ką tik išėjo pasikalbėti su Aila ir nugirdo moterų pokalbį.

– Galėsit man padėt atnešti produktų, – tarė Nezė ir apsisuko.

Jie nusekė paskui vado moterį link vienos iš mamutų ilčių arkų palei sieną žeminės viduje. Nezė atitraukė tikrai kietą, sunkią mamuto kailio su plaukais užuolaidą. Dvigubo sluoksnio rausvai rudas kailis su pūkuotais apatiniais ir ilgais išoriniais plaukais buvo atsuktas į išorę. Už kailio kabėjo kita užuolaida. Ją atitraukus Aila su Jondalaru pajuto šalto oro gūsį. Žvelgdami į blausiai apšviestą plotą jie pamatė didžiulę, kone kambario dydžio duobę, maždaug trijų pėdų gylio, stačiomis plikos žemės sienomis, kone kupiną sušaldytų kumpių ir mažesnių mėsos gabalų.

– Saugykla! – tarė Jondalaras, prilaikydamas sunkias užuolaidas, kol Nezė nulipo. – Mes taip pat žiemai laikome sušaldytą mėsą, bet ne taip patogiai arti. Turime pastogę, įtaisytą po uolos atodanga arba priešais kai kuriuos urvus. Tik sušaldytą mėsą ten sunku išlaikyti, todėl mėsą laikome lauke.

– Šaltuoju metų laiku gentis laiko mėsą sušaldytą slėptuvėje po akmenų krūva, – tarė Aila dabar supratusi, kas nutiko pargabentai bizonienai.

Nustebo ir Nezė, ir Jondalaras. Jie nepagalvojo, kad genties žmonės saugotų mėsą žiemai, ir kaskart apstulbdavo Ailai paminėjus kokią veiklą, kuri atrodydavo tokia pažangi, tokia žmogiška. O Jondalaro pastaba apie

jo gyvenamą vietą nustebino Ailą. Ji manė, kad visi kiti žmonės gyvena vienoduose būstuose, ir nesuvokė, kad žeminės konstrukcija jam tokia pat neįprasta kaip ir jai.

– Čia neturime pakankamai akmenų, kad pasidarytume slėptuves, – nugriaudėjo Talutas. Jie sužiuro į atėjusį raudonplaukį milžiną, kuris perėmė iš Jondalaro vieną užuolaidą. – Digija sakė, kad nusprendei pagaminti troškinį, Neze, – tarė Talutas pritariamai šypsodamasis. – Pamaniau, ateisiu ir padėsiu.

– Šitas žmogus užuodžia maistą dar nė gaminti nepradėjus! – sukikeno Nezė kuisdamasi duobėje.

Jondalaras vis dar buvo susidomėjęs saugojimo patalpomis.

– Kaip mėsa čia išlieka sušalusi? Žeminėje juk šilta, – tarė Jondalaras.

– Žiemą visa žemė sušąla į akmenį, tačiau pavasarį suminkštėja pakankamai, kad galėtum kasti. Statydami žeminę įsikasėme pakankamai giliai, kad pasiektume amžinąjį įšalą, tinkamą saugykloms. Jose maistas išsilaiko šaltas netgi vasarą, nors ne visada sušalęs. Rudenį, vos lauke atvėsta, žemė pradeda stingti. Tada mėsa duobėse įšąla, ir pradedame kaupti atsargas žiemai. Mamuto kailis sulaiko šilumą viduje ir šaltį lauke, – paaiškino Talutas. – Lygiai taip pat kaip mamutui, – pridūrė jis išsišiepęs.

– Štai, Talutai, paimk, – tarė Nezė, iškėlusi kietą suledėjusį rausvai rudą gabalą su storu sluoksniu gelsvų lašinių vienoje pusėje.

– Aš paimsiu, – pasisiūlė Aila, siekdama mėsos.

Talutas ištiesė Nezei ranką, ir nors ji buvo suaugusi, nors ir nedidukė moteris, stiprus vyras iškėlė ją tarsi vaiką.

– Sušalai, tuojau tave sušildysiu, – tarė jis, apkabinęs moterį pakėlė ir ėmė šniukštinėti jos kaklą.

– Liaukis, Talutai. Nuleisk mane! – subarė ji, nors veidas švytėjo džiaugsmu. – Turiu darbą padaryti, radai laiką...

– Pasakyk, kada bus laikas, tai nuleisiu.

– Turime svečių, – dar protestavo ji, tačiau apsikabino milžino kaklą ir kažką pašnibždėjo į ausį.

– Pažadėjai! – nusikvatojo dičkis ir švelniai nuleidęs savo moterį plekštelėjo jai per apvalainą užpakalį. Sutrikusi Nezė taisėsi drabužius ir bandė atgauti orumą.

Jondalaras nusišypsojo Ailai ir apkabino ją per liemenį.

„Ir vėl, – pagalvojo Aila, – jie žaidžia tą žaidimą: žodžiais sako vienus dalykus, o visai ką kita daro veiksmais." Šįkart ji suprato humorą ir užslėptą stiprią meilę, kurią vienas kitam puoselėjo Talutas ir Nezė. Staiga ji suvokė, kad jie rodo meilę ne akivaizdžiai, kaip ir gentyje, – jie sakė viena, kas reiškė visai ką kita. Šita nauja įžvalga išryškino ir išsprendė daugybę jai nerimą kėlusių klausimų ir padėjo geriau suprasti humorą.

– Tas Talutas! – tarstelėjo Nezė stengdamasi, kad skambėtų griežtai, tačiau jos patenkinta šypsena neigė balso toną. – Jei daugiau neturi, ko veikti, padėk atnešti šaknis, Talutai, – o jaunajai moteriai pasakė: – Parodysiu, kur mes jas laikom, Aila. Motina šiemet dosni, buvo puikus sezonas, daug prisikasėme.

Apėję miego pakylą jie nužingsniavo prie kitos užuolaida uždengtos arkos.

– Šaknys ir vaisiai saugomi aukščiau, – svečiams pasakė Talutas, atitraukdamas kitą užuolaidą ir rodydamas krepšius, prikrautus gumbuotų, ruda odele aptrauktų, krakmolingų žemės riešutų, mažų, blyškiai gelsvų laukinių morkų, sultingų švendrų ir meldų apatinių stiebų bei kitokių produktų, saugomų ant žemės palei gilesnės duobės kraštą. – Ilgiau išsilaiko laikomi vėsiai, tačiau sušaldžius suminkštėja. Saugojimo duobėse laikome ir kailius, kol pasiruošiam juos išdirbti, truputį kaulų įrankiams dirbinti ir kelias iltis Ranekui. Jis sako, kad šaldytas kaulas būna šviežesnis ir lengviau apdirbamas. Iltys ir kaulai laužams laikomi prieangyje ir duobėse lauke.

– Priminei, troškiniui dar reikia mamuto kaulo su sąnariu. Suteikia skonio ir aromato, – tarė Nezė kraudama į didelę pintinę įvairiausių daržovių. – Kur gi nukišau tuos džiovintus svogūnų žiedus?

– Visada maniau, kad išgyventi žiemą kaip apsauga nuo stiprių pūgų ir vėjų būtinos uolų sienos, – tarė Jondalaras kupinu susižavėjimo balsu. – Mes renčiame pastoges urvų viduje, prie sienų, tačiau jūs urvų neturite. Jums netgi medžio nepakaktų pastogei suręsti. Jūs viską pasidarote iš mamutų!

– Štai kodėl mamuto židinys yra šventas. Mes medžiojame ir kitus žvėris, tačiau išgyvenimas priklauso nuo mamutų, – atsakė Talutas.

– Apsistojęs pas Bresiją Gluosnių stovykloje, nemačiau jokių panašių į šitą statinių.

– Tu pažįsti Bresiją? – pertraukė Talutas.

– Bresija ir keletas kitų jos stovyklos žmonių ištraukė mane su broliu iš dribsmėlio.

– Ji su mano seserimi senos draugės, – tarė Talutas, – giminiuojasi per Tulijos pirmąjį vyrą. Mes kartu užaugom. Vasarojimo vietą jie vadina Gluosnių stovykla, tačiau gyvena Briedžio stovykloje. Vasariniai būstai lengvesni, ne tokie kaip šis. Liūto stovykla yra žiemojimo vieta. Gluosnių stovykla dažnai traukia prie Berano jūros žuvų ir kiautuotųjų vėžiagyvių bei druskos, paskui prekiauja. Ką tu ten darei?

– Mudu su Tonolanu kirtome Didžiosios Motinos Upės deltą. Bresija išgelbėjo mums gyvybę...

– Turėsi vėliau papasakoti tą istoriją. Visi su malonumu pasiklausys, – tarė Talutas.

Jondalarui toptelėjo, kad dauguma jo pasakojimų taip pat ir apie Tonolaną. Nori jis to ar ne, prisieis kalbėti apie brolį. Lengva nebus, tačiau teks priprasti, jei ketina apskritai pasakoti.

Eidamas per mamuto židinį, kuris, išskyrus centrinį koridorių, kaip ir visi kiti židiniai, buvo atskirtas mamutų kaulų pertvaromis ir odos užuolaidomis, Talutas pastebėjo Jondalaro iečių mėtyklę.

– Judu puikiai pademonstravote ginklą, – pastebėjo vadas. – Tas bizonas buvo sustabdytas bebėgantis.

– Šitas ginklas gali kur kas daugiau nei matėt, – tarė Jondalaras ir stabtelėjęs paėmė įtaisą. – Juo ietį galima nusviesti ir stipriau, ir toliau.

– Tai tiesa? Gal galite surengti mums dar vieną pasirodymą? – paprašė Talutas.

– Norėčiau, tačiau reikėtų eiti į stepę, kad geriau jaustųsi atstumas. Manau, nustebsi, – pasigyrė Jondalaras, paskui atsisuko į Ailą. – Kodėl ir tau saviškio nepasiėmus?

Lauke Talutas pamatė seserį, traukiančią prie upės, ir šūktelėjo, kad ketina eiti pažiūrėti naujojo Jondalaro iečių svaidymo būdo. Vyrai pradėjo kopti šlaitu, ir kol pasiekė atvirą lygumą, juos lydėjo jau kone visa stovykla.

– Kaip toli gali nusviesti ietį, Talutai? – pasiteiravo Jondalaras, kai pasiekė pasirodymui tinkamą vietą. – Ar gali parodyti?

– Žinoma, bet kam?

– Noriu įrodyti, kad aš galėsiu nusviesti toliau, – pasigyrė Jondalaras.

Šį pareiškimą palydėjo visuotinis juokas.

– Geriau išsirinktum ką nors kitą jėgoms išbandyti. Suprantu, kad tu aukštas vyras ir tikriausiai stiprus, bet niekas negali sviesti ieties toliau nei Talutas, – pastebėjo Barzekas. – Gal tu tiesiog jam parodyk, Talutai? Suteik jam progos pamatyti, su kuo varžosi, kad galėtų varžytis su sau lygiu. Aš galėčiau būti neblogas varžovas, galbūt netgi Danugas.

– Ne, – tarė Jondalaras su žiburiukais akyse. Pakvipo lažybomis. – Jei Talutas iš jūsų yra geriausias, tada tik Talutas ir tiks, ir aš tvirtinu, kad galiu nusviesti ietį toliau, tik kad aš neturiu, iš ko lažintis. Tiesą sakant, – tarė Jondalaras, pakėlęs siaurą plokščią medinį įtaisą, – lažinčiausi, kad su mėtykle Aila galėtų nusviesti ietį toliau, greičiau ir tiksliau nei Talutas.

Kaip atsakas į Jondalaro tvirtinimą tarp susirinkusių mamutojų nuvilnijo nuostabos murmesys. Tulija nužvelgė Ailą ir Jondalarą. Pernelyg atsipalaidavę, pernelyg pasitikintys savimi – juk turi būti akivaizdu, kad negali prilygti jos broliui. Ji abejojo, ar prilygtų netgi jai. Ji buvo kone tokio pat ūgio kaip ugniaplaukis vyras ir galbūt stipresnė, nors šiuo atveju ilgas jo siekis suteiktų pranašumo. Ką jie žino, ko nežino ji? Tulija žengė į priekį:

– Aš siūlau pagrindą lažintis, – pareiškė ji. – Jei jūs laimėsite, galėsite proto ribose prašyti, ko tik norite. Jei tai bus mano valioje, aš įvykdysiu.

– O jei pralaimėsim?

– Jūs pažadėsite man tą patį.

– Tulija, ar tu tikra, kad nori lažintis aklai? – neramiai suraukęs kaktą savo moters paklausė Barzekas. Šitaip neapibrėžtai statant nuolatos pareikalaujama daugiau nei įprastos išmokos. Ne tiek dėl to, kad laimėtojas daug pareikalautų, nors ir taip nutinka, tačiau dėl to, kad pralaimėjusiam reikia užsitikrinti, jog įvykdžius sąlygas daugiau jokių reikalavimų nebus teikiama. Kas žino, ko šitas nepažįstamasis gali paprašyti?

– Aklai? Taip, – atsakė ji, tačiau nepaminėjo, kad, šiaip ar taip, laimės, nes jei laimės Jondalaras, jei tikrai padarys, kaip sako, mamutojai gaus vertingą naują ginklą. Jei jis pralaimės, ji ko nors paprašys. – Ką pasakysi, Jondalarai?

Tulija buvo gudri, tačiau Jondalaras šypsojosi. Jis jau anksčiau buvo lažinęsis aklai; tai visada suteikdavo žaidimui papildomo prieskonio, žiūrovams būdavo įdomiau. Zelandonietis vis tiek ketino pasidalyti savo išradimo paslaptimi, norėjo pamatyti, kaip jis bus priimtas ir kaip pasitarnaus bendroje medžioklėje. Tai būtų logiškas kitas naujo medžioklės ginklo bandymo žingsnis. Truputį pabandęs ir pasitreniravęs bet kas gali jį įvaldyti. Čia ir slypi visas jo žavesys. Vis dėlto naujos technikos mokymasis ir praktika užtruks, tam reikia nuoširdaus noro. Šitos lažybos padės sukurti tą norą. Be to, jis žinojo, ko paprašys Tulijos. Nė neabejojo.

– Sutinku! – tarė Jondalaras.

Aila sekė pokalbį. Ji nelabai nutuokė, kas yra lažybos, išskyrus tai, kad bus kažkokios varžybos. Ji suprato, jog pagrindinis veiksmas vyksta po pokalbio paviršiumi.

– Išrinkim kelis taikinius ir kelis orientyrus, – tarė Barzekas, ėmęsis vadovauti lažyboms. – Druvezai, judu su Danugu atgabenkit kelis ilgus kaulus vietoj stulpų.

Jis nusišypsojo matydamas, kaip abu berniukai pasileido šlaitu. Danugas, toks panašus į Talutą, dunksojo kaip bokštas greta kito berniuko. Nors Danugas buvo vos metais vyresnis, tačiau jau buvo pradėję ryškėti tvirti, kompaktiški trylikamečio Druvezo raumenys, toks panašus į Barzeko sudėjimas.

Barzekas buvo įsitikinęs, kad jauniausioji, mažoji Tusija, turėjo jo dvasios, taip kaip Digija ir Tarnegas tikriausiai turėjo Darnevo dvasios. Jis nebuvo tikras dėl Brinano. Jau aštuoneri metai praėjo nuo jo gimimo, tačiau vis dar sunku pasakyti. Gal Muta išsirinko kieno kito dvasią, ne vieno iš dviejų tauro židinio vyrų? Vaikas priminė Tuliją, turėjo jos brolio raudonus plaukus, tačiau buvo savitos išvaizdos. Darnevas irgi taip manė. Barzekas pajuto gumulą gerklėje, aiškiai suvokė, kaip jam trūksta to vyro. „Be Darnevo viskas kitaip“, – galvojo Barzekas. Praėjus dvejiems metams jis vis dar gedėjo taip pat kaip Tulija.

Diena pradėjo panėšėti į šventę. Sviedimo linija buvo pažymėta įbedus mamutų kojų kaulų gaires su pririštomis raudonomis lapių uodegomis ir ant viršaus apverstais krepšiais, suaustais iš ryškiai dažytų žolių. Pradedant nuo kiekvienos gairės, vis dar augančios ilgos žolės kuokštai tam tikrais

atstumais buvo suraišioti virve – taip susidarė platus takas. Vaikai metimo taku lakstė pirmyn ir atgal mindžiodami žolę, dar tiksliau nužymėdami erdvę. Kiti atnešė ietis, paskui kažkam kilo mintis seną miego čiužinį prikimšti žolės ir sauso mamutų mėšlo, juoda anglimi išpaišyti figūras ir panaudoti kaip judantį taikinį.

Pasiruošimų, kurie darėsi vis įmantresni, metu Aila pradėjo ruošti pusryčius Jondalarui, Mamutai ir sau, o netrukus ir visam liūto židiniui, kad Nezė galėtų netrukdoma gaminti troškinį. Talutas pasiūlė pietums savo fermentuoto gėrimo, kuris privertė visus pajusti, jog tai ypatinga proga, nes paprastai buzos jis atnešdavo tik svečiams ir per šventes. Ranekas visus pradžiugino paskelbęs, kad pagamins savo ypatingąjį patiekalą, o Aila nustebo sužinojusi, kad jis gamina valgį. Tornekas su Digija pareiškė, kad jei jau bus šventė, tai ir jie galėtų *šiuo tuo* prisidėti. Šito žodžio Aila taip pat nesuprato, tačiau pasiūlymas buvo priimtas su dar didesniu entuziazmu nei Raneko ypatingasis patiekalas.

Žmonėms suvalgius pusryčius ir viską sutvarkius žeminė ištuštėjo. Aila išėjo paskutinė. Išorinės arkos užuolaidai nukritus už nugaros moteris pastebėjo, kad rytas jau įpusėjo. Arkliai klaidžiojo kiek artėliau. Yhaha atlošusi galvą sužvengė, taip pasveikindama ateinančią moterį. Ietys buvo likusios stepėje, tačiau Aila pasiėmė svaidyklę ir laikė ją rankoje kartu su maišeliu apskritų akmenėlių, kurių prisirinko akmenuotoje pakrantėje netoli upės vingio. Sunkios skrandos ji nebuvo susijuosusi odos diržu, tad nebuvo, kur užsikišti svaidyklės. Nebuvo nė patogios klostės apsiautale, už kurios būtų galima užsikišti šovinius. Tunika ir skranda, kuriomis ji vilkėjo, buvo laisvos.

Visa stovykla susidomėjo varžybomis; beveik visi gyventojai jau lūkuriavo šlaito viršuje. Aila taip pat pajudėjo, tada pamatė Raidagą, kantriai laukiantį, kol kas nors jį pastebės ir užneš aukštyn. Tie, kurie paprastai tai darė, – Talutas, Danugas ir Jondalaras – jau buvo stepėje.

Aila nusišypsojo vaikui ir nuėjo jo pakelti, tada jai šovė mintis. Apsisukusi ji sušvilpė Yhaha. Ir kumelė, ir kumeliukas atlėkė šuoliais ir atrodė tokie laimingi, kad Aila suvokė, jog pastaruoju metu praleidžia su jais per mažai laiko. Buvo tiek daug žmonių, kuriems jos reikėjo. Ji apsisprendė kas

rytą pajodinėti, bent jau kol orai leis. Tada kilstelėjo Raidagą, užsodino jį ant kumelės nugaros ir leido Yhaha užnešti jį stačiu šlaitu.

– Įsikibk į karčius, kad nenukristum, – įspėjo Aila vaiką.

Berniukas linktelėjo, sauja sugriebė tankius tamsius šieno spalvos arklio karčius ir palaimingai atsiduso.

Kai Aila pasiekė iečių svaidymo taką, įtampa ore buvo kone apčiuopiama. Tai padėjo suvokti, kad, nors ir vyksta šventė, tačiau lažybos yra rimtas reikalas, dėl jų reginys bus daugiau nei paprastas pasirodymas. Ji paliko Raidagą sėdėti Yhaha ant nugaros, kad jis gerai matytų, kas vyksta. Aila tyliai stovėjo greta abiejų arklių, kad jie būtų ramūs. Prie šių žmonių jie jau jautėsi geriau, tačiau Aila suprato, kad Yhaha jaučia įtampą, o Lenktynininkui visada persiduodavo motinos nuotaika.

Nekantraudami žmonės šmirinėjo aplink, kai kurie šiaip sau svaidė ietis paruoštame take. Nebuvo numatytas joks konkretus varžybų pradžios laikas, tačiau, tarsi kažkam davus signalą, visi suprato, kada tiksliai atlaisvinti taką ir nurimti. Talutas ir Jondalaras stovėjo tarp dviejų gairių veidu į taką. Tulija laukė greta. Nors Jondalaras iš pradžių sakė, kad lažintųsi, jog netgi Aila galėtų nusviesti ietį toliau nei Talutas, tai atrodė taip nerealu, kad komentaras akivaizdžiai buvo ignoruojamas. Aila gyvai susidomėjusi stebėjo vyksmą iš už šoninės linijos.

Taluto ietis buvo didesnė ir ilgesnė nei kitų, tarsi jo galingiems raumenims reikėtų kažko svaresnio ir masyvesnio. Aila prisiminė, kad genties vyrų ietys buvo dar sunkesnės ir masyvesnės, jei ir ne tokios ilgos. Taip pat Aila pastebėjo ir kitų skirtumų. Kitaip nei genties ietys, skirtos durti, šios ietys, taip pat kaip jos ir Jondalaro, buvo skirtos mesti oru ir su plunksnomis, nors Liūto stovykla, regis, labiau vertino tris plunksnas, pritvirtintas prie koto galo, o Jondalaras naudojo dvi. Ietys, kurias Aila gaminosi viena gyvendama slėnyje, buvo užaštrintais, ugnyje sukietintais galiukais, panašiais į tuos, kuriuos ji buvo mačiusi gentyje. Jondalaras ieties antgaliams naudojo suformuotą ir užaštrintą kaulą, kurį tvirtino prie kotų. Mamutų medžiotojai, atrodo, pirmenybę teikė titnago antgaliams.

Susidomėjusi ietimis mamutojų rankose Aila beveik pražiopsojo pirmą Taluto metimą. Vyras žengė kelis žingsnius atgal, tada įsibėgėjęs galingu mostu paleido ginklą. Ietis nušvilpė pro žiūrovus ir kietai dunkstelėjusi

nusileido. Antgalis kone visas susmigo į žemę, o kotas vibravo nuo smūgio. Susižavėjusi stovykla neleido abejoti, ką mano apie vado žygdarbį. Netgi Jondalaras nustebo. Jis įtarė, kad Talutas numes toli, tačiau dičkis gerokai pranoko jo lūkesčius. Nieko keista, kad žmonės abejojo jo tvirtinimais.

Jondalaras nužingsniavo tą atstumą, kad pajustų nuotolį, kurį jam reikia įveikti, tada sugrįžo prie metimo linijos. Laikydamas mėtyklę horizontaliai, jis paguldė galinį ieties koto galą į griovelį, kuris ėjo per visą įtaiso ilgį, ir įtaikė į įdubą, išdrožtą ieties buožėje, nedidelį išsikišusį kabliuką mėtyklės gale. Du pirštus pranėręs pro odines kilpas priekiniame gale galėjai išlaikyti ietį ir mėtyklę tinkamoje pusiausvyroje. Jis nužvelgė lauką iki styrančios Taluto ieties, tada atsitraukė ir paleido savąją.

Sviedžiant mėtyklės galas pakilo, todėl rankos siekis pailgėjo dar dviem pėdom, o metimo jėga įgavo papildomo impulso. Ietis nušvilpė pro žiūrovus, o paskui, visų nuostabai, pro styrančią vado ietį ir gerokai toliau. Ji nusileido horizontaliai ir dar atkarpėlę slydo žeme, o ne susmigo. Šituo prietaisu Jondalaras padvigubino savo paties ankstesnį metimą, ir nors tikrai dukart neaplenkė Taluto metimo, gerokai jį pranoko.

Staiga, dar stovyklai neatgavus kvapo ir neišmatavus skirtumo tarp dviejų metimų, taku nušvilpė dar viena strėlė. Krūptelėjusi Tulija atsigręžė ir pamatė prie metimo linijos Ailą dar su mėtykle rankoje. Ji atsigręžė laiku ir pamatė nusileidžiančią ietį. Nors Ailos metimas neprilygo Jondalaro, jaunoji moteris pralenkė galingą Taluto sviedimą. Tulijos veide švieste švietė didžiulė nuostaba.

9

– Lieku tau skolinga, Jondalarai, – pareiškė Tulija. – Pripažįstu, gal ir numačiau menką galimybę, kad tu įveiksi Talutą, tačiau niekada netikėjau, kad moteris galėtų tai padaryti. Norėčiau apžiūrėti šitą... a... kaip tu jį vadini?

– Iečių mėtyklė. Nesugalvojau, kaip dar pavadinti. Mintį pakišo Aila, kai stebėjau ją vieną dieną su svaidykle. Vis galvojau, kad tik galėčiau taip toli, taip greitai ir taip puikiai paleisti ietį, kaip ji svaidykle paleidžia akmenį. Tada ėmiau mintyti, kaip tai padaryti, – papasakojo Jondalaras.

– Jau esi užsiminęs apie jos įgūdžius. Ar ji tikrai tokia šauni? – pasiteiravo Tulija.

Jondalaras nusišypsojo.

– Aila, kodėl tau nepaėmus svaidyklės ir neparodžius Tulijai?

Ailos kaktoje įsimetė raukšlės. Ji nebuvo pratusi prie viešų pasirodymų. Savo įgūdžius ji ištobulino slapčia, ir paskui, kai jai nenoriai buvo leista medžioti, visada eidavo viena. Ir Ailai, ir genties žmonėms buvo nejauku matyti, kaip ji naudoja medžioklės ginklą. Jondalaras buvo pirmasis su ja drauge medžiojęs vyras, ir pirmasis, kuriam ji parodė savo išsiugdytą patirtį. Kurį laiką ji stebėjo besišypsantį vyrą. Jis buvo atsipalaidavęs, pasitikintis savimi. Aila nepastebėjo jokių užuominų, raginančių ją atsisakyti pasirodymo.

Ji linktelėjo ir nuėjo pasiimti svaidyklės bei akmenų maišelio iš Raidago, kuriam viską davė palaikyti nusprendusi sviesti ietį. Berniukas šypsojosi jai nuo Yhaha nugaros. Jis jautėsi esąs pasirodymo dalis ir buvo patenkintas, kad ji sukėlė tokį sujudimą.

Aila pasidairė taikinių. Pastebėjo stačius mamuto šonkaulius ir pirmiausia nusitaikė į juos. Rezonuojantis, kone muzikinis garsas akmeniui atsitrenkus į kaulą neleido abejoti, kad į gaires ji pataikė, tačiau tai buvo pernelyg lengva. Ji pasidairė ieškodama dar ko nors, ką galėtų numušti. Buvo įpratusi dairytis paukščių ir smulkių gyvūnėlių, ne daiktų.

Jondalaras žinojo, kad Aila sugeba kur kas daugiau nei tik pataikyti į gaires, ir prisiminė vieną praėjusios vasaros popietę. Tada jo šypsena virto vypsniu, jis apsidairė ir paspyrė porą žemės grumstų.

– Aila! – šūktelėjo jis.

Ji atsisukusi nužvelgė metimo taką ir pamatė Jondalarą išsižergusį, ant šlaunų sudėtomis rankomis, o ant abiejų jo pečių pūpsojo po žemės grumstą. Jis jau buvo panašiai pasielgęs anksčiau, tada ant pečių pasidėjo po akmenį. Jai nepatiko, kad jis stumia save į pavojų. Svaidykle paleisti akmenys gali būti mirtini. Vis dėlto geriau pagalvojus teko pripažinti, kad viskas atrodo pavojingiau nei yra iš tikrųjų. Du nejudantys objektai buvo lengvas taikinys Ailai. Tokio šūvio ji niekada neprašovė. Kodėl turėtų nepataikyti dabar vien tik todėl, kad tie daiktai yra ant vyro kūno? Vyro, kurį ji myli?

Ji užsimerkė, giliai įkvėpė ir vėl linktelėjo. Paėmusi du akmenis iš maišelio ant žemės prie kojų, suėmė abu odinės juostelės galus, įstatė vieną akmenį į nudėvėtą kišenėlę per vidurį, o kitą akmenį laikė paruošusi. Tada pakėlė galvą.

Tarp žiūrovų įsivyravo nervinga tyla. Niekas nieko nesakė. Atrodė, niekas net nealsuoja. Buvo visiškai tylu, išskyrus grėsmingą įtampą ore.

Aila susitelkė į vyrą su žemės grumstais ant pečių. Kai ji pajudėjo, visa stovykla įsitempė. Su lanksčia gracija ir subtiliais judesiais ištreniruoto medžiotojo, kuris yra išmokęs kuo mažiau rodyti savo ketinimus, jaunoji moteris staiga paleido pirmąjį šovinį.

Dar pirmam akmeniui nepasiekus žymės ji jau paruošė antrąjį. Tvirtas žemės grumstas ant Jondalaro peties sprogo nuo tvirtesnio akmens smūgio. Tada, žiūrovams dar nespėjus suprasti, kad ji jau sviedė, antrasis akmuo, kaip ir pirmasis, pilkšvai rudos lioso dirvos gumulą ant Jondalaro peties pavertė dulkių debesiu. Viskas nutiko taip greitai, kad kai kuriems žiūrovams susidarė įspūdis, tarsi jie viską pražiopsojo arba čia būta kažkokio triuko.

Tai ir buvo triukas, tačiau tokio triuko neturėdamas patirties nepakartosi. Niekas negalvojo, kad Aila naudoja svaidyklę. Ji mokėsi slapčia stebėdama Bruno genties vyrus, paskui nuolat bandė, klydo ir treniravosi. Greito dvigubo šūvio techniką ji išvystė kaip būdą apsiginti, kai kartą pirmu šūviu nepataikė į puolančią lūšį ir vos nuo jos išsigelbėjo. Ji nežinojo, kad dauguma žmonių būtų tvirtinę, jog tai neįmanoma; nebuvo nė vieno, kuris šitai pasakytų jai.

Nors ji to nesuvokė, buvo abejotina, ar ji kada sutiks kitą žmogų, kuris jai prilygtų įgūdžiais. Jai tai mažiausiai rūpėjo. Jai buvo neįdomu varžytis su kitu medžiotoju aiškinantis, kas geresnis. Vienintelis jos varžovas buvo ji pati, jai terūpėjo patobulinti savo įgūdžius. Ji suvokė savo galimybes, ir kai sugalvojo naują techniką, tokią kaip dvigubas akmenų metimas ar medžioklė nuo arklio nugaros, išbandydavo kelis būdus ir surasdavo tinkamiausią. O tada praktikuodavosi, kol pavykdavo.

Kiekvienoje žmogiškoje veikloje tik nedaugelis žmonių dėl susitelkimo ir treniruočių bei gilaus troškimo gali tapti tokie prityrę, kad pranoktų kitus. Aila tokia prityrusi buvo naudodamasi svaidykle.

Akimirką tvyrojo tyla, tada žmonės atsiduso, pasigirdo nuostabos murmesiai. Ranekas pradėjo delnais ploti į šlaunis. Netrukus šitaip plojo visa stovykla. Aila nesuprato, ką tai reiškia, ir dirstelėjo į Jondalarą. Jis švytėjo džiaugsmu, ir ji ėmė suvokti, jog plojimai yra pritarimo ženklas.

Tulija taip pat plojo, nors atrodė kiek labiau susivaržiusi nei kai kurie kiti. Ji nenorėjo parodyti, jog yra pernelyg paveikta įspūdžio, nors Jondalaras buvo įsitikinęs priešingai.

– Jei manote, kad tai įspūdinga, tada pažiūrėkit! – tarė jis, siekdamas dar dviejų kietų grumstų. Jis matė, kad Aila jį stebi ir laiko paruošusi du akmenis. Jis vienu metu paleido abu grumstus į orą. Aila vieną po kito pavertė juos byrančių dulkių ir žemių pliūpsniu. Jis metė dar du, kuriuos ji taip pat susprogdino nepasiekusius žemės.

Taluto akys blizgėjo iš susijaudinimo.

– Ji puiki! – pagyrė jis.

– Tu irgi mesk du, – pasiūlė vadui Jondalaras. Žiūrėdamas į Ailą ir pats paėmė dar du žemės grumstus ir iškėlė, kad ji pamatytų. Moteris iš maišelio išsitraukė keturis akmenis, laikė po du kiekvienoje rankoje. Reikia

išskirtinės koordinacijos vien įdėti į svaidyklę ir paleisti keturis akmenis keturiems mestiems į orą grumstams nespėjus nukristi ant žemės. Atlikti viską pakankamai tiksliai, kad į juos pataikytum, jai bus tikras iššūkis. Jondalaras nugirdo, kaip Barzekas su Manuvu lažinasi tarpusavyje. Manuvas statė už Ailą. Kai ji išgelbėjo gyvybę mažajai Nuvijai, jis buvo įsitikinęs, kad mergina sugeba viską.

Jondalaras stipria dešine ranka vieną po kito galingai sviedė grumstus. Talutas irgi kuo aukščiau paleido dar du žemės gumulus.

Pirmieji du, vienas Jondalaro, kitas Taluto, buvo greitai numušti. Po susidūrimų žemyn pabiro žemės, tačiau prireikė laiko iš vienos rankos į kitą perimti kitus akmenis. Jondalaro antrasis grumstas jau krito, o Taluto lėtėjo artėdamas prie aukščiausio skrydžio trajektorijos taško, kol Aila vėl paruošė svaidyklę. Ji nusitaikė į žemiausią, greitai krintantį taikinį, ir paleidusi akmenį stebėjo, kaip jis pasiekia tikslą. Kiek per ilgai uždelsė prieš vėl siekdama laisvojo svaidyklės galo. Turėtų paskubėti.

Sklandžiu judesiu moteris įtaisė į svaidyklę paskutinį akmenį, o paskui, greičiau nei galima buvo patikėti, jį švystelėjo ir sutrupino paskutinį grumstą jam nepasiekus žemės.

Stovykla pratrūko sveikinimo ir pritarimo šūksniais, plojimais į šlaunis.

– Nepaprastas pasirodymas, Aila, – šiltai pagyrė Tulija. – Nemaniau, kad kada pamatysiu ką panašaus.

– Aš jums dėkoju, – tarė Aila, išraudusi iš džiaugsmo dėl vadės reakcijos ne mažiau nei dėl savo pasiekimo. Aplink ją ėmė būriuotis žmonės, visi ją gyrė. Ji droviai šypsojosi, paskui pažvelgė į Jondalarą kiek sutrikusi dėl jai vienai tekusio dėmesio. Zelandonietis kalbėjosi su Vaimezu ir Talutu, kuris ant pečių buvo pasisodinęs Rugiją, o šalia stovėjo Latija. Jondalaras pastebėjo jos žvilgsnį ir nusišypsojo, tačiau pokalbio nenutraukė.

– Aila, kaip tu apskritai išmokai šitaip valdyti svaidyklę? – pasiteiravo Digija.

– Kur? Kas tave mokė? – nerimo ir Krosija.

– Ir aš norėčiau šitaip išmokti, – droviai įsiterpė Danugas. Išstypęs jaunuolis stovėjo už kitų ir žvelgė į Ailą garbinančiu žvilgsniu. Vos pirmą kartą pamačius Ailą, jam kilo jaunatviška sumaištis. Jis manė, jog tai

pati gražiausia kada matyta moteris, ir tam Jondalarui, kuris jį taip žavėjo, labai pasisekė. O po pasijodinėjimo arkliu ir jos įgūdžių demonstravimo besiskleidžiantis jaunuolio susidomėjimas staiga įsiplieskė neįveikiamu susižavėjimu.

Aila nedrąsiai jam nusišypsojo.

– Galbūt galėtum mus kiek pamokyti, kai Jondalaras rodys iečių mėtykles, – pasiūlė Tulija.

– Taip. Ir man nepakenktų išmokti šitaip valdyti svaidyklę, tačiau iečių mėtyklė irgi atrodo įdomi, jei bent pakenčiamai tiksli, – pridūrė Tornekas.

Aila kiek atsitraukė. Klausimai ir spūstis vertė ją nervintis.

– Iečių mėtyklė yra tiksli... jei ranka taikli, – tarė ji prisiminusi, kaip stropiai jiedu su Jondalaru treniravosi. – Niekas nėra tikslus savaime.

– Kaip visada. Darbas meistrą giria, Aila, – tarė Ranekas, siekdamas jos rankos ir žvelgdamas į akis. – Ar žinai, kokia grakšti, kokia graži atrodei? Tu tikra svaidyklės menininkė.

Tamsios akys ją įkalino. Aila pajuto, kaip stipriai tas žvilgsnis žadina joje glūdinčios moters atsaką, seną kaip pats gyvenimas. O širdis bandė įspėti: „Čia ne tas vyras. Tai ne tas vyras, kurį tu myli." Jausmų, kuriuos jai kėlė Ranekas, nepaneigsi, tačiau jie buvo kitokios prigimties.

Aila prisivertė nusisukti ir ėmė dairytis Jondalaro, kol pagaliau jį pamatė. Zelandonietis irgi žiūrėjo į juos, o jo gyvos mėlynos akys buvo kupinos ugnies, ledo ir skausmo.

Aila ištraukė ranką, kurią laikė Ranekas, ir atsitraukė. Ji daugiau tverti nebegalėjo. Visi tie klausimai, ta minia, nevaldomi ją užplūdę jausmai. Skrandis susitraukė į gumulą, krūtinė daužėsi, gėlė gerklę; reikėjo dingti. Ji pamatė Yhaha su vis dar ant nugaros sėdinčiu Raidagu. Ta pačia ranka, kurioje tebelaikė svaidyklę, Aila negalvodama griebė akmenų maišelį ir nukūrė prie arklio.

Užšokusi kumelei ant nugaros Aila stipriai apsikabino berniuką ir palinko pirmyn. Iš šlaunų spustelėjimo ir tam tikrų judesių, kurie buvo dalis subtilaus, nepaaiškinamo ryšio taip arklio ir moters, Yhaha pajuto, kad reikia sprukti šuoliais. Ji pasileido per atvirą lygumą. Lenktynininkas nušuoliavo iš paskos, be vargo spėdamas su savo motina.

Liūto stovyklos žmonės liko apstulbę. Dauguma jų neturėjo supratimo, kodėl Aila nubėgo prie arklio, ir tik nedaugelis buvo matę ją šitaip niršiai jojant. Vaizdas moters už nugaros besiplaikstančiais ilgais šviesiais plaukais, įsikibusios į šuoliuojančios kumelės nugarą, stulbino ir kėlė baimingą pagarbą. Ne vienas būtų mielu noru susikeitęs vietomis su Raidagu. Nezė iš pradžių pajuto nerimą, paskui, supratusi, kad Aila neleis, jog jam nutiktų kas nors bloga, nusiramino.

Berniukas nežinojo, kodėl buvo apdovanotas tokia reta pramoga, tačiau jo akys žėrėjo iš džiaugsmo. Nors širdutė iš jaudulio daužėsi, Ailos glėbyje jis nejautė jokios baimės, tik kvapą gniaužiančią nuostabą skriejant į vėją.

Pabėgimas iš nerimą keliančios vietos, pažįstami arklio judesiai ir garsai išsklaidė Ailos įtampą. Atsipalaidavusi ji pajuto, kaip Raidago širdutė po jos delnu daužosi savitu neaiškiu ritmu. Aila susirūpino. Ji klausė savęs, ar išmintingai pasielgė pasiėmusi jį kartu, paskui suvokė, kad širdelės plakimas, nors nenormalus, nebuvo pernelyg stiprus.

Ji sulėtino arklį ir apsukusi platų ratą patraukė atgalios. Artėjant prie mėtymo tako arkliai išbaidė porą žvyrių, kurios, savo dėmėtas vasarines plunksnas dar nevisiškai pakeitusios žiemos baltomis, slėpėsi žolėje. Vien iš įpročio paukščiams purptelėjus į orą Aila paruošė svaidyklę, o tada pasilenkusi pamatė, kad Raidagas iš krepšelio išėmęs laiko du akmenis. Paėmusi šovinius Aila šlaunimis paragino Yhaha ir numušė vieną žemai skridusį riebų paukštį, po akimirkos – kitą.

Sustabdžiusi Yhaha, prilaikydama Raidagą, ji nuslydo nuo kumelės nugaros su berniuku glėbyje. Pastačiusi vaiką ant žemės ji susirado ir atsinešė paukščius, nusuko jiems kaklus ir keliais plaušėtais sudžiūvusios žolės stiebais surišo jų plunksnuotas kojas. Žvyrės, nors panorėjusios galėdavo nuskristi greitai ir toli, neskrido į pietus. Atšiaurią žiemą jos užsiaugindavo maskuojamąsias baltas plunksnas, kurios dar ir šildė jų kūnus, bei savotiškus sniego batus. Šaltąjį sezoną šios vištelės ištverdavo misdamos sėklomis ir šakelėmis, o užėjus pūgai sniege išsirausdavo mažus urvelius ir juose lindėdavo, kol snygis baigdavosi.

Aila vėl užsodino Raidagą Yhaha ant nugaros.

– Ar palaikysi žvyres? – paklausė ji ženklais.

– O tu man leisi? – atsakė jis rankomis, tačiau grynas džiaugsmas bylojo daugiau nei rankų ženklai. Raidagas niekada nebuvo šitaip greitai skriejęs vien dėl smagumo; jis pirmą kartą pajuto šį jausmą. Berniukas niekada nemedžiojo ir gerai nesuprato sudėtingų jausmų, kurie užplūsta, kai pasitelkus sumanumą ir patirtį sieki maistu aprūpinti save ir savo žmones. Geriau niekada ir nesupras. Tikresnės medžioklės Raidago gyvenime nebebus.

Aila nusišypsojo, permetė paukščius per arklio gugą priešais Raidagą, tada apsisuko ir nužingsniavo link mėtymo tako. Yhaha sekė iš paskos. Aila neskubėjo grįžti, ji vis dar buvo nusiminusi dėl pikto Jondalaro žvilgsnio. Kodėl jis taip supyko? Vieną akimirką šypsojosi toks patenkintas... kai visi ėmė aplink ją burtis. O kai Ranekas... ji išraudo prisiminusi tamsias akis, švelnų balsą. „Kiti! – pagalvojo ji, purtydama galvą, tarsi norėtų išvaikyti mintis. – Nesuprantu tų kitų!"

Vėjas sušukuotas plaukų sruogas bloškė atgal jai į veidą. Nusiminusi Aila nubraukė plaukus ranka. Kelis kartus svarstė, gal vėl juos susipinti taip, kaip šukuodavosi gyvendama viena slėnyje. Jondalarui patiko palaidi plaukai, todėl taip ir paliko. Kartais būdavo labai nepatogu. Tada, truputį suirzusi, ji pastebėjo, kad tebelaiko rankoje svaidyklę, nes neturi, kur jos pasidėti, nėra patogaus diržo užsikišti. Su šitais drabužiais ji netgi negalėdavo nešiotis savo vaistų krepšelio, o drabužius vilkėjo todėl, kad Jondalarui jie patiko; paprastai krepšelį ji pririšdavo prie juostos, prilaikančios apsiautalą.

Pakėlusi ranką vėl nusibraukti plaukų nuo akių, ji prisiminė svaidyklę. Sustojusi apvyniojo tamprią odos svaidyklę aplink galvą. Užkišusi laisvąjį galą po apačia, Aila patenkinta nusišypsojo. Regis, neblogai. Palaidi plaukai tebekrinta ant nugaros, tačiau svaidyklė neleidžia jiems užkristi ant akių, o galva tapo gera vieta svaidyklei pasidėti.

Ne vienas stovyklos gyventojas pamanė, kad staigus Ailos pasišalinimas ir greitas lėkimas arkliu, pasibaigęs žvyrių medžiokle, buvo svaidyklės naudojimo įgūdžių demonstravimo dalis. Aila susilaikė jų nepataisiusi, tačiau vengė žiūrėti į Raneką ir Jondalarą.

Jondalaras suprato, kad Aila pabėgo nusiminusi. Jis neabejojo, jog tai įvyko dėl jo kaltės. Jis gailėjosi, mintyse sau priekaištavo, tačiau jam sunkiai

sekėsi tvardyti nepažįstamas, sumišusias emocijas. Jis nežinojo, kaip jai viską pasakyti. Ranekas nesuvokė Ailos sielvarto. Jis suprato, kad išprovokavo kažkokius jausmus, ir įtarė, jog tai galėjo lemti panišką skubėjimą arklio link. Vis dėlto jos veiksmai jam pasirodė naivūs ir žavūs. Jis jautė, jog ji traukia jį dar labiau, ir spėliojo, ar labai stiprūs jos jausmai tam ilgšiui blondinui.

Kai ji parjojo, vaikai vėl lakstė metimo taku. Atėjusi paimti Raidago, Nezė paėmė ir paukščius. Aila paleido arklius ganytis, o pati liko stebėti neformalių iečių svaidymo varžybų, kurios kilo po draugiško ginčo. Galiausiai prasidėjo tai, ko ji jau nebepajėgė suvokti: žmonės ėmė žaisti. Aila suprato, kas yra varžybos, kad rungtyniaujama išbandant būtinąsias savybes: kas greičiausiai bėga arba toliausiai meta ietį. Tik kaip suprasti veiksmus, kurie skirti paprasčiausiai pasimėgauti, kai esminių įgūdžių išbandymas ar tobulinimas nėra labai svarbus?

Iš žeminės buvo atnešta keletas žiedų, maždaug tokio dydžio, kad tilptų ant šlaunies. Jie buvo sulenkti iš šlapių supintų žalios odos juostelių. Išdžiūvę žiedai sukietėjo ir buvo tvirtai apvynioti viksvomis. Žaidžiant taip pat buvo reikalingi užaštrinti kotai su plunksnomis – lengvos ietys, tačiau be kaulo ar titnago antgalių.

Paritus lankus, į juos buvo mėtomos ietys. Pavykus sustabdyti lanką, tai yra, jei pataikius į skylę kotas įsmigdavo į žemę, pasigirsdavo pritarimo šūksniai ir plekšnojimas į šlaunis. Žaidžiant taip pat buvo naudojami skaičiavimo žodžiai. Ailai naujas dalykas, vadintas lažybomis, sukėlė didelį jaudulį. Aila buvo apstulbusi. Žaidė vyrai ir moterys, tačiau jie rideno lankus ir mėtė ietis paeiliui, tarsi būtų varžovai.

Galiausiai buvo pasiekta kažkokių rezultatų. Keletas žmonių patraukė prie žeminės, tarp jų ir Digija. Ji buvo išraudusi ir susijaudinusi. Aila ją pasivijo.

– Atrodo, ši diena virto tikra švente, – tarė Digija. – Varžybos, žaidimai, dar laukia tikra puota: Nezės troškinys, Taluto buza, Raneko patiekalas. Ką ketini daryti su žvyrėmis?

– Mėgstu jas kepti ypatingu būdu. Manai, turėčiau pagaminti?

– Kodėl gi ne? Puotoje nepakenks dar vienas ypatingas patiekalas.

Dar nepasiekus žeminės apie pasiruošimą puotai pranešė nuostabūs maisto kvapai. Labiausiai kvepėjo Nezės troškinys. Jis ramiai burbuliavo

didelėje virimo odoje prižiūrimas Latijos ir Brinano. Visi gyventojai atrodė kažkokiu būdu įsitraukę į maisto gaminimą. Ailą domino troškinio gaminimo įrenginys, todėl ankstėliau ji stebėjo, kaip Nezė su Digija jį įrengė.

Į didelę duobę, iškastą netoli ugniavietės, ant dugną užklojusių pelenų buvo sukrautos karštos anglys. Ant anglių buvo užpiltas į miltelius sutrinto džiovinto mamutų mėšlo sluoksnis, o ant paties viršaus padėtas didelis, storas, į rėmą įtvirtintas mamuto kailis, pripiltas vandens. Po mėšlu smilkstančios anglys įkaitino vandenį, tačiau, įsiliepsnojus mėšlui, kuras jau buvo išdegęs pakankamai, tad kailis nebesirėmė į jį, o pakibo ant rėmų. Verdantis skystis lėtai sunkėsi pro kailį ir neleido odai įsiliepsnoti. Kurui po virimo oda visai sudegus, troškinys toliau virė, nes buvo pridedama laužе iki raudonumo įkaitintų upės akmenų. Šituo ir užsiėmė keletas vaikų.

Aila nupešė paukščius, naudodamasi mažu titnago peiliu išėmė vidurius. Peilis buvo be rankenos, tačiau galas atbukintas dailinant, kad laikydamas neįsipjautum, o prie smaigalio buvo nuskelta duobutė. Jis buvo laikomas suėmus nykščiu ir rodomuoju pirštais, uždėjus didįjį pirštą ant duobutės, kad būtų lengviau valdyti. Tas peilis nebuvo skirtas sunkiems darbams, tik mėsai ir odai pjauti. Aila išmoko juo naudotis Liūto stovykloje, tačiau iš karto suprato, kad jis labai patogus.

Ji visada kepdavo žvyres duobėje. Išklojus ją akmenimis, būdavo uždegamas laužas ir paliekamas išdegti, paskui sudedami paukščiai. Viskas uždengiama. Šiame krašte buvo sunku rasti didelių akmenų, tad savo reikmėms Aila nusprendė pritaikyti troškinio duobę. Mėgstamiausių žalėsių – šalpusnių, dilgėlių ir balandų – šiuo metų laiku rasti negalėjai, taip pat nebuvo ir žvyrių kiaušinių. Aila būtų jais įdariusi paukščius, tačiau kai kurios žolės iš jos vaistų krepšelio, su saiku naudojamos, tiko ir prieskoniams, ne tik gydymui. Šienas, į kurį Aila suvynios paukščius, pridės savito, vos juntamo skonio. „Gal ir nepagaminsiu tiksliai tokio patiekalo, kokį labiausiai mėgo Krebas, – pagalvojo Aila, – tačiau žvyrės turėtų būti skanios."

Baigusi valyti paukščius ji nuėjo vidun ir pamatė Nezę prie pirmojo židinio kuriančią ugnį didžiojoje ugniavietėje.

– Norėčiau kepti višteles duobėje, kaip kad tu verdi troškinį. Ar galiu pasiimti anglių? – paklausė Aila.

– Žinoma. Ar dar ko nors reikės?

– Turiu džiovintų žolelių. Su paukštiena mėgstu šviežius žalėsius. Gaila, jų nėra.

– Gali paieškoti saugykloje. Ten yra kitokių daržovių, gal sumanysi panaudoti, be to, turime truputį druskos, – pasiūlė Nezė.

„Druska, – pagalvojo Aila. – Negaminau su druska nuo tada, kai išėjau iš genties."

– Taip, norėčiau druskos. Galbūt daržovių. Pažiūrėsiu. Kur rasti karštų anglių?

– Duosiu, kai tik įkursiu šitą.

Aila iš pradžių atsainiai stebėjo laužą kraunančią laužą Nezę, paskui susidomėjo. Ji žinojo, tačiau pernelyg nekreipė dėmesio į tai, kad mamutojai neturi daug malkų ir kaip kurą degina kaulus, o kaulai įsidegdavo nelengvai. Nezė iš kito laužo atsinešė nedidelę kibirkštį ir ja uždegė gauromečio pūkus, naudojamus vietoj pinčių. Tada pridėjo truputį džiovinto mėšlo, kad ugnis būtų karštesnė ir smarkesnė. Paskui moteris pabėrė smulkių skiedrų ir kaulo atplaišų. Ugnis įsidegė sunkiai.

Nezė pūtė į laužą, kad jis neužgestų, o pati judino nedidelę rankenėlę, kurios jaunoji moteris anksčiau nepastebėjo. Aila girdėjo lengvai švilpiant vėją, pastebėjo aplink sklandant pelenus ir matė, kad ugnis įsiliepsnoja ryškiau. Liepsnai karštėjant kaulų skiedros palei kraštus pradėjo rusenti, o paskui užsiliepsnojo. Ir staiga Aila suvokė, kas nedavė jai ramybės vos atvykus į Liūto stovyklą: nors sunkiai juntamas, tačiau dūmų kvapas buvo kitoks.

Aila pati kartais degindavo sausą mėšlą ir pažinojo stiprų, aitrų jo dūmų kvapą, tačiau dažniausiai jos kuras buvo augalinės kilmės. Ji buvo pratusi prie medžio dūmo, o Liūto stovykloje naudojamas kuras buvo gyvulinis. Degančių kaulų kvapas visiškai kitoks, truputį primena per ilgai ant laužo paliktą kepsnį. Kartu su džiovinto mėšlo, kurį mamutojai taip pat gausiai naudojo, visoje stovyklavietėje nuolat tvyrojo išskirtinis aitrus kvapas. Jis nebuvo nemalonus, tačiau neįprastas, todėl truputį ir glumino. Dabar, nustačius priežastį, tam tikra neapibrėžta įtampa nuslūgo.

Aila šypsodamasi stebėjo, kaip Nezė prideda dar daugiau kaulų ir pareguliuoja rankeną. Ugnis įsidegė karščiau.

– Kaip tu taip padarai? – pasiteiravo ji. – Kad laužas toks karštas?

– Ugniai reikia kvėpuoti, vėjas yra ugnies alsavimas. Motina mus išmokė, kai paskyrė moteris židinio saugotojomis. Gali tai pastebėti papūtusi į ugnį. Kai puti, ugnis darosi karštesnė. Židinio apačioje įrengėme lataką į lauką, kad vėjas įeitų. Iškasėme griovelį, paklojome gyvūnų žarnas, pripūstas prieš džiovinant, paskui uždengėm kaulais ir vėl užvertėme žeme. Šito laužo latakas eina štai ten, po tuo žolės dembliu, matai?

Aila dirstelėjo ten, kur rodė Nezė ir linktelėjo.

– Jis ateina štai čia, – toliau pasakojo moteris, rodydama jai tuščią bizono ragą, kyšantį iš angos vienoje laužo duobės pusėje žemiau grindų lygio. – Tik ne visada reikia vienodai įleisti vėjo. Priklauso nuo to, kaip stipriai jis pučia lauke ir kokio stiprumo ugnies reikia. Vėją uždarai arba įsileidi štai šitaip, – tarė Nezė, rodydama rankenėlę, kuri buvo pritvirtinta prie sklendės, padarytos iš plono mentikaulio.

Viskas atrodo gana paprasta, tačiau sumanymas buvo genialus, tikras technikos pasiekimas, būtinas išgyventi. Kitaip mamutų medžiotojai, nepaisant gausybės sumedžiojamų gyvių, nebūtų ištvėrę subarktinėse stepėse, išskyrus kelias atskiras vietas. Daugių daugiausia jie čia būtų sezoniniai svečiai. Krašte, kuriame beveik neauga medžiai, kur tik atšiaurios žiemos žino, kada ledynas pasistūmės arčiau, priverstinio oro srauto židinys suteikė galimybę deginti kaulus – vienintelį kurą, kurio yra pakankamai, ir leido gyventi tame krašte kiaurus metus.

Kai Nezė įkūrė židinį, Aila pasidairė saugyklose: gal suras ką nors žvyrėms prikimšti. Ji gundėsi keliais džiovintais paukščių embrionais, tačiau juos tikriausiai derėjo mirkyti, o Aila gerai nežinojo, kiek laiko tai užtruks. Dar norėjo panaudoti laukinių morkų arba žirnelių iš pieninių vikių ankščių, tačiau persigalvojo.

Paskui jos akis užkliuvo už austinės talpyklos, kurioje nuo ryto buvo likę grūdų ir daržovių košės. Košė buvo palikta priešpiečiams, jei kas panorėtų, ir gerokai sutirštėjo, kone sustingo. Aila paragavo. Be druskos. Žmonės labiau mėgsta išskirtinius, pikantiškus skonius, tad ji paskanino rugių ir miežių gūdų mišinį šalavijais ir mėtomis, pridėjo levizijų, svogūnų ir laukinių morkų.

„Pridėjus žiupsnelį druskos, – galvojo ji, – dar saulėgrąžų sėklų, mačiau, yra saugykloje, ir džiovintų serbentų... galbūt dar šalpusnių bei erškėtrožių iš mano vaistų krepšelio, gali išeiti visai įdomus įdaras." Paruošusi ir prikimšusi paukščius, Aila susuko juos į šviežiai nupjautą šieną, užkasė duobėje su trupučiu kaulų anglies ir užvertė pelenais. Tada nuėjo pažiūrėti, ką veikia kiti žmonės.

Greta įėjimo į žeminę vyko visokiausi darbai ir dauguma stovyklos žmonių buvo susirinkę čia. Priėjusi arčiau Aila pamatė dideles krūvas surinktų stiebų su grūdais. Vieni trypė, mušė, plakė ir mindžiojo šiaudų ryšulius, kad grūdai atsiskirtų nuo šiaudų ir lukštų, kiti šalino likusius spalius svaidydami grūdus į orą nuo plačių, plokščių vėtymo padėklų, pagamintų iš gluosnių vytelių. Lengvesnes išaižas taip nupučia vėjas. Ranekas pylė grūdus į piestą iš išskobtos mamuto pėdos su kojos kaulo dalimi. Pagriebęs įstrižai atskeltą mamuto iltį, kuri tarnavo kaip grūstuvas, vyras pradėjo skaldyti grūdus.

Netrukus Barzekas nusivilko viršutinę kailio skrandą ir, atsistojęs priešais, kas antrą smūgį perimdavo sunkų grūstuvą, tad darbą pasiskirstė du vyrai. Tornekas pradėjo rankomis ploti ritmą, o Manuvas įsiliejo su kartotine skanduote.

– O-ja-ja, Ranekas skaldo grūdus, o-ja!
– O-ja-ja, Ranekas skaldo grūdus, o-ja!

Įstojo Digija su kitokia, neva prieštaraujama, tačiau tinkančia eilute:

Ne-ne-ne-ne, Barzekas jam palengvina, o-ja!
Ne-ne-ne-ne, Barzekas jam palengvina, o-ja!

Netrukus visi sutartinai plojo per šlaunis, vyrai balsiai traukė su Manuvu, o moterys dėjosi prie Digijos. Aila stipriai jautė ritmą ir niūniavo po nosimi. Ji nežinojo, ar norėtų prisijungti, tačiau tuo mėgavosi.

Po kiek laiko Vaimezas, irgi nusivilkęs skrandą, priėjo arčiau Raneko ir pakeitė jį nepraleisdamas smūgio. Manuvas lygiai taip pat greitai pakeitė priedainį ir per kitą smūgį traukė jau naują eilutę:

Na-na-ja-ja, Vaimezas perėmė malimą, ja!

Kai Barzekas, rodos, pavargo, jį pakeitė Druvezas, o Digija pakeitė žodžius. Paskui atėjo Frebeko eilė.

Paskui jie sustojo įvertinti rezultatų, išpylė sumaltus grūdus į tinklinį krepšį, suaustą iš švendrų lapų, ir gerai jį pakratė. Tada į kaulo piestą buvo įpilta daugiau grūdų, tačiau šįkart mamuto ilties grūstuvą paėmė Tulija su Digija. Manuvas sudainavo po priedainį abiem, tačiau moters partiją atliko falcetu, visus prajuokindamas. Nezė perėmė grūstuvą iš Tulijos, o Aila, impulso pagauta, žengė greta Digijos ir sulaukė pritarimo šypsenų bei linksėjimų.

Digija smogė iltimi ir paleido ją, Nezė perėmė ir pakėlė, o Aila tuo metu atsistojo į Digijos vietą. Aila girdėjo grūstuvo smūgį ir griebė storą, kiek lenktą kaulo kotą. Jis buvo sunkesnis, nei ji tikėjosi, tačiau su darbu susidorojo ir išgirdo Manuvą dainuojant:

A-ja-ja-ja, pasveikinkite Ailą, ja!

Ji vos neišmetė mamuto ilties. Aila nesitikėjo spontaniško draugystės gesto ir per kitą smūgį, kai dainavo visa Liūto stovykla, ir vyrai, ir moterys, ji buvo taip susijaudinusi, kad turėjo mirksėdama sulaikyti ašaras. Ailai tai buvo daugiau nei paprastas šiltas pranešimas apie draugystę; tai buvo priėmimas. Ji rado kitus, ir jie ją maloniai priėmė.

Tronija pakeitė Nezę, o po kiek laiko jų link žengė Fralija. Aila papurtė galvą, ir nėščia moteris noriai atsitraukė. Aila dėl to džiaugėsi, tačiau įtarimas, kad Fralija jaučiasi nekaip, sustiprėjo. Moterys tol grūdo grūdus, kol Nezė jas sustabdė, kad miltus išpiltų į sietą ir vėl pripildytų piestą.

Skaldyti laukinius grūdus gana sunku, nors ištvermės reikalaujantį darbą kiek lengvino bendros pastangos ir juokai. Šį kartą atlikti savo prievolę žengė Jondalaras. Jis susiraukė pamatęs, kad kitapus piestos stoja Ranekas. Staiga tarp tamsiaodžio vyriškio ir šviesiaplaukio svečio kilusi įtampa draugišką atmosferą pripildė vos apčiuopiamo slapto priešiškumo.

Kai vyrai, pakaitomis imdami iltį, pradėjo didinti tempą, visi tai pajuto. Toliau greitėjant nutilo skanduotė, tačiau keletas žmonių pradėjo mušti ritmą koja, ir pliaukšėjimas tapo garsesnis ir aštresnis. Nepastebimai kartu su tempu Jondalaras su Raneku didino ir smūgio jėgą, tad vietoj bendro darbo pastangos tapo jėgos ir ištvermės varžybomis. Grūstuvu

buvo dobiama žemyn taip smarkiai, kad jis atšokdavo kone tiesiai kitam į rankas.

Prakaitas nusėjo jų kaktas, tekėjo veidais, sruvo į akis, permerkė tunikas, o vyrai vis spaudė vienas kitą, vis greičiau ir smarkiau smūgiavo didžiuliu sunkiu grūstuvu į piestą, vienas, paskui kitas, pirmyn ir atgal. Atrodė, tai truks amžinai. Abu sunkiai šnopavo, atrodė nuvargę ir įsitempę, tačiau atsisakė pasiduoti. Nė vienas nenorėjo nusileisti, atrodė, verčiau sutiktų pirmas kristi negyvas.

Aila netvėrė savam kaily. Jie grūdo per smarkiai. Ji pažvelgė į Talutą panikos kupinomis akimis. Talutas linktelėjo Danugui, ir abu vienu metu pajudėjo prie užsispyrėlių, kurie, regis, buvo pasiryžę nusižudyti.

– Laikas kitiems užleisti vietą! – nugriaudėjo Talutas, nustumdamas Jondalarą į šoną ir čiupdamas grūstuvą. Danugas atšokusį įrankį griebė iš Raneko.

Abu vyrai klumpino šalin vos atgaudami kvapą ir buvo taip apsvaigę nuo išsekimo, kad, regis, vargiai suprato, jog varžybos pasibaigė. Aila norėjo skubėti jiems į pagalbą, tačiau susitvardė. Ji suprato, kad kažkokiu būdu ji yra jų kovos priežastis, ir kad ir prie kurio ji prieis pirma, kitas praras prestižą. Stovyklos žmonės taip pat buvo sunerimę, bet pagalbos siūlyti neskubėjo. Jie bijojo, kad išreiškę susirūpinimą pripažins, jog varžybos tarp dviejų vyrų buvo daugiau negu žaidimas, ir patvirtins konkurenciją, kurios niekas nenorėjo vertinti taip rimtai.

Kai Jondalaras su Raneku pradėjo atsigauti, dėmesys nukrypo į Talutą su Danugu, kurie maldami grūdus irgi padarė iš to varžybas. Draugiškas varžybas, tačiau ne mažiau intensyvias. Talutas šiepėsi jaunai savo kopijai smogdamas ilties grūstuvu į pėdos kaulą. Danugas, kupinas nuožmaus ryžto, be šypsenos tvodavo juo atgal.

– Šaunuolis, Danugai! – šūktelėjo Tornekas.

– Jis neturi jokių šansų! – atrėmė Barzekas.

– Danugas jaunesnis, – tarė Digija, – Talutas pasiduos pirmas.

– Jis neturi Taluto ištvermės, – nepritarė Frebekas.

– Jis dar neturi visos Taluto jėgos, bet ištvermės Danugui pakanka, – tarė Ranekas. Jis galiausiai pakankamai atsikvošėjo, kad galėtų įterpti savo komentarą. Nors vis dar juto įtampą, šiose varžybose įžvelgė galimybę pa-

versti savo su Jondalaru grumtynes mažiau nei mirtinai rimtomis pastangomis įveikti vienam kitą, nors tokios jos ir buvo.

– Nagi, Danugai! – šūktelėjo Druvezas.

– Tau pavyks! – pridūrė Latija, pagauta entuziazmo, nors nebuvo tikra, ar komentarą skiria Danugui, ar Talutui.

Staiga po stipraus Danugo smūgio pėdos kaulas suskilo.

– Gal jau pakaks! – pyktelėjo Nezė. – Nereikia daužyti taip smarkiai, kad sulaužytumėte piestą. Dabar mums prireiks naujos. Tu turėtum ją padaryti, Talutai.

– Ko gero, tu teisi! – šūktelėjo Talutas, švytėdamas džiaugsmu. – Puiki buvo kova, Danugai. Sustiprėjai, kol buvai išvykęs. Ar matai, koks vyras, Neze?

– Tik pažiūrėk, – tarė Nezė, pildama turinį iš piestos. – Šitie grūdai sumalti į miltelius. Norėjau, kad tik sutraiškytumėt. Ketinau juos išdžiovinti ir saugoti. Šitų nepagruzdinsi, kad išlaikytum.

– Kokie čia grūdai? Pasiteirausiu Vaimezo, tačiau man atrodo, kad mano motinos žmonės gamino kažką iš grūdų, sutrintų iki dulkių, – tarė Ranekas. – Aš paimsiu, jei niekas daugiau nenorės.

– Čia daugiausia kviečiai, tačiau yra įsimaišę rugių ir avižų. Tulija jau sukaupė pakankamai mažiems skaldytų grūdų kepaliukams, kuriuos visi taip mėgsta, tereikia juos išvirti. Talutui reikėjo šiek tiek grūdų sumaišyti su švendrų šaknų krakmolu buzai. Šituos gali visus pasiimti, jei nori. Užsidirbai.

– Talutas irgi užsidirbo. Jei jam reikia, gali turėti, – atsakė Ranekas.

– Naudok kaip nori, Ranekai. Paimsiu, kas liks, – atsakė Talutas. – Švendrų šaknų krakmolas, kurį užmerkiau, jau pradėjo fermentuotis. Nežinau, kas nutiktų, jei pridėčiau šitų, tačiau įdomu būtų pabandyti ir pažiūrėti.

Aila stebėjo Raneką su Jondalaru, kad įsitikintų, jog jie abu jaučiasi gerai. Kai pamatė, kad Jondalaras nusitraukė suprakaitavusią tuniką, apsipylė vandeniu ir nuėjo į žeminę, ji suprato, kad nieko blogo nenutiko. Tada pasijuto truputį kvailai, kad šitaip dėl jo nerimavo. Jis stiprus, energingas vyras, iš tikrųjų truputį įtampos nepakenks nei jam, nei Ranekui. O ji pati vengė abiejų. Ją trikdė jų elgesys ir pačios jausmai, tad norėjo truputį pagalvoti.

Tronija išėjo pro arką visiškai nusikamavusi. Ant vienos šlaunies ji laikė Hatalą, o ant kitos – seklų kaulo indą, prikrautą krepšių ir rykų. Aila nuskubėjo prie jos.

– Aš padėsiu. Paimti Hatalą? – pasiteiravo ji.

– O, tikrai? – apsidžiaugė jaunoji motina, perduodama vaiką Ailai. – Visi verda ar gamina ypatingus patiekalus, ir aš norėjau šios dienos puotai ką nors pagaminti, bet vis kas nors atitraukdavo, o paskui pabudo Hatalas. Pamaitinau, tačiau jis visiškai nenusiteikęs toliau miegoti.

Tronija surado vietą išsidėlioti rykus greta didžiosios lauko laužavietės. Laikydama kūdikį Aila stebėjo, kaip Tronija iš vieno krepšelio į seklų kaulo indą pila išlukštentas saulėgrąžų sėklas. Gabalėliu čiurnikaulio – Aila pagalvojo, kad jis tikriausiai vilnotojo raganosio, – Tronija sutrynė sėklas į tyrę. Sutrynusi dar porą krūvelių sėklų ji į kitą krepšį įpylė vandens. Tada viena ranka suėmusi dvi tiesias kaulų lazdeles, kurios buvo tiksliai išpjautos ir suformuotos, išėmė iš laužo ir panardino į vandenį karštus virimo akmenis. Nardinami akmenys šnypštė ir vertė garų debesis, o Tronija ištraukdavo iš vandens atšalusius ir dėjo vis daugiau karštų, kol vanduo užvirė. Tada ten sudėjo saulėgrąžų tyrę. Aila susidomėjo.

Verdant iš saulėgrąžų išsiskyrė aliejus. Tronija dideliu samčiu jį nusėmė ir supylė į dar vieną indą, šį kartą pagamintą iš beržo tošies. Nugriebusi viską, kiek sugebėjo, į verdantį vandenį ji pridėjo kažkokių traiškytų laukinių grūdų, mažų juodų balandų sėklų, paskanino žolelėmis ir įdėjo dar virimo akmenų, kad viskas virtų. Beržo tošies indą ji padėjo į šalį atvėsti, kad saulėgrąžų sviestas sustingtų, paskui nuo samčio galiuko davė Ailai paragauti viralo. Moteris nusprendė, kad jis nepaprastai skanus.

– Ypač skanu su Tulijos kepaliukais, – pastebėjo Tronija. – Štai kodėl norėjau pagaminti. Kol viriau vandenį, pagalvojau, kartu pagaminsiu ką nors rytojaus pusryčiams. Niekam nepatinka gaminti rytais po didelės šventės, tačiau vaikai mėgsta pavalgyti. Labai ačiū, kad prižiūrėjai Hatalą.

– Nereikia dėkoti. Man malonu. Seniai nelaikiau kūdikio, – tarė Aila ir suprato, jog tai tiesa. Ji atidžiau pažvelgė į Hatalą, mintyse jį lygindama su genties kūdikiais. Hatalas neturėjo antakių gūbrių, tačiau ir genties kūdikių jie nebuvo visiškai išsivystę. Šio berniuko kakta buvo tiesesnė ir galva

apvalesnė, tačiau tokie maži jie taip labai ir nesiskyrė. Hatalas juokėsi, kikeno ir gugavo, o genties vaikai tokių įvairių garsų neskleidė.

Kai motina nuėjo plauti rykų, vaikas pradėjo muistytis. Aila pašokdino jį ant kelių, paskui paėmė kitaip, pradėjo šnekinti ir stebėjo jo reakciją. Berniukas susidomėjo, bet neilgam. Kai jis vėl susiruošė rėkti, Aila pradėjo švilpauti. Garsas jį nustebimo. Hatalas liovėsi verkęs ir sukluso. Ji vėl sušvilpė, šį kartą ėmė mėgdžioti paukščio giesmę. Aila ne vieną vienišą popietę slėnyje praleido repetuodama paukščių giesmes ir šūksnius. Ji taip įgudo mėgdžioti sparnuočius, kad tam tikrų rūšių paukščiai atskrisdavo į jos švilpimą. Tie skrajūnai gyveno ne tik slėnyje.

Kai ji ėmė švilpauti, kad pralinksmintų kūdikį, greta nusileido keletas paukščių ir pradėjo lesioti grūdus bei sėklas, išbirusius iš Tronijos krepšelių. Aila juos pastebėjo, sušvilpavo ir iškėlė pirštą. Iš pradžių kiek sunerimęs, vienas drąsus giesmininkas stryktelėjo jai ant rankos. Atsargiai, švilpesiu ramindama ir masindama mažąjį tvarinį, Aila pakėlė ir prinešė paukštelį arčiau kūdikio. Džiugiai kikendamas ir tiesdamas putnius kumštukus vaikas paukštelį nubaidė.

Tada savo nuostabai Aila išgirdo aplodismentus. Plekšnojimas į šlaunis privertė ją atsisukti, ir ji pamatė, kad jai šypsosi kone visi Liūto stovyklos žmonės.

– Kaip tau tai pavyksta, Aila? Pažįstu keletą žmonių, kurie gali pamėgdžioti paukščius ar gyvūnus, tačiau tu darai tai taip puikiai, kad juos net apgauni, – tarė Tronija. – Niekad nemačiau, kad kas turėtų tiek įtakos gyvūnams.

Aila išraudo, tarsi būtų užklupta daranti kažką... neteisingai, užklupta būdama kitokia. Nepaisant visų šypsenų ir pritarimo, ji jautėsi nesmagiai. Nežinojo, kaip atsakyti į Tronijos klausimą, kaip paaiškinti, kad būdamas visiškai vienas turi visą pasaulio laiką išmokti čiulbėti kaip paukštis. Kai negali į nieką atsiremti, arklys arba liūtas tampa tavo bičiuliu. Kai nežinai, ar pasaulyje yra bent vienas į tave panašus žmogus, ieškai ryšio su bet kokiu gyvu padaru.

10

Ankstyvą popietę Liūto stovykloje veikla aprimo. Nors pagrindinis dienos valgymas paprastai vykdavo apie vidudienį, dauguma žmonių praleido vidurdienio pietus arba užkando pusryčių likučių laukdami puotos, kuri žadėjo būti puiki, kad ir neplanuota. Žmonės ilsėjosi, vienas kitas nusnūdo, kiti kartkartėmis tikrino maistą, keletas tyliai kalbėjosi. Ore tvyrojo jaudulys, ir visi laukė ypatingo vakaro.

Žeminės viduje Aila su Tronija klausėsi Digijos, kuri smulkiai pasakojo apie viešnagę Branago stovykloje ir pasiruošimą jungtuvėms. Iš pradžių Aila klausėsi susidomėjusi, tačiau kai jaunos mamutojės pradėjo kalbėti apie kažkokį giminaitį arba draugą, nė vieno kurių Aila nepažinojo, ji atsistojo ir pasiteisinusi, kad reikia patikrinti žvyres, išėjo. Digijos kalbos apie Branagą ir artėjančias jungtuves nukreipė Ailos mintis į jos santykius su Jondalaru. Jis sakė, kad ją myli, tačiau niekada nesiūlė susijungti, nekalbėjo apie jungtuves. Ailai tai buvo keista.

Ji nuėjo prie duobės, kurioje virė paukščiai. Patikrinusi įsitikino, kad ji pakankamai karšta, tada nuošaliau pastebėjo Jondalarą su Vaimezu ir Danugu: jie paprastai dirbdavo toliau nuo takų, kuriais vaikščiojo žmonės. Ji žinojo, apie ką jie kalba, o jei nebūtų žinojusi, būtų atspėjusi. Visas plotas buvo nubarstytas atlūžusiais titnago gabalais ir aštriomis atplaišomis, ant žemės prie trijų įrankių dirbėjų gulėjo ir keletas didesnių gabalų apdirbti tinkamo akmens. Ailai visada buvo smalsu, kaip galima tiek laiko praleisti kalbantis apie titnagą. Juk tikrai jau turi būti pasakyta viskas, ką galima buvo pasakyti.

Nors nebuvo itin prityrusi, kol nepasirodė Jondalaras, Aila pati gaminosi įrankius, kurie atitinkamai pasitarnavo jos poreikiams. Jaunystėje ji dažnai stebėdavo Drugą, genties įrankių dirbėją, ir mokėsi kopijuodama jo techniką. O pirmą kartą stebėdama Jondalarą Aila suprato, kad jo įgūdžiai gerokai pranoksta josios. Nors bendras supratimas apie amatą buvo panašus, galbūt netgi atitinkami gebėjimai, Jondalaro metodai ir jo pagaminti įrankiai gerokai pralenkė genties turimus. Jai buvo įdomu, kokius metodus naudoja Vaimezas, ir ji norėjo paklausti, ar kartais galėtų jį stebėti. Aila nusprendė, jog dabar tinkamas metas.

Jondalaras tą pačią akimirką pajuto, kad ji išėjo iš žeminės, tačiau stengėsi to neparodyti. Jis buvo tikras, jog ji jo vengia nuo pat pasirodymo su svaidykle stepėje. Jis nenorėjo priverstinai brukti jai savo dėmesį, jei ji nenori jo matyti. Ailai einant artyn jis pajuto didelį įtampos gumulą pilve: išsigandęs, kad ji persigalvos ir apsisuks išeiti, arba tik atrodo, jog ji ateina.

– Jei netrukdysiu, norėčiau pažiūrėti įrankių gamybos, – tarė Aila.

– Žinoma. Sėskis, – tarė Vaimezas svetingai šypsodamasis.

Jondalaras regimai atsipalaidavo; jo susiraukšlėjusi kakta išsitiesino, įsitempę žandikauliai suminkštėjo. Danugas mėgino kažką pasakyti, kai ji atsisėdo, tačiau greta jos liko be žado. Jondalaras atpažino garbinantį žvilgsnį jaunuolio akyse ir nuslopino atlaidžią šypseną. Jis juto tikrą švelnumą tam paaugliui ir suprato, kad jaunuolio veršelio akimis meilė jam grėsmės nekelia. Jis įstengs pasijusti kaip globėjiškas vyresnysis brolis.

– Ar tavo metodas visuotinai naudojamas, Jondalarai? – teiravosi Vaimezas, akivaizdžiai pratęsdamas diskusiją, kuri nutrūko pasirodžius Ailai.

– Daugiau ar mažiau. Dauguma žmonių atskiria geležtes nuo paruoštos šerdies, kad pagamintų kitus įrankius – kaltus, peilius, grandiklius ar antgalius mažesnėms ietims.

– O kaip didesnės ietys? Ar jūs medžiojate mamutus?

– Kartais, – atsakė Jondalaras. – Mes neturime tokių įgūdžių kaip kad jūs. Didesnių iečių antgaliai daromi iš kaulo – man patinka naudoti priešakines elnių kojas. Kaltu iškertamas griovelis pagal apytikrį kontūrą ir vis gilinamas, kol išsipjauna. Tada grandikliu, padirbintu iš geležtės šono, apskutama iki tinkamos formos. Kad antgalis būtų aštrus, nutrinama šlapiu smėliu.

Aila padėjo Jondalarui gaminti kaulinius iečių antgalius ir žinojo, kad jie tikrai efektyvūs. Jie buvo ilgi ir mirtini, o ietį sviedžiant stipriai, ypač iečių mėtykle, įsiskverbdavo tikrai giliai. Kur kas lengvesnės, nei ji buvo pratusi, nei tos, kurias buvo pasigaminusi pagal sunkių genties iečių pavyzdį. Jondalaro ietys, be abejonės, buvo skirtos mėtyti, ne durti.

– Kaulinis antgalis praduria giliai, – pastebėjo Vaimezas. – Jei pataikysi į gyvybiškai svarbią vietą, žvėris kris greitai, tačiau nebus daug kraujo. Sunkiau pataikyti į gyvybiškai svarbią mamuto ar raganosio vietą. Kailis tankus, oda stora, jei taikai tarp šonkaulių, vis tiek reikia prakirsti nemažą riebalų ir raumenų sluoksnį. Geras taikinys yra akis, tačiau ji mažutė ir nuolat juda. Mamutą galima užmušti pataikius ietimi į gerklę, tačiau tai pavojinga. Tenka pernelyg arti prieiti. Titnaginiai iečių antgaliai turi aštrius kraštus. Jie lengviau prakerta diržingą odą ir pasipila kraujas, todėl žvėris nusilpsta. Norint, kad nukraujuotų, geriausia taikytis į žarnas ar pūslę. Viskas įvyksta ne taip greitai, tačiau daug saugiau.

Aila buvo apstulbusi. Įrankių gamyba buvo pakankamai įdomi, tačiau ji niekada nemedžiojo mamutų.

– Tu teisus, – pripažino Jondalaras, – tačiau kaip padarai didelį tiesų ieties antgalį? Kad ir kokį būdą pasitelktum geležtei atskelti, ji visada lenkta. Tokia akmens prigimtis. Negali mesti ieties su lenktu antgaliu – prarasi taiklumą, prasiskverbimą ir tikriausiai pusę jėgos. Štai kodėl titnago antgaliai yra maži. Kol pavyksta atskelti pakankamai, kad apačioje susiformuotų tiesus galiukas, nedaug belieka.

Vaimezas pritariamai šypsodamasis palingavo galvą.

– Tiesa, Jondalarai, tačiau leisk man kai ką tau parodyti.

Vyresnysis vyras iš už nugaros paėmė sunkų oda apsuktą ryšulį ir išvyniojo. Išėmė didžiulę kirvio galvą, gigantišką, kūjo dydžio, padirbintą iš viso titnago gniutulo. Galva buvo suapvalintu drūtgaliu ir suformuota į tikrai storą kirtimo briauną, kuri siaurėjo iki smaigalio.

– Gamini kažką panašaus, esu tikras.

Jondalaras nusišypsojo.

– Taip, aš darau kirvius, tačiau tikrai ne tokius didelius. Šitas tikriausiai Talutui.

– Taip, ketinau pritaisyti ilgą kaulo kotą, bus Talutui... O gal Danugui, – tarė Vaimezas, šypsodamasis jaunuoliui. – Šitie naudojami mamutų kaulams trupinti arba iltims perpjauti. Kad jį valdytum, reikia jėgos. Talutas švaistosi juo tarsi pagaliu. Manau, Danugas dabar gali tą patį.

– Gali. Jis man nukirto baslius, – Aila dėkingai su pripažinimu pažvelgė į Danugą, o tas iškaito ir droviai nusišypsojo. Ji taip pat dirbinosi ir naudojo rankinius kirvius, tačiau ne tokio dydžio.

– Kaip tu darai kirvį? – toliau klausinėjo Vaimezas.

– Paprastai akmeniniu kūju atskeliu storą titnago plokštelę, o paskui dailinu iš abiejų pusių, kad susiformuotų ašmenys ir galiukas.

– Raneko motinos žmonės, eiteriečiai, gamino iečių galiukus dvipusiu dailinimu.

– Dvipusiu? Nuskaldant iš abiejų pusių, kaip gaminant kirvį? Kad jis išeitų pakankamai tiesus, reikėtų pradėti nuo gana didelės plokštės, o ne nuo plonos smulkios geležtės. Ar ne per daug gremėzdiška ieties antgaliui?

– Žinoma, jis storas ir sunkus, tačiau neabejotinai tobulesnis už kirvį. Ir labai efektyvus medžiojant. Nors yra tiesos. Kad perdurtum mamutą arba raganosį, reikia titnago antgalio, kuris ilgas ir tiesus, stiprus ir plonas. Kaip tokį padaryti? – teiravosi Vaimezas.

– Dvipusiu apdirbimu. Tai vienintelis būdas. Ant storos plokštės naudoju plokščio spaudimo apdirbimą, kad pašalinčiau atskalas iš abiejų pusių, – mąsliai tarė Jondalaras, mėgindamas įsivaizduoti, kaip padirbintų tokį ginklą. – Dirbant reikia smarkiai susitelkti.

– Sunkumų kelia valdymas ir akmens kokybė.

– Taip, jis turėtų būti šviežias. Dalanaras, vyras, kuris mane mokė, gyvena netoli atviros klinčių uolos, kurios apatiniame lygmenyje yra titnago. Galbūt kažkuris iš jo akmenų tiktų. Netgi tuo atveju jis turi būti kietas. Mes esame padarę keletą puikių kirvių, tačiau nežinau, kaip tokiu būdu pagamintum deramus iečių antgalius.

Vaimezas paėmė dar vieną ryšulį, susuktą į ploną minkštą odą. Jis atsargiai jį išvyniojo ir parodė kelis titnago antgalius.

Jondalaro akys išsiplėtė iš nuostabos. Jis dirstelėjo į Vaimezą, paskui į Danugą, kuris šypsojosi didžiuodamasis savo mokytoju, tada paėmė vieną

iš antgalių. Švelniai pavartė rankose, kone glamonėdamas dailiai apdirbtą akmenį.

Titnagas buvo slidus, glotnus, tarsi aliejingas ir saulės šviesoje blizgėjo žioruodamas daugybe briaunelių. Daiktas buvo gluosnio lapelio formos, kone tobulai simetriškų matmenų, ilgio per visą plaštaką nuo delno pagrindo iki pirštų galiukų. Smaigaliu prasidėjęs viename gale jis platėjo iki keturių pirštų pločio per vidurį ir vėl siaurėjo iki smaigalio kitame gale. Pasukęs jį ašmenimis į šviesą Jondalaras pamatė, kad jam tikrai trūksta būdingos išgaubtos geležtinių įrankių formos. Antgalis buvo tobulai tiesus, su skersiniu maždaug mažojo pirštelio storio pjūviu.

Jondalaras profesionaliai jautė ašmenis. Labai aštrūs, vos vos dantyti dėl randelių, likusių nuo daugybės mažų pašalintų atplaišėlių. Jis švelniai perbraukė pirštais paviršių ir pajuto mažytes bangeles, likusias po nutrynimo daugybės panašių mažyčių atplaišėlių, kad titnagui būtų suteikta tokia daili, tiksli forma.

– Jis per daug gražus, kad būtų naudojamas kaip ginklas, – pagyrė Jondalaras. – Tai meno dirbinys.

– Šitas ir nenaudojamas ginklams, – tarė Vaimezas, patenkintas kolegos pagyra. – Padariau jį kaip modelį technikai demonstruoti.

Aila ištiesė kaklą, kad apžiūrėtų tobulai padirbtus įrankius, gulinčius minkštoje odoje ant žemės. Liesti nedrįso. Ji nebuvo mačiusi šitaip dailiai padirbtų antgalių. Jų buvo įvairiausių dydžių ir rūšių. Be tų lapo formos antgalių, dar buvo asimetriškai briaunotų, kurie staigiai smailėjo vienoje pusėje, o atsikišusį galą buvo galima įstatyti į rankeną ir įrankį panaudoti kaip peilį, bei simetriškų su dailiai apdirbtais galiukais ir centruota, į kriaunas įtvirtinama dalimi, – tokie galėtų būti iečių antgaliai arba kitokios rūšies peiliai.

– Ar norėtum atidžiau juos apžiūrėti? – pasiteiravo Vaimezas.

Jos akys švytėjo iš nuostabos paėmus vieną antgalį ir ėmus apžiūrinėti, tarsi tai būtų nuostabiausias brangakmenis. Kone toks jis ir buvo.

– Titnagas toks glotnus... lyg gyvas, – tarė Aila. – Niekada nemačiau tokio titnago.

Vaimezas šypsojosi.

– Tu atskleidei paslaptį, Ailą, – tarė jis. – Būtent dėl to šie antgaliai ir atsiranda.

– Ar turi tokio titnago netoliese? – nepatikliai pasiteiravo Jondalaras. – Aš irgi nieko panašaus į tai nesu matęs.

– Ne, bijau, kad ne. O, mes galime gauti geros kokybės titnago. Didelė stovykla į šiaurę gyvena greta geros titnago kasyklos. Ten ir buvo Danugas. Tik šitas akmuo specialiai apdirbtas... ugnimi.

– Ugnimi?! – šūktelėjo Jondalaras.

– Taip, ugnimi. Karštis keičia akmens savybes. Nuo karščio jis tampa toks vienalytis ir glotnus, – Vaimezas dirstelėjo į Ailą, – toks gyvas. Karštis suteikia akmeniui ypatingų savybių, – bekalbėdamas jis paėmė gniutulą, ant kurio buvo matyti akivaizdūs ugnies pėdsakai. Jis buvo suodinas ir apanglėjęs, o kalkinga išorinė žievė buvo kur kas sodresnės spalvos, kai sueižėjusi atsivėrė po smūgio akmeniniu kūju. – Pirmą kartą tai nutiko atsitiktinai. Gabalėlis titnago įkrito į laužą. Į didelį, kaitrų laužą – žinot, kokio karščio reikia, kad degtų kaulai?

Aila supratingai palingavo galva. Jondalaras truktelėjo pečiais – jam tai neatrodė labai svarbu, tačiau Aila, regis, žinojo, apie ką kalbama, todėl jis mielai tai pripažino.

– Ketinau išridenti titnagą laukan, tačiau Nezė nusprendė, kad jei jau jis ten guli, tai bus puiki atrama indui, į kurį iš kepsnio varva syvai. Pasirodė, kad taukai, varvantys nuo kepamos mėsos, užsidega ir sugadina gerą mamuto ilties pusdubenį. Palikau jį ten Nezės paprašytas, bet pasirodė, jog tai laimingas atsitiktinumas. Vis dėlto iš pradžių akmens vos neišmečiau. Jis buvo visas apdegęs, kaip ir šis, ir vengiau jį naudoti, kol pristigau žaliavos. Perskėlęs pamaniau, kad jis sugadintas. Pažiūrėkit, suprasit kodėl, – tarė Vaimezas, duodamas kiekvienam po gabalėlį.

– Titnagas patamsėjęs ir neatrodo toks slidus, – tarė Jondalaras.

– Nutiko taip, kad aš bandžiau eiterėnų iečių antgalių metodą, mėginau jį patobulinti. Kadangi tik bandžiau, ką nauja sumanęs, pagalvojau, kad nebus svarbu, jei akmuo netobulas. O vos pradėjęs su juo dirbti pastebėjau skirtumą. Tai nutiko tik grįžus iš kelionės, Ranekas dar mažas buvo. Tobulinu iki šiol.

– Apie kokius skirtumus tu kalbi? – pasmalsavo Jondalaras.

– Pats pabandyk, Jondalarai, ir pamatysi.

Jondalaras paėmė savo kūjį – ovalo formos akmenį, įduobtą ir nudaužytą naudojant, kuris patogiai tilpo jo rankoje. Vyras pradėjo numušinėti kalkingos žievės likučius, taip ruošdamasis darbui.

– Jei prieš apdirbant titnagas labai gerai iškaitinamas, – toliau kalbėjo Vaimezas Jondalarui dirbant, – valdyti medžiagą tampa gerokai lengviau. Pritaikius spaudimą galima pašalinti labai mažas atplaišas, kur kas smulkesnes, plonesnes ir ilgesnes. Gali akmeniui suteikti praktiškai bet kokią formą.

Vaimezas apsivyniojo kairiąją ranką nedidele odos skiautele, kad apsisaugotų nuo aštrių galiukų, ir paėmė parodyti kitą titnagą, neseniai išskeltą iš apdegusio gniutulo. Dešiniąja paėmęs trumpą smailėjantį kaulo dailiklį, smailųjį galiuką jis pridėjo prie titnago krašto ir stipriai stumtelėjo, kartu pirmyn ir žemyn. Atskėlęs mažą, ilgą, plokščią akmens atplaišą, ją pakėlė. Jondalaras paėmė tą atplaišą, tada pats pabandė nuskelti akmenį. Puikiai pavyko, ir vyrą labai nustebino rezultatai.

– Turiu parodyti tai Dalanarui! Neįtikėtina! Dalanaras patobulino kai kuriuos procesus – jis turi prigimtinę nuojautą dirbti su akmeniu, kaip ir tu, Vaimezai, tačiau šitą akmenį praktiškai gali skusti. Visa tai dėl kaitinimo?

Vaimezas linktelėjo.

– Nepasakyčiau, kad skusti. Vis dėlto tai akmuo, ne taip lengva formuoti jį kaip kaulą. Jei moki akmenį apdirbti, pakaitinus tai pavyksta lengviau.

– Smalsu, kas nutiktų netiesiogiai smūgiuojant... Ar bandei naudodamas kaulo arba rago galiuką nukreipti akmeninio kūjo smūgio jėgą? Šitaip gali padaryti daug ilgesnes ir plonesnes geležtes.

Aila galvojo, kad ir Jondalaras turi prigimtinį darbo su akmeniu jausmą. Maža to, jo entuziazme ji jautė spontanišką troškimą pasidalyti atradimu su Dalanaru, galingą troškimą keliauti namo.

Slėnyje, baimindamasi susidūrimo su nepažįstamaisiais, su kitais, ji galvojo, kad Jondalaras nori išeiti tam, kad būtų su kitais žmonėmis. Anksčiau ji iki galo nesuprato, koks galingas yra troškimas grįžti namo. Tai atėjo kaip paslapties atskleidimas, kaip įžvalga; ji suprato, kad jokioje kitoje vietoje jis nebus visiškai laimingas.

Nors jai desperatiškai stigo sūnaus ir žmonių, kuriuos mylėjo, Aila nejautė namų ilgesio, kaip kad tai suprato Jondalaras: kaip troškimo grįžti į žinomą vietą, kur žmonės pažįstami ir papročiai priimtini. Palikdama gentį ji žinojo, kad niekada negrįš. Jiems ji buvo mirusi. Jei jie ją pamatytų, pagalvotų, kad ji – piktavalė dvasia. O dabar ji žinojo, kad negrįš gyventi su jais, net jei ir galėtų tai padaryti. Net trumpai pagyvenusi Liūto stovykloje ji jautėsi patogiau ir labiau namuose nei per visus gyvenimo gentyje metus. Iza buvo teisi. Ji nepriklausė genčiai. Ji buvo gimusi kitiems.

Paskendusi mintyse Aila praleido dalį tolesnės diskusijos. Išgirdusi Jondalarą paminint jos vardą, ji atsipeikėjo.

– ... manau, Ailos technika panaši į jų. Štai kur ji mokėsi. Mačiau keletą jos įrankių, tačiau niekada nemačiau juos darant, kol ji man neparodė. Įgūdžiai neblogi, tačiau ilgai užtrunkama nuo išankstinio šerdies formavimo iki paskesnių smūgių, ir čia atsiranda skirtumas tarp sunkaus plokštės įrankio ir dailaus lengvos geležtės įrankio.

Vaimezas nusišypsojo ir sulinksėjo.

– Jei tik galėtume rasti būdą padaryti geležtę tiesią. Kad ir kaip apdirbtum, peilio ašmenys po dailinimo vis tiek nebebūna tokie aštrūs.

– Galvojau apie tai, – tarė Danugas, įsiterpdamas į diskusiją. – O jeigu kaule arba rage išpjautum griovelį ir įklijuotum mažas geležtėles? Pakankamai mažas, kad būtų beveik tiesios?

Jondalaras akimirką galvojo.

– Kaip tu jas padarytum?

– Ar nebūtų galima pradėti nuo mažos šerdies? – kiek drovėdamasis pasiūlė Danugas.

– Gal ir pavyktų, Danugai, bet su maža šerdimi sunku dirbti, – pastebėjo Vaimezas. – Manau, kad reikia pradėti nuo didesnės geležtės ir suskaldyti į mažesnes...

„Jie vis dar kalba apie titnagą, – susivokė Aila. – Atrodo, niekad nepavargs. Medžiaga ir jos galimybės niekada nenustoja jų stulbinti. Kuo daugiau jie išmoksta, tuo daugiau domisi.“ Aila vertino titnagą bei įrankių gamybą, manė, kad antgaliai, kuriuos Vaimezas jiems parodė, yra puikesni negu bet kokie anksčiau matyti ir dėl savo grožio, ir dėl panaudojimo galimybių. Ji niekada negirdėjo temos aptarinėjant taip išsamiai ir smulkiai.

Paskui prisiminė savo domėjimąsi medicinos žiniomis ir gydymo magija. Laikas, kurį ji praleido su Iza ir Uba, kai gydytoja jas mokė, buvo vienas maloniausių prisiminimų.

Aila pastebėjo nuo namo ateinančią Nezę ir atsistojo pasiteirauti, ar nereikia padėti. Nors trys vyrai šypsojosi ir komentavo savo įgūdžius, ji nemanė, kad jie bent pastebės ją nueinant.

Tai nebuvo visiškai tiesa. Nors nė vienas nieko garsiai nepasakė, stebint ją nueinančią pokalbis nutrūko.

„Kokia graži jauna moteris, – galvojo Vaimezas. – Protinga, nusimananti, smalsi, daug kuo domisi. Jei būtų mamutojė, atneštų didelę nuotakos išpirką. Įdomu, kokį statusą ji suteiktų porai ir perduotų savo vaikams?“

Danugo mintys tekėjo panašia linkme, nors ne taip aiškiai dėliojosi. Sklandė miglotos idėjos apie nuotakos išpirką, jungtuves ir netgi bendrą židinį, tačiau jis nemanė, kad turi nors menkiausią galimybę. Daugių daugiausia troško tiesiog būti netoliese.

Jondalaras troško daug daugiau. Jei būtų galėjęs sugalvoti pakenčiamą dingstį, būtų atsistojęs ir drožęs iš paskos. Drauge jis bijojo pernelyg tvirtai įsipainioti. Jis prisiminė, ką jausdavo, kai moterys labai stengdavosi priversti jį jas mylėti. Išeidavo atvirkščiai: jis imdavo jų vengti ir gailėtis. Jondalaras nenorėjo Ailos gailesčio. Jis troško jos meilės.

Dusinantis tulžies gumulas įstrigo jo gerklėje pamačius iš žeminės išeinantį tamsiaodį vyrą. Jis šypsojosi Ailai. Jondalaras pabandė tą guzą nuryti, suvaldyti juntamą pyktį ir nusivylimą. Jis niekada nepatyrė šitokio pavydo ir nekentė savęs už tai. Jis buvo tikras, kad Aila imtų jo nekęsti arba, dar blogiau, pradėtų gailėti, jei sužinotų, kaip jis jaučiasi. Jondalaras paėmė didelį titnago gniutulą ir savo kūju su trenksmu jį perskėlė. Gabalas buvo su trūkumais, visas išvagotas baltos gruoblėtos kreidos, tačiau Jondalaras ir toliau daužė akmenį, trupindamas jį į vis mažesnius gabalėlius.

Ranekas matė Ailą ateinančią iš titnago apdirbimo teritorijos. Vis augantys jaudulys ir trauka, kurią jis jautė kaskart ją pamatęs, buvo nepanei-

giami. Nuo pat pradžių jį viliojo formų tobulumas. Estetiniam jo skoniui Aila tiko ne tik kaip graži pažiūrėti, tačiau traukė ir subtiliais, natūraliais grakščiais judesiais. Išlavinta akimi jis matė visas smulkmenas ir negalėjo nustatyti nė menkiausios pozos ar apsimetinėjimo. Aila elgėsi ramiai, su nepajudinamu pasitikėjimu, kuris atrodė toks natūralus, kad turėjo būti įgimtas, ir savaime lėmė savybes, kurios moterį Raneko akyse darė paslaptingą, tiesiog nežemišką.

Jis nušvito šilta šypsena. Į tokią šypseną lengva ranka nenumotum, tad Aila atsakė panašiai.

– Jau išūžė ausis kalbos apie titnagą? – pasiteiravo Ranekas, paskutinius žodžius suliedamas į vieną, todėl suteikdamas frazei kiek menkinamą atspalvį. Aila pajuto šį niuansą, tačiau nebuvo visiškai tikra dėl jo reikšmės. Ji pamanė, kad tai turėjo būti humoras, pokštas.

– Taip. Jie kalba apie titnagą. Gamina geležtes. Įrankius, antgalius. Vaimezas gamina puikius antgalius.

– Ach, jis atsinešė savo lobį, štai kas. Tu teisi, jie nuostabūs. Nesu tikras, ar jis tai žino, tačiau Vaimezas daugiau nei amatininkas. Jis menininkas.

Raukšlės išvagojo Ailos kaktą. Ji prisiminė, kaip Ranekas pavartojo šitą žodį jos svaidymui apibūdinti. Ji dar nežinojo, kada tą žodį vartoti tinkamai.

– Ar tu esi menininkas? – pasiteiravo ji.

Jis nutaisė kreivą šypseną. Jos klausimas palietė esmę temos, apie kurią jis daug galvojo.

Mamutojai tikėjo, kad Motina pirmiausia sukūrė dvasių pasaulį, ir visi daiktai jame buvo tobuli. Tada dvasios sukūrė gyvas savo kopijas, kad apgyvendintų paprastą pasaulį. Dvasia buvo modelis, šablonas, iš kurio visi daiktai kilo, tačiau nė viena kopija nebūna tokia tobula kaip originalas; netgi pačios dvasios negalėjo padaryti tobulų kopijų. Štai kodėl visi skirtingi.

Žmonės yra unikalūs, jie artimesni Motinai nei kitoms dvasioms. Motina pagimdė savo kopiją, kurią pavadino moters dvasia, tada pasirūpino, kad iš jos gimdos gimtų vyro dvasia, taip kaip kiekvienas žmogus gimsta iš moters. Tada Didžioji Motina lėmė, kad tobula moters dvasia susilietų su tobula vyro dvasia ir šitaip gimtų daug skirtingų dvasių vaikų. Motina pati

parinkdavo, kurio vyro dvasia maišysis su moters dvasia prieš įkvėpdama gyvybės jėgą į moters burną, kad ji taptų nėščia. Ir tik nedaugeliui savo vaikų, vyrų ir moterų, Motina suteikia ypatingas dovanas.

Ranekas laikė save raižytoju, gamintoju daiktų, išskaptuotų pagal gyvų ar dvasinių dalykų panašumą. Raižiniai yra naudingi daiktai. Jie įasmenina gyvas dvasias, padaro jas matomas, suvokiamas ir yra esminės priemonės tam tikroms mamutojų apeigoms bei ritualams. Tie, kurie tokius daiktus kuria, labai gerbiami; tai apdovanoti meistrai, kuriuos Motina pasirinko.

Dauguma žmonių galvoja, kad visi raižytojai, tiesą sakant, visi, gebantys kurti arba puošti daiktus, kad šie taptų kiek daugiau nei paprasčiausiai naudingi, yra menininkai. Raneko nuomone, ne visi meistrai yra vienodai apdovanoti, o gal ne visiems vienodai rūpi jų darbas. Gyvūnai ir figūrėlės, kurias jie daro, atrodo negrabios. Jis jautė, kad toks darbas įžeidžia dvasias ir Motiną, kuri juos sukūrė.

Raneko supratimu, puikiausias ir tobuliausias bet ko pavyzdys buvo grožis, ir bet kas gražaus buvo puikiausias ir tobuliausias dvasios pavyzdys; tai buvo jos esmė. Tuo jis tikėjo. Giliai, savo estetiškos sielos gelmėje, jis jautė, kad grožis turi esminę savaiminę vertę, ir buvo įsitikinęs, jog grožio užuomazga slypi visur. Nors tam tikra veikla ar objektai yra tiesiog praktiški, jis jautė, kad kiekvienas, kuris priartėja prie tobulumo bet kurioje veikloje, yra menininkas, o rezultatuose slypi grožio esmė. Vis dėlto menas skleidėsi ir pačioje veikloje, ir jos rezultatuose. Menas nebuvo paprasčiausiai gatavas produktas, tačiau ir mintis, veiksmas, visas jį sukūręs procesas.

Ranekas ieškojo grožio kone kaip šventenybės, savo paties patyrusiomis rankomis, tačiau dar labiau – iš prigimties jautriu žvilgsniu. Jis jautė poreikį save juo apsupti, ir jau pradėjo žiūrėti į Ailą kaip meno kūrinį, kaip puikiausią, tobuliausią moters išraišką, kokią tik galėjo įsivaizduoti. Ne tik jos išvaizda buvo graži. Grožis nėra statiška savybė. Tai esmė, dvasia, tai, kas pagyvina. Jis geriausiai išryškėdavo judesiuose, elgesyje, pasiekimuose. Graži moteris buvo visapusiška ir dinamiška moteris. Nors jis ir neišsakytų to šitokia daugybe žodžių, Aila jo akyse atstovavo tobulam įsikūnijimui tikrosios moters dvasios. Ji buvo moters esmė, grožio esmė.

Tamsiaodis vyras besijuokiančiomis akimis, laidantis ironiškus sąmojus, kuriuos išmoko naudoti kaip kaukes savo giliausiems troškimams paslėp-

ti, pasitelkęs savo gebėjimus siekė sukurti tobulybę ir grožį. Už pastangas mamutojai jį paskelbė tobuliausiu raižytoju, tikrai išskirtiniu menininku, tačiau, kaip ir dauguma perfekcionistų, pats Ranekas niekada nebuvo patenkintas savo kūriniais. Jis nebūtų savęs pavadinęs menininku.

– Aš raižytojas, – tarė jis Ailai. Kadangi ji akivaizdžiai sutriko, pridūrė: – Dažnas kiekvieną raižytoją pavadins menininku, – akimirką dvejojęs, nes nežinojo, kaip ji reaguos į jo žodžius, vyras pasiūlė: – Ar norėtum pamatyti keletą mano raižinių?

– Taip, – atsakė ji.

Paprastas, tiesus Ailos atsakymas akimirką jį pribloškė, paskui jis atlošė galvą ir garsiai nusikvatojo. Žinoma, o kaip dar ji galėjo sureaguoti? Jo akys prisimerkė iš džiaugsmo, ir jis pakvietė ją į žeminę.

Stebėdamas pro arką einančius Ailą su Raneku Jondalaras pasijuto prislėgtas. Jis nusiminęs užsimerkė ir nuleido galvą ant krūtinės.

Aukštas dailus vyras niekada nestokojo moterų dėmesio, tačiau stingant supratimo, kokios savybės jį daro tokį patrauklų, pats tuo netikėjo. Jis buvo įrankių dirbėjas, labiau perpratęs fiziką nei metafiziką, geriau pritaikantis neeilinį protą techniniams spaudimo ar smūgiavimo į homogeninį silicio kristalą – titnagą – aspektams suprasti. Jis suvokė pasaulį fiziniu požiūriu.

Ir save Jondalaras išreiškė fiziškai. Jam tai geriau sekėsi rankomis nei žodžiais. Ne, jis kalbėdavo aiškiai, nebuvo tylenis, tiesiog neturėjo ypatingos žodžio dovanos. Jis įgudo pakankamai gerai pasakoti istorijas, tačiau nepasižymėjo gražiakalbiais vingriais atsakymais, greitai šmaikščiai neatsikirsdavo. Jondalaras buvo santūrus ir uždaras, nemėgo kalbėti apie save, tačiau buvo jautrus klausytojas, traukiantis kitų išpažintis ir keliantis pasitikėjimą. Namuose jis buvo pagarsėjęs kaip puikus amatininkas, tačiau tos pačios rankos, kurios taip sumaniai kietą akmenį vertė puikiausiais įrankiais, gebėjo puikiai apsieiti ir su moters kūnu. Tai buvo dar vienas jo fizinės prigimties pasireiškimo būdas. Nors ir ne taip atvirai, zelandonietis

ne mažiau garsėjo ir šiuo aspektu. Moterys lakstė jam iš paskos, o žmonės laidė juokelius apie „kitą“ Jondalaro amatą.

Šituos įgūdžius jis išsiugdė panašiai kaip mokydamasis formuoti titnagą. Žinojo, kur liesti, sureaguodavo ir atliepdavo į subtiliausius signalus ir patirdavo malonumą teikdamas malonumą. Jo rankos, akys, visas jo kūnas bylojo iškalbingiau nei bet kokie jo kada ištarti žodžiai. Jei Ranekas būtų moteris, pavadintų jį menininku.

Prie kai kurių moterų Jondalaras nuoširdžiai prisirišdavo, puoselėdavo joms šiltus jausmus ir mėgavosi fiziškai bendraudamas, tačiau nė vienos nemylėjo, kol sutiko Ailą. Vis dėlto nesijautė užtikrintas, kad ji tikrai jį myli. Kaip galėtų? Juk neturi su kuo palyginti. Jondalaras buvo vienintelis jos pažinotas vyras iki tol, kol atėjo čia. Zelandonietis pripažino, kad raižytojas yra išskirtinis ir pakankamai žavingas vyras, be to, pastebėjo, kad Aila jį vis labiau traukia. Maža to, suprato, kad iš visų vyrų būtent Ranekas galėtų laimėti Ailos meilę. Jondalaras apkeliavo pusę pasaulio, kol surado moterį, kurią pamilo. Nejaugi dabar, pagaliau suradęs, taip greitai jos neteks?

Tik ar jis nusipelnė ją prarasti? Ar gali ją parsivesti žinodamas, kaip jausis jo žmonės? Nepaisant apėmusio pavydo Jondalaras ėmė svarstyti, ar jis pats yra Ailai tinkamas žmogus. Sakė sau, kad nori būti su ja sąžiningas, tačiau pačiose širdies gelmėse svarstė, ar ištvers dar kartą pamilęs ne tą moterį. Pastebėjęs Jondalaro pyktį Danugas sunerimęs pažvelgė į Vaimezą. Meistras tik palinksėjo. Jis irgi kadaise mylėjo egzotiško grožio moterį, tačiau Ranekas buvo jo židinio sūnus, gerokai vėluojantis susirasti moterį, su kuria įsikurtų ir augintų vaikus.

Ranekas nusivedė Ailą prie lapės židinio. Nors ji praeidavo pro čia kelis kartus kiekvieną dieną, rūpestingai vengė smalsiai žvalgytis į asmenines erdves. Šitas gyvenimo gentyje paprotys tiko ir Liūto stovykloje. Atviroje žeminėje privatumas buvo labiau ne uždarų durų, o atidumo, pagarbos ir pakantumo reikalas.

– Sėskis, – Ranekas mostelėjo link lovos pakylos, užtiestos minkštais puikiais kailiais. Aila apsidairė. Dabar buvo priimtina tenkinti savo smalsumą. Nors dalijosi vienu židiniu, Ranekas su Vaimezu priešingose centrinio koridoriaus pusėse susikūrė išskirtinai asmeniškas gyvenamąsias erdves.

Kitoje židinio pusėje įrankių dirbėjo teritorija atrodė visiškai paprasta. Virš lovos pakylos su kimštiniu čiužiniu ir kailiais karojo atsainiai pririšta odos užuolaida, kuri atrodė taip, tarsi metų metus nebūtų nuleista. Nuo gembių kabėjo keletas drabužių, o dar daugiau buvo sukrauta ant pakylos palei sieną, už perskyros lovos galvūgalyje.

Didžiąją patalpos dalį užėmė darbo vieta, aiškiai matoma dėl titnago gabalėlių, nuolaužų ir skeveldrų, pribirusių aplink mamuto pėdos kaulą, naudojamą ir atsisėsti, ir kaip priekalas. Ant pakylos lovos kojūgalyje buvo išdėlioti įvairiausi akmeniniai ir kauliniai kūjai, kūjeliai bei daužekliai. Vienintelė puošmena buvo Motinos figūrėlė iš mamuto ilties, pastatyta sienos nišoje. Greta jos kabėjo įmantriai išpuoštas diržas, nuo kurio krito sausų ir suvytusių žolių sijonas. Aila ir neklaususi suprato, kad diržas priklausė Raneko motinai.

Priešingai, raižytojo pusėje buvo skoningai ištaiginga. Ranekas buvo rinkėjas ir kolekcininkas, tačiau labai išrankus. Viskas buvo rūpestingai atrinkta ir išdėliota taip, kad atskleistų geriausias savybes, o turtinga forma ar tekstūra papildytų visumą. Kailius ant lovos taip ir norėjosi paliesti, o palietus būdavai apdovanojamas išskirtiniu minkštumu. Užuolaida abipus lovos, tamsiai gelsvai ruda aksominė elnena, krito tvarkingomis klostėmis ir vos juntamai, tačiau maloniai kvepėjo pušų dūmais, kurie ir suteikė tą spalvą. Grindys buvo užklotos nagingai suaustais spalvingais raštuotais kažkokių aromatingų žolių kilimėliais.

Ant pakylos vienoje lovos pusėje buvo išrikiuoti įvairiausių dydžių ir formų krepšiai. Didesniuosiuose buvo sukrauti drabužiai, išskirtinai puošniai siuvinėti karoliukais, plunksnomis ar kailiu. Kituose krepšiuose gulėjo ir nuo gembių kabėjo raižyti mamutų kaulų rankovių raiščiai bei apyrankės, kaklo vėriniai iš gyvūnų dantų, gėlavandenių moliuskų kiaukutų ir kriauklių, cilindriškų kreidos vamzdelių, natūralių ir dažytų mamutų kaulų karoliukų ir pakabučių, ryškiausiai tarp kurių išsiskyrė gintaras. Ant sienos buvo pakabinta didžiulė mamuto ilties plokštė, išraižyta neįprastais geometriniais raštais. Netgi ant gembių sukabinti medžioklės ginklai ir viršutiniai drabužiai turėjo įtakos bendram vaizdui.

Kuo daugiau Aila dairėsi, tuo daugiau visko pastebėjo. Labiausiai traukė paliesti ir daugiausia domino dailiai padirbta nišoje stovinti kaulinė Motinos figūrėlė ir raižiniai netoli Raneko darbo vietos.

Ranekas ją stebėjo, fiksavo, kur jos akys sustoja, ir suprasdavo, į ką ji žiūri. Kai pagaliau Aila atsigręžė į jį, raižytojas nusišypsojo. Jis atsisėdo prie darbo staliuko – mamuto kojos kaulo, įsodinto į žemę taip, kad plokščias, kiek įgaubtas kelio sąnarys siektų kiek virš krūtinės jam sėdint ant grindų demblio. Ant įgaubto horizontalaus darbo paviršiaus, tarp įvairiausių raižiklių ir panašių į kaltelius titnago įrankių, kuriais jis naudojosi raižydamas, gulėjo nebaigta paukščio figūrėlė.

– Su šituo aš dabar dirbu, – padavęs figūrėlę Ailai Ranekas laukė jos reakcijos.

Aila atsargiai apgaubė mamuto ilties skulptūrėlę delnais, apžiūrėjo, pasukiojo ir ėmė tyrinėti atidžiau. Paskui, iš pažiūros sutrikusi, pasuko ją vienaip, o paskui vėl kitaip.

– Paukštis, kai žiūri šitaip, – tarė ji Ranekui. – O dabar, – ji iškėlė figūrėlę, – dabar tai moteris!

– Nuostabu! Įžvelgei teisingai. Šitai ketinu ištobulinti. Noriu parodyti Motinos transformacijas, jos dvasinę formą. Noriu parodyti, kad ji, virtusi paukščiu, atskrenda čia iš dvasių pasaulio, tačiau vis tiek lieka Motina, moteris. Noriu sulieti abi formas vienoje!

Raneko tamsios akys švytėjo, jis buvo toks susijaudinęs, kad kone nespėjo pasakoti. Aila šypsojosi. Šitokio entuziazmo ji anksčiau neįžvelgė. Raižytojas paprastai atrodydavo kur kas labiau nutolęs, netgi kai juokdavosi. Vieną akimirką Ranekas priminė jai Jondalarą, kai tas plėtojo iečių mėtyklės idėją. Tai prisiminus moters kaktą išvagojo raukšlės. Tos vasaros dienos slėnyje, regis, buvo taip seniai. Dabar Jondalaras beveik niekada nesišypso, o jei ir nusišypso, kitą akimirką supyksta. Staiga jai toptelėjo, kad Jondalarui nepatiktų jos viešnagė prie lapės židinio ir pokalbis su Raneku, nepatiktų, kad ji klausosi, kaip jis susijaudinęs pasakoja apie savo pomėgius. Dėl to Aila nusiminė ir pyktelėjo.

11

– Aila, štai kur tu, – tarstelėjo Digija, praeidama pro lapės židinį. – Netrukus skambės muzika. Ateik. Ir tu, Ranekai.

Pakeliui Digija sukvietė kone visą Liūto stovyklą. Aila pastebėjo, kad ji nešasi mamuto kaukolę ir Torneko mamuto mentikaulį, išdažytą tiesiomis raudonomis linijomis bei geometrinėmis figūromis. Be to, Digija vėl pavartojo tą nežinomą žodį. Aila su Raneku taip pat išėjo į lauką.

Tamsėjančiame danguje šiaurės pusėje kaupėsi lengvi debesys, o vėjas taršė gobtuvų ir skrandų kailius. Nė vienas susirinkusių ir ratu sustojusių žmonių, regis, to nepastebėjo. Lauko židinys, kuris buvo sudėliotas su žemės kauburėliais ir keliais akmenimis, drauge išnaudojant vyraujantį šiaurės vėją, pridėjus daugiau kaulų ir truputį medienos degė karščiau. Kol kas ugnis nebuvo pernelyg pastebima, ją įveikė blizgus švytėjimas palei horizontą vakaruose.

Keletas tarsi atsitiktinai paliktų gulėti didelių kaulų puikiai pasitarnavo: ant jų greta Mamutos įsitaisė Digija su Torneku. Digija padėjo išrašytą kaukolę taip, kad ji neliestų žemės: iš dviejų pusių ji rėmėsi į kitus didelius kaulus. Dažytą mentikaulį Tornekas laikė stačią ir jį įvairiose vietose stukseno raginiu kūjo formos prietaisu, taip reguliuodamas padėtį.

Ailą pribloškė skleidžiami garsai, visiškai kitokie, nei girdėtieji viduje. Būgnai uždavė ritmą, tačiau garsas buvo išskirtinio tono, nepanašus į nieką Ailos anksčiau girdėtą. Jis rodėsi labai pažįstamas. Savo įvairove instrumentų garsai priminė jai balsus, kažką panašaus į tai, ką ji tyliai niūniuodavo sau, tačiau buvo aiškesni. Ar tai ir yra muzika?

Staiga kažkas uždainavo. Aila atsisukusi pamatė atlošusį galvą Barzeką, kurio garsus ūksmas skrodė orą. Vyras perėjo prie žemo *vibrato*, kuris pažadino gumulą Ailos gerklėje, ir baigė aštriu aukšto tono gūsiu, kažkokiu būdu likusiu kyboti ore. Atsakydami trys muzikantai pradėjo greitai mušti į mamutų kaulus ir pakartojo Barzeko garsus tokiu pat tonu ir nuotaika. Aila to pati sau paaiškinti negalėjo.

Netrukus visi jau dainavo be žodžių, tik intonacijomis ir garsais, žmonėms antrino mamutų kaulų instrumentai. Netrukus muzika ėmė keistis ir pamažu įgavo kitokį pobūdį. Ji tapo lėtesnė, labiau apgalvota, o tonas skambėjo liūdnai. Aukštu, švelniu balsu, šįkart su žodžiais, pradėjo dainuoti Fralija. Ji pasakojo istoriją apie moterį, kuri neteko savo vyro ir vaiko. Tekstas giliai palietė Ailą. Ji pradėjo galvoti apie Durką, akyse sužvilgo ašaros. Kai pakėlė akis, pamatė, kad ji tokia ne viena. Aila dar labiau susijaudino pastebėjusi, kad Krosija senu bejausmiu veidu tarsi abejingai spokso į priekį, tačiau jos skruostais srūva ašarų upeliai.

Fralijai pakartojus paskutines dainos eilutes, prisijungė Tronija, paskui ir Latija. Kartojant kitą kartą eilutė buvo pakeista, dabar kartu dainavo ir Nezė su Tulija, kurios balsas buvo sodrus, gilus kontraltas. Dar kartą pakeitus frazę, prisijungė daugiau balsų, ir muzika vėl pakeitė pobūdį. Daina ėmė pasakoti apie Motiną, žmones, dvasių pasaulį ir pradžių pradžią. Moterims priartėjus prie tos vietos, kur užgimė vyro dvasia, prisijungė ir vyrai. Vyrai ir moterys dainavo paeiliui, prasidėjo draugiškos varžytuvės tarp vyrų ir moterų balsų.

Muzika greitėjo, tapo ritmingesnė. Užplūdus energijai Talutas nusitraukė viršutinį kailį ir atsidūrė grupės viduryje keistai judindamas kojas, spragsėdamas pirštais. Pasigirdo juokas ir pritarimo šūksniai, žmonės ėmė trypti kojomis ir pliaukšėti į šlaunis, palaikydami atletiškus Taluto spyrius ir aukštus šuolius muzikos ritmu. Nenorėdamas nusileisti prie jo prisijungė Barzekas. Kai abu nuvargo, į ratą stojo Ranekas. Jo greiti žingsniai ir dar įmantresni judesiai sulaukė daugiau šūksnių ir plojimų. Prieš sustodamas jis pakvietė Vaimezą, kuris iš pradžių atsitraukė, tačiau paskui žmonių paragintas pradėjo šokį. Jo judesiai buvo visiškai kitokie.

Aila juokėsi ir šūkavo drauge su kitais, mėgavosi muzika, dainavimu ir šokiais, tačiau labiausiai džiaugėsi entuziazmu ir linksmybe, leidusiais taip

gerai jaustis. Druvezas rate ėmė demonstruoti tikrus akrobatinius triukus, paskui jį pamėgdžioti pabandė Brinanas. Jo šokiui trūko vyresniojo brolio rafinuotumo, tačiau berniukui buvo plojama už pastangas. Tai padrąsino prisidėti Krisaverą, vyriausiąjį Fralijos sūnų. Tada Tusija nusprendė, kad irgi nori šokti. Meiliai šypsodamasis Barzekas suėmė abi jos rankutes ir ėmė šokti kartu. Pasinaudojęs Barzeko užuomina Talutas susirado ir atsivedė į ratą Nezę. Jondalaras bandė įkalbėti Ailą, tačiau ji atsisakė, o paskui, pamačiusi, kaip Latija švytinčiomis akimis stebi šokėjus, atkreipė Jondalaro dėmesį į mergaitę.

– Ar parodysi man žingsnelius, Latija? – pasiteiravo jis.

Mergaitė dėkinga nusišypsojo aukštam vyriškiui ir eidama rato link paėmė jį už rankų. „Taluto šypsena“, – vėl pastebėjo Aila. Dvylikametė Latija buvo laiba ir aukšta, judėjo grakščiai. Pašalietės žvilgsniu lygindama ją su kitomis moterimis, Aila pagalvojo, kad vieną dieną Latija bus labai patraukli.

Šokti pradėjo dar daugiau moterų, o muzikai vėl pasikeitus, kone visi judėjo jos ritmu. Žmonės pradėjo dainuoti, ir Aila pajuto norą rankomis kibtis su kitais žmonėmis ir stoti į ratą. Tarp Jondalaro ir Taluto ji lingavo pirmyn ir atgal, ėjo ratu, dainavo ir šoko, o muzika vijo vis greičiau.

Galiausiai sulig paskutiniu šūksniu muzika nutilo. Žmonės juokėsi, kalbėjo, bandė atgauti kvapą. Muzikantai buvo nuvargę kaip ir šokėjai.

– Neze! Ar maistas dar negatavas? Uodžiu visą dieną, išbadėjau, – pasiskundė Talutas.

– Tik pažiūrėkit į jį, – link savojo gremėzdo linktelėjo Nezė. – Argi jis panašus į išbadėjusį? – visi nusijuokė. – Taip, maistas paruoštas. Laukiau, kol būsit pasiruošę valgyti.

– Na, aš tai pasiruošęs, – patikino Talutas.

Kol vieni nuėjo atsinešti indų, tie, kurie gamino, atnešė maistą. Kiekvienas žmogus turėjo savo indus. Lėkštės dažnai būdavo iš plokščių bizonų arba elnių dubens kaulų arba petikaulių, puodeliai ir dubenėliai buvo arba tankiai suausti, kad nepraleistų vandens, arba kartais gaminami iš elnių kaktinių kaulų nupjovus ragus. Kaip mažesni indai arba samčiai buvo naudojamos moliuskų ar kitokios geldelės, įsigytos, kaip ir druska,

iš žmonių, kurie viešėjo arba gyveno prie jūros. Pačios mažiausios geldelės atstojo šaukštus.

Mamutų dubens kaulai tarnavo kaip padėklai arba didelės lėkštės. Maistas buvo patiekiamas su dideliais samčiais, išdrožtais iš kaulų, ilčių bei elnių arba raganosių ragų, ir su tiesiais pagaliukais arba kaulais, paprastai naudojamais kaip žnyplės. Mažesnės tiesios žnyplės buvo naudojamos valgant kartu su titnaginiu valgomuoju peiliu. Taip toli žemyne reta ir ypač branginama druska buvo patiekiama atskirai ant tokių pat retų ir dailių moliuskų geldelių.

Kaip aromatas ir žadėjo, Nezės troškinys buvo sodrus ir gardus, ypač su Tulijos mažais skaldytų grūdų kepalėliais, kurie buvo verdami troškinyje. Nors dviejų paukščių toli gražu nebūtų pakakę alkanai stovyklai pamaitinti, Ailos žvyrių paragavo visi. Iškepta žemės orkaitėje mėsa buvo tokia minkšta, kad krito nuo kaulų. Mamutojų gomuriui neįprastas prieskonių derinys Liūto stovyklos buvo puikiai įvertintas. Žmonės suvalgė viską. Aila nusprendė, kad grūdų įdaras visai neblogas.

Bebaigiant valgyti savo patiekalą atnešęs Ranekas visus nustebino, nes tai nebuvo jo įprastas ypatingasis: raižytojas pasiuntė ratu lėkštę traškių mažų sausainių. Aila paragavo vieną, tada siekė kito.

– Kaip juos pagaminai? – pasiteiravo ji. – Labai skanu.

– Nemanau, kad kitą kartą juos pagaminti būtų lengva, nebent kaskart grūsdami grūdus imtume varžytis. Sutrintus į dulkes grūdus sumaišiau su lydytais mamutų taukais, pridėjau mėlynių ir išprašiau iš Nezės truputį medaus. Kepiau ant karštų akmenų. Vaimezas sakė, kad mano motinos žmonės kepti naudojo šernų taukus, tačiau nežinojo, kodėl jie tai darė. Kadangi nė neatmenu, ar esu šerną matęs, nusprendžiau apsistoti ties mamutų taukais.

– Taukų skonis beveik vienodas, – tarė Aila. – Nesu valgiusi nieko skanesnio. Tirpsta burnoje, – ji smalsiai pažvelgė į vyrą ruda oda, juodomis akimis ir tankiai susiraičiusiais plaukais, kuris, nepaisant egzotiškos išvaizdos, buvo toks pat Liūto stovyklos mamutojas kaip ir kiti. – Kodėl tu kepi?

Ranekas nusijuokė.

– Kodėl gi ne? Prie lapės židinio gyvenam tik dviese, be to, man tai patinka, nors labai džiaugiuosi gaudamas pavalgyti prie Nezės židinio. Kodėl klausi?

– Genties vyrai negamina.

– Dauguma vyrų negamina, jei neprireikia.

– Ne tai. Genties vyrai negali gaminti. Nežino kaip. Neturi virimo prisiminimų, – Aila nebuvo tikra, kad aiškina suprantamai, tačiau tada pasirodė Talutas ir pradėjo pilstyti gėrimą iš fermentuotos masės, vadinamą buza. Maža to, Aila pastebėjo, kad Jondalaras ją nužiūrinėja ir stengiasi neatrodyti nusiminęs. Ji pakėlė kaulo puodelį ir stebėjo, kaip Talutas pila buzą. Pirmą kartą paragavus jai nelabai patiko, tačiau atrodė, jog visi kiti gėrimu be galo mėgaujasi. Ji nusprendė pabandyti dar kartą.

Visiems įpylęs buzos Talutas pasiėmė savo lėkštę ir nuėjo trečią kartą įsidėti troškinio.

– Talutai! Nejaugi negana? – tarė Nezė tuo apsimestinai piktu balsu, kurį Aila pagaliau pradėjo atpažinti kaip Nezės būdą pasakyti, kad ji labai patenkinta savo dičkiu.

– Tu pranokai pati save. Tai skaniausias mano valgytas troškinys.

– Vėl perdedi. Taip sakai tik todėl, kad neišvadinčiau tavęs besočiu.

– Klausyk, Neze, – tarė Talutas, dėdamas ant žemės savo lėkštę. Visi ėmė šypsotis ir išmananČiai susižvalgė. – Kai aš sakau, kad tu geriausia, tai ir noriu pasakyt, kad tu geriausia.

Jis ją pastvėrė į glėbį ir ėmė nosimi kutenti kaklą.

– Talutai! Tu didelis meškine! Paleisk mane!

Jis padarė ko prašomas, tačiau dar paglamonėjo jos krūtinę ir pakramsnojo ausies lezgelį.

– Manau, tu teisi. Kas dar nori troškinio? Aš jau pavalgiau. Argi anksčiau man šis tas nebuvo pažadėta? – atsakė jis apsimestinai nekaltai.

– Talutai! Tu bjauresnis nei tauras per rują.

– Pirmiausia buvau ernis, paskui lokys, o dabar dar ir tauras, – nusikvatojo dičkis. – O tu tikra liūtė. Ateik prie mano židinio, – tarė jis judesiais rodydamas, jog ruošiasi ją pagriebti ir nusinešti į žeminę.

Staiga Nezė neišlaikė ir pradėjo juoktis.

– Oi, Talutai, kaip nuobodu būtų gyventi be tavęs.

Talutas išsišiepė. Meilė bei supratimas akyse jiems žvelgiant vienam į kitą skleidė šilumą. Ailą užliejo maloni šiluma. Sielos gelmėse ji jautė, kad artumas kyla iš poros gebėjimo bėgant gyvenimui ir dalijantis patirtimi priimti vienam kitą tokius, kokie jie yra.

Jų laimė Ailai kartu sukėlė ir neramias mintis. Ar ji pati kada patirs tokį pripažinimą? Ar kada nors taip gerai supras kitą žmogų? Ji sėdėjo gromuliuodama savo mintis, žvelgė kitapus upės ir dalijosi tylos akimirka su kitais. Neaprėpiamas tuščias kraštovaizdis staiga surengė stulbinamą pasirodymą. Liūto stovyklai baigiant puotauti, debesys šiaurėje išplito ir savo spindinčius paviršius atvėrė greitai besileidžiančiai saulei. Tarsi pergalės prieš vakarą, tamsos sąjungininką, vėliavos tolimajame horizonte suspindo raudonos ir oranžinės liepsnos. Didingas skriejančių spalvų spektaklis akį rėžė begėdiška prabanga, tačiau šventė buvo trumpalaikė. Nenumaldomas nakties artėjimas pakirto kaprizingą dangaus švytėjimą ir prislopino liepsningus tonus iki kraujuojančio karmino ir karneolio atspalvių. Ugnies rausva išbluko į dūminę levandų, šią įveikė pelenų purpuras, o galiausiai apsupo suodžių juoduma.

Artėjant nakčiai vėjas stiprėjo, žmones viliojo žeminės užuovėja ir šiluma. Blėstančioje šviesoje kiekvienas smėliu išsišveitė savo indus ir praskalavo vandeniu. Nezės troškinio likučiai buvo supilti į dubenį, o didžiulė virimo oda nuvalyta ir pakabinta ant rėmo džiūti. Viduje nusivilkę ir ant gembių sukabinę viršutinius drabužius, žmonės pakurstė laužus savo židiniuose.

Pavalgęs ir patenkintas Tronijos kūdikis Hatalas greitai nuėjo miegoti, tačiau trimetė Nuvija, iš paskutiniųjų kovodama su snauduliu, norėjo kartu su kitais traukti prie mamuto židinio. Aila pakėlė klupinėjančią mažylę, panešiojo ir nunešė ją Tronijai jau giliai įmigusią.

Dirstelėjusi link gervės židinio Aila pastebėjo, kad dvejų metų Fralijos sūnus Tašeris, nors ir užvalgęs iš motinos lėkštės, prašosi žįsti, o paskui pradeda muistytis ir inkšti. Aila galutinai įsitikino, kad motinos pienas pasibaigė. Vos berniukas užmigo, tarp Krosijos ir Frebeko kilęs ginčas jį pažadino. Fralija, per daug pavargusi, kad eikvotų energiją pykčiui, laikė sūnų apkabinusi, o septynmetis Krisaveras, rūsčiai nužvelgęs ginčininkus, išėjo su pro šalį traukiančiais Brinanu ir Tusija. Pakeliui susiradę Rugiją su

Raidagu, visi penki maždaug panašaus amžiaus vaikai tučtuojau pradėjo kikenti, kalbėdami žodžiais ir rankų signalais. Jie susispietė ant tuščios pakylos greta lovos, ant kurios miegojo Aila ir Jondalaras.

Druvezas su Danugu įsitaisė prie lapės židinio. Latija stypsojo netoliese, tačiau berniukai arba jos nepastebėjo, arba nenorėjo priimti į savo būrelį. Aila stebėjo, kaip galiausiai ji atsuka jiems nugarą ir nuleidusi galvą lėtai nudūlina prie jaunesnių vaikų. Aila spėjo, jog ši mergaitė tuojau taps moterimi. Jai norėjosi pasikalbėti su kitomis mergaitėmis, tačiau Liūto stovykloje Latijos bendraamžių nebuvo, o berniukai nekreipė į ją dėmesio.

– Latija, atsisėsi pas mane? – pakvietė Aila. Mergaitė pralinksmėjo ir įsitaisė greta viešnios.

Ilgu koridoriumi atėjo ir kiti tauro židinio gyventojai. Tulija su Barzeku prisijungė prie Taluto, kuris tarėsi su Mamuta. Digija atsisėdo kitapus Latijos ir nusišypsojo.

– Kur Druvezas? – pasiteiravo ji. – Visada žinojau, kad jei noriu jį rasti, pirmiausia turiu surasti tave.

– O, jis kalbasi su Danugu, – atsakė Latija. – Jie dabar visada kartu. Taip džiaugiausi, kad brolis grįžo, maniau, trise turėsim tiek temų pokalbiams. O jie nori bendrauti tik tarpusavyje.

Digija ir Aila persimetė supratingais žvilgsniais. Atėjo laikas į vaikystėje užmegztas bičiulystes pažvelgti naujoje šviesoje, pertvarkyti jas pagal suaugusiųjų santykius. Galiausiai jaunuoliai ims pažinti vienas kitą kaip vyras ir moteris, tačiau prieš tai bus sutrikę ir vieniši. Vienaip ar kitaip, Aila buvo atskirta ir atstumta beveik visą gyvenimą. Ji suprato, ką reiškia būti vienišai, kad ir apsuptai mylinčių žmonių. Vėliau, slėnyje, ji rado būdą palengvinti dar beviltiškesnę vienatvę, tad prisiminė ilgesį ir susijaudinimą mergaitės akyse, kai ji žvelgdavo į arklius.

Aila dirstelėjo į Digiją, paskui į Latiją, kad įtrauktų ją į pokalbį.

– Diena buvo tokia užimta. Visos dienos tokios užimtos. Man reikia pagalbos, galėsi man padėti, Latija? – pasiteiravo Aila.

– Padėti? Žinoma. Ką nori, kad padaryčiau?

– Anksčiau kasdien šukuodavau arklius, jodavau pasijodinėti. Dabar neturiu tiek daug laiko, o arkliams reikia dėmesio. Galėsi man padėti? Aš tau parodysiu.

Latijos akys išsiplėtė ir suapvalėjo.

– Nori, kad padėčiau rūpintis arkliais? – pašnibždomis pasiteiravo ji nustebusi. – Oi, Aila, tikrai galėsiu?

– Taip. Tol, kol čia viešėsiu, man tavo pagalba būtų didelė paspirtis, – atsakė Aila.

Visi susirinko prie mamuto židinio. Talutas, Tulija ir keletas kitų kalbėjo su Mamuta apie bizonų medžioklę. Senasis šamanas ieškojo, dabar visi tarėsi, ar derėtų paieškoti dar. Kadangi medžioklė šitaip nusisekė, buvo įdomu, ar kitos teks ilgai laukti. Mamuta sutiko pabandyti.

Didysis vadas ratu paleido buzos, fermentuoto gėrimo, kurį gamino iš švendrų šaknų krakmolo, o Mamuta ruošėsi ieškoti. Talutas pripildė Ailos puodelį. Lauke ji išgėrė beveik viską, kiek buvo įpilta, tačiau jautėsi truputį kalta, nes šakelį išliejo. Šį kartą pauostė, pateliuskavo, paskui giliai įkvėpė ir nurijo. Talutas nusišypsojo ir įpylė daugiau. Ji nusišypsojo ir vėl išgėrė. Eidamas pro šalį ir pamatęs jos puodelį tuščią, Talutas pripylė jį trečią kartą. Aila nenorėjo, tačiau atsisakyti buvo per vėlu. Ji užsimerkė ir nugurkė stiprų skystį. Prie skonio tarsi priprato, tačiau negalėjo suprasti, kodėl visiems jis taip patinka.

Staiga ją apėmė svaigulys, ausyse ėmė zvimbti, ji viską suvokė tarsi per miglą. Nė nepastebėjo, kada Tornekas pradėjo ritmiškai daužyti mamuto mentikaulį; atrodė, jog garsas sklinda jos viduje. Aila papurtė galvą ir pamėgino susikaupti. Ji sutelkė dėmesį į Mamutą, pastebėjo, kaip šamanas kažką nuryja, ir miglotai pajuto, jog tai nėra saugu. Aila norėjo jį sustabdyti, tačiau liko, kur esanti. Jis yra Mamuta, jis privalo žinoti, ką daro.

Aukštas liesas senolis balta barzda ir ilgais žilais plaukais sėdėjo sukryžiavęs kojas už kito kaukolės būgno. Paėmęs rago kūjį jis įsiklausė, tada pradėjo mušti kartu su Torneku, o paskui monotoniškai giedoti. Giesmei pritarė kiti, ir netrukus kone visa stovykla giliai įsitraukė į hipnotizuojančią sekvenciją, susidedančią iš pasikartojančių frazių tarimo pulsuojančiu ritmu mažai keičiant toną, pakaitomis su ritmišku būgnijimu, turėjusiu daugiau tono varijacijų nei balsai. Prisidėjo dar vienas būgnininkas, ir Aila pastebėjo, kad Digijos nebėra šalia.

Būgnų dūžiai atitiko smūgius Ailos galvoje. Paskui jai pasidingojo, kad girdi šį tą daugiau, ne vien giesmę ir būgnų dūžius. Įvairaus tembro, mo-

duliacijos, skirtingo aukščio ir stiprumo garsai priminė kitus, kalbančius balsus, sakančius kažką, ką Aila beveik, tačiau nevisiškai suprato. Ji bandė susitelkti, įtempė klausą, tačiau protas nebuvo aiškus, ir kuo labiau ji stengėsi, tuo sunkiau buvo tuos balsus suprasti. Galiausiai ji pasidavė ir atsidavė sūkuringam svaiguliui, kuris tarsi ją prarijo.

Paskui ji vėl išgirdo būgnus ir staiga užmigo.

Ji greitai skriejo per atšiaurią sušalusią lygumą. Apačioje driekėsi tuščias kraštovaizdis, viskas, išskyrus pačius ryškiausius orientyrus, buvo uždengta vėjo supūsto sniego skraiste. Pamažu Aila ėmė suvokti, kad yra ne viena. Bendrakeleivis regėjo tą patį ir kažkokiu nepaaiškinamu būdu valdė jų greitį ir kryptį.

Paskui neryškiai, tarsi tolimą akustinį švyturį, kaip išeities tašką, ji išgirdo skanduojančių balsų ir kalbančių būgnų triukšmą. Aiškumo akimirką išgirdo žodį, ištartą klaikiai kapotai, virpantį, apytikriai, jei ne tiksliai atitinkantį žmogaus balso aukštį, toną ir skambesį.

– Apačioje...

Paskui dar kartą:

– Apačioje banda.

Ji jautė, kad lėtėja, pažvelgė žemyn ir aukšto upės kranto užuovėjoje pamatė bizonų bandą. Didžiuliai žvėrys stengėsi stoiškai ištverti stiprią pūgą. Sniegu apkibusiais gauruotais kailiais jie stovėjo nuleidę galvas, tarsi nusvertas masyvių atsikišusių juodų ragų. Tik garai, kylantys iš šnervių bukuose snukiuose, leido spėti, kad tai gyvi padarai, o ne aplinkos detalė. Aila jautėsi traukiama arčiau, nusileido pakankamai arti, kad juos suskaičiuotų ir įžiūrėtų atskirus žvėris. Vienas jauniklis žengė kelis žingsnius, kad atsidurtų arčiau savo motinos; sena karvė, kurios rago galiukas buvo nulaužtas, papurtė galvą ir sušnarpštė. Bulius kanopa rausė žemę, nubraukė sniegą, tada ėmė rupšnoti išlindusį suvytusios žolės kupstą. Tolumoje buvo girdėti kauksmas; tikriausiai vėjo.

Tolstant vaizdas plėtėsi, ir ji užmatė tylius keturkojus pavidalus, judančius ramiai ir kryptingai. Tarp vienodų atodangų, žemiau susispietusių

bizonų bandos, sruvo upė. Aukštupyje salpa, kurioje bizonai ieškojo užuoglaudos, siaurėjo, o upė tarp aukštų krantų skubėjo per išsikišusių uolų sangrūdą ir pylėsi greitais nedideliais kriokliais. Vienintelis išėjimas buvo status akmenuotas tarpeklis, pavasarinių potvynių nuotėkis, kuris vedė atgal į stepes.

– Namai.

Ilgas žodžio balsis stipriomis vibracijomis rezonavo Ailos ausyse, ji pajudėjo ir vėl lėkė virš lygumų.

– Aila! Ar gerai jautiesi? – teiravosi Jondalaras.

Aila pajuto, kaip kūnas trūkteli, tada atsimerkė ir pamatė porą išsigandusių mėlynų akių bei nerimo raukšlių išvagotą kaktą.

– A... taip. Tikriausiai.

– Kas nutiko? Latija sakė, tu nugriuvai ant lovos, sustingai ir pradėjai trūkčioti. Paskui užmigai, ir niekas negalėjo tavęs pažadinti.

– Nežinau...

– Tu keliavai su manimi, Aila, – ištarė Mamuta.

– Keliavau su tavim? Kur? – nustebo Aila.

Senolis tiriamai ją nužvelgė. „Ji išsigandusi, – pagalvojo jis. – Nieko keista, ji to nesitikėjo. Pirmą kartą net ir pasiruošus pakankamai baisu. Nepagalvojau, kad reikia ją paruošti. Nė neįtariau, kad jos prigimtiniai gebėjimai tokie stiprūs. Netgi neišgėrė dvasių gėrimo. Šitokia galinga dovana. Ją reikia lavinti dėl jos pačios saugumo, tačiau kaip jai dabar tai pasakyti? Nenoriu, kad ji galvotų apie savo talentą kaip apie naštą, kurią turės nešti visą gyvenimą. Noriu, kad Aila suprastų, jog tai dovana, net jei ir užkrauna atsakomybę... Motina paprastai nešvaisto dovanų tiems, kurie negalėtų jų pakelti. Šiai jaunai moteriai tikriausiai ji skyrė ypatingą užduotį."

– Kur, tavo manymu, mes buvome, Aila? – pasiteiravo senasis šamanas.

– Nesu tikra. Lauke... Pūgoje, mačiau bizonus... su nulaužtu ragu... prie upės.

– Regėjai aiškiai. Nustebau pajutęs, kad tu su manimi. Turėjau suvokti, kad šitaip gali nutikti, žinojau, kad tu turi gebėjimų. Tu turi dovaną, Ailą, tačiau tau reikia mokymo, vadovavimo.

– Dovaną? – sėsdamasi pasiteiravo Aila. Ją perliejo šaltis, akimirką užvaldė baimė. Nenorėjo jokių dovanų. Ji tenorėjo vyro ir vaikų, kaip Digija ar bet kuri kita moteris. – Kokios rūšies dovaną, Mamuta?

Jondalaras matė jos išblyškusį veidą. „Ji atrodo tokia išsigandusi, tokia pažeidžiama", – galvojo jis apkabindamas Ailą. Norėjo ją globoti, ginti nuo pavojų, mylėti. Aila atsišliejo į šiltą jo kūną ir pajuto, kaip baimės slopsta. Mamuta pastebėjo subtilų jaunuolių ryšį ir įsidėmėjo tai, pridėjo tai prie savo žinių apie šią paslaptingą jauną moterį, taip netikėtai atsidūrusią tarp mamutojų. „Kodėl, – svarstė jis, – būtent tarp mūsų?"

Šamanas netikėjo, kad Ailą į Liūto stovyklą atvedė atsitiktinumas. Jo pasaulio suvokime atsitiktinumams arba sutapimams apskritai nebuvo vietos. Mamuta neabejojo, kad viskas turi tikslą, tiesioginį vadovavimą, buvimo priežastį, suprantamą ar ne. Jis buvo tikras, kad Motina ne be pagrindo nukreipė Ailą į jų stovyklą. Šį tą jis nuovokiai atspėjo, o dabar, kai daugiau sužinojo apie jos kilmę, ėmė svarstyti, ar iš dalies į šią stovyklą ji atsiųsta ne dėl jo. Mamuta žinojo, kad jis labiau nei kas kitas gali ją suprasti.

– Nesu tikras, kokios rūšies ta dovana, Aila. Motina suteikia įvairiausių dovanų. Atrodo, tu turi gydymo dovaną. Tikriausiai apsiėjimas su gyvūnais irgi yra dovana.

Aila nusišypsojo. Jei gydymo magija, kurios ji išmoko iš Izos, yra dovana, tada nieko tokio. Jei Yhaha, Lenktynininkas ir Mažylis yra Motinos dovanos, ji dėkinga. Ir pati tikėjo, kad gyvūnus jai atsiuntė didžiojo urvinio liūto dvasia. Gal ir Motina su tuo turi šį tą bendra?

– Iš to, ką sužinojau šiandien, sakyčiau, kad turi ieškojimo dovaną. Motina tau buvo dosni dovanų, – pridūrė Mamuta.

Jondalaro kaktą išvagojo rūpesčio raukšlelės. Pernelyg daug Doni dėmesio nebūtinai malonu ir pageidautina. Ir jam pakankamai dažnai aplinkiniai kartodavo, koks jis apdovanotas. Nedaug laimės tai atnešė. Staiga jis prisiminė seną baltaplaukį gydytoją, kuris tarnavo Motinai pas šaramudojus. Šamuda kartą jam pasakė, kad Motina taip gausiai jį apdovanojo, jog moterys negali jam atsispirti. Netgi pati Motina jam neatsakytų, tokia jau

jo dovana, tačiau įspėjo saugotis. Motinos dovanos nėra gryna palaima – tampi jos skolininkas. Ar tai reiškia, kad ir Aila – jos skolininkė?

Aila nebuvo tikra, jog ši naujai įvardyta dovana jai labai patinka.

– Nepažįstu Motinos, nežinau, kokios jos dovanos. Maniau, Yhaha atsiuntė urvinis liūtas, mano totemas.

Mamuta nustebo.

– Tavo totemas yra urvinis liūtas?

Aila pastebėjo senolio išraišką ir prisiminė, kaip genčiai buvo sunku patikėti, kad moterį gali ginti toks galingas vyriškas totemas.

– Taip. Šamanas pasakė. Urvinis liūtas mane pasirinko ir pažymėjo. Parodysiu, – paaiškino Aila. Ji atsirišo kelnių juosmens juostą ir nuleido vieną klešnę, kad pasimatytų kairė šlaunis ir keturi aštrių nagų palikti lygiagretūs randai – susidūrimo su urviniu liūtu įrodymas.

„Ženklai seni, ilgai gijo, – pastebėjo Mamuta. – Ji turėjo būti visai maža. Kaip gali maža mergaitė išsigelbėti nuo urvinio liūto?"

– Kaip gavai šitą žymę? – pasiteiravo jis.

– Neprisimenu... bet sapnavau.

Mamuta susidomėjo.

– Sapnavai? – padrąsino jis.

– Kartais tas sapnas grįžta. Aš esu tamsioje ankštoje vietoje. Šviesa krinta per mažą angą. Tada, – ji užsimerkė ir nurijo seiles, – kažkas užstoja šviesą. Aš bijau. Įlenda didžiulė urvinio liūto letena, aštrūs nagai. Aš rėkiu ir pabundu.

– Neseniai aš sapnavau urvinius liūtus, – tarė Mamuta, – todėl ir susidomėjau tavo sapnu. Sapnavau stepėje karštą vasaros dieną saulės spinduliuose besilepinančią urvinių liūtų šeimyną. Buvo du jaunikliai. Vienas jų, patelė, bandė žaisti su patinėliu, dideliu, rausvais karčiais. Ji letenėle kepštelėjo jam per snukį, švelniai, labiau norėdama paliesti. Didelis patinas nutempė mažylę į šoną, o paskui prispaudęs priekine letena visą nuprausė ilgu šiurkščiu liežuviu.

Aila su Jondalaru klausėsi lyg pakerėti.

– Paskui, staiga, – toliau pasakojo Mamuta, – pasigirdo triukšmas. Tiesiai į liūtus lėkė šiaurės elnių banda. Iš pradžių pamaniau, kad elniai puola – neretai sapnai turi gilesnę prasmę nei atrodo. Iš tikrųjų gyvuliai

buvo apimti panikos, o pamatę liūtus išsisklaidė. Sumaištyje jauniklės brolis buvo sutryptas. Kai viskas pasibaigė, liūtė pabandė mažylį pakelti, tačiau jo atgaivinti nepavyko. Galiausiai nusekė savo būrį tik su mažąja liūtuke.

Aila sėdėjo visiškai sukrėsta.

– Kas tau, Aila? – pasiteiravo Mamuta.

– Mažylis! Tas brolis buvo Mažylis. Aš persekiojau šiaurės elnius, medžiojau. Vėliau radau liūtų jauniklį. Atsinešiau į urvą. Išgydžiau. Užauginau kaip kūdikį.

– Liūtas, kurį tu auginai, buvo elnių sužalotas? – dabar atėjo Mamutos eilė pajusti sukrėtimą. Tai negali būti paprasčiausias sutapimas ar vietovės panašumas. Tai turi gilią prasmę. Šamanas nujautė, kad sapną apie urvinius liūtus dera aiškinti simboliškai, tačiau čia slypėjo daugiau, nei jis įsivaizdavo. Tai siekė toliau nei paieška, toliau jo ankstesnių patirčių. Jis nusprendė giliai tai apmąstyti ir jautė, jog privalo sužinoti daugiau. – Aila, gal galėtum pasakyti...

Juos pertraukė garsus ginčas.

– Tau nerūpi Fralija! Tu net nesumokėjai deramos nuotakos išpirkos! – klykė Krosija.

– O tau nerūpi niekas daugiau, tik tavo statusas! Jau pavargau klausytis apie žemą nuotakos išpirką. Sumokėjau, kiek prašei, niekas kitas nebūtų ir tiek mokėjęs.

– Ką nori pasakyt, niekas kitas nebūtų mokėjęs? Maldavai mane, kad ją tau atiduočiau. Sakei, rūpinsiesi ja ir jos vaikais. Sakei, jog mielai priimsi mane prie savo židinio...

– O argi ne? Argi to nepadariau? – rėkė Frebekas.

– Vadini tai mielu priėmimu? Kada parodei pagarbą? Kada pagerbei mane kaip motiną?

– O kada pati parodei man pagarbą? Kad ir ką pasakyčiau, vis užginčiji.

– Jei kada pasakytum ką protinga, niekam nereikėtų užginčyti. Fralija nusipelno daugiau. Pažvelk į ją, ji pilna Motinos palaiminimo...

– Mama, Frebekai, meldžiu, liaukitės, – įsiterpė Fralija. – Taip noriu pailsėti...

Ji atrodė tokia išsekusi ir išbalusi, kad Ailai kėlė nerimą. Ginčui aštrėjant ji kaip gydytoja matė, kaip tai trikdo nėščiąją. Ji atsistojo, o kojos pačios nunešė prie gervės židinio.

– Ar nematote, kad Fralija nusiminusi? – tarė ji, kai senoji su vyriškiu nutilo. – Jai reikia pagalbos. Judu nepadedat. Jūs ją sargdinat. Toks ginčas nėščiai moteriai nieko gero neduos. Ji gali netekti kūdikio.

Krosija su Frebeku nustebę įsmeigė į ją akis, tačiau Krosija atsipeikėjo greičiau.

– Matai, ar nesakiau? Fralija tau nerūpi. Tu netgi nenori, kad ji pasikalbėtų su šia išmanančia moterimi. Jei mano dukra neteks kūdikio, tai bus tavo kaltė!

– Ką ji apie tai išmano! – suurzgė Frebekas. – Užauginta šutvės purvinų gyvulių, ką ji gali išmanyti apie mediciną? Paskui čia gyvulių atsitempia. Pati ne kas kita, kaip gyvulys. Nieku gyvu neleisiu šitai bjaurybei artintis prie Fralijos. Kas žino, kokią piktąją dvasią ji atviliojo į šią buveinę? Jei Fralija neteks kūdikio, tai bus jos kaltė! Jos ir Motinos prakeiktų plokščiagalvių!

Aila atšoko, tarsi jai būtų fiziškai smogta. Nuo keiksmų atakos jai užėmė kvapą, kiti mamutojai liko be žado. Stingdančioje tyloje Aila aiktelėjo ir nuslopinusi smaugiančią raudą apsisukusi išbėgo iš žeminės. Jondalaras griebė abiejų parkas ir išlėkė iš paskos.

Aila prasistūmė pro sunkią išorinės arkos užuolaidą ir pateko tiesiai į staugiančio vėjo nagus. Audra, grasinusi visą dieną, neatnešė nei lietaus, nei sniego, tačiau su nuožmiu įniršiu stūgavo už storų žeminės sienų. Be jokių užtvarų, kurios stabdytų jo laukinius proveržius, atmosferos slėgių skirtumo dėl didelės ledo sienos šiaurėje sukeltas uraganinis vėjas pliekė beribę atvirą stepę.

Aila sušvilpė Yhaha ir visai netoliese išgirdo atsakomąjį žvengimą. Iš tamsos žeminės užuovėjoje pasirodė kumelė ir kumeliukas.

– Aila! Tikiuosi, nesumanei pasijodinėti tokiame vėjyje, – išėjęs iš žeminės sudraudė Jondalaras. – Štai, atnešiau tau skrandą. Šalta. Tikriausiai jau spėjai suledėti.

– O, Jondalarai. Negaliu čia pasilikti, – sriūbavo Aila.

– Apsivilk skrandą, – primygtinai pareikalavo Jondalaras, maukšlindamas jai per galvą drabužį, paskui apkabino. Jis seniai tikėjosi tokios scenos, kurią ką tik iškėlė Frebekas. Žinojo, kad taip turi nutikti Ailai taip atvirai papasakojus apie savo kilmę. – Dabar negali išvykti. Tik ne šitokiu oru. Kur gi tu eitum?

– Nežinau. Man nerūpi, – kūkčiojo ji. – Kuo toliau nuo čia.

– O kaip Yhaha? Ir Lenktynininkas? Netinkamas oras jiems būti lauke.

Aila nieko neatsakė, tik įsikibo į Jondalarą, tačiau nesąmoningai pastebėjo, kad arkliai ieško užuoglaudos arčiau žeminės. Ji nervinosi, kad negali pasiūlyti urvo apsaugai nuo blogo oro, kaip jie yra įpratę. Jondalaras teisus. Tikriausiai negalima išeiti tokią naktį.

– Nenoriu čia pasilikti, Jondalarai. Vos prašviesės, noriu grįžti į slėnį.

– Jei tik nori, Aila. Grįšime. Kai prašviesės. O dabar eime vidun.

12

– Žiūrėk, kiek ledo prikibę prie jų kailio, – tarė Aila, mėgindama ranka iššukuoti varveklius, gniutulais kabančius susivėlusiuose ilguose Yhaha gauruose. Kumelė suprunkštė, šiltu kvapu į šaltą ryto orą paskleisdama garų debesį, kurį aštrus vėjas greitai išsklaidė. Audra pasitraukė, tačiau debesys virš galvos vis dar atrodė grėsmingi.

– Žiemą arkliai visada lauke. Paprastai jie negyvena urvuose, Aila, – tarė Jondalaras stengdamasis, kad jo balsas skambėtų pagrįstai.

– Todėl žiemą daug arklių žūva, nors ir stengiasi blogu oru kur nors prisiglausti. Panorėję Yhaha ir Lenktynininkas visada turėjo šiltą ir sausą vietą. Jie negyvena su kaimene, nėra pratę visą laiką būti lauke. Jiems čia nėra gera vieta... ir man čia negera. Sakei, kad galėsim bet kuriuo metu išeiti. Aš noriu grįžti į slėnį.

– Aila, juk mus čia svetingai priėmė. Argi dauguma žmonių nebuvo malonūs ir dosnūs?

– Taip, mus maloniai priėmė. Mamutojai dosnūs savo svečiams, tačiau mes tik svečiai, ir atėjo metas išvykti.

Jondalaras nudelbė žvilgsnį žemyn ir ėmė mindžiukuoti. Jis norėjo šį tą pasakyti, tačiau nežinojo, kaip.

– Aila... a... Sakiau, kad kažkas panašaus gali nutikti, jei tu... jei kalbėsi apie ... a... žmones, su kuriais gyvenai. Dauguma negalvoja... apie juos taip kaip tu, – jis pakėlė galvą. – Jei dar nepasakei nieko...

– Būčiau mirusi, jei ne gentis, Jondalarai! Ar sakai, kad turėčiau gėdytis žmonių, kurie manimi pasirūpino? Manai, Iza mažiau žmogiška negu Nezė? – šėlo Aila.

– Ne, ne, ne tai turėjau omeny, Aila. Nesakau, kad turėtum gėdytis, tiesiog sakau... noriu pasakyt... neturėtum pasakoti apie tai tiems, kurie nesupras.

– Nesu tikra, kad pats supranti. Ką, tavo manymu, turėčiau pasakoti, kai manęs paklausia, kas aš tokia? Kas mano žmonės? Iš kur aš kilusi? Nebepriklausau genčiai – Braudas mane prakeikė, jiems aš mirusi, tačiau norėčiau priklausyti! Galiausiai jie bent pripažino, kad aš gydytoja. Nebūtų draudę padėti moteriai, kuriai reikia pagalbos. Ar supranti, kaip siaubinga matyti ją kenčiančią ir negalėti padėti? Aš gydytoja, Jondalarai! – bejėgiškai ir neviltingai viską išrėkusi Aila atsisuko į arklius.

Išėjusi pro žeminės angą ir pamačiusi Ailą su arkliais nekantriai prisiartino Latija.

– Ką galiu padaryti, kad padėčiau? – pasiteiravo ji plačiai šypsodamasi.

Aila prisiminė vakarykštį prašymą padėti ir pabandė susitvardyti.

– Nemanau, kad dabar reikia pagalbos. Nepasiliksiu, greitai grįšiu į slėnį, – tarė ji mamutojiškai.

Latija nusiminė.

– O... Ką gi... Tada tikriausiai nesipainiosiu po kojom, – tarė ji, eidama atgal.

Aila pastebėjo jos nusivylimą.

– Arkliams reikia iššukuoti kailius. Jie pilni ledo. Gal šiandien gali padėti?

– O, taip, – vėl nusišypsojo Latija. – Ką daryti?

– Matai, ana ten, ant žemės prie žeminės, mėtosi sausi stiebai?

– Nori pasakyti, karšuliai? – pasitikslino Latija, imdama stiebus su ovaliomis dygliuotomis išdžiūvusiomis sėklų dėžutėmis.

– Taip. Atsinešiau nuo upės pakrantės. Išeina geras šepetys. Nulaužk, šitaip, apsivyniok ranką odos skiautele. Lengviau laikyti, – aiškino Aila. Paskui privedusi mergaitę prie Lenktynininko parodė, kaip laikyti karšulį šukuojant gauruotą žieminį arkliuko kailį. Jondalaras stovėjo greta ir ramiai jį laikė, kol gyvuliukas priprato prie nepažįstamos mergaitės. Aila nuėjo laužyti ir valyti ledo, prišalusio prie Yhaha.

Latijos akivaizdoje kalbos apie išėjimą trumpam buvo pamirštos, ir Jondalaras džiaugėsi. Jis jautė, jog pasakė daugiau nei derėjo, pasakė

netikusiai, ir dabar jam trūko žodžių. Jis nenorėjo, kad Aila išeitų tokiomis aplinkybėmis. Jei išeis dabar, niekada nebenorės palikti slėnio. Kad ir kaip ją mylėjo, Jondalaras nežinojo, ar ištvertų, jei visą likusį gyvenimą tektų praleisti be kitų žmonių. Nemanė, kad ir ji galėtų. „Jau ėmė prisitaikyti, – galvojo jis. – Neturėtų jokių problemų, pritaptų bet kur, netgi tarp zelandoniečių, jei tik nekalbėtų apie... Vis dėlto ji teisi. Ką turėtų sakyti kam nors paklausus, kas jos žmonės?" Jondalaras puikiai suprato, kad parsivedus ją namo visi to klausinėtų.

– Ar visada iššukuoji ledą jiems iš kailių, Aila? – pasiteiravo Latija.

– Ne, ne visada. Slėnyje blogu oru arkliai ateina į urvą. Čia nėra vietos arkliams, – paaiškino Aila. – Greitai išeisiu. Grįšiu į slėnį, kai oras pagerės.

Nezė praėjo pro virimo židinį ir prieangį ir susiruošė į lauką. Prisiartinusi prie išorinės arkos ji lauke išgirdo balsus ir sustojo pasiklausyti. Ji baiminosi, kad po praėjusios nakties incidento Aila užsimanys išvykti. Tai reikštų, jog daugiau nebebus ženklų kalbos pamokų Raidagui ir stovyklai. Moteris spėjo pastebėti, kaip pasikeitė žmonių elgesys dabar, kai jau galėjo su juo susikalbėti. Išskyrus Frebeką, žinoma. „Apgailestauju, kad prašiau Taluto pakviesti juos jungtis prie mūsų... Tik kur Fralija būtų dabar, jei nebūčiau prašiusi? Ji negaluoja. Šitoks sunkus nėštumas..."

– Kodėl turi išeiti, Aila? – paklausė Latija. – Galėtume įrengti jiems pastogę čia.

– Tikrai, – paantrino Jondalaras. – Nebūtų sunku įtempti palapinę, suręsti pašiūrę ar ką nors panašaus netoli įėjimo. Turėtų užuoglaudą nuo stipriausių vėjų ir sniego.

– Nemanau, kad Frebekui patiktų taip arti turėti gyvulių, – pastebėjo Aila.

– Frebekas yra tik vienas, Aila, – tarė Jondalaras.

– Tik Frebekas yra mamutojas. O aš ne.

Niekas šito nepaneigė, tačiau Latija išraudo susigėdusi dėl stovyklos elgesio.

Nezė nusiskubino atgal prie liūto židinio. Ką tik pakirdęs Talutas nubloškė kailius, permetė savo didžiules kojas per lovos pakylos kraštą ir atsisėdo. Jis pasikasė barzdą, rąžydamasis kuo plačiau išskėtė rankas ir baisin-

gai nusižiovavo. Paskui vyras nutaisė skausmingą grimasą ir susiėmė galvą rankomis. Pakėlęs akis pamatė Nezę ir mieguistai nusišypsojo.

– Vakar padauginau buzos, – pasiguodė jis stodamasis, pasistvėrė tuniką ir apsivilko.

– Talutai, Aila planuoja išvykti vos tik orai pagerės, – pranešė Nezė.

Dičkis susiraukė.

– To ir bijojau. Labai blogai, vyliausi, kad jie peržiemos pas mus.

– Ar galime ką nors padaryti? Kodėl dėl netikusio Frebeko būdo jie turi išeiti, kai visi kiti nori, kad jie pasiliktų?

– Nežinau, ką galėtume padaryti. Ar kalbėjaisi su ja, Neze?

– Ne, girdėjau pokalbį lauke. Aila pasakė Latijai, kad čia nėra vietos arklių pastogei, blogu oru jie įpratę būti urve. Latija pasiūlė suręsti pašiūrę, o Jondalaras – palapinę ar ką nors panašaus prie įėjimo. Aila atsakė nemananti, jog Frebekui patiks taip arti turėti gyvulių, ir aš supratau, kad ji turėjo omenyje ne arklius.

Talutas kartu su Neze traukė link išėjimo.

– Tikriausiai galėtume sumeistrauti pastogę arkliams, – tarė jis. – Tik jei ji nori išeiti, nepriversime pasilikti. Ji net ne mamutojė, o Jondalaras yra zel... zela... kad ir kaip ten būtų.

Nezė jį sustabdė.

– Ar negalėtume padaryti ją mamutoje? Juk ji sakė, kad neturi žmonių. Galėtume ją įdukrinti, o paskui judu su Tulija atliktumėte įvesdinimo į Liūto stovyklą apeigas.

Talutas patylėjo, svarstė.

– Nesu tikras, Neze. Šiaip sau, be niekur nieko, nevirsti mamutoju. Visi turi sutikti, be to, reikia keletą gerų priežasčių per vasaros susirinkimą pateikti tarybai. Be to, sakei, kad ji išeina, – Talutas atitraukė užuolaidą ir nuskubėjo prie daubos.

Nezė pastovėjo už arkos stebėdama Taluto nugarą, paskui nukreipė žvilgsnį į aukštą šviesiaplaukę moterį, kuri šukavo storą šieno spalvos kumelės kailį. Atidžiai ją nužiūrinėdama Nezė ėmė svarstyti, kas tokia ji iš tikrųjų yra. Aila neteko šeimos pusiasalyje pietuose, todėl jos žmonės galėjo būti mamutojai. Ne viena stovykla vasaroja prie Berano jūros, o pusiasalis ne daug toliau. Vis dėlto kažkodėl vyresnioji moteris abejojo. Mamutojai

žino, kad ten plokščiagalvių teritorija, ir paprastai laikosi atokiau. Be to, kai kurie Ailos bruožai nepriminė mamutojų. Gal jos šeima buvo šaramudojai, tie upės žmonės, gyvenantys vakarų pusėje, pas kuriuos buvo apsistojęs Jondalaras? O gal sangėjai iš šiaurės rytų? Nezė nežinojo, ar jie nukeliauja taip toli į pietus, net iki jūros. Gal jos žmonės buvo nepažįstami klajokliai? Sunku pasakyti, tačiau viena buvo aišku: Aila ne plokščiagalvė... Ir vis dėlto anie ją priglaudė.

Iš žeminės išėjo Barzekas su Torneku, jiems įkandin – Danugas su Druvezu ir mostelėjo rytinius pasveikinimus Nezei, kaip kad Aila buvo jiems parodžiusi; Liūto stovykloje tai jau darėsi įprotis, ir Nezė tai skatino. Kitas pasirodė Raidagas, mostelėjo pasisveikinimą ir nusišypsojo. Ji mostelėjo ir nusišypsojo atsakydama, tačiau kai jį apkabino, šypsena išblėso. Raidagas atrodė prastai. Jo veidas buvo pabrinkęs ir išblyškęs, vaikas atrodė labiau pavargęs nei paprastai. Tikriausiai sirgo.

– Jondalarai! Štai kur tu, – šūktelėjo Barzekas. – Pagaminau vieną tų mėtyklių. Einam į stepę išbandyti. Pasakiau Tornekui, kad nedidelė mankšta padės atsikratyti galvos skausmo po vakarykščio. Eini kartu?

Jondalaras dirstelėjo į Ailą. Mažai tikėtina, kad šį rytą jie ką nors nuspręs, o Lenktynininkas irgi atrodė visiškai patenkintas Latijos rodomu dėmesiu.

Kol vyrai laukė, Aila pastebėjo, kad Danugas su Druvezu tarsi vengia Latijos pastangų pelnyti jų dėmesį, nors ištįsęs raudonplaukis jaunuolis droviai jai šypsojosi. Latija nelinksmai nulydėjo su vyrais nueinančius brolį ir pusbrolį.

– Galėjo pakviesti ir mane eiti kartu, – sumurmėjo ji panosėje, tada ryžtingai nusisuko ir ėmė šukuoti Lenktynininką.

– Nori išmokti svaidyti ietis mėtykle, Latija? – pasiteiravo Aila, prisiminusi dienas, kai pati stebėjo išeinančius medžiotojus ir troško eiti kartu.

– Jie galėjo mane pakviesti. Visada įveikdavau Druvezą žaidžiant su lankais ir strėlytėmis, tačiau jie į mane nė nedirstelėjo, – pasiskundė Latija.

– Pati parodysiu, jei nori, Latija. Kai iššukuosim arklius, – pažadėjo Aila.

Latija dirstelėjo į Ailą. Ji prisiminė stulbinantį moters pasirodymą su iečių mėtykle bei svaidykle, pastebėjo, kaip jai šypsosi Danugas, ir staiga viską suprato. Aila nemėgino pritraukti į save dėmesio, ji tiesiog ėjo pir-

myn ir darė, ką sumaniusi, tačiau darė tai taip puikiai, kad žmonės buvo priversti pastebėti.

– Norėčiau, kad mane pamokytum, Aila, – tarė ji. Paskui, patylėjusi, pridūrė: – Kaip tau pavyksta taip šauniai? Noriu pasakyt, su mėtykle ir svaidykle?

Aila pagalvojusi pasakė:

– Labai norėjau ir treniravausi... labai daug.

Šlapia barzda, prisimerkęs nuo upės atėjo Talutas.

– O, mano galva, – perdėtai suaimanavo jis.

– Talutai, kodėl susišlapinai barzdą? Tokiu oru gali susirgti, – sunerimo Nezė.

– Aš ir taip sergu. Panardinau galvą į ledinį vandenį, bandžiau atsikratyti skausmo. Ojojoj!

– Niekas nevertė šitiek maukti. Eik vidun, išsidžiovink.

Aila dirstelėjo į jį susirūpinusi ir truputį nustebo, kad Nezė tarsi nerodo daug užuojautos. Atsikėlus jai taip pat skaudėjo galvą, truputį pykino. Ar tai sukelia gėrimas? Buza, kuri visiems taip patinka?

Yhaha pakėlė galvą, sužvingo, o paskui stuktelėjo Ailai. Nuo ant kailio prikibusio ledo arkliams nieko neskaudėjo, nors dideli luitai būdavo sunkūs. Jie mėgavosi šukavimu ir dėmesiu, tad kumelė pastebėjo, kad Aila sustojo paskendusi mintyse.

– Yhaha, liaukis. Maža mano dėmesio, tiesa? – tarė Aila naudodama bendravimo formą, kurią paprastai pasitelkdavo kalbėdamasi su arkliu.

Nors jau buvo girdėjusi anksčiau, Latija vis dar truputį baiminosi Ailos tobulai mėgdžiojamo Yhaha žvengimo. Be to, ji pastebėjo ir ženklų kalbą, nors nebuvo tikra, ar suprato gestus.

– Tu gali kalbėtis su arkliais! – šūktelėjo mergaitė.

– Yhaha yra draugė, – tarė Aila, tardama arklio vardą taip kaip Jondalaras, nes daugumai stovyklos žmonių priimtiniau buvo girdėti žodį negu žvengimą. – Labai ilgai – vienintelė draugė, – ji paglostė kumelę, tada žvilgsniu įvertino jaunojo arkliuko kailį, paglostė ir jį. – Man regis, pakaks šukuoti. Stveriam mėtyklę ir einam treniruotis.

Jos nuėjo į žeminę ir pakeliui prie ketvirtojo židinio praėjo pro Talutą, kuris atrodė apgailėtinai. Aila paėmė savo iečių mėtyklę, saujelę iečių, o

išeidama pastebėjo likučius paprastųjų kraujažolių arbatos, kurią užsiplikė sau nuo rytinio galvos skausmo. Sausi gėlės skėčiai ir trapūs plunksniški lapai vis dar buvo prikibę prie stiebo, kuris augo greta karšulių. Pikantiškos ir aromatingos, kol šviežia, prie upės augusios kraujažolės gyvybines galias iščiulpė lietus ir saulė. Suvytęs augalėlis priminė jai tuos, kuriuos ji surinko ir išsidžiovino anksčiau. Be galvos skausmo, Ailai kėlė nerimo ir skrandis, todėl ji nusprendė į arbatą įberti ir truputį gluosnių žievės.

„Gal tai padėtų Talutui", – pagalvojo Aila, nors pagal jo skundo garsą ji spėjo, kad geriau padėtų vaistai iš paprastųjų skalsių, kuriuos ji ruošdavo nuo ypač stiprių galvos skausmų. Tiesa, tai buvo labai stiprūs vaistai.

– Išgerk, Talutai. Nuo galvos skausmo, – tarė ji praeidama. Jis silpnai nusišypsojo, paėmė puodelį ir išgėrė, nelabai ko tikėdamasis, tačiau džiaugdamasis užuojauta, kurios niekas daugiau, regis, nesiteikė siūlyti.

Šviesiaplaukė moteris su mergaite kopė šlaitu link ištrypto tako, kur anksčiau vyko varžybos. Užlipusios pamatė, kad ten treniruojasi anksčiau išėjusių vyrų ketveriukė, tad jos patraukė į kitą pusę. Yhaha su Lenktynininku sekė įkandin. Latija nusišypsojo tamsiai rudam arkliukui, kai jis sužvengė ir atkragino galvą. Paskui jis ėmė ganytis greta savo motinos, o Aila rodė Latijai, kaip mesti ietį.

– Laikyk šitaip, – aiškino Aila, horizontaliai paėmusi siaurą medinį apie dviejų pėdų ilgio įtaisą. Pirmą ir antrą dešinės rankos pirštus ji įmovė į odos kilpas. – Dabar įstatyk ietį, – pasakojo ji toliau, atremdama kokių šešių pėdų ilgio ieties kotą į griovelį, išpjautą per visą įtaiso ilgį. Aila įtaikė kabliuką, išdrožtą kaip stabdis, į buožės galą ir paleido ietį. Ilgas laisvas iečių mėtyklės galas pakilo, suteikdamas papildomo ilgio bei keliamosios jėgos, ir ietis greitai ir galingai nuskriejo. Aila padavė įtaisą Latijai.

– Šitaip? – teiravosi mergaitė, laikydama iečių mėtyklę taip, kaip rodė Aila. – Ietis ilsisi šiame griovelyje, aš prakišu pirštus pro kilpas, kad prilaikyčiau, o galą pritaisau prie šios galinės dalies.

– Gerai. Dabar sviesk.

Latija nusviedė ietį gana toli.

– Ne taip ir sunku, – tarė ji patenkinta savimi.

– Ne, ietį sviesti nesunku, – pripažino Aila. – Sunku priversti ietį skrieti ten, kur nori.

– Nori pasakyt, pataikyti. Kaip strėlytę pataikyti į lanką.

Aila nusišypsojo.

– Taip. Reikia praktikos, kad strėlytė pataikytų į lanką... pataikytų į konkretų lanką, – ji pastebėjo Frebeką, ateinantį pažiūrėti, ką veikia vyrai, ir staiga suvokė, kad vis dar kalba neteisingai. Pagalvojo, kad nepakenktų pasitreniruoti. Tik argi tai svarbu? Juk čia nepasiliks.

Latija treniravosi, o Aila ją mokė. Jos abi taip įsitraukė, kad nė nepastebėjo ateinančių vyrų, kurie patys baigė svaidyti, kad pažiūrėtų, kaip treniruojasi moterys.

– Puiku, Latija! – mergaitei pataikius į taikinį sušuko Jondalaras. – Pasirodys, kad tu šauniausia iš visų! Man regis, šitie berniukai pavargo ir verčiau atėjo pažiūrėti, kaip sekasi tau.

Danugas su Druvezu atrodė sutrikę. Jondalaro erzinimuose buvo tiesos, tačiau Latija švytėjo šypsena.

– Aš būsiu geriausia iš visų. Ketinu treniruotis tol, kol pavyks, – pareiškė ji.

Jie nusprendė, kad jau pakankamai pasitreniravo, ir nudrožė žemyn į žeminę. Kai pasiekė arką, iššoko Talutas.

– Aila! Štai kur tu. Kokio ten gėrimo man davei? – pasiteiravo jis, eidamas artyn.

Ji žengė žingsnį atgal.

– Kraujažolių su trupučiu liucernų, kiek aviečių lapų ir...

– Neze? Girdi? Išsiaiškink, kaip tai išvirti. Man nustojo skaudėti galvą! Jaučiuosi kaip naujagimis, – jis apsidairė. – Neze?

– Ji su Raidagu nuėjo prie upės, – paaiškino Tulija. – Šįryt berniukas atrodė pavargęs, ir Nezė nemanė, kad jis turėtų taip toli eiti. O Raidagas pasakė, kad nori eiti kartu... Gal jie nori pabūti kartu... nesu tikra dėl ženklų. Sakiau, aš irgi eisiu ir padėsiu atgal nešti vaiką arba vandenį. Kaip tik ten einu.

Tulijos pastaba prikaustė Ailos dėmesį daugiau nei dėl vienos priežasties. Ji jautė tam tikrą susirūpinimą dėl vaiko, tačiau ne tik tai. Ji aiškiai pajuto, kaip pasikeitė Tulijos požiūris. Dabar jis buvo „Raidagas“, o ne tiesiog „berniukas“, be to, ji paminėjo, ką jis sakė. Tulijai Raidagas tapo žmogumi.

– Ką gi... – sudvejojo Talutas nustebęs, kad Nezės čia nėra, paskui, lyg priekaištaudamas sau, kad tikėjosi, jog ji bus, sukikeno. – Ar papasakosi man, kaip jų pasigaminti Aila?

– Taip,– pažadėjo ji, – papasakosiu.

Jis akivaizdžiai apsidžiaugė.

– Jei ketinu gaminti buzą, turėčiau žinoti vaistus nuo pagirių.

Aila nusišypsojo. Nepaisant stoto, raudonplaukis vadas turėjo kažkokio meilumo ir žavesio. Ji neabejojo, kad supykęs jis būna grėsmingas. Jis buvo ne tik stiprus, bet ir vikrus bei greitas. Jam tikrai nestigo sumanumo, tačiau jame buvo ir švelnumo. Jis buvo atsparus pykčiui. Nors jis nepasididžiuodavo pajuokauti kieno kito sąskaita, dažnai juokdavosi ir iš savo silpnybių. Jis nuoširdžiai susirūpinęs tvarkė žmogiškas žmonių problemas, o jo užuojauta siekė toliau nei jo paties stovykla.

Staiga visų dėmesį patraukė garsus riksmas. Vos dirstelėjusi į jo pusę Aila pasileido šlaitu link upės; keletas žmonių nubėgo įkandin. Nezė klūpojo prie mažos figūrėlės ir sielvartingai raudojo. Tulija stovėjo greta sutrikusi ir bejėgė. Atbėgusi Aila pamatė, kad Raidagas guli be sąmonės.

– Neze? – savo išraiška Aila teiravosi, kas atsitiko.

– Mes kilome šlaitu, – pradėjo aiškinti Nezė. – Staiga jis ėmė sunkiai kvėpuoti. Nusprendžiau jį panešti, bet dėdama ant žemės vandenmaišį išgirdau, kaip jis suriko iš skausmo. Kai pakėliau akis, jis šitaip gulėjo.

Aila pasilenkė ir rūpestingai apžiūrėjo Raidagą. Pirma uždėjo ranką, paskui priglaudė ausį prie krūtinės, čiuopė kaklą po žandikauliu. Ji dirstelėjo į Nezę su nerimu akyse, tada atsisuko į vadę.

– Tulija, nešk Raidagą į žeminę, prie mamuto židinio, greičiau! – paliepė ji.

Aila pirma įpuolė pro arką ir nuskubėjusi prie pakylos savo lovos kojūgalyje ėmė kuistis po savo mantą, kol rado neįprastą krepšelį, pagamintą iš viso ūdros kailio. Ant lovos išvertusi viską, kas jame buvo, moteris ėmė raustis paketų ir nedidelių maišelių krūvoje. Ji dėmesį kreipė tik į maišelio formą bei spalvą, virvelės rūšį bei mazgų skaičių ir išsidėstymą.

Jos mintys skriejo. „Tai širdis, žinau, kad bėda yra jo širdis. Negerai. Ką turėčiau daryti? Ne tiek jau daug žinau apie širdį. Niekas Bruno gentyje neturėjo bėdų dėl širdies. Privalau prisiminti, ką aiškino Iza ir ta kita gydy-

toja iš genties susirinkimo. Jos gentyje du žmonės turėjo širdies problemų. Pirmiausia galvok, visada sakydavo Iza, kas yra blogai. Jis išblyškęs ir patinęs. Jis sunkiai kvėpuoja, jam skauda. Pulsas silpnas. Jo širdis turėtų dirbti smarkiau, stipriau stumti. Ką geriausia naudoti? Gal durnaropes? Nemanau. O jeigu eleborus? Beladonas? Drignes? Rusmenes? Rusmenės... Rusmenių lapai. Per stipru. Tai gali jį pribaigti. Tik jis mirs be pakankamai stiprių vaistų, kurie priverstų jo širdį vėl plakti. Taigi, kiek vartoti? Reikia virti ar mirkyti? O, taip norėčiau prisiminti, kaip darydavo Iza. Kur mano rusmenės? Nejaugi neturiu?"

– Aila, kas nutiko?

Pakėlusi akis Ailą greta išvydo Mamutą.

– Raidagas... jo širdis. Jį atneša. Ieškau augalo. Aukštas stiebas, žiedeliai karo žemyn... purpuriniai su raudonais taškeliais viduje. Dideli lapai, apačioje kaip kailis. Priverčia širdį... stumti. Žinai? – Aila jautėsi sugniuždyta, nes jai trūko žodžių. Vis dėlto ji kalbėjo aiškiau, nei manė pati.

– Žinoma, kitas rusmenės pavadinimas – pirštukai. Žolė labai stipri... – Mamuta pažvelgė Ailai tiesiai į akis ir giliai įkvėpė.

– Taip, bet būtina. Reikia sugalvoti, kiek... štai krepšelis! Iza liepė visada nešiotis.

Kaip tik tuo metu įėjo Tulija mažu berniuku nešina. Aila griebė nuo lovos kailį, paklojo jį prie ugniakuro ant žemės ir parodė moteriai vaiką ten paguldyti. Ailai už nugaros stovėjo Nezė, visi kiti irgi speitėsi aplink.

– Neze, nuvilk skrandą. Praskleisk drabužius. Talutai, čia per daug žmonių. Reikia erdvės, – nurodinėjo Aila nė nesuvokdama, kad viskam vadovauja. Ji atrišo nedidelį odos krepšelį, pauostė jo turinį ir susirūpinusi pažvelgė į senąjį šamaną. Paskui, metusi žvilgsnį į be sąmonės gulintį vaiką, pasiryžo.

– Mamuta, reikia karštos ugnies. Latija, atnešk virimo akmenų, dubenį vandeniui, puodelį gerti.

Kol Nezė atlaisvino drabužius, Aila pakišo dar kailių, kad pakeltų berniuko galvą. Talutas nurodinėjo stovyklos žmonėms atsitraukti, kad duotų Raidagui oro, o Ailai – erdvės veikti. Latija nekantriai kurstė laužą, kurį užkūrė Mamuta, mėgindama priversti akmenis įkaisti greičiau.

Aila patikrino Raidago pulsą: jį apčiuopti buvo sunku. Moteris priglaudė ausį prie vaiko krūtinės. Jis alsavo paviršutiniškai, gergždžiančiai. Jam reikėjo pagalbos. Aila atlošė Raidago galvą, kad atlaisvintų kanalą orui, tada užsikniaubė burna virš jo burnos norėdama į plaučius įpūsti oro, kaip jau buvo dariusi Nuvijai.

Mamuta kurį laiką ją stebėjo. Aila atrodė pernelyg jauna, kad turėtų daug gydymo patirties, ir tikrai jis kartą pastebėjo jos neryžtingumą. Dabar moteris buvo rami, susitelkusi į vaiką, ramiai ir užtikrintai davė nurodymus.

Jis linktelėjo sau, tada atsisėdo už mamuto kaukolės būgno ir apgalvotai pradėjo mušti ritmą, lydimą tylios monotoniškos giesmės, kuri, kad ir kaip keista, palengvino Ailos juntamą įtampą. Gydančią giesmę greitai pasigavo visa stovykla; ir žmonėms kiek palengvėjo pasijutus naudingiems. Tornekas su Digija prisijungė su savo instrumentais, paskui pasirodė Ranekas su barškančiais žiedais, pagamintais iš mamutų ilčių. Būgnų ritmas, giesmė ir tarškynės nebuvo garsūs ir valdingi, jie švelniai pulsavo ir ramino.

Galiausiai vanduo užvirė ir Aila, į delną atseikėjusi reikiamą kiekį džiovintų rusmenių lapų, subėrė juos į vandenį dubenyje. Paskui laukė, leido jiems įmirkti ir stengėsi išlikti rami, kol galiausiai skysčio spalva ir intuicija pasakė, kad gėrimas tinkamai paruoštas. Truputį skysčio iš virimo dubens ji įpylė į puodelį, tada apkabinusi Raidago galvą pasidėjo ją ant kelių ir akimirkai užsimerkė. Šių vaistų nedera vartoti lengva ranka. Netinkama dozė berniuką nužudytų, o kiekvieno augalo lapeliuose slypėjo skirtinga jėga.

Aila atsimerkė ir išvydo porą gyvų mėlynų akių, kupinų meilės ir susirūpinimo. Ji su dėkingumu probėgšmais nusišypsojo Jondalarui, pakėlė puodelį prie savo lūpų ir įkišo liežuvį tikrindama vaisto stiprumą. Tada įpylė kartaus gėrimo vaikui į burną.

Nuo pirmo gurkšnio jis užsikosėjo, tačiau pamažu ėmė busti. Atpažinęs Ailą Raidagas pabandė nusišypsoti, tačiau veidą iškreipė skausmo grimasa. Ji pamažu sugirdė jam daugiau vaistų, o pati atidžiai stebėjo vaiko reakcijas: odos temperatūros ir spalvos pokyčius, akių judesius, kvėpavimo gilumą. Liūto stovyklos žmonės taip pat nekantriai stebėjo. Jie nė nesuvokė, kiek daug vaikas jiems reiškia, kol jo gyvybei neiškilo pavojus. Raidagas

užaugo kartu su jais, jis buvo vienas iš jų. Pastaruoju metu žmonės pradėjo suvokti, kad jie ne tiek jau daug ir skiriasi.

Aila nepajuto, kada ritmas ir giesmė nuščiuvo, tačiau įtampos kupinoje žeminėje tylus ir gilus Raidago įkvėpimas nuskambėjo kaip pergalingas riksmas visiškoje tyloje.

Kai berniukas antrą kartą giliai įkvėpė, Aila pastebėjo lengvą raudonį ir pajuto, kad jos nuogąstavimai po truputį menksta. Vėl pasigirdo ritmas, tik pakitusiu tempu, pravirko vaikas, kažkas murmėjo. Ji padėjo puodelį, patikrino pulsą Raidago kakle, čiuopė krūtinę. Berniukas kvėpavo lengviau, nebe taip skausmingai. Ji pakėlė galvą ir pamatė, kaip Nezė jai šypsosi ašarų kupinomis akimis. Ji nebuvo viena.

Aila laikė berniuką, kol buvo tikra, kad jis patogiai ilsisi, o paskui laikė tik todėl, kad pati to norėjo. Jei būtų pusiau užsimerkusi, būtų kone pamiršusi stovyklos žmones. Beveik galėjo įsivaizduoti šį berniuką, kuris toks panašus į jos sūnų, kaip tikrai tą vaiką, kurį ji pagimdė. Ašaros, drėkinusios jos skruostus, sruvo ne tik dėl vaiko glėbyje, – ji ašarojo ir dėl savęs, ir dėl sūnaus, kurį taip troško išvysti.

Galiausiai Raidagas užmigo. Išmėginimas iš jo pareikalavo daug jėgų, taip pat ir iš Ailos. Talutas paėmė berniuką ir nunešė į lovą, tada Jondalaras padėjo atsistoti Ailai. Jis stovėjo ją apkabinęs, o ji į jį atsišliejo, jausdamasi išsekusi ir dėkinga už paramą.

Palengvėjimo ašaros pasirodė daugumos susirinkusiųjų akyse, tačiau tinkamus žodžius sunku buvo surasti. Jie nežinojo, ką pasakyti jaunai moteriai, kuri išgelbėjo jų vaiką. Jie šypsojosi, pritariamai linkčiojo, šiltai ją lietė, keletas kažką sumurmėjo, vargiai aiškiau nei šiaip garsus. Ailai to visiškai pakako. Tą akimirką girdėdama per daug dėkingumo ar pagyrimo žodžių ji būtų pasijutusi nejaukiai.

Įsitikinusi, kad Raidagas patogiai paguldytas, Nezė atėjo šnektelti su Aila.

– Maniau, jis numirė. Negaliu patikėt, kad jis tik miegojo, – tarė ji. – Tie vaistai puikūs.

Aila linktelėjo.

– Taip, bet stiprūs. Jam reikės jų gerti kiekvieną dieną, truputį, ne per daug. Turės gerti su kitais vaistais. Paruošiu. Gaminsi kaip arbatą, tačiau

truputį pavirsi. Parodysiu. Duosi mažą puodelį iš ryto, kitą – prieš miegą. Naktį jis daugiau šlapinsis, kol patinimas praeis.

– Ar tie vaistai jį pagydys, Aila? – viltingai pasiteiravo Nezė.

Aila palietė moters ranką ir pažvelgė tiesiai į akis.

– Ne, Neze. Jokie vaistai jo nepagydys, – atsakė ji tvirtu, tačiau gailesčio kupinu balsu.

Nezė paklusniai nulenkė galvą. Ji visą laiką tai žinojo, tačiau Ailos vaistai taip stebuklingai atgaivino Raidagą, kad jai teliko tikėtis visiško pagijimo.

– Vaistai padės. Raidagui bus truputį geriau. Neskaudės šitaip, – tęsė Aila. – Daug neturiu. Daugiau vaistų palikau slėnyje. Nemaniau, kad iškeliaujam ilgam. Mamuta pažįsta rusmenes, gal kiek turi.

– Aš turiu ieškojimo dovaną, Aila, – prabilo Mamuta. – Menkai išmanau mediciną, tačiau Vilko stovyklos mamuta yra gera gydytoja. Nusiųsime ką nors paklausti, gal ji kiek turi, kai oras pasitaisys. Nors tai užtruks kelias dienas.

Aila tikėjosi, kad jai pakaks rusmenių lapų širdies stimuliantams pagaminti, kol kas nors nukaks į Vilko stovyklą pargabenti daugiau. Labiausiai ji troško turėti ir kitas savo paruošas. Ji nepasitikėjo kitų metodais. Visada labai atsargiai džiovindavo didelius pūkuotus lapus: lėtai, vėsioje tamsioje vietoje, ne saulėje, kad išliktų kuo daugiau aktyviųjų elementų. Tiesą sakant, būtų norėjusi turėti visas savo rūpestingai paruoštas vaistines žoles, tačiau jos liko nedideliame urve slėnyje.

Lygiai taip pat kaip Iza, Aila nuolat nešiojosi ūdros kailio vaistų krepšelį, kuriame buvo tam tikrų šaknų ir žievių, lapų, žiedų, vaisių ir sėklų, tačiau tik šiek kiek daugiau nei pirmosios pagalbos reikmėms. Urve ji buvo sukaupusi visą vaistinę, nors gyveno viena ir neturėjo kam visko panaudoti. Noras išmokti ir įprotis vertė ją rinkti gydomuosius augalus, pasirodžiusius tam tikru sezono metu. Tai buvo kone toks pat automatiškas veiksmas kaip ėjimas. Ji žinojo daugybę kitų būdų panaudoti aplinkos augaliją, nuo pluošto virvėms iki maisto, tačiau labiausiai ją domino gydomosios savybės. Aila sunkiai praeidavo pro augalą, kuris jos žiniomis turėjo gydomųjų savybių, jo nenuskynusi. Tokių augalų ji žinojo šimtus.

Taip puikiai su vegetacija susipažinusią moterį ypač domino nežinomi augalai. Aila ieškodavo panašumų į žinomus augalus, ėmė suprasti, kad kelios rūšys priklauso didesnei genčiai. Ji galėjo nustatyti susijusias rūšis ir šeimas, tačiau puikiai žinojo, kad panaši išvaizda nebūtinai reiškia tokias pačias reakcijas, todėl atsargiai eksperimentuodavo su savimi, išmaningai ir prityrusiai ragaudama nuovirus bei juos bandydama. Taip pat ji labai atsargiai elgėsi su dozėmis ir paruošimo metodais. Aila mokėjo gaminti užpilus, kai karštas vanduo pilamas ant įvairių lapų, žiedų ar uogų ir paliekamas, kad išsiskirtų aromatinės ir greit išgaruojančios sudedamosios dalys bei esencijos. Verdant išeidavo nuoviras, ištraukiantis dervingas ir karčias sudedamąsias dalis. Nuovirą ruošti buvo efektyviau iš kietesnių medžiagų, tokių kaip žievės, šaknys ir sėklos. Aila žinojo, kaip iš augalų išgauti eterinius aliejus, sakus ir dervas, kaip pagaminti šuteklius, traukus, gaivinamuosius skysčius, sirupus, tepalus ar balzamus naudojant riebalus arba tirštinamąsias medžiagas. Ji mokėjo sumaišyti sudedamąsias dalis, padaryti vaistą stipresnį arba prireikus jį atskiesti.

Tokiu pačiu kaip augalų lyginimo būdu Aila atskleidė panašumus ir tarp gyvūnų. Moteris išmanė žmogaus organizmą ir jo funkcijas, nes ilgainiui padarė išvadas iš bandymų ir klaidų bei išplėstinio gyvūnų anatomijos pažinimo, įgyto mėsinėjant sumedžiotus gyvūnus. Jų panašumą į žmones galima būdavo įžvelgti įvykus nelaimingiems nutikimams arba kam susižeidus.

Aila buvo botanikė, farmacininkė ir gydytoja. Jos magija buvo grįsta specialiomis žiniomis, perduotomis ir tobulintomis per kartų kartas šimtus, tūkstančius, o gal ir milijonus metų. Rinkėjų ir medžiotojų išgyvenimas priklausė nuo ypač artimo pažinojimo žemės, kurioje gyvena, ir jos produktų išmanymo.

Prie šito laiko ribų neturinčio, nerašyto istorijos šaltinio, mokantis atitekusio jai iš Izos, pridėjus įgimtus analitinius gebėjimus ir intuityvų suvokimą, Aila gebėjo diagnozuoti ir gydyti daugumą ligų ir sužeidimų. Skustuvo aštrumo titnago geležte kartkartėmis ji netgi atlikdavo nedideles chirurgines operacijas, tačiau Ailos medicina kliovėsi gydomuosiuose augaluose esančių aktyviųjų elementų mišiniu. Ji buvo patyrusi ir jos vaistai buvo efektyvūs, tačiau moteris negalėjo atlikti rimtos operacijos ir

pataisyti įgimtos širdies ydos. Stebėdama miegantį berniuką, tokį panašų į savo sūnų, ji jautė gilų palengvėjimą ir dėkingumą, kad Durkas gimė sveikas ir stiprus. Deja, tai nepalengvino skausmo, kai reikėjo Nezei pasakyti, kad jokie vaistai nepagydys Raidago.

Vėlią popietę Aila peržiūrėjo žolių paketėlius ir maišelius, kad paruoštų Nezei žadėtą mišinį. Mamuta vėl tyliai ją stebėjo. Mažai kas dabar galėjo abejoti jos gydymo patirtimi, taip pat ir Frebekas, nors jis gal ir nenorėjo to pripažinti, arba Tulija, kuri garsiai to nepasakė, tačiau, kaip senolis suprato, buvo labai skeptiška. Iš pažiūros Aila yra paprasta jauna moteris, gana patraukli netgi jo senoms akims. Vis dėlto jis buvo įsitikinęs, kad joje slypi kur kas daugiau nei kiti įžvelgia; jis abejojo, ar ji ir pati žino visą savo galimybių skalę.

„Koks sudėtingas ir stulbinamas jos gyvenimas, – svarstė jis sau. – Atrodo tokia jauna, tačiau yra labiau patyrusi nei dauguma žmonių apskritai kada bus. Kiek laiko ji gyveno gentyje? Iš kur taip gerai išmano jų gydymo meną?“ Šamanas žinojo, kad tokios žinios paprastai buvo perduodamos tik pagal giminės liniją, o Aila buvo didesnė pašalietė, nei galima įsivaizduoti. Ir dar tas netikėtas gebėjimas ieškoti. Kokie dar talentai slypi joje? Kokios žinios dar nepasitelktos? Kokios paslaptys neatskleistos?

Jos stiprybė pasireiškia per krizę; šamanas prisiminė, kaip Aila nurodinėjo Tulijai ir Talutui. „Netgi man, – pagalvojo jis šypsodamasis, – ir nė vienas neprieštaravo. Ji vadovauja natūraliai. Kokios bėdos turėjo ją užgrūdinti, kad tokia jauna ji būtų tokia stipri? Motina turi jai planų, esu tuo tikras, tačiau kaip tas jaunuolis, tas Jondalaras? Jis tikrai Motinos numylėtinis, tačiau jo dovanos neypatingos. Kas skirta jam?“

Aila atidėjo likusius žolelių paketus, o Mamuta staiga susidomėjęs pažvelgė į ūdros kailio vaistų krepšelį. Jis atrodė pažįstamas. Užsimerkęs šamanas matė kitą tokį panašų, tad užplūdo begalė prisiminimų.

– Aila, ar galiu apžiūrėti? – paprašė jis.

– Šitą? Mano vaistų krepšelį? – pasitikslino ji.

– Visada buvo smalsu, kaip jie gaminami.

Aila padavė jam neįprastą krepšelį ir pastebėjo artrito gumbus ilgose, liesose, seniokiškose Mamutos plaštakose.

Senasis šamanas atidžiai apžiūrėjo krepšelį. Jis atrodė nusidėvėjęs, tikriausiai Aila jau senokai jį turi. Krepšelis buvo pagamintas ne susiuvant ar sutvirtinant skiautes, tačiau iš vieno gyvūno odos. Užuot perrėžus ūdros pilvą, kaip paprastai daroma diriant kailį, buvo perpjauta tik gerklė, o galva ties sprandu liko prisitvirtinusi. Kaulai ir viduriai buvo ištraukti per kaklą, kaukolė išdžiovinus tapo kažkokia suplota. Visa oda paskui buvo išdirbta, aplink kaklą akmenine yla tankiai išbadytos mažos skylutės virvelei įverti. Išeidavo slidus, vandens nepraleidžiantis ūdros kailio krepšelis su visomis letenėlėmis ir uodega, o galva buvo naudojama kaip dangtelis.

Mamuta atidavė krepšelį Ailai.

– Ar pati jį pasidarei?

– Ne. Iza padarė. Ji buvo Bruno genties gydytoja, mano motina. Ji mokė mane nuo mažumės, kur augalai auga, kaip pasigaminti vaistų, kaip juos vartoti. Ji sirgo, nėjo į genties susirinkimą. Brunui reikėjo gydytojos. Uba buvo per jauna, aš buvau vienintelė.

Mamuta supratingai linktelėjo, paskui įdėmiai pažvelgė.

– Kokį ten vardą ką tik paminėjai?

– Mano motinos? Iza?

– Ne, tą kitą.

Aila akimirką galvojo.

– Uba?

– Kas tokia Uba?

– Uba yra... sesuo. Ne tikra sesuo, bet kaip sesuo. Ji Izos duktė. Dabar ji gydytoja... ir motina...

– Ar tai dažnas vardas? – pertraukė ją Mamuta balsu, kuriame buvo girdėti krislas susijaudinimo.

– Ne... Nemanau... Krebas davė vardą Ubai. Izos motinos motina buvo tuo vardu. Krebas ir Iza buvo tos pačios motinos.

– Krebas! Sakyk man, Aila, tas Krebas, ar jo viena ranka buvo niekam tikusi, jis šlubčiojo?

– Taip, – sutrikusi atsakė Aila. Iš kur Mamuta žino?

– Ir buvo dar vienas brolis? Jaunesnis, bet stiprus ir sveikas?

Išgirdusi nekantrų Mamutos klausimą, Aila suraukė kaktą.

– Taip. Brunas. Jis buvo vadas.

– Didžioji Motina! Negaliu patikėti! Dabar aš suprantu.

– Aš nesuprantu, – tarė Aila.

– Aila, ateik, sėskis. Noriu papasakoti tau istoriją.

Jis nusivedė ją prie laužo netoli savo lovos. Pats atsisėdo ant vieno pakylos krašto, o ji nutūpė ant grindų kilimėlio ir viltingai sužiuro.

– Kartą, labai labai seniai, pačioje jaunystėje, patyriau keistą nuotykį, kuris pakeitė mano gyvenimą, – pradėjo Mamuta. Aila staiga pajuto nykų dilgčiojimą po oda, tarsi jau žinotų, ką jis nori papasakoti.

– Mudu su Manuvu esame iš tos pačios stovyklos. Vyras, kurį jo motina pasirinko į porą, buvo mano pusbrolis. Mes užaugome kartu, ir dar visai jauni sutarėm kartu leistis į kelionę, tačiau tą vasarą, kai turėjome iškeliauti, jis susirgo. Labai susirgo. Nekantravau pradėti kelionę. Ne vienerius metus planavome tą kelionę, ir vis tikėjausi, kad jis pasveiks, tačiau liga užsitęsė. Galiausiai vasarai besibaigiant nusprendžiau iškeliauti vienas. Visi atkalbinėjo, tačiau aš laikiausi savo.

Planavome apeiti Berano jūros pakraščiu, o paskui palei rytinį kraną traukti link didžiosios Pietų jūros, panašiai kaip Vaimezas. O vasara jau ėjo į pabaigą, todėl nusprendžiau sutrumpinti kelią per pusiasalį ir rytinę sąsmauką link kalnų.

Aila linktelėjo: Bruno gentis tuo keliu traukdavo į genties susirinkimus.

– Niekam savo planų neatskleidžiau. Tai buvo plokščiagalvių kraštas, žinojau, kad visi pultų prieštarauti. Pagalvojau, jei būsiu atsargus, išvengsiu bet kokių kontaktų, tačiau nenumačiau nelaimingo atsitikimo. Iki šiol nesu tikras, kaip viskas nutiko. Ėjau aukštu upės krantu, beveik uola, o kitą akimirką paslydęs jau lėkiau žemyn. Kurį laiką tikriausiai gulėjau be sąmonės. Kai atsipeikėjau, buvo vėlyva popietė. Man sopėjo galvą, viskas skendo migloje, tačiau blogiausiai atrodė ranka. Kaulas buvo lūžęs ir išėjęs iš vietos, man siaubingai skaudėjo.

– Kurį laiką gūrinau palei upę nė nežinodamas, kur einu. Pamečiau kuprinę ir net negalvojau jos ieškoti. Nežinau, kiek ilgai ėjau, tačiau buvo jau tamsu, kai pagaliau pastebėjau laužą. Nė nesusimąsčiau, kad esu pusiasalyje. Pamačiau prie laužo būrelį žmonių ir patraukiau prie jų.

– Galiu įsivaizduoti, kaip jie nustebo, kai atsvirduliavau į jų vidurį, tačiau tuo metu jau taip karščiavau, kad nesuvokiau, kur esąs. Stebėjausi vėliau. Pabudau nepažįstamoje aplinkoje neturėdamas supratimo, kaip ten atsiradau. Kai pajutau, kad ant galvos uždėtas šuteklis, o ranka perpetėje, prisiminiau kritęs ir pagalvojau, kaip man pasisekė, kad radau stovyklą su geru gydytoju. Tada pasirodė moteris. Gal tu ir gali įsivaizduoti, Aila, koks buvau sukrėstas, kai supratau, kad atsidūriau genties stovykloje.

Aila ir pati jautėsi sukrėsta.

– Tu! Tu esi tas vyras su sulaužyta ranka? Tu pažinojai Krebą ir Bruną? – apstulbusi, negalėdama patikėti klausinėjo Aila. Užplūdus jausmams akių kampučiuose ištryško ašaros. Tai tarsi žinutė iš praeities.

– Girdėjai apie mane?

– Iza pasakojo, kad dar prieš jai gimstant jos motinos motina gydė vyrą su sulaužyta ranka. Kitų vyrą. Krebas taip pat šiek tiek papasakojo. Jis užsiminė, kad Brunas leido man pasilikti su gentimi tik todėl, kad iš to vyro – iš tavęs, Mamuta, – sužinojo, kad kiti taip pat yra žmonės, – Aila nutilo užsižiūrėjusi į garbingo senolio baltus plaukus ir raukšlėtą seną veidą. – Iza jau iškeliavo į dvasių pasaulį. Kai tu atėjai, ji dar nebuvo gimusi... Ir Krebas... Jis buvo berniukas, dar neišsirinktas lokio. Krebas mirė senas... Kaip tu vis dar gyveni?

– Ir pats svarsčiau, kodėl Motina nusprendė man padovanoti tiek daug metų laikų. Manau, ji ką tik man atsakė.

13

– Talutai? Talutai, ar tu miegi? – sušnibždėjo Nezė savo dičkiui į ausį ir jį papurtė.

– Ei? Kas nutiko? – staiga pabudo jis.

– Ša. Visus pažadinsi. Talutai, negalim dabar leisti Ailai išeiti. Kas pasirūpins Raidagu kitą kartą? Galvoju, kad privalome ją įsidukrinti, priimti į šeimą. Ji turi tapti mamutoja.

Talutas pakėlė galvą ir pamatė moters akis, kuriose atsispindėjo raudoni pridengto laužo angliukai.

– Suprantu, kad tau rūpi berniukas, Neze. Ir man rūpi. Tik ar tavo meilė jam yra pakankama priežastis paskelbti nepažįstamąją viena iš mūsų? Ką pasakysiu tarybai?

– Kalba ne vien tik apie Raidagą. Ji gydytoja. Gera gydytoja. Argi mamutojai turi tiek gydytojų, kad galim leisti sau vieną tokią gerą paleisti? Pažiūrėk, kas nutiko vos per kelias dienas. Ji išgelbėjo nuo mirties užspringusią Nuviją. Suprantu, Tulija sakė, kad gal ji tik šio metodo buvo išmokusi, tačiau apie Raidagą šito tavo sesuo nepasakys. Aila žino, ką daro. Tie vaistai padėjo. Ir dėl Fralijos ji neklysta. Netgi aš matau, kad šitas nėštumas jai sunkus, o visas tos kovos ir ginčai nepadeda. O kaip gi tavo galvos skausmas?

Talutas išsiviepė.

– Tai buvo daugiau nei gydymo magija. Tai buvo nuostabu!

– Ša! Pažadinsi visus namus. Aila yra daugiau nei gydytoja. Mamuta sakė, kad ji geba ieškoti, tik to neišmokyta. Pažiūrėk, kaip ji apsieina su

gyvūnais, neabejočiau, jei ji dar būtų ir kvieslė. Pagalvok tik, kiek naudos būtų stovyklai, jei pasirodytų, kad ji ne tik gali surasti medžiojamus žvėris, tačiau ir juos privilioti?

– Šito tu nežinai, Neze, tik spėlioji.

– Na, man nereikia spėlioti apie jos patyrimą su tais ginklais. Pats supranti, kad ji būtų verta geros nuotakos išpirkos, jei būtų mamutojė, Talutai. Kai šitiek turi pasiūlyti, pasakyk, ko ji būtų verta kaip tavo židinio duktė?

– Hmm. Jei ji būtų mamutojė ir liūto židinio duktė... Tik ji gali nepanorėti tapti mamutoja, Neze. O kaip tas jaunuolis, Jondalaras? Juk akivaizdu, kad jie puoselėja vienas kitam stiprius jausmus.

Nezė kurį laiką apie tai galvojo, tad buvo pasiruošusi.

– Ir jį paprašykim.

– Abu! – sviedė Talutas sėsdamasis.

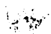
– Ša! Tyliau!

– Jis turi savo žmones. Jis sakosi esąs zel... zel... kad ir kaip ten.

– Zelandonietis, – sušnibždėjo Nezė. – Jo žmonės gyvena toli nuo čia. Ko jam keliauti taip toli atgal, jei gali rasti namus su mumis? Šiaip ar taip, galėtum jo paprašyti, Talutai. Tas jo išrastas ginklas galėtų būti pakankama priežastis tarybai patenkinti prašymą. O Vaimezas sako, kad jis patyręs įrankių dirbėjas. Jei jau mano brolis jį rekomenduoja, pats žinai, kad taryba neprieštaraus.

– Tai tiesa... Neze, – tarė Talutas, vėl atsiguldamas. – Iš kur tu žinai, kad jie panorės pasilikti?

– Nežinau, bet juk galima paprašyti?

Rytas buvo įpusėjęs, kai Talutas žengė iš žeminės ir pastebėjo, kaip Jondalaras su Aila veda arklius tolyn nuo stovyklos. Sniego nebuvo, tačiau ankstyvo ryto šerkšnas vis dar dažė takus krištolo baltuma, o galvas sulig kiekvienu iškvėpimu apgaubdavo garai. Sausame šąlančiame ore spragsėjo kibirkštėlės. Vyras ir moteris buvo deramai apsirengę: su skrandomis,

tvirtai aplink veidus susiveržę gobtuvus, kailinėmis kelnėmis, sukištomis į apavą, kurio viršus buvo apvyniotas aplink apatinį kelnių kraštą ir užrištas.

– Jondalarai, Aila! Išvykstate? – sušuko Talutas, skubėdamas juos pasivyti.

Aila patvirtindama linktelėjo, ir Taluto šypsena išblėso. Jondalaras paaiškino:

– Mes tik ketiname arklius kiek pramankštinti. Po pusiaudienio grįšim.

Jis nepaminėjo, kad jie taip pat ieško kiek privatumo, vietos pabūti vieni ir niekieno nepertraukiami aptarti, ar grįžti atgal į Ailos slėnį. Arba, Jondalaro nuomone, kol pavyks atkalbėti Ailą nuo noro grįžti.

– Gerai, norėčiau kiek pasitreniruoti su tomis iečių mėtyklėmis, kai oras pasitaisys. Norėčiau pažiūrėti, kaip jos veikia ir ką aš galėčiau su tokiu ginklu nuveikti, – paaiškino Talutas.

– Manau, nustebsi, – šypsodamasis pastebėjo Jondalaras, – pamatęs, kaip puikiai jos veikia.

– Juk ne pačios savaime. Neabejoju, jums svaidyti sekasi puikiai, tačiau reikia šiokių tokių įgūdžių, ir iki pavasario gali nelikti daug laiko treniruotėms, – Talutas mąsliai nutilo.

Aila laukė, vieną ranką uždėjusi ant kumelės gugos, kiek žemiau jos trumpų stačių karčių. Sunki kailinė pirštinė kabėjo ant virvutės ir buvo išlindusi iš skrandos rankovės. Virvelė buvo perverta per rankovę, per kilpą nugaroje ties kaklu, žemyn per kitą rankovę ir pritvirtinta prie kitos pirštinės. Virvele sukabintas, jei staiga prireikia plikos rankos, kumštines galima mikliai nusimauti nesibaiminant jų pamesti. Tokių gilių šalčių ir stiprių vėjų šalyje pamesti pirštinę reiškė netekti rankos, o gal ir gyvybės.

Jaunasis kumeliukas susijaudinęs žvingčiojo ir stojo piestu, drauge nekantriai kumšnodamas Jondalarui. Regis, jie nekantravo eiti toliau, ir tik iš mandagumo laukė, kol jis pabaigs, suprato Talutas, todėl nusprendė kalbėti tiesiai.

– Mudu su Neze praėjusią naktį šnektelėjom, o šįryt persimečiau žodeliu su kelias kitais. Būtų ne pro šalį, kad kas parodytų, kaip naudotis tais medžioklės ginklais.

– Jūsų svetingumas buvo daugiau negu kilniaširdiškas. Pats žinai, kad būčiau laimingas galėdamas visiems parodyti, kaip naudotis iečių mėtykle. Tai labai maža padėka už visa, ką jūs padarėte, – tarė Jondalaras.

Talutas linktelėjo, tada kalbėjo toliau.

– Vaimezas sako, kad tu puikus titnago apdirbėjas, Jondalarai. Mamutojams visada praverčia tas, kas gali pagaminti puikios kokybės įrankių. Ir Aila turi daugybę įgūdžių, kurie galėtų praversti stovyklai. Ji ne tik įgudusi iečių ir akmenų svaidytoja. Buvai teisus, – nuo Jondalaro Talutas pasisuko į Ailą, – ji yra gydytoja. Mes norėtume, kad jūs pasiliktumėte.

– Tikėjausi, kad galėsime pas jus peržiemoti, Talutai, ir vertinu tavo pasiūlymą, tačiau abejoju dėl Ailos, – atsakė Jondalaras šypsodamasis. Jis suprato, kad Taluto pasiūlymas nuskambėjo pačiu laiku. Kaip dabar ji galės išvykti? Žinoma, Taluto pasiūlymas vertas daugiau nei Frebeko bjaurumas.

Talutas kalbėjo toliau, savo pastabas skirdamas jaunajai moteriai.

– Aila, dabar tu neturi žmonių, o Jondalaro žmonės gyvena labai toli, galbūt toliau, nei jis norės keliauti, jei suras namus čia. Mes norėtume, kad judu pasiliktumėte, ir ne tik per žiemą, tačiau visam laikui. Kviečiu jus tapti vienais iš mūsų. Kalbu ne vien savo vardu. Tulija su Barzeku mielai įsūnytų Jondalarą prie tauro židinio, o mudu su Neze norėtume, kad taptum liūto židinio dukra. Kadangi Tulija yra vadė, o aš esu vadas, tarp mamutojų tai jums suteiktų aukštą statusą.

– Sakai, kad norit mus įvaikinti? Norit, kad taptume mamutojais? – išpyškino Jondalaras truputį apstulbęs, net iškaitęs iš nuostabos.

– Jūs norite manęs? Norite mane įdukrinti? – pasitikslino Aila. Ji klausėsi pokalbio net kaktą suraukusi, taip susitelkusi, nevisiškai tikra, kad tiki tuo, ką girdi. – Tu nori Ailą be žmonių padaryti Aila iš mamutojų?

Dičkis nusišypsojo.

– Taip.

Jondalarui pristigo žodžių. Svetingumas gali būti papročių ir garbės reikalas, tačiau niekur nėra įprasta prašyti svetimųjų prisijungti prie stovyklos ar šeimos rimtai to neapsvarsčius.

– Aš... o... Nežinau... ką pasakyt, – išlemeno jis. – Jaučiuosi labai pagerbtas. Tai didelis pagyrimas.

– Suprantu, kad jums reikia laiko apie tai pagalvoti. Abiem, – tarė Talutas. – Nustebčiau, jei nereikėtų. Dar neminėjom visiems, ir visa stovykla turi sutikti, bet tai neturėtų būti problema įvertinant viską, ką jūs iki šiol padarėte. Mudu su Tulija abudu jus užtarsim. Pirmiausia norėjau jūsų paklausti. Jei jūs sutiksite, kviesime susirinkimą.

Aila su Jondalaru tylėdami stebėjo, kaip didysis vadas grįžta į žeminę. Jie planavo susirasti vietą pasikalbėti, abu tikėjosi išspręsti problemas, kurios, jautė, ima kilti tarp judviejų. Netikėtas Taluto kvietimas suteikė svarstymams, sprendimui, kurį jiems teks priimti, netgi, tiesą sakant, jų gyvenimams visiškai kitokį pobūdį. Nieko nesakiusi Aila užšoko ant Yhaha, o Jondalaras įsitaisė už jos. Lenktynininkui sekant iš paskos jie užkopė šlaitu, o paskui nujojo per tyrus, abu paskendę mintyse.

Taluto pasiūlymas neapsakomai sujaudino Ailą. Gyvendama su gentimi ji dažnai jautėsi atstumta, tačiau tai buvo niekis palyginti su geliančia tuštuma, desperatiška vienuma, kurią pažino slėnyje. Nuo tada, kai paliko gentį, iki tol, kol kiek daugiau nei prieš vieną metų laiką pasirodė Jondalaras, ji buvo viena. Ji nieko neturėjo ir niekam nepriklausė: jokių namų, jokios šeimos, jokių žmonių. Maža to, suprato, jog niekada daugiau nepamatys savo genties. Žemės drebėjimas, dėl kurio ji liko našlaitė prieš ją surandant genčiai, žemės drebėjimas tą dieną, kai ji buvo išvaryta, suteikė jos atskirčiai visiško galutinumo jausmą.

Po jos jausmais glūdėjo gili gaivališka baimė, derinys pirmapradžio siaubo kilnojantis žemei ir mėšlungiškas sielvartas mažos mergaitės, kuri prarado viską, netgi savo prisiminimus apie tuos, kuriems priklausė. Nebuvo nieko, ko Aila bijotų labiau nei siūbuojanti žemė. Atrodė, jog tai visada praneša apie pokyčius jos gyvenime, kurie bus tokie pat staigūs ir prievartiniai, kaip pokyčiai, kuriuos drebėjimas suteikia žemei. Atrodytų, tarsi pati žemė pasakotų, ko tikėtis... Arba užjaučiamai drebėtų.

Pirmą kartą visko netekus gentis tapo jos žmonėmis. Dabar, jei pasirinktų, ji vėl turėtų žmonių. Ji taptų mamutoja, nebebūtų viena.

O kaip Jondalaras? Kaip galima rinktis kitus nei jo žmones? Ar jis panorės likti ir tapti mamutoju? Aila abejojo. Ji buvo tikra, jog jis nori grįžti į savo namus. Jondalaras baiminosi, kad visi kiti elgtųsi su ja taip kaip Frebekas. Jis nenorėjo, kad ji pasakotų apie gentį. Kas, jei ji iškeliaus į Zelan-

doniją, o ten jos nepripažins? Gal jo žmonės visi tokie kaip Frebekas? Ji neatsisakys minėti Izos, Krebo ar Bruno, tarsi jie ir jos sūnus būtų tokie žmonės, kurių jai derėtų gėdytis. Ji nesigėdys žmonių, kuriuos myli!

Ar ji nori eiti į jo namus ir rizikuoti, kad su ja būtų elgiamasi kaip su gyvuliu? Ar ji nori pasilikti čia, kur yra noriai priimta? Liūto stovykloje yra priimtas netgi mišrus berniukas, toks kaip jos sūnus. Staiga jai šovė mintis: jei jie priėmė vieną, gal priimtų ir kitą? Tokį, kuris nėra silpnas ir sergantis. Tokį, kuris gali išmokti kalbėti. Mamutojų teritorija tęsiasi iki pat Berano jūros. Argi Talutas nesakė, kad kažkas ten turi Gluosnių stovyklą? Pusiasalis, kuriame gyvena gentis, ne taip toli. Jei ji taptų viena iš mamutojų, galbūt vieną dieną galėtų... O kaip gi Jondalaras? Kas, jei jis išeis? Taip pagalvojusi Aila giliai skrandžio dubutėje pajuto veriantį skausmą. Ar ji ištvertų gyvenimą be Jondalaro? Jos jausmai visiškai sumišo.

Jondalaras taip pat kovojo su prieštaringais troškimais. Jis vargiai ar svarstė jam pateiktą pasiūlymą, greičiau norėjo sugalvoti dingstį atsisakyti, kuri neįžeistų Taluto ir mamutojų. Jis buvo Jondalaras iš Zelandonijos, ir žinojo, kad brolis neklydo: niekada negalėtų būti kuo nors kitu. Jis norėjo keliauti namo, tačiau tai buvo labiau geliantis skausmas nei beatodairiškas veržimasis. Nebuvo įmanoma galvoti jokiais kitais terminais. Jo namai taip toli, prireiktų metų vien tik tam atstumui sukarti.

Didžiausia sumaištis kilo dėl Ailos. Nors jam niekada nestigo jo geidžiančių partnerių, dauguma kurių labai norėjo užmegzti ilgėlesnį ryšį, jis nebuvo sutikęs moters, kurios pats geistų taip kaip Ailos. Nė viena moterų Zelandonijoje, nė viena moterų, sutiktų kelionėse, nesužadino jam tos būsenos, kurią Jondalaras buvo pastebėjęs kituose, tačiau nejautė pats, kol nesutiko Ailos. Jis mylėjo ją labiau nei manė, kad įmanoma mylėti. Ji įkūnijo viską, ko jis kada nors geidė moteryje, ir daug daugiau. Jondalaras negalėjo ištverti minties apie gyvenimą be jos.

Drauge jis suprato, ką reikštų su savimi atsigabenti negarbę. Tos pačios moters savybės, kurios jį taip traukė – išminties ir nekaltumo derinys, sąžiningumas ir paslaptis, pasitikėjimas savimi ir pažeidžiamumas, – galėjo lemti tokias aplinkybes, kurios jam sukeltų nešlovės skausmą ir pakartotinę tremtį.

Ailą augino gentis, žmonės, kurie yra nepaaiškinamai kitokie. Dauguma jo pažįstamų tų, kuriuos Aila vadina gentimi, nelaiko žmonėmis. Jie laikomi gyvuliais, tačiau kitokiais nei kiti gyvūnai, kuriuos Motina sukūrė žmonių poreikiams. Nors nepripažįstami, panašumai tarp genties ir kitų buvo aiškiai matomi, tačiau akivaizdžiai žmogiškos genties charakteristikos nekėlė artimos brolystės jausmų. Greičiau į juos buvo žvelgiama kaip į grėsmę, o skirtumai pabrėžiami. Žmonėms, tokiems kaip Jondalaras, gentis atrodė kaip nenusakomai gyvuliška rūšis, net neįtraukta į Didžiosios Motinos Žemės kūrinių panteoną, tarsi juos būtų išveisęs koks didžiulis neišmatuojamas blogis.

Abipusis žmogiškumas poelgiais buvo pripažįstamas labiau nei žodžiais. Vos prieš kelias kartas Jondalaro žmonės dažnai įsiverždavo į genties teritorijas, dažnai perimdavo geras gyvenamąsias vietas, kuriose buvo gausių maisto išteklių bei gerų medžioklės plotų, ir priversdavo gentį trauktis į kitus regionus. Vilkų gaujos irgi panašiai tarpusavyje dalijasi teritorijas ir jų ribas gina vienos nuo kitų, o ne nuo kitų padarų, savo aukų ar kitų plėšrūnų. Pripažinti kitos grupės teritorijos ribas – tai tarsi nebyliai sutikti, kad ji yra tos pačios rūšies.

Jondalaras pradėjo suvokti, maždaug tuo metu, kai suvokė savo jausmus Ailai, kad visa gyvybė yra Didžiosios Motinos Žemės kūrinys, įskaitant plokščiagalvius. Nors ją mylėjo, buvo įsitikinęs, kad tarp jo žmonių Aila bus atstumtoji. Ne vien tik ryšys su gentimi darytų ją kitokia. Ji būtų laikoma neapsakoma Motinos prakeikta bjaurybe, nes pagimdė mišrių dvasių vaiką, pusiau gyvulį, pusiau žmogų.

Tabu buvo visuotinis. Visi Jondalaro kelionėse sutikti žmonės laikėsi šio įsitikinimo, nors vieni gal stipriau nei kiti. Būta netgi nepripažinusių tokių niekam vertų padarų egzistavimo, kiti laikė tai nemaloniu pokštu. Štai kodėl jis buvo toks sukrėstas, kai Liūto stovykloje pamatė Raidagą. Jis buvo tikras, kad Nezei nebuvo lengva, ir tikrai jai atiteko pagrindiniai kritikos ir įtarimų smūgiai. Tik blaiviai mąstantis ir savo padėtimi neabejojantis žmogus išdrįstų duoti atkirtį pavyduoliams, ir jos nuoširdi užuojauta bei žmogiškumas pagaliau nugalėjo. Vis dėlto netgi Nezė nepaminėjo sūnaus, kurį Aila jai pasisakė turinti, kai mėgino įkalbėti kitus ją priimti.

Aila nesuprato, kokį skausmą patyrė Jondalaras, kai Frebekas ją išjuokė, nors tikėjosi, kad bus dar blogiau. Tas skausmas buvo daugiau nei paprasta atjauta. Piktas pasipriešinimas priminė Jondalarui kitą atvejį, kai emocijos jį suklaidino, ir atskleidė giliai palaidotą paties skausmą. Dar nykesnė buvo jo paties netikėta reakcija, kankinanti iki šiol. Jondalaras vis dar kaito nuo kaltės, nes vieną akimirką, kai Frebekas išrėkė savo įžeidžiamą kalbą, jautėsi pažemintas, kad yra siejamas su juo pačiu. Kaip galima mylėti moterį ir tuo pat metu jos gėdytis?

Nuo ano siaubingo karto jaunystėje Jondalaras turėjo kovoti, kad susitvardytų, tačiau atrodė, jog negali suvaldyti prieštaravimų, dabar jį kankinusių. Jis norėjo parsivesti Ailą namo. Norėjo, kad ji susipažintų su Dalanaru ir jo urvo gyventojais, su jo motina Martona, vyresniuoju broliu ir jaunesne seserimi, pusbroliais, Zelandone. Jis norėjo, kad jie ją svetingai sutiktų, troško sukurti su ja židinį, vietą, kur ji galėtų turėti vaikų, kurie galėtų būti jo dvasios. Nieko daugiau pasaulyje jis netroško, tačiau gūžėsi pagalvojęs apie panieką, kurios gali sulaukti, jei parsives namo tokią moterį. Jis nenorėjo, kad ji tai patirtų.

Ypač jei taip neturi būti. Jeigu tik ji nekalbėtų apie gentį, niekas ir nesužinotų. Tik ką jai sakyti, kam nors pasiteiravus, kas jos žmonės? Iš kur ji kilusi? Žmonės, kurie ją augino, yra vieninteliai, kuriuos ji žinojo, nebent... ji priimtų Taluto pasiūlymą. Tada ji galėtų būti Aila iš mamutojų, tarsi būtų jiems gimusi. Jos ypatingas būdas tarti kai kuriuos žodžius būtų tiesiog akcentas. „Kas žino? – svarstė jis. – Gal ji tikrai mamutojė? Jos tėvai galėjo būti mamutojai. Ji juk nežino, kas jie buvo."

„Jei ji taps mamutoja, gali nuspręsti pasilikti. Kas, jei nuspręs? Ar aš galėsiu pasilikti? Ar išmoksiu priimti šiuos žmones kaip saviškius? Tonolanas taip padarė. Ar jis Džetamiją mylėjo labiau negu aš Ailą? Šaramudojai buvo jos žmonės. Ji buvo ten gimusi ir augusi. Mamutojai nėra Ailos žmonės, nė kiek ne daugiau nei mano. Jei ji galėtų būti čia laiminga, ji galėtų būti laiminga su zelandoniečiais. Jei ji taps viena iš jų, ji gali nepanorėti keliauti su manimi. Ji lengvai susirastų ką nors čia... esu tikras, Ranekas visai neprieštarautų."

Aila pajuto, kaip jis savininkiškai ją apkabina, ir ėmė spėlioti, kodėl. Priekyje pastebėjusi eilę krūmų ji pagalvojo, kad ten tikriausiai nedidelis

upeliukas, ir paragino Yhaha. Arkliai užuodė vandenį, tad itin raginti jų nereikėjo. Prijoję tėkmę Aila su Jondalaru nulipo ir paieškojo patogios vietos įsitaisyti.

Vandentakis ties kraštais buvo apledėjęs. Jie žinojo, jog tai tik pradžia. Baltas pakraštėlis, kilęs sluoksnis po sluoksnio iš tamsių vandenų, vis dar sūkuriuojančių viduryje, sezonui įsibėgėjus plėsis ir storės, dengs, kol nirtulinga srovė nurims, ir stovės surakintas, kol ciklas pasikeis. Tada vandenys laisvu srautu vėl siūbtels pirmyn.

Aila atidarė nedidelę dėžutę, padarytą iš kietos odos, į kurią buvo sudėjusi užkandžius: truputį džiovintos mėsos, tikriausiai tauro, bei nedidelius krepšelius džiovintų mėlynių ir mažų aitrių slyvaičių. Ji atsigabeno metalo pilkumo geležies pirito gniutulą ir gabalėlį titnago nedideliam lauželiui užkurti, kad galėtų užvirinti vandens arbatai. Jondalaras nepaliovė žavėtis, kaip lengvai ugnies akmeniu įžiebiama ugnis. Tikri burtai, stebuklas. Nieko panašaus jis nebuvo matęs, kol nesusitiko Ailos.

Geležies pirito – ugnies akmens – gniutulai buvo nubarstę akmenuotą Ailos slėnio paplūdimį. Moteris visai atsitiktinai pastebėjo, kad geležies piritą sudaužus su titnagu iššoka pakankamai karšta kibirkštis, tinkama laužui uždegti. Šiuo atradimu ji nedvejodama pasinaudojo laužui išblėsus. Tiesa, moteris žinojo, kaip išgauti ugnį sukiojant į medinį pagrindą įremtą pagaliuką, kol dėl trinties medis pakankamai įkaista ir ima rusenti. Šį varginantį procesą naudojo dauguma žmonių. Aila susigaudė, kaip pasinaudoti procesu, kai suklydusi vietoj saviškio titnagui formuoti reikalingo akmens kūjo pakėlė gabalą geležies pirito ir įskėlė pirmąją kibirkštį.

Jondalaras iš Ailos išmoko šitos technikos. Dirbdamas su titnagu jis neretai įskeldavo nedideles kibirkštis, tačiau manė, jog tai gyva dvasia akmens, išsilaisvinanti proceso metu. Jam nė netoptelėjo kibirkštimi mėginti užkurti laužą. Jis nebuvo atsidūręs vienas slėnyje ant išgyvenimo ribos; paprastai būdavo apsuptas žmonių, o netoliese ruseno ugnis. Šiaip ar taip, kibirkštys, įskeliamos vien tik iš titnago, paprastai nebūdavo tokios ilgalaikės, kad virstų laužu. Jis akimirksniu suprato proceso ir ugnies akmenų vertę bei naudą, gaunamą gebant šitaip greitai ir šitaip lengvai įžiebti ugnį.

Valgydami jie juokėsi iš Lenktynininko kvailionių viliojant savo motiną į žaidimą „pagauk mane". Paskui abu arkliai raičiojosi spardydamiesi ore ant smėlėto, nuo vėjų apsaugoto ir saulės įšildyto kranto. Aila su Jondalaru rūpestingai stengėsi neužsiminti apie galvoje besisukančias mintis, tačiau besijuokdami abu atsipalaidavo, o nuošalumas ir privatumas priminė artumo dienas slėnyje. Gurkšnodami karštą arbatą abu jau buvo pasiruošę nuklysti į sudėtingesnes temas.

– Latijai labai patiktų stebėti šitaip žaidžiančius arklius, – pastebėjo Jondalaras.

– Taip. Jai patinka arkliai, tiesa?

– Jai patinki tu, Aila. Turi naują gerbėją, – Jondalaras kiek sudvejojo, tačiau kalbėjo toliau. – Daugelis čia tave mėgsta ir žavisi tavimi. Juk tu ne iš tikrųjų nori grįžti į slėnį ir toliau gyventi viena?

Aila nudelbė akis į puodelį rankoje, pateliūskavo paskutinius arbatos lašus su lapų nuosėdomis ir truputį gurkštelėjo.

– Tikras palengvėjimas vėl būti vieniems. Tik mudu. Nesuvokiau, kaip gera pabėgti nuo visų tų žmonių, be to, urve slėnyje liko mano daiktų, kuriuos norėčiau turėti. Vis dėlto tu teisus. Dabar, sutikusi kitus, nenoriu visą laiką gyventi viena. Man patinka Latija ir Digija, ir Talutas su Neze, visi... išskyrus Frebeką.

Jondalaras su palengvėjimu atsiduso. Pirmoji ir didžiausia kliūtis įveikta lengvai.

– Frebekas tik vienas. Negali leisti, kad vienas tipas viską sugadintų. Talutas... ir Tulija... nebūtų kvietę mus pasilikti, jei jiems nepatiktum ir jei jie nejaustų, kad turi pasiūlyti ką vertinga.

– Tu turi ką vertinga pasiūlyti, Jondalarai. Ar nori pasilikti ir tapti mamutoju?

– Jie buvo mums malonūs, daug malonesni nei reikalauja paprastas svetingumas. Galėčiau pasilikti, per žiemą tai jau tikrai, ir net ilgiau, laimingas būčiau pasiūlydamas viską, ką sugebu. Tik jiems nereikia titnago apdirbėjo. Vaimezas kur kas labiau prityręs, Danugas netrukus bus ne prastesnis. O iečių mėtyklę jiems jau parodžiau. Jie matė, kaip ji padaryta. Pasitreniravę galės naudotis. Tereikia noro, o aš esu Jondalaras iš Zelandonijos...

Jis nutilo, sėdėdamas žiūrėjo kažkur į tolį. Tada nužvelgė tą kelią, kuriuo atjojo, ir Jondalaro kakta susiraukšlėjo, tarsi mėgintų sugalvoti kokį paaiškinimą.

– Privalėsiu... vieną dieną grįžti... Jei vien tik dėl to, kad papasakočiau motinai apie brolio mirtį... ir duočiau Zelandonei progą surasti jo dvasią ir palydėti į kitą pasaulį. Negaliu tapti Jondalaru iš mamutojų tai žinodamas, negaliu pamiršti savo įsipareigojimų.

Aila atidžiai pažvelgė į Jondalarą. Ji žinojo, kad jis nenori pasilikti. Ne dėl įsipareigojimų, nors gal juos ir jautė. Jis norėjo grįžti namo.

– O kaip tu? – tarė Jondalaras, mėgindamas išlaikyti neutralią išraišką ir toną. – Ar nori pasilikti ir tapti Aila iš mamutojų?

Aila užsimerkė ieškodama būdo išsisakyti. Juto, jog žino nepakankamai žodžių arba tinkamų žodžių, o gal žodžių tiesiog nepakanka.

– Kadangi Braudas mane prakeikė, aš neturiu žmonių, Jondalarai. Dėl to jaučiuosi tuščia. Mamutojai man patinka, aš juos gerbiu. Pas juos jaučiuosi namuose. Liūto stovykla yra... kaip Bruno gentis... dauguma yra geri žmonės. Nežinau, kas mano žmonės buvo prieš man patenkant į gentį, nemanau, kad kada sužinosiu, tačiau kartais naktimis galvoju... norėčiau, kad jie būtų mamutojai.

Ji įdėmiai nužvelgė vyrą, jo tiesius šviesius plaukus tamsaus gobtuvo kailio fone, jo dailų veidą, kurį Aila laikė gražiu, nors Jondalaras pasakė, jog tai nėra tinkamas žodis vyrui apibūdinti. Ji tyrinėjo jo stiprų, jausmingą kūną, stambias išraiškingas rankas, mėlynas akis, kurios atrodė tokios rimtos, nuoširdžios ir tokios nerimo kupinos.

– Anksčiau už mamutojus pasirodei tu. Tu sunaikinai tuštumą ir pripildei mane meilės. Noriu būti su tavimi, Jondalarai.

Nerimas dingo iš jo akių, jį pakeitė atsipalaidavimo ir palengvėjimo šiluma, prie kurios ji priprato slėnyje. Paskui tvykstelėjo patraukiantis, nepaprastas troškimas, kuris vertė jos kūną reaguoti. Visiškai nevalingai ją traukė prie jo, ji jautė, kaip jo burna jos ieško, kaip jo rankos ją apkabina.

– Aila, mano Aila, kaip aš tave myliu, – jis kimiai išrėkė smaugiantį verksmą, kuris buvo kupinas kančios ir palengvėjimo. Jis tvirtai, bet švelniai glaudė ją prie krūtinės, tarsi niekada neketintų paleisti, tačiau bijotų sulaužyti. Truputį atlaisvino glėbį tik tam, kad kilstelėtų į save jos veidą,

pabučiuotų ją į kaktą, jos akis, nosies galiuką, paskui į lūpas ir pajustų sukylant geismą. Buvo šalta, jie neturėjo pastogės ir šilumos, tačiau jis jos geidė.

Atrišęs gobtuvo juostelę Jondalaras surado Ailos kaklą, rankomis siekė po skranda ir tunika, apčiuopė šiltą odą ir kuplias krūtis su standžiais sukietėjusiais speneliais. Tyli aimana išskriejo iš jos lūpų jam pradėjus juos glamonėti, tvirtai spaudyti ir judinti. Atrišęs kelnių raištį jis palietė jos plaukuotą kalvelę. Kai jis aptiko šiltą drėgną plyšį, Aila prisispaudė arčiau pajutusi tempimą ir tvinkčiojimą.

Tada ji apgraibomis po skranda ir tunika surado jo kelnių raištį, atrišo, paskui palietė jo kietą, tvinksintį organą ir ėmė trinti jį ranka. Jis garsiai iškvėpė iš malonumo, kai pasilenkusi ji paėmė jį į burną. Liežuviu Aila jautė lygią odą ir kuo giliau įtraukė, paskui išstūmė ir vėl įtraukė kiek lenktą sustandėjusį jo vyriškumą, tuo pat metu glostydama jį rankomis.

Moteris išgirdo vyrą pradedant aimanuoti, kone rėkti. Paskui jis giliai įkvėpė ir ją nustūmė.

– Luktelk, Aila, aš noriu tavęs, – tarė jis.

– Tada turėsiu nusimauti kelnes ir nusiauti batus, – pastebėjo ji.

– Ne, nereikia, per daug šalta. Apsisuk, prisimeni?

– Kaip Yhaha ir jos eržilas, – sušnibždėjo Aila.

Ji apsisuko ir atsiklaupė ant kelių. Akimirką padėtis priminė jai ne Yhaha ir jos nirtų eržilą, o Braudą: kaip ji buvo parblokšta ir prievartaujama. Mylintis Jondalaro prisilietimas buvo visiškai kitoks. Ji nuleido juosmens juostą, apnuogino šiltus standžius sėdmenis ir angą, kuri viliojo jį kaip žiedas vilioja bites švelniais vainiklapiais ir tamsiai rožine ertme. Kvietimas buvo kone per stiprus. Jis pajuto užplūstant spaudimą, kuris nekantravo išsilaisvinti. Akimirką susilaikęs, jis prisišliejo kuo arčiau, kad ji nesušaltų, kol jis glamonės jos glotnų pilnumą; jis tyrė viliojančias, šiltas ir drėgnas raukšles bei klostes švelniais išmoningais prisilietimais, kol jos riksmai ir naujo karščio pliūpsnis patarė jam daugiau nedelsti.

Praskyręs jos kalveles Jondalaras nukreipė visiškai pasiruošusį vyriškumą į gilią nekantraujančią jos moteriškumo ertmę. Kankinantis malonumas iš abiejų išplėšė riksmą. Jondalaras tol judėjo pirmyn ir atgal, kol galiausiai juos abu lyg galinga banga užliejo neapsakomas palengvėjimas.

Keli paskutiniai dūriai atėmė likusias jėgas. Tebepaskendęs jos šilumoje Jondalaras apsivijo Ailą rankomis ir abu nusirito ant šono. Kol ilsėjosi, jis laikė ją apkabinęs, pridengęs savo kūnu ir skranda. Galiausiai jie atsiskyrė, ir Jondalaras atsisėdo. Kilo vėjas. Zelandonietis nerimastingai nužvelgė besikaupiančius debesis.

– Turėčiau truputį apsiplauti, – tarė Aila stodamasi. – Čia naujos kelnės, Digija davė.

– Kai grįšim, galėsi palikti jas lauke, kad sušaltų, o paskui nušveisi.

– Upelyje vis dar yra vandens...

– Jis ledinis, Aila!

– Žinau. Aš greitai.

Išbandžiusi ledo stiprumą ji atsitūpė netoli vandens ir ranka apsiplovė. Moteriai žengus ant kranto, Jondalaras atsistojo jai už nugaros ir savo skrandos kailiu ją nušluostė.

– Nenoriu, kai *tai* suledėtų, – tarė jis plačiai išsišiepęs, globdamas ją kailiu, o paskui ir glamonėdamas.

– Tikiuosi, ir tu laikysi *tai* pakankamai šiltai, – nusišypsojo ji rišdamasi kelnių raištį ir taisydamasi skrandą.

Tai buvo tas Jondalaras, kurį ji mylėjo. Aila giliai viduje pajusdavo šilumą ir virpulį vien dirstelėjusi jam į akis arba jam prisilietus; šitas vyras pažinojo jos kūną geriau nei ji pati, išlaisvino jausmus, kurių ji nė neįtarė turinti; šitas vyras leido jai užmiršti pirmo prievartinio Braudo įėjimo skausmą ir pamokė, koks malonumas gali ir turėtų būti. Jondalaras, kurį ji mylėjo, buvo žaismingas, rūpestingas ir mylintis. Toks jis buvo slėnyje ir dabar, kai jie vieni. Kodėl viskas visiškai kitaip Liūto stovykloje?

– Tu labai spėriai mokaisi žodžių, moterie. Netrukus aš nebespėsiu su tavimi net zelandonietiškai! – jis apsikabino ją per liemenį ir pažvelgė į akis, o jo akys buvo sklidinos meilės ir pasididžiavimo. – Tau puikiai sekasi kalbos, Aila. Negaliu patikėti, kaip greitai tu mokaisi. Kaip tau pavyksta?

– Privalau. Dabar tai mano pasaulis. Aš neturiu žmonių. Genčiai esu mirusi, negaliu grįžti.

– Tu gali turėti žmonių. Gali tapti Aila iš mamutojų. Jei nori. Ar nori?

– Noriu būti su tavimi.

– Galėsi būti su manimi. Vien dėl to, kad tave kažkas įdukrina, nereiškia, kad... vieną dieną negalėsi išvykti. Galime čia pasilikti... kurį laiką. O jei

man kas nors nutiktų, pati supranti, nebūtų blogai turėti žmonių. Žmonių, kuriems tavęs norisi.

– Nori pasakyt, tu neprieštarautum?

– Prieštaraučiau? Ne, neprieštaraučiau, jei tu šito nori.

Ailai pasidingojo, kad pastebėjo nedidelę dvejonę, tačiau vyras atrodė nuoširdus.

– Jondalarai, aš esu tiesiog Aila. Aš neturiu žmonių. Jei mane įsidukrins, jų turėsiu. Būsiu Aila iš mamutojų, – ji žengė atgal, kiek atsitraukė. – Man reikia apie tai pagalvoti.

Apsisukusi ji patraukė prie kuprinės. „Jei ketinu netrukus išeiti su Jondalaru, neturėčiau sutikti, – galvojo ji. – Būtų nesąžininga. O jis sakė, kad nori pasilikti. Kurį laiką. Galbūt, kai pagyvens su mamutojais, persigalvos ir panorės čia sukurti namus." Ailai darėsi įdomu, ar jis bando rasti dingstį atsisakyti.

Ji įkišo ranką po skranda ir apčiuopusi amuletą pasiuntė savo mintis totemui.

– Urvinis liūte, norėčiau, kad būtų koks būdas išsiaiškinti, kaip dera pasielgti. Myliu Jondalarą, tačiau noriu priklausyti ir savo žmonėms. Talutas ir Nezė nori mane įsidukrinti, jie nori padaryti mane liūto... liūto židinio dukterimi. Liūto stovykla! O, didysis urvinis liūte, ar tu mane visą laiką kreipei, o aš tik nepastebėjau?

Ji apsisuko. Jondalaras tebestovėjo toje pačioje vietoje ir tyliai ją stebėjo.

– Aš nusprendžiau. Sutiksiu! Būsiu Aila iš mamutojų Liūto stovyklos!

Ji pastebėjo, kaip prieš nusišypsant jo veidu perbėga trumpalaikis nepritarimas.

– Puiku, Aila. Džiaugiuosi dėl tavęs.

– O, Jondalarai. Ar bus gerai? Ar viskas bus į gera?

– Niekas į tai negali atsakyti. Kas žino? – tarė jis eidamas artyn, viena akimi nužvelgdamas tamsėjantį dangų. – Viliuosi, kad bus... mums abiem, – jie stipriai apsikabino. – Man regis, derėtų grįžti.

Aila siekė savo kuprinės, kad susikrautų daiktus, tačiau kažkas užkliuvo jai už akių. Ji ant vieno kelio priklaupė ir pakėlė sodriai geltoną akmenį. Nušveitusi įsižiūrėjo atidžiau. Visiškai apgaubtas glotnaus akmens, kuris palietus atrodė šiltas, tūnojo visas sparnuotas vabzdys.

– Jondalarai! Tik pažiūrėk. Ar esi matęs ką panašaus?

Jis paėmė daiktą, atidžiai apžiūrėjo, tada pažvelgė į ją su baiminga pagarba.

– Tai gintaras. Mano motina turi vieną tokį. Jis yra didžiai vertingas. O šitas gal net dar geresnis, – Jondalaras pastebėjo, kad Aila apstulbusi atidžiai į jį žiūri. Jis nemanė, kad pasakė ką nors labai bauginamo. – Kas yra, Aila?

– Tai ženklas, tai mano totemo ženklas, Jondalarai. Didžiojo urvinio liūto dvasia man sako, kad priėmiau teisingą sprendimą. Jis nori, kad tapčiau Aila iš mamutojų.

Jojant atgal vėjas vis stiprėjo. Nors buvo vos po vidudienio, saulės šviesą užtemdė debesis sausos lioso žemės, kurią nuo suledėjusios žemės pakėlė vėjas. Netrukus pro vėjo plaikstomas dulkes bus sunku įžiūrėti kelią. Sausame suledėjusiame ore aplinkui spragsėjo žaibo blyksniai, grumėjo griaustinis. Netoliese smogus žaibui viskas aplinkui tiesiog driokstelėjo. Lenktynininkas išsigandęs atsistojo piestu, Yhaha neramiai sužvengė. Aila su Jondalaru nulipo nuraminti arkliuko ir toliau ėjo pėsčiomis abiem arkliais vedini.

Kol jie pasiekė stovyklą, kilo tikra dulkių audra, dangus pajuodo, nuo vėjo smūgių gėlė odą. Prisiartinus prie žeminės, iš vėjo sukeltos niūrumos išniro figūra, laikanti kažką besiplaikstantį, kas priešinosi, tarsi būtų gyvas.

– Štai kur jūs! Jau nerimavau, – perrėkdamas griaustinį sušuko Talutas.

– Ką darai? Gal galim padėt? – pasiteiravo Jondalaras.

– Užmatę, kad kaupiasi audra, puolėme statyti pašiūrę Ailos arkliams. Nežinojau, kad bus sausa audra. Vėjas viską nupūtė. Geriau juos įsiveskite. Jie galės pabūti prieangyje, – pasakė Talutas.

– Ar taip būna dažnai? – pasiteiravo Jondalaras, čiupdamas vieną galą didžiulės odos, kuri, kaip buvo planuota, turėjo užstoti nuo vėjo.

– Ne. Būna metų, kai smėlio audrų visai nepasitaiko. Nurims, kai gerai pasnigs, – paaiškino Talutas. – Tada šėls tik pūgos, – papokštavo jis.

Vyras nėrė į žeminę ir palaikė sunkią mamuto kailio užuolaidą, kad Aila su Jondalaru galėtų įsivesti arklius vidun.

Arkliai nervinosi žengdami į nežinomą vietą, pilną tokios gausybės nepažįstamų kvapų, tačiau triukšminga vėtra buvo nemalonesnė, ir jie pasitikėjo Aila. Palengvėjo tučtuojau, vos pasislėpus nuo vėjo, ir gyvuliai greitai nurimo. Aila buvo dėkinga Talutui už rūpestį, nors truputį dėl to nustebo.

Eidama pro antrą arką Aila pastebėjo, kad buvo šalta. Geliantys dulkių grūdeliai ją išblaškė, tačiau neigiamoje temperatūroje ir stipriame vėjyje ji buvo suledėjusi iki kaulų.

Lauke tebešėlo vėjas, tarškindamas uždangas virš dūmų angų, plaikstydamas sunkias užuolaidas. Staigūs gūsiai nešė dulkes, vertė ugnį virimo židinyje skaisčiau liepsnoti. Žmonės, kaip kasdien, grupelėmis buvo susirinkę prie pirmojo židinio. Jie baigė vakarieniauti, gurkšnojo žolelių arbatą ir laukė, kol Talutas pradės susirinkimą.

Galiausiai vadas atsistojo ir nudrožė prie liūto židinio. Grįžo nešinas mamuto ilties lazda, aukštesne už jį patį, storesne apačioje, smailėjančia į viršų. Lazda buvo išpuošta nedideliais skersiniais, ratus primenančiais daiktais, kurie buvo pritvirtinti prie koto apie trečdalį žemyn nuo viršaus. Viršuje pusračiu kaip vėduoklė buvo pritvirtintos baltosios gervės plunksnos, o tarp skersinių apačioje nuo juostelių karojo paslaptingi maišeliai, raižyti mamutų ilčių ir kailių gabalėliai. Atidžiau įsižiūrėjusi Aila pamatė, kad lazda padaryta iš vienos ilgos mamuto ilties, kuri kažkokiu nežinomu būdu buvo ištiesinta. „Kaip, – svarstė ji, – kažkam pavyko atimti linkį iš mamuto ilties?“

Visi nurimo ir sužiuro į vadą. Jis pažvelgė į Tuliją, ta linktelėjo. Tada jis lazda keturis kartus trinktelėjo į žemę.

– Noriu Liūto stovyklai pateikti rimtą klausimą, – pradėjo Talutas. – Tai svarbu visiems, todėl bylosiu su kalbėjimo lazda, kad visi atidžiai klausytų ir niekas nepertrauktų. Visi, kurie norės pasisakyti šia tema, turės paprašyti kalbėjimo lazdos.

Nuvilnijo susijaudinimo šurmulys, žmonės patogiau įsitaisė ir susikaupė.

– Aila su Jondalaru atvyko į Liūto stovyklą ne taip seniai. Suskaičiavęs dienas, kiek jie čia vieši, nustebau, kad taip trumpai. Atrodo, lyg būtų seni bičiuliai, tarsi čia jiems ir priklausytų būti. Manau, ne vienas jaučiatės panašiai. Puoselėdamas tokius šiltus jausmus mūsų giminaičiui Jondalarui ir jo draugei Ailai aš vyliausi, kad jie užtęs savo viešnagę, ir planavau jų

prašyti, kad pas mus peržiemotų. Per tą trumpą viešnagės laiką Aila su Jondalaru parodė daugiau nei draugystę. Abu atsigabeno vertingų įgūdžių bei žinių ir negailėdami jas pasiūlė, tarsi būtų vieni iš mūsų.

– Vaimezas rekomenduoja Jondalarą kaip patyrusį titnago dirbėją. Jis laisvai dalijasi savo žiniomis su Vaimezu ir Danugu. Dar daugiau, jis atsigabeno naują medžioklės ginklą – iečių mėtyklę, kuri padidina sviedimo atstumą ir galią.

Pasigirdo pritarimo murmesys, žmonės ėmė linkčioti, tad Aila dar kartą pastebėjo, kad mamutojai retai nusėdi ramiai, verčiau pasisako, aktyviai komentuoja ir kitaip dalyvauja.

– Aila atsigabeno daug neįprastų talentų, – toliau kalbėjo Talutas. – Ji įgudusiai ir taikliai naudojasi iečių mėtykle bei mėgstamu ginklu svaidykle. Pasak Mamutos, ji yra ieškotoja, nors nemokyta, o Nezė galvoja, kad ji gali būti ir kvieslė. Visaip gali būti, tačiau tiesa ta, kad ji priverčia arklius jai paklusti, o jie leidžia jai joti ant nugaros. Ji netgi išmokė mus būdo kalbėti be žodžių ir padėjo visiškai naujai suprasti Raidagą. O visų svarbiausia, kad ji yra gydytoja. Ji jau išgelbėjo dviejų vaikų gyvybes... ir turi nuostabių vaistų nuo galvos skausmo!

Paskutinis komentaras sukėlė juoko pliūpsnį.

– Jie abu tiek daug atsinešė, nenoriu, kad Liūto stovykla arba mamutojai juos prarastų. Kviečiau juos pasilikti su mumis ne tik per žiemą, bet visam laikui. Mutos, visų Motinos vardu, – Talutas vieną kartą tvirtai trinktelėjo lazda į žemę, – prašau, kad jie prisijungtų prie mūsų ir kad jūs priimtumėte juos kaip mamutojus.

Talutas linktelėjo Ailai ir Jondalarui. Jie atsistojo ir oficialiai priėjo prie vado, kaip buvo iš anksto surepetuota. Tulija, kuri laukė nuošaliau, priėjusi atsistojo greta brolio.

– Aš prašau kalbėjimo lazdos, – pasakė ji.

Talutas perdavė jai lazdą.

– Kaip Liūto stovyklos vadė teigiu, jog pritariu Taluto pasisakymui. Jondalaras ir Aila vertingai papildytų Liūto stovyklos ir mamutojų gretas, – ji atsisuko į aukštą šviesiaplaukį vyrą. – Jondalarai, – kreipėsi ji, tris kartus subelsdama lazda, – Tulija ir Barzekas prašo tavęs tapti tauro židinio sūnumi. Mes kreipiamės į tave. Kaip atsakysi, Jondalarai?

Jis priėjo prie moters, paėmė iš jos lazdą ir tris kartus subeldė.

– Aš esu Jondalaras iš devintojo Zelandonijos urvo, Martonos, ankstesnės devintojo urvo vadės, sūnus, gimiau prie zelandoniečių vado Dalanaro židinio, – pradėjo jis. Kadangi proga buvo oficiali, Jondalaras nusprendė kalbėti rimtai ir išvardijo visus tiesioginius saitus, todėl sulaukė šypsenų ir pritarimo. Visi tie svetimšališki pavadinimai suteikė apeigoms egzotikos ir svarbumo. – Esu didžiai pagerbtas jūsų kvietimo, tačiau turiu būti sąžiningas ir pasakyti, kad esu griežtai įsipareigojęs. Kurią dieną privalėsiu grįžti į Zelandoniją. Turiu pranešti motinai apie brolio mirtį, privalau perduoti Zelandonei, mūsiškei mamutai, kad reikia pradėti jo sielos paieškas ir palydėti ją į dvasių pasaulį. Vertinu mūsų giminystę, be galo džiaugiuosi jūsų draugiškumu ir nenoriu išvykti. Norėčiau pasilikti su jumis, mano bičiuliai ir giminaičiai, kuo ilgiau, – Jondalaras atidavė kalbėjimo lazdą Tulijai.

– Mes nuliūdome, kad negali prisijungti prie mūsų židinio, Jondalarai, tačiau suprantame tavo įsipareigojimus. Tu pelnei mūsų pagarbą. Kadangi esame giminaičiai per tavo brolį, kuris buvo Tolijai giminingos šeimos vyras, esi kviečiamas pasilikti kiek norėsi, – atsakė Tulija ir perdavė lazdą Talutui.

– Aila, – tarė Talutas, tris kartus sutrenkęs lazda į žemę, – Nezė ir aš norime įsidukrinti tave kaip liūto židinio dukrą. Mes kreipiamės į tave. Kaip atsakysi?

Aila paėmė lazdą ir tris kartus subeldė.

– Aš Aila. Aš neturiu žmonių, esu pagerbta ir pamaloninta prašymu tapti viena iš jūsų. Didžiuosiuosi tapusi Aila iš mamutojų, – pasakė rūpestingai išmoktą kalbą Aila.

Talutas paėmė lazdą ir subeldė keturis kartus.

– Jei nėra prieštaraujančių, skelbiu šį ypatingą susirinkimą...

– Aš reikalauju kalbėjimo lazdos, – pasigirdo balsas iš žiūrovų. Visi nustebę pamatė ateinantį Frebeką.

Paėmęs lazdą iš vado jis tris kartus subeldė.

– Aš nesutinku, – pasakė. – Aš nenoriu Ailos.

14

Liūto stovyklos žmonės sukrėsti nuščiuvo ir suakmenėjo. Paskui kilo nustebimo klegesys. Vadas rėmė Ailą, vadė visiškai jam pritarė. Nors visi žinojo Frebeko nuostatą dėl Ailos, neatrodė, kad kas kitas panašiai jaustųsi. Maža to, Frebekas ir gervės židinys vargiai galėjo prieštarauti: juos pačius neseniai priėmė Liūto stovykla, kai kelios kitos stovyklos atstūmė. Priėmė tik todėl, kad Nezė ir Talutas juos užstojo. Gervių židinys kadaise turėjo aukštą statusą, ir kitose stovyklose būtų atsiradę žmonių, norinčių juos paremti, tačiau visur atsirasdavo prieštaraujančiųjų, o tokių būti negali. Visi turi sutikti. Frebekas, pats sulaukęs tokios vado paramos, atrodė, elgėsi nedėkingai, ir niekas to nesitikėjo, mažų mažiausiai – Talutas.

Kai Talutas paėmė kalbėjimo lazdą iš Frebeko, pakėlė ir papurtė, budindamas jos galią, bruzdesys greitai nurimo.

– Frebekas turi lazdą. Leiskit jam kalbėti, – pasakė Talutas, vėl atiduodamas mamuto ilties lazdą.

Frebekas tris kartus pabeldė į žemę ir kalbėjo toliau:

– Aš nenoriu Ailos, nes manau, jog ji nepakankamai pasiūlė, kad taptų mamutoja.

Pasigirdo tylūs prieštaravimai, ypač po Taluto išsakytų pagyrų, tačiau nepakankami, kad būtų galima pertraukti kalbėtoją.

– Argi prašome bet kokių nepažįstamųjų, kurie apsistoja viešnagės mamutojų stovykloje, tapti mamutojais?

Netgi kalbėjimo lazdos kaustomiems stovyklos žmonėms buvo sunku susilaikyti neprakalbus.

– Ką nori pasakyt, nepakankamai pasiūlė? O jos medžioklės įgūdžiai? – neištvėrė Digija, kupina teisuoliško įtūžio. Jos motina, vadė, irgi iš karto neparėmė Ailos. Tik rūpestingai apsvarsčiusi ji pritarė Talutui. Kaip gali šitas Frebekas prieštarauti?

– Tai kas, kad ji medžioja? Ar kiekvieną medžiojantįjį reikia priimti į stovyklą? – nepasidavė Frebekas. – Tai nepakankama priežastis. Vis tiek ji neilgai medžios. Nemedžios, kai susilauks vaikų.

– Turėti vaikų yra daug svarbiau. Tai suteiks jai daugiau statuso, – tūžo Digija.

– Manai, nesuprantu? Mes net nežinome, ar ji gali turėti vaikų, o jei ji neturi vaikų, ji visai nėra vertinga. Na, dabar kalbame ne apie vaikus, o apie medžioklę. Vien tai, kad ji medžioja, nėra pakankama priežastis padaryti ją mamutoja, – ginčijosi Frebekas.

– O kaip iečių mėtyklė? Negali paneigti, kad tai vertingas ginklas, o Aila su juo apsieina šauniai, net mokė kitus juo naudotis, – įsiterpė Tornekas.

– Ne ji jį atsinešė. Jį atsinešė Jondalaras, o jis nesideda prie mūsų.

– Ji gali būti ieškotoja arba kvieslė, – prabilo Danugas. – Priverčia jai paklusti arklius, netgi jodinėja.

– Arkliai yra maistas. Motinos skirta, kad juos medžiotume, o ne gyventume su jais. Nesu netgi tikras, ar teisėta jais joti. Ir niekas tikrai nežino, kas ji galėtų būti. Gali būti ieškotoja, gali būti kvieslė. Gali būti Motinos įsikūnijimas, o gali ir nebūti. Nuo kada „gali būti“ tampa priežastimi kam nors dėtis prie mūsų? – niekas nepajėgė nuginčyti šio argumento. Frebekas jau pradėjo mėgautis savimi ir visu dėmesiu, kurio sulaukė.

Mamuta žiūrėjo į Frebeką su šiokia tokia nuostaba. Nors šamanas visiškai jam nepritarė, turėjo pripažinti, kad Frebeko argumentai šaunūs. Tik blogai, kad nukreipti netinkama linkme.

– Aila išmokė Raidagą kalbėti, kai niekas negalvojo, kad jis tai sugeba, – į ginčą įsitraukė Nezė.

– Kalbėti! – prunkštelėjo Frebekas. – Jei nori, mosikavimą rankomis gali vadinti kalba, tačiau aš taip nemanau. Nesugalvoju nieko mažiau naudingo nei kvailai mosikuotis prieš plokščiagalvį. Tai ne priežastis ją priimti. Jei ką, tai priežastis nepriimti.

– Nepaisant to, kas akivaizdu, spėju, tu vis dar netiki, kad ji yra gydytoja? – pakomentavo Ranekas. – Juk, tikiuosi, supranti, kad išvaręs Ailą pats būsi pirmas pasigailėjęs, kad nėra kam padėti Fralijai gimdant.

Raneką Frebekas visada laikė anomalija. Nepaisant jo aukšto statuso ir raižytojo šlovės, Frebekas nesuprato, kaip atsirado rudaodis žmogus, ir greta jo jautėsi nesmagiai. Frebekui visada atrodydavo, kad Ranekas jį niekina arba pašiepia, kai kalbėdavo šituo vos pastebimai ironišku tonu. Jam tai nepatiko, be to, tikriausiai nėra normalu tokia tamsi oda.

– Neklysti, Ranekai, – tyliai pasakė jis. – Nemanau, kad ji yra gydytoja. Kaip galima užaugus su tais gyvuliais būti gydytoja? O Fralija jau turi vaikų. Kodėl šį kartą turėtų būti kitaip? Nebent šitos gyvulių patelės atsivedimas pritrauktų blogą lemtį. Tas plokščiagalvių berniukas jau pažemino stovyklos statusą. Nejaugi nematot? Aila tik dar labiau jį sumažins. Kaip galima panorėti moters, kurią užaugino gyvuliai? Ką žmonės pagalvotų, atėję ir pamatę žeminėje arklius? Ne, aš nenoriu, kad gyvulių patelė, kuri gyveno su plokščiagalviais, taptų Liūto stovyklos nare.

Dėl tokių komentarų apie Liūto stovyklą kilo didelis sujudimas, tačiau Tulija perrėkė triukšmą.

– Kuo grįsdamas teigi, kad stovyklos statusas sumažėjo? Raidagas neatėmė iš manęs statuso, o aš vis dar esu pagrindinis balsas seserų taryboje. Talutas taip pat neprarado reikšmės.

– Žmonės visada sako: „Ta stovykla su plokščiagalvių vaiku." Todėl man gėda prisipažinti, kad esu jos narys, – atsikirto Frebekas.

Tulija visu ūgiu atsistojo greta tikrai menkai sudėto vyriškio.

– Tu bet kada gali išeiti, – pasakė ji šaltai.

– Pažiūrėk, ko pridirbai, – suriko Krosija. – Fralija laukiasi kūdikio, o tu tuoj priversi ją išeiti į šitą šaltį, be vietos. Kodėl aš apskritai sutikau su jūsų sąjunga? Kodėl aš apskritai patikėjau, kad tipas, kuris moka tokią mažą nuotakos išpirką, bus pakankamai geras mano dukrai? Mano vargšė dukrelė, mano vargšė Fralija...

Senosios moters aimanas nustelbė pikti balsai ir prieštaravimai, skirti Frebekui. Aila nusisuko ir patraukė mamuto židinio link. Pastebėjusi, kad Raidagas didelėmis liūdnomis akimis stebi susirinkimą iš liūto židinio, ji nuėjo pas jį. Atsisėdusi šalia, čiuopė jo krūtinę ir atidžiai apžiūrėjo norė-

dama įsitikinti, kad vaikas jaučiasi gerai. Paskui, nemėgindama užmegzti jokio pokalbio, nes nežinojo, ką pasakyti, pasisodino jį ant kelių ir sūpavo, niūniuodama po nosimi monotonišką melodiją. Kartą šitaip ji sūpavo savo sūnų, o vėliau, viena urve slėnyje, dažnai šitaip sūpuodavosi, kad kaip nors užmigtų.

– Nejaugi niekas negerbia kalbėjimo lazdos? – suriaumojo Talutas, perrėkdamas triukšmą. Jo akys piktai žibėjo. Aila nebuvo mačiusi jo tokio pikto, tačiau susižavėjo jo savitvarda, kai jis vėl prakalbo:

– Krosija, mes nieku gyvu neišmestume Fralijos į šaltį, todėl tu įžeidei mane bei Liūto stovyklą manydama, kad galėtume tai padaryti.

Senoji moteris išsižiojusi spoksojo į vadą. Ji iš tikrųjų negalvojo, kad jie galėtų išmesti Fraliją lauk. Ji paprasčiausiai moralizavo Frebekui ir nepagalvojo, kad pastaba gali būti priimta kaip įžeidimas. Ji turėjo padorumo nurausti iš gėdos, tuo ne vieną nustebindama, tačiau tikrai suprato subtiliausius priimtino elgesio niuansus. Fralijos statusas, šiaip ar taip, pirmiausia kilo iš Krosijos. Jos teisės buvo didžiai gerbiamos, bent jau iki didžiosios netekties, kuri pavertė ją bei visus jos aplinkinius tokiais apgailėtinais. Ji vis dar galėjo pretenduoti į išskirtinumą, jei ne į tikrąją vertę.

– Frebekai, gali būti, kad jautiesi sutrikęs būdamas Liūto stovyklos narys, – kalbėjo Talutas, – tačiau jei ši stovykla prarado kokį statusą, tai tik todėl, kad buvome vienintelė stovykla, priėmusi tave. Kaip Tulija ir sakė, niekas neverčia tave pasilikti. Esi laisvas išeiti bet kuriuo metu. Mes neverčiame tavęs išeiti, tik ne su ligota moterimi, kuri šią žiemą gimdys. Gal anksčiau nesi buvęs greta nėščių moterų, tačiau, supranti tai ar ne, Fralijos liga yra rimtesnė nei nėštumas. Šitiek net aš suprantu.

– Ne dėl šios priežasties buvo sušauktas susirinkimas. Nesvarbu, kaip tu dėl to jautiesi ar kaip mes dėl to jaučiamės, visi esame Liūto stovyklos nariai. Aš išsakiau savo norą įdukrinti Ailą prie savo židinio, padaryti ją mamutoja. Sutikti privalo visi, o tu prieštarauji.

Dabar jau Frebekas pasijuto nesmagiai. Viena yra pasijusti svarbiam protestuojant ir trukdant kitiems, tačiau Talutas ką tik jam priminė pažeminimą ir neviltį, kurį jis jautė, kai taip sunkiai mėgino rasti stovyklą ir sukurti židinį su savo branginama nauja moterimi. Ji buvo tokia geidžiama ir atnešė jam daugiau statuso nei jis turėjo kada nors gyvenime.

Mamuta atidžiai jį stebėjo. Frebekas niekada pernelyg neišsiskyrė. Jis turėjo nedidelį statusą, nes motina jam nedaug tegalėjo suteikti, jokių laimėjimų, nedaug akivaizdžių savybių ar tikrai vertingų talentų. Jis nebuvo nekenčiamas, tačiau nebuvo ir itin mylimas. Atrodo, toks vidutiniškas vidutinių gabumų vyras. Vis dėlto ginčydamasis jis atrodė įspūdingai. Nors melagingi, jo argumentai turėjo logikos. Gali būti, kad jis turi daugiau nuovokos nei jam priskiriama, ir akivaizdžiai siekia pripažinimo. Sąjunga su Fralija tokiam žmogui kaip jis buvo didelis pasiekimas. Jį derėtų atidžiau stebėti.

Netgi pateikti pasiūlymą tokiai moteriai kaip Fralija reikėjo savotiškos drąsos. Nuotakos išpirka tarp mamutojų buvo ekonominės vertės pagrindas; nuotakos buvo valiutų standartas. Vyro statusas visuomenėje priklausė nuo moters, kuri jį pagimdė, ir moters arba moterų, kurias jis gali patraukti, – statusu, medžioklės menu ar įgūdžiais, talentu ar žavesiu, noru gyventi su juo. Rasti aukšto statuso moterį, norinčią tapti tavo moterimi, – tai tarsi rasti didelį lobį, ir Frebekas neketino jos paleisti.

„Tik kodėl ji jį priėmė?" – svarstė Mamuta. Juk tikrai ir kiti vyrai teikė pasiūlymus. Frebekas prisidėjo prie jos problemų. Jis turėjo tiek nedaug ką pasiūlyti, o Krosija buvo tokia nesukalbama, kad Fralijos stovykla juos išmetė, o Frebeko stovykla jų atsisakė. Paskui viena po kitos ir kitos stovyklos juos išmetė, netgi nėščią aukšto statuso moterį. Ir kaskart panikos apimta Krosija viską tik pablogindavo: plūsdama ir keikdama Frebeką ji darė juos dar mažiau pageidaujamus.

Frebekas buvo dėkingas, kai Liūto stovykla pasakė „taip", tačiau ji buvo viena iš paskutiniųjų, į kurias jis kreipėsi. Tiesa, statusą ji turėjo aukštą, tačiau į ją buvo žiūrima kaip į turinčią neįprastų narių. Talutas pasižymėjo gebėjimu į neįprastus dalykus žvelgti greičiau kaip į ypatingus nei į keistus. Visą gyvenimą turėjęs aukštą statusą jis ieškojo kažko daugiau, ir rasdavo tai neįprastuose žmonėse ir dalykuose. Jis mėgavosi ta savybe ir ją puoselėjo. Pats Talutas buvo didžiausias kada matytas žmogus, ne tik tarp mamutojų, tačiau ir tarp kaimynų. Tulija buvo didžiausia ir stipriausia moteris. Mamuta – seniausias žmogus. Vaimezas buvo geriausias titnago dirbėjas, Ranekas ne tik tamsiausia oda, bet ir geriausias raižytojas. Raidagas buvo vienintelis plokščiagalvių vaikas. Talutas norėjo Ailos, kuri buvo

neįprasčiausia su savo arkliais, įgūdžiais ir talentais, jau neminint Jondalaro, kuris atsibeldė iš toliausiai.

Frebekas nenorėjo būti neįprastas, ypač dėl to, kad į save galėjo žvelgti tik kaip į prasčiausią ar menkiausią bet kokiu atžvilgiu. Jis vis dar ieškojo statuso tarp „normalių“, todėl būti dažniausiai pasitaikančiu arba įprasčiausiu jam tapo vertybe. Jis buvo mamutojas, vadinasi, geresnis už visus, kurie ne mamutojai, geresnis už bet kurį kitokį. Tamsiaodis, kandus, satyriška išmintimi pasižymintis Ranekas nebuvo tikras mamutojas, jis netgi gimė ne tarp mamutojų, o Frebekas gimė, ir jau tikrai buvo geresnis už tuos gyvulius, tuos plokščiagalvius. Tas berniukas, kurį Nezė taip mylėjo, apskritai neturėjo jokio statuso, nes buvo gimęs plokščiagalvių patelei.

O dabar ta Aila, pasirodžiusi su arkliais ir ilgšiu nepažįstamuoju, jau krito Ranekui į akį ir pati pastebėjo tamsiaodį, kurio trokšta visos moterys nepaisant jo kitoniškumo arba būtent dėl to. Ji nė nedirstelėjo į Frebeką, tarsi būtų žinojusi, kad jis nėra vertas jos dėmesio. Jokio skirtumo, įgudusi ji, apdovanota ar graži, jis tikrai už ją geresnis; ji nebuvo mamutojė, o jis buvo. Maža to, ji gyveno su tais plokščiagalviais. O dabar Talutas nori padaryti ją mamutoja.

Frebekas suprato, kad dėl jo kilo nemaloni scena. Jis įrodė, jog yra pakankamai svarbus, kad jos neįsileistų, tačiau labiau nei bet kada supykdė didįjį vadą, ir buvo truputį baugu matyti tą žmogų-meškiną tokį įsiutusį. Talutas galėjo jį pastverti ir perlaužti pusiau. Mažų mažiausiai Talutas galėjo priversti jį išeiti. Kaip tada jis pasilaikys savąją aukšto statuso moterį?

Vis dėlto, nepaisant suvaldyto pykčio, Talutas elgėsi su Frebeku pagarbiau nei pastarasis buvo įpratęs. Jo komentarai nebuvo ignoruojami ar atmesti.

– Ar tavo prieštaravimai pagrįsti, nesvarbu, – šaltai tęsė Talutas. – Esu įsitikinęs, jog Aila turi daugybę neįprastų talentų, kurie būtų mums naudingi. Tu tai užginčijai ir pasakei, kad ji neturi pasiūlyti nieko vertinga. Neįsivaizduoju, ką galima pasiūlyti, kad niekas panorėjęs neužginčytų...

– Talutai, – kreipėsi Jondalaras, – atsiprašau, kad pertraukiu, nes tu laikai kalbėjimo lazdą, tačiau tikriausiai žinau šį tą, kas negalėtų būti užginčyta.

– Žinai?

– Taip, taip manau. Ar galiu pasikalbėti su tavimi akis į akį?

– Tulija, ar palaikytum lazdą? – tarė Talutas ir nuėjo su Jondalaru link liūto židinio. Juos nulydėjo smalsus murmesys.

Jondalaras nuėjo prie Ailos ir persimetė su ja keliais žodžiais. Ji linktelėjo, pasodino Raidagą, atsistojo ir nuskubėjo prie mamuto židinio.

– Talutai, ar galėtum užgesinti visus laužus? – pasiteiravo Jondalaras.

Talutas susiraukė.

– Visus laužus? Lauke šalta, vėjuota. Viduje greitai atvės.

– Suprantu, tačiau patikėk manimi, bus verta. Kad Ailos pasirodymas turėtų geriausią poveikį, turi būti tamsu. Šalta ilgai nebus.

Aila grįžo keliais akmenimis nešina. Talutas kelis kartus pakaitomis nužvelgė ją ir Jondalarą, tada pritariamai linktelėjo. Laužus visada galima vėl įkurti, net jei prireiks šiokių tokių pastangų. Jie grįžo prie virimo židinio, ir Talutas asmeniškai pasikalbėjo su Tulija. Kilo šioks toks ginčas, į kurį įsitraukė ir Mamuta. Paskui Tulija šnektelėjo su Barzeku, tas davė ženklą Druvezui su Danugu, visi trys užsivilko skrandas, pasiėmė didelius tankiai suaustus krepšius ir išėjo į lauką.

Žmonės kalbėjosi kupini susijaudinimo. Vyko kažkas ypatinga, ir stovykla buvo sklidina laukimo, kone tokio, koks apima prieš ypatingas apeigas. Niekas nesitikėjo slaptų pasitarimų ir paslaptingų pasirodymų.

Barzekas su berniukais greitai grįžo su žemių pilnais krepšiais. Tada, pradedant nuo tolimojo galo, nuo tauro židinio, jie visose laužavietėse išžarstė anglis arba mažus laužėlius, kad uždusintų liepsnas, ir užpylė žeme. Supratę, kas vyksta, stovyklos žmonės pradėjo nervintis.

Sulig kiekvienu užgesintu laužu patalpoje vis tamsėjant, visi liovėsi kalbėti ir žeminėje stojo tyla. Vėjas už sienų staugė garsiau, gūsiai buvo šaltesni ir grėsmingesni. Laužai buvo kažkas savaime suprantama, tačiau matydami laužus išblėstant žmonės suprato, nuo ko priklauso jų gyvybė.

Galiausiai ugnis liko liepsnoti tik didžiajame virimo židinyje. Aila turėjo pasiruošusi ugnies įžiebimo medžiagų. Sulaukęs Taluto linktelėjimo, Barzekas, jausdamas akimirkos dramatizmą, užvertė žeme laužą, ir visi aiktelėjo.

Akimirksniu žeminėje tapo tamsu. Tai nebuvo tiesiog šviesos nebuvimas, tai buvo visa apimanti tamsa. Troškinanti, nepalenkiama, gili

juoduma užliejo visas tuščias erdves. Nebuvo žvaigždžių, jokių žėrinčių šviesulių, jokių perlamutrinių švytinčių debesų. Nebuvo matyti prieš akis ištiestos rankos. Nebuvo jokių apybraižų, jokių šešėlių, jokių tamsių siluetų juodame fone. Šviesos pojūtis neteko jokios prasmės.

Pravirko ir buvo nuramintas vaikas, paskui ėmė girdėtis kvėpavimas, šliurinimas, kosulys. Kažkas labai tyliai prakalbo, jam buvo atsakyta gilesniu tonu. Degančių kaulų kvapas buvo stiprus, tačiau maišėsi su daugybe kitų kvapų ir aromatų: išdirbtos odos, gaminamo bei saugomo maisto, žolės čiužinių, džiovintų žolelių ir žmonių kvapais: kojų, kūnų, šilto kvėpavimo.

Stovykla kupina nuostabos laukė tamsoje. Žmonės buvo ne iš tikrųjų išsigandę, tačiau truputį nuogąstavo. Atrodo, praėjo nemažai laiko, ir jie pradėjo nerimauti. Kas vyksta taip ilgai?

Spręsti dėl laiko buvo palikta Mamutai. Kurti dramatiškus efektus buvo senojo šamano antrasis pašaukimas: jis kone instinktyviai atspėdavo tinkamą akimirką. Aila pajuto patapšnojimą per petį. Tai ir buvo lauktasis signalas. Rankoje ji laikė gabalėlį geležies pirito, kitoje – titnagą, o ant žemės priešais gulėjo nedidelė krūvelė gauromečių pūkų. Juodoje kaip degutas žeminės tamsoje Aila užsimerkė, giliai įkvėpė ir trenkė titnagą į geležies piritą.

Švystelėjo didelė kibirkštis – tobuloje tamsoje išryškėjo mažytė švieselė, įžiebta jaunos moters, ilgai klūpėjusios ant žemės. Iššaukusi išgąstingus mamutojų aiktelėjimus ir baimingos pagarbos šūksnius ji išblėso. Aila vėl sutrenkė akmenis, šį kartą arčiau paruoštų pinčių. Kibirkštis nukrito ant greitai įsiliepsnojančių medžiagų. Moteris pasilenkusi papūtė, ir po akimirkos šoko liepsna, tad ji išgirdo aikčiojimus bei nuostabos šūksnius.

Ji pridėjo nedidelių žabų drožlių iš gretimos krūvos, o kai tos įsidegė, kiek didesnių pagaliukų ir prakurų. Paskui atsisėdo atokiau ir stebėjo, kaip Nezė išvalo žemes ir pelenus iš virimo židinio ir perkelia į jį liepsną. Sklende reguliuodama vėjo lataką Nezė pradėjo deginti kaulus. Iš pradžių stovyklos žmonių dėmesys buvo prikaustytas prie proceso, tačiau ugniai užsiliepsnojus jie ėmė suvokti, kaip trumpai tai užtruko. Tikri kerai! Ką ji padarė, kad taip greitai užkūrė laužą?

Talutas papurtė kalbėjimo lazdą ir tris kartus trinktelėjo į žemę storuoju galu.

– Ar dabar kas nors dar prieštarauja, kad Aila taptų mamutoja ir Liūto stovyklos nare? – pasiteiravo jis.

– Ar ji parodys mums, kaip padaryti šitą stebuklą? – paklausė Frebekas.

– Ji ne tik mums parodys, ji pažadėjo duoti po ugnies akmenį kiekvienam stovyklos židiniui, – atsakė Talutas.

– Daugiau neprieštarauju, – pasakė Frebekas.

Peržiūrėję kelionines kuprines Aila ir Jondalaras surinko visus atsigabentus geležies pirito gniutulus ir atrinko šešis geriausius. Praėjusį vakarą ji vėl įžiebė ugnį visuose židiniuose, mamutojams rodydama procesą. Dabar ji jautėsi pavargusi ir buvo per vėlu kuistis kuprinėse ieškant ugnies akmenų.

Šeši pilkšvai gelsvi metališkai švytintys akmenys kaip nedidelė, nereikšminga krūvelė pūpsojo ant lovos pakylos. Vis dėlto būtent jie lėmė Ailos priėmimą į stovyklą. Žiūrėdamas į juos niekas niekada neįspėtų, kokia magija slypi šių akmenų sielose.

Aila pakėlė juos ir laikydama delnuose pažiūrėjo į Jondalarą.

– Jei visi kiti manęs norėjo, kodėl būtų leidę vieninteliam žmogui mane atstumti? – pasiteiravo ji.

– Nesu tuo tikras, – atsakė Jondalaras, – tačiau visi tokioje grupėje turi gyventi kartu su visais kitais. Jei vienas asmuo iš tikrųjų nemėgsta kito, gali kilti įvairiausių blogų jausmų, ypač kai orai verčia visus ilgai lindėti viduje. Galiausiai žmonės pasirenka vieną ar kitą pusę, ginčai veda prie kovų, kas nors netgi gali būti sužeistas arba dar blogiau. Tai veda prie pykčio, paskui kas nors užsimano kerštauti. Kartais vienintelis būdas išvengti tragedijos yra išsklaidyti grupę... arba sumokėti didelę baudą ir išsiųsti ramybės drumstėją...

Jo kakta skausmingai susiraukšlėjo, jis akimirką užmerkė akis, o Aila ėmė spėlioti, kas sukėlė šitą sielvartą

– O Frebekas su Krosija visą laiką kovoja, ir žmonėms tai nepatinka, – pastebėjo ji.

– Liūto stovykla apie tai žinojo ar bent jau nutuokė dar prieš sutikdama juos priimti. Visi turi progą pasakyti „ne“, todėl niekas negali kaltinti kieno nors kito. Jei jau kam pritari, linksti manyti, kad susitvarkysi, ir supranti, kad tai tik žiemai. Pokyčius lengviau atlikti vasarą.

Aila linktelėjo. Ji vis dar nebuvo įsitikinusi, kad Jondalaras nori, jog ji taptų viena iš šių žmonių. Parodyti ugnies akmenį sugalvojo jis, ir tai suveikė. Jie abu nuėjo prie liūto židinio ir nunešė akmenis. Talutas su Tulija buvo giliai įnikę į pokalbį. Nezė su Mamuta taip pat kartais įsiterpdavo, bet jie daugiau klausėsi nei kalbėjo.

– Čia žadėtieji ugnies akmenys, – tarė Aila, kai žmonės pastebėjo juos prisiartinus. – Galėsit šiandien juos išdalyti.

– Oi, ne, – tarė Tulija, – ne šiandien. Pasaugosim juos apeigoms. Mes kaip tik kalbėjomės apie tai. Jie bus dalis dovanų. Turime nuspręsti, kokia jų vertė, kad galėtume suplanuoti, ką dar bus būtina padovanoti. Jie turėtų būti labai vertingi, ne tik patys savaime, bet ir mainams, ir dėl statuso, kurį tau suteiks.

– Kokias dovanas? – nustebo Aila.

– Įprasta įvaikinant apsikeisti dovanomis, – paaiškino Mamuta. – Įvaikinamas asmuo iš kiekvieno gauna dovanų, o židinio, kuris įvaikina, vardu dovanos yra padalijamos kitiems stovyklos židiniams. Jos gali būti nedidukės, tik simboliniai mainai, arba gali būti gana vertingos. Priklauso nuo aplinkybių.

– Manau, kad ugnies akmenys pakankamai vertingi, kad būtų tinkama dovana kiekvienam židiniui, – pareiškė Talutas.

– Talutai, pritarčiau tau, jei Aila jau būtų mamutoje ir jos vertė būtų nusistovėjusi, – pastebėjo Tulija, – tačiau šiuo atveju mes mėginame nustatyti nuotakos išpirką. Visai stovyklai bus naudos, jei galėsime įteisinti aukštą jos išpirką. Kadangi Jondalaras atsisakė būti įsūnytas, bent jau kol kas... – Tulija nusišypsojo jam rodydama, kad nepuoselėja priešiškumo, gal ir ne flirtavo, tačiau tikrai nesidrovėjo. Tiesiog ji buvo įsitikinusi, kad ji patraukli ir geidžiama. – Aš su džiaugsmu duosiu šiokių tokių dovanų padalyti.

– Kokių dovanų? – vėl teiravosi Aila.

– Na, tiesiog dovanų... Tai gali būti įvairiausi daiktai, – paaiškino Tulija. – Puikiai tinka kailiai ir drabužiai... Tunikos, kelnės, batai arba oda jiems dirbinti. Digija dailiai dažo odas. Tinka gintaras ir jūrų kriauklės, mamutų ilčių karoliai vėriniams ir drabužiams puošti. Gana vertingi yra vilkų ir kitų mėsėdžių iltiniai dantys. Taip pat raižiniai iš mamutų kaulų. Titnagas, druska... Tinka dovanoti maistą, ypač jei jis gali būti saugomas. Viskas, kas puikiai padaryta: krepšiai, čiužiniai, diržai, peiliai. Aš manau, kad svarbu padovanoti kuo daugiau, kad, kai visi parodys dovanas per susirinkimą, atrodytų, jog turi perteklių. Šitaip parodysi savo statusą. Ir visiškai nesvarbu, kad daugumą tų dovanų tau padovanos Talutas ir Nezė.

– Talutui ir Nezei nereikia man dovanoti. Aš turiu daiktų dovanoti, – pasakė Aila.

– Taip, žinoma, turi ugnies akmenis. Ir jie yra patys vertingiausi, tačiau neatrodo labai įspūdingai. Vėliau žmonės suvoks jų vertę, tačiau pirmasis įspūdis svarbu.

– Tulija teisi, – pastebėjo Nezė. – Dauguma jaunų moterų metų metus praleidžia gamindamos ir kaupdamos dovanas, kurias išdalija per jungtuves arba kai yra įdukrinamos.

– Ar mamutojai įvaikina tiek daug žmonių? – pasiteiravo Jondalaras.

– Pašaliečių – ne, – atsakė Nezė, – bet mamutojai dažnai įvaikina kitus mamutojus. Visoms stovykloms reikia sesers ir brolio, kad turėtų vadą ir vadę, tačiau ne kiekvienam vyrui pasiseka turėti tokią seserį kaip Tulija. Jei kas nors nutinka vienam ar kitam, arba jeigu jaunas vyras ar jauna moteris nori pradėti naują stovyklą, seserį ar brolį galima įvaikinti. Na, nerimauti neverta. Aš turiu daug daiktų, kuriuos tu galėsi padovanoti, Aila, ir netgi Latija pasiūlė daiktų tau padovanoti.

– Aš turiu daiktų dovanoti, Neze. Turiu daiktų urve slėnyje, – pakartojo Aila. – Praleidau kelerius metus gamindama daugybę daiktų.

– Tau nebūtina grįžti... – tarė Tulija, tyliai sau mintydama, kad viskas, ką ji turi, bus labai primityvu, atsižvelgiant į jos plokščiagalvišką kilmę. Kaip pasakyti jaunai moteriai, kad jos dovanos tikriausiai nebus tinkamos? Kebloka.

– Aš noriu grįžti, – mygosi Aila. – Man reikia ir kitų daiktų. Gydomųjų augalų. Palikto maisto. Pašaro arkliams, – ji atsisuko į Jondalarą. – Aš noriu grįžti.

– Tikriausiai galėtume. Jei paskubėtume ir pakeliui nestabčiotume, manau, sugebėtume nukeliauti... jei orai pasitaisys.

– Paprastai, kai kerta šitoks pirmas šaltis, paskui stoja geresni orai, – pastebėjo Talutas. – Nors nenuspėjama. Jie gali bet kada pasikeisti.

– Na, jei oras bus bent kiek palankus, gal mes pasinaudosim proga ir grįšim į slėnį, – tarė Jondalaras ir buvo apdovanotas viena nuostabiųjų Ailos šypsenų. Ir jis norėjo šio to parsigabenti. Tie ugnies akmenys padarė tokį įspūdį, o akmenuotas paplūdimys prie upės linkio Ailos slėnyje jais nubarstytas. Kurią dieną, vylėsi jis, grįš ir pasidalys su savo žmonėmis viskuo, ko išmoko ir atrado: ugnies akmenimis, iečių mėtykle, o Dalanarui parodys Vaimezo kaitinto titnago triuką. Vieną dieną...

– Kuo greičiau grįžkite, – šūktelėjo Nezė ir iškėlusi ranką į save atsuktu delnu mojo atsisveikindama.

Dviese susėdę ant Yhaha, Lenktynininką pririšę virve jie žvelgė į išlydėti susirinkusius Liūto stovyklos žmones. Kad ir kaip jaudinosi grįždama į slėnį, kuris trejus metus buvo jos namai, Aila skausmingai liūdėjo palikdama žmones, kurie jau atrodė kaip šeima.

Raidagas ir Rugija stovėjo įsikibę į Nezę ir mojavo. Aila negalėjo nepastebėti, kokie jie abu nepanašūs. Viena buvo sumažinta Nezės kopija, kitas pusiau genties, tačiau abu augo kaip brolis ir sesuo. Staiga Aila prisiminė, kad Oga žindė Durką kartu su savo sūnumi Grevu – jie augo kaip pieno broliai. Grevas visas buvo genties, o Durkas tik pusiau, skirtumas tarp jų buvo lygiai toks pat didžiulis.

Spustelėjusi šlaunimis ir pakeitusi kūno padėtį Aila davė ženklą Yhaha. Buvo taip įpratusi, kad nė negalvojo, jog šitaip valdo kumelę. Apsisukę jie ėmė kilti šlaitu.

Kelionė atgal nebuvo tokia lengva ir neskubri. Jie keliavo nesustodami, nedarė tiriamųjų lankstų į šoną, nemedžiojo, dažnai nestoviniavo pailsėti ar pasidžiaugti kitais malonumais. Tikėdamiesi grįžti, pakeliui iš slėnio buvo pasižymėję orientyrus: tam tikras atodangas, aukštumas ar akmenų formacijas, slėnius ir vandentakius, tačiau besikeičiantis metų laikas pakeitė ir kraštovaizdį.

Iš dalies vaizdą pakeitė pasikeitusi augmenija. Saugūs slėniai, kuriuose jie buvo apsistoję, kaip visada tokiu metų laiku neatpažįstamai pasikeitė. Arktiniai beržai ir gluosniai numetė visus lapus, ir jų menkos šakelės virpėjo vėjyje tarytum sudžiūvusios, be gyvybės. Užtat buvo geriau matomi spygliuočiai: baltosios eglės, maumedžiai, kedrai, tvirti ir besididžiuojantys žalių spygliukų galia, netgi pavieniai vėjų taršomi žemaūgiai krūmeliai stepėse, rodos, įgijo svarbos. Labiau trikdė pokyčiai, kuriuos paviršiuje, toje sustingusioje prieledyninėje žemėje, paliko amžinasis įšalas.

Amžinasis įšalas – tai ta Žemės plutos dalis nuo paviršiaus iki gilių pamatinių uolienų, kuri lieka sušalusi kiaurus metus. Tose teritorijose taip toli į pietus nuo poliarinių regionų anuomet jį lėmė per visą žemyną nusitęsusi mylios, dviejų, o gal ir aukštesnė ledo paklodė. Sudėtinga klimato, paviršiaus ir požeminių sąlygų tarpusavio sąveika sukūrė ir palaikė sustingusią žemę. Turėjo reikšmės saulės šviesa ir stovintis vanduo, vegetacija, dirvos drėgmė, vėjas ir sniegas.

Pakako vos keletu laipsnių žemesnės vidutinės metinės temperatūros nei toji, prie kurios vėliau susiformuos vidutinio klimato juosta, kad masyvūs ledynai įsiveržtų į teritoriją ir toliau pietuose susiformuotų amžinasis įšalas. Žiemos buvo ilgos ir šaltos. Retkarčiais audros atnešdavo gausų sniegą ir stiprias pūgas, tačiau kritulių kiekis per sezoną būdavo palyginti nedidelis, o dauguma dienų – giedros. Vasaros buvo trumpos, tiesa, pasitaikydavo keletas tokių karštų dienų, kad negalėtum patikėti ledo masės artumu, tačiau paprastai jos būdavo debesuotos ir šaltos, lydavo nedaug.

Nors tam tikra dirvos dalis buvo nuolat įšalusi, amžinasis įšalas nebuvo nuolatinė nekintama būsena; jis buvo nepastovus ir permainingas, kaip ir metų laikai. Žiemos viduryje, kai viskas kiaurai sušąla, žemė atrodė pasyvi, kieta ir nederlinga, tačiau nebuvo taip, kaip atrodė. Pasikeitus sezonui paviršius suminkštėdavo: vietomis vos per kelis colius, kur storas žemės

sluoksnis, tanki dirva arba per daug šešėlio priešindavosi švelniai vasaros šilumai, tačiau saulėtuose šlaituose iš gerai drenuojamo žvirgždo, kur nedaug augmenijos, aktyvusis sluoksnis atitirpdavo per kelias pėdas.

Vis dėlto lengvai pasiduodantis sluoksnis buvo tik iliuzija. Po paviršiumi vis dar karaliavo geležiniai žiemos gniaužtai. Viską valdė neprasiskverbiamas ledas, tad traukos jėgų veikiama tirpsmo ir atodrėkių prisotinta dirva su visa akmenų ir medžių našta šliaužė, slydo ir krito skersai vandeniu sudrėkinto vis dar sustingusio žemės sluoksnio apačioje. Paviršiui įšilus atsirasdavo nuošliaužų ir įgriuvų, o kur vasaros tirpsmas nerasdavo išėjimo, telkšodavo balos, pelkės ir tirpsmo ežerai.

Ciklui dar kartą pasikeitus, aktyvusis sluoksnis virš amžinojo įšalo vėl sukietėdavo, tačiau šalta ledinė priedanga slėpė nerimstančią širdį. Dėl didžiulio spaudimo ir slėgio dirva kilnojosi ir slankiojo, sušalusi žemė skilinėjo ir aižėjo, o paskui prisipildydavo ledo, kuris, kad palengvėtų įtampa, buvo išstumiamas kaip ledo pleištai. Dėl spaudimo atsiradusios skylės prisipildydavo purvo, o paskui tos sušalusios sąnašos iškildavo kaip žemės skauduliai. Šąlančiam vandeniui plečiantis, pelkėtose žemumose iškildavo iki dviejų šimtų pėdų aukščio ir kelių šimtų metrų skersmens purvino ledo pakilimai ir kalvos – pingos.

Grįždami tuo pačiu keliu Aila ir Jondalaras pamatė, kad vietovės reljefas pasikeitęs, tad orientyrai klaidino. Kai kurie nedideli upeliukai, kuriuos jie taip gerai įsiminė, buvo pradingę. Jie užšalo arčiau ištakų, todėl žemėliau visai išdžiūvo. Ten, kur anksčiau nieko nebuvo, iš vasaros balų ir pelkėtų žemumų, kur tankus smulkios struktūros substratas lėmė prastą pralaidumą, iškilo ledo kalvos. Ant tako – nesušalusios dirvos salelių, apsuptų amžinojo įšalo, augo medžių guotai, sudarydami klaidinantį įspūdį nedidelio slėnio, kurio keliautojai negalėjo prisiminti matę.

Jondalaras apskritai buvo prasčiau susipažinęs su vietove ir daugiau nei kartą nusileido geresnei Ailos atminčiai. Kai ir pati nebūdavo tikra, Aila leido vesti Yhaha. Kumelė anksčiau ne kartą buvo pargabenusi ją namo ir atrodė žinanti, kur traukia. Kartais dviese raiti ant kumelės, kartais pakaitomis arba abu eidami, kad duotų gyvuliui pailsėti, jie stūmėsi, kol buvo priversti sustoti nakčiai. Tada įkūrė paprastą stovyklą su mažučiu laužiuku,

pasistatė kailio palapinę su miego kailiais, išsivirė karštos skaldytų skrudintų laukinių grūdų košės. Aila užplikė karštos žolelių arbatos.

Ryte, kol krovėsi daiktus, jie išgėrė karštos arbatos, kad sušiltų, paskui pakeliui kramsnojo džiovintą mėsą ir džiovintas uogas, kurios buvo sumaišytos su riebalais ir suformuotos į mažus sausainukus. Išskyrus atsitiktinai išbaidytą triušį, kurį Aila numušė svaidykle, jie nemedžiojo. Kelioninį Nezės įduotą maistą jie papildė aliejingomis kedrinėmis pinijomis, kurių prisirinkdavo pakeliui ir sumesdavo į laužą, kad spragtelėjusios jos atsivertų.

Kai reljefas aplinkui pamažu pasikeitė, tapo akmeningesnis, labiau išraižytas, atšiauresnis, su tarpekliais, stačiasieniais kanjonais ir griovomis, Aila pajuto kylant jaudulį. Teritorija atrodė pažįstama, kaip ir į pietus bei vakarus nuo slėnio. Pamačius tam tikrų raštų ir spalvų sluoksnių uolienos atodangą Ailos širdis pašoko.

– Jondalarai! Štai! Pažiūrėk ten! – sušuko ji rodydama. – Jau beveik atvykome!

Netgi Yhaha, regis, atrodė susijaudinusi ir neraginama paspartino tempą. Aila dairėsi kito orientyro, išskirtinės formos akmenų atodangos, kuri priminė susigūžusią liūtę. Ją suradę jie pasuko į šiaurę, kol priėjo stataus skardžio, nubarstyto žvirgždu ir palaidais akmenimis, kraštą. Čia sustoję jie pažvelgė žemyn. Apačioje žaižaruodamas saulėje ir taškydamasis per akmenis į rytus sruvo nedidelis upelis. Jie nulipo nuo arklio ir rūpestingai rinkosi kelią žemyn. Arkliai pasileido greičiau ir sustojo atsigerti. Aila surado iš vandens kyšančius įprastus brastos akmenis, kur tik vienoje vietoje reikėdavo peršokti platesnį tarpą. Pasiekusi kitą krantą, ji taip pat atsigėrė.

– Čia ir vanduo saldesnis. Tik pažiūrėk, koks skaidrus! – šūktelėjo ji. – Jis visiškai nedumblinas. Dugnas matyti. Tik pažiūrėk, Jondalarai, čia yra arklių!

Jondalaras švelniai nusišypsojo iš jos energijos antplūdžio, jausdamas panašų, tegu ir švelnesnį, grįžimo namo džiugesį. Jie pamatė pažįstamą ilgą slėnį su upeliu per vidurį. Aršūs vėjai ir šaltis, puolęs stepėse, švelniau lietė šią saugią daubą, ir netgi vasarinę lapiją numetusi augmenija čia buvo akivaizdžiai turtingesnė, kuplesnė. Status šlaitas, kuriuo jie ką tik nusileido, kairėje slėnio pusėje staigiai kilo iki grynos uolos sienos. Plati krūmų ir medžių juosta kitapus upelio pamažu retėjo ir virto auksine pieva, ban-

guojančia popietės saulėje. Lygus jau sudžiūvusios žolės, siekiančios juosmenį, laukas dešinėje pamažu kilo iki stepių, tačiau link tolimojo slėnio galo siaurėjo. Šlaitas statėjo, kol virto kita siauro tarpeklio siena.

Pusiaukelėje ganėsi nedidelė stepinių arklių kaimenė. Gyvuliai pakėlė galvas ir akimis lydėjo praeinantį atvykėlių būrelį. Vienas arklys sužvengė. Yhaha atmetė galvą ir atsakė jam. Kaimenė stebėjo, kol Aila su Jondalaru prijojo visai arti. Paskui, nepažįstamam žmogaus kvapui vis stiprėjant, stepinukai kaip vienas apsisuko ir dundėdami kanopomis, mostaguodami uodegomis nuožulniu šlaitu nušuoliavo į atvirą lygumą viršuje. Aila sustabdė Yhaha ir akimis nulydėjo šuoliuojančius arklius. Taip pat žvalgėsi ir jaunas eržiliukas, pririštas virve.

Lenktynininkas, iškėlęs galvą, pastatęs į priekį ausis, sekė paskui kaimenę kiek virvė leido. Paskui jis sustojo įsitempęs, išplėtęs šnerves ir sekė ją akimis. Vėl pajudėjusi Yhaha jam sužvengė, Lenktynininkas sugrįžo ir nusekė paskui kumelę.

Skubindamiesi prieš srovę siaurojo slėnio galo link jie matė staigų sraunios upelės vingį, išsikišusią sieną ir akmenuotą paplūdimį žemėliau. Kitoje pusėje pūpsojo didelė akmenų, suneštų medžių, kaulų, visokiausių ragų ir ilčių krūva. Vieni griaučiai buvo atplukdyti iš stepių, kiti – liekanos gyvūnų, kuriuos pagriebė staigus potvynis. Viską srovė sunešė ir suvertė priešais sieną.

Aila vos galėjo tverti. Ji nulipo nuo Yhaha nugaros ir stačiu siauru taku palei kaulų krūvą bėgte pasileido iki viršaus sienos, kuri suformavo atbrailą priešais angą akmeninės uolos fasade. Ji kone įbėgo vidun, tačiau paskutinę minutę susitvardė. Čia ta vieta, kurioje ji gyveno viena, ir išgyveno tik dėl to, kad nė akimirkai neužmiršdavo saugotis galimo pavojaus. Urvais paprastai naudodavosi ne tik žmonės. Pamažu kildama palei išorinę sieną Aila nusivyniojo nuo galvos svaidyklę ir sustojo pasirinkti akmenų.

Atsargiai pažvelgusi į vidų tamsoje Aila nieko neįžiūrėjo, tačiau užuodė silpnai juntamą seniai degusio medžio ir šiek tiek šviežesnį, tačiau irgi seną muskusinį ernio kvapą. Žengusi į vidų ji leido akims priprasti prie blausios šviesos, o tada apsidairė.

Moteris pajuto, kaip ašaros spaudžia akis, pastangos jas sulaikyti buvo bergždžios Štai jis, jos urvas. Ji buvo namuose. Viskas taip pažįstama,

tačiau vieta, kur ji taip ilgai gyveno, atrodė apleista ir nelaiminga. Šviesoje, besiliejančioje pro angą virš įėjimo, paaiškėjo, kad jos uoslė neklydo, o atidžiau patyrinėjus Ailai ištrūko nevilties šūksnis. Urve buvo tikras jovalas. Kažkoks gyvūnas, o gal daugiau nei vienas, tikrai čia įsilaužė ir paliko visur išbarstytus apsilankymo įkalčius. Aila kol kas nesuprato, kiek žalos padaryta.

Tada pasirodė Jondalaras. Įėjo jis, iš paskos – Yhaha ir Lenktynininkas. Urvas taip pat buvo ir kumelės namai bei vieninteliai namai, kuriuos turėjo Lenktynininkas, kol susipažino su Liūto stovykla.

– Atrodo, turėjom svečių, – pastebėjo Jondalaras, pamatęs nusiaubtą urvą. – Šičia tikras jovalas!

Aila sunkiai atsiduso ir nusišluostė ašaras.

– Geriau užkursiu laužą ir uždegsiu deglus, tada pažiūrėsim, kas sunaikinta. Tik pirmiau išlaisvinsiu Yhaha, kad ji galėtų pailsėti ir pasiganyti.

– Manai, galima leisti jiems taip paprastai bėgioti? Atrodė, jog Lenktynininkas pasiryžęs sekti tuos arklius. Galbūt derėtų juos pririšti, – nuogąstavo Jondalaras.

– Yhaha visada bėgiojo laisva, – pyktelėjo Aila. – Negaliu jos pririšti, ji mano draugė. Ji lieka su manimi, nes to nori. Kartą ji išėjo gyventi su kaimene, nes įsigeidė eržilo, ir aš taip jos ilgėjausi, nežinau, ką būčiau dariusi, jei nebūčiau turėjusi Mažylio. Vėliau ji grįžo. Ji pasiliks, o kol pasiliks ji, pasiliks ir Lenktynininkas, bent jau kol užaugs. Mažylis mane paliko. Lenktynininkas taip pat gali palikti, kaip užaugę vaikai palieka motinos židinį. Arkliai skiriasi nuo liūtų. Manau, jei jis taps draugas, kaip Yhaha, jis gali pasilikti.

Jondalaras linktelėjo.

– Puiku, tu juos geriau pažįsti, – šiaip ar taip, Aila buvo prityrusi. Kalbant apie arklius, ji vienintelė tokia. – Tada aš užkursiu laužą, kol tu nukrausi daiktus.

Nė nesuvokdamas, koks pažįstamas jam tapo urvas per trumpą čia praleistą vasarą, Jondalaras nuėjo atsinešti laužo įžiebimo medžiagų bei malkų. Jis ėmė svarstyti, kaip galėtų susidraugauti su Lenktynininku. Jis vis dar gerai nesuprato, kaip Aila bendrauja su Yhaha, kodėl kumelė eina ten, kur moteris nori, kai jos jodinėja, ir lūkuriuoja netoliese, jei laisvai gali

bėgti kur panorėjusi. Gal jis ir niekada to neišmoks, tačiau norėtų pabandyti. Vis dėlto, kol mokysis, nepakenktų Lenktynininką laikyti pririštą, bent jau keliaujant ten, kur gali būti kitų arklių.

Apžiūrėjus urvą buvo galima papasakoti visą istoriją. Ernis arba hiena, Aila negalėjo pasakyti kuris, nes abu buvo urve skirtingu metu ir jų pėdsakai susimaišė, įsilaužė ir ištuštino vieną džiovintos mėsos slėptuvių. Keliose vietose buvo pragraužtas pakankamai matomoje vietoje paliktas vienas krepšys grūdų, pririnktų Yhaha ir Lenktynininkui. Sprendžiant iš pėdsakų, sėkmingai padirbėjo įvairiausi maži graužikai – pelėnai, šokliai, starai ir didieji žiurkėnai, tad nedaug grūdų bebuvo likę. Šieno krūvoje visai netoliese Aila su Jondalaru aptiko ir lizdelį su prisiplėštu grobiu. Vis dėlto dauguma krepšių su grūdais ir šaknimis bei džiovintais vaisiais, kurie arba buvo sustatyti į įdubas, iškastas urvo grindyse, arba apkrauti akmenų piramidėmis, nukentėjo kur kas mažiau.

Aila džiaugėsi, kad minkštas odas ir kailius, kuriuos ji buvo paruošusi per tuos metus, jie nusprendė sudėti į tvirtą krepšį ir apkrauti akmenimis. Didžiulė akmenų krūva pasirodė per didelis iššūkis plėšikaujantiems žvėrims. Oda, likusi nuo drabužių, kuriuos prieš iškeliaujant Aila pasiuvo Jondalarui ir sau, ir kuri nebuvo paslėpta, buvo sukramtyta iki skutelių. Kita piramidė, kuri, be kitų daiktų, slėpė žaliaminės odos talpyklą, pilną rūpestingai išlydytų taukų, saugomų nedidelėse, dešreles primenančiose elnių žarnų atkarpėlėse, patyrė keletą užpuolimų. Vienas krepšio kamputis dantimis ir letenomis buvo pradraskytas, viena „dešrelė" pragraužta, tačiau piramidė išsilaikė.

Gyvūnai nepasitenkino vien maisto saugyklomis, jų šmižinėta ir kitur: išspardytos krūvos rankomis skaptuotų ir nuglotnintų medinių dubenėlių ir puodelių, ištampyti subtiliais raštais ir formomis supinti ir suausti krepšiai ir kilimėliai, keliose vietose išterlioti išmatomis ir apskritai nuniokota viskas, ką tik pavyko rasti. Vis dėlto tikroji žala buvo kur kas mažesnė, nei iš pradžių atrodė, o gausias sausų ir konservuotų vaistinių žolelių atsargas žvėrys apskritai ignoravo.

Į vakarą Aila pasijuto kur kas geriau. Jie išvalė ir sutvarkė urvą, nusprendė, kad netektis ne tokia jau didelė, pasigamino maisto ir pavalgė, netgi išėjo į slėnį pažiūrėti, kas pasikeitė. Židinyje jie įkūrė laužą, virš šva-

raus šieno sekliame griovelyje, kurį Aila naudojo kaip lovą, pasitiesė miego kailius. Yhaha ir Lenktynininkui patogiai įsitaisius įprastoje vietoje kitapus įėjimo, Aila pagaliau pasijuto namuose.

– Sunku patikėti, kad aš grįžau, – tarė ji, sėdėdama ant demblio priešais laužą greta Jondalaro. – Jaučiuosi taip, lyg būčiau nebuvusi čia visą gyvenimą. Iš tikrųjų nebuvau visai neilgai.

– Tikrai neilgai.

– Tiek daug išmokau, galbūt todėl atrodo, kad taip ilgai čia nebuvau. Puiku, kad įtikinai mane joti su tavimi, Jondalarai. Džiaugiuosi, kad susitikome Talutą ir mamutojus. Ar nutuoki, kaip aš bijojau susitikti kitus?

– Žinojau, kad tu nerimauji, tačiau buvau tikras, kad, kai pažinsi tuos žmones, tau jie patiks.

– Tai nebuvo paprasčiausiais žmonių susitikimas. Aš susitikau su kitais. Genčiai jie buvo tokie, ir nors man visą gyvenimą buvo primenama, kad aš gimusi kitiems, vis tiek galvojau apie save kaip apie genties dalį. Netgi kai buvau prakeikta ir supratau, kad negalėsiu grįžti, bijojau kitų. Kai pas mane apsigyveno Yhaha, viskas dar pablogėjo. Nežinojau, ką daryti. Bijojau, kad kiti neleis man jos pasilikti arba nugalabys maistui. Dar bijojau, kad jie neleis man medžioti. Nenorėjau gyventi su žmonėmis, kurie neleis man medžioti, jei to norėsiu, arba kurie gali versti mane daryti tai, ko nenoriu, – kalbėjo Aila.

Staiga baimių ir nerimo prisiminimas pripildė ją nemalonios, nervingos energijos. Ji atsistojo ir nuėjo prie urvo angos, tada nustūmė į šalį sunkią vėjo užuolaidą ir išėjo ant viršaus išsikišusios sienos, suformavusios plačią priekinę urvo verandą. Lauke buvo šalta ir giedra.

Žvaigždės, atšiaurios ir ryškios, aštriais kaip vėjas kraštais žybčiojo iš gilaus juodo dangaus. Ji apsikabino save ir pasitrynė rankomis eidama link atbrailos krašto.

Pradėjusi drebėti Aila pajuto, kaip jos pečius apgaubia kailis, ir atsisuko į Jondalarą. Jis ją apglėbė ir ji prisiglaudė prie jo, paniro į jo šilumą.

Jis pasilenkė ją pabučiuoti, tada pasakė:

– Čia šalta. Eime vidun.

Aila leidosi jo vedama, tačiau sustojo vos praėjusi pro sunkią odą, kurią nuo pirmosios gyvenimo urve dienos naudojo kaip uždangą nuo vėjo.

– Tai buvo mano palapinė... Ne, tai buvo Krebo palapinė, – pasitaisė ji. – Nors jis niekada jos nenaudojo. Tai buvo ta palapinė, kuria naudojausi, kai buvau viena iš moterų, pasirinktų eiti su vyrais, kai jie ėjo į medžioklę. Turėjau mėsinėti ir padėti parnešti mėsą. Ji man nepriklausė. Ji priklausė Krebui. Pasiėmiau ją išeidama, nes pagalvojau, kad Krebas neprieštarautų. Negalėjau jo paklausti. Jis buvo miręs, tačiau nebūtų manęs matęs, jei būtų gyvas. Aš juk buvau prakeikta, – ašaros pasruvo jos veidu, tačiau ji jų nepaisė. – Aš buvau negyva. Durkas mane matė, jis buvo per mažas, kad suprastų, jog tikimasi, kad jis manęs nematys. O, Jondalarai, nenorėjau jo palikti, – dabar ji jau raudojo balsu, – tačiau išsivesti jo negalėjau. Nenutuokiau, kas man gali nutikti.

Jis nenumanė, ką pasakyti ar ką daryti, todėl tiesiog laikė ją apkabinęs ir leido verkti.

– Noriu dar kartą jį pamatyti. Kaskart matydama Raidagą galvoju apie Durką. Norėčiau, kad jis būtų čia su manimi. Norėčiau, kad mamutojai mus abu įsivaikintų.

– Aila, jau vėlu. Tu pavargusi. Eime į lovą, – paragino Jondalaras, vesdamas ją prie miego kailių. Jam taip pat buvo nelengva. Tokie lūkesčiai nerealūs, ir jis nenorėjo jų skatinti.

Aila paklusniai apsisuko ir leidosi nuvedama. Tylėdamas jis padėjo jai nusivilkti drabužius, pasodinęs švelniai stumtelėjo atgal ir apklojo kailiais. Ugniavietėje Jondalaras pridėjo malkų, sužėrė anglis, kad ilgiau neišblėstų, tada greitai nusirengė ir įropojo į lovą greta Ailos. Jis apsivijo ją rankomis ir pabučiavo, švelniai, vos paliesdamas lūpomis jos lūpas.

Poveikis buvo kankinantis, jis pajuto jos tvinksintį atsaką. Taip pat lengvai, kone kutenamais prisilietimais, jis pradėjo bučiuoti jos kaklą, skruostus, užmerktas akis, o paskui vėl minkštas putlias lūpas. Pasiekęs atlošė jos smakrą ir tokiu pat būdu glamonėjo jos kaklą. Aila prisivertė gulėti ramiai ir, užuot jautusi kutenimą, ji leido sklisti jo žaismingų prisilietimų sukeltam deginančiam drebuliui. Graudulys išsisklaidė.

Jondalaro pirštų galiukai perbėgo peties linkiu, per visą ilgį perbraukė ranką, tada lėtai, vos juntamai pakilo rankos vidumi iki viršaus. Ailą purtė drebulys, visur dilgčiojo, kiekvienas nervas viltingai įsijautrino. Piešdamas ranka jos kūno apybraižą Jondalaras išmaningai grybštelėjo ir minkštą

spenelį. Šis pakilo tvirtas ir pasiruošęs glamonei, o Ailą nukrėtė stiprus malonumo drebulys.

Jondalaras nepajėgė atsispirti ir pasilenkęs burna suėmė spenelį. Ji spaudėsi prie vyro, kai jis čiulpė, trūkčiojo ir kramsnojo spenelį. Aila jautė šiltą drėgnumą tarp šlaunų, o aštrūs pojūčiai siuntė dieglius giliai į vidų. Jondalaras uodė moters odos kvapą, jautė tempiantį savo slėpsnų pilnumą ir jos geismą. Atrodė, jis niekada negalės ja pasisotinti, o ji visada buvo pasiruošusi jį sutikti. Nė karto, kiek jis prisimena, ji jo neatstūmė. Kad ir kokios būtų aplinkybės, viduje ar lauke, šiltuose kailiuose ar ant šaltos žemės, kada tik jis jos įsigeisdavo, ji būdavo ne tik nuolanki, bet ir aktyvi bei geidulinga partnerė. Tik mėnulio laiku ji būdavo kiek lėtesnė, tarsi drovėdavosi. Gerbdamas jos norus Jondalaras atsitraukdavo.

Kai vyras pradėjo glamonėti moters šlaunis ir ji jam atsivėrė, jis pajuto tokį stiprų geismą, kad būtų paėmęs ją tą pačią akimirką, tačiau norėjo viską pailginti. Jie buvo šiltoje sausoje vietoje, vieni, tikriausi paskutinį kartą tą žiemą. Žinoma, ir ilgojoje mamutojų žeminėje jis nedvejodavo, tačiau vienuma jų malonumui teikė ypatingo laisvumo ir pojūčių intensyvumo. Jo ranka surado jos drėgnumą, paskui nediduką standų malonumo kauburėlį. Jondalarui pradėjus jį trinti ir glamonėti Aila pratrūko aikčioti ir rėkti. Jis siekė žemiau ir dviem pirštais ėmėsi tyrinėti jos gelmes. Ji aimanuodama išrietė nugarą. „O, kaip aš jos geidžiu, – galvojo Jondalaras, – bet dar ne dabar."

Jis paleido jos spenelį, susirado truputį praviras lūpas, tvirtai jas pabučiavo mėgaudamasis lėtu, jausmingu jos liežuvio prisilietimu, kuris pats jį susirado. Jis akimirkai atsitraukė, kad kiek susivaldytų prieš visiškai atsiduodamas galingam geismui ir šiai nuostabiai, trokštančiai, mylimai moteriai. Jondalaras žvelgė į Ailos veidą tol, kol ji atsimerkė.

Dienos šviesoje jos akys buvo pilkšvai mėlynos, smulkaus titnago spalvos. Dabar šios akys buvo tamsios ir tokios sklidinos geismo ir meilės, kad jam susopo gerklę nuo jausmo, kuris sukilo iš pačių būties gelmių. Jis palietė jos skruostą, apibrėžė skruostikaulį, perbėgo lūpomis. Jis negalėjo į ją atsižiūrėti, tarsi norėtų įrėžti jos veidą į savo atmintį. Aila pažvelgė į Jondalarą. Jo akys, tokios ryškiai mėlynos, kad laužo šviesoje atrodė violetinės, buvo sklidinos meilės ir geismo. Ji panoro jose ištirpti. Nebūtų įstengusi jam atsispirti, tačiau to ir nenorėjo.

Jis ją pabučiavo, tada šiltu liežuviu nukeliavo kaklu žemyn, į tarpelį tarp krūtų. Abiem rankomis suėmęs kuplius Ailos apvalumus Jondalaras apžiojo spenelį ir ėmė čiulpti. Ji gnaibė, glostė jo pečius bei rankas ir tyliai suaimanuodavo, kai dilgčiojančios bangos nuvilnydavo kūnu.

Jondalaras burna ir liežuviu leidosi vis žemiau, sudrėkino bambos duobutę, paskui pajuto minkštus plaukelius. Ji truputį išsirietė jį kviesdama, o jis drėgnu ir jautriu liežuviu surado jos plyšio viršų, paskui – mažą malonumo centrą. Aila suriko, kai jis ten palietė.

Tada ji atsisėdo, surado kietą jo vyriškumą ir giliai jį apžiojo. Jis pasidavė aistrai, ir moteris paragavo šilto jos pliūpsnio. Rankomis ji čiuopė minkštus jo kapšelius.

Aila jautė, kaip kyla įtampa ir spaudimas jo slėpsnose, o išbrinkęs organas virpa ir pulsuoja, Jondalarui mėgaujantis jos moteriškumu, vis iš naujo atrandant raukšleles ir klostes aplink jos gilų mielą šulinį. Jondalaras niekaip negalėjo pasisotinti. Jis norėjo paliesti kiekvieną jos lopinėlį, išragauti ją visą, geidė jos vis labiau, jautė jos šilumą, jos trauką ir abi jos rankas, judančias aukštyn ir žemyn jo ilgu išbrinkusiu vyriškumu. Jis geidė į ją įeiti.

Šiaip taip sutelkęs pastangas jis atsitraukė, apsisuko ir vėl atrado moterystės šaltinį, tyrinėjo jį išmanančiomis rankomis, tada pasilenkė prie malonumų mazgelio ir uostinėjo bei lietė jį tol, kol jos kvėpavimas virto spazmais ir riksmais. Pajutusi sukylant neišreiškiamą didžiulę įtampą Aila ėmė šaukti Jondalarą, jo siekė. Tada jis pakilo tarp jos šlaunų ir virpėdamas nuo laukimo ir susivaldymo galiausiai įėjo, prasmego šiltame jos jaukume.

Jondalaras tvardėsi taip ilgai, kad akimirką užtruko, kol atsipalaidavo. Jis įsiskverbė kuo giliau, mėgaudamasis ja, galinčia jį priimti visu dydžiu. Džiaugsmingai, nesivaržydamas jis stūmė ir traukė, vis greičiau, kildamas link didesnių aukštumų. Ji kilo jo pasitikti, taikėsi prie jo savo judesiais. Girdėdamas, kad jos riksmai vis stiprėja, Jondalaras pajuto, jog tai prasideda, tai plūsta jos viduje, ir abu atsidavė tam galutiniam, visa apimančiam energijos, malonumo ir atsipalaidavimo srautui.

Abu buvo pernelyg išsekę, pernelyg daug jausmų išsieikvoję, kad judėtų. Jondalaras gulėjo ant viršaus, tačiau ji visada mėgo šitaip jausti jo kūno svorį. Ji užuodė ant vyro silpną savo kvapą, o tai visada primindavo, kokia mylima ji ką tik buvo ir kodėl jaučiasi tokia saldžiai suglebusi ir mieguista.

Aila vis dar jautė tą gryną, stebinantį malonumo stebuklą, vis dar netikėjo, kad jos kūnas gali jausti šitokį džiaugsmą. Juk anksčiau ji pažinojo tik pažeminimą, kai buvo jodoma iš neapykantos ir paniekos. Iki Jondalaro ji nenutuokė, kad yra koks kitas būdas vyrui ir moteriai susijungti.

Galiausiai jis pasikėlė, pabučiavo jos krūtinę, pakramsnojo bambą, atsitraukė ir atsistojo. Aila taip pat atsistojo ir įmetė į laužą kelis virimo akmenis.

– Gal įpiltum truputį vandens į tą virimo krepšį, Jondalarai? Man regis, didysis vandenmaišis yra pilnas, – paprašė ji eidama į tolimąjį urvo kampą, kuriuo naudojosi, kai buvo per šalta eiti į lauką nusilengvinti.

Grįžusi Aila išėmė iš laužo karštus akmenis taip, kaip išmoko iš mamutojų, ir sumetė juos į vandens nepralaidžiantį krepšį. Akmenys šnypštė ir garavo, savo karštį atiduodami vandeniui. Ji akmenis išžvejojo, sudėjo atgal į laužą ir pridėjo kitų, kurie buvo smarkiai ugnies įkaitinti.

Vandeniui užvirus pasėmė kelis puodelius vandens, supylė jį į medinę kriauklę ir iš žolelių atsargų pridėjo kelis džiovintus alyvų spalvos cianotų žiedus. Aromatingas, pikantiškas kvapas pripildė patalpą, o įmerkus minkštą odos skiautelę, augalo su saponinais tirpalas lengvai suputojo. Jo nereikės nuplauti, ir liks tik malonus kvapas. Stovėdamas prie laužo Jondalaras stebėjo, kaip Aila nusišluosto veidą ir prausia kūną. Vyras gėrėjosi jos grožiu, jos judesiais, drauge bergždžiai trokšdamas vėl ją myluoti.

Ji padavė Jondalarui skiautelę puikiai drėgmę sugeriančios triušio odos ir perleido jam praustuvę. Kol jis prausėsi – šitą paprotį ji įvedė Jondalarui atvykus, o jis priėmė, – ji vėl peržiūrėjo savo žoleles patenkinta, kad turi šitiek atsargų. Paskui abiem išrinko individualius arbatos mišinius. Sau pirmiausia, kaip įpratusi, paėmė auksuotųjų kopčių ir šalavijų šaknų, tačiau vėl akimirką svarstė, ar nevertėtų liautis tai gėrus ir pažiūrėti, ar jos viduje ims augti kūdikis. Nepaisant Jondalaro aiškinimų, Aila vis dar buvo įsitikinusi, kad vyras, o ne dvasios pradeda gyvybę. Kad ir kokia būtų priežastis, Izos magija, regis, veikė, ir jos mėnesinės, arba mėnulio laikas, kaip tai vadino Jondalaras, vis dar prasidėdavo reguliariai. „Būtų nuostabu turėti kūdikį, kuris atsirastų iš malonumo su Jondalaru, – galvojo Aila, – tačiau galbūt geriausia palaukti. Jei jis taip pat nuspręs tapti mamutoju, gal tada?“

Dar savo arbatai ji paieškojo dagių, stiprinančių širdį ir kvėpavimą bei puikiai tinkančių motinos pienui. Persigalvojusi ji pasirinko plačiųjų turnerų, kurios padeda sureguliuoti moters ciklą, paskui paėmė raudonųjų dobilų ir erškėtrožių gerai sveikatai palaikyti ir skoniui pagerinti. Jondalarui ji išrinko ženšenio vyriškai pusiausvyrai, energijai ir ištvermei, pridėjo geltonųjų rūgštynių – gaiviklio ir valiklio, paskui saldymedžių šaknų. Aila pastebėjo, kad Jondalaras raukosi, vadinasi, yra dėl kažko įsitempęs ir nerimauja, be to, bus saldžiau. Nuo nervų dar įmetė žiupsnelį ramunėlių.

Ji ištiesino ir perklojo kailius, padavė Jondalarui jo medinį puodelį, kurį ji padarė ir kuris taip jam patiko. Paskui, truputį sušalę, abu vėl grįžo į lovą, baigė gerti arbatą ir susiglaudė.

– Tu skaniai kvepi gėlėmis, – pastebėjo Jondalaras, kvėpdamas jai į ausį ir kramsnodamas lezgelį.

– Tu irgi.

Jis ją pabučiavo, švelniai, paskui ilgiau, jausmingiau.

– Arbata skani. Ko joje buvo? – pasiteiravo jis, bučiuodamas jai kaklą.

– Tik ramunėlių ir keletas kitų žolelių, kad gerai jaustumeis. Suteiks tau stiprumo ir ištvermės. Nežinau, kaip jūsiškai jos visos vadinasi.

Tada jis ją pabučiavo, dar karščiau, o ji šiltai atsakė. Jis pasirėmė ant vienos alkūnės ir pažiūrėjo į ją.

– Aila, ar bent nutuoki, kokia tu stulbinanti?

Ji nusišypsojo ir purtė galvą.

– Kaskart, kiekvieną kartą, kai tavęs įsigeidžiu, tu būni man pasiruošusi. Tu niekada manęs neatstūmei, niekada nenusisukai, net jei kuo daugiau aš tave turiu, tuo labiau, regis, noriu.

– Argi tai stulbina? Kad geidžiu tavęs taip pat dažnai kaip ir tu manęs? Tu pažįsti mano kūną geriau nei aš pati, Jondalarai. Tu verti mane patirti malonumus, kurių aš nė nežinojau esant. Kaip galiu nenorėti tavęs visada, kai tu manęs geidi?

– Daugumai moterų būna metas, kai jos prastos nuotaikos arba tiesiog nepatogu tai daryti. Kai šalta lauke, stepėse arba ant drėgno upės kranto, nors šilta lova vos už kelių žingsnių. Tu niekada nesakai „ne“. Tu niekada neliepi palaukti.

Ji užsimerkė, o kai vėl atsimerkė, buvo truputį susiraukusi.

– Jondalarai, šitaip mane augino. Genties moterys niekad nesako „ne“. Kai vyras duoda jai ženklą, kad ir kur ji būtų ar ką veiktų, liaujasi ir atsiliepia jo poreikiams. Bet kuris vyras, net jeigu ji jo nekenčia, kaip aš nekenčiu Braudo. Jondalarai, tu teiki man ne ką kita, o džiaugsmą, nieko kita, tik malonumą. Man patinka, kai tu manęs geidi, bet kuriuo metu bet kurioje vietoje. Jei tu manęs nori, nebus laiko, kad aš nebūčiau tau pasiruošusi. Aš visą laiką geidžiu tavęs. Aš tave myliu.

Jis staiga ją apkabino ir suspaudė taip stipriai, kad ji vargiai galėjo kvėpuoti.

– Aila, Aila, – verkė jis kimiu šnabždesiu, įkniaubęs galvą jai į kaklą. – Maniau, kad niekad nepamilsiu. Visi susirado moteris sau į porą, įkūrė židinius ir šeimas. O aš tik dariausi vyresnis. Netgi Tonolanas keliaudamas susirado moterį. Štai kodėl pasilikome su šaramudojais. Pažinau daugybę moterų. Man patiko nemažai moterų. Tik visą laiką kažko stigo, maniau, kad bėda manyje. Maniau, motina neleidžia man įsimylėti. Maniau, kad tokia mano bausmė.

– Bausmė? Už ką? – pasiteiravo Aila.

– Už tai... už tai, kas nutiko labai seniai.

Ji nespaudė. Tai taip pat buvo jos auklėjimo dalis.

15

Jį pašaukė balsas, jo motinos balsas, tačiau tolimas, virpantis šuoringame vėjyje. Jondalaras buvo namuose, tačiau namai buvo keisti; pažįstami ir kartu nepažįstami. Jis ištiesė ranką – šalia buvo tuščia! Panikos apimtas jis pašoko ir visiškai atsibudo.

Apsidairęs Jondalaras atpažino Ailos urvą. Vėjo užuolaida prie įėjimo viename gale atsipalaidavo ir plaikstėsi vėjyje. Šalti oro gūsiai pūtė į nedidelį urvą, tačiau pro įėjimą ir pro angą virš jo sruvo saulė. Jis greitai šoko į kelnes, užsimetė tuniką, o tada prie židinio pastebėjo puodelį garuojančios arbatos, o šalia jo – šviežią nužievintą šakelę.

Jis nusišypsojo. „Kaip jai tai pavyksta?“ – galvojo jis. Kaip ji sugeba paruošti karštą arbatą, kad ji lauktų jo nubudus? Bent jau čia, urve, ji taip darydavo. Liūto stovykloje visada kažkas vyksta, valgiu paprastai dalijamasi su kitais. Jie vienodai dažnai gurkšnojo šį ryto gėrimą prie liūto židinio ar prie kepimo židinio, o tada kažkas paprastai prie jų prisijungdavo. Tenai jis nepastebėjo, ar ji visada turi karšto geriamojo vandens, jo laukiančio vos pabudus, tačiau kai apie tai pagalvojo, suprato, kad ji turėjo. Jai niekada nebuvo būdinga ką nors sureikšminti. Vanduo paprasčiausiai visada būdavo ten, kaip ir daugybė kitų dalykų, kuriuos ji darė nė neprašyta.

Jis paėmė puodelį ir gurkštelėjo. Buvo mėtų – ji žinojo, kad rytais jam patinka mėtos, ramunėlių, taip pat kažko dar, ko jis negalėjo išskirti. Arbata buvo rausvo atspalvio. Gal erškėtrožių?

„Kaip lengva sugrįžti prie senų įpročių“, – galvojo jis. Jondalaras visada pasidarydavo pramogą mėgindamas atspėti, ko įdėta į rytmetinę arbatą. Jis

paėmė šakelę, eidamas į lauką pakramtė vieną jos galą ir sukramtytu galu nusivalė dantis. Gurkšniu arbatos išsiskalavo burną eidamas link tolimojo atbrailos galo nusilengvinti. Išmetė šakelę, arbatą išspjovė, tada stovėjo ant krašto ir mąsliai stebėjo, kaip čiurkšlė trykšta žemyn.

Vėjas nebuvo stiprus, ir ryto saulė, atsispindėjusi nuo šviesių uolų, kėlė šilumos įspūdį. Jis nuėjo skersai nelygaus paviršiaus iki išsikišusio galiuko ir pažvelgė į nedidelę upelę apačioje. Palei pakraščius jau kaupėsi ledas, tačiau ji vis dar sparčiai sruvo staigiu linkiu, kuris trumpam keitė jos įprasta kursą. Vandenys kelias mylias tekėjo į rytus, paskui vėl suko į pietus. Kairėje taikingas slėnis tiesėsi išilgai upės. Jondalaras pastebėjo netoliese besiganančius Yhaha ir Lenktynininką. Pažvelgus prieš srovę, į dešinę, vaizdas buvo visai kitoks. Už kaulų krūvos sienos papėdėje ir akmenuoto paplūdimio vėrėsi aukštos akmeninės sienos. Upė sruvo gilaus tarpeklio dugnu. Jis prisiminė kartą plaukęs prieš srovę tiek, kiek galėjo, iki pat nirtulingo krioklio papėdės.

Jis pamatė stačiu taku kylančią Ailą ir nusišypsojo.

– Kur buvai?

Dar keli žingsniai, ir į jo klausimą buvo atsakyta be žodžių. Už plunksnuotų kojų ji nešėsi du riebius kone baltus tetervinus.

– Stovėjau štai ten, kur tu dabar, ir pamačiau tuodu pievoje, – tarė ji iškeldama paukščius. – Pamaniau, būtų ne pro šalį turėti šviežios mėsos. Virimo duobėje paplūdimyje jau užkūriau laužą. Kai papusryčiausim, juos nupešiu ir įdėsiu kepti. Tiesa, štai dar radau ugnies akmenį.

– Ar paplūdimyje jų daug? – pasiteiravo jis.

– Gal ne tiek daug kaip anksčiau. Šito teko paieškoti.

– Manau, vėliau nusileisiu ir paieškosiu.

Aila nuėjo vidun baigti ruošti pusryčių. Patiekalas buvo iš grūdų, virtų su raudonosiomis mėlynėmis, kurių ji dar rado tebekabančių prie jau belapių krūmų. Paukščiai nedaug uogų tepaliko ir jai teko kruopščiai pasidarbuoti, kad surinktų kelias saujas. Aila džiaugėsi jų radusi.

– Tai štai kas ten buvo! – šūktelėjo Jondalaras baigęs dar vieną puodelį arbatos. – Į arbatą įbėrei bruknių! Mėtų, ramunėlių ir bruknių.

Ji pritariamai nusišypsojo, o jis pasijuto patenkintas, kad išsprendė šį nedidelį galvosūkį.

Po pusryčių jie abu nusileido į paplūdimį, ir kol Aila ruošė paukščius kepti akmenų ugniavietėje, Jondalaras pradėjo ieškoti nedidelių geležies pirito gniutulų, kurių buvo prisibarstę paplūdimyje. Jis tebeieškojo, o ji grįžo į urvą. Jondalaras dar rado ir atsidėjo kelis tinkamo dydžio titnago gabalus. Įpusėjus rytui jis buvo surinkęs visą krūvą ugnies akmenų, ir šiaip jau pabodo apžiūrinėti akmenuotą paplūdimį. Jis apėjo išsikišusią sieną ir kiek tolėliau slėnyje pastebėjęs kumelę su kumeliuku patraukė link jų.

Priėjęs arčiau Jondalaras pastebėjo, kad abu gyvūnai žiūri į stepių pusę. Ant šlaito viršaus stovėjo keletas arklių. Lenktynininkas išrietęs kaklą, virpančiomis šnervėmis žengė kelis žingsnius laukinės kaimenės link. Jondalaras sureagavo negalvodamas.

– Bėkit! Nešdinkitės iš čia! – suriko jis ir nulėkė link arklių mojuodamas rankomis.

Išgąsdinti gyvuliai žvengdami bei prunkštaudami pasileido bėgti. Paskutinis, šieno spalvos eržilas, puolė link vyro, tarsi įspėdamas atsistojo piestu ir nušuoliavo paskui savo kaimenę.

Jondalaras apsisuko ir nuėjo atgal, prie Yhaha ir Lenktynininko. Abu buvo susijaudinę. Jie taip pat išsigando ir pajuto bandos paniką. Vyras paglostė Yhaha, apsivijo rankomis Lenktynininko kaklą.

– Viskas gerai, vyruti, – tarė jis jaunajam arkliukui. – Nenorėjau tavęs išgąsdinti. Tik nenorėjau, kad jie nuviliotų tave, kol dar neturėjome progos susidraugauti, – jis meiliai glostė ir kasė gyvulį. – Įsivaizduoju, koks būtų jausmas joti tokiu eržilu kaip tas pelėkas, – garsiai svarstė Jondalaras. – Būtų sudėtinga ant jo užlipti, tačiau jis nesileistų ir šitaip kasomas, tiesa? Ką turėčiau padaryti tau, kad leistum atsisėsti tau ant nugaros ir eitum ten, kur aš norėčiau, kad eitum? Kada derėtų pradėti? Turėčiau pamėginti joti ant tavęs jau dabar. Ar derėtų palūkėti? Tu dar nevisiškai suaugęs, tačiau greitai toks būsi. Geriau pasiteirausiu Ailos. Ji privalo žinoti. Yhaha, regis, visada ją supranta. Smalsu, ar tu apskritai mane supranti, Lenktynininke?

Kai Jondalaras galiausiai pajudėjo atgal į urvą, Lenktynininkas nusekė iš paskos, žaismingai jį bakstelėjo ir ėmė uostinėti ranką. Tai vyrui labai patiko. Atrodo, arklelis nori draugauti. Lenktynininkas atsekė jį visą kelią, netgi takeliu iki urvo.

– Aila, ar turi ko nors, ko galėčiau duoti Lenktynininkui? Tarkim, kokių grūdų? – pasiteiravo Jondalaras vos įėjęs.

Aila sėdėjo prie guolio, o aplinkui buvo išdėliotos krūvos krūvelės įvairiausių daiktų.

– Gal duok jam kelis obuoliukus iš to dubens ana ten? Išrinkau tuos, kurie jau įgedę, – tarė ji.

Jondalaras pasėmė saują mažų apvalių rūgščių vaisių ir sumaitino juos Lenktynininkui. Dar kiek jį paglostęs, vyras nuėjo prie Ailos. Jį atsekė draugingai nusiteikęs arklys.

– Jondalarai, išvesk Lenktynininką iš čia! Dar ką nors sumindys!

Vyras atsisukęs atsitrenkė į eržiliuką.

– Ką gi, pakaks, Lenktynininke, – tarė vyras, eidamas su juo į kitą pusę urvo angos, kur eržiliukas ir kumelė paprastai pasilikdavo. Jondalarui nuėjus gyvuliukas vėl atsekė iš paskos. Jis vėl nuvedė Lenktynininką į vietą, tačiau ne ką labiau pasisekė priversti jį pasilikti. – Dabar, kai jis toks draugiškas, kaip priversti jį liautis?

Aila šiuos išsidirbinėjimus stebėjo šypsodamasi.

– Gal pamėgink įpilti vandens į jo dubenėlį arba grūdų į lovį?

Jondalaras padarė ir viena, ir kita. Kai arklys galiausiai pakankamai išsiblaškė, vyras atėjo pas Ailą atidžiai žiūrėdamas sau už nugaros, kad įsitikintų, jog arkliukas neseka įkandin.

– Ką veiki? – pasiteiravo jis.

– Bandau nuspręsti, ką pasiimti, o ką palikti, – paaiškino moteris. – Kaip manai, ką turėčiau padovanoti Tulijai per įdukrinimo apeigas? Tai turėtų būti kas nors ypač dailaus.

Jondalaras peržvelgė krūveles Ailos padarytų daiktų. Ji juos gamino stengdamasi kuo nors užsiimti tuščiomis naktimis ir ilgomis šaltomis žiemomis, kurias viena leido urve. Netgi kai gyveno su gentimi, ji buvo pripažinta už įgūdžius ir darbo kokybę, o per gyvenimo slėnyje metus ji nelabai ką turėjo daugiau veikti. Kiekvienam sumanymui moteris galėjo skirti pakankamai laiko, dirbti kruopščiai ir susitelkusi. Rezultatai buvo matyti.

Jondalaras paėmė vieną dubenį. Jis buvo apgaulingai paprastas – kone tobulai apskritas ir pagamintas iš vientiso medžio gabalo. Medis buvo to-

bulai nugludintas, atrodė lyg gyvas. Aila buvo pasakojusi jam, kaip juos darė. Procesas iš esmės buvo toks pat kaip ir visi tie, kuriuos žinojo Jondalaras, išskirtinumo suteikė rūpestingas apdirbimas ir atidumas smulkmenoms. Pirmiausia ji apytikriai išskaptuodavo formą akmeniniu skliutu, paskui dailino titnago peiliu be rankenos. Apvaliu akmeniu ir smėliu ji lygindavo ir vidų, ir išorę, kol vargiai galima buvo užčiuopti kokią vilnelę. Pačioje pabaigoje indą Aila nušlifuodavo asiūkliais.

Jos krepšiai, ar atviri pinti, ar vandens nepraleidžiantys, turėjo tą pačią paprastumo ir didelės meistrystės savybę. Nebuvo naudojami dažai ar kokios spalvos, tik įdomi tekstūra, sukurta keičiant audimo stilių arba pasitelkus natūralią pluoštų spalvų įvairovę. Tokie patys buvo ir grindų kilimėliai. Ritiniai virvių ir virvelių iš sausgyslių ir žievės, visokio storio, buvo lygūs ir vienodi, taip pat ir ilgi odos diržai, išpjauti ratu iš vieno odos gabalo.

Ailos išdirbtos odos buvo minkštos ir elastingos, tačiau didžiausią įspūdį Jondalarui darė kailiai. Išgauti lanksčią odą nuskutant grūdelius su plauku iš išorės bei grandant iš vidaus yra lengviau, todėl kailiai paprastai būdavo kietesni. Ailos išdirbtų kailių ne tik plaukas puikiai atrodė – jie buvo minkšti ir lankstūs kaip aksomas.

– O ką gi dovanosi Nezei? – pasiteiravo Jondalaras.

– Maisto, kaip tie obuoliai, ir indus jam laikyti.

– Puiki mintis. O ką galvojai dovanoti Tulijai?

– Ji labai didžiuojasi Digijos odomis, todėl nemanau, kad turėčiau jų dovanoti. Taip pat nenoriu dovanoti maisto kaip Nezei. Nieko pernelyg praktiška. Ji vadė. Tai turi būti kažkas ypatingo dėvėti, gal gintaras ar jūros kriauklės, tačiau aš nieko tokio ypatingo neturiu, – pasiguodė Aila.

– Turi.

– Pagalvojau, padovanosiu gintarą, kurį radau, tačiau tai mano totemo ženklas. Negaliu jo atiduoti.

– Neturėjau omenyje gintaro. Tikriausiai ji turi galybę gintarų. Padovanok jai kailį – tai buvo pirmas daiktas, kurį ji paminėjo.

– Juk ir kailių ji turi gausybę.

– Jokie kailiai nėra tokie gražūs ir ypatingi kaip tavo, Aila. Tik vieną kartą gyvenime mačiau ką nors panašaus. Esu tikras, ji nėra mačiusi. Tas, kurį mačiau, buvo išdirbtas plokš... genties moters.

Iki vakaro Aila priėmė kelis ryžtingus sprendimus, ir trejų metų dirbiniai buvo sudėlioti į dvi krūvas. Didesnioji buvo skirta palikti, kartu su urvu ir slėniu. Mažesniojoje tilpo tai, ką ji turėtų pasiimti... kartu su savo prisiminimais. Tai buvo skausmingas, net kankinantis procesas, gerokai ją išsekinęs. Jos nuotaika persidavė Jondalarui, kuris pajuto daugiau galvojantis apie namus, savo praeitį ir gyvenimą, kurį gyveno daugelį metų. Jo mintys vis nuklysdavo į skausmingus prisiminimus, kuriuos jau manėsi pamiršęs ir norėjo būti pamiršęs. Jam buvo keista, kad viską ėmė prisiminti dabar.

Jie vakarieniavo ramiai. Persimesdavo atsitiktiniu žodžiu ir dažnai nugrimzdavo į tylą, abu užsiėmę savo mintimis.

– Paukščiai puikūs, kaip visada, – pakomentavo Jondalaras.

– Krebas mėgo juos šitaip pagamintus.

Ji jau buvo apie tai užsiminusi. Vis dar sunku patikėti, kad ji tiek daug išmoko iš plokščiagalvių, su kuriais gyveno. Nors geriau apie tai pagalvojus, kodėl gi jie negalėtų gaminti maisto kaip ir visi kiti?

– Mano motina puiki virėja. Jai šie paukščiai tikriausiai taip pat patiktų.

„Pastaruoju metu Jondalaras daug galvoja apie savo motiną, – pamanė Aila. – Sakė, šįryt pabudo ją susapnavęs."

– Kai augau, ji turėjo ypatingų patiekalų, kuriuos mėgo gaminti... Kai nebūdavo užsiėmusi urvo reikalais.

– Urvo reikalais?

– Ji buvo devintojo urvo vadė.

– Sakei, bet aš nesupratau. Nori pasakyti, ji kaip Tulija? Vadė?

– Taip, kažkas panašaus. Tik nėra Taluto, ir devintasis urvas daug didesnis nei Liūto stovykla. Daug daugiau žmonių, – jis nutilo ir užsimerkė, kad susitelktų. – Galbūt netgi po keturis devintojo urvo žmones vienam Liūto stovyklos žmogui.

Aila bandė suvokti, kiek daug tai galėtų būti, paskui nusprendė išsiaiškinti vėliau, naudodamasi žymėmis žemėje. Jai buvo smalsu, kaip tokia

gausybė žmonių gali visą laiką gyventi kartu. Atrodė, jog tiek beveik pakaktų genties susirinkimui.

– Gentyje moterys nebūdavo vadės, – pastebėjo ji.

– Martona tapo vade po Jokonano. Zelandonė man pasakojo, kad ji tiek daug dalyvavo jam valdant, kad jam mirus visi paprasčiausiai atsigręžė į ją. Mano brolis Joharanas buvo gimęs prie jo židinio. Dabar jis vadas, tačiau Martona vis dar patarinėja... Bent jau taip buvo, kai išėjau.

Aila susiraukė. Jis minėjo juos anksčiau, tačiau ji nevisiškai suprato visus jo giminystės ryšius.

– Tavo motina buvo pora... kieno? Jokonano?

– Taip.

– Tu visada kalbi apie Dalanarą.

– Aš gimiau prie jo židinio.

– Tai tavo motina buvo ir Dalanaro pora.

– Taip, ji jau buvo vadė, kai jie susiporavo. Jie buvo labai artimi, žmonės dar tebepasakoja apie tai istorijas – apie Martoną ir Dalanarą, dainuoja dainas apie jų meilę. Zelandonė man užsiminė, kad jie pernelyg mylėjo. Dalanaras nenorėjo jos dalytis su urvu. Jis vis labiau ėmė nekęsti laiko, kurį ji praleisdavo vykdydama lyderės pareigas, tačiau ji jautė atsakomybę. Galiausiai ji perkirto mazgą, ir jis išėjo. Vėliau Martona sukūrė naują židinį su Vilomaru, tada gimė Tonolanas ir Folara. Dalanaras iškeliavo į šiaurės rytus, atrado titnago kasyklą ir susipažino su Jerika, tada įkūrė pirmą Lanzadonijos urvą.

Kuriam laikui jis nutilo. Atrodė, Jondalaras jaučia poreikį kalbėti apie savo šeimą, tad Aila klausėsi netgi jei jis šį tą pakartodavo, vėl pasakydavo, ką jau buvo minėjęs anksčiau. Ji atsistojo, į puodelius supylė likusią arbatą, pridėjo į laužą malkų, tada atsisėdo ant kailių lovos gale ir stebėjo, kaip mirgančios laužo liepsnos keičia šešėlius ant svajingo Jondalaro veido.

– O ką reiškia „Lanzadonija“? – pasiteiravo ji.

Jondalaras nusišypsojo.

– Tai tiesiog reiškia... žmonės... Doni vaikai... Tiksliau, vaikai Didžiosios Motinos Žemės, kurie gyvena šiaurės rytuose.

– Tu ten gyvenai, tiesa, su Dalanaru?

Jondalaras užsimerkė. Jo žandikauliai judėjo jam griežiant dantimis, o kaktoje susimetė skausmo raukšlelės. Aila jau buvo mačiusi tą išraišką ir nusistebėjo. Jis vasarą užsiminė apie tą gyvenimo tarpsnį, tačiau staiga susinervino. Aila suprato, jog neprašneks. Ir dabar pajuto ore tvyrant įtampą, besikaupiantį didelį spaudimą aplink Jondalarą, tarsi brinkstanti žemė ruoštųsi sprogti iš pačių gelmių.

– Taip, gyvenau tenai, – atsakė jis. – Trejus metus, – staiga jis pašoko, nuspyrė arbatą ir nudrožė prie galinės urvo sienos. – O, Motina! Tai buvo baisu! – atsirėmęs ranka į sieną, jis prie jos prisiglaudė kakta, tamsoje mėgindamas susivaldyti. Galiausiai sugrįžo, pažvelgė į drėgną vietą, kur skystis buvo įsigėręs į tvirtai suplūktas grindis, ir pritūpė ant vieno kelio pataisyti puodelio. Apvertė jį rankose ir įsmeigė akis į laužą.

– Kodėl taip blogai gyventi su Dalanaru? – galiausiai neištvėrė Aila.

– Gyventi su Dalanaru? Ne, – regis, jį nustebino tai, ką ji pasakė. – Ne tai buvo taip blogai. Jis džiaugėsi mane matydamas. Jis pasveikino mane prie savo židinio, išmokė amato kartu su Joplaja, elgėsi su manimi kaip su suaugusiu... Ir niekada nė žodeliu apie tai neužsiminė.

– Žodeliu apie ką?

Jondalaras giliai įkvėpė.

– Priežastį, dėl kurios buvau ten išsiųstas, – pasakė jis ir įsmeigė akis į puodelį rankoje.

Tylai gilėjant urvą pripildė arklių kvėpavimas, o garsus degančios ugnies traškesys atsimušė nuo akmeninių sienų. Jondalaras padėjo puodelį ir atsistojo.

– Visada buvau didelis pagal amžių, atrodžiau vyresnis, ne pagal metus suaugęs, – pradėjo jis, žingsniuodamas tuščiame plote aplink laužą. – Anksti subrendau. Buvau ne daugiau kaip vienuolikos, kai sapne pas mane pirmą kartą atėjo Doni... Ji buvo Zolenos veidu.

Vėl tas vardas, moteris, kuri jam tiek daug reiškė. Jis užsiminė apie ją, bet tik trumpai ir akivaizdžiai nusiminęs. Aila nesuprato, kas jam kėlė tokį sielvartą.

– Visi jauni vyrai troško, kad ji būtų jų Doni moteris, visi troško, kad ji juos mokytų. Buvo ir tikimasi, kad jie jos norės arba ko nors kaip ji, – jis apsisuko ir atsistojo priešais Ailą, – tačiau nebuvo tikimasi, kad jie ją pamils! Ar žinai, ką reiškia įsimylėti savo Doni moterį?

Aila papurtė galvą.

– Tikimasi, kad ji parodys tau, pamokys tave, padės suprasti Motinos didžiąją dovaną, padės pasiruošti, kai tau ateis eilė atvesti mergaitę į moterystę. Visos vyresnės moterys bent kartą būna Doni moterimis, lygiai taip kaip visi vyrai bent kartą gyvenime turėtų dalyvauti jaunos moters pirmuosiuose ritualuose. Tai šventos pareigos pagerbiant Doni, – jis pažvelgė į žemę. – Doni moteris atstovauja Didžiajai Motinai; nedera ją įsimylėti ir norėti, kad ji taptų tavo pora, – jis vėl pažvelgė į ją. – Ar gali tai suprasti? Tai uždrausta. Tai tas pats, kas įsimylėti savo motiną, kaip norėti susituokti su seserimi. Atleisk man, Aila. Tai beveik tas pats, kaip norėti susiporuoti su plokščiagalvių moterimi!

Jis apsisuko ir keliais dideliais žingsniais atsidūrė prie įėjimo. Nubloškė į šoną vėjo užuolaidą, tada jo pečiai sukumpo, jis persigalvojo ir grįžo atgal. Atsisėdo šalia Ailos ir įsižiūrėjo į tolumą.

– Man buvo dvylika, Zolena buvo mano Doni moteris, ir aš ją mylėjau. Ir ji mane mylėjo. Iš pradžių tiesiog atrodė, kad ji tiksliai žino, kaip mane pamaloninti, tačiau paskui atsirado šis tas daugiau. Su ja aš galėjau kalbėti apie viską, mums patiko būti kartu, ji mokė mane apie moteris, aiškino, kas joms malonu, o aš puikiai mokiausi, nes ją mylėjau ir norėjau ją pamaloninti. Man patiko ją pamaloninti. Mes nenorėjome įsimylėti, iš pradžių nieko vienas kitam net nesakėme. Paskui bandėme laikyti tai paslaptyje. O aš norėjau, kad ji taptų mano pora. Norėjau su ja gyventi. Norėjau, kad jos vaikai būtų mano židinio vaikai.

Jis sumirksėjo ir Aila pamatė sužaižaruojant drėgmę jo akių kampučiuose, kai jis pažvelgė į laužą.

– Zolena vis sakydavo, kad aš per jaunas, kad man praeis. Daugumai vyrų būna mažiausiai penkiolika, kai jie pradeda rimtai ieškoti moters jungtuvėms. Nesijaučiau per jaunas. Na, nesvarbu, ko aš norėjau. Negalėjau jos turėti. Ji buvo mano Doni moteris, mano patarėja ir mokytoja. Nebuvo tikimasi, kad ji leis man ją įsimylėti. Ją kaltino labiau nei mane, tačiau tai viską tik pablogino. Ji apskritai nebūtų buvusi kaltinama, jei aš nebūčiau buvęs toks kvailas! – spjaute išspjovė Jondalaras.

– Kiti vyrai jos taip pat norėjo. Visada, nepaisant jos norų. Vienas ypač prie jos lindo – Ladromanas. Ji buvo jo Doni moteris prieš kelerius metus.

Spėju, negaliu jo kaltinti, kad jos norėjo, tačiau ji juo daugiau nebesidomėjo. Jis ėmė mus sekioti, stebėti. Paskui vieną kartą užklupo mus drauge. Jis grasino, pasakė, kad jei ji su juo neis, jis visiems apie mus papasakos.

– Ji bandė jį išjuokti, liepė jam nešdintis; nėra ką pasakoti, juk ji paprasčiausiai mano Doni moteris. Ir aš turėjau daryti tą patį, tačiau kai jis ėmė tyčiotis iš žodžių, kuriuos mes tarėme tik vienas kitam, aš supykau. Ne... aš ne paprasčiausiai supykau. Praradau savitvardą, nesusivaldžiau. Aš jam smogiau.

Jondalaras trenkė kumščiu į žemę, paskui dar ir dar kartą.

– Negalėjau liautis jo mušęs. Zolena bandė priversti mane liautis. Galiausiai jai teko kažką pakviesti, kad mane atitrauktų. Gerai, kad ji taip pasielgė. Tikriausiai būčiau jį užmušęs.

Jondalaras atsistojo ir vėl pradėjo žingsniuoti pirmyn ir atgal.

– Tada viskas ir paaiškėjo. Kiekviena niekinga smulkmena. Ladromanas viską papasakojo, viešai... visų akivaizdoje. Sutrikau, kai paaiškėjo, kaip ilgai jis mus stebėjo ir kiek daug jis girdėjo. Apklausė mus abu, ir mane, ir Zoleną, – Jondalaras išraudo vien tai prisiminęs, – ir abu pasmerkė. Negalėjau susitaikyti su tuo, kad ji buvo paskelbta už viską atsakinga. Dar blogiau buvo tai, kad aš esu savo motinos sūnus. Ji buvo devintojo urvo vadė, ir tai užtraukė jai gėdą, nemalonę. Visas urvas sujudo.

– Ką ji padarė?

– Padarė tai, ką ir turėjo padaryti. Ladromanas buvo smarkiai sužeistas. Neteko kelių dantų. Be dantų darosi sunku kramtyti, ir moterims nepatinka bedančiai vyrai. Motina turėjo už mane sumokėti didelę baudą žalai padengti. Kadangi Ladromano motina primygtinai to reikalavo, ji sutiko mane išsiųsti.

Jis nutilo ir užsimerkė, kakta susiraukšlėjo nuo skausmingų prisiminimų.

– Tą naktį verkiau, – akivaizdu, jam buvo sunku tai prisipažinti. – Nežinojau, kur keliausiu. Nežinojau, kad motina nusiuntė pasiuntinį pas Dalanarą paklausti, ar mane priims.

Jis įkvėpė oro ir kalbėjo toliau.

– Zolena išvyko anksčiau už mane. Ją visą laiką traukė zelandonės, ir ji iškeliavo prisijungti prie tų, kurios tarnauja Motinai. Aš irgi svarsčiau apie

tarnystę, galbūt kaip raižytojas – tada maniau, kad turiu nedidelį raižytojo talentą. Atėjo Dalanaro atsakymas ir Vilomaras nuvedė mane į Lanzadoniją. Iš tikrųjų nepažinojau Dalanaro. Jis išėjo, kai buvau dar mažas, matydavau jį tik vasaros susirinkimuose. Nežinojau, ko tikėtis, bet Martona pasielgė teisingai.

Jondalaras liovėsi kalbėjęs ir vėl atsitūpė prie ugnies. Tada paėmė sulaužytą šakelę, sausą ir trapią, ir įmetė ją į liepsnas.

– Prieš išeinant žmonės manęs vengė ir užgauliojo, – tęsė jis. – Kartais man esant netoliese pasiimdavo savo vaikus, kad tie nepatirtų niekšingos mano įtakos, tarsi vien žiūrėjimas į mane galėtų juos užteršti. Žinojau, kad to nusipelniau, tai, ką mes padarėme, buvo baisu. Norėjau mirti.

Aila laukė ir tyliai jį stebėjo. Ji nevisiškai suprato papročius, apie kuriuos jis pasakojo, tačiau skaudžiai kankinosi dėl jo iš užuojautos, kurią gimdė jos pačios skausmas. Ji taip pat sulaužė tabu ir skaudžiai už tai sumokėjo, tačiau iš to pasimokė. Galbūt dėl to, kad nuo pat pradžių taip skyrėsi nuo kitų, ji išmoko klausti, ar tai, ką ji padarė, iš tikrųjų taip blogai. Ji suprato, kad nėra blogai, jei ji medžios su svaidykle, ietimi ar bet kokiu kitu ginklu, vien dėl to, kad genties nariai buvo įsitikinę, jog moterims medžioti nedera. Ji nejautė sau neapykantos už tai, kad stojo prieš Braudą nepaisydama jokių tradicijų.

– Jondalarai, – tarė ji, jausdama skausmą dėl jo, matydama jį visiškai sugniuždytą ir viskuo kaltinantį save, – tu padarei siaubingą dalyką, – jis pritariamai linktelėjo, – kai taip žiauriai sumušei tą žmogų. O ką tokio blogo padarėte judu su Zolena? – pasiteiravo Aila.

Jis dirstelėjo į ją nustebintas jos klausimo. Tikėjosi paniekos, išjuokimo, savotiškos paniekos, kurią jautė pats sau.

– Tu nesupranti, Zolena buvo mano Doni moteris. Mes užtraukėme nešlovę Motinai. Įžeidėme ją. Tai gėdinga.

– Kas buvo gėdinga? Vis dar nežinau, ką tokio nedoro padarėte.

– Aila, kai moteris priima Motinos užduotį mokyti jauną vyrą, ji prisiima svarbią atsakomybę. Ji ruošia jį vyrystei, būti moterų atvėrėju. Doni vyrams paskyrė atverti moteris, paruošti jas priimti dvasias iš Didžiosios Motinos Žemės, kad moteris galėtų tapti motina. Tai šventa pareiga. Tai ne įprasti, kasdieniai santykiai, kuriuos bet kas gali turėti bet kuriuo metu, ne kažkas, į ką galima pažiūrėti lengvai, – aiškino Jondalaras.

– Ar tu žiūrėjai į tai lengvai?

– Ne, žinoma ne!

– Tada ką jūs padarėte blogai?

– Išniekinau šventą ritualą. Įsimylėjau...

– Įsimylėjai. Ir Zolena įsimylėjo. Kodėl tai turėtų būti blogai? Argi tas jausmas nėra šiluma ir gėris? Jūs to neplanavote. Taip nutiko. Argi nenatūralu įsimylėti moterį?

– Tik ne tą moterį, – prieštaravo Jondalaras. – Tu nesupranti.

– Tu neklysti. Aš nesuprantu. Braudas mane prievartavo. Jis buvo žiaurus ir neapykantos kupinas, ir tai teikė jam malonumą. Tada tu mane pamokei, kokie malonumai turi būti, ne skausmingi, o šilti ir palaimingi. Tavo meilė taip pat mane vertė jautis šiltai ir palaimingai. Maniau, kad meilė visada sukelia tokius jausmus, tačiau dabar sakai man, kad gali būti negerai ką nors mylėti ir tai gali sukelti didelį skausmą.

Jondalaras pagriebė dar vieną malką ir įmetė ją į ugnį. Kaip priversti ją suprasti? Ir motiną tu gali mylėti, tačiau nenori su ja tuoktis, nenori, kad tavo Doni moteris turėtų tavo židinio vaikų. Jis nežinojo, ką pasakyti. Tvyrojo įtempta tyla.

– Kodėl palikai Dalanarą ir grįžai atgal? – po kiek laiko pasiteiravo Aila.

– Mano motina manęs pasiuntė... ne, buvo šis tas daugiau. Aš norėjau grįžti. Kad ir koks geras man buvo Dalanaras, kad ir kaip man patiko Jerika ir pusseserė Joplaja, tai niekada nebuvo tikri namai. Nežinojau, ar kada galėsiu grįžti. Labai nerimavau dėl grįžimo, tačiau norėjau eiti. Prisiekiau niekad neprarasti savitvardos, visada valdytis.

– Ar džiaugeisi grįždamas namo?

– Taip nebuvo, tačiau po kelių pirmųjų dienų buvo geriau nei maniau būsią. Ladromano šeima paliko devintąjį urvą, ir be jų, kurie visiems primintų tuos įvykius, žmonės pamažu viską pamiršo. Nežinau, ką būčiau daręs, jei jis tebegyventų ten. Jau pakankamai blogai būdavo per vasaros susirinkimus. Kas kartą jį pamatęs prisimindavau negarbę. Buvo daugybė kalbų, kai pirmoji grįžo Zolena. Bijojau vėl ją pamatyti, tačiau norėjau. Negalėjau susilaikyti, Aila, netgi po viso šito maniau, kad vis dar ją myliu, – jis meldžiamai ieškojo supratimo.

Jis vėl atsistojo ir pradėjo žingsniuoti po urvą.

– Ji buvo labai pasikeitusi, jau pakilusi tarnystės ranguose. Ji buvo labiau ta, kuri tarnauja Motinai. Pirmiausia nenorėjau tuo patikėti. Norėjau pamatyti, kaip ji pasikeitė, pažiūrėti, ar ji vis dar puoselėja kokius jausmus man. Norėjau pabūti su ja vienas ir suplanavau, kaip tai padaryti. Palaukiau iki kitos šventės Motinos garbei. Tikriausiai ji atspėjo. Ji bandė manęs išvengti, tačiau paskui persigalvojo. Buvo žmonių, kitą dieną kėlusių skandalą, nors visiškai tinkama šventės metu dalytis su ja malonumais, – jis pašaipiai prunkštelėjo. – Jiems nebuvo ko nerimauti. Ji pasakė, kad aš jai vis dar rūpiu, kad ji linki man ko geriausio, tačiau tai buvo ne tas pats. Iš tikrųjų ji manęs daugiau nenorėjo.

– Tiesa ta, – tarė jis su karčia ironija, – kad manau, jog iš tikrųjų jai rūpiu. Mes dabar geri draugai, tačiau Zolena žinojo, ko nori... ir ji tai pasiekė. Dabar ji nebe Zolena. Prieš man pradedant savo kelionę ji tapo Zelandone. Pirmąja tarp tų, kurios tarnauja Motinai. Netrukus mudu su Tonolanu išėjome. Manau, aš išėjau dėl to.

Jis vėl nugūrino prie įėjimo, pastypsojo žiūrėdamas į lauką ir pataisė vėjo užuolaidą.

Aila atsistojo ir priėjo prie Jondalaro. Ji užsimerkė, veidu jautė vėją, klausėsi lygaus Yhaha kvėpavimo ir kiek neramesnio Lenktynininko šniokštavimo. Jondalaras giliai įkvėpė, grįžo į visų ir atsisėdo ant demblio prie laužo. Aila nuėjo įkandin, paėmė didelį vandenmaišį, į virimo krepšį įpylė truputį vandens, tada į laužą sudėjo kaitinti akmenis. Jondalaras dar nebuvo pasiruošęs gultis. Dar neišsikalbėjo.

– Geriausia, ką radau grįžęs namo, buvo Tonolanas, – tarė Jondalaras, vėl apčiuopdamas pokalbio giją. – Jis užaugo, kol manęs nebuvo, ir kai grįžau, mudu tapome gerais draugais. Ėmėme viską daryti kartu...

Jondalaras nutilo, o jo veidas prisipildė sielvarto. Aila prisiminė, kaip sunkiai jis ištvėrė brolio mirtį. Jis susmuko greta jos nuleidęs pečius, išsekęs ir pavargęs. Ji suprato, koks sunkus išmėginimas jam buvo kalbėti apie savo praeitį. Ji nežinojo, kas tai paskatino, tačiau suprato, kad kažko jame prisikaupė.

– Aila, grįždami atgal, kaip manai, ar galėtume rasti... vietą, kur Tonolanas buvo... nužudytas? – pasiteiravo jis lūžtančiu balsu, atsigręžęs į ją ašarų sklidinomis akimis.

– Nesu tikra, ar pavyks, bet pamėginti galime, – ji į vandenį pridėjo daugiau akmenų ir paėmė raminamųjų žolelių.

Staiga Aila prisiminė, kokį nerimą ir baimę jautė tą pirmąją naktį urve, kai nebuvo tikra, kad Jondalaras išgyvens. Tada jis šaukėsi savo brolio. Ji nesuprato kalbos, tačiau suvokė, jog jis šaukia tą žuvusį vyrą. Pajutęs, jog Aila jį supranta, Jondalaras jos glėbyje išliejo didžiulį, kankinantį sielvartą.

– Tą pirmąją naktį... ar žinai, kiek laiko buvo praėję, kai aš paskutinįsyk verkiau? – pasiteiravo jis išgąsdindamas ją, tarsi būtų žinojęs, ką ji galvoja. Jis kalbėjo apie Tonolaną. – Neverkiau nuo tada, kai motina pasakė, kad privalėsiu išeiti. Aila, kodėl jis turėjo mirti? – Jondalaras klausė maldaujamu, įsitempusiu balsu. – Tonolanas buvo jaunesnis už mane! Jis neturėjo mirti toks jaunas. Negaliu pakęsti žinojimo, kad jo nebėra. Kai pradėjau verkti, atrodo, negalėsiu sustoti. Nežinau, ką būčiau daręs, jei tavęs ten nebūtų buvę, Aila. Niekada anksčiau tau šito nesakiau. Man atrodo, aš gėdijausi, nes... nes vėl nesusivaldžiau.

– Nėra gėdinga gedėti ir sielvartauti, Jondalarai... arba mylėti.

Jis nusigręžė nuo jos.

– Manai, ne? – jo balse buvo juntama savotiška panieka sau. – Netgi kai pasinaudoji tuo savo tikslais arba žeidi ką nors kitą?

Aila sutrikusi susiraukė.

Jis vėl atsisuko į laužą.

– Tą vasarą, kai grįžau, vasaros susirinkime buvau išrinktas pirmiesiems ritualams. Nerimavau; dauguma vyrų nerimauja. Nerimauji, kad nesužeistum moters, o aš nemažas vyras. Visada būna liudytojų, kad patvirtintų, jog mergina tikrai buvo atverta, tačiau taip pat kad įsitikintų, jog ji iš tikrųjų nesužalota. Nerimauji, kad nesugebėsi įrodyti savo vyriškumo ir paskutinę minutę teks pakviesti kitą vyrą. Būsi apsijuokęs. Gali nutikti daugybė dalykų. Turiu padėkoti Zelandonei, – jo juokas buvo dygus, – ji padarė tiksliai tai, ko iš Doni moters ir tikimasi. Ji patarė man... ir tai padėjo.

– Tą naktį aš galvojau apie Zoleną, o ne apie karjeros siekiančią Zelandonę. Tada pamačiau tą išsigandusią mergaitę ir suvokiau, kad ji nerimauja kur kas labiau nei aš. Ji iš tikrųjų persigando pamačiusi mane visą; dauguma moterų išsigąsta pirmąjį kartą. Prisiminiau, kaip Zolena mane

mokė ją paruošti; kaip riboti ir valdyti save, kaip ją pamaloninti. Viskas išėjo puikiai, buvo nuostabu matyti, kaip iš nervingos, išsigandusios mergaičiukės ji virsta atvira, pasiruošusia ir norinčia priimti vyrą moterimi. Ji buvo tokia dėkinga ir tokia mylinti... Jaučiu, jog tą naktį mylėjau ją.

Jis užmerkė akis, skausmingai suraukė antakius, kaip kad Aila pastaruoju metu dažnai matė jį darant. Tada vėl pašoko ir pradėjo vaikščioti.

– Niekada nepasimokiau! Jau kitą dieną supratau, kad iš tikrųjų jos nemyliu, tačiau ji mylėjo mane! Nebuvo tikimasi, kad ji mane įsimylės, lygiai taip kaip aš neturėjau pamilti savo Doni moters. Aš teturėjau paversti ją moterimi, pamokyti ją malonumų, ne priversti ją mane pamilti. Stengiausi neįžeisti jos jausmų, tačiau mačiau jos nusivylimą, kai galiausiai leidau jai viską suprasti.

Jis atžygiavo nuo urvo angos, sustojo tiesiai priešais Ailą ir kone sušuko:

– Aila, tai šventas veiksmas – paversti mergaitę moterimi, pareiga, atsakomybė, o aš vėl tai išniekinau! – jis pradėjo žingsniuoti. – Ir tai nebuvo paskutinis kartas. Pasakiau sau, kad daugiau niekada to nedarysiu, tačiau kitą kartą viskas lygiai taip pat nutiko. Pasakiau sau, kad daugiau šito vaidmens nesiimsiu, kad jo nenusipelniau. O kitą kartą mane vėl išrinko, negalėjau pasakyti „ne". Aš to norėjau. Mane dažnai išsirinkdavo, aš pradėjau to laukti, meilės ir šilumos jausmo tą naktį, nors nekęsdavau savęs kitą dieną, kad savanaudiškai pasinaudoju tomis jaunomis moterimis ir šventu Motinos ritualu.

Jis sustojo, įsikibo į vieną žolių džiovyklos rėmo stulpą ir pažvelgė į Ailą.

– Po poros metų suvokiau, kad kažkas negerai, ir supratau, kad Motina mane baudžia. Mano amžiaus vyrai susirasdavo moteris, įsikurdavo, visiems rodė savo židinio vaikus. Tik aš negalėjau rasti moters, kurią šitaip mylėčiau. Pažinojau daugybę moterų, mėgavausi jų draugija ir malonumais, tačiau meilę jausdavau tik tada, kai neturėdavau jos jausti, per pirmuosius ritualus... ir tik tą vienintelę naktį, – jis nuleido galvą.

Jis pakėlė galvą ir krūptelėjo, kai išgirdo švelnų juoką.

– O, Jondalarai. Bet juk tu pamilai. Tu juk myli mane, tiesa? Nejaugi nesupranti? Tu nebuvai baudžiamas. Tu laukei manęs. Juk sakiau, kad

mano totemas tave man atvedė, gal Motina irgi, tačiau tau teko nueiti tolimą kelią. Tu turėjai laukti. Jei būtum pamilęs anksčiau, niekada nebūtum atėjęs. Niekada nebūtum manęs radęs.

„Ar tai galėtų būti tiesa?“ – svarstė jis. Norėjo tuo tikėti. Pirmą kartą per daugybę metų jis jautė, kad našta, slėgusi jo dvasią, lengvėja. Jo veidu perbėgo viltingas žvilgsnis.

– O kaip Zolena, mano Doni moteris?

– Nemanau, kad buvo neteisinga ją mylėti, tačiau net jei tai prieštaravo jūsų papročiams, tu buvai nubaustas, Jondalarai. Tu buvai išsiųstas. Dabar viskas baigta. Tu neturi sau vis to priminti, vis iš naujo bausti save.

– O kaip tos jaunos moterys per pirmuosius ritualus, kurios...

Ailos išraiška sugriežtėjo.

– Jondalarai, ar žinai, kaip baisu pirmą kartą būti išprievartautai? Ar žinai, koks jausmas nekęsti ir turėti ištverti ne malonumą, bet skausmą ir atstūmimą? Gal ir nebuvo tikimasi, jog tu pamilsi tas moteris, tačiau jos turėjo jaustis nuostabiai dėl to, kad su jomis elgiamasi švelniai, jausti malonumą, kurį tu puikiai moki suteikti, ir tą pirmąjį kartą pajusti meilę. Jei tu joms davei bent dalelę to, ką davei man, tada tu padovanojai joms nuostabų prisiminimą, kurį jos galės nešiotis visą gyvenimą. O, Jondalarai, tu jų neįskaudinai. Tu viską padarei teisingai. Kaip manai, kodėl taip dažnai buvai pasirenkamas?

Gėdos ir paniekos sau našta, kurią jis nešiojosi, kuri taip ilgai buvo palaidota giliai viduje, pradėjo lengvėti. Jis pradėjo galvoti, kad gal jo gyvenimas turi tikslą ir kad skausminga vaikystės patirtis buvo savotiškai naudinga. Išpažinties katarsyje jis matė, kad jo veiksmai tikriausiai nebuvo tokie verti paniekos kaip jis manė, kad galbūt jis buvo vertas – ir norėjo jaustis vertas.

Vis dėlto emocinio bagažo, kurį jis nuolat tampėsi su savimi, buvo sunku atsikratyti. Taip, galų gale jis rado mylimą moterį, ir tikra tiesa, jog ji buvo viskas, ko jis kada nors norėjo. Tik kas bus, jei jis parsives ją namo, o ji kam nors papasakos, kad ją augino plokščiagalviai? Arba dar blogiau, kad turi mišrų sūnų? Išsigimėlį? Ar jis vėl bus užgauliojamas kartu su ja, kad atsivedė tokią moterį? Taip pagalvojęs jis sutriko.

Ar tai sąžininga jos atžvilgiu? Kas, jei jie nusisuks nuo jos, ją įžeidinės? O kas, jei jis neišsilaikys greta jos? Kas, jei jis jiems nesukliudys? Jis

sudrebėjo. Ne, galvojo. Jis neleis jiems taip su ja elgtis. Jis ją myli. O kas, jei leis?

Kodėl būtent Ailą jam buvo skirta pamilti? Jos paaiškinimas atrodo toks paprastas. Jo įsitikinimo, kad Didžioji Motina jį baudžia už šventvagystę, negalima šitaip lengva ranka atmesti. Galbūt Aila teisi? Galbūt Doni atvedė jį pas ją, tačiau ar tai nėra bausmė, kad gražuolė, kurią jis pamilo, būtų ne daugiau priimtina jo žmonėms nei pirmoji jo moteris? Ar nėra ironiška tai, kad ši moteris, kurią jis galų gale susirado, yra parija, pagimdžiusi išsigimėlį?

Vis dėlto mamutojų įsitikinimai panašūs, ir jie jos neatstūmė. Liūto stovykla ją įsidukrins netgi žinodama, kad ją augino plokščiagalviai. Tie žmonės netgi maloniai priėmė mišrų vaiką. Galbūt nederėtų bandyti vestis jos namo? Gal ji būtų laimingesnė pasilikusi su mamutojais? Gal ir jis turėtų pasilikti, leisti Tulijai jį įvaikinti ir tapti mamutoju? Tik jis nebuvo mamutojas. Jis buvo zelandonietis. Mamutojai geri žmonės, ir jų papročiai panašūs, tačiau tai ne jo žmonės. Ką jis gali pasiūlyti Ailai čia? Tarp šių žmonių jis neturi ryšių, šeimos, jokių giminaičių. O ką galės jai pasiūlyti parsivedęs namo?

Jis taip blaškėsi mintyse, kad staiga pasijuto išsekęs. Aila pastebėjo, kad jo veidas tampa vangus, pečiai suglebo.

– Jau vėlu, Jondalarai. Išgerk truputį, ir eime miegoti, – tarė ji tiesdama jam puodelį.

Jis linktelėjo, gurkštelėjo šilto gėrimo, nusimetė drabužius ir įropojo į kailius. Aila atsigulė šalia ir stebėjo, kaip raukšlės Jondalaro kaktoje pamažu išsilygina, kvėpavimas tampa gilus ir tolygus, tačiau jai miegas artinosi lėtai. Jondalaro sielvartas kėlė jai nerimą. Ji džiaugėsi, kad jis daugiau papasakojo apie save, apie ankstesnį gyvenimą. Ji jau seniai buvo įsitikinusi, kad kažkas giliai viduje kelia jam didžiulę kančią. Galbūt kalbėjimas apie tai kiek palengvino jo nemalonią būseną, tačiau kažkas vis dėlto kėlė jam nerimą. Jis ne viską jai pasakė, ir dėl to ji stipriai nerimavo.

Ji gulėjo atsimerkusi, stengdamasi jo nesutrikdyti, norėdama užmigti. Kiek naktų ji praleido šiame urve viena, negalėdama užmigti? Tada prisiminė skraistę. Tyliai išslydusi iš lovos pasirausė savo daiktuose, išsitraukė minkštą seną odos skiautę ir priglaudė ją prie skruosto. Tai buvo vienas

iš tų nedaugelio daiktų, kuriuos ji pasiėmė iš genties urvo griuvėsių prieš išeidama. Ji naudojo šią skraistę Durkui nešioti, kai jis buvo kūdikis, ir paremdavo jį ant savo šlaunies, kai vaikas kiek ūgtelėjo. Aila pati nežinojo, kodėl tą skraistę pasiėmė. Išgyvenimui jos nereikėjo. Vis dėlto ne kartą savo vienatvėje moteris sūpavosi apsikabinusi tą minkštą seną skiautę, ji padėdavo jai užmigti. Tik ne tada, kai pasirodė Jondalaras.

Ji susuko seną minkštą odą į kamuoliuką, prispaudė prie pilvo ir susirangė. Tada užsimerkė ir pradėjo migdytis.

– Per daug, netgi su neštuvais ir Yhaha nešulių krepšiais. Kad šitiek paneštume, man reikia dviejų arklių! – pareiškė Aila, žvelgdama į krūvas ryšulių ir tvarkingai surištų daiktų, kuriuos norėjo pasiimti. – Turėsiu daugiau palikti, tačiau jau kelis kartus viską peržiūrėjau. Nežinau, ką dar palikti, – ji apsidairė mėgindama rasti ką nors, kas padėtų jai išspręsti šią dilemą.

Urvas atrodė apleistas. Visi naudingi daiktai, kurių neėmė, buvo sukrauti atgal į saugojimo skyles ir piramides. Dėl visa ko, jei kurią dieną jie užsimanytų grįžti, nors nė vienas netikėjo, kad kada sugrįš. Viskas, kas liko matoma, buvo atliekų krūva. Net Ailos džiovinimo rėmai buvo tušti.

– Tu ir turi du arklius. Labai blogai, jei negali panaudoti abiejų, – tarė Jondalaras, žiūrėdamas į du arklius, netoli įėjimo žiautarojančius šieną.

Aila mąsliai tyrinėjo arklius. Jondalaro komentaras privertė ją pagalvoti.

– Vis dar mąstau apie jį kaip apie Yhaha kumeliuką, tačiau Lenktynininkas jau kone toks pat didelis kaip ir ji. Gal jis ir galėtų panešti nedidelį krovinį?

Jondalaras tučtuojau susidomėjo.

– Svarsčiau, kada jis bus pakankami didelis, kad darytų kai kuriuos dalykus, kuriuos daro Yhaha, ir kaip tu jį išmokysi tai daryti. Kada tu pirmą kartą jojai su Yhaha? Ir, visų pirma, kaip apskritai apie tai pagalvojai?

Aila nusišypsojo.

– Tiesiog vieną dieną mudvi kartu bėgiojome, o aš norėjau bėgti taip greitai kaip ji, ir staiga man toptelėjo ta mintis. Yhaha iš pradžių truputį išsigando, pasileido visu greičiu, tačiau mane juk pažinojo. Kai pavargo, sustojo, ir atrodė, kad neprieštarauja. Buvo nuostabu! Lėkti kaip vėjas!

Jondalaras stebėjo moterį, prisimenančią pirmąjį jojimą. Ailos akys blizgėjo, ji tankiai kvėpavo prisiminusi tada užplūdusį jaudulį. Jis irgi šitaip jautėsi, kai Aila jam pirmą kartą leido joti ant Yhaha. Staiga jam sukilo geismas. Jondalaras vis dar apstulbdavo, kad šitaip lengvai ir netikėtai jos įsigeisdavo. O Aila galvojo apie Lenktynininką.

– Svarstau, kiek užtruktų pripratinti jį nešioti krovinį? Yhaha jau buvo pratusi nešioti mane, kai pirmą kartą ją apkroviau, tad ilgai netruko. Jei pradėtume nuo ko nesunkaus, gal vėliau jam būtų lengviau priprasti prie raitelio? Pažiūrėkim, gal rasiu ką tinkama dresuoti.

Pasiraususi atliekų krūvoje Aila ištraukė odas, kelis krepšius, akmenis, kuriuos naudojo dubenims šlifuoti ir titnago įrankiams dailinti, bei lazdeles, kuriose žymėjo, kiek laiko gyvena slėnyje.

Aila tylomis paėmė vieną lazdelę ir ėmė dėlioti vienos rankos pirštus prie žymių, kaip Krebas labai seniai ją buvo išmokęs. Pagalvojusi apie Krebą ji sunkiai nurijo seiles. Pasinaudojęs įrantomis lazdelėse Jondalaras suskaičiavo, kiek ji pragyveno slėnyje, ir padėjo jai skaitmenimis įvardyti jos nugyventų metų skaičių. Tada, vasaros pradžioje, ji buvo septyniolikos; žiemos pabaigoje arba pavasarį tektų pridėti dar vienerius metus. Jondalaras pasisakė, kad jam yra dvidešimt metų ir vieneri, o paskui juokais pavadino save seniu. Kelionę jis pradėjo prieš trejus metus, tuo pačiu metu, kai ji paliko gentį.

Viską susirinkusi Aila patraukė į laukus. Ji švilptelėjo Lenktyninink ui su Yhaha sekti įkandin. Laukuose ji kurį laiką glostė ir kasė eržiliuką, paskui, paėmusi odą, leido jam ją apuostyti ir pakramsnoti, patrynė ta oda kumeliuko kailį, tada užmetė ją Lenktyninink ui ant nugaros ir paliko. Arklys sugriebė odos kraštą dantimis ir nusitraukęs atnešė Ailai dar pažaisti. Moteris vėl užmetė odą jam ant nugaros. Kitą kartą ant nugaros odą uždėjo Jondalaras, o Aila pasiruošė ilgą juostos ritinį ir ėmė kažką meistrauti. Užmetę odą ant Lenktyninink o Aila su Jondalaru leido jam dar kelis kartus ją nutraukti. Yhaha susidomėjusi žvingavo ir taip pat sulaukė šiokio tokio dėmesio.

Kitą kartą užmetusi odą skersai Lenktynininko nugaros Aila kartu užmetė ir ilgą odos juostą, pasilenkė, papilvėje sugriebė laisvąjį galą ir surišo odą su juosta. Šį kartą traukiama dantimis oda ne iš karto pasidavė. Iš pradžių Lenktynininkui tai nepatiko, jis pabandė ją nusispardyti, tačiau paskui surado laisvą galą ir tol tampė dantimis, kol odą ištraukė iš po juostos. Paskui pradėjo tampyti juostą, ją atlaisvino, surado mazgą ir ėmė knaibyti dantimis, kol jį atrišo. Dantimis suėmęs atnešė odą ir padėjo po Ailos kojomis, tada nuėjo atnešti juostos. Aila su Jondalaru juokėsi, o Lenktynininkas išdidžiai iškėlęs galvą atsitraukė. Jis buvo aiškiai patenkintas savimi.

Leidęs Jondalarui vėl užrišti odą eržiliukas pasivaikščiojo su ja ant nugaros, paskui vėl pradėjo žaidimą. Pamažu jis jam ėmė nusibosti. Aila vėl užrišo jam odą ir, kol moteris glostė bei šnekino, Lenktynininkas nebandė jos nusitraukti. Paskui Aila paėmė pačios sukonstruotą mokymo prietaisą – du surištus, kad nukartų abipus, krepšius su akmenimis papildomam svoriui ir styrančiomis lazdelėmis, kaip priekiniai neštuvų baslių galai.

Aila užmetė tuos krepšius Lenktynininkui ant nugaros. Arklys suglaudė ausis ir atsisuko pasižiūrėti. Jis nebuvo pratęs prie svorio ant nugaros, tačiau į jį tiek kartų šliejosi ir rėmėsi Aila, tiek kartų jį lietė, kad jis įprato jausti tam tikrą spaudimą ir svorį. Potyris nebuvo visiškai nepažįstamas, tačiau Lenktynininkas, kaip ir jo motina, pasitikėjo šia moterimi. Nešulių krepšiai kabėjo ant nugaros, kol Aila jį glostė, kasė ir šnekino, o paskui nuėmė viską kartu su juosta bei oda. Eržiliukas vėl viską apuostė, o paskui nebekreipė dėmesio.

– Galim pasilikti dar vieną dieną, kad jis priprastų, o aš dar kartą viską peržiūrėsiu. Manau, pavyks, – grįžtant į urvą Aila net švytėjo iš pasitenkinimo. – Galbūt tempti krovinį ant neštuvų, kaip Yhaha, ir nepavyks, tačiau neabejoju, kad Lenktynininkas ant nugaros šį tą pargabens.

– Tik viliuosi, kad orai dar kelias dienas pasilaikys, – atsakė Jondalaras.

– Jondalarai, jei mes visai neketiname joti, ten, kur sėdėtume, galiu uždėti ryšulį šieno. Tvirtai jį pririšiu, – šūktelėjo Aila vyrui, kuris paskuti-

nįsyk nuėjo paieškoti ugnies akmenų akmenuotame paplūdimyje. Arkliai taip pat buvo paplūdimyje. Yhaha su prikrautais neštuvais, nešulių krepšiais bei oda pridengtu gumbuotu kroviniu ant čiuprynos kantriai laukė. Lenktynininkas labiau baidėsi kabančių prie šonų pintinių ir nedidelio ant nugaros pririšto krovinio. Jis vis dar nebuvo pratęs ką nors nešioti, tačiau stepių arkliukai buvo ypatingi: kresni, tvirti, pratę gyventi tyruose ir išskirtinai stiprūs.

– Maniau, nešamės grūdų, kam tau reikia šieno? Ten daugiau žolės nei arkliams pavyks sulapnoti.

– Smarkiai pasnigus arba, dar blogiau, jei ant viršaus susidarys ledo sluoksnis, jiems bus sunku prisikasti, o nuo per daug grūdų jie gali išpampti. Neblogai būtų po ranka turėti šieno atsargų kelioms dienoms. Žiemą arkliai gali mirti iš bado.

– Tu neleistum tiems arkliams badauti, net jei pačiai tektų laužyti ledą ir pjauti žolę, Aila, – nusijuokė Jondalaras. – Man tas pats, josime mes ar eisime, – jo šypsena išblėso žvelgiant į žydrą giedrą dangų. – Kai arkliai šitaip apkrauti, atgal keliausime ilgiau.

Su dar trimis iš pažiūros visiškai neypatingais akmenimis rankose Jondalaras stačiu taku patraukė į urvą. Prie įėjimo rado Ailą, stovinčią su ašaromis akyse. Padėjęs geležies piritus į krepšį greta kelioninės kuprinės zelandonietis priėjęs atsistojo greta.

– Čia buvo mano namai, – tarė ji, netekties užvaldyta, suvokusi, jog tai vieno jos gyvenimo etapo pabaiga. – Čia buvo tik mano vieta. Totemas mane čia atvedė, davė ženklą, – ji pasiekė mažą odos kapšelį, kurį nešiojosi po kaklu. – Buvau vieniša, tačiau čia dariau, ką norėjau, ir tai, ką privalėjau. Dabar urvinio liūto dvasia nori, kad išeičiau, – ji pakėlė akis į greta stovintį aukštą vyrą. – Kaip manai, ar kada sugrįšim?

– Ne, – atsakė jis tuščiu balsu. Jondalaras žvelgė į nedidelį urvą, tačiau regėjo kitą vietą ir kitus laikus. – Net jei grįžti į tą pačią vietą, vis tiek jau nebe tas.

– Tai kodėl tu nori grįžti, Jondalarai? Kodėl nepasilieki čia, netampi mamutoju? – pasiteiravo Aila.

– Negaliu pasilikti. Sunku paaiškinti. Suprantu, kad taip pat nebus, tačiau zelandoniečiai yra mano žmonės. Noriu parodyti jiems ugnies

akmenis, išmokyti medžioti su iečių mėtykle, parodyti, ką galima padaryti su pakaitintu titnagu. Visi šitie dalykai yra svarbūs, vertingi ir gali atnešti daug labo. Noriu pargabenti tai savo žmonėms, – jis nudelbė akis į žemę ir prakalbo tyliau. – Aš noriu, kad pažiūrėję į mane jie pamatytų, kad aš esu šio to vertas.

Aila pažvelgė į išraiškingas, nerimo kupinas vyro akis ir panoro numaldyti skausmą, kurį jose išvydo.

– Argi svarbu, ką jie pagalvos? Argi ne svarbiau, kad tu pats tai žinai? – tarė ji, paskui prisiminė, kad ir Jondalaro totemas yra urvinis liūtas, kad jį, kaip ir ją, pasirinko galingo žvėries dvasia. Aila žinojo, kad nelengva gyventi su galingu totemu, kad laukia sunkūs išbandymai. Vis dėlto per tai įgyjamos dovanos ir žinios visada būna to vertos. Krebas sakė, kad didysis urvinis liūtas niekada nesirenka tokio žmogaus, kuris nebūtų to vertas.

Vietoj mažesnio, per vieną petį nešamo mamutojų krepšio, jie užsidėjo sunkias kelionines kuprines, panašias į zelandoniečių, skirtas nešioti ant nugaros, su juostomis per pečius. Pasitikrino, ar neprispaudė skrandų gobtuvų, kad galėtų laisvai juos nusimesti ir užsidėti. Aila dar persijuosė kaktą raiščiu, kuris padėjo prilaikyti nešulį. Paprastai šio raiščio ji atsisakydavo, kad galėtų aplink galvą apsivynioti svaidyklę. Kuprinėse buvo sukrautas maistas, laužo įkūrimo reikmenys, palapinė ir miego kailiai.

Jondalaras taip pat nešėsi du nemenkus titnago gniutulus, rūpestingai atrinktus iš keleto, kuriuos susirado paplūdimyje, ir ugnies akmenų pilną krepšelį. Atskirame prie šono pritaisytame laikiklyje abu nešėsi ietis ir mėtykles. Aila kapšelyje nešėsi keletą svaidyti tinkamų akmenų. O po skranda, prie juostos, kuria buvo susijuosusi tuniką, buvo prisirišusi ūdros kailio vaistų krepšelį.

Šieną susukusi į pailgą ryšulį, Aila jį pririšo prie kumelės. Ji kritiškai apžiūrėjo abu arklius, patikrino jų kojas, laikyseną, eiseną, kad įsitikintų, jog jie ne per daug apkrauti. Paskutinį kartą nužvelgę statų taką į urvą jie pajudėjo ilgu slėniu: pirmoji Aila, pakui Yhaha, o Jondalaras vedėsi už virvės pririštą Lenktynininką. Brastos akmenimis perėjusi per upelį Aila dar svarstė, ar nenuėmus Yhaha dalies nešulių, kad būtų lengviau užlipti žvirgžduotu skardžiu, tačiau tvirta kumelė be vargo jį įveikė.

Atsidūrę vakarų stepėse jie patraukė kitu keliu nei atkeliavo. Iš pradžių pasuko neteisingai, teko grįžti, kol surado tą vietą, kurios ieškojo. Galiausiai atsidūrė prie uždaro kanjono, užversto didžiuliais aštriabriauniais riedulaiais, atlūžusiais nuo kristalinio granito sienų vienu metu veikiant ir šalčiui, ir šilumai. Stebėdami, ar Yhaha nesinervina, – kanjonas kadaise buvo urvinių liūtų namai, – jie pajudėjo link žvirgždo šlaito tolimajame gale.

Kai Aila surado zelandoniečius, Tonolanas jau buvo miręs, o Jondalaras sunkiai sužalotas. Išskyrus prašymą urvinio liūto dvasiai palydėti žmogų į kitą pasaulį, ji neturėjo laiko laidotuvių apeigoms, tačiau negalėjo palikti kūno plėšrūnams. Aila nutempė Tonolano kūną į kanjono galą ir sunkia ietimi, pagaminta pagal genties vyrų naudojamų iečių pavyzdį, kaip svirtimi nustūmė į šoną akmenį, kuris laikė palaidų akmenų sankaupą. Ji liūdėjo, kai akmenys užvertė jau be gyvybės, kruviną kūną žmogaus, kurio ji nepažinojo ir nebepažinos; žmogų, tokį kaip ji, kitą.

Jondalaras stovėjo šlaito papėdėje trokšdamas kaip nors pažymėti brolio kapą. Galbūt Doni jį jau rado, nes taip anksti pasišaukė pas save, tačiau žinojo, kad Zelandonė vis tiek mėgins rasti šią Tonolano dvasios poilsio vietą ir norės jį palydėti. Tik kaip jai papasakoti, kur toji vieta yra? Pats jos nė nebūtų radęs.

– Jondalarai? – kreipėsi Aila. Dirstelėjęs jis pastebėjo, kad rankoje Aila laiko nedidelį odos kapšelį. – Sakei, kad dvasia turi sugrįžti pas Doni. Nežinau Didžiosios Motinos Žemės papročių, išmanau tik genties totemų dvasių pasaulį. Prašiau urvinio liūto dvasios jį palydėti. Gal tai ta pati vieta, gal jūsų Didžioji Motina žino mūsiškę, tačiau urvinis liūtas yra galingas totemas, ir tavo brolis gerai saugomas.

– Dėkoju, Aila. Žinau, kad padarei viską, ką galėjai.

– Gal iki šiol nesupranti, taip kaip aš neperprantu Doni, tačiau urvinis liūtas dabar yra ir tavo totemas. Jis tave pasirinko taip pat kaip mane ir pažymėjo tave kaip ir mane.

– Jau minėjai tai. Nesu tikras, ar suprantu.

– Skirdamas tave man jis tave išsirinko. Tik vyras su urvinio liūto totemu yra pakankami stiprus moteriai su urvinio liūto totemu, tačiau derėtų žinoti dar šį tą. Krebas visada man sakydavo, kad nėra lengva gyventi su galingu totemu. Jo dvasia tave bandys, kad pažintų, ar esi jos vertas. Bus

labai sunku, tačiau pelnysi daugiau nei supranti, – ji pakėlė mažąjį kapšelį. – Padariau tau amuletą. Neprivalai nešioti jo po kaklu kaip aš, tačiau turėk su savimi. Įdėjau ten gabalėlį raudonosios ochros, kad išlaikytų dalelę tavo dvasios ir dalelę tavo totemo. Manau, kad tavo amulete turėtų būti dar vienas daiktas.

Jondalaras susiraukė. Jis nenorėjo Ailos įžeisti, tačiau abejojo, ar nori šio genties totemo amuleto.

– Manau, turėtum pasiimti akmenuką nuo brolio kapo. Jame liks jo dvasios trupinėlis, o tu parneši jį savo žmonėms.

Siaubo raukšlės jo kaktoje pagilėjo, paskui staiga išsilygino. Žinoma! Tai galėtų padėti Zelandonei dvasiniame transe rasti *šią* vietą. Galbūt genties totemai reiškia daugiau, nei jis įsivaizdavo? Šiaip ar taip, argi ne Doni sukūrė visų gyvūnų dvasias?

– Aila, iš kur taip tiksliai žinai, ką daryti? Kaip galėjai tiek daug išmokti ten, kur augai? Taip, aš pasiliksiu amuletą ir įdėsiu akmenuką nuo Tonolano kapo, – pasakė Jondalaras.

Jis dirstelėjo į laisvą aštriais kraštais akmenėlį, dar šiaip taip laikomą prie sienos tų pačių jėgų, kurios skaldo akmenų luitus nuo stačių kanjono sienų. Staiga akmenukas, pasidavęs kosminei traukos jėgai, nusirito per išsibarsčiusias nuolaužas ir sustojo prie Jondalaro kojų. Iš pirmo žvilgsnio akmenukas atrodė toks pat kaip ir kiti niekuo neišsiskiriantys maži atlūžusio granito ar nuosėdinės uolienos gabalėliai. Jį apvertęs Jondalaras nustebo skilimo vietoje pamatęs žėrinčią vaivorykštę. Iš pieno baltumo akmens šerdies žėrėjo liepsningos raudonos šviesos, o sukiojant akmenuką saulėje šoko ir žaižaravo mėlyni ir žali dryžiai.

– Aila, tik pažiūrėk, – Jondalaras ištiesė mažą opalo gabalėlį, – iš kitos pusės niekaip neįspėtum. Pamanytum, kad čia paprastas akmuo, tačiau pažiūrėk čia, kur atlūžęs. Spalvos, regis, sklinda iš pačios gelmės, ir jos tokios ryškios. Jis atrodo kone gyvas.

– Gal taip ir yra, gal tai tavo brolio dvasios dalelė, – atsakė moteris.

16

Šalto oro verpetas palindo po žemos palapinės kraštu. Iškišta žmogaus plaštaka staigiai dingo po kailiu. Ryžtingam vėjui švilpiant pro atsivėrusį plyšį, nerimas išvagojo miegančiojo kaktą. Gūsis, nustvėręs palanką, aštriai čežendamas bloškė jį atgal, atvėrė kelią švilpiančiam skersvėjui, kuris Ailą su Jondalaru akimirksniu pažadino. Jondalaras pririšo atsipalaidavusį palapinės kraštą, tačiau vėjas, visą naktį tolygiai stiprėjęs, trukdė miegoti, nes aikčiojo ir aimanavo, kaukė ir stūgavo aplink nedidukę odinę pastogę.

Ryte kovodami su vėjo šuorais jie dviese vargais negalais sulankstė palapinės odą ir greitai susikrovė daiktus, nė nesivargindami kurti laužo. Išgėrę šalto vandens iš netoliese tekančio apledėjusio upelio, keliautojai pavalgė kelioninio maisto. Įpusėjus rytui vėjas susilpnėjo, tačiau ore tvyrojo įtampa, kuri vertė abejoti, ar blogiausia tikrai pasibaigė.

Kai apie vidudienį vėjas vėl pradėjo kilti, Aila ore pajuto gaivų, kone metalinį kvapą, labiau kaip kvapo nebuvimą nei tikrą kvapą. Ji uodė sukiodama galvą, mėgino atpažinti.

– Šiame vėjyje jaučiu sniegą, – šūktelėjo Aila, kad būtų išgirsta per vėtros kaukimą. – Užuodžiu.

– Ką sakai? – neišgirdo Jondalaras, tačiau vėjas nunešė jo žodžius ir Aila suprato, ką jis pasakė, labiau iš lūpų judesių nei iš klausos. Stabtelėjusi palaukė, kol jis prieis arčiau.

– Užuodžiu artėjantį sniegą. Turime susirasti vietą pastogei, kol nepradėjo snigti, – tarė Aila, nerimo kupinomis akimis tirdama plačią, lygią erdvę. – Tik kaip čia rasime pastogę?

Jondalaras taip pat sunerimęs tyrė tuščią stepę, paskui prisiminė beveik užšalusį upeliuką, prie kurio buvo įsikūrę praėjusią naktį. Vandentakio jie nekirto, tad jis vis dar turėtų būti kairėje, kad ir kiek vingiuotų. Jondalaras stengėsi ką nors įžiūrėti pro pustomas dulkes, tačiau nieko aiškaus nebuvo matyti. Jie vis tiek pasuko kairėn.

– Pamėginkim surasti tą upeliuką, – tarė jis. – Palei krantą gali būti medžių ar koks skardis, vis suteiks šiokią tokią apsaugą.

Aila linktelėjusi nusekė iš paskos. Yhaha taip pat neprotestavo.

Subtili oro savybė, kurią nustatė moteris, tokia kaip sniego kvapas, buvo tikslus įspėjimas. Neilgai trukus jau sūkuriavo ir plaikstėsi lengvos birios smiltelės, vėjui suteikusios matomą formą. Netrukus jas pakeitė didesni sniego dribsniai, pro kuriuos buvo sunkiau matyti.

Jondalarui pasidingojo, kad priekyje mato kažkokius miglotus kontūrus, ir jis sustojo įdėmiau įsižiūrėti. Yhaha prasibrovė į priekį, ir visi nusekė paskui kumelę. Žemai palinkę medžiai ir krūmų užtvara žymėjo vandens telkinio kraštą. Vyras ir moteris galėjo susigūžti po šiais augalais, tačiau kumelė toliau ėjo pasroviui, kol pasiekė vingį, kur vanduo buvo giliai įsirėžęs į tvirtai suplūktą krantą. Čia, link žemo skardžio, į šiokią tokią užuovėją Yhaha paragino savo kumeliuką ir atsistojo iš šono jo pridengti. Aila su Jondalaru greitai nuėmė arklių krovinius, o mažą palapinę pasistatę kone kumelei po kojomis, įropojo į vidų išlaukti audros.

Netgi pylimo priedangoje, toliau nuo tiesioginės vėjo jėgos, audra grasino jų paprastai pastogei. Riaumojanti vėtra sniegą žėrė visomis kryptimis vienu metu ir, regis, taikėsi surasti kelią palapinės vidun. Neretai jai pavykdavo. Gūsiai ir šuorai prasibraudavo pro pakraščius arba per plyšius, kur oda persidengdavo ties angomis arba kur buvo prisegtas dūmų angos dangalas, dažnai įnešdama ir sniego dulkių. Vyras ir moteris įropojo po kailiais, kad sušiltų, ir kalbėjosi. Vaikystės nutikimai, pasakojimai, legendos, pažįstami žmonės, papročiai, sumanymai, svajonės, viltys; atrodė, temos pokalbiams niekada neišseks. Stojus nakčiai jie pasidalijo malonumais, tada užmigo. Kažkuriuo metu vidury nakties vėjas antpuoliai liovėsi.

Aila pabudo ir gulėjo atsimerkusi. Ji dairėsi blausioje šviesoje, drauge kovodama su kylančia panika. Jautėsi prastai, skaudėjo galvą, o prislopinta tyluma tvankioje palapinėje slėgte slėgė. Kažkas buvo negerai, tik ji nežinojo kas. Jausmas Ailai buvo pažįstamas, tarsi prisiminimas, tarsi taip jau būtų nutikę, tačiau kiek kitaip. Tai labiau panėšėjo į pavojų, kurį ji galėjo atpažinti, tačiau kokį? Staiga nebegalėdama ištverti ji atsisėdo ir nutraukė šiltus apklotus nuo šalia gulinčio vyro.

– Jondalarai! Jondalarai! – papurtė, tačiau jo žadinti jau nereikėjo. Jis pabudo tą pačią akimirką, kai ji atsisėdo.

– Aila! Kas yra?

– Nežinau. Kažkas negerai!

– Nematau nieko bloga, – atsakė tas. Tikrai nematė, tačiau kažkas akivaizdžiai jaudino Ailą. Jis nebuvo pratęs matyti jos tokios išsigandusios. Paprastai Aila būdavo rami ir susitvardydavo netgi artėjant neišvengiamam pavojui. Jokį keturkojį plėšrūną išvydus jos akyse nebus tokios apgailėtinos baimės. – Kodėl manai, kad kažkas negerai?

– Sapnavau. Buvau tamsoje, tamsesnėje nei naktis, ir dusau, Jondalarai. Negalėjau kvėpuoti!

Pažįstama susirūpinimo išraiška išplito jo veidu, kai jis dar kartą apsidairė palapinėje. Labai nepanašu į Ailą šitaip išsigąsti. Tikriausiai kažkas negerai. Palapinėje buvo tamsu, tačiau iš lauko sruvo silpna šviesa. Viskas atrodė savo vietoje, vėjas nieko nenuplėšė, nenutraukė jokių virvių. Tiesą sakant, netgi nepūtė. Nebuvo jokio judėjimo. Visiškai tyku...

Jondalaras nusimetė kailius ir nuropojo prie įėjimo. Jis atsegė palapinės palanką ir atsivėrė minkšta balta siena, kuri visa įgriuvo į palapinę. Toliau buvo tik dar daugiau sniego.

– Mes palaidoti, Jondalarai! Mes palaidoti sniege! – Ailos akys buvo išsiplėtusios iš siaubo, balsas trūkinėjo nuo įtampos stengiantis jį suvaldyti.

Jondalaras ją pasiekė ir apkabino.

– Viskas gerai, Aila. Viskas gerai, – jis tyliai guodė moterį.

– Taip tamsu, negaliu kvėpuoti!

Jos balsas buvo toks keistas, toks tolimas, tarsi sklistų iš kažkur toli, ir ji staiga suglebo jo rankose. Jis paguldė ją ant kailių ir pastebėjo, kad jos akys užmerktos, tačiau ji toliau tebeverkė tuo klaikiu, tolimu balsu, skundėsi, kad tamsu, kad negali kvėpuoti. Jondalaras buvo sutrikęs, išsigandęs dėl jos. Vyko kažkas keista, kažkas daugiau nei šis pranykimas sniege, kad ir koks gąsdinantis jis buvo.

Jis greta angos pastebėjo savo kuprinę, pusiau užverstą sniegu, ir akimirką į ją stebeilijo. Tada nuropojo artyn. Nubraukęs sniegą, Jondalaras apčiuopė šoninį laikiklį ir rado ietį. Pakilęs ant kelių jis atsegė palapinės dūmų angos uždangalą, kuris buvo beveik pačiame viduryje, ir bukuoju ieties galu bedė per sniegą. Ant jų miego kailių plekštelėjo krūvelė sniego, o paskui pasirodė saulės šviesa ir į mažą palapinę padvelkė gaivaus oro gūsis.

Aila akimirksniu pasikeitė, ji regimai atsipalaidavo ir greitai atsimerkė.

– Ką tu padarei? – pasiteiravo ji.

– Bedžiau ietį pro dūmų angą ir prasilaužiau pro sniegą. Turėsime išsikasti laukan, tačiau sniegas tikriausiai nėra toks gilus kaip atrodo, – jis atidžiai ir susirūpinęs pažvelgė į ją. – O kas nutiko tau, Aila? Privertei mane sunerimti. Vis kartojai, kad negali kvėpuoti. Man regis, tu apalpai.

– Nežinau. Gal tiesiog stigo šviežio oro.

– Neatrodė taip blogai. Man nebuvo sunku kvėpuoti, ir tu tikrai buvai išsigandusi. Nemanau, kad kada nors mačiau tave tokią išsigandusią.

Aila jautėsi nesmagiai šitaip jo kamantinėjama. Ji tikrai jautėsi keistai, truputį svaigo galva ir atrodė, jog prisimena nemalonų sapną, tačiau negalėjo jo paaiškinti.

– Pamenu, kartą sniegas užvertė angą į nedidelį urvą, kuriame apsistojau, kai turėjau išeiti iš Bruno genties. Pabudau tamsoje, oras buvo troškus. Gal viskas dėl to.

– Spėju, toks įvykis galėjo versti tave baimintis, kad visa tai nepasikartotų, – atitarė Jondalaras, tačiau kažkodėl nelabai tuo tikėjo. Netikėjo nė Aila.

Raudonbarzdis dičkis tebedirbo lauke, nors saulėlydis sparčiai tirpo į tamsą. Jis pirmasis ir pamatė keistą procesiją, kuri apsukusi šlaito viršūnę ėmė leistis žemyn. Pirmoji lėtai ir sunkiai per gilų sniegą plūkėsi moteris, paskui ją žengė arklys nuo išsekimo nunarinta galva, su kroviniu ant nugaros ir dar tempiamais neštuvais. O jauną arkliuką, taip pat gabenantį krovinį, už virvės vedėsi vyras, ėjęs įkandin kumelės. Jam žygiuoti buvo lengviau, nes sniegą sutrypė einantieji priekyje, nors Jondalaras su Aila pakeliui keitėsi vietomis duodami vienas kitam pailsėti.

– Neze! Jie sugrįžo! – šūktelėjo Talutas ir pasileido jų pasitikti, pakeliui trypdamas sniegą bent keliems paskutiniams Ailos žingsniams. Jis nuvedė juos ne prie pažįstamo arkinio įėjimo priekyje, tačiau prie ilgojo namo vidurio. Jų nuostabai, jiems nesant pastatui buvo pridėtas naujas priedas, panašus į centrinio įėjimo prieangį, tačiau didesnis. Nuo čia naujas įėjimas vėrėsi tiesiai į mamuto židinį.

– Čia arkliams, Aila, – vos atsidūrus viduje apstulbusiai, negalinčiai patikėti tuo, ką mato, moteriai pranešė Talutas, šypsodamasis plačia, savimi patenkinta šypsena. – Po tos paskutinės vėtros supratau, kad paprasčiausios pašiūrės nepakaks. Jei jūs ir arkliai ruošiatės gyventi su mumis, reikėjo padaryti šį tą tvirtesnio. Manau, turėtume pavadinti tai arklių židiniu!

Ailos akys priplūdo ašarų. Ji buvo nenusakomai pavargusi, dėkinga, kad pagaliau įveikė kelią atgal, todėl ją užvaldė jausmai. Niekas niekada dėl jos nesiėmė tokių didelių darbų. Kol gyveno su gentimi, niekada nesijautė iš tikrųjų priimta, niekada visiškai priklausanti genčiai. Ji buvo tikra, jog jie niekada nebūtų leidę jai laikyti arklių, jau nekalbant apie naujos vietos jiems statybą.

– O, Talutai, – tarė ji, tačiau balsas užlūžo, ir ji paprasčiausiai pasistiebė ir apsikabino jo kaklą, šaltu skruostu prisispaudė prie vado. Aila jam visada atrodė tokia santūri, tad spontaniška meilės išraiška buvo džiugi staigmena. Talutas ją apkabino, paglostė jai nugarą, šypsojosi akivaizdžiai pamalonintas ir jautėsi labai savimi patenkintas.

Dauguma Liūto stovyklos narių susispietė aplink juos naujajame priestate ir sveikino vyrą ir moterį, tarsi jie abu jau būtų visaverčiai grupės nariai.

– Pradėjome nerimauti dėl judviejų, – tarė Digija, – ypač kai tiek pasnigo.

– Būtume grįžę greičiau, jei Aila nebūtų norėjusi tiek visko atsigabenti, – atliepė Jondalaras. – Pastarąsias dvi dienas jau abejojau, kad pavyks parsirasti.

Aila pradėjo nuo arklių krauti nešulius, ir kai Jondalaras priėjo padėti, jos paslaptingi ryšuliai kėlė didelį smalsumą.

– Ar ką nors man parnešei? – galiausiai Rugija garsiai išsakė klausimą, kuris nedavė ramybės visiems.

Aila nusišypsojo mergytei.

– Taip, šį tą tau parnešiau. Kažką parnešiau visiems, – atsakė Aila versdama visus spėlioti, kokią dovaną ji atnešė kiekvienam.

– O šitas kam? – pasiteiravo Tusija, kai Aila pradėjo pjauti didžiausio ryšulio raiščius.

Aila dirstelėjo į Digiją ir jos abi nusišypsojo stengdamosi, kad mažoji Digijos sesutė nepastebėtų švelnios, globėjiškos moterų pašaipos išgirdus Tulijos intonaciją jauniausios jos dukros balse.

– Aš netgi atgabenau šio to arkliams, – tarė Aila mažylei, perpjaudama paskutines virves. Pasirodė šieno ryšulys. – Čia Yhaha ir Lenktynininkui.

Paskleidusi arkliams šieno, ji pradėjo nuo neštuvų rišti krovinį.

– Kas liko, turėčiau sunešti į vidų.

– Nebūtinai iš karto, – pertarė Nezė. – Netgi nenusivilkot viršutinių drabužių. Eime, išgersim ko nors karšto, ko užvalgysit. Kurį laiką viskas gali čia pabūti.

– Nezė teisi, – pritarė Tulija. Ji buvo ne mažiau smalsi nei visi kiti stovyklos nariai, tačiau Ailos paketai gali palaukti. – Jums abiem reikia pailsėti ir ko nors suvalgyti. Atrodot išsekę.

Jondalaras dėkingas nusišypsojo vadei ir nusekė paskui Ailą į žeminę.

Ryte Aila sulaukė daug padėjėjų ryšuliams sunešti, tačiau Mamuta ramiai pasiūlė dovanas palaikyti uždengtas iki vakaro ceremonijos. Aila pritariamai nusišypsojo greitai supratusi, kad šamanas nori įvesti paslap-

ties ir laukimo elementą. Jos išsisukinėjimai atsakant į Tulijos užuominas parodyti, ką atgabenusi, nuliūdino vadę, nors ji ir stengėsi to neparodyti.

Visus paketus ir ryšulius sukrovusi ant tuščios lovos pakylos ir nuleidusi užuolaidas, Aila įsiropštė į asmeninę, uždarą erdvę, apšviestą trijų akmeninių lempelių, išdėliotų taip, kad būtų kuo šviesiau, ir apžiūrinėjo bei rikiavo atgabentas dovanas. Ji padarė kelis nedidelius pakeitimus ankstesniuose pasirinkimuose, kelis daiktus pridėjo, šį tą atidėjo, tačiau kai užpūtusi lempas išnėrė iš už nuleistos užuolaidos, jautėsi patenkinta.

Ji išėjo į lauką pro naują angą toje vietoje, kur anksčiau buvo niekieno nenaudojama lovos pakyla. Naujojo priestato grindys buvo aukščiau nei žeminės, buvo iškalti trys platūs keturių colių aukščio laiptukai, kad būtų lengviau išlipti. Ji stabtelėjo ir apsidairė. Arkliai buvo išėję. Yhaha buvo pratusi nosimi nustumti vėjo užuolaidą, Ailai tereikėjo jai kartą parodyti. Lenktynininkas triuką perėmė iš mamos. Paklususi impulsyviam norui juos patikrinti, – kaip motina kad jaučia vaikus, dalis jos proto visą laiką jautė arklius, – jaunoji moteris praėjo per atitvertą erdvę iki mamutų ilčių arkos, atitraukė sunkią kailio užuolaidą ir pažvelgė į lauką.

Pasaulis buvo praradęs bet kokią formą ir apibrėžtumą; vientisos spalvos be jokių šešėlių ar formų liejosi skersai kraštovaizdžio dviem atspalviais: mėlynas, sodrus, žaižaruojantis, bauginamai mėlynas dangus, nesuterštas nė vienos debesies sruogos, ir baltas, akinamai baltas sniegas, atspindintis tviskančią vėlyvo ryto saulę. Aila prisimerkė nuo žaižaruojančios baltumos, vienintelio kelias dienas šėlusios audros įrodymo. Lėtai, akims apsipratus su šviesa, vėl ėmus suvokti gylius ir atstumus, išryškėjo detalės. Vanduo, vis dar raibuliuojantis upės viduryje, žaižaravo ryškiau nei minkšti sniegu padengti krantai, kurie perėjo į dantytas baltas sniego šukes, ties vandentakio kraštais atbukintas sniego. Ji kelis žingsnius žengė į lauką, kad matytų už upės linkio, kur arkliai mėgdavo ganytis. Saulėkaitoje buvo šilta, sniegas žvilgėjo, rodės, jis pradės tirpti. Arkliai gali kanopomis nukasti gilų, minkštą, šaltą sluoksnį ir susirasti žolės, kurią jis dengia. Vos Aila pasiruošė švilpti, Yhaha pakėlė galvą ir ją pamatė. Ji sužvengė sveikindamasi, iš už jos pasirodė Lenktynininkas. Aila sužvengė atsakydama.

Apsisukusi eiti moteris pastebėjo, kad Talutas stebi ją keista, kone baimingos pagarbos kupina išraiška.

– Iš kur kumelė žinojo, kad tu išėjai? – pasiteiravo jis.

– Nemanau, kad žinojo, arklių uoslė labai gera, užuodžia iš toli. Geros ausys, girdi toli. Kas nors sujuda, ji mato.

Dičkis linktelėjo. Aila pasistengė, kad paaiškinimas skambėtų taip paprastai, taip logiškai, o vis dėlto... Vadas nusišypsojo. Jis buvo patenkintas, kad jie sugrįžo. Jis laukė Ailos įdukrinimo. Ji turi tiek daug ką pasiūlyti, ji bus mielai sutikta ir mamutojų verta moteris.

Aila su Talutu patraukė į naująjį priestatą, o ten susidūrė su ką tik iš žeminės išėjusiu Jondalaru.

– Pastebėjau, kad tavo dovanos jau paruoštos, – tarė jis plačiai išsišiepęs. Jis mėgavosi laukimu, kurį sukėlė jos paslaptingi paketai, ir džiaugėsi būdamas staigmenos dalininkas. Jondalaras nugirdo Tulijos išsakytą susirūpinimą dėl dovanų kokybės, tačiau pats ja nė kiek neabejojo. Mamutojams jie bus neįprasti, tačiau tikras meistriškumas yra tikras meistriškumas. Jondalaras buvo tikras, kad jos meistriškumas bus pripažintas.

– Visiems smalsu, ką atgabenai, Aila, – tarė Talutas. Tikėtis ir jaudintis jis mėgo ne mažiau, gal net labiau nei kiti.

– Nežinau, ar mano dovanų pakaks visiems, – pastebėjo Aila.

– Žinoma, kad pakaks. Nesijaudink dėl to. Kad ir ką atgabenai, pakaks. Jau ugnies akmenų pakaktų. Netgi ne ugnies akmenų, vien *tavęs* pakaktų, – tarė Talutas, o paskui su šypsena pridūrė: – Būtų pakakę vien priežasties surengti didelę šventę!

– Tu sakei, dovanomis keičiamasi, Talutai. Gentyje mainais turėjai duoti tos pačios rūšies, tos pačios vertės dovaną. Ką turėčiau padovanoti tau, visiems, kas įrengėt šitą vietą arkliams? – tarė Aila, apsidairydama priestate. – Atrodo kaip urvas, bet jūs tai padarėt. Neįsivaizduoju, kaip žmonės gali padaryti tokį urvą.

– Ir aš stebiuosi, – prisipažino Jondalaras. – Turiu pasakyti, niekad nemačiau nieko panašaus, nors regėjau daug būstų: vasaros pastogių, buveinių urvų viduje arba po išsikišusia atbraila, tačiau jūsiškis statinys tvirtas kaip pati uola.

Talutas nusijuokė.

– Ir turi toks būti, kad galėtum čia gyventi, ypač žiemą. Kai šitaip švilpia vėjai, bet kas mažiau atsparus būtų nupūstas, – jo šypsena išblėso, veidą

užliejo švelnumas, toks panašus į meilę. – Mamutojų žemė yra turtinga; apstu žvėrių, žuvų, valgomų augalų. Tai gražus, bet griežtas kraštas. Nenorėčiau gyventi jokioje kitoje vietoje... – vėl nusišypsojo vadas, – tačiau, kad čia gyventum, reikia patvarių būstų, o urvų nedaug teturim.

– Kaip jūs statote tuos urvus, Talutai? Kaip pasidarote tokią vietą? – pasiteiravo Aila prisiminusi, kaip Brunas ieškojo genčiai tinkamo urvo, ir kokia benamė pati jautėsi, kol surado slėnį su tinkamu gyventi urvu.

– Jei nori žinoti, papasakosiu. Anokia čia paslaptis! – pažadėjo Talutas, net išsiviepęs iš smagumo. Jį džiugino akivaizdus svečių susižavėjimas. – Visas būstas suręstas daugiau ar mažiau panašiai, tačiau šiam priestatui pirmiausia išmatavome reikalingą atstumą nuo mamuto židinio lauko sienos. Viduryje ploto, kuris atrodė pakankamai didelis, į žemę įbedėme lazdą – toje vietoje, kur bus įrengtas židinys, jei nuspręsime, kad jis ten reikalingas. Tada atmatavome tokio pat ilgio virvę, vieną galą pririšom prie lazdos, o kitu galu pažymėjome apskritimą, rodantį, kur iškils sienos, – Talutas aiškindamas viską rodė: atžirgliojo ir ėmė rišti nematomą virvę prie neegzistuojančios lazdos.

– Paskui nukasėm velėną, rūpestingai ją iškėlėme, kad išsaugotume, o paskui kasėme gilyn maždaug per mano pėdą, – kad pastabos būtų aiškesnės, Talutas iškėlė neįtikėtinai ilgą, tačiau stebėtinai siaurą ir dailią pėdą, apgaubtą prie jos prigludusiu minkštu batu. – Tada pažymėjome suolelio plotį – pakylos, kuri gali tapti lova arba saugykla, ir truputį papildomo pločio sienai. Nuo vidinio suolelio krašto toliau rausėmės gilyn, iki dviejų ar trijų mano pėdų gylio, paruošėme vidurį grindims. Žemes tolygiai pylėme aplink kaip atramą sienoms.

– Nemažai kasimo, – pastebėjo Jondalaras, žvilgsniu apmesdamas priestatą. – Sakyčiau, atstumas tarp priešingų sienų – gal kokios trisdešimt tavo pėdų, Talutai.

Vadas nustebęs išplėtė akis.

– Tu teisus! Tiksliai atmatavau. Iš kur žinai?

Jondalaras truktelėjo pečiais.

– Tiesiog atspėjau.

Tai nebuvo grynas spėjimas – šitaip dar kartą pasireiškė jo intuityvus fizinio pasaulio suvokimas. Jondalaras gebėjo iš akies tiksliai nustatyti

atstumą, jis matavo erdvę savo kūno matmenimis. Jis žinojo savo žingsnio bei rankos ilgį, rankos siekį ir grybšnio apimtį, jis gebėjo nykščiu įvertinti trintį arba nustatyti medžio aukštį, žingsniais išmatavęs jo šešėlį saulėje. Šito jis nesimokė. Su šitomis dovanomis gimė, o paskui naudodamas ištobulino. Jam niekada nė netoptelėjo apie tai galvoti.

Aila taip pat pagalvojo, kad buvo daug kasimo. Pati ji iškasė pakankamai duobių spąstams, tad suprato, kiek darbo reikia įdėti, todėl pasmalsavo:

– Kaip jūs tiek daug iškasate?

– Kaip ir visi kasa. Naudojame kaplius moliui suskaldyti, semtuvus jam išsemti, išskyrus tvirtai suplūktą velėną ant viršaus. Ją išpjauname užaštrintu plokščio kaulo kraštu.

Iš Ailos sutrikusio žvilgsnio buvo aišku, kad ji nesuprato. Talutui toptelėjo, kad ji tikriausiai nežino įrankių pavadinimų mamutojų kalba, tad jis žengė pro duris ir grįžo keliais padargais nešinas. Visi įrankiai buvo ilgais kotais. Prie vieno koto buvo pritvirtintas mamuto šonkaulis viena užaštrinta briauna. Jis priminė kauptuką su ilga lenkta geležte. Aila atidžiai jį apžiūrėjo.

– Panašu į kasimo lazdą, – tarstelėjo ji ir klausiamai pažvelgė į Talutą.

Jis nusišypsojo.

– Taip, tai kirtiklis. Kartais pasitelkiame nusmailintas kasimo lazdeles, jas lengviau padaryti, kai skubi, tačiau šituos lengviau naudoti.

Paskui jis parodė jai semtuvą, padirbintą iš plačių plaštakos formos didžiaragių elnių ragų, perskeltų išilgai per porėtą vidurį. Tada jiems buvo suteikta forma, jie buvo užaštrinti. Reikėjo jauno gyvulio ragų; subrendusių didžiaragių elnių galvos puošmenos siekė vienuolika pėdų ir buvo per didelės. Rankena buvo pritvirtinta stipria virve, perverta per tris poras skylių, išgręžtų per vidurį. Padargas buvo naudojamas korėtąja puse žemyn, ne kasti, tačiau išsemti ir išmesti smulkią lioso dirvą, prieš tai sutrupintą kapliu, arba, prireikus, sniegą. Talutas dar turėjo ir kitą semtuvą, labiau šaukšto formos, padirbintą iš atlenktos išorinės mamuto ilties dalies.

– Šitie vadinasi semtuvai, – pasakė pavadinimą Talutas. Aila linktelėjo. Ji panašiai naudojo plokščius kaulų ir ragų gabalus kasti, tačiau jos semtuvai neturėjo kotų.

– Tik džiaugiuosi, kad jums išėjus kurį laiką laikėsi gražus oras, – pasakojo vadas. – Vis tiek neiškasėme taip giliai kaip paprastai. Apačioje žemė jau sukietėjusi. Kitais metais, kai grįšim iš vasaros susirinkimo, galėsim pagilinti ir įrengti kelias saugojimo duobes, gal net garinę.

– Ar nėjote medžioti, kai oras pasitaisė? – nustebo Jondalaras.

– Bizonų medžioklė buvo labai sėkminga, o Mamutai ne itin sekasi ieškoti. Atrodo, jis teranda ištrūkusius bizonus, dėl tiek eiti neverta. Nusprendėme verčiau pastatyti priestatą, įrengti vietą arkliams, nes Aila ir jos arkliai buvo labai naudingi.

– Su kapliais ir semtuvais lengviau, Talutai, tačiau kiek darbo... šitiek kasimo, – tarė Aila nustebusi ir truputį susijaudinusi.

– Mes turime daug dirbti galinčių žmonių, Aila. Kone visi pritarė, jog sumanymas puikus, ir norėjo padėti... Širdingai tave sutikti.

Jaunoji moteris staiga pajuto užplūstant emocijas ir užsimerkė, kad suvaldytų besiveržiančias dėkingumo ašaras. Jondalaras su Talutu tai regėdami supratingai nusisuko.

Vis dar susidomėjęs statyba Jondalaras apžiūrinėjo sienas.

– Atrodo, tarsi būtumėte kasę ir tarp pakylų, – pakomentavo jis.

– Taip, pagrindinėms atramoms, – tarė Talutas, rodydamas šešias link vidurio smailėjančias milžiniškas mamutų iltis, ties pagrindu pleištuotas mažesniais kaulais – stuburo ir pirštikaulių dalimis. Jos buvo išdėliotos vienodais intervalais palei sieną abipus dviejų porų mamutų ilčių, kurios buvo panaudotos arkinėms durims. Stiprios, ilgos, lenktos iltys buvo pagrindiniai žeminės statybos elementai.

Mamutų medžiotojui Talutui toliau aiškinant pusiau požeminio būsto statybos ypatumus, Aila su Jondalaru vis labiau stebėjosi. Viskas buvo kur kas sudėtingiau, nei jie įsivaizdavo. Pusiaukelėje tarp būsto centro ir atraminių sienos ilčių stovėjo šeši mediniai basliai – nusmailinti medžių kamienai, žievė nulupta, su išsišakojimais viršuje. Iš išorės aplinkui priestatą, atremtos į pylimą, ant žemės buvo sustatytos mamutų kaukolės, paramstytos petikauliais, šlaunikauliais, nugarkauliais ir keletu strategiškai išdėstytų ilgesnių kojų kaulų ir šonkaulių. Viršutinė sienos dalis, sudaryta daugiausia iš mentikaulių, šlaunikaulių ir mažesnių mamutų ilčių, jungėsi su stogu, kuris buvo paremtas mediniais rąstais, skersai suguldytais tarp

išorinių ilčių ir vidinių baslių. Tarp tvirtų ilčių buvo įsprausta ir pririšta tikra kaulų mozaika: visi išmoningai parinkti, kai kurie palyginti, kad tiktų į numatytą vietą, lyg dėlionės detalės. Iš tų mozaikų buvo formuojama lenkta siena.

Šiek tiek medienos galima buvo surasti upių slėniuose, tačiau statybai reikalingų mamutų kaulų buvo gausu. Tik mažą dalis statybai naudojamų kaulų buvo pačių mamutojų sumedžiotų mamutų. Didžiąją dalį statybinių medžiagų mamutojai atsigabendavo iš įspūdingų kaulų krūvų ties upės linkiu. Parsinešdavo kaulų ir nuo maitėdų apgraužtų griaučių, surastų stepėse, tačiau atviros stepės tiekė ir kitokių svarbių medžiagų.

Kasmet bandomis migruojantys šiaurės elniai numesdavo savo ragus, o mamutojai juos susirinkdavo. Baigiant įrengti būstą šiaurės elnių ragai buvo suraizgyti į stiprų rėmą skliautiniam stogui, o centre palikta skylė dūmams išeiti. Paskui iš gluosnių, augančių prie upės, surištas tankus kilimas, patiestas skersai ragų rėmo ir tvirtai pririštas. Jis leidosi žemyn kauline siena, kad susidarytų tvirtas pagrindas virš stogo ir virš sienos. Paskui, vandeniui sulaikyti, iki pat žemės buvo paklota ir prie gluosnių pritvirtinta lygi storesnė žolės danga. Žolės sluoksnis buvo užklotas tankia velėna. Sunaudojus velėną, iškeltą kasant duobę priestatui, kiek trūko, buvo atsinešta iš pievos netoliese.

Visos statinio sienos buvo dviejų trijų pėdų storio, tačiau dar liko padengti priestatą viena paskutine medžiaga.

Jie stovėjo lauke žavėdamiesi nauju statiniu, kai Talutas baigė smulkiai aiškinti žeminės konstrukciją.

– Tikiuosi, orai pasitaisys, – tarė jis, išraiškingai mosteldamas giedro žydro dangaus link. – Reikia pabaigti. Jei nebaigsime, nesu tikras, ar ilgai ji stovės.

– O kiek stovės žeminė? – pasiteiravo Jondalaras.

– Tiek, kiek aš gyvensiu, o gal ir ilgiau. Žeminės yra žiemos namai. Vasarą paprastai išeiname: į vasaros susirinkimą, didžiąją mamutų medžioklę ir kitokias keliones. Vasara skirta kelionėms, augalams rinkti, medžioti ir žvejoti, prekiauti ir svečiuotis. Kai išeiname, didumą daiktų paliekame čia, nes kasmet grįžtame. Liūto stovykla yra mūsų namai.

– Jei tikiesi, kad šis priestatas ilgam taps Ailos arklių namais, geriau pabaikime, kol turime progą, – įsiterpė Nezė.

Jos su Digija pastatė didžiulę sunkią odą su vandeniu, kurią atitempė nuo beužšąlančios upės. Tada pasirodė kasimo įrankiais nešinas Ranekas. Jis tempė didelį krepšį, pilną vienalyčio drėgnos grunto.

– Nesu girdėjęs, kad kas taip vėlai statytų žeminę ar netgi jos dalį, – tarstelėjo jis.

Greta jo stovėjo Barzekas.

– Bus įdomu išbandyti, – tarė jis, statydamas kitą krepšį slidaus purvo, kurio vyrai prikasė upės pakrantėje. Paskui pasirodė Danugas su Druvezu, abu tempė dar po krepšį drėgno purvo.

– Tronija užkūrė laužą, – tarė Tulija, viena imdama sunkią odą su vandeniu, kurią Nezė su Digija tempė dviese. – Tornekas su kitais krauna sniegą tirpinti, kai įkaitinsime šitą vandenį.

– Norėčiau padėti, – tarė Aila spėliodama, kiek ji galės būti naudinga. Visi, regis, tiksliai žinojo, ką daryti, o ji nė supratimo neturėjo, kas vyksta, juo labiau – kuo galėtų prisidėti.

– Tikrai, ar galime padėti? – pridūrė Jondalaras.

– Žinoma, juk tai arkliams, – pakomentavo Digija, – tačiau pirma duosiu tau savo kokias senas drapanas, Aila. Tai purvinas darbas. Gal Talutas ar Danugas paskolins ką Jondalarui?

– Surasiu, – pažadėjo Nezė.

– Jei vis dar būsit tokie nekantrūs, kai baigsime, galėsit ateiti ir padėti statyti kitą žeminę. Mudu su Tarnegu įkursime naują stovyklą... Kai susijungsiu su Branagu, – šypsodamasi pridūrė Digija.

– Ar kas nors užkūrė laužus garinėse? – pasiteiravo Talutas. – Po šito visi norės apsišvarinti, ypač todėl, kad šįvakar laukia šventė.

– Vaimezas su Frebeku užkūrė iš pat ankstaus ryto. Dabar neša daugiau vandens, – atsakė Nezė. – Krosija, Manuvas ir Latija su keliais mažiais išėjo parnešti šviežių pušų šakų, kad pirtyse gaiviai kvepėtų. Fralija irgi norėjo eiti, tačiau nenorėjau, kad ji keberiotųsi aukštyn ir žemyn po kalvas, todėl paprašiau jos prižiūrėti Raidagą. Ji prižiūri ir Hatalą. Mamuta irgi užsiėmęs, kažką ruošia šio vakaro apeigoms. Nujaučiu, kad kažkokią staigmeną.

– Tiesa... Mamuta prašė perduoti tau, kad ženklai palankūs medžioklei po kelių dienų, Talutai. Jis teiravosi, ar norėtum, kad paieškotų, – pasakė Barzekas.

– Ženklai, palankūs medžioklei, – tarė dičkis vadas. – Tik pažvelk į šitą sniegą! Minkštas apačioje, aptirpęs iš viršaus. Jei gerai pašals, turėsime ledo plutą, tokiomis sąlygomis gyvūnai visada įklimpsta. Taip, manau, neblogai sumanyta.

Visi patraukė link laužo, kur ant rėmo tiesiai virš liepsnų buvo pakabinta didelė oda su lediniu upės vandeniu. Upės vanduo buvo reikalingas tik sniego tirpinimo procesui pradėti: iš pradžių sniegas buvo verčiamas į vandenį. Jam tirpstant vanduo krepšiais buvo išsemiamas ir pilamas į kitą didelį, purviną, dėmėtą kailį, kuriuo buvo išklota duobė žemėje. Buvo pridedama ypatingojo grunto, atgabento nuo upės kranto, ir maišoma su vandeniu, kad susidarytų tiršta lipnaus, glotnaus molio suspensija.

Keletas žmonių užsiropštė ant naujo velėna uždengto priestato stogo su vandeniui nelaidžiais krepšiais, pilnais takaus purvo, ir samčiais pradėjo pilti jį link stogo šonų. Aila su Jondalaru stebėjo, o netrukus patys prisijungė. Stovintieji apačioje skleidė molį aplink, kad visas paviršius tolygiai ir storai pasidengtų.

Tvirtas, lipnus molis, kurio smulkiausias daleles išplovė ir atskyrė upė, nesugers vandens. Sluoksnis buvo nelaidus vandeniui. Lietus, šlapdriba, tirpstantis sniegas – niekas negalės prasiskverbti. Netgi sušlapęs molio sluoksnis buvo nelaidus. Išdžiūvęs paviršius ilgainiui pasidarydavo toks kietas, kad dažnai net būdavo naudojamas kaip paranki vieta daiktams ir įrangai laikyti. Geresniu oru čia buvo smagu užsibūti, pastoviniuoti, leistis į garsesnį ginčą ar tyliai pasėdėti ir tiesiog patylėti. Kai pasirodydavo svečių, čia užsiropšdavo vaikai, kad galėtų viską stebėti nesipainiodami po kojomis. Visi naudojosi šia pakyla, kai reikėdavo auditorijos ar būdavo, ką pažiūrėti.

Molio buvo sumaišyta daug. Aila tempė sunkų krepšį, laistydama molį per kraštus ir juo apsitaškydama. Nesvarbu. Ji jau buvo išsipurvinusi, kaip ir visi kiti. Digija buvo teisi: tai nešvarus darbas. Baigę lieti šonus darbininkai pasitraukė nuo krašto ir pradėjo dengti viršų, tačiau kupolo paviršiui pasidengus drėgnu slidžiu purvu, vaikščioti tapo nesaugu.

Aila iš krepšio išpylė likusį purvą ir stebėjo, kaip jis lėtai slysta žemyn. Ji pasisuko eiti atidžiai nežiūrėdama, kur stato koją. Nė susigaudyti nespėjus kojos jau slydo, ir Aila plojosi į pačios ką tik išpiltą šviežią minkštą molį. Nevalingai spiegdama ji suapvalintu stogo kraštu ir priestato šonu slydo žemyn.

Kitą akimirką pajuto, kaip vos pasiekusią žemę ją sugavo tvirtos rankos, ir išsigandusi ji pamatė besijuokiantį, moliu apdrabstytą Raneko veidą.

– Šitas būdas paskleisti molį šonu irgi tinka, – tarė vyras, prilaikydamas Ailą, kol ji susitvardė. Tada, nepaleisdamas iš glėbio, pridūrė: – Jei užsimanysi pakartoti, aš čia palauksiu.

Ji jautė šilumą ten, kur jis prisilietė prie šaltos jos rankos odos, ji puikiai suvokė prie jos kūno prisispaudusį raižytojo kūną. Tamsios Raneko akys, blizgančios ir gilios, buvo kupinos gilaus troškimo, kuris sukėlė neprašytą atsaką iš pačių jos moteriškumo gelmių. Aila lengvai suvirpėjo, pajuto, kaip nurausta, tada nudelbė akis ir pasitraukė kuo toliau nuo jo prisilietimo.

Dirstelėjus į Jondalarą pasitvirtino tai, ką ji ir tikėjosi pamatyti. Zelandonietis buvo piktas. Jo kumščiai buvo sugniaužti, smilkiniai pulsavo. Aila paskubomis nusigręžė. Dabar ji jau geriau suprato jo pyktį, suvokė, jog tai yra jo baimės išraiška – baimės prarasti, baimės būti atstumtam. Vis dėlto dėl jo reakcijos ji jautėsi kiek sudirgusi. Ji nekalta, kad nuslydo, buvo dėkinga Ranekui, kad jis buvo ten ir ją sugavo, tačiau išraudo prisiminusi savo reakciją į užsitęsusį jo prisilietimą. Ir šito negalėjo suvaldyti.

– Einam, Aila, – tarė Digija. – Talutas sako, kad jau pakaks, ir garinės įkaitusios. Einam, nusigramdysim šitą purvą ir pasiruošim šventei. Ji tavo garbei.

Abi jaunos moterys žengė į žeminę pro naująjį įėjimą. Priėjusi mamuto židinį, Aila staiga atsisuko į draugę:

– Digija, o kas yra garinė?

– Nejaugi nesi buvusi garinėje?

– Ne, – papurtė galvą Aila.

– O, tau patiks! Tuos molinus drabužius galėsi nusivilkti prie tauro židinio. Moterys paprastai naudojasi galine pirtimi. Vyrams patinka šita, –

per šiaurės elnio židinį einant į gervės židinį, Digija parodė arką už Manuvo lovos.

– Tai ne saugykla?

– Manei, kad visos šoninės patalpos yra saugyklos? Spėju, nežinojai, tiesa? Tu taip įsiliejai į mūsų gyvenimą, kad sunku prisiminti, jog iš tikrųjų esi čia visai neseniai, – Digija sustojo ir pažvelgė į Ailą. – Džiaugiuosi, kad būsi viena iš mūsų, manau, tau taip skirta.

Aila droviai nusišypsojo

– Aš taip pat džiaugiuosi, džiaugiuosi, kad tu čia esi, Digija. Smagu pažinoti moterį... jauną... kaip ir aš.

– Suprantu, – šypsodamasi atsakė Digija. – Aš taip norėjau, kad tu greičiau sugrįžtum. Po vasaros ketinu išeiti. Beveik nesinori. Noriu būti stovyklos vadė, kaip ir mama, tačiau aš jos ilgėsiuosi, ir tavęs, ir visų kitų.

– Ar toli iškeliausi?

– Nežinau. Dar nenusprendėm, – tarė Digija.

– O kam eiti toli? Kodėl nenorite statyti žeminės greta? – klausė Aila.

– Nežinau. Beveik niekas nestato, tačiau tikriausiai būtų galima. Negalvojau apie tai, – nuoširdžiai nusistebėjo Digija. Paskui, priėjusi paskutinį žeminės židinį, ji pridūrė: – Nusivilk šituos purvinus drabužius ir paprasčiausiai palik krūvoje ana ten.

Digija su Aila nusilukšteno purvinus apdarus. Aila jautė šilumą, sklindančią iš už raudonos odos užuolaidos, nuleistos nuo gana žemos mamuto ilčių arkos tolimiausioje galinėje pastato sienoje. Digija pasilenkė ir įėjo pirma. Aila nusekė iš paskos, tačiau atitraukusi užuolaidą akimirką stabtelėjo bandydama įsižiūrėti.

– Paskubėk ir uždaryk! Išleisi visą šilumą! – šūktelėjo kažkas iš garų kupinos, silpnai apšviestos, padūmavusios patalpos.

Aila greitai įbėgo, nuleido užuolaidą ir pajuto, kaip ją visą apgaubia šiluma. Digija nusivedė ją žemyn grubiais laipteliais, padarytais iš mamutų kaulų, atremtų į kokių trijų pėdų gylio žemėje iškastos duobės sieną. Aila stovėjo ant apačioje patiesto minkšto ilgais plaukeliais kažkokio gyvūno kailio laukdama, kol akys apsipras, paskui apsidairė. Patalpa buvo maždaug šešių pėdų pločio ir dešimties pėdų ilgio. Ją sudarė dvi apskritos

sujungtos sekcijos, abi žemomis skliautinėmis lubomis – vos trys ar keturi coliai virš galvos.

Karštos kaulų anglys, išbarstytos ant grindų didesniajame plote, ryškiai žėrėjo. Abi jaunos moterys nuėjo per mažesnę patalpėlę ir prisijungė prie kitų moterų. Aila pamatė, kad sienos uždengtos kailiais, o didesnės erdvės grindys padengtos rūpestingai, su tarpais išdėliotais mamutų kaulais, kad būtų galima praeiti tarp žioruojančių anglių. Vėliau, pilant vandenį ant grindų, kad pasigamintų garų, arba prausiantis, jis susigerdavo į žemę po kaulais, o kojos likdavo virš purvo.

Į viduryje degantį laužą buvo įmesta daugiau anglių. Jos buvo ir šilumos, ir vienintelis šviesos šaltinis, išskyrus blyškią dienos šviesos apybrėžą aplink uždengtą dūmų angą. Nuogos moterys sėdėjo aplink židinį ant laikinų suolelių, padarytų plokščius kaulus uždėjus ant kitų mamutų kaulų. Palei sieną buvo išrikiuoti indai su vandeniu. Dideliuose, tvirtuose tankiai suaustuose krepšiuose buvo šaltas vanduo, o garai virto iš stambių gyvūnų skrandžių, įtaisytų ragų rėmuose. Kažkuri moteris iš laužo dviem plokščiais kaulais iškėlė iki raudonumo įkaitusį akmenį ir metė į vieną iš vandens pripildytų skrandžių. Patalpą apgaubė pušų kvapo garų debesis.

– Štai, sėskis tarp Tulijos ir manęs, – paslinkusi savo platų kūną į vieną pusę padarė vietos Nezė. Tulija pasislinko į kitą pusę. Ji taip pat buvo stambi moteris, tačiau jos kūną sudarė kone gryna raumenų masė, nors kuplios moteriškos formos neleido abejoti dėl lyties.

– Pirmiausia norėčiau nusiplauti purvą, – tarė Digija. – Tikriausiai ir Aila norėtų. Ar matėt, kaip ji nuslydo šonu?

– Ne. Ar nesusižeidei, Aila? – pasiteiravo Fralija akivaizdžiai susirūpinusi. Ji kiek nesmagiai jautėsi dėl smarkiai atsikišusio pilvo.

Digija nusijuokė dar Ailai nespėjus atsakyti.

– Ranekas ją sugavo ir visiškai neatrodė nusiminęs.

Moterys pradėjo šypsotis ir linkčioti.

Digija paėmė mamuto kaukolės kriauklę, į ją įpylė ir karšto, ir šalto vandens, atsitiktinai iš karšto vandens išgriebė pušies šakelę ir iš tamsaus kažkokios minkštos medžiagos kauburio išpešė saują Ailai, paskui sau.

– Kas čia? – pasiteiravo Aila, čiupdama neįtikėtinai minkštą ir švelnią medžiagą.

– Mamutų pavilnė, – tarė Digija. – Apatinis sluoksnis, kurį jie užsiaugina žiemą. Meta ją dideliais kuokštais kiekvieną pavasarį, tiesiai per ilgus kailio plaukus. Pavilnė užkimba už medžių ir krūmų, kartais gali tiesiog nuo žemės prisirinkti. Pamerk į vandenį, lengviau purvą nusiplausi.

– Ir plaukai molini, – pasiskundė Aila, – reikėtų išsitrinkti.

– Geriau nusiprausime vėliau, kai truputį išprakaituosime.

Jos nusiprausė vandeniu ir paniro į garų lavinas. Paskui Aila atsisėdo tarp Digijos ir Nezės. Digija atsilošė, užsimerkė ir patenkinta atsiduso, tačiau Aila, nustebusi, kad visos sėdi kartu ir prakaituoja, stebėjo moteris. Latija, įsitaisiusi kitapus Tulijos, jai nusišypsojo. Aila atsakė šypsena.

Ties įėjimu kilo bruzdesys. Aila pajuto šaltą vėją ir suprato, kokia yra įkaitusi. Visos atsisuko pažiūrėti, kas atėjo. Žemyn nusiropštė Rugija su Tusija, iš paskos nešina Nuvija nusikeberiojo Tronija.

– Reikėjo žindyti Hatalą, – pranešė Tronija. – Tornekas užsimanė pasiimti jį į garinę, nenorėjau, kad imtų nervintis.

– Argi vyrai čia neįleidžiami, netgi vyriškosios lyties kūdikiai? – nusistebėjo Aila.

– Ar visi vyrai pirtyje, Tronija? Gal reikia pasiimti Raidagą? – paklausė Nezė.

– Jį nusivedė Danugas. Manau, šįkart vyrai nusprendė, kad reikia eiti visiems, – pastebėjo Tronija, – netgi vaikams.

– Frebekas pasiėmė Tašerį ir Krisaverą, – užsiminė Tusija.

– Jau laikas jam pradėti daugiau užsiimti tais berniukais, – suniurnėjo Krosija. – Argi tai ne vienintelė priežastis, kodėl su juo susijungei, Fralija?

– Ne, mama. Tai ne vienintelė priežastis.

Aila nustebo. Ji nebuvo girdėjusi, kad Fralija nepritartų motinai, netgi švelniai. Nė viena kita, regis, nieko nepastebėjo. Gal čia, vien tik tarp moterų, Fralijai nereikėjo nerimauti, kad stoja į kurio nors pusę. Krosija sėdėjo atsilošusi, užsimerkusi; buvo nuostabu, kokia dukra į ją panaši. Tiesą sakant, netgi pernelyg panaši. Išskyrus didžiulį pilvą, Fralija buvo tokia liesa, kad atrodė kone tokia pat sena kaip ir jos motina. Aila pastebėjo, kad jos čiurnos patinusios. Blogas ženklas. Aila troško ją apžiūrėti ir staiga suvokė, kad galėtų tai padaryti tiesiog čia.

– Fralija, čiurnos smarkiai tinsta? – truputį dvejodama paklausė Aila.

Moterys atsitiesė laukdamos Fralijos atsakymo, tarsi visos staiga būtų suvokusios, kas ką tik toptelėjo Ailai. Netgi Krosija stebėjo dukterį nesakydama nė žodžio.

Fralija dirstelėjo į savo pėdas, tarsi vertindama patinusias čiurnas, svarstydama, ką pasakyti. Tada pakėlė akis.

– Taip, pastaruoju metu jos ištinusios, – atsakė ji.

Nezė garsiai, su palengvėjimu atsiduso, panašiai pasijuto ir visos kitos.

– Vis dar pykina rytais? – teiravosi Aila, kiek palinkusi pirmyn.

– Su pirmaisiais dviem taip ilgai nebuvo bloga.

– Fralija, leisi man... tave apžiūrėti?

Fralija apžvelgė moteris. Nė viena netarė nė žodžio. Nezė šypsodamasi jai linktelėjo, tyliai ragindama sutikti.

– Gerai, – nusileido Fralija.

Aila greitai atsistojo, apžiūrėjo jos akis, pauostė krūtis, palietė kaktą. Pirtyje buvo per tamsu gerai matyti ir pernelyg karšta, kad galėtum ką nors nuspręsti.

– Gal atsigultum? – paprašė Aila.

Visos pasitraukė padarydamos vietos Fralijai išsitiesti. Aila čiuopė, klausėsi ir apžiūrinėjo ją kruopščiai, su akivaizdžiu išmanymu, o moterys smalsiai stebėjo.

– Manau, sergi ne tik rytiniu pykinimu, – baigusi tarė Aila. – Šio to paruošiu, padėsiu, kad maistas taip greitai neišeitų. Pasijusi geriau. Padės nuo tinimo. Gersi?

– Nežinau, – atsakė Fralija. – Frebekas stebi viską, ką valgau. Man regis, jis dėl manęs nerimauja, tačiau to nepripažįsta. Teirausis, iš kur gavau.

Krosija sėdėjo tvirtai sučiaupusi lūpas, akivaizdžiai bandydama sulaikyti besprūstančius žodžius, baimindamasi, kad, jeigu prašneks, Fralija gali stoti į Frebeko pusę ir atsisakyti Ailos pagalbos. Nezė su Tulija persimetė žvilgsniais. Keista, kad Krosija šitaip tvardėsi.

Aila linktelėjo.

– Man regis, žinau būdą, – tarė ji.

– Nežinau, kaip kitos, tačiau ketinu apsivalyti ir dingti, – pareiškė Digija. – Ką manai, jei išsivoliotume sniege? Dabar pat, Aila?

– Neprieštarauju. Perkaitau.

17

Jondalaras praskleidė užuolaidą priešais lovos pakylą, kur jiedu su Aila miegojo, ir nusišypsojo. Ji sėdėjo sukryžiavusi kojas lovos viduryje, nuoga, rausva spindinčia oda ir šukavosi drėgnus plaukus.

– Taip gerai jaučiuosi, – nusišypsojo ji atsakydama į jo šypseną. – Digija sakė, kad man patiks. Ar tau patiko garinė?

Jondalaras įsiropštė į vidų greta jos ir leido užuolaidai nukristi. Jo rausva oda irgi švytėjo, tačiau jis buvo visiškai apsirengęs, ką tik susišukavęs ir susirišęs plaukus į kuodą ties sprandu. Garinė taip atgaivino, kad jis net norėjo nusiskusti, tačiau tik pasitvarkė barzdą.

– Visada ją mėgau, – atsakė jis, o paskui jau nebegalėjo atsispirti geismui. Apkabinęs pabučiavo Ailą ir ėmė glamonėti jos šiltą kūną. Ji noriai atsiliepė, atsidavė jo glėbiui, ir jis išgirdo tylią aimaną, kai pasilenkęs apžiojo jos spenelį.

– Didžioji Motina, moterie, tu tokia gundanti, – tarė jis atsitraukdamas. – Tik ką žmonės pasakys, kai pradėję rinktis prie mamuto židinio į įdukrinimo šventę ras mus ne apsirengusius ir pasiruošusius, o besidalijančius malonumais?

– Galėsime paprašyti jų ateiti kiek vėliau, – šypsodamasi atkirto ji.

Jondalaras garsiai nusijuokė.

– Tikiu, kad taip ir padarytum, tiesa?

– Na, juk davei man ženklą? – tarė ji šelmiškai šypsodamasi.

– Ženklą?

– Juk pameni. Ženklą, kurį vyras duoda moteriai, kai jos nori. Sakei, kad aš visada suprasiu, tada pabučiavai ir palietei štai šitaip. Ką gi, ką tik

parodei man ženklą, o kai vyras duoda ženklą, genties moteris niekada neatsisako.

– Ar tikrai niekada neatsisako? – vis dar negalėjo patikėti Jondalaras.

– Šito jos mokomos, Jondalarai. Šitaip elgiasi tikra genties moteris, – atsakė ji neva visiškai rimtai.

– Hmm, nori pasakyti, rinktis galiu aš? Jei tarčiau „Likim čia ir pasimėgaukim malonumais“, tu priverstum visus laukti? – jis stengėsi būti rimtas, tačiau akyse spindėjo džiaugsmas dėl to, ką jis laikė pokštu.

– Tik, jei tu duosi man ženklą, – atsakė ji tuo pačiu tonu.

Jis vėl apglėbė Ailą ir pabučiavo, pajuto jos šiltą odą ir dar šiltesnį atsaką, jau beveik gundėsi patikrinti, juokauja ji ar tikrai taip galvoja, tačiau nenoriai ją paleido.

– Nenorėčiau to daryti, bet geriau leisiu tau apsirengti. Neilgai trukus čia pradės rinktis žmonės. Ką ketini apsivilkti?

– Iš tikrųjų nieko neturiu, išskyrus kelis genties apsiautalus, drabužius, kuriuos vilkėjau, ir papildomą porą kelnių. Norėčiau turėti daugiau. Digija man parodė, ką ji ketina apsivilkti. Drabužis toks gražus, nesu nieko panašaus mačiusi. Ji davė man vieną savo šepečių, kai pradėjau šukuoti plaukus karšuliu, – tarė Aila, rodydama Jondalarui plataus smailėjančio teptuko formos šepetį iš kietų mamutų plaukų. Vietoj rankenos jie viename gale buvo tvirtai susukti žaliamine oda. – Taip pat ji davė man kelias gijas karoliukų ir kriauklelių. Manau, įsipinsiu juos į plaukus kaip ir ji.

– Geriau netrukdysiu tau ruoštis, – tarė Jondalaras atitraukdamas užuolaidą. Pasilenkęs ją pabučiavo, tada atsistojo. Odos užuolaidai nusileidus jis kelias minutes stovėjo stebeilydamas į ją, o raukšlės išvagojo kaktą. Būtų mielai su ja pasilikęs, jei nereikėtų nerimauti dėl kitų žmonių. Gyvendami slėnyje jie galėjo daryti ką panorėję ir kada panorėję. Jondalaras nemanė, kad ją įdukrins žmonės, kurie gyvena taip toli nuo jo namų. Kas, jei ji panorės čia pasilikti? Jį užliejo nerimas, kad po šio vakaro niekas nebebus taip, kaip buvę.

Pasisukęs eiti jis pajuto Mamutos žvilgsnį. Šamanas jam pamojo. Aukštaūgis jaunas vyras pasuko prie ne ką žemesnio senolio.

– Jei nesi per daug užsiėmęs, norėčiau paprašyti tavo pagalbos, – tarė Mamuta.

– Su džiaugsmu padėsiu. Ką galėčiau padaryti? – pasiteiravo Jondalaras.

Mamuta parodė jam keturis ilgus polius, sudėtus ant saugojimo pakylos krašto. Atidžiau apžiūrėjęs Jondalaras suprato, kad jie ne mediniai, o padaryti iš tvirtų mamutų ilčių. Lenktų mamutų ilčių, kurios buvo formuojant ištiesintos. Tada senolis padavė jam didelį akmeninę tvoklę su kotu. Jondalaras įdėmiau apžiūrėjo sunkų, į kūjį panašų įrankį, nes nieko panašaus anksčiau nebuvo matęs. Jis visas buvo aptrauktas oda. Jondalaras numanė, kad aplink didįjį akmenį įrėžtas griovelis, paskui akmuo apsuktas lanksčia gluosnio vytele, kurios galai užlenkti iki kaulo rankenos. Visa tvoklė buvo apsukta drėgna neišdirbta, tik švariai nugrandyta oda. Žaliaminė oda džiūdama smarkai susitraukia, tad abu, didžiulis akmuo ir rankena, susirakino į kietą, tvirtą, vientisą padargą.

Šamanas nusivedė Jondalarą prie laužo duobės ir pakėlęs žolės kilimėlį parodė apie šešių colių skersmens skylę, kuri buvo pilna pripilta mažų akmenukų ir kaulų gabalėlių. Mamuta juos išėmė, tada Jondalaras atnešė ir į skylę įsmeigė vieną mamuto kaulo baslį. Šamanas prilaikė jį, kad stovėtų tiesiai, o Jondalaras užvertė akmenimis ir kaulais bei tvirtai juos suplūkė akmenine tvokle. Tvirtai įstatę baslį vyrai įdėjo kitą, paskui trečią ir ketvirtą puslankiu kiek toliau nuo laužo.

Tada senolis atsinešė paketą ir atsargiai, pagarbiai išvyniojęs išėmė dailiai susuktą plonos kaip plėvelė pergamentą primenančios medžiagos lakštą. Ją išvyniojus, Jondalaras pamatė nutapytas įvairių gyvūnų – mamutų, paukščių bei urvinio liūto – figūras bei keistus geometrinius raštus. Vyrai pritvirtino pergamentą prie stačių kaulo kuolų: kiek toliau nuo laužo jie sukūrė skaidrų tapytą ekraną. Jondalaras kelis žingsnius atsitraukė, kad įvertintų visumą, o paskui smalsiai apžiūrėjo iš arčiau. Perpjautos, išvalytos ir išdžiovintos žarnos paprastai būdavo skaidrios, tačiau šitas ekranas buvo padarytas iš kažko kito. Jondalarui dingojosi, kad jis žino, kokia tai medžiaga, bet nebuvo tuo tikras.

– Šitai padaryta ne iš žarnų, tiesa? Jas būtų reikėję susiūti, o čia vientisas gabalas, – Mamuta pritariamai sulinksėjo. – Tada tai tikriausiai labai stambaus žvėries membraninis vidinis odos sluoksnis, kažkokiu būdu atskirtas kaip vientisas gabalas.

Senolis nusišypsojo.

– Mamutė, – pasakė jis. – Balta mamuto patelė.

Jondalaro akys išsiplėtė, ir jis dar kartą su baiminga pagarba pažvelgė į ekraną.

– Kiekvienai stovyklai atiteko baltosios mamutės dalis, nes ji atidavė savo dvasią per pirmąją vasaros susirinkimo medžioklę. Dauguma stovyklų norėjo ko nors balto. Aš paprašau šito. Mes vadiname tai odos šešėliu. Jis mažiau vertingas nei baltieji gabalai, jo nepademonstruosi, kad visi pamatytų akivaizdžią galią, tačiau aš tikiu, kad tai, kas subtilu, kas vos pastebima, kartais veikia stipriau. Tai daugiau negu mažas gabalėlis. Tai talpina savyje vidinę visumos dvasią.

Staiga į mamuto židinio erdvę įsiveržė Brinanas su Krisaveras. Berniukai gaudydami vienas kitą skuodė koridoriumi nuo tauro ir gervės židinių. Jie pargriuvo susikibę, imdamiesi ir vos neatsitrenkė į trapų ekraną. Vaikai sustojo, kai Brinanas pastebėjo liesą ilgą koją, užstojančią jiems kelią. Jie pakėlė galvas tiesiai į Mamutos piešinį ir aiktelėjo. Paskui pakėlė akis į Mamutą. Jondalarui atrodė, kad šamano veidas visiškai ramus, tačiau septynmetis ir aštuonmetis, pažvelgę į senąjį šamaną, spėriai atsistojo ir atsargiai šonu praslydę pro ekraną nukiūtino link pirmojo židinio, tarsi būtų griežtai išbarti.

– Jie atrodė atgailaujantys, kone išsigandę, tačiau tu nepasakei nė žodžio, o anksčiau tavęs jie nebijojo, – tarė Jondalaras.

– Vaikai pamatė ekraną. Kartais pažvelgęs į galingos dvasios esmę pamatai savo širdį.

Jondalaras nusišypsojo ir linktelėjo, tačiau abejojo, kad suprato, ką senasis šamanas norėjo pasakyti. „Jis kalba kaip zelandonės, – pagalvojo jaunasis vyras. – Savaip kalbasi su šešėliais, kaip ir kiti jo pašauktieji." Vis dėlto Jondalaras nebuvo tikras, ar nori pamatyti savo širdį.

Eidami pro lapės židinį berniukai linktelėjo raižytojui. Jis jiems taip pat nusišypsojo. Raneko šypsena praplatėjo, kai jis vėl atsisuko į mamuto židinį, kurį jau senokai stebėjo. Ką tik pasirodė Aila. Ji stovėjo priešais užuolaidą ir tampė tuniką, norėdama ją išlyginti. Nors dėl tamsios odos to nebuvo matyti, Ranekas ją pamatęs išraudo, pajuto, kaip širdis ėmė sparčiau plakti. Slėpsnose kilo įtampa.

Kuo dažniau jis ją regėjo, tuo dailesnė ji jam atrodė. Ilgi saulės spinduliai, srūvantys pro dūmų angą, nukreipė savo mirguliuojančią šviesą į moterį, arba jam taip pasidingojo. Ranekas norėjo įsiminti tą akimirką, atsižiūrėti. Jis galvojo apie ją aistringai viską pagražindamas. Jos tankūs, puikūs plaukai minkštomis bangomis krito aplink veidą, kaip aukso debesis žaidė su saulės spinduliais. Jos nesąmoningi judesiai įkūnijo ypatingą grakštumą. Niekas nežino, kokį nerimą Ranekas išgyveno, kol ji buvo iškeliavusi, arba kokią laimę jautė, kad ji taps viena iš jų. Raižytojas susiraukė, kai moterį pamatęs Jondalaras prie jos priėjo ir savininkiškai apkabino.

Aila su Jondalaru patraukė link pirmojo židinio. Moteris stabtelėjo ir su akivaizdžiai baiminga pagarba bei susižavėjimu nužvelgė ekraną. Einant koridoriumi pro lapės židinį Jondalaras atsistojo tiesiai už jos. Ranekas pastebėjo, kad Aila nukaito jį pamačiusi, o tada nudelbė akis. Pamačiusį Raneką ilgšį taip pat išmušė raudonis, tačiau žvilgsnis akyse aiškiai bylojo, kad jo emocijose džiaugsmo nebuvo. Vyrai prasilenkdami stengėsi vienas kitą sugluminti žvilgsniu – Jondalaras buvo stipriai įpykęs ir akivaizdžiai pavydėjo, o Ranekas labai stengėsi atrodyti pasitikintis savimi ir ciniškas. Raneko akys automatiškai pagavo rimtą žvilgsnį už Jondalaro ėjusio žmogaus, vyro, kuris buvo stovyklos dvasingumo esmė, ir dėl kažkokios priežasties raižytojas truputį susigėdo.

Trijulė priėjo pirmąjį židinį ir perėjo prieangį. Aila pradėjo suprasti, kodėl nematyti karštligiško pasiruošimo šventei. Nezė prižiūrėjo, kaip iš kepimo duobės žemėje šalinami apvytę lapai ir sudrėkusi žolė, o nuo iš tos duobės kylančio aromato visiems tekėjo seilės. Pasiruošimas prasidėjo dar prieš einant prie upės kasti molio, maistas gaminosi visą laiką, kol jie dirbo. Dabar jį tereikėjo patiekti alkaniems stovyklos žmonėms.

Pirmiausia buvo išimtos kažkokios apskritos, tvirtos, krakmolingos šaknys, kurias reikėjo ilgokai virti, paskui ištrauktas krepšys su kaulų čiulpų, mėlynųjų meškauogių ir įvairiausių smulkintų bei grūstų sėklų – balandų, grūdų mišinio ir aliejingų kedrinių pinijų – mišiniu. Ilgas valandas garinta išėjo tiršta, į pudingą panaši masė, kuri išlaikė formą net ir nuėmus krepšį. Nors uogos suteikė lengvą vaisių skonį, patiekalas nebuvo saldus, o sodraus skonio. Paskui buvo išneštas visas gabalas mamutienos,

ištroškintos garuose, su storu lašinių sluoksniu. Mėsa net byrėjo – tokia ji buvo minkšta.

Saulė leidosi ir aštrus vėjas ragino visus eiti vidun, į žeminę, kartu atsinešti ir maistą. Šį kartą, vėl išgirdusi pasiūlymą pirmai pasirinkti, Aila taip nebesidrovėjo. Ši šventė buvo surengta jos garbei, ir nors būti dėmesio centre jai vis dar nebuvo lengva, Aila buvo laiminga.

Greta prisėdo Digija, ir Aila pajuto, jog į ją spokso. Digijos tankūs rausvai rudi plaukai buvo suimti atgal ir susukti į aukštą spiralę. Su plaukais suvyta gija iš apvalių kaulo karoliukų, kurių kiekvienas buvo raižytas ir pradurtas rankomis, išsiskyrė kaip kontrastingos sruogos. Ji vilkėjo ilgą laisvą suknelę iš lanksčios odos – Aila galvojo, jog tai ilga tunika, kritusi minkštomis klostėmis nuo diržu sujuosto liemens. Tunika buvo nudažyta sodriai ruda spalva, išdailinta iki blizgesio. Suknelė buvo be rankovių, tačiau plati ties pečiais, o tai sudarė trumpų rankovių įspūdį. Nuo pečių nugaroje ir nuo trikampio formos iškirptės priekyje krito ir kiek žemiau juosmens kabojo ilgų, rausvai rudų mamuto plaukų kutai.

Iškirptės linija buvo pabrėžta triguba kaulo karoliukų juosta, o kaklą mergina buvo padabinusi kūgiškų kriauklių, suvertų pakaitomis su cilindro formos kreidos gabaliukais ir gintaro lašeliais, vėriniu. Dešinės rankos žastą juosė mamuto kaulo apyrankė su įrėžtu nepamainomu ševrono raštu. Raštas buvo ochros raudonumo, geltona ir ruda spalvomis kartojosi ant diržo, suausto iš gyvūnų plaukų, dalis jų buvo dažyti. Prie diržo už kilpos buvo prikabintas titnago peilis su mamuto kaulo rankena žaliaminės odos dėkle, o ant kitos kilpos kabojo tuščiavidurio juodo tauro rago apatinė dalis – puodelis gėrimui ir tauro židinio talismanas.

Sijonas buvo sukirptas įstrižai: pradedant šonuose virš kelių, smailėjo priekyje ir gale. Įstrižą apatinį drabužio kraštą pabrėžė trys eilės kaulų karoliukų, triušių kailiukų juostelė ir dar viena kailio juostelė iš suraižytų starų nugarėlių. Nuo jų kabojo dar vieni kutai iš ilgų išorinių apsauginių gauruotųjų mamutų plaukų, siekiantys iki pat blauzdų apačios. Digija nemūvėjo kelnių, tad pro kutus buvo matyti kojos, taip pat ir tamsiai rudi aukšti batai, ties pėdomis panašūs į mokasinus, nupoliruoti iki blizgesio, atsparūs vandeniui.

Ailai pasidarė smalsu, kaip jie tą odą nublizgina. Visos jos odos ir kailiai buvo minkštos, natūralios elnenos tekstūros. Aila vis tebespoksojo į Digiją su baiminga pagarba ir galvojo, kad ji pat gražiausia jos kada matyta moteris.

– Digija, ji nuostabi, ta... tunika?

– Gali vadinti ilga tunika. Iš tikrųjų tai vasarinė suknelė. Pasisiuvau ją praėjusių metų susirinkimui, kai Branagas pirmą kartą manęs paprašė. Apsigalvojau dėl drabužio, kurį ketinau rengtis. Žinojau, kad būsim viduje, o besilinksminant pasidarys šilta.

Prie jų prisijungė Jondalaras, ir tapo akivaizdu, kad jis taip pat laiko Digiją gana patrauklia. Jam nusišypsojus, žavesiui nebuvo įmanoma atsispirti – šypsena ne tik perdavė jo jausmus, tačiau kažkokiu būdu juos sustiprino. Reakcija buvo tokia kaip visada: Digija šiltai ir kviečiamai nusišypsojo aukštam patraukliam vyrui ryškiai mėlynomis akimis.

Priėjo Talutas su didžiule maisto lėkšte rankoje. Aila spoksojo išsižiojusi. Vadas buvo užsimaukšlinęs fantastišką galvos apdangalą, taip aukštai iškilusį, kad brūžino lubas. Skrybėlė buvo suformuota iš odos, dažytos įvairiomis spalvomis, kelių skirtingų rūšių kailių, įskaitant ilgą krūmynų voverės uodegą, kabančią nugaroje, bei priekinių galų dviejų gana mažų mamuto ilčių, kurios styrojo abipus galvos ir galiukais jungėsi tarpusavyje kaip įėjimo arkos iltys. Jo tunika, kuri siekė iki kelių, buvo tamsiai kaštoninė, bent jau tiek, kiek buvo galima matyti, mat priekis buvo taip gausiai dekoruotas sudėtingu kaulų karoliukų, gyvūnų dantų ir įvairių kriauklelių raštu, kad buvo sunku įžiūrėti odą.

Be to, Talutui ant kaklo kabėjo sunkus vėrinys iš urvinio liūto letenų ir iltinių dantų su įterptais gintaro lašeliais, o ant krūtinės kabojo mamuto kaulo plokštelė, išraižyta paslaptingais ženklais. Platus žemai sujuostas juodos odos diržas priekyje buvo surištas virvelėmis, kurios kabojo kaip kutai. Nuo diržo už kilpų kabėjo durklas, padirbintas iš užaštrintos mamuto ilties galiuko, su kryžmai subrūkšniuota suėmimo vieta, kad būtų patogiau naudotis, žaliaminės odos makštys su titnago peiliu kaulo rankena ir apskritas, rato formos daiktas su į stipinus panašiais padalijimais. Nuo jo už odos juostelių kabėjo kapšelis, keletas iltinių dantų ir, šiurkštus urvinio liūto uodegos galiukas. Kutai iš ilgų mamuto plaukų, kone šluo-

jantys grindis, jam pajudėjus atskleidė, kad kelnės išdabintos ne menkiau nei tunika.

Spindintis Taluto juodas apavas buvo ypač įdomus ne dėl puošmenų, nes jų nebuvo, tačiau dėl to, kad akivaizdžiai nebuvo matyti jokios siūlės. Atrodė, jog tai vientisas gabalas minkštos odos, suformuotos tiksliai pagal vyro koją. Tai buvo dar vienas iš galvosūkių, į kuriuos Aila vėliau norės gauti atsakymą.

– Jondalarai! Matau, kad susiradai dvi pačias gražiausias moteris! – tarstelėjo Talutas.

– Neklysti, – šypsodamasis atsakė Jondalaras.

– Nedvejodamas lažinčiausi, kad šitos dvi papuoštų bet kokią draugiją, – toliau kalbėjo Talutas. – Tu daug keliavai, ką pasakysi?

– Nesiginčysiu. Daug moterų mačiau, tačiau niekur nesutikau tokių gražuolių kaip čia, – tarė Jondalaras, žiūrėdamas tiesiai į Ailą. Tada nusišypsojo Digijai.

Digija nusijuokė. Ji mėgavosi šiuo pokalbiu, tačiau nebuvo abejonių, kam priklauso Jondalaro širdis. O Talutas visada skirdavo jai ekstravagantiškų komplimentų; ji buvo jo pripažinta atžala ir paveldėtoja, duktė jo sesers, kuri buvo jo motinos duktė. Jis mylėjo savo židinio vaikus ir aprūpino juos, tačiau tai buvo Nezės vaikai ir jos brolio Vaimezo paveldėtojai. Nezė įsisūnijo ir Raneką, nes jo motina buvo mirusi, todėl jis tapo kartu ir Vaimezo židinio vaiku, teisėta atžala bei paveldėtoju. Vis dėlto tai buvo išimtis.

Visi stovyklos žmonės mielai stvėrėsi galimybės pasipuikuoti savo puošniais drabužiais, o Aila vis stengėsi nespoksoti tai į vieną, tai į kitą. Mamutojų tunikos buvo įvairiausių ilgių, su rankovėmis ir be jų, įvairiausių spalvų, su individualiomis dekoracijomis. Vyrų tunikos buvo kiek trumpesnės, išpuoštos sunkesnėmis detalėmis, beveik visi buvo užsimaukšlinę kokį nors galvos apdangalą. Moterys buvo pamėgusios trikampio formos apatinius drabužių kraštus, nors Tulijai labiau patiko diržu sujuosti marškiniai, dėvimi ant kelnių. Jie buvo padengti sudėtingu ir skoningu karoliukų, kriauklių, dantų, raižyto mamutų kaulo ir ypač sunkių gintaro gabalų raštu. Nors Tulija nedėvėjo skrybėlės, jos plaukai buvo taip įmantriai sušukuoti ir papuošti, kad ji galėjo lengvai būti priskirta prie skrybėlėtųjų.

Vis dėlto iš visų neįprasčiausia buvo Krosijos tunika. Užuot susiėjusi iki smailumos priekyje, ji buvo įstrižai nukirpta per visą priekį, su suapvalintu galiuku dešinėje pusėje ir suapvalinta išpjova kairėje. Labiausiai stulbino spalva. Krosijos tunika buvo balta. Ne labai šviesi kreminė ar mamuto kaulo spalvos, bet tikrai balta, maža to, kutuota ir išpuošta, be kitų dalykų, baltomis didžiosios šiaurinės gervės plunksnomis.

Netgi vaikai buvo pasipuošę ceremonijai. Pamačiusi Latiją, stovinčią pakraštėlyje grupės, kuri malėsi aplink ją ir Digiją, Aila pakvietė mergaitę ateiti ir parodyti savo apdarą, tiesą sakant, pakvietė ją prisijungti. Latija nužiūrėjo, kaip Aila užsidėjo Digijos jai duotus karolius bei kriaukles, ir sumanė pati taip pabandyti. Aila nusišypsojo. Ji nesugebėjo sugalvoti, kaip juos užsidėti, todėl galiausiai tik susuko vėrinius ir apvyniojo aplink galvą skersai kaktos taip, kaip kad nešioja svaidyklę. Latija buvo greitai įtraukta į bendrą draugišką pasišaipymą ir droviai nusišypsojo Vaimezui pareiškus, kad ji atrodo dailiai – ekstravagantiškas komplimentas iš lakoniško vyro. Atėjus Latijai netruko pasirodyti ir Raidagas. Aila pasisodino berniuką ant kelių. Jo tunika buvo sukirpta kaip ir Taluto, tačiau kur kas mažiau ornamentuota. Jis nebūtų pakėlęs tokio svorio. Taluto apeiginis drabužis svėrė kelis kartus daugiau už patį Raidagą. Nedaugelis būtų pakėlę vien jo galvos apdangalą.

O Ranekas nesiskubino pasirodyti. Kelis kartus Aila jo pasigedo ir dairėsi, tačiau jam pavyko užklupti ją netikėtai. Visi smaginosi rodydami Ailai savo apdarus vien tam, kad pamatytų jos reakciją; ji nuoširdžiai džiaugėsi, buvo apimta įspūdžių ir visiškai neapsimetinėjo. Ją stebėjęs Ranekas sugalvojo pasirodyti ypač įsimintinai, todėl grįžo prie lapės židinio persirengti. Paskui iš liūto židinio stebėjo, kas vyksta, ir atsirado greta Ailos, kai ji buvo įsitraukusi į pokalbį. Ailai pasukus galvą Ranekas jau buvo ten, ir iš apstulbusio moters žvilgsnio jis suprato, kad trokštamą efektą pasiekė.

Jo tunikos sukirpimas ir stilius buvo neįprasti: smailėjanti forma ir plačios platėjančios rankovės suteikė išskirtinai kitokią išvaizdą ir išdavė svetimšališką jos kilmę. Tai buvo ne mamutojų tunika. Tai buvo viena tų, kurią jis išmainė ir už kurią brangiai sumokėjo, tačiau vos tik išvydęs suprato, kad privalo ją bet kokia kaina įsigyti. Viena iš šiaurinių stovyklų prieš kelerius metus rengė prekybinę ekspediciją pas vakarų žmones, toli-

mai susijusius su mamutojais, ir vadui kaip abipusių ryšių ir būsimų draugiškų santykių simbolis buvo padovanoti marškiniai. Jis nebuvo linkęs jų atiduoti, tačiau Ranekas buvo toks įkyrus ir galiausiai tiek daug už juos pasiūlė, kad anas nepajėgė atsispirti.

Dauguma apdarų, kuriuos vilkėjo Liūto stovyklos žmonės, buvo nudažyti įvairiausių atspalvių ruda, tamsiai raudona bei tamsiai geltona spalvomis ir gausiai dekoruoti šviesių spalvų kaulų karoliukais, dantimis, kriauklelėmis ir gintaru, apvedžioti kailiu ir plunksnomis. Raneko tunika buvo dramblio kaulo spalvos, kone tokia pat šviesi, tik sodresnė nei gryna balta spalva. Jis žinojo, kad ji stulbinamai kontrastuoja su jo tamsia oda. Dar labiau stulbino apdaro dekoravimas. Ir marškinių priekis, ir nugara buvo lyg fonas piešiniui, sukurtam iš dygliakiaulės dyglių ir plonučių virvelių, išdažytų ryškiomis, išraiškingomis spalvomis.

Marškinių priekį puošė abstraktus sėdinčios moters portretas, sukurtas iš visokių atspalvių raudonos, oranžinės, mėlynos, juodos ir rudos spalvų įvairiausiai sudėliotų koncentrinių apskritimų. Vienas ratų rinkinys simbolizavo jos pilvą, dar du buvo jos krūtys, arkos ratų viduje rodė šlaunis, pečius ir rankas. Galva buvo nupiešta kaip trikampis, kuris rodė smakrą ir plokščią viršugalvį, su paslaptingomis linijomis vietoj veido bruožų. Viduryje krūtų ir pilvo apskritimų ryškiai raudoni granatai akivaizdžiai vaizdavo bambą ir spenelius, o palei plokščią viršugalvį buvo pritvirtinta eilė spalvotų akmenų: žalių ir rausvų turmalinų, raudonų granatų bei akvamarinų. Kitoje marškinių pusėje ta pati moteris buvo pavaizduota iš nugaros: koncentriniai apskritimai arba jų dalys simbolizavo sėdmenis ir pečius. Tie patys spalvų deriniai kelis kartus pynėsi platėjančių rankovių apačioje.

Aila tik spoksojo nesurasdama žodžių. Netgi Jondalaras apstulbo. Jis šitiek nukeliavo, sutiko daugybę skirtingai besirengiančių žmonių, regėjo nemažai ir kasdienai, ir apeigoms skirtų apdarų. Jis buvo matęs siuvinėjimą dygliais, suprato ir žavėjosi jų dažymo procesu bei prisiuvimo būdu, tačiau niekad nebuvo matęs tokio įspūdingo ir spalvingo apdaro.

– Aila, – kreipėsi Nezė, imdama iš jos lėkštę, – Mamuta trumpam tave kviečia.

Ailai atsistojus visi pradėjo rinkti maistą, grandyti lėkštes ir ruoštis apeigoms. Per ilgą artėjančią žiemą bus keliama ne viena šventė, atliekamos

įvairiausios apeigos, kad būtų įdomiau ir įvairiau gana neaktyviu metų metu: brolių ir seserų šventė, ilgosios nakties paminėjimas, juokų varžybos, keletas festivalių ir švenčių Motinos garbei. Ailos įdukrinimas buvo netikėta proga, todėl dar labiau sveikintina.

Kol žmonės kraustėsi prie mamuto židinio, Aila, Mamutos paprašyta, pasiruošė medžiagas laužui užkurti. Paskui ji laukė, staiga susinervinusi ir susijaudinusi. Bendrą ceremoniją Mamuta jai paaiškino, kad ji žinotų, ko pačiai tikėtis ir ko tikimasi iš jos, tačiau ji užaugo ne su mamutojais. Priimtina laikysena ir elgsena nebuvo įaugusios jai į kraują, ir nors Mamuta iš pažiūros suprato ir bandė numaldyti jos baimes, moteris nerimavo, kad gali padaryti ką nors netinkamo.

Aila sėdėjo ant demblio prie laužo duobės ir stebėjo žmones. Akies kampučiu pastebėjo, kaip Mamuta vienu gurkšniu kažką nugurkia. Įsidėmėjo, kad Jondalaras vienas įsitaisęs ant jų lovos pakylos. Jis atrodė susirūpinęs ir ne itin laimingas, tad Aila ėmė svarstyti, ar teisingai elgiasi tapdama mamutoja. Ji užsimerkė ir pasiuntė tylius prašymus savo totemui. Jei urvinio liūto dvasia prieštarauja, ar duos jai ženklą?

Kai Talutas su Tulija atsistojo abipus jos, Aila suprato, kad ceremonija tuoj prasidės. Ant nedidelio laužiuko, palikto degti žeminėje, Mamuta užpylė šaltų pelenų. Nors taip jau buvo kartą nutikę ir žmonės žinojo, ko tikėtis, laukti ugnies tamsoje buvo baugu. Aila pajuto ranką ant peties, įžiebė kibirkštį, ir laukiančiųjų choras su palengvėjimu atsiduso.

Kai laužas gerai įsidegė, ji atsistojo. Talutas su Tulija iš abiejų pusių žengė pirmyn, abu laikė po ilgą mamuto ilčių lazdą. Mamuta atsistojo už Ailos.

– Mutos, Didžiosios Motinos Žemės vardu, mes susirinkome čia, kad pasveikintume Ailą mamutojų Liūto stovyklos žeminėje, – pradėjo Tulija. – Mes ne tik sveikiname šią moterį Liūto stovykloje. Ji atėjo čia kaip pašalietė. Norime, kad ji taptų viena iš mūsų, kad ji taptų Aila iš mamutojų.

Talutas tęsė:

– Mes medžiojame didžiuosius gauruotuosius mamutus, kuriuos mums dovanojo Motina. Mamutai yra ir maistas, ir drabužiai, ir pastogė. Jei gerbsime Mutą, ji kiekvienais metais leis mamuto dvasiai atsinaujinti ir

grįžti. Jei kada paniekinsime Motiną arba neįvertinsime mamuto dvasios dovanų, mamutai išeis ir niekada negrįš. Taip pasakojama.

– Liūto stovyklos žmonės – kaip didieji urviniai liūtai; kiekvienas iš mūsų vaikštome išdidžiai ir be baimės. Aila taip pat vaikšto išdidžiai ir be baimės. Aš, Talutas iš liūto židinio, Liūto stovyklos vadas, siūlau Ailai vietą tarp mamutojų Liūto stovykloje.

– Jai siūloma didelė garbė. Kodėl ji to verta? – atsišaukė balsas iš susirinkusiųjų. Aila atpažino Frebeką ir džiaugėsi, kad Mamuta ją įspėjo, jog tai apeigų dalis.

– Aila įrodė savo vertę laužu, kurį čia matote. Atradusi didelę paslaptį – akmenį, iš kurio galima įskelti ugnį, ji be atlygio pasiūlė šį stebuklą kiekvienam židiniui, – atsakė Tulija.

– Aila yra moteris, turinti daug dovanų, daug talentų, – pridūrė Talutas. – Išgelbėjusi gyvybę ji įrodė savo kaip prityrusios gydytojos vertę. Atnešusi maisto įrodė savo kaip prityrusios medžiotojos su svaidykle ir atsigabentu nauju ginklu, iečių mėtykle, vertę. Už šios arkos stovinčiais arkliais ji įrodo savo kaip gyvūnų valdovės vertę. Ji suteiktų garbės kiekvienam židiniui ir vertės Liūto stovyklai. Ji verta būti mamutoja.

– Kas kalbės už moterį? Kas bus už ją atsakingas? Kas jai pasiūlys židinio giminystę? – sušuko Tulija aiškiai ir garsiai, žiūrėdama į brolį. Nespėjus Talutui išsižioti pasigirdo kitas balsas:

– Mamuta užtars Ailą! Mamuta bus atsakingas! Aila yra mamuto židinio duktė, – pareiškė senasis šamanas gilesniu, stipresniu ir valdingesniu balsu, nei Aila manė esant.

Iš prietemos pasigirdo nuostabos šūksniai ir prislopintas murmesys. Visi buvo įsitikinę, kad Ailą įdukrins liūto židinys. Tai buvo netikėta... Ar tikrai? Aila niekada nesakė, kad ji šamanė ar kad norėtų ja būti; ji nesielgė kaip žmogus, susijęs su kažkuo nežinomu ir nepažįstamu, ji nebuvo mokoma valdyti ypatingų galių. Ji buvo gydytoja. Ji turėjo ypatingą poveikį arkliams ir galbūt kitiems gyvūnams. Ji galėjo būti ieškotoja, gal net kvieslė. Vis dėlto mamuto židinys atstovavo tų žemės vaikų, kurie vadino save mamutų medžiotojais, dvasinei esmei. Aila dar net negebėjo visiškai sklandžiai kalbėti jų kalba. Kaip gali moteris, net nežinanti jų papročių ir nepažįstanti Mutos, suprasti ir aiškinti žmonėms Motinos norus ir poreikius?

– Talutas ketino ją įdukrinti, Mamuta, – pastebėjo Tulija. – Kodėl ji turėtų gyventi prie mamuto židinio? Ji dar nepaskyrė savęs Mutai ir nėra mokyta tarnauti Motinai.

– Nesakiau, kad ji yra mokyta ar netgi bus mokoma, Tulija, nors ji apdovanota daugiau, nei tu įsivaizduoji. Aš manau, kad mokymas netgi labai pasiteisintų. Nesakiau, kad ji bus mamuto židinio duktė. Pasakiau, kad ji yra mamuto židinio duktė. Ji prie jo gimė, pasiaukojusi pačiai Motinai. Ar nuspręs mokytis, ar ne, šį sprendimą tik ji pati gali priimti, tačiau tai galiausiai nesvarbu. Aila negali spręsti pati, tai nekontroliuojama. Mokyta ar ne, savo gyvenimu ji tarnaus Motinai. Aš užtariau ją ne tam, kad priimčiau mokyti, nebent ji to norėtų. Aš noriu ją priimti kaip savo židinio dukrą.

Klausantis senojo šamano Ailą staiga nupurtė šaltis. Ji nemanė, kad jai patinka mintis, jog jos lemtis nulemta, jai pačiai nepavaldi, parinkta nuo gimimo. Ką jis nori pasakyti: kad ji pasiaukojusi Motinai ar kad savo gyvenimu tarnaus Motinai? Ar Motina ir ją pasirinko? Aiškindamas apie totemus Krebas papasakojo, kad yra priežastis, kodėl ją pasirinko didžiojo urvinio liūto dvasia. Užsiminė, kad jai prireiks galingos apsaugos. Ką reiškia būti pasirinktai Motinos? Ar dėl to jai reikės apsaugos? Ar tai reiškia, kad tapus mamutoja urvinis liūtas nebebus jos totemas? Daugiau jos nebegins? Ši mintis kėlė nerimą. Aila nenorėjo prarasti savo totemo. Ji pasipurtė, kad išsisklaidytų bloga nuojauta.

Jondalarui ir taip jau buvo nelengva dėl jos įdukrinimo, po šio staigaus įvykių posūkio jis pasijuto dar nejaukiau. Jis girdėjo prislopintus aplink sėdinčių žmonių komentarus ir svarstė, ar tikrai jai skirta tapti viena iš jų. Ji netgi galėjo būti mamutoje prieš pasimesdama nuo savo žmonių, jei Mamuta sako, kad ji gimė prie mamuto židinio.

Ranekas tryško džiaugsmu. Jis norėjo, kad Aila taptų viena iš jų, tačiau, jei ją įdukrintų liūto židinys, ji būtų jo sesuo. Būti Ailos broliu Ranekas neturėjo jokio noro. Jis norėjo su ja susijungti, o brolis ir sesuo susijungti negali. Kadangi abu buvo įvaikinti ir akivaizdžiai neturėjo tos pačios motinos, jis buvo pasiruošęs ieškoti kito židinio, kuris jį įsūnytų, kad galėtų merginti, kad ir kaip nenorėtų prarasti ryšių su Neze ir Talutu. O jeigu ją įsidukrins mamuto židinys, šito neprireiks. Ypač jam buvo smagu, kad ji

bus įdukrinta kaip Mamutos duktė, o ne kaip skirta tarnauti, nors netgi tai nebūtų jo atbaidę.

Nezė buvo truputį nusivylusi; ji jau kone laikė Ailą savo dukra. Vis dėlto Nezei buvo svarbiausia, kad Aila pasiliktų, o jei Mamuta jos nori, tai ji tik dar labiau bus priimtina tarybai per vasaros susirinkimą. Talutas dirstelėjo į savo moterį ir sulaukęs linktelėjimo nusileido Mamutai. Tulija taip pat neprieštaravo. Keturiese jie greitai pasitarė, ir Aila sutiko. Dėl kažkokios nenusakomos priežasties ji jautėsi laiminga, kad bus Mamutos duktė.

Kai pritemdytoje žeminėje žmonės vėl nurimo, Mamuta pakėlė ranką delnu į save.

– Ar moteris, Aila, žengs pirmyn?

Ailai susuko pilvą ir keliai linko artinantis prie senolio.

– Ar nori būti viena iš mamutojų? – pasiteiravo jis.

– Taip, – sušnibždėjo ji trūkinėjančiu balsu.

– Ar gerbsi Mutą, Didžiąją Motiną Žemę, garbinsi visas jos dvasias ir šiukštu niekada neįžeisi mamuto dvasios; ar sieksi būti verta mamutojų, nešti garbę Liūto stovyklai, ar visada gerbsi Mamutą ir mamuto židinio reikšmę?

– Taip, – ji vargiai būtų pajėgusi ištarti ką daugiau. Aila nelabai žinojo, ko iš jos tikimasi, kad ceremonija užsibaigtų.

– Ar stovykla priima šią moterį? – susirinkusiųjų paklausė Mamuta.

– Priimame, – unisonu atsakė žmonės.

– Ar yra nors vienas, kuris ją atstumia?

Stojo ilga tyla. Aila baiminosi, kad Frebekas neprakalbtų protestuodamas, tačiau niekas nieko neatsakė.

– Talutai, Liūto stovyklos vade, ar įrėši žymę? – intonavo Mamuta.

Pamačius, kaip Talutas iš makščių traukia peilį, Ailos širdis pradėjo smarkiau plakti. Šitai buvo netikėta. Ji nežinojo, ką jis ketina daryti su tuo peiliu, tačiau, kad ir kas tai būtų, ji buvo tikra, kad jai nepatiks. Dičkis vadas suėmė Ailos ranką, atitraukė rankovę, paėmė titnago peilį ir greitai įpjovė tiesią žymę jos dilbyje. Ištryško kraujas. Aila pajuto skausmą, tačiau nė nekrūptelėjo. Kraujui ant peilio dar nenudžiūvus Talutas įrėžė tiesų ženklą ant jam po kaklu kabančios mamuto ilties plokštelės, kurią

palaikė Mamuta, ir įrėžą kiek ištepliojo raudonai. Paskui Mamuta pasakė kelis žodžius, kurių Aila nesuprato. Ji nenutuokė, kad niekas kitas jų irgi nesuprato.

– Aila dabar įrašyta tarp Liūto stovyklos žmonių, įskaičiuota tarp mamutų medžiotojų, – paskelbė Talutas. – Ši moteris yra ir amžinai bus Aila iš mamutojų.

Mamuta paėmė nedidelį dubenėlį ir ant įpjovos rankoje užpylė geliančio skysčio – Aila suprato, jog tai antiseptinis valomasis tirpalas. Tada šamanas ją apsuko, kad atsigręžtų veidu į žmones.

– Sveika, Aila iš mamutojų, Liūto stovyklos nare, mamuto židinio dukra, – jis akimirką patylėjo, tada pridūrė, – didžiojo urvinio liūto dvasios pasirinktoji.

Susirinkusieji pakartojo žodžius, ir Aila suvokė, kad tai antras kartas jos gyvenime, kai ji yra priimta, pripažinta ir tampa viena iš žmonių, kurių papročius vargiai pažįsta. Užsimerkusi ji girdėjo, kaip žodžiai aidu atsimuša galvoje. Staiga jai toptelėjo, kad Mamuta paminėjo ir jos totemą! Nors dabar ji jau nebe Aila iš genties, savo totemo ji neprarado! Urvinis liūtas ją tebesaugo. Maža to, ji nebuvo Aila be žmonių, dabar ji – Aila iš mamutojų!

18

– Tu visada gali tikėtis prieglobsčio prie mamuto židinio, Aila, kad ir kur būtum. Meldžiu, priimk šią atminimo dovaną, mano židinio dukra, – tarė Mamuta ir nuo rankos nusimovė mamuto kaulo apyrankę, išraižytą zigzago linijomis. Pradurtus galus jis surišo ant Ailos rankos, vos žemiau įpjovimo. Paskui šiltai ją apkabino.

Aila su ašaromis akyse nuėjo prie lovos pakylos, kur buvo sukrautos jos dovanos. Ji nusišluostė ašaras prieš imdama medinį dubenėlį, apvalų ir tvirtą, tačiau itin lygų ir glotnų. Dubenėlis nebuvo išgražintas nei dažytais, nei raižytais raštais, tik subtiliu medžio struktūros raštu. Indelis buvo visiškai simetriškas.

– Prašau iš židinio dukters priimti dovanų vaistų dubenėlį, Mamuta, – tarė Aila. – Jei leisi, židinio duktė kasdien pripildys dubenėlį vaistų geliantiems pirštų, rankų ir kelių sąnariams.

– O, šią žiemą būtų ne pro šalį, kad kas palengvintų mano artritą, – tarė jis šypsodamasis. Paėmęs dubenėlį perdavė jį Talutui, kuris apžiūrėjo daiktą, linktelėjo ir perdavė Tulijai.

Kritiškai apžiūrėjusi dubenėlį Tulija iš pradžių nusprendė, kad jis pernelyg paprastas, nes stigo papildomų puošmenų, raižytų ar tapytų, prie kurių ji buvo įpratusi. Vis dėlto kai ji apžiūrėjo atidžiau, perbėgo pirštų galiukais per nepaprastai lygią apdailą, pastebėjo tobulą formą ir simetriją, teko pripažinti, kad tai tikrai puikus dirbinys, tikriausiai puikiausias kada jos matytas šios rūšies meistrystės egzempliorius. Paleidus dubenėlį per rankas, kilo dar didesnis smalsumas ir susidomėjimas kitomis Ailos

atsigabentomis dovanomis. Visi spėliojo, ar visos dovanos bus tokios dailiai neįprastos.

Talutas antras žengė į priekį, stipriai apkabino Ailą, tada padovanojo jai titnago peilį su mamuto kaulo rankena. Jis buvo raudonai dažytos žaliaminės odos makštyse, ant kurių buvo išraižytas sudėtingas raštas, panašus į peilio, kurį prie diržo segėjo Digija. Aila išėmė peilį iš makščių ir tučtuojau spėjo, kad ašmenis tikriausiai pagamino Vaimezas. Ji įtarė, kad rankeną suformavo ir išraižė Ranekas.

Aila atnešė Talutui sunkią krūvą tamsaus kailio. Jis plačiai nusišypso, papurtė apsiaustą, padarytą iš visos bizono odos, ir užsimetė jį ant pečių. Storas gauruotas kailis dičkį dar labiau stambino, ir jis smaginosi tokiu poveikiu. Paskui Talutas pastebėjo, kad kailis nuo pečių krinta minkštomis klostėmis, ir atidžiau apžiūrėjo minkštą ir elastingą šiltos mantijos vidų.

– Neze! Tu tik pažiūrėk, – tarė jis, – ar matei kada tokią minkštą bizono odą? Be to, ji šilta. Nemanau, kad norėsiu šitą persiūti į ką nors, netgi į skrandą! Ketinu dėvėti taip, kaip yra.

Aila džiugiai nusišypsojo, patenkinta, kad jos dovana taip patiko. Jondalaras, stovėdamas atokiau ir viską stebėdamas per kelių arčiau susispietusių žmonių galvas, taip pat mėgavosi Taluto reakcija. Jis to ir tikėjosi, tačiau džiaugėsi matydamas, kad reakcija pranoko lūkesčius.

Nezė Ailą šiltai apkabino, o tada padovanojo vėrinį iš suderintų ir subtiliai išdėstytų spiralinių kriauklių, kurios viena nuo kitos buvo atskirtos rūpestingai supjaustytais mažais kietų tuščiavidurių arktinių lapių kojų kauliukais, o priekyje kaip puošmena kabojo didelis iltinis urvinio liūto dantis. Aila prilaikė papuošalą, kol Tronija užrišo jį ant kaklo, tada, dirstelėjusi žemyn, gėrėjosi tokia puikia dovana. Pakėlusi urvinio liūto dantį Aila nusistebėjo, kaip pavyko pragręžti skylę per danties šaknį.

Aila atitraukė pakylos užuolaidą, iškėlė labai didelį dengtą krepšį ir pastatė Nezei po kojomis. Krepšys atrodė visai paprastas. Nė viena žolelių, iš kurių jis buvo pintas, nebuvo dažyta, jokie spalvoti ar geometriniai raštai, jokios stilizuotos paukščių ar žvėrių figūros nedabino jo šonų ar dangčio. Atidžiau apžiūrėjusi moteris pastebėjo subtilų meną ir įvertino, kaip meistriškai krepšys padarytas. Ji suprato, jog jis pakankamai atsparus vandeniui, tad galėtų būti virimo krepšys.

Nezė nukėlė dangtelį, kad jį apžiūrėtų, ir visa stovykla balsu išreiškė nuostabą. Krepšys, lanksčia beržo žieve padalytas į skyrius, buvo pilnas maisto. Čia buvo mažų kietų obuoliukų, saldžių pikantiškų laukinių morkų, nuluptų, susiraičiusių krakmolingų žemės riešutų šaknų, džiovintų vyšnių su išimtais kauliukais, džiovintų, tačiau vis dar žalių vienadienių pumpurų, apskritų žalių pieninių vikių, sudžiovintų ankštyse, džiovintų grybų, džiovintų žalių svogūnų stiebelių ir kažkokių neatpažįstamų džiovintų lapelių bei riekelių. Apžiūrėjusi krepšio skyrius, Nezė šiltai nusišypsojo jaunai moteriai. Tai buvo tobula dovana.

Kita prisiartino Tulija. Jos sveikinimo apkabinimui nestigo šilumos, tačiau jis buvo formalesnis, o įteikdama Ailai dovaną, nors ir ne baisiai įmantriai, Tulija pademonstravo tikrą apeigų išmanymą. Vadė dovanojo subtiliai dekoruotą, iš medžio išskaptuotą nedidelę dėželę suapvalintais kampais. Ant jos buvo ir išpieštas, ir išraižytas žuvies atvaizdas, taip pat priklijuota kriauklių gabalėlių. Žiūrint atrodė, kad matai gyvą vandenį su žuvimi ir povandeniniais augalais. Pakėlusi dangtelį Aila suprato tokios dailios dėželės paskirtį. Ji buvo pilna druskos.

Aila šiek tiek nutuokė apie druskos vertę. Kai augo gentyje, kuri gyveno prie Berano jūros, druska atrodė savaime suprantamas dalykas. Jos buvo visai lengva gauti, kai kurios žuvys netgi buvo ja konservuojamos. O žemyne, gyvendama slėnyje, druskos ji neturėjo, ir reikėjo laiko priprasti prie kitokio maisto skonio. Liūto stovykla buvo dar toliau nuo jūros nei slėnis. Druska, kaip ir kriauklės, buvo gabenama iš toli, tačiau Tulija jai padovanojo visą dėžutę. Tai buvo reta ir brangi dovana.

Aila iš tikrųjų jautė baimingą pagarbą nešdama savo dovaną vadei. Ji vylėsi, kad Jondalaras neklydo siūlydamas, kas pritiktų tokia proga. Aila parinko snieginio leopardo kailį, to, kuris pabandė nugvelbti jos grobį tą žiemą, kai ji su Mažyliu mokėsi kartu medžioti. Aila teplanavo žvėrį nubaidyti, tačiau paūgėjęs urvinis liūtas galvojo kitaip. Kai ėmė atrodyti, jog prasidės kova, Aila akmeniu iš svaidyklės pritrenkė subrendusią, nors ir nedidelę, katę, o paskui antruoju šūviu ją pribaigė.

Dovana akivaizdžiai buvo netikėta. Tulijos akys išdavė, kad ji patenkinta. Pasidavusi pagundai užsimesti šį prabangų, storą žieminį kailį ant pečių ji pastebėjo unikalią kokybę, tą pačią, kurią įvardijo Talutas. Iš vidinės

pusės kailis buvo neįtikėtinai minkštas. Kailiai paprastai būdavo kietesni nei odos. Dėl savo pobūdžio kailis grandikliais, naudojamais tempti ir minkštinti, gali būti apdirbamas tik iš vienos pusės. Nors išeidavo patvaresnis ir tvirtesnis, mamutojų metodu išdirbtas kailis buvo ne toks minkštas ir elastingas kaip Ailos – ji kailį apdorodavo tik taukais. Ailos dovana Tulijai padarė didesnį įspūdį, nei ji tikėjosi, tad vadė nusprendė išsiaiškinti Ailos kailių dirbimo metodą.

Vaimezas prisiartino su daiktu, įvyniotu į minkštą odą. Išvyniojus Ailai užėmė kvapą. Tai buvo nuostabus ieties antgalis, kaip vienas tų, kuriais ji taip žavėjosi. Jis žaižaravo laužo šviesoje kaip briaunotas brangakmenis, tik buvo už jį vertingesnis. Aila padovanojo Vaimezui tvirtą žolių demblį atsisėsti dirbant. Dauguma Ailos nuaustų demblių ir krepšių nebuvo spalvingi ar raštuoti, tačiau paskutinę žiemą urve ji pradėjo eksperimentuoti su skirtingomis įvairių spalvų žolėmis. Suderinus įprastus jos audimo raštus išėjo demblys su vos pastebimu, tačiau išskirtiniu žvaigždžių raštu. Aila buvo visai patenkinta rezultatu, ir kai atrinkinėjo dovanas, nutįsę, nuo vidurio smailėjantys spinduliai priminė dailius Vaimezo antgalius, o audimo tekstūra darė užuominą į nedilelius rumbelius ir atplaišas, kurias jis atskeldavo. Jai buvo smalsu, ar titnago apdirbėjas tai pastebės.

Apžiūrėjęs demblį Vaimezas padovanojo Ailai vieną retų savo šypsenų.

– Gražu. Primena Raneko motinos darbus, o ji geriau nei kas kitas išmanė audimą iš žolių. Spėju, turėčiau jį pasaugoti, pasikabinti ant sienos, tačiau verčiau naudosiu. Sėdėsiu ant jo dirbdamas. Padės sutelkti mintis į tikslą.

Jo sveikinimo apkabinimas visiškai nepriminė kalbėsenos santūrumo. Aila suprato, kad po tylia išore Vaimezas yra draugiškas, šiltas ir jausmingas žmogus.

Nebuvo jokios ypatingos dovanų teikimo sekos ar tvarkos. Aila pastebėjo, kad kitas žmogus, stovintis prie pakylos ir laukiantis jos dėmesio, yra Raidagas. Ji atsisėdo greta ir atsakė į jo įnirtingą apkabinimą. Tada jis ištiesė delną ir iškėlė ilgą apskritą vamzdelį: tuščią paukščio kojos kaulą su įpjautomis skylutėmis. Ji paėmė jį iš berniuko ir pasukiojo rankose nevisiškai suprasdama, kokia jo paskirtis. Vaikas jį paėmė atgal, pridėjo prie

lūpų ir papūtė. Švilpynė paskleidė garsų, rėžiantį garsą. Aila irgi pabandė sušvilpti ir nusišypsojo. Tada ji berniukui padovanojo šiltą vandens nepraleidžiantį ernio kailio gobtuvą, pasiūtą genties stiliumi. Apvilkdama juo vaiką Aila pajuto ilgesingą skausmą. Raidagas pernelyg priminė Durką.

– Aš daviau jam tokį švilpuką, kad pakviestų mane, jei prisireiktų. Kartais Raidagui nepakanka jėgų šaukti, bet jis gali papūsti švilpynę, – paaiškino Nezė. – O šitą jis padarė pats.

Digija nustebino Ailą padovanodama apdarą, kurį pati planavo vilkėti tą vakarą. Kai pamatė nuostabos kupiną Ailos žvilgsnį bežiūrint į drabužį, Digija nusprendė jį jai padovanoti. Aila stovėjo be žado, kol akys priplūdo ašarų.

– Niekada neturėjau tokio gražaus apdaro.

Tada ji įteikė Digijai savo dovaną: krepšių rinkinį ir kelis dailiai apdailintus medinius įvairių dydžių dubenėlius, kuriuos galima buvo naudoti kaip puodelius gerti ar sriuboms, netgi juose virti. Digija galės juos naudoti, kai įsikurs prie savo židinio su Branagu. Krašte, kur medžių labai mažai, rykams dažniau naudojami kaulai ir iltys, todėl mediniai dubenėliai buvo ypatinga dovana. Jos abi džiaugėsi ir apsikabino šiltai, kaip seserys.

Norėdamas parodyti, jog negaili tinkamos dovanos, Frebekas Ailai padovanojo porą kailinių batų iki kelių, viršuje išpuoštų ir klostuotų. Moteris apsidžiaugė, kad išrinko jam keletą geriausių vasarinių šiaurinio elnio odų. Šiaurinių elnių plaukeliai yra tuščiaviduriai, mažučiai oro pripildyti vamzdeliai. Tai natūrali izoliacija. Vasariniai kailiai, iš visų žvėrių kailių, buvo ir patys šilčiausi, ir lengviausi, praktiškiausi ir patogiausi dėvėti medžiojant šaltu oru, todėl patys vertingiausi. Iš Ailos padovanotų gabalėlių buvo galima pasiūti tunikos ir kelnių komplektą, kuris būtų toks šiltas, kad tereikėtų papildomai užsimesti tik vieną viršutinį drabužį netgi šalčiausiu oru, šitaip išsilaisvinant nuo didžiulio kailių svorio. Kaip ir kiti, Frebekas pastebėjo jos išdirbtų odų minkštumą, tačiau nieko nepasakė, o jo pasveikinimo apkabinimas buvo šaltas ir formalus.

Fralija jai padovanojo prie batų derančias kumštines kailio pirštines, o Aila nėščiajai skyrė dailų medinį dubenį virti, pripildytą džiovintų lapų.

– Tikiuosi, tau ši arbata patiks, Fralija, – tarė ji, pažvelgdama tiesiai į moterį, tarsi norėtų pabrėžti žodžius. – Ji puikiai tinka išgerti rytais vos

pabudus po puodelį, o gal dar ir prieš miegą, vakarais. Jei patiks, kai baigsi, galėsiu duoti daugiau.

Fralija pritariamai linktelėjo ir jiedvi apsikabino. Frebekas įtartinai jas nudelbė, tačiau Aila tiesiog įteikė dovaną, vargu ar galima skųstis dėl Fralijos dovanos, gautos iš naujausios Liūto stovyklos narės? Aila nebuvo visiškai patenkinta aplinkybėmis, ji būtų norėjusi gydyti Fraliją tiesiai ir atvirai. Vis dėlto griebtis gudrybės buvo geriau nei visai nepadėti, o Fralija vengė atsidurti situacijoje, kai gali pasirodyti, kad ji mėgina rinktis tarp savo motinos ir savo vyro.

Tada pirmyn žengė Krosija ir pritariamai linktelėjo Ailai. Ji įteikė jai mažą odos krepšelį, susiūtą šonuose ir surauktą viršuje. Krepšelis buvo dažytas raudonai, dailiai išpuoštas mažais kaulų karoliukais ir išsiuvinėtas baltais žemyn nukreiptais trikampiais. Aplink apskritą apatinį kraštą buvo išpuošta nedidelėmis baltųjų gervių plunksnomis. Aila susižavėjo krepšeliu, ir Digija patarė jį atidaryti. Viduje buvo virvelių ir siūlų, pagamintų iš mamutų vilnos, sausgyslių, gyvūnų kailių ir augalų pluoštų – viskas rūpestingai susukta į kamuoliukus arba apvyniota aplink nedideles kaulų atplaišas. Siuvimo krepšelyje taip pat buvo aštrių geležčių pjauti ir ylų skylutėms pradurti. Aila džiūgavo. Ji norėjo iš mamutojų išmokti siūti ir dekoruoti drabužius.

Nuo pakylos ji paėmė mažą medinį dubenėlį su sandariu dangteliu ir padavė jį senajai moteriškei. Jį atidariusi Krosija sutriko ir dirstelėjo į Ailą. Jis buvo pilnas visiškai balto marmurinio minkšto tepalo – beskonių, bespalvių, bekvapių gyvūnų taukų, išlydytų verdančiame vandenyje. Ji pauostė, nusišypsojo, tačiau vis dar buvo sutrikusi.

– Padariau rožių vandenį... iš žiedlapių... sumaišiau su... kitais dalykais, – pradėjo aiškinti Aila.

– Štai dėl ko taip skaniai kvepia, spėju, tačiau kam tai? – paklausė Krosija.

– Rankoms, veidui, alkūnėms, pėdoms. Gera jausti. Padarys lygius, – tarė Aila ir paėmusi truputį tepalo, ėmė juo trinti išsausėjusį, sutrūkinėjusį, susiraukšlėjusį senos moters plaštakos viršų. Krosija palietė ranką, tada užsimerkė ir lėtai čiuopė lygesnę odą. Kai senoji ragana atsimerkė, Ailai pasidingojo, kad jos akys blizga labiau, nors ašarų nebuvo matyti. Kai moteris sveikindama stipriai ją apkabino, Aila pajuto, kad viduje ji virpa.

Kiekviena įteikta dovana kiekvieną žmogų vertė tikėtis irgi ją gauti. Aila džiaugėsi, kad dovanoja tiek pat, kiek ir gauna. Jos dovanos mamutojams buvo neįprastos, taip kaip ir jų dovanos jai. Buvo lygiai taip pat smagu matyti, kad jos dovanos gerai priimamos, kaip ir jaustis turtingai dėl pačios gautų dovanų. Ji niekada nesijautė tokia ypatinga, tokia mielai laukiama ir norima. Jei būtų ėmusi apie tai galvoti, būtų pasipylusios džiaugsmo ašaros.

Ranekas laikėsi atokiau, lūkuriavo, kol visi kiti įteiks savo dovanas. Jis norėjo būti paskutinis, kad jo dovana nesusimaišytų su kitomis. Iš visų ypatingų ir unikalių dovanų, kurias gavo Aila, jo dovana turėjo būti įsimintiniausia. Aila dėjo savo daiktus ant pakylos, kai pamatė dovaną, kurią išrinko Ranekui. Jei teko akimirką pagalvoti, kol suvokė, kad su juo dar nesikeitė dovanomis. Ji atsisuko su dovana rankose ir pamatė erzinančią šypseną ir baltus dantis.

– Mane pamiršai? – šypsojosi Ranekas. Jis stovėjo taip arti, kad Aila įžiūrėjo didelius juodus vyzdžius su susiliejančiomis vos įžiūrimomis šviesiomis juostelėmis tamsiai juodose jo akyse – giliose, skaidriose, prikaustančiose tamsiose akyse. Ji pajuto nuo jo sklindančią šilumą ir sutriko.

– Ne... o... nepamiršau... štai, – tarė ji, ir prisiminusi, kad jau laiko dovaną rankose, ją ištiesė. Jis pažvelgė žemyn, ir jo akyse atsispindėjo džiugesys išvydus tankius, prabangius, žiemiškai baltus arktinių lapių kailius. Dvejonės akimirka suteikė jai progą susitvardyti, ir kai Ranekas vėl į ją pažvelgė, Ailos akyse žaidė šelmiška šypsenėlė.

– Maniau, tai tu pamiršai.

Jis išsišiepė, tik dėl to, kad ji taip greitai perprato ir pasistvėrė jo juokelį, taip pat ir todėl, kad ji parūpino tinkamą įžangą dovanai įteikti.

– Ne, nepamiršau. Štai, – tarė jis ir ištiesė daiktą, kurį laikė už nugaros. Ji pažvelgė į gabalėlį raižytos mamuto ilties, kurią jis gaubė delnais, ir sunkiai galėjo patikėti tuo, ką pamatė. Netgi atidavusi Ranekui baltus kailius, kuriuos ligi tol laikė rankose, savo dovanos ji nedrįso imti. Aila kone baiminosi daiktelį paliesti, tik žvelgė į Raneką su tyra nuostaba.

– Ranekai, – iškvėpė ji ir dvejodama ištiesė ranką. Jam teko ją paraginti, o ji daiktą laikė taip, tarsi bijotų sulaužyti. – Tai Yhaha! Tarsi būtum paėmęs Yhaha ir padaręs mažą, – šūktelėjo ji delnuose sukiodama dailų

raižytą, ne daugiau nei trijų colių ilgio mamuto ilties arkliuką. Skulptūrėlė buvo nudažyta: geltona ochra – kailis, juodu anglies gruntu – kojos, statūs karčiai ir išilginis dryžis per nugarą iki uodegos, lygiai taip, kokių spalvų yra Yhaha. – Tik pažiūrėk, mažytės ausytės kaip tikros. Ir kanopėlės, ir uodega. Netgi spalvos kaip jos. O, Ranekai, kaip tau pavyko?

Ranekas negalėjo jaustis laimingesnis, kai šiltai ją apkabino sveikindamas. Aila sureagavo lygiai taip, kaip jis ir tikėjosi. Netgi svajojo. Meilė raižytojo akyse ją stebint buvo tokia akivaizdi, kad Nezės akys priplūdo ašarų. Moteris dirstelėjo į Jondalarą ir suprato, kad jis taip pat tai pastebėjo. Zelandoniečio veide buvo įsirėžusi kančia. Nezė supratingai papurtė galvą.

Kai visomis dovanomis buvo pasikeista, Aila su Digija nuėjo prie tauro židinio persirengti naujais apdarais. Nuo tada, kai Ranekas įsigijo tuos egzotiškus marškinius, Digija mėgino išgauti tokias spalvas. Galiausiai jai visai neblogai pavyko, ir iš kreminės odos ji pasiuvo tuniką trumpomis rankovėmis, trikampio formos iškirpte ir apatiniu kraštu. Prie jos priderino kelnes, sujuosiamas pintomis ryškių, panašių į marškinių rašto spalvų juostomis. Vasarą praleidus laukuose Ailos oda tamsiai nurudo, plaukai pašviesėjo, tapo beveik odos spalvos. Apdaras taip tiko, tarsi būtų siūtas specialiai jai.

Digijos padedama Aila vėl užsirišo Mamutos dovanotą kaulo apyrankę, paskui pasikabino Taluto dovanotą peilį raudonose makštyse, užsirišo Nezės vėrinį. Kai jaunoji mamutojė pasiūlė nusirišti nuo kaklo sudėvėtą, susitepusį, šiurkštų odos kapšelį, Aila griežtai atsisakė.

– Tai mano amuletas, Digija. Jame slypi urvinio liūto, genties, mano dvasios. Po mažą trupinėlį, kaip Raneko išraižyta mažoji Yhaha. Krebas sakė, kad jei pamesiu amuletą, totemas manęs neras. Aš mirsiu, – pabandė paaiškinti Aila.

Digija žiūrėjo į Ailą ir svarstė. Visą vaizdą gadino purvinas mažas odos kapšelis. Netgi odos juostelė aplink kalą buvo apspurusi, tačiau ji ir pamėtėjo mintį.

– Aila, ką darysi, kai jis susidėvės? Juostelė atrodo taip, tarsi tuoj nutrūks, – pasiteiravo Digija.

– Padarysiu naują kapšelį, įversiu naują juostelę.

– Tada nėra taip svarbu pats kapšelis, o tai, kas viduje, tiesa?

– Taip...

Digija apsidairė ir staiga pastebėjo Krosijos Ailai padovanotą siuvimo krepšelį. Jį paėmusi mergina rūpestingai išėmė viduje buvusius daiktus, sudėjo ant pakylos, o maišelį padavė Ailai.

– Ar yra kokia nors priežastis, dėl kurios negalėtum naudoti šito? Galėtume jį pritvirtinti prie karolių gijos – puikiausiai tiktų vienas iš tavo plaukų, ir galėtum sau nešioti ant kaklo.

Aila iš Digijos paėmė dailų, išpuoštą krepšelį, apžiūrėjo jį, o paskui apglėbė rankomis pažįstamą odinį ir pajuto paguodą, kurią jai teikė genties amuletas. Ji nebepriklausė genčiai, tačiau totemo neprarado. Urvinio liūto dvasia vis dar ją gina, ir ženklai, kuriuos ji siunčia, tebėra svarbūs, nors ji ir mamutojė.

Grįžusi prie mamuto židinio Aila nuo galvos iki kojų buvo mamutojų moteris, daili, puikiai apsirengusi, aukšto statuso ir akivaizdžiai vertinga mamutojų moteris. Visų stovyklos žmonių akyse buvo matyti pritarimas naujausiai Liūto stovyklos narei, tačiau pora žvilgsnių bylojo daugiau. Meilė ir ilgesys švietė tamsiame besijuokiančiame, nekantrios vilties kupiname žvilgsnyje, ne mažiau nei neviltingose liūdnose, neįtikėtinai gyvo mėlyno atspalvio akyse. Manuvas, pasisodinęs ant kelių Nuviją, šiltai nusišypsojo Ailai, praeinančiai pasidėti savo drabužių. Ji tiesiog nušvito atsakydama, tokia kupina džiaugsmo ir laimės, kad nemanė pajėgianti šitiek savyje sutalpinti. Ji buvo Aila iš mamutojų ir nusiteikusi padaryti viską, kas įveikiama jos jėgoms, kad tikrai būtų viena iš jų. Tada ji pamatė su Danugu besikalbantį Jondalarą, tiksliau, jo nugarą. Aila pajuto, kaip visa pakili nuotaika išgaruoja. Gal jo stovėsena, o gal tai, kaip jis laikė pečius, – kažkas, slypinčio pasąmonėje, privertė ją sustoti. Jondalaras nebuvo laimingas. Tik ką ji dabar gali padaryti?

Aila nuskubėjo pasiimti ugnies akmenų. Mamuta patarė jai palūkėti ir akmenis išdalyti vėliau. Tinkama ceremonija apgaubs akmenis derama paslaptimi, padidins jų vertę. Ji susirinko nedidukus geltonai pilkus metalinio atspalvio geležies pirito gniutulus ir atsinešė juos prie židinio. Pakeliui praeidama pro Tuliją, kuri kalbėjosi su Neze ir Vaimezu, nugirdo ją sakant:

– ...tačiau neturėjau supratimo, kad ji turi šitiek gėrybių. Pažiūrėk vien į kailius. Bizonų odos, baltųjų lapių kailiukai, o šitas snieginis leopardas – nedaug aplink tokių pamatysi...

Aila nusišypsojo pajutusi sugrįžtant džiaugsmą. Jos dovanos buvo priimtinos ir įvertintos.

Senolis paslapčių mėgėjas nedykinėjo. Kol Aila persirenginėjo, persirengė ir Mamuta. Jo veidas buvo išpaišytas zigzago linijomis, kurios pabrėžė ir paryškino jo tatuiruotę, o kaip apsiaustą su gobtuvu dėvėjo urvinio liūto kailį, to paties urvinio liūto, kurio uodega puikavosi Talutas. Mamutos vėrinys buvo suvertas iš nedidelių išskobtų mamutų ilčių segmentų pakaitomis su įvairių gyvūnų iltiniais dantimis. Vienas urvinio liūto iltinis dantis buvo lygiai toks pat kaip Ailos vėrinyje.

– Talutas planuoja medžioklę, todėl aš paieškosiu, – pasakė jai šamanas. – Prisijunk prie manęs, jei gali ir jeigu nori. Šiaip ar taip, būk pasiruošusi.

Aila linktelėjo, tačiau jai susuko skrandį.

Link židinio artėjo besišypsanti Tulija.

– Nežinojau, kad Digija ketina dovanoti tai tau, – pasakė ji. – Nesu tikra, ar anksčiau būčiau tam pritarusi; ji sunkiai prie jo dirbo, tačiau turiu pripažinti, jis tau pritinka, Aila.

Aila tik šypsojosi, nežinodama, ką atsakyti

– Todėl aš jai jį ir padovanojau, mama, – tarė Digija, besiartindama su savuoju instrumentu iš kaukolės. – Ketinau padaryti taip, kad užbaigta oda būtų tokia šviesi. Galėsiu pasisiūti sau kitą.

– Aš pasiruošęs, – paskelbė su mamuto kaulo instrumentu pasirodęs Tornekas.

– Gerai. Galėsi pradėti, vos Aila ims dalyti akmenis, – pasakė Mamuta. – Kur Talutas?

– Pilsto savo gėralą, – šypsodamasis paaiškino Tornekas. – Ir labai dosniai. Sakė, kad šventė turi būti kaip dera.

– Tokia ir bus! – sugriaudėjo didysis vadas. – Štai, Aila, atnešiau tau puodelį. Šiaip ar taip, tu šios progos priežastis!

Aila paragavo gėrimo vis dar jausdama, kad raugo skonis nevisiškai jai patinka. Visi kiti mamutojai, regis, gėrimu mėgavosi. Ji nusprendė išmokti

ir pati juo mėgautis. Ji norėjo būti viena iš jų, daryti, ką daro jie, mėgti tai, ką jie mėgsta. Ji išgėrė iki dugno. Talutas vėl pripylė jos puodelį.

– Talutas tau pasakys, kada pradėti dalyti akmenis, Aila. Prieš duodama kiekvienam stuktelėk ir įskelk kibirkštį, – pamokė Mamuta.

Ji linktelėjo, dirstelėjo į puodelį rankoje, išgėrė, papurtė galvą, nes gėrimo būta stipraus. Padėjusi puodelį Aila pradėjo rinkti akmenis.

– Aila dabar priskaičiuojama Liūto stovykloje, – tarė Talutas, kai visi nurimo. – Ji turi dar vieną dovaną. Kiekvienam židiniu po akmenį ugniai užkurti. Nezė yra liūto židinio saugotoja. Aila duos jai saugoti ugnies akmenį.

Eidama link Nezės Aila stuktelėjo geležies piritą titnagu, įskėlė ryškią kibirkštį ir padavė jai akmenį.

– Kas yra lapės židinio saugotojas? – tęsė Talutas, o Digija ir Tornekas pradėjo mušti saviškius kaulo instrumentus.

– Aš. Ranekas yra lapės židinio saugotojas.

Aila atnešė jam akmenį, jį sutrenkė. Imdamas akmenį Ranekas tylutėliai ir šiltai sušnibždėjo:

– Lapių kailiai yra minkštesni ir dailesni, nei kada mano matyti. Laikysiu juos savo lovoje ir kasnakt galvosiu apie tave jausdamas jų švelnumą savo nuogą oda, – jis palietė jos veidą, vos juntamai, delno viršumi, tačiau Aila pajuto fizinį sukrėtimą.

Ji sutrikusi atsitraukė, o Talutas jau klausė, kas yra šiaurės elnio židinio saugotojas. Aila turėjo dukart sutrenkti į akmenį, kad įžiebtų kibirkštį Tronijai. Fralija paėmė gervės židinio akmenį, o kai Tulija atsiėmė savišką ir vienas buvo atiduotas Mamutai, mamuto židiniui, Aila pasijuto apsvaigusi ir labiau už viską troško sėstis prie laužo į Mamutos nurodytą vietą.

Pradėjo reikštis būgnų poveikis. Garsas buvo raminantis ir kartu įtraukiantis. Žeminė buvo pritemdyta, nedidelio laužo šviesa, ekrano išsklaidyta, buvo vienintelis šviesos šaltinis. Aila girdėjo kvėpavimą, visiškai arti, ir dirstelėjo pažiūrėti, iš kur jis sklinda. Susigūžęs prie ugnies tupėjo žmogus... Ar tai buvo liūtas? Kvėpavimas virto tyliu urzgimu, beveik, tačiau ne visai. Jos pastabiai jautriai ausiai tai buvo panašu į įspėjamąjį urvinio liūto urzgimą. Dundantys būgnai pagriebė garsą ir suteikė jam rezonanso bei gylio.

Staiga klaikiai urgzdamas šešėlio liūtas liuoktelėjo ir pajudėjo skersai ekrano, tačiau kone trūktelėjęs sustojo, išsigandęs netikėtos Ailos reakcijos. Ji šešėliniam liūtui metė iššūkį tokiu tikrovišku ir tokiu grėsmingu riaumojimu, kad visi žiūrovai aiktelėjo. Siluetas atgavo liūtišką stotą ir atsiliepė raminamu besitraukiančio liūto urzgimu. Aila pamėgdžiojo piktą pergalingą urzgimą, paskui pradėjo niurnėti tardama *hnk, hnk*. Garsas vis tilo, tarsi liūtas nueitų šalin.

Mamuta nusišypsojo sau. „Jos liūtas toks tobulas, kad ir tikrą apkvailintų", – pagalvojo jis patenkintas, kad ji taip spontaniškai prie jo prisijungė. Aila ir pati nežinojo, kodėl taip pasielgė, bet jai buvo smagu kaip liūtui pasišnekėti su Mamuta. Kai Mažylis paliko slėnį, ji nieko panašaus nedarė. Būgnai pasistvėrė ir paryškino sceną, tačiau dabar jie sekė paskui siluetą, gyvatiškai judantį išilgai ekrano. Ji buvo pakankamai arti, kad matytų, jog veiksmą kuria Mamuta, tačiau net ir ji juto poveikį. Ji tik stebėjosi, kaip paprastai sustingusios artrito kamuojamos senioko rankos gali šitaip lengvai judėti. Paskui ji prisiminė jį kiek anksčiau mačiusi kažką nugurkiant ir įtarė, jog tai gali būti stiprūs skausmą malšinantys vaistai. Tikriausiai dėl to jis kitą dieną negaluos.

Staiga Mamuta iššoko iš už ekrano ir pritūpė prie saviškio mamuto kaukolės būgno. Jis trumpai mušė jį greitai, paskui staiga nustojo. Paėmė puodelį, kurio Aila anksčiau nebuvo pastebėjusi, kažko iš jo išgėrė, tada prisiartino prie jos ir pasiūlė atsigerti. Net negalvodama ji išgėrė nedidelį gurkšnelį, paskui dar vieną, nors skonis buvo stiprus, muskusinis, nemalonus. Drąsinama kalbančių būgnų netrukus ji ėmė jausti gėrimo poveikį.

Už ekrano šokinėjančios liepsnos ant jo nutapytiems gyvūnams suteikė gyvybės. Jie ją kerėjo, ji sutelkė į juos visą savo dėmesį ir girdėjo tik tolumoje balsus stovyklos, pradėjusios giedoti. Pravirko vaikas, tačiau atrodė, jog tas garsas sklinda iš kokio kito pasaulio, o ją traukė keisti trūkčiojantys gyvūnų ant ekrano judesiai. Jie atrodė kone gyvi, nes būgnų muzika pripildė žeminę kanopų dunksėjimo, veršių maurojimo, trimituojančių mamutų garsų.

Staiga tamsa išsisklaidė, sniego nuklotą lygumą apšvietė ūkanota saulė. Spietėsi nedidelė banda avijaučių, o aplink sūkuriavo pūga. Smigdama žemyn Aila jautė, jog yra ne viena. Kartu buvo Mamuta. Scena pasikeitė. Au-

dra pasibaigė, tačiau vėjo gainiojami sūkuriuojantys sniego dribsniai laigė po stepę kaip vaiduoklių šmėklos. Ji su Mamuta traukėsi iš negyvenamos tuštumos. Tada ji pastebėjo keletą bizonų, kurie mėgindami apsisaugoti nuo vėjo stoiškai kentė siauro slėnio pavėjinėje pusėje. Aila skriejo pirmyn, lėkė virš upės slėnio, kurį raižė gilios griovos. Paskui jie nusklendė palei intaką, kuris siaurėjo į stačių sienų kanjoną priekyje, ir Aila pamatė pažįstamą šoninį taką, į viršų kylantį išdžiūvusia sezoninio upokšnio vaga.

Paskui ji vėl atsidūrė tamsioje vietoje ir žvelgė į nedidelį lauželį ir žmones, susispietusius aplink ekraną. Ji girdėjo tylų skandavimą, nuolatinius pasikartojančius garsus. Sumirksėjusi prasimerkė ir pamatė išskydusius veidus, pastebėjo, kad Nezė, Talutas ir Jondalaras žvelgia į ją sunerimę.

– Ar tau viskas gerai? – zelandoniškai pasiteiravo Jondalaras.

– Taip, taip, man viskas gerai, Jondalarai. Kas nutiko? Kur aš buvau?

– Tu turi man pasakyti.

– Kaip jautiesi? – teiravosi Nezė. – Mamuta po to visada mėgsta išgerti šitos arbatos.

– Man viskas gerai, – tarė ji sėsdamasi ir imdama puodelį. Ji tikrai jautėsi gerai. Truputį pavargusi, truputį apsvaigusi, tačiau neblogai.

– Nemanau, kad šį kartą tau buvo taip jau baugu, Aila, – tarė eidamas link jos Mamuta.

Aila nusišypsojo.

– Ne, nesu išsigandusi, tačiau ką mes darėme?

– Mes ieškojome. Aš manau, kad tu esi ieškančioji. Štai kodėl esi mamuto židinio duktė, – tarė jis. – Turi kitų įgimtų talentų, tačiau tau reikia mokytis, – jis matė, kad ji suraukia antakius. – Dabar dėl to nesirūpink. Bus laiko apie tai pagalvoti vėliau.

Talutas Ailai įpylė daugiau savo gėrimo ir aptarnavo kitus, kol Mamuta pasakojo jiems apie paiešką, apie tai, kur jie buvo ir ką matė. Aila nugurkė gėrimą – šitokiu būdu geriant neatrodė taip jau blogai, – tada bandė klausytis, tačiau atrodė, kad buza greitai trenkė į galvą. Jos mintys klajojo, ir ji pastebėjo, kad Digija su Torneku vis dar groja savo instrumentais, tačiau taip ritmingai ir viliojančiai, kad norėjosi judėti kartu su muzika. Ji prisiminė genties moterų šokį ir nebegalėjo susitelkti į Mamutos pasakojimą.

Pajutusi, kad kažkas ją stebi, Aila apsidairė. Greta lapės židinio sėdėjo Ranekas ir žiūrėjo į ją įsmeigęs akis. Jis šypsojosi, ir ji atsakė šypsena. Staiga Talutas vėl pripylė jos puodelį. Ranekas paėjėjo į priekį ir atkišo pripilti savąjį; Talutas įpylė, o tada grižo prie pokalbio.

– Tau neįdomu, tiesa? Eime ten, kur groja Digija su Torneku, – tyliai tarė Ranekas, palinkęs prie Ailos ausies.

– Gal geriau ne. Jie kalba apie medžioklę, – Aila vėl nusisuko į rimtą diskusiją, tačiau buvo tiek daug praleidusi, jog nebesusigaudė, apie ką vyrai kalba, ir neatrodė, jog jiems rūpėtų, klausosi ji ar ne.

– Nieko nepražiopsosi. Jie vėliau mums viską papasakos. Paklausykim šitų, – tarė Ranekas ir nutilo, leisdamas jai išgirsti pulsuojančius muzikos garsus, sklindančius iš kitos židinio pusės. – Ar nenorėtum pažiūrėti, kaip Tornekui tai pavyksta? Jis tikrai labai šaunus.

Pagauta ritmo Aila palinko garso link. Ji dirstelėjo į planus kuriantį būrelį, tada į Raneką ir nušvito šypsena.

– Taip, verčiau pasižiūrėčiau į Torneką! – tarė ji ir pasijuto patenkinta savimi.

Jai atsistojus Ranekas priėjo arčiau ir ją sustabdė.

– Geriau liaukis šypsojusis, Aila, – pasakė jis kuo rimčiausiai, netgi griežtai.

– Kodėl? – susirūpinusi pasiteiravo ji. Jos šypsena išblėso spėliojant, ką padarė neteisingai.

– Nes tu tokia miela, kai šypsaisi, kad man užima kvapą, – atsakė Ranekas. Kiekvienas žodis buvo tiesa, tačiau paskui jis pridūrė: – Kaip aš eisiu su tavimi, jei pradėsiu dusti?

Aila nusišypsojo. Pagalvojusi, kaip jis žiopčioja dėl to, kad ji šypsosi, pradėjo kikenti. „Tai pokštas, žinoma", – pagalvojo ji, nors nebuvo visiškai tikra, kad Ranekas juokauja. Jie nuėjo link naujojo mamuto židinio įėjimo.

Jondalaras stebėjo juos ateinančius. Jos laukdamas jis mėgavosi ritmais ir muzika, tačiau tikrai neapsidžiaugė matydamas, kad Aila ateina prie muzikantų su Raneku. Pajuto, kaip sukyla pavydas, suspaudžia gerklę, pajuto laukinį akstiną smogti vyrui, kuris drįso prisiartinti prie jo mylimos moters. Tik Ranekas, kad ir kaip kitoniškai atrodė, buvo mamutojas ir

priklausė Liūto stovyklai. Jondalaras buvo tik svečias. Jie užsistos saviškį, o jis buvo vienas. Zelandonietis, pasitelkęs sveiką nuovoką, stengėsi susivaldyti: Ranekas su Aila tik eina drauge. Kaip galima tam prieštarauti?

Nuo pat pradžių dėl jos įdukrinimo jam kilo dvejopi jausmai. Jis norėjo, kad ji priklausytų kažkokiai žmonių grupei, nes pati to norėjo ir, kaip pats pripažino, kad taptų priimtinesnė jo žmonėms. Jis matė, kokia ji buvo laiminga, kai keitėsi dovanomis, ir džiaugėsi dėl jos. Drauge Jondalaras jautėsi kažkaip atsiribojęs ir labiau nei bet kada nerimavo, kad ji nebenorės su juo išvykti. Jondalaras svarstė, ar neturėtų ir pats leistis įsūnijamas.

Iš pradžių jis tarsi buvo susijęs su Ailos įdukrinimu, tačiau dabar jautėsi kaip pašalinis stebėtojas, netgi Ailos atžvilgiu. Ji buvo viena iš jų. Tai buvo jos naktis, jos šventė, jos ir Liūto stovyklos. Jis jai nieko nepadovanojo ir nieko negavo mainais. Jis apie tai net nepagalvojo, nors dabar baisiai norėjo, kad būtų pamąstęs. Deja, Jondalaras neturėjo, ką padovanoti nei jai, nei kam nors kitam. Jis atvyko čia be nieko, jis nepraleido metų gamindamas ir kaupdamas daiktus. Kelionėse jis daug ko išmoko ir sukaupė žinių, tačiau neturėjo galimybės pasipelnyti iš savo įžvalgų. Viskas, ką jis atsigabeno su savimi, buvo Aila.

Tamsiu niūriu žvilgsniu Jondalaras stebėjo, kaip ji šypsosi Ranekui, juokiasi su juo ir jautėsi kaip nepageidaujamas įsibrovėlis.

19

Kai aptarimas baigėsi, Talutas padalijo daugiau savojo fermentuoto gėrimo, pagaminto iš švendrų šaknų krakmolo ir įvairių kitų medžiagų. Vadas su jomis be paliovos eksperimentavo. Šventės centras persikėlė prie Digijos su Torneku, visi pagyvėjo. Jie grojo, žmonės dainavo, kartais visi kartu, kartais po vieną. Kai kurie šoko, tik ne tą energingą šokį, kurį Aila buvo mačiusi anksčiau: subtilios formos kūno judesiai buvo atliekami stovint vienoje vietoje, pagal ritmą, dažnai pritariant dainai.

Aila pastebėjo, kad Jondalaras dažnai vis kažkaip atsitraukia, ir kelis kartus pajudėjo prie jo, tačiau vis kas nors sutrukdydavo. Čia buvo tiek daug žmonių. Atrodė, kad visi varžosi dėl jos dėmesio. Dėl Taluto gėrimo Aila negebėjo visiškai savęs kontroliuoti, buvo kiek išsiblaškiusi.

Ji užėmė eilę prie melodingo kaukolės būgno ir, entuziastingai Digijos padrąsinta, prisiminė keletą genties ritmų. Jie buvo sudėtingi, išskirtiniai, Liūto stovyklos žmonėms neįprasti ir intriguojantys. Jei Mamutai dar buvo likę kokių abejonių dėl Ailos kilmės, prisiminimai, kuriuos įžiebė jos grojimas, visiškai juos pašalino.

Paskui Ranekas liovėsi šokti ir sudainavo Ailai skirtą humoristinę dainelę, pilną užuominų ir dviprasmybių apie malonumo dovaną. Dainelė sukėlė plačius vypsnius bei supratingus linkčiojimus. Aila išraudo. Digija jai parodė, kaip sušokti ir sudainuoti pašaipų atsaką, tačiau pačioje pabaigoje, kai derėjo atsaką užbaigti užuomina apie priėmimą arba atstūmimą, Aila sustojo. Nevisiškai suprasdama žaidimo subtilybes, ji nieko nebedarė. Nors neketino raižytojo skatinti, taip pat nenorėjo, kad jis manytų, jog jai jis nepatinka. Ranekas šypsojosi. Prisidengus humoro kauke daina neretai

buvo pasitelkiama kaip orumą išsauganti priemonė išsiaiškinti, ar susidomėjimas abipusis. Netgi griežtas atstūmimas nebūtų jo sustabdęs; bet kokį kitą atsaką jis laikė pažadu.

Aila svaigo nuo gėrimo, juoko, dėmesio. Visi norėjo prie jos pabūti, pasikalbėti, pasiklausyti, apkabinti. Ji neatminė, kad kada būtų šitaip linksminusis, jautusi tokią šilumą, būtų šitaip draugiškai, šitaip noriai priimta. Ir kaskart atsisukusi pamatydavo susižavėjimo kupiną švytinčią šypseną ir į ją sutelktą žėrintį tamsių akių žvilgsnį. Vakarui besibaigiant švenčiančiųjų grupė pradėjo mažėti. Snaudulio įveikti vaikai buvo nunešti į lovas. Ailai pasiūlius, Fralija taip pat anksti nuėjo miegoti, netrukus ja pasekė visas gervės židinys. Galvos skausmu besiskundžianti Tronija – tą vakarą ji jautėsi prastai – nuėjo prie savo židinio žindyti Hatalo ir užmigo. Tada nepastebėtas išsmuko ir Jondalaras. Jis išsitiesė ant savo miego pakylos laukti Ailos ir ją stebėjo.

Po kelių puodelių Taluto buzos Vaimezas tapo neįtikėtinai šnekus, pasakojo visokias istorijas ir laidė erzinančias pastabas iš pradžių Ailai, paskui Digijai, paskui ir visoms moterims. Staiga Tulijai jis pasirodė įdomus, ji taip pat ėmė jį kibinti ir pokštauti. Galiausiai pakvietė jį praleisti naktį prie tauro židinio kartu su Barzeku. Po Darnevo mirties ji nesidalijo savo lova su antru vyru.

Vaimezas nusprendė, jog visai gera mintis užleisti židinį Ranekui, ir nėra neišmintinga duoti suprasti, kad moteris gali pasirinkti du vyrus. Jis nebuvo aklas, matė besivystančią dramą, nors abejojo, kad Ranekas su Jondalaru galėtų kaip nors susitarti. O didžioji moteris tą vakarą atrodė itin patraukli, ji buvo aukštai vertinama vadė, galinti suteikti nemenką statusą. Kas pasakys, kokius pakeitimus ji panorės padaryti, jei Ranekas nuspręs pakeisti lapės židinio sudėtį?

Kai trejetas pasitraukė į žeminės galą, Talutas prie liūto židinio kirkindamas nusivedė Nezę. Digija su Torneku įsitraukė į eksperimentus su savo instrumentais ir nebematė nieko daugiau. Ailai pasidingojo, kad ji girdi kai kuriuos iš savo ritmų. Tada ji suvokė, kad jiedu su Raneku kalbasi dviese, ir staiga susidrovėjo.

– Man atrodo, visi jau nuėjo miegoti, – tarė ji kiek besipinančiu balsu. Ji jautė buzos poveikį ir stovėdama truputį svyravo. Dauguma lempų buvo užgesintos, ir lajus kone išdegė.

– Gal ir mes turėtume, – šypsodamasis tarstelėjo Ranekas. Aila pajuto jo akyse žėrint neišsakytą kvietimą. Ją traukė prie jo, tačiau nežinojo, kaip su tuo susidoroti.

– Taip. Aš pavargau, – tarė ji, pajudėdama link savo lovos pakylos. Ranekas paėmė ją už rankos ir sulaikė.

– Aila, neik, – jo šypsena buvo dingusi, tonas buvo primygtinis. Ji atsisuko, o kitą akimirką jis ją apkabino ir stipriai prisispaudė lūpomis. Ji kiek pravėrė savąsias, ir jo atsakas buvo žaibiškas. Jis nubėrė bučiniais ją visą, jos lūpas, kaklą, rankos siekė jos krūtų, tada ėmė glamonėti jos šlaunis, suėmė sėdmenis, tarsi negalėtų ja pasisotinti, norėtų jos visos, iš karto. Netikėtai ją nuvilnijo susijaudinimo drebulys. Jis prisispaudė ją prie savęs, ji prie savęs pajuto kietą karštą jo vyriškumą, o staiga – ir šilumą tarp savo kojų.

– Aila, aš tavęs geidžiu. Eime į mano lovą, – tarė jis, valdingai ją ragindamas. Netikėtai paklususi ji nusekė paskui Raneką.

Visą vakarą Jondalaras stebėjo, kaip jo mylima moteris juokiasi, pokštauja ir šoka su naujais žmonėmis. Kuo ilgiau stebėjo, tuo labiau pašalietis jautėsi. Labiausiai nepakenčiamas buvo patrauklusis tamsiaodis raižytojas. Jis norėjo išlieti savo rūstybę, įsikišti į jų pokalbį ir išsivesti Ailą, tačiau dabar čia buvo jos namai, tai buvo jos įdukrinimo naktis. Kokią teisę jis turi sutrukdyti jos šventę? Jei nepajėgia džiaugtis drauge, gali bent nutaisyti pritarimo miną. Vis dėlto Jondalaras jautėsi apgailėtinai, todėl nuėjo gulti tikėdamasis užsimiršti miege. Deja, užmigti nepavyko.

Iš tamsios uždaros erdvės Jondalaras stebėjo, kaip Ranekas apkabina Ailą ir nusiveda link savo lovos. Jondalaras buvo apstulbęs. Kaip ji gali eiti su kitu vyru, kai jis jos laukia? Nė viena moteris niekada nebuvo pasirinkusi kito, jei jis jos norėdavo, o čia buvo moteris, kurią jis mylėjo! Jis norėjo pašokti, ją pastverti ir kumščiu sugurinti tą besišypsantį tamsų snukį.

Tada jo akyse iškilo išmušti dantys ir kraujas, atgimė gėdos ir tremties agonija. O čia net ne jo žmonės. Jie tikrai jį išvarytų, o stingdančioje šaltoje prieledyninių stepių naktyje nebuvo, kur eiti. O kur jam eiti be savo Ailos?

Vis dėlto ji pasirinko. Ji pasirinko Raneką, ir tai yra jos teisė. Ji gali pasirinkti ką panorėjusi. Vien dėl to, kad Jondalaras laukia, nereiškia, kad ji turi ateiti pas jį. Ir ji neatėjo. Ji pasirinko vyrą iš savo žmonių, mamutojų, kuris šoko, dainavo, flirtavo su ja, su kuriuo ji juokėsi, su kuriuo jai buvo linksma. Ar galima ją kaltinti? Kiek kartų pats buvo pasirinkęs kažką, su kuo juokavo, su kuo buvo linksma?

Tik kaip ji galėjo taip pasielgti? Juk tai moteris, kurią jis myli! Kaip ji galėjo pasirinkti ką nors kitą, kai jis ją myli? Jondalaras krimtosi ir sielvartavo, tačiau ką galėjo padaryti? Nieko kita, tik nuryti kartų pavydo gniutulą ir stebėti, kaip jo mylima moteris eina paskui kitą vyrą į jo lovą.

Aila aiškiai nemąstė, jos mintyse nuo Taluto gėrimo tvyrojo painiava. Be abejonės ją traukė prie Raneko, tačiau ne dėl to ji nuėjo su juo. Ji vis tiek būtų ėjusi. Aila buvo užaugusi gentyje. Ją mokė nedvejojant paklusti bet kuriam vyrui, kuris jai palieps, kuris duos jai ženklą, kad nori su ja poruotis.

Jei bet kuris genties vyras duodavo ženklą genties moteriai, buvo tikimasi, kad ji jam atsivers, lygiai taip pat, kaip kad prireikus atneš jam maisto ar vandens. Nors buvo laikoma mandagumu paprašyti moters paslaugų iš jos poros arba vyro, su kuriuo ji paprastai buvo siejama, pirmiausia, tai nebuvo būtina, antra, būtų suteikta kaip savaime suprantama. Moteris vyrui turėjo paklusti, tačiau jam nepriklausė. Ryšys tarp vyro ir moters buvo abipusiškai naudingas, draugiškas ir dažnai, praėjus kiek laiko, prieraišus, tačiau rodyti pavydą ar kokį kitą stiprų jausmą buvo neleistina. Moteris netapdavo nė kiek mažiau savo vyro moterimi vien todėl, kad suteikė nedidelę paslaugą kažkam kitam; ir vyras nė kiek ne mažiau mylėjo savo poros vaikus. Jis prisiimdavo už juos tam tikrą atsakomybę, rūpindavosi ir mokydavo, tačiau jis medžiodamas aprūpindavo visą gentį, nes visas maistas, surinktas ir sumedžiotas, buvo dalijamas.

Ranekas parodė Ailai tai, ką ji suprato kaip kitų signalą, komandą patenkinti jo seksualinius poreikius. Kaip bet kuriai tinkamai išauklėtai gen-

ties moteriai, jai netgi netoptelėjo atsisakyti. Ji kartą dirstelėjo link savo lovos pakylos, tačiau nepamatė mėlynų akių, pilnų sukrėtimo ir skausmo. Jei būtų pamačiusi, būtų nustebusi.

Einant į lapės židinį Raneko įkarštis neatšalo, tačiau jis labiau valdėsi, nes Aila buvo jo teritorijoje. Jis sunkiai galėjo tuo patikėti. Jie susėdo ant jo lovos. Aila pastebėjo jam padovanotus baltus kailius. Ji pradėjo rišti savo diržą, tačiau Ranekas ją sustabdė.

– Aš nori nurengti tave, Aila. Svajojau apie tai, norėčiau, kad viskas būtų tiesiog puiku, – tarė Ranekas.

Ji neprieštaraudama truktelėjo pečiais. Jau buvo pastebėjusi, kad Ranekas tam tikrais įpročiais skiriasi nuo Jondalaro, ir jai buvo smalsu. Ji nesiekė sužinoti, kuris vyras geresnis, tiesiog fiksavo jų skirtumus.

Ranekas kurį laiką į ją stebeilijosi.

– Tu tokia graži, – pasakė jis pagaliau ir pasilenkė bučiniui. Jo lūpos buvo švelnios, nors pasidarydavo kietos, kai tvirtai ją bučiuodavo. Ant balto kailio ji pastebėjo jo tamsios rankos kontūrą ir švelniai paglostė tą ranką. Jo oda buvo tokia pati kaip ir bet kurio kito žmogaus oda.

Pirmiausia jis išėmė į Ailos plaukus įpintus karolius ir kriaukleles, tada rankomis perbraukė jos plaukus, pakėlė sruogą prie savo veido ir pauostė.

– Graži, kokia graži, – murmėjo jis.

Jis atsegė jos vėrinį, paskui naująjį amuletų krepšelį ir atsargiai padėjo greta karolių ant suolelio prie lovos galvūgalio. Tada atrišo jos diržą, atsistojo ir prisitraukė ją prie savęs. Staiga nubėrė bučiniais jos veidą ir kaklą, čiuopė jos kūną po tunika, tarsi negalėdamas sulaukti atsako. Aila jautė jo susijaudinimą. Jo pirštų galiukai, gnaibantys jos spenelius, siuntė jausmų sroves po visą jos kūną. Ji palinko link jo, jam atsidavė.

Tada jis liovėsi ir, giliai įkvėpęs, kilstelėjo jos tuniką, nuvilko per galvą ir tvarkingai sulankstęs padėjo prie kitų daiktų. O paskui tiesiog žiūrėjo į ją, tarsi stengdamasis viską įsiminti. Jis pasuko ją vienaip, paskui kitaip, norėjo atsižiūrėti, tarsi ir akims reikėtų pasitenkinimo.

– Tobula, tiesiog tobula. Tik pažvelk, kuplios, tačiau turi formą, kaip ir turi būti, – kalbėjo jis, pirštų galiukais brėždamas jos krūtų profilį. Ji užsimerkė ir sudrebėjo nuo švelnaus prisilietimo. Staiga šilta burna ėmė čiulpti spenelį ir ji sudrebėjo.

– Tobula, kaip tobula, – šnibždėjo jis pereidamas prie kitos krūties. Jis įsispraudė veidu tarp krūtų, tada abiem rankom suėmė jas ir ėmė vienu metu čiulpti abu spenelius, tyliai niurnėdamas iš malonumo. Ji išrietė kaklą ir spaudėsi prie jo, jausdama didžiulius jausmų antplūdžius, tada siekė jo galvos, pajuto jo plaukus, tokius tankius ir taip smulkiai susisukusius. Aila leido savo rankoms mėgautis nauja patirtimi.

Jie tebestovėjo, kai jis atsitraukė ir dirstelėjo į ją, su šypsena veide, paskui jis atrišo juosmens juostą ir numovė jai kelnes. Ranekas negalėjo atsispirti neapčiuopęs jos susiraičiusių šviesių plaukų, neapglėbęs jos kauburėlio. Jis palietė šiltą drėgnumą, tada ją pasodino. Greitai nusivilko marškinius ir padėjo greta jos, tada atsiklaupė priešais ją ir numovė vieną į mokasiną panašų batą.

– Ar bijai kutenimo? – pasiteiravo jis.

– Truputį, apačioje.

– O kaip šitai? – jis ėmė masažuoti jos pėdą švelniai, bet tvirtai, labiausiai spausdamas ties keltimi. – Gera? – jis pabučiavo pėdos keltį.

– Gera, – šypsodamasi pakartojo ji.

Jis atsakė šypsena, numovė antrą batą ir pamasažavo pėdą. Tada nutraukė kelnes ir padėjo jas bei batus prie kitų daiktų. Paėmęs Ailą už rankų, Ranekas padėjo jai atsistoti. Abu nuogi stovėjo paskutinėje blėstančių mamuto židinio anglių šviesoje. Jis vėl ją apsuko, nužiūrinėjo iš nugaros.

– O motina, kokia graži, tokia tobula. Visiškai tokia, kokia žinojau, kad būsi, – labiau sau nei jai jausmingai dainavo jis.

– Ranekai, aš nesu graži, – paprieštaravo Aila.

– Turėtum save pamatyti.. tada šitaip nekalbėtum.

– Gražu, kad tu taip sakai, gražu, kad taip galvoji, tačiau aš nesu graži,– savo tvirtino Aila.

– Tu dailiausia iš visų mano matytų moterų.

Ji tik linktelėjo. Tegu sau taip galvoja, jei nori. Juk nesukliudysi.

Atsižiūrėjęs jis pradėjo ją liesti, iš pradžių švelniai, visą, brėždamas jos kontūrą pirštų galiukais, judėdamas įvairiausiais kampais. Paskui atsidėjo smulkesnėms detalėms, sekė raumenų struktūrą po jos oda. Staiga Ranekas nusiplėšė likusius savo drabužius ir palikęs juos gulėti, kur nukrito, paėmė ją ant rankų. Jis troško savo kūnu pajusti jos kūną. Ji taip pat jį jautė,

jo šiltą, tvirtą, raumeningą kūną, jo kietą, tvinksintį vyriškumą. Aila uodė malonų vyrišką jo kvapą. Vyras pabučiavo ją į lūpas, paskui bučiniais nusėjo veidą ir kaklą, švelniais įkandimais nubėrė pečius. Ranekas vis murmėjo sau panosėje:

– Tokia graži, tokia tobula, Aila, noriu tavęs visaip. Noriu į tave žiūrėti, tave liesti, tave turėti. O motina, koks grožis.

Ranekas vėl rankomis ėmė glamonėti jos krūtis, apžiojo spenelį, pačiulpė, paskui švelniai pakramsnojo. Suspaudęs krūtis jis ėmė vienu metu čiulpti abu spenelius, iš malonumo tyliai niurkdamas. Pradėjo čiulpti vieną krūtį stengdamasis kiek galima daugiau įtraukti į burną, paskui kitą. Atsiklaupęs ant kelių priešais, glaudėsi prie jos bambos, apsivijo rankomis jos kojas ir lygius apskirtus sėdmenų apvalumus, juos glamonėjo, paskui praskėtė. Švelniai pakramsnojo jos plaukus ir lėtai, erzinamai drėgnu liežuviu surado jos plyšį. Aila suaimanavo, jis pajuto jos virpantį atsaką.

Tada atsistojo, paguldė ją ant savo lovos į minkštutėlius, prabangius, glamonėjančius kailius. Įsiropštė greta jos, bučiavo ją minkštomis lūpomis, čiulpė ir gnaibė jos krūtis, glostė, glamonėjo ir visaip lietė jos moteriškumo raukšles ir plyšelius. Ji aimanavo, suriko, kai atrodė, kad jis vienu metu liečia ją visą.

Jis paėmė jos ranką ir uždėjo ant savo tvirto, smarkiai padidėjusio organo. Aila atsisėdo, pasilenkė ir Raneko džiaugsmui skruostu prisiglaudė prie jo vyriškumo. Blausioje šviesoje ji įžiūrėjo savo šviesios rankos apybrėžas jo tamsios odos fone. Jis buvo toks švelnus. Vis dėlto šio vyro kvapas buvo kitoks, panašus, bet kitoks. Jo plaukai buvo susiraizgę ir kieti. Jis suaimanavo saldžioje ekstazėje, pajutęs, kaip šilta drėgnuma apgaubia jo vyriškumą. Tai buvo daugiau, nei jis įsivaizdavo, daugiau, nei drįso svajoti. Jis pagalvojo, kad niekaip nesusilaikys, kai ji pradėjo myluoti taip, kaip neseniai buvo išmokusi: greitai brėžti liežuviu, įtraukti statų kotą, tada paleisti, kartu tvirtai glamonėjant ranka.

– O, Aila, Aila. Tu esi ji! Žinojau, kad tai tu. Tu mane apdovanojai.

Staiga Ranekas atsisėdo.

– Noriu tavęs, nebegaliu laukti. Meldžiu, dabar, – kimiai, įsitempęs sušnabždėjo jis.

Ji persivertė ir jam atsivėrė. Jis užsiropštė ant jos ir įeidamas pratisai, trūkčiojamai suriko. Paskui atsitraukė ir vėl smeigė, dar ir dar kartą, jo balso tonas sulig kiekvienu smūgiu kilo. Aila išsirietė, atsivėrė norėdama jį sutikti. Ji mėgino prisitaikyti prie jo tempo.

– Aila, aš pasiruošęs. Jau, – suriko jis įsitempdamas, paskui staiga suaimanavo su giliu palengvėjimo atodūsiu, dar kelis kartis įstūmė ir atsitraukė, o paskui suglebo gulėdamas ant jos. Prireikė laiko, kol Aila atsipalaidavo.

Po kiek laiko Ranekas pasikėlė, atsilaisvino, nusirito ant šono ir pasirėmęs viena alkūne pažvelgė į Ailą.

– Bijau, nebijau toks tobulas kaip tu, – tarė jis.

Ji susiraukė.

– Nesuprantu šito tobulumo, Ranekai. Ką reiškia „tobulas"?

– Buvau per greitas. Tu tokia nuostabi, taip tobulai viską darai, per greitai buvau pasiruošęs. Negalėjau sulaukti, todėl manau, kad nebuvau toks tobulas tau, – paaiškino jis.

– Ranekai, tai yra malonumo dovana, tiesa?

– Taip, vienas pavadinimas toks.

– Tu manai, kad man nebuvo malonu? Man buvo malonu, labai malonu.

– Labai, tačiau ne tobulai. Jei gali luktelti, manau, greitai aš vėl būsiu pasiruošęs.

– Nebūtina.

– Gal ir nebūtina, Aila, tačiau aš noriu, – tarė jis ir pasilenkęs ją pabučiuoti. – Jau ir dabar beveik galiu, – pridėjo Ranekas, glamonėdamas jos krūtis, jos pilvą, siekdamas jos kauburėlio. Ji šoktelėjo nuo jo prisilietimo ir vis dar virpėjo. – Atsiprašau, tu buvai beveik pasiruošusi. Jei tik būčiau galėjęs susivaldyti truputį ilgiau.

Ji nieko neatsakė. Jis bučiavo jos krūtis, trynė mažą kauburėlį, mylavo jos plyšelį. Akimirksniu ji vėl buvo pasiruošusi. Ji judino šlaunis ir rėkdama stūmėsi prie jo. Staiga, su antplūdžiu ir riksmu, atėjo palengvėjimas. Vyras pajuto drėgną šilumą. Tada ji atsipalaidavo.

Ji jam nusišypsojo.

– Manau, dabar malonumas tobulas, – tarė ji.

– Ne visai, tačiau galbūt kitą kartą pavyks geriau. Viliuosi, bus daug kitų kartų, Aila, – atsakė jis, gulėdamas ant šono greta jos, ranką padėjęs jai ant pilvo. Ji sutrikusi susiraukė. Svarstė, ar viską teisingai suprato.

Blausioje šviesoje jis matė tamsią savo ranką ant jos šviesios odos ir nusišypsojo. Jam visada patiko šitas spalvų kontrastas – jo tamsuma prie šviesumo moters, kurią malonina. Tai palikdavo įspūdį, kurio joks kitas vyras negalėjo suteikti, ir moterys tai pastebėdavo. Jos visa tai įsidėmėdavo ir negalėdavo jo pamiršti. Jis džiaugėsi, kad Motina pasirinko dovanoti jam tokią tamsią odą. Jis buvo išskirtinis, neįprastas, nepamirštamas. Taip pat jam patiko po savo ranka jausti jos pilvą. Dar daugiau malonumo suteikė žinojimas, kad ji yra čia, greta jo, jo lovoje. Jis to tikėjosi, geidė, svajojo apie tai ir netgi dabar, jai esant čia, tai vis dar atrodė neįmanoma.

Po kurio laiko jis perkėlė ranką jai ant krūtinės, paglamonėjo spenelį ir pajuto, kaip jis sukietėja. Aila buvo pradėjusi snūduriuoti, ji buvo pavargusi ir truputį skaudėjo galvą. Kai jis ėmė nosimi glostinėti kaklą, paskui priglaudė savo lūpas prie jos, suprato, jog jis jos geidžia ir vėl duoda jai ženklą. Akimirką ji pajuto apmaudą ir netgi panoro atsisakyti. Tai ją nustebino, beveik sukrėtė ir ji visiškai atsibudo. Jis bučiavo jos kaklą, glostė pečius ir rankas, čiuopė kuplių krūtų apvalumus. Kai jis paėmė į burną spenelį, apmaudas išsisklaidė. Malonus jausmas pasruvo jos gelmėmis, pasiekė patį tobulo malonumo centrą. Jis perėjo prie kitos jos krūties, glamonėjo abu spenelius ir čiulpė po vieną iš eilės, leisdamas savo tylius malonumo garsus kažkur iš gerklės gilumos.

– Aila, gražioji Aila, – murmėjo Ranekas. Staiga jis atsisėdo ir įsmeigė akis į ją, gulinčią ant jo lovos. – O, Motina! Negaliu patikėti, kad tu čia. Tokia daili. Šį kartą bus tobula, Aila. Žinau, kad šį kartą bus tobula.

Jondalaras pastėręs gulėjo ant lovos, tvirtai sukandęs dantis, žūtbūtinai trokšdamas sugniaužtais kumščiais užsipulti raižytoją, tačiau prisivertė nesujudėti. Aila dirstelėjo tiesiai į jį, tada nusisuko ir nuėjo su Raneku.

Kaskart užsimerkęs jis pamatydavo jos veidą, žvelgiantį tiesiai į jį, o paskui nusigręžiantį.

Tai jos pasirinkimas! Tai jos pasirinkimas, vis kartojo sau. Ji sakė, kad jį myli, tačiau iš kur jai tai žinoti? Žinoma, galbūt jis jai patinka, netgi jį mylėjo, kai buvo vieni slėnyje, tada ji nieko daugiau nepažinojo. Jis buvo pirmas jos sutiktas vyras. O dabar, kai susipažino su kitais vyrais, kodėl ji negali pamilti ko nors kito? Jis stengėsi įtikinti save, kad sąžininga jai susipažinti su kitais ir pačiai pasirinkti, tačiau jis negalėjo sutalpinti į savo protą to, kad tąnakt ji pasirinko kažką kitą.

Nuo tada, kai grįžo iš Dalanaro, aukštas, raumeningas, kone gražiai dailus vyras pats galėjo rinktis moteris. Kviečiantis jo neįtikėtinų akių žvilgsnis užburdavo, ir kiekviena moteris, kurios jis kada įsigeisdavo, būdavo jo. Tiesą sakant, jos darė viską, ką galėjo, kad jį paskatintų. Jos jį sekiojo, jo troško, norėdavo, kad jis jas pakviestų. Jis taip ir darė, tačiau nė viena moteris negalėjo prilygti pirmosios jo meilės prisiminimui arba įveikti jo kaltės naštos. O dabar vienintelė moteris visame pasaulyje, kurią jis pagaliau susirado, vienintelė moteris, kurią jis mylėjo, buvo kito vyro lovoje.

Vien mintis, kad ji pasirinko kitą vyrą, kėlė skausmą. Girdint su niekuo nesupainiojamus garsus jai dalijantis malonumais su Raneku, jis nuslopino aimaną, daužė lovą ir raitėsi lyg agonijoje. Atrodė, tarsi pilve virtų karštos anglys. Jam spaudė krūtinę, gerklė degė. Jis kvėpavo prislopintais aikčiojimais, tartum springtų dūmais. Iš akių kampučių tryško karštos ašaros, nors Jondalaras buvo stipriai užsimerkęs.

Galiausiai tai pasibaigė, ir jis truputį atsipalaidavo. O tada tai vėl prasidėjo, ir jis nebegalėjo tverti. Pašoko, kurį laiką neryžtingai pastovėjo, tada išlėkė per išėjimą į naująjį priestatą. Yhaha pastatė ausis ir atsisuko, kai jis pralėkė pro priestatą ir pro išorinę arką išbėgo į lauką.

Vėjas bloškė jį prie žeminės. Staigus šaltis užgniaužė kvapą ir išgąsdino. Jondalaras ėmė suvokti aplinką. Jis pažvelgė kitapus suledėjusios upės, stebėjo debesis, skriejančius pro mėnulį. Jis žengė kelis žingsnius nuo pastogės. Vėjo peiliai tuniką košė kiaurai, atrodė, skverbėsi kiaurai odą ir raumenis iki pat kaulų smegenų.

Jis drebėdamas sugrįžo vidun ir pro arklius nudūlino atgal į mamuto židinį. Vyras įsitempė, įsiklausė ir iš pradžių nieko neišgirdo. Tada

pasigirdo kvėpavimo, aimanų, niurnėjimo garsai. Jis dirstelėjo į savo lovos pakylą, tada pasuko atgal į priestatą, nežinodamas, kuriuo keliu eiti. Viduje negalėjo ištverti, lauke nebūtų išgyvenęs. Galiausiai ištverti nebepajėgė, turėjo išeiti. Sugriebęs savo kelioninius kailius jis pro arką grįžo į arklių priestatą.

Yhaha sužvengė ir krestelėjo galvą. Lenktynininkas gulėjo. Jis kilstelėjo galvą nuo žemės ir tyliai pasisveikindamas sužvengė. Jondalaras patraukė prie gyvulių, patiesė savo kailius ant žemės greta Lenktynininko ir juose įsitaisė. Priestate buvo šalta, tačiau nė iš tolo ne taip šalta kaip lauke. Čia nebuvo vėjo, iš vidaus sklido kiek šilumos, dar kiek šilumos skleidė arkliai. O jų kvėpavimas nustelbė kito garsaus alsavimo garsus. Netgi čia jis didžiąją dalį nakties pragulėjo atsimerkęs – jo protas nuolat prisiminė garsus, iš naujo rodė scenas, tikras ir įsivaizduotas.

Aila pabudo sulig pirmosiomis šviesos gijomis, prasibrovusiomis pro plyšius aplink dūmų angos dangtį. Ji ištiesė ranką skersai lovos ieškodama Jondalaro ir sutriko radusi Raneką. Kartu su buvusio vakaro prisiminimais atėjo suvokimas, kad jai baisiai skauda galvą; toks Taluto gėrimo poveikis. Ji tyliai išsiropštė iš lovos, susirinko drabužius, kuriuos Ranekas taip tvarkingai buvo sudėjęs, ir nuskubėjo į savo lovą. Jondalaro ir čia nebuvo. Ji apžiūrėjo mamuto židinį ir kitas lovas. Vienoje miegojo Digija su Torneku ir Ailai pasidarė įdomu, ar jiedu dalijosi malonumais. Tada ji prisiminė, kad Vaimezas buvo pakviestas į tauro židinį, o Tronija prastai jautėsi. Galbūt Digijai su Torneku tiesiog buvo patogiau miegoti čia. Nesvarbu. Jai buvo smalsu, kur yra Jondalaras.

Ji prisiminė jo nemačiusi nuo vėlaus praėjusio vakaro. Kažkas sakė, kad jis nuėjo atsigulti, tačiau kur jis dabar? Ji vėl pastebėjo Digiją su Torneku. Jis tikriausiai taip pat miega prie kito židinio, pagalvojo Aila. Ji gundėsi patikrinti, tačiau atrodė, kad niekas dar nesikelia ir nesiruošia keltis, ir žadinti žmonių ji nenorėjo. Sunerimusi ji įsiropštė į tuščią savo lovą, susisuko į kailius ir neilgai trukus vėl užmigo.

Kai moteris atsibudo antrą kartą, dūmų angos dangtis buvo patrauktas ir ryški dienos šviesa sklido į vidų. Ji norėjo keltis, tačiau pajutusi siaubingą tvinkčiojantį skausmą galvoje krito aukštielninka ir užsimerkė. „Arba aš baisiai susirgau, arba čia nuo Taluto buzos", – pagalvojo ji. Kodėl žmonėms patinka gerti, jei vėliau šitaip sergama? Tada ji pagalvojo apie šventę. Ne viską aiškiai prisiminė, tačiau atsiminė muzikos ritmus, šokius ir dainas, nors iš tikrųjų nesuvokė, kaip tai sugrįžo į atmintį. Ji daug juokėsi, netgi iš savęs, kai suprato, kad nelabai turi balsą dainuoti, ir visai nepaisė, kad tapo dėmesio centru. Tai nebuvo panašu į ją. Paprastai ji mėgdavo likti nuošalyje ir stebėti, mokytis ir treniruotis vienumoje. Kas yra tas gėrimas, kad šitaip pakeičia jos įgimtus polinkius ir verčia ją būti ne tokią atidžią? Įžūlesnę? Ar dėl to žmonės jį geria?

Ji vėl atsimerkė, paskui atsargiai, prilaikydama galvą, atsistojo. Nusilengvino į viduje esantį naktinį krepšį – tvirtai supintas krepšys buvo maždaug iki pusės prikrautas sauso, į miltelius susmulkinto žolėdžių stepių gyvūnų mėšlo – jis sugerdavo skysčius ir fekalijas. Nusiprausė šaltu vandeniu. Tada užkūrė ugnį ir pridėjo karštų virimo akmenų. Apsirengė drabužiais, kuriuos pasisiuvo prieš atvykdama. Dabar Aila juos vertino kaip paprastus kasdienius drabužius, nors siuvant jie atrodė labai egzotiški ir sudėtingi.

Vis dar atsargiai judėdama ji iš savo vaistų krepšelio paėmė kelis paketus ir įvairiomis proporcijomis sumaišė gluosnių žievės, kraujažolių, vaistinių noterų ir ramunėlių. Į virimo krepšį, kuriame ruošdavo rytinę arbatą, įpylė šalto vandens, dėjo karštus akmenis, kol jis užvirė, tada sudėjo žoleles. Paskui tupėjo prie ugnies užsimerkusi ir laukė, kol arbata bus tinkama gerti. Staiga ji pašoko, pajuto baisų tvinksnį galvoje, tačiau nekreipė į jį jokio dėmesio, ir vėl stvėrė savo vaistų krepšelį.

„Kone pamiršau", – pagalvojo ji imdama savo paketus, slaptąsias kontraceptines Izos žoles. Ar jos padeda jos totemui įveikti vyro totemo dvasią, kaip manė Iza, ar kažkaip priešinasi esencijai iš vyro organo, kaip įtarė Aila? Ji nenorėjo dabar pradėti kūdikio. Viskas pernelyg nestabilu. Ji norėjo Jondalaro pradėto kūdikio, tačiau laukdama arbatos pradėjo spėlioti, kaip atrodytų kūdikis, kuris būtų jos pačios ir Raneko mišinys. Kaip jis? Kaip aš? Ar po truputį abiejų? Tikriausiai abiejų, kaip Durkas...

ir Raidagas. Jie buvo mišiniai. Tamsus Raneko sūnus taip pat atrodytų kitoks, tik, su lengvu kartėliu pagalvojo ji, niekas nevadintų jo išsigimėliu arba negalvotų, kad jis gyvulys. Jis gebėtų kalbėti, juoktis ir verkti, kaip ir visi kiti vaikai.

Žinodama, kaip Talutas jau anksčiau įvertino jos vaistus nuo galvos skausmo, Aila arbatos paruošė tiek, kad pakaktų keliems žmonėms. Išgėrusi savo dalį ji nuėjo ieškoti Jondalaro. Naujasis priestatas, vedantis tiesiai iš mamuto židinio, pasirodė visai patogus. Aila džiaugėsi, kad nereikės eiti pro lapės židinį. Arkliai buvo lauke, tačiau eidama per priestatą ji pastebėjo kelioninius Jondalaro kailius, susuktus ir padėtus prie sienos. Moteris ėmė svarstyti, kaip jie ten atsidūrė.

Atitraukusi užuolaidą ir žengusi į lauką pro antrą arką ji pamatė Talutą, Vaimezą ir Mamutą, kalbančius su Jondalaru, kuris buvo atsukęs į ją nugarą.

– Kaip galva, Talutai? – pasiteiravo ji prisiartinusi.

– Ar siūlai man stebuklingų kito ryto vaistų?

– Man irgi skauda galvą, išviriau arbatos. Viduje yra daugiau, – tarė ji ir atsisuko į Jondalarą, visiškai laiminga šypsodamasi dėl to, kad jį rado.

Akimirką jos šypsena sulaukė tokio paties atsako, tačiau tik akimirką. Tada jo veidą užtemdė tamsus rūstus žvilgsnis, o akyse atsirado jai anksčiau nematyta išraiška. Jos šypsena išblėso.

– Tu irgi nori arbatos, Jondalarai? – pasiteiravo ji sutrikusi, netekusi galvos.

– Kodėl manai, kad man jos reikia? Aš vakar per daug neprisišvampau, tačiau nemanau, kad pastebėjai tai, – sviedė jis tokiu šaltu tonu, kad ji vargiai jį atpažino.

– Kur vaikštinėjai? Ieškojau tavęs anksčiau, bet lovoje nebuvo.

– Tavęs irgi, – atrėžė jis. – Nemanau, kad tau svarbu, kur aš buvau, – jis nusisuko ir nuėjo toliau nuo jos. Ji pažvelgė į kitus tris vyrus. Taluto veide pamatė sutrikimą. Vaimezas atrodė suglumęs, tačiau nevisiškai nelaimingas. Mamutos žvilgsnio ji įskaityti nesugebėjo.

– A... manau, nueisiu atsigerti tos arbatos, – tarė Talutas ir paskubomis spruko į žeminę.

– Tikriausiai ir aš pabandysiu puodelį, – jam iš paskos nudūlino Vaimezas.

„Ką padariau ne taip?“ – galvojo Aila, ir anksčiau pajaustas sunkumas ėmė augti į sunkų sielvartingą mazgą skrandžio duobutėje.

Mamuta tyrė ją, paskui pasakė:

– Manau, turėtume susėsti ir pasikalbėti, Aila. Vėliau, kai ištaikysim akimirką dviese. Tavo arbata prie židinio gali privilioti svečių. Kodėl tau nepasiėmus ko nors užkąsti?

– Aš nealkana, – atsakė Aila. Jai maudė skrandį. Ji nenorėjo pradėti gyvenimo su naujais žmonėmis padarydama kažką netinkama. Ji spėliojo, kodėl Jondalaras toks piktas.

Mamuta raminančiai nusišypsojo.

– Turėtum pamėginti ką nors suvalgyti. Nuo tavo šventės liko šiek tiek mamutienos, manau, kad Nezė išsaugojo tau ir keletą tų garintų kepaliukų.

Aila linktelėjo. Kai ėjo link pagrindinio žeminės įėjimo nusiminusi ir sunerimusi, pasidairė arklių, nes nuolat apie juos galvojo. Juos pamačiusi pastebėjo, kad kartu yra Jondalaras. Ailai šiek tiek palengvėjo. Ji pati dažnai sulaukdavo paguodos iš tų gyvulių, kai būdavo sunerimusi, ir nors dabar dar negalėjo sklandžiai galvoti, vylėsi, kad būdamas su jais Jondalaras pamažu pasijus geriau.

Ji perėjo per prieangį, pasuko į virimo židinį. Nezė sėdėjo su Raidagu ir Rugija, valgė. Pamačiusi Ailą moteris nusišypsojo ir pakilo. Nezė, kad ir putli, buvo judri, o jos judesiai grakštūs. Aila įtarė, jog moteris yra ir gana stipri.

– Pasiimk mėsos. Atnešiu kepaliuką, kurį tau atidėjau. Paskutinis, – tarė Nezė. – Jei nori, įsipilk puodelį karštos arbatos. Gauromečių su mėtomis.

Atsisėdusi prie Nezės Aila atlaužė po gabalėlį tvirto drėgno kepaliuko Raidagui su Rugija, tačiau savo maistą tik knebinėjo.

– Ar kas nors negerai, Aila? – pasiteiravo moteris. Ji suprato, kad kažkas negerai, ir netgi numanė priežastį.

Aila sunerimusi pažvelgė į ją.

– Neze, aš išmanau genties, ne mamutojų papročius. Noriu išmokti, noriu būti gera mamutojų moteris, bet nežinau, kada elgiuosi blogai. Manau, vakar vakare padariau kažką blogai.

– Kodėl taip galvoji?

– Kai atsikėliau, Jondalaras buvo piktas. Manau, Talutas nelinksmas. Ir Vaimezas. Jie greitai nuėjo. Pasakyk, ką padariau ne taip, Neze.

– Tu nepadarei nieko bloga, Aila, nebent blogai būti mylimai dviejų vyrų. Kai kurie vyrai, puoselėdami moteriai stiprius jausmus, elgiasi savininkiškai. Jie nenori, kad ji būtų su kitais vyrais. Jondalarui atrodo, kad jis turi į tave teisių, ir pyksta, nes nuėjai į Raneko patalus. Tikriausiai ne tik Jondalaras pyksta. Manau, Ranekas panašiai jaučiasi, ir jei galėtų, būtų toks pat savininkiškas. Auginau jį nuo mažumės ir nebuvau mačiusi, kad jį taip užvaldytų moteris. Manau, Jondalaras mėgina neparodyti, kaip jaučiasi, tačiau neįstengia, o jeigu jis rodo pyktį, tikriausiai tai trikdo Talutą ir Vaimezą. Štai kodėl jie paskubomis nuėjo.

– Kartais mes daug rėkiame arba erziname vienas kitą. Mes rūpinamės svetingumu ir mėgstame būti draugiški, tačiau mamutojai pernelyg nedemonstruoja giliausių savo jausmų. Tai gali pridaryti bėdų, ir mes stengiamės išvengti ginčų bei neskatiname kovų. Seserų taryba nepritaria netgi antpuoliams, kuriuos jaunuoliai mėgsta surengti nuvykę pas kitus žmones, tarkim, sangėjus, ir stengiasi juos uždrausti. Seserys sako, kad tai tik skatina atsakomuosius antpuolius ir žūva žmonės. Jos sako, kad geriau prekiauti negu puldinėti. Brolių taryba atlaidesnė. Nemažai jų jaunystėje patys puldinėjo. Pasak jų, tai tik būdas išnaudoti jaunatviškus raumenis ir patirti truputį jaudulio.

Aila daugiau nebesiklausė. Užuot ką paaiškinusi, Nezė ją tik dar labiau sutrikdė. Jondalaras pyko todėl, kad ji atsakė į kito vyro signalą? Ar tai buvo priežastis pykti? Nė vienas genties vyras neleistų sau tokio emocinio proveržio. Braudas buvo vienintelis vyras, rodęs mažiausią susidomėjimą ja, ir tai tik todėl, kad jos nekentė. Vis dėlto dauguma žmonių stebėjosi, kad jis užsiima su tokia bjauria moterimi. Braudas būtų pasveikinęs kito vyro susidomėjimą. Pradėjusi apie tai galvoti ji suvokė, kad Jondalarą nuo pat pradžių pykdė Raneko susidomėjimas.

Iš prieangio pastebimai sunkiai atšleivojo Mamuta.

– Neze, aš pažadėjau Mamutos dubenėlį pripildyti vaistų nuo artrito, – tarė Aila.

Ji atsistojo jam padėti, tačiau jis mostu ją nuvijo.

– Tu eik. Aš ateisiu, tik užtruksiu kiek ilgiau.

Ji nuskubėjo pro liūto ir lapės židinius. Kiek palengvėjo pastarąjį išvydus tuščią. Aila įdėjo kuro į mamuto židinio laužą. Peržiūrinėdama savo

vaistus ji prisiminė daugybę kartų, kai dėjo šuteklius ir pleistrus bei ruošė skausmą malšinančius gėrimus Krebo sąnarių skausmams palengvinti. Šią medicinos sritį ji išmanė labai gerai.

Aila neskubėjo klausinėti. Tepalais ir mirkalais palengvinusi įsisenėjusius Mamutos skausmus ji palaukė, kol senolis patogiai įsitaisys ir pradės gurkšnoti šiltą arbatą. Ir pačiai, kaip senajam šamanui, palengvėjo sumaniai ir prityrusiai pritaikius savo amato žinias. Dalis juntamos įtampos atslūgo. Vis dėlto, kai pasiėmusi arbatos puodelį Aila atsisėdo priešais šamaną, nežinojo, nuo ko pradėti.

– Mamuta, ar ilgai gyvenai gentyje? – galiausiai pasiteiravo ji.

– Taip, kiek užtrunka, kol bjaurus lūžis sugyja. O paskui jau norėjau sužinoti daugiau, todėl išbuvau, kol jie išėjo į genties susirinkimą.

– Tu išmokai genties papročių?

– Kai kurių.

– Išmanai apie ženklus?

– Taip, aš išmanau apie ženklus, kuriuos vyrai parodo moterims, – jis patylėjo, regis, svarstė, o paskui kalbėjo toliau. – Pasakysiu tau šį tą, ko niekam niekada nesu minėjęs. Ten buvo jauna moteris, kuri padėjo rūpintis manimi, kol mano ranka buvo gydoma. Kai aš buvai įtrauktas į medžioklės ceremoniją ir medžiojau kartu, ji buvo man atiduota. Aš žinojau, kas yra signalas ir ką jis reiškia. Aš naudojau signalą, nors iš pradžių buvo labai nejauku. Ji buvo plokščiagalvių moteris, ne itin man patraukli, ypač todėl, kad augdamas prisiklausiau apie juos visokiausių istorijų. Aš buvau jaunas ir sveikas, tad buvo tikimasi, jog elgsiuosi kaip genties vyrai.

– Kuo ilgiau užsibuvau, tuo patrauklesnė ji man atrodė – nė nenumanai, kaip gera yra turėti ką, nors kas nekantrauja patenkinti kiekvieną tavo poreikį ar troškimą. Tik gerokai vėliau sužinojau, kad ji turėjo vyrą. Ji buvo antroji moteris, jos pirmas vyras mirė, todėl vienas iš kitų medžiotojų paėmė ją, truputį nenoriai, nes ji buvo iš kitos genties ir neturėjo vaikų. Išeidamas nenorėjau jos palikti, bet nujaučiau, kad ji bus laimingesnė gentyje nei su manimi ir mano žmonėmis. Nežinojau, kaip būsiu sutiktas, jei sugrįšiu su plokščiagalvių moterimi. Dažnai svarsčiau, kas jai nutiko.

Aila užsimerkė ir ją užplūdo prisiminimai. Atrodė labai keista, netgi slėpininga visokias smulkmenas ir nuotrupas apie savo gentį sužinoti iš šio

vyro, su kuriuo taip neseniai susipažino. Ji derino jo pasakojimus prie savo žinių apie Bruno genties istoriją.

– Ji niekada nesusilaukė vaikų, visada buvo antra žmona, tačiau ją visada kas nors priimdavo. Ji mirė per žemės drebėjimą prieš jiems mane surandant.

Šamanas linktelėjo. Jis taip pat buvo patenkintas sužinojęs svarbią nuotrupą, užpildančią jo praeitį.

– Mamuta, Nezė sako, kad Jondalaras pyksta todėl, kad aš dalijausi su Raneku lova. Ar tai tiesa?

– Manau, taip.

– Ranekas davė man signalą! Kaip Jondalaras gali pykti, jei Ranekas parodė man signalą?

– Kur Ranekas išmoko genties signalų? – nustebęs pasiteiravo Mamuta.

– Ne genties signalą. Kitų signalą. Kai Jondalaras atsidūrė mano slėnyje ir mokė mane pirmojo ritualo ir malonumo dovanų iš Didžiosios Motinos Žemės Doni, aš paklausiau, koks jo signalas? Jis priglaudė lūpas prie mano lūpų, pabučiavo. Uždėjo ranką ant manęs, padarė... jutau malonumą. Jis pasakė, kad šitaip sužinosiu, kada jis manęs nori; jis pasakė man savo signalą. Ranekas vakar vakare davė man signalą. Paskui pasakė: „Aš tavęs noriu. Einam į mano lovą." Ranekas davė man ženklą. Jis ištarė komandą.

Mamuta dirstelėjo į lubas ir ištarė:

– O, Motina! – tada vėl dirstelėjo į Ailą. – Aila, tu nesupranti. Ranekas iš tikrųjų tau parodė, kad tavęs geidžia, tačiau tai nebuvo paliepimas.

Aila žvelgė į jį aiškiai sutrikusi.

– Nesuprantu.

– Niekas negali tau paliepti, Aila. Tavo kūnas priklauso tau, tai tavo pasirinkimas. Tu sprendi, ką nori daryti ir su kuo nori daryti. Gali eiti į bet kurio pasirinkto vyro lovą, kol jis to nori, ir nematau čia nieko blogo. Tik neturi dalytis malonumais su niekuo, jei to nenori. Niekada.

Ji apgalvojo jo žodžius.

– O kas, jei Ranekas vėl palieps? Jis sakė, norės manęs vėl, daug kartų.

– Neabejoju, kad norės, tačiau jis negali tau paliepti. Niekas negali tau paliepti. Tik ne prieš tavo valią.

– Netgi jei susijungsiu? Niekada?

– Nemanau, kad tokiomis aplinkybėmis tu ilgai išbūsi susijungusi. Ne, net tavo pora negali tau paliepti. Tu nepriklausai savo porai. Tik tu sprendi.

– Mamuta, kai Ranekas davė man signalą, aš galėjau neiti?

– Teisingai, – jis dirstelėjo į jos surauktus antakius. – Gailiesi, kad nuėjai su juo?

– Gailiuosi? – Aila papurtė galvą. – Ne. Nesigailiu. Ranekas yra.... geras. Ne šiurkštus... kaip Braudas. Ranekas... rūpinosi manimi... gerai darė malonumus. Ne, nesigailiu dėl Raneko. Gailiuosi dėl Jondalaro. Gailiuosi, kad Jondalaras pyksta. Ranekas gerai daro malonumus, tačiau Ranekas... ne Jondalaras.

20

Palinkusi į švilpiantį vėją Aila pašuko galvą šonu, mėgindama pridengti veidą nuo žvarbaus vėtros pustomo sniego. Kiekvienam žingsniui žiauriai priešinosi jėga, kurią regimą darė tik daugybė sūkuriuojančių baltų sušalusių smėlio grūdelių. Tūžmingai siautėjant pūgai geliančios smiltys kaip botago kirčiai plakė veidą. Aila vos vos pramerkdavo akis, paskui nusisukdavo ir žengdavo dar kelis žingsnius. Nuožmios audros blaškoma ji dar kartą apsidairė. Lygi suapvalinta forma priekyje viliote viliojo, ir jai galiausiai palengvėjo palietus tvirtą mamuto kaulo arką.

– Aila, nereikėjo eiti per šitokią pūgą, – pareiškė Digija. – Galima pasiklysti už poros žingsnių nuo įėjimo.

– Šitaip pusto jau daug daug dienų, o Yhaha su Lenktynininku vis išeina. Norėjau sužinoti, kur.

– Išsiaiškinai?

– Taip. Jiems patinka ganytis plotelyje už vingio. Vėjas ten nepučia taip stipriai, ir sniegas taip aukštai neapkloja žolės. Supūstos pusnys kitoje pusėje. Turiu truputį grūdų, bet žolės neliko. Arkliai žino, kur yra žolės, netgi kai siaučia pūga. Duosiu vandens čia, kai jie grįš, – pasakojo Aila trypdama kojomis ir nuo skrandos purtydama sniegą. Įėjusi ji pakabino viršutinį drabužį ant gembės prie įėjimo į mamuto židinį.

– Ar galit patikėti? Ji išėjo į lauką tokiu oru, – pranešė Digija žmonėms, susirinkusiems prie ketvirtojo židinio.

– Kodėl? – nesuprato Tornekas.

– Arkliams reikia ėsti, ir aš... – pradėjo aiškinti Aila.

– Tavęs ilgokai nebuvo, – papriekaištavo Ranekas. – Mamuta minėjo pastarąjį kartą tave matęs einančią į arklių priestatą, tačiau kai pažiūrėjau, tavęs ten nebuvo.

– Visi pradėjo tavęs ieškoti, Aila, – pastebėjo Tronija.

– Tada Jondalaras pastebėjo, kad ir tavo skrandos nėra, ir arklių. Jis pagalvojo, kad tu išėjai, – paaiškino Digija, – todėl nusprendėme verčiau paieškoti tavęs lauke. Kai iškišau nosį pažiūrėti, koks oras, pamačiau tave ateinančią.

– Aila, turėtum kam nors pasakyti, jei išeini blogu oru, – švelniai subarė Mamuta.

– Ar supranti, kad žmonės nerimauja, kai išeini per tokią pūgą? – kiek pikčiau pasakė Jondalaras.

Aila pabandė atsakyti, tačiau visi kalbėjo vienu metu. Žvelgdama į ją stebinčius veidus moteris išraudo.

– Atsiprašau. Nenorėjau versti nerimauti. Ilgai gyvenau viena, nebuvo žmonių, kurie dėl manęs nerimautų, išeidavau ir pareidavau kada panorėjusi. Nesu pratusi prie žmonių ir to, kad kas nors nerimautų, – tarė ji žiūrėdama į Jondalarą, paskui į kitus. Mamuta pastebėjo, kad šviesiaplaukiui nusisukus Ailai tarp antakių susimetė raukšlė.

Jondalaras pats visas išraudęs ėjo tolyn nuo žmonių, kurie nerimavo dėl Ailos. Ji teisi: gyveno viena ir kuo puikiausiai savimi pasirūpino. Kokią teisę jis turi abejoti jos veiksmais ar peikti už tai, kad niekam nepasisakė, kur einanti? Vis dėlto jis baiminosi nuo pat tos akimirkos, kai pastebėjo, kad ji pradingo, tikriausiai, išėjo į lauką, į pūgą. Jis buvo matęs blogų orų – žiemos ten, kur jis užaugo, ypač šaltos ir atšiaurios, tačiau nebuvo matęs tokio žvarbaus oro. Šita audra šėlo be jokio atokvėpio, regis, jau pusę sezono.

Niekas labiau nesijaudino dėl jos saugumo kaip Jondalaras, tačiau jis nenorėjo rodyti didžiulio susirūpinimo. Po įdukrinimo nakties jam buvo sunku su ja kalbėtis. Iš pradžių jis jautėsi labai įskaudintas, kad ji pasirinko kitą vyrą, tad užsisklendė savyje, o paskui ėmė kamuotis prieštaringų jausmų tąsomas. Jis pašėlusiai pavydėjo, tačiau abejojo savo meile Ailai, nes gėdijosi, kad ją atvedė.

Aila daugiau nesidalijo Raneko kailiais, tačiau kasnakt Jondalaras to bijojo. Dėl to jis buvo įsitempęs, nervingas ir laikydavosi atokiau nuo ma-

muto židinio, kol ji neatsiguldavo į lovą. Galiausiai pats užsiropštęs ant jųdviejų miego pakylos atsukdavo jai nugarą ir stengdavosi jos nepaliesti. Jis baiminosi, kad gali nesusivaldyti, bijojo palūžti, nusižeminti ir maldauti, kad ji jį mylėtų.

Aila nesuprato, kodėl Jondalaras jos vengia. Pabandžius pasikalbėti, jis atsakinėjo vienskiemeniais žodžiais arba apsimesdavo miegantis; kai priliesdavo ranka, jis gulėdavo sustingęs ir nereaguodavo. Ailai dingojosi, kad ji jam nebepatinka, ypač jam atsinešus atskirus kailius miegoti, kad išvengtų deginančio jos kūno prisilietimo. Netgi dieną jis laikydavosi atokiau. Jie su Vaimezu ir Danugu prie virimo židinio įsirengė titnago apdirbimo vietą, ir Jondalaras kone visą dieną praleisdavo ten – negalėjo dirbti su Vaimezu prie lapės židinio, tik per koridorių nuo patalų, kuriuose Aila miegojo su Raneku.

Tai nuolat atstumiama, nors draugiškai prisiartindavo, Aila galiausiai sutriko, ėmė dvejoti ir pati atsitraukė. Tik tada Jondalaras pagaliau pradėjo suvokti, kad tarp jų didėjantis atstumas yra jo paties darbas. Jis nežinojo, kaip viską pakeisti. Kad ir koks prityręs ir išmoningas buvo su moterimis, Jondalaras neturėjo įsimylėjėlio patirties. Jis nenorėjo Ailai pasakoti, ką jaučia. Zelandonietis prisiminė, kaip paskui jį sekiodavo jaunos moterys, skalambydamos apie savo jausmus, o jis nieko stipraus joms nejautė. Dėl to jis jautėsi nejaukiai, norėjo jų šalintis. Jis nenorėjo, kad Aila dėl jo taip pasijustų, todėl laikėsi atokiai.

Ranekas žinojo, kad jie nesidalija malonumais. Jis skausmingai suvokė Ailą kiekvieną akimirką, nors stengėsi, kad tai nebūtų akivaizdžiai matyti. Jis žinojo, kada ji eina gultis ir kada keliasi, ką ji valgo, su kuo kalba, ir pats kuo daugiau laiko praleisdavo prie mamuto židinio. Tarp tų, kurie ten rinkdavosi, Raneko pašmaikštavimas, kartais nukreiptas į vieną ar kitą Liūto stovyklos narį, dažnai sukeldavo triukšmingą juoką. Jis buvo skrupulingai atsargus ir niekada nepažemindavo Jondalaro, nesvarbu, ar Aila būdavo šalia, ar ne. Svečiai žinojo apie Raneko įpročius žaisti žodžiais, tačiau toks sumanumas niekada nebuvo stiprioji Jondalaro pusė. Šalia Raneko kompaktiško raumeningumo ir nerūpestingo pasitikėjimo savimi aukštas, patrauklus ir dailus vyras jautėsi kaip didelis stuobrys.

Žiemai įsibėgėjus Jondalaro ir Ailos neišspręstas nesusipratimas tik gilėjo. Jondalaras pradėjo bijoti, kad visiškai jos neteks dėl tamsaus, egzotiško, patrauklaus vyriškio. Jis vis įkalbinėjo save, kad turėtų būti sąžiningas ir leisti jai pasirinkti, kad jis neturi jokios teisės kelti jai reikalavimus. Vis dėlto jis laikėsi atokiai, nes nenorėjo suteikti jai progos rinktis. Jis bijojo būti atstumtas.

Neatrodė, kad mamutojus trikdytų atšiaurios oro sąlygos. Saugykloje jie turėjo apsčiai maisto, tad užsiėmė įprasta žiemos veikla jaukiai ir saugiai įsitaisę savo pusiau požeminiame name. Vyresni stovyklos nariai buvo linkę burtis aplink virimo židinį – gurkšnodami karštą arbatą jie porino istorijas, dalijosi prisiminimais, liežuvavo ir žaidė žaidimus su raižytais mamutų ilčių arba kaulų gabalėliais, jei nebūdavo įsitraukę į kokią kitą veiklą. Jaunesnieji rinkosi prie mamuto židinio. Juokėsi ir pokštavo, dainavo, mokėsi groti muzikos instrumentais. O vaikai buvo laukiami visur. Tai buvo laisvas žmonių laikas; laikas pagaminti ir sutaisyti įrankius bei ginklus, rykus ir papuošalus; laikas pinti krepšius ir demblius, raižyti kaulus, ragus, mamutų iltis, vyti virves, pinti tinklus, gaminti juosteles; laikas siūti ir puošti drabužius.

Ailai buvo įdomu, kaip mamutojai apdirba odą, ypač kaip ją dažo. Taip pat ji susidomėjo spalvotu siuvinėjimu: plunksnomis, dygliais ir karoliukais. Puošti ir siūti drabužius jai buvo nauja ir neįprasta.

– Sakei, parodysi, kaip padaryti odą raudoną. Manau, bizono oda, kurią išdirbau, jau tinkama, – pasakė Aila.

– Gerai, parodysiu, – pažadėjo Digija. – Pažiūrėkim, kaip ji atrodo.

Aila nuėjo prie saugojimo pakylos savo lovos galvūgalyje ir išlanksčiusi išskleidė visą kailį. Jis buvo neįtikėtinai minkštas paliesti, elastingas, kone baltas. Digija kritiškai jį apžiūrėjo. Ailos darbą ji stebėjo nekomentuodama, tačiau labai susidomėjusi.

Pirmiausia Aila aštriu peiliu prie pat odos nupjovė tankius karčius; tada odą pakėlė, užmetė ant didelio lygaus mamuto kojos kaulo ir ėmė gremžti

kiek atbukintos titnago skeveldros kraštu. Grandė iš vidaus, kad pašalintų prikibusius riebalų ir kraujagyslių likučius, ir iš išorės, prieš plauką, nuimdama išorinį odos sluoksnį, kuriame buvo ir skaidulų. Digija būtų jį suvyniojusi ir palikusi kelioms dienoms prie laužo, kad kailis pradėtų irti ir plaukai patys atsilaisvintų. Tuomet plaukai atsiskirs ir liks tik išorinis sluoksnis, gryna oda. Norint pagaminti minkštesnę, elneną primenančią odą, kaip darė Aila, ji būtų pririšusi ją prie rėmo, nugremžusi plaukus ir skaidulas.

Kitas Ailos žingsnis atitiko ir Digijos pasiūlymą. Po mirkymo ir plovimo Aila planavo įtrinti odą taukais, kad ji suminkštėtų. Aila buvo įpratusi taip daryti. O Digija parodė Ailai, kaip pasigaminti skystą košelę iš pūdytų gyvūnų smegenų ir jomis sutepti odą. Aila nustebo, bet labai apsidžiaugė rezultatu. Ji jautė, kad smegenimis įtrinta oda suminkštėjo, tapo elastingesnė. Vis dėlto tik rūpestingai išgręžus odą prasidėjo darbas. Džiūdama ji turėjo būti nuolat tampoma ir traukoma. Galutinė odos kokybė priklausė nuo to, kaip gerai oda bus išdirbta šiame etape.

– Turi gerą ranką odai, Aila. Bizono oda sunki, o šita tokia minkšta. Nuostabi. Jau nusprendei, ką norėsi iš jos pagaminti?

– Ne, – papurtė galvą Aila, – tačiau noriu, kad oda būtų raudona. Kaip manai? Apavą?

– Ji pakankamai sunki tam, bet pakankamai minkšta tunikai. Pirmyn, nuspalvinkim. Galėsi vėliau pagalvoti, ką norėsi iš jos daryti, – tarė Digija. Moterims kartu žingsniuojant link paskutinio židinio, ji pasiteiravo: – Ką darytum su ta oda dabar, jei neketintum jos dažyti?

– Palaikyčiau virš labai dūmingo laužo, kad oda vėl nesukietėtų, jei sušlaptų nuo lietaus arba vandens, – pasakė Aila.

Digija linktelėjo.

– Šitaip ir aš daryčiau. O tai, ką ketiname padaryti su oda, leis lietui nuo jos nuslysti.

Eidamos pro gervės židinį jos praėjo pro Krosiją, tad Aila prisiminė šį tą, ko ketino pasiklausti.

– Digija, ar tu irgi žinai, kaip odą padaryti baltą? Kaip tunika, kurią buvo apsivilkusi Krosija? Man patinka raudona, tačiau vėliau norėčiau išmokti baltos. Man regis, pažįstu kai ką, kam patiktų balta.

– Baltą sunku išgauti, sunku padaryti, kad oda taptų tikrai sniego baltumo. Manau, Krosija gebėtų tau geriau nei aš tai parodyti. Reikėtų kreidos... gal Vaimezas turi. Titnagas randamas kalkėse, ir paprastai gabalai, kurių jis gauna iš kasyklos šiaurėje, iš išorės turi kreidos dangą, – paaiškino Digija.

Jaunosios moterys nuėjo atgal prie mamuto židinio. Jos nešėsi nedideles piesteles ir grūstuvėlius, kelis gabalus dažomosios medžiagos – įvairių atspalvių raudonosios ochros.

Digija padėjo ant ugnies lydyti kiek taukų, tada aplink Ailą išdėliojo spalvotų medžiagų gabalėlius. Čia buvo gabalėlių anglies juodai spalvai išgauti, mangano – mėlynai, ryški sieros geltona derėjo prie daugybės spalvų ochros: rudos, raudonos, geltonos, kaštoninės. Piestas atstojo natūralūs dubenėlio formos kaulai, tokie kaip elnių kaktikauliai, kai kurios buvo iškirstos iš granito ar bazalto, visai kaip akmeninės lempelės. Grūstuvėliai buvo suformuoti iš tvirtų mamutų ilčių ar kitų kaulų, išskyrus vieną, kuris buvo pailgas natūralus akmuo.

– Kokio raudono atspalvio norėtum, Aila? Tamsiai raudono, kraujo raudonumo, raudono kaip žemė, gelsvai raudono, tai yra tarsi saulės spalvos?

Aila nežinojo, kad turi tokį platų pasirinkimą.

– Nežinau... raudonos raudonos, – atsakė ji.

Digija apžiūrėjo spalvas.

– Man regis, paimsime šitą, – tarė ji, imdama gabalėlį, kuris buvo gana ryškaus žemės raudonumo, – ir įdėsime į jį truputį geltono, kad labiau išryškėtų raudona. Tada gali išeiti tavo pageidaujama spalva.

Ji nedidelį gumulėlį raudonosios ochros įdėjo į akmeninę piestą ir parodė Ailai, kaip labai smulkiai medžiagą sutrinti. Paskui kitame dubenyje padavė jai sumalti geltoną spalvą. Trečiame dubenyje Digija maišė dvi spalvas, kol liko patenkinta gautuoju atspalviu. Tada įpylė karštų taukų, kurie pakeitė spalvą ir išryškino ją iki atspalvio, privertusio Ailą nusišypsoti.

– Taip. Tai raudona. Tai graži raudona, – tarė ji.

Paskui Digija paėmė ilgą elnio šonkaulį, kuris buvo perskeltas išilgai taip, kad iškiliajame gale buvo matyti porėtas vidinis kaulas. Naudodama šonkaulio poliruoklį porėtąja puse į apačią, ji pakabino truputį atvėsusių raudonų taukų ir mišinį įtrynė į paruoštą bizono odą. Digija spaudė

stipriai, o odą laikė rankoje. Mineralinius dažus įtrynus į medžiagos poras, oda ėmė tolygiai blizgėti. Grūdėtos tekstūros odai poliruoklis ir dažai būtų suteikę ryškaus žvilgesio.

Kurį laiką stebėjusi Aila paėmė kitą šonkaulį ir ėmė kartoti Digijos veiksmus. Digija ją stebėjo, kelis kartus pataisė. Kai odos kamputis buvo baigtas, ji trumpam Ailą sustabdė.

– Žiūrėk, – tarė ji ir pakėlusi kampą ant odos užlašino kelis vandens lašus. – Nuteka, matai?

Vanduo pasiskirstė karoliukais ir nutekėjo žemyn, ant dažytos odos nepalikdamas jokių žymių.

– Ar jau nusprendei, kaip panaudosi raudonos odos gabalą? – pasiteiravo Nezė.

– Ne, – atsakė Aila. Ji išlankstė visą bizono odą, kad parodytų ją Raidagui ir pati dar kartą pasigrožėtų. Tai buvo jos, nes ji išdirbo ir išdažė odą. Ji iki šiol nebuvo turėjusi tiek daug ko nors raudono, o oda pasirodė nuostabiai raudona. – Raudona gentyje buvo šventa. Padovanočiau Krebui... jei galėčiau.

– Manau, tai ryškiausia raudona, kokią esu mačiusi. Tikrai atsiras kas nors, kas jos smarkiai įsigeis.

– Taip pat ji minkšta, – ženklais parodė Raidagas. Jis dažnai ateidavo prie mamuto židinio pas ją į svečius, o ji mielai jį sutikdavo.

– Digija parodė, kaip pirmiausia suminkštinti su smegenimis, – šypsodamasi draugei papasakojo Aila. – Anksčiau naudojau riebalus. Sunku, be to, kartais lieka dėmių. Geriau naudoti bizonų smegenis, – ji truputį patylėjo, nutaisiusi mąslią išraišką, tada pasiteiravo: – Ar tiktų bet kokio gyvūno odai, Digija? – tada, kai Digija linktelėjo, tęsė: – Kiek smegenų reikėtų naudoti? Kiek šiaurės elniams? Kiek triušiui?

– Muta, Didžioji Motina su savo begaline išmintim, – atsiliepė Ranekas šypteldamas, – visada duoda kiekvienam gyviui kaip tik tiek smegenų, kad išsaugotų jo kailį.

Gerklinis Raidago krizenimas Ailą kiek sutrikdė, paskui ji nusišypsojo.

– Visi turi pakankamai smegenų, kad nebūtų sugauti?

Ranekas nusijuokė. Aila jam pritarė. Ji buvo patenkinta savimi, kad suprato potekstėje paslėptą juokelį. Ji kur kas geriau ėmė suprasti kalbą.

Jondalaras, kaip tik ėjęs prie mamuto židinio, pamatė besijuokiančius Ailą su Raneku. Jis pajuto, kaip jo skrandis susitraukė į gniutulą. Mamuta pamatė, kaip jis užsimerkė, tarsi iš skausmo. Jis dirstelėjo į Nezę ir papurtė galvą.

Danugas, sekiojantis paskui besisvečiuojantį titnago apdirbėją, pastebėjo, kaip jis sustoja, suspaudžia atramą ir nuleidžia galvą. Jondalaro ir Raneko jausmai Ailai, dėl to gilėjanti problema buvo akivaizdi visiems, nors dauguma žmonių to nepripažino. Jie nenorėjo kištis, tikėdamiesi duoti trijulei erdvės išsiaiškinti tarpusavyje. Danugas norėjo, kad galėtų jaunuoliams kaip nors padėti, tačiau buvo sutrikęs. Ranekas buvo jo brolis, nes Nezė jį įsisūnijo, tačiau jam patiko Jondalaras, vaikinas jį užjautė, jautė jo sielvartą. Jis ir pats puoselėjo stiprius, nors ir neapibrėžtus jausmus gražuolei naujajai Liūto stovyklos narei. Be nepaaiškinamų nuraudimų ir fizinių pojūčių, kai atsidurdavo greta jos, jis jautė esąs panašus į ją, artimas. Atrodė, ji tokia pat sutrikusi, ir nežino, kaip suvaldyti situaciją. Ir jis dažnai pasijusdavo taip pat atsiradus naujų pokyčių ar kokių sunkumų.

Jondalaras giliai įkvėpė, išsitiesė ir ėjo toliau. Aila nusekė jį akimis ir matė, kaip nuėjęs prie Mamutos Jondalaras kažką jam padavė. Stebėjo, kaip vyrai persimeta keliais žodžiais, o tada Jondalaras išeina, paskubomis, jai nė žodžio nepasakęs. Ji jau buvo pametusi pokalbio giją. Kai Jondalaras išėjo, ji nuskubėjo prie Mamutos, neišgirdusi Raneko jai užduoto klausimo, nepastebėjusi trumpalaikio nusivylimo, šmėstelėjusio jo veide. Kad pridengtų savo nusiminimą, jis mestelėjo juokelį, kurio ji taip pat neišgirdo. Nezė, kuri jautė subtiliausias giliausių jo jausmų niuansus, pastebėjo skausmą jo akyse, o paskui pamatė, kaip jis ryžtingai sukanda dantis ir ištiesina pečius.

Ji norėjo jam patarti, pasidalyti savo patirtimi ir ilgus metus kauptą išmintimi, tačiau sulaikė liežuvį. „Jie patys turi susikurti savo likimus“, – pagalvojo.

Kadangi mamutojai gana ilgą laiką gyvendavo uždaroje patalpoje, jie privalėjo išmokti pakęsti, toleruoti vieni kitus. Žeminėje nebuvo tikro privatumo, išskyrus privatumą kiekvieno asmeninių minčių, ir visi labai rūpestingai stengėsi nesiskverbti į asmenines kito žmogaus mintis. Jie vengė uždavinėti asmeninius klausimus, neprašyti nekišo patarimų ir nesiūlė pagalbos, nesikišdavo į rietenas, nebent būtų to paprašyti arba rietenos tapdavo nekontroliuojamos ir virsdavo visų problema. Atvirkščiai, pamatę besivystant sudėtingą situaciją jie ramiai nusiteikdavo, kantriai bei pakančiai laukdavo, kol draugas ar bičiulis užsimanys aptarti nerimą, baimę ar neviltį. Jie nebuvo greiti kritikuoti ar labai kritiški, keldavo tik nedaugelį apribojimų asmens elgesiui, jei tai nežeisdavo arba rimtai netrikdydavo kitų. Žmonės pasirinkdavo tą problemos sprendimą, kuris pasiteisindavo ir patenkindavo visus. Jie su vienas kito sielomis elgėsi jautriai.

– Mamuta, – pradėjo Aila, o tada suvokė, kad tiksliai nežino, ką pasakyti. – A... Manau, dabar pats metas pagaminti vaistų nuo artrito.

– Neprieštarauju, – nusišypsojo senolis. – Jau seniai nebuvo tokios patogios žiemos. Jei nėra kitų priežasčių, džiaugiuosi, kad tu esi čia. Leisk, padėsiu šitą peilį, kurį išlošiau iš Jondalaro, ir atsiduosiu į tavo rankas.

– Išlošei peilį iš Jondalaro?

– Mudu su Krosija žaidėme kauliukais. Jis stebėjo ir atrodė susidomėjęs, taigi pakviečiau jį pažaisti. Jis pasakė, kad norėtų, tačiau neturi, ką statyti. Pasakiau, kad tol, kol turi savų įgūdžių, jis visada turi kažką pasiūlyti. Aš stačiau tikėdamasis išlošti ypatingą peilį, pagamintą tam tikru būdu. Jis pralošė. Turėtų geriau pagalvoti prieš lošdamas su tuo, kuris tarnauja, – sukikeno Mamuta. – Štai tas peilis.

Aila linktelėjo. Jo atsakymas patenkino jos smalsumą, tačiau ji troško, kad kas nors jai paaiškintų, kodėl Jondalaras nenori kalbėtis su ja. Grupė žmonių, kurie susižavėję apžiūrinėjo raudoną Ailos odą, išsiskirstė ir išėjo iš mamuto židinio, išskyrus Raidagą. Jis priėjo prie Ailos ir Mamutos. Stebėti, kaip ji gydo senąjį šamaną, vaikui buvo savotiška paguoda. Berniukas įsitaisė lovos pakylos kamputyje.

– Pirmiausia pagaminsiu karštą šuteklį, – tarė Aila ir mediniame dubenyje pradėjo maišyti sudėtines dalis.

Mamuta su Raidagu stebėjo ją matuojančią augalų dalis, maišančią, kaitinančią vandenį.

– Ką naudoji šutekliui? – pasiteiravo Mamuta.

– Nežinau, kaip jūsų kalba tie augalai vadinasi.

– Apibūdink juos man. Gal aš galėsiu tau pasakyti. Pažįstu keletą augalų, žinau kelis vaistus. Norėčiau šio to išmokti.

– Vienas augalas auga aukščiau kelių, – ėmė aiškinti Aila, rūpestingai prisimindama augalą. – Turi didelius lapus, ne skaisčiai žalius, tarsi būtų su dulkėmis. Lapai auga kartu su stiebu, paskui padidėja, po to smailėja ties galiuku. Po lapais minkšta, kaip kailis. Lapai geri daug kam, taip pat ir šaknys, ypač sulaužytiems kaulams.

– Taukė! Tai turi būti taukė. Kas dar yra tavo šuteklyje?

„Tai įdomu“, – pagalvojo jis.

– Kitas mažesnis, nesiekia kelių. Lapai kaip maži iečių antgaliai, kaip daro Vaimezas, tamsiai žali, blizgantys, žiemą lieka žali. Stiebai kyla nuo lapų, turi mažaus žiedelius, šviesius, maži raudoni taškeliai viduryje. Tinka tinimams, taip pat bėrimams, – kalbėjo Aila.

Mamuta papurtė galvą.

– Lapai lieka žali žiemą, dėmėti žiedai, nemanau, kad šitą pažįstu. Kodėl tiesiog nepavadinus dėmėtu žiemažaliu?

Aila linktelėjo.

– Ar nori sužinoti kitus augalus? – pasiteiravo ji.

– Taip, pirmyn. Apibūdink kitą.

– Didelis augalas, didesnis nei Talutas, beveik medis. Auga žemumose, prie upių. Tamsios purpurinės uogos lieka ant augalo net ir žiemą. Jaunus lapus tinka valgyti, dideli ir seni per stiprūs, galima susirgti. Džiovintos šaknys šuteklyje padeda nuo tinimo, taip pat uždegimų, ir nuo skausmo. Džiovintų uogų dedu į arbatą nuo artrito. Ar žinai pavadinimą?

– Ne, nemanau, tačiau jeigu tu pažįsti augalą, aš patenkintas, – patikino Mamuta. – Tavo vaistai nuo artrito man padeda, tu šauniai ruoši vaistus seniams.

– Krebas buvo senas. Jis šlubavo ir kentėjo artrito skausmus. Iš Izos išmokau, kaip jam padėti. Paskui padėjau kitiems gentyje, – Aila nutilo ir

pakėlė akis nuo mišinio. – Manau, Krosija taip pat kenčia nuo senatvinių skausmų. Noriu padėti. Manai, ji prieštaraus, Mamuta?

– Ji nemėgsta pripažinti amžiaus trūkumų. Jaunystėje buvo išdidi gražuolė, tačiau manau, kad tu neklysti. Pasiteirauk, ypač jei žinai būdą, kuris neįžeistų jos išdidumo. Dabar jai tik tiek beliko.

Aila linktelėjo. Kai pasiruošimai buvo baigti, Mamuta atitraukė drabužius.

– Kol tu ilsėsiesi su šutekliu, – tarė Aila, – turiu kito augalo šaknų miltelių. Noriu uždėti ant karštų anglių, tu pauostysi. Privers parkaituoti, gerai nuo skausmo. Tada, prieš miegą šįvakar, turiu naujo pavilgo sąnariams. Obuolių sultys ir aštri šaknis...

– Turi omenyje krienus? Tas šaknis Nezė vartoja maistui.

– Manau, taip, su obuolių sultimis ir Taluto buza. Oda sušils, ir viduje po oda taip pat sušils.

Mamuta nusijuokė,

– Kaip apskritai įkalbėjai Talutą leisti vartoti jo buzą iš išorės, o ne į vidų?

Aila nusišypsojo.

– Jam patinka magiški kito ryto vaistai. Pasakiau, kad visada jam jų paruošiu, – tarė ji, dėdama storą, klijingą, karštą gydomąjį kompresą ant geliančių senolio sąnarių. Jis patogiai atsigulė ant nugaros ir užsimerkė.

– Šita ranka atrodo gerai, – komentavo Aila, darbuodamasi prie rankos, kuri anksčiau buvo sulaužyta. – Man atrodo, lūžis buvo bjaurus.

– Tikrai bjaurus, – patvirtino Mamuta vėl atsimerkdamas. Jis dirstelėjo į Raidagą, kuris tyliai viską stebėjo. Mamuta nebuvo nieko pasakojęs apie savo patirtį kitiems, išskyrus Ailą. Jis patylėjo, tada apsisprendęs aštriai linktelėjo.

– Laikas sužinoti, Raidagai. Jaunystėje keliaudamas nukritau nuo uolos ir susilaužiau ranką. Buvau apsvaigęs ir galiausiai atklydau į plokščiagalvių... genties stovyklą. Kurį laiką ten gyvenau.

– Tai štai kodėl tu taip greitai perpratai signalus! – nusišypsojo Raidagas. – O aš maniau, kad tu labai sumanus.

– Aš ir esu sumanus, jaunuoli, – išsiviepė Mamuta, – todėl kelis jų ir atsiminiau, kai Aila man priminė.

Raidago šypsena išplatėjo. Išskyrus Nezę ir kitus liūto židinio šeimynykščius, jis mylėjo šiuos du žmones labiau už viską pasaulyje. Iki pasirodant Ailai berniukas niekada nebuvo toks laimingas. Pirmą kartą gyvenime jis galėjo kalbėti, žmonės jį suprasto, jis netgi galėjo priversti ką nors nusišypsoti. Jis stebėjo, kaip Aila slaugo Mamutą, ir netgi gebėjo pripažinti jos kruopštumą ir išmanymą. Kai Mamuta dirstelėjo į jo pusę, jis ženklais parodė:

– Aila yra gera gydytoja.

– Genties gydytojos yra labai prityrusios; ji mokėsi iš jų. Niekas nebūtų geriau sugydęs mano rankos. Oda buvo nubrozdinta, purvina, buvo atviras lūžis, išsikišęs styrojo kaulas. Atrodė kaip mėsos gabalas. Moteris, vardu Uba, išvalė žaizdą, viską sustatė į vietas, ir ranka netgi neištino, nesupūliavo, neatsirado uždegimo. Pasveikęs galėjau ta ranka kuo puikiausiai naudotis, ir tik šiais vėlesniais metais kartkartėmis juntu šiokį tokį skausmą. Aila mokėsi iš vaikaitės moters, kuri pagydė mano ranką. Man buvo pasakyta, kad ji laikoma geriausia, – pranešė Mamuta, stebėdamas Raidago reakciją. Berniukas atlaidžiai ir pašaipiai žvelgė į juos spėliodamas, kaip jie gali pažinoti tuos pačius žmones.

– Taip. Ir Iza buvo geriausia, kaip jos motina ir senelė, – tarė Aila, baigusi darbuotis. Ji nekreipė dėmesio į tylią senolio ir berniuko kalbą. Ji žinojo viską, ką žinojo jos motina, turėjo ir motinos, ir senelės prisiminimus.

Aila perkėlė kelis akmenis iš židinio arčiau Mamutos lovos, dviem pagaliukais sužėrė keletą gyvų anglių ir uždėjo juos ant akmenų. Tada ant anglių užbėrė į miltelius sutrintų oleandrų šaknų. Ji nuėjo atnešti Mamutai apklotų, kad išlaikytų šilumą. Jai bekamšant apklotus jis pasirėmė ant vienos alkūnės ir atidžiai į ją pažvelgė.

– Genties žmonės skiriasi taip, kad kiti to nė nesuvokia. Ne tai svarbu, kad jie nekalba ar kad jų kalbėjimo būdas yra kitoks. Esmė ta, kad truputį skiriasi jų mąstysena. Jei Uba, moteris, kuri manimi pasirūpino, buvo tavo Izos senelė, ir ji iš savo motinos ir senelės išmoko prisiminimų, kaip tu išmokai, Aila? Tu neturi genties prisiminimų, – Mamuta pastebėjo, kaip Aila sutrikusi išraudo, tylomis iš nuostabos aiktelėjo, paskui įsmeigė akis į žemę. – Ar turi?

Aila vėl pakėlė akis į Mamutą, paskui nudelbė jas žemyn.

– Ne. Aš neturiu genties prisiminimų, – tarė ji.

– Bet?..

Aila vėl dirstelėjo į jį.

– Ką nori pasakyti? – pasiteiravo ji. Ji atrodė sunerimusi, kone išsigandusi. Ji vėl nudelbė akis.

– Tu neturi genties prisiminimų, bet... kažką turi, tiesa? Kažką iš genties?

Aila laikė nuleidusi galvą. Iš kur jis žino? Ji niekada niekam nesakė, netgi Jondalarui. Sunkiai netgi pati sau tai pripažino, tačiau po to niekada nebebuvo visiškai tokia pati. Buvo laikai, kai tai prasidėjo...

– Ar tai turi ką nors bendra su tavo kaip gydytojos įgūdžiais? – pasiteiravo Mamuta.

Ji dirstelėjo ir papurtė galvą.

– Ne, – o akimis meldė jo patikėti. – Iza mane mokė. Buvau dar maža, tikriausiai mažesnė nei dabar Rugija, kai ji pradėjo mane mokyti. Iza suprato, kad aš neturiu prisiminimų, tačiau ji skatino mane prisiminti, liepdavo tol kartoti, kol nieko nebepamiršdavau. Ji buvo labai kantri. Kai kurie žmonės jai sakė, kad kvaila mane mokyti. Negaliu prisiminti... esu per daug kvaila. Ji pasakė jiems: „Ne, ji paprasčiausiai kitokia." Aš nenorėjau būti kitokia. Verčiau save prisiminti. Sakiau sau, vis kartojau, net kai Iza manęs nemokė. Mokiausi prisiminti, saviškai. Paskui įgudau mokytis greitai, kad jie negalvotų, jog esu kvaila.

Raidago akys buvo didelės ir suapvalėjusios. Labiau nei bet kas kitas jis suprato, kaip ji jautėsi, tačiau jis nepažinojo nė vieno žmogaus, kuris būtų taip pat jautęsis. Ypač tokio žmogaus kaip Aila.

Mamuta dirstelėjo į ją apstulbęs.

– Taigi tu įsiminei Izos genties prisiminimus. Nemenkas pasiekimas. Juk jie nusitęsia per kartų kartas, tiesa?

Dabar Raidagas klausėsi atidžiai, jausdamas kažką labai svarbaus sau pačiam.

– Taip, – patikino Aila, – tačiau aš neišmokau visų prisiminimų. Iza negalėjo manęs išmokyti visko, ką ji žinojo. Ji man sakė, kad ji nė pati nesuvokia, kiek žino, tačiau ji mokė mane, kaip mokytis. Kaip išbandyti, kaip

atsargiai išmėginti. Paskui, kai paaugau, ji pasakė, kad aš esu jos duktė, jos linijos gydytoja. Paklausiau, kaip aš galiu priklausyti jos linijai? Juk nesu tikra jos duktė. Netgi nepriklausau genčiai, neturiu prisiminimų. Tada ji man pasakė, kad aš turiu šį tą dar, kažką tokį pat puikų kaip prisiminimai, gal net geresnį. Iza galvojo, kad aš esu gimusi gydytojų linijoje kitų, geriausioje linijoje, kaip kad jos linija buvo geriausia. Štai kodėl aš esu jos linijos gydytoja. Ji sakė, kad vieną dieną aš būsiu geriausia.

– Ar numanai, ką ji turėjo omeny? Ar žinai, ką tu turi? – pasiteiravo Mamuta.

– Taip, manau, taip. Kai kam nors negerai, aš suprantu, kas negerai. Matau, kokios akys, kokios spalvos veidas, koks kvėpavimo kvapas. Pagalvoju apie tai, kartais suprantu vos pažiūrėjusi, kitais kartais žinau, ko paklausti. Tada paruošiu vaistų, kurie padeda. Ne visada tų pačių vaistų. Kartais išbandau naujus vaistus, kaip kad buza artrito pavilguose.

– Tavoji Iza tikriausiai buvo teisi. Šią dovaną turi geriausi gydytojai, – pastebėjo Mamuta, o paskui jam toptelėjo viena mintis, ir jis tęsė: – Pastebėjau vieną skirtumą tarp tavęs ir gydytojų, kuriuos pažįstu, Aila. Tu naudoji augalinius vaistus ir kitus gydymo būdus, kad gydytum. Mamutojų gydytojai taip pat kviečiasi į pagalbą dvasias.

– Aš nepažįstu dvasių pasaulio. Gentyje jį pažinojo tik šamanas. Kai Izai prireikdavo dvasių pagalbos, ji prašydavo Krebo.

Mamutas įdėmiai pažvelgė į jaunosios moters akis.

– Aila, ar norėtum sulaukti dvasių pasaulio pagalbos?

– Taip, tačiau nėra šamano, kurio galėčiau paprašyti.

– Tau nereikia nieko prašyti, gali pati būti šamanė.

– Aš? Šamanė? Aš esu moteris. Genties moteris negali būti šamanė, – tarė Aila pasiūlymo apstulbinta.

– Tu nesi genties moteris. Tu esi Aila iš mamutojų. Esi mamuto židinio duktė. Geriausi mamutojų gydytojai išmano dvasių sferą. Tu esi gera gydytoja, Aila, tačiau kaip tu gali būti geriausia, jei negalėsi paprašyti dvasių pasaulio pagalbos?

Aila pajuto, kaip į skrandį įsimeta didelis nerimo gniutulas. Ji buvo gydytoja, gera gydytoja, ir Iza pažadėjo, kad vieną dieną bus geriausia. Dabar

Mamuta tvirtina, kad ji negali būti geriausia be dvasių pagalbos. Tikriausiai jis teisus. Juk Iza visada prašydavo Krebo pagalbos.

– Aš nepažįstu dvasių pasaulio, Mamuta, – tarė Aila desperatiškai, kone panikuodama.

Mamuta palinko arčiau moters jausdamas, jog atėjo tinkama akimirka, ir iš kažkokio vidinio šaltinio sėmėsi jėgų stengdamasis ją priversti persigalvoti.

– Pažįsti, – pasakė valdingu tonu, – argi ne, Aila?

Jos akys išsiplėtė iš baimės.

– Aš nenoriu pažinti dvasių pasaulio! – suriko ji.

– Tu tik bijaisi šito pasaulio, nes jo nesupranti. Galiu padėti tau suprasti. Galiu tau padėti juo pasinaudoti. Tu gimei prie mamuto židinio, gimei Motinos paslaptims, nesvarbu, kur gimei ir kur nukeliausi. Negali išsisukti, tavęs tai laukia, tai tavęs ieško. Tu negali to išvengti, tačiau mokėdama ir suprasdama galėsi tai suvaldyti. Gali priversti paslaptis tau tarnauti, Aila. Negali kovoti su savo likimu, o tau lemta tarnauti Motinai.

– Aš gydytoja, toks mano likimas.

– Taip, toks tavo likimas – būti gydytoja. Tai ir reiškia tarnauti Motinai, ir vieną dieną tu gali būti pašaukta tarnauti kitokiu būdu. Turi būti pasiruošusi. Aila, tu nori būti geriausia gydytoja, tiesa? Netgi tu supranti, kad kai kurių ligų vien vaistais ir procedūromis neišgydysi. Kaip gydysi tokį, kuris daugiau nebenori gyventi? Ką vaistai duoda tam, kuriam reikia atsigauti nuo rimto nelaimingo atsitikimo? Kai kas nors miršta, kokių vaistų duosi pasilikusiesiems?

Aila suraukė kaktą. Jei kas nors būtų žinojęs, ką jai daryti, kai mirė Iza, gal jai nebūtų pasibaigęs pienas ir nebūtų reikėję atiduoti sūnaus žindyti kitoms moterims. Ar ji žinotų, ką daryti, jei šitaip nutiktų kam nors, ką ji slaugys? Ar žinios apie dvasių pasaulį padėtų jai suprasti, ką daryti?

Raidagas stebėjo įtemptą sceną suprasdamas, kad akimirkai buvo pamirštas. Jis bijojo pajudėti, bijojo, kad atitrauks juos nuo kažko labai svarbaus. Vaikas nesuprato, kas tai yra.

– Aila, kas yra ta tavo baimė? Kas nutiko, kad tu nusisukai? Papasakok, – paprašė Mamuta šiltu įtikinėjančiu balsu.

Aila staiga atsistojo. Ji paėmė šiltus kailius ir apkamšė senąjį šamaną.

– Reikia pridengti, laikyti šilumą, kad šuteklis veiktų, – pasakė ji, akivaizdžiai suglumusi ir nusiminusi. Mamuta gulėjo ant nugaros, leido jai užbaigti gydymą neprieštaraudamas, suvokdamas, kad jai reikia laiko. Ji ėmė vaikštinėti aplinkui, atrodė susinervinusi ir susijaudinusi, klydinėjančiu žvilgsniu stebeilijo į erdvę ar kažkokią vidinę sceną. Staiga ji atsisuko į senolį.

– Aš nenorėjau! – pareiškė ji.

– Ko tu nenorėjai padaryti? – paklausė Mamuta.

– Eiti į urvą... pamatyti šamanus.

– Kada tu patekai į urvą, Aila? – Mamuta žinojo, kad moterims draudžiama dalyvauti genties ritualuose. Ji tikriausiai padarė kažką, ko neturėjo daryti, sulaužė kažkokį tabu.

– Genties susirinkime.

– Tu ėjai į genties susirinkimą? Jie šaukia susirinkimą kartą per septynerius metus, tiesa?

Aila linktelėjo.

– Prieš kiek laiko buvo susirinkimas?

Ji turėjo sustoti, pagalvoti, ir susitelkimas kiek praskaidrino jos mintis.

– Tada ką tik buvo gimęs Durkas, pavasarį. Kitą vasarą bus septyneri metai! Kitą vasarą bus genties susirinkimas. Gentis eis į susirinkimą, parsives Urą. Ura ir Durkas susiporuos. Mano sūnus greitai bus vyras!

– Ar tai tiesa, Aila? Jis bus tik septynerių metų, kai susiporuos? Tavo sūnus taps vyru toks jaunas? – netikėjo Mamuta.

– Ne, ne toks jaunas. Gal po trejų, gal po ketverių metų. Jis... kaip Druvezas. Dar ne vyras. Uros motina klausė manęs dėl Durko, dėl Uros. Ji taip pat yra mišrių dvasių vaikas. Ura gyvens su Brunu ir Ebra. Kai Durkas su Ura bus pakankamai dideli, susijungs.

Raidagas žiūrėjo į Ailą negalėdamas patikėti. Jis nevisiškai suprato visas potekstes, tačiau vienas dalykas atrodė aiškus. Ji turi sūnų, mišrų, kaip ir jis, kuris gyvena su gentimi!

– Kas nutiko genties susirinkime prieš septynerius metus, Aila? – teiravosi Mamuta nenorėdamas pasiduoti. Atrodė, kad jis tuoj tuoj gaus Ailos sutikimą mokytis, nors ji ir atskleidė kelias intriguojančias temas, apie

kurias jis norėtų paklausinėti. Jis buvo įsitikinęs, kad tai ne tik svarbu, kad tai būtina jos pačios labui.

Aila su skausminga išraiška užmerkė akis.

– Iza buvo per daug ligota, kad eitų. Ji pasakė Brunui, kad aš gydytoja. Brunas atliko apeigas. Ji pamokė mane, kaip sukramtyti šaknį ir pagaminti šamanams gėrimo. Tik kalbėjo, negalėjo parodyti. Tai pernelyg... šventa, kad gamintum mokymuisi. Šamanai genties susirinkime manęs nenorėjo, aš ne iš genties. Niekas daugiau nemokėjo pagaminti to gėrimo, tik Izos linija. Galiausiai jie sutiko. Iza sakė man nenuryti sulčių, kai kramtau, tik išspjauti į dubenėlį. O aš truputį nurijau. Vėliau aš sutrikau, įėjau į urvą, sekiau paskui laužus, radau šamanus. Jie manęs nematė, tačiau Krebas žinojo.

Ji vėl ėmė jaudintis, žingsniuoti pirmyn ir atgal.

– Tamsu, kaip gili skylė, aš krintu žemyn, – ji susigūžė, ėmė trinti rankas, tarsi šaltų. – Tada atėjo Krebas, kaip tu, Mamuta. Jis... jis... pasiėmė mane kartu.

Tada ji nutilo, tik vaikštinėjo. Galiausiai sustojo ir vėl prakalbo.

– Vėliau Krebas buvo labai piktas ir nelaimingas. Ir aš pasidariau... kitokia. Niekada nesakiau, tačiau kartais galvoju, kad eisiu ten atgal ir man... baisu.

Mamuta laukė. Jis šiek tiek numanė, ką ji išgyveno. Jis irgi buvo įleistas į genties apeigas. Jie tam tikrus augalus naudojo ypatingais būdais, ir jis patyrė kažką nesuvokiamo. Jis vėliau ne kartą bandė, tačiau niekada nesugebėjo atkartoti to potyrio, netgi tapęs Mamuta. Jis jau ketino kažką pasakyti, kai Aila vėl prabilo:

– Kartais noriu išmesti tą šaknį, bet Iza sakė, kad ji šventa.

Akimirką užtruko, kol šamanas suprato Ailos žodžių prasmę. Viską suvokęs jis liko toks sukrėstas, kad kone pašoko.

– Ar sakai, kad turi tą šaknį su savimi? – pasiteiravo jis sunkiai suvaldydamas jaudulį.

– Išeidama pasiėmiau vaistų krepšelį. Šaknis yra vaistų krepšelyje, specialiame raudoname maišelyje.

– Ar ji vis dar gera? Sakei, kad praėjo jau daugiau nei treji metai, kai tu išėjai. Ar per tą laiką ji neprarado galios?

– Ne, ji paruošta ypatingu būdu. Džiovinta laikosi labai ilgai. Ilgus metus.

– Aila, – pradėjo Mamuta, stengdamasis teisingai sudėlioti žodžius, – galbūt labai pasisekė, kad ją tebeturi. Žinai, geriausias būdas įveikti baimę yra stoti jos akivaizdon. Gal norėtum paruošti tos šaknies vėl? Tik sau ir man?

Aila nuo tos minties sudrebėjo.

– Nežinau, Mamuta. Aš nenoriu, bijau.

– Ne dabar pat, – tarė jis. – Tik tada, kai kiek pasimokysi ir būsi tam pasiruošusi. Turėtų būti ypatingos apeigos, labai reikšmingos ir prasmingos. Galbūt pavasario, naujos gyvybės pradžios šventėje, – jis pamatė, kad ji vėl dreba. – Viskas priklauso tik nuo tavęs, neturi nuspręsti dabar. Vieno teprašau – leisk man pradėti mokymą ir pasiruošimą. Kai ateis pavasaris, jei nesijausi pasiruošusi, galėsi pasakyti „ne“.

– Kas yra mokymas? – pasiteiravo Aila.

– Pirmiausia norėčiau, kad išmoktum tam tikrų dainų ir giesmių, kaip naudotis mamuto kaukole. Paskui aiškinsimės tam tikrų ženklų ir simbolių reikšmes.

Raidagas stebėjo, kaip ji susiraukia ir užsimerkia. Jis vylėsi, kad ji sutiks. Jis ką tik sužinojo apie savo motinos žmones daugiau nei bet kada, tačiau norėjo sužinoti dar daugiau. Jei Mamuta ir Aila planuoja ceremoniją su genties ritualais, jis buvo tikras, kad viską sužinos.

Kai Aila atsimerkė, jos akyse buvo matyti nerimas. Ji sunkiai nurijo seiles, tada linktelėjo.

– Taip, Mamuta. Pamėginsiu atsigręžti į dvasių pasaulio baimę, jei tu man padėsi.

Atsigulęs Mamuta nepastebėjo, kaip Aila suspaudė mažą dekoruotą krepšelį, kurį turėjo pasirišusi po kaklu.

21

– Hu! Hu! Hu! Tai yra trys! – sušuko Krosija ir suktai sukikeno skaičiuodama diskus pažymėtąja puse į viršų, kuriuos sugavo sekliu pintu dubenėliu.

– Vėl tavo eilė, – pasakė Nezė. Jos sėdėjo ant grindų šalia apskritos iškasos sausoje lioso dirvoje, kurią Talutas naudojo medžioklės žemėlapiams braižyti. – Tu dar turi septynis ėjimus. Statau dar du, – ji nubrėžė dar dvi linijas ant išlyginto braižymo duobės paviršiaus.

Krosija paėmė pintą dubenėlį ir sukratė septynis nedidelius mamuto ilčių diskelius. Diskai, truputį išsigaubę, kad siūbuotų padėti ant plokščio paviršiaus, iš vienos pusės buvo lygūs, kita pusė buvo išraižyta linijomis ir nuspalvinta. Laikydama platų, seklų dubenėlį prie žemės, Krosija sviedė diskelius į orą. Tada, sumaniai jį judindama po raudonkraštį demblį, kuris žymėjo žaidimo teritorijos ribas, ji sugavo diskus į dubenėlį. Šį kartą keturi diskai sukrito žymėtąja puse į viršų ir tik trys buvo lygūs.

– Tik pažiūrėk! Keturi! Tik tris reikia išmesti. Statau dar penkis.

Aila, sėdėdama ant demblio netoliese, iš medinio puodelio gurkšnojo arbatą ir stebėjo, kaip senoji moteris dubenėlyje supurto diskelius. Krosija juos dar kartą išmetė ir dar kartą sugavo. Šį kartą penki diskai buvo atsisukę žymėtąja puse.

– Laimėjau! Ar nori dar pabandyti, Neze?

– Na, gal dar vieną kartą, – tarė Nezė, siekdama pinto dubenėlio ir jį purtydama. Ji sviedė diskus į orą ir sugaudė juos į plokščią dubenėlį

– Juodoji akis! – sušuko Krosija, rodydama į diską, kuris atsisuko puse, visa nudažyta juodai. – Tu pralaimėjai! Tai reiškia, kad esi skolinga man dvylika. Ar nori dar kartą sužaisti?

– Ne, tau šiandien pernelyg sekasi, – stodamasi pastebėjo Nezė.

– O kaip tu, Aila? – pasiūlė Krosija. – Gal nori pažaisti?

– Man ne itin sekasi žaisti, – tarė Aila. – Kartais pagaunu ne visus diskelius.

Vis stiprėjant ilgos žiemos šalčiams, Aila ne kartą stebėjo lošimą. Ji pati žaidė mažai, ir tai tik praktikuodamasi. Ji žinojo, kad Krosija yra rimta lošėja, kuri nežaidžia dėl treniruočių ir nebūna labai kantri su žaidimo neišmanančiais ar neryžtingais žaidėjais.

– Gerai, tai gal tada kauliukais? Kad jais žaistum, nereikia jokių įgūdžių.

– Žaisčiau, bet nežinau, ką statyti, – tarė Aila.

– Mudvi su Neze žaidžiame iš žymių, atsiskaitome vėliau.

– Ar dabar, ar vėliau, nežinau, iš ko žaisti.

– Tikrai turi ką nors, iš ko galėtum žaisti, – tarė Krosija kažkaip nekantraudama leistis į žaidimą. – Ką nors vertinga.

– O tu statysi ką nors panašios vertės?

Senoji atžagariai linktelėjo.

– Žinoma.

Aila galvojo.

– Galbūt... kailiai, oda arba kas nors jau padaryto. Palauk! Man regis, šį tą sugalvojau. Jondalaras žaidė su Mamuta ir statė įgūdžius. Kai pralaimėjo, Jondalaras gamino ypatingą peilį. Ar patirtį galima statyti, Krosija?

– Kodėl gi ne? – nesiginčijo toji. – Pažymėsiu štai čia, – Krosija plokščiąja piešimo peilio puse išlygino žemę. Moteris nuo žemės paėmė du daiktus ir iškėlė, po vieną abiejose rankose. – Žaidimui skaičiuosime tris žymes. Jei atspėsi teisingai, gausi žymę. Jei neatspėsi, žymę gausiu aš. Pirmoji, surinkusi tris, laimi.

Aila dirstelėjo į du avijaučių kanopų kaulus, kuriuos laikė Krosija, – vieną išdažytą raudonomis ir juodomis linijomis, kitą lygų.

– Aš turėčiau paimti lygųjį, teisingai? – pasiteiravo ji.

– Teisingai, – atsakė Krosija klastingai žvilgančiomis akimis. – Pasiruošusi?

Ji patrynė abu delnus su kauliukais viduje, tačiau žiūrėjo į Jondalarą, su Danugu sėdintį titnago apdirbimo teritorijoje.

– Ar jis tikrai toks geras, kaip pasakojama? – pasiteiravo ji, linktelėjusi galva jo pusėn.

Aila dirstelėjo link vyriškio, šviesią galvą palenkusio prie raudonplaukio berniuko. Kai atsisuko, Krosija abi rankas laikė už nugaros.

– Taip, Jondalaras geras, – atsakė ji.

„Ar Krosija specialiai pabandė nukreipti mano dėmesį kažkur kitur, mane išblaškyti?“ – smalsavo Aila. Ji atidžiai dirstelėjo į moterį, pastebėjo truputį pakeltus pečius, tai, kaip ji laiko galvą, veido išraišką.

Krosija ištiesė rankas į priekį ir laikė jas ištiesusi, abi sugniaužtas į kumštį. Viename iš jų buvo kaulas. Aila tyrinėjo raukšlėtą veidą, kuris pasidarė lygus ir neišraiškingas, ir pabalusiais krumpliais, artrito išsukiotas senas rankas. Ar tikrai viena ranka vos vos arčiau krūtinės? Aila išsirinko kitą.

– Pralaimėjai! – paskelbė Krosija ir atgniaužusi delną parodė kaulą, pažymėtą raudonai ir juodai. Piešimo duobėje ji nubrėžė trumpą žymę.

– Pasiruošusi vėl mėginti?

– Taip, – nesiginčijo Aila.

Šį kartą Krosija pradėjo panosėje niūniuoti, kartu tarp delnų trindama kaulus. Ji užsimerkė, paskui įsmeigė akis į lubas ir spoksojo, tarsi pamačiusi ką įdomaus prie dūmų angos. Aila gundėsi pakelti akis ir pažiūrėti, kas ten tokio stulbinamo, ir pradėjo sekti Krosijos žvilgsnį. Paskui prisiminusi suktą triuką, kuris jau buvo panaudotas jos dėmesiui atitraukti, ji greitai dirstelėjo atgal, kaip tik laiku, kad pamatytų, kaip suktoji sena moteris žvilgtelėjo į savo delnus traukdama rankas iš už nugaros. Išmoninga šykščios pagarbos šypsena šmėstelėjo sename veide. Stebint jos pečių ir rankų raumenų judesius buvo aišku, kad ji judina paslėptas plaštakas. Ar Krosija galvoja, kad Aila pastebėjo vieną iš kauliukų ir sukeičia juos vietomis? Ar senoji tik nori, kad ji taip galvotų?

„Šiame žaidime slypi šis tas daugiau, ne vien spėliojimas“, – pagalvojo Aila. Žaisti tapo įdomiau, nei stebėti. Krosija vėl ištiesė kumščius. Aila atidžiai į ją žvelgė. Viena vertus, spoksoti buvo nemandagu, ir ji nenorėjo, kad Krosija žinotų, ko ji ieško. Buvo sunku ką nors suprasti, nes senoji buvo prityrusi lošėja, tačiau atrodė, kad vienas petys per dalelę aukščiau arba kita ranka šį kartą truputį atitraukta. Aila pasirinko tą ranką, kurią, jos manymu, Krosija norėjo, kad ji pasirinktų. Neatspėjo.

– Ha! Tu ir vėl pralaimėjai! – džiaugsmingai sušuko Krosija, paskui greitai pridūrė: – Pasiruošusi?

Dar Ailai nespėjus pritariamai linktelėti Krosija užkišo rankas už nugaros, toliau nuo Ailos, tačiau šįkart palinko pirmyn. Aila šypsojosi. Senoji nuolat kažką kaitaliojo, mėgino susilaikyti nuo bet kokio kūno signalo. Aila pasirinko ranką, kurioje, jos manymu, buvo kaulas, ir buvo apdovanota žyme piešimo dauboje. Kitą kartą Krosija pakeitė padėtį, nuleido rankas, ir Aila atspėjo neteisingai.

– Jau trys! Aš laimėjau. Na, vienu vieninteliu žaidimu savo sėkmės neišbandysi. Ar nori dar kartą sužaisti? – pasiteiravo Krosija.

– Taip, norėčiau dar kartą sužaisti, – tarė Aila.

Krosija nusišypsojo, tačiau, kai Aila atspėjo du kartus iš eilės, jos išraiška pasidarė nebe tokia maloni. Trečią kartą ji jau susiraukusi trynė avijaučio kanopų kauliukus.

– Tik pažiūrėk! Kas ten? – tarstelėjo Krosija, rodydama smakru, akivaizdžiai bandydama išblaškyti jaunąją moterį. Aila dirstelėjo, o kai atsigręžė, senoji vėl šypsojosi. Jaunoji moteris užtruko, kol pasirinko ranką, nors nusprendė greitai. Ji nenorėjo, kad Krosija pernelyg nusimintų, tačiau ji išmoko atpažinti nesąmoningus kūno signalus, kuriuos moteris siuntė žaisdama žaidimą, ir žinojo, kurioje rankoje slepiasi bespalvis kauliukas. Tai buvo taip aišku, tarsi Krosija jai būtų pati pasakiusi.

Krosijai nebūtų patikę sužinojus, kad ji taip lengvai išsiduoda. O Aila turėjo neįprastą pranašumą. Ji buvo taip įpratusi stebėti ir interpretuoti subtiliausias pozos ir veido išraiškos smulkmenas, kad darė tai kone instinktyviai. Tai buvo esminė genties kalbos dalis, kuri perdavė reikšmės niuansus ir atspalvius. Ji pastebėjo, kad kūno judesiai ir pozos taip pat turi reikšmę šiems žmonėms, nors jie pirmiausia bendrauja verbaliniais garsais.

Aila taip smarkiai stengėsi išmokti šnekamąją naujųjų žmonių kalbą, kad iš tikrųjų nė nesistengė suprasti jų pasąmoningos neišsakomos kalbos. Dabar, kai gana pakenčiamai, tegu ir nelabai tiksliai, kalbėjo, galėjo išplėsti bendravimą pasitelkdama įgūdžius, kurie paprastai nelaikomi kalbėjimo dalimi. Žaidimas, kurį jos žaidė su Krosija, leido jai suvokti, kiek daug ji galėtų sužinoti apie mamutojus taikydama žinias ir įžvalgas, kurių

išmoko iš genties. Jeigu genties nariai negalėjo meluoti, nes kūno kalbos nenuslėpsi, tie, kurie buvo žinomi kaip „kiti“, dar menkiau gebėjo nuo jos ką nors nuslėpti. Jie net nesuvokė, kad kalba. Ji dar negalėjo visiškai interpretuoti kitų kūno signalų, tačiau... mokėsi.

Aila vėl teisingai atspėjo, ir suirzusi Krosija pažymėjo Ailai trečią liniją.

– Sėkmė dabar tavo pusėje, – tarė ji. – Kadangi aš laimėjau vieną žaidimą, o tu laimėjai kitą žaidimą, mes galime kuo ramiausiai skelbti lygiąsias ir pamiršti lažybas.

– Ne, – paprieštaravo Aila. – Lažinomės iš įgūdžių. Tu laimėjai mano įgūdžius. Mano įgūdžiai yra medicina. Aš tau jų suteiksiu. Aš noriu tavo įgūdžių.

– Kokių įgūdžių? – nustebo Krosija. – Įgūdžių lošti? Šiomis dienomis man šitai geriausiai sekasi, o tu mane jau įveikei. Ko iš manęs nori?

– Ne, ne lošimo. Noriu pagaminti baltą odą, – pasakė Aila.

Krosija nustebusi išsižiojo.

– Baltą odą?

– Baltą odą kaip tunikos, kurią vilkėjai per įdukrinimą.

– Jau metų metus nedažiau baltai odos, – prisipažino Krosija.

– Ar gali tai padaryti? – pasitikslino Aila.

– Taip, – Krosijos žvilgsnis sušvelnėjo ir nutolo. – Išmokau dar visai maža iš savo motinos. Vienu metu gervių židiniui tai buvo šventa, bent jau taip pasakoja legendos. Niekas daugiau negalėjo jos dėvėti... – senosios moters žvilgsnis vėl sugriežtėjo. – Tik tai buvo prieš gervių židiniui šitaip prarandant pagarbą, kad netgi nuotakos išpirka tėra lyg išmalda, – ji griežtai nužvelgė jaunąją moterį. – O kam tau baltos odos?

– Ji graži, – atsakė Aila, ir Krosijos žvilgsnis vėl nevalingai sušvelnėjo. – Ir kai kam balta dar yra šventa, – baigė ji, nudelbusi žvilgsnį į savo rankas. – Noriu pasiūti ypatingą tuniką, tokią, kokia man patiktų. Ypatingą baltą tuniką.

Aila nepastebėjo, kaip Krosija dirstelėjo Jondalaro link, kuris kaip tik tuo metu į jas žiūrėjo. Jis tarsi sutrikęs greitai nusigręžė. Senoji moteris pakraipė galvą žvelgdama į jaunąją moterį, kuri tebesėdėjo palenkusi galvą.

– O ką už tai gausiu? – pasiteiravo Krosija.

– Pamokysi mane? – Aila pakėlė akis ir nusišypsojo. Ji pastebėjo sužibant godulį senose akyse, tačiau ir blykstelint kažką dar. Kažką labiau nutolusio ir švelnesnio. – Padarysiu tau vaistų nuo artrito, – tarė ji. – Kaip Mamutai.

– Kas sako, kad man jų reikia, – kirto Krosija. – Aš nė iš tolo ne tokia sena kaip jis.

– Ne, Krosija, tu nė iš tolo nesena, tačiau tau skauda. Nesakai, kad tau skauda, skundiesi kitkuo, tačiau aš suprantu, nes esu gydytoja. Vaistai negali išgydyti geliančių kaulų ir sąnarių, niekas negalės tos ligos išvaryti, tačiau galiu padaryti, kad pasijustum geriau. Po karšto šuteklio bus lengviau judėti ir pasilenkti, padarysiu vaistų nuo skausmo, vienus rytais vartoti, kitus – kitu metu, – aiškino Aila. Tada pajutusi, kad moteriai reikia kažkaip išsaugoti orumą, pridūrė: – Privalau tau padaryti vaistų, kad atsiskaityčiau už lažybas. Tokia mano patirtis.

– Na, tikriausiai turėčiau leisti tau išmokėti tavo skolą, – nusileido Krosija. – Noriu dar vieno dalyko.

– Ko? Padarysiu, jei galėsiu.

– Norėčiau daugiau to švelnaus balto tepalo, nuo kurio sena išsausėjusi oda taip suminkštėja ir... atjaunėja, – tyliai tarė ji. Tada atsitiesė ir mestelėjo: – Žiemą mano oda visada suskeldėja.

Aila nusišypsojo.

– Pagaminsiu. Pasakyk, kokia oda tinkamiausia balinti, o aš pasiteirausiu Nezės, ko yra šaltuose kambariuose.

– Elnių oda. Šiaurinių elnių irgi tinka, nors ją geriau naudoti kaip kailį, dėl šilumos. Tiktų bet kokių elnių: tauriųjų, vapičių, didžiaragių. O prieš einant odos reikėtų šio to dar.

– Ko?

– Reikėtų pradėti kaupti savo skystį.

– Mano skystį?

– Kai šlapiniesi. Ne tik savo, ir kitų, nors savas tinka geriausiai. Pradėk kaupti jau dabar, dar nepradėjusi atitirpinti odos. Jį reikės kurį laiką palaikyti šiltai, – aiškino Krosija.

– Paprastai šlapinuosi už užuolaidos į krepšį su mamutų mėšlu ir pelenais. Paskui išpilu.

– Į krepšį negerai. Išsaugok mamuto kaukolės kriauklėje ar tankiame krepšyje. Kame nors, kas neprateka.

– O kam reikalingas šlapimas?

Krosija nutilo ir žvilgsniu vertino jaunąją moterį prieš atsakydama.

– Aš nejaunėju, – galiausiai pasakė ji, – ir neturiu nieko, išskyrus Fraliją... Jau nebe. Paprastai moterys perduoda savo įgūdžius vaikams ir anūkams, tačiau Fralija neturi laiko ir ne itin domisi odos apdirbimu – jai patinka siuvimas ir karoliukai, o dukterų ji neturi. Jos sūnūs... Na, jie maži. Kas žino? Mano motina perdavė man žinias, ir aš turėčiau jas... kam nors perduoti. Tai odos išdirbimas – sunkus darbas, tačiau mačiau tavo odas. Netgi kailiuose ir odoje, kuriuos tu atsigabenai, matyti įgūdžiai, atidumas, o to būtinai reikia norint pagaminti baltą odą. Jau daugelį metų net negalvojau apie jos dažymą, niekas daugiau neparodė susidomėjimo, o tu paprašei. Todėl tau papasakosiu.

Moteris pasilenkė į priekį ir suspaudė Ailos ranką.

– Baltos odos paslaptis yra tavo šlapimas. Tau gali pasirodyti keista, tačiau tai tiesa. Kurį laiką paliktas šiltoje vietoje jis pasikeičia. Tada, jei jame mirkai odas, visi likę gumulėliai ir riebalai atsiskiria, taip pat išnyksta ir visos riebalų dėmės. Plaukai atsiskiria greičiau, oda lėčiau trūnija ir išlieka minkšta netgi neaprūkyta, todėl neįgaus gelsvai rudo ar rudo atspalvio. Tiesą sakant, šlapimas ir išbalina odą, ne iki tikro baltumo, tačiau netoli to. Paskui, odą kelis kartus išplovus, išgręžus ir sausai apdirbus, jau galima dažyti baltai.

Krosija nebūtų galėjusi paaiškinti, kad šlapalas, kuris yra pagrindinė sudedamoji šlapimo dalis, šilumoje suyra ir virsta amoniaku. Ji tik žinojo, kad jeigu šlapimui leidi pasenti, jis tampa kažkuo kitu. Kažkuo, kas vienu metu ištirpdo riebalus ir veikia kaip baliklis, ir to paties proceso metu padeda išsaugoti odą nuo bakterinio irimo. Ji nežinojo, kodėl tai vyksta, nevadino skysčio amoniaku – ji tik žinojo, kaip jis veikia.

– Kreida... Ar turime kreidos? – pasiteiravo Krosija.

– Vaimezas turi. Jis sakė, kad titnagas, kurį ką tik atsigabeno, kilęs iš kalkių uolos, ir jis dar turi kelis kreida padengtus akmenis.

– Kodėl klausinėjai Vaimezo apie kreidą? Iš kur žinojai, kad sutiksiu tau parodyti? – įtariai pasiteiravo Krosija.

– Nežinojau. Jau seniai norėjau pasiūti baltą tuniką. Jei nebūtum man papasakojusi, būčiau mėginusi pati, tačiau nė nenutuokiau apie šlapimo saugojimą, nė nebūčiau apie tai pagalvojusi. Labai džiaugiuosi, kad parodysi man, kaip viską atlikti tinkamai, – atsakė Aila.

– Hmm, – tepasakė Krosija, įtikinta Ailos paaiškinimo, tačiau vis dar nenorėdama to pripažinti. – Tik pasistenk pagaminti to švelnaus balto tepalo, – dar pridūrė ji. – Ir padaryk šiek tiek to, ko reiks odai apdirbti. Manau, būtų neblogai sumaišyti su kreida.

Aila patraukė užuolaidą ir pažvelgė į lauką. Vėlyvos popietės vėjas aimanavo ir raudojo niūrią graudulingą melodiją – tai buvo puikus akompanimentas nuobodžiam, išblukusiam kraštovaizdžiui ir pilkam apniukusiam dangui. Ji troško, kad žmones įkalinęs geliantis šaltis pasitrauktų, kad nors kiek palengvėtų. Rodėsi, kad slegiantis metų laikas niekada nepasitrauks. Yhaha sužvengė, ir atsisukusi Aila pamatė, kad prie arklių židinio ateina Mamuta. Moteris nusišypsojo.

Aila nuo pat pradžių senajam šamanui jautė gilią pagarbą. O nuo tada, kai jis pradėjo ją mokyti, jos pagarba peraugo į meilę. Viena vertus, ji pastebėjo stiprų panašumą tarp aukšto, lieso, neįtikėtinai seno šamano ir nedidūko, susisukusio, vienakio genties mago – ne išvaizdos, o prigimties panašumą. Atrodytų, lyg ji vėl būtų suradusi Krebą arba bent jau jo kopiją. Abu rodė didžiulę pagarbą dvasių pasauliui, nors jų garbinamos dvasios turėjo skirtingus vardus; abu galėjo disponuoti stulbinamomis galioms, nors abu buvo fiziškai silpni; abu buvo išmintingi kalbėdami apie žmones. Vis dėlto tikriausiai stipriausia meilės priežastis buvo ta, kad, kaip ir Krebas, Mamuta Ailą mielai pripažino, suprato ir priėmė kaip savo židinio dukrą.

– Ieškojau tavęs, Aila. Pamaniau, kad būsi čia, su savo arkliais, – tarė Mamuta.

– Dairiausi į lauką. Norėčiau, kad jau būtų pavasaris, – atsakė Aila.

– Dabar toks laikas, kai dauguma žmonių pradeda trokšti pokyčių, ką nors nauja daryti ar pamatyti. Jiems tampa nuobodu, jie ima ilgiau miegoti.

Manau, būtent dėl to paskutinėje žiemos dalyje randame daugiau progų švęsti. Netrukus bus juokų varžytuvės. Daugumai jos labai patinka.

– Kas yra juokų varžytuvės?

– Būtent tai, kaip ir skamba. Visi mėgina prajuokinti kitus. Kai kurie apsirengia juokingais arba išvirkščiais drabužiais, nutaisinėja juokingas grimasas, laido juokus, krečia vieni kitiems pokštus. O jei kuris dėl to supyksta, visi iš to dar labiau juokiasi. Kone visi šios pramogos laukia, tačiau nė vienos šventės nelaukiama taip nekantriai kaip pavasario šventės. Tiesą sakant, todėl tavęs ir ieškojau, – tarė Mamuta. – Iki jos tau dar reikia daug ko išmokti.

– Kodėl pavasario šventė tokia ypatinga? – Aila abejojo, ar labai jos laukia.

– Spėju, dėl daugybės priežasčių. Tai ir pati iškilmingiausia, ir pati linksmiausia šventė. Ji žymi ilgų, stiprių šalčių pabaigą, šilumos pradžią. Sakoma, jei vienerius metus stebėsi metų laikų kaitą, suprasi gyvybę. Dauguma žmonių skaičiuoja tris metų laikus. Pavasaris yra gimimo laikas. Su vaisiaus vandenų pliūpsniu – pavasariniais potvyniais – Didžioji Motina Žemė vėl atneša naują gyvybę. Vasara, šiltasis metų laikas, yra laikas augti ir didėti. Žiema yra mažoji mirtis. Pavasarį gyvenimas atsinaujina, atgimsta. Trijų metų laikų dažniausiai pakanka, tačiau mamuto židinys skaičiuoja juos penkis. Motinos šventas skaičius yra penki.

Nepaisant vidinių abejonių, Aila buvo apstulbinta mokymo, kurio Mamuta tvirtai laikėsi. Ji tiek daug išmoko: įgujo naujų idėjų, naujų minčių, netgi pradėjo naujai mąstyti. Ji su jauduliu atrado ir apgalvojo tiek daug naujų dalykų, buvo įsitraukusi į naują gyvenimą, nebebuvo atstumta. Žinios apie dvasias, skaičius, netgi medžioklės žinios gentyje nuo jos buvo slepiamos; tai buvo skirta tik vyrams. Tik šamanai ir jų padėjėjai jas kruopščiai tyrinėjo, o jokia moteris negalėjo būti šamane. Moterims nebuvo leidžiama netgi diskutuoti tokiomis temomis kaip dvasios ar skaičiai. Medžioklė taip pat buvo tabu. Vis dėlto vyrai negalėjo uždrausti moterims klausytis, jie tik manė, kad moterys nieku gyvu to neišmoks.

– Norėčiau pakartoti dainas ir skanduotes, kurių mokėmės, ir noriu pradėti tau rodyti šį tą ypatinga. Simbolius. Man regis, tau bus įdomu. Kai kurie jų yra medicininiai.

– Medicininiai simboliai? – nustebo Aila. – Žinoma, tai labai įdomu.

Jie abu nuėjo prie mamuto židinio.

– Ketini ką nors daryti su balta oda? – pasiteiravo Mamuta, klodamas demblius prie laužo greta savo lovos. – Ar ketini ją pasilaikyti, kaip ir raudoną?

– Dar neapsisprendžiau dėl raudonos, tačiau iš baltos noriu pasiūti ypatingą tuniką. Mokausi siūti, tačiau jaučiuosi labai negrabi. Oda tokia tobula, nenoriu baltosios sugadinti, kol neįgudau. Digija man rodo, kartais Fralija, kai Frebekas neburbuliuoja.

Aila suskaldė keletą kaulų ir sudėjo juos į liepsnas. Mamuta atnešė labai ploną ovalią mamuto ilties atplaišą su dideliu raižymo paviršiumi. Į mamuto iltį akmeniniu raižikliu buvo įrėžtas ovalo formos kontūras, paskui vis gilintas, kol išėjo griovelis. Staigiai stuktelėjus viename gale, kaulo plokštelė atskilo. Mamuta iš laužo paėmė gabalėlį kaulo anglies, o Aila atsinešė mamuto kaukolę ir kūjo formos būgnų lazdelę, pagamintą iš rago. Moteris įsitaisė šalia senuko.

– Prieš repetuojant su būgnu noriu parodyti tau tam tikrus mūsų naudojamus simbolius. Jie padės prisiminti, pavyzdžiui, dainas, pasakojimus, patarles, vietas, laiką, vardus, bet ką, ką gali reikėti prisiminti, – pradėjo Mamuta. – Tu mus išmokei rankų signalų ir ženklų, ir žinau, jog pastebėjai, kad mes taip pat naudojame keletą gestų ir ženklų, nors ne tiek daug kiek gentis. Atsisveikindami pamojuojame, kviesdami mojame į save, jei norime, kad žmogus ateitų, ir tai suprantama. Naudojamės ir kitais rankų simboliais, ypač kai norime ką nors apibūdinti arba pasakodami istoriją, atlikdami kokią ceremoniją. Štai vienas visai lengvas. Panašus į genties simbolį.

Mamuta nubrėžė ratą, delną atsukęs į išorę.

– Tai reiškia „visa, kiekvienas, visi“, – paaiškino jis ir paėmė anglį. – Dabar aš galiu atlikti tą patį judesį su šia anglimi ant mamuto kaulo, matai? – tarė jis, brėždamas apskritimą. – Taigi šitas simbolis reiškia „visa“, ir kaskart, kai jį pamatai, net jei jį yra nupiešęs kitas mamuta, žinosi jo reikšmę: „visa“.

Senajam šamanui patiko mokyti Ailą. Ji buvo sumani ir greitai mokėsi, tačiau, maža to, jos noras mokytis buvo toks akivaizdus. Jos veide

jam aiškinant atsispindėjo jausmai: smalsumas ir susidomėjimas bei tikra nuostaba viską supratus.

– Niekad nė nebūčiau pagalvojusi! Ar visi gali šito išmokti? – pasiteiravo ji.

– Kai kurios žinios yra šventos, skirtos ir gali būti atskleidžiamos tik tiems, kurie pasižada prie mamuto židinio. Vis dėlto daugumą dalykų gali išmokti visi, kurie parodys susidomėjimą. Dažnai pasitaiko, kad tie, kurie visko mokosi, galiausiai paskiria save mamuto židiniui. Slaptosios žinios neretai slepia antrą arba netgi trečią prasmę. Dauguma žmonių žino, – jis ant kaulo nubrėžė dar vieną ratą, – kad šitai reiškia „visi". O yra dar ir kita prasmė. Yra daugybė didžiosios Motinos simbolių, tai vienas iš jų. Tai reiškia „Muta, visos gyvybės kūrėja". Daugybė kitų linijų ir figūrų yra prasmingos, – tęsė šamanas. – Šitai reiškia „vanduo", – kalbėjo jis, brėždamas zigzagą.

– Toks buvo žemėlapyje, kai medžiojome bizonus, – pastebėjo Aila. – Maniau, tai reiškia „upė".

– Taip, gali reikšti ir upę. Kaip nubrėžta, kur nubrėžta arba kas nubrėžta greta, viskas gali keisti prasmę. Jeigu šitaip, – aiškino Mamuta, brėždamas kitą zigzagą su keliomis pridėtinėmis linijomis, – vadinasi, vanduo netinka gerti. Taip pat kaip ir ratas, šitas ženklas turi kitą prasmę. Tai jausmų, aistros, meilės simbolis, o kartais ir neapykantos. Taip pat tai gali būti priminimas mūsų posakio: „Gilūs vandenys teka iš lėto."

Aila susiraukė, tame posakyje pajutusi kažkokią jai svarbią prasmę.

– Dauguma gydytojų suteikia simboliams prasmę, padedančią prisiminti, panašiai kaip prisimename posakius. Tik kad posakiai būna apie mediciną ar gydymą, ir jų paprastai niekas kitas nesupranta, – pasakojo Mamuta. – Nedaug jų žinau, tačiau kai nukaksime į vasaros susirinkimą, susitiksi su kitomis gydytojomis. Jos galės papasakoti daugiau.

Aila susidomėjo. Ji prisiminė, kad genties susirinkime susitiko kitas gydytojas ir kiek daug iš jų išmoko. Jos dalijosi gydymo būdais ir vaistų receptais, netgi išmokė ją naujų ritmų. Labiausiai tuomet ją džiugino žmonės šalia, su kuriais galima dalytis patirtimi.

– Norėčiau išmokti daugiau, – pasakė ji. – Išmanau tik genties mediciną.

– Man regis, tu turi daugiau žinių, nei manai, Aila. Tikrai daugiau nei dauguma ten pasirodysiančių gydytojų, patikėk manimi. Ne viena galės iš tavęs pasimokyti, tačiau, viliuosi, supranti, kad gali kiek užtrukti, kol būsi visiškai priimta, – senolis stebėjo, kaip ji vėl suraukia kaktą, ir troško, kad būtų koks būdas jos pradžiai palengvinti. Jis galėjo sugalvoti kelias priežastis, kodėl jai nebus lengva susitikti su kitais mamutojais, ypač didelėmis grupėmis. Mamuta, pagalvojęs, jog dar ne laikas dėl to nerimauti, pakeitė temą. – Norėčiau tavęs šio to paklausti apie genties mediciną. Ar viskas tikrai tik prisiminimai? Ar yra būdų padėti prisiminti?

– Kaip atrodo augalai – sėklos, ūgliai, subrendę; kur jie auga, kam jie tinka, kaip sumaišyti, paruošti ir vartoti; visa tai – iš prisiminimų. Kiti gydymo būdai taip pat yra prisimenami. Aš galvoju apie naują būdą ką nors panaudoti, nes žinau, kaip tai naudoti, – aiškino Aila.

– Nenaudojote jokių simbolių ir priminimų?

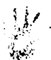
Aila akimirką svarstė, paskui nusišypsojo, atsistojo ir atsinešė savo vaistų krepšelį. Išvertė priešais save visą turinį, nedidelių maišelių ir paketėlių rinkinį, rūpestingai apraišiotų virvelėmis ir juostelėmis. Paėmė du iš jų.

– Šiame yra mėtos, – tarė ji, rodydama Mamutai. – O į šį subertos erškėtrožės.

– Iš kur žinai? Nei atrišai, nei pauostei.

– Žinau todėl, kad mėtos surištos virvele, suvyta iš plaušingos tam tikrų krūmų žievės, o virvelės gale yra du mazgai. Virvelė ant erškėtrožių paketėlio suvyta iš ilgų arklio uodegos plaukų, turi tris mazgus iš eilės, vieną po kito, – pasakojo Aila. – Skirtumą taip pat ir užuodžiu, jei nesu peršalusi, tačiau kai kurie labai stiprūs vaistai beveik nekvepia. Jie yra maišomi su labai kvepiančių augalų, kurie neturi stiprių gydomųjų savybių, lapais, kad nebūtų panaudoti netinkami vaistai. Skirtingos virvelės, skirtingi mazgai, skirtingi kvapai, kartais skirtingi maišeliai. Tai priminimai, tiesa?

– Sumanu... labai sumanu, – pastebėjo Mamuta. – Taip, tai priminimai. Privalai prisiminti visas virveles ir mazgus, tiesa? Vis dėlto tai geras būdas užtikrinti, kad parinksi tinkamus vaistus.

Aila buvo atsimerkusi, tačiau vis dar gulėjo nejudėdama. Buvo tamsu, mirgėjo tik blausi naktinė sužertų laužų šviesa. Jondalaras kaip tik ropštėsi į lovą, stengdamasis kuo mažiau trikdyti tylą. Ailai toptelėjo pasislinkti į vidurį, tačiau persigalvojo. Ji nenorėjo, kad jam būtų lengva nemačiomis įlipti ir išlipti iš lovos. Jondalaras susisuko į atskirus kailius ir gulėjo ant šono nusisukęs į sieną, nejudėdamas. Aila žinojo, kad jis negreitai užmiega, ji taip troško ištiesti ranką ir jį paliesti. Deja, ji jau buvo atstumta ir nenorėjo, kad dar kartą taip atsitiktų. Būdavo skaudu, kai jis sakydavo, kad yra pavargęs, apsimesdavo miegantis arba visai jos nepaisydavo.

Jondalaras palaukė, kol iš kvėpavimo suprato, jog Aila pagaliau užmigo. Tada tyliai pasisuko, pasirėmė ant alkūnės ir ėmė gėrėtis šalia gulinčia moterimi. Jos susitaršę plaukai buvo išsidraikę ant kailių, viena ranka buvo nukarusi už apklotų, apsinuogino krūtinė. Nuo jos sklido šiluma ir silpnas moters kvapas. Jis pajuto, jog visas net virpa, taip norėjo ją paliesti. Jis manė, kad ji nenorės būti jo trukdoma per miegus. Po trikdančios ir piktos reakcijos į naktį, praleistą su Raneku, jis baiminosi, kad ji daugiau jo nebenorės. Vėliau, kai jie atsitiktinai susiliesdavo, ji krūpteldavo. Kelis kartus jis svarstė, gal vertėtų persikelti į atskirą lovą, netgi prie kito židinio, tačiau, kad ir kaip buvo sudėtinga miegoti greta jos, būtų kur kas blogiau miegoti atskirai.

Susiraičiusi plaukų sruoga krito ant moters veido ir judėjo sulig kiekvienu jos kvėptelėjimu. Jondalaras ištiesė ranką ir švelniai patraukė ją šalin, tada atsargiai atsigulė ant nugaros ir atsipalaidavo. Užmerkęs akis jis užmigo klausydamasis Ailos alsavimo.

Aila pabudo pajutusi, kad kažkas į ją žiūri. Laužas buvo užkurtas, pro kiek pridengtą dūmų angą sruvo dienos šviesa. Ji pasuko galvą ir pamatė

tamsias, įdėmias Raneko akis, tyliai ją stebinčias iš lapės židinio. Ji mieguista jam nusišypsojo ir buvo apdovanota plačia džiaugsminga šypsena. Aila buvo tikra, kad vieta greta jos bus tuščia, tačiau ištiesė ranką į sumestus kailius, norėdama tuo įsitikinti. Tada nusimetė apklotus ir atsisėdo. Moteris žinojo, kad Ranekas palauks, kol ji atsikels ir apsirengs, tik tada ateis prie mamuto židinio pasisvečiuoti.

Iš pradžių suvokusi, kad jis visą laiką ją stebi, Aila pasijuto nesmagiai. Tam tikra prasme tai glostė savimeilę. Ji žinojo, kad jo dėmesingume nėra jokių piktų kėslų, tačiau gentyje buvo nemandagu pro ribos akmenis spoksoti į kitos šeimos gyvenamąjį plotą. Iš tikrųjų genties urve nebuvo daugiau tikro privatumo nei mamutojų žeminėje, tačiau Raneko dėmesys atrodė kaip švelnus brovimasis į jos asmeninę zoną. Ši situacija tik pabrėžė slaptą jos juntamą įtampą. Kažkas visą laiką buvo netoliese. Nebuvo kitaip, kai gyveno gentyje, tačiau čia buvo žmonės, kurių papročių ji neišmanė. Skirtumai buvo labai nežymūs, tačiau žeminėje jie sustiprėjo, o gal ji tapo jiems jautresnė. Kartkartėmis Aila taip troško išeiti. Po trejų vienišų metų slėnyje ji neįsivaizdavo, kad ateis toks metas, kai ji trokš pabūti viena. Ji ėmė ilgėtis vienumos, laisvės ir vienatvės.

Aila greitai apsiruošė, truputį užkando vakarienės likučių. Atviros dūmų angos paprastai reiškė, kad lauke giedra, ir ji nusprendė išeiti pasivaikščioti su arkliais. Kai nustūmė į šalį užuolaidą, vedančią į priestatą, pamatė prie arklių stovinčius Jondalarą ir Danugą. Moteris sustojo.

Rūpinimasis arklų poreikiais ir priestate, ir, jei oras leisdavo, lauke suteikdavo jai tam tikrą atokvėpį nuo žmonių. Ji norėdavo akimirkos tik sau, tačiau Jondalarui, regis, taip pat patiko leisti laiką su gyvūnais. Pamačiusi Jondalarą su arkliais Aila dažnai nemačiomis pasitraukdavo, nes ją pamatęs nueidavo Jondalaras, sumurmėjęs pasiteisinimą, kad nenori trukdyti jai pasibūti su arkliais. Ji norėjo jam leisti pabendrauti su gyvūnais. Jie ne tik palaikė ryšį tarp jos ir Jondalaro, abiem rūpinantis arkliais reikėjo bendrauti, kad ir kaip ribotai. Jo troškimas būti su arkliais ir jautrumas jiems vertė ją manyti, kad vyrui gyvulių draugijos reikia netgi labiau negu jai.

Aila įėjo į arklių židinį. Gal prie Danugo Jondalaras taip greitai neišeis. Jai besiartinant jis jau traukėsi, tačiau ji pasiskubino pasakyti ką nors, kad įtrauktų jį į pokalbį.

– Ar jau galvojai apie tai, kaip ketini mokyti Lenktynininką, Jondalarai? – paklausė Aila ir sveikindamasi nusišypsojo Danugui.

– Mokyti jį ko? – perklausė Jondalaras, kiek sutrikdytas jos klausimo.

– Mokyti jį, kad galėtum jodinėti.

Jis apie tai galvojo. Tiesą sakant, ką tik užsiminė apie tai Danugui. Jis nenorėjo išsiduoti, kad noras joti gyvuliu vis stiprėja. Ypač dabar, kai jautėsi varžomas savo negebėjimo susidoroti su akivaizdžia Ailos trauka Ranekui, jis įsivaizdavo save šuoliuojantį per stepę ant rudo eržilo nugaros. Jis troško būti laisvas kaip vėjas, tačiau abejojo, ar vis dar galėtų iš tikrųjų taip jaustis. Galbūt dabar Aila norės, kad Yhaha kumeliuku jodinėtų Ranekas.

– Galvojau apie tai, tačiau nežinau, ar... kaip pradėti, – pareiškė Jondalaras.

– Manau, kad toliau turėtum tęsti tai, ką pradėjome slėnyje. Leisk jam pratintis prie daiktų ant nugaros. Tegu įpranta nešioti krovinius. Nežinau, kaip išmokyti jį eiti ten, kur nori tu. Jis seks paskui virvę, tačiau ar jis galės sekti paskui virvę, kai tu sėdėsi jam ant nugaros? – Aila bėrė žodžius greitai, mėtė į galvą šaunančius pasiūlymus, kad tik Jondalaras pasiliktų.

Danugas stebėjo ją, paskui Jondalarą, trokšdamas pasakyti ar padaryti ką nors, kad staiga viskas taptų kaip buvę, kad būtų gera ne tik jiedviem, bet ir visiems stovyklos gyventojams. Vos Aila nutilo, juos apgaubė nemaloni, sunki tyla. Danugas paskubėjo užpildyti prarają.

– Galbūt jis galėtų laikyti virvę pats, sėdėdamas arkliui ant nugaros, užuot įsikibęs į karčius? – patarė jaunuolis.

Staiga, tarsi tamsioje žeminėje kažkas būtų skėlęs gabalėliu geležies pirito į titnagą, Jondalaras tiksliai įsivaizdavo tai, ką pasakė Danugas. Užuot atsitraukęs, nors atrodė, kad spruks pirmai progai pasitaikius, Jondalaras užsimerkė ir suraukė kaktą.

– Žinai, Danugai, gal ir pasisektų! – pratarė jis. Susijaudinęs dėl minties, kuri gali tapti problemos sprendimu, jis akimirką pamiršo netikrumą dėl ateities. – Galbūt galėčiau pritaisyti ką nors prie jo apynasrio ir pats laikyti tai sėdėdamas arkliui ant nugaros. Stiprią virvę... arba siaurą odos juostelę... o gal ir dvi.

– Turiu siaurų juostelių, – įsiterpė Aila pastebėjusi, kad jis atrodo mažiau įsitempęs. Ji džiaugėsi, kad jis domisi, kaip mokyti eržiliuką, ir rūpinasi, ar tai pasiseks. – Tuoj atnešiu. Jos viduje.

Jondalaras pro vidinę arką nusekė paskui Ailą prie mamuto židinio. Tada staiga sustojo, o ji nuėjo prie saugojimo pakylos paimti juostų. Ranekas kalbėjo su Digija ir Tronija, ir nušvitęs pergalinga šypsena atsisuko į Ailą. Jondalaras pajuto, kaip skrandis susisuka, užsimerkė ir sugriežė dantimis. Jis pradėjo trauktis link arkos. Aila atsisukusi padavė jam siaurą lanksčios odos ritinėlį.

– Surišk ja, ji stipri, – pasakė Aila. – Praėjusią žiemą padariau, – ji pažvelgė į sunerimusias žydras akis, kurios atskleidė vyrą kankinančius skausmą, sutrikimą ir neryžtingumą. – Prieš tau ateinant į mano slėnį, Jondalarai. Prieš didžiojo urvinio liūto dvasiai tave pasirenkant ir atvedant.

Jis stvėrė ritinėlį ir išskubėjo. Negalėjo pasilikti. Kada tik raižytojas ateidavo prie mamuto židinio, jis turėdavo išeiti. Jis negalėdavo būti netoliese, kai tamsiaodis ir Aila būdavo kartu. Pastaruoju metu taip būdavo vis dažniau. Jis atokiai sėdėdamas stebėdavo jaunesnius žmones, susirinkdavusius didesnėje erdvėje, apeigų plote, pasiskirstyti darbais, pasidalyti idėjomis ir patirtimi. Jis girdėjo, kaip jie mokosi groti ir dainuoti, klausėsi jų pokštų ir juoko. Ir kaskart, išgirdęs Ailą, besijuokiančią kartu su Raneku, susigūždavo.

Jondalaras padėjo juostelės ritinį prie jaunojo gyvuliuko apynasrio, nuo gembės priestate nusikabino savo skrandą ir niauriai šypsodamasis Danugui išėjo į lauką. Per galvą užsivilko skrandą, užsimaukšlino gobtuvą, stipriai susiveržė aplink veidą, rankas įsikišo į iš rankovių karančias kumštines ir nudrožė į stepę.

Vėjas, per dangų šuorais genantis pilkus debesis, nebuvo nė kiek stipresnis nei paprastai tokiu metų laiku. Saulė, protarpiais sušvintanti aukštų debesų properšose, regis, neturėjo daug įtakos temperatūrai, kuri vis tiek buvo neigiama. Sniego nebuvo daug, sausas oras traškėjo ir sulig kiekvienu kvėptelėjimu garų debesimis traukė drėgmę iš jo plaučių. Jis nebūtų ilgai ištvėręs lauke, tačiau šaltis ramino, nes pirmiausia reikėjo galvoti apie išgyvenimą. Jis nesuprato, kodėl taip stipriai sureagavo į Raneką. Be abejonės, dėl baimės prarasti Ailą, dėl vaizduotės reginių, kuriuose jie buvo kartu.

Jondalarą graužė kaltė dėl jo paties dvejonių, delsimo ją visiškai, be jokių apribojimų pripažinti. Kažkuri jo dalis buvo įsitikinusi, kad Ranekas nusipelnė jos labiau. Vienas dalykas bent jau buvo tikras: Aila norėjo, kad jis, o ne Ranekas pamėgintų išjodinėti Lenktynininką.

Danugas stebėjo, kaip Jondalaras kyla į šlaitą, paskui nuleido užuolaidą ir lėtai grįžo vidun. Jaunuoliui einant pro šalį Lenktynininkas sužvengė ir pakratė galvą. Danugas dirstelėjo į arkliuką ir nusišypsojo. Atrodė, jog dabar kone visi džiaugiasi gyvūnais, glosto juos ir šnekina, nors ne taip betarpiškai kaip Aila. Atrodė taip natūralu žeminės priestate laikyti arklius. Kaip lengvai pasimiršo nuostaba ir apstulbimas, kurį jis juto pirmą kartą pamatęs gyvulius. Jis praėjo pro antrąją arką ir pamatė Ailą, stovinčią prie savo lovos pakylos. Stabtelėjo, o tada patraukė artyn.

– Jis nuėjo pasivaikščioti į stepes, – tarė Ailai. – Nekoks sumanymas išeiti vienam, kai šitaip šalta ir vėjuota. Vis dėlto šiandien lauke ne taip blogai, kaip kartais būna.

– Ar mėgini man pasakyti, kad jam viskas bus gerai, Danugai? – nusišypsojo Aila, ir jis akimirką pasijuto apsikvailinęs. Žinoma, Jondalarui viskas bus gerai. Jis keliavo toli, jis moka savimi pasirūpinti. – Dėkoju, – kalbėjo ji, – už pagalbą ir už norą padėti, – ji palietė jo ranką. Jos ranka buvo šalta, tačiau prisilietimas šiltas. Vaikinas pajuto jį labai intensyviai, ji jį jaudino. Širdyje Danugas jautė, jog ji siūlo šį tą daugiau – savo draugystę.

– Gal aš eisiu laukan ir patikrinsiu kelias žabangas, – pratarė jis.

– Pabandyk šitaip, Aila, – pasiūlė Digija.

Ji mikliai pradūrė skylę prie pat odos krašto mažu kauliuku – kietu, tvirtu arktinės lapės kojos kaulu su aštriu galiuku, dar paaštrintu smiltainiu. Tada ji pro skylutę prakišo ploną gabalėlį sausgyslės siūlo, ir yla prastūmėjo jį pro skylę. Pirštais sugriebė iš kitos pusės odos ir ištraukė sausgyslę. Reikiamoje kito odos gabalo, kurį norėjo prisiūti prie pirmojo, vietoje Digija pradūrė dar vieną skylutę ir vėl procesą pakartojo.

Aila atsiėmė odos skiauteles, kuriomis naudodamasi mokėsi siūti. Naudodama kvadratinį kietos mamuto odos gabalėlį kaip antpirštį, ji stumtelėjo aštrų arktinės lapės kauliuką pro odą ir padarė nedidelę skylutę. Tada pamėgino pridėti ploną sausgyslę prie skylės ir prastumti. Deja, sekėsi prastai, ir Aila vėl pasijuto visiškai nusivylusi.

– Nemanau, kad kada nors išmoksiu, Digija! – suaimanavo ji.

– Tau tiesiog reikia praktikuotis, Aila. Aš tai darau nuo mažumės. Žinoma, kad man lengva, tačiau tau pavyks, jeigu tik bandysi. Sumanymas tas pats, kaip kad įpjauti nedidelius plyšiukus titnago galiuku ir praverti odos raiščius, kaip siuvant darbo drabužius. Tai tau tiesiog puikiai pavyksta.

Darbuotis su plona sausgysle ir mažomis skylutėmis kur kas sunkiau.

– Negaliu pataikyti kiaurai sausgyslės. Jaučiuosi tokia atgrubnagė! Neįsivaizduoju, kaip Tronijai pavyksta prisiūti karoliukus ir plunksnas, – kalbėjo Aila stebėdama Fraliją, kuri ilgą ploną mamuto ilties cilindrą ritinėjo griovelyje smiltainio bloke. – Tikėjausi, kad ji man parodys. Noriu papuošti baltąją tuniką, kai ją pasiųsiu, tačiau neįsivaizduoju, ar kada mokėsiu ją pasiūti tokią, kokios noriu.

– Išmoksi, Aila. Nemanau, kad yra kas nors, ko tu nesugebėtum padaryti, jei tikrai užsimanai, – pastebėjo Tronija.

– Išskyrus dainuoti! – tarstelėjo Digija.

Visi nusijuokė, ir Aila taip pat. Nors ji kalbėjo žemu ir maloniu balsu, dainavimo talentu nebuvo apdovanota. Ji galėjo įvaldyti ribotą tonų diapazoną, pakankamą liūliuojančiai giedojimo monotonijai, o ir klausą turėjo. Suprasdavo, kada traukia pro šalį, ir gebėdavo melodiją sušvilpauti. Deja, bet koks balso laisvumas jai buvo nepasiekiamas. Virtuoziškumas, toks kaip Barzeko, buvo tikras stebuklas. Ji galėjo klausytis jo visą dieną, jei vyras būtų sutikęs taip ilgai dainuoti. Fralija taip pat turėjo puikų, švarų, aukštą ir malonų balsą, kurio Aila mėgo klausytis. Tiesą sakant, dauguma Liūto stovyklos narių mokėjo dainuoti, išskyrus Ailą.

Apie jos balsą ir jos dainavimą buvo laidomi juokeliai. Juose užsimenama ir apie Ailos akcentą, nors tai buvo labiau kalbėjimo būdas nei akcentas. Ji juokėsi ne mažiau nei kiti. Ji nemokėjo dainuoti ir tai žinojo. Jie juokavo apie jos balsą, tačiau nemažai žmonių, bendraudami su ja

asmeniškai, gyrė jos kalbėseną. Jie jautėsi pamaloninti, kad ji taip laisvai ir greitai pradėjo kalbėti jų kalba. Juokeliai apie jos dainavimą vertė ją jaustis grupės dalimi.

Visi turėjo kažkokį būdo bruožą ar savybę, dėl kurios galima būdavo paerzinti: Talutą dėl ūgio, Raneką dėl odos spalvos, Tuliją dėl jėgos. Tik Frebekas buvo įžeidus, todėl visi iš to juokėsi jam už nugaros, bendraudami ženklų kalba. Net negalvodama apie tai, Liūto stovykla taip pat laisvai pradėjo kalbėti modifikuota genties kalbos versija. Aila buvo ne vienintelė, pajutusi priėmimo šilumą, – Raidagas taip pat buvo įtrauktas į linksmybes.

Aila dirstelėjo į berniuką. Jis sėdėjo ant demblio ir laikė ant kelių Hatalą, bandė aktyvų kūdikį sudominti kaulų krūvele, daugiausia elnio slanksteliais. Hatalas norėjo ropinėti aplink motiną ir galėjo išžarstyti karoliukus, kuriuos ji padėjo gaminti Fralijai. Raidagui puikiai sekėsi prižiūrėti kūdikius. Jis turėjo kantrybės žaisti ir užimti juos tiek, kiek jie norėdavo.

Jis jai nusišypsojo.

– Tu ne vienintelė, nemokanti dainuoti, – ženklais parodė jis.

Ji atsakė šypsena. „Ne, – pagalvojo ji. – Tikrai ne vienintelė nemoku dainuoti. Raidagas nemoka nei dainuoti, nei kalbėti. Negali bėgioti ir žaisti, netgi gyventi visaverčio gyvenimo."

Nepaisant gydymo, ji nežinojo, kiek ilgai berniukas gyvens. Jis galėjo mirti tuojau pat arba išgyventi dar kelerius metus. Ji tegalėjo mylėti jį kiekvieną gyvenimo dieną ir viltis, kad galės mylėti ir rytoj.

– Hatalas taip pat nemoka dainuoti! – ženklais parodė jis ir nusijuokė keistu gomuriniu savo juoku. Aila sukikeno ir papurtė galvą džiugiai sutrikusi. Jis suprato, ką ji galvoja, ir pavertė tai pokštu, sumaniu ir juokingu.

Nezė stovėjo prie židinio ir juos stebėjo. „Gal tu ir nedainuoji, Raidagai, tačiau dabar tu gali kalbėti", – galvojo ji. Jis keletą slankstelių per stuburo smegenų skylę suvėrė ant storos virvės ir ėmė tarškinti juos kūdikiui. Rankų judesiais tariami žodžiai vis labiau leido suvokti, kad Raidagas yra sumanus ir supratingas. Anksčiau jam tikrai nebūtų patikėta atsakomybė prižiūrėti Hatalą, kad jo motina galėtų dirbti, netgi visai šalia. Kaip Aila pakeitė Raidago gyvenimą! Šią žiemą niekas neabejojo dėl jos žmogiškumo, išskyrus Frebeką. Nezė buvo įsitikinusi, jog tai daugiau iš užsispyrimo nei dėl įsitikinimo.

Aila vis grūmėsi su yla ir sausgyslėmis. Jeigu tik pavyktų plonas sausgysles pataikyti į skylę ir iškišti į kitą pusę! Ji bandė tai padaryti Digijos parodytu būdu, tačiau šitas įgūdis mamutojai atėjo su patirties metais, tad Ailos dar laukė ilgas kelias. Ji numetė mokomąsias skiautes į sterblę ir pradėjo stebėti kitus žmones, gaminančius mamuto ilties karolius.

Staigiai smogus į mamuto iltį tinkamu kampu, atskilo tikrai plona, kiek lenkta skeveldra. Joje į kaltą panašiu raižikliu buvo įrėžtos linijos, paskui grioveliai gilinti tol, kol atlūžo. Ilgi gabalai grandikliais buvo drožiami iki apytikrės cilindro formos, peiliais nudrožiamos ilgos raitytos skiedros. Paskui karoliai lyginami trinant dėl geresnės trinties sudrėkintu smiltainiu. Aštriomis titnago geležtėmis, prieš tai jose išpjausčius panašius į pjūklo dantukus ir pritvirtinus jas prie ilgo koto, kaulo cilindrai buvo pjaustomi į mažas atkarpėles, o paskui jų krašteliai nugludinami.

Paskiausiai viduryje buvo išgręžiama skylutė, karoliukai suveriami ant virvelės arba prisiuvami prie drabužio. Gręžiama buvo specialiu įrankiu. Prityrusio įrankių dirbėjo rūpestingai suformuotas ilgas plonas titnago smaigalys buvo įstatytas į sausą, visiškai tiesų ir lygų strypą. Rankinio grąžto galiuką rūpestingai įrėmus pačiame viduryje mažo, storo kaulo diskelio, panašiai kaip įžiebiant ugnį, strypelis tarp delnų buvo sukiojamas pirmyn ir atgal, kartu spaudžiant žemyn, kol prasigręždavo skylutė.

Aila stebėjo, kaip Tronija tarp delnų suka strypą. Ji buvo labai susitelkusi. Ailai toptelėjo, kad įdedama labai daug darbo pagaminti kažkam, kas neturi akivaizdžios naudos. Karoliukai niekaip nepadeda saugoti arba gaminti maisto, jais išpuošti drabužiai netampa naudingesni. Pamažu Aila pradėjo suprasti, kodėl karoliukai tokie vertingi. Liūto stovykla niekada nebūtų įstengusi įdėti šitiek laiko ir pastangų, jei neturėtų šilto, patogaus ir saugaus būsto bei pakankamų maisto atsargų. Tik bendradarbiaujanti, gerai organizuota grupė gali suplanuoti ir sukaupti pakankamai atsargų, kad užsitikrintų laisvalaikio karoliukams gaminti. Todėl kuo daugiau karolių žmonės nešiojo, tuo ryškiau liudijo, kad Liūto stovykla yra klestinti, pageidaujama vieta gyventi ir iš kitų stovyklų gali reikalauti daugiau pagarbos bei statuso.

Paėmusi iš sterblės odą ir kaulo ylą, Aila padarė dar vieną skylutę, truputį didesnę, paskui bandė pro ją yla prakišti sausgyslę. Perkišo, tada

patraukė iš galo, tačiau dygsnis neatrodė dailus ir standus. Netekusi drąsos ji vėl pakėlė akis ir stebėjo, kaip Raidagas nugarkaulio dalelę pro natūralią slankstelio nugaros smegenų skylę veria ant virvės. Berniukas paėmė kitą slankstelį ir gana kietą virvę prakišo per tą skylę.

Aila giliai įkvėpė ir vėl ėmėsi darbo. „Ne taip jau sunku prakišti galiuką pro odą, – galvojo ji, beveik prastūmusi pro skylę visą ylą. – Jei tik pavyktų prie jos pritvirtinti sruogą, būtų lengviau..."

Ji liovėsi dirbusi ir atidžiai apžiūrėjo mažą kauliuką. Tada dirstelėjo į Raidagą, kuris surišęs virvės galus kratė nugarkaulių barškutį priešais Hatalą. Stebėjo, kaip Tronija sukioja tarp delnų rankinį grąžtą, tada nusisuko pažiūrėti, kaip Fralija nedidelio smiltainio bloko griovelyje lygina kaulo cilindrą. Tada užsimerkė ir prisiminė, kaip Jondalaras jos slėnyje praėjusią vasarą iš kaulų darė iečių antgalius.

Ji vėl dirstelėjo į kaulinę siuvimo ylą.

– Digija! – sušuko ji.

– Ką? – krūptelėjusi atsiliepė jaunoji moteris.

– Man regis, sugalvojau būdą tai padaryti!

– Padaryti ką?

– Perverti sausgyslę pro skylę. Galima padaryti skylę kauliuko su aštriu smaigaliu gale, o paskui prakišti sruogą pro tą skylę. Kaip kad Raidagas kiša virvę pro tuos slankstelius. Tada galėsi pratraukti kauliuką pro odą, ir gija seks iš paskos. Ką manai? Pasiteisins? – teiravosi Aila.

Digija akimirką užsimerkė, tada paėmė iš Ailos ylą ir ją apžiūrėjo.

– Turėtų būti labai maža skylutė.

– Skylės, kurias Tronija daro karoliuose, yra mažos. Ar ji turėtų būti daug mažesnė?

– Šitas kaulas labai kietas ir tvirtas. Nebūtų lengva jame padaryti skylę, be to, nematau geros vietos skylei.

– Ar negalėtume padirbti ko nors iš mamuto ilties ar žkokio kito kaulo? Iš kaulo Jondalaras gamina ilgus siaurus iečių antgalius, lygina ir aštrina juos smiltainiu, kaip Fralija. Ar mes negalėtume pasidaryti ko nors panašaus į mažytėlį ieties antgaliuką, o paskui išgręžti skylę kitame jo gale? – teiravosi Aila net įsitempusi iš jaudulio.

Digija dar pagalvojo.

– Turėtume paprašyti, pavyzdžiui, Vaimezo pagaminti mažesnį grąžtą, tačiau... Gali pavykti, Aila, manau, gali pavykti!

Atrodė, kad kone visi šmirinėja aplink mamuto židinį. Žmonės būriavosi grupėmis po tris ir keturis, progiesmiais niūniavo, tačiau ore tvyrojo laukimo nuojauta. Kažkaip pasklido žinia, kad Aila ketina išbandyti naują siūlo traukiklį. Keletas žmonių dirbo, kol išplėtoji šį sumanymą. Kadangi pirminė mintis buvo Ailos, ji turėjo pirmoji panaudoti naująjį įrankį. Vaimezas su Jondalaru kartu darbavosi, kol sugalvojo būdą pagaminti pakankamai mažą titnago grąžtą skylutei išgręžti. Ranekas išrinko mamuto iltį ir panaudodamas raižymo įrankius suformavo keletą labai mažų, ilgų smailėjančių cilindrų. Aila juos patenkinta išlygino ir išaštrino, tačiau skylę iš tikrųjų išgręžė Tronija.

Aila jautė jaudulį. Jai atsinešus bandomąją odą ir sausgyslę, visi apstojo aplinkui ir nustojo apsimetinėti, kad tik kasdieniškai užsuko pasižvalgyti, kas vyksta prie šio židinio. Kieta, sausa elnio sausgyslė, ruda kaip sena oda ir tokio storio kaip pirštas, priminė medžio pagaliuką. Ji būna daužoma, kol tampa baltų kolageno skaidulų ryšuliu. Skaidulos lengvai skyla į atskiras sruogas ir gali tapti storomis virvėmis arba plonyčiais puikiais siūlais – žiūrint, kam ko reikia. Aila jautė, kad akimirkai reikia dramatizmo, ir kiek užtruko apžiūrinėdama sausgyslę, kol galiausiai atskyrė ploną siūlelį. Sudrėkino jį burnoje, kad suminkštėtų ir sukibtų, tada laikydama siūlo traukiklį kairėje rankoje kritiškai apžiūrėjo mažą skylutę. Gali būti sudėtinga praverti siūlą. Sausgyslė pradėjo džiūti, truputį sukietėjo. Aila rūpestingai prakišo sausgyslės siūlą per mažutę skylutę, įvėrusi su palengvėjimu tyliai atsiduso ir pakėlė kaulinį siuvimo antgalį su nuo galo kabančiu siūlu.

Paskui ji paėmė gabalėlį dėvėtos odos, kurią naudojo mokydamasi, ir bedusi įrankio galiuką netoli krašto, pradūrė skylutę. Šį kartą įrankį ji pratraukė kiaurai odos ir nusišypsojo pamačiusi, kad jis kartu nusitempia ir siūlą. Ji iškėlė odą parodyti susirinkusiesiems, pasigirdo nuostabos šūksniai. Paėmusi odos kąsnelį, kurį ketino pritvirtinti, Aila procesą pakartojo,

nors persmeigiant antgalį per storesnę, labiau įdiržusią odą teko kaip antpirštį panaudoti mamuto odos kvadratėlį. Aila sutraukė abu gabalus, padarė antrą dygsnį ir iškėlė parodyti.

– Veikia! – tarė ji, plačiai ir pergalingai nusišypsojusi. Aila padavė odą bei adatą Digijai, kuri padarė kelis dygsnius.

– Tikrai veikia. Štai, mama, pabandyk, – tarė moteris, odą ir siūlų traukiklį tiesdama vadei.

Tulija taip pat padarė kelis dygsnius ir pritariamai palingavo galva. Vadė padavė išbandyti Nezei, tada atėjo Tronijos eilė. Tronija įteikė skiautes Ranekui, kuris pabandė prakišti galiuką per abu odos gabalėlius vienu metu ir suprato, kad pro storą odą prasiskverbti sunku.

– Jei pagamintum siaurutį pjovimo smaigalį iš titnago, – tarė jis atiduodamas siuvinį Vaimezui, – būtų lengviau pradurti storą odą. Ką manai?

Vaimezas pats išbandė įrankį ir pritariamai sulinksėjo.

– Taip, tačiau šitas siūlų traukiklis labai patogus.

Visi stovyklos nariai išbandė naująjį įrankį ir pritarė, kad tai geras išradimas. Siūti buvo kur kas lengviau turint siūlą traukiantį, o ne stumiantį įrankį.

Talutas iškėlė mažutį siuvimo įrankį, iš visų pusių jį apžiūrėjo ir susižavėjęs palingavo galva. Ilgas laibas kotelis, smailėjantis viename gale, buvo išradimas, kurio vertė pripažinta akimirksniu. Buvo įdomu, kodėl niekas nieko panašaus nesugalvojo anksčiau. Labai paprastas iš pažiūros, tačiau neįtikėtinai efektyvus.

22

Arklių kanopos sutartinai bildėjo kieta žeme. Aila susikūprinusi, prisiglaudusi prie kumelės keteros žvairavo į vėją, šalčiu deginantį jai veidą. Ji jojo lengvai: valdinga jos kelių bei šlaunų įtampa tobulai persidavė galingiems šuoliuojančio arklio raumenims. Pastebėjusi kitų kanopų ritmo pokyčius Aila dirstelėjo į Lenktynininką. Jis vis dar lėkė pirmyn, tačiau aiškiai pavargo ir atsiliko. Moteris pamažu sustabdė Yhaha, eržiliukas taip pat sustojo. Sunkiai šnopuodami, apgaubti garų debesų arkliai panarino galvas. Abu buvo pavargę, tačiau pasibėgiojo gerai.

Tiesiai sėdėdama, lengvai šokčiodama sulig arklio žingsniu Aila patogiu greičiu pasuko atgal prie upės. Ji mėgavosi proga pabūti lauke. Buvo šalta, tačiau gražu: spindintį saulės švytėjimą dar ryškino žaižaruojantis ledas ir nesenos pūgos sunešta baltuma.

Vos iškėlusi koją iš žeminės tą rytą Aila nusprendė išsivesti arklius ilgiau pasimankštinti. Pats oras viliojo į lauką. Atrodė, kvėpuoti tapo lengviau, tarsi kas sunkią naštą būtų nuritinęs. Moteriai pasidingojo, kad šaltis nebe toks stiprus, nors iš pažiūros niekas nebuvo pasikeitę. Ledas buvo toks pat sustingęs, mažučiai vėjo sunešto sniego gumulėliai tokie pat kieti.

Aila negalėjo tiksliai žinoti, kad temperatūra pakilo ir vėjas pučia nebe taip stipriai, tačiau nustatė vos pastebimus skirtumus. Nors tai galima vertinti kaip intuiciją, nuojautą, tikrovėje tai buvo įžvalgus jautrumas. Žmonės, gyvenantys ypač šalto klimato sąlygomis, pastebi netgi vos mažiau atšiaurias sąlygas ir dažnai pernelyg greitai tuo apsidžiaugia. Pavasaris dar neatėjo, tačiau nepermaldaujami gilaus, slegiančio šalčio gniaužtai

atsileido ir lengva, bet pastebima šiluma kartu atnešė pažadą, kad gyvenimas vėl pabus.

Aila nusišypsojo, kai eržiliukas šoko pirmyn išdidžiai išrietęs sprandą, iškėlęs uodegą. Ji vis dar galvojo apie Lenktynininką kaip apie kūdikį, kurį padėjo Yhaha atsivesti, tačiau jis jau nebebuvo mažylis. Nors nevisiškai subrendęs, eržiliukas praaugo savo motiną ir buvo tikras lenktynininkas. Jis mėgo bėgti, buvo greitas, tačiau abiejų arklių bėgimo būdas skyrėsi. Lenktynininkas buvo nepalyginamai greitesnis trumpose distancijose, lengvai iš pradžių pralenkdavo savo motiną, tačiau Yhaha turėjo daugiau ištvermės. Ji galėjo ilgiau greitai bėgti, tad bebėgant bet kokį atstumą ji neišvengiamai pasivydavo ir aplenkdavo savo vaiką.

Aila nulipo nuo kumelės, tačiau prieš atitraukdama užuolaidą ir eidama į žeminę akimirką luktelėjo. Ji dažnai pasitelkdavo arklius kaip priemonę ištrūkti iš žmonių būrio, o tą rytą jai ypač palengvėjo, kad oras buvo toks tinkamas ilgam bėgimui. Kad ir kaip ji džiaugėsi vėl susiradusi žmonių, buvo priimta kaip viena iš jų ir įtraukta į jų veiklą, kartkartėmis jai reikėdavo pabūti vienai. Tai būdavo ypač būtina, kai abejonės ir neišspręsti nesusipratimai padidindavo įtampą.

Frebeko apmaudui, Fralija daug laiko leido prie mamuto židinio su jaunais žmonėmis. Aila vis girdėjo ginčus prie gervės židinio arba, tikriau, Frebeko niurnėjimus ir moralizavimus skundžiantis Fralijos nebuvimu. Aila suprato, kad vyrui nepatinka, jog Fralija pernelyg artimai su ja bendrauja, ir manė, kad nėščioji turėtų saugoti ramybę ir laikytis atokiau. Ypač Aila sunerimo, kai Fralija pasisakė pasišlapinusi su krauju. Ji buvo įspėjusi nėščiąją, kad praras kūdikį, jei nesiilsės, ir pažadėjo paruošti tam tikrų vaistų. Deja, dabar būtų sunkiau gydyti, kai nuolat šalia sukinėjasi nepatenkintas Frebekas.

Gyvenimą apsunkino vis didėjanti painiava dėl Jondalaro ir Raneko. Jondalaras buvo nutolęs, tačiau pastaruoju metu atrodė panašesnis į ankstesnįjį save. Prieš kelias dienas Mamuta paprašė jo ateiti ir pasikalbėti apie kažkokį jo sugalvotą įrankį. Šamanas visą dieną buvo užimtas ir sumanymą aptarti turėjo laiko tik vakare, kai prie mamuto židinio paprastai susirinkdavo jaunimas. Nors vyrai tyliai sėdėjo atokiau, galėjo lengvai nugirsti juoką ir įprastus draugiškus pasierzinimus.

Ranekas buvo dėmesingesnis nei paprastai ir pastaruoju metu spaudė Ailą, prisidengęs erzinimu ir juokais, vėl ateiti į jo lovą. Jai vis dar buvo sudėtinga tiesiai jam atsakyti neigiamai; paklusnumas vyro norams buvo per giliai joje įsišaknijęs, kad lengvai būtų įveiktas. Ji kvatojosi iš jo juokelių – bėgant laikui vis geriau suprato humorą, netgi rimtus ketinimus, kuriuos jis kartais slėpė. Aila sumaniai išsisukinėjo nuo jo numanomo kvietimo, kartu juokindama kitus Raneko sąskaita. Jis taip pat juokėsi, džiaugėsi jos šmaikštumu, ir Aila jautė, kaip ją traukia jo lengvas draugiškumas. Jiems buvo smagu būti kartu.

Mamuta pastebėjo, kad Jondalaras taip pat šypsosi ir pritardamas linguoja galva. Titnago apdirbėjas vengė jaunimo susirinkimų, tik stebėjo draugiškus pajuokavimus. Juokai tik didindavo jo pavydą. Jis nenutuokė, kad dažnai juoką sukelia neigiamas Ailos atsakymas į Raneko pasiūlymus, nors Mamuta tai žinojo.

Kitą dieną Jondalaras jai nusišypsojo. „Pirmą kartą per šitiek laiko“, – pagalvojo Aila, tačiau pajuto, kaip jai užima kvapą ir širdis pradeda smarkiau plakti. Kitas kelias dienas jis anksčiau parėjo prie židinio, ne visada laukdavo, kol ji užmigs. Nors Aila vis dar nenorėjo jo spausti, o Jondalaras tarsi dvejojo, ar prie jos artintis, ji pradėjo viltis, kad jį pamažu apleidžia bet koks nerimas. Kita vertus, pernelyg viltis moteris bijojo.

Aila giliai įkvėpė, tada nustūmė į šalį sunkią užuolaidą, palaikė ją arkliams ir nupurčiusi bei ant gembės pakabinusi skrandą įėjo vidun. Keista, prie mamuto židinio buvo kone tuščia. Čia buvo tik Jondalaras. Jis kalbėjosi su Mamuta. Ji apsidžiaugė, tačiau drauge ir nustebo jį pamačiusi. Suvokė, kaip retai pastaruoju metu jį mato. Ji nusišypsojo ir nuskubėjo prie vyrų, tačiau rūsti Jondalaro mina nustūmė ją pristabdė. Jis neatrodė labai laimingas ją pamatęs.

– Tu dingai visam rytui, viena! – išpyškino jis. – Ar nežinai, kaip pavojinga išeiti vienai? Žmonės nerimauja. Jau ruošėsi eiti tavęs ieškoti, – jis nepasakė, kad jis buvo tas, kuris nerimavo, arba tas, kuris jau ruošėsi eiti ieškoti.

Aila, išgąsdinta jo įkarščio, atsitraukė.

– Buvau ne viena. Buvau su Yhaha ir Lenktynininku. Išsivedžiau juos pabėgioti. Jiems reikėjo.

– Na, neturėtum šitaip išlėkti tokiame šaltyje. Pavojinga išeiti vienai, – jau nebe taip įtikinamai pakartojo jis ir atsisuko į Mamutą tikėdamasis pagalbos.

– Juk sakiau, kad ne viena. Buvau su Yhaha ir Lenktynininku, o lauke gražu, saulėta, nebe taip šalta, – ją sutrikdė ir sujaudino jo pyktis, nes nesuvokė, kad jis slepia baimę dėl jos saugumo. Ji buvo kone neištveriama. – Jau esu buvusi žiemą lauke viena, Jondalarai. Kaip manai, kas eidavo su manimi, kai gyvenau viena slėnyje?

„Ji teisi, – pagalvojo jis. – Ji moka savimi pasirūpinti. Neturėčiau bandyti jai aiškinti, kada ir kur ji gali eiti. Mamuta neatrodė pernelyg susirūpinęs, kai pasiteiravau, kur Aila, o juk ji jo židinio duktė. Reikėjo daugiau dėmesio atkreipti į senąjį šamaną." Jondalaras pasijuto visiškai kvailai, tarsi iš nieko būtų iškėlęs sceną.

– A.. na... gal turėčiau pažiūrėti arklių, – sumurmėjo jis traukdamasis ir nuskubėjo į priestatą.

Aila stebėjo jį išeinantį nustebusi: nejaugi jis galvoja, kad ji arkliais nepasirūpino? Ji buvo sutrikusi ir nusiminusi. Regis, visiškai neįmanoma Jondalaro suprasti.

Mamuta atidžiai ją stebėjo. Jos nuoskauda ir neviltis buvo aiškiai matyti. Kodėl gi šitiems žmonėms taip sunku perprasti savo problemas? Jis buvo linkęs atvirai pasikalbėti, atverti jiems akis ir priversti pamatyti, kas akivaizdu visiems kitiems. Vis dėlto senolis tam atsispyrė. Jis jau padarė tiek, kiek jautėsi turįs padaryti. Mamuta nuo pat pradžių jautė slaptą zelandoniečio įtampą ir buvo įsitikinęs, kad problemos ne tokios akivaizdžios, kaip atrodo. Geriau leisti patiems viską išsiaiškinti. Visi daugiau pasimokys iš patirties, jei bus palikti vieni surasti savo problemų sprendimus. Vis dėlto jis turėtų padrąsinti Ailą pokalbiui arba bent jau padėti jai atpažinti savo pačios pasirinkimus, sužinoti norus ir galimybes.

– Sakei, kad lauke nebe taip šalta, Aila? – pasiteiravo Mamuta.

Kiek užtruko, kol klausimas surado kelią ją prislėgusių neramių minčių labirinte

– Ką? O... taip. Man regis. Iš tikrųjų šilumos nesijaučia, tiesiog nebeatrodo taip šalta.

– Smalsu, kada ji sulaužys žiemos nugarkaulį, – tarė Mamuta. – Tikriausiai jau netrukus.

– Sulaužys nugarkaulį? Nesuprantu.

– Tai tik toks posakis, Aila. Sėskis, papasakosiu tau žiemos istoriją apie Didžiąją dosniąją Žemę Motiną, kuri sukūrė visa, kas gyva, – šypsodamasis tarė senolis. Aila atsisėdo greta jo ant demblio prie laužo.

– Įnirtingoje kovoje Motina Žemė atėmė gyvybės jėgas iš chaoso, kuris yra šalta ir nejudanti tuštuma, kaip mirtis. Iš jo ji sukūrė gyvybę ir šilumą, tačiau jai nuolat tenka kautis dėl sukurtos gyvybės. Kai stoja šaltasis metų laikas, žinome, kad prasidėjo grumtynės tarp dosniosios Motinos Žemės, kuri nori atnešti šilumą bei gyvybę, ir šaltos chaoso mirties, tačiau pirmiausia jai reikia pasirūpinti savo vaikais.

Ailą istorija įtraukė, ir ji padrąsinamai nusišypsojo.

– Ką ji turi padaryti, kad pasirūpintų savo vaikais?

– Vienus užmigdo, kitus šiltai aprengia, kad šalčio nebotų, tretiems ji liepia prisirinkti maisto ir pasislėpti. Kai darosi vis šalčiau, kai mirtis iš pažiūros ima viršų, Motina yra stumiama vis tolyn. Šaltojo sezono gilumoje, kai Motina kaunasi gyvybės ir mirties mūšyje, niekas nejuda, niekas nesikeičia, viskas atrodo negyva. Mūsų atveju, jei neturėtume šiltos vietos gyventi ir maisto, kurį sukaupėme, žiemą laimėtų mirtis; kartais kovai užsitęsus ilgiau nei paprastai, taip ir nutinka. Tada niekas neina į lauką. Žmonės pasakoja istorijas arba kalbasi, gamina daiktus, tačiau ne itin daug juda ir daugiau miega. Štai kodėl žiema vadinama mažąja mirtimi.

– Galiausiai, kai šaltis nustumia ją tiek toli, kiek ji leidžiasi, ji pasipriešina. Ji stumiasi atgal, kol sulaužo žiemos nugarkaulį. Tai reiškia, kad pavasaris sugrįš, tačiau dar ne iš karto. Ji ilgai kovojo, todėl privalo pailsėti, kad vėl galėtų atnešti gyvybę. Tik tampa aišku, kad ji laimėjo. Gali tai jausti, gali užuosti tai ore.

– Užuodžiau! Tikrai užuodžiau, Mamuta! Todėl ir išsivedžiau arklius pabėgioti. Motina sulaužė žiemos nugarkaulį! – sušuko Aila. Pasakojimas tarsi tiksliai paaiškino jos jauseną.

– Matyt, atėjo laikas šventei, kaip tau atrodo?

– O taip. Aš irgi taip manau!

– Galbūt norėtum padėti man ją surengti? – Mamuta ilgokai laukė, kol Aila linktelėjo. – Dar ne visi jaučia jos pergalę, tačiau netrukus pajus. Abu galėsim stebėti ženklus, ir tada nuspręsime, kad jau laikas.

– Kokius ženklus?

– Kai gyvybė vėl pradeda busti, visi žmonės jaučiasi skirtingai. Vieni būna laimingi ir nori eiti į lauką, tačiau vis dar per daug šalta, kad daug būtum gryname ore, todėl jie tampa irzlūs, susierzinę. Jie nori pripažinti gyvybės prabudimą savyje, tačiau dar turi praeiti ne viena stipri audra. Žiema žino, kad viskas prarasta, ir šiuo metų laiku tampa pikčiausia, žmonės tai jaučia ir taip pat pyksta. Džiaugiuosi, kad mane perspėjai. Nuo dabar iki pavasario žmonės bus neramiausi. Man regis, tu tai pastebėsi, Aila. Štai tada šventei tinkamiausiais metas. Šventė suteikia žmonėms dingstį išreikšti laimę užuot pykus.

„Žinojau, kad ji pastebės, – galvojo Mamuta, matydamas ją susiraukiant. – Aš vos pradėjau jausti skirtumą, o ji jau atpažino. Žinojau, kad ji apdovanota, tačiau jos gebėjimai vis dar mane stulbina, ir esu tikras, kad dar neatskleidžiau viso jos potencialo. Gal niekada ir nesužinosiu. Jos galimybės gali būti gerokai didesnės nei mano. Ką ji sakė apie tą šaknį ir ceremoniją su šamanais? Norėčiau, kad ji paruoštų... Medžioklės ceremonija su gentimi! Tai mane pakeitė, poveikis buvo gilus. Tai vis dar esti manyje. Ji taip pat turėjo patirties... Ar tai galėjo ją pakeisti? Sustiprinti jos natūralius polinkius? Smalsu... Pavasario šventė... Ar ne per greita vėl išsitraukti šaknį? Gal derėtų palaukti, kol ji padirbės su manimi per nugarkaulio sulaužymo šventę... arba kitą... nuo dabar iki pavasario jų bus daug...“

Digija ėjo koridoriumi link mamuto židinio nešina sunkiais viršutiniais darbužiais.

– Tikėjausi tave rasti, Aila. Norėjau patikrinti keletą tų spąstų, kuriuos anądien pastačiau, pažiūrėti, gal sugavau kokią baltąją lapę. Noriu papuošti Branago skrandą. Ar nori eiti su manimi?

Aila, ką tik pabudusi, dirstelėjo į pusiau atvirą dūmų angą.

– Lauke atrodo gražu. Tuoj apsirengsiu.

Ji nusitraukė apklotus, atsisėdo, pasirąžė, nusižiovavo, tada nuėjo į užuolaida užtrauktą kampelį prie arklių priestato. Pakeliui praėjo pro lovos pakylą, ant kurios miegojo pustuzinis vaikiščių, kaip vilkiukai sukritusių vienas ant kito. Pamačiusi, kad Raidagas atsimerkęs, moteris jam nusišypsojo. Vaikas vėl užsimerkė ir susirangė tarp jauniausios, ketverių metukų, Nuvijos ir Rugijos, kuriai netrukus sukaks aštuoneri. Krūvoje buvo Krisaveras, Brinanas ir Tusija, be to, Ailai pasirodė, kad pastaruoju metu kiti mažiai pradėjo pastebėti ir Fralijos jauniausiąjį, Tašerį, kuriam dar nebuvo nė trejų. Ant moterystės slenksčio atsidūrusi Latija, kaip pastebėjo Aila, su vaikais žaidė vis rečiau.

Vaikai buvo geranoriškai palepinti: galėjo valgyti ir miegoti kada ir kur panorėję, retai paisė teritorinių vyresniųjų pretenzijų: jiems priklausė visa žeminė. Jie galėjo reikalauti suaugusių stovyklos narių dėmesio, ir dažnai pasirodydavo, jog tai priimama kaip maloni pramoga: niekas niekur neskubėjo, niekas nesiruošė niekur eiti. Kad ir kur smalsumas nuvesdavo vaikus, vyresnieji buvo pasiruošę jiems padėti ir ką nors paaiškinti. Jei jie norėdavo siūti odas, jiems būdavo duodama įrankių, odų atraižų ir sausgyslių virvelių. Jei jie norėdavo gaminti akmeninius įrankius, jiems būdavo duodama titnago gabalėlių ir akmeninių arba kaulinių kūjų.

Vaikai eidavo imtynių ir vartėsi kūlio, išsigalvodavo žaidimų, kurie neretai priminė suaugusiųjų veiklą. Jie įsirengė mažus savo židinius, mokėsi kurti ugnį, apsimesdavo medžiojantys, suveriantys mėsos gabalus iš šaltų saugyklos patalpų ir ją kepantys. Kai žaidimas židiniais išsiplėtė iki vyresniųjų poravimosi mėgdžiojimo, suaugusieji atlaidžiai šypsojosi. Nė viena normalaus gyvenimo dalis nebuvo slapta ar suvaržyta; visa tai buvo būtinos instrukcijos prieš žmogui tampant suaugusiu. Vienintelis tabu buvo smurtas, ypač stiprus ir nereikalingas įtūžis.

Vaikai išmoko, kad gyvenant taip glaudžiai, visiems kartu, niekas nesuardytų stovyklos arba žmonių greičiau kaip smurtas, ypač kai ilgomis šaltomis žiemomis visi yra įkalinti žeminėje. Ar atsitiktinai, ar sąmoningai, visi papročiai, manieros, įsigalėjusi tvarka ir praktika, net jeigu ne atvirai tam skirta, buvo nutaikyta smurtui mažinti. Buvo toleruojamas plataus diapazono individualus elgesys ir veikla, jei tik tai nevedė prie smurto arba

nebuvo skirta stipriems jausmams išlieti. Asmeniniai įgūdžiai buvo puoselėjami ir skatinami. Tolerancija skatinama; pavydas, nors suprantamas, ne. Varžybos, įskaitant lažybas, buvo aktyviai išnaudojamos kaip alternatyva, tačiau būdavo ritualizuojamos, griežtai kontroliuojamos ir vykdomos apibrėžtose ribose. Vaikai greitai mokėsi pagrindinių taisyklių. Rėkti buvo priimtina; suduoti – ne.

Patikrinusi didįjį vandens maišą Aila vėl nusišypsojo miegantiems vaikams, kurie išvakarėse iki vėlumos prasėdėjo prie ugnies. Ji džiaugėsi, kad ją vėl supo vaikai.

– Prieš išeidama turėčiau prikasti sniego. Turime nedaug vandens, o kurį laiką jau nesnigo. Švaraus sniego netoliese sunku rasti.

– Neeikvokim laiko, – patarė Digija. – Prie mūsų židinio yra vandens, turi jo ir Nezė. Grįždamos galėsime parnešti daugiau, – kol Aila rengėsi, ji apsivilko šiltus žieminius lauko drabužius. – Turiu ir vandenmaišį, ir užkąsti mudviem nusistvėriau, tad, jeigu nesi alkana, galime iš karto ir eiti.

– Maistas gali palaukti, bet noriu išgerti karštos arbatos, – atsakė Aila, tačiau Digijos nekantrumas ją užkrėtė. Dar visai neseniai mamutojai pradėjo sukinėtis lauke prie žeminės, o praleisti kiek laiko vien Digijos draugijoje atrodė tikrai smagu.

– Man regis, Nezė išvirė arbatos, nemanau, kad prieštaraus, jei įsipilsim puodelį.

– Rytais ji verda mėtų; aš tik šio to įdėsiu... Šio to, ką mėgstu gerti rytais. Tikriausiai ir svaidyklę pasiimsiu.

Nezė primygtinai pareikalavo, kad abi jaunos moterys dar užvalgytų virtų grūdų ir davė abiem pasiimti po riekę vakarykščio kepsnio. Talutas norėjo išsiaiškinti, kuriuo keliu jos ketina eiti, taip pat klausinėjo apie Digijos spąstų vietą. Kai jos išėjo pro pagrindinį įėjimą, diena buvo ką tik prasidėjusi: saulė kilo iš debesų kalno horizonte ir leidosi į kelionę per giedrą dangų. Aila pastebėjo, kad arkliai jau išėjo. Ji jų nekaltino.

Digija parodė Ailai, kaip greitai apsisukti kojas odos kilpa, pritvirtinta prie ovalaus rėmo, skersai perausto tvirtomis gluosnio vytelėmis – apsiauti patogius sniego batus. Truputį pasipraktikavusi Aila sniego paviršiumi jau drožė greta Digijos.

Jondalaras stebėjo jas išeinančias nuo priestato arkos. Suraukęs antakius jis pažvelgė į dangų ir nusprendė sekti įkandin, paskui persigalvojo. Matė kelis debesis, tačiau pavojaus niekas nepranašavo. Kodėl jis visada taip nerimauja dėl Ailos, kai tik ji išeina iš žeminės? Juokinga būtų, jei visur ją sekiotų. Ji išėjo ne viena, su Digija, abi jaunos moterys puikiai sugebėjo savimi parsirūpinti... Net jei ims snigti... Arba blogiau. Po kiek laiko jos pastebės, kad jis seka, ir jis tik maišysis, kai jos norės pabūti vienos. Jis nuleido užuolaidą ir pasuko vidun, tačiau negalėjo atsikratyti nuojautos, kad Ailai gresia pavojus.

– Oi, žiūrėk, Aila! – šūktelėjo Digija ir parklupusi apžiūrėjo suledėjusią, kietą baltu kailiu gaišeną, kyburiuojančią iš kilpos, tvirtai susiveržusios aplink žvėrelio kaklą. – Pastačiau ir daugiau spąstų. Greičiau juos patikrinkim.

Aila norėjo pasilikti ir apžiūrėti spąstus, tačiau nusekė paskui Digiją.

– Ką ketini su jais daryti? – pasiteiravo ji pasivijusi.

– Priklausys nuo to, kiek bus. Norėjau papuošti Branago skrandą, tačiau siuvu jam ir tuniką, raudoną, nors ne tokią ryškią, kaip tavoji. Ji bus ilgomis rankovėmis, tad reikės dviejų odų. Ketinu pritaikyti antrosios odos spalvą prie pirmosios. Man regis, gražu būtų išpuošti žieminių lapių kailiu ir dantimis. Ką manai?

– Manau, kad bus gražu, – kurį laiką jos klumšėjo per sniegą, paskui Aila tarė: – Kaip manai, kas būtų geriausia baltai tunikai?

– Nuo daug ko priklauso. Ar nori kitų spalvų, ar kad viskas būtų balta?

– Man regis, geriau tegu viskas būna balta...

– Baltosios lapės būtų gražu.

– Galvojau apie tai, bet... Nemanau, kad būtų visai gerai, – tarė Aila. Ne spalva jai kėlė nerimą. Ji prisiminė, jog baltųjų lapių kailius išrinko padovanoti Ranekui per įdukrinimo apeigas, ir nenorėjo, kad kas nors primintų tas dienas.

Antri spąstai buvo suveikę, tačiau tušti. Sausgyslių kilpa buvo nugraužta, buvo matyti vilko pėdsakai. Trečiuose taip pat kabėjo lapė, akivaizdžiai sušalusi į ledą, tačiau buvo gerokai apėsta, tiesą sakant, kailis buvo bevertis. Aila vėl pastebėjo vilko pėdsakus.

– Atrodo, spąstais prigaudžiau lapių vilkams, – pajuokavo Digija.

– Regis, jis tik vienas, – pastebėjo Aila.

Digija pradėjo nuogąstauti, kad neturės dar vieno gero kailio, net jei į ketvirtus spąstus kas bus įkliuvęs. Jos nuskubėjo į tą vietą, kur moteris buvo įtaisiusi kilpą.

– Turėtų būti štai ten, netoli tų krūmų, – tarė ji, besiartindama prie nedidelės giraitės, – bet nematau...

– Štai ten, Digija! – šūktelėjo Aila ir nuskubėjo pirmyn. – Ir atrodo gerai. Tik pažiūrėk į tą uodegą.

– Nuostabu! – su palengvėjimu atsiduso Digija. – Norėjau mažiausiai dviejų, – ji iš kilpos išėmė suledėjusią lapę, surišo kartu su pirmąja lape ir permetė abi per medžio šaką. Dabar, sugavusi dvi lapes, Digija jautėsi labiau atsipalaidavusi. – Išalkau. Gal stabtelkim ir čia užkąskim?

– Dabar, kai pasakei, ir aš pasijutau alkana.

Jos buvo retais labiau krūmais nei medžiais apaugusiame slėnyje, suformuotame upelio, kuris prasigraužė per storą lioso dirvos klodą. Paskutinėmis ilgos, atšiaurios žiemos dienomis net nedidelis slėnis atrodė blyškus ir išsekęs. Tai buvo nuobodi vieta: be jokių spalvų, niūriai pilka. Sena ir sukritusi sniego danga, vietomis pralaužta tik sumedėjusių krūmų, buvo daugybės žvėrių išvaikščiota ir atrodė sutrypta bei purvina. Nulūžusios šakos, atveriančios žalią medieną, rodė, kur siautėta vėjo, sniego ir išalkusių gyvūnų. Gluosniai ir alksniai, klimato bei metų laiko svorio nulenkti prie žemės, atrodė kaip palaikiai krūmeliai. Stovėjo keletas liesų, bet aukštų ir lieknų beržėlių. Vėjyje triukšmingai šnarėjo plikos jų šakelės, tarsi triukšmingai reikalaudamos užpildančio žalumos prisilietimo. Net kadagiai buvo praradę spalvą. Išsikraipiusios pušys pilkų kerpių šašais aplipusiais kamienais buvo išblukusios, o aukšti maumedžiai – tamsūs ir sulinkę nuo sunkios sniego naštos.

Palei žemą skardį pūpsojo sniego kalva, ginkluota ilgomis aštriomis nendrių ietimis – sausais sumedėjusiais stiebais ūglių, kurie praėjusią vasarą buvo pasiųsti užkariauti naujų teritorijų. Aila mintyse pasižymėjo tą vietą ne kaip neįžengiamą spygliuotų erškėtynų tankmę, o kaip vietą, kurioje tinkamu metų laiku galima paieškoti uogų ir gydomųjų lapų. Už blyškių, pavargusių dekoracijų Aila įžvelgė slypinčią viltį, o po ilgo įkali-

nimo net žiemos išvargintas kraštovaizdis atrodė daug žadantis, ypač šviečiant saulei.

Dvi jaunos moterys susižėrė sniegą ir pasidarė sėdynes toje vietoje, kur vasarą būtų nedidelio upelio krantas. Digija atidarė krepšelį ir išėmė užkandžius ir, dar svarbiau, vandenį. Atidariusi beržo žievės dėžutę ji Ailai padavė kompaktišką kelioninį sausainį – į apskritą paplotėlį suformuotą maistingą mišinį iš džiovintų vaisių, mėsos ir energijos suteikiančių būtinų riebalų.

– Vakar vakare mama pagamino garintų kepalėlių su kedrinėmis pinijomis ir davė man vieną, – pasigyrė Digija, išvyniojusi kitą paketėlį ir atlauždama gabalėlį Ailai. Tie pyragėliai tapo jos mėgstamiausi.

– Reikės paklausti Tulijos, kaip juos gaminti, – tarė Aila atsikandusi kąsnelį, o paskui išvyniojo Nezės duoto kepsnio riekes ir atpjovė abiem po truputį. – Man regis, čia tikra puota. Tereikia tik keleto šviežių pavasarinių žalumynų.

– Tada būtų tobula. Vos galiu sulaukti pavasario. Po nugarkaulio laužymo šventės laukti darosi vis sunkiau, – atsakė Digija.

Aila džiaugėsi draugišku pasivaikščiojimu ir net pradėjo jausti šilumą seklioje įduboje, apsaugotoje nuo vėjų. Ji atsirišo juostelę pakaklėje ir nusismaukė gobtuvą, tada patiesino aplink galvą pritvirtintą svaidyklę. Moteris užsimerkė ir atsuko veidą saulei. Pro nuleistus akių vokus ji matė apskritas padūmavusias orbitas raudoname fone ir juto svaiginančią šilumą. Kai vėl atsimerkė, atrodė, kad viską mato aiškiau.

– Ar žmonės per nugarkaulio laužymo šventę visada eina imčių? – pasiteiravo Aila. – Niekad nemačiau, kad kas imtųsi nejudindamas pėdų.

– Taip, tai pagerbti...

– Žiūrėk, Digija! Pavasaris! – pertraukė draugę Aila ir pašokusi nuskubėjo prie gluosnio. Priėjus Digijai ji parodė palei laibą šakelę brinkstančius pumpurus, ir vieną išlindusį per anksti, jau trykštantį skaisčia pavasario žaluma. Moterys nustebusios, kupinos džiaugsmo viena kitai nusišypsojo, tarsi pačios būtų išradusios pavasarį.

Sausgyslių kilpa vis dar kyburiavo ne taip toli nuo gluosnio. Aila ją pakėlė.

– Manau, tai labai geras būdas medžioti. Nereikia ieškoti gyvūnų. Padarai spąstus ir ateini vėliau jų pasiimti. O kaip tu juos darai ir iš kur žinai, kad sugausi lapę?

– Padaryti nesunku. Žinai, sausgyslės sukietėja, jei jas sušlapini ir leidi išdžiūti, visai kaip neišdirbta oda.

Aila linktelėjo.

– Gale suriši nedidelę kilpą, – rodė Digija, – tada imi kitą galą ir prakiši, padarai kitą kilpą, kaip tik tokio dydžio, kad tilptų lapės galva. Tada sušlapini ir leidi išdžiūti, kad atvira kilpa taip ir liktų atvira. Tada eini ten, kur atklysta lapės, paprastai ten, kur būni jų mačiusi arba anksčiau gaudei. Šitą vietą man parodė mama. Paprastai lapės čia ateina kasmet, matyti, jei yra pėdsakų. Jos dažnai vaikšto tais pačiais takais, esančiais netoli jų guolių. Kad pastatytum spąstus, turi surasti lapių taką, ir ten, kur jis eina per krūmus ar netoli medžių, statai kilpą skersai tako, maždaug jų galvos aukštyje. Pritvirtini, kaip šitą, čia ir čia, – aiškino ir rodė Digija. Aila stebėjo susitelkusi, suraukusi kaktą.

– Kai lapė bėga taku, jos galva patenka į kilpą, o bėgant toliau kilpa užsiveržia aplink kaklą. Kuo labiau lapė kovoja, tuo tvirčiau užsiveržia kilpa. Ilgai netrunka. Vienintelė bėda – susirasti lapę, kol jos nerado kas nors kitas. Danugas man pasakojo, kaip spąstus stato šiauriau gyvenantys žmonės. Jie palenkia jauną medelį ir pririša jį prie kilpos taip, kad atsilaisvintų vos žvėris pakliūva, ir medžiui atsitiesiant laimikis pakeliamas į viršų. Kol grįžti, lapės ir kyburiuoja aukštai.

– Atrodo, sumanymas puikus, – tarė Aila, eidama atgal link jų kėdžių. Ji pakėlė akis, tada staiga, Digijos nuostabai, nusivyniojo nuo galvos svaidyklę ir ėmė šniukštinėti žemę. – Kur akmuo? – sušnibždėjo ji. – Štai!

Tokiu staigu judesiu, kad Digija vos spėjo pastebėti, Aila stvėrė akmenį, įstatė jį į svaidyklę, apsuko ir paleido skrieti. Digija girdėjo, kaip akmuo nusileido, tačiau tik grįžusi prie sėdynių pamatė, kas buvo Ailos taikinys. Tai buvo baltas šermuonėlis, iš viso kokių keturiolikos colių ilgio, tačiau penkių colių ilgio buvo vien balta pūkuota uodega juodu galiuku. Vasarą pailgas minkštakailis žvėriukas turės sodriai rudą kailį su balta papilve, tačiau žiemą gyvatiškas mažas kūnelis tapdavo gryno šilko baltumo, išskyrus juodą nosytę, aštrias mažas akutes ir patį uodegos galiuką.

– Jis vogė mūsų keptą mėsą! – paaiškino Aila.

– Tame sniege jo net neįžiūrėjau. Turi geras akis, – pastebėjo Digija. – Tu tokia greita su ta svaidykle, nesuprantu, kam tau reikia sukti galvą dėl spąstų, Aila.

– Su svaidykle gerai medžioti, kai matai tą, ką nori nudobti, tačiau spąstai medžioja už tave tau net nesant. Abu būdus naudinga išmanyti, – kuo rimčiausiai atsakė Aila.

Jos susėdo baigti valgyti. Aila ranka vis paglostydavo minkštą storą mažojo plėšrūno kailiuką.

– Šermuonėlių kailis pats gražiausias, – pastebėjo ji.

– Daugumos tų ilgų žebenkščių, – nesiginčijo Digija. – Audinių, sabalų, netgi ernių neblogi kailiai. Ne tokie minkšti, tačiau tinkamiausi gobtuvams, jei nenori, kad šaltis kibtų prie veido. Tik spąstais juo sunku sumedžioti, o su ietimi visai neįmanoma. Jie greiti ir nirtūs. Tavo svaidyklė, regis, pasiteisina, nors vis dar nesuprantu, kaip tu tai darai.

– Mokiausi naudotis svaidykle medžiodama tos rūšies gyvūnus. Pačioje pradžioje medžiojau tik mėsėdžius ir pirmiausia mokiausi jų papročių.

– Kam? – nustebo Digija.

– Nebuvo tikimasi, kad aš apskritai medžiosiu, todėl nemedžiojau jokių valgomų gyvūnų, tik tuos, kurie vogė mūsų maistą, – ji suprunkštė ir ironiškai sukikeno suvokusi, ką pasakė. – Pagalvojau, kad šitaip bus geriausia.

– Kodėl jie nenorėjo, kad tu medžiotum?

– Genties moterims medžioti uždrausta... Galiausiai jie leido man naudoti svaidyklę, – Aila akimirką patylėjo, prisiminusi tuos laikus. – Ar žinai, kad ernį nudobiau gerokai anksčiau nei triušį? – ji ironiškai nusišypsojo.

Digija apstulbusi papurtė galvą. „Kokia keista turėjo būti Ailos vaikystė“, – pagalvojo ji.

Jos atsistojo ir susiruošė eiti. Digija nuėjo pasiimti lapių, Aila pakėlė minkštą baltą šermuonėlį. Perbraukė ranka išilgai kūnelio iki pat uodegos galiuko.

– Štai ko aš noriu! – staiga sušuko ji. – Šermuonėlio!

– Juk tu jį ir turi? – nustebo Digija.

– Ne, noriu pasakyti, baltai tunikai. Noriu papuošti ją baltu šermuonėlių kailiu ir uodegomis. Man patinka šitos uodegos su juodais galiukais.

– Kur ketini parūpinti pakankamai šermuonėlių tunikai papuošti? – nustebo Digija. – Pavasaris ateina, netrukus jie keis spalvą.

– Labai daug man nereikia. Kadangi vieną jau turiu, paprastai netoliese būna daugiau. Aš juos sumedžiosiu. Dabar, – pareiškė Aila. – Reikia susirasti keletą gerų akmenų.

Ji ėmė stumdyti sniegą, prie užšalusio upelio kraštų ieškodama akmenų.

– Dabar? – nepatikėjo Digija.

Aila sustojo ir pakėlė akis. Susijaudinusi ji kone pamiršo Digiją. Su ja ieškoti pėdsakų ir sėlinti gali būti sudėtingiau.

– Tau nereikia manęs laukti, Digija. Grįžk. Aš rasiu kelią atgal.

– Grįžti? Nė už ką šito nepraleisiu!

– Mokėsi būti labai tyli?

Digija nusišypsojo.

– Aš esu medžiojusi, Aila.

Aila išraudo supratusi, kad pasakė netinkamai.

– Nenorėjau...

– Žinau, kad nenorėjai, – atsakė Digija ir nusišypsojo. – Manau, kad vertėtų šio to pasimokyti iš žmogučio, kuris nudobė ernį anksčiau nei triušį. Erniai yra nirtesni, piktesni, bebaimiai ir pagiežingiausi iš visų žvėrių, įskaitant hienas. Esu mačiusi, kaip jie nuveja nuo grobio leopardus, jie pasipriešins netgi urviniam liūtui. Pasistengiu nesipainioti tau po kojomis. Jei manai, kad aš nubaidysiu šermuonėlį, pasakyk, ir palauksiu tavęs čia. Tik neprašyk manęs grįžti.

Aila su palengvėjimu nusišypsojo ir pagalvojo, kaip nuostabu turėti draugę, kuri ją taip greitai supranta.

– Šermuonėliai tokie pat blogi kaip erniai. Jie tik mažesni, Digija.

– Ar galiu kuo nors padėti?

– Mums dar liko keptos mėsos. Gali praversti, tačiau pirmiausia reikia rasti takus... Tada, kai prisirinksiu pakankamai akmenų.

Surinkusi ją tenkinančią krūvą „kulkų“, Aila susidėjo jas į maišelį, pritvirtintą prie diržo. Ji paėmė savo krepšį ir pasikabino jį ant kairiojo peties. Tada sustojusi ištyrinėjo kraštovaizdį tyrinėdama, kur geriausia pradėti šermuonėlių paieškas. Digija stovėjo greta, vos per žingsnį atsilikusi,

laukė, kol Aila rodys kelią. Tarsi garsiai galvodama, Aila pradėjo tyliai jai pasakoti:

– Šermuonėliai nesuka gūžtų. Naudoja, ką suranda, netgi triušių olas – bet pirma nugalabija triušį. Manau, jiems net nereikėtų gūžtų, jeigu neatsivestų jauniklių. Jie visą laiką juda: medžioja, laksto, karstosi, stabtelėję apsidairo. Ir visą laiką žudo, dieną ir naktį, netgi ką tik prisiriję. Jie ryja viską: voveres, triušius, paukščius, kiaušinius, vabzdžius, netgi dvėselieną ir supuvusią mėsą, tačiau dažniausiai jie galabija ir ryja šviežią grobį. Užspeisti į kampą jie gamina dvokiantį muskusą, ne švirkščia kaip skunkai, tačiau dvokia ne prasčiau, ir skleidžia tokius garsus... – Aila išleido garsą: pusiau prislopintą riksmą, pusiau kriuksėjimą. – Malonumų sezonu jie švilpauja...

Digija buvo visiškai apstulbusi. Ji ką tik sužinojo apie žebenkštis ir šermuonėlius daugiau negu per visą gyvenimą. Ji net nenutuokė, kad jie apskritai skleidžia kokius nors garsus.

– Patelės yra geros motinos, turi daug mažylių, dviejų rankų... – Aila nutilo pagalvoti skaičiavimo žodžio, – dešimt, kartais daugiau. O kartais tik kelis. Mažyliai lieka su motina, kol beveik užauga, – Aila stabtelėjusi kritiškai nužvelgė vietovę. – Šiuo metų laiku prieauglis gali vis dar būti su motina. Mes ieškome pėdsakų... manau, netoli nendrių tankynės.

Ji patraukė link sniego pusnies, kuri daugiau ar mažiau dengė susimaišiusią stiebų ir ūglių, daugybę metų augusių toje pačioje vietoje, masę.

Digija nusekė iš paskos stebėdamasi, iš kur tiek galėjo išmokti Aila, kuri už ją buvo vos vos vyresnė. Digija pastebėjo, kad Aila kalbėdama tik labai mažai suklydo – tai buvo vienintelis jos susijaudinimo požymis. Tai leido suvokti, kaip puikiai Aila dabar kalba. Ji retai kalbėjo greitai, tačiau mamutojiškai jau kalbėjo kone tobulai, išskyrus tai, kaip tarė tam tikrus garsus. Digija manė, kad ji gali taip ir neprarasti šios kalbėjimo manieros, ir netgi tikėjosi, kad nepraras. Tai darė ją išskirtinę ir... labiau žmogišką.

– Ieškok mažų pėdsakų penkiais pirštukais, kartais matyti tik keturi. Jų pėdsakai mažiausi iš visų mėsėdžių, o užpakalines letenas stato į priekinių pėdas.

Digija laikėsi atsitraukusi, nenorėjo užminti smulkių pėdsakų, viską stebėjo. Aila lėtai ir kruopščiai apžiūrinėjo kiekvieną sniegu padengtos

žemės lopinėlį, kiekvieną nugriuvusį rąstą, kiekvieną kiekvieno krūmo šakelę, liesus plikų beržų kamienus ir sunkias tamsžaliais spygliais pušų šakas. Staiga ji liovėsi taip akylai dairiusis, nes išvydo reginį, kuris jai užėmė kvapą. Ji lėtai nuleido koją, įkišo ranką į krepšį, išėmė didelį gabalą pusžalės keptos bizonienos ir paguldė ją ant žemės priešais save. Tada atsargiai atsitraukė ir įkišusi ranką į maišelį paėmė akmenų. Digija stebeilijo pro jos petį nejudėdama, stengdamasi įžvelgti tai, ką mato draugė. Galiausiai ji pastebėjo kažką krutant ir pamatė keletą mažų baltų figūrėlių, vingiais judančių jų link. Žvėreliai skuodė stebėtinu greičiu, nors turėjo ropštis per sudžiūvusias nukritusias šakas, aukštyn ir žemyn per medžius, pro krūmus, per ir aplink nedideles sniego kišenėles ir plyšius. Jie užvaldydavo viską, ką rasdavo pakeliui. Digija anksčiau niekada negaišdavo laiko mažiems ėdriems plėšrūnams stebėti, tad spoksojo kaip pakerėta. Kartkartėmis gyvūnėliai sustodavo, sužaibuodavo nerimo pilnomis žibančiomis juodomis akutėmis, pastatydavo ausis išgirdę kokį garsą, tačiau juos neklystamai viliojo nelemto grobio kvapas.

Rangydamasi per pelėnų ir pelių, po medžių šaknimis žiemojančių tritonų ir varlių urvus, mesdamasi prie nedidelių paukštelių, kurie buvo pernelyg sušalę ir alkani, kad paspruktų, artinosi niokojanti aštuonių ar dešimties mažų baltų šermuonėlių orda. Sukiodami galvas su nekantriais mažais juodais akių karoliukais, jie šokdavo su mirtinu tikslumu, taikydamiesi į aukos smegenis, sprandą, jungo veną. Jie kirto be gailesčio. Tai buvo patys efektyviausi, labiausiai kraujo ištroškę gyvūnų pasaulio žudikai, ir Digija staiga labai apsidžiaugė, kad jie tokie maži. Atrodė, nėra jokios kitos tokio beprasmio niokojimo priežasties, tik gryna aistra žudyti. O šermuonėliams reikėjo aktyvų kūnelį nuolat aprūpinti „kuru“, nes gamtos taip buvo nulemta.

Šermuonėlius traukė gabalas pusžalės mėsos, ir jie nedvejodami trumpiausiu keliu leidosi link tikslo. Staiga žvėreliai sutriko: stipriai sviesti akmenys nusileido tarp puotaujančių šermuonėlių, keli krito, orą užnuodijo su niekuo nesupainiojamas muskuso tvaikas. Digija taip pakerėta stebėjo žvėrelius, kad pražiopsojo Ailos rūpestingą pasiruošimą ir staigius metimus.

Tada, tarsi iš niekur, tarp baltų šermuonėlių šoko didelis juodas žvėris. Aila apstulbo išgirdusi grėsmingą urzgimą. Vilkas atbėgo gabalo bizonie-

nos, tačiau jį sulaikė du įžūlūs bebaimiai šermuonėliai. Vos truputį atsitraukęs juodas plėšrūnas pastebėjo ką tik sumedžiotą šermuonėlį ir tada griebė jį.

O Aila neketino leisti juodam vilkui pavogti jos šermuonėlio; ji per daug pastangų įdėjo, kad jį nušautų. Tai buvo jos grobis, jai jų reikėjo baltajai tunikai. Vilkui risnojant su mažu baltu grobuonimi dantyse Aila nubėgo jam iš paskos. Vilkai taip pat mėsėdžiai. Besimokydama naudotis svaidykle, ji stebėjo juos ne mažiau atidžiai. Moteris suprato ir juos. Bėgdama paskui žvėrį ji pastvėrė nukritusią šaką. Ryžtingai užpultas vienišas vilkas paprastai pasiduoda, tad galėjo išmesti šermuonėlį.

Jei būtų gauja ar bent jau du vilkai, ji nebūtų planavusi tokio beatodairiško užpuolimo, tačiau kai juodasis vilkas stabtelėjo pasitaisyti grobio nasruose, Aila puolė jį su šaka, užsimojo ir stipriai smogė. Ji negalvojo apie šaką kaip apie ginklą, ji tenorėjo išgąsdinti vilką, nubaidyti jį, priversti išmesti mažą kailinį žvėriuką. O išsigąsti teko Ailai. Vilkas numetė šermuonėlį prie kojų ir grėsmingai bei bjauriai urgzdamas šoko tiesiai ant jos.

Instinktyvi jos reakcija buvo mesti šaką į vilką, gintis ir drauge sulaikyti puolantį žvėrį, o greitas energijos antplūdis skatino bėgti. Deja, sušalusi ir trapi šaka sulūžo. Aila liko su apipuvusiu strampu rankoje, tačiau atlūžęs šakos galas nuskriejo vilkui į snukį. To pakako jam sustabdyti. Vilkas, rodės, taip pat tik gąsdino ir ne itin norėjo pulti. Sustojęs pakelti negyvo šermuonėlio vilkas išdūlino iš medžiais apaugusio slėnio.

Aila buvo išsigandusi, tačiau supykusi, sukrėsta. Ji paprasčiausiai negalėjo leisti šermuonėliui taip prapulti. Ji vėl nubėgo paskui vilką.

– Palik jį ramybėje! – suriko Digija. – Tu pakankamai turi! Tegu šitas tenka vilkui.

Aila negirdėjo; ji nekreipė dėmesio į Digijos šauksmus. Vilkas bėgo per atvirą lauką, o ji buvo visai arti. Siekdama akmens ir pamačiusi, kad liko tik du, Aila nubėgo paskui vilką, nors tikėjosi, kad didelis plėšrūnas netrukus nuo jos atsiplėš. Privalėjo dar kartą pabandyti. Ji įdėjo akmenį į svaidyklę ir paleido jį į sprunkantį vilką. Netrukus paleistas antras akmuo užbaigė tai, ką pradėjo pirmasis. Abu pasiekė taikinį.

Ji pajuto pasitenkinimą, kai vilkas parkrito. Šitas žvėris daugiau iš jos nieko nevogs. Nubėgusi pasiimti šermuonėlio ji nusprendė, kad gali kuo

puikiausiai pasiimti ir vilko kailį, tačiau kai Digija ją surado, Aila sėdėjo prie negyvo juodo vilko bei balto šermuonėlio nejudėdama. Jos veido išraiška sukėlė Digijai susirūpinimą.

– Kas atsitiko, Aila?

– Turėjau jai leisti jį pasilikti. Turėjau suprasti, kad ji turi priežastį ieškoti keptos mėsos, net jei jos norėjo šermuonėliai. Vilkai žino, kokie tie mažiai nirtūs, be to, vieniši vilkai paprastai atsitraukia nepuolę nepažįstamoje vietoje. Turėjau palikti jai tą šermuonėlį.

– Nesuprantu. Atgavai šermuonėlį, o kartu ir juodą vilko kailį. Ką nori pasakyti? Kodėl reikėjo atiduoti jai tą šermuonėlį?

– Žiūrėk, – tarė Aila, rodydama į juodos vilkės papilvę. – Ji žindo. Ji turi mažylių.

– Ar ne per anksti atsivesti vilkiukų?

– Taip. Ne sezonas. Ji vieniša. Štai kodėl turėjo tiek vargti, kad susirastų pakankami maisto. Štai kodėl atėjo keptos mėsos, štai kodėl taip norėjo šermuonėlio. Pažiūrėk į jos šonkaulius. Mažyliai viską iš jos iščiulpė. Vieni kaulai ir kailis. Jei ji gyventų su gauja, ji padėtų išmaitinti vilkiukus, tačiau jei būtų gyvenusi su gauja, vilkiukų neturėtų. Paprastai vilkiukų atsiveda tik gaujos vadė, o šita vilkė netinkamo plauko. Vilkai pripranta prie tam tikrų spalvų ir žymių. Ji kaip ta balta vilkė, kurią aš stebėdavau, kai mokiausi. Anos jie taip pat nemėgo. Ji vis mėgindavo prieiti prie gaujos vado ir vadės, tačiau jie urgzdavo jai prisiartinus. Kai gauja padidėjo, baltoji išėjo. Gal ji pavargo nuo to, kad niekas jos nemėgo.

Aila nudelbė akis į juodą vilkę.

– Kaip ir ši. Gal todėl ji ir norėjo vilkiukų, nes jautėsi vieniša. Nereikėjo jų atsivesti taip anksti. Manau, čia ta pati juoda vilkė, kurią mačiau, kai medžiojome bizonus, Digija. Tikriausiai ji paliko savo gaują pasiieškoti vienišo vilko ir pradėti naują gaują. Šitaip ir susikuria naujos gaujos. Vienišiams visada sunku. Vilkai mėgsta medžioti drauge, jie rūpinasi vieni kitais. Patinas vadas visada padeda patelei auginti vilkiukus. Reikėtų tau juos pamatyti, jie žaidžia kaip kūdikiai. Tik kur jos patinas? Ar ji tokį susirado? Ar jis žuvo?

Digija stebėjosi matydama, kad Aila tramdo ašaras dėl negyvos vilkės.

– Kažkada jie visi nudvesia, Aila. Mes visi grįšime pas Motiną.

– Žinau, Digija, tačiau, pirma, ji buvo kitokia, antra, ji buvo vieniša. Ji turėjo turėti kažką, kol gyveno: porą, gaują, kuriai priklausytų, bent jau mažylių.

Digijai pasirodė, kad ji pradėjo suprasti, kodėl Aila tiek sielvartauja dėl sudžiūvusios senos juodos vilkės. Ji įsivaizdavo save jos vietoje.

– Ji turėjo vilkiukų, Aila.

– O dabar jie taip pat nudvės. Jie neturi gaujos. Netgi patino. Be motinos jie nudvės, – staiga Aila pašoko. – Neketinu leisti jiems žūti!

– Ką nori pasakyt? Kur eini?

– Ketinu eiti ir juos surasti. Atseksiu juodos vilkės pėdsakais iki guolio.

– Tai gali būti pavojinga. Gal netoliese yra daugiau vilkų? Kaip gali būti tokia įsitikinusi?

– Esu tikra, Digija. Tik pažiūrėk į ją.

– Ką gi, jei negaliu tavęs perkalbėti, tik vieną dalyką pasakysiu, Aila.

– Ką?

– Jei tikiesi, kad gūbrinsiu per stepę ieškodama vilkų pėdsakų paskui tave, gali pati neštis savo šermuonėlius, – pareiškė Digija, iš krepšio išvertusi penkis baltus grobuonių lavonėlius. – Man pakaks mano lapių, – džiaugsmingai išsišiepė Digija.

– Oi, Digija, – tarė Aila šypsodamasi šiltai, su meile. – Tu juos atnešei.

Abi jaunos moterys apsikabino, viena kitai taip reikšdamos meilę ir draugystę.

– Viena yra tikra, Aila. Šalia tavęs nuobodu nebūna! – Digija padėjo sukrauti šermuonėlius į Ailos krepšį. – O ką darysi su vilke? Jei mes jos nepaimsim, paims kažkas kitas, o juodo vilko kailis nėra itin įprastas.

– Norėčiau jį pasiimti, tačiau pirmiausia reikia rasti vilkiukus.

– Gerai, aš ją panešiu, – tarė Digija, per petį persisverdama suglebusį vilkės kūną. – Vėliau, jei bus laiko, nudirsiu, – ji norėjo dar šio to paklausti, bet persigalvojo. Netrukus visiškai tiksliai išsiaiškins, ką Aila planuoja daryti, jei koks vilkiukas bus likęs gyvas.

Joms teko grįžti iki slėnio, kad atsektų teisingus pėdsakus. Vilkė puikiai pasistengė paslėpti savo pėdas, nes suprato, kokia nesaugi yra gyvybė, kurią

ji palieka neprižiūrėtą. Kelis kartus Digija manė, kad jos pametė pėdsakus. Ji pati buvo nebloga pėdsekė, tačiau Aila užsispyrusiai ieškodavo, kol vėl surasdavo pėdsakus. Kol moterys surado vietą, kur, Ailos įsitikinimu buvo guolis, saulė jau rodė vėlyvą popietę.

– Turiu būti atvira, Aila. Nematau jokių gyvybės žymių.

– Taip ir turėtų būti, jei jie vieni. Jei būtų gyvybės žymių, jos tik pritrauktų pavojų.

– Gal tu ir teisi, tačiau jei viduje yra vilkiukų, kaip ketini juos išvilioti?

– Spėju, yra tik vienas būdas. Pati eisiu jų pasiimti.

– Negali šitaip elgtis, Aila! Viena yra stebėti vilkus iš tolo, tačiau negalima lįsti į jų irštvą. O jei ten ne tik mažyliai? Netoliese gali būti kitas suaugęs vilkas.

– Ar matai kokio kito suaugusio vilko pėdsakus, išskyrus juodosios?

– Ne, tačiau man vis dar nepatinka mintis, kad tu lįsi į vilkų irštvą.

– Taip toli nuėjau ne tam, kad pasitraukčiau neišsiaiškinusi, ar ten yra vilkiukų. Privalau lįsti, Digija.

Aila padėjo savo kuprinę ir patraukė prie mažos juodos angos žemėje. Ji buvo iškasta prie senos irštvos, apleistos labai seniai. Tai nebuvo pati palankiausia vieta, tačiau geriausia, ką juodoji vilkė galėjo susirasti, kai jos pora, senas vienišas vilkas, priviliotas jos per ankstyvo įkarščio, žuvo kovoje. Aila atsigulė ant pilvo ir ėmė rangytis į vidų.

– Aila, palauk, – šūktelėjo Digija. – Štai, paimk mano peilį.

Aila linktelėjo, dantimis sukando peilį ir pajudėjo į tamsią skylę. Iš pradžių landa leidosi žemyn, takas buvo siauras. Staiga ji pasijuto stringanti ir turėjo atsitraukti.

– Geriau eikim, Aila. Darosi vėlu. Jei jau negali įlįsti, tai negali.

– Ne, – ginčijosi ta, traukdama per galvą skrandą, – įlįsiu.

Dar neatsidūrusi irštvoje Aila drebėjo nuo šalčio. Ji vos pralindo pro pirmą žemyn besileidžiančio tunelio atkarpą. Netoli irštvos, kur tunelis

išsitiesino, buvo erdviau. Irštva atrodė apleista. Jos pačios kūnas užstojo šviesą, tad prireikė laiko, kol akys priprato prie tamsos. Tik pradėjus trauktis atgal jai pasidingojo, kad girdi kažkokį garsą.

– Vilkeli, mažasis vilkeli, ar tu čia? – šūktelėjo ji, paskui, prisiminusi tą daugybę kartų, kai stebėjo ir klausėsi vilkų, ji maldaujamai suinkštė. Paskui įsiklausė. Vos girdimas tylus virkavimas sklido iš giliausio, tamsiausio irštvos kampelio. Ailai norėjosi surikti iš džiaugsmo.

Ji pasirangė, pajudėjo arčiau garso ir vėl suinkštė. Verksmas priartėjo, ji pamatė dvi švytinčias akutes. Ailai siekiant vilkiuko, jis atsitraukė ir tyliai suurzgė, gal sušnypštė, ir ji pajuto, kaip į plaštaką sminga aštrus kaip adatėlė dantukas.

– O! Tu kovingai nusiteikęs, – nusišypsojo Aila. – Tad turi gyvybės. Dabar jau ateik, vilkeli. Viskas bus gerai, ateik, – ji vėl siekė mažylio maldaujamai inkšdama ir pajuto pūkuotą kailio kamuoliuką. Gerai suėmusi ji prisitraukė purkščiojantį ir besipriešinantį žvėriuką ir atbula išlindo iš irštvos.

– Žiūrėk, ką radau, Digija! – pergalingai išsišiepė Aila ir iškėlė mažą, pilką, pūkuotą vilkės jauniklį.

23

Jondalaras buvo lauke, žingsniavo pirmyn ir atgal tarp pagrindinio įėjimo ir arklių priestato. Netgi su šilta senąja Taluto skranda, kurią buvo apsivilkęs, jis jautė, kaip krinta temperatūra saulei artinantis prie horizonto. Kelis kartus jis buvo užsiropštęs ant šlaito ir žvalgėsi ta kryptimi, kuria išėjo Aila su Digija, ir jau norėjo ropštis dar kartą.

Jis bandė užgniaužti savo nerimą nuo pat dviejų jaunų moterų išėjimo ryte. Kai vyras pradėjo sunerimęs žingsniuoti pirmyn ir atgal ankstyvą popietę, kiti žeminėje atlaidžiai šypsojosi. O dabar jis nebebuvo vienintelis susirūpinęs dėl moterų. Tulija ir pati kelis kartus buvo užkopusi ant šlaito, o Talutas jau kalbėjo apie tai, kad reikia suburti grupę ir eiti jų ieškoti su deglais. Netgi Yhaha ir Lenktynininkas atrodė sunerimę.

Švytintis ugnies kamuolys vakaruose, neriantis į debesų virtinę palei žemės kraštą, atrodė kaip aiškiai apibrėžtas ryškiai raudonas šviesos ratas; nežemiškas apskritimas be gelmės ar dimensijos, pernelyg tobulas, pernelyg simetriškas, kad priklausytų natūraliai aplinkai. Švytintis raudonas šviesulys nuspalvino debesis ir suteikė sveiką atspalvį išblyškusiam veidui kito nežemiško bičiulio, pasirodžiusiam rytiniame danguje.

Tuo metu, kai Jondalaras susiruošė dar kartą kopti į šlaitą, viršuje pasirodė dvi figūros. Siluetai išryškėjo gyvame violetiniame fone, kuris jau mainėsi į tamsiai mėlyną. Virš galvų sužibo pirmoji žvaigždė. Jis giliai atsiduso ir prisišliejo prie ilčių arkos, nes kiek apsvaigo staiga atslūgus įtampai. Jos saugios. Aila saugi.

„Tik kur jos taip ilgai buvo? Galėjo geriau pagalvoti, užuot vertusios visus šitaip nerimauti. Kas jas taip ilgai užlaikė? Gal jos buvo patekusios į bėdą? Reikėjo sekti įkandin."

– Jos čia! Jos čia! – sušuko Latija.

Žmonės pusnuogiai išbėgo iš žeminės; tie, kurie jau buvo lauke, nubėgo jų pasitikti.

– Kur šitiek užtrukot? Jau beveik tamsu. Kur tu buvai? – vos pasiekus žeminę ėmė kamantinėti Ailą Jondalaras.

Ji apstulbusi įsmeigė į jį akis.

– Leisk joms pirma į vidų įeiti, – pasiūlė Tulija. Digija suprato, kad motina taip pat nesidžiaugia, tačiau jų nebuvo visą dieną, jos pavargusios, staigiai šalo. Priekaištauti bus galima vėliau, kai Tulija įsitikins, kad abi moterys jaučiasi gerai. Visi sugužėjo vidun, tiesiai per prieškambarį ir virimo židinį.

Digija, patenkinta, kad gali nusimesti krovinį, nusikėlė juodos vilkės maitą, kuri sukietėjo ir įgavo jos pečių formą. Jai nukritus ant demblio, pasigirdo nuostabos šūksniai. Jondalaras išbalo. Būta bėdos.

– Tai vilkas! – pareiškė Druvezas, vėpsodamas į seserį su baiminga pagarba. – Kur gavot šitą vilką?

– Palauk, kol pamatysi, ką Aila parsinešė, – pasakė Digija, traukdama iš krepšio baltas lapes.

Aila iš kuprinės viena ranka išmetė sušalusius šermuonėlius, o kitą atsargiai laikė ties krūtine prie šiltos, su kailiniu gobtuvu tunikos.

– Labai gražūs šermuonėliai, – tarstelėjo Druvezas, nors maži balti plėšrūnai jam nepaliko nė perpus tokio įspūdžio kaip juodas vilkas. Vyras nenorėjo Ailos įžeisti.

Aila nusišypsojo berniukui, tada atsirišo juostelę, kuria buvo susijuosusi skrandą, ir įkišusi ranką užantin ištraukė mažą, pilką kailio kamuolėlį. Visi sužiuro norėdami suprasti, ką gi ji atsinešė. Staiga kamuoliukas sujudėjo.

Vilkiukas jaukiai miegojo įsitaisęs prie šilto Ailos kūno po jos viršutiniu drabužiu, bet jį išgąsdino šviesa, triukšmas ir nepažįstami kvapai. Vilkiukas suinkštė ir vėl pabandė prisiglausti prie moters, kurios kvapas ir šiluma tapo pažįstami. Ji padėjo mažą pūkuotą padarą ant žemės piešimo įdubo-

je. Vilkiukas atsistojo, kelis žingsnius nusvirduliavo į priekį, tada greitai atsitūpė ir padarė balutę, kuri greitai susigėrė į minkštą, purią žemę.

– Čia vilkas! – pareiškė Danugas.

– Vilkiukas! – pridūrė Latija džiaugsmo kupinomis akimis.

Aila pastebėjo, kaip Raidagas lenkiasi apžiūrėti žvėriuko. Jis ištiesė ranką, mažylis ją pauostė, paskui palaižė. Raidago šypsena spinduliavo grynu džiaugsmu.

– Kur gavai vilkiuką, Aila? – ženklais pasiteiravo berniukas.

– Ilga istorija, – mostelėjo ji, – vėliau papasakosiu.

Ji greitai nusivilko skrandą. Nezė ją paėmė ir padavė Ailai puodelį karštos arbatos. Ji dėkinga paėmė ir nugėrė gurkšnelį.

– Nesvarbu, kur ji jį gavo. Ką ji ketina su juo daryti? – griežtai pasiteiravo Frebekas. Aila žinojo, kad jis supranta tylią gestų kalbą, nors tvirtino priešingai. Jis akivaizdžiai suprato Raidagą. Ji atsisuko į Frebeką.

– Ketinu juo rūpintis, Frebekai, – tarė ji, o akyse žėrėjo iššūkis. – Nužudžiau jo motiną, – ji mostelėjo juodosios vilkės link, – todėl ketinu pasirūpinti šiuo mažyliu.

– Tai ne mažylis. Tai vilkas! Žvėris, kuris gali sužeisti žmones, – pareiškė Frebekas.

Aila retai laikydavosi tokios tvirtos nuostatos bendraudama su juo ar kitais. Frebekas žinojo, jog ji verčiau nusileis nereikšmingais klausimais, kad išvengtų konflikto. Jis nesitikėjo tokio atviro pasipriešinimo, ir jam tai nepatiko, nes jautė, kad situacija klostosi ne jo naudai.

Manuvas dirstelėjo į vilko jauniklį, tada į Frebeką ir nušvito plačia šypsena.

– Bijai, kad šitas žvėris tave sužeis, Frebekai?

Juoko pliūpsnis privertė Frebeką nurausti iš pykčio.

– Ne tai turėjau omeny. Norėjau pasakyti, kad vilkai gali sužeisti žmones. Pirmiausia arkliai, dabar vilkai. Kas toliau? Aš ne gyvulys, nenoriu gyventi su gyvuliais ir žvėrimis, – sviedė Frebekas ir nudūlino sau. Jis nebuvo linkęs aiškintis, ar prireikus rinktis kiti Liūto stovyklos nariai pasirinktų jį, ar Ailą su jos gyvūnais.

– Ar dar liko to bizono kepsnio, Neze?

– Tikriausiai jūs išbadėjusios. Paruošiu jums lėkštę vakarienės.

– Ne man. Vilkiukui, – paaiškino Aila.

Nezė atnešė Ailai gabalą keptos mėsos, spėliodama, kaip toks mažas vilkas ją ės. Aila prisiminė seniai išmoką pamoką: kūdikiai gali maitintis tuo, kuo minta jų motinos, tik tai turi būti minkštesnis, lengviau kramtomas ir ryjamas ėdalas. Kartą į slėnį ji parsigabeno sužeistą liūtų jauniklį ir vietoj pieno maitino jį mėsa ir sultiniu. Vilkai taip pat mėsėdžiai. Ji prisiminė, kad, kai stebėjo vilkus norėdama juos geriau pažinti, matė, jog senesni vilkai dažnai sukramtydavo ir nurydavo maistą, kad parneštų jo į irštvą, o paskui atrydavo jaunikliams. Jai nereikėjo kramtyti, ji turėjo rankas ir aštrų peilį, tad galėjo mėsą supjaustyti.

Susmulkinusi mėsą į košelę Aila sudėjo ją į dubenį, pripylė šilto vandens, kad ėdalo temperatūra būtų panaši į motinos pieno. Jauniklis uostinėjosi palei piešimo įdubos kraštus, tačiau atrodė, jog bijo nuklysti už jos ribų. Aila atsisėdo ant demblio, ištiesė ranką ir tyliai šūktelėjo vilką. Ji paėmė mažylį iš šaltos vienišos vietos, atnešė jį į šilumą ir jaukumą, jos kvapas jam jau asocijavosi su saugumu. Pūkuotas kailio kamuoliukas nusvirduliavo ištiestos rankos link.

Pirmiausia Aila žvėrelį pakėlė ir apžiūrėjo. Paaiškėjo, kad mažasis vilkiukas yra patinėlis, labai mažas, tikriausiai nuo jo gimimo praėjo ne daugiau kaip vienas pilnas mėnulio ciklas. Buvo smalsu, ar jis turėjo broliukų ir sesučių, o jei taip, kada jie nugaišo. Ailos manymu, žvėrelis nebuvo sužeistas, neatrodė, jog jam trūko maisto, nors juodoji vilkė, be abejonės, badavo. Pagalvojusi apie sunkumus, kuriuos juodoji turėjo iškęsti, kad šitas mažius liktų gyvas, Aila prisiminė išbandymus, su kuriais pati buvo susidūrusi. Jos ryžtas dar labiau sustiprėjo. Ji pasistengs išsaugoti vilkės sūnų gyvą, ir joks Frebekas ir niekas kitas jos nesustabdys.

Pasiguldžiusi mažylį į sterblę, Aila į smulkiai supjaustytos mėsos dubenį įmerkė pirštą ir pakišo jį vilkiukui po nosimi. Žvėrelis buvo alkanas. Pauostė, lyžtelėjo, o paskui švariai nulaižė pirštą. Aila pirštu pakabino dar vieną porciją, ir šitą jis godžiai nulaižė. Laikydama žvėrelį sterblėje moteris jį maitino ir jautė, kaip apvalėja jo mažas pilvukas. Pajutusi, kad jo pilvukas jau pakankamai pilnas, Aila pakišo jam po nosimi truputį vandens, bet vilkiukas jo tik paragavo. Tada Aila žvėrelį nunešė prie mamuto židinio.

– Man regis, keletą senų krepšių rasi štai ant ano suolo, – pasakė Mamuta, atsekęs iš paskos.

Aila nusišypsojo. Šamanas tiksliai žinojo, ką ji turi omeny. Panaršiusi ji surado didelę virimo pintinę, kiek prairusią viename gale, ir padėjo ant pakylos greta savo lovos galvūgalio. Kai Aila įdėjo į pintinę vilkiuką, jis ėmė virkaudamas prašytis laukan. Iškėlusi žvėrelį Aila ėmė dairytis nė neįsivaizduodama, kas tiktų vietoj pintinės. Gundėsi priimti jį į lovą, tačiau šitai jau buvo išbandžiusi augindama arklius ir liūtą: paskui būna per sunku pakeisti jų įpročius, be to, Jondalaras tikriausiai nepanorės miegoti vienoje lovoje su vilku.

– Jam nepatinka krepšyje. Tikriausiai trūksta motinos ar kitų mažylių, kad miegotų kartu, – pasiskundė Aila.

– Duok jam ką nors savo, Aila, – patarė Mamuta. – Ką nors minkšto, jaukaus, pažįstamo. Dabar tu jo motina.

Aila linktelėjo ir peržiūrėjo negausius savo drabužius. Nedaug jų teturi. Dailusis Digijos dovanotas apdaras, tas, kurį pati pasisiuvo slėnyje prieš čia atvykdama, ir keletas naudotų niekučių, kuriuos jai mainais atidavė kiti žmonės. Gentyje ji turėjo galybę atsarginių apsiautalų, netgi slėnyje...

Iš slėnio atsigabentą kuprinę Aila pastebėjo padėtą tolimajame saugojimo pakylos kampe. Pasiraususi joje ištraukė ji Durko skraistę, tačiau akimirką palaikiusi sulankstė ir įgrūdo atgal. Nebūtų galėjusi jos atiduoti. Tada surado genties apsiautalą – didelį, seną, minkštą odos gabalą. Tokį ji dėvėjo apsisukusi aplink ir susijuosusi ilga juosta, tiek, kiek gali prisiminti, iki tos dienos, kai pirmą kartą išėjo iš slėnio su Jondalaru. Dabar tai atrodė taip seniai. Ji įtiesė į krepšį genties apsiautalą ir įdėjo ten vilkiuką. Žvėrelis apsiuostė, greitai susisuko į kamuoliuką ir netrukus jau saldžiai miegojo.

Staiga Aila suvokė, kokia yra pavargusi ir alkana, o jos drabužiai vis dar šlapi nuo sniego. Ji nusiavė šlapius batus, išsiėmė jų įklotus, pagamintus iš veltos mamutų vilnos, persirengė sausais drabužiais ir apsiavė minkštą vidaus apavą, kurį pasidaryti pamokė Talutas. Susidomėjusi apavu, kuriuo jis avėjo per jos įdukrinimo ceremoniją, Aila įkalbėjo vadą parodyti, kaip pačiai tokį pasidaryti.

Batai buvo pagaminti išnaudojant natūralias briedžio ar elnio odos savybes: užpakalinės gyvūnų kojos ties sąnariu taip aštriai užsilenkia, kad at-

kartoja natūralią žmogaus pėdos formą. Oda įpjaunama virš ir po sąnariu bei nudiriama kaip vientisas gabalas. Išdirbus odą, jos apačia pagal norimą dydį užsiuvama sausgysle, o viršutinė dalis apvyniojama virvele ar juostele ir surišama virš kulkšnies. Šitaip padaromi besiūliai šilti ir patogūs odiniai batai-kojinės.

Persirengusi Aila nuėjo į priestatą pažiūrėti ir nuraminti arklių, tačiau priėjusi pastebėjo kumelės dvejonę ir pasipriešinimą.

– Užuodi vilką, tiesa, Yhaha? Turėsit priprasti. Abudu. Vilkas kurį laiką pagyvens su mumis, – ji ištiesė rankas ir leido abiem arkliams pauostyti. Lenktynininkas atsitraukė, suprunkštė ir atkragino galvą, paskui pauostė dar kartą. Yhaha sukišo snukį į moters rankas, tačiau priplojo ausis ir neryžtingai striuoktelėjo.

– Pripratai prie Mažylio, Yhaha, gebėsi priprasti ir prie... Vilko. Atnešiu jį čia rytoj, kai pabus. Pamačiusi, koks jis mažas, suprasi, kad jis tavęs nenuskriaus.

Grįžusi Aila pamatė prie lovos Jondalarą, žiūrintį į vilkiuką. Jo išraiška buvo neįskaitoma, tačiau moteriai pasidingojo, kad vyro akyse įžvelgia smalsumą ir kažką panašaus į švelnumą. Jondalaras pakėlė galvą ir, pamačius Ailą, jo kaktą kaip įprasta išvagojo raukšlės.

– Aila, kodėl taip ilgai užsibuvai? – pasiteiravo jis. – Visi jau ruošėsi eiti jūsų ieškoti.

– Neketinome to daryti, tačiau kai apsižiūrėjau, kad numušiau žindančią juodąją vilkę, privalėjau išsiaiškinti, ar pavyks rasti jos mažylius, – teisinosi Aila.

– Koks skirtumas? Vilkai nuolat žūva, Aila! – iš pradžių jis kalbėjo ramiu tonu, tačiau baimė dėl jos saugumo paliko atspaudą balse. – Buvo kvaila šitaip sekti vilko pėdsakais. Jei būtum sutikusi gaują, jie būtų tave nužudę, – Jondalaras netvėrė kailyje, tačiau su palengvėjimu atėjo netikrumas ir truputį nevilties kupino pykčio.

– Man yra skirtumas, Jondalarai, – užsiplieskė ji. – Nesu kvaila. Medžioti pradėjau nuo mėsėdžių. Pažįstu vilkus. Nebūčiau sekusi iki gaujos irštvos. Gauja būtų pasirūpinusi vilkiukais.

– Net jei ji buvo vieniša vilkė, kodėl visą dieną praleidai vaikydamasi vilkiūkštį? – Jondalaro balsas pagarsėjo. Jis bandė palengvinti savo įtampą, kartu mėgindamas ją įtikinti daugiau šitaip nerizikuoti.

– Šitas mažylis – viskas, ką jo motina vilkė kada turėjo. Negalėjau jam leisti badauti todėl, kad užmušiau motiną. Jei vaikystėje niekas nebūtų pasirūpinęs manimi, dabar čia nekalbėčiau. Ir aš privalau pasirūpinti, net jei tai vilkų jauniklis, – Ailos balsas taip pat pakilo.

– Tai ne tas pats. Vilkas yra žvėris. Turėtum būti protingesnė, Aila. Negali rizikuoti savo gyvybe dėl vilkų jauniklio, – šaukė Jondalaras. Atrodo, ji niekada nesupras. – Ne toks dabar oras, kad būtum lauke visą dieną.

– Turiu pakankamai nuovokos, Jondalarai, – Ailos akyse švystelėjo pyktis. – Aš buvau lauke. Manai, nežinau, koks buvo oras? Manai, nesuprantu, kada mano gyvybei gresia pavojus? Pasirūpinau savimi prieš tau pasirodant, buvau susidūrusi su kur kas rimtesniais pavojais. Pasirūpinau netgi tavimi. Man nereikia, kad tvirtintum, jog esu kvaila ir neturiu nuovokos.

Žmonės, susirinkę prie mamuto židinio, į ginčą reagavo nervingai šypsodamiesi ir stengdamiesi kuo mažiau jį aštrinti. Jondalaras apsidairė ir pastebėjo keletą žmonių, besišypsančių ir besikalbančių tarpusavyje, tačiau iš visų išsiskyrė tamsaus gymio vyras žibančiomis akimis. Ar jo plačioje šypsenoje būta globėjiškumo?

– Tu teisi, Aila. Tau manęs nereikia. Niekam, – sviedė Jondalaras, tada pamatęs ateinantį Talutą pasiteiravo: – Talutai, ar neprieštarausi, jei persikelsiu prie virimo židinio? Stengsiuosi niekam nesipainioti po kojomis.

– Ne, žinoma, neprieštarauju, tačiau...

– Gerai, dėkoju, – rėžė Jondalaras, griebdamas savo patalus ir mantą nuo lovos pakylos, kuria dalijosi su Aila.

Aila buvo sukrėsta, netvėrė savyje vien pagalvojusi, kad jis tikrai nori miegoti atskirai. Ji jau kone buvo pasiruošusi jį maldauti neišeiti, tačiau išdidumas sulaikė. Jie miegojo toje pačioje lovoje, tačiau jau taip seniai nesidalijo malonumais, kad Aila buvo tikra, jog jis liovėsi ją mylėjęs. Jei Jondalaras jos daugiau nebemyli, ji nemėgins priversti jo pasilikti, nors vien nuo tos minties skrandis iš baimės ir sielvarto susiveržė į mazgą.

– Geriau tada pasiimk ir savo maisto dalį, – pasiūlė ji, kai jis kišosi savo mantą į kuprinę. Tada, mėgindama surasti būdą, kad išsiskyrimas nebūtų toks sudėtingas, pridūrė: – Nors nežinau, kas tau ten gamins. Ten netikras židinys.

– Kas, tavo manymu, man gamino kelionėje? Doni? Man nereikia moters, kad manimi rūpintųsi. Pats sau pasigaminsiu! – sugriebęs pilną glėbį kailių, Jondalaras nudrožė pro lapės bei liūto židinius ir numetė savo patalus greta titnago apdirbimo vietos. Aila stebėjo jį nueinantį ir nenorėjo patikėti tuo, kas ką tik įvyko.

Žeminė net dūzgė nuo kalbų apie jų išsiskyrimą. Išgirdusi naujienas atlėkė Digija. Ji sunkiai galėjo tuo patikėti. Kol Aila maitino vilkiuką, jiedvi su motina nuėjo prie tauro židinio ir kurį laiką tyliai kalbėjosi. Digija, taip pat persirengusi sausais drabužiais, atrodė pasimokiusi iš situacijos ir nusiteikusi ryžtingai. Taip, joms nederėjo užsibūti pernelyg ilgai dėl jų pačių saugumo, taip pat dėl nerimo, kurį sukėlė kitiems, tačiau jokiomis aplinkybėmis ji nebūtų pasielgusi kitaip. Tulija mielai būtų šnektelėjusi ir su Aila, tačiau jautė, jog nederėtų to daryti, ypač išklausius Digijos pasakojimą. Prieš pradėdama beprasmį vilko sekimą Aila liepė Digijai grįžti, be to, abi buvo suaugusios jaunos moterys, puikiai gebančios savimi pasirūpinti. Vis dėlto Tulija gyvenime nebuvo šitaip nerimavusi dėl Digijos.

Nezė paragino Troniją, abi prikrovė pašildyto maisto lėkštes ir atnešė prie mamuto židinio Ailai su Digija. Galbūt kas pasitaisys, kai moterys ko nors užvalgys ir turės progos papasakoti savo istoriją.

Visi laikėsi neklausinėję apie vilko jauniklį, kol nebuvo patenkinti jaunųjų moterų bei mažojo vilkiuko šilumos ir maisto poreikiai. Nors jautėsi išbadėjusi, Ailai maistas sunkiai lindo. Ji vis žvalgėsi ten, kur nuėjo Jondalaras. Atrodė, kad visi Liūto stovyklos mamutojai susirado kelią į mamuto židinį tikėdamiesi istorijos apie jaudinantį, nekasdienišką nuotykį, kurį bus galima pasakoti dar daugybę kartų. Ar Aila turėjo ūpo, ar ne, jie visi norėjo sužinoti, kodėl ji sugrįžo į žeminę su vilkiuku užantyje.

Digija pradėjo dėstyti keistą istoriją apie baltąsias lapes kilpose. Dabar ji buvo visiškai tikra, kad būtent juodoji vilkė, nusilpusi ir alkana, viena pati nepajėgi sumedžioti elnio, arklio ar bizono. Tam, kad pramistų, ji turėjo vogti lapes iš spąstų. Aila netgi spėjo, kad juodoji sekė Digijos pėdsakais nuo kilpos prie kilpos, kol moteris jas statė. Paskui Digija papasakojo, kaip Aila užsimanė baltų kailiukų, kad kažką kažkam pasiūtų, tačiau šįkart ne iš baltų lapių, ir ėmė ieškoti šermuonėlių.

Jondalaras atėjo pasakojimui jau prasidėjus ir stengėsi tyliai bei nepastebimai sėdėti prie tolimosios sienos. Jis jau gailėjosi ir plūdo save, kad taip paskubomis išėjo, tačiau pajuto, kaip kraujas išteka iš veido išgirdus Digijos pastabą. Jei Aila siuva kažkam kažką balta su baltu kailiu ir nenori žieminių lapių, tai tikriausiai todėl, kad jau yra padovanojusi tam kažkam baltų žieminių lapių. Jis pernelyg gerai žinojo, kam per įdukrinimo ceremoniją ji padovanojo baltųjų lapių. Jondalaras užsimerkė ir sugniaužė kumščius. Jis net nenorėjo galvoti, tačiau niekaip negalėjo iš galvos išmesti tų minčių. Aila tikriausiai siuva kažką tamsiaodžiam vyrui, kuris taip stulbinamai atrodo baltuose kailiuose: Ranekui.

Ranekas taip pat svarstė, kas tas „kažkas". Jis įtarė, jog tai Jondalaras, tačiau vylėsi, kad galbūt tai kas nors kitas, netgi jis pats. Tai suteikė jam idėją. Ar ji gamina kažką jam, ar ne jam, jis vis dar gali padaryti ką nors jai. Jis prisiminė jos jaudulį ir džiaugsmą dėl padovanoto raižyto arkliuko ir sugalvojo išdrožti jai dar ką nors; ką nors, kas ją pradžiugintų ir vėl sujaudintų, ypač dabar, kai aukštasis šviesiaplaukis išsinešdino. Jondalaro buvimas visą laiką kažkaip ribojo, tačiau jei jis savanoriškai atsisakė savo prioritetinės pozicijos, paliko jos lovą ir jos židinį, Ranekas yra laisvas jos siekti aktyviau.

Mažasis vilkiukas pro miegus suinkštė, tad Aila, sėdėjusi ant savo lovos pakylos krašto, ištiesė ranką ir paglostė jį. Per savo trumpą gyvenimą jis jautėsi taip šiltai ir saugiai, kaip kad dabar, tik susirangęs prie motinos, o ji ne kartą paliko jį vieną šaltoje irštvoje. O Ailos ranka ištraukė jį iš liūdnos ir bauginančios vienumos, atnešė jam šilumą, maisto, suteikė saugumo jausmą. Jis net nepabudo nuo raminančio prisilietimo.

Aila leido Digijai tęsti pasakojimą, pridurdavo tik kokias pastabas ar ką paaiškindavo. Ji ne itin norėjo kalbėti, tačiau buvo įdomu, kad kitos jaunos moters pasakojimas buvo visiškai kitoks, nei ji būtų papasakojusi. Jis nebuvo neteisingas, tačiau žvelgta iš kito kampo. Aila truputį nustebo išgirdusi kai kuriuos jos kompanionei likusius įspūdžius. Ji nevertino situacijos kaip pavojingos. Digija kur kas labiau išsigando vilko, neatrodė, kad ji juos suprastų.

Vilkai yra vieni švelniausių mėsėdžių, labai nuspėjami, jei kreipi dėmesį į jų signalus. Pavyzdžiui, žebenkštys kur kas labiau ištroškusios kraujo, o lokiai labiau nenuspėjami. Labai retai vilkai puola žmones.

Vis dėlto Digijai taip neatrodė. Ji nupasakojo, kaip vilkė nirčiai puolė Ailą ir kaip ji, Digija, išsigando. Tai buvo pavojinga, tačiau net jei Aila nebūtų jos atrėmusi, ataka buvo gynybinė. Ji galėjo būti sužeista, tačiau tikriausiai ji nebūtų žuvusi. Vilkė būtų atsitraukusi vos atgavusi negyvą šermuonėlį ir nubėgusi sau. Kai Digija pradėjo pasakoti, kaip Aila kišo galvą į vilkų irštvą, stovykla sužiuro į ją su baiminga pagarba. Arba ji labai drąsi, arba beprotė, tačiau Aila nemanė nei taip, nei kitaip. Ji žinojo, kad netoliese nėra suaugusių vilkų, nes nebuvo kitų pėdsakų. Juodoji buvo vieniša vilkė, tikriausiai toli nuo savo gimtosios teritorijos, ir ji buvo negyva.

Digijos gyvai papasakoti Ailos žygdarbiai kėlė daugiau nei baimingą pagarbą vienam iš klausytojų. Jondalaras vis labiau jaudinosi. Jo mintyse istorija dar labiau išsipūtė, jis matė Ailą ne tik pavojuje, tačiau puolamą vilkų, sužeistą, kraujuojančią... Jis negalėjo ištverti tokių minčių ir jo ankstesnis nerimas grįžo su dviguba jėga. Kiti žmonės jautėsi panašiai.

– Neturėjai stumti savęs į šitokį pavojų, Aila, – pastebėjo vadė.

– Mama! – papriekaištavo Digija. Moteris buvo pažadėjusi, kad savo rūpesčių neišsakys.

Žmonės, kuriuos vis dar buvo įtraukęs pasakojimas, rūsčiai sužiuro į ją, – vadė pertraukė išmaniai pasakojamą dramatišką istoriją. Dėl to, kad tikra, ji buvo dar labiau jaudinanti. Nors ši istorija bus pasakojama dar ne kartą, niekada daugiau neturės tokio poveikio, kaip pirmą kartą girdint. Nuotaika buvo sugadinta – šiaip ar taip, Aila grįžo ir yra saugi.

Aila dirstelėjo į Tuliją, paskui pažvelgė į Jondalarą. Ji žinojo, kurią akimirką jis grįžo prie mamuto židinio. Jis pyko, atrodo, pyko ir Tulija.

– Man nebuvo kilęs toks pavojus, – pasakė ji.

– Nemanai, kad pavojinga līsti į vilkų irštvą? – pasitikslino Tulija.

– Ne. Visiškai nepavojinga. Tai buvo vienišos vilkės irštva, o ji buvo negyva. Aš įlindau tik paieškoti vaikučių.

– Gal ir taip, tačiau nebuvo būtina užsibūti iki vėlumos ieškant vilko pėdsakų. Kai grįžot, jau buvo beveik tamsu, – priekaištavo Tulija.

Jondalaras sakė tą patį.

– Žinojau, kad juodoji turi jauniklių, ji žindė. Be motinos jie būtų žuvę, – paaiškino Aila, nors jau buvo minėjusi tai anksčiau ir manė, kad buvo suprasta.

– Todėl tu įstūmei į pavojų savo gyvybę, – „... ir Digijos“, pagalvojo Tulija, nors to nepasakė, – dėl vilko gyvybės? Kai juodoji puolė tave puolė, buvo neprotinga toliau ją vaikytis vien tam, kad atsiimtum šermuonėlį. Turėjai leisti jai bėgti.

– Nesutinku, Tulija, – pertraukė seserį Talutas. Visi atsisuko į vadą. – Netoliese klajojo išbadėjęs vilkas, kuris jau sekė Digiją, statančią spąstus. Kas pasakys, kad ji nebūtų atsekusi iki čia? Orai šyla, vaikai ilgiau žaidžia lauke. Jei ta vilkė būtų tapusi pakankamai nerami, ji būtų galėjusi netikėtai užpulti kurį vaiką. Dabar žinome, kad vilkė negyva. Šitaip geriau.

Žmonės pritariamai palingavo galvas, tačiau Tulijos taip lengvai nenusikratysi.

– Gal ir geriau, kad vilkas nudėtas, tačiau negali sakyti, kad būtinai reikėjo šitiek užsibūti ieškant vilkės jauniklių. O dabar, kai ji tą vilkiuką surado, ką mes su juo darysim?

– Manau, Aila pasielgė teisingai, kai vijosi vilką ir jį nugalabijo, tačiau tikrai apmaudu, kad buvo nudėta žindoma motina. Visos motinos nusipelno teisės auginti savo jauniklius, netgi motinos vilkės. Dar daugiau, tai nebuvo visiškai nenaudingos pastangos, ne veltui Aila su Digija atsekė iki vilkų irštvos, Tulija. Jos padarė daugiau, ne tik rado vilkės jauniklį. Kadangi jos surado tik vienus pėdsakus, žinome, kad netoliese neslankioja badaujantys vilkai. Be to, jei, Motinos vardu, Aila pasigailėjo vilkės motinos jauniklio, nematau nieko bloga. Jis toks mažas padariukas.

– Dabar jis mažas padariukas, tačiau juk neliks mažas. Ką veiksime su suaugusiu vilku žeminėje? Kaip žinosime, kad jis tada neims puldinėti vaikų? – įsiterpė Frebekas. – Prie mūsų židinio netrukus bus mažas kūdikėlis.

– Spręsdamas pagal jos gebėjimą apsieiti su gyvūnais, aš manau, Aila žino, kaip išlaikyti tą vilką, kad jis ko nors nesužeistų. Dar daugiau, sakau tai dabar, kaip Liūto stovyklos galva, – jei atsirastų bent užuomina, kad tas vilkas gali ką nors sužeisti, – Talutas įsmeigė akis į Ailą, – aš jį nudėsiu. Ar sutinki su tuo, Aila?

Visų akys pasisuko į ją. Iš pradžių ji išraudo ir suakmenėjo, paskui ėmė sakyti, ką jaučia.

– Negaliu užtikrinti, kad šitas mažylis užaugęs nieko nesužeis. Negaliu netgi pažadėti, kad jis pasiliks. Nuo kūdikystės auginau kumelę. Ji

išėjo ieškoti eržilo ir kuriam laikui prisijungė prie kaimenės, tačiau sugrįžo. Taip pat auginau liūtą, kol jis visiškai suaugo. Yhaha buvo tarsi motinos pakaitalas Mažyliui, kai jis buvo mažas, ir jiedu tapo draugais. Nors urviniai liūtai medžioja arklius ir galėjo lengviausiai sužeisti mane, jis nė karto nekėlė grėsmės nė vienai iš mudviejų. Jis visada buvo tik mano Mažylis.

– Kai Mažylis išėjo ieškoti poros, jis negrįžo, nepasiliko, tačiau svečiuodavosi pas mus, o kartais mes susitikdavome jį stepėse. Jis niekada negrasino Yhaha, Lenktynininkui ar man, netgi kai surado porą ir pradėjo naują šeimą. Mažylis užpuolė du vyrus, kurie įėjo į jo urvą. Vieną nužudė, tačiau kai paliepiau jam pasitraukti ir palikti Jondalarą bei jo brolį ramybėje, jis nuėjo. Ir urvinis liūtas, ir vilkas yra mėsėdžiai. Gyvenau su urviniu liūtu, stebėjau vilkus. Nemanau, kad vilkas, užaugęs su stovyklos žmonėmis, kada nors vieną jų pultų. Vis dėlto sakau čia ir dabar – jei pasirodys bent užuomina pavojaus kokiam vaikui ar kokiam asmeniui... – ji kelis kartus nurijo seiles, – aš, Aila iš mamutojų, pati jį nudėsiu.

Kitą rytą Aila nusprendė supažindinti vilkiuką su Yhaha ir Lenktynininku. Ji norėjo, kad jie priprastų prie jo kvapo ir išvengtų nereikalingo nervingumo. Pamaitinusi mažylį, Aila pastvėrė jį ir nusinešė į priestatą supažindinti su arklių pora. Ailai nežinant, ją einančią stebėjo keletas žmonių.

Prieš eidama prie arklių su jaunuoju vilku ji paėmė gabalėlį sudžiūvusio arklių mėšlo, sutrupino jį ir ištrynė žvėriuką pluoštuotomis dulkėmis. Aila tikėjosi, kad stepių arklys panorės susidraugauti su dar vienu medžiojančiu žvėrimi, kaip kad susidraugavo su urviniu liūtu. Drauge Aila gerai prisiminė, kad Yhaha mieliau priėmė mažylį, kai jis išsivoliojo arklių mėšle.

Kai ji atkišo saują pūkuoto kailio Yhaha iš pradžių pasibaidė, tačiau prigimtinis smalsumas nugalėjo. Ji atsargiai prisiartino, pauostė raminantį, pažįstamą arklio kvapą kartu su kur kas labiau jaudinančiu vilko kvapu. Lenktynininkas buvo toks pat smalsus, tik gana neatsargus. Nors

jis instinktyviai saugojosi vilkų, niekada negyveno su laukine kaimene ir niekada nebuvo persekiojamas gaujos prityrusių medžiotojų. Jis atžirgliojo prie šilto ir gyvo, įdomaus, nors vargu ar grėsmingo kailiniuoto daikto, kurį Aila gaubė delnais, ir ištiesė kaklą atidžiau apžiūrėti.

Kai abu arkliai pakankamai prisiuostė, kad susipažintų su mažyliu, Aila padėjo jį ant žemės priešais du didelius žolėdžius ir išgirdo aiktelėjimą. Dirstelėjusi link mamuto židinio įėjimo ji pastebėjo, kad Latija laiko atitraukusi užuolaidą. Už jos spietėsi Talutas, Jondalaras ir keletas kitų žmonių. Jie nenorėjo jai trukdyti, tačiau taip pat buvo smalsūs ir netvėrė noru pamatyti pirmąjį vilkiuko ir arklių susitikimą. Kad ir koks jis buvo mažas, vilkai yra plėšrūnai, o arkliai – natūralios vilkų aukos. Vis dėlto kanopos ir dantys gali būti grėsmingi ginklai. Yra žinoma, kad arkliai sužeidė ar nugalabijo visiškai suaugusius juos puolusius vilkus, tad lengvai galėjo susitvarkyti su tokiu mažu plėšrūnu.

Arkliai žinojo, kad iš mažojo medžiotojo jiems joks pavojus nekyla, ir greitai nugalėjo savo pradinį nerimą. Ne vienas žmogus nusišypsojo matydamas, kaip vilkiukas, pats vos didesnis už kanopą, apžiūrinėja stambias keistų milžinų kojas. Yhaha nuleido galvą ir atkišo snukį, atsitraukė, tada vėl prie vilko prikišo savo ilgą judrią nosį. Lenktynininkas prie tokio įdomaus mažylio prisiartino iš kitos pusės. Vilkiukas susirietė ir susigūžė pamatęs prie jo artėjant milžiniškas galvas. Mažyliui atrodė, kad visas pasaulis buvo apgyvendintas milžinų. Žmonės, netgi ta moteris, kurį jį ramino ir maitino, taip pat buvo didžiulė.

Vilkiukas neužuodė jokios grėsmės šiltame kvape, sklindančiame iš išplėstų šnervių. Jautriai žvėrelio uoslei šitų arklių kvapas buvo pažįstamas. Jis buvo įsismelkęs į Ailos drabužius ir daiktus, netgi į pačią moterį. Mažylis nusprendė, kad keturkojai milžinai taip pat yra gaujos nariai, tad su paprastai mažyliams būdingu noru įsiteikti pakėlė mažą juodą nosiukę ir prisilietė prie šiltos kumelės nosies.

– Jie susilietė nosimis! – sušnabždėjo Latija.

Kai vilkiukas, kaip įprasta mažyliams, pradėjo laižyti kumelės snukį, Yhaha greitai pakėlė galvą. Vis dėlto ji buvo pernelyg susidomėjusi, kad ilgam atsitrauktų nuo stebinančio mažo žvėriuko, ir netrukus jau palankiai priėmė glamonėjantį šiltą mažojo plėšrūno liežuvį.

Po kelių pažinties minučių Aila nutarė vilkiuką išnešti. Nors viskas prasidėjo sėkmingai, Aila nusprendė nepersistengti. Vėliau pasiims jį pajodinėti.

Gyvūnams pažindinantis Jondalaro veide Aila pastebėjo linksmo švelnumo išraišką. Tą pačią, kadaise tokią dažną, užliejančią neišmatuojama laime. Gal dabar, turėjęs laiko pagalvoti, jis atsikraustys atgal prie mamuto židinio? Deja, kai įėjusi vidun ji jam nusišypsojo plačia, nuostabia savo šypsena, jis nusisuko ir nuleido akis, o paskui greitai nulėkė paskui Talutą prie virimo židinio. Aila nuleido galvą. Jos džiaugsmas išgaravo, jo vietoje liko tik gelianti sunkuma ir įsitikinimas, kad jam ji nėmaž nebepatinka.

Niekas negalėjo labiau nutolti nuo tiesos. Jondalaras gailėjosi, kad pasielgė taip skubotai, gėdijosi, kad pademonstravo tokį nesubrendėlišką elgesį, ir buvo tikras, kad po šitokio staigaus išėjimo tapo nebepageidaujamas. Jis nemanė, kad Ailos šypsena tikrai skirta jam. Zelandonietis buvo įsitikinęs, kad Aila paprasčiausiai džiaugėsi sėkmingai supažindinusi gyvūnus. Ją regint Jondalarą patį užliejo tokia meilės ir ilgesio agonija, kad jis nebegalėjo ištverti greta mylimos moters.

Ranekas matė, kaip Aila nuseka ilgšį akimis. Jam buvo smalsu, kiek truks išsiskyrimas ir kokie bus jo padariniai. Raižytojas kone bijojo viltis, tačiau negalėjo susilaikyti nepagalvojęs, kad Jondalarui pasitraukus padidėja jo galimybės pelnyti Ailą. Jis numanė, kad pats nemažai prisidėjo prie išsiskyrimo, tačiau nujautė, kad problema slypi giliau. Ranekas akivaizdžiai domėjosi Aila, tačiau nei ji, nei Jondalaras neparodė, jog tai visiškai nederama. Jondalaras neišsakė jokių konkrečių ketinimų susijungti su Aila, jis tik slapčia pyko ir vis atsitraukdavo. o Aila, nors Raneko nedrąsino, taip pat ir neatstūmė.

Tikra tiesa, Ailai patiko Raneko draugija. Ji nelabai suprato, kas verčia Jondalarą šitaip jos šalintis, tačiau neabejojo, kad ji kažką daro neteisingai. Raneko dėmesingumas leido jai suvokti, kad jos elgesys nėra visiškai netinkamas.

Latija žibančiomis akimis, susidomėjusi vilkiuku stovėjo greta Ailos. Prie jų priėjo Ranekas.

– To reginio niekada nepamiršiu, Aila, – tarė Ranekas. – Mažytis padarėlis, prikišęs nosį prie didžiulio arklio. Koks drąsus mažas vilkas!

Ji pakėlė akis ir nusišypsojo, labai apsidžiaugusi Raneko pagyrimu, tarsi žvėriukas būtų jos pačios vaikas.

– Iš pradžių Vilkas buvo išsigandęs. Arkliai gerokai didesni. Džiaugiuosi, kad jie taip greitai susidraugavo.

– Ar šitaip ketini jį pavadinti? Vilku? – pasiteiravo Latija.

– Iš tikrųjų tai dar negalvojau. Nors atrodo, kad toks vardas tinkamas.

– Negaliu sugalvoti geresnio, – pripažino Ranekas.

– Ką tu manai, Vilke? – pasiteiravo Aila. Ji vilkiuką iškėlė ir ėmė jį nužiūrinėti. Mažylis nekantriai pasirangė ir lyžtelėjo jos veidą. Visi nusišypsojo.

– Manau, jam patinka, – pastebėjo Latija.

– Tu tikrai pažįsti gyvūnus, Aila, – tarė Ranekas, o paskui, žvelgdamas klausiamu žvilgsniu, pridūrė: – Tiesa, norėčiau tavęs šio to paklausti. Iš kur žinojai, kad arkliai jo nesužeis? Vilkų gaujos medžioja arklius, o aš mačiau, kaip arkliai užmuša vilkus. Jie mirtini priešai.

Aila kiek patylėjusi atsakė:

– Nesu tikra. Tiesiog žinojau. Gal dėl Mažylio? Urviniai liūtai taip pat žudo arklius, tačiau reikėjo pamatyti Yhaha su mažuoju liūtuku. Ji jį saugojo kaip tikra motina ar bent jau teta. Yhaha žinojo, kad vilkiukas jos nesužeis, Lenktynininkas, regis, irgi. Manau, jei pradedi nuo mažumės, dauguma gyvūnų gali tapti draugais, taip pat ir žmonių draugais.

– Ar todėl Yhaha su Lenktynininku yra tavo draugai? – pasiteiravo Latija.

– Taip, aš taip manau. Mes turėjome laiko priprasti vieni prie kitų. Šito reikia ir Vilkui.

– Kaip manai, jis gali priprasti ir prie manęs? – paklausė Latija su tokiu troškimu, kad Aila nusišypsojo, atpažinusi tą jausmą.

– Štai, – tarė ji, tiesdama mažylį mergaitei, – palaikyk.

Latija rankomis apglėbė šiltą besirangantį padarėlį, paskui palenkė skruostą, kad pajustų, koks minkštas pūkuotas jo kailiukas. Vilkiukas palaižė ir ją, vadinasi, įtraukė į savo gaują.

– Man regis, aš jam patinku, – pareiškė Latija. – Jis ką tik mane pabučiavo!

Aila šypsojosi išvydusi tokią džiaugsmingą reakciją. Ji žinojo, kad vilkiukams toks draugiškumas natūralus; regis, žmonės negali tam atsispirti, kaip ir suaugę vilkai. Tik paūgėję vilkai tampa drovesni, įtaresni ir šalinasi nepažįstamųjų.

Jaunoji moteris smalsiai stebėjo mažylį Latijos rankose. Vilko plaukas vis dar buvo būdingas jaunikliams, be šešėlių, tamsiai pilkos spalvos. Tik vėliau atsiras tamsios ir šviesios juostos, būdingos tipiniam suaugusio vilko plaukui, jei apskritai atsiras. Jo motina buvo visa juoda, netgi tamsesnė nei jauniklis, ir Ailai buvo smalsu, kokios spalvos bus Vilkas.

Visi pasuko galvas pasigirdus Krosijos riksmui.

– Tavo pažadai nieko nereiškia! Žadėjai mane gerbti! Žadėjai, kad aš visada būsiu laukiama, nepaisant nieko!

– Žinau, ką pažadėjau. Man nereikia priminti! – šaukė Frebekas.

Ginčas nebuvo netikėtas. Ilgomis žiemomis pakakdavo laiko gaminti ir taisyti įvairius daiktus, drožinėti ir austi, pasakojimams ir dainoms, žaidimams ir muzikai. Atsiduoti visiems, kad ir išgalvotiems laisvalaikio užsiėmimams ir pramogoms. Vis dėlto ilgajam sezonui einant į pabaigą ateidavo metas, kai dėl ankšto gyvenimo įsiplieksdavo konfliktai, kildavo susierzinimas. Dėl užslėpto konflikto tarp Frebeko ir Krosijos susiklostė tokie įtempti santykiai, kad dauguma žmonių nujautė neišvengiamą protrūkį.

– O dabar nori, kad išeičiau. Aš motina, neturinti, kur eiti, o tu mane išvarai. Ar tai vadini pažado tesėjimu?

Žodžių kova sklido visu koridoriumi ir netrukus visa jėga pasireiškė prie mamuto židinio. Vilkiukas, triukšmo ir sambrūzdžio išgąsdintas, išsirangė iš Latijos rankų ir dingo jai dar nepamačius, kur jis nubėgo.

– Aš tesiu pažadus, – aiškino Frebekas. – Blogai mane išgirdai. Norėjau pasakyti, kad... – tada jis jai pažadėjo, tačiau nežinojo, ką reikš gyventi su sena ragana.

„Jeigu tik galėčiau turėti Fraliją ir nereikėtų taikstytis su jos motina“, – galvojo jis dairydamasis ir stengdamasis sugalvoti kokį būdą išlįsti iš kampo, į kurį Krosija jį užspeitė.

– Turėjau omeny, kad... – jis pastebėjo Ailą ir įsmeigė akis tiesiai į ją. – Mums reikia daugiau erdvės. Gervės židinys mums nepakankamai didelis.

O ką reikės daryti, kai kūdikis pasirodys? O prie šito židinio daugybė vietos, netgi gyvūnams!

– Tai ne gyvūnams. Mamuto židinys buvo tokio paties dydžio dar prieš Ailai pasirodant, – stojosi Ailos ginti Ranekas. – Čia renkasi visa stovykla, jis turi būti didesnis. Vis tiek būna sausakimšas. Negali turėti tokio didelio židinio.

– Ar prašau tokio didelio? Tik sakau, kad mūsiškis nepakankamai didelis. Kodėl Liūto stovykla stato patalpas gyvūnams, o ne žmonėms?

Daugiau žmonių rinkosi pažiūrėti, kas vyksta.

– Negali paimti erdvės iš mamuto židinio, – pareiškė Digija, užleisdama į priekį senąjį šamaną. – Pasakyk jam, Mamuta.

– Niekas nestato namų Vilkui. Jis miega krepšyje prie jos galvūgalio, – nuosaikiu tonu pradėjo Mamuta. – Leidi suprasti, kad Aila turi visą šitą židinį. Iš tikrųjų ji turi labai mažai erdvės, kurią galėtų pavadinti sava. Žmonės čia susirenka nepriklausomai nuo to, ar vyksta kokios apeigos, ypač vaikai. Čia visada kas nors būna, įskaitant Fraliją ir jos vaikus.

– Sakiau Fralijai – man nepatinka, kad ji čia leidžia tiek daug laiko, tačiau ji sako, kad jai reikia daugiau erdvės savo darbams išsidėlioti. Fralija neateitų čia dirbti, jei turėtų pakankamai vietos prie savo židinio.

Fralija išraudo ir grįžo prie gervės židinio. Sakė šitaip Frebekui, tačiau tai nebuvo tikra tiesa. Jai patiko leisti laiką prie mamuto židinio kitų žmonių draugijoje ir dėl to, kad Ailos patarimai padėjo jai sudėtingo nėštumo metu. Dabar Fralija pajuto, kad turėtų laikytis nuošaliai.

– Šiaip ar taip, kalbu ne apie vilką, – tęsė Frebekas, – nors niekas manęs neklausė, ar noriu dalytis žemine su tuo žvėrimi. Tik dėl to, kad vienas asmuo nori čia temptis visokius gyvius, nesuprantu, kodėl turėčiau su jais gyventi. Nesu gyvulys, neužaugau su gyvuliais, tačiau šičia gyvuliai vertinami labiau nei žmonės. Visa stovykla pastatė atskirą patalpą arkliams, o mes įsprausti į mažiausią žeminės židinį!

Kilo triukšmas, kai visi ėmė šaukti vienu metu, mėgindami būti išgirsti.

– Ką nori pasakyti sakydamas „mažiausias žeminės židinys“? – šėlo Tornekas. – Mes turime ne daugiau erdvės nei tu, gal ir dar mažiau, o žmonių tiek pat!

– Tiesa, – patvirtino Tronija. Manuvas niršiai lingavo galvą jai pritardamas.

– Niekas neturi daug erdvės, – tarė Ranekas.

– Jis teisus! – vėl pritarė Tronija, tik pikčiau. – Manau, netgi liūto židinys yra mažesnis nei tavo, Frebekai, o ten gyvena daugiau žmonių, ir dar didesnių. Jie tikrai susispaudę. Gal jiems turėtų atitekti kiek erdvės iš virimo židinio. Jei kuris židinys ir nusipelnė to, tai jie.

– Liūto židinys neprašo daugiau erdvės, – pabandė pasakyti Nezė.

Aila dairėsi tai į vienus, tai į kitus nepajėgdama suprasti, kaip visa stovykla staiga įsivėlė į rėksmingą ginčą. Ji jautė, kad kažkokiu būdu visa kaltė tenka jai.

Staiga nuskardeno garsus maurojimas, kuris įveikė visą bruzdesį ir visus nutildė. Viduryje židinio valdinga poza, plačiai išskėtęs kojas, stovėjo Talutas. Dešinėje rankoje jis laikė paslaptingai išpuoštą, ilgą, tiesią mamuto ilties lazdą. Prie jo priėjusi Tulija dar labiau sustiprino valdžios įspūdį. Aila net pabūgo galingos poros.

– Atsinešiau kalbėjimo lazdą, – pareiškė Talutas, iškėlęs lazdą ir ją kratydamas, kad visiems būtų aišku. – Aptarsime problemą taikiai ir bešališkai ją išspręsime.

– Motinos vardu, tegu nė vienas neišniekina kalbėjimo lazdos, – pridūrė Tulija. – Kas kalbės pirmas?

– Manau, tegu pirmas kalba Frebekas. Jis iškėlė problemą.

Aila traukėsi į kraštą, stengdamasi atitolti nuo triukšmingai šūkaujančių žmonių. Ji pastebėjo, kad Frebekas, regis, sutriko ir nervinasi dėl viso nedraugiško dėmesio, sutelkto į jį. Raneko pastaba leido suprasti, kad visas šitas nesusipratimas – jo kaltė. Aila, truputį pasislėpusi už Danugo, tikriausiai pirmą kartą atidžiai tyrinėjo Frebeką.

Jis buvo vidutinio ūgio, gal kiek žemesnis. Dabar, tai pastebėjusi, ji pagalvojo, kad yra tikriausiai kiek aukštesnė už jį. Ji buvo kiek aukštesnė ir už Barzeką, o ūgiu tikriausiai prilygo Vaimezui. Ji buvo taip įpratusi būti už visus aukštesnė, kad anksčiau nekreipė į tai dėmesio. Frebeko plaukai buvo šviesiai rudi, truputį praretėję; akys – vidutiniškai žydro atspalvio, o tiesūs, lygūs bruožai neturėjo jokių trūkumų. Jis buvo įprastai atrodantis vyriškis. Aila negalėjo rasti nieko, kas skatintų jo agresyvų, įžeidų elgesį.

Augdama Aila svajodavo būti tokia panaši į kitus gentainius, kaip kad Frebekas buvo panašus į savo žmones.

Kai Frebekas žengė pirmyn ir paėmė kalbėjimo lazdą iš Taluto, Aila akies kampučiu pastebėjo piktdžiugiškai išsišiepusią Krosiją. Žinoma, senąją galima bent iš dalies kaltinti dėl Frebeko veiksmų, tačiau argi tai viskas? Turėjo būti šis tas daugiau. Aila pasidairė Fralijos, tačiau tarp žmonių, susirinkusių prie mamuto židinio, jos nebuvo matyti. Paskui ji pastebėjo, kad nėščioji viską stebi iš gervės židinio.

Frebekas kelis kartus atsikrenkštė, tada stvėrė kaulo lazdą ir tvirtai ją suėmęs prakalbo.

– Taip, aš turiu problemą, – jis nervingai apsidairė, tada nutaisė rūstų žvilgsnį ir atsistojo tiesiau. – Turiu omeny, problemų turi gervės židinys. Nepakanka vietos. Neturime vietos dirbti, tai mažiausias židinys žeminėje...

– Ne mažiausias. Jūsiškis didesnis nei mūsų, – nesusivaldžiusi išrėkė Tronija.

Tulija ją griežtu žvilgsniu sudraudė.

– Turėsi progos pakalbėti, Tronija, kai Frebekas pabaigs.

Tronija išraudo ir atsiprašydama sumurmėjo. Jos sutrikimas tarsi suteikė Frebekui drąsos. Jo stovėsena tapo dar agresyvesnė.

– Dabar mes neturime pakankamai vietos, Fralijai nepakanka vietos dirbti ir... Krosijai reikia daugiau erdvės. O netrukus atsiras dar vienas žmogus. Manau, mes turėtume turėti daugiau erdvės, – Frebekas atidavė lazdą Talutui ir žengė atgal.

– Tronija, dabar tu gali pasisakyti, – pasiūlė Talutas.

– Nemanau... aš tiesiog... Ką gi, tikriausiai kalbėsiu, – tarė ji, žengė pirmyn ir paėmė lazdą.

– Mes neturime daugiau vietos nei gervės židinys, o žmonių lygiai tiek pat, – paskui ji pridūrė, mėgindama pasitelkti į pagalbą Talutą: – Man regis, netgi liūto židinys mažesnis...

– Tai nesvarbu, Tronija, – pertraukė Talutas. – Liūto židinys neprašo daugiau erdvės ir mes nesame pakankamai arti gervės židinio, kad mus paveiktų Frebeko troškimas turėti daugiau vietos. Jūs, šiaurinio elnio židinys, turite teisę kalbėti, nes pokyčiai gervės židinyje, labiausiai tikėtina, lems jūsiškės erdvės pokyčius. Ar dar ką nori pridurti?

– Ne, nemanau, – atsakė Tronija purtydama galvą ir atidavė jam lazdą.

– Dar kas nors?

Jondalaras troško pasakyti ką nors, kas padėtų išspręsti konfliktą. Deja, jis buvo pašalietis ir jautė, kad jam ne vieta kištis. Jis norėjo būti šalia Ailos ir dabar dar labiau gailėjosi, kad perėjo miegoti kitur. Jis beveik apsidžiaugė, kai į priekį žengė ir kaulo lazdą paėmė Ranekas. Kažkam reikėjo Ailą užtarti.

– Tai nėra labai svarbu, tačiau Frebekas perdeda. Negaliu pasakyti, reikia ar ne jiems daugiau vietos, tačiau gervės židinys nėra mažiausias židinys žeminėje. Ta garbė atiteko lapės židiniui. Na, mes tik dviese, ir esame viskuo patenkinti.

Pasigirdo murmėjimas, Frebekas spoksojo į raižytoją. Abu vyrai niekada nerado bendros kalbos. Ranekas visada jautė, kad jie mažai turi ką bendra ir buvo linkęs Frebeką ignoruoti. Frebekas priėmė tai kaip panieką, ir tame buvo šiek tiek tiesos. Ypač nuo tada, kai jis pradėjo laidyti menkinamas pastabas Ailai, Ranekas pernelyg nevertino Frebeko.

Talutas, mėgindamas užbėgti už akių dar vienam bendram ginčui, pakėlė balsą ir kreipėsi į Frebeką.

– Kaip, tavo manymu, reikėtų pakeisti žeminės erdvę, kad jums atsirastų daugiau vietos? – ir padavė jam ilgą kaulo lazdą.

– Niekada nesakiau, kad noriu atimti vietos iš šiaurinio elnio židinio, tačiau man atrodo, kad jei kai kurie žmonės turi vietos gyvuliams, išeina, kad jie turi erdvės daugiau, nei jiems reikia. Prie žeminės pastatytas visas priestatas arkliams, tačiau niekam, regis, nerūpi, kad pas mus netrukus atsiras dar vienas žmogus. Galbūt daiktus būtų galima patraukti.... – užsikirsdamas baigė Frebekas. Jis nebuvo patenkintas pamatęs, kad kalbėjimo lazdos siekia Mamuta.

– Ar siūlai, kad tam, jog gervės židiniui atsirastų daugiau erdvės, šiaurės elnio židinys turėtų persikraustyti prie mamuto židinio? Jiems būtų labai nepatogu. O dėl čia dirbti ateinančios Fralijos, juk neketini jos įkalinti prie gervės židinio? Būtų nesveika, ir ji netektų draugijos, kurią čia randa. Taip ir numatyta, kad savo darbus ji atsineštų čia. Šis židinys yra skirtas suteikti patalpas darbams, kuriems reikia daugiau erdvės nei jos yra prie

kiekvieno židinio. Mamuto židinys priklauso visiems, o dabar jis kone per ankštas susirenkantiesiems.

Kai Mamuta atidavė kalbėjimo lazdą Talutui, Frebekas atrodė kiek nurimęs. Jis vėl pasišiaušė, kai lazdą paėmė Ranekas.

– Kalbant apie arklių priestatą, visiems bus naudos iš naujos erdvės, ypač kai iškasime saugojimo rūsius. Netgi dabar ne vienam atsirado patogus įėjimas. Pastebėjau, kad pats ten laikai viršutinius darbužius ir naudojiesi dažniau nei pagrindiniu išėjimu, Frebekai, – tarė Ranekas. – Be to, kūdikiai yra maži. Jie neužima daug vietos. Nemanau, kad jums reikia daugiau erdvės.

– Iš kur tu žinai? – pertraukė jį Krosija. – Prie tavo židinio niekas niekada negimė. Kūdikiai užima vietos, ir kur kas daugiau, nei tau atrodo.

Tik viską išsakiusi Krosija susivokė, kad pirmą kartą gyvenime stojo į Frebeko pusę. Ji susiraukė, paskui nusprendė, kad jis tikriausiai teisus. Gal jiems tikrai reikia daugiau vietos. Tiesa, kad mamuto židinys yra susirinkimų vieta, tačiau atrodo, jog Aila gauna didesnį statusą dėl to, kad gyvena prie tokio didelio židinio. Nors visi laikė jį bendru, kai Mamuta gyveno čia vienas, dabar, išskyrus apeiginius susirinkimus, visi elgiasi taip, lyg jis būtų Ailos. Didesnė gervės židinio erdvė galėtų padidinti jos narių statusą.

Regis, visi priėmė Krosijos įsikišimą kaip signalą pradėti bendrai kalbėti, tad supratingai susižvalgę Talutas su Tulija leido protrūkiui tekėti sava vaga. Kartais žmonėms reikia išsakyti savo nuomonę. Pertraukėlės metu Tulija sugavo Barzeko žvilgsnį ir, kai viskas aprimo, jis žengė į priekį ir pareikalavo lazdos. Tulija pritariamai linktelėjo, tarsi numanytų, ką jis ketina pasakyti, nors jie tarpusavyje nesitarė.

– Krosija teisi, – tarė jis linkteldamas jos pusėn. Ji atsistojo tiesiau, priėmė pripažinimą ir jos nuomonė apie Barzeką pagerėjo. – Kūdikiai užima vietos, kur kas daugiau vietos, nei atrodo. Gal ir atėjo laikas šiokiems tokiems pokyčiams, tačiau nemanau, kad vietą turėtų užleisti mamuto židinys. Gervės židinio poreikiai auga, tačiau tauro židinio poreikiai mažesni. Tarnegas išėjo gyventi į savo moters stovyklą, o netrukus jiedu su Digija pradės naują stovyklą. Tada ir ji išeis. Todėl tauro židinys, suprasdamas augančios šeimos poreikius, užleis šiek tiek vietos gervės židiniui.

– Ar tai tave tenkina, Frebekai? – pasiteiravo Talutas.

– Taip, – atsakė Frebekas, nelabai suvokdamas, kaip derėtų reaguoti į tokį netikėtą įvykių posūkį.

– Tada aš paliksiu judviem išsiaiškinti ir susitarti, kiek erdvės atiduos tauro židinys. Manau, kad būtų teisinga pakeitimus daryti tik tada, kai Fralija pagimdys. Ar sutinki?

Frebekas linktelėjo. Jis vis dar buvo priblokštas greito problemos sprendimo. Ankstesnėje stovykloje jis nė nebūtų drįsęs svajoti apie galimybę prašyti daugiau erdvės; jei būtų paprašęs, būtų išjuoktas. Jis neturėjo privilegijų, statuso tokiems reikalavimams kelti. Kai prasidėjo ginčai su Krosija, jam nė galvoj nebuvo didesnis gyvenamasis plotas. Jis tik užčiuopė kažkokį būdą atsakyti į jos geliančius, nors ir teisingus kaltinimus. Dabar jis įtikinėjo save, kad erdvės stoka buvo visų ginčų priežastis, ir pirmą kartą ji stojo jo pusėn. Jis pajuto sėkmės virpulį. Jis laimėjo mūšį. Du mūšius: vieną su stovykla, kitą – su Krosija. Žmonėms skirstantis jis pamatė Barzeką kalbantis su Tulija ir jam toptelėjo, kad derėtų jiems padėkoti.

– Vertinu jūsų supratingumą, – tarė Frebekas vadei ir tauro židinio vyrui.

Barzekas, kaip ir derėjo, paneigė nuopelnus. Vis dėlto jis su Tulija būtų nepatenkinti, jei Frebekas nebūtų pripažinęs jo labui padarytų nuolaidų. Jie pernelyg gerai suprato, kad užleido kur kas daugiau nei kelias pėdas ploto. Susitarimas reiškė, kad gervės židinys yra vertas pelnyti tokią dovaną iš vadės židinio, nors Tulija su Barzeku turėjo omenyje Krosijos ir Fralijos statusą, kai anksčiau tarpusavyje aptarinėjo židinių ribų pakeitimus. Vadė jau įvertino besikeičiančius abiejų šeimų poreikius. Barzekas netgi svarstė anksčiau iškelti šį klausimą, tačiau Tulija pasiūlė palaukti tinkamesnio momento, galbūt pasiūlyti daugiau ploto kaip dovaną kūdikiui.

Abu suprato, kada atėjo ta akimirka. Tereikėjo susižvalgyti ir linktelėti, perduoti signalą vienas kitam. Kadangi Frebekas ką tik pasiekė pergalę, gervės židinys turės taikytis prie ribų sureguliavimo. Barzekas kaip tik išdidžiai replikavo, kokia išmintinga yra Tulija, kai dėkodamas prisiartino Frebekas. Grįždamas į gervės židinį jis mėgavosi nutikimu, skaičiavo taškus, kuriuos jautėsi laimėjęs, tarsi tai būtų vienas tų žaidimų, kuriuos stovykla mėgdavo žaisti.

Tai ir buvo žaidimas, labai subtilus ir visiškai rimtas rangų žaidimas, kurį žaidžia visi socialūs gyvūnai. Tai yra metodas, pagal kurį gyvūnai išsirikiuoja – arkliai kaimenėse, vilkai gaujose, žmonės bendruomenėse, – kad galėtų gyventi drauge. Žaidime kovoja dvi priešingos jėgos, abi vienodai svarbios išgyvenimui: individuali autonomija ir bendruomenės gerovė. Tikslas – pasiekti pusiausvyrą.

Kartais ir tam tikromis aplinkybėmis individai gali būti beveik autonomiškai. Individas gali gyventi vienas ir nesirūpinti dėl rango, tačiau nė viena rūšis negali išgyventi be santykių tarp individų. Galutinė kaina būtų kur kas liūdnesnė nei mirtis. Tai būtų išnykimas. Kita vertus, visiškas individo pastovumas grupėje ne mažiau pražūtingas. Gyvenimas nėra statiškas ir nesikeičiantis. Be individualumo negali būti pokyčių, prisitaikymo ir natūraliai besikeičiančio pasaulio. Bet kurios nepajėgiančios prisitaikyti rūšys taip pat pasmerktos išnykimui.

Žmonės gyvena bendruomenėmis, nesvarbu, ar mažomis dviejų žmonių, ar tokiomis didelėmis kaip pasaulis. Kad ir kokią formą pasirenka visuomenė, ji susidėlios pagal kažkokią hierarchiją. Visuotinai suprantamos mandagybės ir papročiai gali padėti sumažinti trintį ir įtampą, palaikyti tinkamą pusiausvyrą nuolat besikeičiančioje sistemoje. Kai kuriose situacijose daugumai individų nereikia aukoti daug asmeninės nepriklausomybės bendruomenės labui. Kitais atvejais bendruomenės poreikiai gali pareikalauti kraštutinės asmeninės individo aukos, netgi gyvybės. Viena nėra teisingiau už kita, viskas priklauso nuo aplinkybių; tačiau nė vienas kraštutinumas negali išsilaikyti pernelyg ilgai. Jokia sistema ilgai netvers, jei keletas žmonių reikš savo individualumą bendruomenės sąskaita.

Aila dažnai pasijusdavo lyginanti genties ir mamutojų bendruomenes. Ji pradėjo nujausti šitą principą galvodama apie skirtingus Bruno ir Liūto stovyklų vadų lyderystės požymius. Ji matė, kaip Talutas deda kalbėjimo lazdą į įprastą vietą ir prisiminė, kad pirmą kartą atvykusi į mamutojų stovyklą pagalvojo, jog Brunas yra geresnis vadas nei Talutas. Brunas būtų paprasčiausiai priėmęs sprendimą ir kiti būtų paklusę jo įsakymui, nesvarbu, ar patiktų jis jiems, ar ne. Nedaugelis netgi būtų sugalvoję svarstyti, ar vado nurodymas jiems patinka. Brunui niekad nereikėjo ginčytis ar šaukti. Aštrus žvilgsnis ar trumpa atžari komanda tučtuojau sulaukdavo dėmesio.

Jai dingojosi, kad Talutas nekontroliuoja triukšmingų patenkintų žmonių, kad jie jo negerbia.

Dabar ji nebebuvo tokia tikra. Jai atrodė, kad kur kas sudėtingiau vadovauti grupei žmonių, kurie įsitikinę, kad visi, vyrai ir moterys, turi teisę pasisakyti ir būti išklausyti. Aila vis dar manė, kad Brunas yra geras savo bendruomenės vadas, tačiau jau abejojo, ar jis sugebėtų vesti šiuos žmones, taip laisvai reiškiančius savo pažiūras. Žeminėje tapdavo labai triukšminga, kai visi nedvejodami išsakydavo savo nuomonę, tačiau Talutas nė karto neleido peržengti tam tikrų ribų. Nors jis tikrai buvo pakankamai stiprus, kad primestų savo valią žmonėms, jis pasirinko vadovautis bendru susitarimu. Jis galėjo remtis tam tikromis sankcijomis ir papročiais, savo metodais reikalauti dėmesio, tačiau įtikinant reikėjo kitokio pobūdžio jėgos nei prievartaujant. Talutas pelnė pagarbą gerbdamas kitus.

Eidama prie žmonių grupės, stovinčios prie laužo duobės, Aila nesąmoningai apsidairė ieškodama vilkiuko. Jo nepamačiusi nusprendė, kad žvėriukas surado kokią vietelę pasislėpti nuo sambrūzdžio.

– ... Frebekas tikrai savo pasiekė, – kalbėjo Tornekas, – dėkui Tulijai ir Barzekui.

– Aš džiaugiuosi dėl Fralijos, – tarė Tronija, kuriai palengvėjo sužinojus, kad šiaurės elnio židiniui spaustis nereikės. – Viliuosi, kad tai Frebeką kuriam laikui nuramins. Šį kartą jis tikrai pradėjo didelį mūšį.

– Man nepatinka tokios didelės kovos, – tarė Aila prisiminusi, jog šita kova prasidėjo dėl Frebeko nusiskundimo, kad jos gyvūnai turi daugiau erdvės nei jis.

– Nesuk sau galvos, – patarė Ranekas. – Žiema buvo ilga. Tokiu metų laiku visada kas nors panašaus nutinka. Tai tik nedidelė priemonė jauduliui susikurti.

– Jam nereikėjo kelti šitokio triukšmo dėl vietos, – įsiterpė Digija. – Girdėjau mamą su Barzeku kalbant apie tai gerokai anksčiau. Jie ketino suteikti gervės židiniui erdvės kaip dovaną Fralijos kūdikiui. Viskas, ko Frebekui reikėjo, tai paprašyti.

– Štai kodėl Tulija tokia gera vadė, – pastebėjo Tronija. – Ji apgalvoja tokius dalykus.

– Ji gera, ir Talutas šaunus, – pritarė Aila.

– Taip, tikrai, – nusišypsojo Digija. – Todėl jis vis dar vadas. Niekas nelieka vadu ilgai, jei neužsitikrina žmonių pagarbos. Manau, Branagas bus toks pat šaunus. Jis galės mokytis iš Taluto, – šilti jausmai tarp Digijos ir jos motinos brolio siekė giliau nei formalūs giminystės santykiai, kurie, kartu su statusu ir motinos paveldu, jaunajai moteriai užtikrino aukštą statusą tarp mamutojų.

– O kas taptų vadu, jei Talutas nebūtų pelnęs pagarbos? – susidomėjo Aila. – Ir kodėl?

– Na... a... – pradėjo Digija.

Tada jaunuoliai atsisuko į Mamutą, ieškodami atsakymo į šitą klausimą.

– Jei senas buvęs vadas perduoda aktyvų vadovavimą jaunesniam broliui ir seseriai, kurie buvo išrinkti, paprastai giminaičiams, būna mokymosi laikotarpis, paskui ceremonija. Tada senieji vadai tampa patarėjais, – pasakė šamanas ir mokytojas.

– Taip. Šitaip ir Brunas padarė. Kai jis buvo jaunesnis, jis gerbė senąjį Zougą ir klausėsi jo patarimų. Kai paseno, atidavė lyderystę Braudui, savo moters sūnui. O kas nutinka, jei stovykla nustoja gerbti savo vadą? Jaunesnį vadą? – labai susidomėjusi toliau klausinėjo Aila.

– Pokyčiai nevyksta greitai, – tarė Mamuta. – Žmonės pamažu nustoja į jį kreiptis. Jie eitų kur nors kitur, pas kažką, kas sėkmingiau vadovautų medžioklei, geriau išspręstų problemas. Kartais vadovavimo tiesiog atsisakoma, kartais stovykla suskyla, vieni nueina su nauju vadu, kai kurie pasilieka su senuoju. Vadai paprastai lengvai neužleidžia savo pozicijų ir neperduoda valdžios. Tai gali sukelti problemų, netgi kovų. Tada sprendimo kreipiamasi į tarybą. Vadas ar vadė, vadovavę su žmogumi, kuris kelia problemų arba laikomas atsakingu už problemas, retai pajėgūs pradėti naują stovyklą, nors ji pati... – Mamuta sudvejojo, ir Aila pastebėjo, kaip jis metė žvilgsnį į senąją gervės židinio moterį, kuri kalbėjosi su Neze. – Tas asmuo gali būti niekuo dėtas. Žmonėms reikia vadų, kuriais jie galėtų kliautis, ir nebepasitikima tais, kurie turi problemų arba patiria tragedijų.

Aila linktelėjo. Mamuta žinojo, kad ji suprato ir tai, ką jis pasakė, ir tai, ką norėjo pasakyti. Pokalbis tęsėsi toliau, tačiau Ailos mintys vėl nuklydo prie genties. Brunas buvo geras vadas, tačiau ką jo gentis būtų dariusi, jei

Braudas nebūtų toks buvęs? Jai buvo smalsu, ar jie pripažintų naują vadą ir kas juo galėtų būti. Turės daug laiko prabėgti, kol Braudo moters sūnus bus pakankamai suaugęs.

Staiga Aila sunerimo.

– Kur Vilkas? – pasiteiravo ji.

Ji nematė žvėriuko nuo ginčo pradžios, ir niekas kitas jo nematė. Visi puolė ieškoti. Aila apieškojo savo lovos pakylą, paskui išnaršė visus židinio kampelius, netgi užuolaida užtrauktą patalpą su pelenų ir arklių mėšlo krepšiu, kurį ji buvo rodžiusi mažyliui. Jai pradėjo kilti panika, panaši į tą, kurią pajunta motinos dingus vaikui.

– Štai jis, Aila, – jai palengvėjo išgirdus Torneką tai sakant. Drauge ji pajuto, kaip suspaudė skrandį, kai jis pridūrė: – Frebekas atneša.

Ji kone sustingo iš nuostabos, kai pamatė ateinantį gervės židinio vyrą. Ne ji vienintelė spoksojo apstulbusi ir negalėdama patikėti tuo, ką mato.

Frebekas, nė kartelio nepraleidęs progos sumenkinti Ailos gyvūnų ar jos pačios dėl ryšio su jais, švelniai apkabinęs glėbyje atnešė vilkiuką ir atidavė jai. Moteris pastebėjo akimirkos dvejonę, atrodė, tarsi vyras su mažuoju skirtųsi nenoriai. Švelnesnio žvilgsnio Frebeko akyse Aila nebuvo mačiusi.

– Tikriausiai jis išsigando, – ėmė pasakoti Frebekas. – Fralija sakė, kad jis inkšdamas atkūrė prie mūsų židinio. Nė nepastebėjo, iš kur jis atsirado. Ir vaikai kone visi ten buvo susirinkę, o Krisaveras užkėlė jį ant saugojimo pakylos prie savo lovos galvūgalio. Ten sienoje yra gili niša. Nueina toli į kalvą. Vilkas ją surado ir nuropojo iki pat galo, o paskui negalėjo išlįsti.

– Tikriausiai prisiminė savo irštvą, – pastebėjo Aila.

– Ir Fralija taip sakė. Jai buvo per sunku įlįsti jo ištraukti, ji dabar tokia didelė. Tikriausiai bijojo pasiklausiusi Digijos pasakojimo apie tai, kaip tu lindai į vilkų irštvą. Taip pat ji nenorėjo, kad lįstų Krisaveras. Kai aš ten nuėjau, įlindau į nišą ir paėmiau Vilką, – Frebekas patylėjo, o kai vėl prabilo, Aila jo balse išgirdo nuostabos gaidelę. – Kai jį pasiekiau, žvėriukas taip apsidžiaugė mane pamatęs, kad aplaižė visą mano veidą. Negalėjau jo sustabdyti.

Frebekas pasirinko labiau nešališką ir atsainesnį toną norėdamas atskleisti faktą, kad buvo sujaudintas savaime suprantamo išsigandusio vilkiuko dėkingumo.

– Padėtas ant žemės Vilkas vėl pradėjo virkauti, taigi pakėliau jį, – susibūrusiems aplink žmonėms pasakojo Frebekas. – Neįsivaizduoju, kodėl jis pasirinko gervės židinį ar mane ieškodamas saugios vietos.

– Jis mano, kad stovykla yra jo gauja, žino, kad tu esi stovyklos narys, ypač, kai išnešei jį iš irštvos, kurią jis susirado, – atsakė Aila.

Frebekas pasuko prie savo židinio pergalingo džiaugsmo apimtas. Jis jautė ir kažką gilesnio, kažkokią neįprastą šilumą, džiaugėsi, kad yra priimamas kaip lygus kitiems stovyklos nariams. Kiti jo neignoravo, nepasišaipė. Talutas visada išklausydavo, tarsi jis turėtų statusą, suteikiantį tokią teisę, o Tulija, pati vadė, pasisiūlė atiduoti dalį savo ploto. Netgi Krosija stojo į jo pusę.

Frebekui gumulas atsistojo gerklėj pamačius Fraliją, didžiausią savo turtą, aukšto statuso moterį, kurios dėka visa tai tapo įmanoma; gražiąją nėščią moterį, kuri tuojau gimdys pirmą jo židinio kūdikį, židinio, kurį jam suteikė Krosija, gervės židinio. Frebekas susierzino išgirdęs, kad nišoje slepiasi vilkiukas, tačiau nuoširdi žvėrelio reakcija jį nustebino. Netgi naujasis vilkiūkštis jį pasveikino, o paskui norėjo, kad tik jis jį paguostų. O Aila pasakė, kad taip yra todėl, kad vilkas žino, jog jis yra Liūto stovyklos narys. Netgi Vilkas žino, kad čia jo vieta.

– Na, dabar jūs geriau jį pasilaikykit, – perspėjo Frebekas, sukdamasis eiti, – ir stebėk jį. Jei neprižiūrėsi, vėl kur nuklys.

Frebekui nuėjus, keletas netoliese stovėjusių žmonių visiškai sutrikę susižvalgė.

– Tai bent pokytis! Įdomu, kas jam įgėlė? – nusistebėjo Digija. – Jei nepažinočiau Frebeko, pamanyčiau, kad jam tikrai patiko Vilkas!

– Nemanau, kad jis jo nekenčia, – pastebėjo Ranekas, jausdamas kaip niekada daug pagarbos gervės židinio vyrui.

24

Keturkojai Motinos tvariniai Liūto stovyklos gyventojams iki šiol būdavo arba maistas ir kailis, arba dvasių personifikacijos. Jie pažinojo gyvūnus jų natūralioje aplinkoje, išmanė jų būdą ir migracijos kelius, žinojo, kur jų ieškoti arba kaip juos medžioti. Vis dėlto mamutojai nepažinojo atskirų gyvūnų, kol nepasirodė Aila su savo arkliais.

Santykiai tarp Ailos ir arklių, o laikui bėgant – ir tarp kitų žmonių ir arklių nuolat kėlė nuostabą. Niekam niekada nė netoptelėjo, kad tokie gyvūnai klausytų žmonių, kad juos galima išmokyti atsiliepti į švilpimą arba nešti raitelį. Vis dėlto, kad ir kokie įdomūs bei patrauklūs buvo arkliai, susidomėjimą jais nusvėrė stovyklos susižavėjimas vilkiuku. Mamutojai gerbė vilkus kaip medžiotojus, o kartais kaip priešininkus. Kartais vilką žmonės sumedžiodavo dėl žieminio kailio, kartais, nors ir labai retai, nuo vilko dantų žūdavo žmogus. Dažniausiai vilkai ir žmonės gerbė vieni kitus ir laikėsi atokiai.

Mažyliai visada skleidžia ypatingą žavesį; toks įgimtas jų išgyvenimo būdas. Mažyliai, įskaitant ir gyvūnų jauniklius, paliečia kažkokią atsaką sukeliančią sielos stygą. O Vilkas – tuo vardu jis tapo žinomas – buvo neįprastai žavus. Nuo pat pirmos dienos pūkuotas tamsiai pilkas kamuoliukas, ant netvirtų kojyčių svirduliuojantis po žeminę, pakerėjo žmonių giminę. Akivaizdžiam žvėrelio nuoširdumui buvo sunku atsispirti, ir netrukus jis tapo stovyklos numylėtiniu.

Nors stovyklos žmonės to nesuvokė, pasitarnavo ir tai, kad žmonių ir vilkų įpročiai ne taip jau daug ir skiriasi. Ir vieni, ir kiti yra protingi,

socialūs gyvūnai, kuriuos būrio viduje sieja visa apimantys, sudėtingi ir besikeičiantys santykiai, suteikiantys naudos grupei, kartu atsižvelgiant ir į individų poreikius. Dėl panašios socialinės struktūros ir tam tikrų charakteristikų, kurios plėtojosi nepriklausomai žmonių ir kanidų bendruomenėse, tarp vienų ir kitų buvo įmanomi unikalūs santykiai.

Vilko gyvenimas prasidėjo neįprastomis, sudėtingomis aplinkybėmis. Būdamas vienintelis gyvas likęs vienišos vilkės, netekusios savo poros, vados mažylis, jis niekada nejuto vilkų gaujos artumo. Užuot saugiai jautęsis apsuptas vados bičiulių ar rūpestingų tetų ir dėdžių, kurie būtų likę greta mamai trumpam pasitraukus, jis patyrė vilkų jaunikliui nebūdingą vienatvę. Vienintelis kitas žinomas vilkas buvo jo motina. Prisiminimai apie ją ėmė blukti jos vietą užėmus Ailai.

Vis dėlto moteris buvo šis tas daugiau. Nusprendusi pasilikti ir auginti vilkiuką, ji tapo žmogiškąja puse ypatingo ryšio, kuris išsivystys tarp dviejų visiškai skirtingų rūšių – kanidų ir žmonių, ryšio, kuris turės ryškias ir ilgalaikes pasekmes.

Net jei aplink būtų kitų vilkų, Vilkas buvo atskirtas per jaunas, kad su saviškiais užmegztų tinkamą ryšį. Mėnesio su trupučiu jis kaip tik būtų pradėjęs išeidinėti iš irštvos, kad pabendrautų su giminaičiais vilkais, su kuriais ir tapatintųsi visą gyvenimą. O jis atsidūrė Liūto stovykloje tarp arklių ir žmonių.

Šis kartas buvo pirmas, tačiau ne paskutinis. Atsitiktinai ar numatytai, žinia pasklido: tai vėl nutiks, daugybę kartų, ne vienoje vietoje. Visų naminių šunų veislių protėviai buvo vilkai ir iš pradžių jie išsaugojo esmines vilkiškas savybes. Laikui bėgant ištisos vilkų kartos, gimstančios ir auginamos žmonių aplinkoje, pradėjo skirtis nuo savo protėvių laukinių šunų.

Gyvūnus, gimstančius su genetinės rūšies neatitinkančiais požymiais, pavyzdžiui, tamsaus plauko, su balta dėme, lenkta uodega, mažesnius ar didesnius, gauja paprastai nustumtų į nuošalę arba išvarytų iš būrio, tačiau žmonės neretai tokius labiausiai ir mėgo. Netgi genetiškai apsigimusius vilkus, pavyzdžiui, neūžaugas ar stambiakaulius milžinus, kurie laukinėje gamtoje nebūtų išgyvenę, juo labiau dauginęsi, žmonės pasilikdavo. Pamažu neįprasti arba nuo normos nukrypę gyvūnai buvo veisiami, kad išliktų ir sustiprėtų tam tikros žmonių pageidaujamos savybės; taip daugumos

šunų išorinio panašumo į protėvius vilkus bemaž nebeliko. Išliko vilkams būdingas protas, budrumas, ištikimybė ir žaismingumas.

Tarsi būtų gyvenęs vilkų gaujoje, Vilkas greitai perprato santykinę hierarchiją stovyklos viduje, tik jo statuso supratimas nevisiškai atitiko žmonių požiūrį. Nors Liūto stovyklos vadė buvo Tulija, Vilkui vyraujanti patelė buvo Aila; vilkų gaujoje moteriškasis lyderis buvo vados motina, kuri retai leisdavo kitoms patelėms atsivesti palikuonių.

Niekas stovykloje tiksliai nežinojo, ką žvėris galvoja ar jaučia, ar apskritai jam kyla minčių ar jausmų, kuriuos galėtų suprasti žmonės. Tai nebuvo svarbu. Mamutojai apie viską sprendė iš elgesio, o Vilko veiksmai neleido abejoti, kad jis beatodairiškai myli ir garbina Ailą. Kad ir kur ji būdavo, užtekdavo jai sušvilpti, spragtelti pirštais, kviečiamai mostelti ar net linktelti, jis jau tupėdavo prie jos kojų ir pakėlęs galvą garbinančiomis akimis nekantriai laukdavo menkiausio jos nurodymo. Žvėriukas visiškai nesidrovėjo savo reakcijų, buvo visiškai atlaidus kitų elgesiui. Jis nusižeminęs neviltingai inkšdavo, kai Aila jį subardavo, ir džiaugsmingai sukdavosi ratu, kai ji jo pasigailėdavo. Jis gyveno dėl jos dėmesio. Vilkas netverdavo džiaugsmu, kai ji su juo žaisdavo ar išdykaudavo, tačiau vien jį pakalbinusi ar paglosčiusi moteris sulaukdavo jausmingo lyžtelėjimo ar kokio kito akivaizdaus atsidavimo ženklo.

Su visais kitais Vilkas buvo santūresnis. Daugumai jis rodė įvairiausio laipsnio draugiškumą ir palankumą, o žmonės stebėjosi, kad gyvūnas gali rodyti tiek skirtingų jausmų. Vilko reakcija į Ailą stiprino stovyklos įsitikinimą, kad moteris turi magiškų galių valdyti žvėris. Tai padidino jos statusą.

Jaunajam vilkui buvo kiek sudėtingiau nustatyti, kas yra vyriškasis žmonių gaujos vadas. Vilkų gaujoje tą padėtį užėmė tas, kuriuo labiausiai rūpinosi visi kiti vilkai. Sveikinimo ceremonija, kai patiną lyderį apsupdavo kiti vilkai, nekantraujantys palaižyti jo snukį, pauostyti kailį ir prasibrauti artyn, neretai baigdavosi nuostabiu bendru staugimu, taip visuotinai patvirtinant jo lyderystę. Žmonių gauja tokio dėmesio nerodė nė vienam konkrečiam patinui.

Vis dėlto Vilkas pastebėjo, kad du dideli keturkojai, šios taisyklių nesuvaržytos, nešabloniškos gaujos nariai, aukštą šviesiaplaukį pasveikina entu-

ziastingiau nei kurį kitą, išskyrus Ailą. Be to, jo kvapas stipriai laikėsi aplink Ailos lovą ir greta, kur buvo ir Vilko krepšys. Nesant kitų užuominų pilkis linko pripažinti Jondalaro lyderystę. Jo polinkis sustiprėjo, kai draugiškai prisiartinęs prie to žmogaus sulaukė šilto ir žaismingo dėmesio.

Pustuzinis kartu žaidusių vaikų buvo jo vados bičiuliai, ir Vilką dažnai buvo galima surasti su jais, dažniausiai prie mamuto židinio. Išmokę tinkamai gerbti aštrius mažus dantukus ir neprovokuoti gynybinio krimstelėjimo vaikai išsiaiškino, kad Vilkas mėgsta būti liečiamas, glostomas ir myluojamas. Jis pakęsdavo netyčinį jausmų perteklių ir, atrodė, supranta skirtumą tarp Nuvijos, kuri myluodama jį truputį per stipriai suspausdavo, ir Brinano, kuris traukdavo už uodegos tik tam, kad išgirstų jį cyptelint. Pirmoji buvo pakančiai ištveriama, antrasis apdovanojamas pelnytu dantų grybštelėjimu. Vilkas mėgdavo žaisti, sugebėdavo įsiterpti į besiiminėjančiųjų vidurį. Vaikai greitai sužinojo, kad jis visada atneša numestus daiktus. Kad ir kur visi pavargę vaikai sukrisdavo į krūvą ir sumigdavo, vilkiukas dažnai būdavo tarp jų.

Pirmą vakarą pažadėjusi niekad neleisti Vilkui nieko sužeisti Aila apsisprendė tikslingai ir dėmesingai jį mokyti. Yhaha pačioje pradžioje mokė atsitiktinai. Pirmą kartą Aila užsiropštė ant kumelės nugaros impulso pastūmėta ir nežinojo, kad toliau jodinėdama intuityviai mokėsi ją valdyti. Dabar ji jau išmanė signalus ir naudojo juos sąmoningai. Vis dėlto moteris dažniausiai valdė kumelę intuityviai ir buvo įsitikinusi, jog Yhaha paklūsta jos komandoms dėl to, kad pati to nori.

Urvinį liūtą Aila dresavo šiek tiek tikslingiau. Radusi sužeistą jauniklį jau žinojo, kad gyvūnus galima padrąsinti vykdyti jos norus. Pirmosios dresavimo pastangos buvo nukreiptos katiniškam, bet triukšmingam liūtuko prieraišumui suvaldyti. Ji dresavo meile, taip, kaip gentyje buvo auginami vaikai. Už švelnų elgesį ji atlygindavo meile ir tvirtai nustumdavo į šoną arba atsistojusi nueidavo šalin liūtui pamiršus įtraukti nagus ar per šiurkščiai žaidžiant. Kad ir koks susijaudinęs jis liuoktelėdavo link Ailos, kad ir kaip nevaldydavo entuziazmo, Mažylis išmoko sustoti jai ištiesus ranką ir griežtai ištarus „Stok!“ Jis taip gerai įsisavino pamokas, kad net suaugęs urvinio liūto patinas, kone to paties ūgio, tačiau sunkesnis už Yhaha, sustodavo išgirdęs Ailos komandą. O ji niekada nepamiršda-

vo meiliai jį paglostyti ir pakasyti, o kartkartėmis ir švelniai apsikabinusi pasiraičioti ant žemės. Augdamas liūtukas išmoko daug – netgi medžioti kartu su Aila.

Aila netrukus suprato, kad vaikams nepamaišys suprasti vilkų įpročius. Ji pradėjo pasakoti jiems istorijas apie tuos laikus, kai pati mokėsi medžioti ir tyrinėjo vilkus bei kitus mėsėdžius. Paaiškino mažiesiems, kad vilkų gaujose, kaip ir mamutojų stovykloje, yra vadas patinas ir vadė patelė, kad vilkai bendrauja tam tikromis pozomis, gestais ir šiek tiek balsu. Atsistojusi keturpėsčia parodė vado stovėseną: galva pakelta, ausys stačios, uodega tiesi, ir prie vado besiartinančio kito vilko pozą: kiek susigūžęs, lyžteli vado snukį. Be to, tobulai pamėgdžiodama garsus, ji parodė įspėjimą „atsitrauk" ir žaismingą elgesį. Dažnai pamokose dalyvaudavo ir pilkis.

Vaikams tai patiko, neretai su tokiu pačiu malonumu klausėsi ir suaugusieji. Netrukus vilkų signalai buvo įtraukti į mažųjų žaidimus, tačiau nė vienas nenaudojo jų geriau ir su didesniu supratimu kaip vaikas, kuris pats daugiausia kalbėjo ženklais. Tarp vilko ir mišrių dvasių berniuko užsimezgė ypatingas ryšys, kuris nustebino stovyklos žmones ir privertė Nezę iš nuostabos linguoti galva. Raidagas ne tik naudojo vilkų signalus ir įtraukė daugumą garsų – atrodė, jis pasiekė dar daugiau. Stebintiems iš šalies neretai dingojosi, kad jiedu iš tikrųjų kalbasi, o jaunasis vilkas, regis, suprato, kad berniukui reikia ypatingo rūpesčio ir dėmesio.

Nuo pat pradžių Vilkas prie Raidago mažiau dūko, buvo švelnesnis ir savišku, mažylišku būdu jį gynė. Išskyrus Ailą, Raidago draugiją Vilkas vertino labiausiai. Jei Aila būdavo užsiėmusi, pilkis ieškodavo berniuko, ir dažnai galima buvo jį surasti miegantį greta Raidago arba jam ant kelių. Aila ir pati nevisiškai suprato, kaip jiems taip gerai sekasi vienam kitą suprasti. Berniuko elgesį galėjo paaiškinti įgimtas Raidago gebėjimas skaityti subtilius vilko signalų niuansus, tačiau kaip vilkiukas žinojo silpno žmonių vaiko poreikius?

Kartu su kitomis mažylio dresavimo komandomis Aila išvystė modifikuotus vilkų signalus. Pirmiausia po kelių nelemtų nutikimų jis išmoko, visai kaip žmonės, naudotis krepšiu su mėšlu bei pelenais arba išeiti į lauką. Buvo stebėtinai nesunku. Vilką, regis, patį trikdė jo išmatos, jis visas susigūžė Ailos išbartas. Antroji pamoka buvo gerokai sudėtingesnė.

Vilkas mėgo kramsnoti odą, ypač apavą, ir atrodė, jog atpratinti jį nuo to nebėra vilties. Kai tik nusikaltimo vietoje užklupusi Aila jį išbardavo, jis atgailaudavo ir nusižeminęs prašydavo malonės. Deja, Vilkas nesidavė auklėjimas ir grįždavo prie įpročio, kartais vos tik Aila nusisukdavo. Visų apavui iškilo pavojus, tačiau labiausiai – jos mėgstamoms minkštos odos kojinėms. Atrodė, Vilkas negali palikti jų ramybėje. Teko kabinti apavą aukštai, kur žvėris nepasiektų, kitaip kojinės būtų suplėšytos į skutelius. Maža to, kovodama, kad pilkis nekramtytų jos daiktų, Aila jausdavosi kur kas blogiau, kai jis sunaikindavo kieno kito turtą. Ji buvo atsakinga už tai, kad atsivedė jį į žeminę, ir jautė, kad bet kokia Vilko padaryta žala yra jos kaltė.

Aila siuvo užbaigtą vėrinį prie baltos odos tunikos, kai prie lapės židinio išgirdo bruzdesį.

– Ei, tu! Atiduok! – šūkavo Ranekas.

Iš garsų Aila suprato, kad Vilkas vėl į kažką įsisuko. Atbėgusi pažiūrėti, kokia bėda nutiko šį kartą, pamatė Raneką su Vilku, betampančius nudėvėtą batą.

– Vilke, mesk! – paliepė ji, staigiai nuleisdama ranką prie pat jo snukio. Vilkiukas tučtuojau paleido batą, nuleidęs uodegą susigūžė ir priplojęs ausis maldaujamai suinkštė. Ranekas pasidėjo batą ant pakylos.

– Tikiuosi, batas liko sveikas, – tarė Aila.

– Nesvarbu, šitas senas, – šypsodamasis pasakė Ranekas ir susižavėjęs pridūrė: – Tu tikrai pažįsti vilkus, Aila. Jis daro tiksliai tai, ką jam pasakai.

– Tik tol, kol stoviu ir žiūriu, – atsakė ji, stebeilydama į žvėrį. Vilkas rangydamasis nenuleido nuo jos akių. – Vos nusisuksiu, jis įniks į kokį kitą daiktą, kurio žino, kad negalima liesti. Vos pamatęs mane ateinančią numes, tačiau nežinau, kaip jį išmokyti neliesti kitų žmonių daiktų.

– Galbūt jam reikia kokio savo daiktelio, – pasiūlė Ranekas, paskui pažvelgė į Ailą švelniomis juodomis, žėrinčiomis akimis: – Arba ko nors tavo.

Vilkiukas slinkosi prie jos ir inkšdamas prašė dėmesio. Galiausiai praradęs kantrybę kelis kartus viauktelėjo.

– Lik čia! Ramiai! – nusivylusi sukomandavo Aila. Vilkas atsitraukė, atsigulė ir visiškai sugniuždytas pakėlė į ją akis.

Ranekas kurį laiką stebėjo, tada pasakė Ailai:

– Jis negali ištverti, kai tu juo nusivylusi. Nori žinoti, kad tu jį myli. Man regis, suprantu, kaip jis jaučiasi.

Ranekas priėjo arčiau, o jo tamsios akys buvo tiesiog sklidinos šilumos ir poreikio, kurie anksčiau ją taip giliai palietė. Aila pajuto dilgčiojantį savo kūno atsaką ir sutrikusi atsitraukė. Paskui, kad paslėptų susijaudinimą, pasilenkusi pakėlė vilkiuką. Mažius susijaudinęs lyžtelėjo jos veidą ir rangėsi iš laimės.

– Matai, koks jis laimingas, kai žino, kad tau patinka? – pastebėjo Ranekas. – Aš irgi būčiau laimingas, jei žinočiau, kad tau patinku. Ar patinku?

– A... Žinoma, tu man patinki, Ranekai, – sutrikusi sumikčiojo Aila.

Jis nušvito plačia šypsena, o jo akyse švystelėjo šelmiška ugnelė bei kažkas gilesnio.

– Bus vienas malonumas parodyti, koks esu laimingas žinodamas, kad tau patinku, – tarė jis, priėjo arčiau ir apkabino ją per liemenį.

– Aš tikiu, – tarė ji išsisukinėdama, – tau nereikia nieko rodyti, Ranekai.

Ne pirmą kartą jis bandė prie jos prieiti. Paprastai tarsi pokštaudamas, kad ji suprastų, kaip jis jaučiasi. Kartu jis stengėsi suteikti galimybę išsisukti nė vienam nepraradus orumo. Rimčiau spaudžiama Aila ėmė trauktis, panūdo sprukti. Ji nujautė, jog Ranekas prašys ateiti į jo lovą, ir nežinojo, ar pavyks atsakyti „ne“ vyrui, kuris liepia arba net tiesiogiai to reikalauja. Moteris suprato, jog turi teisę atsisakyti, tačiau paklusnumas vyrui buvo taip įsišaknijęs, kad ji nebuvo tikra, jog sugebės tai padaryti.

– Kodėl ne, Aila? – eidamas šalia jos nenusileido Ranekas. – Kodėl neleidi man tavęs siekti? Juk dabar miegi viena. Neturėtum miegoti viena.

Ji pajuto gailesčio antplūdį suvokusi, kad tikrai miega viena, tačiau nusprendė to neparodyti.

– Nemiegu viena, – tarė ji ir iškėlė žvėriuką. – Vilkas miega su manimi, krepšyje štai čia, mano galvūgalyje.

– Tai ne tas pats, – atkirto Ranekas. Jis kalbėjo rimtai ir neatrodė nusiteikęs nusileisti. Paskui staiga sustojo ir nusišypsojo. Nenorėjo jos skubinti. Matė, kad ji nusiminusi. Ne tiek daug laiko praėjo nuo išsiskyrimo su Jondalaru. Geriau išsklaidyti įtampą. – Vilkas per mažas, kad tave sušildytų... Privalau pripažinti, kad jis patrauklus, – jausmingai pridūrė Ranekas ir paglostė vilkiuko galvą.

Aila nusišypsojusi paguldė pilkį į krepšį. Tas tučtuojau iššoko, atsisėdęs ant grindų pradėjo kasytis, paskui nukėblino prie maisto dubenėlio. Aila pradėjo lankstyti baltą tuniką, norėjo padėti ją nuošaliau. Ji glostė minkštą baltą odą ir baltus šermuonėlių kailiukus, tiesino mažytes uodegėles juodais galiukais ir juto, kaip skrandis įsitempia, o gerklėje atsiranda gumulas. Akis gėlė nuo ašarų, kurias Aila mėgino suvaldyti. „Ne, tai ne tas pats, – galvojo ji. – Kaip gali būti tas pats?“

– Aila, juk žinai, kaip stipriai tavęs geidžiu, kaip labai tu man patinki, – stovėdamas už jos tarė Ranekas. – Argi nesupranti?

– Manau, suprantu, – atsakė ji. Nenusisuko, tik užsimerkė.

– Myliu tave, Aila. Suprantu, kad esi sutrikusi, tačiau noriu, kad žinotum: pamilau tave vos išvydęs. Noriu gyventi su tavimi prie vieno židinio, noriu susijungti su tavimi. Noriu padaryti tave laimingą. Suprantu, kad tau reikia laiko pagalvoti. Neprašau, kad tuojau pat nuspręstum, tačiau pažadėk pagalvoti... Pagalvok, ar leisi man pabandyti padaryti tave laimingą. Ar pagalvosi?

Aila nudelbė akis į rankose laikomą baltąją tuniką, jos mintys pynėsi. „Kodėl Jondalaras nebenori su manimi miegoti? Kodėl jis liovėsi manę lietęs, nebesidalija su manimi malonumais, netgi kai miegojome kartu? Viskas pasikeitė, kai tapau mamutoja. Ar jis nenorėjo, kad būčiau įdukrinta? Jei nenorėjo, kodėl nepasakė? Gal norėjo? Juk sakė, kad nori. Maniau, jis mane myli. Gal persigalvojo? Tikriausiai daugiau nebemyli. Jis niekada neprašė susijungti. Ką darysiu, jei Jondalaras išvyks be manęs? – gumulas skrandyje sukietėjo į akmenį. – Ranekui aš patinku, jis nori man patikti. Jis gražus, linksmas, visada priverčia mane juoktis... Jis mane myli. O aš jo nemyliu. Norėčiau jį mylėti... Galbūt turėčiau pabandyti?“

– Gerai, Ranekai, aš apie tai pagalvosiu, – tyliai tarė ji, tačiau kalbant gerklė įsitempė ir susopo.

Jondalaras stebėjo, kaip Ranekas palieka mamuto židinį. Zelandonietis tapo stebėtoju, nors dėl to jautėsi sutrikęs. Nei šioje bendruomenėje, nei jo gimtuosiuose namuose suaugusiesiems nedera spoksoti arba pernelyg uoliai rūpintis kasdiene kito žmogaus veikla, o Jondalaras visada buvo itin jautrus socialiniams papročiams. Jis nerimavo, kad bus palaikytas mažvaikiu, tačiau nieko negalėjo padaryti. Bandė tai nuslėpti, tačiau nuolat stebėjo Ailą ir mamuto židinį.

Nerūpestinga raižytojo eisena ir džiaugsminga šypsena grįžtant prie lapės židinio Jondalaro širdį pripildė baimės. Zelandonietis suprato, kad Aila pasakė arba padarė kažką, kas privertė mamutoją šitaip spinduliuoti, o liguistos vaizduotės užvaldytas jis ėmė tikėtis blogiausio.

Jondalaras žinojo, kad jam palikus mamuto židinį, Ranekas ten tapo nuolatinis svečias, ir kaltino save, kad pats sukūrė tokią galimybę. Svajojo, kad galėtų atsiimti žodžius, ištrinti visą kvailą ginčą, tačiau buvo įsitikinęs, kad ką nors taisyti jau per vėlu. Jis jautėsi bejėgis, tačiau tam tikra prasme palengvėjo būnant toliau nuo Ailos.

Nors vyras pats sau to nepripažino, Jondalaro veiksmus lėmė daugiau nei paprastas troškimas leisti Ailai pasirinkti vyrą, kurio ji nori. Jis jautėsi toks įskaudintas, kad dalis jo troško suduoti smūgį atgal. Jei Aila galėjo jį atstumti, jis gali atstumti ją. Negana to, jis norėjo leisti sau pačiam pasirinkti, pažiūrėti, ar galės įveikti savo meilę jai. Jis nuoširdžiai svarstė, ar nebūtų geriau jai pasilikti čia, kur yra priimta ir mylima, nei keliauti su juo į Zelandoniją. Jis bijojo savo reakcijos, jei jo žmonės Ailą atstums. Ar jis panorės dalytis su ja atstumtųjų gyvenimu? Ar panorės išsikraustyti, vėl palikti savo žmones, ypač sukorus tokį ilgą kelią atgal? Ar jis taip pat ją atstums?

Jei ji pasirinks mylėti ką nors kitą, tada jis bus priverstas ją palikti, ir neteks susidurti su galimai nemaloniu sprendimu. Tik nuo minties, kad Aila pamilsta ką nors kitą, taip susuko skrandį, kvapą užėmė toks neištveriamas skausmas, kad jis nežinojo, ar pajėgtų tai pakelti, ar norėtų tai ištverti. Kuo Jondalaras labiau kovojo su savimi, kad neparodytų savo meilės, tuo savininkiškesnis ir pavydesnis darėsi, ir tuo labiau savęs už tai neapkentė.

Bandymas surūšiuoti šitokias galingas ir įvairias emocijas nieko gero nedavė. Jondalaras negalėjo valgyti ir miegoti, sulyso, atrodė nusikamavęs. Drabužiai pakibo ant jo kaip ant rėmo. Jis negalėjo susitelkti, netgi prie dailaus naujo titnago gabalo. Kartais imdavo galvoti, ar nepraranda nuovokos, o gal yra apsėstas kokios pagiežingos tamsos dvasios? Jį draskė meilė Ailai, sielvartas, baimė jos netekti. Kas gali nutikti, jei jis jos nepaleis? Jis negalėjo ramiai būti netoliese, bijojo prarasti savitvardą ir padaryti ką nors, ko vėliau tektų gailėtis. Vis dėlto Jondalaras negalėjo liautis ją stebėjęs.

Liūto stovykla atlaidžiai žvelgė į nedidelį svečio netaktą. Nepaisant Jondalaro mėginimo tai nuslėpti, mamutojai nutuokė apie jo jausmus Ailai. Visa stovykla kalbėjo apie skausmingai nemalonią padėtį, kurioje atsidūrė trys jauni žmonės. Pašaliečiams problemos sprendimas atrodė gana paprastas. Aila su Jondalaru akivaizdžiai patinka vienas kitam, tai kodėl paprasčiausiai atvirai neiškloja, kaip jaučiasi, o paskui nepakviečia Raneko į bendrą sąjungą? Tik Nezė nujautė, kad viskas nėra taip parasta. Išmintinga, motiniška moteris jautė, kad Jondalaro meilė Ailai per daug stipri, kad delstų tik dėl kelių žodžių stokos. Tarp jaunuolių vyko kažkas gilesnio. Labiau nei kas kitas Nezė suprato ir Raneko meilės jaunajai moteriai gelmę. Ji netikėjo, jog šią situaciją galima išspręsti bendra sąjunga. Aila turės pasirinkti.

Tarsi mintys turėtų pavergiančių galių, vos Ranekas paprašė Ailos pagalvoti apie bendrą židinį ir iškėlė skausmingai akivaizdų faktą, kad ji dabar miega viena, jaunoji moteris negalėjo galvoti apie nieką daugiau. Įsikibusi įsitikinimo, kad Jondalaras pamirš jų šiurkštų apsižodžiavimą ir grįš, ypač todėl, kad kaskart metusi žvilgsnį link virimo židinio, pro atraminius polius ir daiktus, kabančius nuo lubų kituose židiniuose, ji spėdavo pastebėti, kaip Jondalaras nusisuka. Aila vylėsi, kad jis vis dar pakankamai ja domisi, jeigu žvilgčioja jos kryptimi. Deja, sulig kiekviena vieniša naktimi jos viltys tirpo.

„Pagalvok apie tai..." Šie Raneko žodžiai aidėjo Ailos galvoje trupinant džiovintų varnalėšų ir paprastųjų šertvių lapus Mamutos arbatai nuo artrito. Aila vis mintijo apie nuolat besišypsantį tamsiaodį svarstydama, ar ji galėtų pasistengti jį pamilti. O vien nuo minties apie gyvenimą be Jondalaro imdavo sopėti skrandį. Įbėrusi šviežių gaulterijų ir užpylusi mišinį karštu vandeniu ji nunešė dubenį senoliui.

Sulaukusi padėkos Aila nusišypsojo, tačiau atrodė susirūpinusi ir liūdna. Visą dieną ji buvo išsiblaškiusi. Mamuta žinojo, kad ji liūdi Jondalarui išsikrausčius, ir troško jai padėti. Šamanas matė, kaip anksčiau ją kalbino Ranekas, ir svarstė, ar nepabandžius apie tai šnektelėti. Jis buvo įsitikinęs, kad Ailos gyvenime niekas nevyksta be tikslo. Mamuta neabejojo, kad dabartinius sunkumus Motina sukūrė ne be priežasties, ir delsė kištis. Kad ir kokius išbandymus trejetas jaunuolių patiria, tai būtina. Senolis stebėjo, kaip Aila išeina į arklių priestatą, matė, kaip ji šiek tiek vėliau sugrįžo.

Sužėrusi laužą Aila nuėjo prie lovos pakylos, nusirengė ir pasiruošė gultis. Laukė sunkus išbandymas – naktis žinant, kad Jondalaras nemiegos greta. Ji užsiėmė visokiais smulkiais darbeliais, kad kuo vėliau įlįstų į kailius, nes žinojo, kad pusę nakties tysos atsimerkusi. Galiausiai iškėlė iš krepšio vilkiūkštį ir atsisėdusi ant lovos krašto mylavo, glostė ir kalbino šiltą, mylintį mažą gyvūnėlį, kol jis užmigo jos glėbyje. Paskui, paguldžiusi Vilką į krepšį, vėl paglostė, kol jis nurimo. Kad ištvertų be Jondalaro, Aila liejo meilę vilkui.

Mamuta pabudo ir atsimerkė. Tamsoje jis sunkiai išskyrė miglotus siluetus. Žeminėje buvo tylu – tvyrojo nakties tyluma, pripildyta švelnaus bruzdesio, gilaus kvėpavimo, tylaus miegančiųjų niurnėjimo. Šamanas lėtai pasuko galvą link laužo duobėje blyškiu raudoniu žėruojančių žarijų mėgindamas nustatyti, kas jį pakėlė iš gilaus miego ir privertė visiškai atsibusti. Netoliese jis išgirdo įtemptą kvėpavimą ir slopinamą raudą, tad nustūmė apklotus į šalį.

– Aila? Aila, ar tau skauda? – tyliai pasiteiravo Mamuta.

Aila pajuto šiltą plaštaką prie savo dilbio.

– Ne, – atsakė ji nuo įtampos prikimusiu balsu. Ji vis dar gulėjo nusisukusi į sieną.

– Tu verki.

– Atsiprašau, kad tave pažadinau. Turėjau būti tylesnė.

– Ir buvai tyli. Ne triukšmas pažadino mane, o tavo poreikis. Motina mane pakvietė. Tau skauda. Tau gelia viduje, tiesa?

Aila giliai, skausmingai atsikvėpė mėgindama nuslopinti verksmą, kuris baudėsi ištrūkti.

– Taip, – atsakė ji ir atsisuko. Mamuta išvydo blausioje šviesoje žybsinčias ašaras.

– Tada verk, Aila. Neturėtum to laikyti viduje. Turi priežastį jausti skausmą, turi teisę verkti, – tarė šamanas.

– Oi, Mamuta, – iš širdies gilumos iškūkčiojo ji. Ailai palengvėjo gavus leidimą liūdėti, tad vis dar stengdamasi verkti kuo tyliau, ji plyštančia širdimi liejo savo sielvartą.

– Nesidrovėk, Aila. Dera išsiverkti, – kalbėjo senolis, sėsdamasis ant lovos krašto ir švelniai ją glostydamas. – Viskas susiklostys taip, kaip ir turėtų, kaip skirta. Viskas gerai, Aila.

Galiausiai aprimusi Aila susirado minkštos odos skiautelę, nusišluostė veidą ir nosį, tada atsisėdo greta šamano.

– Dabar jaučiuosi geriau, – tarė ji.

– Visada geriau išsiverkti, kai jauti poreikį, tačiau tai dar ne viskas, Aila.

Moteris palenkė galvą.

– Suprantu, – tarė ji, tada atsisukusi pasiteiravo: – Tik kodėl?

– Vieną dieną suprasi. Tikiu, kad tavo gyvenimą valdo galingos jėgos. Tau skirta ypatinga lemtis. Neši nelengvą naštą: tik pažiūrėk, tokia jauna, o kiek jau visko patyrei. Tavo gyvenimas nebus vien tik skausmas, tikrai patirsi didelių džiaugsmų. Tu esi mylima, Aila. Tu pritrauki meilę. Tai tau duota, kad padėtų nešti tavo naštą. Visada turėsi meilės... Gal net per daug...

– Maniau, Jondalaras mane myli...

– Nebūk tokia įsitikinusi, kad yra kitaip, tačiau tave myli daugybė žmonių, įskaitant ir šitą senį, – šypsodamasis pasakė Mamuta. Aila nusišypsojo. – Netgi vilkas ir arkliai tave myli. Argi nepakanka mylinčių?

– Tu teisus. Iza mane mylėjo. Ji buvo mano motina. Nesvarbu, kad gimiau ne jai. Mirdama ji pasakė, kad mane mylėjo labiausiai iš visų... Krebas mane mylėjo... Nepaisant to, kad jį nuvyliau... Įskaudinau, – Aila akimirką nutilo. – Uba mane mylėjo... ir Durkas, – ji vėl nutilo. – Kaip manai, ar dar kada pamatysiu sūnų, Mamuta?

Prieš atsakydamas šamanas patylėjo.

– Kiek laiko praėjo nuo tada, kai jį matei?

– Treji... Ne, ketveri metai. Jis gimė ankstyvą pavasarį. Buvo trejų, kai išėjau. Pagal amžių jis panašus į Raidagą... – staiga Aila įsmeigė akis į senąjį šamaną ir prabilo nuoširdžiausiai susijaudinusi: – Mamuta, Raidagas yra maišytas vaikas, kaip ir mano sūnus. Jei Raidagas gali čia gyventi, kodėl negalėtų Durkas? Tu nukeliavai į pusiasalį ir grįžai, kodėl aš negalėčiau nueiti, susirasti Durką ir parsivesti jį čia? Ne taip jau toli.

Svarstydamas, kaip atsakyti, Mamuta suraukė antakius.

– Negaliu atsakyti, Aila. Tik tu pati gali, tačiau privalai labai rūpestingai apsvarstyti prieš nuspręsdama, kas geriausia ne tik tau, bet ir tavo sūnui. Tapai mamutoja. Išmokai kalbėti mūsų kalba, sužinojai daug mūsų papročių, tačiau dar daug ką apie mūsų gyvenimo būdą tau reikia patirti.

Aila nesiklausė kruopščiai parinktų šamano žodžių. Jos mintys jau šuoliavo pirmyn.

– Jei Nezė pasiėmė vaiką, kuris net negali kalbėti, kodėl nepasiėmus tokio, kuris gali? Durkas išmoktų kalbą... Durkas būtų Raidago draugas... Durkas galėtų jam padėti, nubėgtų ką atnešti... Durkas geras bėgikas.

Mamuta netrukdė entuziastingai vardyti Durko privalumų, kol Aila pati nutilo. Tada jis paklausė:

– Kada ketini keliauti jo parsivesti, Aila?

– Vos tik galėsiu. Šį pavasarį... Ne, pavasarį keliauti per sunku, per daug patvinusios upės. Turėsiu palaukti vasaros, – Aila patylėjo. – Gal ne. Šią vasarą vyksta genties susirinkimas. Jei nespėsiu prieš išeinant, turėsiu laukti, kol jie sugrįš. O jie parsives Urą...

– Mergaitę, kuri pažadėta tavo sūnui? – pasitikslino Mamuta.

– Taip. Po kelerių metų jie susiporuos. Genties vaikai auga greičiau nei kitų... Negu aš. Iza nemanė, kad kada tapsiu moterimi. Buvau tokia

lėta, palyginti su genties mergaitėmis... Ura bus moteris, pasiruošusi turėti porą ir savo židinį, – Aila suraukė antakius. – Kai ją mačiau, ji buvo dar visai maža, kaip ir Durkas... Kai paskutinį kartą regėjau sūnų, jis buvo mažas berniukas. Netrukus taps vyru, aprūpins savo moterį, kuri turės vaikų. Aš neturiu poros. Mano sūnaus moteris turės vaikų anksčiau už mane.

– Ar žinai, kiek tau metų, Aila?

– Tiksliai nežinau, tačiau visada skaičiuoju metus žiemos pabaigoje, kaip dabar. Nežinau kodėl, – ji vėl suraukė antakius. – Spėju, atėjo laikas pridėti dar vienerius metus. Tai reiškia, kad turėčiau būti... – ji užsimerkusi susitelkė į skaitvardžius, – man dabar aštuoniolika metų, Mamuta. Aš senstu!

– Buvai vienuolikos, kai gimė sūnus? – nustebo šamanas. Aila linktelėjo. – Pažinojau keletą mergaičių, kurios tapo moterimis devynerių ar dešimties, tačiau vis tiek labai jaunos. Latija dar net ne moteris, o eina dvyliktus.

– Netrukus bus. Žinau, – pastebėjo Aila.

– Tikriausiai neapsirinki. Ne tokia jau tu sena, Aila. Digija yra septyniolikos, o susijungs tik per šių metų vasaros susirinkimą.

– Teisingai, aš pažadėjau dalyvauti jos jungtuvėse. Negaliu eiti ir į vasaros susirinkimą, ir į genties susirinkimą, – Mamuta pastebėjo, kaip ji išblykšta. – Bet kuriuo atveju, negaliu eiti į genties susirinkimą. Netgi nesu tikra, ar galiu grįžti į gentį. Aš prakeikta. Mirusi. Netgi Durkas gali pamanyti, kad aš dvasia, ir išsigąsti. O, Mamuta, ką man daryti?

– Turi labai rūpestingai apsvarstyti prieš nuspręsdama, kas geriausia, – pakartojo šamanas. Aila dėbtelėjo nusiminusi, ir jis nusprendė pakeisti temą. – Laiko turi pakankamai. Dar net ne pavasaris. Nors pavasario šventė ateis, nė mirktelti nespėsim. Ar pagalvojai apie tą ritualą su šaknimi? Ar norėtum jį įtraukti į pavasario šventę?

Ailą nupurtė šaltukas. Sumanymas ją baugino, tačiau Mamuta bus šalia ir jai padės. Jis žinos, ką daryti. Senolis atrodo toks susidomėjęs, taip nori tai patirti.

– Gerai, Mamuta. Taip, aš tai padarysiu.

Jondalaras netrukus pajuto, kad Ailos ir Raneko santykiai pasikeitė, nors nenorėjo to pripažinti. Stebėjęs juodu kelias dienas vyras jau nebegalėjo paneigti, kad Ranekas tiesiog gyvena prie mamuto židinio, o Aila jį mielai sutinka ir jo buvimu džiaugiasi. Kad ir kaip Jondalaras stengėsi save įtikinti, kad taip geriausia ir kad jis teisingai pasielgė persikraustydamas, negalėjo palengvinti meilės praradimo skausmo ar įveikti nuoskaudos, kad yra atstumtas. Nepaisant fakto, kad būtent jis nuo Ailos pasitraukė ir savanoriškai atsisakė jos patalo ir draugijos, dabar jautėsi taip, lyg ji jį būtų atstūmusi.

„Ilgai netruko, – galvojo Jondalaras. – Jau kitą dieną tas sukiojosi aplinkui, o ji vos sulaukė, kol aš išeisiu, kad galėtų meiliai jį sutikti. Tikriausiai tik ir laukė abudu, kol aš išeisiu, turėjau susiprasti..."

„Už ką ją kaltini, Jondalarai? Juk pats išėjai, – kalbėjo jis sau. – Ji neliepė tau išeiti. Po pirmo karto pas ją nė negrįžo. Ji tavęs laukė, buvo tau pasiruošusi, juk žinai..."

„Todėl dabar pasiruošusi jam. O jis nekantrus. Kas galėtų jį kaltinti? Gal taip ir geriau. Čia ji norima, mamutojai labiau pripratę prie plokščiagalvių... prie genties. O ji mylima..."

„Taip, ji mylima. Ar ne šito jai troškai, ne to linkėjai? Kad būtų priimta, kad kas nors ją mylėtų..."

„Aš ją myliu, – galvojo jis, kupinas skausmo ir sielvarto. – O, Motina! Kaip ištverti? Ji vienintelė moteris, kurią kada šitaip mylėjau. Nenoriu jos įskaudinti, nenoriu, kad kiti nuo jos nusisuktų. Kodėl ji? O, Doni, kodėl tai turėjo būti ji?"

„Gal turėčiau išeiti? Taip ir yra, išeisiu", – tą akimirką, negalėdamas aiškiai mąstyti, nusprendė zelandonietis.

Jis nudrožė prie liūto židinio ir pertraukė Talutą su Mamuta, kurie aptarinėjo artėjančią pavasario šventę.

– Išeinu, – sviedė Jondalaras kone pakvaišęs iš nevilties. – Ką galėčiau iškeisti į šiek tiek reikmenų?

Vadas su šamanu supratingai susižvalgė.

– Jondalarai, bičiuli mano, – tarė Talutas, plodamas jam per petį, – su džiaugsmu duosim tau visko, ko prireiks, tačiau dabar išeiti negali. Pavasaris artėja, tačiau pažvelk laukan, šėlsta pūga, o žiemos pabaigos pūgos pačios nirčiausios.

Jondalaras nurimo ir suvokė, kad staigaus impulso apimtam išeiti neįmanoma. Nė vienas sveiko proto žmogus tokiu metu nepradėtų ilgos kelionės.

Talutas pajuto, kaip įtampa Jondalaro raumenyse atsileidžia, ir kalbėjo toliau:

– Pavasarį prasidės potvynis, o teks kirsti ne vieną upę. Be to, negali nusibelsti taip toli nuo namų, peržiemoti su mamutojais ir likti nemedžiojęs mamutų su tikrais mamutų medžiotojais, Jondalarai. Grįžus daugiau tokia proga nebepasitaikys. Pirmoji medžioklė būna vasaros pradžioje, visiems suėjus į vasaros susirinkimą. Geriausias laikas leistis į kelionę būtų iš karto po to. Padarytum man didelę paslaugą, jei nutartum pabūti bent jau iki pirmosios mamutų medžioklės. Norėčiau, kad pats parodytum savo iečių mėtyklę.

– Taip, žinoma, pagalvosiu, – tarė Jondalaras ir pažvelgė raudonplaukiui vadui į akis. – Dėkui, Talutai. Tu teisus, dar negaliu išeiti.

Mamuta sukryžiavęs kojas sėdėjo mėgstamoje apmąstymų vietoje, ant lovos pakylos, greta tos, kurią naudojo kaip atsarginių šiaurės elnių odų paklodžių, kailių ir kitokių patalų saugojimo vietą. Jis galvojo. Po tos nakties, kai buvo jos verksmo pažadintas, senolis kur kas geriau suprato Ailos neviltį dėl Jondalaro išėjimo. Jos baisus liūdesys paliko jam gilų įspūdį. Nors ji gebėjo nuslėpti savo jausmų mastą nuo daugumos žmonių, dabar jis sąmoningiau žvelgė į kai kurias jos elgesio smulkmenas, kurias anksčiau gal buvo pražiūrėjęs. Nors atrodė, kad Aila nuoširdžiai mėgaujasi Raneko draugija ir juokiasi iš jo pokštų, vis dėlto ji tvardėsi, o meilė ir dėmesys, kuriuos liejo Vilkui ir arkliams, slėpė paliktosios ilgesį.

Mamuta ėmė atidžiau stebėti ilgšį zelandonietį ir jo elgesyje pastebėjo tą patį sielvartą. Jondalaras atrodė kupinas kankinančio nerimo, nors taip pat bandė jį slėpti. Kai nevilties vejamas jaunuolis pasišovė išeiti per pačią pūgą, senasis šamanas pradėjo būgštauti, kad iš baimės prarasti Ailą jo sveika nuovoka ima krikti. Senoliui, kuris taip artimai bendravo su Mutos ir jos deivių dvasių pasauliu, šitas potraukis atrodė gilesnis nei paprasta jaunuolių meilė. Gal Motina ir jam turi planų? Planų, į kuriuos įtraukta Aila?

Nors Mamuta nenorėjo kištis, jis svarstė, kodėl Motina vis byloja, kad pati yra jėga, slypinti už abipusių Ailos ir Jondalaro jausmų. Šamanas buvo įsitikinęs, kad galiausiai Muta sudėlios aplinkybes pagal savo pageidavimus, tačiau šiuo atveju ji tikriausiai troško jo pagalbos.

Mamutai šitaip svarstant, ar verta ir kaip išsiaiškinti Motinos norus, prie mamuto židinio akivaizdžiai ieškodamas Ailos atklydo Ranekas. Mamuta žinojo, kad ji išsivedė vilkiuką pasijodinėti su Yhaha ir kurį laiką negrįš. Apsidairęs Ranekas pamatė besiartinantį senąjį šamaną.

– Ar žinai, kur Aila, Mamuta? – pasiteiravo Ranekas.

– Taip, lauke su gyvūnais.

– Smalsu, kodėl kurį laiką jos nemačiau?

– Pastaruoju metu tu dažnai ją matai.

Ranekas išsišiepė.

– Viliuosi ją matyti kur kas dažniau.

– Ji ne viena čia atvyko, Ranekai. Argi Jondalaras neturi šiokių tokių pirmumo teisių?

– Gal ir turėjo, kai pasirodė, bet jis pasidavė. Jis paliko židinį, – pareiškė Ranekas. Iš vyro tono Mamuta pajuto, kad jis teisinasi.

– Neabejoju, kad juos vis dar sieja stiprūs jausmai. Nemanau, kad išsiskyrimas truks amžinai, jei jų giliam prisirišimui bus suteikta galimybė augti, Ranekai.

– Mamuta, jei siūlai man atsitraukti, apgailestauju. Jau per vėlu. Aš taip pat puoselėju Ailai stiprius jausmus, – nuo juntamų emocijų Raneko balsas užlūžo. – Mamuta, aš ją myliu, noriu su ja susijungti, sukurti su ja židinį. Jau laikas man įsikurti su moterimi, noriu prie savo židinio jos vaikų. Nebuvau sutikęs panašios į Ailą. Ji – viskas, apie ką aš svajojau. Jei pavyktų

ją įkalbėti, norėčiau paskelbti mūsų pasižadėjimą per pavasario šventę, o vasaros susirinkime susijungti.

– Ar tu tikrai būtent šito nori, Ranekai? – pasitikslino Mamuta. Jis mylėjo Raneką, suprato, kad Vaimezas labai apsidžiaugtų, jei tamsaus gymio berniukas, kurį jis atsigabeno iš kelionės, susirastų moterį ir įsikurtų. – Yra daugybė mamutojų moterų, kurios mielai su tavimi susijungtų. Ką pasakysi apie tą dailią raudonplaukę, kuriai beveik pasižadėjai? Kuo ji vardu? Trisija? – Mamuta neabejojo, kad jei raudonis būtų matomas, Raneko veidas tviekstų.

– Pasakysiu... Pasakysiu, kad apgailestauju. Niekuo negaliu padėti. Nenoriu nieko kito, tik Ailos. Dabar ir ji mamutojė. Ji turėtų susijungti su mamutoju. Noriu, kad tai būčiau aš.

– Jei tam skirta įvykti, Ranekai, – švelniai pastebėjo Mamuta, – taip ir bus, tačiau atsimink štai ką: renkiesi ne tu. Ir netgi ne ji. Ailą tikslingai pasirinko Motina, suteikė jai daug dovanų. Kad ir ką tu nuspręstum, kad ir ką pasirinktų ji, Muta pirmoji turi į ją teisių. Bet kuris vyras, kuris su ja susijungs, taip pat susijungs tikslingai.

25

Šitai senovinei žemei nepastebimai keliant savo apledijusį šiaurietišką veidą arčiau didžiosios švytinčios žvaigždės, aplink kurią skriejo, netgi teritorijos arčiau ledynų pajuto švelnius šilumos bučinius ir ėmė lėtai vaduotis iš gilios, šaltos žiemos miego. Pavasaris iš pradžių budo nenoriai, paskui, su skuba metų laiko, kuriam skirta trumpai gyvuoti, pernelyg greitai nusimetė sušalusį kiautą, tad užliejo ir pažadino dirvą.

Lašai, varvantys nuo šakų ir arkų pirmomis šiltesnėmis dienomis, šaltomis naktimis sustingdavo į varveklius. Pamažu šiltėjant ilgi smailėjantys kotai augo, paskui atitrūkdavo nuo ledinių gniaužtų ir persmeigdavo susitraukusius ir papilkėjusius pusnių kauburius. Iš jų sunkėsi purvinas vanduo. Tirpstančio sniego ir ledo grioveliai, upeliukai ir upokšniai jungėsi į srautus, kurie išnešė šalčio sukauptą ir įkalintą drėgmę. Vanduo plūdo senais kanalais ir skrodėmis arba smulkiame liose prasigraužudavo naujus takus. Kartais žmonės patys raginiais kastuvais ar mamutų ilčių semtuvais iškasdavo kanalus ir jais nukreipdavo polaidžio vandenį.

Ledo sukaustyta upė girgždėjo ir aimanavo stengdamasi nusimesti žiemos gniaužtus, o tirpsmo srautai liejosi į dar nematomą srovę. Staiga, be jokio įspėjimo, aiškiai, kad išgirstų visi žeminės gyventojai, pokštelėjimu, o paskui dundančiu grumėjimu buvo paskelbta, kad ledas jau nebesulaiko plūstančio vandens srauto. Smagi, galinga srovė pagavusi skraidino ledo gabalus, lytys šokčiojo, panirdavo ir vėl iškildavo smaigaliu į viršų. Ledonešis žymėjo metų laikų pasikeitimą.

Tarsi šaltis irgi būtų išneštas su potvyniu, taip pat kaip ir upė stingdančios žiemos įkalinti mamutojai išsiliejo iš žeminės. Nors buvo tik kiek

šilčiau, prislopintą gyvenimą viduje pakeitė energinga veikla lauke. Bet kokia dingstis išeiti į lauką buvo sutinkama džiaugsmingai, netgi pavasarinis valymasis teikė malonumo.

Pagal jų standartus, Liūto stovyklos žmonės buvo švarūs. Nors ledo ir sniego buvo gausu, vandeniui pasigaminti reikėjo ugnies ir didelių kuro atsargų. Tirpsmo vanduo buvo vartojamas ne tik virti ir gerti, dalis jo buvo sunaudojama praustis. Mamutojai reguliariai ėjo į pirtį. Asmeninės patalpos paprastai būdavo gerai sutvarkytos, įrankiai ir rykai prižiūrimi, lengvi drabužiai, kuriuos žmonės vilkėjo viduje, buvo valomi šepečiais, o kartais skalbiami, visada gerai prižiūrėti. Vis dėlto žiemos pabaigoje tvaikas žeminėje tapdavo nepakeliamas.

Prie to dvoko dar prisidėdavo laikomų, neretai kiek apgedusių produktų, virto, žalio, kartais pūvančio maisto kvapai; rūgštus degančių riebalų tvaikas, nes šviežių sustingusių taukų gabalai paprastai būdavo dedami į senas akmenines lempeles. Dvokė krepšiai su išmatomis, ne visada tučtuojau išnešami, bei talpyklos su šlapimu, kuris būdavo kaupiamas ir laikomas, kad veikiamas bakterijų suirtų ir virstų amoniaku. Smirdėjo žmonės. Nors pirtys buvo naudingos ir išvalydavo odą, jos nedaug tepadėjo šalinant natūralius kūno kvapus. Ne tokia buvo ir pirties paskirtis. Žmogaus kvapas buvo asmens identiteto dalis.

Mamutojai buvo įpratę prie sodrių ir aitrių natūralių kasdienio gyvenimo kvapų. Jų uoslė buvo gerai išvystyta ir pasitelkiama, kaip ir regėjimas bei klausa, kaupti žinioms apie aplinką. Netgi gyvūnų kvapai nebuvo laikomi nemaloniais, mat jie taip pat buvo natūralūs. Orams šiltėjant, netgi nosys, pripratusios prie kasdieniškų gyvenimo kvapų, pradėjo pastebėti dvidešimt septynių žmonių bendro gyvenimo uždaroje patalpoje pasekmes. Taigi pavasarį buvo atitraukiamos užuolaidos žeminei išvėdinti, o per visą žiemą susikaupusios atliekos iškuopiamos ir išmetamos.

Ailai tai reiškė išmėžti arklių priestatą. Arkliai gerai ištvėrė žiemą, ir Aila tuo labai džiaugėsi. Ji tuo nesistebėjo – stepiniai arkliai yra tvirti gyvūnai, prisitaikę prie rūsčių ir atšiaurių žiemų. Nors teko patiems ieškotis pašaro, Yhaha su Lenktynininku galėdavo kada panorėję ateiti į prieglobstį, kur kas geresnį, nei galėtų rasti jų laukiniai giminaičiai. Be to, žmonės jiems duodavo vandens ir netgi šiek tiek pašaro. Laukiniai arkliai bręsta

greitai, normaliomis sąlygomis tai būtina išgyvenimui, todėl Lenktynininkas, kaip ir kiti panašiu metu gimę kumeliukai, visiškai suaugo. Nors bėgant laikui jis dar kiek sustambės, tai jau buvo tvirtas jaunas eržilas, šiek tiek didesnis už savo motiną.

Pavasaris buvo stokos ir nepritekliaus metas. Kai kurių maisto produktų, ypač pamėgtų daržovių, atsargos buvo išsekusios, o ir viso kito sumažėjo. Kritiškai įvertinę atsargas, visi buvo labai patenkinti, kad nusprendė eiti į tą paskutinę bizonų medžioklę. Jei būtų jos atsisakę, dabar pradėtų trūkti mėsos. Vis dėlto prisivalgę mėsos mamutojai likdavo nepasisotinę. Aila, prisiminusi pavasarinį stiprinantį gėrimą, kurį Iza ruošdavo Bruno genčiai, nusprendė truputį pagaminti ir mamutojams. Įvairiausių džiovintų žolių, įskaitant geležies turinčias rauktalapes rūgštynes ir nuo skorbuto saugančias erškėtrožes, nuoviras sumažino būtinų vitaminų stoką, pasireiškiančią dėl šviežio maisto trūkumo, tačiau nepašalino to maisto troškimo. Visi buvo išbadėję pirmųjų šviežių žalumynų. O Ailos medicinos žinių prireikė ne tik stiprinantiems gėrimams.

Gerai izoliuotoje ir kelių laužų, lempų bei natūralios kūnų šilumos prišildytoje pusiau požeminėje patalpoje buvo šilta. Netgi lauke spaudžiant stingdančiam šalčiui viduje nereikėjo daug prisirengti. Žiemą eidami į lauką žmonės rūpestingai apsimuturiuodavo, tačiau sniegui pradėjus tirpti toks rūpestingumas buvo pamirštas. Nors oro temperatūra laikėsi tik vos aukščiau nulio, dingojosi, jog yra gerokai šilčiau, ir žmonės išeidavo į lauką apsivilkę ne ką daugiau kaip įprastus kambarinius drabužius. Paprastai jie spėdavo sušlapti tirpstančiame sniege ar pavasariniame lietuje ir sušaldavo, o tai silpnino jų atsparumą ligoms.

Šiltėjančiomis pavasario dienomis Aila turėjo daugiau darbo gydydama kosulį, slogą ir gerklės peršulį nei šalčiausios žiemos viduryje. Pavasarinio peršalimo ir kvėpavimo takų infekcijos epidemija palietė visus. Netgi Aila kelioms dienoms atgulė į lovą gydytis nuo lengvos karštinės ir sunkaus krūtininio kosulio. Vos prasidėjus šiltajam sezonui ji jau buvo gydžiusi kone visus Liūto stovyklos narius. Priklausomai nuo poreikio ji ruošė gydomąsias arbatas, gydė garais ir dėjo karštus šuteklius ant gerklės ir krūtinės. Ji išmoningai elgėsi su ligoniais. Visi gyrė jos vaistų efektyvumą. Jei niekas daugiau negelbėdavo, pati Aila padėdavo žmonėms pasijusti geriau.

Nezė papasakojo, kad pavasarį jie visada peršąla, tačiau kai netrukus po jos atgulė Mamuta, Aila nusprendė nepaisyti savo pačios savijautos ir juo pasirūpinti. Aila nerimavo, kad tokiame amžiuje sunki kvėpavimo takų infekcija gali būti mirtina. O šamanas, nepaisant garbaus amžiaus, vis dar buvo didžiai ištvermingas ir atsigavo greičiau nei kai kurie kiti stovyklos nariai. Nors ir mėgavosi jos atsidavimu, senolis ragino ją aplankyti kitus, kuriems gydymo ir priežiūros labiau reikia, o ir pačiai pailsėti.

Ailos nereikėjo raginti, kai Fralija sukarščiavo, o kūną ėmė tampyti kosulys, tačiau jos noras padėti nieko nepakeitė. Frebekas neįsileido Ailos prie židinio gydyti nėščiosios. Krosija niršiai ginčijosi, visi iki vieno stovykloje jai pritarė, tačiau vyras buvo nepalaužiamas. Krosija netgi ginčijosi su Fralija, mėgino ją įtikinti nepaisyti Frebeko norų, tačiau bergždžiai. Ligonė tik papurtė galvą ir užsikosėjo.

– Kodėl? – teiravosi Mamutos Aila, kartu gurkšnodama karštą gėrimą ir klausydamasi Fralijos kosulio priepuolių. Tronija prie savo židinio pasiėmė Tašerį, pagal amžių jis buvo tarp Nuvijos ir Hatalo. Krisaveras miegojo su Brinanu prie tauro židinio, kad nėščia serganti moteris galėtų pailsėti. Ailą nerimo banga perliedavo kaskart, kai Fralija užsikosėdavo.

– Kodėl jis neleidžia man jai padėti? Juk mato, kad kiti jaučiasi geriau, o Fralijai pagalbos reikia labiau nei bet kam. Šitaip kosėti jai per sunku, ypač dabar.

– Klausimas nesunkus, Aila. Jei jau kas įsitikinęs, kad gentis yra gyvuliai, tai nieku gyvu nepatikės, kad jie ką nors išmano apie mediciną. Tu užaugai gentyje, kaip gali ką nors išmanyti?

– Jie ne gyvuliai! Genties gydytojos labai prityrusios.

– Žinau, Aila. Geriau už visus suprantu genties gydytojų sumanumą. Man regis, dabar čia visi tai žino, išskyrus Frebeką. Kiti bent jau vertina tavo gebėjimus, o Frebekas po visų ginčų nenori trauktis. Jis bijo prarasti reputaciją.

– Kas svarbiau? Jo reputacija ar Fralijos kūdikis?

– Fralija tikriausiai galvoja, kad svarbiau Frebeko reputacija.

– Tai ne Fralijos kaltė. Frebekas su Krosija stengiasi priversti ją rinktis vieną iš jų, o ji nesirenka.

– Tai Fralijos sprendimas.

– Čia kaip tik ir bėda. Ji nenori nuspręsti. Ji atsisako rinktis.

Mamuta papurtė galvą.

– Ne, ji renkasi, sąmoningai arba ne. Tačiau renkasi ne tarp Frebeko ir Krosijos. Ar greitai jai gimdyti? – pasiteiravo jis. – Man ji atrodo pasiruošusi.

– Nesu tikra, tačiau nemanau, kad jau pasiruošusi. Pilvas atrodo didesnis, nes ji labai liesa, tačiau kūdikio padėtis dar netinkama. Tai man ir kelia nerimą. Manau, per anksti.

– Tu nieko negali padaryti, Aila.

– Na, jei Frebekas su Krosija šitiek dėl visko nesiginčytų...

– Tai nesusiję. Tai ne Fralijos problema, tai Krosijos ir Frebeko tarpusavio santykiai. Fralija neturėtų leistis įveliama į jų problemas. Ji pati gali spręsti, tiesą sakant, ir sprendžia. Ji renkasi nieko nedaryti. Arba, jei tavo baimės pagrįstos, o aš įsitikinęs, kad pagrįstos, ji renkasi gimdyti dabar arba vėliau. Gali būti, kad ji renkasi tarp savo kūdikio gyvybės ir mirties... Ir save tikriausiai stumia į pavojų. Toks jos pasirinkimas, ir už to gali slypėti daugiau, nei mudu su tavimi nutuokiame.

Aila pabudo vidury nakties ir ramiai gulėdama įsiklausė. Nesuprato, kas ją pažadino, tačiau pasidingojo, jog tamsioje žeminėje balsu aimanuoja Fralija. Po ilgos tylos Aila nusprendė, jog jai prisisapnavo. Suinkštė Vilkas. Aila tiesė ranką, norėdama jį nuraminti. Galbūt žvėrelis sapnavo blogą sapną, ir tai ją prižadino. Ailos ranka sustojo dar nepasiekusi mažylio, nes ji įsitempė vėl išgirdusi lyg ir prislopintą aimaną.

Aila nusviedė apklotus ir atsikėlė. Tyliai apėjusi užuolaidą apgraibomis susirado kelią prie krepšio nusilengvinti, tada per galvą užsimovė tuniką ir nuėjo prie židinio. Girdėjo slopinamą kosulį, paskui prasidėjo priepuolis, kuris galiausiai baigėsi tokia pat slopinama aimana. Aila pamaišė anglis, pridėjusi truputį pakurų ir kaulo drožlių įkūrė nedidelį lauželį, tada įmetė kelis virimo akmenis ir siekė vandenmaišio.

– Ir man užplikyk arbatos, – iš tamsos nuo miego pakylos sušnibždėjo Mamuta, tada nustūmė apklotus ir atsisėdo. – Manau, netrukus visi atsikels.

Aila linktelėjusi į virimo krepšį įpylė daugiau vandens. Kilo dar vienas kosulio priepuolis, paskui prie gervės židinio pasigirdo bruzdesys ir prislopinti balsai.

– Jai reikia vaistų kosuliui numaldyti ir ko nors, kas pristabdytų gimdymą... jei dar ne per vėlu. Geriau peržiūrėsiu savo vaistus, – tarė Aila, dėdama gėrimo dubenėlį ant žemės, paskui sudvejojo, – ...dėl visa ko, jei kas nors pakvies.

Aila pakėlė nuodėgulį, ir Mamuta stebėjo, kaip ji juda prie džiovintų augalų rėmo, kurį atsivežė iš slėnio. „Tikras stebuklas stebėti, kaip ji imasi savojo gydymo meno, – galvojo Mamuta. – Tokia jauna ir šitokia prityrusi. Frebeko vietoje, labiau nerimaučiau dėl jos amžiaus bei galimo neišmanymo nei dėl kilmės. Žinau, kad Ailą mokė geriausia gydytoja, tačiau iš kur jau dabar ji gali šitiek išmanyti? Tikriausiai tai įgimta, o toji gydytoja Iza tik įžvelgė dovaną nuo pat pradžių." Jo mintijimus pertraukė dar vienas kosulio priepuolis iš gervės židinio.

– Štai, Fralija, išgerk vandens, – sunerimęs pasiūlė Frebekas.

Fralija papurtė galvą. Moteris negalėjo kalbėti, stengėsi suvaldyti kosulį. Ji gulėjo ant šono pasirėmusi alkūne, prie burnos laikė prispaudusi minkštos odos skiautę. Moters akys blizgėjo nuo karštinės, veidas buvo išraudęs. Ji dirstelėjo į motiną, kuri sėdėdama ant lovos kitoje koridoriaus pusėje veriamai ją stebėjo.

Krosija akivaizdžiai ir pyko, ir sielvartavo. Ji viską išbandė, kad įtikintų savo dukrą paprašyti pagalbos: įtikinėjo, argumentavo, griežtai kritikavo. Veltui. Krosija pati buvo gavusi iš Ailos vaistų nuo peršalimo, todėl buvo kvaila Fralijai nevartoti bent to, kas yra po ranka. Tai vis tas užsispyrėlis, tas kvailys Frebekas kaltas, tačiau nieko gero nebus, jei užsiminsi apie tai. Krosija apsisprendė daugiau netarti nė žodžio.

Fralijos kosulys atslūgo, ir ji išsekusi krito ant nugaros. Gal nors tas kitas skausmas, kurio ji nenorėjo pripažinti, šįkart neužklups. Fralija baimingai laukė sulaikiusi kvapą, kad tik kaip nors jo nesužadintų. Skausmas

prasidėjo nugaros apačioje. Moteris užsimerkė ir giliai įkvėpė, stengdamasi jį nuginti, paskui uždėjo plaštaką prie išsipūtusio pilvo šono ir pajuto, kaip susitraukia raumenys. Skausmas, o drauge ir jos nerimas, stiprėjo. „Per anksti, – galvojo ji. – Kūdikis neturėjo gimti dar bent vieną mėnulio ciklą."

– Fralija? Ar viskas gerai? – Frebekas tebestovėjo šalia su vandeniu.

Matydama, kaip jis kremtasi, koks jaučiasi bejėgis, moteris pabandė nusišypsoti.

– Šitas kosulys, – pratarė ji. – Pavasarį visi serga.

„Niekas jo nesupranta, – galvojo ji, – o mažų mažiausiai – mano motina. Jis taip smarkiai stengiasi visiems įrodyti, kad yra šio to vertas. Todėl nenusileidžia, todėl šitiek ginčijasi, todėl taip greit įsižeidžia. Jis trikdo Krosiją. Frebekas nesupranta, kad žmogaus vertė – ryšių kiekis ir kokybė, jo įtakos svarba matyti iš to, kiek jis gali pareikalauti iš kito ir kiek atiduos mainais taip, kad visi matytų. Juk mano motina bandė jam tai įrodyti atiduodama teisę į gervę, ne tik į židinį, kurį jungtuvėse atsinešiau, bet teisę į gervę kaip prigimtinę."

Kai gervės židinys, kuris pagal pavadinimą vis dar buvo Krosijos, nors ji mažai ką ir teturėjo, atiteko Frebekui, kaip įrodymo, kad jis tai vertina ir supranta, senoji tikėjosi paklusnumo jos norams ir reikalavimams. Tikriausiai, ji reikalavo per daug. Tiek daug netekusiai Krosijai buvo sunku atiduoti bet kokias likusias teises į statusą, ypač tam, kuris tiek mažai turėjo. Krosija bijojo, kad Frebekas statusą dar labiau sumenkins, ir jai reikėjo nuolat įsitikinti, kad ji nors kiek reikšminga. Fralija nebūtų jo sugėdinusi, jei bandytų paaiškinti situaciją. Tai buvo subtilūs dalykai, tai, ką supranti augdamas... jei tai yra tavyje. Deja, Frebekas niekada nieko neturėjo.

Fralija vėl pradėjo jausti skausmą nugaroje. Jei ramiai pagulėtų, gal praeitų... jei ištvertų nekosėjusi. Ji taip svajojo pasikalbėti su Aila, bent jau gauti kokių vaistų nuo kosulio, tačiau nenorėjo, kad Frebekas pagalvotų, jog ji stoja motinos pusėn. Ilgai aiškinantis tik sudirgtų gerklė, o Frebekas pradėtų gintis. Ji vėl pradėjo kosėti, kaip tik tuo metu, kai sąrėmis labai sustiprėjo. Fralija šiaip taip užgniaužė skausmo riksmą.

– Fralija? Ar tai daugiau.. nei kosulys? – pasiteiravo Frebekas, įdėmiai žiūrėdamas į moterį. Jis nemanė, kad šitaip aimanuojama dėl kosulio.

Ji sudvejojo.

– Ką nori pasakyti? – pasiteiravo ji.

– Na, kūdikis... Jau turi du vaikus, tu žinai, kaip būna, tiesa?

Fraliją vėl užgniaužė kankinantis kosulys, o atgavusi savitvardą ji išsisuko nuo atsakymo.

Kai Aila grįžo prie lovos apsirengti, aplink dūmų angos dangčio kraštus pradėjo ryškėti šviesa. Diduma stovyklos pusę nakties nemiegojo. Pirmiausia žmones pažadino nevaldomas Fralijos kosulys, tačiau netrukus tapo akivaizdu, kad ji kenčia ne tik dėl peršalimo. Tronija vargo su Tašeriu, kuris įsigeidė grįžti pas mamą, todėl paėmusi berniuką ant rankų atsinešė prie mamuto židinio. Vaikas vis verkė, tad Aila ėmė jį nešioti po erdvų židinį mėgindama išblaškyti visokiais daiktais. Iš paskos sekiojo vilkiukas. Galiausiai moteris Tašerį pro lapės ir liūto židinius nunešė prie virimo židinio.

Jondalaras stebėjo, kaip ji artinasi, bandydama paguosti ir nuraminti kūdikį, o jo širdis ėmė sparčiau plakti. Mintyse jis troško, kad ji prieitų arčiau, tačiau jautėsi įsitempęs ir neramus. Jam išsikrausčius jie vargiai kalbėjosi, tad Jondalaras nežinojo, ką pasakyti. Apsidairė aplink mėgindamas sugalvoti ką nors berniukui nuraminti ir tarp kepsnio likučių pastebėjo nedidelį kauliuką.

– Gal jis norėtų pakramtyti šitą? – ištiesė kaulą Jondalaras, kai Aila žengė prie didelio bendro židinio.

Ji paėmė kaulą ir įdėjo vaikui į rankutę.

– Štai, gal norėtum, Tašeri?

Mėsos nebuvo likę, tik kvapas. Vaikas apvalų galą įsigrūdo į burną, paragavo, nusprendė, kad patinka, ir pagaliau nurimo.

– Puikiai sumanei, Jondalarai, – pagyrė Aila. Laikydama trimetį ji stovėjo šalia ir žiūrėjo į jį.

– Mano motina taip darydavo, kai ožiuodavosi mažoji sesutė, – paaiškino jis.

Jie žvelgė vienas į kitą, ištroškę vienas kito, negalėdami atsižiūrėti. Jie stebėjo vienas kitą be žodžių, dėmėjosi kiekvieną bruožą, kiekvieną šešėlį ir liniją, kiekvieną pasikeitusią smulkmeną. „Jis neteko svorio, – galvojo Aila. – Atrodo nusikamavęs." „Ji nerimauja. Liūdi dėl Fralijos, nori padėti, – galvojo Jondalaras. – O Doni, ji tokia graži!"

Tašeris išmetė kaulą, ir jį pastvėrė Vilkas.

– Mesk! – paliepė Aila.

Žvėriukas nenoriai padėjo kaulą ant žemės, tačiau stovėjo šalia ir jį saugojo.

– Gali kuo ramiausiai jam jį atiduoti. Nemanau, kad Frebekui itin patiktų, jei duotum Tašeriui kaulą, pabuvojusį vilko nasruose.

– Nenoriu, kad jis vis imtų daiktus, kurie yra ne jo.

– Jis jo neatėmė. Tašeris pats numetė. Vilkas tikriausiai pagalvojo, kad tai skirta jam, – protingai spėjo Jondalaras.

– Gal tu ir teisus. Spėju, nepakenktų, jei leisčiau jam jį pasilikti.

Ailai davus ženklą vilkiukas mikliai stvėrė grobį, nusikepurnėjo tiesiai į miego kailius, kuriuos Jondalaras buvo pasitiesęs ant grindų netoli titnago apdirbimo vietos, patogiai įsitaisė ant jų viršaus ir pradėjo graužti.

– Vilke, nešdinkis iš ten, – eidama artyn paliepė Aila.

– Viskas gerai, Aila... jei tu nieko prieš. Jis dažnai čia ateina ir jaučiasi kaip namuose. Aš... tikrai juo džiaugiuosi.

– Ne, aš neprieštarauju, – tarė ji ir nusišypsojo. – Tu ir Lenktynininkui visada buvai geras. Man regis, gyvūnams tu patinki.

– Bet ne taip kaip tu. Tave jie myli, aš... – staiga jis nutilo. Kaktoje susimetė raukšlės, jis užsimerkė. Atsimerkęs atsistojo tiesiau ir žengė žingsnį atgal. – Motina suteikė tau retą dovaną, – tarė jis kur kas formalesniu tonu.

Staiga Aila pajuto, kaip akys priplūsta deginančių ašarų, suskausta gerklė. Ji nudelbė akis į žemę ir taip pat žengė žingsnį atgal.

– Iš to, kas girdėti, atrodo, kad Tašeris netrukus turės broliuką arba sesutę, – pakeitė temą Jondalaras.

– Bijau, kad būtent taip, – tarė Aila.

– Tikrai? Nemanai, kad ji turėtų gimdyti? – nustebo Jondalaras.

– Žinoma, bet ne dabar. Per anksti.

– Tu tikra?

– Ne, nesu tikra. Man nebuvo leista ją apžiūrėti, – atsakė Aila.

– Frebekas?

Aila linktelėjo.

– Nežinau, ką daryti.

– Nesuprantu, kodėl jis taip nuvertina tavo įgūdžius.

– Pasak Mamutos, jis galvoja, kad plokščiagalviai nieko neišmano apie gydymą, todėl ir netiki, kad aš ko nors galėjau išmokti. Manau, kad Fralijai tikrai reikia pagalbos, tačiau Mamuta tvirtina, kad ji pati turi paprašyti.

– Mamuta tikriausiai teisus, tačiau jei ji tikrai ruošiasi gimdyti, turėtų paprašyti.

Aila patogiau paėmė Tašerį, kuris įsikišo į burną nykštį ir akimirką atrodė visiškai tuo patenkintas. Ji nužvelgė Vilką ant pažįstamų kailių, kurie dar visai neseniai gulėjo šalia jos patalų. Kailiai ir Jondalaro artumas priminė jo prisilietimus ir tai, kaip ji tuomet jausdavosi. Aila troško, kad šitie kailiai tebegulėtų ant jos lovos pakylos. Vėl dirstelėjo į Jondalarą geismo kupinomis akimis, vyras akimirksniu pajuto savo kūno atsaką, troško jos siekti, tačiau atsitraukė. Jo reakcija Ailą sutrikdė. Jondalaras juk pažvelgė į ją tuo žvilgsniu, nuo kurio imdavo dilgčioti giliai viduje. Kodėl jis atsitraukė? Ji jautėsi sugniuždyta, tačiau akimirką pajuto... kažką... gal viltį? Galbūt pavyks rasti būdą jį pasiekti, jei nesiliaus mėginusi?

– Viliuosi, kad paprašys, – tarė Aila, – tačiau sustabdyti gimdymą gali būti per vėlu, – ji pasisuko eiti, ir Vilkas atsistojo, susiruošęs sekti jai iš paskos. Ji dirstelėjo į žvėrį, paskui į žmogų, stabtelėjo ir paklausė: – Jondalarai, jei Fralija mane pakvies, ar palaikysi Vilką? Negaliu leisti, kad jis atsektų ir painiotųsi po kojomis prie gervės židinio.

– Taip, žinoma, palaikysiu, – tarė tas. – Tik ar jis čia eis?

– Vilke, grįžk! – paliepė Aila. Žvėrelis pakėlė galvą ir tyliai suinkštė lyg klausdamas. – Grįžk į Jondalaro lovą! – tarė Aila rodomai iškėlusi ranką. – Eik į Jondalaro lovą, – pakartojo. Vilkas pabruko uodegą, susigūžė ir grįžo. Tada atsisėdo ant kailių ir ėmė ją stebėti.

– Lik čia! – dar kartą liepė ji. Vilkiukas atsigulė, padėjo galvą ant letenų ir nusekė akimis nueinančią moterį.

Vis dar sėdėdama ant savo lovos Krosija stebėjo, kaip Fralija rėkia ir blaškosi. Galiausiai skausmas praėjo ir Fralija giliai įkvėpė. Deja, tai sukėlė dar vieną kosulio priepuolį, ir motinai pasidingojo, kad dukros žvilgsnyje nebėra vilties. Krosija taip pat nežinojo, ko griebtis. Kažkas turi ką nors daryti! Fralijos gimdymas gerokai pasistūmėjo, o kosulys ją nualino. Nebuvo daug vilčių dėl kūdikio, dar gerokai per anksti, o per anksti gimę kūdikiai neišgyvena. Vis dėlto Fralijai reikėjo ko nors skausmui ir kosuliui palengvinti, o vėliau reikės ko nors, kas padėtų ištverti sielvartą. Pokalbis su Fralija nieko gero neduos, tik ne tada, kai tas kvailys šlaistosi aplink. Nejaugi jis nemato, kad moteris pavojuje?

Krosija stebeilijo į Frebeką, slampinėjantį aplink Fralijos lovą. Jis atrodė bejėgis ir sunerimęs. „Gal jis tikrai nesupranta? – dingtelėjo senajai. – Gal derėtų dar kartą pabandyti, tačiau ar bus kas gero, jei pasišnekėsiu su Fralija?“

– Frebekai! – šūktelėjo Krosija, – noriu su tavimi šnektelti.

Vyras atrodė nustebęs. Krosija retai kreipdavosi į jį vardu arba pranešdavo, kad nori su juo pasikalbėti. Dažniausiai ji paprasčiausiai rėkdavo.

– Ko nori?

– Fralija per daug užsispyrusi, kad manęs paklausytų, tačiau dabar jau ir tau turi būti akivaizdu, kad ji gimdo...

Pokalbį pertraukė dusinančio kosulio priepuolis.

– Fralija, pasakyk man tiesą, – tarė Frebekas, kai kosulys nuslopo, – ar tu gimdai?

– Aš... manau, taip, – atsakė ji.

Frebekas išsišiepė.

– Kodėl man nepasakei?

– Vyliausi, jog tai netiesa.

– Kodėl? – staiga nusivylęs pasiteiravo jis. – Nenori šito kūdikio?

– Per anksti, Frebekai. Kūdikiai, kurie gimsta šitaip anksti, neišgyvena, – už dukterį atsakė Krosija.

– Neišgyvena? Fralija, ar kas nors negerai? Ar tiesa, kad kūdikis neišgyvens? – sukrėstas ir baimės apimtas teiravosi Frebekas. Jausmas, kad

vyksta kažkas labai blogo, persekiojo jį visą dieną. Jis vis dar nenorėjo tuo patikėti ir nemanė, kad gali būti šitaip baisu.

– Tai pirmas mano židinio kūdikis, Fralija. Tavo kūdikis, gimęs prie mano židinio, – jis atsiklaupė greta moters lovos ir paėmė jos plaštaką. – Šitas kūdikis turi gyventi. Pasakyk, kad kūdikis gyvens, – meldė jis, – Fralija, pasakyk, kad šitas kūdikis gyvens.

– Negaliu pasakyt. Nežinau, – ji buvo įsitempusi, kalbėjo kimiai.

– Galvojau, išmanai tokius dalykus, Fralija. Tu juk motina. Jau turi du vaikus.

– Kiekvienas gimdymas skirtingas, – sušnabždėjo ji. – Šitas buvo sudėtingas nuo pat pradžių. Nerimavau, kad galiu vaikelį prarasti. Buvo tiek rūpesčių... Kol suradom, kur įsikurti... Nežinau. Tik manau, kad kūdikiui gimti dar per anksti.

– Kodėl nesakei man, Fralija?

– O ką tai būtų pakeitę? – santūriai, kone beviltiškai ištarė Krosija. – Ką tu būtum daręs? Ar išmanai ką nors apie nėštumą? Gimdymą? Kosulį? Skausmą? Ji nenorėjo nieko tau sakyti, nes tu negalėjai nieko padaryti, tik įžeidei vienintelę moterį, galinčią padėti. Dabar kūdikis mirs, ir nė nenumanau, kiek jėgų dar liko Fralijai.

Frebekas atsisuko į Krosiją.

– Fralijai? Fralijai niekas negresia! Ar gresia? Moterys nuolat gimdo vaikus.

– Nežinau, Frebekai. Pasižiūrėk pats. Spręsk tu.

Fralija bandė sulaikyti užeinantį kosulio priepuolį, o skausmas nugaroje vėl prasidėjo. Ji gulėjo užsimerkusi, suraukusi antakius, susitaršiusiais, sulipusiais plaukais, veidas žvilgėjo nuo prakaito. Frebekas pašoko.

– Kur eini, Frebekai? – paklausė Fralija.

– Einu pakviesti Ailos.

– Ailos? Bet aš maniau...

– Kad tu turi bėdų, ji užsiminė vos čia pasirodžiusi. Ji neklydo. Jei jau tada suprato, gal ji tikrai gydytoja? Visi tai kartoja. Nežinau, ar tai tiesa, tačiau reikia ką nors daryti... Nebent tu nenori.

– Pakviesk Ailą, – sušnibždėjo Fralija.

Susijaudinimas ir įtampa savaime persidavė per visą žeminę, kai Frebekas nudrožė koridoriumi link mamuto židinio.

– Aila, Fralija... – vos pradėjo jis, per daug susinervinęs ir nusiminęs, kad rūpintųsi savo orumu.

– Taip, žinau. Paprašyk ko nors, kad man padėtų. Pakviesk Nezę ir atnešk tą indą. Atsargiai, karšta. Tai nuoviras gerklei, – susakė Aila skubėdama link gervės židinio.

Pakėlus akis ir pamačius Ailą Fralijai staiga didžiai palengvėjo.

– Pirmiausia turime išlyginti patalus ir paguldyti tave patogiai, – tarė Aila, traukdama visus apklotus ir antklodes bei ramstydama moterį kailiais ir pagalvėmis.

Fralija nusišypsojo ir staiga nežinia kodėl pagalvojo, kad Aila vis dar kalba su akcentu. „Ne, ne tikru akcentu, – pagalvojo ji. – Tiesiog jai sunku tarti tam tikrus garsus. Keista, kaip lengvai priprantama prie tokių dalykų." Paskui prie lovos išdygo Krosija. Ji padavė Ailai gabalą sulankstytos odos.

– Čia Fralijos gimdymo paklodė, Aila, – moterys išskleidė odą, gimdyvė pasislinko, ir jos patiesė paklodę apačioje. – Tave pakvietė dar laiku, tačiau gimdymo nebesustabdysi, – pastebėjo Krosija. – Blogai. Nujaučiu, jog šįkart bus mergaitė. Apmaudu, kad ji mirs.

– Nebūk tokia tikra, Krosija, – sudraudė Aila.

– Šitas kūdikis ateina per anksti. Juk supranti.

– Taip, tačiau dar neatiduok jo kitam pasauliui. Daug ką galima padaryti, jei pavyks... ir jei gimdymas praeis gerai, – Aila pažvelgė į Fraliją. – Palaukim ir pamatysim.

– Aila, – švytinčiomis akimis kreipėsi į ją Fralija, – manai, kad yra vilties?

– Vilties visada yra. Išgerk šito. Numaldys kosulį, pasijusi geriau. Tada pasižiūrėsime, kiek pasistūmėjai.

– Kas čia? – griežtai pasiteiravo Krosija.

Aila prieš atsakydama akimirką tyrinėjo moterį. Jos balse buvo girdėti valdingumas, tačiau Aila jautė, jog klausimą lėmė rūpestis ir susidomėjimas. Aila nusprendė, jog reiklus tonas labiau buvo kalbos maniera, tarsi ji būtų pratusi davinėti nurodymus. Galima neteisingai interpretuoti tokią

kalbėseną kaip nesuvokiamą ar per įžūlią, jei žmogus, nesantis lyderio pozicijoje, ima kalbėti valdingai.

– Laukinių juodųjų vyšnių vidinė žievė, kad nuramintų, numaldytų kosulį ir palengvintų gimdymo skausmą, – paaiškino Aila, – pavirta kartu su džiovintomis ir smulkintomis varpotųjų juodžolių šaknimis, kurios padeda stumiantiems raumenims stipriau dirbti ir paspartina gimdymą. Gimdymas pernelyg pasistūmėjo, kad jį sustabdytum.

– Hmm, – balsu tarė Krosija ir pritariamai linktelėjo. Ją tiek pat domino Ailos patirtis, kiek ir tiksli arbatos sudėtis. Atsakymas tenkino: Krosija suprato, kad Aila ne tik dalija vaistus, apie kuriuos jai kažkas pasakojo, tačiau ir žino, ką daro. Senė nurimo ne todėl, kad pati būtų žinojusi augalų savybes, o todėl, kad jas žinojo Aila.

Dienai bėgant, visi trumpam užsukdavo į gervės židinį pasisvečiuoti ar pasiūlyti pagalbą, tačiau drąsinamose žmonių šypsenose buvo liūdesio. Jie suprato, kad Fralijai teko sunkus išbandymas ir labai maža vilties, kad pabaiga bus laiminga. Frebekui laikas sustojo. Jis nežinojo, ko tikėtis, ir jautėsi sutrikęs. Jam teko būti netoliese moterims gimdant, tačiau jis neprisiminė, kad viskas truktų taip ilgai. Jis nemanė, kad kitoms moterims pagimdyti vaikus buvo šitaip sudėtinga. Ar jos visos šitaip stengiasi, blaškosi ir rėkia?

Visoms moterims susirinkus prie jo židinio, jam ten nebebuvo vietos, šiaip ar taip, jo ir nereikėjo. Niekas net nepastebėjo jo, sėdinčio ant Krisavero lovos, stebinčio ir laukiančio. Galiausiai jis atsistojo ir išėjo, nors ne visai žinojo, kur eiti. Jis nusprendė, kad yra alkanas, ir patraukė prie virimo židinio tikėdamasis rasti kepsnio likučių ar ko nors kito užkąsti. Kažkur pasąmonėje jis mąstė, jog vertėtų susirasti Talutą. Jautė poreikį su kuo nors pasikalbėti, pasidalyti savo patirtimi su kitu žmogumi, kuris galėtų suprasti. Kai Frebekas priėjo mamuto židinį, čia prie laužo įdubos stovėjo Ranekas, Danugas ir Tornekas. Jie kalbėjosi su Mamuta ir buvo iš dalies užtvėrę praėjimą. Frebekas stabtelėjo, nes ne itin norėjo su jais susidurti ar paprašyti pasitraukti.

Jis dvejojo, tačiau negalėjo stypsoti ten amžinai ir žengė per centrinę erdvę mamuto židinio link jų.

– Kaip ji, Frebekai? – pasiteiravo Tornekas.

Jį šiek tiek išgąsdino draugiškas klausimas.

– Norėčiau žinoti, – atsakė jis.

– Suprantu, kaip jautiesi, – kreivai šypsodamasis tarė Tornekas. – Niekad nesijaučiu labiau nereikalingas nei gimdant Tronijai. Negaliu tverti matydamas, kaip ji kenčia skausmus. Taip trokštu, kad kuo nors galėčiau jai padėti, tačiau iš manęs niekada nieko nereikia. Tai moterų reikalas, ji turi tai padaryti. Mane visada stebina, kaip jos pamiršta sunkumus ir skausmą vos pamačiusios kūdikį ir supratusios, kad... – jis nutilo suvokęs, kad pasakė per daug. – Atleisk, Frebekai, nenorėjau...

Frebekas susiraukė, tada atsisuko į Mamutą.

– Fralija sakė mananti, kad šis vaikelis ateina per anksti. Krosija tvirtina, kad per anksti gimę kūdikiai neišgyvena. Ar tai tiesa? Ar kūdikis mirs?

– Negaliu atsakyti, Frebekai. Viskas Mutos rankose, – atsakė senolis, – tačiau aš žinau, kad Aila nepasiduoda. Viskas priklauso nuo to, kiek per anksti prasidėjo gimdymas. Per anksti gimę kūdikiai yra maži ir silpni, štai kodėl jie paprastai miršta. Tik ne visada, ypač jei ne pernelyg anksti gimsta. Kuo ilgiau jie išgyvena, tuo didesnė tikimybė, kad nemirs. Neįsivaizduoju, ką ji sugeba, bet jei kas nors gali ką nors padaryti, tai tik Aila. Jai duota galinga dovana, ir galiu patikinti tave, kad nė vienas gydytojas nėra geriau išmokytas. Iš savo patirties žinau, kokios prityrusios yra genties gydytojos. Viena jų kadaise mane gydė.

– Tave gydė plokščiagalvių moteris? – nustebo Frebekas. – Nesuprantu. Kada? Kodėl?

– Kai buvau jaunas, kelionėje, – atsakė Mamuta.

Vyras laukė, kol šamanas pratęs pasakojimą, tačiau netrukus tavo akivaizdu, kad daugiau informacijos atskleisti jis neketina.

– Seni, – plačiai išsišiepęs tarė Ranekas, – man įdomu, kiek pasakojimų ir paslapčių slepia tavo ilgo gyvenimo metai.

– Vien pamiršau jų daugiau, nei vertas visas tavo gyvenimas, jaunuoli, o prisimenu nemažai. Jau buvau senas, kai tu gimei.

– Kiek tau metų? – pasmalsavo Danugas. – Ar žinai?

– Buvo laikas, kai skaičiavau, ant odos šešėlio kiekvieną pavasarį piešiau priminimus apie reikšmingus tais metais nutikusius įvykius. Pripildžiau keletą tokių odų, apeiginis ekranas yra viena iš jų. Dabar, kai šitaip pasenau, nebeskaičiuoju. Vis dėlto pasakysiu tau, Danugai, koks esu senas. Mano pirmoji moteris turėjo tris vaikus, – Mamuta dirstelėjo į Frebeką, – pirmagimis sūnus mirė. Antrasis vaikas, mergaitė, turėjo keturis vaikus. Vyriausia iš tų keturių, mergaitė, užaugusi pagimdė Tuliją ir Talutą. Tu, žinoma, esi pirmas Taluto moters vaikas. Tulijos pirmagimio moteris tikriausiai šiuo metu jau laukiasi kūdikio. Jei Muta padovanos man dar vieną ciklą, gali būti, kad pamatysiu savo penktąją kartą. Štai koks aš senas, Danugai.

Danugas papurtė galvą. Tai buvo daugiau, nei jis kada įsivaizdavo.

– Ar jūs su Manuvu giminaičiai, Mamuta? – pasiteiravo Tornekas.

– Jis yra trečias jaunesniojo pusbrolio moters vaikas, taip kaip tu esi trečias Manuvo moters vaikas.

Kaip tik tuo metu prie gervės židinio kilo kažkoks sujudimas, ir visi sutartinai atsisuko.

– Giliai įkvėpk ir dar kartą pastumk, – nurodinėjo Aila. – Jau beveik viskas.

Fralija gaudė orą ir stipriai stanginosi, įsikibusi į Nezės rankas.

– Gerai! Puiku! – drąsino Aila. – Štai jis. Ateina! Puiku! Štai!

– Mergaitė, Fralija! – tarė Krosija. – Sakiau, kad šįkart bus mergaitė!

– Kaip ji? – nesikentė Fralija. – Ar ji...

– Neze, padėk jai pagimdyti placentą, – tarė Aila, valydama gleives iš kūdikio burnytės. Vaikelis iš paskutiniųjų stengėsi pirmą kartą įkvėpti. Tvyrojo grėsminga tyla, ir staiga pasigirdo širdį stabdantis, stebuklingas gyvybės riksmas.

– Ji gyva! Ji gyva! – suriko Fralija, o jai iš akių pasipylė vilties ir palengvėjimo ašaros.

„Taip, ji gyva, – galvojo Aila, – tačiau tokia mažutė." Moteris nebuvo mačiusi tokio mažulyčio kūdikėlio. Mergaitė buvo gyva, spardėsi ir kvėpavo. Aila paguldė mažylę kniūbsčią ant Fralijos pilvo ir priminė sau, kad iki šiol regėjo tik genties naujagimius. Kitų vaikai tikriausiai nuo pat pradžių yra mažesni. Ji padėjo Nezei susitvarkyti su placenta, tada apvertusi vaikelį

iš anksto paruošta raudonai dažyta sausgysle dviejose vietose perrišo virkštelę ir aštriu titnago peiliu perpjovė tarp surišimų. Į gera ar į bloga, dabar ji buvo palikta pati sau. Nepriklausoma, gyva, alsuojanti žmogiška būtybė. Vis dėlto jos laukia kritinės dienos.

Aila valydama rūpestingai apžiūrėjo kūdikį. Mergaitė atrodė tobula, tik labai mažutė ir silpnai verkė. Suvyscčiusi į minkštą odos antklodę Aila atidavė ją Krosijai. Kai Nezė su Tulija išėmė gimdymo paklodę, Aila, įsitikinusi, kad Fralija įsitaisiusi švariai ir patogiai, aprūpinta sugeriamaisiais įklotais iš mamutų vilnos, naujagimę dukrelę paguldė į laukiantį Fralijos glėbį ir mostu pakvietė Frebeką ateiti pasižiūrėti pirmosios savo židinio dukters. Arčiau priėjo ir Krosija.

Fralija išvystė dukrelę ir pažvelgė į Ailą su ašaromis akyse.

– Ji tokia mažytė, – pasakė ji, globdama kūdikėlį. Tada moteris atsirišo tunikos priekį ir priglaudė kūdikį prie krūties. Naujagimė pašniukštinėjo ir susirado spenelį, o iš šypsenos Fralijos veide Aila suprato, kad ji žinda. Deja, po kelių akimirkų mergytė paleido krūtį, savo pačios pastangų išsekinta.

– Ji tokia maža... ar gyvens? – teiravosi Ailos Frebekas, tačiau skambėjo panašiau į maldavimą.

– Ji kvėpuoja. Jei gali žįsti, vilties yra, tačiau reikės pagalbos. Mergaitė turi būti laikoma šiltai, nereikėtų jai leisti eikvoti tų menkų jėgų kam kitam, kaip tik žįsti. Visas išgertas pienas turi būti skirtas augti, – kalbėjo Aila, paskui, griežtai nužvelgusi Frebeką su Krosija, pridūrė: – Jei norite, kad mergytė gyventų, prie šio židinio daugiau negali būti peštynių. Mergaitė jaus nerimą, o to negalima leisti, nes ji turi augti. Jai net negalima leisti verkti, ji neturi tam jėgų. Motinos pieno teikiamas jėgas ji eikvotų verkti, o privalo augti ir stiprėti.

– Kaip gi apsaugosiu ją nuo verkimo, Aila? Kaip žinosiu, kada reikia maitinti, jei ji neverks? – teiravosi Fralija.

– Ir Frebekas, ir Krosija privalės tau padėti, nes mergaitė turės kiekvieną akimirką būti su tavimi, tarsi tu tebebūtum nėščia, Fralija. Manau, geriausia būtų padaryti savotiškus neštuvus, kad mažylė nuolat gulėtų prie tavo krūtinės. Šitaip ji nešals, ją ramins tavo artumas ir širdies plakimas, nes ji prie to pripratusi. O visų svarbiausia, kad kiekvieną kartą užsimanius

žįsti jei tereikės pasukti galvytę ir pasiekti tavo spenelį, Fralija. Tada jėgų, kurių reikia augti, ji neeikvos verkimui.

– O kaip ją pervystyti? – pasiteiravo Krosija

– Patepk odelę tuo švelniu tepalu, kurio tau daviau, Krosija. Pagaminsiu jo daugiau. Išmatoms ir šlapimui sugerti naudok švarų, sausą mėšlą. Prireikus pervystyti, viską išmesk, tačiau pasistenk mergytės pernelyg nejudinti. Ir tu privalai ilsėtis, Fralija, kuo mažiau judėti. Pabandysiu numalšinti tavo kosulį. Jei mažylė išgyvens kelias kitas dienas, tada sulig kiekviena diena ji vis stiprės. Su jūsų, Frebekai ir Krosija, pagalba ji turi tokią galimybę.

Raudona saulė leidosi į debesų tumulus virš horizonto. Užtraukus užuolaidas žeminę pripildė tramdomos vilties jausmas. Žmonės baigė vakarieniauti, kūrė laužus, tvarkėsi, guldė vaikus ir rinkosi pasibūti, draugiškai pasišnekučiuoti. Prie mamuto židinio laužo sėdėjo keletas žmonių, tačiau visi tyliai šnabždėjosi, tarsi garsiai kalbėti kažkaip nederėtų.

Aila pagirdė Fraliją švelniu raminamuoju gėrimu ir paliko miegančią. Ateinančiomis dienomis jai nedaug teks miegoti. Dauguma kūdikių įpranta ilgokai pamiegoti, kol išalksta, tačiau Fralijos naujagimė vienu metu ilgai žįsti nepajėgs, todėl ilgai ir nemiegos. Kol vaikelis sustiprės, Fralijai teks ilsėtis protarpiais nusnūstant.

Buvo kone keista matyti Frebeką su Krosija neįprastai mandagius ir susivaldžiusius, sutartinai besidarbuojančius, kad pagelbėtų Fralijai. Gal ilgai tai netruks, tačiau abu stengėsi, ir jų priešiškumas, regis, kiek sumažėjo.

Krosija nuėjo miegoti anksti. Diena buvo sunki, o ji jau nebe jaunuolė. Buvo pavargusi, be to, tikėjosi vėliau atsikelti, kad padėtų Fralijai. Krisaveras vis dar miegojo su Tulijos sūnumi, o Tronija pasiliko Tašerį. Frebekas vienas sėdėjo prie gervės židinio, žiūrėjo į ugnį ir jautė sumišas emocijas. Jis jautėsi ir sunerimęs, norėjo apsaugoti mažutį kūdikėlį, pirmąjį savo židinio vaiką, ir išsigandęs. Aila kelioms akimirkoms įdavė jam ją palaikyti, kol jiedvi su Krosija bandė patogiau paguldyti Fraliją. Jis žvelgė į mergytę,

baimingai ir pagarbiai stebėdamasis, kad tokia maža būtybė gali būti tokia tobula. Ant mažučių pirštukų net nageliai buvo. Frebekas bijojo pajudėti, bijojo ją sulaužyti. Jam gerokai palengvėjo, kai Aila paėmė mergytę, nors paleido ją nenoriai.

Staiga Frebekas atsistojo ir nuėjo koridoriumi. Šį vakarą jis nenorėjo būti vienas. Jis sustojo mamuto židinio pakrašty ir apžvelgė prie laužo sėdinčius žmones. Čia buvo susirinkę jaunesnieji stovyklos nariai. Dar vakar jis būtų drožęs pro šalį prie virimo židinio pasišnekėti su Talutu ir Neze arba Tulija ir Barzeku, gal Manuvu arba Vaimezu. Pastaruoju metu jis daugiau bendravo su Jondalaru ir kartais Danugu. Nors prie virimo židinio dažnai sėdėdavo Krosija, buvo lengviau nekreipti dėmesio į senąją nei leistis Digijos ignoruojamam arba jausti Raneko panieką. Tornekas visada buvo draugiškas, o jo moteris yra gimdžiusi, todėl turėtų viską suprasti. Frebekas giliai įkvėpė ir žengė artyn.

Susirinkusieji prapliupo juoku kaip tik jam priėjus prie Tronijos. Akimirką Frebekui dingtelėjo, kad juokiamasi iš jo, ir jis jau norėjo nueiti.

– Frebekai! Štai ir tu! – šūktelėjo Tornekas.

– Man regis, dar liko šiek tiek arbatos, – tarė Digija. – Tuojau įpilsiu.

– Visi kalba, kad gimė nuostabi mažutė mergytė, – pastebėjo Ranekas. – O Aila tvirtina, kad ji gali išgyventi.

– Mums pasisekė, kad turime Ailą, – tarė Tronija.

– Taip, tikrai, – nesiginčijo Frebekas. Niekas akimirką nieko nesakė – tai buvo pirmi geri žodžiai, Frebeko kada pasakyti Ailai.

– Per pavasario šventę galėsime duoti jai vardą, – tarė Latija. Frebekas jos nė nepastebėjo – mergaitė sėdėjo šešėlyje greta Mamutos. – Tai atneštų sėkmę.

– Tikrai, – kiek jaukiau pasijuto Frebekas ir paėmė Digijos ištiestą puodelį.

– Man šventė taip pat bus svarbi, – pranešė Latija, kartu droviai ir išdidžiai.

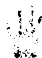
– Latija jau moteris, – paaiškino Frebekui Digija su švelniai globėjiška vyresniosios sesers mina, lyg informuotų kitą nusimanantį suaugusįjį.

– Šiais metais per vasaros susitikimą ji patirs pirmojo malonumo ritualą, – pridūrė Tronija.

Frebekas nusišypsojo ir linktelėjo Latijai, ne visai žinodamas, ką pasakyti.

– Ar Fralija tebemiega? – pasiteiravo Aila. – Miegojo, kai išėjau. Ko gero, ir aš eisiu prigulti, – tarė ji stodamasi. – Pavargau, – ji prilietė plaštaka Frebeko petį. – Ar ateisi manęs pažadinti, kai Fralija pabus?

– Taip, ateisiu, Aila... ir... o... ačiū, – švelniai tarė jis.

– Aila, man regis, ji stipręja, – tarė Fralija. – Neabejotinai pasunkėjo, pradėjo dairytis. Man atrodo, ir žinda ilgėliau.

– Praėjo jau penkios dienos. Neabejoju, kad sustiprėjo, – pritarė Aila.

Fralija nusišypsojo, jos akys prisipildė ašarų.

– Aila, nežinau, ką būčiau be tavęs dariusi. Kaltinu save, kad anksčiau nesikreipiau. Šitas nėštumas nuo pat pradžių neatrodė normalus, tačiau kai motina su Frebeku pradėjo kovoti, aš negalėjau stoti į kurio nors pusę.

Aila tik linktelėjo.

– Suprantu, kad su mano mama nelengva, tačiau ji tiek daug prarado. Žinai, ji buvo vadė.

– Šitiek numaniau.

– Aš esu vyriausia iš keturių vaikų, turėjau dvi seseris ir brolį... Buvau maždaug Latijos amžiaus, kai tai nutiko. Motina nusivedė mane į Elnio stovyklą supažindinti su jų vadės sūnumi. Ji norėjo sudaryti sąjungą. Eiti nenorėjau, o susipažinus jis man visai nepatiko. Buvo vyresnis, jam labiau rūpėjo mano statusas nei aš, tačiau viešnagei dar nepasibaigus mama mane įkalbėjo. Buvo susitarta dėl jungtuvių kitą vasarą. Kai grįžome į stovyklą... O, Aila, tai buvo siaubinga... – Fralija užsimerkė, stengdamasi susivaldyti. – Niekas nežino, kas nutiko... kilo gaisras. Būstas buvo senas, statytas dar motinos dėdės. Žmonės kalbėjo, kad nendrės, mediena ir kaulai... viskas buvo perdžiūvę. Tikriausiai kilo naktį... nė vienas neišsigelbėjo...

– Fralija, man labai gaila, – tarė Aila.

– Neturėjome kur eiti, todėl apsisukome ir grįžome į Elnio stovyklą. Žmonės mūsų gailėjo, bet neapsidžiaugė mus pamatę. Jie baiminosi blogos lemties, be to, mes netekome statuso. Elnio stovykla norėjo sulaužyti

susitarimą, tačiau Krosija iškėlė ieškinį seserų taryboje ir privertė juos laikytis žodžio. Elnio stovykla būtų praradusi įtaką ir statusą, jei būtų atsitraukusi. Susijungiau tą vasarą. Mama pasakė, kad privalau tai padaryti. Tik tiek mums teliko, tačiau toje sąjungoje niekada nebuvo daug laimės, išskyrus Krisaverą ir Tašerį. Mama nuolat su visais pykosi, ypač su mano vyru. Ji buvo pratusi vadovauti, priimti sprendimus ir pelnyti pagarbą. Nebuvo lengva visko netekti. Ji nenorėjo pasiduoti. Žmonės ėmė laikyti ją pikta, priekabia, nuolat besiskundžiančia, nenorėjo su ja bendrauti, – Fralija patylėjo, paskui tęsė:

– Kai mano vyrą užbadė tauras, Elnio stovykla paskelbė, kad mes prišaukiame nelaimes, ir privertė mus išeiti. Motina bandė man surasti kitą porą. Keletas vyrų susidomėjo, vis dar turėjau prigimtinį statusą – to, su kuo esi gimusi, atimti negalima, tačiau niekas nenorėjo mamos. Visi kartojo, jog ji neša nelaimes, tačiau tikriausiai žmonėms nepatiko, kad ji nuolat skundžiasi. Negaliu jos kaltinti. Niekas tiesiog nesupranta.

– Vienintelis pasiūlymą pateikė Frebekas. Ne kažin ką, – Fralija nusišypsojo, – tačiau pasiūlė viską, ką turi. Iš pradžių abejojau. Jis niekada neturėjo aukšto statuso, ne visada žinojo, kaip elgtis. Mamą tai trikdė. Norėdamas būti šio to vertas jis stengėsi išaukštinti save pasakodamas visokias bjaurastis apie kitus. Vis dėlto nusprendžiau pabandyti. Motina nustebo, kai grįžusi pasakiau, kad priimu jo pasiūlymą. Ji niekada nesuprato...

Fralija dirstelėjo į Ailą ir švelniai nusišypsojo.

– Gali įsivaizduoti, ką reiškia susijungti su žmogumi, kuris tavęs nenori ir nuo pat pradžių tavimi nesirūpina? O paskui pažinti vyrą, kuris taip tavęs trokšta, kad noriai atiduoda viską, ką turi, ir prižada viską, ką tik gebės įgyti? Tą pirmąją naktį, kai kartu išėjome, Frebekas elgėsi su manim... kaip su ypatingu turtu. Jis negalėjo patikėti, kad turi teisę mane paliesti. Jaučiausi... negaliu paaiškinti... norima. Jis vis dar toks pat, kai mes vieni, tačiau su motina pradėjo kautis iš karto. Tai buvo jo garbės reikalas, gydysi tu mane ar ne. Negalėjau jo pažeminti, Aila.

– Man regis, suprantu, Fralija.

– Vis kartoju sau, kad viskas nėra taip blogai, ir tavo vaistai man padėjo. Visada tikėjau, kad atėjus laikui jis persigalvos, tačiau norėjau, kad tai būtų jo sumanymas, o ne kažkieno priverstas jis taip pasielgtų.

– Džiaugiuosi, kad jis tai padarė.

– Nežinau, kaip būčiau pasielgusi, jei mano kūdikis būtų...

– Dar negalime būti tikri, tačiau, man regis, tu teisi. Ji tikrai atrodo stipresnė, – tarė Aila.

Fralija nusišypsojo

– Jau sugalvojau jai vardą, viliuosi, Frebekas apsidžiaugs. Nusprendžiau pavadinti ją Bektija.

Aila stovėjo prie tuščios saugojimo pakylos ir rūšiavo įvairius džiovintus augalus. Čia buvo nedidelės krūvelės žievės, šaknų ir sėklų, ryšulėliai stiebų, dubenėliai džiovintų lapų, žiedų ir vaisių, o kai kurie augalai buvo sudžiovinti visi. Ranekas artinosi stengdamasis neišsiduoti, kad kažką slepia už nugaros.

– Aila, tu užsiėmusi? – pasiteiravo jis.

– Ne, nelabai, Ranekai. Peržiūrinėju savo vaistus, žiūriu, ko trūksta. Šiandien buvau lauke su arkliais. Pavasaris tikrai ateina – tai mano mėgstamiausias metų laikas. Jau brinksta žali pumpurai ir pūkuoti gluosnių kačiukai. Man taip patinka tie pūkuoti mažučiai žiedeliai. Netrukus viskas sužaliuos.

Ranekas nusišypsojo regėdamas jos entuziazmą.

– Visi laukia pavasario šventės. Tada švenčiame naują gyvenimą, naują pradžią, o su nauju Fralijos kūdikiu ir Latijos moteryste turime dar daugiau ką švęsti.

Aila šiek tiek susiraukė. Ji nebuvo tikra, kad laukia savo dalies pavasario šventėje. Mamuta ją mokė, tad nutiks šiokių tokių įdomių dalykų. Tai truputį baugino. Viskas bus gerai. Ji vėl nusišypsojo.

Ranekas ją stebėjo spėliodamas, kas vyksta jos mintyse, ir mėgindamas sugalvoti būdą paliesti temą, dėl kurios atėjo.

– Šiais metais ceremonija bus ypač jaudinanti... – jis nutilo, ieškodamas tinkamų žodžių.

– Spėju, neklysti, – tarė Aila, vis galvodama apie savo dalyvavimą šventėje.

– Neatrodo, kad pernelyg džiūgautum, – šypsodamasis pastebėjo Ranekas.

– Nejaugi? Aš tikrai laukiu Fralijos kūdikio vardynų, labai džiaugiuosi dėl Latijos. Prisimenu, kokia laiminga pati buvau pagaliau tapusi moterimi, ir kaip palengvėjo Izai. Tiesiog Mamuta dar šį tą planuoja, o aš nesu dėl to tikra.

– Vis pamirštu, kad tu nelabai seniai mamutoje. Nežinai, kokia būna pavasario šventė. Nieko keista, kad nelauki jos taip, kaip visi kiti, – nervingai mindžiukuodamas Ranekas dirstelėjo į žemę, tada vėl pakėlė akis į Ailą. – Aila, gal lauksi šventės labiau, ir aš taip pat, jei... – jis nutilo nusprendęs pakeisti taktiką ir ištiesė slėptą daiktą. – Padariau šitą tau.

Pamačiusi, ką jis laiko, Aila pažvelgė į Raneką iš nuostabos ir džiaugsmo plačiai išplėstomis akimis.

– Padarei tai man? Kodėl?

– Nes norėjau. Ji tavo, ir viskas. Manyk, jog tai dovana pavasario proga, – drąsinamai tarė vyras.

Aila paėmė mamuto ilties raižinį ir atsargiai jį apžiūrėjo.

– Tai viena taviškių moters-paukštės figūrėlių, – pratarė ji su baiminga pagarba ir džiaugsmu. – Panaši į tą, kurią rodei man anksčiau, tačiau ne ta pati.

Jo akys įsiplieskė.

– Šitą drožiau specialiai tau, tačiau privalau įspėti, – apsimestinai surimtėjęs pridūrė Ranekas: – Ją užbūriau, todėl ji... Tau patiks ir tas, kuris ją padarė.

– Tam tau nereikėjo burtų, Ranekai.

– Vadinasi, ji tau patinka? Pasakyk, ką manai? – teiravosi Ranekas, nors paprastai neklausdavo žmonių, ką jie mano apie jo darbus; jam buvo nesvarbu, ką žmonės galvoja. Jis dirbdavo sau arba norėdamas pamaloninti Motiną, tačiau šįkart labiau už viską jis troško įtikti Ailai. Į kiekvieną įrėžą, į kiekvieną liniją Ranekas sudėjo visą širdį, visą ilgesį, visas svajones tikėdamasis, kad šita Motinos figūrėlė stebuklingai paveiks jo mylimą moterį.

Atidžiai apžiūrinėdama figūrėlę Aila pastebėjo žemyn nukreiptą trikampį. Mokydamasi sužinojo, jog tai moters simbolis, nes trejetas buvo

gimdančios galios skaičius, šventas Mutai. Kampas kartojosi kaip ševronai ten, kur raižinio priekis vaizdavo moterį, arba nugaroje, kai vaizdavo paukštį. Visas daiktelis buvo dekoruotas stulbinamu geometriniu raštu iš ševronų eilių ir lygiagrečių linijų. Į raštą buvo malonu žiūrėti, tačiau simboliai slėpė daugiau.

– Nuostabiai padaryta, Ranekai. Man ypač patinka, kaip įrėžei štai tas linijas. Raštas savotiškai primena plunksnas, tačiau verčia galvoti ir apie vandenį, kaip žemėlapiuose, – tarė Aila

Raneko šypsena virto džiaugsmingu vypsniu.

– Taip ir maniau! Žinojau, kad tu pastebėsi! Plunksnos – tai jos dvasios, kai virtusi paukščiu ji grįžta pavasarį, ir Motinos gimdymo vandenys, užpildantys upes.

– Muta nuostabi, Ranekai, tačiau negaliu jos pasilikti, – tarė Aila, mėgindama daiktelį atiduoti.

– Kodėl ne? Aš padariau ją tau, – tarė jis, nė negalvodamas imti.

– Kuo galėčiau tau atlyginti? Neturiu nieko, kas šiam daiktui prilygtų verte.

– Jei tik tai kelia tau nerimą, turiu pasiūlymą. Tu turi šį tą, ko aš noriu, ir kas yra verta kur kas daugiau nei šitas gabalėlis mamuto ilties, – išdrožė Ranekas šypsodamasis, o jo akys juokėsi ir švietė meile. Paskui jis surimtėjo. – Susijunk su manimi, Aila. Būk mano moteris. Noriu gyventi prie vieno židinio, noriu, kad tavo vaikai būtų mano židinio vaikai.

Aila neskubėjo atsakyti. Ranekas matė ją dvejojant, todėl kalbėjo toliau, bandė ją įtikinti.

– Pagalvok, kiek mudu turim bendra. Tu esi mamutojų moteris, aš esu mamutojų vyras, tačiau abu įvaikinti. Jei susijungsim, nė vienam nereikės kraustytis į kitą stovyklą. Abu galėsime pasilikti Liūto stovykloje, ir tu toliau galėsi rūpintis Mamuta bei Raidagu, tad Nezė bus labai laiminga. O visų svarbiausia, Aila, aš tave myliu, noriu su tavimi dalytis savo gyvenimu.

– Aš... nežinau, ką pasakyti.

– Pasakyk „taip“, Aila. Praneškim visiems. Įtraukim pasižadėjimo apeigas į pavasario šventę. Sąjungą galėsime įforminti šią vasarą per jungtuvių ceremoniją, kaip ir Digija.

– Nesu tikra... nemanau...

– Neprivalai atsakyti dabar, – Ranekas vylėsi, kad ji sutiks iškart. Dabar suvokė, kad gali dar ilgiau užtrukti, tačiau nenorėjo, kad ji pasakytų „ne“. – Tik pasakyk, kad suteiksi man progą parodyti tau, kaip stipriai tave myliu, kaip stipriai tavęs geidžiu, koks aš laimingas, kad galime būti kartu.

Aila prisiminė, ką jai sakė Fralija. Tikrai ypatingai jautiesi žinodama, kad vyras tavęs trokšta, kad yra vyras, kuriam patinki, kuris tavęs nuolat nevengia. Jai patiktų pasilikti čia, kur gyvena ją mylintys ir jos mylimi žmonės. Liūto stovykla Ailai buvo kaip šeima. Jondalaras tikrai nepasiliks. Ji jau seniai tai žinojo. Zelandonietis norėjo grįžti į savo namus, anksčiau ketino ją pasiimti kartu. Dabar atrodo, kad jis jos nė matyti nenori.

Ranekas buvo mielas, Ailai jis tikrai patiko, susijungus su juo galima būtų pasilikti čia. Be to, nederėtų delsti, jei ketina susilaukti dar vieno kūdikio. Ji juk nejaunėja. Nepaisant Mamutos tvirtinimų, aštuoniolika metų Ailai atrodė labai daug. „Kaip bus nuostabu turėti dar vieną kūdikį, – galvojo ji. – Kaip Fralijos, tik stipresnį. Galėčiau susilaukti vaikų su Raneku. Ar jie turėtų Raneko bruožų, jo gilias juodas akis, minkštas lūpas, trumpą plačią nosį, taip besiskiriančią nuo stambių, aštrių kumpų genties vyrų nosių? Jondalaro nosis nei trumpa plati, nei stambi kumpa... Kodėl aš galvoju apie Jondalarą?“

Tada jai toptelėjo mintis, nuo kurios širdis pradėjo smarkiai plakti. Jei pasiliktų čia ir susijungtų su Raneku, galėtų nueiti ir parsivesti Durką! Galbūt kitą vasarą, kai nebus genties susirinkimo. O kaipgi Ura? O kodėl ir jos neparsivedus? Iškeliavusi su Jondalaru, ji daugiau niekada nepamatytų Durko. Zelandoniečiai gyvena per toli, o Jondalaras nenorės grįžti ir pasiimti Durką drauge. Jei tik Jondalaras pasiliktų ir taptų mamutoju... Tikrai taip nebus... Ji žvilgtelėjo į tamsiaodį vyrą ir pamatė meilę jo akyse. Galbūt derėtų pagalvoti apie sąjungą su Raneku?

– Sakiau, kad pagalvosiu apie tai, Ranekai, – pažadėjo ji.

– Žinau, kad sakei, tačiau, jei tau reikia daugiau laiko apsispręsti dėl pažado, bent jau ateik į mano lovą, Aila. Suteik man progą parodyti, kaip smarkiai tu man rūpi. Pasakyk, kad sutinki. Ateik į mano lovą, Aila, – įkalbinėjo Ranekas, paėmęs ją už rankos.

Aila nudelbė akis mėgindama suvokti savo jausmus. Ji jautė aiškų, tačiau švelnų norą jam paklusti. Nors suprato, kodėl taip jaučiasi, buvo sunku pasipriešinti auklėjimui, kad gultis į vyro patalus privalu. Maža to, ji svarstė, kad galbūt derėtų suteikti jam progą, galbūt pabandyti, kaip Fralija išbandė Frebeką.

Aila linktelėjo, vis dar žiūrėdama žemyn.

– Aš ateisiu į tavo lovą.

– Šiąnakt? – tarė jis drebėdamas iš džiaugsmo ir jausdamas, jog tuoj suriks.

– Taip, Ranekai. Jei nori, šiąnakt ateisiu į tavo lovą.

26

Jondalaras įsitaisė taip, kad žvelgdamas į koridorių ir atviras židinių erdves galėtų matyti beveik visą mamuto židinį. Jis taip įprato stebėti Ailą, kad apie tai nė negalvojo. Tai jo net netrikdė ir buvo jo egzistencijos dalis. Kad ir ką darytų, ji visada buvo jo mintyse, kartais nesąmoningai. Jis žinojo, kada ji miega ir kada pabunda, kada valgo, kada darbuojasi. Jis žinojo, kada ji išeina, kas ateina jos aplankyti ir kiek ilgai užsibūna. Jis netgi šiek tiek numanė, apie ką ji kalbasi su kitais žmonėmis.

Jis žinojo, kad Ranekas prie mamuto židinio praleidžia kone visą laiką. Nors jam nepatiko matyti juos kartu, jis žinojo, kad tarp Raneko ir Ailos nėra intymaus ryšio, ir ji, regis, vengia bet kokio artimo kontakto. Ailos elgesys jį savotiškai užliūliavo. Jondalaras susitaikė su padėtimi ir aprimo, todėl visiems skirstantis miegoti jis nebuvo pasiruošęs pamatyti Ailą einančią su Raneku prie lapės židinio. Iš pradžių jis negalėjo tuo patikėti ir nusprendė, kad ji paprasčiausiai eina ko nors pasiimti ir netrukus grįš į lovą. Jondalaras suvokė, kad ji nusprendė praleisti naktį su raižytoju tada, kai Aila liepė Vilkui grįžti prie mamuto židinio.

Tai suvokus Jondalarui tarsi ugnis sprogo galvoje ir po visą kūną paskleidė deginantį skausmą ir įtūžį. Jis buvo sutriuškintas. Pirmiausia baudėsi pulti prie lapės židinio ir plėšte išplėšti mylimą moterį. Įsivaizduodamas besityčiojantį Raneką Jondalaras troško sumaitoti jo tamsų laimingą veidą, suniokoti tą niekinančią, pašaipią šypseną. Jis iš paskutiniųjų stengėsi susivaldyti, galiausiai stvėrė savo skrandą ir išlėkė į lauką.

Godžiai, dideliais gurkšniais traukdamas šaltą orą Jondalaras stengėsi atvėsinti liepsnojantį pavydą, kol kone šaltyje ėmė šalti plaučiai. Ankstyvo

pavasario šalčio atkryčiai, kai temperatūra nukrisdavo žemiau nulio, sukietino purvynę, upelius pavertė klastingomis čiuožyklomis, žemę suguldė nelygiais grumstais ir duobėmis. Tapo sunku vaikščioti. Tamsoje jis paslydo, teko keberiotis, kol atgavo pusiausvyrą. Pasiekęs arklių priestatą, Jondalaras įėjo vidun.

Yhaha pasisveikindama sušnarpštė, o Lenktynininkas suprunkštė ir ieškodamas švelnumo niuktelėjo jam tamsoje. Šią sudėtingą žiemą Jondalaras daug laiko praleido su arkliais ir netgi dar daugiau bendravo su jais beprasidedant pavasariui. Jie mėgo jo draugiją, o jis atsipalaiduodavo jų šilumoje. Vyrui už akių užkliuvo vidinės užuolaidos krustelėjimas. Tada prie savo kojų jis pajuto letenas ir išgirdo maldaujamą inkštimą. Pasilenkęs jis paėmė vilkiuką.

– Vilke! – tarė Jondalaras šypsodamasis, tačiau atsitraukė, kai nuoširdus žvėriukas lyžtelėjo jo veidą. – Ką čia darai? – jo šypsena išblėso. – Ji privertė tave išeiti, tiesa? Įpratai, kad ji būna šalia tavęs, dabar ilgiesi. Suprantu, kaip jautiesi. Sunku priprasti miegoti vienam, iki tol miegojus greta jos.

Glostydamas ir myluodamas vilkiuką Jondalaras jautė, kaip įtampa atslūgsta. Jis nenorėjo jo paleisti.

– Ką man su tavimi daryti, Vilke? Nenoriu leisti tau eiti atgal. Tikriausiai turėčiau leisti tau miegoti su manimi.

Tada jis susiraukė supratęs, kad susidūrė su dilema. Kaip jis ketina grįžti į savo lovą su mažyliu? Lauke šalta, ir jis nebuvo tikras, kad mažasis žvėriukas norės su juo eiti į lauką, tačiau jei jis įeis pro mamuto židinio angą, kad pasiektų savo lovą, turės praeiti pro lapės židinį. Tą akimirką niekas pasaulyje nebūtų jo privertęs eiti pro lapės židinį. Jondalaras troško, kad būtų pasiėmęs miego kailius. Be laužo priestate buvo šalta, tačiau miego kailiuose tarp arklių būtų visai pakenčiama. Jis neturėjo pasirinkimo. Jis turi pasiimti mažylį į lauką ir grįžti pro pagrindinį įėjimą.

Jis paglostė arklius, o paskui, priglaudęs vilkiuką prie krūtinės, atitraukė užuolaidą ir žengė į šaltą naktį. Vėjas, šįkart labiau juntamas, lediniu pliaukštelėjimu nudiegė veidą ir praskyrė jo skrandos kailį. Vilkiukas susirangė arčiau vyro kūno ir suinkštė, tačiau pasprukti nebandė. Jondalaras

atsargiai judėjo gumburiuota sušalusia žeme. Jam gerokai palengvėjo pasiekus pagrindinį įėjimą.

Kai jis įžengė į virimo židinį, žeminėje buvo tylu. Jondalaras nuėjo prie savo miego kailių, padėjo ant žemės Vilką ir apsidžiaugė pamatęs, kad tas laimingas, nes jam leista pasilikti. Vyras greitai nusitraukė skrandą ir apavą, tada įropojo į patalus. Kartu pasiėmė ir žvėrelį. Jondalaras jau išsiaiškino, kad nėra taip šilta ant grindų atviroje židinio teritorijoje, kaip kad uždarose miego pakylose, ir jis miegodavo su drabužiais, todėl jie buvo susiglamžę. Kiek užtruko, kol susirado patogią padėtį ir įsitaisė guolyje, o greta susirangęs mažas kailio kamuoliukas netrukus užmigo.

Jondalarui ne taip pasisekė. Vos užsimerkęs jis išgirdo nakties garsus ir priešindamasis jiems suakmenėjo. Paprastai žmonių kvėpavimas, vartymasis, kosėjimas ir šnabždesiai naktimis buvo tik fonas, kurį lengva ignoruoti. O dabar Jondalaro ausis girdėjo garsus, kurių girdėti nenorėjo.

Ranekas švelniai paguldė Ailą ant kailių, tada pažvelgė į ją.

– Tu tokia graži, Aila, tokia tobula, aš taip tavęs trokštu, noriu, kad amžinai būtum su manimi. O, Aila, – kalbėjo jis, tada pasilenkęs pūstelėjo jai į ausį, paskui įkvėpė moters kvapo. Ji pajuto prie savo lūpų putlias, minkštas jo lūpas ir pajuto savo atsaką. Jis uždėjo plaštaką jai ant pilvo ir ėmė lėtai sukti ratus, kiek paspausdamas.

Netrukus vyras pasiekė ir apglėbė delnais putlias Ailos krūtis, nuleido galvą, suėmė lūpomis sukietėjusį spenelį ir pradėjo jį čiulpti. Ji suaimanavo pajutusi dilgčiojimą ir pasistūmėjo šlaunimis arčiau jo. Jis spaudėsi prie jos, ji prie savo šlaunies jautė šiltą kietą vyriškumą. Ranekas siekė ir suėmė lūpomis kitą spenelį, stipriai jį čiulpė, kartu skleisdamas tylius malonumo garsus.

Jis perbraukė ranka jos šonu ir šlaunimi, paskui vidine šlaunies puse nukeliavo iki drėgnų jos moteriškumo klosčių ir siekė įsiskverbti vidun. Ji jautė, kaip jis čiuopia jos gelmes, ir spaudėsi prie jo. Ranekas apsisuko, tada vėl prie jos prisispaudė, pačiulpė vieną krūtį, paskui kitą, tada nosimi prisiglaudė tarp jų.

– O, Aila, mano gražioji, mano tobuloji moterie. Kaip tu priverti mane taip greitai pasiruošti? Tai Motinos būdai, tu valdai jos paslaptis. Mano tobulybe...

Jam vėl čiulpiant spenelį ji jautė spaudimą, kuris siuntė virpulius per visą kūną. Viduje ji juto tai užplūstant, tai atlėgstant įtampą, paskui jo rankos surado jos malonumų vietą. Aila suriko, kai jis pradėjo ją ritmiškai trinti, vis stipriau ir greičiau. Staiga ji pasijuto pasiruošusi sueičiai. Ji ėmė stumtis prie Raneko judindama šlaunis, rėkdama, siekdama jo. Jis ją užgulė, Aila pakėlė kojas, padėjo nukreipti jo vyriškumą ir palaimingai atsiduso pajutusi jį įeinant. Jo kūnas judėjo pirmyn ir atgal, jausmai kaupėsi, Ranekas išrėkė jos vardą.

– O, Aila, Aila, aš taip tavęs geidžiu! Būk mano moteris, Aila! Būk mano moteris! – murmėjo Ranekas, kaupiantis didžiajam malonumo antplūdžiui. Jos riksmas kilo su ritmingais švokštimais. Jis judėjo vis greičiau, kol išsilaisvinusi šilta neapibūdinamo jausmo banga nusinešė juos abu.

Ranekas išsipliekęs gulėjo ant viršaus, o Aila sunkiai alsuodama stengėsi atgauti kvapą. Jau taip seniai ji nebuvo patyrusi malonumo. Paskutinį kartą – jos įdukrinimo naktį. Moteris suvokė, kaip jai šito trūko. Ranekas taip džiaugėsi ją turėdamas ir taip nuoširdžiai troško pamaloninti, kad kone persistengė. Aila buvo pasiruošusi labiau nei tikėjosi, ir nors viskas įvyko greitai, nepasitenkinimo ji nejuto.

– Man buvo tobula, – sušnibždėjo Ranekas. – Ar tu laiminga, Aila?

– Taip, su tavim patiriu didelį malonumą, Ranekai, – atsakė ji ir išgirdo jį atsidūstant.

Abu gulėjo ramiai, mėgavosi patirtu malonumu. Ailos mintys vėl nuklydo prie jo klausimo. Ar ji laiminga? Nelaiminga nesijautė. Ranekas buvo puikus ir dėmesingas vyras, ji patyrė malonumą, tačiau... kažko stigo. Nebuvo taip pat, kaip būdavo su Jondalaru, tačiau ji nežinojo, kur slypi tas skirtumas.

Galbūt viskas dėl to, kad ji dar nevisiškai priprato prie Raneko, galvojo ji, bandydama patogiau įsitaisyti. Jis pradėjo darytis truputį per sunkus. Ranekas, pajutęs jos judėjimą, pasikėlė, nusišypsojo jai, tada nusirito ir atsigulė šalia ant šono, jaukiai prisiglaudęs prie jos.

Jis įsikniaubė į jos kaklą, tada į ausį sušnibždėjo:

– Myliu tave, Aila. Labai tavęs trokštu. Pasakyk, kad būsi mano moteris.

Aila neatsakė. Ji negalėjo pasakyti „taip“, tačiau neatsakė ir „ne“.

Jondalaras griežė dantimis ir gniaužė miego kailius, spaudė juos kumščiais prieš savo valią klausydamasis iš lapės židinio sklindančio murmėjimo, tankaus alsavimo ir sunkių ritmingų judesių garsų. Jis užsitraukė ant galvos apklotą, tačiau vis tiek girdėjo prislopintus Ailos riksmus. Jis įsikando odos, kad nepradėtų klykti, tačiau gerklės gilumoje pats išrėkė skausmą ir visišką neviltį. Vilkas suinkštė, prisislinko arčiau ir nulaižė sūrias ašaras, kurias vyras bandė sulaikyti.

Jis negalėjo to ištverti. Jondalaras negalėjo pakęsti minties apie Ailą su Raneku. Vis dėlto ir ji šitaip pasirinko, ir jis. Kas, jei ji vėl grįš į raižytojo lovą? Dar kartą tų garsų jis negalės ištverti. Tik ką jis gali padaryti? Išeiti. Jis privalo išeiti. Rytoj. Iš ryto, vos prašvitus, jis išeis.

Jondalaras nemiegojo. Jis gulėjo savo kailiuose pastiręs nuo įtampos, suvokdamas, kad jie tik ilsisi, dar nebaigė. Galiausiai, kai žeminėje buvo girdėti tik miego garsai, jis vis dar nemiegojo. Mintyse vis girdėjo Ailą su Raneku, įsivaizdavo juos kartu.

Kai blausi pirmoji šviesa išryškino uždengtą dūmų angą, dar prieš visiems sujundant Jondalaras atsikėlė, sugrūdo į kuprinę savo miego kailius, užsidėjo skrandą, apsiavė batus, pasiėmė ietis su mėtykle, tyliai nuėjo prie pirmosios arkos ir pastūmė užuolaidą. Vilkas susiruošė kartu, tačiau Jondalaras kimiai sušnibždėjo jam likti ir išėjęs nuleido užuolaidą.

Lauke, užkluptas nirtaus vėjo, jis užsimaukšlino gobtuvą ir tvirtai surišo jį aplink veidą, palikdamas vos menką plyšį akims. Jondalaras užsimovė kumštines, už virvelių kybančias iš rankovių, pasitaisė kuprinę ir ėmė kopti į šlaitą. Po kojomis traškėjo ledas. Vyras klupo blausioje pilko ankstyvo ryto šviesoje akinamas karštų ašarų, kurioms vienumoje davė valią.

Pasiekus kalvos viršų stiprus, žvarbus vėjas smūgiavo iš visų pusių. Jondalaras stabtelėjo pagalvoti, kuria kryptimi traukti, tada pasuko į pietus,

palei upę. Eiti buvo sunku. Buvo pakankamai šalta, tad tirpsmo upeliukus ir balas padengė ledas. Vyras iki kelių smigo į pusnis ir sulig kiekvienu žingsniu turėjo traukti kojas. Kitur žemė buvo kieta ir grublėta, neretai slidi. Jis čiuožė ir slydo, o kartą pargriuvo ir nusibrozdino šlaunį.

Įdienojant saulė neįveikė debesų storai aptraukto dangaus. Pilką, be šešėlių dieną vienintelis jos buvimo įrodymas buvo išsklaidyta, tačiau ryškėjanti šviesa. Jondalaras žingsniavo, mintis nukreipęs į save, kone nežiūrėdamas, kur eina.

Kodėl jis negali net pagalvoti apie Ailą su Raneku? Kodėl taip sunku leisti jai pačiai pasirinkti? Ar jis savininkiškai jos trokšta? Ar kiti vyrai kada šitaip jaučiasi? Jaučia tokį skausmą? Ar tai dėl to, kad ją liečia kitas vyras? Ar tai baimė ją prarasti?

Ar kas daugiau? Gal jis jaučiasi pelnytai ją praradęs? Aila visai nesivaržydama pasakoja apie savo gyvenimą gentyje, ir jis klausosi, kaip ir visi kiti, kol pagalvoja, ką apie tai pamanytų jo žmonės. Ar ji jaustųsi taip pat laisvai kalbėdama apie savo vaikystę su zelandoniečiais? Moteris taip puikiai pritapo Liūto stovykloje. Mamutojai priėmė ją besąlygiškai. O jei būtų žinoję apie jos sūnų?.. Sunku buvo taip galvoti. Jei šitaip jos gėdijasi, gal ir turėjo atsisakyti, tačiau negalėjo ištverti minties, kad ją praras.

Galiausiai į niūrios savistabos užkaborius prasiskverbė troškulys. Sustojęs Jondalaras siekė vandenmaišio, tada suprato, kad pamiršo jį pasiimti. Prie kitos pusnies jis pralaužė ledo plutą, pasėmė saują sniego ir laikė jį burnoje, kol ištirpo. Viską darė negalvodamas, nes nuo vaikystės buvo mokomas nemalšinti troškulio sniegu, pirmiausia jo neištirpinus, geriausia burnoje. Ryjant sniegą kūnas atšąla, netgi tirpinti burnoje dera kraštutiniu atveju.

Pasigedęs vandenmaišio Jondalaras buvo priverstas apsvarstyti padėtį. Suvokė, kad užmiršo ir maisto įsidėti, tačiau ilgai apie tai negalvojo. Jis buvo pernelyg paskendęs mintyse, kurias kėlė garsų iš žeminės prisiminimai ir paties išsigalvotos scenos.

Jondalaras drožė skersai baltų tyrų ir nė nestabtelėjęs brido tiesiai į pusnį. Jei būtų stebėjęs aplinką, gal būtų pamatęs, kad tai daugiau nei pusnis. Deja, jis negalvojo. Žengęs dar kelis žingsnius jis pralaužė plutą ir susmigo iki kelių, tik ne į sniego pusnį, o į užsistovėjusio tirpsmo vandens baseiną.

Kailiu padengtas odinis apavas buvo pakankamai nelaidus vandeniui, kad išsilaikytų sniege, netgi šlapiame, tirpstančiame sniege, tačiau ne vandenyje. Geliantis šaltis galiausiai įveikė vidinius rūpesčius. Jondalaras išbrido iš balos laužydamas ledą, o tada pajuto dar ir stingdantį vėją.

„Kokią kvailystę iškrėčiau, – pagalvojo jis. – Neturiu netgi drabužių pasikeisti. Nė maisto. Nė vandenmaišio. Turiu grįžti. Visai nepasiruošiau keliauti Ir ką aš sau galvojau? Žinai, ką sau galvojai, Jondalarai“, – priminė jis sau ir užsimerkė skausmo apimtas.

Nemaloniai drėgnos pėdos ir blauzdos šalo. Jondalaras svarstė, ar prieš leidžiantis atgal nevertėtų kiek pradžiūti. Paskui jis suvokė, kad ir ugnies akmens nepasiėmė, neturi netgi ugnies grąžto, nei prakurų. Apavo įklotai nuvelti iš mamutų vilnos, tad netgi jiems sušlapus kojos nesušals, jei jis nesustos. Jondalaras leidosi atgal keikdamas save už kvailumą, vis dėlto bijodamas kiekvieno žingsnio.

Sekdamas savo pėdomis jis susivokė galvojąs apie brolį. Prisiminė, kaip Tonolanas, patekęs į slanksmėlį prie Didžiosios Motinos Upės žiočių, norėjo ten pasilikti ir mirti. Pagaliau Jondalaras visiškai suprato, kodėl Tonolanas prarado norą gyventi mirus Jetamijai. Prisiminė, kad brolis pasirinko likti su žmonėmis moters, kurią mylėjo. Tik Jetamija buvo gimusi upės žmonėms, o Aila mamutojams kur kas svetimesnė. „Ne, – pasitaisė jis, – netiesa. Aila dabar yra mamutoję.“

Artindamasis prie žeminės Jondalaras pamatė jo link traukiančią stambią kresną figūrą.

– Nezė sunerimo ir pasiuntė mane tavęs ieškoti. Kur buvai? – pasiteiravo Talutas, susilyginęs su Jondalaru.

– Ėjau pasivaikščioti.

Dičkis vadas linktelėjo. Kad Aila dalijosi malonumais su Raneku, niekam ne paslaptis, tačiau ir Jondalaro sielvartas nebuvo toks asmeniškas, kaip jam dingojosi.

– Kojas sušlapai.

– Įsmukau pro ledą į baseiną, maniau, kad paprasta pusnis.

Leidžiantis šlaitu link Liūto stovyklos Talutas pasakė:

– Persiauk nedelsdamas, Jondalarai. Turiu atliekamą batų porą, duosiu tau.

– Dėkoju, – tarė jaunuolis, staiga suvokęs, kad jis – visiškas pašalietis. Neturi nieko savo, yra visiškai priklausomas nuo Liūto stovyklos geros valios, netgi kalbant apie kelionei būtinus drabužius ir reikmenis. Jis nenorėjo ko nors prašyti, tačiau neturėjo pasirinkimo. Kita vertus, išvykęs nebevalgys jų maisto ir netenkins kitų savo poreikių naudodamas jų išteklius.

– Štai kur tu, – tarė Nezė, jam įėjus į žeminę. – Jondalarai, tu visas šlapias ir suledėjęs! Greičiau nusiauk, tuoj atnešiu ko karšto atsigerti.

Nezė atnešė jam karšto gėrimo, Talutas davė porą senų batų ir sausas kelnes.

– Gali pasilikti, – pasakė jis.

– Esu dėkingas, Talutai, už viską, ką dėl manęs darote, tačiau noriu paprašyti paslaugos. Privalau išeiti. Turiu grįžti į savo namus. Per ilgai užsibuvau. Laikas traukti atgalios, tačiau man reikia šiokių tokių kelionės reikmenų ir šiek tiek maisto. Atšilus maisto susirasti bus lengviau, tačiau reikia šiek tiek pačiai pradžiai.

– Su džiaugsmu duosiu viską, ko tau reikia. Nors mano drabužiai tau truputį per dideli, gali juos vilkėti, – tarė dičkis vadas, paskui išsišiepęs ir glostydamas tankią raudoną barzdą pridūrė: – Turiu geresnį sumanymą. Paprašykim tau apdarų Tulijos.

– Kodėl Tulijos? – nustebo Jondalaras.

– Jos pirmasis vyras buvo maždaug tavo sudėjimo, esu tikras, ji tebeturi daugumą jo drabužių. Geriausios kokybės. Tulija tuo pasirūpino.

– Kodėl ji turėtų man juos atiduoti?

– Tu dar nepareikalavai savo už lažybas, ji tau skolinga. Tik pasakyk, kad reikia kelionės mantos ir drabužių, ji pasistengs duoti tau viską, kas geriausia, kad tik įvykdytų įsipareigojimą, – paaiškino Talutas.

– Teisingai, – nusišypsojo Jondalaras. Jis buvo pamiršęs laimėtas lažybas ir pasijuto geriau supratęs, kad nėra visiškai be išteklių. – Paprašysiu.

– Tu neplanuoji išeiti, tiesa?

– Planuoju. Vos tik galėsiu, – atsakė Jondalaras.

Vadas atsisėdo rimtam pokalbiui.

– Nėra išmintinga keliauti dabar. Viskas tirpsta. Žiūrėk, kas nutiko vos išėjus pasivaikščioti, – kalbėjo Talutas. – Be to, tikėjausi, kad eisi su mumis į vasaros susirinkimą ir medžioti mamutų.

– Nežinau, – atsakė Jondalaras. Pastebėjęs prie laužo duobės užkandžiaujantį Mamutą jis prisiminė Ailą ir suprato, jog sunkiai ištvers dar vieną dieną. Kaip tada pasilikti iki vasaros susirinkimo?

– Geriausia leistis į ilgą kelionę vasaros pradžioje. Taip saugiau. Turėtum luktelti, Jondalarai.

– Pagalvosiu, – pažadėjo zelandonietis, nors neketino pasilikti ilgiau nei būtina.

– Būtinai pagalvok, – tarė Talutas stodamasis. – Nezė man liepė prižiūrėti, kad pusryčiams užkirstum jos virtos karštos sriubos. Ten ji sudėjo paskutines sveikas šaknis.

Jondalaras baigė rištis Taluto apavą, tada atsistojo ir nuėjo prie ugniavietės, kur dubenėlį sriubos baigė valgyti Mamuta. Jaunuolis pasveikino senolį, paėmęs vieną iš netoliese sukrautų dubenėlių įsipylė samtį sriubos, įsitaisė greta senojo šamano ir išsitraukęs valgymo peilį bedė į mėsos gabalėlį.

Mamuta iššluostęs padėjo savo dubenėlį ir atsisuko į Jondalarą.

– Netyčia nugirdau, kad planuoji netrukus išeiti.

– Taip, rytoj arba dar kitą dieną. Vos susiruošiu, – atsakė Jondalaras.

– Per greitai! – pareiškė Mamuta.

– Žinau. Talutas sakė, kad blogas metų laikas keliauti, tačiau jau esu keliavęs netikusiu laiku.

– Ne tai turiu omeny. Privalai pasilikti iki pavasario šventės, – visiškai rimtai pasakė šamanas.

– Suprantu, kad tai rimta proga, visi tik apie tai ir kalba, tačiau man tikrai reikia eiti.

– Negali išeiti, nesaugu.

– Kodėl? Ką pakeis kelios dienos? Vis tiek bus tirpsmo ir potvynių, – jaunasis svečias negalėjo suvokti, kodėl senolis taip primygtinai reikalauja, kad jis pasiliktų šventėje, kuri neturi jam jokios ypatingos reikšmės.

– Jondalarai, nė kiek neabejoju, kad tu sugebėtum keliauti bet kokiu oru. Galvoju ne apie tave. Galvoju apie Ailą.

– Ailą? – susiraukė Jondalaras, o jo skrandis susitraukė į gumulą. – Nesuprantu.

– Mokiau Ailą šiokių tokių mamuto židinio praktikų. Per šią pavasario šventę mudu planuojame ypatingą ceremoniją. Panaudosime šaknį, kurią

ji atsinešė iš genties. Ji kartą jos pavartojo... vadovaujant genties šamanui. Turėjau patirties su keliais magiškais augalais, kurie gali nuvesti į dvasių pasaulį. Nesu išbandęs tos šaknies, o Aila niekada nevartojo jos viena. Mes abu išbandysim šį tą nauja. Regis, ji... šiek tiek nuogąstauja ir... tam tikri pokyčiai ją nuliūdintų. Jei tu išeisi, poveikis Ailai gali būti nenuspėjamas.

– Ar sakai, kad Ailai atlikti ceremoniją su šaknimi yra pavojinga? – rūpesčio kupinu balsu pasiteiravo Jondalaras.

– Bendraujant su dvasių pasauliu visada būna pavojaus elementas, – paaiškino šamanas, – tačiau ji jau keliavo tenai viena. Jei tai pasikartos, be vadovo arba mokytojo ji gali pasiklysti. Todėl aš ją ir mokau, tačiau Ailai reikia pagalbos tų, kurie jai ką nors jaučia, ją myli. Būtina, kad tu čia liktum.

– Kodėl aš? – nustebo Jondalaras. – Mes... daugiau nebe kartu. Yra kitų, jaučiančių Ailai... meilę. Kitų, kuriems ji puoselėja jausmus.

Senolis atsistojo.

– Negaliu tau to paaiškinti, Jondalarai. Tai nuojauta, intuicija. Galiu tik pasakyti, kad girdint tave kalbant apie išėjimą mane apima baisi, tamsi nuojauta. Nesu tikras, ką tai reiškia, tačiau aš... verčiau... ne, pasakyčiau tvirčiau: neišeik, Jondalarai. Jei ją myli, pažadėk, kad neišeisi iki pavasario šventės, – užbaigė Mamuta.

Jondalaras atsistojo ir įsmeigė akis į seną, neperprantamą šamano veidą. Nebuvo panašu, kad jis iškeltų tokį reikalavimą be priežasties, tačiau kodėl taip svarbu, kad Jondalaras liktų čia? Ką žino Mamuta, ko nežino jis? Kad ir kas tai būtų, nerimastingos Mamutos dvejonės privertė jį nuogąstauti. Jis negali išeiti, jei Ailai kyla pavojus.

– Pasiliksiu, – tarė Jondalaras. – Pažadu neišeiti iki pavasario šventės.

Praėjo dar kelios dienos, kol Aila sugrįžo į Raneko lovą, tačiau ne todėl, kad jis nebūtų jos skatinęs. Jai buvo sunku atsisakyti, kai jis pirmą kartą tiesiai to paprašė. Vaikystės auklėjimas buvo toks stiprus, kad ji jautė, jog pasielgs baisiai netinkamai, jei pasakys „ne“. Ji beveik tikėjosi, kad

Ranekas supyks; tačiau jis supratingai atsižvelgė į jos atsisakymą ir tikino suprantąs, kad jai reikia laiko pagalvoti.

Sužinojusi apie ilgą Jondalaro pasivaikščiojimą ryte po jos nakties su tamsiaodžiu raižytoju Aila įtarė, jog tai kažkaip susiję su ja. Ar tokiu būtu jis rodo, kad ji vis dar jam patinka? Jondalaras atrodė dar labiau nutolęs. Kiek galėdamas jos vengė, kalbėjosi tik tada, kai tai buvo būtina. Aila nusprendė, kad jis jos nemyli. Moteris pasijuto baisiai nelaiminga galiausiai tai pripažinusi, tačiau bandė to neparodyti.

Kita vertus, Ranekas labai aiškiai rodė savo meilę. Jis ir toliau primygtinai kvietė ją į savo kailius, spaudė apsispręsti dėl židinio sukūrimo ir formaliai pripažintos sąjungos, meldė būti jo moterimi. Galiausiai Aila vėl sutiko dalytis kailiais, labiausiai dėl Raneko supratingumo, tačiau susilaikė nepasižadėjusi pastovesniems santykiams. Kelias naktis ji praleido su raižytoju, tačiau paskui vėl nusprendė kuriam laikui susilaikyti, ir šį kartą atsisakyti buvo lengviau. Ji jautė, jog viskas klostosi pernelyg greitai. Ranekas norėjo paskelbti apie pasižadėjimą pavasario šventėje, kuri vyks vos po kelių dienų. Ailai reikėjo laiko pagalvoti. Ji mėgavosi malonumais su Raneku – mylintis vyras žinojo, kaip ją pamaloninti, be to, Ailai jis patiko. Tiesą sakant, labai patiko, tik kažko stigo. Aila jautė neaiškų savotišką neužbaigtumą. Nors norėjo ir troško pamilti, ji Raneko nemylėjo.

Ailai būnant su Raneku, Jondalaras negalėdavo užmigti, ir ta įtampa tapo matoma. Nezei atrodė, kad zelandonietis sublogo, tačiau su senais Taluto drabužiais, kurie ant jo tiesiog karojo, ir nešukuota žiemos barzda buvo sunku tiksliai pasakyti. Netgi Danugas pastebėjo, kad Jondalaras atrodo sulysęs ir nusikamavęs, ir numanė kodėl. Jaunuolis troško kaip nors padėti; jam labai rūpėjo abu, ir Jondalaras, ir Aila, tačiau padėti negalėjo niekas. Netgi Vilkas, nors jis aplinkiniams dalijo daugiau paguodos nei nutuokė. Kai tik Ailos nebūdavo prie židinio, vilkiukas ieškojo Jondalaro. Vyras jautė, jog jis ne vienintelis sielvartauja, kai yra atstumtas. Taip pat jis vis daugiau laiko praleisdavo su arkliais, netgi kartkartėmis su jais miegodavo, kad pabėgtų nuo skausmingų scenų žeminėje. Jis pasitraukdavo, kai šalia būdavo Aila.

Per kelias kitas dienas oras sušilo ir Jondalarui pasidarė sunkiau išvengti Ailos. Nepaisant patižusio sniego ir pakilusio vandens, ji vis dažniau jodinėjo arkliais. Nors jis stengėsi nemačiomis dingti pamatęs ją ateinančią į priestatą, kelis kartus teko mikčioti atsiprašinėjant ir paskubomis sprukti atsitiktinai ją susitikus. Jodinėti dažnai ji pasiimdavo vilką, kartais Raidagą, tačiau kai norėdavo ištrūkti viena, vilkiuką palikdavo prižiūrėti berniukui. Raidagas tuo tik džiaugėsi. Yhaha su Lenktynininku visiškai susipažino su vilkiuku ir jo draugijoje jautėsi patogiai. Ir Vilkas, atrodė, mėgavosi arklių draugija, nesvarbu, ar tupėdavo Yhaha ant nugaros, ar bėgdavo greta mėgindamas neatsilikti. Tai buvo puiki mankšta ir pateisinama dingstis Ailai paspruкti iš žeminės, kuri po ilgos žiemos atrodė maža ir ankšta. Vis dėlto ji negalėjo pabėgti nuo maišaties stiprių jausmų, kurie virė aplink ją ir jos viduje.

Ji pradėjo skatinti ir nukreipti Lenktynininką balsu, švilpimu ir signalu jodama su Yhaha. Kai tik ji pagalvodavo, kad turėtų pradėti jį pratinti nešti raitelį, pagalvodavo apie Jondalarą ir susilaikydavo. Tai nebuvo sąmoningas sprendimas, daugiau atidėliojimas ir pašėlęs troškimas, kad viskas kaip nors išsispręstų. Aila seniau tikėjosi, kad Jondalaras Lenktynininką mokys ir juo jodinės.

Jondalaras galvojo maždaug tą patį. Per vieną iš jų atsitiktinių susitikimų Aila padrąsino jį išjoti pajodinėti su Yhaha. Moteris pasiteisino, kad yra per daug užsiėmusi, o arkliui po ilgos žiemos reikia mankštintis. Jis buvo pamiršęs, koks grynas jaudulys apima jojant ant arklio nugaros. Pamatęs šalia šuoliuojantį Lenktynininką, kuris paskui šoko į priekį prieš savo motiną, Jondalaras panoro sėdėti ant jaunojo eržilo nugaros ir joti greta Ailos ant Yhaha. Nors apskritai jis galėjo valdyti kumelę, jautė, kad ji tiesiog jį pakenčia. Vyras dėl to visada jautėsi nesmagiai. Yhaha buvo Ailos arklys, ir nors Jondalaras nusižiūrėjo rudąjį eržiliuką ir jautė jam tikrą prieraišumą, jo mintyse Lenktynininkas irgi buvo Ailos.

Orams šylant Jondalaras vis daugiau galvojo apie išėjimą. Jis nusprendė paklausyti Taluto patarimo ir už pralaimėtas lažybas paprašyti Tulijos būtiniausių drabužių ir kelionės reikmenų. Kaip vadas ir spėjo, Tulija apsidžiaugė, kad taip lengvai įvykdys įsipareigojimus.

Jondalaras rišosi diržą ant naujosios tamsiai rudos tunikos, kai į virimo židinį įžirgliojo Talutas. Pavasario šventė turėjo būti po rytojaus. Visi matavosi puošnius drabužius ruošdamiesi didžiajai dienai, ilsėjosi po pirties ir maudynių šaltoje upėje. Pirmą kartą nuo to laiko, kai išėjo iš namų, Jondalaras turėjo daugybę puikiai pasiūtų, dailiai dekoruotų drabužių, taip pat kuprinių, palapinių ir kitos kelioninės įrangos. Jis visada mėgavosi puikia kokybe, ir jo supratingumas neliko Tulijos nepastebėtas. Ji visą laiką įtarė, o dabar įsitikino, kad Jondalaras kilęs iš aukšto statuso zelandoniečių.

– Atrodo, tarsi tau siūta, Jondalarai, – pagyrė Talutas. – Karoliukai ties pečiais krinta taip, kaip ir turi būti.

– Taip, drabužiai tinka puikiai, Tulija buvo daugiau nei dosni. Ačiū už pasiūlymą.

– Džiaugiuosi, kad nusprendei neišvykti iš karto. Tau patiks vasaros susirinkimas.

– Na... a... aš ne... Mamuta... – Jondalaras ieškojo žodžių norėdamas paaiškinti, kodėl neišvyko, kaip buvo suplanavęs.

– ... ir pasirūpinsiu, kad būtum pakviestas į pirmąją medžioklę, – tęsė Talutas nutaręs, kad Jondalaras pasiliko dėl jo patarimo ir kvietimo.

– Jondalarai? – truputį sukrėsta į jį kreipėsi Digija. – Iš nugaros pamaniau, kaip tai Darnevas! – ji apėjo jį ir šypsodamasi nužiūrinėjo. Jai patiko tai, ką pamatė. – Nusiskutai, – pastebėjo ji.

– Pavasaris. Nusprendžiau, kad jau laikas, – tarė jis atsakydamas šypsena, akimis rodydamas, kad ji taip pat patraukli.

Ją pagavo jo mėlynos akys, jo įkalinanti trauka. Digija nusijuokė ir nusprendė, kad kažkada Jondalaras buvo švarus ir vilkėjo tinkamais drabužiais. Jis atrodė tikrai netvarkingas su susitaršiusia, netvarkyta barzda ir Taluto atiduotais apdarais. Ji net pamiršo, koks jis patrauklus.

– Dailiai atrodai su tais drabužiais, Jondalarai. Jie tau tinka. Palauk, kol nueisi į vasaros susirinkimą. Nepažįstamieji visada sulaukia daug dėmesio, tad manau, mamutojų moterys panorės, kad pasijustum labai laukiamas, – erzinamai besišypsodama kalbėjo Digija.

– Bet... – Jondalaras liovėsi bandęs jiems paaiškinti, kad neplanuoja su jais keliauti į vasaros susirinkimą. Galės pasakyti vėliau, išeidamas.

Talutui su Digija išėjus jis pasimatavo kitą apdarą, labiau tinkantį kelionei ar vilkėti kasdien. Tada jis išėjo į lauką paieškoti vadės, kad dar kartą jai padėkotų ir parodytų, kaip puikiai tinka drabužiai. Prieangyje jis sutiko ką tik įėjusius Danugą, Raidagą ir Vilką. Vienoje rankoje jaunuolis nešė Raidagą, kitoje Vilką. Jie buvo apsivynioję kailį, vis dar šlapiais plaukais. Danugas po maudynių upėje atnešė berniuką į žeminę.

– Jondalarai, puikiai atrodai, – ženklais parodė Raidagas. – Visi pasiruošę pavasario šventei?

– Taip. O tu? – ženklais atsakė jis.

– Aš taip pat turiu naujus drabužėlius. Nezė pasiuvo specialiai pavasario šventei, – šypsodamasis atsakė Raidagas.

– Taip pat ir vasaros susirinkimui, – pridūrė Danugas. – Ji pasiuvo naujus drabužius ir man, ir Latijai, ir Rugijai.

Jondalaras pastebėjo, kad Danugui prašnekus apie vasaros susirinkimą Raidago šypsena išblėso. Neatrodė, kad jis lauktų didžiojo vasarinio susibūrimo taip, kaip laukė kiti.

Kai Jondalaras nustūmė sunkią užuolaidą susiruošęs eiti laukan, Danugas, nenorėdamas, kad jo žodžiai būtų nugirsti, sušnibždėjo Raidagui:

– Ar nederėjo jam pasakyti, kad Aila lauke? Kaskart ją pamatęs jis skuodžia šalin.

– Ne. Ji nori jį pamatyti. Ir jis nori ją pamatyti. Rodo teisingus signalus, tačiau taria neteisingus žodžius, – ženklais parodė Raidagas.

– Tu teisus, bet kodėl ji to nesupranta? Kaip jiems prisiversti vienam kitą suprasti?

– Reikia pamiršti žodžius. Rodyti signalus, – atsakė Raidagas su genčiai nebūdinga šypsena. Tada jis pastvėrė vilkiuką ir nusinešė jį į žeminę.

Tai, ko jaunuoliai jam nepasakė, Jondalaras išvydo vos išėjęs laukan. Aila buvo lauke prie pagrindinio įėjimo su abiem arkliais. Ji ką tik atidavė Raidagui Vilką, kad juo pasirūpintų, ir buvo nusiteikusi ilgam smarkiam pasijodinėjimui. Ji norėjo išsklaidyti seniai juntamą įtampą. Ranekas norėjo, kad ji iki pavasario šventės sutiktų su juo susijungti, o Aila niekaip negalėjo apsispręsti. Ji vylėsi, kad jojimas padės jai apsigalvoti. Kai pamatė

Jondalarą, pirmiausia jai šovė mintis pasiūlyti jam joti su Yhaha, kaip jau buvo dariusi anksčiau. Aila žinojo, kad jam tai patinka, ir vylėsi, kad jo meilė arkliams juos suartins. Vis dėlto ji norėjo joti ir pati. Ji to labai laukė ir jau buvo susiruošusi išvykti.

Kai Aila vėl dirstelėjo į jį, jai užėmė kvapą. Aštria titnago geležte jis nusigramdė barzdą ir atrodė toks panašus į tą slėnio Jondalarą, kurį pažino praėjusią vasarą, kad jos širdis ėmė daužytis, o veidas užkaito. Į jos fizinius signalus zelandonietis nesąmoningai atsakė savo signalais, ir Aila nepajėgė atsispirti jo žvilgsnio traukai.

– Nusiskutai barzdą, – tarė Aila.

Nė nesuvokdama ji prašneko zelandoniškai. Akimirką užtruko, kol jis suprato, kas buvo kitaip, paskui nesusilaikė nenusišypsojęs. Jau seniai jis nebuvo girdėjęs savosios kalbos. Šypsena ją padrąsino, ir jai toptelėjo išganinga mintis.

– Kaip tik ketinau išjoti su Yhaha, ir vis galvoju, kad jau metas pradėti Lenktynininką pratinti prie raitelio. Kodėl tau nevykus su mumis ir nepabandžius jo išjodinėti? Puiki diena tam. Sniegas beveik nutirpo, atželia nauja žolė. Ir žemė dar ne tokia kieta, jei staiga kas nukristų, – išpylė ji užbėgdama įvykiams už akių, kol dar neatsitiko nieko tokio, kas priverstų jį apsigalvoti ir nutolti.

– A... nežinau, – dvejojo Jondalaras. – Maniau, pirma tu norėsi jį prajodinėti.

– Jis prie tavęs pripratęs, Jondalarai. Nesvarbu, kuris iš mūsų jos juo pirmas. Nepamaišys, jei būsime dviese. Vienas galės jį maldyti ir raminti, kol kitas užsilips.

– Tikriausiai tu teisi, – tarė jis suraukdamas antakius. Jis nežinojo, ar turėtų joti su ja į stepes. Jis nesumojo, kaip atsisakyti, ir tikrai norėjo joti. – Jei tikrai nori, kad padėčiau, tikriausiai galiu.

– Eisiu ir atsinešiu vedimo virvę ir vediklį, kurį jam padarei, – tarė Aila ir pasileido į priestatą, kol jis nepersigalvojo. – Gal jūs jau kilkite šlaitu?

Jondalarui jau pradėjo kilti visokios mintys, tačiau Aila dingo jam nespėjus persigalvoti. Jis pasišaukė arklius ir pradėjo kopti į plačias lygumas. Aila jį pasivijo beveik pačiame viršuje. Ji paėmė ne tik apynasrį ir virvę, tačiau ir kuprinę bei vandenmaišį. Kai jie pasiekė stepes, Aila nusivedė

Yhaha prie kalvelės, kurioje anksčiau leido kai kuriems Liūto stovyklos nariams, ypač jaunesniems, jodinėti kumele. Išlavintu šuoliu ji stryktelėjo ant šiaudų spalvos arklio nugaros.

– Lipk, Jondalarai. Galėsim joti dviese.

– Dviese? – kone supanikavo jis. Jis nesvarstė galimybės joti dviese su Aila ir buvo pasiruošęs sprukti.

– Tik tol, kol rasim smagų, lygų ruožą. Čia bandyti negalime. Lenktynininkas gali įlėkti į lomą arba nušuoliuoti žemyn šlaitu, – paaiškino ji.

Jis pasijuto spąstuose. Kaip pasakyti, kad nejos dviese su ja tokio trumpo atstumo? Jis atėjo prie kauburio ir rūpestingai apsižergė kumelę, stengdamasis sėdėti atsitraukęs nuo Ailos ir jos neliesti. Tą pat akimirką, kai jis užlipo, ji paragino kumelę pasileisti greita risčia.

Nebuvo kaip to išvengti. Kad ir kaip jis stengėsi, ant besikratančio arklio negalėjo prie jos nesiglausti. Jautė jos kūno šilumą pro drabužius, uodė lengvą malonų aromatą džiovintų gėlių, kurias ji naudojo prausdamasi, sumišusį su tokiu pažįstamu moters kvapu. Sulig kiekvienu kumelės žingsniu Jondalaras juto, kaip prie jo priglunda jos blauzdos, šlaunys ir nugara, jautė, kaip atsakydamas kyla jo vyriškumas. Jam sukosi galva, jis kovojo su savimi, tvardėsi, kad nepultų bučiuoti jos kaklo, kad ištiesęs rankas neapglėbtų kuplių, standžių krūtų.

Kodėl jis sutiko? Kodėl neišsisuko? Negi svarbu, ar jis kada jodinės Lenktynininku? Jie niekada nejodinės kartu. Jis girdėjo žmones kalbant, kad Aila su Raneku per pavasario šventę ketina paskelbti apie savo pasižadėjimą. O paskui jis pats išeis ir pradės ilgą kelionę namo.

Aila davė ženklą Yhaha sustoti.

– Ką manai, Jondalarai? Priekyje puiki, lygi juosta.

– Taip, puikiai atrodo, – greitai atsakė tas ir nušoko nuo Yhaha.

Aila, perkėlusi koją, nuslydo pro kitą pusę. Ji greitai alsavo, veidas buvo išraudęs, akys blizgėjo. Moteris uodė šio vyro kvapą, įsigėrusį į jo kūno šilumą, ir virpėjo pajutusi kietą, karštą jo vyriškumo gumbą. „Jaučiu jo poreikį, – galvojo ji. – Kodėl jis taip skubiai nuo manęs pasitraukė? Kodėl jis manęs nenori? Kodėl jis manęs nebemyli?“

Stovėdami priešingose kumelės pusėse abu stengėsi susitvardyti. Aila sušvilpė Lenktynininkui. Švilpesys skyrėsi nuo to, kurį ji naudojo Yhaha

pakviesti. Paglosčiusi, pakasiusi Lenktynininką ir pasikalbėjusi su juo, Aila jau galėjo vėl pažvelgti į Jondalarą.

– Ar norėtum uždėti jam ant galvos valdymo juostas? – pasiteiravo ji, vesdama jaunąjį eržilą link krūvos didelių kaulų.

– Nežinau. Kaip tu darytum? – paklausė jis. Jis jau susitvardė ir pradėjo jaudintis dėl jojimo ant jaunojo arkliuko.

– Niekada nenaudojau nieko Yhaha valdyti, išskyrus savo judesius. Lenktynininkas yra pripratęs būti vedamas už juostų, man regis, aš jas naudočiau, – pasakė Aila.

Jie drauge uždėjo Lenktynininkui apynasrį. Lyg ką nujausdamas jis buvo žvitresnis nei paprastai, tad jie jį glostė ir tapšnojo, kol arklys nurimo. Jie sukrovė porą mamutų kaulų, kad Jondalaras turėtų ant ko pasilypėti lipdamas ant arklio, tada arčiau privedė arkliuką. Ailai patarus, Jondalaras patrynė jo kaklą, nugarą, kojų apačią, užsikniaubė ant jo kasydamas ir glostydamas, leido jam visiškai apsiprasti su žmogaus artumu.

– Kai tik ant jo užsilipsi, apsikabink jo kaklą. Jis gali stotis piestu, kad tavęs nusikratytų, – tarė Aila, stengdamasi kuo geriau Jondalarui patarti. – Jis tikrai išmoko nešti krovinį, kai grįžome iš slėnio, todėl gal ir nebus taip sunku priprasti prie tavęs. Laikyk vedimo virvę, kad ji nenukristų ant žemės ir jis neįsipainiotų, tačiau aš tiesiog leisčiau jam bėgti. Tegul bėga kur panorėjęs, kol pavargs. Aš su Yhaha seksiu iš paskos. Pasiruošęs?

– Tikriausiai, – nervingai šypsodamasis atsakė Jondalaras.

Jondalas pasilypėjo ant didžiulių kaulų, užsikniaubė ant gauruoto tvirto gyvulio, pasikalbėjo su juo, o Aila prilaikė jo galvą. Tada vyras užkėlė koją per arklio nugarą, įsitaisė ir apsikabino rankomis jo kaklą. Pajutęs svorį tamsusis eržilas priplojo ausis. Aila jį paleido. Jis kartą liuoktelėjo ant užpakalinių kojų, paskui išrietė nugarą, mėgindamas nusimesti naštą. Jondalaras tvirtai laikėsi. Tada, lyg pateisindamas savo vardą, arkliukas šoko ir greitais šuoliais nurūko per stepę.

Jondalaras prisimerkė į veidą pučiant šaltam vėjui ir pajuto didžiulį jaudulio antplūdį. Jis stebėjo, kaip apačioje mirga žemė, ir negalėjo patikėti tuo, kas vyksta. Jis iš tikrųjų jojo jaunu eržilu, o potyris iš tikrųjų buvo lygiai toks jaudinantis, kaip ir įsivaizdavo. Jis užsimerkė ir jautė didžiulę galią raumenų, šokčiojančių ir įsitempiančių po juo, jį užliejo stebuklingos

nuostabos jausmas. Tarsi pirmą kartą gyvenime jis dalijosi pačios Didžiosios Motinos Žemės stebuklu ir kūriniu.

Jis jautė, kad arkliukas pavargsta. Jondalaras išgirdo šalia dundant kitas kanopas, atsimerkė ir greta išvydo Ailą, lekiančią ant Yhaha. Jis nušypsojo jai rodydamas savo nuostabą ir džiaugsmą, o išvydus jos atsakomąją šypseną jo širdis pradėjo smarkiau plakti. Visa kita išbluko, tapo nereikšminga. Visas Jondalaro pasaulis tilpo nepamirštame jojime raitomis ant lekiančio eržilo ir skausmingai gražioje jo mylimos moters šypsenoje.

Galiausiai Lenktynininkas sulėtino žingsnį, po to visai sustojo. Jondalaras nušoko. Jaunasis arkliukas stovėjo kone iki žemės nukoręs galvą, išskėtęs kojas, jo šonai kilojosi sunkiai kvėpuojant. Sustabdžiusi Yhaha nušoko ir Aila. Iš kuprinės ji ištraukė kelias skiautes minkštos odos, vieną padavė Jondalarui, kad jis nušluostytų prakaituotą gyvulį, tada pati nušluostė Yhaha. Du išsekę arkliai prisišliejo vienas prie kito, susiglaudė, ieškodami vienas kitame paguodos.

– Aila, aš kol gyvas nepamiršiu šito pasijodinėjimo, – tarė Jondalaras.

Jis jau seniai nebuvo taip atsipalaidavęs. Jie dirstelėjo vienas į kitą, nusišypsojo, nusijuokė dalydamiesi akimirkos stebuklu. Nieko negalvodama ji siektelėjo jį pabučiuoti, jis linktelėjo prie jos, tada staiga prisiminė Ranecą. Jis sustingo ir nuplėšė jos rankas nuo savo kaklo.

– Nežaisk su manim, Aila, – kimiu balsu rėžė jis, stumdamas ją šalin.

– Nežaisti? – įskaudinta apsiašarojo ji.

Jondalaras užsimerkė, sukando dantis ir drebėjo nuo įtampos mėgindamas susivaldyti. Tada staiga, tarsi sueižėjus ledo užtvankai, visko pasidarė per daug. Jis stvėrė ją ir pradėjo bučiuoti; siurbėsi į jos lūpas stipriu, lūpas žalojančiu, žūtbūtiniu bučiniu. Kitą akimirką ji jau gulėjo ant žemės, o jo rankos buvo po jos tunika, plėšė kelnių raištį.

Ji mėgino jam padėti, atrišti raištį, tačiau jis negalėjo laukti. Jondalaras nekantriai, abiem rankom, su visa aistros, kurios jau nebebuvo galima paneigti, jėga ties juosmeniu sugriebė minkštą Ailos kelnių odą. Moteris išgirdo, kaip kelnės per siūles plyšta. Apgraibomis paieškojęs ties savo kelnių praskiepu, jis ją užgulė ir tarsi paklaikęs ėmė badyti tvirtu, tvinkčiojančiu kotu.

Aila nuleido ranką norėdama jį nuvesti, pati juto kylant susijaudinimą. Ji suvokė, ko jis taip žūtbūtinai trokšta. Kas sukėlė jam tokį aistringą įtūžį? Kas įžiebė jo geismingą poreikį? Nejaugi jis nemato, kad ji jam pasiruošusi? Rodėsi, jos kūnas nuo pat vaikystės būtų mokytas atliepti jo poreikiams, jo signalams. Jam tereikėjo jos norėti, tada ir ji jo įsigeistų. Tai buvo viskas, ko ji laukė. Jos akys plūdo geismo ir meilės ašaromis; ji taip ilgai laukė, kad jis vėl jos panorėtų.

Su aistra, taip pat ilgai slopinta kaip ir Jondalaro, Aila jam atsivėrė, jį mielai sutiko, atidavė jam tai, ką jis ketino pasiimti pats. Ji virpėjo jusdama jo ilgą kietą organą, tiriantį jos gelmes, ją pripildantį. Jis atsitraukė, o ji maldavo, kad jis grįžtų, vėl ją pripildytų. Ji pasikėlė jo pasitikti grįžtančio, tiesėsi prie jo šilto kūno ir juto, kaip giliai viduje dilgčioja nepaliaujamai kylantis geismas. Ji išrietė nugarą, norėjo jausti jo judesius, spaudėsi prie jo, vėl jį sutiko ir priėmė.

Jis su neįtikėtinu džiaugsmu riktelėjo. Šitaip jautėsi nuo pat pirmojo karto. Jiedu tiko vienas kitam, atitiko vienas kitą, jos gelmės – jo dydį, tarsi jis būtų sukurtas jai, o ji – jam. „O Motina, o Doni, kaip man jos trūko. Kaip aš jos geidžiau“, – galvojo Jondalaras. Kaip jis ją mylėjo! Jis paniro į ją, pajuto šiltą, drėgną glamonę, ji jį apglėbė, priėmė jį. Vyras siekė daugiau, kol visas jo vyriškumas prasmego moters gelmėse.

Jį užliejo gilūs malonumo pliūpsniai. Jie sklido bangomis. Jis nėrė vėl, dar kartą, o ji siekė jo, alko jo, labai norėjo. Su laukiniu nesivaržymu, be jokių apribojimų jis vis grįžo pas ją, vis greičiau, o ji jį kaskart pasitikdavo. Vyras jautė, kad jos įtampa auga kartu su jo, kol smailė, viršūnė, paskutinės malonumų bangos sudužo virš jų abiejų.

Jondalaras ilsėjosi užgulęs Ailą vidury atvirų stepių, bundančių nauja gyvybe. Tada staiga jis ją apkabino, įsikniaubė veidu jai į kaklą ir išrėkė jos vardą:

– Aila, o, mano Aila, mano Aila.

Jis pabučiavo jos kaklą, lūpas, užmerktas akis. Tada liovėsi taip pat staiga, kaip ir pradėjo. Atsitraukė ir pažvelgė į ją.

– Tu verki! Aš tave įskaudinau! O Didžioji Motina, ką aš padariau! – suriko jis, pašoko ir pažiūrėjo žemyn į Ailą, gulinčią ant plikos žemės suplėšytais drabužiais. – Doni! O Doni, ką aš padariau? Aš ją išprievartavau.

Kaip galėjau šitaip pasielgti? Su ja, nuo pat pradžių pažinojusia šitą skausmą. Dabar ir aš jai taip padariau. O, Doni. O Motina! Kaip tu leidai man šitaip pasielgti!

– Ne, Jondalarai! – sėsdamasi tarė Aila. – Viskas gerai, tu manęs neįskaudinai.

Jis jos negirdėjo. Jis atsuko nugarą, nes negalėjo į ją žiūrėti, ir rankomis užsidengė veidą. Jis negalėjo atsigręžti. Jis nuėjo pykdamas ant savęs, kupinas gėdos ir kaltės. Jei jis negali pasikliauti savimi, užtikrinti, kad jos neįskaudins, vadinasi, turi laikytis nuo jos kuo toliau ir pasistengti, kad ji būtų atokiai nuo jo. Ji teisingai pasirinko Raneką, galvojo jis. Aš jos nenusipelniau. Jis girdėjo, kaip ji atsistoja ir eina prie arklių. Paskui išgirdo, kaip ji eina artyn, pajuto jos plaštaką ant savo rankos.

– Jondalarai, tu...

Jis apsisuko.

– Pasitrauk nuo manęs! – atšovė jis, kupinas kaltės ir pykčio.

Ji atsitraukė. Ką dabar padarė ne taip?

– Jondalarai?.. – kraipėsi ji vėl, žengdama artyn.

– Pasitrauk nuo manęs! Ką, negirdi? Jei neatsitrauksi, aš galiu nesusivaldyti ir vėl tave išprievartauti! – Jondalaro žodžiai nuskambėjo kaip grasinimas.

– Tu manęs neprievartavai, Jondalarai, – tarė ji jam nusisukus ir žingsniuojant tolyn. – Tu negali manęs prievartauti. Nėra tokio laiko, kada aš nebūčiau tau pasiruošusi...

Jondalaro mintys buvo tokios kupinos kaltės ir pasibjaurėjimo savimi, kad jis jos negirdėjo.

Jis vis dar ėjo, pasuko atgal, link Liūto stovyklos. Ji kurį laiką stebėjo jį žingsniuojantį, mėgino nusiraminti. Tada nuėjo atgal prie arklių. Aila paėmė Lenktynininko pavadį, įsikibusi į stačius kumelės karčius užšoko ant jos ir greitai prisivijo Jondalarą.

– Juk neketini visą kelią drožti pėsčias? – pasiteiravo ji.

Iš pradžių jis nieko neatsakė, net neatsisuko. „Jei ji galvoja, kad vėl josime dviese..." – pagalvojo jis, jai jojant greta. Akies kampučiu jis pamatė, kad ji veda už savęs eržiliuką, ir galiausiai atsisuko.

Ji žvelgė į jį švelniai ir ilgesingai. Ji atrodė patrauklesnė, geidžiamesnė ir jis mylėjo ją labiau nei bet kada, dabar, kai buvo tikras, kad viską sugadino. Ji troško būti šalia jo, pasakyti jam, kaip nuostabu buvo, kokia pilnatvės apimta ji jautėsi, kaip ji jį myli. Deja, jis buvo toks piktas, o ji tokia sutrikusi, kad nebežinojo, ką pasakyti.

Jie žvelgė vienas į kitą, geidė vienas kito, juos traukė vieną prie kito. Deja, jų tylūs meilės šauksmai neišgirsti dingo nesusipratimų ir kultūriškai įsišaknijusių įsitikinimų triukšme.

27

– Manau, turėtum joti Lenktynininku, – pasakė Aila. – Atgal tolimas kelias.

„Kelias ilgas“, – mintijo jis. Kiek toli jis nuėjo nuo savo namų? Vis dėlto linktelėjo ir nusekė paskui ją prie akmens greta nedidelio upeliuko. Lenktynininkas nebuvo įpratęs nešioti raitelius. Vis dar buvo geriau užsėsti ant jo švelniai. Eržilas vėl suglaudė ausis, pasistojo piestu, žengė kelis baikščius žingsnius, tačiau greitai nusiramino ir nusekė paskui kumelę, kaip buvo daręs ne vieną kartą anksčiau.

Grįždami jie nesikalbėjo. Kai pasiekė stovyklą, abu džiaugėsi, kad žmonės buvo arba žeminėje, arba gerokai atokiau nuo jos. Nė vienas nebuvo nusiteikęs kasdieniškam pokalbiui. Vos sustojus Jondalaras nulipo ir patraukė prie pagrindinio įėjimo. Jis atsisuko kaip tik Ailai ruošiantis įeiti į priestatą. Pajuto, jog turi ką nors pasakyti.

– A... Aila?

Ji stabtelėjo ir atsisuko.

– Labai to norėjau, tu žinai. Niekada nepamiršiu šitos popietės. Pasijodinėjimo, turiu omeny. Ačiū tau.

– Nedėkok man, Jondalarai. Dėkok Lenktynininkui.

– Lenktynininkas nepadarė to vienas.

– Ne, tu padarei kartu su juo.

Jis žiojosi dar kažką sakyti, paskui persigalvojo, susiraukė, nudelbė akis ir įėjo pro pagrindinį įėjimą.

Aila kurį laiką stebeilijo į tą vietą, kur jo būta, užsimerkė ir sunkiai nurijo beprasiveržiančią raudą. Susitvardžiusi moteris įėjo vidun. Nors ar-

kliai pakeliui gėrė iš upelių, ji jiems įpylė vandens į didelius gėrimo dubenis, tada išsitraukusi minkštas odos skiauteles pradėjo jomis trinti Yhaha. Paskui paprasčiausiai apsivijo rankomis kumelę, prisišliejo prie jos, kaktą prispaudė prie gauruoto senos bičiulės kaklo – vienintelės bičiulės, kurią turėjo gyvendama slėnyje. Netrukus prie jos prigludo Lenktynininkas, ir ji pateko į dviejų arklių spaustuvus. Šis pažįstamas spaudimas ją guodė.

Mamuta matė Jondalarą įeinant pro priekinį įėjimą, girdėjo Ailą priestate besirūpinančią arkliais. Šamanas aiškiai jautė, kad kažkas labai blogai. Kai jis pamatė ją ateinančią prie mamuto židinio, jos netvarkinga išvaizda vertė manyti, kad ji nukrito nuo arklio ir susižeidė. Akivaizdu, kad buvo šis tas daugiau. Kažkas jai kėlė nerimą. Iš savo pakylos šešėlių mamuta ją stebėjo. Ji persirengė, ir jis pastebėjo, kad jos drabužiai suplėšyti. Turėjo kažkas nutikti. Įbėgo Vilkas, lydimas Raidago ir Danugo, kuris išdidžiai laikė iškėlęs tinkliuką su keliomis žuvimis. Aila nusišypsojo ir pagyrė žvejus, tačiau vos jie patraukė į liūto židinį iškrauti savo grobio ir prisirinkti daugiau pagyrimų, ji pakėlė vilkiuką, laikė jį apkabinusi ir lingavo pirmyn ir atgal. Senolis sunerimo. Jis atsistojo ir nuėjo prie Ailos lovos pakylos.

– Norėčiau dar kartą pakartoti genties ritualą su šaknimi, – tarė jis. – Tiesiog įsitikinti, kad mes viską darome teisingai.

– Ką? – paklausė ji, sutelkdama į jį žvilgsnį. – A... jei nori, Mamuta.

Ji įdėjo Vilką į krepšį, tačiau jis tučtuojau iššoko ir patraukė prie liūto židinio pas Raidagą. Žvėrelis nebuvo nusiteikęs ilsėtis.

Aila akivaizdžiai buvo giliai nugrimzdusi į kažkokias ją jaudinančias mintis. Ji atrodė taip, tarsi būtų verkusi arba tuoj pravirks.

– Sakei, – pradėjo Mamuta, stengdamasis priversti ją kalbėti ir galbūt išsipasakoti, nusimesti nuo savęs naštą, – kad Iza tau papasakojo, kaip paruošti gėrimą.

– Taip.

– Ir papasakojo, kaip pasiruošti pačiai. Ar turi viską, ko tau reikia?

– Būtina apsivalyti. Neturiu tų pačių dalykų, dabar kitas metų laikas, tačiau apsivalymui galiu naudoti kitus dalykus.

– Tavo šamanas, tavo Krebas, jis vadovavo tavo patirčiai?

Ji sudvejojo.

– Taip.

– Jis turėjo būti labai galingas.

– Jo totemas – urvinis lokys. Jis jį pasirinko, suteikė jam galių.

– Ar kiti žmonės dalyvavo rituale su šaknimi?

Aila nuleido galvą, tada linktelėjo.

„Yra kažkas, ko ji man nesako", – galvojo Mamuta svarstydamas, ar tai svarbu.

– Ar jie jam padėjo tai valdyti?

– Ne. Krebo galios buvo didžiausios iš visų žmonių. Aš žinau, jaučiau tai.

– Kaip tu tai jautei, Aila? Niekada man nepasakojai. Maniau, genties moterims uždrausta dalyvauti giliausiose apeigose.

Ji vėl nudelbė akis.

– Uždrausta, – sumurmėjo ji.

Jis pakėlė jos smakrą.

– Tikriausiai derėtų man apie tai papasakoti, Aila.

Ji linktelėjo.

– Iza niekada nerodė man, kaip tai pagaminti. Ji sakė, jog tai per daug šventas daiktas, kad jį eikvotum mokymuisi, tačiau bandė man tiksliai paaiškinti, kaip tai padaryti. Kai nuėjome į genties susirinkimą, šamanai nenorėjo, kad aš daryčiau jiems gėrimą. Jie sakė, kad aš nepriklausau genčiai. Galbūt jie buvo teisūs, – pridūrė Aila, vėl nuleisdama galvą. – Tik nebuvo nieko kito.

„Ar ji meldžia supratimo?" – svarstė Mamuta.

– Manau, padariau jį per stiprų arba per daug. Jie visko nebaigė. Vėliau, po durnaropių ir moterų šokio, aš gėrimą radau. Buvau apsvaigusi. Tegalėjau galvoti apie tai, kad Iza sakė, jog tai per daug šventa, kad būtų galima švaistyti. Todėl išgėriau. Neprisimenu, kas nutiko po to, tačiau niekada to nepamiršiu. Kažkokiu būdu radau Krebą ir šamanus, ir jis nuvedė mane į prisiminimų pradžią. Prisimenu kvėpusi šiltą jūros vandenį, raususis molyje... Gentis ir kiti, mes visi kilę iš tos pačios pradžios, ar tai žinojai?

– Nenustebau, – atsakė Mamuta, galvodamas, kiek daug atiduotų už tokią patirtį.

– Taip pat buvau išsigandusi, ypač prieš Krebui mane randant ir nusivedant. Ir... nuo tada... aš nebe tokia pati. Kartais mano sapnai mane baugina. Manau, jis mane pakeitė.

Mamuta linktelėjo.

– Tai viską paaiškintų. Spėliojau, kaip tu tiek daug gali padaryti be mokymo.

– Krebas taip pat pasikeitė. Labai ilgai mūsų santykiai nebebuvo tokie kaip anksčiau. Su manimi jis pamatė kažką, ko anksčiau nebuvo įžvelgęs. Aš jį įskaudinau, nežinau, kaip, tačiau įskaudinau, – tarė Aila, o jos akyse kaupėsi ašaros.

Mamuta švelniai apkabino tyliai jam į petį verkiančią moterį. Paskui jos ašaros pasipylė kaip grėsmingas srautas, ji sriūbavo ir drebėjo nuo užplūdusio sielvarto. Jos liūdesys dėl Krebo išlaisvino ašaras, kurias ji laikė užspaudusi, – sielvarto ašaras, sutrikimo ir suardytos meilės ašaras.

Jondalaras stebėjo Ailą iš virimo židinio. Jis troško pas ją nueiti, kaip nors viską pataisyti, mėgino sugalvoti, ką pasakyti, kai su ja pasikalbėti nuėjo Mamuta. Kai pamatė ją verkiančią, buvo tikras, kad ji viską papasakojo senoliui. Jondalaro veidas degė iš gėdos. Jis negalėjo liautis galvojęs apie nutikimą stepėse, ir kuo daugiau apie tai galvojo, tuo blogiau jautėsi.

Paskui jis tarė sau: „Viskas, ką tu padarei, tai išsisukai. Net nepamėginai jai padėti, net nepabandei jai pasakyti, kad gailiesi arba kaip siaubingai jautiesi, – Jondalaras nekentė savęs ir troško išeiti, susikrauti viską ir pasišalinti, kad nesusidurtų su Aila, su Mamuta, su niekuo. Tik jis pažadėjo Mamutai, kad pasiliks iki pavasario šventės. – Tikriausiai Mamuta galvoja, kad aš vertas paniekos. Argi sulaužyti pažadą bus daug blogiau?“ Vis dėlto jį sulaikė daugiau nei pažadas. Mamuta pasakė, kad Ailai gali grėsti pavojus, tad nesvarbu, kad ir kaip jis savęs nekenčia, kad ir kaip nori pabėgti, jis nepaliks Ailos vienos pavojaus akivaizdoje.

– Ar dabar jautiesi geriau? – pasiteiravo Mamuta, kai Aila atsisėdo ir nusišluostė akis.

– Taip, – patikino ji.

– Jautiesi įskaudinta?

Ailą jo klausimas nustebino. Iš kur jis žino?

– Ne, visai ne, tačiau jis taip galvoja. Taip norėčiau jį suprasti, – tarė ji vėl ašarodama. Tada pabandė nusišypsoti. – Šitiek neverkiau gyvendama gentyje. Jiems darydavosi nejauku. Iza galvojo, kad mano akys silpnos, nes vandeniuoja, kai man liūdna, ir ji visada gydydavo jas ypatingais vaistais, kai aš verkdavau. Įpratau spėlioti, ar taip būna tik man, ar visų kitų akys irgi šlapiuoja.

– Dabar jau žinai, – nusišypsojo Mamuta. – Ašaros mums duotos skausmui palengvinti. Gyvenimas ne visada lengvas.

– Krebas mėgo sakyti, kad su galingais totemais nelengva gyventi. Jis buvo teisus. Urvinis liūtas suteikia galingą apsaugą, tačiau ir sudėtingų išbandymų. Visada iš jų mokiausi, visada buvau dėkinga, tačiau tai nėra lengva.

– Tai būtina. Esu įsitikinęs. Tu esi pasirinkta ypatingam tikslui.

– Kodėl aš, Mamuta? – išrėkė Aila. – Nenoriu būti ypatinga. Noriu būti moteris kaip visos, susirasti porą, turėti vaikų.

– Privalai būti tas, kas esi, Aila. Tai tavo likimas, tavo lemtis. Jei negebėtum to padaryti, nebūtum pasirinkta. Galbūt tai kažkas, ką geba tik moterys. Nesijausk nelaiminga, vaike. Ne visas tavo gyvenimas bus vien išbandymai ir mėginimai. Bus ir daug laimės. Taip pat viskas gali susiklostyti ne taip, kaip tu nori, arba kaip tu manai, kad turėtų būti.

– Mamuta, dabar Jondalaro totemas taip pat urvinis liūtas. Jis lygiai taip pat kaip aš buvo pasirinktas ir pažymėtas, – jos rankos nesąmoningai siekė randų ant šlaunies, tačiau jie buvo pridengti kelnių. – Maniau, jis buvo išrinktas man, nes moteris su galingu totemu turi turėti vyrą su galingu totemu. Dabar nebežinau. Manai, jis bus mano pora?

– Motina tai nuspręs. Kad ir ką tu darysi, negali to pakeisti. Jei jis buvo pasirinktas, tam turi būti priežastis.

Ranekas žinojo, kad Aila išjojo su Jondalaru. Jis taip pat su keliais bičiuliais leidosi žvejoti, tačiau visą dieną baiminosi, kad aukštas gražuolis vėl ją atsikovos. Su Darnevo drabužiais Jondalaras atrodė ryškus ir įspūdingas, tad raižytojas, kliaudamasis išugdytu estetiniu jautrumu, kuo puikiausiai

suvokė nepaneigiamą svečio patrauklumą, ypač traukiantį moteris. Jam palengvėjo pamačius, kad jie vis dar išsiskyrę ir atrodė nutolę kaip visada. O kai jis paprašė jos ateiti į jo lovą, ji pasakė esanti pavargusi. Jis nusišypsojo ir patarė jai pailsėti. Ranekas džiaugėsi matydamas, kad ji bent jau miega viena, jei ir nėjo miegoti su juo.

Aila buvo ne tiek pavargusi, kiek emociškai išsekusi. Atsigulusi ji ilgai gulėjo nemiegodama, svarstė, galvojo. Ji džiaugėsi, kad Raneko nebuvo prie žeminės jiems su Jondalaru grįžus. Ji jautėsi dėkinga, kad jis nepyko, kai ji jį atstūmė – ji vis dar tikėjosi pykčio ir bausmės už drąsą nepaklusti. Ranekas nebuvo reiklus, ir šitas supratingumas kone privertė ją pakeisti nuomonę apie galimybę nepaklusti.

Ji vis dar bandė išsiaiškinti, kas atsitiko, o labiausiai – suprasti savo jausmus. Kodėl Jondalaras ją paėmė, jei jos nenorėjo? Kodėl jis buvo su ja toks šiurkštus? Beveik kaip Braudas. Tada kodėl ji buvo tokia pasiruošusi Jondalarui? Kai Braudas ją prievartavo, tai buvo sunkus išmėginimas. Ar tai meilė? Ar ji jaučia malonumą dėl to, kad jį myli? Ir Ranekas priverčia ją jausti malonumą, tačiau ji jo nemyli. O gal myli?

Gal ir myli, tam tikra prasme, kitaip. Jondalaro nekantrumas priminė Braudo elgesį, tačiau tai buvo visai kas kita. Jondalaras buvo šiurkštus ir susijaudinęs, tačiau jos neprievartavo. Ji suprato skirtumą. Braudas norėjo ją tik įskaudinti, priversti pasiduoti. Jondalaras jos geidė, ir ji atliepė iš gilumos, kiekviena savo kūno skaidula, jautėsi patenkinta ir išsipildžiusi. Nebūtų šitaip jautusis, jei jis būtų ją skaudinęs. Ar jis būtų ją prievartavęs, jei ji nebūtų jo norėjusi? Ne, svarstė ji, nebūtų. Ji buvo įsitikinusi, kad, jei ji būtų prieštaravusi, jei ji būtų jį nustūmusi, jis būtų liovęsis. Ji neprieštaravo, ji jį mielai priėmė, norėjo jo, jis privalėjo tai pajusti.

Jis jos geidė, tačiau ar jis ją mylėjo? Vien dėl to, kad jis norėjo pasidalyti su ja malonumais, nereiškia, kad vis dar ją myli. Galbūt meilė sustiprina malonumus, tačiau įmanoma juos patirti ir nemylint. Ranekas jai tai parodė. Ranekas ją myli, ji tuo neabejoja. Jis nori su ja susijungti, nori su ja įsikurti, nori jos vaikų. Jondalaras niekada neprašė susijungti, nė karto nepasakė, kad norėtų jos vaikų.

Nors anksčiau jis ją mylėjo. Galbūt ji jautė malonumą dėl to, kad jį mylėjo, netgi jei jis jos jau nebemyli? Jis jos vis dar norėjo ir ją paėmė. Kodėl

paskui buvo toks šaltas? Kodėl jis vėl ją atstūmė? Kodėl jis liovėsi ją mylėjęs? Kadaise ji galvojo, kad jį pažįsta. Dabar ji jo visiškai nebesuprato. Aila guolyje susisuko į kamuoliuką ir tyliai pravirko. Pravirko, nes labai norėjo, kad Jondalaras vėl ją pamiltų.

– Džiaugiuosi, kad sugalvojau pakviesti Jondalarą į pirmąją mamutų medžioklę, – tarė Talutas Nezei, kai jie pasitraukė prie liūto židinio. – Jis visą naktį krapštėsi prie ieties, manau, tikrai nori eiti.

Nezė dirstelėjo į jį, pakėlė antakius ir papurtė galvą.

– Mamutų medžioklė jam mažiausiai rūpi, – pareiškė ji, tada apkamšė kailiu šviesią miegančios jauniausios dukters galvą, su švelnia meilės kupina šypsena nužvelgė moteriškėjančią vyriausiosios, kuri buvo susirangiusi prie jaunesnės sesutės, figūrą. – Kitą žiemą reikės pagalvoti apie atskirą vietą Latijai, ji bus jau moteris, tačiau Rugijai jos stigs.

Talutas atsigręžė ir pamatė svečią, šluojantį titnago skiedras ir tuo pat metu besistengiantį pro židinius pamatyti Ailą. Jos nepamatęs, jis nukreipė žvilgsnį į lapės židinį. Talutas pasuko galvą ir pamatė, kaip Ranekas lipa į lovą vienas, tačiau jis taip pat vis dirsčiojo Ailos lovos link. „Nezė tikriausiai teisi“, – pagalvojo Talutas.

Jondalaras būdravo, kol paskutinis žmogus išėjo iš virimo židinio. Jis darbavosi prie ilgos titnago geležtės, kuriai bandė pritaisyti tvirtą kotą taip, kaip tai darė Vaimezas. Mokydamasis gaminti mamutų medžioklei tinkamas ietis pirmiausia jis stengėsi padaryti tikslią mamutojų ieties kopiją. Viena jo proto dalis, kuri visą laiką suvokė amato niuansus, jau galvojo apie galimus pagerinimus ar bent jau įdomius eksperimentus, tačiau procesas buvo pažįstamas, nereikėjo itin susitelkti. Jis negalėjo galvoti apie nieką kitą, išskyrus Ailą, tad darbą panaudojo tik kaip būdą išvengti draugijos ir kalbų. Jondalaras norėjo pabūti vienas, tik su savo mintimis.

Jam didžiai palengvėjo pamačius, kad ji eina miegoti viena; jis nemanė, jog būtų ištvėręs, jei ji būtų nuėjusi į Raneko lovą. Jis atidžiai sulankstė savo naujus drabužius, tada įsirangė į naujus miego kailius, kurie buvo patiesti ant senojo jo kelioninio ritinio viršaus. Sunėręs rankas už galvos vy-

ras įsistebeilijo į pernelyg pažįstamas virimo židinio lubas. Ne vieną naktį jis gulėjo nemiegodamas ir jas tyrinėjo. Jis vis dar jautė sąžinės graužatį ir gėdą. Šią naktį mintys nebuvo tokios skausmingos, ir, kad ir kaip savęs už tai nekentė, jis vis prisimindavo popietės malonumus. Jis galvojo apie tai, rūpestingai atgamino kiekvieną akimirką, prisiminė kiekvieną smulkmeną, dabar lėtai mėgaudamasis tuo, apie ką neturėjo laiko pagalvoti pirmiau.

Jis buvo labiau atsipalaidavęs nei bet kada nuo Ailos įdukrinimo, ir pusiau snūduriuodamas pasinėrė į svajingus apmąstymus. Ar jis bent įsivaizdavo, kad ji bus tokia geisminga? Privalėjo įsivaizduoti. Ar ji tikrai atsakė tokiu troškimu? Siekė jo, tarsi būtų geidusi jo ne mažiau, nei jis jos geidė? Vėl apie ją pagalvojęs jis pajuto tempimą slėpsnose, prisiminė jos šiltas gelmes, taip visiškai jį apkabinančias. Šįkart geismas buvo lengvesnis, lyg šiltas prisiminimas, o ne varginantis, žeidžiantis skausmas, sulipdytas iš užslopinto geismo, galingos meilės ir deginančio pavydo. Jondalaras pagalvojo apie Ailai teikiamą malonumą – jam patiko teikti jai malonumą. Jis sumanė keltis ir pas ją nueiti.

Tik nusimetęs apklotus ir atsisėdęs, veikiamas svajingų intymių apmąstymų, jis suvokė, kokios iš tikrųjų yra šios popietės pasekmės. Jis negali eiti į jos lovą. Niekada. Jis niekad daugiau negalės jos paliesti. Jis ją prarado. Daugiau tai nebebuvo pasirinkimo reikalas. Jis sunaikino bet kokią galimybę būti pasirinktas. Jis paėmė ją prievarta, prieš jos valią.

Atsisėdęs ant savo miego kailių, pėdas nuleidęs ant grindų kilimėlio, o alkūnes atrėmęs į sulenktus kelius, jis laikė parėmęs nulenktą galvą ir pajuto kankinančią gėdą. Jo kūnas kilnojosi nuo tylaus pasibjaurėjimo savimi. Iš visų niekingų dalykų, kurių jis pridirbo per savo gyvenimą, šitas nežmoniškas veiksmas buvo visų blogiausias.

Netgi mišrių dvasių vaikas ir jį pagimdžiusi motina nėra tokie pasibjaurėtini kaip vyras, kuris paima moterį prieš jos valią. Pati Didžioji Motina Žemė viešai tai smerkia, tai draudžia. Tereikia stebėti jos sukurtus gyvūnus, kad suprastum, kaip tai yra nežmoniška. Nė vienas gyvūnų patinas niekada neima patelės prieš jos valią.

Atėjus sezonui patinai gali kautais vienas su kitu dėl privilegijos pamaloninti pateles, tačiau kai elnio patinas apsižergia patelę, jei tereikia nueiti

šalin, jei ji jo nenori. Jis gali mėginti daug kartų, tačiau ji turi leistis, ji turi jį priimti. Jis negali jos prievartauti. Tai būtų gėdinga bet kuriam gyvūnui. Vilko ar liūto patelė kviečia pačios pasirinktą patiną. Ji trinasi į jį, prieš jo nosį paskleidžia gundantį kvapą, patraukia į šalį uodegą, kai jis ją apžergia. Vis dėlto ji piktai nusisuks nuo bet kurio patino, kuris pabandys ją apžergti prieš jos valią. Jis brangiai sumokės už savo įžūlumą. Patinas gali būti labai įkyrus, tačiau visada renkasi patelė. Taip norėjo Motina. Tik žmogaus patinas kada panorėjęs prievartauja moterį – beširdis, išsigimėliškas patinas.

Tie, kurie tarnauja Motinai, dažnai sakydavo Jondalarui, kad jis – Motinos išrinktasis, ir visos moterys tai supranta. Jokia moteris negali jam atsispirti, netgi pati Motina. Tai dovana. Dabar netgi Doni nuo jo nusisuktų. Jis neprašė nei Doni, nei Ailos, neprašė nieko. Jis ją išprievartavo, paėmė prieš jos valią.

Tarp Jondalaro žmonių bet kuris vyras, taip iškrypėliškai pasielgęs, būtų atstumtas arba jam baigtųsi dar blogiau. Kai jis augo, berniukai tarpusavyje šnabždėjosi apie skausmingai atimamą vyriškumą. Nors jis nepažinojo nė vieno, kam taip būtų nutikę, buvo įsitikinęs, jog tai tinkamiausia bausmė. Dabar pats buvo tas, kuris turėtų būti nubaustas. Apie ką jis sau galvojo? Kaip galėjo padaryti tokį dalyką?

„O dar nerimavai, kad ji nebus priimta, – tarė jis sau. – Bijojai, kad ji bus atstumta, nebebuvai tikras, ar pajėgsi su tuo gyventi. Kuris bus atstumtas dabar? Ką jie apie tave pagalvotų, jeigu žinotų? Ypač po to... kas nutiko anksčiau. Dabar netgi Dalanaras tavęs nepriimtų. Jis išbrauktų tave iš savo židinio, nusisuktų nuo tavęs, nutrauktų visus ryšius. Zolena būtų priblokšta. Martona..." Jis nenorėjo net galvoti, kaip jaustųsi jo motina.

Aila kalbėjosi su Mamuta. Ji turėjo jam pasakyti, dėl šito tikriausiai ir verkė. Jondalaras atsirėmė kakta į kelius ir užsidengė galvą rankomis. Kad ir ką jie jam padarys, jis to nusipelnė. Šitaip susigūžęs kurį laiką jis regėjo, įsivaizdavo žiaurias bausmes, kurias jam įvykdys žmonės. Jis netgi troško, kad jie padarytų jam ką nors baisaus, kas palengvintų jį slegiančios kaltės naštą.

Pamažu nugalėjo sveikas protas. Jis suvokė, kad niekas visą vakarą jam apie tai nė žodžiu neužsiminė. Mamuta netgi kalbėjosi su juo apie pavasario šventę ir Jondalarą kankinusios temos nepalietė. Tada dėl ko ji verkė?

Galbūt ji verkė dėl to, tik niekam nieko nepasakė? Jis pakėlė galvą ir per pritemdytus židinius žvelgė Ailos guolio kryptimi. Ar taip gali būti? Iš visų žmonių ji turi daugiausia teisių reikalauti atlygio. Ji jau patyrė daugiau, nei įmanoma, nežmoniškos prievartos iš to brutalaus plokščiagalvio... Kokią teisę jis turi blogai kalbėti apie tą kitą žmogų? Ar pats kuo geresnis?

Vis dėlto ji niekam nieko nepasakė. Ji jo nedemaskavo, nereikalavo jam bausmės. Ji buvo per gera jam. Jis jos nenusipelnė. Ji teisingai padarys, jei pasižadės Ranekui, galvojo Jondalaras. Į galvą atėjus tai minčiai jis gerklėje pajuto tvirtą, skausmingą gumulą, nes suprato, jog tai ir bus bausmė. Doni suteikė jam tai, ko jis labiausiai troško. Ji surado jam vienintelę moterį, kurią jis pamilo. Deja, jis nepajėgė jos priimti. O dabar ją prarado. Tai jo paties kaltė, jis, nors ir sielvartaudamas, priims savo bausmę.

Kiek pajėgė save prisiminti, Jondalaras visada turėjo kovoti su savimi, kad susivaldytų. Kiti žmonės rodė jausmus – juokėsi, pyko, verkė – kur kas lengviau nei jis. Dar daugiau, jis nepasiduodavo ašaroms. Nuo tada, kai buvo išsiųstas, kai teko atsisveikinti su trapia lengvatike jaunyste, kai visą naktį raudojo dėl prarastų namų ir šeimos, jis verkė tik vieną kartą: Ailos glėbyje dėl brolio netekties. Šią naktį jis vėl sielvartavo. Tamsioje žeminėje, visų metų atstumu nuo vaikystės namų, Jondalaras tyliai, nesuvaldomai raudojo dėl netekties, kurią aštriausiai jautė. Netekties moters, kurią mylėjo.

Ilgai laukta pavasario šventė buvo kartu ir naujųjų metų šventė, ir padėkos diena. Švenčiama ne pačioje pavasario pradžioje, bet jam įpusėjus, kai pirmieji žali pumpurai ir ūgliai gerai išbujoja ir jau gali būti renkami. Šventė mamutojams žymėjo metų ciklo pradžią. Su aistringu džiaugsmu ir nenusakomu palengvėjimu, kurį visiškai įvertinti gali tik gyvenantieji ant išgyvenimo ribos, jie sveikino žemės žaliavimą, kuris jiems garantavo gyvenimą tarp gyvūnų, su kuriais dalijosi žeme.

Giliausiomis, šalčiausiomis naktimis atšiaurios ledynų žiemos, kai atrodo, kad pats oras šaldo, abejonė, ar šiluma ir gyvybė vėl sugrįš, gali iškilti ir labiausiai tikinčioje širdyje. Tuo metu, kai pavasaris atrodė labiausiai

nutolęs, prisiminimai ir pasakojimai apie ankstesnes pavasario šventes palengvindavo giliai įsišaknijusias baimes ir atnaujindavo viltį, kad Motinos žemės metų laikų ciklas tikrai tęsiasi. Dėl šios priežasties kiekviena pavasario šventė būdavo rengiama taip, kad kuo labiau jaudintų jos dalyvius ir būtų įsimintina.

Per didžiąją pavasario šventę nebūdavo valgoma nieko, kas liko nuo praėjusių metų. Žmonės pavieniui ir nedidelėmis grupelėmis dienų dienas medžiojo, žvejojo, spendė spąstus ir rinko augalus. Jondalaras puikiai pasinaudojo iečių mėtykle ir džiaugėsi galėdamas vienas pats prisidėti, nes nudobė besilaukiančią bizono patelę, kad ir kokią liesą bei išsekusią. Buvo renkami visi įmanomi rasti valgomi žoliniai produktai: beržų žirginiai ir gluosnių kačiukai; jauni besivejantys paparčių stiebai, taip pat ir seni šakniastiebiai, kuriuos galima iškepti, nulupti ir sumalti į miltus; sultingas, nuo šviežiai kylančios sulos saldus pušų ir beržų brazdas; šiek tiek juodai purpurinių varnauogių su kietomis sėklytėmis, prisirpusių greta mažų rausvų žiedelių ant remontantinių žemų krūmelių; ir iš užuovėjingų vietų, ten, kur buvo pridengtos sniegu, ryškiai raudonos bruknės, sušalusios ir dabar atitirpusios, minkštos ir saldžios, kybančios tarp tamsių lapelių ant žemų šakelių kuokštų.

Žmonės paririnkdavo visokiausių pumpurų, ūglių, svogūnėlių, šaknų, lapų, žiedų – žemė buvo dosni puikių šviežių produktų. Ūgliai ir šviežios ankštys augalų, išskiriančių pieniškas sultis, buvo naudojami kaip daržovės, o žiedais, kupinais sodraus nektaro, buvo saldinami patiekalai. Švieži žali dobilų, balandų, dilgėlių, pienių, saulenių ir laukinių salotų lapeliai bus verdami arba valgomi švieži; buvo ieškoma usnių, ypač saldžiųjų usnių šaknų. Labai mėgstami buvo lelijų svogūnėliai, švendrų ūgliai ir meldų stiebai. Saldžias aromatingas saldymedžio šaknis buvo galima valgyti šviežias arba keptas pelenuose. Kai kurie augalai buvo renkami dėl maistingumo, kiti labiausiai dėl skonio, kurio suteikdavo, nemažai buvo naudojama arbatoms. Aila žinojo daugumos jų gydomąsias savybes ir taip pat šiek tiek pasirinko savo reikmėms.

Akmenuotuose šlaituose buvo renkami siauri vamzdiški laukinių svogūnų laiškai, o sausose, plynose vietose – maži citrininių rūgštynių lapeliai. Drėgnose, atvirose vietose palei upę buvo renkami šalpusniai. Dėl

kiek sūroko skonio jie buvo naudingi prieskoniai, nors Aila jų prisirinko kosuliui ir astmai gydyti. Česnakų skonio meškinių česnakų žalumynai buvo renkami dėl skonio ir kvapo, kaip ir aitrios kadagių uogos, pipiriški tigrinių lelijų svogūnėliai, skoningi bazilikai, šalavijai, kmynai, mėtos, liepos, kurios augo kaip išsiplėtę krūmai, ir daugybė kitų žolių bei žalumynų. Kai kurie bus išdžiovinti ir laikomi, kiti panaudoti šviežiai sugautoms žuvims ir įvairių rūšių mėsai, atgabentai šventei, paskaninti.

Žuvies, tokiu metų laiku labai mėgstamos, buvo daug. Dauguma gyvūnų po žiemos tebebuvo liesi, tačiau šviežia mėsa, simboliškai įskaitant bent vieną pavasarį gimusį gyvūnėlį – šiais metais tai buvo bizono veršelis, – visada buvo įtraukiama į šventės meniu. Gebėjimas surengti šventę vien iš šviežių žemės produktų reiškė, kad Motina Žemė vėl siūlo visą savo dosnumą, kad ji ir toliau aprūpins ir maitins savo vaikus.

Žmonėms ieškant ir renkant šventei maistą, pavasario šventės laukimas jau kelias dienas stiprėjo. Tai jautė net arkliai. Aila pastebėjo, kad jie nerimauja. Ryte ji išsivedė juos į lauką, kiek atokiau nuo žeminės, norėdama jais pasirūpinti ir iššukuoti. Tai atpalaiduodavo Yhaha ir Lenktynininką, taip pat nuramindavo ir ją, suteikdavo dingstį pabūti vienumoje ir apie viską pagalvoti. Ji žinojo, kad šiandien turi duoti atsakymą Ranekui. Rytoj pavasario šventė.

Vilkas, susirangęs netoliese, ją stebėjo. Jis uodė orą, pakėlė galvą ir apsidairė, o tada ėmė plakti uodega į žemę rodydamas, kad artinasi kažkas draugiškai nusiteikęs. Aila atsisuko ir pajuto, kaip veidas užkaista, o širdis pradeda daužytis.

– Tikėjausi rasti tave vieną, Aila. Jei tu nieko prieš, norėčiau su tavimi šnektelti, – tarė Jondalaras keistu, prislopintu balsu.

– Tikrai nieko prieš, – atsakė Aila.

Jis buvo nusiskutęs, jo šviesūs plaukai tvarkingai suimti ir surišti ties sprandu. Vyras vilkėjo vieną naujų iš Tulijos gautų apdarų. Jis taip šauniai atrodė – Digija mėgo vartoti žodį „dailus“. Ailai beveik atėmė kvapą, balsas strigo gerklėje. Netik jo išvaizda sujaudino moterį: jo buvimas užpildė erdvę aplink ją ir palietė ją, tarsi jis būtų žėrinti kibirkštis, kuri ją šildo, netgi jei stovi atokiau. Tai buvo šiluma, ne kaitra, tačiau didesnė, labiau užpildanti, ir ji norėjo paliesti tą šilumą, troško jausti, kaip ji ją apglėbia ir

nunešа jo link. Vis dėlto kažkas jo akyse ją sulaikė, kažkoks neapsakomas liūdesys, kurio ji anksčiau nebuvo pastebėjusi. Ji tyliai stovėjo laukdama, kol jis prabils.

Jis trumpam užsimerkė, sutelkė mintis, nors gerai nežinojo, kaip pradėti.

– Ar prisimeni, kai drauge gyvenome tavo slėnyje, dar prieš tau išmokstant gerai kalbėti, kartą norėjai man pasakyti, kas buvo svarbu, tačiau tu neradai tam tinkamo žodžio? Tu pradėjai kalbėti man ženklais. Prisimenu, tada maniau, kad tavo judesiai tokie gražūs, beveik kaip šokis.

Ji prisiminė tai pernelyg gerai. Tada norėjo jam pasakyti tai, ką būtų norėjusi pasakyti dabar: ką ji jam jaučia, kaip jis pripildo ją jausmo, kuriam vis dar nėra žodžių nusakyti – netgi nepakaktų pasakyti, kad jį myli.

– Nesu tikras, kad yra žodžių pasakyti tai, ką privalau pasakyti. Apgailestauju – tai tik garsai, ištrūkstantys man iš lūpų, tačiau nežinau, kaip dar kitaip kalbėti. Apgailestauju, Aila, o daugiau nieko negaliu pasakyti. Neturėjau teisės tavęs prievartauti, tačiau negaliu atsiimti to, kas jau padaryta. Galiu tik pažadėti, kad daugiau tai niekada nenutiks. Greitai išeisiu, vos Talutui pasirodys, kad jau saugu keliauti. Čia tavo namai. Žmonės čia tavimi rūpinasi... myli tave. Tu esi Aila iš mamutojų. Aš – Jondalaras iš Zelandonijos. Atėjo laikas man keliauti namo.

Aila negalėjo kalbėti. Ji nudelbė žvilgsnį mėgindama paslėpti ašaras, kurių nepajėgė sulaikyti, tada nusisuko ir pradėjo trinti Yhaha. Ji negalėjo žiūrėti į Jondalarą. Jis išeina, jis eina namo ir net neprašo jos keliauti kartu. Jis jos nenori. Jis jos nemyli. Ji nurijo raudą ir toliau trynė arklį. Nuo tada, kai išėjo iš genties, neteko taip stipriai stengtis, kad nepravirktų.

Jondalaras stovėjo ir žiūrėjo į jos nugarą. Jai nerūpi, galvojo jis. Turėjau seniausiai išeiti. Ji atsuko man nugarą; jis norėjo irgi apsisukti ir palikti ją su arkliais, tačiau tyli jos judesių kalba perdavė žinią, kurios jis negalėjo išreikšti žodžiais. Tai buvo tik jausmas, nuojauta, kad kažkas negerai, ir jis nenorėjo nueiti.

– Aila?..

– Taip, – tarė ji vis dar nusisukusi ir iš paskutiniųjų stengdamasi, kad balsas neužlūžtų.

– Ar aš.... galiu ką nors padaryti prieš išeidamas?

Ji atsakė ne iš karto. Ji norėjo pasakyti ką nors, kas priverstų jį persigalvoti, karštligiškai mėgino sugalvoti būdą, kad jis prieitų arčiau, kad jis liktų susidomėjęs. Arkliai. Jam patinka Lenktynininkas, jam patinka juo jodinėti.

– Taip, – atsakė ji pagaliau stengdamasi, kad balsas skambėtų normaliai.

Jis jau sukosi eiti, kai ji neatsakė, tačiau dabar greitai atsigręžė.

– Galėtum man padėti dresuoti Lenktynininką... kol čia esi. Neturiu pakankamai laiko su juo būti, – ji atsisuko ir vėl į jį pažvelgė.

Ar jis įsivaizdavo, kad ji bus tokia išblyškusi ir drebanti?

– Nežinau, kiek čia būsiu, – tarė jis, – tačiau padarysiu, ką galėsiu.

Jis jau žiojosi pasakyti daugiau, norėjo pasakyti, kad ją myli ir kad išeina todėl, jog ji nusipelno daugiau. Ji nusipelno tokio vyro, kuris mylės ją be apribojimų, tokio kaip Ranekas. Ieškodamas tinkamų žodžių jis nudelbė akis.

Aila bijojo, kad ilgiau nepajėgs sulaikyti ašarų. Ji nusisuko į kumelę ir vėl pradėjo ją šukuoti, paskui metė šepetį, užšoko ant Yhaha ir nujojo. Jondalaras pakėlė akis, žengė kelis žingsnius atgal nustebęs, žiūrėdamas, kaip Aila su Yhaha šuoliuoja šlaitu, o Lenktynininkas ir jaunas vilkas seka joms įkandin. Jis stypsojo dar ilgai, net grupelei dingus iš akių, paskui lėtai nugūrino į žeminę.

Laukimas ir įtampa buvo tokie stiprūs, kad naktį prieš pavasario šventę niekas negalėjo užmigti – ir vaikai, ir suaugusieji užsibuvo iki vėlumos. Latija buvo ypač susijaudinusi, vieną akimirką nekantravo, o kitą jau nervinosi dėl trumpos lytinės brandos ceremonijos, paskelbsiančios apie jos pasirengimą pradėti ruoštis moterystės šventimui, kuris vyks vasaros susirinkimo metu.

Nors ji pasiekė fizinę brandą, jos moterystė nebus visiška, kol neįvyks apeigos, kurių kulminacija yra pirmosios nakties malonumai. Tuomet vyras ją atvers, kad ji galėtų priimti Motinos siųstas apvaisinančias dvasias.

Tik tada, kai bus pajėgi motinystei, ji visais atžvilgiais bus laikoma moterimi, galinčia įkurti židinį ir susijungusi su vyru sudaryti sąjungą. Iki tol ji bus tarpinės būsenos: jau nebe vaikas, tačiau dar ne moteris. Tuo metu iš vyresnių moterų ir tų, kurios tarnauja Motinai, mergaitė mokysis apie moterystę, motinystę ir vyrus.

Vyrai, išskyrus Mamutą, buvo išvyti iš mamuto židinio. Čia susirinko visos moterys, kad morališkai paremtų, patartų ir ką naudingo pasiūlytų nepatyrusiai Latijai. Jai buvo aiškinamos kito vakaro apeigos. Aila, nors dalyvavo kaip vyresnė moteris, mokėsi taip pat kaip ir jaunesnioji.

– Rytoj vakare tau ne kažin ką teks daryti, Latija, – aiškino Mamuta. – Vėliau tu turėsi daugiau išmokti, tačiau čia tik pranešimas. Talutas paskelbs, paskui aš tau duosiu Mutą. Laikyk ją saugioje vietoje, kol būsi pasiruošusi sukurti savo židinį.

Latija, sėdinti priešais senolį, linktelėjo. Ji gėdijosi, tačiau drauge džiaugėsi jai tekusiu dėmesiu.

– Supranti, po rytojaus tu niekada negalėsi likti viena su vyru arba netgi viena kalbėtis su vyru, kol nebūsi tikra moteris, – tarė Mamuta.

– Netgi su Danugu ir Druvezu? – pasitikslino Latija.

– Taip, netgi su jais, – atsakė šamanas. Jis paaiškino, kad per šitą pereinamąjį laikotarpį, kai jai stinga apsaugos, saugančiųjų vaikystės dvasių ir visos moterystės galios, ji laikoma labai pažeidžiama visokių kenksmingų įtakų. Reikalaujama, kad ji būtų budriai kitų moterų visą laiką stebima ir neturėtų likti viena netgi su savo broliu ir pusbroliu.

– O kaip Brinanas? O Raidagas? – teiravosi jaunoji moteris.

– Jie vis dar vaikai, – atsakė Mamuta. – Vaikai visada saugūs. Aplink juos visą laiką sklando saugančios dvasios. Štai kodėl tu dabar turi būti saugoma. Tave sergstinčios dvasios tave palieka, užleidžia vietą gyvenimo jėgoms, Motinos galioms.

– Juk Talutas ar Vaimezas man nieko bloga nepadarytų. Kodėl negaliu viena su jais šnektelti?

– Vyrų dvasias traukia prie gyvybės jėgų – tu pati pajusi, kad dabar vyrus traukia prie tavęs. Kai kurios vyrų dvasios pavydi Motinos galių. Jos gali panorėti atimti jas iš tavęs šiuo metu, kai esi labai pažeidžiama. Jos gali jų nepanaudoti gyvybei sukurti, tačiau tos jėgos galingos. Be tinkamų

atsargumo priemonių vyro dvasia gali į tave įeiti. Jei ir nepavogs tavo gyvybinių galių, gali jas pažeisti arba užvaldyti. Tuomet gali nutikti taip, kad niekada nebeturėsi vaikų arba tavo troškimai gali tapti vyriški ir tu įsigeisi dalytis malonumais su moterimis.

Latijos akys išsiplėtė. Ji nenutuokė, kad viskas šitaip pavojinga.

– Būsiu atsargi, neleisiu jokiai vyro dvasiai pernelyg prisiartinti, bet... Mamuta...

– Kas yra, Latija?

– O kaipgi tu, Mamuta? Tu juk vyras.

Kelios moterys sukikeno, o Latija išraudo. Gal tai kvailas klausimas?

– Ir aš būčiau to paties paklaususi, – tarstelėjo Aila. Latija dėkinga į ją pažvelgė.

– Geras klausimas, – nesiginčijo Mamuta. – Aš vyras, tačiau taip pat tarnauju Motinai. Tikriausiai būtų saugu kalbėtis su manimi bet kuriuo metu ir, žinoma, tam tikrų ritualų metu. Kai aš veikiu kaip vienas iš tų, kurie tarnauja, tu turėsi kalbėtis su manimi viena, Latija. Vis dėlto manau, kad būtų visiškai neblogai, jeigu neateitum šiaip sau manęs aplankyti arba pasikalbėti, nebent su tavimi būtų kita moteris.

Latija linktelėjo rimtai suraukusi antakius. Ji pradėjo jausti atsakomybę dėl kuriamų naujų santykių su žmonėmis, kuriuos pažinojo ir mylėjo visą gyvenimą.

– Kas nutinka, kai vyro dvasia pavagia gyvybės jėgas? – teiravosi Aila, labai susidomėjusi šiais mamutojų įsitikinimais – jie buvo šiek tiek pažįstami, vis dėlto labai skyrėsi nuo genties tradicijų.

– Tada turi galingą šamaną, – paaiškino Tulija.

– Arba blogą, – pridūrė Krosija.

– Ar tai tiesa, Mamuta? – pasiteiravo Aila. Latija atrodė nustebusi ir sutrikusi, netgi Digija, Tronija ir Fralija susidomėjusios atsigręžė į Mamutą.

Senolis kaupė mintis mėgindamas išrinkti teisingą atsakymą.

– Mes tik jos vaikai, – pradėjo jis. – Mums sunku suprasti, kodėl Muta, didžioji Motina, kai kuriuos iš mūsų pasirenka ypatingais tikslais. Tik žinome, kad ji turi priežastį. Galbūt būna metas, kai jai prireikia ko nors, turinčio išskirtinų galių. Kai kurie žmonės gimsta su tam tikromis dovanomis. Kiti gali būti pasirenkami vėliau, tačiau nė vienas nepasirenkamas be jos žinios, – keletas žvilgsnių nukrypo į Ailą.

– Ji yra visų Motina, – tęsė šamanas. – Niekas negali visiškai jos pažinti, matyti visų jos pavidalų. Štai kodėl ant Motiną vaizduojančių figūrėlių nematyti jos veido, – Mamuta atsigręžė į vyriausią stovyklos moterį. – Kas yra blogis, Krosija?

– Blogis yra piktavališka žala. Blogis yra mirtis, – įsitikinusi savo teisumu atsakė toji.

– Motina yra viskas, Krosija. Mutos veidas yra pavasario užgimime, vasaros dosnume, tačiau jis yra ir mažojoje žiemos mirtyje. Ji yra gyvybės jėgos, tačiau kitas gyvybės veidas yra mirtis. Kas kita yra mirtis, jei ne grįžimas į ją, kad atgimtum? Ar mirtis yra blogis? Be mirties negali būti gyvybės. Ar tikrai blogis yra piktavališka žala? Gali būti, tačiau net ir tie, kurie, atrodytų, daro blogį, daro tai dėl jos. Blogis yra jėga, kurią ji valdo, priemonė jos tikslams pasiekti. Tai tik nepažįstamas Motinos veidas.

– O kas nutinka, kai vyro dvasia pavagia gyvybės jėgą iš moters? – pakartojo klausimą Latija. Jai nereikėjo svarstymų, ji norėjo žinoti.

Mamuta įtariai ją nudelbė. Ji buvo beveik moteris, turėjo teisę išgirsti atsakymą.

– Moteris mirtų, Latija.

Mergaitė sudrebėjo.

– Netgi pavogus, gali kiek likti, pakankamai, kad prasidėtų nauja gyvybė. Moteryje slypinčios gyvybinės galios tokios galingos, kad ji gali nė nežinoti, jog jos yra pavogtos, kol negimdo. Kai moteris miršta gimdydama, tai visada dėl to, kad vyro dvasia pavogė iš jos gyvybines jėgas prieš moterį atveriant. Štai kodėl nesveika pernelyg ilgai laukti moterystės apeigų. Jei Motina tave paruošė praėjusį rudenį, būčiau šnektelėjęs su Neze, kaip suorganizuoti kelių stovyklų susirinkimą ir atlikti apeigas, kad tau nereikėtų žiemą gyventi be apsaugos. Būčiau tuo pasirūpinęs, net jei būtumei netekusi jaudinančio šventimo per vasaros susirinkimą.

– Džiaugiuosi, kad neteks to praleisti, tačiau, – Latija patylėjo, vis dar labiau susirūpinusi gyvybinėmis galiomis nei šventimu, – ar moteris visada miršta?

– Ne, kartais ji kovoja, kad išsaugotų gyvybines jėgas. Jei jos galingos, ji gali pasilikti ne tik jas, bet ir vyro jėgą arba jos dalį. Tada viename kūne ji slepia abiejų galias.

– Tai yra tos moterys, kurios tampa galingomis šamanėmis, – įsiterpė Tulija.

Mamuta linktelėjo.

– Neretai tai būna tiesa. Kad išmoktų naudoti ir vyrišką, ir moterišką galią, dauguma žmonių prašo mamuto židinio vadovavimo, ir dauguma jų būna pašaukti tarnauti. Dažnai jie labai geri gydytojai arba keliautojai į Motinos anapusinį pasaulį.

– O kaip ta vyro dvasia, kuri pavagia gyvybines galias? – teiravosi Fralija, atrėmusi savo naujagimę į petį ir švelniai ją glostydama. Ji žinojo, kad šitą klausimą nori užduoti jos motina.

– Tai ir yra pats blogis, – tarė Krosija.

– Ne, – papurtė galvą Mamuta. – Netiesa, vyro galia tiesiog pritraukiama prie moters gyvybinių galių. Jis pats negali susivaldyti, ir vyrai dažniausiai nesupranta, kad jų vyriška galia pavogė jaunos moters gyvybines galias, kol pajunta, kad jų nebetraukia prie moterų. Tada jie mėgaujasi kitų vyrų draugija, o jauni vyrai tampa pažeidžiami. Jie nenori būti kitokie, nenori, kad kas nors sužinotų, jog jų vyriška galia pažeidė kokią moterį. Neretai jie jaučia stiprią gėdą ir užuot atėję prie mamuto židinio bando viską nuslėpti.

– Tarp jų yra didelės galios blogų žmonių, – nenusileido Krosija, – turinčių galią suardyti visą stovyklą.

– Vyro ir moters galia viename kūne labai stipri. Be vadovavimo ji gali iškrypti ir tapti pagiežinga, gali norėti sukelti ligas ir nesėkmes, netgi mirtį. Netgi neturėdamas tokios galios žmogus, kuris geidžia nesėkmės kitam, gali padaryti, kad taip nutiktų. Turint galių pasekmės beveik neišvengiamos, tačiau tinkamai vadovaujant vyras su abiem jėgomis gali tapti tiesiog galingu šamanu, kaip ir moteris su abiem galiom. Tokie žmonės dažnai labai atsargiai naudoja jas vien tik gerais tikslais.

– Kas, jei toks asmuo nenori būti šamanu? – teiravosi Aila. Gal ji ir gimė su dovanomis, tačiau vis dar jautėsi taip, tarsi būtų stumiama kažkur, kur nėra tikra, kad nori būti.

– Neprivalo, – atsakė Mamuta, – tačiau tarp tų, kurie tarnauja Motinai, jiems lengviau rasti draugiją.

– Ar prisimeni tuos sangėjų keliautojus, kuriuos susitikome prieš daugelį metų, Mamuta? – pasiteiravo Nezė. – Tada buvau jauna, tačiau ar nebuvo kažkokios sumaišties prie vieno jų židinių?

– Taip, dabar, kai užsiminei, pamenu. Kaip tik grįžome iš vasaros susitikimo, kartu dar ėjo kelios stovyklos. Niekas nežinojo, ko tikėtis, būta kelių antpuolių, tačiau galiausiai užkūrėme draugystės laužą. Kelios mamutojų moterys buvo sutrikusios, nes vienas sangėjų vyras norėjo prie jų prisidėti „Motinos namuose". Ilgai aiškinomės, kol supratome, kad tas židinys, kuris, kaip mes manėme, sudarytas iš vienos moters ir jos dviejų vyrų, iš tikrųjų yra vieno *vyro* ir jo dviejų vyrų židinys. Maža to, vienas iš tų vyrų buvo moteris, o kitas – vyras. Sangėjai vadino jį „ji". Jis buvo barzdotas, tačiau vilkėjo moteriškais drabužiais ir nors neturėjo krūtų, buvo vieno vaiko „motina". Jis tikrai elgėsi kaip to vaiko motina. Nesu tikras, ar vaiką jam pagimdė to židinio, ar kokia kita moteris, tačiau man žmonės papasakojo, kad jis patyrė visus nėštumo simptomus ir gimdymo skausmą.

– Jis tikriausiai labai troško būti moterimi, – pakomentavo Nezė. – Gal jis visai nevogė kitos moters gyvybinių galių? Gal jis gimė netinkamame kūne? Šitaip irgi nutinka.

– O ar jam kiekvienu mėnulio laiku skauda pilvą? – paklausė Digija. – Toks yra moters patikrinimas.

Visi nusijuokė.

– Ar tau mėnulio laiku skauda pilvą, Digija? Galėčiau paruošti vaistų skausmui numalšinti, – pasiūlė Aila.

– Kitą kartą paprašysiu.

– Kai turėsi vaikų, taip blogai nebebus, Digija, – įsiterpė Tronija.

– O kai laukiesi, nereikia nerimauti dėl įklotų ir kaip vėliau jų tinkamai atsikratyti, – tarė Fralija. – Taip norisi turėti vaikų, – pridūrė ji šypsodamasi miegančiai mažutei, tačiau sveikai dukrytei, ir nušluostė pieno lašelį prie jos burnikės. Staiga surimtėjusi ji pažvelgė į Ailą. – Ką tu naudojai, kai buvai... jaunesnė?

– Minkštas odos juosteles. Jos puikiai tinka, ypač jei reikia keliauti. Kartais jas sulenkdavau arba prikimšdavau muflonų vilnų arba kailių, arba net paukščių plunksnų. Kartais suspaustų minkštų augalų pūkų. Niekada neteko naudoti sauso mamutų mėšlo, tačiau jis taip pat puikiai tinka.

Mamuta panorėjęs tapdavo nepastebimas, tarsi ištirpdavo fone. Moterys pamiršdavo jį esant ir laisvai kalbėdavosi taip, kaip nieku gyvu nesišnekučiuotų kito vyro akivaizdoje. Aila suvokė senolio buvimą ir pastebėjo, kad šamanas tylomis jas stebi. Galiausiai, kai pokalbis nuslopo, Mamuta vėl kreipėsi į Latiją:

– Netrukus tu panorėsi susirasti vietą asmeninei bendrystei su Muta. Kreipk dėmesį į savo sapnus. Jie padės tau rasti tinkamą vietą. Prieš aplankydama asmeninę šventovę turėsi pasninkauti, apsivalyti, visada pripažinti keturias kryptis bei anapusinį pasaulį ir dangų, teikti jai atnašas ir aukas, ypač jei norėsi, kad Motina tau padėtų, arba prašysi palaiminimo. Ypač tai bus svarbu, Latija, kai atėjus laikui panorėsi kūdikio arba suprasi, kad ėmei lauktis. Tada turėsi eiti į asmeninę šventovę ir sudeginti jai auką – dovaną, kuri dūmų pavidalu pakils į Motiną.

– Iš kur žinosiu, ką jai padovanoti? – pasiteiravo Latija.

– Tai gali būti kas nors surasta arba pagaminta. Suprasi, kas tinka. Visada supranti.

– Jei norėsi ypatingo vyro, taip pat gali jos paprašyti, – suokalbiškai šypsodamasi įsiterpė Digija. – Negaliu nė pasakyt, kiek kartų prašiau Branago.

Aila dirstelėjo į Digiją ir apsisprendė daugiau išsiaiškinti apie asmenines šventoves.

– Kiek daug reikia mokytis! – atsiduso Latija.

– Tau padės mama, taip pat ir Tulija, – tarė Mamuta.

– Nezė paprašė, ir aš sutikau šiais metais būti tavo saugančiąja, Latija, – užsiminė Tulija.

– O, Tulija! Aš taip džiaugiuosi, – tarė Latija. – Nesijausiu tokia vieniša.

– Ką gi, – nuoširdžiam mergaitės džiaugsmui nusišypsojo vadė, – ne kasmet Liūto stovykloje atsiranda nauja moteris.

Latija susikaupusi suraukė antakius, tada tyliai pasiteiravo:

– Tulija, o kaip ten būna? Turiu omeny, palapinėje. Tą naktį.

Tulija dirstelėjo į Nezę ir nusišypsojo.

– Truputį nerimauji?

– Taip, truputį.

– Nesijaudink. Viską tau paaiškinsiu, žinosi, ko tikėtis.

– Ar tai panašu į mūsų su Druvezu vaikystės žaidimus? Jis taip stipriai ant manęs užšokdavo... Man regis, stengėsi būti panašus į Talutą.

– Ne visai, Latija. Ten buvo vaikų žaidimai, jūs tik žaidėte, stengėtės užaugti. Tada jūs buvote dar maži, per maži.

– Tiesa, buvome labai maži, – patvirtino Latija jausdamasi kur kas suaugesnė. – Tie žaidimai mažiems vaikams. Jau seniai liovėmės šitaip žaisti. Jei atvirai, tai daugiau visai nebežaidžiame. Pastaruoju metu nei Danugas, nei Druvezas net nenori su manimi kalbėtis.

– Norės, – patikino Tulija. – Esu tuo tikra. Tik prisimink, kad nuo šiol neturi daug su jais kalbėtis ir netgi negali būti su jais viena.

Aila pasiekė didelį vandenmaišį, odos juostomis prikabintą ant gembės, įbestos į vieną iš atraminių stulpų. Jis buvo padarytas iš didžiaragio elnio skrandžio, išdirbto taip, kad išliktų natūraliai atsparus vandeniui. Vandenmaišis buvo pripildytas pro angą apačioje, kuri paskui buvo užlenkta ir užrišta. Atpjovus trumpą priekinės kojos kaulo su natūralia kiauryme per vidurį segmentą, viename jo gale ratu buvo įrėžtas griovelis. Kitos elnio skrandžio angos kraštas buvo pririštas prie kaulo tvirtai apsukant virve per griovelį – taip susiformavo savotiškas kranelis.

Aila ištraukė kamštį – ploną strypelį odos, kuris buvo prakištas pro kiaurymę ir vienoje vietoje kelis kartus sumegztas mazgu. Ji įpylė vandens į vandeniui nelaidų krepšį, kurį naudojo ypatingajai ryto arbatai gaminti, ir vėl įstūmusi odos mazgą į kranelį jį uždarė. Iki raudonumo įkaitę virimo akmenys metami į vandenį šnypštė. Ji juos kelis kartus pamaišė, kad išgautų kuo daugiau šilumos, tada išgriebė plokščiais pagaliukais ir sumetė atgal į ugnį. Drėgnomis lazdelėmis moteris paėmė kitus karštus akmenis ir sumetė juos į vandenį. Kai vanduo pradėjo virti, ji subėrė reikiamą kiekį džiovintų lapų bei šaknų mišinio. Būtinai reikėjo įdėti ir smulkių, į vijoklius panašių auksuotųjų kopčių stiebelių.

Aila ypač stengėsi nepamiršti išgerti slaptųjų Izos vaistų. Ji vylėsi, kad galinga magija talkins jai taip pat, kaip tokią daugybę metų padėjo Izai. Dabar ji nenorėjo kūdikio. Jautėsi pernelyg neužtikrinta.

Apsirengusi ji įsipylė nuoviro į savo gėrimo puodelį, atsisėdo ant demblio netoli ugnies ir paragavo stipraus skonio, tikrai kartaus gėrimo. Ji jau įprato prie šio skonio rytinės arbatos. Tai buvo jos laikas pabusti, tai tapo jos rytmetinės rutinos dalimi. Gurkšnodama arbatą ji mintijo, ką teks nuveikti: išaušo toji laiminga diena, kurios visi taip laukė, pavasario šventės diena.

Ailai džiaugsmingiausias įvykis bus Fralijos kūdikio vardynos. Mažutis kūdikėlis sėkmingai augo, jo jau nebereikėjo kiekvieną akimirką laikyti prie motinos krūtinės. Mergytė buvo pakankamai stipri, kad rėktų, dieną galėjo miegoti viena, nors Fralija mieliau laikė ją netoliese ir dažnai naudodavosi nešykle. Šiomis dienomis prie gervės židinio buvo kur kas linksmiau, ne tik todėl, kad visi sutartinai džiaugėsi kūdikiu, tačiau ir todėl, kad Krosija su Frebeku išsiaiškino, jog gali gyventi kiekvieną akimirką nesiginčydami. Ne dėl to, kad nebūtų problemų, tačiau jie geriau bendravo ir Fralija pati ėmėsi aktyvesnių veiksmų mėgindama juos sutaikyti.

Aila galvojo apie Fralijos kūdikį, kai pakėlusi akis pamatė ją stebintį Raneką. Tai taip pat buvo ta diena, kai jis norėjo paskelbti apie pasižadėjimą, ir ji krūptelėjo prisiminusi, kad Jondalaras pasisakė išeinąs. Staiga ji prisiminė tą siaubingą naktį, kai mirė Iza.

„Tu nepriklausai genčiai, Aila, – pasakė tada Iza. – Tu gimei kitiems, tau skirta būti su jais. Eik į šiaurę, Aila. Susirask saviškius. Susirask sau porą."

„Susirask sau porą", – galvojo Aila. Anksčiau ji buvo įsitikinusi, kad tai Jondalaras, tačiau jis išeina, grįžta namo be jos. Jondalarui jos nereikia...

Jos reikia Ranekui. Ji nejaunėja. Jei ketina kada turėti vaikų, turėtų tuo pasirūpinti netrukus. Ji nugėrė gurkšnelį Izos vaistų ir skysčio lašus kartu su nuosėdomis ėmė sukti puodelio dugne. Jei ji liausis gėrusi Izos vaistus, jei dalysis malonumais su Raneku, ar dėl to jos viduje pradės augti kūdikis? Reikia pamėginti ir išsiaiškinti. Gal ji turėtų susijungti su Raneku? Įsikurti su juo, turėti jo židinio vaikų. Ar jie bus dailūs tamsiaodžiai kūdikėliai tamsiomis akimis ir tankiai susiraizgiusiais plaukais? O gal jie bus kaip ji? O gal po truputį abiejų?

Jei ji čia pasiliks, susijungs su Raneku, nebus taip toli nuo genties. Galės nueiti pasiimti Durko ir jį parsivesti. Ranekas geras Raidagui, gal neprieštaraus prie savo židinio turėti mišrių dvasių vaiką? Gal ji galėtų oficialiai įsivaikinti Durką, padaryti jį mamutoju?

Mintis, kad tikrai gali būti įmanoma atgauti sūnų, pripildė ją ilgesio. Galbūt kaip tik ir reikia, kad Jondalaras išeitų be jos? Jei ji išeis su juo, niekada daugiau nepamatys savo sūnaus. O jei jis išeis be jos, ji niekada daugiau nepamatys Jondalaro.

Rinktis tenka jai. Ji pasiliks. Susijungs su Raneku. Aila bandė įvardyti visus privalumus, kad įsitikintų, jog geriau yra pasilikti. Ranekas geras vyras, jis ją myli ir jos geidžia. Ir jis tikrai jai patinka. Nebus jau taip baisu gyventi su juo. Ji turės vaikų. Galės susirasti Durką ir parsivesti jį gyventi kartu. Geras vyras, jos žmonės, ji vėl susigrąžins sūnų. Tai buvo daugiau, nei ji kada svajojo. Ko dar ji galėtų prašyti? Taip, ko daugiau, jei Jondalaras išeina?

„Pasakysiu jam, – pagalvojo ji. – Pasakysiu Ranekui, kad šiandien gali paskelbti mūsų pasižadėjimą.“ Ailai atsistojus ir einant link lapės židinio jos galvoje sukosi vienintelė mintis: Jondalaras išeina be jos. Ji daugiau niekada nebematys Jondalaro. Netgi galutinai tai suvokusi ji pajuto triuškinantį svorį ir užsimerkė, kad įveiktų sielvartą.

– Talutai! Neze! – Ranekas išbėgo iš žeminės ieškodamas vado ir įmotės. Jis buvo toks susijaudinęs, kad vos galėjo kalbėti. – Ji sutiko! Aila sutiko! Pasižadėjimas! Mes ketiname tai padaryti! Aila ir aš!

Jondalaro jis nė nematė, o jei ir būtų pastebėjęs, jam tai nebūtų rūpėję. Ranekas negalėjo galvoti apie nieką kitą, tik apie tai, kad mylima moteris – moteris, kurios jis troško labiau už viską pasaulyje, – sutiko būti jo. O Nezė matė Jondalarą, pastebėjo, kaip jis išblykšta, matė, kaip stveriasi lenktos atraminės mamuto ilties, išvydo skausmą jo veide. Galiausiai jis paleido atramą ir nuėjo link upės. Nezė sunerimo. Upė buvo patvinusi, pilna stiprių srovių. Taip lengva plaukti ir leistis nunešamam.

– Mama, nežinau, ką šiandien apsivilkti. Negaliu sugalvoti, – inkštė Latija, sunerimusi dėl pirmosios ceremonijos, kurioje bus pripažintas jos išaugęs statusas.

– Eime, pažiūrėsim, – tarė Nezė, greitomis mesdama žvilgsnį upės link. Jondalaro nesimatė.

28

Jondalaras visą rytą vaikštinėjo palei upę; galvoje tvyrojo sumaištis, jis vis girdėjo džiaugsmingus Raneko žodžius. Aila sutiko. Jie paskelbs pasižadėjimą per ceremoniją šįvakar. Jis vis kartojo sau, kad visą laiką šito tikėjosi, tačiau susidūręs su faktu suprato, kad taip nebuvo. Sukrėtimas buvo kur kas didesnis, nei jis įsivaizdavo. Kaip ir Tonolanas, praradęs Jetamiją, jis norėjo mirti.

Nezė turėjo šiokį tokį pagrindą nuogąstauti. Jondalaras nuėjo link upės be jokių konkrečių tikslų. Tiesiog ta kryptis pasitaikė. Priėjęs sūkuringą vandens srautą vyras pajuto keistą trauką. Atrodė, tarsi upė siūlytų ramybę, palengvintų skausmą, numaldytų sielvartą ir sutrikimą. Jondalaras tik žvelgė į srovę – kažkokia kita panaši trauka laikė jį krante. Kitaip nei Jetamija, Aila nebuvo mirusi, o tol, kol ji gyva, privalo rusenti menkas vilties laužėlis. Vis dėlto labiausiai Jondalaras jaudinosi dėl jos saugumo.

Jis surado nuošalų kampelį, atskirtą krūmų ir nedidelių medelių, augančių palei upę. Jis stengėsi pasiruošti sunkiam vakaro išbandymui, šventimui, į kurį bus įtrauktos ir pasižadėjimo apeigos. Jis kartojo sau, kad šį vakarą ji ne iš tikrųjų susijungia su Raneku. Ji tik pasižadės sukurti su juo židinį kažkuriuo metu ateityje, ir Ranekas taip pat pasižadės. Jondalaras sakė Mamutai, kad pasiliks iki pavasario šventės, tačiau tai nebuvo jį saistantis pažadas. Nors jis neturėjo supratimo, kas tai turėtų būti ar ką jis galėtų padaryti, negalėjo išeiti žinodamas, kad Ailai gresia kažkoks nežinomas pavojus. Nesvarbu, kad teks stebėti jos pasižadėjimą Ranekui. Jei Mamuta, kuris žino dvasių kelius, nujaučia jai kylantį pavojų, Jondalarui telieka tikėtis blogiausio.

Apie vidudienį Aila pasakė Mamutai, kad ketina pradėti ruoštis šaknies ceremonijai. Jie kelis kartus pakartojo apeigų detales, kalbėjosi, kol ji jautėsi pakankamai tikra, kad nepamiršo nieko svarbaus. Ji susirinko švarius drabužius, minkštą, drėgmę įgeriančią zomšinę elnio odą ir keletą kitų daiktų, tačiau užuot ėjusi per priestatą patraukė link virimo židinio. Aila norėjo pamatyti Jondalarą ir kartu tikėjosi, kad jo nepamatys. Ji ir nusivylė, ir jai palengvėjo, titnago apdirbimo vietoje pamačius tik Vaimezą. Jis pasakė nuo ankstyvo ryto Jondalaro neregėjęs, tačiau su džiaugsmu padavė jos prašytą nedidelį titnago gniutulą.

Priėjusi upę ji ilgokai žingsniavo prieš srovę, ieškodama tinkamos vietos. Sustojo ten, kur į upę įtekėjo nedidelis upelis. Nedidukas vandentakis nuskalavo akmeninę atodangą ir priešingoje upės pusėje suformavo aukštą krantą, kuris užstojo vėją. Sprogstančių krūmų ir medžių ekranas slėpė jį nuo pašalinių akių, o praėjusių metų krituoliai parūpino sausų malkų.

Jondalaras stebėjo upę iš nuošalaus patogaus taško, tačiau buvo taip paniręs į save, kad iš tikrųjų nė nematė pašėlusiai srūvančio drumzlino vandens. Jis netgi nesuvokė, kaip mainosi šešėliai saulei kopiant aukštyn dangumi ir išsigando išgirdęs kažką besiartinant. Jis neturėjo nuotaikos kalbėtis, nemėgino būti malonus ir draugiškas šią mamutojų šventės dieną. Vyras greitai pasislėpė už kažkokio krūmo norėdamas likti nepastebėtas, kol žmogus nueis. Pamatęs ateinančią Ailą, kuri akivaizdžiai ruošėsi čia pasilikti, jis sutriko. Jondalaras norėjo tylomis pasitraukti, tačiau Aila buvo pernelyg gera medžiotoja. Ji išgirstų, jis buvo tuo tikras. Paskui pagalvojo, kad gal reiktų paprasčiausiai išlįsti iš krūmų, kažkaip pasiteisinti, kad buvo nusilengvinti, ir traukti savo keliu. Jis nepadarė nei viena, nei kita.

Stengdamasis likti kuo labiau nepastebimas jis liko pasislėpęs ir stebėjo. Negalėjo susilaikyti, nepajėgė netgi prisiversti nusigręžti, nors greitai suprato, kad ji, manydama, jog yra viena, ruošiasi artėjančiam ritualui. Iš

pradžių jį tiesiog pribloškė jos buvimas, paskui vyras liko apstulbintas. Atrodė, tarsi jam skirta visa tai stebėti.

Aila greitai, pasinaudojusi ugnies akmeniu ir titnago gabalu, įkūrė laužą ir sudėjo kaitinti virimo akmenis. Ji norėjo, kad jos apsivalymo ritualas būtų kuo panašesnis į genties atliekamą, tačiau be tam tikrų pakeitimų nebuvo įmanoma apsieiti. Ji nusprendė užkurti laužą genties būdu, sukiodama sausą pagaliuką tarp delnų ir trindama jį į plokščią medžio gabalą, kol atsiras karšta kibirkštis. Vis dėlto gentyje moterims nebuvo skirta nešioti ugnį arba kurti laužą ritualiniais tikslais. Aila nusprendė: jei jau prasilenkia su tradicijomis užkurdama laužą, kuo puikiausiai gali pasinaudoti ugnies akmeniu.

Vis dėlto moterims buvo leidžiama gaminti peilius ir kitus akmeninius įrankius tol, kol tie įrankiai netampa medžiokliniais ginklais arba nebus skirti ginklams gaminti. Ji nusprendė, kad jai reikia naujo amuletų krepšelio. Papuoštas mamutojų krepšelis, kurį ji dabar nešiojo, nepritiks genties ritualui. Kad pasidarytų tinkamą genties amuletų krepšelį, jai reikėjo genties peilio – štai kodėl ji prašė Vaimezo nesulūžusio titnago gniutulo. Paieškojusi prie vandens, ji surado upės suapvalintą kumščio dydžio akmenuką, kurį galima panaudoti kaip akmeninį kūjį. Juo ji nuo nedidelio titnago gniutulo, prieš pradėdama jį formuoti, nudaužė išorinę kreidos pilkumo žievę. Jau kurį laiką nebuvo pati dirbusi įrankių, tačiau metodo nepamiršo ir netrukus visiškai įsitraukė į užduotį.

Kai baigė, tamsiai pilkas blizgus akmuo buvo apytikriai ovalaus cilindro formos su suplotu viršumi. Jį ištyrinėjusi Aila nuskėlė dar vieną atplaišą, tada rūpestingai nusitaikė ir nukirto skiedrą nuo plokščio viršaus siaurajame ovalo gale, taip padarydama kirtimo pakylą. Pasukusi akmenį tinkamu kampu, ji stuktelėjo toje vietoje, kur buvo įrėža. Atskilo gana stora ovalo formos geležtė skustuvo aštrumo ašmenimis.

Pasinaudojusi tik akmeniniu kūju ir viską atlikusi lengvai ir greitai, ji pasidarė kuo puikiausiai tinkamą naudoti, labai aštrų peilį, kurį valdyti reikėjo atsargiai ir tiksliai. Aila neketino jo pasilikti. Šitas peilis buvo

skirtas laikyti rankoje, be rankenos. Kadangi šiuo metu ji turėjo pakankamai plonašmenių įrankių, dauguma jų buvo su rankenomis, jai nereikėjo genties peilio, išskyrus šią ypač progą. Negaišdama laiko dėl saugumo ir lengvesnio valdymo bukinti ypatingai aštrios geležtės, nuo atsineštos elnenos krašto Aila atrėžė ilgą siaurą juostą, o iš galo išpjovė nedidelį apskritimą. Tada ji vėl stvėrė akmeninį kūjį. Rūpestingai nuskėlus dar keletą titnago gabalėlių, peilis pavirto yla su aštriu galiuku. Ji juo palei visą odos apskritimo kraštą išdūrė skyles, o tada per jas pervėrė odos juostelę.

Nuo kaklo nusiėmusi dekoruotą kapšelį Aila atrišo mazgą ir į delną išbėrė šventus daiktus, savo totemo ženklus. Trumpai juos apžiūrėjo, tada suspaudusi kumštyje prispaudė prie krūtinės. Paskui daiktelius ji supylė į naują, paprastesnį genties stiliaus krepšelį ir tvirtai sutraukė juostelę. Ji apsisprendė likti su mamutojais ir susijungti su Raneku, tačiau nesitikėjo rasti urvinio liūto ženklą, patvirtinantį, jog apsisprendimas teisingas.

Baigusi gaminti amuletą ji nuėjo prie upelio ir į virimo krepšį pasėmė vandens, iš laužo sudėjo karštus akmenis. Dar buvo per ankstyvas metų laikas rasti putojančią muilo šaknį, kraštovaizdis buvo pernelyg atviras, o asiūkliai augo šešėlingose drėgnose vietose. Ji turėjo rasti pakaitalų tradicinėms genties apsivalymo medžiagoms.

Į karštą vandenį priberusi saldžiai kvepiančių, putas sudarančių džiovintų galvažiedžių žiedų, moteris dar pridėjo kelminių paparčių lapų ir kelis sinavadų žiedus, nusiskintus pakeliui. Tada Aila sudėjo pumpurais nusėtas beržo šakeles, dėl aromato – gaulterijų, ir padėjo indą į šoną. Ji ilgai negalėjo sugalvoti, ką panaudoti vietoj blusas ir utėles naikinančio asiūklių nuoviro. Išeitį pasiūlė Nezė.

Aila greitai nusirengė, paėmė dvi tvirtai supintas skysčio talpyklas ir patraukė prie upės. Vienoje buvo ką tik pagamintas malonaus aromato mišinys, o kitoje – senas šlapimas.

Jondalaras kiek anksčiau kartą paprašė Ailos parodyti genties titnago apdirbimo techniką. Ir tada jos įgūdžiai jam padarė įspūdį, tačiau stebėti

ją, nė nenutuokiančią, kad yra stebima, ir dirbančią šitaip ramiai bei užtikrintai buvo tikrai nuostabu. Ji dirbo be kaulo plaktukų ar daužeklių, tačiau reikiamus įrankius pasigamino greitai, tarsi be jokių pastangų. Jondalarui net pasidarė smalsu, ar jam pačiam šis darbas pavyktų taip pat puikiai, jei naudotų tik akmeninį kūjį. Jis žinojo, kad reikia didžiulės kantrybės, tačiau ji minėjo, kad genties titnago apdirbėjas, iš kurio ji mokėsi, buvo kur kas geresnis už ją. Staiga jo nuomonė apie plokščiagalvių titnago apdirbimo įgūdžius smarkiai pagerėjo.

Taip pat ji greitai pasidarė ir odos kapšelį. Paprastas kapšelis gal ir nebuvo itin patvarus, tačiau konstrukcija savotiškai išradinga. Tik pamatęs, kaip Aila laiko daiktelius iš kapšelio, kaip juos dėlioja, Jondalaras pastebėjo, kokia ji prislėgta, kokia liūdna ir sielvarto apimta. Ji turėjo švytėti džiaugsmu, ir vis dėlto neatrodė laiminga. Tikriausiai jam taip tik pasirodė.

Jam užėmė kvapą, kai ji pradėjo nusirenginėti. Regint jos pilnutinį, subrendusį grožį geismas kone visiškai jį užvaldė. Jondalaras susilaikė tik prisiminęs neišpasakytai bjaurų savo poelgį praėjusį kartą, kai pasidavė troškimams. Žiemai ji vėl buvo pradėjusi pintis kaseles, panašias į Digijos, tad kai ji paleido savo ilgus plaukus, jis prisiminė pirmąjį kartą, kai pamatė ją nuogą, vasaros kaitroje, slėnyje: tuomet Ailos oda atrodė auksinė, nuostabi, visa šlapia po maudynių. Jis liepė sau nežiūrėti. Turėjo progą pasišalinti nepastebėtas, kai ji įbrido į upę, tačiau net jei nuo to būtų priklausiusi jo gyvybė, jis nebūtų sujudėjęs.

Valymosi procedūrą Aila pradėjo nuo seno šlapimo. Amoniakas buvo aitrus, stipriai dvokė, tačiau jis tirpdė ant odos ir plaukuose susikaupusius riebalus, negailestingai naikino blusas ar utėles, jeigu jų buvo. Jis netgi šviesino plaukus. Upės vandenys, vis dar pilni ledynų tirpsmo, buvo šalti kaip ledas. Šaltis Ailą gaivino, o dumblotos, bet sraunios upės sūkuriai netgi ramesnėje vietoje nuo kūno gremžė visą purvą ir riebalus, plukdė juos tolyn kartu su aitriu amoniako kvapu.

Jos kūnas buvo rausvas nuo šveitimosi ir šalto vandens. Aila drebėjo nuo šalčio, tačiau saldžiai kvepiantis mišinys vis dar buvo šiltas ir suputojo į saponinų turinčias slidžias pamuiles. Ji įtrynė skystį į visą kūną ir plaukus. Šį kartą ji patraukė į baseinėlį artėliau upelio žiočių, kur vandenys nebuvo tokie nešvarūs. Išnirusi iš upės apsisupo minkšta elnena, nusišluostė, šukavosi plaukus kietu šepečiu, tvarkėsi juos mamuto kaulo plaukų smeigtuku. Buvo gera jaustis gaiviai ir švariai.

Jondalaras, nors baisingai troško su ja susijungti, geidė ją pamaloninti, jautė tikrą pasitenkinimą vien ja gėrėdamasis. Jam pakako matyti jos svaiginamą kūną, grožėtis moteriškais linkiais, tvirtais raumenimis, kurie rodė moters turimą jėgą. Jis mėgavosi ją stebėdamas, regėdamas jos natūraliai grakščius judesius, matydamas ją dirbančią lengvai, demonstruojančią patirties ir praktikos išlavintus įgūdžius. Kurdama ugnį ar dirbindama reikiamą įrankį ji tiksliai žinojo, ką daryti, ir judesių veltui nešvaistė. Jondalaras visada žavėjosi jos gebėjimais ir patirtimi, jos sumanumu. Tai buvo dalis jos žavesio. Jam taip trūko buvimo su ja ir vien jos stebėjimas patenkino poreikį būti greta.

Aila jau buvo beveik apsirengusi, kai išgirdo jauno vilko viauktelėjimą. Ji pakėlė galvą ir nusišypsojo.

– Vilke? Ką čia veiki? Pabėgai nuo Raidago? – pasiteiravo ji, kai vilkiukas prišoko pasisveikinti. Jis buvo patenkintas ir susijaudinęs, kad ją surado. Tada jis pradėjo uostinėti aplinkui, kol Aila rinkosi daiktus.

– Ką gi, jei jau mane radai, galime grįžti. Eime, Vilke! Einam. Ką ten darai po tais krūmais?.. Jondalarai!

Aila liko be žado supratusi, ką surado vilkiukas, o Jondalaras buvo pernelyg sutrikęs, kad kalbėtų. Jų akys susitiko ir kalbėjo geriau, nei žodžiai galėtų pasakyti. Jie abu nenorėjo patikėti tuo, ką mato. Galiausiai Jondalaras pamėgino pasiaiškinti.

– Aš... ėjau pro... ir ... a...

Jis pasidavė, net nemėgino pabaigti bandymo apsiprašyti, apsisuko ir greitai nudrožė šalin. Aila nusekė paskui jį stovyklos link lėčiau, sunkiai

plumpindama šlaitu link žeminės. Jondalaro elgesys ją sutrikdė. Ji nežinojo, kaip ilgai jis ten lindėjo, tačiau suprato, kad ją stebėjo. Kodėl jis nuo jos slėpėsi? Įėjusi į žeminę per priestatą, ji pasuko prie mamuto židinio ieškodama Mamutos, nes norėjo užbaigti pasiruošimus šventei. Aila prisiminė, kaip Jondalaras į ją žiūrėjo.

Jondalaras į stovyklą grįžo ne iš karto. Nežinojo, kaip jausis susidūręs su Aila ar kuriuo kitu žmogumi. Priėjęs kelią, nuo upės vedantį į žeminę, jis apsisuko ir grįžo atgal. Tad netrukus vėl atsidūrė toje pačioje nuošalioje slaptavietėje.

Jis nuėjo prie nedidelio Ailos laužo likučių, atsiklaupė ir ranka pajuto lengvą šilumą. Paskui pusiau užsimerkė ir prisiminė sceną, kurią slapčia stebėjo. Atsimerkęs pastebėjo jos paliktą titnago šerdį ir pakėlė ją norėdamas apžiūrėti. Tada surinko atskeltas atplaišas ir skiedras, vieną kitą pridėjęs prie šerdies pabandė geriau išsiaiškinti darbo procesą. Netoli odos skiaučių pamatęs ylą, Jondalaras taip pat paėmė ją ir apžiūrėjo. Ji buvo pagaminta ne jam įprastu būdu. Atrodė pernelyg paprasta, netgi grubi, tačiau tai buvo geras, efektyvus įrankis. „Ir aštrus“, – pagalvojo vyras, bakstelėjęs į pirštą.

Tas įrankis priminė jam Ailą, regis, savotišku būdu atstovavo jos paslapčiai, akivaizdiems prieštaravimams. Jos nekaltas atvirumas, apgaubtas paslapties, jos paprastumas, supamas senovinių žinių, jos sąžiningas naivumas, palaikomas jos patirties gelmių ir gerovės. Jis nusprendė įrankį pasilikti, kad visada primintų mylimą moterį. Įvyniojęs aštrų įrankį į odos juostelę, vyras jį pasiėmė su savimi.

Šiltą popietę buvo puotaujama prie virimo židinio, tačiau arkinio įėjimo ir netgi naujojo priestato užuolaidos buvo atitrauktos ir surištos, kad skverbtųsi gaivus oras ir būtų lengviau vaikščioti. Dauguma pasilinksminimų vyko lauke, ypač žaidimai ir varžybos – atrodo, populiariausia pavasario sporto šaka buvo imtynės. Lauke buvo ir dainuojama bei šokama.

Mėgdžiodami Didžiąją Motiną, kuri vėl atnešė žemei šilumą ir gyvybę, ir norėdami parodyti, jog įvertino žemės dovanas, kurias Motina jiems

suteikė, mamutojai keitėsi dovanomis, vieni kitiems linkėjo sėkmės, laimės ir geros kloties. Dovanos paprastai buvo nedidelės, pavyzdžiui, diržai arba peilių makštys, pakabukams ir karuliams skirti gyvūnų dantys su per šaknį pragręžtomis skylėmis arba su grioveliu virvei apvynioti, karoliukų vėriniai, kurie galėjo būti naudojami nešioti arba prisiūti prie drabužių. Šiais metais pati populiariausia dovana buvo naujasis siūlo traukiklis kartu su adatos dėklais – mažomis tūtelėmis iš mamutų ilčių arba tuščiavidurių paukščių kaulų. Pirmąjį pasidarė Nezė ir dekoruotame siuvimo reikmenų krepšelyje laikė kartu su ketvirtaine mamuto odos skiautele – antpirščiu. Keletas žmonių šį sumanymą „pasiskolino".

Ugnies akmenys, kurių turėjo kiekvienas židinys, buvo laikomi stebuklingais ir šventais, tad saugomi nišoje kartu su Motinos figūrėle. Barzekas padovanojo keletą paties sugalvotų prakurų rinkinių, kurie buvo priimti su didžiuliu entuziazmu. Keliaujant buvo patogu neštis rinkinį, kurį sudarė itin lengvai nuo kibirkšties užsiliepsnojančios medžiagos – pūkai, smulkintas džiovintas mėšlas, medžio skiedros, be to, buvo vietos ugnies akmeniui ir titnagui įsidėti.

Kilus stingdančiam vakaro vėjui, stovykla, šiltai nusiteikusi, grįžo vidun. Buvo nuleistos sunkios lauko užuolaidos. Atėjo laikas nusiraminti, įsikurti, persirengti apeiginiais drabužiais arba pridėti baigiamąsias puošmenas, gal vėl prisipilti puodelius mėgstamo gėrimo, gaivios žolelių arbatos arba Taluto buzos. Paskui visi patraukė prie mamuto židinio rimtajai pavasario šventės daliai.

Aila su Digija mostu pakvietė drauge atsisėsti Latiją; dabar ji buvo beveik viena iš jų, beveik jauna moteris. Danugas su Druvezu stebėjo ją su neįprastu drovumu. Ji ištiesino pečius ir pakėlė galvą, tačiau kalbėti atsisakė. Jie nusekė ją akimis. Latija nusišypsojusi įsitaisė tarp dviejų moterų, jausdamasi labai ypatinga. Rodės, jai čia ir priklauso būti.

Latija vaikystėje buvo berniukų draugė ir žaidimų bičiulė, tačiau dabar ji nebebuvo nei vaikas, nei mergaitė, kurią ignoruoja ar niekina jauni vyrukai. Ji perėjo į magiškai patrauklų, lengvai grėsmingą ir kartu paslaptingą moterų pasaulį. Pasikeitė jos kūno formos, ir ji galėjo vien praeidama pro šalį jų kūnuose sukelti netikėtus, nesuvaldomus jausmus ir atsakus. Netgi tiesus žvilgsnis galėjo trikdyti.

Dar labiau baugino tai, apie ką jaunuoliai buvo tik girdėję. Ji galėjo padaryti taip, kad iš jos kūno tekėtų kraujas, nors nėra jokios žaizdos ir akivaizdaus skausmo, ir dėl to kažkokiu būdu gebėjo į save pritraukti pačios Motinos magiją. Jie nenutuokė, kaip tai vyksta, tik žinojo, kad vieną dieną iš savo kūno ji pagimdys naują gyvybę; vieną dieną Latija pagimdys vaiką. Tik pirmiausia vyras turi paversti ją moterimi. Toks buvo jų vaidmuo – žinoma, ne su Latija, ji buvo sesuo ir giminaitė, pernelyg artimai susijusi. O vieną dieną, kai jie bus vyresni ir labiau prityrę, jie gali būti atrinkti įvykdyti šią svarbią funkciją, nes, nors ir gali priversti kraują tekėti, moteris negali gimdyti vaikų, kol vyras nepadarė jos moterimi.

Ateinantis vasaros susitikimas kiek nušvies ir jaunuolius, ypač Danugą, nes jis vyresnis. Jie niekada nebūdavo spaudžiami, tačiau kai tapdavo pasiruošę, moterys, kurios buvo pasiryžusios vieną sezoną gerbti Motiną, tapdavo prieinamos jauniems vyrams, suteikdavo jiems patirties ir pamokydavo paslaptingų džiaugsmų būdų.

Tulija purtydama kalbėjimo lazdą nuėjo į grupės vidurį ir palaukė, kol žmonės nurims. Sulaukusi visų dėmesio, ji perdavė dekoruotą mamuto kaulo lazdą Talutui. Jis puikavosi visomis vado regalijomis, įskaitant mamutų ilčių galvos apdangalą. Mamuta pasirodė apsirengęs puošniai dekoruotu baltos odos apsiaustu. Jis laikė įmantriai išraitytą medžio lazdą, kuri atrodė esanti vientisas gabalas, tik vienas galas buvo sausas, plikas, lyg negyva šaka, o kitas galas tryško žaliais pumpurais ir šviežiais žaliais lapeliais. Jis atidavė ją Tulijai. Jai, kaip vadei, buvo skirta pradėti pavasario šventę. Pavasaris buvo moterų metų laikas: naujos gyvybės gimimo metas, naujos pradžios laikas. Tulija abiem rankom virš galvos palaikė dvipusę lazdą, luktelėjo, tada lazda stipriai smogė į kelį ir perlaužė ją per pusę. Tai simbolizavo galą senų ir pradžią naujų metų. Po to prasidėjo vakarinė apeigų dalis.

– Pastarąjį ciklą Motina šypsojosi mums didžiai maloniai, – pradėjo Tulija. – Turime tiek daug ką švęsti, kad bus sunku nuspręsti, kurį reikšmingą įvykį panaudoti metų pradžiai skaičiuoti. Mamutojai įsidukrino Ailą. Taigi mes turime naują moterį. Taip pat Motina pasirinko paženklinti Latiją kaip pasiruošusią moterystei, todėl netrukus turėsime dar vieną, – Aila nustebo išgirdusi savo vardą. – Mes turime naują kūdikį, mergaitę, kuriai

bus suteiktas vardas, ir norime pranešti apie naują sąjungą, – Jondalaras užsimerkė ir sunkiai nurijo seiles. Tulija kalbėjo toliau: – Mes puikiai ir sveikai peržiemojome. Atėjo laikas ciklui vėl prasidėti.

Kai Jondalaras pakėlė akis, Talutas žengė pirmyn ir paėmė kalbėjimo lazdą. Jis matė, kaip Nezė duoda ženklą Latijai. Ji atsistojo, nervingai šypsodamasi dviem jaunoms moterims, greta kurių jautėsi taip saugiai, ir priėjo prie vado. Talutas jai padrąsinamai ir meiliai nusišypsojo. Šalia mamos ji matė stovintį Vaimezą. Jo šypsena, nors mažiau užkrečiama, buvo tokia pat pilna pasididžiavimo ir meilės savo sesers dukrai ir jo paveldėtojai, kuri netrukus taps moterimi. Tai buvo visiems svarbi akimirka.

– Labai didžiuojuosi pranešdamas, kad Latija, pirmoji liūto židinio duktė, pasiruošusi tapti moterimi, – tarė Talutas. – Ji bus įtraukta į moterystės šventimą šios vasaros susirinkime

Mamuta žengė link jos ir padavė jai daiktą.

– Tai yra tavo Muta, Latija, – tarė jis. – Su ja, kaip vieta Motinai įsikurti, kurią dieną galėsi įkurti savo židinį. Laikyk ją saugioje vietoje.

Latija paėmė raižytą mamuto ilties daiktelį ir grįžo į savo vietą. Mergaitė džiaugdamasi parodė savo Mutą sėdintiesiems netoliese. Aila taip pat ja susidomėjo ir apžiūrėjusi suprato, kad ją padarė Ranekas, nes pati turėjo panašią. Prisiminusi ištartus žodžius paaiškėjo, kodėl jis jai ją padovanojo. Ji privalėjo turėti Mutą, kad galėtų su juo įkurti židinį.

– Ranekas tikriausiai nori išbandyti kažką nauja, – pakomentavo Digija, matydama moters-paukštės figūrą. – Tokios nesu mačiusi. Labai neįprasta. Nesu tikra, ar ją suprantu. Maniškė panašesnė į moterį.

– Jis padovanojo man tokią kaip Latijos, – pasigyrė Aila. – Manau, jog tai kartu moteris ir paukštis, priklauso nuo to, kaip žiūri, – Aila paėmė Latijos Mutą ir parodė skirtingais kampais. – Jis sakė, kad norėjo pavaizduoti Motiną jos dvasine forma.

– Taip, dabar, kai parodei, matau, – pripažino Digija. Ji atidavė mažąją figūrėlę Latijai, kuri rūpestingai apgaubė ją rankomis.

– Man ji patinka. Ji ne tokia kaip visų kitų, ir tai reiškia kažką ypatinga, – tarė Latija apsidžiaugusi, kad Ranekas skyrė jai tokią unikalią Mutą. Nors ir niekada negyveno prie liūto židinio, Ranekas taip pat buvo jos brolis, tačiau jis buvo tiek daug vyresnis už Danugą, kad atrodė labiau dėdė nei

brolis. Ji ne visada jį suprasdavo, tačiau labai jį gerbė ir žinojo, kad visi mamutojai vertina jį kaip raižytoją. Ji būtų patenkinta bet kuria jo pagaminta Muta, tačiau jautėsi pamaloninta, kad jai padovanoti Ranekas išrinko tokią kaip Ailos. Ailai jis būtų dovanojęs tik patį geriausią savo raižinį.

Fralijos kūdikio vardynų ceremonija jau prasidėjo ir visų trijų jaunų moterų dėmesys nukrypo į ją. Aila atpažino mamuto kaulo plokštelę su įrėžtais ženklais, kurią iškėlė Talutas, ir akimirką pajuto jaudulį prisiminusi savo įdukrinimą. Vis dėlto apeigos akivaizdžiai buvo įprastinės. Mamuta privalo žinoti, ką daryti. Stebėdama, kaip Fralija rodo dukrytę šamanui ir Liūto stovyklos vadui, Aila staiga prisiminė kitą vardo suteikimo ceremoniją. Tada buvo pavasaris, prisiminė ji, tik motina buvo ji ir ji atnešė kūdikį baimingai tikėdamasi blogiausio.

Ji išgirdo Mamutą sakant:

– Kokį vardą išrinkai šitam vaikui?

Išgirdo Fralijos atsaką:

– Ji bus vadinama Bektija.

Aila mintyse girdėjo Krebą tariant:

„Durkas, berniuko vardas yra Durkas."

Ašaros pasirodė jos akyse ir ji vėl pajuto dėkingumą ir palengvėjimą, kai Brunas priėmė jos sūnų, o Krebas jam davė vardą. Ji pakėlė akis ir pastebėjo Raidagą, sėdintį tarp kitų vaikų su Vilku ant kelių, stebintį ją tokiomis pačiomis didelėmis, rudomis seniokiškomis akimis. Jos taip smarkiai priminė Durką. Ji pajuto staigų troškimą vėl pamatyti sūnų, tačiau staiga ją apėmė suvokimas. Durkas buvo maišytas, kaip Raidagas, tačiau jis gimė genčiai, buvo genties pavadintas ir priimtas, gentyje augintas. Jos sūnus buvo genties, o ji genčiai buvo mirusi. Ji sudrebėjo ir pamėgino išsklaidyti savo mintis.

Išgirdusi sukrėsto kūdikio riksmą Aila atsipeikėjo ir sutelkė dėmesį į apeigas. Mergytei buvo įpjauta į ranką aštriu peiliu, o į mamuto kaulo plokštę įrėžta žyma. Bektija gavo vardą ir buvo įskaičiuota tarp mamutojų. Mamuta pylė geliantį skystį ant nedidelio įpjovimo, kartu versdamas mažutį kūdikėlį, lig tol nepažinusį skausmo, dar garsiau protestuoti. Piktas kūdikio klyksmas sukėlė Ailai šypseną. Nepaisant ankstyvo gimimo, Bektija augo stipri. Ji buvo pakankamai sveika, kad verktų. Fralija iškėlė

Bektiją, kad visi ją pamatytų, tada apkabino ir pradėjo aukštu švelniu balsu dainuoti guodžiančią, bet džiaugsmingą dainelę. Kūdikis nurimo. Baigusi dainuoti Fralija grįžo į savo vietą greta Frebeko ir Krosijos. Po kelių akimirkų Bektija vėl pradėjo rėkti, tačiau staiga nurimęs kūdikio riksmas bylojo, kad jai buvo pasiūlyta pati geriausia paguoda.

Digija jai niuktelėjo, ir Aila suvokė, kad buvo jos eilė. Ji buvo pakviesta išeiti pirmyn. Akimirką Aila negalėjo pajudėti, paskui norėjo pabėgti, tačiau nebuvo kur. Ji nenorėjo pasižadėti Ranekui, norėjo Jondalaro, norėjo melsti jį, kad neiškeliautų vienas. Pakėlusi akis ji pamatė nekantrų, džiaugsmingą, besišypsantį Raneko veidą, ir giliai įkvėpusi atsistojo. Jondalaras jos nenorėjo, o Ranekui ji pasakė, kad jam pasižadės. Aila nenoriai patraukė prie Liūto stovyklos vadų poros.

Tamsiaodžiui, stebinčiam, kaip ji iš šešėlių artinasi į centrinio laužo šviesą, užėmė kvapą. Aila vilkėjo blyškios odos apdarą, kurį jai padovanojo Digija, tą, kuris jai taip puikiai tiko. Plaukai nebuvo supinti kaselėms, nebuvo sudėti į kuodelius ar suformuoti į vieną tų sudėtingų šukuosenų su įpintais vėriniais ir papuošalais, kaip kad mamutojų moterims įprasta. Iš pagarbos genties šaknies ceremonijai Aila pasiliko palaidus plaukus. Tankios, švytinčios jų bangos, krintančios žemiau pečių, švytėjo laužo šviesoje ir aukso aureole rėmino unikalius, gamtos kruopščiai nulietus veido bruožus. Tą akimirką Ranekas įsitikino, kad ji – Motinos įsikūnijimas, gimęs su tobulos dvasios moters kūnu. Jis taip geidė, kad ji taptų jo moterimi, kad juto tai kone skausmingai, kaip geliantį ilgesį. Vyras sunkiai galėjo patikėti, kad šitas vakaras yra tikras.

Ne vienintelis Ranekas buvo kone baimingai pakerėtas Ailos grožio. Kai ji žengė į laužo šviesą, visa stovykla apstulbo. Elegantiški ir prabangūs mamutojų drabužiai bei neregėtas natūralus jos plaukų grožis sudarė sukrečiantį derinį, kurį dar stiprino dramatiškas apšvietimas. Talutas galvojo apie vertę, kurią ji pridės Liūto stovyklai, o Tulija dėl statuso, kuris atiteks visiems, pasiryžo nustatyti labai didelę nuotakos išpirką, net jei dalį jos tektų sumokėti pačiai. Mamuta, įsitikinęs, kad jai skirta kažkokiu svarbiu būdu tarnauti Motinai, įsidėmėjo jos instinktyvią tinkamo laiko nuojautą ir natūralų polinkį į dramatizmą. Jis suprato, kad vieną dieną šita moteris taps jėga, kurios teks paisyti.

Vis dėlto niekas nejautė jos buvimo stipriau nei Jondalaras. Jį, kaip ir Raneką, apsvaigino jos grožis, tačiau Jondalaro motina buvo lyderė, motiną pakeitė jo brolis, Dalanaras įkūrė ir vadovavo naujai stovyklai, o Zolena pasiekė aukščiausią rangą tarp zelandonių. Jis užaugo tarp natūralių lyderių ir jautė tas Ailos savybes, kurias įžvelgė Liūto stovyklos vadų pora ir šamanas. Tarsi kažkas būtų spyręs jam į saulės rezginį ir išmušęs visą orą, staiga jis suprato, ką prarado.

Vos Ailai atsistojus greta Raneko, Tulija pradėjo ceremoniją.

– Ranekai iš mamutojų, Liūto stovyklos lapės židinio sūnau, tu prašei Ailos iš mamutojų, Liūto stovyklos mamuto židinio dukters, kurią saugo urvinio liūto dvasia, sudaryti sąjungą ir įkurti židinį. Ar tai tiesa, Ranekai?

– Taip, tiesa, – atsakė jis ir atsisuko į Ailą su absoliutaus džiaugsmo šypsena.

Tada Talutas kreipėsi į Ailą.

– Aila iš mamutojų, Liūto stovyklos mamuto židinio dukra, kurią saugo urvinio liūto dvasia, ar sutinki susijungti su Raneku iš mamutojų, Liūto stovyklos lapės židinio sūnumi?

Aila užsimerkė ir prieš atsakydama nurijo seiles.

– Taip, – galiausiai vos girdimai ištarė ji, – sutinku.

Jondalaras, įsitaisęs atokiau prie galinės žeminės sienos, užsimerkė ir sukando dantis taip, kad net smilkiniuose pradėjo tvinksėti. Tai buvo jo paties kaltė. Jei jis nebūtų jos išprievartavęs, gal ji nebūtų atsigręžusi į Raneką. Deja, ji jau atsisuko į jį. Pradėjo miegoti jo lovoje. Nuo pirmosios dienos, kai ją įsidukrino mamutojai, ji miega jo lovoje. Ne, teko pripažinti Jondalarui, tai nevisiškai tiesa. Po tos pirmosios nakties ji nemiegojo raižytojo lovoje iki to kvailo ginčo, kai jis paliko mamuto židinį. Kodėl jie susiginčijo? Jis juk ant jos nepyko, tiesiog nerimavo. Kodėl tada paliko mamuto židinį?

Tulija atsisuko į Vaimezą, kuris stovėjo greta Raneko prie Nezės. Aila jo nė nepastebėjo.

– Ar tu pripažįsti sąjungą tarp lapės židinio sūnaus ir mamuto židinio dukters?

– Pripažįstu šią sąjungą ir jai pritariu, – atsakė Vaimezas.

– O tu, Neze? – teiravosi Tulija. – Ar pripažinsi sąjungą tarp savo sūnaus Raneko ir Ailos, jei bus susitarta dėl tinkamos nuotakos išpirkos?

– Pritariu sąjungai, – atsakė moteris

Prabilo Talutas. Jis kreipėsi į senolį, stovintį greta Ailos.

– Mamutojų dvasių ieškotojau, tu, kuris atsisakei vardo ir židinio, kuris buvai pašauktas, kuris buvai paskirtas mamuto židiniui, kuris kalbiesi su visų Didžiąja Motina, tu, kuris tarnauji Mutai, – kalbėjo Talutas, rūpestingai vardydamas visus šamano titulus ir kreipinius, – ar tu, Mamuta, sutinki su sąjunga tarp Ailos, mamuto židinio dukters, ir Raneko, lapės židinio sūnaus?

Mamuta atsakė ne iš karto. Jis nužvelgė Ailą, kuris stovėjo nuleidusi galvą. Ji laukė, ir jam vis tylint pakėlė akis. Šamanas ištyrė jos išraišką, įvertino kūno padėtį, apžvelgė jos aurą.

– Mamuto židinio duktė gali susijungti su lapės židinio sūnumi, jei panorės, – galiausiai pasakė mamuta. – Nėra dėl ko šią sąjungą uždrausti. Ailai nereikia nei mano, nei kieno kito pritarimo ar pripažinimo. Renkasi ji. Rinksis visada, kad ir kur ji būtų. Jei kada reikės leidimo, aš jį duosiu. Ji visada liks mamuto židinio duktė.

Tulija nudelbė senolį. Ji nujautė, kad jo žodžiuose slypi daugiau, nei visiems atrodo. Atsakyme buvo kažkokio dviprasmiškumo, ir jai buvo smalsu, ką šamanas norėjo pasakyti. Tulija nusprendė pagalvoti apie tai vėliau.

– Ranekas, lapės židinio sūnus, ir Aila, mamuto židinio duktė, paskelbė apie savo ketinimą susijungti. Jie nori sudaryti sąjungą, sumaišyti savo dvasias, dalytis vienu židiniu. Visi susijusieji yra tokios pat nuomonės, – tarė Tulija ir atsisuko į raižytoją. – Ranekai, jei susijungsi, ar pažadi Ailai suteikti savo ir savo vyriškos dvasios apsaugą, rūpintis ja, kai Motina ją palaimins nauja gyvybe, ar pripažinsi jos vaikus savo židinio vaikais?

– Taip, pasižadu. Šito noriu labiau už viską, – atsakė Ranekas.

– Aila, jei susijungsi, ar pažadi rūpintis Raneku ir suteikti jam moteriškos dvasios apsaugą, ar besąlygiškai pasveikinsi Motinos gyvybės dovaną, ar dalysies savo vaikais su savo židinio vyru? – teiravosi Tulija.

Aila išsižiojo atsakyti, tačiau iš pradžių nepasigirdo jokio garso. Ji užsikosėjo ir atsikrenkštė, tada galiausiai atsakė, bet atsakymas buvo kone negirdimas.

– Taip, pasižadu.

– Ar visi girdėjo ir liudija pasižadėjimą? – susirinkusių žmonių pasiteiravo Tulija.

– Girdėjome ir liudijame, – sutartinai atsakė žmonės. Tada Digija su Torneku pradėjo lėtai mušti ritmą savaisiais kaulo instrumentais, kaskart subtiliai keisdami toną, kad pritartų ką tik pradėjusiems giedoti balsams.

– Judu susijungsite per vasaros jungtuves, kad visi mamutojai galėtų tai paliudyti, – pasakė Tulija. – Tris kartus apeikite židinį, kad įtvirtintumėte pasižadėjimą.

Ranekas su Aila ranka rankon lėtai apėjo židinį muzikos ir žmonių skanduočių ritmu. Atlikta. Pasižadėta. Ranekas buvo ekstazėje. Einant jam atrodė, kad kojomis neliečia žemės. Jo laimė buvo tokia nežabota, kad buvo neįmanoma patikėti, jog Aila šitaip nesijaučia. Jis pastebėjo tam tikrą nenorą, tačiau pateisino ją manydamas, jog ji drovisi, yra pavargusi arba jaudinasi. Jis ją taip stipriai mylėjo, kad nepajėgė suvokti, kad ji jo taip pat stipriai nemyli.

Aila sukdama aplink laužavietę jautė sunkumą širdyje, nors stengėsi to neparodyti. Jondalaras, sukumpęs, nepajėgiantis išlaikyti savo kūno, tarsi jo kaulai būtų subyrėję, jautėsi kaip tuščias, išpiltas maišas. Labiau už viską jis norėjo išeiti, bėgti nuo reginio dailios moters, kurią mylėjo, einančios greta laimingai išsiviepusio tamsiaodžio.

Jiems užbaigus trečią ratą, prasidėjo apeigų dalis, skirta linkėjimams ir dovanų visiems šventės „kaltininkams“ teikimui. Tarp Bektijos dovanų buvo erdvė, duota gervės židiniui nuo tauro židinio, taip pat gintaro ir kriauklelių vėrinys ir nedidukas peilis išpuoštose makštyse – pradžia turto, kurį ji sukaups per gyvenimą. Latijai buvo įteiktos asmeninės moteriai svarbios dovanos ir daili gausiai dekoruota vasarinė tunika, pasiūta Nezės. Tokia tunika tinkama vilkėti per vasaros susirinkimo šventimus. Kur kas daugiau dovanų ji gaus nuo artimų draugų ir giminaičių iš kitų stovyklų.

Ailai su Raneku žmonės pridovanojo namų apyvokos rykų: iš rago išskaptuotą samtį, grandyklę su plyšiu keičiamai geležtei ir dviem rankenomis, naudojamą vidinei kailių pusei suminkštinti, austų grindų kilimėlių, puodelių, dubenėlių, lėkščių. Nors Ailai atrodė, kad jie gavo daug daiktų, šios dovanos buvo tik simbolinės. Kur kas daugiau jie gaus per vasaros

susirinkimą, tačiau tikimasi, kad ir jie, ir Liūto stovykla teiks atsakomąsias dovanas. Mažos ar didelės, dovanos visada reiškė įsipareigojimą, ir skaičiavimas, kas kam ir kiek skolingas, buvo sudėtingas, tačiau be galo jaudinantis žaidimas.

– Oi, Aila, aš taip džiaugiuosi, kad mes susijungsime tuo pačiu metu, – tarė Digija. – Bus taip smagu viską kartu planuoti, tačiau tu grįši čia, o aš išeisiu statytis naujos žeminės. Kitais metais man tavęs trūks. Bus taip smagu sužinoti, kurią Motina palaimins pirmą. Tave ar mane. Aila, turėtum būti tokia laiminga.

– Tikriausiai ir esu, – tarė Aila ir nusišypsojo, nors širdį spaudė liūdesys.

Digijai buvo smalsu, kodėl jai taip stinga entuziazmo. Kažkodėl neatrodė, kad Aila džiūgautų pasižadėjusi. Aila taip pat galvojo. Ji turėtų būti laiminga, norėjo būti laiminga, tačiau jautėsi netekusi vilties.

Visiems bendraujant Aila su Mamuta nepastebėti išslinko prie tauro židinio pasiruošti. Po to jie grįžo koridoriumi, tačiau Mamuta stabtelėjo šešėliuose tarp šiaurės elnio ir mamuto židinių. Žmonės nedidelėmis grupelėmis buvo giliai įsitraukę į pašnekesį ir šamanas laukė, kol niekas nežiūrės jų kryptimi. Tada jis mostelėjo Ailai ir jie greitai nuėjo į apeigų erdvę, iki paskutinės akimirkos stengdamiesi likti šešėliuose.

Mamuta, iš pradžių nepastebėtas, tyliai stovėjo priešais laužą greta ekrano. Jis buvo užsimetęs apsiaustą su gobtuvu, kurį priekyje prilaikė ant krūtinės sukryžiuotomis rankomis. Jis buvo užsimerkęs. Aila sėdėjo prie Mamutos pėdų ant žemės, sukryžiavusi kojas, nuleidusi galvą, taip pat ant pečių užsimetusi apsiaustą su gobtuvu. Kai juos žmonės pagaliau pastebėjo, kilo kažkokia prietaringa baimė, kad jie taip staiga atsirado, nors niekas nematė jų ateinančių. Atrodė, tarsi visą tą laiką jie būtų tūnoję čia. Žmonės greitai susirado vietas atsisėsti. Jie buvo kupini laukimo ir susijaudinimo, pasiruošę mamuto židinio paslaptims bei magijai. Visi nekantravo pamatyti naujas apeigas.

Pirmiausia Mamuta norėjo įrodyti dvasių pasaulio buvimą, išryškinti kitokio suvokimo tikrovę, kurioje šamanas veikė už tuos, kurie tą pasaulį pažinojo tik iš žodinių pasakojimų arba, galbūt, padarinių. Žmonės nurimo. Tyloje buvo garsiau girdėti alsavimas ir laužo spragsėjimas. Oras ne-

regimai judėjo aplink laužą, o vėjas, prislopintai aimanuodamas, stūgavo aplink pridarytas dūmų angas. Taip pamažu, kad niekas nė nepastebėjo kada, aimanuojantis vėjas virto monotonišku niūniavimu, paskui ritmišku skandavimu, o susirinkusieji prisijungė ir natūraliai papildė virpantį garsą. Senasis šamanas pradėjo svyruoti, sūpuotis, tarsi šoktų. Tada ritmą pabrėžė būgno garsai ir tarškėjimas. Pasirodė, jog buvo suimtos ir barškinamos kelios apyrankės.

Staiga Mamuta nusimetė apsiaustą ir atsistojo priešais susirinkusiuosius visiškai nuogas. Jokių kišenių, jokių rankovių, jokių paslaptingų klosčių, kur jis galėtų ką nors paslėpti. Nepastebimai jis tarsi išaugo jų akyse, jo skaidrus virpantis buvimas užpildė erdvę. Aila sumirksėjo žinodama, kad senasis šamanas nepasikeitė. Jei ji susitelks, matys pažįstamą povyzą senolio nukarusia oda, ilgomis, liesomis kaulėtomis kojomis ir rankomis. Tik viskas buvo kitaip. Jis vėl susitraukė iki normalaus ūgio, tačiau atrodė nurijęs ar kažkaip įtraukęs tą mirgančią būtį, kuri apsupo jį švytėjimu ir darė didesnį nei realybėje. Jis laikė rankas išskėtęs priešais save. Jos buvo tuščios. Šamanas kartą suplojo delnais ir jų neatitraukė vieno nuo kito. Užsimerkė, iš pradžių stovėjo ramiai, tačiau netrukus pradėjo drebėti, tarsi įsitemptų priešais didelę jėgą. Lėtai, su didžiulėmis pastangomis, jis atitraukė delnus. Tarp jų atsirado juodas neaiškus pavidalas ir tikrai ne vienas žiūrovas sudrebėjo. Pavidale slypėjo tarsi koks neišreiškiamas blogio pojūtis: kažko smerktino, kalto, gąsdinančio. Aila pajuto, kaip jai ant sprando pasišiaušia plaukai, ir ji sulaikė kvapą.

Mamutai skečiant rankas pavidalas didėjo. Tarp susirinkusiųjų ėmė sklisti dirginantis baimės kvapas. Visi atsisėdo tiesiau, įsitempė, skandavo tarsi dejuodami, vis intensyviau. Įtampa žeminėje tapo kone neištveriama. Forma tamsėjo, pampo, rangėsi, tarsi gyventų savo gyvenimą, arba, tiksliau, gyvenimą neigtų. Senasis šamanas įsitempė, jo kūnas nuo pastangų drebėjo. Aila susitelkė. Ji baiminosi dėl senolio.

Be išankstinio įspėjimo Aila pati pajuto įtraukiama, paimama ir staiga atsidūrė greta Mamutos, jo protė arba jo vizijoje. Dabar ji aiškiai matė, suprato pavojų ir buvo išsigandusi. Šamanas valdė juodumą anapus žodžių, anapus suvokimo. Mamuta ją įtraukė ir tam, kad ją apsaugotų, ir tam, kad ji jam padėtų. Stengdamasi viską suvaldyti Aila buvo su juo, tuo pat

metu suprasdama, kas vyksta, ir mokydamasi. Kai šamanas vėl ėmė glausti rankas, pavidalas mažėjo. Aila matė, kad jis stumiamas atgal, ten, iš kur pasirodė. Garsus trakštelėjimas, tarsi perkūno trenksmas, nuskambėjo jos galvoje, kai jis suglaudė rankas.

Pavidalas dingo. Mamuta privertė blogį pasitraukti, ir Aila suvokė, kad Mamuta pasikvietė kitas dvasias padėti jam susigrumti su tuo daiktu. Ji jautė miglotas gyvūnų figūras – saugančias mamuto ir urvinio liūto dvasias, galbūt netgi paties urvino lokio dvasią. Tada ji sugrįžo į savo vietą, vėl sėdėjo ant kilimėlio ir stebeilijo į senolį, kuris vėl buvo tiesiog Mamuta. Fiziškai jis buvo pavargęs, tačiau dvasinės jo galimybės paaštrėjo, patobulėjo po galių kovos. Aila taip pat, regis, viską matė aiškiau ir jautė, kad saugančios dvasios niekur nedingo. Aila jau buvo pakankamai išmokusi, kad suprastų, jog Mamuta norėjo išvalyti bet kokias užsilikusias piktavališkas įtakas, kurios galėjo kelti pavojų apeigoms. Jos buvo blogio pritrauktos prie šamano ir drauge su blogiu išvarytos.

Mamuta ženklu paprašė tylos. Skandavimas ir būgnijimas liovėsi. Atėjo laikas Ailai pradėti genties šaknies apeigas. Šamanas norėjo pabrėžti stovyklos pagalbos svarbą: vėl atėjo laikas skanduoti. Kad ir kur juos nuvilios šaknies ritualas, skandavimo garsas galės parvesti juos atgal.

Laukimo kupinoje vakaro tyloje Aila pradėjo mušti neįprastus ritmus instrumentu, nepanašiu į jokį mamutojų kada matytą instrumentą. Jis buvo tiksliai toks, koks ir turėjo būti: apverstas didelis medinis dubuo, išskobtas iš vieno medžio gabalo. Aila jį atsigabeno iš slėnio. Daiktas stebino tiek savo dydžiu, tiek tuo, kad buvo naudojamas kaip instrumentas. Atvirose, sausose ir vėjuotose stepėse nebuvo pakankamai didelių medžių, tinkamų tokiam dubeniui padaryti. Netgi periodiškai užtvindomame upės slėnyje retai kur augo labai dideli medžiai, tačiau nedidukas slėnis, kuriame gyveno Aila, buvo apsaugotas nuo bjauriausių, stipriausių vėjų. Čia buvo daugiau nei pakankamai vandens keletui didelių spygliuočių. Vieną jų nukirto žaibas, ir dubenį ji pasidirbino iš šio medžio dalies.

Garsui išgauti Aila naudojo lygią medinę lazdelę. Nors suduodant į skirtingas vietas buvo galima išgauti šiokius tokius tono pokyčius, tai nebuvo muzikinis perkusinis instrumentas, kaip kad rezonuojantis kaukolės būgnas ar mentikaulis; dubuo buvo skirtas ritmui išgauti. Liūto stovyklos

žmonės susidomėjo, tačiau tai nebuvo jų muzika ir jie nesijautė smagiai. Ritmiški garsai, kuriuos skleidė Aila, aiškiai buvo svetimšališki, tačiau, kaip ji ir tikėjosi, jie sukūrė atmosferą, atitinkančią genties žmonių pojūčius. Mamutą užvaldė gentyje praleisto laiko prisiminimai. Kai ji baigė mušti, atsirado neužbaigtumo pojūtis, tarsi tikėtasi buvo daugiau. Ore liko tvyroti kažkokia nuojauta.

Stovykla nežinojo, ko laukti, tačiau kai Aila nusimetė apsiaustą ir atsistojo, juos nustebimo ant jos kūno ištapyti raštai, raudonų ir juodų spalvų apskritimai. Mamutojai dekoravo drabužius, o ne kūnus. Tik tie, kurie priklausė mamuto židiniui, puošėsi veido tatuiruotėmis. Pirmą kartą Liūto stovyklos žmonės pajuto pasaulį, iš kurio atėjo Aila, – tokią svetimą kultūrą, kad negalėjo iki galo jos suprasti. Tai nebuvo paprasčiausiai kitokio stiliaus tunikos ar vyraujančių spalvų pasirinkimas, vienoks ar kitoks ietgalis, netgi ne skirtinga kalba. Tai buvo kitoks mąstymo būdas. Drauge teko pripažinti, jog tai buvo žmogiškas mąstymo būdas.

Mamutojai apstulbę stebėjo, kaip Aila, padavusi Mamutai puodelį, įpila į jį vandens. Tada ji paėmė džiovintą šaknį, kurios jie nebuvo pastebėję, ir pradėjo ją kramtyti. Iš pradžių buvo sunku. Šaknis buvo sena, perdžiūvusi, o sultis reikėjo išspjauti į dubenėlį. Nebuvo galima nuryti. Kai Mamuta vėl pradėjo svarstyti, ar šaknis po šitiek laiko vis dar turės poveikį, Aila paaiškino, jog tikėtina, kad ji bus stipresnė.

Regis, po amžinybės – Aila prisiminė, kad ir pirmą kartą atrodė, jog užtruko labai ilgai, – ji sukramtytą tyrę ir likusias sultis išspjovė į dubenėlį su vandeniu, paskui viską išmaišė pirštu, kol susidarė vandeningas baltas skystis. Nusprendusi, kad gėrimas paruoštas, Aila atidavė dubenį Mamutai.

Mušdamas savo būgną ir tarškindamas apyrankių barškutį šamanas parodė būgnininkams ir giesmininkams tinkamą palaikyti ritmą, o paskui linktelėjimu Ailai nurodė, kad yra pasiruošęs. Ji nervinosi, nes ankstesnė patirtis su šaknimi kėlė nemalonias asociacijas. Aila rūpestingai pergalvojo kiekvieną pasiruošimo smulkmeną, stengėsi prisiminti viską, ką jai buvo minėjusi Iza. Ji padarė viską, ką sugalvojo, kad ceremonija būtų kuo panašesnė į genties apeigas. Ji atsakė linktelėjimu, Mamuta pakėlė dubenėlį prie lūpų ir nugėrė pirmąjį gurkšnį. Išgėręs pusę, šamanas atidavė dubenėlį Ailai. Ji išgėrė likusią pusę.

Gėrimo skonis buvo senoviškas, priminė sodrią dirvą giliame, šešėliuotame pirmykščiame miške, kur saulės šviesa sklaidėsi pro keistų milžiniškų medžių ir žalumos kupolą. Aila poveikį pradėjo jausti kone iš karto, ją pradėjo pykinti, ėmė svaigti galva. Besisukančioje žeminėje jos regėjimas apsiblausė, atrodė, kad smegenys plečiasi ir ima spausti visą galvą. Staiga žeminė pradingo, ji atsidūrė kitoje, tamsioje vietoje. Jautėsi pasiklydusi, akimirką ją apėmė panika. Paskui jai ėmė atrodyti, kad kažkas jos siekia, ir suvokė, kad toje pačioje vietoje yra Mamuta. Ailai palengvėjo jį suradus, tačiau Mamuta buvo ne jos galvoje, kaip Krebas anuomet, jis nekreipė Ailos ar savęs, kaip Krebas. Jis visiškai nieko nevaldė, abu tiesiog buvo ten ir laukė, kas nutiks.

Silpnai, tarsi žmonės būtų likę žeminės viduje, o ji pati išėjusi į lauką, Aila girdėjo giedojimą ir skambius būgnų garsus. Ji susitelkė į tuos garsus. Jie turėjo patvarumo poveikį, buvo lyg nuoroda ir leido pajusti, jog ji nėra viena. Mamutos artumas taip pat veikė raminamai, nors ji būtų pageidavusi stipraus vedančio proto, kuris rodė jai kelią anksčiau.

Tamsa išbluko į pilkumą, paskui pradėjo švytėti ir kaitaliotis. Ji juto judesį, tarsi kartu su Mamuta vėl skrietų tarp stepių, tačiau nebuvo jokių išskirtinių ženklų, tik perėjimo per supančius švytinčius debesis jausmas. Pamažu, vis didėjant greičiui, ūkanų debesis susiliejo į ploną mirguliuojančių vaivorykštės spalvų juostelę. Ji slydo žemyn ilgu permatomu tuneliu su sienelėmis, tarsi burbulo viduje, vis greičiau ir greičiau, tiesiai į akinamai baltą šviesą, kaip saulės, bet ledo šaltumo. Ji suriko, tačiau jokio garso nebuvo girdėti. Tada Aila metėsi į šviesą, o paskui – kiaurai jos.

Ji atsidūrė gilioje, šaltoje, bauginamai pažįstamoje juodoje tuštumoje. Jau buvo čia buvusi, tačiau aną kartą Krebas ją surado ir išvedė atgalios. Aila menkai jautė, kad Mamuta vis dar kartu, tačiau suprato, kad jis negali jai padėti. Žmonių giesmė tebuvo girdėti kaip vos girdimas atgarsis. Aila buvo tikra, kad jei jie liautųsi, ji nieku gyvu nerastų kelio atgalios. Drauge ji abejojo, ar nori grįžti. Šioje vietoje nebuvo jokių pojūčių, jokių jausmų, tik nebūtis, kuri leido patirti jos sutrikimą, jos skausmingą meilę ir bevil-

tišką nepasitenkinimą. Juoda tuštuma baugino, tačiau neatrodė baisesnė už sielos viduje juntamą vienatvę ir sielvartą.

Ji vėl pasijuto judanti, tamsa pradėjo sklaidytis. Aila vėl atsidūrė ūkanų debesy, tačiau šitas buvo kitoks, tankesnis, sunkesnis. Debesis prasiskyrė, ir priešais Ailą atsivėrė visiškai nepažįstamas reginys. Tai nebuvo paprastas atsitiktinis jai žinomas kraštovaizdis. Čia buvo pilna jai nežinomų pavidalų ir formų; lygių, taisyklingų, kietais plokščiais paviršiais ir tiesiomis linijomis, didžiulės apimties, ryškių, akinančių, nenatūralių spalvų. Kai kurie pavidalai gana greitai judėjo arba taip tik atrodė. Aila nesuprato, kodėl, tačiau šita vieta jai nepatiko. Ji grūmėsi, kad iš jos išsivaduotų, iš jos ištrūktų.

Jondalaras stebėjo, kaip Aila geria skystį. Vyras sunerimo, nes pamatė ją sustingstant, o jos veidas išbalo. Ji kelis kartus užsikosėjo, tarsi springtų, tada susmuko ant žemės. Mamuta taip pat nugriuvo. Nebuvo neįprasta, kad šamanas kristų ant žemės, kai toli nuklysta į kitą pasaulį ieškodamas dvasių, kartais prieš tai suvalgęs ar išgėręs ko nors, kad jam padėtų iškeliauti. Mamuta su Aila gulėjo ant nugarų, o būgnai ir giesmės netilo. Jis matė, kaip Vilkas veržiasi artyn, tačiau žvėrelis buvo laikomas atokiau. Jondalaras suprato, kaip jaučiasi Vilkas. Vyras norėjo skubėti prie Ailos, netgi dirstelėjo į Raneką pažiūrėti, kokia jo reakcija. Vis dėlto neatrodė, kad kas iš Liūto stovyklos nerimautų, todėl jis sudvejojo ir į šventas apeigas nesikišo. Jis pats pradėjo giedoti. Mamuta aiškiai davė suprasti, kaip tai svarbu.

Kai ilgokai palaukus nė vienas iš gulinčiųjų nesujudėjo, Jondalaras pradėjo labiau baimintis dėl Ailos. Jam pasidingojo, kad mato susirūpinimą kelių kitų žmonių veiduose. Jis atsistojo ir pabandė ją įžiūrėti, tačiau laužai buvo išdegę, o žeminėje – gana tamsu. Išgirdęs inkštimą jis dirstelėjo į Vilką. Jauniklis vėl suinkštė, pažvelgė į Jondalarą maldaujančiomis akimis, kelis kartus paėjėjo link Ailos, o tada grįžo prie vyro.

Buvo girdėti priestate žvengianti Yhaha. Ji atrodė sunerimusi, tarsi jaustų pavojų. Zelandonietis nuėjo pažiūrėti, kas nutiko. Nors mažai

tikėtina, tačiau koks plėšrūnas galėjo įsibrauti į priestatą ir sukelti pavojų arkliams, kol visi užsiėmę. Jį pamačiusi Yhaha sužvengė. Jondalaras nepastebėjo nieko, kas galėtų lemti tokį kumelės elgesį, tačiau ji akivaizdžiai buvo išsigandusi. Atrodė, jog jos nenuramina nei glostymas, nei paguodos žodžiai. Ji tarsi baudėsi eiti link mamuto židinio, nors anksčiau niekada nebandė patekti vidun. Lenktynininkas taip pat buvo neramus, jautrus, tikriausiai jam persidavė motinos nerimas.

Vilkas vėl atsidūrė prie jo kojų, inkšdamas ir verkšlendamas lakstė tarp Jondalaro ir mamuto židinio angos.

– Kas yra, Vilke? Kas tau kelia nerimą?

„Kodėl nerimsta Yhaha?“ – galvojo Jondalaras. Tada jam toptelėjo, kas gali kelti nerimą gyvūnams. Aila! Jie tikriausiai nujaučia Ailai kilusį pavojų!

Jondalaras nudrožė atgal ir dabar jau pamatė, kaip keletas žmonių, susibūrę aplink Mamutą ir Ailą, stengiasi juos pažadinti. Nepajėgdamas daugiau susilaikyti jis nuskubėjo prie mylimos moters. Ji buvo pastirusi ir atšalusi, raumenys sukietėję. Ji vos bekvėpavo.

– Aila! – suriko Jondalaras. – O, Motina, ji atrodo beveik negyva! Aila! O, Doni, neleisk jai mirti! Aila, sugrįžk! Nemirk, Aila! Meldžiu, nemirk!

Jis laikė ją apkabinęs, šaukė vardu melsdamas, kad ji nemirtų.

Aila jautė, kad slysta vis tolyn. Ji stengėsi išgirsti būgnijimą ir giesmes, tačiau jie atrodė kaip blankūs prisiminimai. Paskui jai pasidingojo, kad girdi savo vardą. Ji įsitempė ir įsiklausė. Taip, štai ir vėl pasikartojo, jos vardas, išsakytas nekantriai, su didele jėga. Ji pajuto, kaip Mamuta pajuda arčiau ir abu drauge įsiklausė į skandavimą. Ji girdėjo gaudžiančius garsus ir pasijuto traukiama to garso link. Tada tolumoje ji išgirdo gilų, vibruojantį, kapotą ritmą būgnų, vis pasikartojantį žodį *hum*. Dar aiškiau išgirdo šaukiant savo vardą: sielvartingai, su troškimu ir neįveikiama meile, kuriai neįmanoma atsispirti. Ji jautė, kaip švelnus zondas jos ieško ir paliečia bendrą jos su Mamuta būvį.

Staiga ji pajudėjo, jautėsi tempiama ir stumiama išilgai vienišos švytinčios pakrantės. Apėmė jausmas, jog greitis tapo labai didelis. Sunkus debesis dingo. Akies mirksniu ji praskriejo pro tuštumą. Žėrinti vaivorykštė tapo pilka migla, o kitą akimirką ji jau buvo žeminėje. Apačioje, po ja, jos pačios kūnas, nenatūraliai ramus, su pilku apsiaustu, tysojo išsipliekęs ant grindų. Ji matė nugarą šviesiaplaukio vyro, prie jos palinkusio ir laikančio ją glėbyje. Tada ji pajuto, kaip Mamuta ją stumia.

Ailos akių vokai suvirpėjo, ji atsimerkė ir pamatė į ją įsmeigtą Jondalaro veidą. Stipri baimė jo akyse pasikeitė į neapsakomą palengvėjimą. Ji pabandė prabilti, tačiau liežuvis buvo apsunkęs, jai buvo šalta, stingdomai šalta.

– Jie sugrįžo! – išgirdo Nezę sakant. – Nenutuokiu, kur jie buvo, tačiau sugrįžo. Jiems šalta! Atneškit kailių ir ko nors karšto išgerti.

Digija nuo savo lovos atitempė visą glėbį kailių ir Jondalaras pasitraukė, kad ji galėtų apkamšyti Ailą. Atskubėjo Vilkas, užšoko ir ėmė laižyti jos veidą, tada Ranekas atnešė puodelį karštos arbatos. Talutas padėjo jai atsisėsti. Ranekas laikė karštą gėrimą jai prie lūpų, ir ji dėkinga nusišypsojo. Iš priestato sužvengė Yhaha, ir Aila atpažino įtampos ir baimės garsą. Moteris susirūpinusi atsisėdo ir sužvengė atsakydama, kad nuramintų kumelę. Tada ji paklausė, kur Mamuta, ir žūtbūtinai panoro jį pamatyti.

Žmonės padėjo jai atsistoti, ant pečių užmetė kailį ir nuvedė pas senąjį šamaną. Jis taip pat buvo apkamšytas kailiais, rankoje laikė karštos arbatos puodelį. Senolis nusišypsojo, tačiau akyse buvo matyti nerimo pėdsakas. Nenorėdamas pernelyg nuvilti stovyklos, jis mėgino supaprastinti jų rizikingą eksperimentą. Jis nenorėjo, kad Ailai susidarytų klaidingas įspūdis apie tikrąjį jiems iškilusį pavojų. Ji taip pat norėjo apie tai pasikalbėti, tačiau abu vengė tiesiogiai užsiminti apie patirtį. Nezė greitai pajuto, kad jiems reikia pasikalbėti, tad ramiai visus išginė ir paliko juodu vienus.

– Kur mes buvome, Mamuta? – pasiteiravo Aila.

– Nenumanau, Aila. Anksčiau nesu ten buvęs. Tai buvo kita vieta, galbūt kitas laikas. Galbūt tai nebuvo tikra vieta, – mąsliai pasakė jis.

– Turėjo būti, – pratarė moteris. – Tie daiktai atrodė kaip tikri, kai kurie jų atrodė pažįstami. Ta tuštuma, ta tamsa... Ten buvau su Krebu.

– Tikiu tavimi, kai sakai, kad tavo Krebas buvo galingas. Tikriausiai kur kas labiau nei suvoki, jei galėjo kontroliuoti tokią vietą.

– Taip, jis buvo, Mamuta, bet... – Ailai toptelėjo mintis, tačiau ji nebuvo tikra, ar pavyks ją išsakyti. – Krebas kontroliavo tą vietą, jis parodė man savo prisiminimus ir mūsų pradžių pradžią. Nemanau, kad Krebas kada nukeliavo ten, kur buvome mudu, Mamuta. Nemanau, kad jis būtų pajėgęs. Galbūt tai mane ir apsaugojo. Jis turėjo tam tikrų galių ir galėjo jas valdyti, tačiau jos buvo kitokios. Vieta, kur mes nukeliavome šįkart, buvo nauja vieta. Jis negalėjo patekti į naują vietą, jis galėjo patekti tik ten, kur jau buvo buvęs. Gal jis suprato, kad aš galiu? Svarstau, gal būtent dėl to taip nuliūdo?

Mamuta linktelėjo.

– Gali būti. Svarbiau tai, kad ta vieta kur kas pavojingesnė, nei aš įsivaizdavau. Dėl stovyklos pamėginau viską lengvai padaryti. Jei būtume ilgėliau užtrukę, visai nebūtume sugebėję grįžti. Ir grįžome ne patys. Mums padėjo... Padėjo kažkas, kas turėjo tokį stiprų... troškimą, kad mes grįžtume, jog įveikė visas kliūtis. Kai tokia kryptinga valios jėga nukreipiama siekti tikslo, jokie apribojimai neatsilaiko, išskyrus, tikriausiai, pačią mirtį.

Aila susiraukė akivaizdžiai sunerimusi. Mamutai pasidarė smalsu, ar ji žino, kas parvedė juos atgalios, ar ji supranta, kodėl jai apsaugoti reikalinga tokia kryptinga valia. Ateis tinkamas laikas, ir ji supras, tačiau ne jis turėjo jai tai pasakyti. Ji turėjo išsiaiškinti pati.

– Niekada daugiau ten nekeliausiu, – tęsė jis. – Esu per senas. Nenoriu, kad mano dvasia pasiklystų toje tuštumoje. Vieną dieną, kai išvystysi savo galias, tu vėl gali panorėti keliauti. Nepatarčiau, tačiau, jei vyksi, pasirūpink galinga apsauga. Įsitikink, kad tavęs lauks kažkas, kas galės pakviesti atgal.

Eidama link savo lovos Aila paieškojo Jondalaro, tačiau Ranekui atnešus arbatos jis pasitraukė ir dabar lūkuriavo nuošalyje. Nors jis nedvejodamas atskubėjo pajutęs, kad ji pateko į pavojų, dabar nebesijautė toks tikras. Ji ką tik pasižadėjo mamutojų raižytojui. Kokią teisę jis turėjo laikyti ją apkabinęs? Regis, visi žinojo, ką daryti, nešė kailius ir karštus gėrimus. Jis tai pajuto, nes taip smarkiai jos norėjo... Gal ir padėjo kažkokiu keistu būdu. O dabar, geriau pagalvojęs, ėmė tuo abejoti. Tikriausiai tuo metu ji, šiaip ar taip, buvo begrįžtanti. Atsitiktinumas. Tiesiog pasitaikė būti šalia. Ji to net neprisimins.

Kai Aila baigė kalbėtis su Mamuta, Ranekas nuėjo pas Ailą ir meldė ją ateiti į jo lovą, ne dalytis malonumais, tiesiog apsikabinti ir sušilti. O Aila primygtinai tvirtino, kad patogiau jausis savo pataluose. Galiausiai jis nusileido, tačiau ilgai gulėjo kailiuose negalėdamas užmigti ir galvojo. Nors visiems buvo akivaizdu, jis gebėjo nekreipti dėmesio į nepaliaujamą Jondalaro susidomėjimą Aila, nors jis ir paliko mamuto židinį. Vis dėlto po šio vakaro Ranekas negalėjo paneigti stiprių jausmų, kuriuos ilgšis zelandonietis tebepuoselėja Ailai. Tik ne po to, kai matė, kaip jis meldžiasi Motinai dėl jos gyvybės.

Jis neabejojo, kad Jondalaras sugrąžino Ailą, tačiau nenorėjo patikėti, kad ji atsakys į jo jausmus. Juk tą vakarą pasižadėjo jam. Aila ketino būti jo moterimi, dalytis jo židiniu. Jis taip pat dėl jos baiminosi, ir mintis prarasti ją ar dėl kokio pavojaus, ar kito vyro, vertė tik dar labiau jos norėti.

Jondalaras matė pas Ailą einantį Raneką ir lengviau atsikvėpė išvydęs, jog tamsiaodis grįžta prie savo židinio vienas. Paskui jis apsivertė ant kito šono ir ant galvos užsitraukė kailius. Na ir kas, ji nenuėjo su juo šią naktį. Galiausiai nueis. Juk pati jam pasižadėjo.

29

Savo metus Aila paprastai skaičiuodavo žiemos pabaigoje, o naujus metus pradėdavo kartu su naujos gyvybės sezonu. Jos aštuonioliktasis pavasaris buvo nuostabus pievų gėlių gausa ir šviežia naujų ūglių žaluma. Jis buvo laukiamas taip, kaip gali būti laukiamas tik stingdančios žiemos nuniokotose dykvietėse. Po pavasario šventės gamta greitai keitėsi. Išblukusius ryškius stepių žiedus pakeitė sparčiai besistiebiantys vešlūs naujos žolės stiebai, o su jais pasirodė ir klajojantys žolėdžiai. Prasidėjo sezoninė migracija.

Gausios įvairiausių rūšių gyvūnų bandos traukė per atviras lygumas. Kai kurie būrėsi į nesuskaičiuojamus pulkus, kiti grupavosi mažesnėmis bandomis ar šeimų grupėmis, tačiau visi galėjo prasimaitinti ir išgyventi neaprėpiamose, vėjo perpučiamose, neįtikėtinai turtingose ganyklose su jas vagojančiomis ledyno maitinamų upių sistemomis.

Didžiuliai didžiaragių bizonų būriai užliejo kalvas ir daubas. Tai buvo gyva, maurojanti, nerimstanti, banguojanti masė, po savęs paliekanti tik pliką, sutremptą žemę. Laukinių galvijų – taurų – būriai mylių mylias nusidriekė atvirose miškingose vietovėse palei didžiųjų upių slėnius. Gyvūnai keliavo į šiaurę ir kartais susimaišydavo su vapičių ir stambiaragių elnių kaimenėmis. Droviosios stirnos mažais būreliais per miškingus paupius ir šiaurės miškus traukė į pavasario ir vasaros ganyklas kartu su nedraugingais briedžiais, kurie taip pat dažnai užklysdavo į stepių pelkes ir tirpsmo ežerus. Laukiniai ožiai ir muflonai, paprastai gyvenantys kalnuose, nusileido į atviras šaltų šiaurinių sričių lygumas ir maišėsi prie vandenviečių su mažomis šeimyninėmis saigų grupėmis bei didesnėmis stepinių arklių kaimenėmis.

Sezoninis gauruotųjų gyvūnų judėjimas buvo labiau ribotas. Su savo storu riebalų sluoksniu ir sunkia dviguba kailio danga jie buvo prisitaikę gyventi greta ledyno ir negalėjo ištverti per daug šilumos. Jie kiaurus metus gyveno šiauriniuose prieledyniniuose stepių regionuose, kur šaltis buvo stipresnis, bet sausas, o sniego nedaug. Žiemą jie prasimaitindavo šiurkščia sudžiūvusia užsilikusia žole. Į avis panašūs avijaučiai buvo nuolatiniai suledėjusios šiaurės gyventojai ir nedidelėmis bandomis judėjo ribotoje teritorijoje. Gauruotieji raganosiai, paprastai besiburiantys šeimų grupėmis, bei didesnės gauruotųjų mamutų bandos nuklysdavo toliau, tačiau žiemą likdavo šiaurėje. Piečiau, kiek šiltesnėse ir drėgnesnėse žemyninėse stepėse, gilus sniegas palaidodavo maistą, tad stambieji žinduoliai nežinodavo, ko griebtis. Pavasarį jie traukdavo į pietus ir pariebėdavo nuo švelnios šviežios žolės. Vos atšildavo, jie vėl traukdavo į šiaurę.

Liūto stovykla džiūgavo matydama, kaip lygumos vėl priplūsta gyvybės, ir įsimindavo kiekvieną pasirodžiusią rūšį, ypač gyvūnus, kurie mėgo gilius šalčius. Būtent tie labiausiai padėjo jiems išgyventi. Vaizdas didžiulių nenuspėjamų raganosių su dviem ragais, priešakinis kurių ilgas ir žemai nukaręs, bei dviem sluoksniais rausvai rudo kailio – minkštos pūkuotos pavilnės ir išorinio sluoksnio ilgų apsauginių plaukų – visada sukeldavo nuostabos šūksnius.

Vis dėlto niekas nesukeldavo tokio tikro mamutojų jaudulio kaip pastebėti mamutai. Kai ateidavo įprastas jų pasirodymo laikas, kas nors iš Liūto stovyklos visada būdavo žvalgyboje. Gyvendama su gentimi Aila buvo mačiusi mamutą tik iš tolo, todėl susijaudino kaip niekas kitas, kai vieną popietę Danugas parlėkė šlaitu rėkdamas:

– Mamutai! Mamutai!

Ji viena pirmųjų išlėkė iš žeminės jų pažiūrėti. Talutas, kuris dažniausiai nešdavo Raidagą pasisodinęs ant pečių, buvo stepėse su Danugu, tad Aila pastebėjo, kad Nezė, nešanti berniuką ant šlaunies, atsilieka. Ji patraukė atgal, tada pamatė, kad Jondalaras iš moters paėmė vaiką ir užsikėlė sau ant pečių. Už tai jis pelnė dvi šiltas šypsenas. Aila taip pat nusišypsojo, nors Jondalaras jos nematė. Šypsena vis dar švietė veide, kai ji atsisuko į Raneką, kuris bėgo ją besivydamas. Jos švelni, nuostabi šypsena pažadino jame stiprų šilumos pojūtį ir įnirtingą norą, kad ji jau jam priklausytų. Ji

negalėjo susilaikyti neatsakiusi į jo tamsiose, žibančiose akyse šviečiančią meilę ir užvaldančią šypseną, todėl šypsojosi toliau.

Liūto stovykla stepėse tyliai, su baiminga pagarba stebėjo didžiulius gauruotus padarus. Tai buvo didžiausi jų žemės gyvūnai – tiesą sakant, visų žemių. Banda su keletu jauniklių ėjo gana arti, ir sena mamutė atsargiai nudelbė žmones. Ties pečiais ji buvo kokių dešimties pėdų, aukšta kupolo formos galva ir kupra ant gugos, kurioje kaupėsi papildomi riebalai žiemai. Trumpa nugara, kuri stačiai leidosi prie dubens, užbaigė charakteringą ir tučtuojau atpažįstamą mamutės kūno apybrėžą. Jos kaukolė buvo didžiulė, uodega trumpa, taip pat nedidelės ir ausys, saugančios šilumą.

Mamutai buvo itin prisitaikę prie savo šaltų namų. Jų oda buvo labai stora, su trijų colių ar dar storesniu poodinių riebalų sluoksniu, padengta maždaug colio ilgio minkšta, tankia pavilne. Šiurkštūs ilgi viršutiniai plaukai, net iki dvidešimties colių ilgio, buvo tamsiai rausvi, vietomis rudi ir tvarkingais sluoksniais karojo virš storos žieminės pūkuotos vilnos kaip šilta, drėgmės nepraleidžianti danga ir apsauga nuo vėjo. Mamutai turėjo stiprius, dildes primenančius krūminius dantis, tad maitinosi žiemine šiurkščia, sausa žole, beržų, gluosnių ir maumedžių žieve ir šakelėmis. Vasarą gyvūnai mito žalia žole ir viksvomis.

Visų įspūdingiausios buvo didžiulės mamutų iltys, kėlusios visuotinę nuostabą ir pagarbą. Jos augo viena greta kitos iš apatinių žandikaulių, iš pradžių krypo stačiai žemyn, paskui stipriai rietėsi į viršų, o galiausiai krypo vidun. Senų patinų iltys siekė iki šešiolikos pėdų ilgio ir jau būdavo susikryžiavusios priekyje. Jaunų gyvūnų iltys buvo efektyvūs ginklai bei įrankiai medžiams rauti ir ieškant maisto sniegui ganyklose valyti, tačiau kai abu galai užsiriesdavo ir susikryžiuodavo, iltys labiau painiojosi ir kliudė nei padėjo.

Pamačius didžiulius gyvūnus Ailą užplūdo prisiminimai. Pirmą kartą pamačiusi gauruotus žvėris ji troško eiti medžioti su genties vyrais. O štai dabar Talutas ją pakvietė kartu su mamutojais eiti į pirmąją mamutų medžioklę. Aila mėgo medžioti, tad suvokimas, kad iš tikrųjų galės prisijungti prie medžiotojų, sukėlė laukimo virpulį. Ji iš tikrųjų pradėjo laukti vasaros susirinkimo.

Pirmoji sezono medžioklė turėjo svarbią simbolinę prasmę. Kad ir kokie stambūs ir didingi buvo gauruotieji mamutai, mamutojų jausmai jiems pranoko nuostabą dėl jų dydžio. Žmonės priklausė nuo šių gyvūnų kur kas labiau, nei atrodė iš pirmo žvilgsnio: mamutai buvo ne vien maistas. Stengdamiesi užtikrinti didžiųjų gyvūnų gyvavimo tęstinumą mamutojai užmezgė su jais ypatingus santykius. Žmonės gerbė mamutus, nes nuo jų priklausė pačių mamutojų identitetas.

Gamtoje mamutai neturėjo tikrų priešų; jokiems plėšrūnams jie nebuvo nuolatinis maisto šaltinis. Didžiuliai, dukart už kitus stambius kačių šeimos žinduolius didesni urviniai liūtai, kurie paprastai medžiodavo stambius žolėdžius – taurus, bizonus, didžiaragius elnius, vapičius, briedžius bei arklius ir galėjo nugalabyti visiškai subrendusį patiną, kartkartėmis parversdavo jauną, pasiligojusį ar labai seną mamutą. Vis dėlto jokie keturkojai plėšrūnai, po vieną ar būriu, nebūtų įveikę suaugusio mamuto pačiame jėgų žydėjime. Tik mamutojams, žmogiškos padermės Didžiosios Motinos Žemės vaikams, buvo duotas gebėjimas medžioti didžiausius jos kūrinius. Jie buvo išrinktieji. Mamutojai buvo pranašesni už visus kitus jos kūrinius. Jie buvo mamutų medžiotojai.

Kai mamutų banda praėjo, Liūto stovyklos žmonės entuziastingai nusekė įkandin. Ne medžioti – tam ateis laikas vėliau. Jie norėjo susirinkti minkštą jų žieminę pavilnę, kuri buvo pradėjusi kristi didelėmis saujomis pro šiurkštesnius apsauginius išorinius plaukus. Natūraliai tamsiai raudona vilna buvo renkama nuo žemės ir dygliuotų krūmų, už kurių užkibdavo. Ši vilna buvo laikoma ypatinga mamuto dvasios dovana.

Jei pasitaikydavo, taip pat entuziastingai būdavo surenkama balta muflonų vilna – laukinės avys natūraliai šėrėsi pavasarį. Reikalinga buvo ir neįtikėtinai minkšta žemės rudumo pūkuota avijaučių vilna bei šviesiai raudona raganosių pavilnė. Mintyse žmonės siuntė padėkas Didžiajai Žemei Motinai, kuri iš gausių aruodų teikė savo vaikams viską, ko jiems reikėjo: daržoves, gyvūnus ir medžiagas, tokias kaip titnagas ar molis. Žmonėms tereikėjo žinoti, kada ir kur ieškoti.

Nors šviežios daržovės – angliavandenių šaltinis – buvo noriai įtraukiamos į valgiaraštį, pavasarį ir vasaros pradžioje mamutojai medžiojo mažai, nebent mėsos atsargos visiškai išsekdavo. Gyvūnai būdavo per daug

liesi. Gili, atšiauri žiema iščiulpdavo iš jų visas riebalų forma sukauptas energijos atsargas. Jų migraciją lėmė poreikis atsiganyti. Būdavo nudobiamas vienas kitas bizonų patinas, ypač jei jo kailis ties sprandu būdavo vis dar juodas – tai rodė, kad likę kažkiek riebalų. Tikdavo ir kai kurių rūšių besilaukiančios patelės dėl švelnios vaisiaus mėsos ir odos, iš kurios tiko siūti minkštus vaikiškus drabužėlius bei apatinius. Didžioji išimtis buvo šiaurės elniai.

Gausios šiaurės elnių kaimenės migravo į šiaurę. Raguotos patelės su praėjusių metų jaunikliais įprastais keliais traukė į tradicines vaikavimosi vietas, o iš paskos sekė patinai. Kaip ir visų kitų besiganančių gyvūnų, elnių gretas retino vilkai, kurie šmirinėjo bandos pakraščiuose ieškodami silpnų ir senų gyvulių. Medžiojo ir kelių rūšių katės: didžiosios lūšys, ilgakūniai leopardai, o kartais ir didžiuliai urviniai liūtai. Didieji plėšrūnai prie likučių pakviesdavo į svečius galybę kitų plėšrūnų bei maitėdų, ir keturkojų, ir skraidančių: lapes, hienas, ruduosius lokius, civetas, nedidukus stepių katinus, ernius, žebenkštis, varnus, peslius, vanagus ir daugybę kitų.

Dvikojai medžiotojai irgi juos medžiojo. Nepaniekindavo ir medžioklės konkurentų kailių bei plunksnų, nors šiaurės elniams Liūto stovykla teikė pirmenybę – ne dėl mėsos, nors jos irgi neišmesdavo. Liežuviai buvo tikras delikatesas, mėsa daugiausia džiovinama kaip kelioninis maistas. Labiausiai mamutojai norėjo kailių. Paprastai jie būdavo pilkšvai rusvi, tačiau atspalviai kito nuo kremiškai balto iki beveik juodo su rausvai rudu plauku jaunų gyvulių. Daugumos šiaurėje paplitusių elnių kailiai buvo lengvi ir šilti. Kadangi jų kailis buvo natūraliai izoliuotas, šaltam orui negalėjai rasti puikesnių drabužių nei tie, kurie pasiūti iš šiaurės elnio odos. Jie gerai tiko ir lovoms bei ant žemės tiesiamoms paklodėms. Apsupdama bandą ir su duobės spąstais Liūto stovykla medžiodavo juos kasmet, kad papildytų savo atsargas, ir dovanoms, kad turėtų, ką pasiimti, kai leisis į savąsias vasaros klajones.

Liūto stovyklai ruošiantis į vasaros susirinkimą, žmonių susijaudinimas stiprėjo. Bent kartą kiekvieną dieną kas nors pasakydavo Ailai, kaip labai ji apsidžiaugs susipažinusi su kokiu giminaičiu ar draugu arba kaip smarkiai anie norėtų su ja susipažinti. Vienintelis, kuriam akivaizdžiai

stigo entuziazmo dėl stovyklų susirinkimo, buvo Raidagas. Aila niekada nebuvo mačiusi berniuko tokio prislėgto, tad sunerimo dėl jo sveikatos.

Kelias dienas atidžiai jį stebėjusi, vieną neįprastai šiltą popietę, kai jis lauke stebėjo šiaurės elnių kailius tampančius žmones, Aila prisėdo greta.

– Pagaminau tau naujų vaistų, Raidagai, pasiimti į vasaros susirinkimą, – tarė Aila. – Jie šviežesni, tad galbūt stipresni. Privalėsi man pasakyti, jei pajusi kokį skirtumą, pagerėjimą ar pablogėjimą, – tarė ji, kartu pasitelkusi rankų signalus ir tardama žodžius, kaip paprastai kalbėdavo su Raidagu. – Kaip jautiesi? Ar pastaruoju metu yra kokių pokyčių?

Raidagas mėgo šnekučiuotis su Aila. Nors jis buvo neapsakomai dėkingas dėl atsiradusios galimybės kalbėtis su kitais stovyklos nariais, jie ženklų kalbą suprato ir naudojo paprastai ir tik tiesioginei minčiai išreikšti. Vaikas ilgus metus suprato jų žodinę kalbą, tačiau su juo kalbėdami žmonės buvo linkę supaprastinti žodžius, kad jie atitiktų naudojamus ženklus. Jos ženklai niuansais ir jausmu buvo artimesni žodinei kalbai, be to, ji pridėdavo ir žodžių.

– Ne, jaučiuosi taip pat, – ženklais atsakė berniukas.

– Nesi pavargęs?

– Ne... taip. Visada truputį pavargęs, – nusišypsojo jis. – Nelabai.

Aila linktelėjusi atidžiai jį apžiūrinėjo, ieškojo kokių regimų simptomų, mėgino įsitikinti, kad nėra jokių jo būklės pokyčių, bent jau sveikata nesuprastėjo. Ji neįžvelgė jokių fizinio pablogėjimo ženklų, tačiau vaikas atrodė prislėgtas.

– Raidagai, kas tau neduota ramybės? Tu nusiminęs?

Jis truktelėjo pečiais ir nusigręžė. Paskui vėl atsisuko į Ailą.

– Nenoriu eiti, – parodė jis ženklais.

– Kur nenori eiti? Nesuprantu.

– Nenoriu į susirinkimą, – atsakė vaikas ir vėl nusisuko.

Aila suraukė antakius, tačiau vaiko nespaudė aiškinti toliau. Atrodė, Raidagas nenori apie tai kalbėti, ir netrukus nuėjo į žeminę. Ji per priekinį prieangį nusekė iš paskos mėgindama neparodyti savo įtarimų ir iš virimo židinio stebėjo, kaip jis atsigula ant lovos. Aila nerimavo. Jis retai dienos vidury savo noru atsiguldavo į lovą. Pamačiusi įeinančią Nezę, kuri stabtelėjo pririšti priekinę užuolaidą, Aila nuskubėjo jai padėti.

– Neze, ar žinai, kas yra Raidagui? Jis atrodo toks... nelaimingas, – tarė Aila.

– Žinau. Tokiu metų laiku jam visada šitaip. Tai dėl vasaros susirinkimo. Jam ten nepatinka.

– Jis taip ir sakė. Kodėl?

Nezė patylėjo ir atsigręžė visą Ailą.

– Tu tikrai nesupranti, tiesa? – jaunoji moteris papurtė galvą. Nezė truktelėjo pečiais. – Nesirūpink dėl to, Aila. Tu nieko negali padaryti.

Eidama koridoriumi Aila dirstelėjo į berniuką. Jis buvo užsimerkęs, tačiau ji žinojo, kad nemiega. Ji papurtė galvą trokšdama, kad galėtų kaip nors jam padėti. Spėjo, jog tai kažkaip susiję su jo kitoniškumu, tačiau jis juk buvo susirinkimuose anksčiau.

Ji nuskubėjo pro tuščią lapės židinį prie mamuto židinio. Staiga pro priekinį įėjimą šuoliais atlėkė Vilkas ir ėmė žaismingai šokinėti prie jos kojų. Aila ženklu sukomandavo jam nurimti. Jis pakluso, tačiau atrodė toks įskaudintas, kad ji suminkštėjo ir numetė jam gerokai apkramtytą minkštos odos gabalėlį, kuris kadaise buvo jos mėgstami batai-kojinės. Ji galų gale atidavė jas vilkui, kai paaiškėjo, jog tai tikriausiai vienintelis būdas atpratinti jį kramtyti kitų apavą. Jam greitai atsibodo senas žaislas. Žvėriukas prigulė ant priekinių kojų, ėmė vizgenti uodegą ir vamptelėjo. Aila negalėjo nesišypsoti ir nusprendė, jog šiandien tiesiog per gera diena pasilikti viduje. Iš karto, nė negalvojusi, ji griebė svaidyklę, apvalių akmenukų maišelį, kurių buvo prisirinkusi, ir davė ženklą Vilkui ją sekti. Pamačiusi priestate Yhaha moteris nusprendė pasiimti ir kumelę.

Aila pro arkinį priestato išėjimą išėjo jauno pilko vilko, kurio kailis ir žymės, kitaip nei jo juodosios motinos, buvo tipiškos jo rūšiai, ir šieno spalvos arklio lydima. Pusiaukelėje, eidama link upės, ji pastebėjo Lenktynininką. Su juo buvo Jondalaras. Saulės šilumoje jis buvo nusivilkęs marškinius, už virvės vedė jaunąjį eržiliuką. Kaip ir pažadėjęs, jis dresavo Lenktynininką. Tam vyras skirdavo didumą savo laiko, tiesą sakant, atrodė, kad abu, ir žmogus, ir arklys, tuo džiaugiasi.

Jondalaras ją pamatęs mostu parodė palaukti ir ėmė eiti artyn. Buvo neįprasta, kad jis prie jos artinosi ir rodė, kad nori su ja pakalbėti. Po nutikimo stepėse Jondalaras pasikeitė. Daugiau jis jos tarsi nebevengė, tačiau

bendrauti nesistengė, o jei jau tekdavo, tai elgdavosi kaip svetimas, buvo santūrus ir mandagus. Ji vylėsi, kad eržiliukas juos suartins, tačiau Jondalaras atrodė dar labiau nutolęs.

Ji laukė žiūrėdama į ateinantį aukštą, raumeningą, dailų vyrą. Nekviestas ir neprašytas į galvą atėjo šilto jos atsako į jo poreikį stepėse prisiminimas. Akimirksniu ji pajuto, kad jo geidžia. Tai buvo nevaldoma jos kūno reakcija, tačiau Jondalarui besiartinant ji pastebėjo, kad raudonis plūsta į jo veidą, o ryškiai mėlynose akyse atsiranda tas ypatingas žvilgsnis. Ji pastebėjo pūpsant jo vyriškumą, nors neketino ten žiūrėti. Moteris pajuto, kaip pati ima rausti.

– Atleisk man, Aila, nenorėjau trukdyti. Pamaniau, jog turiu tau parodyti šį naują pavadį, kurį padariau Lenktynininkui. Gal panorėsi panaudoti tokį ir Yhaha? – tarė Jondalaras normaliu balsu. Jis troško, kad šitaip galėtų valdyti visą kūną.

– Visai nesutrukdei, – atsakė Aila.

„Tik sutrikdei“, – pagalvojo ji. Ji apžiūrėjo pavadį, pagamintą iš odinių tarpusavyje supintų ir susuktų juostelių.

Šiemet poravimosi laikas kumelei prasidėjo anksčiau. Vos pastebėjusi pakitusią Yhaha būklę Aila stepėse išgirdo charakteringą eržilo žvengimą. Nors Aila vėl surado bičiulę, kai Yhaha kartą išėjo gyventi su eržilu ir jo kaimene, ji negalėjo nė pagalvoti apie tai, jog atiduos Yhaha eržilui. Šįkart gali ir nebeatgauti. Aila naudojo į apynasrį panašų įtaisą su virve aplink sprandą, kad apribotų kumelę ir jaunąjį eržilą, kuris rodė didelį susidomėjimą ir buvo susijaudinęs. Aila laikė gyvulius priestate, jei negalėjo būti greta. Nuo tada ji nuolat naudojo apynasrį, nors labiau norėjo suteikti Yhaha laisvę ateiti ir išeiti kada panorėjus.

– Kaip jis veikia? – pasiteiravo Aila.

Jondalaras pademonstravo įtaisą ant Yhaha. Vieną apynasrį jis buvo pagaminęs jai. Aila iš pažiūros nešališkai uždavė kelis klausimus, tačiau vargiai kreipė dėmesį į atsakymus. Ji, stovėdama netoli mylimo vyro, kur kas geriau suvokė jo šilumą, uodė jo silpną, malonų, vyrišką kvapą. Atrodė, jog ji nepajėgia nežiūrėti į jo rankas, į krūtinėje žaidžiančius raumenis, išsišovusį vyriškumą. Ji vylėsi, kad jos klausimai ves į tolesnį pokalbį, tačiau vos baigęs aiškinti įtaiso veikimo principą Jondalaras staigiai nuėjo. Aila

stebėjo, kaip jis stveria savo marškinius, šoka ant Lenktynininko ir naujosiomis kamanomis nukreipia jį aukštyn šlaitu. Akimirką ji norėjo vytis jį su Yhaha, paskui persigalvojo. Jis taip nekantravo nuo jos pasitraukti – tai turi reikšti, kad jis nenori būti šalia jos.

Aila stebėjo Jondalarą, kol jo jau nebebuvo matyti. Energingai viauksėdamas Vilkas galiausiai susigrąžino jos dėmesį. Ji aplink galvą apsivyniojo svaidyklę, patikrino akmenis, tada stvėrė vilkiūkštį ir užsodino Yhaha ant čiuprynos. Tada užšoko pati ir pajudėjo šlaitu į kitą pusę nei nujojo Jondalaras. Ji planavo pamedžioti su Vilku – kuo puikiausiai galėjo tai daryti. Vilkas jau pradėjo sėlinti ir mėgino pats pagauti peles bei kitus mažus gyvūnėlius. Aila pastebėjo, kad jis puikiai geba išbaidyti gyvūnus, kai ji medžiodavo su svaidykle. Nors iš pradžių viskas įvyko atsitiktinai, vilkiukas greitai mokėsi ir jau beveik gebėjo pabaidyti žvėris Ailai paliepus.

Vienu požiūriu Aila neklydo. Jondalaras šitaip paskubomis nujojo ne todėl, kad tuo metu nenorėjo būti greta jos, o todėl, kad norėjo greta jos būti visą laiką. Jam reikėjo pasprukti nuo savo paties reakcijos į Ailos artumą. Dabar ji buvo pasižadėjusi Ranekui, ir jis prarado bet kokią turėtą į ją teisę. Pastaruoju metu jis pradėjo jodinėti norėdamas išsisukti iš nemalonios padėties, pabėgti nuo įtampos kovojant su prieštaringais jausmais arba tiesiog trokšdamas pagalvoti. Jondalaras pagaliau suprato, kodėl Aila taip dažnai jodinėdavo su Yhaha, kai kažkas jai kėlė nerimą. Jojimas atvira pieva apsižergus eržilą, veidu jaučiant vėją ir jaudino, ir ramino.

Stepėje jis Lenktynininkui davė ženklą pasileisti šuoliais ir prisišliejo arčiau stipraus jo sprando, palinko pirmyn. Buvo stebėtinai nesunku pripratinti arklį pripažinti raitelį, tačiau įvairiausiais būdais ir Aila, ir Jondalaras jau kurį laiką eržiliuką prie to pratino. Sunkiau nuspręsti, kaip priversti Lenktynininką suprasti ir norėti eiti ten, kur nori raitelis.

Jondalaras suprato, kad Ailos vadovavimas Yhaha atsirado savaime, natūraliai, kad jos vadovavimas kumelei vis dar buvo nesąmoningas. Vyrui kilo mintis arklį dresuoti. Jo nukreipiamieji judesiai buvo kur kas tikslingesni, o mokydamas arklį jis mokėsi ir pats. Jis išmoko, kaip ant arklio

užsėsti, kaip prisiderinti prie galingų eržilo raumenų, o ne paprasčiausiai šokčioti ant nugaros, atrado, kad gyvulio jautrumas šlaunų spaudimui ir kūno padėties poslinkiams gali padėti lengviau jį valdyti.

Įgavęs daugiau pasitikėjimo savimi ir ėmęs jaustis patogiau, Jondalaras pradėjo jodinėti daugiau – tai buvo kaip tik ta praktika, kurios reikėjo. Kuo daugiau jis būdavo su Lenktynininku, tuo didesnį prieraišumą jam jautė. Jis jį mylėjo nuo pat pradžių, tačiau vis tiek tai buvo Ailos arklys. Jis vis sau kartojo, kad dresuoja Lenktynininką jai, tačiau negalėjo pakęsti minties, kad eržiliuką teks palikti.

Jondalaras planavo išeiti iškart po pavasario šventės, tačiau vis dar buvo čia ir nelabai žinojo, kodėl. Svarstė apie priežastis – vis dar pernelyg ankstyvas, nenuspėjamas metų laikas, pasižadėjo Ailai išdresuoti Lenktynininką. Jondalaras suprato, jog tai tik dingstys. Talutas manė, kad jis pasiliko, nes nusprendė eiti su jais į vasaros susirinkimą. Jondalaras nesistengė to paneigti, nors sau vis kartojo, kad iškeliaus prieš stovyklai išeinant. Kiekvieną vakarą atsigulęs, o ypač tuomet, kai Aila nueidavo į lapės židinį, jis sakė sau, kad išeis kitą dieną. Ir kiekvieną dieną vis atidėliojo. Jis grūmėsi su savimi, bet kai jau rimtai susiruošdavo krautis daiktus ir eiti, prisimindavo ją atšalusią ir pastirusią ant mamuto židinio grindų ir negalėdavo niekur pajudėti.

Kitą dieną po šventės Mamuta su juo šnektelėjo ir paaiškino, kad šaknis buvo per galinga jam suvaldyti. „Buvo pernelyg pavojinga“, – pasakė šamanas ir patikino daugiau niekada jos nenaudosiąs. Jis ir Ailai patarė daugiau jos nenaudoti ir įspėjo, kad reikės stiprios apsaugos, jei kada nuspręs kitaip. Tiesiai to nepasakydamas senolis leido suprasti, kad Jondalaras susisiekė su Aila ir yra atsakingas už jos grįžimą atgal.

Šamano žodžiai Jondalarą sutrikdė, tačiau iš jų jis gavo ir keistos paguodos. Jei mamuto židinio vyras baiminasi dėl Ailos saugumo, kodėl prašė jo pasilikti? Ir kodėl Mamuta sako, kad tai jis parsikvietė ją atgal? Argi ji nepasižadėjo Ranekui? Nėra ko abejoti raižytojo jausmais. Jei Ranekas ten buvo, kodėl Mamutai prireikė Jondalaro? Kodėl ne Ranekas parvedė ją atgal? Ką senolis žino? Kad ir kas tai būtų, Jondalaras negalėjo ištverti minties, kad jo nebus, kai jai vėl jo prireiks arba kad ji viena susidurs su kokiu baisiu pavojumi. Vis dėlto ir minties apie jos gyvenimą su kitu vyru jis negalėjo ištverti. Niekaip negalėjo apsispręsti, eiti ar pasilikti.

– Vilke! Padėk ją! – piktai ir nusiminusi sušuko Rugija. Ji su Raidagu žaidė prie mamuto židinio, kur Nezė juos nusiuntė, kad pati galėtų krautis daiktus. – Aila! Vilkas paėmė mano lėlę ir neatiduoda.

Aila sėdėjo ant lovos vidurio, apsupta tvarkingų daiktų krūvelių.

– Vilke! Mesk! – paliepė ji. – Ateik čia, – parodė ženklais.

Vilkas numetė lėlę, pasiūtą iš odos likučių, ir įspraudęs uodegą tarp kojų nuspūdino pas Ailą.

– Čia, – tarė ji, plekšnodama į vietą savo lovos galvūgalyje, kur jis paprastai miegojo. Vilkiukas užšoko. – Gulėk ir daugiau netrukdyk Rugijai su Raidagu.

Vilkas padėjo galvą ant letenų ir stebeilijo į Ailą sielvartingomis, atgailaujančiomis akimis.

Aila vėl pradėjo dėliotis savo daiktus, tačiau netrukus liovėsi ir pradėjo stebėti du vaikus, žaidžiančius ant mamuto židinio grindų. Ji neketino spoksoti, tačiau susidomėjo. Jiedu žaidė „židinius“: buvo įsitikinę, kad gyvena kartu kaip suaugę vyrai ir moterys. Jų vaikas buvo odinė lėlė, surišta į žmogaus formą – su apskrita galva, kūneliu, rankomis ir kojomis, suvystyta į minkštą antklodėlę. Būtent lėlė ir apstulbino Ailą. Ji niekada neturėjo lėlės; genties žmonės nedirbino jokios rūšies atvaizdų: nei piešė, nei skaptavo, nei rišo iš odos. Lėlė priminė jai sužeistą triušiuką, kurį ji kartą atnešė į urvą Izai pagydyti. Ji globojo ir sūpavo tą triušį taip, kaip kad Rugija laikė lėlę ir su ja žaidė.

Aila žinojo, kad paprastai Rugija inicijuoja žaidimus. Kartais jie žaisdavo, kad yra susijungę, kitą kartą būdavo vadais: brolis ir sesuo, atsakingi už savo stovyklą. Aila stebėjo nedidukę šviesiaplaukę mergytę ir rudaplaukį berniuką, ir staiga įsisąmonino jo genties bruožus. Rugija galvoja, kad Raidagas jos brolis, tačiau Aila labai abejojo, ar jie kada kartu bus stovyklos vadai.

Rugija atidavė lėlę Raidagui prižiūrėti, o pati atsistojo ir nuėjo su kažkokia išsigalvota užduotimi. Raidagas stebėjo ją nueinančią, tada padėjo lėlę, pakėlė į Ailą akis ir nusišypsojo. Berniukas nebuvo taip susidomėjęs

įsivaizduojamu kūdikiu, kai Rugija greitai negrįžo. Jam labiau patiko tikri kūdikiai, nors jis neprieštaraudamas įsitraukė į Rugijos žaidimą. Po kurio laiko Raidagas taip pat atsistojo ir nuėjo. Rugija tikriausiai pamiršo ir žaidimą, ir lėlę, tad Raidagas nuėjo ieškoti jos arba kuo dar užsiimti.

Aila vėl sugrįžo prie svarstymų, ką pasiimti į vasaros susirinkimą. Atrodo, praėjusiais metais ji pernelyg daug kartų rūšiavo savo daiktus, sprendė, ką pasiimti, o ką palikti. Šį kartą ji pakavosi kelionei ir turėtų pasiimti tik tai, ką pajėgs panešti. Jau apsitarė su Tulija, kad arklius su neštuvais pasitelks dovanoms gabenti; tai padidintų ir jos, ir visos Liūto stovyklos statusą. Ji paėmė raudonai dažytą odą ir papurtė ją, mėgindama nuspręsti, ar jos prireiks. Ji taip ir nesugebėjo apsispręsti, ką pagaminti iš raudonos odos. Iki šiol nežinojo, kur ją panaudos, tačiau raudona buvo šventa genties spalva, be to, ji jai patiko. Ji sulankstė odą ir padėjo prie tų kelių daiktų, kuriuos norėjo pasiimti greta būtiniausių dalykų: labai mėgstamą drožinėtą arkliuką, kurį Ranekas padovanojo per įdukrinimo ceremoniją, ir naująją Mutą; dailųjį Vaimezo įteiktą antgalį, kai kuriuos papuošalus, karoliukus ir vėrinius; Digijos dovanotą apdarą, baltą pačios pasiūtą tuniką ir Durko skraistę.

Peržiūrinėjant daiktus jos mintys klaidžiojo, ir ji pajuto galvojanti apie Raidagą. Ar jis kada iš tikrųjų turės porą kaip Durkas? Ji nemanė, kad vasaros susirinkime bus panašių į jį mergaičių. Paskui suvokė, kad netgi nėra tikra, jog jis suaugs, todėl pasijuto dėkinga, kad jos sūnus stiprus ir sveikas, kad turės porą. Braudo gentis šiuo metu jau turėtų būti susiruošusi traukti į genčių susirinkimą, jei dar neišėjo. Tikimasi, jog Ura grįš su jais, kad pagaliau susituoktų su Durku. Tikriausiai mergaitė bijo palikti savo gentį. Vargšelė Ura, kaip jai bus sunku palikti žmones, kuriuos pažįsta, ir išeiti gyventi į nepažįstamą vietą su svetima gentimi. Ailos protą perskrodė mintis, kuri anksčiau nebuvo toptelėjusi. Ar Durkas jai patiks? Ar ji patiks Durkui? Ji to vylėsi, nes mažai tikėtina, kad jie turės kitą pasirinkimą.

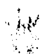
Galvodama apie sūnų Aila siekė kapšelio, kurį atsigabeno iš slėnio. Ji kapšelį atrišo ir išpylė turinį. Jos širdis sustojo pamačius mamuto kaulo raižinį. Tai buvo moteris, tačiau nepanaši į jokius jos matytus moters raižinius. Tik dabar Aila suvokė, kokia ji neįprasta. Dauguma deivių, išskyrus simbolines Raneko moteris-paukštes, buvo putlios, apskritų motiniškų

formų su vieninteliu gumbu, kartais dekoruotu, reiškiančiu galvą. Visos jos turėjo simbolizuoti Motiną, tačiau čia buvo išdrožta liekna moteris su plaukais, supintais į daugybę plonų kasyčių, taip, kaip ji nešiojo. Labiausiai stebino tai, kad jos veidas buvo kruopščiai išraižytas, su dailia nosimi, smakro ir akių užuominomis.

Ji laikė raižinį rankoje. Jis išskydo jai prie akis užplūdus prisiminimams. Jai nė nesuvokiant veidu jau sruvo ašaros. Šią figūrėlę išdrožė Jondalaras, dar slėnyje. Kai ją padarė, jis pasakė, jog norėjo įkalinti jos dvasią, kad jie niekada neišsiskirtų. Štai kodėl jis drožinį padarė panašų į Ailą, nors niekada niekam nederėjo gaminti atvaizdo, panašaus į tikrą asmenį, – bijota įkalinti žmogaus dvasią. Jis pasakė norįs, jog statulėlę ji pasiliktų, kad niekas negalėtų panaudoti jos piktam, prieš ją. „Tai buvo mano pirmoji Muta“, – suvokė Aila. Jis padovanojo ją po pirmųjų ritualų, kai pavertė ją tikra moterimi.

Ji niekada nepamirš tos vasaros, praleistos slėnyje dviese, drauge. O dabar Jondalaras ruošėsi išeiti be jos. Ji priglaudė kaulo figūrėlę prie krūtinės. Ji troško iškeliauti kartu. Vilkas užjaučiamai suinkštė ir per colį pasislinko artyn, nes žinojo, kad turi likti savo vietoje. Ji ištiesė į žvėrį rankas, įkniaubė veidą į jo kailį, o gyvūnas pabandė nulaižyti jos sūrias ašaras.

Aila išgirdo, kaip koridoriumi kažkas ateina, greitai atsisėdo, nusišluostė veidą ir pabandė susitvardyti. Ji nusisuko apsimesdama, kad ieškojo kažko sau už nugaros, kai pro šalį, įsitraukę į pokalbį, praėjo Barzekas su Druvezu. Tada ji įdėjo raižinį atgal į krepšelį ir rūpestingai padėjo ant viršaus ryškiai dažytos odos, kurią pati nudažė. Ji tuos daiktus pasiims su savimi. Ji niekaip negalėjo palikti savo pirmosios Mutos.

Vėliau tą vakarą, kai Liūto stovykla ruošėsi vakarieniauti, Vilkas staiga grėsmingai suurzgė ir nulėkė link pagrindinio įėjimo. Aila pašokusi nubėgo iš paskos svarstydama, kas galėjo nutikti. Įkandin nubėgo dar keletas žmonių. Atitraukusi užuolaidą Aila nustebo pamačiusi nepažįstamąjį – labai išsigandusį nepažįstamąjį, besitraukiantį nuo beveik suaugusio vilko, kuris, atrodė, buvo nusiteikęs pulti.

– Vilke! Ateik! – paliepė Aila. Vilkiukas nenoriai atsitraukė, tačiau vis dar žiūrėjo į nepažįstamą vyrą iššiepęs dantis ir urgzdamas.

– Ludegai! – plačiai šypsodamasis žengė į priekį Talutas ir apkabino žmogų, imdamas jį į savo meškininką glėbį. – Įeik. Eime vidun, šalta.

– Aš.. a... nežinau, – dvejojo vyras, stebeilydamas į jauną vilką. – Ar viduje yra jų daugiau?

– Ne. Kitų nėra, – atsakė Aila. – Vilkas tavęs neskriaus. Aš jam neleisiu.

Ludekas pažvelgė į Talutą nežinodamas, ar galima tikėti nepažįstama moterimi.

– Kodėl žeminėje laikote vilką?

– Ilga istorija. Tokias geriau pasakoti šiltai, prie ugnies. Užeik, Ludegai. Vilkiukas tau nieko bloga nepadarys. Pažadu, – tarė Talutas, mesdamas reikšmingą žvilgsnį į Ailą, kai vedė jaunuolį pro arką.

Aila tiksliai suprato, ką šitas žvilgsnis reiškia. Geriau jau Vilkas nesužeistų šito nepažįstamojo. Ji nusekė iš paskos, nurodė jaunam žvėriui likti greta jos, tačiau nežinojo, kaip liepti jam nustoti urzgus. Situacija buvo nauja. Ji žinojo, kad vilkai, nors ir būna labai jausmingi bei prisirišę prie savo būrio, kartais užpuola ir nužudo svetimus, kurie įsibrauna į jų teritoriją. Vilko elgesys visiškai suprantamas, tačiau nebuvo priimtinas. Jam teks pratintis prie nepažįstamų, patinka jam tai ar ne.

Nezė šiltai pasveikino pusseserės sūnų, paėmė jo kuprinę bei skrandą, padavė juos Danugui nunešti ant laisvos lovos pakylos prie mamuto židinio. Tada Nezė atvykėliui prikrovė lėkštę maisto ir surado vietą atsisėsti. Ludegas vis dar atsargiai, nervingai nuogąstaudamas, dėbčiojo vilko link, ir kaskart tą žvilgsnį pajutęs žvėris imdavo grėsmingiau urgzti. Ailai sudraudus, jis priplodavo ausis ir susigūždavo, tačiau kitą akimirką vėl urzgė ant nepažįstamojo. Ji svarstė prilaikyti Vilką užnėrusi jam ant kaklo virvę, tačiau nemanė, kad tai ką nors išspręstų. Šitaip budrus gyvūnas tik dar labiau sunerims ir pradės dar labiau nemėgti vyriškio.

Raidagas drovėjosi svečio, nors jį ir pažinojo, todėl laikėsi atokiau. Berniukas greitai įžvelgė problemą. Jis jautė, kad vyro įtampa prisideda prie nerimą keliančios situacijos. Galbūt pamatęs, kad Vilkas draugiškas, Ludegas atsipalaiduotų. Dauguma Liūto stovyklos susigrūdo prie virimo

židinio. Raidagas išgirdo, kad pabudo Hatalas, ir jam šovė mintis. Nuėjęs prie šiaurės elnio židinio jis nuramino mažylį, tada paėmė už rankutės ir atsivedė prie virimo židinio, tačiau nuėjo ne prie jo motinos, o prie Ailos su Vilku.

Pastaruoju metu žvitrus gyvūnėlis Hatalą smarkiai traukė, tad vos pamatęs pūkuotą pilką padarą jis džiugiai sukikeno ir laimingas pasileido prie Vilko. Deja, kūdikio žingsneliai dar nebuvo tvirti. Jis suklupo ir užvirto ant pilkio. Vilkas suinkštė, tačiau vienintelė jo reakcija buvo lyžtelti vaiko veidą, o tai privertė Hatalą sukikenti. Jis stūmė šalin šiltą, drėgną liežuvį, putnias rankutes sukišo į ilgus nasrus, pilnus aštrių dantų, tada sugriebė kailį ir pabandė prisitraukti pilkį prie savęs.

Viską užmiršęs Ludegas iš nuostabos suapvalėjusiomis akimis stebėjo, kaip kūdikis tampo žvėrį, tačiau labiausiai jį stebino kantrus ir švelnus nuožmaus plėšrūno nuolankumas. Šitaip užpultas Vilkas jau negalėjo budriai stebėti nepažįstamojo, be to, jis buvo dar nevisiškai suaugęs ir ne toks ištvermingas kaip suaugę vilkai. Aila nusišypsojo Raidagui tučtuojau supratusi, kad jis atsivedė Hatalą būtent tuo tikslu, kuris ir buvo pasiektas. Kai Tronija atėjusi pasiėmė sūnų, Aila pakėlė Vilką nusprendusi, kad pats laikas pristatyti jį nepažįstamajam.

– Manau, Vilkas greičiau prie tavęs pripras, jei leisi jam pažinti savo kvapą, – pasakė ji jaunuoliui.

Aila puikiai kalbėjo mamutojų kalba, tačiau Ludegas pastebėjo skirtumą tariant tam tikrus žodžius. Jis pirmą kartą atidžiai į ją pažvelgė spėliodamas, kas ji tokia. Žinojo, kad pernai išeinant Liūto stovykloje jos nebuvo. Tiesą sakant, jis neatsiminė ją anksčiau matęs. Neabejojo, kad būtų prisiminęs tokią gražią moterį. Iš kur ji atkeliavo? Jis pakėlė akis ir pastebėjo jį stebintį aukštą šviesiaplaukį nepažįstamąjį.

– Ką turėčiau padaryti? – pasiteiravo Ludegas.

– Tiesiog leisk jam pauostyti ranką. To turėtų pakakti. Taip pat jam patinka būti glostomam, tačiau pernelyg neskubėk. Jam reikės laiko tave pažinti, – paaiškino Aila.

Ludegas gana nedrąsiai ištiesė ranką. Aila pastatė Vilką ant žemės, kad jis galėtų pauostyti, tačiau pati iš arti viską budriai stebėjo. Ji nemanė, kad Vilkas puls, tačiau visiškai tuo tikra nebuvo. Po kiek laiko vyras atsargiai

palietė storą besišeriantį kailį. Jis niekada gyvenime nebuvo lietęs gyvo vilko, tad patirtis buvo tikrai jaudinanti. Jis nusišypsojo Ailai ir vėl pagalvojo, kad ji labai graži, kai šypsosi.

– Talutai, gal aš greitai pažersiu savo naujienas, – tarė Ludegas. – Man regis, Liūto stovykla turi papasakoti daug įdomaus.

Dičkis vadas nusišypsojo. Šitoks susidomėjimas jam patiko. Paprastai naujienas atneša pasiuntiniai, ir jie netgi parenkami dėl pomėgio pasakoti šaunias istorijas, ne vien tik dėl gebėjimo greitai bėgti.

– Tuomet pasakok. Kokių naujienų atnešei? – teiravosi Talutas.

– Visų svarbiausia – pasikeitė vasaros susirinkimo vieta. Svečius priims Vilko stovykla. Praėjusiais metais išrinktą susirinkimo vietą nuplovė potvynis. Turiu ir kitų, liūdnų žinių. Nakčiai apsistojau sangėjų stovykloje. Ten siaučia liga, žudanti liga. Keletas jau mirė, o kai ruošiausi išeiti, labai smarkiai sirgo vadės sūnus ir duktė. Abejotina, ar jie išgyvens.

– O, tai baisu! – sušuko Nezė.

– Kokia liga juos pakirto? – pasiteiravo Aila.

– Atrodo, ji slypi krūtinėje. Didelis karštis, smarkiai kosti, sunku kvėpuoti.

– Ar toli ta vieta? – dar pasiteiravo Aila.

– Nejaugi nežinai?

– Aila viešnia, tačiau dabar įdukrinta, – paaiškino Tulija. Tada atsisuko į Ailą. – Nelabai toli.

– Ar galim ten užsukti, Tulija? Arba gal kas nors gali mane ten palydėti? Gal galėčiau padėti sergantiems vaikams?

– Nežinau. Ką manai, Talutai?

– Nepakeliui, jei vasaros susirinkimas bus Vilko stovykloje, o jie net ne giminaičiai, Tulija.

– Man regis, Darnevas toje stovykloje turėjo tolimų giminaičių, – tarė Tulija. – Labai apmaudu, kad jaunieji brolis ir sesuo šitaip serga.

– Galbūt derėtų užsukti, tačiau tokiu atveju reiktų išeiti nedelsiant, – tarė Talutas.

Ludegas klausėsi didžiai susidomėjęs.

– Ką gi, dabar, kai aš išdėsčiau savo naujienas, norėčiau sužinoti apie naująją Liūto stovyklos narę, Talutai. Ar ji tikrai gydytoja? Iš kur atsirado vilkas? Neteko girdėti, kad kas žeminėje laikytų vilką.

– Čia dar ne viskas, – įsiterpė Frebekas. – Aila dar turi du arklius, kumelę ir jauną eržiliuką.

Svečias negalėdamas patikėti nužvelgė Frebeką, o tada atsilošė ir nusiteikė klausytis Liūto stovyklos pasakojimų.

Ryte, po ilgos pasakojimų nakties, Ludegui buvo pademonstruoti Ailos ir Jondalaro jodinėjimo įgūdžiai. Jie paliko deramą įspūdį. Jis išvyko į kitą stovyklą nusiteikęs kartu su žinia apie pasikeitusią vasaros susirinkimo vietą skleisti žodį apie naują mamutojų moterį. Liūto stovykla planavo išeiti kitą rytą, tad likusi dienos dalis buvo skirta paskutiniams pasiruošimams.

Aila nusprendė pasiimti daugiau vaistų, nei kad paprastai nešiojasi vaistų krepšelyje, todėl peržiūrinėjo žolelių atsargas ir kartu kalbėjosi su daiktus besikraunančiu Mamuta. Ji daug galvojo apie genties susirinkimą, ir stebėdama, kaip senasis šamanas glosto sustingusius savo sąnarius, prisiminė senus genties žmones, kurie negalėjo įveikti ilgo kelio ir buvo palikti. Kaip Mamuta tą ilgą kelią sukars? Tai ją taip kamavo, kad ji išėjo į lauką ieškoti Taluto ir to pasiteirauti.

– Didumą kelio aš jį gabensiu ant nugaros, – paaiškino Talutas.

Ji pastebėjo, kaip Nezė padeda dar vieną ryšulį į daiktų krūvą, kuriuos teks sukrauti ant arklių neštuvų. Netoliese ant žemės sėdėjo visiškai nelaimingas Raidagas. Staiga Aila nuėjo ieškoti Jondalaro. Atrado jį tvarkantį Tulijos duotą kelioninį krepšį.

– Jondalarai! Štai kur tu, – apsidžiaugė ji.

Jis krūptelėjo ir pakėlė akis. Tą akimirką jis mažiausiai tikėjosi pamatyti Ailą. Jis kaip tik galvojo apie ją, svarstė, kaip tinkamai atsisveikinti. Jis buvo nusprendęs, kad pats laikas, kai visi iškeliauja iš žeminės, ir jam išeiti. Užuot su Liūto stovykla ėjęs į vasaros susirinkimą, jis patrauks kitu keliu ir pradės ilgą kelionę namo.

– Ar žinai, kaip Mamuta pateks į vasaros susirinkimą? – pasiteiravo Aila.

Klausimas užklupo jį visiškai nepasiruošusį. Tai nebuvo labiausiai neatidėliotinas dalykas, apie kurį turėtų galvoti. Jis netgi nebuvo visiškai tikras, kad supranta, apie ką ji kalba.

– A... ne, – atsakė jis.

– Talutas jį neša, ant nugaros. O dar yra Raidagas. Jį taip pat reikia nešti. Aš svarstau, Jondalarai, juk dresavai Lenktynininką, jis jau priprato ką nors nešti ant nugaros, tiesa?

– Taip.

– Ir tu gali jį valdyti, jis eis, kur tu nori, kad eitų, tiesa?

– Taip, manau, taip.

– Puiku! Tada nėra jokių kliūčių mamutai ir Raidagui joti į susirinkimą raitiems. Jie nemokės arklio valdyti, tačiau mudu galėsime juos vesti. Šitaip bus kur kas lengviau visiems, o Raidagas toks nelaimingas pastaruoju metu, gal tai pakels jam ūpą. Pameni, koks jis buvo susijaudinęs, kai pirmą kartą jojo ant Yhaha? Juk tu neprieštarauji, Jondalarai? Mums nereikia joti, jei visi kiti eina, – tarė Aila.

Ji buvo tokia patenkinta ir susijaudinusi dėl sumanymo, kad akivaizdžiai net nesvarstė, jog jis galėtų neiti kartu. „Kaip galiu atsisakyti?“ – galvojo jis. Sumanymas puikus, o Liūto stovykla tiek daug jam padarė, kad tai atrodė mažų mažiausia, ką jis galėtų padaryti.

– Ne, neprieštarauju eiti, – atsakė Jondalaras. Jis pajuto keistą palengvėjimą, tarsi sunkus akmuo būtų nuritintas nuo širdies, ir stebėjo, kaip Aila eina Talutui pasakyti naujienų. Jis nuskubėjo baigti pakuotis, tada pasiėmė savo mantą ir nuėjo prisijungti prie likusios stovyklos. Aila prižiūrėjo kraunamus neštuvus. Jie buvo beveik pasiruošę eiti.

Nezė pamatė ateinantį Jondalarą ir nusišypsojo.

– Džiaugiuosi, kad nusprendei eiti su mumis ir padėti Ailai su arkliais. Manau, Mamutai bus kur kas patogiau. Tik pažvelk į Raidagą! Nesu mačiusi, kad jis šitaip jaudintųsi dėl kelionės į vasaros susirinkimą.

„Kodėl man dingojasi, kad Nezė žinojo, jog norėjau traukti namo?“ – svarstė Jondalaras.

– O aš svarstau, kokį įspūdį padarysime ne tik pasirodę su arkliais, tačiau su ant jų jojančiais žmonėmis, – pastebėjo Barzekas.

– Jondalarai, mes tavęs laukiam. Aila negali apsispręsti, kuriam ant kurio arklio joti, – tarė Talutas.

– Nemanau, kad yra didelis skirtumas, – atsakė Jondalaras. – Su Yhaha joti šiek tiek lengviau. Ji taip stipriai nekrato.

Jis pastebėjo, kad Ranekas padeda Ailai subalansuoti krovinius. Jondalaras susigūžė viduje pamatęs juos drauge besijuokiančius, o tada suvokė, koks trumpas buvo atokvėpis. Jis tik atidėjo tai, kas neišvengiama, tačiau dabar buvo įsipareigojęs. Padaręs paslaptingus gestus ir susakęs slaptus žodžius, Mamuta įbedė Mutą į žemę ties pagrindiniu įėjimu, paliko ją saugoti žeminės, o tada Ailos ir Taluto padedamas atsisėdo ant Yhaha. Atrodė, jis nervinasi, tačiau buvo sunku tai suprasti. Jondalarui pasirodė, kad jis puikia slepia jaudulį.

O Raidagas nesijaudino, jis jau buvo sėdėjęs ant arklio nugaros. Jis tik sunerimo, kai aukštas vyras jį pastvėrė ir užsodino Lenktynininkui ant nugaros. Eržilu jis nebuvo jojęs. Jis išsišiepė Latijai, kuri jį stebėjo ir susirūpinusi dėl jo saugumo, ir džiaugdamasi jo nauja patirtimi. Mergaitė šiek tiek pavydėjo. Ji iš toli stebėjo, kaip Jondalaras dresuoja arklį, nes buvo sunku įkalbėti kitą moterį eiti su ja tiesiog pastovėti ir stebėti – tokie buvo suaugusiųjų trūkumai. Ji nusprendė, kad jaunam arkliui dresuoti magijos nereikia. Tereikia kantrybės ir, žinoma, arklio.

Atlikusi paskutinius patikrinimus stovykla šlaitu patraukė aukštyn į kalvą. Pusiaukelėje Aila sustojo. Sustojo ir Vilkas. Jis viltingai ją stebėjo. Ji žvelgė į žeminę, kurioje surado namus ir buvo pripažinta savo rūšies žmonių. Jai jau stigo jos jaukaus saugumo, tačiau ji niekur nebus dingusi, kai jie sugrįš, vėl bus pasiruošusi juos priglobti ilgai šaltai žiemai. Vėjas judino užuolaidą, kabančią virš mamuto ilčių arkos, ir viršuje Aila vėl pamatė urvinio liūto kaukolę. Liūto stovykla be žmonių atrodė vieniša. Aila iš mamutojų staiga pajuto nerimastingą liūdesio skausmą.

30

Plačios pievos, dosnus gyvybės šaltinis tame šaltame krašte, keliaujančiai Liūto stovyklai atskleidė ir kitą atsinaujinančio ciklo veidą. Melsvai violetiniai, pramaišiui su gelsvu atspalviu, paskutiniai žemaūgių irisų žiedeliai buvo pablyškę, tačiau vis dar spalvingi; o bijūnai panašiais į paparčius lapais žydėjo visu gražumu. Plati lysvė tamsiai raudonų žiedų, užpildžiusi visą erdvę tarp dviejų kalvų, sukėlė keliautojų susižavėjimo ir nuostabos šūksnius. Daugiausia augo jaunų miglių, eraičinų ir ašuočių, kurios pavertė stepę švelniai banguojančia sidabro jūra su melsvais šalavijų šešėliais. Kai jaunos žolės sunoks ir ašuotės praras savo plunksniškumą, sodrus lygumų sidabras nusidažys auksu.

Jaunasis vilkas mėgavosi atradęs daugybę smulkių gyvūnėlių, kurie gyveno ir tarpo plačiose prerijose. Jis lakstė paskui šeškus ir šermuonėlius vasariniais rudais kailiukais ir atitraukdavo, kai bebaimiai plėšrūnai gindavo savo pozicijas. Kai pelės, pelėnai ir kirstukai aksomo kailiukais, įpratę vengti lapių, sprukdavo į urvelius, išraustus beveik dirvos paviršiuje, Vilkas imdavo vaikytis smiltpeles, žiurkėnus ir ilgaauses spygliuotąsias dygliakiaules. Ailą prajuokino jo išgąstinga nuostaba, kai storauodegis šoklys trumpomis priekinėmis kojelėmis ir trimis pirštais ant ilgų užpakalinių kojelių šuoliais spruko ir nėrė į urvelį, kuriame pralindėjo visą žiemą. Kiškiai, didieji žiurkėnai ir didieji šokliai buvo pakankamai dideli maistui ir tikrai skanūs iškepti ant iešmo vakare prie laužo. Aila savo svaidykle paguldė keletą Vilko išbaidytų gyvūnėlių.

Uoliai besidarbuojantys stepių graužikai buvo naudingi: jie išpurendavo ir apversdavo viršutinį dirvos sluoksnį, tačiau intensyviu rausimu kiek

pakeisdavo kraštovaizdį. Liūto stovyklai žygiuojant per kraštą, visur esančių dėmėtųjų starų urvų buvo per daug, kad juos suskaičiuotum. Kai kur žmonėms tekdavo apeiti aplink šimtus žole apaugusių kauburėlių, kokių dviejų trijų pėdų aukščio – kiekviename buvo įsikūrusi stepinių švilpikų bendruomenė.

Starai buvo mėgstamiausias juodųjų peslių grobis, nors ilgasparniai vanagai taip pat mito ir kitais graužikais, taip pat dvėseliena ir vabzdžiais. Grakštūs paukščiai paprastai pastebėdavo nieko neįtariančius starus sklandydami ore, tačiau pesliai galėdavo pakibti kaip pelėsakaliai arba paprastieji sakalai, skristi labai žemai ir stverti auką netikėtai. Be vanagų ir sakalų, vislius mažus graužikus mėgo gelsvarudžiai ereliai. Vieną kartą pastebėjusi keistą Vilko pozą Aila atidžiau įsižiūrėjo ir pamatė vieną didžiulį tamsiai rudą plėšrųjį paukštį tupiantis greta savo lizdo ant žemės. Paukštis snape jaunikliams parnešė starą. Aila stebėjo susidomėjusi, tačiau nei ji, nei Vilkas paukščių netrikdė.

Iš atvirų stepių dosnumo gyveno daugybė kitų sparnuočių: visur knibždėjo kregždžių ir kalviukų, žvyrių, baltųjų tetervinų ir kurapkų, jerubių ir didžiųjų einių bei dailiųjų gervių gražuolėlių, melsvai pilkų su juodomis galvomis ir baltais plunksnų kuokštais virš akių. Jos atskrisdavo sukti lizdų pavasarį, mėgaudavosi vabzdžių, driežų ir gyvačių gausybe, o rudenį trimituodamos išskrisdavo, danguje išsidėsčiusios dideliais trikampiais.

Talutas ėjo pirmas ir nustatė tempą, prie kurio buvo pratęs, kai keliaudavo su visa stovykla. Visi ėjo taip, kad patys lėčiausi grupės nariai nebūtų pernelyg raginami. Dabar vadas išsiaiškino, kad jie juda kur kas greičiau nei paprastai. Skirtumą lėmė arkliai. Sukrovus dovanas, prekes mainams ir palapinių kailius ant neštuvų, žmonėms, kuriems kitu atveju būtų tekę visa tai gabenti ant nugarų, buvo gerokai lengviau. Vadas džiaugėsi padidėjusiu tempu, ypač dėl to, kad ketino sukti iš kelio. Drauge kilo problema – jis suplanavo maršrutą, numatė sustojimus, kad išnaudotų tikrai žinomų vandenviečių privalumus. Dabar eidamas turėjo viską persvarstyti.

Jie sustojo prie nedidelės upelės, nors buvo dar visai anksti. Arčiau vandens stepės kartais užleisdavo vietą medžiams, ir jie įsirengė stovyklą dideliame, medžių apsuptame lauke. Nuėmusi nuo Yhaha neštuvus Aila nusprendė pasiimti Latiją pasijodinėti. Mergaitė su džiaugsmu padėjo

prižiūrėti arklius, o gyvūnai prie mergaitės stipriai prisirišo. Dviese risnodamos per nedidelę medžių giraitę, kur sumišai augo melsvosios eglės, beržai, skroblai ir maumedžiai, jos prijojo gėlėmis nubertą progumą, nedidelę, medžių apsuptą vešlią pievą, tikrą stepėse žaliuojantį stebuklą. Aila sustojo ir priešais sėdinčiai arklį apsižergusiai merginai tyliai sušnibždėjo į ausį:

– Būk labai rami, Latija, ir žiūrėk štai ten, prie vandens.

Latija dirstelėjo, kur nurodė Aila. Pirmiausia ji susiraukė, nes nieko neįžiūrėjo, o paskui nusišypsojo pamačiusi antilopę saigą su dviem jaunikliais. Antilopė budriai pakėlė galvą. Paskui Latija išvydo keletą kitų gyvūnų. Kiek smailėjantys ragai spirale augo tiesiai iš mažos antilopės galvos, jos didelė nosis buvo nukarusi ir todėl atrodė, kad snukis išskirtinai ilgas.

Šitaip tyliai sėdint ant arklio nugaros ir stebint išryškėjo paukščių balsai: balandžių burkavimas, linksma devynbalsės dainelė, genio riksmas. Aila išgirdo dailią, grakščią geltonosios volungės trelę ir atsiliepė, pakartojo taip tiksliai, kad net sutrikdė paukštį. Latija taip pat panoro išmokti šitaip švilpauti.

Aila davė Yhaha vos juntamą signalą, ir ta atsargiai paėjėjo link parką primenančios properšos, matomos tarp medžių. Latija kone pradėjo drebėti iš susijaudinimo, kai jos priėjo arčiau antilopių. Ji pamatė dar vieną patelę su dviem jaunikliais. Staiga padvelkė vėjo gūsis, visos kaip viena saigos pakėlė galvas ir akimirksniu jau šuoliavo pro medžius atviros stepės link. Jas nusivijo pilkas ruožas, ir Aila suprato, kas privertė jas bėgti.

Tuo metu, kai Vilkas grįžo pūškuodamas ir išsitiesė kaip ilgas, Yhaha taikingai rupšnojo žolę, o dvi jaunos moterys saulės nužertoje pievoje skabė žemuoges. Greta Ailos ant žemės gulėjo puokštė spalvingų gėlių: ryškiai raudonais žiedais, ilgais plonais žiedlapiais, kurie atrodė taip, tarsi būtų panardinti į ryškiai raudonus dažus. Buvo ir puokštelė aukso geltonumo galvučių pramaišiui su baltais pūkuotais rutuliais.

– Kaip norėčiau, jog čia būtų pakankamai uogų, kad galėtume parnešti kitiems, – tarė Aila, imdama dar vieną mažutę, tačiau išskirtinai saldžią ir kvapnią uogą ir dėdamasi į burną.

– Paskui rasime kur kas daugiau. Norėčiau, kad čia nors man pakaktų, – plačiai nusišypsojusi atsakė Latija. – Be to, noriu prisiminti šią vietą

kaip ypatingą, skirtą tik mudviem, Aila, – įsimetusi uogą į burną mergaitė užsimerkusi mėgavosi jos skoniu. Staiga ji susimąstė. – Tie antilopių jaunikliai dar labai maži, tiesa? Niekada nebuvau taip arti jauniklių.

– Tai dėl Yhaha galėjome šitaip arti prieiti. Antilopės nebijo arklių. Tačiau Vilkas, – tarė Aila, žvelgdama į žvėrį, o tas pakėlė akis išgirdęs savo vardą, – tai jis jas išbaidė.

– Aila, ar galiu šio to paklausti?

– Žinoma. Visada gali klausti, ko panorėjusi.

– Kaip manai, ar kurią dieną susirasiu arklį? Turiu omeny, mažutį, kad galėčiau juo rūpintis, kaip tu rūpinaisi Yhaha, kad ji prie manęs priprastų?

– Nežinau. Neplanavau rasti Yhaha. Tiesiog taip nutiko. Bus sunku rasti mažylį. Motinos visada gina jauniklius.

– Jei tu norėtum dar vieno arklio, mažo arkliuko, kaip tu pasielgtum?

– Niekada apie tai negalvojau... Spėju, jei norėčiau mažo arkliuko... Leisk pagalvoti... Reikia sugauti jo motiną. Prisimeni bizonų medžioklę praėjusį rudenį? Jei medžioji arklius ir įvarai kaimenę į panašų aptvarą, neprivalai visų nugalabyti. Kelis jauniklius galima pasilikti. Galbūt netgi įmanoma atskirti jauniklius nuo kitų, o kitus paleisti, jeigu tau jų nereikia, – nusišypsojo Aila. – Man dabar arklius medžioti būtų kur kas sunkiau.

Kai jos grįžo, dauguma žmonių buvo susėdę aplink didelį laužą ir valgė. Abi jaunos moterys pasiėmė maisto ir atsisėdo.

– Matėm saigų, – tarstelėjo Latija. – Netgi su mažyliais.

– Man atrodo, jūs dar matėt ir žemuogių, – sausai pakomentavo Nezė pastebėjusi raudonai suteptas dukters rankas. Latija išraudo prisiminusi, kad norėjo viską sau vienai pasilikti.

– Buvo nepakankamai, kad galėtume parnešti, – gynėsi Aila.

– Nesvarbu. Pažįstu Latiją ir žemuoges. Ji su niekuo nepasidalydama visą lauką nuvalgytų, jei pasitaikytų proga.

Pastebėjusi Latijos sutrikimą, Aila pakeitė temą.

– Taip pat prisirinkau šalpusnių nuo kosulio sergančiai stovyklai ir augalų raudonais žiedais – nežinau jų pavadinimo. Jų šaknys labai tinka nuo gilaus kosulio ir ištraukia gleives iš krūtinės, – tarė ji.

– Nežinojau, kad todėl skini tas gėlės, – tarė Latija. – Iš kur tu žinai, kad jie būtent ta liga serga?

– Nežinau, tačiau kai pamačiau tuos augalus, pagalvojau, kad kuo ramiausiai galiu kiek prisiskinti, nes mes visi sirgome būtent ta liga. Kiek dar užtruksime, Talutai?

– Sunku pasakyti, – atsakė vadas. – Keliaujame greičiau nei paprastai. Tikriausiai sangėjų stovyklą prieisime jau kitą dieną. Žemėlapis, kurį man paruošė Ludegas, yra labai geras, tačiau viliuosi, kad nepavėluosime. Jie serga stipriau, nei maniau.

Aila susiraukė.

– Iš kur žinai?

– Radau kažkieno paliktus ženklus.

– Ženklus? – nustebo Aila.

– Einam su manim, aš tau parodysiu, – tarė Talutas. Jis padėjo savo puodelį ir atsistojo, nusivedė Ailą prie kaulų krūvos netoli vandens. Kaulų, ypač didžiųjų, tokių kaip kaukolės, buvo galima rasti visoje lygumoje, tačiau artinantis Ailai tapo akivaizdu, kad tai ne natūraliai susiformavusi krūva. Kažkas tikslingai ją sukrovė. Mamuto kaukolė su nulaužtomis iltimis buvo uždėta ant viršaus atvirkščiai.

– Tai reiškia blogą žinią, – tarė Talutas, rodydamas į kaukolę. – Labai blogą. Matai šitą apatinį žandikaulį su dviem į jį atremtais nugarkauliais? Žandikaulio galiukas rodo, kuria kryptimi eiti, o stovykla yra už dviejų dienų.

– Jiems reikia pagalbos, Talutai! Tai todėl jie čia paliko ženklus?

Talutas parodė į gabalėlį apanglėjusios beržo žievės, pakabintos ant atlaužto kairės ilties galo.

– Matai? – paklausė jis.

– Taip. Jis apsvilęs, tarsi palaikytas ugnyje.

– Tai reiškia ligą, žudančią ligą. Kažkas mirė. Žmonės bijo tokios rūšies ligų, o šioje vietoje žmonės dažnai sustoja. Šitas ženklas pastatytas čia ne prašant pagalbos, o įspėti kitus, kad suktų šalin.

– O, Talutai! Privalau eiti. Kiti neturite to daryti, tačiau aš eiti privalau. Galiu išjoti dabar pat, su Yhaha.

– Ir ką tu jiems pasakysi ten pasirodžiusi? – pasiteiravo Talutas. – Ne, Aila. Jie neleistų tau jiems padėti. Niekas tavęs nepažįsta. Jie netgi ne mamutojai, jie sangėjai. Jau aptarėme tai. Mes suprantame, kad tu norėtum eiti. Patraukėme šituo keliu ir eisime su tavimi. Manau, dėl arklių užtruksime ne dvi, o vieną dieną.

Saulė jau lietė žemės kraštą, kai keliautojų būrys iš Liūto stovyklos prisiartino ir sustojo prie didelės gyvenvietės, išdėstytos ant plačios natūralios terasos maždaug trisdešimt pėdų virš didžiulės sraunios upės. Juos pastebėję keletas žmonių apstulbę įsispoksojo, o paskui nubėgo į vieną iš pastogių. Išlindo vyras ir moteris. Jų veidai buvo nutepti raudonąja ochra, o plaukai apibarstyti pelenais.

„Per vėlu", – pagalvojo Talutas, kartu su Tulija besiartindamas prie sangėjų stovyklos. Iš paskos ėjo Nezė su Aila, kuri vedė Yhaha su raitu Mamuta ant nugaros. Buvo akivaizdu, kad jie pertraukė kažką svarbaus. Kai svečiai atsidūrė maždaug už dešimties pėdų, žmogus su raudonai dažytu veidu iškėlė ranką ir atsuko plaštaką delnu į priekį. Tai buvo akivaizdus ženklas sustoti. Jis prabilo į Talutą kalba, kuri buvo kitokia, tačiau Ailai skambėjo kažkaip pažįstamai. Atrodė, tarsi galėtų ją suprasti, tikriausiai dėl panašumo į mamutojų. Talutas atsakė savo kalba. Tada vyras vėl prabilo, šį kartą mamutojiškai:

– Kodėl mamutojų Liūto stovykla atėjo pas mus šį kartą? Čia siaučia liga, ir kilo didelis sielvartas. Nejaugi nematėt ženklų?

– Matėme ženklus, – atsakė Talutas. – Atsivedėme moterį, mamuto židinio dukrą ir patyrusią gydytoją. Pasiuntinys Ludegas, kuris praėjo pro čia prieš kelias dienas, papasakojo apie jūsų bėdas. Mes susiruošėme keliauti į vasaros susirinkimą, tačiau pirmiausia Aila, mūsų gydytoja, panoro užsukti čia ir pasiūlyti savo patirtį. Vienas iš mūsų buvos susijęs su vienu iš jūsų; mes giminaičiai. Atėjome.

Vyras pažvelgė į greta stovinčią moterį. Buvo akivaizdu, kad ji gedi, ir susikaupti jai prireikė pastangų.

– Per vėlu, – pasakė ji. – Jie mirė, – jos žodžiai perėjo į raudą ir ji rėkte išrėkė savo sielvartą: – Jie mirė. Mano vaikai, mano kūdikiai, mano gyvenimas, jie mirė.

Prie moters iš šonų žengė du žmonės ir ją nusivedė.

– Mano sesuo kenčia didelį sielvartą, – paaiškino vyras. – Ji neteko ir dukters, ir sūnaus. Mergaitė jau beveik buvo moteris, o berniukas keliais metais jaunesnis. Mes visi gedime.

Talutas užjaučiamai palingavo galvą.

– Tikrai didelis sielvartas. Mes dalijamės jūsų liūdesius ir siūlome kokią tik galime paguodą. Jei tai atitinka jūsų papročius, mes norėtume pasilikti ir pridėti savo ašaras prie jūsiškių, jūsų vaikams grįžtant prie Motinos krūtinės.

– Jūsų gerumas yra vertinamas ir niekada nebus pamirštas, tačiau tarp mūsų vis dar yra sergančiųjų. Jums gali būti pavojinga pasilikti. Gali būti pavojinga jums ateiti.

– Talutai, paklausk jo, ar aš galėčiau apžiūrėti sergančius. Gal galėsiu jiems padėti, – tyliai pratarė Aila.

– Taip, Talutai. Pasiteirauk, ar Aila gali apžiūrėti ligonius, – pridūrė Mamuta. – Man regis, ji galės pasakyti, ar mums saugu čia pasilikti.

Vyras raudonu veidu griežtai nužvelgė ant arklio įsitaisiusį senolį. Sangėjas apstulbo pamatęs arklius, tačiau nenorėjo pasirodyti apžavėtas, be to, dar buvo sugniuždytas sielvarto. Žmogus kuriam laikui atidėjo savo smalsumą į šalį ir bylojo už savo seserį bei stovyklą. O prabilus Mamutai, keistas reginys vyro, sėdinčio ant arklio nugaros, staiga jam smogė su nauja jėga.

– Kaip tas žmogus atsidūrė ant arklio nugaros? – galiausiai sviedė jis. – Kodėl arklys stovi ramiai? Ir tas kitas ana ten?

– Ilga istorija, – atsakė Talutas. – Tas žmogus yra mūsų Mamuta, o arkliai priklauso gydytojai. Kai ateis laikas, su džiaugsmu jums viską papasakosime, tačiau pirmiausia Aila norėtų apžiūrėti ligonius. Galbūt galės jiems padėti. Ji gebės mums pasakyti, ar blogio dvasia dar lūkuriuoja, ir ar ji galės ją patenkinti ir nukenksminti. Ar mums saugu pasilikti.

– Sakei, ji prityrusi. Privalau tavim tikėti. Jei ji gali įsakinėti arklio dvasiai, privalo turėti galingos magijos. Einu, šnektelsiu su likusiais viduje.

– Yra dar vienas gyvūnas, apie kurį turėtumėte žinoti, – tarė Talutas, tada atsisuko į moterį.

– Pašauk jį, Aila.

Ji švilptelėjo, ir iš Raidago glėbio išsirangė Vilkas. Sangėjų vadas ir kiti stebėtojai išsigando, kai jų link pasileido jaunas vilkas, tačiau dar labiau nustebo, kai jis sustojo prie Ailos kojų ir viltingai įsmeigė į ją akis. Sulaukęs moters ženklo jis atsigulė ant pilvo, tačiau jo budrus dėmesys, sutelktas į nepažįstamuosius, vertė juos jaustis nejaukiai.

Tulija atidžiai stebėjo sangėjų stovyklos reakciją ir greitai suprato, kokį didžiulį įspūdį paliko paklusnūs gyvūnai. Jie padidino reikšmingumą žmonių, su kuriais buvo susiję, ir Liūto stovyklos apskritai. Mamuta vien sėdėdamas ant arklio nugaros pelnė pagarbą. Jie delbė jį nepatikliais žvilgsniais, o jo žodžiuose slypėjo didelė valdžia. O reakcija į Ailą bylojo dar daugiau. Žmonės stebeilijo į ją su baiminga pagarba ir savotišku baimingu nuolankumu.

Vadė suprato, kad pati jau priprato prie gyvūnų, tačiau prisiminė savo nuogąstavimus pirmą kartą pamačiusi Ailą su arkliais. Tulijai nebuvo sunku suprasti sangėjus. Ji matė, kaip Aila atsinešė į žeminę mažą vilkiuką, stebėjo, kaip jis auga. Žvelgdama į Vilką taip, kaip jis atrodo pašaliečiams, ji suvokė, kad jo jau nebegalima laikyti mažučiu žvėreliu. Gal jis ir jaunas, tačiau iš išvaizdos – kone visiškai suaugęs vilkas, o arklys – subrendusi kumelė. Jei Aila gali palenkti valią jaudrių ir nervingų arklių ir nepriklausomų vilkų, kad galėtų juos valdyti, kokias dar galias ji gali kontroliuoti? Ypač kai buvo pasakyta, kad ji mamuto židinio duktė ir gydytoja.

Tulija svarstė, kaip jie bus priimti atvykę į vasaros susirinkimą, tačiau visai nenustebo, kai Aila buvo pakviesta apžiūrėti pasiligojusių stovyklos žmonių. Mamutojai įsitaisė laukti. Išėjusi Aila pasuko prie Mamutos, Taluto ir Tulijos.

– Man regis, juos ištiko tai, ką Nezė vadina pavasario liga: karštinė ir sunkumas krūtinėje, sunku kvėpuoti, tik jie susirgo vėliau ir stipriau, – paaiškino Aila. – Du vyresni žmonės mirė anksčiau, tačiau liūdniausia, kad mirė vaikai. Nežinau, kodėl tai nutiko. Jauni žmonės paprastai pakankamai stiprūs, kad atsigautų po tokių ligų. Atrodo, blogiausia jau praeityje. Kai kurie smarkiai kosti, ir aš galiu padėti, kad jiems kiek palengvėtų, ta-

čiau nė vienas nebeatrodo rimtai sergantis. Norėčiau paruošti šį tą ir padėti motinai. Ji labai sunkiai išgyvena. Negali jos kaltinti. Nesu visiškai tikra, tačiau nemanau, kad mums kiltų pavojus, jei liktume laidotuvėms. Tik nemanau, kad derėtų apsistoti jų žeminėje.

– Siūlau pastatyti palapines, jei nusprendžiame pasilikti, – tarė Tulija. – Jiems pakankamai sunku ir be svetimųjų, o jie net ne mamutojai. Sangėjai yra... kitokie.

Ailą ryte pažadino netoli palapinės sklindantys balsai. Ji greitai atsikėlė, apsirengė ir išlindo pažiūrėti. Keletas žmonių kasė ilgą siaurą griovį. Lauke, prie laužo, sėdėjo Tronija su Fralija ir žindė kūdikius. Aila nusišypsojo ir atėjo prie jų. Virimo krepšyje garavo kvapni šalavijų arbata. Ji pasisėmė puodelį ir atsisėdusi greta dviejų moterų ėmė gurkšnoti karštą gėrimą.

– Ar juos šiandien ketina laidoti? – pasiteiravo Fralija.

– Tikriausiai, – atsakė Aila. – Nemanau, kad Talutas norėjo klausti tiesiai, tačiau man susidarė toks įspūdis. Nesuprantu jų kalbos, tačiau kartkartėmis nugirstu kokį žodį.

– Tikriausiai jie kasa kapą. Tik įdomu, kodėl tokį ilgą? – pastebėjo Tronija.

– Nežinau, tačiau džiaugiuosi, kad greitai išeisime. Suprantu, kad dera pasilikti, tačiau nemėgstu laidotuvių, – kalbėjo Fralija.

– Niekas nemėgsta, – tarė Aila. – Kaip norėčiau, kad būtume čia atsiradę prieš keletą dienų.

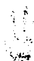
– Vis tiek nežinai, ar būtų pavykę kaip nors tiems vaikams padėti, – pastebėjo Fralija.

– Taip užjaučiu motiną, – įsiterpė Tronija. – Jau pakankamai sunku vieno vaiko netekti, tačiau prarasti du vienu metu... Nežinau, ar pajėgčiau ištverti, – ji tvirčiau apkabino Hatalą, tačiau mažius pradėjo muistytis ir išsirangė.

– Taip. Labai sunku netekti vaiko, – pritarė Aila. Jos balsas buvo toks niūrus, kad privertė Fraliją pakelti akis. Aila padėjo savo puodelį ir

atsistojo. – Mačiau netoliese augant pelynų. Iš šaknų gaminami labai stiprūs vaistai. Nedažnai juos naudoju, tačiau noriu pagaminti ką nors, kas nuramintų ir atpalaiduotų motiną. Tie vaistai turi būti stiprūs.

Dienai bėgant Liūto stovykla stebėjo arba netiesiogiai dalyvavo įvairiose veiklose ir ceremonijose, tačiau į vakarą atmosfera pasikeitė: atsirado įtampa, kuri užkrėtė netgi lankytojus. Kilusios emocijos pažadino neapsimestinius mamutojų sielvarto šauksmus ir liūdesį, kai abu vaikai buvo iškilmingai išgabenti iš namų hamakus primenančiuose neštuvuose ir prinešti prie kiekvieno žmogaus atsisveikinti.

Kai neštuvais nešini žmonės lėtai traukė pro gedinčius susirinkusiuosius, Aila pastebėjo, kad vaikai aprengti dailiai pasiūtais ir saikingai dekoruotais puošniais drabužiais, tarsi būtų pasipuošę į svarbią šventę. Drabužiai Ailai įstrigo ir suintrigavo. Tunikos ir ilgos kelnės buvo pasiūtos iš įvairiausiai dažytų ir natūralių atspalvių odų ir kailių skiaučių, rūpestingai sudėliotų į sudėtingą geometrinį raštą, apibrėžtą ir išryškintą vientisais plotais. Tie plotai buvo užpildyti tūkstančiais mažučių mamutų kaulų karoliukų. Ailą persmelkė mintis: nejaugi visas darbas buvo atliktas naudojant tik aštrią ylą?! Galbūt kas nors įvertintų mažutę, aštriu galiuku mamuto kaulo lazdelę su skylute gale?

Taip pat ji pastebėjo galvos raiščius ir diržus, o mergaitei ant pečių – apsiaustą su stulbinamais piešiniais. Jie buvo tarsi įlieti į medžiagą, regis, pagamintą iš pavilnės, kurią paliko praeinantys gauruoti žvėrys. Ailai norėjosi jį paliesti, atidžiau patyrinėti ir sužinoti, kaip tai padaryta. Deja, šiuo metu tai būtų nederama. Greta stovintis Ranekas taip pat tai pastebėjo ir pakomentavo sudėtingą statmenai susikertančių spiralių raštą. Aila vylėsi, kad iki išeidama dar spės daugiau sužinoti, kaip tai padaryta, galbūt mainais į vieną kaulų smaigaliukų su skylute.

Taip pat abu vaikai buvo išgražinti papuošalais iš kriauklių, iltinių dantų, kaulo. Berniukui netgi buvo užkabintas didelis neįprastas akmuo, kuris buvo pragręžtas nešioti kaip pakabutis. Kitaip nei suaugusieji, kurių plaukai buvo sutaršyti ir pabarstyti pelenais, vaikai buvo dailiai sušukuoti,

jų plaukai sudėlioti įmantriomis šukuosenomis: berniuko – kasytėmis, o mergaitės – dideliais kuodeliais abipus galvos.

Aila negalėjo išsklaidyti jausmo, kad vaikai tik miega ir bet kurią akimirką pabus. Jie atrodė pernelyg jauni, pernelyg sveiki, apskritais skruostais, neraukšlėtais veidais, kad išeitų, kad turėtų pereiti į dvasių karalystę. Ji pajuto, kaip ją perlieja drebulys, ir nevalingai dirstelėjo į Raidagą. Pajutusi Nezės žvilgsnį Aila nusisuko.

Galiausiai vaikų kūnai buvo atnešti prie ilgo, siauro griovio. Juos paguldė galva prie galvos. Atsistojo moteris su keistu savotišku galvos apdangalu ir ilga karoliukais siuvinėta tunika. Ji pradėjo veriamą aukšto tono giesmę, visiems įvariusią virpulį. Aplink kaklą ji buvo pasikabinusi daug vėrinių ir pakabučių, kurie tarškėjo ir skambėjo jai judant. Ant riešų ji buvo užsimovusi keletą laisvų mamutų kaulų apyrankių. Tas apyrankes sudarė keli atskiri pusės colio pločio žiedai. Aila suprato, kad jos panašios į tas, kurias nešioja kai kurie mamutojai.

Nuskambėjo gilus aidintis garsas – pažįstamas dūžis į mamuto kaukolės būgną, veriantis ir grėsmingas. Moteris pradėjo siūbuoti ir suktis, pakildavo ant pirštų galiukų, kilojo pėdas, kartais pasisukdavo į vieną ar kitą pusę, tačiau liko vienoje vietoje. Šokdama ji aštriai ir ritmiškai mojavo rankomis, o jos apyrankės tarškėjo. Aila į ją sureagavo, ir nors jos negalėjo šnekėtis, ji pajuto trauką. Mamuta paaiškino, kad moteris, nors ir ne gydytoja kaip Aila, tačiau iš tų, kurios gali bendrauti su dvasių pasauliu. Ji buvo sangėjų mamutos atitikmuo. „Arba Krebo“, – krūptelėjo Aila. Jai vis dar buvo sunku pripažinti moterį šamanę.

Vyras ir moteris raudonais veidais vaikus pabarstė raudonosios ochros milteliais, o Aila prisiminė raudonosios ochros tepalą, kuriuo Krebas įtrynė Izos kūną. Į kapą iškilmingai buvo įdėta keletas kitų daiktų: ištiesintų mamuto ilčių lazdos, ietys, keli titnago peiliai ir durklai, mamuto, bizono ir arklio raižiniai. „Ne taip puikiai padirbinti kaip Raneko“, – pagalvojo Aila. Ji nustebo pamačiusi ilgą mamuto kaulo lazdą, išpuoštą žiediniu, kaip stipinai, dviračio ratą primenančiu raižiniu, prie kurios buvo pritvirtintos plunksnos ir kiti daiktai. Lazda gulėjo prie abiejų vaikų. Kai sangėjai prisijungė prie verksmingos, veriamos moters giesmės, Aila tyliai palinko pirmyn ir sušnibždėjo Mamutai:

– Tos lazdos atrodo kaip Taluto. Ar čia kalbėjimo lazdos?

– Taip. Sangėjai panašūs į mamutojus kur kas labiau, nei kai kurie norėtų pripažinti, – atsakė Mamuta. – Yra šiokių tokių skirtumų, tačiau šita laidojimo ceremonija labai panaši į mūsų.

– Kodėl į vaikų kapą dedamos kalbėjimo lazdos?

– Dedami tie daiktai, kurių reikės pabudus dvasių pasaulyje. Jie yra brolis ir sesuo, vadės sūnus ir dukra, kuriems skirta būti vadais, jei ne šiame pasaulyje, tai kitame, – aiškino Mamuta. – Būtina parodyti jų rangą, kad tenai jie neprarastų statuso.

Aila kurį laiką stebėjo, paskui, pradėjus berti žemę, vėl pasiteiravo Mamutos:

– Kodėl jie paguldyti šitaip? Galva prie galvos?

– Jiedu yra brolis ir sesuo, – atsakė senolis, tarsi tai viską paaiškintų. Paskui, pamatęs jos sutrikusią miną, kalbėjo toliau: – Kelionė į dvasių pasaulį gali būti ilga, sudėtinga ir trikdanti, ypač tokiems jauniems žmonėms. Reikia, kad jie bendrautų, padėtų ir paguostų vienas kitą, tačiau Motina pasibjaurėtų, jei brolis ir sesuo dalytųsi malonumais. Jei jaunuoliai pabus vienas greta kito, gali pamiršti, kad yra brolis ir sesuo, ir netyčia susiporuoti. Jie gali pamanyti, kad miegojo drauge todėl, kad jiems skirta susijungti. Galva prie galvos kelionėje jie galės vienas kitą drąsinti, o pasiekę anapusybę žinos, kokie ryšiai juos sieja.

Aila linktelėjo. Visa tai atrodė logiška, tačiau stebėdama užpilamą kapą ji vis dar karštai troško, kad būtų atėjusi čia keliomis dienomis anksčiau. Gal ir nebūtų tiems žmonėms padėjusi, tačiau bent jau būtų pabandžiusi.

Talutas sustojo prie nedidelio vandentakio krašto, dirstelėjo pasroviui, pažvelgė į aukštupį, tada pasitikrino žymėtoje mamuto kaulo plokštelėje, kurią laikė rankoje. Patikrinęs saulės padėtį, patyrinėjo šiaurės pusėje susitelkusius debesis, pauostė vėją. Galiausiai jis apžvelgė teritoriją gretimais.

– Nakčiai apsistosime čia, – pareiškė vadas, nusimesdamas savo krepšį ir kuprinę.

Jis nuėjo prie sesers, sprendžiančios, kur stovės svarbiausia palapinė, kad prijungiamoms, kurios naudodavo dalį tų pačių statybinių atramų, pakaktų lygios vietos.

– Tulija, ką pasakytum, jei stabtelėtume trumpiems mainams? Ką tik žiūrėjau į Ludego žemėlapį. Iš pradžių netoptelėjo, tačiau matydamas, kur esame... – tarė jis, rodydamas jai dvi mamuto kaulo plokšteles su ant jų įrėžtais ženklais. – Žiūrėk, čia žemėlapis, rodantis kelią į Vilko stovyklą, naująją vasaros susirinkimo vietą, o čia tas, kurį jis paskubomis man nubraižė rodydamas kelią į sangėjų stovyklą. Nuo čia visai nedaug iš kelio, kad aplankytume Mamuto stovyklą.

– Turi omeny Avijaučio stovyklą? – susierzinusi ir nuliūdusi atsakė Tulija. – Jie tikrai įžūliai pasielgė pakeitę stovyklos pavadinimą. Visi turi mamuto židinį, tačiau niekas negali visos stovyklos pavadinti mamuto vardu. Argi ne visi mes mamutų medžiotojai?

– Stovyklos visada vadinamos pagal vado židinį, o jų naujasis vadas yra mamuta. Be to, tai nereiškia, kad negalime su jais prekiauti, jei į susirinkimą jie neina. Žinai, jie susiję su Gintaro stovykla ir visada turi parduoti kažkiek gintaro, – kalbėjo Talutas žinodamas sesers silpnybę šiltiems auksaspalviams sukietėjusių sakų akmenukams. – Vaimezas minėjo, kad jie gali prieiti ir prie gero titnago. Turim daug šiaurės elnio odų, jau nekalbant apie kelis puikius kailius.

– Nežinau, kaip vyras gali įkurti židinį, jei net moters neturi. Na, tik pasakiau, kad jie įžūlūs. Vis dar galime su jais prekiauti. Žinoma, turėtume stabtelti, Talutai, – vadės veido išraišką pakeitė paslaptinga šypsena. – Taip, be abejonių. Manau, bus įdomu, kai Mamuto stovykla susipažins su mūsų mamuto židiniu.

– Gerai. Tokiu atveju geriau išeikime anksčiau, – tarė Talutas. Jis sutrikęs ją nužvelgė ir papurtė galvą svarstydamas, ką jo protingoji ir nuovoki sesulė galvoja.

Kai Liūto stovykla priėjo didelę vingiuotą upę, prasigraužusią kanalą tarp stačių lioso dirvos krantų, panašiai kaip prie jų žeminės, Talutas

patraukė kyšuliu tarp tarpeklių ir atidžiai stebėjo aplinką. Jis netoli vandens, salpoje apačioje, matė elnius ir taurus, besiganančius žalioje pievoje, priaugusioje pavienių nedidukų medelių. Kiek tolėliau priešais aukštą skardį, kur upė staigiai darė vingį, jis pastebėjo didelę krūvą visokiausių kaulų. Aplink suverstus išdžiūvusius kaulus šmirinėjo nedidukės figūrėlės. Talutas pastebėjo, kaip keletas jų pastveria ir nusineša gabalus.

– Jie vis dar čia, – paskelbė jis. – Tikriausiai stato.

Keliautojai nusileido šlaitu žemyn link stovyklos, išsidėsčiusios ant plačios terasos, ne daugiau nei penkiolika pėdų virš upės lygio. Jei Ailą nustebino Liūto stovyklos būstas, tai Mamuto stovykla stačiai pribloškė. Vietoj vienos didelės, velėna uždengtos ilgos žeminės, kuri Ailai panėšėjo į urvą ar netgi žmogui gyventi tinkamą olą, šioje stovykloje ant terasos glaudėsi keletas apskritų atskirų namelių. Jie taip pat buvo sutvirtinti storu velėnos sluoksniu ir dengti moliu, o apačioje aplinkui kuokštais augo žolė. Labiausiai Ailai jie priminė didžiulius plikus švilpikų kauburėlius.

Priėjusi arčiau moteris suprato, kodėl stogai buvo pliki. Kaip ir Liūto stovykloje, šie mamutojai naudojo namelių stogus kaip apžvalgos aikšteles. Ant dviejų namelių stogų ir būriavosi žiūrovai. Nors jie atkreipė dėmesį į svečius, ne dėl tos priežasties buvo sulipę ant suapvalintų stogų. Liūto stovyklai praėjus pro vaizdą užstojusį namelį, Aila pamatė jų susidomėjimo objektą ir apstulbo.

Talutas neklydo. Jie statė. Aila nugirdo Tulijos pastabas apie vardą, kurį šie žmonės sau pasirinko, tačiau pamačius jų statomą būstą, tai atrodė tinkamiausia. Nors užbaigtas jis tikriausiai atrodys taip, kaip ir visi kiti, mamuto kaulus kaip statybines atramas šie mamutojai naudojo ypatingu būdu, tarsi atspindinčiu ypatingas gyvūno savybes. Tiesa, ir Liūto stovykla naudojo mamutų kaulus kaip struktūrinį statinio rėmą, atrinkdavo kai kuriuos gabalus ir juos pataisydavo, kad tiktų, tačiau kaulai, naudojami šiame būste, tarnavo ne vien kaip atramos. Jie buvo atrenkami ir išdėstomi taip, kad pastatas gebėtų perduoti pačią mamuto esmę, tai yra išreikštų mamutojų įsitikinimus.

Konstrukcijai sukurti pirmiausia iš kaulų krūvos teko sugabenti daug vienodų skeleto dalių. Pradėta nuo maždaug šešiolikos pėdų skersmens ties pagrindu, mamutų kaukolių rato, sudėliotų taip, kad kietas kaktų

paviršius būtų atsuktas į vidų. Angą atstojo jau matyta arka iš dviejų didelių lenktų ilčių, abiejose pusėse įtvirtintų į mamutų kaukolių įdubas ir sujungtų viršuje. Iš išorės aplinkui, maždaug iki pusės ilčių aukščio, kilo žiedinė sienelė, padaryta iš, ko gero, šimto mamutų „V" formos apatinių žandikaulių, po keturis vienas ant kito sukrautų smaigaliais žemyn.

Bendras šių „V" formos krūvų, sudėtų viena prie kitos, efektas statinyje buvo ir pats įspūdingiausias, ir reikšmingiausias. Kartu jie kūrė zigzago raštą, panašų į tą, kuris žemėlapiuose simbolizuoja vandenį. Kaip Aila išmoko iš Mamutos, zigzaginis vandens ženklas buvo pats reikšmingiausias Didžiosios Motinos, visos gyvybės kūrėjos, simbolis. Jis reiškė žemyn nukreiptą jos kauburio trikampį, jos gimdą. Šitiek kartų padaugintas simbolis reiškė visa, kas gyva; ne tik vandenį, tačiau ir Motinos vaisiaus vandenis, kurie užplūsta žemę bei pripildo upes ir jūras, kai ji gimdo visa, kas gyva žemėje. Nebuvo jokių abejonių, kad čia bus mamuto židinio būstas.

Apskritimas dar nebuvo užbaigtas, tačiau žmonės dirbo prie likusios būsto dalies: simetriškai, tačiau labai tvirtai derino ir tvirtino petikaulius, dubens kaulus bei stuburo gabalėlius. Atviras medinis rėmas viduje buvo papildoma atrama statiniui, ir atrodė, kad stogas bus pastatytas ant mamutų ilčių.

– Tikrų menininkų darbas! – tarė Ranekas ir žengęs į priekį ėmė atvirai girti jų rankų darbą.

Aila žinojo, kad jis įvertins. Pastebėjusi kiek atokiau stovintį Jondalarą su Lenktynininko pavadžiu rankoje ji suprato, kad jis ne mažiau apimtas įspūdžio ir vertina protą, kuris iškėlė tokį sumanymą. Jei atvirai, visa Liūto stovykla buvo netekusi žado. Vis dėlto, kaip Tulija ir įtarė, Mamuto stovyklą ne mažiau pribloškė jų svečiai, tiksliau, kartu su jais keliaujantys prijaukinti gyvūnai.

Kurį laiką mamutojai apstulbę stebeilijo vieni į kitus, o paskui moteris ir vyras, abu šiek tiek jaunesni nei Liūto stovyklos vadai, išėjo į priekį pasveikinti Tulijos ir Taluto. Vyras šlaitu tempė sunkius mamuto kaulus – čia buvo, be abejonės, ne laikina buveinė, kurią galima pernešti iš vietos į vietą, tačiau nuolatinis statinys. Vyras buvo išsirengęs iki juosmens ir prakaituotas. Jo veidas buvo smarkiai tatuiruotas, tad Ailai teko pačiai save sudrausti, kad nespoksotų. Jis ne tik ant kairiojo skruosto turėjo ševroną,

kaip Liūto stovyklos Mamuta, tačiau ir dviejų spalvų, mėlynos ir raudonos, simetriškai išdėstytų zigzagų, trikampių ir deimanto formų bei statmenai susikertančių spiralių raštą.

Moteris taip pat akivaizdžiai dirbo ir taip pat buvo nuoga nuo juosmens, tačiau vietoj kelnių buvo užsisiautusi sijoną, kuris krito kiek žemiau kelių. Tatuiruočių ji neturėjo, tačiau nosies sparnelis buvo pervertas žiedu, pagamintu iš nedidelio gabalėlio išraižyto ir nupoliruoto gintaro.

– Tulija, Talutai, kokia staigmena! Tikrai jūsų nelaukėme, tačiau Motinos vardu sveikiname Liūto stovyklą, – tarė moteris.

– Mutos vardu dėkojame už šiltą sutikimą, Avarija, – atsiliepė Tulija. – Nenorėjom ateiti nepatogiu laiku.

– Buvome netoliese, Vinsavekai, – pridūrė Talutas, – ir negalėjom praeiti neužsukę.

– Liūto stovyklai svečiuotis nėra nepatogaus laiko, – atsakė vyras, – tačiau kaip atsitiko, kad buvote netoliese? Jums pro čia į Vilko stovyklą nepakeliui.

– Pasiuntinys, atvykęs pranešti apie pasikeitusią susirinkimo vietą, pakeliui buvo užsukęs į sangėjų stovyklą ir papasakojo, kad jie labai serga. Mes turime naują narę, gydytoją, Ailą iš mamuto židinio, – sakė Talutas, modamas jai pasirodyti. – Ji panoro nueiti ir pažiūrėti, ar galėtų padėti. Kaip tik einam iš ten.

– Taip, žinau tą sangėjų stovyklą, – tarė Vinsavekas ir atsisuko į Ailą. Akimirką moteris jautė, kaip vyro akys ją gręžte gręžia. Ji kiek dvejojo, nes vis dar nebuvo įpratusi tiesiai žvelgti į nepažįstamus žmones. O dabar ji pajuto, kad drovumui arba genties moterų kuklumui nėra tinkamas laikas ir atsakė tokiu pačiu įdėmiu žvilgsniu. Staiga jis nusijuokė, ir jo blyškiai pilkose akyse sužibo pritarimas, jos moteriškumo įvertinimas. Ji pastebėjo, kad jis nepaprastai patrauklus vyriškis, ne dėl to, kad dailus ar turi kokių ypatingų bruožų, nors tatuiruotės tikrai jį išskyrė iš kitų, tačiau dėl valios jėgos ir proto. Jis pakėlė akis į ant arklio sėdintį Mamutą.

– Taigi tu vis dar su mumis, senoli, – tarė jis akivaizdžiai patenkintas ir supratingai nusišypsojęs pridūrė: – Ir vis dar gebi nustebinti. Nuo kada tapai kviesliu? Ar reikia kito žodžio? Su Liūto stovykla keliauja du arkliai ir vilkas? Tai daugiau nei kvietimo dovana.

– Kitas žodis gal ir pritiktų, Vinsavekai, tačiau tai ne mano dovana. Gyvūnai atsiliepia Ailai.

– Ailai? Regis, senasis Mamuta surado savęs vertą dukterį, – Vinsavekas vėl ją nužvelgė akivaizdžiai susidomėjęs. Jis nepastebėjo rūstaus Raneko žvilgsnio – jį pastebėjo Jondalaras. Zelandonietis suprato, kaip jaučiasi Ranekas, ir pirmą kartą pajuto keistą bendrystę su raižytoju.

– Užteks čia stypsoti ir plepėti, – tarė Avarija, – turėsim tam pakankamai laiko. Keliautojai tikriausiai pavargo ir išalko. Leiskit, surasiu jums ko pavalgyti ir vietos pailsėti.

– Matom, kad statot naują būstą, Avarija. Nereikia dėl mūsų vargintis. Vietos palapinėms pasistatyti pakaks, – tarė Tulija. – Vėliau su malonumu kartu su jumis pavakarieniausim ir galbūt parodysim jums keletą puikių šiaurės elnių odų bei kailių, kuriuos kaip tik pasiėmėm.

– Aš geriau sumaniau! – sugriaudėjo Talutas, kur stovi nusimesdamas savo kuprinę. – Mes galime jums padėti. Gal tiksliai ir nežinosiu, kur ką dėti, tačiau mano nugara pakankamai plati vienam dviem mamutų kauleliams.

– Taip, ir aš norėčiau padėti, – prisidėjo Jondalaras, vesdamas į priekį Lenktynininką ir padėdamas Raidagui nulipti. – Toks neįprastas namas. Niekada nemačiau nieko panašaus.

– Žinoma, vertiname jūsų pagalbą. Kai kurie iš mūsų skuba į vasaros susirinkimą, tačiau reikia visos vasaros būstui tinkamai pastatyti, todėl turime jį suręsti prieš išeidami. Liūto stovykla labai dosni, – atsakė Vinsavekas svarstydamas, kiek gintaro gabalų jų dosnumas kainuos, kai prasidės mainai. Paskui jis nusprendė, kad geriau būtų užbaigti statyti būstą ir numaldyti kai kuriuos besiskundžiančius stovyklos narius.

Vinsavekas žmonių minioje iš pradžių nepastebėjo aukšto šviesiaplaukio, tačiau įsižiūrėjo į jį atidžiau, tada vėl dirstelėjo į Ailą, kuri iš neštuvų kinkė Yhaha. Jis buvo svetimas, kaip ir Aila, ir su arkliais tvarkėsi iš pažiūros taip pat lengvai kaip ir ji. Vis dėlto ir tas mažas plokščiagalvis kuo puikiausiai valdo vilką, o jis tai jau ne svetimas. Tai turi turėti ką bendra su moterimi. Mamuto stovyklos vadas mamuta vėl atkreipė dėmesį į Ailą. Jis pastebėjo, kad aplink sukiojasi rudaodis raižytojas; „Ranekas visada turėjo akį tam, kas gražu ir išskirtina, – pagalvojo jis. – Tiesą sakant, jis elgiasi

savininkiškai, tačiau kas tada tas nepažįstamasis? Argi jis niekaip nesusijęs su moterimi?" Vinsavekas dirstelėjo į Jondalarą ir pastebėjo, kad tas stebi Ailą su Raneku.

„Čia kažkas vyksta, – nusprendė Vinsavekas ir nusišypsojo. – Kad ir kokie būtų ryšiai, jei jie abu taip susidomėję, labai tikėtina, kad moteris oficialiai dar nesusijungusi." Jis dar kartą ją nudelbė. Įspūdinga moteris, mamuto židinio duktė, gydytoja, arba taip jie tvirtina, ir tikrai turi kažkokių unikalių gebėjimų bendrautu su gyvūnais. Be abejonės, aukšto statuso moteris, tačiau iš kur ji atėjo? Ir kodėl visada Liūto stovykloje atsitinka kas nors neįprasta?"

Abi vadės stovėjo viduje beveik užbaigtos, tačiau tuščios naujos žeminės. Nors išorė buvo dengta, zigzaginis sienų raštas buvo subtiliai matomas ir iš vidaus.

– Ar tikrai nenori keliauti su mumis, Avarija? – pasiteiravo Tulija. Jos kaklą juosė naujas didelių gintarų vėrinys. – Mes mielai palauksim dar kelias dienas, kol pasiruoši.

– Ne, keliaukit. Žinau, kad visi nekantrauja patekti į susirinkimą, o jūs jau tiek daug padarėt. Žeminė beveik baigta, o be jūsų tikrai dar nebūtume baigę.

– Mums buvo vienas malonumas darbuotis su jumis. Turiu pripažinti, naujasis būstas tikrai įspūdingas. Tai garbė Motinai. Tavo brolis tikrai pažymėtinas. Beveik gali jausti Motinos buvimą viduje, – Tulija kalbėjo nuoširdžiai, ir Avarija tai suprato.

– Dėkoju tau, Tulija. Nepamiršime jūsų pagalbos. Štai kodėl nebenorime jūsų užlaikyti. Jūs jau susivėlinot, nes pasilikote mums padėti. Visos geriausios vietos bus užimtos.

– Dabar jau ilgai netruks, kol nueisim. Mūsų krovinys žymiai lengvesnis. Mamuto stovykla derasi atkakliai.

Avarija nužvelgė naują didžiosios vadės vėrinį.

– Nė iš tolo ne taip atkakliai kaip Liūto stovykla, – atkirto ji.

Tulija nesiginčijo. Ji buvo įsitikinusi, kad Liūto stovykla geriau pasipelnė besiderėdama, tačiau būtų neregėta tai pripažinti. Ji pakeitė temą.

– Ką gi, lauksime jūsų ten. Jei pavyks, pasistengsim užimti jums vietą.

– Įvertinčiau tai, tačiau įtariu, kad mes būsime paskutiniai. Teks paimti, kas liks. Nors jūsų taip pat lauksim, – atsakė Avarija.

– Tada mes išeisim iš ryto, – tarė Tulija. Moterys apsikabino, susilietė skruostais, o tada Liūto stovyklos vadė nuėjo prie palapinių.

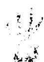
– Tiesa, Tulija, jei kartais nepamatyčiau Ailos iki jums išeinant, prašau dar kartą padėkoti jai už ugnies akmenį, – tarė Avarija, paskui staiga pridūrė akivaizdžiai nesivaržydama: – Ar jau nustatėt jos nuotakos išpirką?

– Galvojom apie tai, tačiau ji turi tiek daug ką pasiūlyti, kad darosi sudėtinga, – atsakė Tulija ir pasisuko eiti. Žengusi kelis žingsnius ji atsigręžė ir nusišypsojo. – Jos su Digija taip suartėjo, kad Aila man dabar beveik kaip dukra.

Nueidama Tulija vos galėjo slėpti šypseną. Jai pasidingojo, jog Vinsavekas kreipia ypatingą dėmesį į Ailą, ir suprato, kad Avarijos komentaras nėra kasdienė pastaba. Jis bus įpareigojęs seserį. „Nebūtų bloga partija, – galvojo Tulija, – ir turėti ryšių su mamutų stovykla pasirodytų naudinga. Žinoma, pirmiausia teisę turi Ranekas. Šiaip ar taip, jie pasižadėję, tačiau jei kas nors kaip Vinsavekas pateiks pasiūlymą, nepakenks jį apsvarstyti. Mažų mažiausiai tai pakels jos vertę. Taip, Talutas puikiai sumanė sustoti ir ką nors išmainyti."

Avarija stebėjo ją nueinančią. „Vadinasi, Tulija ketina pati derėtis dėl nuotakos išpirkos. Šitai numaniau. Galbūt pakeliui derėtų sustoti Gintaro stovykloje, žinau, kur motina slepia žalių akmenų, ir jei Vinsavekas sumanytų siekti Ailos, jam reikės visko, ką tik galės gauti. Niekada nemačiau už Tuliją ryžtingiau besiderančios moters", – pavydžiai susižavėjusi galvojo Avarija. Anksčiau ji pernelyg neįsiklausė į didžiąją Liūto stovyklos vadę, bet pastarąsias kelias dienas pasitaikius progai geriau susipažinti, ji pradėjo ją gerbti ir netgi pamėgo. Tulija sunkiai dirbo kartu, buvo dosni pelnytų pagyrų, o kad buvo sunkiai įveikiama derybininkė, ką gi, toks vadės vaidmuo. „Tiesą sakant, jei būčiau labai jauna ir pasiruošusi santuokai, – galvojo Avarija, – būčiau nieko prieš, jei dėl mano nuotakos išpirkos derėtųsi tokia moteris kaip Tulija."

Nuo Mamuto stovyklos Liūto stovykla keliavo į šiaurę, daugiausia palei upę. Netoli didžiųjų vandentakių, kurie raižė žemyną, šiaurės kraštovaizdis nuolat keitėsi ir demonstravo didžiulę augmenijos pasaulio įvairovę. Mamutojų kelias vedė nuo tundros kalvų ir lioso lygumų iki nendrėmis apaugusių miško ežerų, nuo klampių pelkių iki vėjuotų kalvynų ir žolėtų pievų, pasipuošusių ryškiomis vasaros gėlėmis. Nors šiaurės lygumos buvo skurdžios, žiedai neretai buvo didesni ir ryškesni nei pietietiškų rūšių. Aila atpažino daugelį jų, nors ne visada žinojo jų pavadinimus. Praeidama pro šalį arba viena išjojusi ar išėjusi pasivaikščioti ji neretai nusiskindavo kelis augalus ir parodydavo juos Mamutai, Nezei, Digijai ar kam kitam, kad tie pasakytų augalo pavadinimą.

Kuo arčiau buvo vasaros susirinkimo vieta, tuo dažniau Aila prasimanydavo dingsčių nuklysti kur į šoną. Vasara buvo tas metų laikas, kai jai norėdavosi vienumos. Toks buvo jos būdas, kiek galėjo save prisiminti. Žiemą ji priimdavo žiauraus oro lemtą įkalinimą, ar Bruno genties urve, ar savajame slėnyje, ar mamutojų žeminėje. O vasarą, nors naktimis nemėgo būti viena, dažnai mėgavosi vienatve kur nors ištrūkusi dieną. Tai būdavo jos laikas: savoms mintims, atsiliepti į savo impulsus, išsilaisvinti iš suvaržymų, kai esi pernelyg stebimas ar iš įtarumo, ar iš meilės.

Kai keliautojai apsistodavo vakarui, Ailai būdavo visai nesunku pasakyti, kad nori pažinti augalus arba pamedžioti. Taip ji ir darydavo. Pasitelkusi iečių mėtyklę arba svaidyklę atgabendavo šviežios mėsos, tačiau iš tikrųjų norėdavo ištrūkti ir pabūti viena. Jai reikėjo laiko pagalvoti. Ji baiminosi atvykti į stovyklą ir gerai nesuprato, kodėl taip jaučiasi. Jau susipažino su pakankamai daug žmonių, gana lengvai būdavo priimama, todėl suprato, kad problema slypi ne čia. Kuo labiau jie artinosi prie stovyklos, tuo labiau jaudinosi Ranekas, tuo niūresnis atrodė Jondalaras. Ir tuo labiau ji norėjo išvengti šito stovyklų susirinkimo.

Paskutinį kelionės vakarą Aila grįžo iš ilgo pasivaikščiojimo su puokšte gėlių. Ji pastebėjo, kad žemės lopinėlis prie laužo išlygintas, ir Jondalaras

piešimo peiliu ten braižo ženklus. Tornekas laikė atlūžusią mamuto kaulo plokštelę ir išsitraukęs aštrų peilį studijavo žymes.

– Štai ir ji, – tarė Jondalaras. – Aila tau geriau už mane paaiškins. Nesu tikras, ar sugebėčiau rasti kelią į slėnį iš Liūto stovyklos. Tikrai žinau, kad nesugebėčiau iš čia. Pernelyg daug sukiojomės iš kelio.

– Jondalaras mėgina sudaryti žemėlapį, rodantį, kur yra slėnis, kur tu radai ugnies akmenų, – paaiškino Talutas.

– Vos leidomės į kelionę, visur dairiausi ir nemačiau nė vieno ugnies akmens, – pasakė Tornekas. – Kada nors norėčiau ten nukeliauti ir pririnkti daugiau. Tų, kuriuos turime, amžinai neužteks. Manajame jau visai nemažas griovelis.

– Man sunku nustatyti atstumą, – tarė Jondalaras. – Mes keliavome raiti, todėl sunku pasakyti, kiek dienų užtruktų einant pėsčiomis. Be to, daug tyrinėjome, stabčiojome, kada sumanę, nesilaikėme jokios logiškos krypties. Esu beveik tikras, kad ėjome atgal per upę, kuri teka per jūsų slėnį, toliau šiaurėje. Galbūt net ne vieną kartą. Kai ėjome atgal, jau buvo beveik žiema, ir dauguma orientyrų pasikeitė.

Aila padėjo gėles, paėmė piešimo peilį ir pamėgino sugalvoti, kaip nupiešti kelio į slėnį žemėlapį. Pradėjusi brėžti liniją staiga sudvejojo.

– Nesistenk būtinai nubraižyti iš čia, – padrąsino Talutas. – Geriau pagalvok, kaip ten nusigauti iš Liūto stovyklos.

Susitelkusi Aila suraukė antakius.

– Suprantu, kad turėčiau parodyti kelią nuo Liūto stovyklos, – atsakė ji, – tačiau vis dar nelabai gerai išmanau žemėlapius. Nežinau, ar mokėsiu nupiešti.

– Na, dėl to nesijaudink, – tarė Talutas. – Mums nereikės žemėlapio, jei galėsi parodyti kelią. Galbūt grįžę iš vasaros susirinkimo, galėsime ten nukeliauti, – tada raudonbarzdis smakru mostelėjo gėlių link. – Ko parnešei šįkart, Aila?

– Noriu, kad man pasakytumėt. Žinau, kas tai, bet negaliu įvardyti.

– Žinau, kad ta raudona yra snaputis, – tarė Talutas, – o štai šita – aguona.

– Dar daugiau gėlių? – pastebėjo ką tik priėjusi Digija.

– Taip. Ir Talutas pasakė šitų dviejų pavadinimus, – tarė Aila.

– Pažiūrėkim: štai čia – šilinis viržis, o štai čia bestiebė naktižiedė, – dar dvi atpažino Digija ir atsisėdo greta Ailos. – Jau beveik atėjom. Talutas sako, jog rytoj pasieksime reikiamą vietą. Vos galiu sulaukti. Rytoj pamatysiu Branagą, o tada jau visai netrukus galutinai susijungsim. Net nežinau, ar šiąnakt pavyks užmigti.

Aila nusišypsojo. Digija buvo tokia susijaudinusi, kad buvo sunku atsilaikyti jos entuziazmui. Drauge tai Ailai tik priminė, kad ji taip pat netrukus susijungs. Jondalaro kalbos apie slėnį ir grįžimą į jį atnaujino ilgesingą jo troškimą. Ji jį stebėjo stengdamasi, kad nebūtų akivaizdu, ir turėjo tolimą nuojautą, kad jis ją taip pat stebi. Ji vis trumpam susitikdavo jo žvilgsnį prieš abiem nusigręžiant.

– O, Aila, ten tiek žmonių, su kuriais norėsiu tave supažindinti. Taip džiaugiuosi, kad mes ketiname susijungti tose pačiose jungtuvių apeigose. Tai visada mus vienys.

Jondalaras atsistojo.

– Man reikia eiti... ir, a... susitvarkyti miegmaišį, – tarė jis ir nuskubėjo šalin.

Digija stebėjo, kaip Aila nuseka jį akimis, ir buvo kone tikra, kad pamatė suvaldytas ašaras. Ji papurtė galvą. Aila tikrai neatrodė kaip moteris, kuri tuojau susijungs ir įkurs naują židinį su mylimu vyru. Nebuvo jokio džiaugsmo, jokio jaudulio. Kažko stigo. Kažko, vardu Jondalaras.

31

Ryte Liūto stovykla toliau patraukė prieš srovę. Žmonės keliavo lygumų plokščiakalniu, tačiau kairėje vis išvysdavo švystelint sraunią upę, drumzliną nuo ledynų nuotėkio ir plakamo dumbło. Pasiekę išsišakojimą, vietą, kurioje suteka dvi didelės upės, jie pasuko palei kairiąją atšaką. Brastomis besikeldami per du didelius intakus, jie daugumą savo mantos sudėjo į valtelę, kurią tuo tikslu pasiėmė. Po to mamutojai nusileido į salpą ir keliavo per upės slėnio miškus ir žolėtas pievas.

Talutas stebėjo lomų ir tarpeklių sistemą aukštame dešiniajame krante kitapus upės, realųjį kraštovaizdį lygindamas su simboliais išbraižyta kaulo lentele, kurios reikšmės Ailai vis dar buvo neaiškios. Priekyje, už staigaus vingio, buvo aukščiausias kitos kranto linijos taškas – jis kilo per kokius du šimtus pėdų virš vandens. Šiapus platus žolėtas laukas ir miško lopinėliai tęsėsi dar kelias mylias. Aila pastebėjo kaulų piramidę su vilko kaukole ant viršaus. Keistas akmenų rentinys dryko skersai upę ten, kur traukė Talutas.

Toje vietoje upė buvo plati ir sekli, bet kuriuo atveju būtų pereinama, tačiau kažkas viską dar palengvino. Žmonėms pereiti per upę vietoj brastos akmenų buvo supiltos akmenų, žvirgždo ir kaulų krūvos, o vanduo sruvo per tarpus.

Jondalaras sustojo, norėdamas viską atidžiau apžiūrėti.

– Koks puikus sumanymas! – pastebėjo jis. – Galima pereiti upę net kojų nesušlapus.

– Geriausios vietos statyti būstus yra anoje pusėje – tos gilios tuštumos yra puiki apsauga nuo vėjo. O medžioti geriausia šioje, – paaiškino

Barzekas. – Šitą kelią potvynis kasmet nuplauna, tačiau Vilko stovykla kasmet atstato naują. Atrodo, šiemet jie papildomai pasidarbavo, tikriausiai, kad būtų lengviau svečiams.

Talutas pajudėjo. Aila pastebėjo, kad Yhaha ypač susijaudinusi, ir pagalvojo, kad arklys nervinasi dėl brastos tako su vandens tarpais per vidurį, tačiau kumelė perėjo be jokių nutikimų.

Vadas pusiaukelė sustojo.

– Štai čia puiki vieta žvejoti, – pareiškė jis. – Srovė greita, todėl iki čia atplaukia net jūrinės lašišos. Taip pat ir eršketai. Ir kitos žuvys, lydekos, upėtakiai, šamai, – savo komentarus jis labiausiai skyrė Ailai su Jondalaru, nors turėjo omeny ir jaunimą, kuris čia anksčiau nebuvo. Jau praėjo keleri metai, kai Liūto stovykla visu būriu viešėjo Vilko stovykloje.

Kitoje pusėje, Talutui vedant juos link plataus tarpeklio, tikriausiai pusės mylios pločio, Aila išgirdo keistą garsą, tarsi garsų gaudimą ar prislopintą riaumojimą. Jie pamažu kilo į kalvą. Maždaug šešiasdešimt pėdų aukštyje virš upės ir paėjėję šimtą penkiasdešimt jardų jie pasiekė didelio tarpeklio dugną. Aila dirstelėjo į priekį ir išsižiojo. Saugomi stačių sienų, maždaug mylios ilgio dauboje buvo patogiai išdėstyti koks pustuzinis atskirų apskritų namelių. Vis dėlto Aila aiktelėjo pamačiusi ne apskritas žemines.

Tai buvo žmonės. Gyvenime Aila nebuvo mačiusi šitiekos žmonių. Gerokai per tūkstantį žmogystų, daugiau nei trisdešimt stovyklų, suėjo į mamutojų vasaros susirinkimą. Visa teritorija buvo užpildyta palapinių. Čia buvo keturis ar penkis kartus daugiau žmonių, nei sueidavo į genties susirinkimą, ir visi spoksojo į ją.

Teisingiau, į jos arklius ir Vilką. Jaunasis pilkis pasislėpė jai tarp kojų. Jis jautėsi lyg perkūno trenktas, kaip ir Aila. Moteris pajuto Yhaha paniką, buvo įsitikinusi, kad ir Lenktyninninkas jaučiasi panašiai. Baimė dėl gyvūnų padėjo jai įveikti pačios juntamą baimę pamačius tiek daug žmogiškų būtybių. Ji pakėlė akis ir išvydo, kaip Jondalaras įsirėžęs traukia virvę ir bando sulaikyti piestu besistojantį Lenktyninninką. Išsigandęs berniukas sėdėjo tvirtai įsikibęs arklio kaklo.

– Neze, paimk Raidagą! – šūktelėjo ji. Moteris jau pamatė, kas vyksta, ir vargu ar jai reikėjo Ailos raginimo imtis veiksmų. Aila padėjo nulipti

Mamutai ir apsikabinusi rankomis kumelės kaklą nusivedė ją prie jaunojo eržilo, norėdama padėti jam nusiraminti. Vilkas gūrino įkandin.

– Apgailestauju, Aila. Turėjau pagalvoti, kaip arkliai sureaguos į tokią daugybę žmonių, – tarė Jondalaras.

– Žinojai, kad jų bus šitiek daug?

– Aš... nežinojau, bet spėjau, kad jų gali būti maždaug tiek pat, kiek susirenka į zelandoniečių vasaros susirinkimą.

– Man regis, turėtume įkurti Švendrų stovyklą kur nors nuošaliau, – prabilo Tulija. – Gal čia, stovyklavietės pakrašty? Būsim tolėliau nuo visko, – kalbėdama ji apsidairė, – tačiau Vilko stovykloje teka upelis ir šiemet suka štai čia.

Tulija tikėjosi žmonių reakcijos ir nenusivylė. Juos pastebėjo kertančius upę ir visi susigrūdo pažiūrėti Liūto stovyklos atvykimo. Tik ji nenujautė, kad gyvulius šitaip priblokš pirmasis prisistatymas žmonių kaimenei.

– O jeigu štai ten, prie sienos? – pasiūlė Barzekas. – Ne itin lygu, tačiau galime nulyginti.

– Man tai atrodo puiki vieta. Ar yra prieštaraujančiųjų? – tarė Talutas, reikšmingai žiūrėdamas į Ailą. Jiedu su Jondalaru kaip tik vedė gyvūnus ta kryptimi, norėdami juos nuraminti. Liūto stovykla pradėjo valyti akmenis, brūzgynus ir lyginti vietą didelei, dvipusei bendrai palapinei.

Gyventi palapinėje buvo kur kas patogiau, jei naudojami du odos sluoksniai. Izoliacinis sluoksnis ir oras per vidurį padėjo sulaikyti šilumą, o drėgmė, susikaupdavusi šaltais vakarais, nutekėdavo vidine išorinės odos puse ant žemės. Vidinės odos, kurios buvo užkamšytos po vidiniais žemės paklotais, kuo puikiausiai saugojo nuo vėjo. Nors nė iš tolo ne toks tvirtas kaip Liūto stovyklos žeminė, tai buvo patvaresnis statinys nei viengubų sienų nakčiai skirta pastogė, tik dalis visos vasaros palapinės, kurią žmonės naudojo keliaudami. Savo vasaros namus jie vadino Švendrų stovykla, kad atskirtų vasaros namus, kad ir kur pasitaikydavo buvoti, nuo žiemos namų. Vis tiek apie save jie galvojo kaip apie priklausančius grupei, vadinamai Liūto stovykla.

Palapinė buvo padalyta į keturias atskiras kūgiškas sritis, kiekviena su atskiru židiniu, paremta tvirtais, lanksčiais jaunais medeliais, nors galėjo ir buvo naudojami mamutų šonkauliai ir kiti ilgi kaulai. Centrinėje,

didžiausioje dalyje, prisiglaus liūto, lapės ir mamuto židiniai. Kadangi palapinė nebuvo tokia erdvi kaip žeminė, pirmiausia ji bus naudojama miegoti, o retai pasitaikydavo, kad visi palapinėje miegotų vienu metu. Kitos veiklos, asmeninės, socialinės ir viešos, vyks lauke, todėl įsikūrimas taip pat reiškė apibrėžtą teritoriją už palapinės sienų. Buvo svarbi ir Švendrų stovyklos pagrindinio virimo židinio vieta lauke.

Kol Liūto stovykla statė palapinę ir nustatinėjo savo teritorijos ribas, kiti susirinkę mamutojai pradėjo atsigauti nuo pirmojo sukrėtimo, ir laikiną tylą pakeitė susijaudinusių balsų šurmulys. Pagaliau Aila nustatė to nuolatinio prislopinto gaudesio šaltinį. Ji prisiminė, kaip triukšminga jai atrodė vos atvykus į Liūto stovyklą, kai visi kalba vienu metu. Šįkart tas triukšmas buvo daug kartų stipresnis, susiliejo visos minios balsai.

„Nieko keista, kad Yhaha ir Lenktynininkas taip baidosi“, – galvojo Aila. Nuolatinis žmonių balsų gausmas ir ją vertė baidytis. Ji taip pat nebuvo prie to pripratusi. Genties susirinkimas nebuvo toks didelis, tačiau, jei ir būtų buvęs, niekada nebūtų šitaip triukšminga. Jie bendraudami vartojo nedaug žodžių; genties žmonių susirinkimas buvo tylus. O su žmonėmis, kurie vartoja verbalinę kalbą, išskyrus retus atvejus, stovyklavietėje visą laiką buvo triukšminga. Kaip vėjas stepėse, balsai niekada neščiuvo, keitėsi tik jų intensyvumas.

Daug žmonių nuskubėjo pasveikinti Liūto stovyklos, pasiūlė pagalbą įrengiant stovyklos vietą ir buvo šiltai pasveikinti. Talutas ir Tulija tarpusavyje reikšmingai susižvalgė. Jie neprisiminė anksčiau turėję tiek daug draugų, šitaip troškusių padėti. Padedama Latijos, Jondalaro ir Raneko, ir kurį laiką Taluto, Aila įtaisė vietą arkliams. Abu jauni vyrai lengvai dirbo drauge, tačiau kalbėjosi nedaug. Ji atmetė smalsiųjų pasiūlymus padėti paaiškinusi, kad arkliai drovisi, ir svetimi žmonės gali juos sunervinti. Visiems tapo akivaizdu, kad būtent ji valdo gyvūnus, ir tai sužadino dar daugiau smalsumo. Žinia apie ją greitai sklido.

Tolimiausiame stovyklavietės pakrašty, truputį už tarpeklio sienos linkio, kuris vėrėsi į upės slėnį, jie pastatė savotišką stoginę, pašiūrę iš odos palapinės, kurią Aila su Jondalaru naudojo keliaudami dviese. Statinį jie parėmė nedideliais medeliais ir tvirtomis šakomis. Ji buvo šiek tiek paslėp-

ta nuo žvilgsnių žmonių, įsikūrusių lomoje, tačiau vėrėsi vaizdas į upę ir nuostabias pievas su medžiais kitapus.

Jie įsikraustė ir kiek per ankštoje palapinėje įsirenginėjo vietas miegoti, kai oficialiai jų pasveikinti atėjo Vilko stovyklos delegacija ir keletas kitų mamutojų. Jie buvo šeimininkų stovyklos teritorijoje ir, nors to buvo tikimasi, buvo daugiau nei mandagu pasiūlyti visiems svečiams naudoti Vilko stovyklos įprastas žuvingas užtvankas, uogynus, riešutynus, sėklų ir šaknų augavietes ir medžioklės žemes. Nors vasaros susirinkimas ir nesitęs visą sezoną, tokios didelės grupės priglaudimas savo padarys, todėl buvo būtina rasti tam tikrą konkrečią teritoriją, kurios derėtų vengti, kad nebūtų pereikvotos regiono atsargos.

Talutas gana nustebo išgirdęs apie pakeistą vasaros susirinkimo vietą. Mamutojai paprastai nesusitikdavo namų stovykloje. Paprastai jie pasirinkdavo kokią nors vietą stepėse ar dideliame upės slėnyje, kur toks didelis žmonių sambūris geriau prisitaikytų.

– Didžiosios visų Motinos vardu, sveikiname Liūto stovyklą, – tarė liesa žilaplaukė moteris.

Tulija liko sukrėsta ją pamačiusi. Vadė buvo neįprastai maloni ir itin sveikatinga moteris, lengvai prisiimanti savąją atsakomybės dalį, tačiau atrodė, jog per pastarąjį sezoną ji paseno dešimčia metų.

– Marlija, vertiname jūsų svetingumą. Mutos vardu dėkojame tau.

– Kaip matau, vėl tai padarėte, – tarė vyras, sveikindamasis suėmęs abi Taluto rankas.

Valesas buvo jaunesnis už seserį, tačiau pirmą kartą Tulija pastebėjo, kad jį taip pat pakeitė laiko ženklai. Dėl to ji staiga ėmė suvokti ir savo mirtingumą. Ji visada manė, kad Marlija ir Valesas yra panašaus amžiaus kaip ji.

– Manau, tai yra jūsų didžiausia staigmena, – toliau kalbėjo Valesas. – Kai Toranas atbėgo šūkaudamas kažką apie per upę einančius su jumis arklius, visi išėjo pažiūrėti. O paskui kažkas pastebėjo vilką...

– Neprašome jūsų dabar apie tai pasakoti, – tarė Marlija, – nors, turiu pripažinti, smalsu. Tiesiog teks pernelyg dažnai kartotis. Kuo puikiausiai galime palaukti iki vakaro, tada papasakosite visiems iš karto.

– Žinoma, Marlija teisi, – pritarė Valesas, nors buvo pasiruošęs tuojau pat išklausyti pasakojimo. Jis taip pat pastebėjo, kad jo sesuo atrodo ypač pavargusi. Jis baiminosi, jog tai bus jos paskutinis vasaros susirinkimas. Štai kodėl jis sutiko būti šeimininkas, kai iš pradžių išrinktą vietą nuplovė pasikeitusi upės vaga. Šį sezoną reikės perduoti lyderystę.

– Prašom naudotis viskuo, ko tik prireiks. Ar patogiai įsikūrėte? Apgailestauju, kad esate taip toli, tačiau susivėlinote. Nebuvau tikra, kad apskritai pasirodysite, – kalbėjo Marlija.

– Ėjome aplinkiniu keliu, – paaiškino Tulija, – tačiau čia geriausia vieta. Geriau gyvūnams. Jie nepratę prie tokios daugybės žmonių.

– Norėčiau sužinoti, kaip jie priprato prie vieno! – atsišaukė balsas. Tulijos akys sužibo pamačius aukštą jaunuolį, tačiau Digija puolė prie jo pirma.

– Tarnegai! Tarnegai! – suriko ir puolė jo apkabinti. Už jos išsirikiavo visi kiti tauro židinio žmonės. Jis apkabino motiną, paskui Barzeką, visų akyse blizgėjo ašaros. Tada dėmesio išsireikalavo Druvezas, Brinanas ir Tusija. Jis apglėbė rankomis abu berniukus, apkabino juos, pastebėjo, kad jie ūgtelėjo, tada pakėlė ant rankų Tusiją. Po abipusio pasiglebėsčiavimo ir kutenimo, virtusio smagiais pasikikenimus, Tarnegas ją nuleido.

– Tarnegai! – nugriaudėjo Talutas.

– Talutai, senas meškine! – tokiu pat galingu balsu atsišaukė jaunuolis ir abu vyrai apsikabino. Buvo matyti stiprus šeimyninis panašumas – jis buvo kone toks pat lokys kaip ir jo dėdė, tačiau Tarnegas iš motinos paveldėjo tamsesnį gymį. Jis pasilenkęs pasitrynė skruostais su Neze, paskui šelmiškai išsišiepęs apsikabino apkūnią moteriškaitę ir ją pakėlė.

– Tarnegai! Ką darai? Paleisk mane, – plūdosi ta.

Jis švelniai nuleido ją ant žemės ir mirktelėjo.

– Dabar jau žinau, kad esu toks pat šaunuolis kaip tu, Talutai, – tarė Tarnegas ir garsiai nusikvatojo. – Ar žinai, kaip seniai svajojau šitaip pasielgti? Vien tam, kad įrodyčiau, jog galiu?

– Nebuvo būtina... – pradėjo Nezė.

Talutas atkragino galvą ir garsiai nusikvatojo.

– Reikia šio to daugiau, jaunuoli. Kai galėsi prilygti man pataluose, būsi toks pat šaunuolis.

Nezė numojo ranka bandydama apginti savo orumą ir tik žiūrėjo į savo meškiną purtydama galvą, švelniai susierzinusi.

– Kas tokio yra tuose vyruose, kad seniai sugalvoja įrodinėti, jog tebėra jauni? – pastebėjo ji. – Na, bent jau aš galėsiu pailsėti, – ji sugavo susidomėjusį Ailos žvilgsnį.

– Nesilažinčiau! – atkirto Talutas. – Nesu toks senas, kad vis dar negalėčiau išsivalyti kelio prie savo židinio liūtės vien dėl to, kad valau kitų nuosėdas.

– Hmm, – Nezė truktelėjo pečiais ir nusisuko nesivargindama atsakyti.

Aila stovėjo greta abiejų arklių ir prie savęs laikė Vilką, kad jis neurgztų ir negąsdintų žmonių. Visą sceną ji stebėjo didžiai susidomėjusi, įskaitant ir aplinkinių žmonių reakcijas. Danugas su Druvezu atrodė šiek tiek sutrikę. Nors jie neturėjo patirties, suprato, kokia tema kalbama. Labai dažnai tai jiems neduodavo ramybės. Tarnegas su Barzeku buvo išsišiepę iki ausų. Latija išraudo ir pabandė pasislėpti už Tulijos, kuri savo povyza bylojo, kad tokios paikystės jos neliečia. Dauguma žmonių atlaidžiai šypsojosi, netgi Jondalaras, pastebėjo Aila, ir tai ją nustebino. Ji anksčiau svarstė, ar Jondalaro elgesio jos atžvilgiu priežastys neturi ko bendra su skirtingais papročiais. Galbūt, kitaip nei mamutojai, zelandoniečiai nemanė, kad žmonės turi teisę pasirinkti partnerius. Dabar neatrodė, kad jis žiūrėtų į tai nepalankiai.

Nezei einant į palapinę Aila pastebėjo, jog jos lūpose taip pat žaidžia išmanėliška šypsenėlė.

– Tai nutinka kasmet, – pusiau šnibždomis mestelėjo ji. – Jis iškelia didelę sceną, visiems puikuojasi, koks šaunuolis yra, pirmas kelias dienas netgi susiranda kitą pakaitalą ar porą, nors visada ieško panašių į mane, šviesių ir apkūnių. Paskui, kai galvoja, kad niekas nebepastebės, su džiaugsmu didumą naktų leidžia Švendrų stovykloje ir nebūna laimingas, jei nėra manęs.

– O kur tu būni?

– Kas žino? Šitokio dydžio susirinkime, net nors visus pažįsti, ar bent jau visas stovyklas, visų nepažįsti labai gerai. Kiekvienais metais atsiranda kas nors, ką norisi geriau pažinti. Nors, pripažįstu, pakankamai dažnai tai

būna kita moteris su augančiais vaikais ir naujas mamutienos ruošimo būdas. Kartais koks vyras krinta man į akį arba aš jam, tačiau netrimituoju apie tai. Nieko tokio, kad Talutas giriasi, tačiau jei tiesa paaiškėtų, nemanau, kad jam patiktų, jei aš girčiausi.

– Todėl tu nesigiri, – tarė Aila.

– Tai visai nesunku padaryti, kad išsaugotum harmoniją ir geranoriškumą prie židinio... Ir, na, jam įsiteiktum.

– Tu tikrai jį myli, tiesa?

– Tą seną lokį! – puolė prieštarauti Nezė, paskui nusišypsojo, o akyse atsirado švelnumo. – Iš pradžių visko buvo, pati žinai, koks jis gali būti triukšmingas, tačiau niekada neleidau jam išmušti savęs iš pusiausvyros arba užčiaupti. Manau, tai jis manyje ir vertina. Talutas gali žmogų perlaužti per pusę, jei norėtų, tačiau tai ne jo būdui. Kartais supyksta, tačiau jame nėra žiaurumo. Niekada nesužeistų silpnesnio už save, vadinasi, beveik nieko! Taip, aš jį myliu, o kai myli žmogų, nori elgtis taip, kad jam patiktų.

– Ar tu... neitum su kitu vyru, kuris tau krito į akį, netgi jei norėtum, jei taip jam patiktų?

– Mano amžiuje tai nesunku, Aila. Tiesą sakant, jei tiesa paaiškėtų, neturėčiau itin kuo didžiuotis. Kai buvau jaunesnė, vis dar laukdavau vasaros susirinkimų dėl kelių naujų veidų ir linksmų žaidimų. Ir netgi kailiuose pasivoliodavau kartkartėmis, tačiau dėl vieno Talutas, mano manymu, teisus. Nedaug yra vyrų, galinčių jam prilygti. Ne dėl visų nukrypimų, kuriuos jis skaičiuoja, tačiau dėl to, kad jam rūpi, kaip jis tai daro.

Aila supratingai linktelėjo. Paskui svarstydama susiraukė. O ką daryti, jei yra du vyrai, ir abu rūpinasi?

– Jondalarai!

Aila pakėlė akis, kai išgirdo nepažįstamą balsą šūktelint jo vardą. Pamatė, kaip jis nusišypso, nužingsniuoja prie moters ir šiltai su ja pasisveikina.

– Tai tu vis dar su mamutojais? Kur tavo brolis? – teiravosi galingai atrodanti, ne aukšta, bet raumeninga moteris.

Jondalaro kakta iš skausmo susiraukšlėjo. Iš moters išraiškos Aila pamatė, kad ji viską suprato.

– Kaip tai nutiko?

– Liūtė nugvelbė jo grobį, tai jis nusivijo ją į guolį. Jos pora jį užpuolė, o mane sužeidė, – kuo trumpiau nusakė Jondalaras.

Moteris užjaučiamai palingavo galvą.

– Sakai, buvai sužeistas. Kaip pavyko išsikapstyti?

Jondalaras dirstelėjo į Ailą ir pamatė, kad ji juos stebi, tad pasivedėjo moterį artyn.

– Aila, čia yra Bresija iš mamutojų, Gluosnių stovyklos vadė... Tiksliau, Vapičių stovyklos. Talutas minėjo, kad taip vadinasi jūsų žiemos stovykla. Čia Aila iš mamutojų, Liūto stovyklos mamuto židinio dukra.

Bresija buvo užklupta netikėtai. Mamuto židinio dukra! Iš kur ji atsirado? Praėjusiais metais Liūto stovykloje jos nebuvo. Aila netgi ne mamutojų vardas.

– Bresija, – pakartojo Aila. – Jondalaras man apie tave pasakojo. Tu esi ta, kuri išgelbėjo jį ir jo brolį iš Didžiosios Motinos Upės slanksmėlio, tu esi Tulijos draugė. Malonu susipažinti.

„Tikrai ne mamutojiškas akcentas, ir ne sangėjų, – galvojo Bresija. – Taip pat ir ne Jondalaro akcentas. Nesu tikra, ar tai apskritai akcentas. Ji tikrai kalba mamutojiškai labai puikiai, tačiau keistai nuryja kai kuriuos žodžius."

– Man taip pat malonu susipažinti... Aila, sakei? – pasitikslino Bresija.

– Taip, Aila.

– Koks neįprastas vardas, – neišgirdusi jokių paaiškinimų Bresija kalbėjo toliau. – Atrodo, tu esi ta, kuri, a... prižiūri tuos... gyvūnus, – staiga jai toptelėjo, kad ji gyvenime nėra buvusi taip arti gyvų žvėrių, bent jau tokių, kurie stovėtų ramiai ir nemėgintų sprukti.

– Taip yra todėl, kad jie jai atsiliepia, – nusišypsojęs paaiškino Jondalaras.

– O ar ne tave esu mačiusi su vienu iš jų? Turiu pripažinti, užklupai mane netikėtai, Jondalarai. Su tais drabužiais vieną akimirką pamaniau, kad tu Darnevas. Kadangi vedei arklį, pamaniau, kad arba man vaidenasi, arba Darnevas grįžo iš dvasių pasaulio.

– Apie gyvūnus mokausi iš Ailos, – paaiškino Jondalaras. – Tai ji išgelbėjo mane ir nuo urvinio liūto. Patikėk manimi, ji moka elgtis su gyvūnais.

– Akivaizdu, – nesiginčijo Bresija, šį kartą nudelbusi akis į Vilką, kuris nebeatrodė toks nervingas, nors jo budrus dėmesingumas nežadėjo nieko gera. – Ar todėl ji buvo įdukrinta prie mamuto židinio?

– Tai viena iš priežasčių.

Bresija pataikė kaip pirštu į akį spėdama, kad mamutojų Liūto stovykla Ailą įdukrino neseniai. Jondalaro atsakymas jos spėjimus patvirtino. Vis dėlto tai neatsakė į klausimą, iš kur ji atsirado. Dauguma žmonių padarė prielaidą, kad ji pasirodė su aukštu šviesiaplaukiu, galbūt židinio pora, arba yra jo sesuo. Vis dėlto Bresija žinojo, kad Jondalaras jų teritorijoje pasirodė tik su broliu. Kur jis rado šitą moterį?

– Aila! Kaip smagu vėl tave matyti!

Ji atsisuko ir pamatė Branagą su Digija prie šono. Jie šiltai apsikabino, pasitrynė skruostais. Nors ji matė jaunuolį tik kartą, atrodė, jog tai senas draugas. Kaip buvo smagu tame susirinkime nors ką nors pažinoti!

– Mama nori, kad ateitum ir susipažintum su Vilko stovyklos vadu ir vade, – tarė Digija.

– Žinoma, – nesiginčijo Aila tikrai apsidžiaugusi, kad atsirado dingstis pasprukti nuo akylosios Bresijos. Aila pastebėjo, kaip smarkiai dirba moters protas, kaip atsiskleidžia sukti jos spėjimai, ir greta jos jautėsi truputį nesmagiai. – Jondalarai, ar pabūsi čia su arkliais? – ji pastebėjo, kad su Branagu ir Digija atėjo keletas kitų žmonių ir artinasi prie gyvūnų. – Jiems viskas dar nauja, jie bus laimingesni, jei netoliese bus bent vienas pažįstamas žmogus. Kur Raidagas? Jis galėtų prižiūrėti Vilką.

– Viduje, – atsakė Digija.

Aila atsisuko pažiūrėti ir pamatė berniuką droviai stovintį prie įėjimo.

– Tulija nori, kad susipažinčiau su vade. Ar prižiūrėsi Vilką? – ženklais ir žodžiais tarė Aila.

– Pažiūrėsiu, – ženklais atsakė jis ir apsupusią žmonių minią nužvelgė kiek nuogąstaudamas. Raidagas lėtai atėjo, tada atsisėdo greta Vilko ir jį apkabino.

– Tik pažiūrėk! Ji kalbasi net su plokščiagalviais. Jai puikai sekasi su gyvuliais! – iš minios pasigirdo pašaipus balsas. Keletas žmonių nusijuokė.

Aila apsisuko ir sužaibavo akimis ieškodama kalbėjusiojo.

– Su jais kalbėtis gali bet kas, galima ir su akmeniu kalbėtis, svarbiausia, kad jie atsakytų, – antra kito žmogaus pastaba sukėlė dar daugiau juoko.

Aila pasisuko ta kryptimi kone springdama, tokia pikta, kad vos galėjo kalbėti.

– Ar kažkas mėgina pasakyti, kad šitas berniukas yra gyvulys? – prabilo labiau pažįstamas balsas. Aila susiraukė pamačiusi į priekį žengiant Liūto stovyklos atstovą.

– Aš sakau, Frebekai. Argi ne? Jis nesupranta, ką aš sakau, plokščiagalviai yra gyvuliai, pats ne kartą tai kartojai.

– O dabar sakau, kad klydau, Čalegai. Raidagas puikiai supranta viską, ką sakai, ir visai nesunku sulaukti jo atsakymo. Tiesiog turi išmokti jo kalbos.

– Kokios dar kalbos? Plokščiagalviai nekalba. Kas tau pripaistė tokių nesąmonių?

– Ženklų kalba. Jis kalba rankomis, – tarė Frebekas. Pasigirdo visuotinis pašaipus juokas. Aila stebėjo vyrą dabar jau susidomėjusi. Frebekui nepatikdavo, kai iš jo juokdavosi.

– Nenori, netikėk, – truktelėjęs pečiais jis pasisuko eiti, tarsi visai nerūpėtų, o paskui atsisuko į vyrą, kuris pašiepė Raidagą. – Dar šį tą tau pasakysiu. Jis gali kalbėtis ir su vilku, ir jei pasakys vilkui tave pulti, nesilažinčiau dėl tavo galimybių laimėti.

Čalegui nė nenutuokiant Frebekas ženklais šį tą parodė berniukui – rankų judesiais, kurie nepažįstamiesiems nieko nereiškė. Raidagas savo ruožtu pasiteiravo Ailos. Visa Liūto stovykla stebėjo, mėgaudamasi žinojimu, kas vyksta, nes suprato slaptąją kalbą. Jie galėjo kalbėti visų šių žmonių akivaizdoje šiems nė nenutuokiant, kas aptarinėjama.

Nė neatsisukęs Frebekas kalbėjo toliau:

– Kodėl tau jiems neparodžius, Raidagai?

Staiga vilkas jau nebesėdėjo taikingai vaiko apkabintas. Sklandžiu šuoliu jis atsidūrė prie replikas laidžiusio vyro, pašiaušė nugaros gaurus, iššiepė dantis ir grėsmingai urzgė. Tai išvydus visiems žiūrovams plaukai ant sprando pasišiaušė. Vyro akys išsprogo ir jis persigandęs atšoko. Dauguma šalia jo buvusių žmonių taip pat atšoko, tačiau Čalegas traukėsi toliau. Raidagui davus ženklą Vilkas ramiai grįžo į savo vietą ir atsitūpė

greta berniuko. Rodės, jis visai patenkintas savimi, kelis kartus apsisuko, atsigulęs padėjo galvą ant letenų ir stebėjo Ailą.

Rizikinga, nusprendė sau Aila. Vis dėlto Raidago duotas signalas nereiškė „pulti“. Šitą žaidimą vaikai dažnai žaisdavo su vilku, staigaus apsimestinio užpuolimo žaidimą, kurį tarpusavyje žaidžia jauni vilkiukai. Vilkas buvo išmokytas nekąsti. Aila panašius signalus pasitelkdavo medžioklės išvykose norėdama, kad vilkas pabaidytų gyvūnėlius. Nors kartais jis galiausiai užpuldavo ir pats nugalabydavo žvėrelį, tai nebuvo ženklas iš tikrųjų ką nors užpulti. Vilkas to žmogaus nė nepalietė. Jis tik liuoktelėjo jo link. Tačiau galėjo ir užpulti.

Aila žinojo, kaip niršiai vilkai gina savo teritoriją ir savo gaują. Jie žudo, kad apgintų saviškius. Vis dėlto stebėdama Vilką grįžtantį ji mintijo, kad, jei vilkai geba juoktis, tai jis juokėsi. Ji niekaip negalėjo išmesti iš galvos jausmo, kad žvėris suprato, kas vyksta; buvo sumanyta blefuoti, ir jis tiksliai žinojo, kaip tai padaryti. Tai nebuvo tiesiog apsimestinis užpuolimas, jo judesiuose nebuvo nieko žaisminga. Jis rodė visus ženklus, kad puola. Paprasčiausiai laiku sustojo. Staigus pasirodymas daugybei žmonių jaunam vilkui buvo sudėtingas, tačiau jis puikiai prisiderino. O išraiška to žmogaus veide rodė, kad rizikuoti vertėjo. Raidagas ne gyvulys!

Branagas atrodė kiek sukrėstas, tačiau Digija plačiai šypsojosi, kai jie priėjo prie Tulijos ir Taluto bei dar vienos poros. Aila buvo oficialiai pristatyta šeimininkų stovyklos vadų porai ir akimirksniu suprato, ką žinojo visi kiti. Marlija smarkiai sirgo. Ji netgi neturėtų čia stovėti, galvojo Aila, mintyse rinkdama jai vaistus ir ruošdama preparatus. Matydama jos odos spalvą, akių išvaizdą, odos ir plaukų tekstūrą Aila svarstė, ar kas nors jai galėtų padėti. Ji jautė tos moters stiprybę; ji lengvai nepasiduos. Tai gali būti svarbiau už vaistus.

– Neblogas pasirodymas, Aila, – tarė Marlija, pastebėjusi įdomią jos kalbos keistenybę. – Tu ar berniukas valdėte vilką?

– Nežinau, – šypsodamasi atsakė Aila. – Vilkas reagavo į signalus, tačiau mes abu juos davėme.

– Vilkas? Sakai taip, tarsi tai būtų vardas, – pastebėjo Valesas.

– Tai ir yra vardas.

– Ar ir arkliai turi vardus? – pasiteiravo Marlija.

– Kumelė vardu Yhaha, – Aila tiksliai atkartojo arklio žvengimą, o Yhaha jai atsakė. Tai sukėlė žmonių šypsenas, tačiau kiek nervingas. – Dauguma žmonių taria tiesiog Yhaha. Eržilas yra jos vaikas. Jondalaras praminė jį Lenktynininku. Tai zelandoniečių kalbos žodis, reiškiantis tą, kuris mėgsta greitai bėgti ir pralenkti kitus.

Marlija linktelėjo. Aila akimirką įdėmiai žvelgė į moterį, o tada atsisuko į Talutą.

– Labai pavargau įrenginėdama tą vietą arkliams. Matai tą rąstą? Gal galėtum atnešti, kad galėčiau atsisėsti?

Akimirką didysis vadas visiškai apstulbo. Tai buvo Ailai visiškai nebūdinga. Ji paprasčiausiai nebūtų tokio dalyko prašiusi, ypač pokalbio su šeimininkų stovyklos vadais viduryje. Jei kam nors reikia vietos atsisėsti, tai Marlijai. Tada jam ir paaiškėjo. Na, žinoma! Kodėl jis pats apie tai nepagalvojo anksčiau? Jis nedelsdamas nuskubėjo ir pats atnešė rąstą.

Aila atsisėdo.

– Tikiuosi, jūs nieko prieš. Kodėl tau neatsisėdus greta, Marlija?

Marlija atsisėdo truputį drebėdama. Ji nusišypsojo.

– Dėkui tau, Aila. Neplanavau ilgai čia stovėti. Kaip supratai, kad man svaigsta galva?

– Ji gydytoja, – paaiškino Digija.

– Kvieslė ir gydytoja? Koks neįprastas derinys. Nieko keista, kad jos panoro mamutos židinys.

– Norėčiau šį tą tau paruošti, jei vartotum, – tarė Aila.

– Gydytojai mane jau apžiūrėjo, tačiau mielai prašom bandyti, Aila. Dabar, kol dar visai nenukrypome nuo temos, norėčiau užduoti vieną klausimą. Ar buvai tikra, kad vilkas nesužeis to žmogaus?

Aila akimirką patylėjo.

– Ne. Nebuvau. Jis vis dar labai jaunas, ne visada visiškai patikimas. Vis dėlto manau, jog buvau pakankamai arti, kad sustabdyčiau puolimą, jei jis pats nebūtų laiku sustojęs.

Marlija linktelėjo.

– Ir žmonės ne visada visiškai patikimi; nesitikiu, kad gyvūnai tokie būtų. Jei būtum atsakiusi kitaip, nebūčiau tavimi patikėjusi. Supranti, vos

atsigavęs Čalegas ims skųstis, kad išsaugotų orumą. Jis iškels šį klausimą brolių taryboje, o jie perduos mums.

– Mums?

– Seserų tarybai, – paaiškino Tulija. – Seserys yra galutinė valdžia. Jos arčiau Motinos.

– Džiaugiuosi, kad čia buvau ir viską mačiau. Dabar nereikės nerimauti, kaip atskirti prieštaringus pasakojimus, kuriais nuo pat pradžių sunku patikėti, – tarė Marlija. Ji kitur nukreipė žvilgsnį, nužiūrėjo arklius, paskui vilką. – Jie atrodo visiškai normalūs gyvūnai, ne dvasios ir ne stebuklingi. Pasakyk man, ką gyvūnai ėda, kai būna su tavimi, Aila? Jie ėda?

– Tą patį, ką visada. Vilkas ėda daugiausia mėsą, žalią arba virtą. Jis tarsi dar vienas žmogus namuose, paprastai ėda tą, ką aš valgau, netgi daržoves. Kartais jam ką sumedžioju, tačiau jam neblogai sekasi pačiam gaudyti peles ir smulkius gyvūnėlius. Arkliai ėda žolę ir grūdus. Svarsčiau juos nuvesti į tą pievą kitapus upės ir kuriam laikui palikti.

Valesas dirstelėjo skersai vandenų, paskui į Talutą. Aila suprato, kad jis galvoja.

– Nesmagu taip sakyti, Aila, tačiau gali būti pavojinga palikti juos ten vienus.

– Kodėl? – pasiteiravo ji su lengva panika balse.

– Dėl medžiotojų. Jie atrodo kaip bet kurie kiti arkliai, ypač kumelė. Tamsus jaunikio kailis gana neįprastas. Galėtume paskleisti žinią, kad niekas nemedžiotų rudų arklių, ypač jei jei atrodo labai draugiški. Tačiau tas kitas... kone visi stepių arkliai tokio plauko, ir nežinau, ar galima prašyti žmonių nemedžioti arklių. Kai kuriems tai skaniausia mėsa, – paaiškino Valesas.

– Tada aš turėsiu eiti su ja, – tarė Aila.

– Negali! – šūktelėjo Digija. – Viską pražiopsosi.

– Negaliu leisti niekam jos skriausti, – atsakė Aila. – Na ir kas, kad pražiopsosiu.

– Būtų taip pat blogai, – tarė Tulija.

– Negali nieko sugalvoti? – nusiminė Digija.

– Ne... jeigu tik ji būtų irgi ruda, – tarstelėjo Aila.

– Ką gi, tai kodėl nepadarom jos rudos?

– Rudos? Kaip?

– Jei sumaišytume kiek dažų, kaip odai, ir įtrintume?

Aila akimirką svarstė.

– Nemanau, kad pavyks. Puiki mintis, Digija, tačiau bėda ta, kad nurudinus nebus itin didelio skirtumo. Netgi Lenktyninінkui yra pavojaus. Rudi arkliai vis tiek atrodo kaip arkliai, o jei kas nors medžioja arklius, nebus lengva prisiminti nežudyti rudų.

– Tiesa, – nesiginčijo Talutas. – Medžiotojai galvoja apie medžioklę, o du rudi arkliai, kurie nesibaido žmonių, yra nepaprastai geri taikiniai.

– O jeigu kokia kita spalva, tarkim... raudona? Kodėl nepadarius Yhaha raudonu arkliu? Ryškiai raudonu arkliu. Tada ji tikrai išsiskirtų.

Aila galvojo.

– Man nepatinka mintis apie jos pavertimą raudonu arkliu, Digija. Ji atrodys taip keistai. Nors mintis nebloga. Visi suprastų, kad ji nepaprastas arklys. Manau, turėtume tai padaryti, tačiau ryškiai raudonas arklys... Palauk! Turiu kitą sumanymą, – Aila nuskubėjo į palapinę, ant miego kailių išvertė kelioninį krepšį ir kone pačiame dugne rado tai, ko ieškojo. Ji išbėgo iš palapinės, laikydama tą daiktą rankose.

– Pažvelk, Digija! Prisimeni? – Aila išskleidė ryškiai raudoną odą, kurią pati nudažė. – Taip ir nesugalvojau, ką iš jos pasiūti. Man tiesiog patiko spalva. Galiu užrišti tai Yhaha, kai ji ganysis pievoj viena.

– Tikrai ryškiai raudona! – šypsodamasis palingavo galvą Valesas. – Man regis, pasiseks. Visi ją pamatę supras, kad tai ypatingas arklys, ir tikriausiai neskubės medžioti, netgi nieko negirdėję. Šįvakar pranešime, kad negalime medžioti arklio su raudonu dangalu ir rudžio, kuris ganosi kartu.

– Nepakenktų ką nors užrišti ir Lenktyninінkui, – pastebėjo Talutas. – Nebūtinai tokio ryškaus, tačiau ką nors žmogaus gaminto, kad kiekvienas, kuris prieis pakankamai arti, kad galėtų sviesti ietį, suprastų, jog jie nepaprasti.

– Aš siūlyčiau, – įsiterpė Marlija, – kadangi ne visi žmonės visiškai patikimi, kartais sakymo nepakanka. Gal būtų išmintinga jums ir jūsų Mamutai sugalvoti kokį draudimą nežudyti šių arklių? Geras prakeiksmas įbaugintų kiekvieną, panūdusį pažiūrėti, ar šitie gyvūnai mirtingi.

– Visada galima pasakyti, kad Raidagas pasiųs Vilką pulti kiekvieno, kas nuskriaus arklius, – tarė Branagas šypsodamasis. – Ta istorija turbūt jau sklinda iš lūpų į lūpas ir sulig kiekvienu pasakojimu darosi įspūdingesnė.

– Gal ir ne tokia prasta mintis, – tarė Marlija stodamasi, – bent jau galima paskleisti kaip gandą.

Jie stebėjo nueinančius Vilko stovyklos vadus. Liūdnai palingavusi galvą Tulija nuėjo į palapinę. Talutas nusprendė eiti ir išsiaiškinti, kas organizuoja varžybas, kad pasiūlytų iečių mėtyklių rungtį, ir stabtelėjo šnektelti su Bresija ir Jondalaru. Visas trejetas nuėjo drauge. Digija su Branagu kartu su Aila nuėjo prie arklių.

– Tiksliai žinau žmogų, kuriam pavesti skleisti gandus, – tarė Branagas. – Aplink jau sklando pasakojimai, tad jei žmonės visiškai ir netikės, manau, vengs arklių. Nemanau, jog kas norės rizikuoti, kad Raidagas užsiundytų vilką. Ketinau paklausti, kaip Raidagas susiprato duoti ženklą vilkui?

Digija nustebusi pažvelgė į vyrą, kuriam pasižadėjo.

– Spėju, nežinai, tiesa? Nežinau, kodėl pamaniau, jeigu aš žinau, tai ir tu turėtum žinoti. Frebekas neišsigalvojo kažko, kad apgintų Liūto stovyklą. Jis kalbėjo tiesą. Raidagas supranta viską, ką visi sako. Visada suprato. Mes tik to nežinojom, kol Aila neišmokė mūsų ženklų kalbos, kad galėtume ir jį suprasti. Kai Frebekas apsimetė, kad nueina, jis kažką pasakė Raidagui, o Raidagas pasiteiravo Ailos. Mes visi supratome, ką jie sako, todėl žinojome, kas nutiks.

– Ar tai tiesa? – teiravosi Branagas. – Jūs kalbėjotės tarpusavyje ir niekas to nesuprato! – jis nusijuokė. – Na, jei ketinu perprasti Liūto stovyklos staigmenas, tikriausiai turėčiau taip pat mokytis šios slaptos kalbos.

– Aila, – šūktelėjo Krosija, eidama iš palapinės. Jie stabtelėjo ir palaukė, kol moteris prisivijo. – Tulija ką tik man papasakojo, ką ketini daryti, kad pažymėtum arklius, – tarė ji besiartindama. – Sumanymas puikus, ir raudona išsiskirs ant šviesaus plauko arklio, tačiau tu neturi dviejų ryškiai raudonų odų. Kai tvarkiausi daiktus, radau šį tą, ką norėčiau, kad turėtum, – ji išvyniojo visai neseniai atrištą gniutulą, išėmė sulankstytą odą ir krestelėjusi ją išskleidė.

– O, Krosija! – šūktelėjo Aila. – Kaip gražu!

Aila giliai įkvėpė nustebinta kreidos baltumo odos apsiausto, dekoruoto subtiliais besikartojančias trikampiais išdėstytais mamutų ilčių karoliukais ir raudonąja ochra dažytais dygliakiaulių spygliais, prisiūtais į kairę pusę krypstančių spiralių ir zigzagų raštu.

Pamačiusios tokį susižavėjimą Krosijos akys nušvito. Siūdama tuniką Aila suprato, kaip sudėtinga išbalinti odą.

– Tai Lenktynininkui. Man regis, balta prie jo tamsiai rudo plauko puikiai matysis.

– Krosija, šita oda tam per graži. Ji išsiteps ir sudulkės, o jei jis sumanys su ja pasivolioti, nubyrės visos puošmenos. Negaliu leisti, kad Lenktynininkas nešiotų tai laukuose, – tarė Aila.

Krosija griežtai ją nudelbė.

– Jei kas nors medžios arklius ir pamatys rudą arklį su baltu dekoruotu dangalu ant nugaros, kaip manai, tikėtina, kad medžiotojas nukreips į jį ietį?

– Ne, bet tu pernelyg daug darbo įdėjai į šią odą, kad leistum ją suniokoti.

– Darbo įdėjau prieš daugelį metų, – atsakė Krosija, jos veido išraiška sušvelnėjo, ir su migla akyse ji pridūrė: – Ją dariau savo sūnui, Fralijos broliui. Niekada nesugebėjau jos niekam atiduoti. Nebūčiau ištvėrusi matydama, kaip kažkas kitas ją dėvi, o išmesti nenorėjau. Tampiausi su savimi iš vienos vietos į kitą, nenaudingą odos gabalą, iššvaistytą darbą. Jei ši oda padės apsaugoti gyvūną, ji nebebus nenaudinga, darbas įgis šiokią tokią vertę. Noriu, kad ją paimtum už tai, ką davei man.

Aila paėmė siūlomą paketą, tačiau atrodė sutrikusi.

– Ką aš tai daviau, Krosija?

– Tai nesvarbu, – staiga nukirto senoji. – Tiesiog paimk.

Frebekas, skubantis į palapinę, pakėlė galvą, pamatė jas besišnekančias ir nusišypsojo. Jis buvo patenkintas savimi. Moterys jam taip pat nusišypsojo.

– Aš labai nustebau, kai Frebekas ėmė ginti Raidagą, – pakomentavo Branagas. – Būčiau manęs, kad jis bus paskutinis, tai padarysiantis.

– Jis labai pasikeitė, – tarė Digija. – Jam vis dar patinka ginčytis, tačiau nebe taip piktybiškai. Kartais jis panūsta įsiklausyti.

– Na, jis niekada nebijojo žengti į priekį ir išsakyti savo nuomonę, – pastebėjo Branagas.

– Galbūt taip ir buvo, – tarė Krosija. – Niekada nesupratau, ką Fralija jame įžvelgė. Viską išbandžiau, kad tik atkalbėčiau ją nuo tos sąjungos. Jis nieko neturėjo pasiūlyti. Jo motina neturėjo statuso, jis neturėjo jokių ypatingų gebėjimų, man atrodė, kad ji save pasmerkia... O galbūt vien tik įžūlumas prašyti bylojo jo naudai, ir jis tikrai jos norėjo. Spėju, kad visą laiką reikėjo pasikliauti jos sveika nuovoka, šiaip ar taip, ji mano duktė. Vien dėl to, kad kažkieno prasta kilmė, nereiškia, kad žmogus nenorės tobulėti.

Branagas dirstelėjo į Digiją, paskui pro Krosijos galvą pažvelgė į Ailą. Jo nuomone, senoji pasikeitė dar labiau nei Frebekas.

32

Aila palapinėje buvo viena. Ji nužvelgė teritoriją, kuri bus jos gyvenamoji vieta visą vasaros susirinkimo laiką. Ji ieškojo, ką dar reikia sulankstyti, ką perstatyti, norėjo rasti nors kokią priežastį, kad atidėtų išėjimą iš Švendrų stovyklos ribų. Mamuta pasakė, kad vos bus pasiruošusi, jis norėtų ją supažindinti su žmonėmis, su kuriais ji susijusi unikaliu būdu, – mamutomis, tais, kurie priklauso mamuto židiniams.

Ji laukė to susitikimo kaip sunkaus išbandymo; juk tikrai jie norės ją iškvosti, įvertinti ir nuspręsti, ar ji turi teisę priklausyti jų gretoms. Širdyje ji netikėjo, kad turėtų priklausyti. Ji nemanė turinti ypatingų talentų ir specialių dovanų. Ji yra gydytoja, nes iš Izos įgijo gydytojai reikalingų žinių ir patirties. Turėti gyvūnų taip pat jokios magijos nereikia. Kumelė jai atsiliepia todėl, kad, kai buvo viena ir vieniša savo slėnyje, Aila priėmė be motinos likusią kumelaitę dėl draugijos, o Lenktynininkas ten gimė. Ji išgelbėjo Vilką, nes taip įsipareigojo jo motinai, o tada jau žinojo, kad prie žmonių augę gyvūnai bus draugiški. Anokia čia paslaptis.

Raidagas kurį laiką pabuvo su ja palapinėje, kol ji jį apžiūrėjo, paklausinėjo apie savijautą ir mintyse sau priminė, kad reikia peržiūrėti jo vaistų dozę. Paskui jis išėjo į lauką ir įsitaisė kartu su Vilku stebėti žmonių. Nezė pritarė Ailai, kad berniuko nuotaika daug geresnė. Moteris buvo kupina teisuoliško džiugesio ir pagyrų Frebekui, kuris jau tiek prisiklausė pagiriamųjų žodžių, kad kone sutriko nuo netikėto dėmesio. Aila nebuvo mačiusi jo tiek besišypsančio ir suprato, kad dalis jo laimės priklauso nuo priėmimo į grupę ir priklausymo jai jausmo. Ji suprato tą jausmą.

Aila paskutinį kartą apsidairė, paėmė žaliaminės odos maišelį ir prisitvirtino jį prie diržo, tada atsidususi išėjo į lauką. Rodos, visi kažkur prašapo, išskyrus Mamutą, kuris kalbėjosi su Raidagu. Pastebėjęs ją artinantis Vilkas pakėlė galvą, todėl ir Mamuta su Raidagu atsisuko.

– Visi išėjo? Galbūt turėčiau pasilikti ir prižiūrėti Raidagą, kol kas nors grįš, – greitai pasisiūlė Aila.

– Vilkas mane prižiūri, – ženklais parodė išsišiepęs berniukas. – Niekas ilgiau neužtrunka pamatęs Vilką. Pats sakiau Nezei eiti. Ir tu eik, Aila.

– Jis teisus. Atrodo, Vilkas su malonumu lieka čia su Raidagu, o geresnio sargybinio nesugalvosi, – tarė Mamuta.

– O kas, jei jis susirgs? – spyrėsi Aila.

– Susirgęs pasakysiu Vilkui: „Atvesk Ailą“, – Raidagas parodė ženklą, kurį buvo išmokęs bežaisdamas. Vilkas pašoko, uždėjo letenas Ailai ant krūtinės ir lyžtelėjo skruostą. Jis nekantravo sulaukti dėmesio.

Ji nusišypsojo, pašiaušė žvėries sprandą, tada davė ženklą jam atsigulti.

– Aš noriu čia likti, Aila. Man patinka stebėti. Upę. Arklius pievoje. Praeinančius žmones, – Raidagas šyptelėjo. – Jie net ne visada mane mato, spokso į palapinę, spokso į arklių pašiūrę. Paskui pamato vilką. Juokingi žmonės.

– Ką gi, spėju, viskas bus gerai. Nezė nebūtų jo palikusi, jei nebūtų maniusi, kad bus saugu, – tarė Aila, nugalėjusi paskutinį vidinį argumentą, stabdantį išeiti. – Aš pasiruošusi eiti, Mamuta.

Jiems kartu keliaujant link nuolatinių Vilko stovyklos būstų Aila pastebėjo, kad palapinės ir stovyklos įrengtos gana tankiai, daug žmonių vaikštinėja aplinkui. Ji džiaugėsi, kad įsikūrė pakraštyje, kur apsidairius galima matyti medžius ir žoles, upę ir pievą. Keletas žmonių jiems praeinant linktelėjo, keletas šnektelėjo. Aila stebėjo, kaip sveikinimus priima Mamuta, ir elgėsi atitinkamai.

Vienas būstas kiek nelygios šešių panašių būstų eilės gale atrodė pagrindinis veiklos centras. Prie to namo Aila pastebėjo išvalytą plotą be jokių palapinių ir suprato, kad tikriausiai šioje vietoje renkasi žmonės. Stovyklos, kurios šliejosi prie šios aikštelės, nebuvo panašios į įprastas šeimų stovyklas. Viena palapinė buvo aptverta tvora iš atvirai išdėstytų mamutų kaulų, šakų ir išdžiūvusių krūmų – ji žymėjo teritorijos ribas. Praeidama

Aila išgirdo ją šaukiant vardu. Ji stabtelėjo ir stebėjosi, kas galėtų ją šaukti iš kitapus tvoros.

– Latija! – tarė ji, o paskui prisiminė, ką jai pasakojo Digija. Tol, kol Latija tebebuvo Liūto stovyklos buveinėje, ryšių su vyrais apribojimai pernelyg nevaržė jos judėjimo ir veiklos. O pasiekus susirinkimo vietą buvo būtina ją laikyti nuošaliai. Kartu su ja gyveno keletas kitų jaunų moterų; visos šypsojosi ir kikeno. Aila buvo pristatyta Latijos bendraamžėms, kurios, atrodo, ją savotiškai baimingai gerbė.

– Kur eini, Aila?

– Prie mamuto židinio, – už Ailą atsakė Mamuta.

Latija linktelėjo, tarsi turėjusi žinoti. Uždaroje kiemo teritorijoje aplink palapinę, kuri buvo išpuošta tapytais raudonosios ochros raštais, Aila pastebėjo Tuliją, besikalbančią su keletu kitų moterų. Ji pamojavo ir nusišypsojo.

– Latija, žiūrėk! Raudonoji pėda! – prislopintu, susijaudinusiu balsu tarė viena iš jos draugių. Sušokusios pažiūrėti jaunosios moterys pradėjo kikenti. Aila pati labai susidomėjusi žvelgė į moterį, kuri neskubriai slinko pro šalį. Jai praeinant buvo matyti, kad jos basų kojų padai sodriai nudažyti ryškiai raudonai. Aila buvo apie jas girdėjusi, tačiau iki šiol nė vienos nematė. Atrodo, kad ji visiškai paprasta moteris, pagalvojo Aila. Vis dėlto buvo kažkokia savybė, kuri vertė atsigręžti antrą kartą.

Moteris prisiartino prie būrelio jaunų vyrų, kurių Aila prieš tai nebuvo pastebėjusi. Jie stoviniavo netoli mažų medelių guoto kitoje aikštės pusėje. Ailai pasidingojo, kad jos eisena tapo labiau pabrėžtina, o šypsena ilgesingesnė, ir ji staiga ėmė labiau pastebėti jos raudonas pėdas. Moteris sustojo pasikalbėti su jaunuoliais, ir jos vaiskus juokas nuvilnijo per tuščią erdvę. Su senoliu nueidama tolyn Aila prisiminė Mamutos ir moterų pokalbį pavasario šventės išvakarėse.

Visos jaunos moterys, esančios tarpinėje būsenoje, – jau nebe mergaitės, bet dar ne moterys, – buvo nuolat stebimos, tačiau ne tik globėjų. Dabar Aila pastebėjo keletą grupių jaunuolių, stoviniuojančių pakraščiuose užgintos teritorijos, kurioje buvojo Latija ir jos bendraamžės. Vyrukai stengėsi akies krašteliu išvysti uždraustas, vadinasi, ir geidžiamiausias jaunas moteris. Jokiu kitu gyvenimo tarpsniu moteris nebūdavo didesnio

vyriškosios lyties susidomėjimo objektas. Jaunos moterys mėgavosi savo unikaliu statusu ir ypatingu jo teikiamu dėmesiu, ir buvo lygiai taip pat susidomėjusios priešinga lytimi, nors nesiteikė to rodyti atvirai. Dažniausiai laiką jos leido žvilgčiodamos iš palapinės arba pro tvorą ir apkalbinėdamos vyrus, kurie žingsniuodavo pro šalį arba perdėtai kasdieniškai stoviniuodavo aikštės pakraščiuose.

Nors jaunuoliai, kurie stebėjo ir buvo savo ruožtu stebimi, galėjo laikui bėgant sukurti židinį su tomis, kurios kaip tik dabar tampa moterimis, jie tikrai buvo ne tie, kurie, tikėtina, bus pasirinkti pirmai svarbiai iniciacijai. Jaunos moterys ir vyresnės patarėjos, kurios gyveno toje pačioje palapinėje, aptardavo kelis kandidatus iš vyresnių ir labiau prityrusių vyrų. Su tais, kurių kandidatūros būdavo svarstomos, paprastai susisiekiama asmeniškai, o tada nusprendžiama galutinai.

Dieną prieš ceremoniją jaunos moterys, kurios visos kartu gyveno vienoje palapinėje, – kartais jų būdavo per daug vienai palapinei ir būdavo įkuriamos dvi jaunų moterų stovyklos, – pasirodydavo visos kartu. Suradusios vyrą, su kuriuo nori praleisti naktį, apsupdavo jį ir įkalindavo savo rate. Šitaip sučiupti vyrai turėdavo eiti su iniciacijai pasiruošusiomis merginomis – nedaugelis pasipriešindavo tokiam reikalavimui. Tą naktį, po tam tikrų paruošiamųjų ritualų, jie visi kartu eidavo į pritemdytą palapinę, apgraibomis surasdavo vienas kitą ir praleisdavo naktį tyrinėdami vienas kito skirtumus ir vieni iš kitų mokydamiesi malonumų. Buvo numatyta, kad nei jaunos moterys, nei vyrai nežinos, su kuo galiausiai jie susiporavo, nors praktiškai beveik visada žinodavo. Stebinčios vyresniosios prižiūrėdavo, kad nebūtų pernelyg didelio šiurkštumo, į jas būdavo galima kreiptis tomis retomis progomis, kai prireikdavo patarimo.

Jei dėl kokių nors priežasčių kuri nors iš jaunų moterų nebūdavo atverta, tai galėjo būti įvykdoma tyliame antrosios nakties rituale, atvirai nieko nekaltinant.

Nei Danugas, nei Druvezas nebūtų pakviesti į Latijos palapinę, pirmiausia dėl to, kad jie pernelyg artimi giminaičiai, tačiau ir dėl to, jog jie per jauni. Kitos moterys, kurios šventė pirmuosius ritualus praėjusiais metais, ypač tos, kurios dar neturėjo vaikų, galėjo pasirinkti pavaduoti Didžiąją Motiną ir pamokyti jaunuolius jos dalijimosi malonumais būdų. Po

ypatingos ceremonijos, kurios metu jos būdavo pagerbiamos ir atskiriamos visam sezonui, tokių moterų padai būdavo nutepami ryškiai raudonais dažais, kurie nenusiplauna, nors pamažu nusitrina. Raudoni padai reiškia, jog tokia moteris pajėgi padėti jaunuoliams įgyti patirties. Ne viena taip pat nešiojo raudonos odos raiščius ant žasto, kulkšnių ar juosmens.

Nors nuo erzinimų visiškai neišsisuksi, moterys vertino pamatinį savo užduoties rimtumą. Suprasdamos natūralų drovumą ir už nekantravimo slypintį poreikį, jos elgėsi su kiekvienu jaunuoliu dėmesingai, mokė, kaip švelniai pažinti moterį, taip, kad vieną dieną jis būtų pasirinktas atverti moterį, taip, kad vieną dieną ji galėtų pagimdyti kūdikį. Norėdama parodyti, kaip džiaugiasi jų tarnyste, Muta palaimindavo daugumą šių moterų. Netgi tos, kurios trumpam buvo susijungusios, tačiau jų gimdose gyvybė neužsimezgė, dažnai sezono pabaigoje jau laukdavosi.

Greta dar moterimis netapusių merginų, moterys raudonais padais buvo labiausiai ieškomos visokio amžiaus vyrų. Visam likusiam gyvenimui niekas taip greitai nesužadindavo mamutojų vyro kaip švystelėjęs raudonas padas moteriai praeinant. Tai žinodamos, kai kurios moterys, kad būtų patrauklesnės, nuspalvindavo savo padus raudonai. Nors šitaip paskyrusi save moteris galėdavo laisvai išsirinkti bet kurį vyrą, jos tarnaudavo jaunesniems, tad bet kuris vyresnis, kuris sugebėdavo įtikinti tokią moterį pasidalyti savo kompanija, jausdavosi pagerbtas.

Mamuta nusivedė Ailą į stovyklą, kuri buvo ne taip toli nuo moterystės ritualų stovyklos. Iš pirmo žvilgsnio atrodė, jog tai įprasta palapinė su šeimynine stovykla. Skirtumas, pastebėjo ji, buvo tas, kad visi žmonės tatuiruoti. Kai kurie, kaip senasis Mamuta, teturėjo paprastą tamsiai mėlyną ševroną aukštai ant dešiniojo skruosto; tris ar keturias laužtines linijas, lyg apatines dalis žemyn nukreipto trikampio, vieną įterptą į kitą. Jie priminė jai apatinius žandikaulius mamutų, kurie buvo panaudoti Vinsaveko būsto statybai. Tatuiruotės kitų, ypač vyrų, kaip pastebėjo Aila, buvo kur kas įmantresnės. Raštą sudarė ne tik ševronai, tačiau ir mėlynų bei raudonų spalvų trikampiai, zigzagai, romboidai ir susikertančios spiralės.

Aila džiaugėsi, kad prieš ateidami į susirinkimą jie sustojo Mamuto stovykloje. Ji suprato, kad būtų išsigandusi tatuiruotų veidų, jei nebūtų jau susipažinusi su Vinsaveku. Kad ir kokios stulbinančios ar sudėtingos

buvo tatuiruotės ant šių žmonių veidų, nė vieno nebuvo tokia įmantri kaip jo.

Kitas jos pastebėtas skirtumas buvo tas, kad, nors iš pažiūros daugiausia buvo moterų, stovykloje nematyti vaikų. Jie akivaizdžiai buvo palikti kam nors prižiūrėti šeimyninėse stovyklose. Aila greitai suprato, kad šita vieta nėra skirta vaikams. Čia buvo skirta rinktis suaugusiesiems, rimties susitikimams, diskusijoms ir ritualams, o drauge ir žaidimams. Keletas žmonių stovyklos lauko teritorijoje žaidė su žymėtais kauliukais, lazdelėmis ir mamuto kaulo gabalėliais.

Mamuta nuėjo prie palapinės įėjimo, kuris buvo atidarytas, ir pagremžė į odą. Pro jo pečius Aila žvelgė į blausų vidų mėgindama niekaip nepatraukti vaikštinėjančiųjų lauke dėmesio. O jie taip pat mėgino, stengdamiesi neatrodyti pernelyg nekantrūs, atidžiau į ją įsižiūrėti. Jiems kėlė smalsumą jauna moteris, kurią senasis Mamuta ne tik priėmė mokyti, tačiau netgi įsidukrino. Ji buvo svetima, buvo kalbama, netgi ne mamutojė. Niekas net nežinojo, iš kur ji atėjo.

Ne vienas užsibrėžė nueiti pro Švendrų stovyklą pasižiūrėti arklių ir vilko. Žmonės stebėjosi ir liko paveikti neįprasto įspūdžio pamatę tuos gyvūnus, nors ir nenorėjo to parodyti. Kaip kas nors gali suvaldyti eržilą? Arba priversti kumelę taip ramiai stovėti, kai aplink šitiek žmonių? Ir dar vilkas? Kodėl vilkas toks romus su Liūto stovyklos žmonėmis? Prie visų kitų elgėsi kaip normalus vilkas. Niekas kitas negalėjo prie jo prisiartinti arba net peržengti stovyklos ribų be kvietimo. Buvo kalbama, kad jis puolė Čalegą.

Senolis mostu pakvietė Ailą į vidų, ir abu susėdo greta didelio laužo, nors viename šone liepsnojo tik maža ugnelė, netoli moters, kuri sėdėjo kitapus. Tai buvo stambi moteris. Aila nebuvo mačiusi tokio apkūnaus žmogaus ir stebėjosi, kaip ji galėjo taip toli atkeliauti.

– Atvedžiau savo dukrą su tavimi susipažinti, Lomija, – tarė senasis Mamuta.

– Svarsčiau, kada pasirodysi, – atsakė toji.

Tada, nieko daugiau nepasakiusi, ji pagaliukais iš ugnies išėmė iki raudonumo įkaitusį akmenį. Išvyniojusi lapų kuokštą, ji užmetė kelis ant akmens ir pasilenkė arčiau įkvėpti besirangančių dūmų. Aila užuodė šalavijus, kiek silpniau – tūbes ir lobelijas. Ji atidžiai stebėjo moterį, pastebėjo, kaip jai sunku kvėpuoti ir kaip netrukus palengvėjo, tad suprato, kad moteris kenčia nuo chroniško kosulio, galbūt astmos.

– Ar gamini ir sirupą nuo kosulio iš tūbių šaknų? – pasiteiravo jos Aila. – Galėčiau padėti.

Iš pradžių ji kalbėjo nenoriai ir nebuvo tikra, kodėl taip pasielgė nepristatyta. Vis dėlto Aila norėjo padėti ir kažkodėl pajuto, kad taip būtų teisinga.

Lomijos galva trūktelėjo, ji krūptelėjo, tada su nauju susidomėjimu pažvelgė į jauną šviesiaplaukę moterį. Šypsenos užuomina švystelėjo Mamutos veide.

– Ar ji taip pat gydytoja? – Mamutos pasiteiravo Lomija.

– Manau, kad nėra geresnės, netgi tu ne geresnė, Lomija.

Lomija žinojo, kad tai pasakyta ne nepagarbiai. Senasis Mamuta labai gerbė jos įgūdžius.

– O aš maniau, kad tu įsidukrinai jauną moterį tik savo paskutiniams metams palengvinti, Mamuta.

– Taip ir padariau, Lomija. Ji taip palengvino mano žiemos artritą ir visokias kitokias negalias bei skausmus, – atsakė tas.

– Džiaugiuosi, kad joje yra daugiau, nei galima pamatyti. Nors tam ji tokia jauna.

– Nepaisant jos jaunystės, joje slypi daug daugiau, nei numanai, Lomija.

Tada Lomija atsisuko.

– Tu esi Aila.

– Taip, aš esu Aila iš mamutojų Liūto stovyklos, mamuto židinio duktė... ir ginama urvinio liūto, – baigė Aila, kaip Mamuta ją buvo pamokęs.

– Aila iš mamutojų. Hmm. Neįprastai skamba, kaip ir tavo balsas. Nors visai maloniai. Išsiskiria. Verčia žmones tave pastebėti. Aš esu Lomija, Vilko stovyklos Mamuta ir mamutojų gydytoja.

– Svarbiausia gydytoja, – pataisė Mamuta.

– Kaip aš galiu būti svarbiausia gydytoja, senasis Mamuta, jei ji man prilygsta?

– Nesakiau, kad Aila tau prilygsta, Lomija. Sakiau, nėra geresnių. Jos kilmė... neįprasta. Ją mokė... žmogus su itin giliomis tam tikrų gydymo būdų žiniomis. Ar gebėtum atpažinti subtilų tūbių aromatą, kurį nustelbia sunkus šalavijų kvapas, taip greitai, jei nežinotum, kad jų ten yra? O tada suprasti, nuo ko tu gydaisi?

Lomija susiruošė kalbėti, paskui sudvejojo ir nieko neatsakė.

– Man regis, ji būtų supratusi vos dirstelėjusi į tave. Ji turi retą supratimo dovaną ir stulbinamų žinių apie vaistus bei gydymo būdus, tačiau jai stinga įgūdžių taikant būtent tuos būdus, kuriuos tu geriausiai išmanai: rasti ir palengvinti problemą, kuri sukelia ligą, ir padėti kam nors, kas nori būti sveikas. Ji gali daug iš tavęs išmokti ir aš viliuosi, kad tu sutiksi ją mokyti. Taip pat manau, kad pati nemažai gali iš jos išmokti.

Lomija atsisuko į Ailą.

– O tu šito nori?

– Noriu.

– Jei jau tiek daug žinai, ko manaisi galinti išmokti iš manęs?

– Aš gydytoja. Tai yra... kas esu... mano gyvenimas. Negaliu būti kitokia. Gydymo meno mane mokė ta, kuri buvo... geriausia, tačiau nuo pačių pradžių mokė mane, kad visada dar yra, ko išmokti. Būčiau dėkinga, jei galėčiau mokytis iš tavęs, – atsakė Aila. Jos nuoširdumas buvo tikras. Ji buvo išbadėjusi kalbų su žmogumi, su kuriuo galėtų pasidalyti idėjomis, aptarti gydymo būdus ir pasimokyti.

Lomija tylėjo. Gydymo menas? Kur ji girdėjo šitaip sakant? Ji mintį kuriam laikui nustūmė į šalį. Paskui prisimins.

– Aila turi tau dovaną, – tarė Mamuta. – Pakviesk visus, ką tik nori, tačiau paskui, kai pakviesi, nuleisk uždangą.

Visi, kurie buvo lauke, jiems kalbantis arba suėjo į vidų, arba susispietė prie įėjimo. Visi susigrūdo vidun. Niekas nenorėjo nieko pražiopsoti. Kai visi įsitaisė ir įėjimo uždanga buvo nuleista ir užrišta, Mamuta iš piešimo rato pasėmė saujelę žemių ir užbėrė nedidelę liepsną, tačiau ryškios dienos šviesos visiškai užtemdyti nebuvo įmanoma. Ji sklido pro dūmų angą ir

blausiai švietėsi pro palapinės sienas. Menkai apšviestoje palapinėje tokio dramatiško pasirodymo, kaip kad tamsioje žeminėje, surengti nepavyks, tačiau visi iki vieno mamutos pripažins jo galimybes.

Aila nuo juosmens atsirišo nedidelį dėklą, tą, kurį jiedu su Mamuta paprašė padaryti Barzeko, iš jo ištraukė prakurų, ugnies akmenį ir titnagą. Kai viskas buvo paruošta, Aila nurijo seiles ir pirmą kartą per daugybę mėnulio ciklų pasiuntė tylią žinią savo totemui. Tai nebuvo konkretus prašymas, tik mintis apie didelę, įspūdingą, greitai įsiplieksiančią kibirkštį, kad išeitų Mamutos pageidautas efektas. Tada ji paėmė titnagą ir stipriai trenkė į geležies piritą. Blykstelėjo ryški kibirkštis, tada išblėso. Ji dar kartą sudaužė, ir netrukus ugniavietėje vėl pleveno nedidukė liepsnelė.

Mamutos išmanė visokiausių gudrybių ir buvo įpratę kurti efektus. Jie didžiuodavosi savimi, jei gebėdavo atpažinti, kaip tai atlikta. Mažai kas juos galėjo nustebinti, tačiau Ailos ugnies pokštas visus pribloškė.

– Magija slypi pačiame ugnies akmenyje, – paaiškino senasis Mamuta, kai Aila sudėjo medžiagas atgal į žaliaminės odos dėklą ir padavė jį Lomijai. Tada jo kalbos tonas ir kokybė pasikeitė. – O būdas, kaip iš jo išgauti ugnį, buvo atskleistas Ailai. Man nereikėjo jos įdukrinti, Lomija. Ji buvo gimusi prie mamuto židinio, Motinos pasirinkta. Jai telieka sekti savo likimu, tačiau dabar suprantu, kad aš buvau pasirinktas būti jo dalimi. Štai kodėl man skirta tiek daug metų.

Nuo jo žodžių visi iki vieno mamuto židinio palapinėje sudrebėjo, žmonėms plaukai pasišiaušė. Jis prisilietė prie tikros paslapties, giliausio kvietimo, kurį kiekvienas jų tam tikru mastu jautė anapus dirbtinių pašvitų ir įprasto cinizmo. Senasis Mamuta buvo fenomenas. Vien jo egzistencija buvo stebuklinga. Niekas niekada negyveno taip ilgai. Metams bėgant netgi jo vardas pasimiršo, jie visi buvo mamutos, savo stovyklų šamanai, tačiau jis buvo paprasčiausiai Mamuta, jo vardas ir pašaukimas tapo vieniu. Niekas neabejojo, kad turi būti koks paaiškinimas, kodėl jis gyvena taip ilgai. Jei jis sako, kad priežastis yra Aila, vadinasi, ji supranta gilias ir nepaaiškinamas juos supančio pasaulio gyvybės paslaptis, su kuriomis kiekvienas jų jautė pašaukimą kovoti.

Su Mamuta išėjusi iš palapinės Aila buvo susimąsčiusi. Ji taip pat pajuto įtampą, oda pagaugais nuėjo Mamutai prakalbus apie jos likimą, tačiau

ji nenorėjo būti tokio intensyvaus dvasių, kurių ji negali valdyti, susidomėjimo objektas. Jos baugino, visos tos kalbos apie likimą. Ji niekuo nesiskyrė nuo visų kitų žmonių ir nenorėjo skirtis. Taip pat jai nepatiko, kai buvo aptarinėjama jos tartis. Liūto stovykloje niekas to nebepaisė. Ji jau ir pamiršusi buvo, kad kai kurių žodžių paprasčiausiai nesugeba taisyklingai ištarti, nors ir kiek bando.

– Aila! Štai kur tu. Ieškojau tavęs.

Aila pažvelgė į žiburiuojančias tamsias akis ir plačią, švytinčią šypseną tamsiaodžio vyro, kuriam buvo pasižadėjusi. Ji taip pat nusišypsojo. Jis buvo būtent tas, kurio reikėjo, kad nukreiptų jos protą nuo sekinančių minčių. Ji atsisuko į Mamutą pasiklausti, ar jam jos vis dar reikia. Nusišypsojęs senolis liepė jai eiti ir pasivaikščioti po stovyklavietę su Raneku.

– Noriu tave supažindinti su keliais raižytojais. Kai kurių darbai tikrai puikūs, – tarė Ranekas ir nusivedė ją apkabinęs per liemenį. – Mūsų stovykla visada netoli mamuto židinio. Ne tik raižytojų, ir kitų menininkų.

Jis buvo susijaudinęs. Ir Aila jautė panašų pagyvėjimą, kokį pajuto pati sužinojusi, kad Lomija yra gydytoja. Nors galėjo kilti tam tikra konkurencija dėl gebėjimų ir kiekvienam tenkančio statuso, niekas kitas nesuprato amato niuansų ar įgūdžių taip, kaip kitas jį praktikuojantis asmuo. Tik su kitu gydytoju ji galėtų aptarti santykinius tūbių pranašumus, palyginti su gaulterijomis, pavyzdžiui, gydant kosulį. Ailai stigo tokių diskusijų. Ji matė, kaip Jondalaras, Vaimezas ir Danugas praleisdavo neįtikėtinai daug laiko kalbėdamiesi apie titnagą ir įrankių gamybą. Ji suvokė, kad Ranekas taip pat džiūgauja galėdamas pabendrauti su kitais raižytojais, apdirbančiais mamuto kaulą.

Eidama per aikštelę Aila pastebėjo Danugą su Druvezu ir dar keletą kitų jaunuolių. Jie šypsojosi ir nervingai mindžiukavo besikalbėdami su raudonpade moterimi. Danugas dirstelėjęs pastebėjo Ailą, nusišypsojo, tada greitai atsiprašė savo draugų ir per sutryptą, sausą žolę nustriuoksėjo link Ailos su Raneku. Jiedu palaukė, kol vaikinas pasivijo.

– Mačiau, kaip kalbėjaisi su Latija. Ketinau atsivesti kelis draugus su tavim supažindinti, Aila, tačiau mes negalime prieiti pernelyg arti prie tų jukučių palapinės... Oi, tai yra, – Danugas išraudo suvokęs, kad išdavė pravardę, kurią jauni vyrai davė vietai, į kurią buvo neįleidžiami.

– Viskas gerai, Danugai. Jos tikrai daug kikena.

Aukštas jaunuolis atsipalaidavo.

– Čia tikrai nėra nieko bloga. Ar skubate? Gal gali ateiti ir dabar su jais susipažinti?

Aila klausiamai pažvelgė į Raneką.

– Aš taip pat ją vedžiausi su keliais žmonėmis supažindinti, – atsakė Ranekas. – Na, neskubame. Galime pirmiau susipažinti su tavo draugais.

Jie patraukė prie jaunuolių grupės ir Aila pastebėjo, kad raudonpadė moteris vis dar ten.

– Norėjau su tavim susipažinti, Aila, – tarė moteris, kai Danugas visus supažindino. – Visi apie tave kalba, spėlioja, iš kur tu atėjai ir kodėl tie gyvūnai tavęs klauso. Tu uždavei mums mįslę, kurią, esu tikra, narpliosime metų metus, – ji nusišypsojo ir šelmiškai mirktelėjo Ailai. – Paklausyk mano patarimo. Niekam nesakyk, iš kur atėjai. Tegu spėlioja. Taip smagiau.

Ranekas nusijuokė.

– Ko gero, ji teisi, Aila, – tarė jis. – Pasakyk man, Migija, kodėl šiais metais tavo padai raudoni?

– Kai mudu su Zakaneku išardėm židinį, nenorėjau pasilikti jo stovykloje, tačiau nebuvau tikra, kad noriu grįžti į motinos namus. Šitai pasirodė kaip tik tinkama. Tai suteikia man vietą kurį laiką pagyventi, o jei Motina pasirinks už tai padovanoti man vaiką, nesigailėsiu. O, tai priminė man... Ar žinai, kad Motina dar vienai moteriai padovanojo tavo dvasios kūdikį, Ranekai? Prisimeni Trisiją? Marlijos dukterį? Tą, kuri gyvena čia, Vilko stovykloje? Praėjusiais metais ji buvo pasirinkusi raudonas pėdas. Šiemet ji turi berniuką. Toralijos mažoji mergytė buvo tamsi, kaip tu, bet ne šitas vaikas, mačiau jį. Jis labai šviesus, raudonais palukais, netgi šviesesniais nei jos, tačiau jis atrodo visiškai kaip tu. Tokia pati nosis ir visa kita. Ji pavadino jį Ralevu.

Aila dirstelėjo į Raneką su savotiška šypsena veide ir pastebėjo, kaip jo veido spalva dar labiau patamsėja. „Jis rausta, – galvojo ji, – tačiau turi gerai jį pažinoti, kad pastebėtum. Esu tikra, jis prisimena Trisiją.“

– Gal geriau eikim, Aila, – tarė Ranekas, vėl apkabindamas ją per liemenį, tarsi ragindamas grįžti per aikštę. Aila trumpam pasipriešino.

– Labai įdomu su tavimi pasikalbėti, Migija. Viliuosi, dar turėsim progos šnektelti, – tarė Aila, tada atsisuko į Nezės sūnų. – Labai džiaugiuosi, kad pakvietei mane ateiti ir susipažinti su tavo draugais, Danugai, – ji nusišypsojo viena sako gražiųjų, kvapą gniaužiančių šypsenų jam ir Druvezui. – Labai džiaugiuosi su jumis visais susipažinusi, – pridūrė ji, iš eilės pažvelgdama į kiekvieną jaunuolį. Tada nuėjo su Raneku.

Danugas stebėjo ją nueinančią, tada sunkiai atsiduso.

– Norėčiau, kad Ailos pėdos būtų raudonos, – tarstelėjo jis. Jis išgirdo kelis pritariančius komentarus.

Kai Ranekas su Aila ėjo pro didelį namą, kurį iš trijų pusių supo aikštelė, pasigirdo iš jo sklindantys būgnų garsai ir keli kiti įdomūs, anksčiau negirdėti garsai. Ji dirstelėjo įėjimo link, tačiau jis buvo uždarytas. Jiems sukant į kitą palapinę aikštelės gale, kažkas žengė jiems priešais.

– Ranekai, – į vyrą kreipėsi moteris. Ji buvo žemesnė nei vidutinio ūgio, pieno baltumo oda, nusėta strazdanomis. Jos akys, išmargintos rudais taškeliais, spindinčios auksu ir žaluma, tryško pykčiu.

– Vadinasi, tu tikrai atvykai su Liūto stovykla. Kai nestabtelėjai prie mūsų namo pasisveikinti, pamaniau, gal įkritai į upę ar buvai kur pakeliui sutryptas, – jos tonas buvo pagiežingas.

– Trisija! Aš... o... ketinau... aš... turėjom pastatyti palapinę, – atsakė Ranekas. Aila niekada nebuvo mačiusi, kad gražiakalbis, nuolat meilikaujantis vyras šitaip netektų žado, o jo veidas būtų toks pat raudonas kaip Migijos pėdos. Gerai, kad tai slėpė ruda oda.

– Ar neketini manęs supažindinti su savo drauge, Ranekai? – sarkastiškai pasiteiravo Trisija. Buvo akivaizdu, kad ji susierzinusi.

– Taip, – tarė Ranekas, – norėčiau, kad jūs susipažintumėte. Aila, tai Trisija, mano... a... draugė.

– Turiu šį tą tau parodyti, Ranekai, – tarė Trisija, šiurkščiai ignoruodama pristatymą, – tačiau nemanau, kad dabar tai svarbu. Tik užsiminimas apie pasižadėjimą daug nereiškia. Spėju, jog tai yra moteris, su kuria tu susijungsi per jungtuvių apeigas šį sezoną, – jos balse, be pykčio, buvo girdėti ir skausmas.

Aila įspėjo, kas nutiko, ir užjautė Trisiją. Ji nežinojo, kaip išspręsti šitą sudėtingą situaciją. Staiga ji žengė pirmyn ir iškėlė abi savo rankas.

– Trisija, aš esu Aila iš mamutojų, Liūto stovyklos mamuto židinio duktė, saugoma urvinio liūto.

Sveikinimosi oficialumas priminė Trisijai, kad ji yra vadės duktė, o Vilko stovykla – vasaros susirinkimo šeimininkė. Ji turi pareigų.

– Mutos, Didžiosios Motinos vardu, Vilko stovykla sveikina tave, Aila iš mamutojų, – pasakė ji.

– Man buvo pasakyta, kad tavo motina yra Marlija.

– Taip, aš esu Marlijos duktė.

– Susipažinau su ja anksčiau. Ji įsimintina moteris. Džiaugiuosi, kad susipažinau su tavimi.

Aila išgirdo, kaip Ranekas su palengvėjimu atsidūsta. Ji dirstelėjo į jį ir per jo petį pastebėjo Digiją traukiančią link būsto, iš kurio girdėjosi būgnijant. Impulso pagauta ji nusprendė, kad Ranekas pats turėtų išsiaiškinti savo santykius su Trisija.

– Ranekai, mačiau Digiją, noriu jai šį tą pasakyti. Ateisiu ir susipažinsiu su raižytojais vėliau, – tarė Aila ir greitai nuėjo.

Raneką pritrenkė jos greitas pasitraukimas ir staigus suvokimas, kad dabar turės pasilikti su Trisija ir kaip nors pasiaiškinti. Jis žiūrėjo į dailią jauną moterį, kuri stovėjo čia pat ir laukė. Trisija buvo pikta ir pažeidžiama. Jos raudoni plaukai, ypač gyvo atspalvio, kokio jis niekur kitur nematė, kartu su raudonais padais praėjusį sezoną suteikė jai dvigubo patrauklumo. Be to, ji taip pat buvo menininkė. Jam padarė įspūdį jos darbų kokybė. Trisija pynė be galo dailius krepšius, o išskirtiniai kilimėliai ant Raneko grindų buvo jos nuausti. Tąkart ji taip rimtai priėmė savo pasižadėjimą Motinai, kad iš pradžių nė galvoti nenorėjo apie prityrusį vyrą. Jos priešinimasis tik pakurstė jo aistrą.

Iš tikrųjų jis nepasižadėjo. Tiesa, jis rimtai tai svarstė, ir būtų pasižadėjęs, jei ji nebūtų atsidavusi tai veiklai. Tai Trisija atsisakė formaliai pasižadėti bijodama, kad tai supykdys Mutą ir ji atsiims savo palaiminimą. „Ką gi, – galvojo Ranekas, – Motina tikriausiai nebaisiai supyko, jei panaudojo mano dvasią Trisijos kūdikiui." Jis spėjo, kad būtent tai ji nori jam parodyti – kad ji jau turi kūdikį atsinešti prie jo židinio, be to, jo dvasios kūdikį. Kitomis aplinkybėmis jai nebūtų įmanoma atsispirti, tačiau jis mylėjo Ailą. Jei jis turėtų pakankamai pasiūlyti, gal jų abiejų prašytų susijungti.

Kadangi reikėjo pasirinkti, klausimų nekilo. Vien nuo minties, kad tektų gyventi be Ailos, jo skrandžio duobutėse užsimegzdavo panikos mazgas. Jis geidė jos labiau, nei kada gyvenime troško bet kurios kitos moters.

Aila šūktelėjo Digijai ir ją prisivijusi nuėjo drauge.

– Kaip matau, susipažinai su Trisija, – pastebėjo Digija.

– Taip, bet man atrodo, jai reikia pasikalbėti su Raneku, todėl apsidžiaugiau pamačiusi tave. Man pasitaikė proga pasprukti ir palikti juos vienus, – pasakė Aila.

– Neabejoju, kad ji norės su juo pasikalbėti. Praėjusį sezoną visa stovyklavietė žinojo, kad ji neketina pasižadėti.

– Žinai, ji turi vaiką. Sūnų.

– Ne, nežinojau! Vargiai turėjau progą kam nors daugiau nei pasisveikinti, ir niekas man nepasakė. Tai padarys ją vertesnę ir padidins jos nuotakos išpirką. Kas tau pasakė?

– Migija, viena iš raudonpadžių. Ji sako, kad berniukas Raneko dvasios.

– Ta dvasia vikri! Yra pora mažylių su jo esme. Su kitais vyrais niekada negali būti tikras, tačiau jo atveju galima tiksliai žinoti. Jo odos spalva prasimuša, – tarė Digija.

– Migija sakė, kad tas berniukas labai šviesus, raudonplaukis, tačiau iš veido atrodo kaip Ranekas.

– Bus įdomu! Manau, tikriausiai vėliau užsuksiu pas Trisiją, – šypsodamasi pasakė Digija. – Vienos vadės dukteriai privalu apsilankyti pas kitos vadės dukterį, ypač šeimininkų. Ar norėsi eiti su manimi, kai aš eisiu?

– Nesu tuo tikra... Taip, manau, norėčiau, – tarė Aila.

Jos pasiekė lenktą įėjimo arką būsto, iš kurio sklido neįprasti garsai.

– Ketinu sustoti čia, muzikos namelyje. Man atrodo, tau gali patikti, – tarė Digija, tada pakrebždeno į odinę durų uždangą. Belaukdama, kol kas nors iš vidaus uždangą atriš, Aila dairėsi.

Pietryčių pusėje buvo tvorelė iš septynių mamutų kaukolių ir kitų kaulų, užpildytų tvirtai suplūktu moliu. „Tikriausiai apsauga nuo vėjo“, – galvojo Aila. Lomoje, kurioje buvo įsikūrusi gyvenvietė, vienintelis vėjas užpūsdavo iš upės slėnio. Šiaurės rytų pusėje ji suskaičiavo keturis didelius lauko židinius ir dvi aiškias darbo vietas. Viena buvo skirta dirbinti įran-

kiams ir rykams iš mamutų ir kitokių kaulų, kitos tikriausiai labiausiai siejosi su apdirbimu titnago, kurio buvo randama netoliese. Aila pamatė Jondalarą ir Vaimezą, keletą kitų vyrų ir moterų, tikriausiai taip pat titnago apdirbėjų. Ji turėjo susiprasti, kad Jondalarą bus galima rasti būtent čia.

Užuolaida buvo atitraukta ir Digija pamojo Ailai sekti paskui, tačiau kažkas prie įėjimo jas sustabdė.

– Digija, juk žinai, kad čia svečių neįleidžiame. Mes repetuojame.

– Kilija, ji mamuto židinio duktė, – nustebusi pasakė Digija.

– Nematau tatuiruočių. Kaip gali būti mamuta be tatuiruočių?

– Čia Aila, senojo Mamutos dukra. Jis ją įdukrino prie mamuto židinio.

– Aišku. Luktelk truputį, pasiteirausiu.

Digija nekantravo, kad vėl tenka laukti, tačiau Aila atidžiau įsižiūrėjo į būstą ir jai susidarė įspūdis, kad jis kažkoks susmukęs ar įgriuvęs.

– Kodėl nepasakei, kad ji ta, kur su gyvūnais? – grįžusi papriekaištavo Kilija. – Užeikit.

– Turėtum žinoti, kad neatsivesčiau čia nieko, kas nebūtų priimtinas, – atkirto Digija.

Namelyje nebuvo tamsu, dūmų anga buvo šiek tiek didesnė nei paprastai ir įleido į vidų pakankamai šviesos. Po ryškios saulės šviesos, plieskiančios lauke, viduje akims reikėjo laiko prisitaikyti. Iš pradžių Ailai pasidingojo, kad Digija kalbasi su vaiku. Tik pamačiusi moterį Aila suvokė, kad ji tikriausiai netgi vyresnė, o ne jaunesnė nei jos aukšta, kresna bičiulė. Klaidingą įspūdį lėmė dviejų moterų ūgio skirtumas. Kilija buvo nedidukė, smulkaus sudėjimo, beveik daili, ir greta Digijos nesunku buvo ją palaikyti vaiku. Lankstūs judesiai išdavė pasitikėjimą ir brandžią patirtį.

Nors iš išorės pastogė atrodė didelė, viduje erdvės buvo mažiau, nei Aila įsivaizdavo. Lubos buvo žemesnės nei įprastai, o pusę naudingos erdvės užėmė keturios mamutų kaukolės. Jos iš dalies buvo įkastos į žemę, o ilčių kiaurymės styrojo į viršų. Į kiaurymes buvo įbesti nedideli medeliai, panaudoti kaip atramos gana įsmukusioms luboms paremti. Apsidairius Ailai paaiškėjo, kad šita pastogė toli gražu nenauja. Mediena ir nendrių stogas nuo amžiaus buvo papilkėję. Čia nebuvo jokių įprastų namų apyvokos reikmenų ar didelio virimo židinio, tik nedidelė laužavietė. Grindys

buvo švariai iššluotos, likę tik tamsūs ankstesnių didelių židinių pėdsakai. Tarp atraminių statinių buvo ištemptos virvės, o nuo jų kabančios užuolaidos, kurios galėjo būti naudojamos erdvei padalyti, buvo sustumtos į vieną galą. Permesti per virves arba ant gembių kabėjo patys neįprasčiausi Ailos kada matyti daiktai. Spalvingi apdarai, stebuklingai išpuošti galvos apdangalai, mamutų kaulų karolių ir kriauklelių vėriniai, kaulų ir gintaro pakabukai bei keletas daiktų, kurių paskirties ji nė nemėgino suprasti.

Namelyje buvo keletas žmonių. Vieni sėdėjo aplink nedidelę laužavietę ir gurkšnojo iš puodelių; dar pora buvo įsitaisę pro dūmų angą krintančiame šviesos rate ir siuvo drabužius. Įėjimo kairėje keletas žmonių sėdėjo arba klūpėjo ant grindų demblių, greta didelių mamutų kaulų, dekoruotų raudonomis linijomis ir zigzagais. Aila atpažino kojos kaulą, petikaulį, du apatinius žandikaulius, dubens kaulą ir kaukolę.

Viešnios buvo sutiktos šiltai, tačiau Aila jautė, jog kažką nutraukė. Visi į jas žiūrėjo, tarsi panūdę išsiaiškinti, kodėl jos čia atėjo.

– Nenustokite repetuoti dėl mūsų, – tarė Digija. – Atvedžiau Ailą supažindinti, tačiau nenorėjome pertraukti. Palauksime, kol baigsite, – žmonės vėl grįžo prie savo užsiėmimų, o Digija su Aila įsitaisė ant demblių.

Moteris, klūpėjusi priešais didelį šlaunikaulį, kūjo formos šiaurės elnio rago dalimi pradėjo mušti pastovų ritmą, tačiau skleidžiamas garsas buvo daugiau nei ritmiškas. Sudavus į kojos kaulą skirtingose vietose, pasklisdavo skirtingo aukščio ir tono skardus, melodingas garsas. Aila įsižiūrėjo atidžiau svarstydama, kodėl tembras toks neįprastas.

Maždaug trisdešimties colių ilgio kojos kaulas buvo horizontaliai paguldytas ant dviejų atramų, kiek pakeltas nuo žemės. Sąnario gumbas viršuje buvo nupjautas, išimta dalis porėtos vidinės medžiagos, taip padidinant natūralų kanalą. Kaulo viršuje tamsiai raudona ochra buvo išpieštos skersinės tolygiai išdėstytos zigzago juostos, primenančios raštus, taip dažnai matomus ant visko, nuo apavo iki būstų sienų. Rodės, šitos linijos yra kai kas daugiau nei puošmenos ar simboliai. Kurį laiką stebėjusi Aila įsitikino, kad moteris, grojanti kojos kaulo instrumentu, juostų raštu naudojasi kaip nuoroda, kur trinktelti, kad pasigirstų norimas garsas.

Aila buvo girdėjusi grojant kaukolės būgnais ir mentikauliu. Visų tų instrumentų tonai skyrėsi, tačiau anksčiau ji nebuvo girdėjusi tokios mu-

zikinių garsų įvairovės. Mamutojai, regis, galvoja, kad ji turi kokių nors magiškų dovanų, tačiau tai atrodė stebuklingiau už viską, ką ji lig šiol darė. Vienas vyras rago kūju pradėjo mušti į panašų kaip Torneko turimą mamuto petikaulį. Tembras ir tonas skardėjo kitaip, kažkaip aštriai, tačiau garsas papildė ir pridėjo įdomumo muzikai, kurią moteris grojo kojos kaulu.

Didelis trikampio formos mentikaulis buvo maždaug dvidešimt penkių colių ilgio, su siauru kakleliu viršuje, palei apatinį kraštą išplatėjo iki maždaug dvidešimties colių. Vyras instrumentą, suėmęs už kaklelio, laikė stačią, plačią apačią atrėmęs į žemę. Šitas kaulas taip pat buvo išdažytas lygiagrečiomis ryškiai raudonomis zigzago juostomis. Kiekviena juostelė, maždaug mažojo pirštelio pločio, buvo padalyta vienodo pločio atkarpomis, kurių kiekvienos kraštas buvo visiškai tiesus ir lygus. Dažniausiai buvo suduodama plačios apačios viduryje: raudonų juostelių raštas buvo nusidėvėjęs, o kaulas nuo daugkartinio naudojimo blizgėjo.

Kai įsijungė kiti mamutų kaulų instrumentai, Aila sulaikė kvapą. Iš pradžių ji galėjo tik klausyti, buvo užvaldyta sudėtingų muzikos garsų. Neilgai trukus ji susitelkė į kiekvieną garsą atskirai.

Vyresnysis vyras grojo didesniuoju iš apatinių žandikaulių, tačiau vietoj raginio kūjelio naudojo mamuto ilties galą, kokių dvylikos colių ilgio su grioveliu aplink, kad storesniame gale susidarytų bumbulas. Pats žandikaulis buvo išdažytas kaip ir kiti instrumentai, tačiau tik dešinė pusė. Jis buvo apverstas ir tvirtai atremtas į grindis kaire neišpiešta puse, dešinė, grojamoji pusė, buvo pakelta nuo žemės, tad garsas buvo švarus, neslopinamas. Grodamas vyras taukšėjo išilgai lygiagrečių laužytų raudonų juostų, kurios buvo išpieštos kiaurymėse, taip pat palei išorinį žandikaulio kraštą. Kartą perbraukęs kaulo gabalėliu per gumburiuotą dantų paviršių, muzikantas sukūrė gergždžiantį skambesį.

Kitu, jaunesnio gyvulio, žandikauliu grojo moteris. Jis buvo dvidešimties colių ilgio, penkiolikos colių pločio plačiausioje vietoje, dešinėje pusėje taip pat išdažytas raudonomis laužytomis juostomis. Gili, apie dviejų colių pločio ir penkių colių ilgio skylė, kur buvo išrautas dantis, pakeitė skardumą ir pabrėžė aukštesnį toną.

Moteris, grojusi dubens kaulo instrumentu, taip pat laikė jį stačią, atrėmusi vieną galą į žemę. Ji daužė rago kūjeliu daugiausia į kaulo vidurį, kur

buvo nedidelis natūralus įlinkis. Toje vietoje garsas buvo stipresnis ir tono pokyčiai ryškesni, o raudonos juostelės kone visiškai nusitrynusios.

Aila jau buvo susipažinusi su stipriais, skardžiais, žemesniais mamutų kaukolių būgnų tonais. Čia kaukolės būgnu grojo jaunas vyras. Garsas buvo visai toks pat kaip būgnų, kuriais taip prityrusiai grojo Digija su Mamuta. Būgnai taip pat buvo išdažyti daužymo vietoje, ant kaktos ir ties kaukolės skliautu, tačiau šįkart tai buvo ne laužytos linijos, o visiškai kitoks išsišakojančių linijų raštas bei nesusiliečiantys ženklai ir taškai.

Nuskambėjus baigiamajai natai, žmonės pradėjo diskutuoti. Digija įsitraukė į pokalbį, o Aila tik klausėsi mėgindama suprasti nežinomus terminus. Ji nenorėjo trukdyti.

– Kūriniui trūksta balanso ir harmonijos, – pasakė moteris, grojusi kojos kaulo instrumentu. – Manau, prieš Kilijos šokį turėtume įterpti vėjo birbynę.

– Esu tikra, pavyktų įkalbėti Barzeką tą dalį sudainuoti, Tarija, – įsiterpė Digija.

– Geriau būtų jį įtraukti vėliau. Ir Kilijos, ir Barzeko vienu metu būtų per daug. Vienas atitrauks dėmesį nuo kito. Ne, manau, penkių tonų gervės kaulo vėjo birbynė būtų geriausia. Pamėginkim, Manenai, – tarė ji vyrui su dailiai pakirpta barzda, kuris prisijungė prie jų iš kitos grupės.

Trio vėl pradėjo groti, šį kartą garsai naujai atvykusioms moterims jau buvo pažįstami. Aila jautėsi pamaloninta, kad jai leista stebėti, ir nenorėjo nieko kita, tik tyliai sėdėti ir mėgauti šia nauja patirtimi. Įsiliejus įsimenamiems vėjo birbynės tonams, skleidžiamiems į fleitą panašaus instrumento, pagaminto iš tuščiavidurio gervės kojos kaulo, Aila staiga prisiminė klaikų dvasinį didžiojo urvinio lokio balsą genties susirinkime. Tik vienas šamanas gebėjo skleisti tokį garsą. Tai buvo paslaptis, perduodama jo linija, tačiau kažką jis laikė burnoje. „Tikriausiai kažkoks panašus dalykėlis“, – pagalvojo Aila.

Niekas nesujaudino Ailos labiau už pradėjusią šokti Kiliją. Jau anksčiau Aila pastebėjo, kad mergina ant abiejų rankų mūvi laisvas apyrankes, panašiai kaip sangėjų šokėja. Kiekviena apyrankė buvo padaryta iš penkių siaurų mamuto ilties juostelių, gal pusės colio pločio, su įstrižomis įpjo-

vomis. Jos nuo centre esančio rombo sklido taip, kad visoms apyrankėms susiglaudus susidarydavo vientisas zigzagas. Visų juostelių pakraščiuose buvo pragręžta po mažą skylutę apyrankėms surišti. Tam tikru būdu judinami papuošalai tarškėjo.

Kilija liko beveik vienoje vietoje, kartais lėtai sukurdama neįtikėtinas pozas ir jose pasilikdama, kartais atlikdama akrobatinius judesius. Tai vertė garsiai tarškėti laisvas apyrankes. Judesiai lanksčios, stiprios moters buvo tokie grakštūs ir sklandūs, kad atrodė, jog jai viskas pavyksta visai lengvai. Aila suprato, kad nieku gyvu to nepakartotų. Ją užvaldė šokėjos pasirodymas, ir ji išgirdo save spontaniškai bekomentuojančią reginį, kaip kad dažnai daro mamutojai.

– Kaip tau tai pavyksta? Tai nuostabu! Viskas. Garsai, judesiai. Niekada nemačiau nieko panašaus, – kalbėjo Aila. Pritarimo šypsenos parodė, kad jos komentarai buvo mielai priimti.

Digija jautė, kad muzikantai patenkinti ir jiems nebereikia smarkiai susikaupti. Dabar jie buvo labiau atsipalaidavę, pasiruošę pailsėti, pasidomėti paslaptinga moterimi, kuri aiškiai atsirado iš niekur, o dabar buvo mamutojė. Kažkas pamaišė anglis lauže, pridėjo malkų ir virimo akmenų, į medinį virimo dubenį pripylė vandens arbatai.

– Tikrai matei ką nors panašaus į tai, Aila, – pastebėjo Kilija.

– Ne, tikrai nemačiau, – prieštaravo Aila.

– O kaip tie ritmai, kuriuos man rodei? – neatlyžo Digija.

– Tai visi kas kita. Ten buvo paprasčiausi genties ritmai.

– Genties ritmai? – nustebo Tarija. – Kas yra genties ritmai?

– Gentis yra žmonės, su kuriais aš užaugau, – pradėjo aiškinti Aila.

– Jie apgaulingai paprasti, – pertraukė ją Digija, – tačiau sužadina stiprius jausmus.

– Ar gali mums parodyti? – susidomėjo jaunuolis, grojęs kaukolės būgnu.

Digija dirstelėjo į Ailą.

– Galėtume, Aila? – pasiteiravo ji, o kitiems paaiškino: – Mudvi truputį bandėme groti.

– Tikriausiai galėtume, – nesiginčijo Aila.

– Tai pirmyn, – tarė Digija. – Mums reikia kažko, kad galima būtų giliai ir tolygiai mušti, prislopinto, ne skardaus garso, tarsi suduotum į žemę. Gal Aila galėtų pasinaudoti tavo būgnu, Marutai?

– Manau, jei apie šitą kūjelį apvyniotume skiautelę odos, turėtų pavykti, – savo kojos kaulo instrumentą pasiūlė Tarija.

Muzikantai susidomėjo. Naujovės visada domina. Digija atsiklaupė ant kilimėlio Tarijos vietoje, Aila sukryžiavusi kojas atsisėdo arčiau būgno ir paplekšnojo jį, kad pajustų skambesį. Tada Digija keliose vietose sudavė į kojos kaulo instrumentą, kol Aila nustatė, kuris garsas yra tinkamas.

Kai jos buvo pasiruošusios, Digija pastebėjo Ailą linktelint ir pradėjo mušti lėtą, tolygų ritmą, kiek keisdama tempą, tačiau visiškai nekeisdama tono. Aila užsimerkė, ir kai pajuto tolygų Digijos ritmą, įsitraukė pati. Kaukolės būgno garsas buvo pernelyg skardus, kad tiksliai atkartotų garsus, kuriuos Aila prisiminė. Buvo sunku atkurti, pavyzdžiui, sunkų griaustinio trenksmą; aštrūs kapoti smūgiai labiau priminė nuolatinį grumėjimą. Anksčiau ji jau buvo repetavusi su tokiu būgnu. Netrukus prie stipraus, tolygaus Digijos dunksėjimo ji prijungė neįprastą polifoninį ritmą, iš pažiūros atsitiktinį kratinį kapotų garsų, sklindančių kintamu tempu. Abu ritmai buvo tokie skirtingi, kad tarsi neturėjo jokio ryšio. Vis dėlto pasikartojantis Ailos ritmo smūgis tarsi visai atitiktinai sutapdavo su kas penktu Digijos dūžiu.

Abiejų moterų ritmai kūrė vis stiprėjantį laukimo jausmą, pamažu kilo lengvas nerimas, kol du ritmai, nors tai atrodė visiškai neįmanoma, susiliejo. Vos žmonėms atsipalaidavus vėl kildavo įtampa. Tą akimirką, kai atrodė, kad niekas ilgiau nebeištvers, Aila su Digija prieš baigiamąjį smūgį nutilo ir ore paliko tvyroti sustiprėjusį laukimą. Tada Digijos, taip pat ir visų kitų nuostabai, pasigirdo tarsi vėjo, veriantis, į fleitos panašus švilpimas, įsimenanti, baugi pabaigos melodija. Ji suvirpino visų klausančiųjų širdis. Po paskutinės natos liko tvyroti kito pasaulio egzistavimo pojūtis.

Kelias akimirkas niekas nieko nekalbėjo. Galiausiai Tarija pratarė:

– Kokia keista, simetrinė, įtraukianti muzika.

Paskui keli žmonės panoro, kad Aila parodytų jiems ritmus, ir nekantravo juos išbandyti.

– Kas grojo vėjo birbyne? – pasiteiravo Tarija, žinodama, kad tikrai ne Manenas, nes jis stovėjo greta jos.

– Niekas, – atsakė Digija. – Tai buvo ne instrumentas. Aila švilpė.

– Švilpė? Kaip įmanoma šitaip švilpti?

– Aila gali pamėgdžioti bet kokį švilpesį, – paaiškino Digija. – Turėtumėt paklausyt, kaip ji mėgdžioja paukščių giesmes. Jie net pamano, kad ji – paukštis. Ji gali priversti juos atskristi ir lesti jai iš rankos. Tai dalis jos bendravimo su gyvūnais.

– Ar galėtum pašvilpauti mums kaip paukščiai, Aila? – nepatikliai paprašė Tarija tonu.

Aila nemanė, kad čia tinkama vieta, tačiau greitai pakartojo savo paukščių giesmių repertuarą ir sulaukė apstulbusių žvilgsnių. To Digija ir tikėjosi.

Aila buvo dėkinga, kai Kilija pasisiūlė jai viską aprodyti. Moteris pademonstravo kostiumus ir kitus reikmenis. Paaiškėjo, kad kai kurie galvos apdangalai iš tikrųjų yra veido kaukės. Dauguma daiktų buvo pernelyg ryškiai, neskoningai nudažyti, tačiau dėvint naktį prie laužo kostiumų spalvos išsiskirtų ir atrodytų normalios. Kažkas sėmė iš mažo kapšelio raudonąją ochrą, trynė ir maišė ją su riebalais. Krūptelėjusi Aila vėl prisiminė, kaip Krebas raudonąja ochra trynė Izos kūną prieš laidotuves. Ailai buvo pasakyta, kad šitas tepalas bus naujoms kaukėms išpuošti ir muzikantų bei šokėjų veidams ir kūnams prieš pasirodymą nudažyti. Taip pat ji pastebėjo maltos anglies ir baltos kreidos.

Aila stebėjo vyrą, prie tunikos siuvantį karoliukus. Jis naudojosi yla. Žinoma, daug lengviau būtų dirbti naudojantis siūlo traukikliu, tačiau moteris nusprendė suteikti Digijai progą jį atnešti. Aila jau ir taip sulaukė pernelyg daug dėmesio, tad jautėsi nesmagiai. Moterys apžiūrėjo karoliukų vėrinius ir kitus papuošalus, ir Kilija prie ausų priglaudė dvi kūgio formos spiralines jūrų kriaukles.

– Gaila, kad tavo ausys nepradurtos, – tarė šokėja. – Šitos gražiai tau tiktų.

– Jos tikrai gražios, – pritarė Aila. Ji pastebėjo skyles Kilijos ausyse, taip pat ir nosyje. Jai patiko Kilija, ji ja žavėjosi ir pajuto ryšį, kuris galėtų išsirutulioti į draugystę.

– Kodėl tau vis tiek jų nepasiėmus? Gali šnektelti su Tulija ar Digija ir leisti joms pradurti skylutes. Ir tikrai turėtum pasidaryti tatuiruotę, Aila. Tada galėtum eiti kur panorėjusi, nereikėtų nuolat aiškinti, kad priklausai mamuto židiniui.

– Aš tikrai ne mamuta, – pasiteisino Aila.

– Manau, kad esi, Aila. Nesu tikra, kokios yra apeigos, tačiau žinau, kad Lomija nesudvejotų, jei pasakytum, kad esi pasiruošusi atsiduoti Motinai.

– Nesu tikra, ar esu pasiruošusi.

– Gal ir ne, bet būsi. Jaučiu tai tavyje.

Kai jiedvi su Digija išėjo, Aila suvokė, kad jai buvo suteikta labai ypatinga, asmeniška proga žvilgtelti į užkulisius – ten tik nedaugeliui galima patekti. Tai buvo paslapčių vieta. „Kaip daug stebuklingiau ir antgamtiškiau tai turi atrodyti stebint iš šalies", – galvojo Aila. Ji dirstelėjo link titnago apdirbimo vietos, tačiau Jondalaro ten nebebuvo.

Ji sekė paskui Digiją, klajojančią po stovyklavietę, einančią link lomos krašto, ieškančią draugų ir giminaičių, besiaiškinančios, kur įsikūrusios atskiros stovyklos. Jos praėjo vietą, kur trys stovyklos, pūpsančios tarp krūmų, buvo atsisukusios į aikštelę. Toje vietoje buvo pastebimas kitoniškumas, tačiau iš pradžių Aila negebėjo suvokti, kodėl tai jaučia. Paskui ji pradėjo pastebėti specifines smulkmenas. Palapinės buvo apskurusios, ne itin gerai įtemptos, skylės apgailėtinai užlopytos, jei apkritai užlopytos. Stiprus nemalonus kvapas ir musių dūzgimas patraukė jos dėmesį į pūvantį mėsos gabalą, paliktą ant žemės tarp dviejų palapinių, paskui ji pastebėjo daugiau išmėtytų šiukšlių. Ji žinojo, kad vaikai neretai išsipurvina, tačiau tie, kurie spoksojo į jas, atrodė seniai nematę vandens. Jų drabužiai buvo purvini, plaukai nešukuoti, veideliai murzini. Toje vietoje tvyrojo bjaurus purvas.

Aplink vieną palapinę Aila pastebėjo besisukiojantį Čalegą. Jos pasirodymas užklupo jį netikėtai ir jo pirmoji reakcija buvo pagiežinga neapykanta. Tai ją sukrėtė. Šitaip į ją žiūrėjo tik Braudas. Tada Čalegas suvaldė tą išraišką, tačiau nenuoširdi, piktavališka šypsena, ko gero, buvo dar blogesnė nei akivaizdi neapykanta.

– Eime iš čia, – paniekinamai pauostinėjusi tarė Digija. – Visada neblogai žinoti, kur jie yra, kad žinotum, ko vengti.

Staiga pasigirdo garsūs spygsmai ir riksmai, ir iš vienos palapinių išlėkė du vaikai, ką tik dešimtmetį perkopęs berniukas ir kokių vienuolikos mergaitė.

– Atiduok! Negirdi? Atiduok man! – klykė mergaitė, vydamasi berniuką.

– Pirmiausia pagauk mane, sesute, – erzinosi tas, iškėlęs kažką jai prieš nosį ir purtydamas.

– Tu... Oi, tu... Atiduok! – suklykė mergaitė ir, pagauta naujo jėgų antplūdžio, nusivijo jį.

Berniuko šypsena aiškiai bylojo, kad jis didžiai mėgaujasi mergaitės pykčiu ir neviltimi, tačiau kai atsigręžė į ją pažiūrėti, nepastebėjo išlindusios šaknies. Jis užkliuvo ir sunkiai nugriuvo, mergaitė užvirto ant jo ir iš visų jėgų pradėjo jį mušti bei daužyti. Tada jis stipriai smogė jai į veidą, ir seseriai iš nosies pasipylė kraujas. Ji suriko ir žiebė jam į dantis, prakirsdama lūpą.

– Padėk man, Aila! – pakvietė Digija. Ji palinko prie ant žemės besiritinėjančių vaikų. Ji nebuvo tokia galinga kaip motina, tačiau buvo aukšta ir stipri, tad kai sugriebė berniuką, kuris tą akimirką buvo užgriuvęs seserį, vaikas jai nebesipriešino. Aila laikė mergaitę, kuri iš visų jėgų kovojo norėdama nubėgti prie berniuko.

– Ką, jūsų manymu, čia darot? – subarė Digija. – Kaip galima užsitraukti tokią gėdą? Muštis, daužyti vienam kitą, o dar brolis ir sesuo. Ką gi, judu eisite su manimi. Reikia tučtuojau imtis priemonių! – pareiškė ji, už rankos tempdama besipriešinantį berniūkštį. Aila sekė iš paskos su mergaite, kuri vis stengėsi pasprukti.

Žmonės spoksojo į jas praeinančias, ryžtingai vedančias kruvinus vaikus, o paskui sekė iš paskos. Tuo metu, kai Digija su Aila atitempė vaikus prie namo stovyklavietės viduryje, apie įvykį jau buvo pasklidusi žinia. Čia laukė būrelis moterų. Aila pastebėjo tarp jų Tuliją, Marliją ir Bresiją, vades, todėl suvokė, kad čia seserų taryba.

– Ji pirma pradėjo! – sušuko berniukas.

– Jis paėmė mano... – suklykė mergaitė.

– Tylos! – griežtai ir garsiai tarė Tulija. Jos akyse žibėjo įtūžis.

– Mušimas ar sudavimas kitam žmogui nepateisinamas, – pareiškė Marlija taip pat tvirtai ir griežtai kaip ir Tulija. – Abu esate pakankamai dideli, kad tai suprastumėte, o jei dar nesupratote, suprasite dabar. Atneškite odos diržus, – paliepė ji.

Į vieną namelį nubėgo jaunas vyras. Netrukus pasirodė Valesas keliais odos diržais nešinas. Mergaitė atrodė siaubo apimta, berniuko akys išsiplėtė. Jis muistėsi stengdamasis išsilaisvinti, ištrūko ir jau puolė bėgti, tačiau Talutas, kuris kaip tik artinosi iš Švendrų stovyklos, greitu šuoliu jį sugavo ir partempė atgal.

Aila sunerimo. Abiem vaikams reikėjo sutvarkyti sužeidimus. Maža to, ką jie ketina jiems daryti? Šiaip ar taip, jie tik vaikai.

Kol Talutas laikė berniuką, kitas vyras paėmė vieną ilgą odos juostą ir ėmė aplink jį vynioti, taip pririšdamas prie šono dešinę ranką. Ne itin tvirtai, kad nesutrikdytų kraujotakos, tačiau rankos pajudinti nebuvo įmanoma. Tada kažkas suvyniojo mergaitę, kuri pradėjo verkti, kai jos dešinioji ranka buvo pririšta prie šono.

– Tačiau... Jis paėmė mano...

– Nesvarbu, ką jis paėmė, – nukirto Tulija.

– Yra kitų būdų susigrąžinti, – pareiškė Bresija. – Turėjai ateiti į seserų tarybą. Tam ir yra taryba.

– Kaip manai, kas nutiks, jei visiems bus leista daužyti vienam kitą vien todėl, kad kažkas nepritaria, erzinasi arba kažką paima? – pasiteiravo dar viena moteris.

– Abu privalote pasimokyti, – tarė Marlija, kai berniuko kairė šlaunis buvo pririšta prie mergaitės dešinės šlaunies. – Nėra stipresnių ryšių, nei ryšys tarp brolio ir sesers. Tai ryšys nuo gimimo. Todėl, kad tai prisimintumėte, jūs būsite vienas prie kito pririšti dvi dienas, o rankos, kuriomis vienas kitam smogėte, bus nuleistos žemyn, kad daugiau nebepakiltų iš pykčio. Dabar turėsite padėti vienas kitam. Negalėsite eiti ten, kur negali eiti kitas. Negalėsite miegoti, kol kitas neatsiguls. Negalėsite valgyti, gerti, praustis ar atlikti kitų asmeninių veiksmų be kito. Išmoksite priklausyti vienas nuo kito, kaip ir privalėsite tai daryti visą gyvenimą.

– O visi jus pamatę supras, kokią bjaurystę vienas kitam iškrėtėte, – garsiai paskelbė Talutas, kad visi girdėtų.

– Digija, – tyliai tarė Aila, – jiems tikrai reikia pagalbos. Mergaitės nosis tebekraujuoja, o berniuko lūpa sutinusi.

Digija nuėjo prie Tulijos ir kažką pašnibždėjo jai į ausį. Moteris linktelėjo, tada žengė pirmyn.

– Prieš grįždami į stovyklą eikite su Aila prie mamuto židinio. Ji apžiūrės sužeidimus, kuriuos jūs vienas kitam padarėte.

Pirmiausia jiems teko išmokti suderinti žingsnį, kad galėtų eiti surištomis kulkšnimis. Digija kartu su Aila ir vaikais nuėjo prie mamuto židinio. Išvaliusios ir sutvarkiusios žaizdas, abi jaunos moterys stebėjo, kaip vaikai nuklibinkščiuoja.

– Jie iš tikrųjų kovojo, – pastebėjo Aila, joms grįžtant į Švendrų stovyklą, – tačiau berniukas tikrai iš jos kažką atėmė.

– Nesvarbu, – atsakė Digija. – Muštynės nėra būdas susigrąžinti daiktą. Jie privalo suprasti, kad muštis draudžiama. Akivaizdu, kad savo stovykloje jie to neišmoko, todėl privalo išmokti čia. Tai padės tau suprasti, kodėl Krosija taip nenorėjo Fralijos jungtuvių su Frebeku.

– Kodėl?

– Nejaugi nesupranti? Frebekas kilęs iš vienos tokių stovyklų. Visos trys artimai susijusios. Čalegas yra Frebeko pusbrolis.

– Ką gi, Frebekas tikrai smarkiai pasikeitė.

– Tiesa. Būsiu su tavimi atvira – vis dar nesu dėl jo tikra. Manau, nuspręsiu tada, kai jis tikrai bus išbandytas.

Aila niekaip negalėjo pamiršti vaikų ir minties, kad iš šios patirties jai dera kažko išmokti. Nuosprendis buvo greitas ir visiškai nesvarstytinas. Jiems netgi nebuvo suteikta proga paaiškinti, niekas nė negalvojo pirma apžiūrėti jų žaizdas – ji vis dar netgi nežinojo jų vardų. Vis dėlto rimtai sužeisti jie nebuvo ir neabejotinai mušėsi. Kadangi bausmė buvo greita, mažai tikėtina, kad jie ją užmirš. Ji nebuvo skausminga, nors pažeminimo ir pajuokos skausmą vaikai jaus ne vienerius metus.

– Digija, – tarė Aila – dėl tų vaikų, juk jiems liko laisvos rankos, kas sutrukdys atsirišti?

– Visi tai žino. Kad ir koks pažeminimas vaikščioti po stovyklavietę surištiems ir su nuleistomis rankomis, bus kur kas blogiau, jei jie nusiims raiščius. Bus sakoma, kad juos valdo blogosios pykčio dvasios, kad jie net nesugeba susivaldyti, kad įvertintų vienas kito pagalbos vertę. Jų bus vengiama, ir jie dar labiau apsijuoks.

– Nemanau, kad jie kada tai pamirš, – pastebėjo Aila.

– Taip kaip ir daugybė kitų vaikų. Netgi ginčysis kurį laiką mažiau, nors nepakenktų jiems vienam ant kito truputį parėkti, – tarė Digija.

Aila nekantravo grįžti į Švendrų stovyklą, pasiilgo jos jaukumo. Ji susipažino su tokia daugybe žmonių ir tiek daug pamatė, kad galva sukosi. Prireiks laiko viskam susigulėti. Aila nesusilaikė nepažvelgusi į titnago apdirbimo plotą. Šį kartą ji pamatė Jondalarą, tačiau ir dar šį tą, ko nesitikėjo pamatyti. Ten buvo Migija. Ji dievinamai žvelgė į jo stulbinamas mėlynas akis, ir Ailai pasidingojo, kad moteris stovi kažkaip ypatingai. Jondalaras šypsojosi Migijai lengva, malonia šypsena, kurios Aila jau seniai nebuvo mačiusi. Jo akyse buvo tas žvilgsnis, kurio ji taip pat jau seniai nebuvo pastebėjusi.

– Maniau, tos moterys raudonais padais turėtų rūpintis jaunų vyrų mokymu, – tarė Aila pagalvojusi, kad Jondalaro tikrai nereikia nieko mokyti.

Digija pastebėjo Ailos išraišką ir greitai pamatė jos nerimo priežastį. Ji galėjo tai suprasti, tačiau, kita vertus, jam žiema taip pat buvo ilga ir sunki.

– Jis taip pat turi fizinių poreikių, Aila, visai kaip tu.

Staiga Aila išraudo. Juk, šiaip ar taip, ji miega Raneko lovoje, o Jondalaras miega vienas. Kodėl ji turėtų sielotis, jei jis susiras moterį pasidalyti malonumais vasaros susirinkime? Žinojo, kad turėjo to tikėtis, tačiau suprato, kodėl sielojasi. Aila norėjo, kad Jondalaras dalytųsi malonumais su ja. Nebuvo labai svarbu, ar jis pasirinks Migiją. Svarbu, kad jis nepasirinko jos.

– Jei jis ketina ieškoti moters, geriausia, ką gali rasti, tai palankiai nusiteikusią raudonpadę, – aiškino Digija. – Jos negali įsipareigoti, kol sezonas nepasibaigia. Nebent jausmas labai stiprus, šiaip jis nesitęsia visą ilgą žiemą. Nemanau, kad jo jausmas Migijai bus labai stiprus, Aila. Ji gali jam padėti atsipalaiduoti ir blaiviau mąstyti.

– Tu teisi, Digija. Koks skirtumas? Jis išeis po mamutų medžioklės, taip sako... O aš pasižadėjau susijungti su Raneku, – tarė Aila.

„Tada, – mintijo ji, joms braunantis pro žmonių minias, – aš grįšiu į gentį, susirasiu Durką ir parsivesiu jį čia. Jis taps mamutoju, dalysi mūsų židiniu, bus Raidago draugas. Taip pat jis galės pasiimti Urą, kad turėtų porą... O aš gyvensiu čia su naujaisiais draugais ir Raneku, kuris mane myli, ir Durku, savo sūnumi, savo vieninteliu vaiku... Ir Raidagu, ir arkliu, ir Vilku... Ir niekada nebepamatysiu Jondalaro“, – galvojo Aila. Ją apgaubė ledinė niūruma.

33

Išsišiepusios ir kikendamos Rugija su Tusija atbėgo į pagrindinę palapinės dalį.

– Lauke dar viena, – pranešė Rugija.

Aila greitai nudelbė akis į žemę, Nezė su Tulija supratingai susižvalgė, Fralija nusišypsojo, o Frebekas išsiviepė.

– Dar viena kas? – tik pasitikslino Nezė, nors ir taip žinojo.

– Dar viena delegacija, – atsakė mažoji Tusija, jau išpuikusi nuo didžiulio dėmesio.

– Šitiek delegacijų ir dar saugančiosios pareigos. Užimta bus tavo vasara, Tulija, – pastebėjo Fralija, pjaudama Tašeriui mėsos. Ji žinojo, kad vadė jaučiasi esanti šlovės viršūnėje ir yra visos Liūto stovyklos bei jos nariams rodomo susidomėjimo centras.

Tulija su Aila išėjo į lauką, kiek vėliau išėjo ir Nezė. Fralija su Frebeku nuėjo prie palapinės angos pasmalsauti, kas atėjo. Frebekas išėjo paskui tris moteris, tačiau Fralija pasiliko prižiūrėti vaikų, kad tie nesipainiotų po kojomis. Grupė žmonių stovėjo už teritorijos, kuri Vilko supratimu priklausė Liūto stovyklai. Nematomas ribas jis nužymėjo savo kvapu ir nuolat jas saugojo. Bet kas galėjo prieiti, tačiau niekas negalėjo tų ribų peržengti be aiškiai išreikšto Vilkui pažįstamo žmogaus palankumo.

Žvėris, iššiepęs dantis ir tyliai urgzdamas, gynybine poza stovėjo tarp palapinės ir žmonių. Nė vienas svečias neketino išbandyti jo intencijų. Aila mostu liepė Vilkui atsistoti prie jos šono ir parodė ženklą „draugas“. Ji visą rytą mokė žvėrį suprasti šį nurodymą ir jį vykdyti parodžius jai ar bet ku-

riam kitam Liūto stovyklos nariui. Priešingai nei liepė instinktai, ženklas reiškė, kad vilkas turi įleisti pašaliečius į gaujos teritoriją. Nors jau matytus svečius buvo lengviau toleruoti nei visiškai nepažįstamus žmones, žvėris aiškiai leido suprasti, kad draugijos nemėgsta, ir jam visada palengvėdavo, kai lankytojai išeidavo.

Kartkartėmis, tik tam, kad priprastų prie daugybės žmonių, Aila pasiimdavo jį į stovyklavietę ir laikydavo prie pat savęs. Tvirtai žingsniuojančią moterį su vilku prie kojos visada lydėdavo žvilgsniai ir nuostabos šūksniai, todėl Aila jausdavosi nesmagiai. Vis dėlto ji jautė, jog tai būtina. Kadangi vilkų ir žmonių papročiai tokie panašūs, o žmonės buvo jo gauja, vis dėlto buvo keletas dalykų, prie kurių Vilkui derėjo priprasti. Žmonės mėgsta vieni kitų draugiją, netgi nepažįstamųjų, jiems patinka rinktis didelėmis grupėmis.

Vilkas ne visą laiką leido Švendrų stovykloje. Jis dažnai nuklysdavo į pievą su arkliais, kartais vienas pats leisdavosi pasibastyti arba eidavo su atskirais žmonėmis, dažniausiai Aila, kartais su Jondalaru, Danugu ir, didelei daugumos nuostabai, su Frebeku.

Frebekas pasišaukdavo žvėrį ir nueidavo su juo arklių pašiūrės link. Vilkas vertė žmones nervintis, o tai galėjo turėti prastą poveikį delegacijoms, kurios, pasiųstos kokio nors vyro, ateis pirštis Ailai. Vyrai nesiekė su Aila susijungti, jie žinojo, kad ji pasižadėjusi Ranekui. Jie ieškojo ne poros, jie ieškojo sesers. Ėjo delegacijos su pasiūlymais ją įdukrinti.

Tulija, kad ir kokia nuovoki buvo, kad ir kaip išmanė žmonių prigimtį ir papročius, nesitikėjo tokio populiarumo. Kai pirmą kartą prie jos priėjo pažįstama moteris, turėjusi tik sūnus, ir pasiteiravo, ar jos nesudomintų jos židinio ir stovyklos pasiūlymas įsidukrinti Ailą, Tulija tučtuojau perprato potekstę.

– Turėjau susiprasti iš pat pradžių, – vėliau stovyklai aiškino Tulija, – kad vieniša aukšto statuso moteris, graži ir talentinga, bus ypač geidžiama sesuo, ypač dėl to, kad ji įdukrinta prie mamuto židinio. Paprastai jis nelaikomas šeimos židiniu. Mes, tiksliau, Aila, neprivalome priimti kurį nors tų pasiūlymų, nebent, žinoma, ji to norėtų. Vis dėlto vien pasiūlymai savaime didina jos vertę, – Tulijos akys švietė džiaugsmu. Ji suprato, kiek daug Aila prisidėjo prie Liūto stovyklos statuso ir vertės. Širdyje ji beveik troško, kad Aila nebūtų pasižadėjusi Ranekui. Jei ji būtų prieinama, jos nuotakos išpirka būtų stulbinama. Kita vertus, tai reikštų, kad Liūto stovykla

ją praras, o pasilaikyti lobį tikriausiai naudingiau, nei jį prarasti, tegu ir už labai didelę kainą. Tol, kol konkreti vertė nenustatyta, spėliojimai visada ją padidina. Įdukrinimo pasiūlymai atvėrė visiškai naują galimybių sritį. Ji galėjo būti įdukrinama tik nominaliai ir liktų Liūto stovykloje. Ji galėjo netgi tapti vade, jei jos potencialus brolis turėtų tinkamų ryšių ir ambicijų. O jei Digija su Aila abi taptų vadėmis, tiesioginis ryšys atneštų Liūto stovyklai neregėtą įtaką. Visos tos mintys sukosi Tulijos galvoje, kai moteris ėjo pasitikti naujos delegacijos.

Aila jau pradėjo suprasti puošybos raštų, naudojamų drabužiams ir apavui, pobūdį. Raštai atspindėjo tam tikros grupės tapatybę. Nors visos stovyklos naudojo tas pačias pagrindines geometrines formas, vienų vyravimas, pavyzdžiui, daugiau ševronų nei rombų, bei jų derinimo būdai reikšmingai bylojo apie stovyklos kilmę ir jos ryšius su kitomis stovyklomis. Vis dėlto Aila, kitaip nei Tulija, iš šių raštų akimirksniu negalėdavo visko suprasti – ji dar asmeniškai nepažinojo žmonių, kad tiksliai žinotų, kur juos patalpinti bendrame hierarchijos audinyje, ir neišmanė ryšių grupės viduje.

Kai kurių stovyklų statusas buvo toks aukštas, kad Tulija būtų pasitenkinusi mažesniu materialinių gėrybių kiekiu. Kitų stovyklų galimybės būtų neblogos, jei sutiktų nemažai sumokėti. Remdamasi jau gautais pasiūlymais, šitą grupę Tulija atmetė iš karto. Vargu ar su ja apskritai verta kalbėti, šie žmonės paprasčiausiai per mažai galės įnešti į santykius, kad būtų verta saistytis. Dėl to Tulija jiems buvo ypač maloni, tačiau nepakvietė įeiti į palapinę, ir jie suprato, kad per mažai pasiūlė ir per vėlai atėjo. Vien pasiūlymo pateikimas buvo naudingas – tai buvo būdas sudaryti sąjungą su Liūto stovykla, kurios įtaka šitaip padidėjo. Tai bus prisimenama palankiai.

Kol visi stovėjo prie palapinės ir keitėsi mandagybėmis, Frebekas pastebėjo, kad Vilkas sunerimo ir ėmė urgzti žiūrėdamas upės link. Staiga jis dingo.

– Aila! – suriko Frebekas. – Vilkas kažką nusivijo!

Ji sušvilpė, garsiai, veriamai ir nekantriai, tada nuskubėjo pasižiūrėti į kelią, vedantį upės link. Ji matė, kaip Vilkas grįžta, naujos grupės žmonių lydimas. Šitie nebuvo svetimi.

– Tai Mamuto stovykla, – pasakė Aila. – Matau Vinsaveką.

Tulija atsisuko į Frebeką.

– Ar negalėtum paieškoti Taluto? Turim tinkamai juos pasveikinti, taip pat gali pranešti Marlijai arba Valesui, kad jie pagaliau atvyko.

Frebekas linktelėjo ir nuėjo.

Delegacija, kuri atėjo pateikti pasiūlymo, buvo pernelyg smalsi, kad iš karto išeitų. Pirmasis prie jų priėjo Vinsavekas, pamatė delegaciją, Ailą, Tuliją ir greitai perprato aplinkybes. Jis numetė savo kuprinę ir šypsodamasis priėjo prie susibūrusiųjų.

– Tulija, tikriausiai geras ženklas, kad tave pirmą sutikau, nes tave pirmiausia ir norėjau pamatyti, – tarė Vinsavekas siekdamas abiejų jos rankų ir skruostu trindamasis į jos skruostą, kaip kad daro seni, geri draugai.

– Kodėl gi mane pirmą panūdai matyti? – nelauktai sau pačiai pražydo šypsena Tulija. Jis buvo tikras kerėtojas.

Jis klausimo lyg neišgirdo.

– Pasakyk, kodėl tavo svečiai pasipuošę geriausiais apdarais? Tikriausiai delegacija?

Prabilo moteris:

– Mes pateikėme pasiūlymą įsidukrinti Ailą, – tarė ji, tarsi pasiūlymas nebūtų visiškai atmestas. – Mano sūnus neturi sesers.

Netgi Aila beveik matė, kaip dirba Vinsaveko protas. Jam prireikė tik akimirkos padėčiai perprasti, dar akimirkos apsispręsti ir veikti.

– Ką gi, aš irgi ketinu pateikti pasiūlymą. Vėliau tai padarysiu oficialiai, tačiau, kad galėtum pagalvoti, Tulija, aš noriu pasiūlyti sąjungą, – jis atsisuko į Ailą ir paėmė abi jos rankas. – Noriu su tavimi susijungti, Aila. Noriu, kad ateitum ir padarytum mano mamuto židinį šiuo tuo daugiau nei tik pavadinimas. Tik tu gali man tai suteikti, Aila. Tu atsineštum židinį, tačiau mainais gautum Mamuto stovyklą.

Aila priblokšta krūptelėjo. Vinsavekas žinojo, kad ji jau įsipareigojusi. Kodėl jis to prašo? Net jeigu norėtų, argi ji galėtų persigalvoti ir susijungti su juo? Nejaugi taip lengva sulaužyti pasižadėjimą?

– Ji jau prižadėjusi Ranekui, – pastebėjo Tulija.

Vinsavekas pažvelgė tiesiai į didžiąją vadę, supratingai nusišypsojo, tada įkišo ranką į maišą ir ištraukė sugniaužtą kumštį. Kai atlenkė plaštaką, ant jo delno gulėjo du nuostabūs, nugludinti, vienodi gintaro gabalai.

– Viliuosi, jis turi gerą nuotakos išpirką, Tulija.

Tulijos akys išsiplėtė. Jo pasiūlymo pakako, kad jai užgniaužtų kvapą. Jis aiškiai liepė jai įvardyti nuotakos išpirką, įvertinti ją gintaru, jei tik to nori, nors, žinoma, tikrai nederėtų to daryti. Tada ji prisimerkė.

– Negaliu nuspręsti, Vinsavekai. Aila pati renkasi.

– Žinau, tačiau imk šitas mano dovanas, Tulija. Tai už pagalbą mums statant namus, – tarė jis ir įspraudė gintarus jai į delną.

Tulija blaškėsi. Ji negalėjo atsispirti gintarams. Jei juos priims, tai suteiks Vinsavekui pranašumą. Vis dėlto tai bus Ailos sprendimas ir, pasižadėjusi ar ne, ji yra laisva pasirinkti. Kodėl ji turėtų prieštarauti? Gniauždama delne gintarus ji pamatė triumfuojančią Vinsaveko išraišką ir pasijuto lyg parsidavusi už du gintaro gabalus. Jis suprato, kad ji nesvarstys jokio kito pasiūlymo. Jei jam pavyks įkalbėti Ailą, ji jo. Na, Vinsavekas Ailos nepažįsta, galvojo Tulija. Niekas nepažįsta. Gal ji ir vadina save mamutoja, ji vis dar svetima. Ir kas pasakys, kas ją valdo. Ji stebėjo, kaip vyras su įspūdingai tatuiruotu veidu nukreipia visą savo dėmesį į jaunąją moterį, matė ir Ailos reakciją. Be abejonės, susidomėjimo būta.

– Tulija! Kaip malonu vėl tave matyti! – ištiesusi rankas artinosi Avarija. – Mes taip susivėlinom, visos geros vietos užimtos. Gal žinai kokią gerą vietą stovyklai įsirengti? Kur jūs įsikūrėt?

– Tiesiog čia, – pasakė Nezė, irgi skubėdama pasveikinti Mamuto stovyklos vadės. Ji labai susidomėjo pokalbiu tarp Tulijos ir Vinsaveko ir taip pat pastebėjo jo veido išraišką. Ranekas tikrai neapsidžiaugs sužinojęs, kad Vinsavekas ketina pateikti pasiūlymą Ailai. Nezė tikrai abejojo, ar Mamuto stovyklos vadui mamutai bus taip lengva įkalbėti Ailą, kad ir ką jis pasiūlytų.

– Tikrai? Taip atokiai nuo visų? – nustebo Avarija.

– Su gyvūnais mums čia geriausia vieta. Minioje jie ima nervintis, – tarė Tulija, tarsi vietą būtų pasirinkusi tikslingai.

– Vinsavekai, jei Liūto stovykla čia, kodėl mums neįsikūrus kur netoliese? – pasiūlė Avarija.

– Vieta čia nebloga. Yra pranašumų, daugiau erdvės išsiplėsti, – tarė Nezė. „Jei ir Liūto, ir Mamuto stovyklos įsikurs čia, – galvojo ji, – dalis veiklos iš centro taip pat persikels čia."

Vinsavekas nusišypsojo Ailai.

– Negaliu sugalvoti nieko, ko norėčiau labiau, nei įsikurti greta Liūto stovyklos, – tarė jis.

Tada į stovyklą įžygiavo Talutas ir griausmingu balsu pasveikino Mamuto stovyklos vadus.

– Vinsavekai! Avarija! Galiausiai pasirodėt! Kur taip užtrukot?

– Pakeliui kai kur užsukom, – atsakė Vinsavekas.

– Paprašyk Tulijos parodyti, ką jis jai atnešė, – tarstelėjo Nezė.

Tulija vis dar jautėsi kiek sutrikusi ir norėjo, kad Nezė būtų patylėjusi. Vis dėlto ji atlenkė delną ir ištiesė gintarą parodyti broliui.

– Kokie gražūs gabalai, – grožėjosi Talutas. – Kaip suprantu, nusprendėte pasiderėti. Ar žinot, kad Gluosnių stovykla turi baltų spiralinių kriauklių?

– Vinsavekas pageidauja daugiau nei kriauklių, – paaiškino Nezė. – Jis nori pateikti pasiūlymą Ailai... Savo židinį.

– Ji juk pasižadėjusi Ranekui, – nustebo Talutas.

– Pasižadėjimas yra tik pasižadėjimas, – atkirto Vinsavekas.

Talutas dirstelėjo į Ailą, į Vinsaveką, į Tuliją, tada nusikvatojo.

– Ką gi, šis vasaros susirinkimas ilgai nepasimirš.

– Ne vien tik užsukom į Gintaro stovyklą, – tarė Avarija. – Matydama tavo, Talutai, tankius raudonus karčius, kai ką prisiminiau. Mes stengėmės išvengti urvinio liūto rusvais karčiais, tačiau jis, regis, traukė ta pačia kryptimi kaip ir mes. Liūtų šeimos nemačiau, bet reikėtų įspėti žmones, kad netoliese yra šių žvėrių.

– Netoliese visada būna liūtų, – pastebėjo Talutas.

– Taip, bet konkrečiai šitas elgėsi keistai. Liūtai paprastai šitaip nesidomi žmonėmis, tačiau kurį laiką maniau, kad šitas mus persekioja. Jis prieidavo taip arti, kad man būdavo sunku naktį užmigti. Tai didžiausias mano kada matytas urvinis liūtas. Vis dar drebu vien apie jį pagalvojusi, – pasakojo Avarija.

Aila, suraukusi antakius, atidžiai klausėsi, paskui papurtė galvą. Ne. Tik sutapimas, pagalvojo ji. Yra daugybė didelių urvinių liūtų.

– Kai įsikursit, ateikit į aikštelę. Kalbamės apie mamutų medžioklę, o mamuto židinys planuoja medžioklės ceremoniją. Nepakenktų dar vienas

geras kvieslys. Esu tikras, norėsi mamutienos jungtuvių puotai, jei jau ketini joje dalyvauti, Vinsavekai! – tarė Talutas. Jau susiruošęs eiti jis atsisuko į Ailą: – Kadangi ketini su mumis medžioti mamutus, kodėl tau nėjus su manim? Ir pasiimk savo iečių mėtyklę. Vis tiek ketinau ateiti tavęs pasiimti.

– Eisiu su jumis, – pasakė Tulija. – Turiu nueiti į moterystės palapinę ir pamatyti Latiją

– Šitas geros kokybės. Ypač įrankiams su geležtėmis, tokiems kaip kaltai, gremžtuvai, grąžtai, – parklupęs ant vieno kelio Jondalaras tyrinėjo glotnų, pilkšvą, smulkios struktūros titnago vidinį paviršių. Jis naudojo ypatingai suformuotą gabalą šviežio rago, tvirtą, tačiau pakankami elastingą, kad nesulūžtų. Tai buvo kartu kastuvėlis ir svertas, skirtas tvirto titnago gabalui iš kreidos matricos išplėšti. Tada Jondalaras akmeniniu kūju jį perskėlė ir atvėrė.

– Vaimezas sako, kad čia randamas titnagas yra vienas iš geriausių, – pareiškė Danugas.

Jondalaras mostu parodė į stačią uolą tarpeklyje, kurią bėgant metams nugludino srūvantis vanduo. Iš ne ypač tvirto kalkakmenio kyšojo ir daugiau kieto titnago luitų, įkalintų baltoje matinėje plutoje.

– Titnagas visada geriausias, jei gali jį pasiimti tiesiai iš šaltinio. Šita vieta panaši į Dalanaro titnago kasyklą, o jo akmuo mano apylinkėse buvo geriausias.

– Vilko stovykla tikriausiai galvoja, kad šitas titnagas geriausias, – tarė Tarnegas. – Kai pirmą kartą čia atėjau, buvau su Valesu. Reikėjo girdėti, kaip jis susižavėjęs svaičioja. Kadangi šita vieta taip arti jų stovyklos, jie šitas iškasenas laiko savomis. Gerai padarei, kad paprašei jų leidimo ateiti, Jondalarai.

– Tai tiesiog mandagumas. Žinau, kaip Dalanaras jaučiasi dėl savo kasyklos.

– Kas tokio ypatingo šitame akmenyje? Dažnai upių salpose aptinku titnago, – stebėjosi Tarnegas.

– Kartais pasitaiko salpose surasti neblogų ką tik išplautų gniutulų, ir juos kur kas lengviau pasiimti. Užtrunka, kol išgauni iš uolos. O labai ilgai atvirai gulintis titnagas linkęs išdžiūti, – paaiškino Jondalaras. – Tada greičiau atskyla trumpesnės atplaišos.

– Jei titnagas būna ilgai gulėjęs atvirai, Vaimezas kartais kuriam laikui užkasa jį į šlapią žemę, kad būtų lengviau jį apdirbti, – įsiterpė Danugas.

– Esu taip daręs. Padeda, tačiau priklauso nuo gniutulo dydžio ir kiek jis išsausėjęs. Jei gabalas didelis, gali būti per senas. Geriau tinka mažiems, netgi iki kiaušinio dydžio, tačiau tokius vargu ar verta apdirbti, nebent jie tikrai aukščiausios kokybės.

– Kažką panašaus darome su mamutų iltimis, – pastebėjo Tarnegas. – Pirmiausia suvyniojame iltį į drėgnas odas ir užkasame karštuose pelenuose. Kaulas pakinta, tampa tankesnis, tada lengviau jį apdirbti, lengviau sulenkti. Tai geriausias būdas ištiesinti visą iltį.

– Svarsčiau, kaip jūs tai padarote, – tarė Jondalaras, o tada nutilo, akivaizdžiai susimąstė. – Mano brolis būtų norėjęs tai išsiaiškinti. Jis buvo iečių dirbėjas. Mokėjo pagaminti puikų tiesų kotą, išmanė medžio savybes, galėjo jį lenkti ir formuoti. Man regis, jūsų procesą jis taip pat būtų perpratęs. Gali būti, kad žinios apie jūsų metodus yra viena priežasčių, kodėl Vaimezui taip greitai toptelėjo mintis, kad kaitintą titnagą gali būti lengviau apdirbti. Jis vienas geriausių man žinomų titnago apdirbėjų.

– Tau taip pat puikiai einasi su titnagu, Jondalarai, – tarė Tarnegas. – Netgi Vaimezas gerai apie tave atsiliepia, o jo pagyrų lengvai nepelnysi. Žinai, galvojau, man reikės gero titnago apdirbėjo Tauro stovyklai. Žinau, sakei, kad ruošiesi grįžti namo, tačiau kelionė bus tokia ilga. Ar nesvarstytum galimybės pasilikti, jei turėtum, kur pasilikti? Noriu pasakyt, ar nenorėtum dėtis prie mano stovyklos?

Jondalaras suraukė kaktą mėgindamas sugalvoti būdą atsisakyti Tarnego pasiūlymo ir drauge šio vyro neįžeisti.

– Nežinau. Man reikia apie tai pagalvoti.

– Žinau, kad Digijai tu patinki, esu tikras, ji sutiktų. O tu be jokio vargo surastum, su kuo įkurti židinį, – drąsino Tarnegas. – Vis pastebiu, kad apie tave sukiojasi moterys, netgi raudonpadės. Pirmiausia Migija, dabar ir visos kitos suranda dingstį apsilankyti titnago apdirbėjų kieme.

Gal dėl to, kad tu čia naujokas. Moterys visuomet domisi vyrais, kurių nepažįsta, – jis nusišypsojo. – Girdėjau ne vieną vyrą sakant, kad norėtų būti aukštas šviesiaplaukis svetimšalis. Visi norėtų, kad raudonpadės jais susidomėtų, tačiau dabar atėjo Danugo eilė, – Tarnegas išmanančiai nusiviepė savo jaunajam pusbroliui.

Ir Jondalaras, ir Danugas atrodė sutrikę. Jondalaras atsistojo ir žvalgėsi ieškodamas, kur nukreipti dėmesį. Visai atsitiktinai pastebėjo, kad greta šių dviejų vyrų jis nėra iškirtinai aukštas. Visi trys buvo panašaus ūgio, o Danugas dar ir augti nenustojęs. Jis turėjo būti antrasis Talutas. Susirinkime buvo visokio stoto vyrų, lygiai taip pat kaip zelandoniečių vasaros susirinkimuose.

– Ką gi, norėčiau, kad pagalvotum apie Tauro stovyklą, Jondalarai. Dabar, kai Digija ir Branagas galiausiai susijungs, šį rudenį pradėsim statyti, nors dar nenusprendžiau, ar statydinti vieną būstą, kaip Liūto stovykla, ar mažesnius atskirus namelius kiekvienai šeimai. Aš linkęs būti senamadiškas. Man labiau patinka dideli, tačiau daugybė jaunų žmonių nori vietos tik savo artimiesiems. Pripažįstu, kad kai žmonės ima ginčytis, būtų puiku turėti tik savo vietelę.

– Vertinu pasiūlymą, Tarnegai, – tarė Jondalaras, – tikrai, tačiau nenoriu sudaryti tau klaidingo įspūdžio. Aš keliausiu namo. Privalau grįžti, galiu pateikti tau daugybę priežasčių. Pavyzdžiui, turiu parnešti namo žinią apie brolio mirtį. Vis dėlto tiesa ta, kad iš tikrųjų nežinau, kodėl turiu iškeliauti. Tiesiog nežinau.

– Tai dėl Ailos? – nerimastingai suraukęs antakius išdrįso paklausti Danugas.

– Iš dalies taip, pripažįstu. Netrokštu pamatyti, kaip ji dalijasi židiniu su Raneku, tačiau mėginau įtikinti ją keliauti su manimi, kai sutikome jus. Dabar atrodo, kad šiaip ar taip grįšiu namo vienas... Šito taip pat nelaukiu, tačiau tai nieko nekeičia. Vis tiek turėsiu keliauti.

– Nežinau, ar viską suprantu, tačiau linkiu tau kuo geriausios sėkmės. Ir tegul Motina šypsosi tau kelionėje. Kaip manai, kada iškeliausi? – teiravosi Tarnegas.

– Netrukus po mamutų medžioklės.

– Kalbant apie mamutų medžioklę, turėtume grįžti. Šią popietę ji jau planuojama, – pastebėjo Tarnegas.

Jie patraukė palei upę, kuri buvo didžiojo vandenkelio palei gyvenvietę intakas. Toje vietoje, kur tarpeklio sienos siaurėjo, vyrai pradėjo ropštis per akmenis. Ropšdamiesi iš tarpeklio labai skardinga atbraila, jie priėjo grupę jaunuolių, įžeidžiamai ir drąsinamai šūkaujančių dviem kitiems, kurie grūmėsi. Tarp žiūrovų buvo ir Druvezas.

– Kas čia dedasi? – tarė Tarnegas, žengdamas į jų vidurį ir skirdamas kovotojus. Vienam iš burnos sruvo kraujas, kito akis buvo visiškai užtinusi.

– Jie tiesiog... a... varžėsi, – tarė kažkuris.

– Taip, jie, a... treniravosi... imtynių žaidynėms.

– Tai ne varžybos, – pareiškė Tarnegas. – Tai muštynės.

– Ne, mes nesimušėm, – pareiškė berniukas užtinusia akimi, – tiesiog žaidėm.

– Pajuodusius paakius ir išdaužytus dantis vadini žaidimu? Jei jūs tik treniruojatės, nevertėjo eiti į šitą nuošalią vietą, kur jūsų niekas nemato. Ne, šitai buvo suplanuota. Geriau iš karto man pasakykit, kas čia vyksta.

Niekas nesiteikė pasakyti, tačiau mindžiukavimo būta daug.

– O kaip visi kiti? – nužvelgdamas jaunuolius pasiteiravo Tarnegas. – Ką visi kiti čia veikiate? Įskaitant ir tave, Druvezai. Ką, tavo manymu, padarys motina ir Barzekas, kai išsiaiškins, kad čia buvai ir skatinai muštynes? Man regis, geriau pasakyk, kas čia vyksta.

Vis dar niekas netarė nė žodžio.

– Na ką gi, parvesime jus namo ir leisime tarybai nuspręsti, ką su jumis daryti. Seserys sugalvos kokį būdą, kaip išmušti iš jūsų norą grumtis. Visiems būsite geras pavyzdys. Galbūt netgi visiems bus uždrausta eiti į mamutų medžioklę.

– Nesakyk joms, Tarnegai, – ėmė prašyti Druvezas. – Dalenas tik bandė juos sustabdyti.

– Sustabdyti? Gal vis dėlto papasakok, dėl ko kilo šitos grumtynės, – paprašė Tarnegas.

– Man regis, aš žinau, – tarė Danugas. Visi atsisukę sužiuro į aukštą jaunuolį. – Tai dėl antpuolio.

– Kokio antpuolio? – nustebo Tarnegas. Tai skambėjo rimtai.

– Keletas žmonių kalbėjo apie antpuolį į sangėjų stovyklą, – paaiškino Danugas.

– Juk žinot, kad antpuoliai uždrausti. Tarybos stengiasi susiderėti dėl taikos laužo ir sudaryti su sangėjais sąjungą. Net nenoriu galvoti, kokių bėdų antpuolis būtų padaręs, – tarė Tarnegas. – Kam kilo mintis apie antpuolį?

– Nežinau, – atsakė Danugas. – Vieną dieną visi ėmė apie tai kalbėti. Kažkas atrado sangėjų stovyklą už kelių dienų kelio. Planuota pasakyti, kad keliaujama medžioti, o vietoj to nueiti ir įsilaužti į jų stovyklą, pagrobti jų maistą ir juos išvaikyti. Pasakiau jiems, kad man neįdomu, ir pagalvojau, kad jie tikri kvailiai, jei šitaip elgiasi. Jie tik prisidarys rūpesčių sau ir visiems kitiems. Be to, buvome užsukę į sangėjų stovyklą pakeliui į čia. Ką tik mirė brolis ir sesuo. Gal tai ir ne ta pati stovykla, tačiau jie tikriausiai visi blogai dėl to jaučiasi. Nemanau, kad teisinga juos užpulti.

– Danugas gali šitaip elgtis, – prabilo Druvezas. – Niekas nevadins jo bailiu, nes niekas nenori su juo susigrumti. O kai Dalenas pasakė, kad neis į jokį antpuolį, visa šutvė puolė sakyti, kad jis bijo kautis. Štai tada jis ir pasakė, kad parodys, jog nebijo susiimti su niekuo. Mes pažadėjom eiti kartu, kad jie visi ant jo nesupultų.

– Kuris iš jūsų Dalenas? – pasiteiravo Tarnegas. Pirmyn žengė berniukas su sulaužytu dantimi, jam iš burnos tekėjo kraujas. – O tu kas toks? – pasiteiravo jis kito, kurio akis jau ėmė juoduoti ir mėlynuoti. Vaikas delsė atsakyti.

– Jį vadina Kluvu. Jis Čalego sūnėnas, – pasakė Druvezas.

– Suprantu, ką mėgini padaryti, – niūriai pareiškė Kluvas. – Suversi visą kaltę man vien dėl to, kad Druvezas yra tavo brolis.

– Ne, neketinu kaltinti nė vieno. Ketinu leisti spręsti brolių tarybai. Visi galite tikėtis būti ten pašaukti, įskaitant ir mano brolį. Dabar, man regis, geriau apsitvarkykit. Jei į susirinkimą grįšite šitaip atrodydami, visi supras, kad mušėtės, ir niekas negalės to nuslėpti nuo seserų. Man nereikia jums pasakoti, kas nutiks, jei jos išsiaiškins, kad mušėtės dėl antpuolio.

Jaunuoliai išsiskirstė nelaukdami, kol Tarnegas persigalvos, tačiau išėjo dviem grupėmis, vieni su Kluvu, kiti su Dalenu. Tarnegas pabandė įsiminti, kurie su kuo nuėjo. Tada visas trejetas tęsė kelionę į susirinkimą.

– Yra šis tas, ką norėčiau išsiaiškinti, jei tu nieko prieš, – tarė Jondalaras. – Kodėl brolių tarybai leisi spręsti, ką daryti su tais jaunuoliais? Ar jie tikrai neatskleis to seserų tarybai?

– Seserys visiškai netoleruoja muštynių ir neklausytų jokių pasiteisinimų. Ne vienas brolių jaunystėje ėjo į antpuolius, kartą kelis mušėsi, vien dėl trupučio jaudulio. Nejaugi niekada nesimušei, nors neturėjai to daryti, Jondalarai?

– Na, taip, tikriausiai mušiausi. Taip pat ir sučiuptas buvau.

– Broliai yra atlaidesni, ypač tiems, kurie mušasi dėl geros priežasties. Žinoma, Dalenas turėjo kam nors pasakyti apie antpuolį užuot mušęsis, kad parodytų jiems, jog nieko nebijo. Regis, vyrams lengviau toleruoti tokius dalykus. Seserys tvirtina, kad muštynės visada veda prie kitų muštynių, ir tai gali būti tiesa. Kluvas teisus, – kalbėjo Tarnegas, – Druvezas yra mano brolis. Jis iš tikrųjų neskatino muštynių, jis bandė padėti savo draugui. Bjauru matyti, kad jis dėl to pateko į bėdą.

– Ar tu kada su kuo nors mušeisi, Tarnegai? – pasiteiravo Danugas.

Būsimasis vadas akimirką žvelgė į savo jaunąjį pusbrolį, paskui linktelėjo.

– Kartą ar du, ne tiek jau daug vyrų norėjo mesti man iššūkį. Kaip ir tu, aš stambesnis už daugumą. Man regis, kartais tos varžybos daugiau būna muštynės, nei kas nors tai pripažįsta.

– Suprantu, – susimąstęs pratarė Danugas.

– Jos bent jau vyksta stebint budrioms akims, kad niekas nebūtų smarkiai sužeistas. Jos neturi jokios ateities ir neprasideda keršto muštynės, – Tarnegas dirstelėjo į dangų. – Netrukus pusiaudienis, jau vėliau, nei galvojau. Geriau paskubėkim, jei norim išgirsti apie mamutų medžioklę.

Kai Aila su Talutu pasiekė aikštę, jis pasivedėjo ją link nedidelės kalvos vienoje pusėje, kuri natūraliai tarnavo kaip mažesnių grupelių buriavimosi vieta ir buvo naudojama tiek kasdieniams, tiek ypatingiems susirinkimams.

Vienas kaip tik vyko, ir Aila žvelgė į žmonių minią ieškodama Jondalaro. Pastaruoju metu tiek jį ir tematė. Nuo tos akimirkos, kai atvyko, atrodo, jis prašapo minioje. Ankstyvą rytą išeidavo iš Švendrų stovyklos ir grįždavo vėlai vakare, jei apskritai pareidavo.

Kai pavykdavo jį pamatyti, dažniausiai jis būdavo su moterimi, paprastai kaskart vis kita. Ji susivokė Digijai ar kam nors kitam girdint laidanti menkinamas pastabas apie daugybę jo partnerių. Ir ne ji vienintelė. Kartą nugirdo Talutą mestelint, kad jam smalsu, ar Jondalaras per vieną trumpą sezoną bando atsigriebti už visą žiemą. Stovykloje apie jo žygdarbius kalbėjo ne vienas, dažnai su humoru ir paslėptu savotišku susižavėjimu. Visiems įstrigo ir numanoma jo ištvermė, ir akivaizdus patrauklumas. Ne pirmą kartą jo patrauklumas moterims tapo kalbų tema, tačiau pirmą kartą jam iš tikrųjų jos nerūpėjo.

Aila taip pat juokėsi iš tų komentarų, tačiau nakties sutemose kovojo su ašaromis ir svarstė, kas jai negerai. Kodėl jis niekada nepasirenka jos? Vis dėlto ji juto keistą paguodą matydama jį su daugybe skirtingų moterų. Bent jau ji suprato, kad jis nerado vienos konkrečios jai pakeisti.

Ji nežinojo, kad Jondalaras stengiasi kuo labiau vengti Švendrų stovyklos. Ankštesnėje palapinėje jis kur kas labiau suvokė, kad ji su Raneku miega drauge – ne kiekvieną naktį toje pačioje lovoje, nes ji jautė, kad kartais jai reikia jos pačios lovos privatumo, tačiau greta vienas kito. Buvo visai nesudėtinga visą dieną prabūti titnago apdirbimo teritorijoje, o ten būdavo kviečiamas susipažinti ir pavalgyti kartu kitose palapinėse. Pirmą kartą be brolio pagalbos jis susirasdavo draugų ir jau išsiaiškino, jog tai visai nesunku.

Moterys suteikdavo jam dingstį užsibūti ir nakčiai, jei ir ne visai, tai bent jau iki vėlumos. Iš tikrųjų jis mažai ką jautė bent vienai iš jų, tačiau jautėsi kaltas, kad išnaudoja jas kaip pretekstą negrįžti į savo stovyklą. Jondalaras atsilygindavo joms taip, kaip geriausiai išmanė, o dėl to darėsi dar patrauklesnis. Dauguma moterų buvo patyrusios, kad tokie dailūs vyrai kaip Jondalaras dažniausiai rūpinasi tik savo malonumais. O zelandonietis buvo pakankamai prityręs, kad priverstų kiekvieną moterį pasijusti pakankamai mylima. Jam tai buvo palengvėjimas, nereikėjo kovoti su savo stipriu potraukiu, su trikdančiais jausmais. Jis mėgavosi moterimis, tik šį-

kart visiškai paviršutiniškai. Jis alko gilesnių jausmų, kurių visada siekė, ir nė viena moteris jų nesužadino, išskyrus Ailą.

Aila pamatė jį pareinantį iš Vilko stovyklos titnago kasyklos kartu su Tarnegu ir Danugu ir, kaip neretai būna jį pamačius, pajuto, kaip širdis ima šokinėti bei suskausta gerklę. Ji pastebėjo, kaip prie vyrų trijulės prieina Tulija ir nueina su Jondalaru, o Tarnegas su Danugu toliau traukia prie jų. Talutas jiems pamojo.

– Noriu pasiteirauti apie tavo žmonių papročius, Jondalarai, – pradėjo Tulija, kai jie susirado nuošalią vietelę pasikalbėti. – Žinau, kad tu garbini Motiną, ir tai gerai apibūdina tave ir tavo zela... zelandoniečius. Tik ar jūs visada atliekate iniciacijos į moterystę ritualus supratingai ir švelniai?

– Pirmuosius ritualus? Taip, žinoma. Kaip galima nesirūpinti tuo, kaip jauna moteris bus atverta pirmą kartą? Mūsų apeigos ne visai tokios kaip jūsų, tačiau manau, kad tikslas tas pats, – atsakė Jondalaras.

– Gerai. Kalbėjausi su keletu moterų. Jos gražiai atsiliepia apie tave, tu buvai kelis kartus rekomenduotas, ir tai yra svarbu. Svarbiau yra tai, kad Latija prašė tavęs. Ar sutiksi dalyvauti jos iniciacijoje?

Jondalaras suvokė, kad turėjo šito tikėtis. Jis tokių prašymų gaudavo ir anksčiau, tačiau dabar kažkodėl pamanė, kad Tulija paprasčiausiai norėjo išsiaiškinti jo žmonių papročius. Anksčiau Jondalaras visada trokšte trokšdavo dalyvauti tokioje ceremonijoje, tačiau šįkart sudvejojo. Jis visada po to jausdavo baisią kaltę, kad pasinaudojo labai šventomis apeigomis savo gilesniems poreikiams patenkinti. Jis nebuvo tikras, kad dabar pajėgtų susidoroti su sumišomis emocijomis, ypač kai Latija jam taip patinka.

– Tulija, dalyvavau panašiuose ritualuose ir suprantu, kokią garbę judvi su Latija man siūlote. Šįkart, man regis, privalau atsisakyti. Suprantu, kad iš tikrųjų nesame giminės, tačiau visą žiemą gyvenau Liūto stovykloje ir Latiją laikau seserimi, – teisinosi Jondalaras, – ypatinga jaunesniąja seserimi.

Tulija linktelėjo.

– Labai blogai, Jondalarai. Daugybe požiūrių tu būtum tobulas. Atėjai iš taip toli, tarp jūsų nėra jokios galimos giminystės. Galiu suprasti, kodėl vertini ją kaip seserį. Iš tikrųjų negyvenai prie to paties židinio, tačiau Nezė visada su tavimi elgėsi meiliai, kaip su sūnumi, o Latija tikrai teikia vilčių. Nėra didesnio paniekinimo Motinos akyse, nei vyrui atverti moterį, gimusią iš jo paties motinos. Jei tu jautiesi kaip brolis, bijau, kad santykiai suteptų ceremoniją. Džiaugiuosi, kad man pasakei.

Jiedu kartu sugrįžo prie žmonių, sėdinčių ir stovinčių ant šlaito ir ten, kur jis išsilygino į aikštelę. Jondalaras pastebėjo, kad kalba Talutas, o dar įdomiau buvo tai, kad greta stovėjo Aila su iečių mėtykle.

– Pamatysit, kaip toli Aila šiuo ginklu gali nusviesti ietį, – sakė Talutas, – tačiau aš norėčiau juos abu jums pristatyti geresnėmis aplinkybėmis, kad tikrai galėtumėte įvertinti, ką ginklas gali. Žinau, kad dauguma mėgstate didesnes ietis su suformuotais antgaliais, kuriuos Vaimezas sugalvojo mamutams medžioti, tačiau šitas mėtymo ginklas tikrai turi pranašumų. Liūto stovykloje jį jau išbandėme. Mėtykle galima sviesti gero dydžio ietį, tačiau reikia treniruotis, visai kaip svaidant ranka. Dauguma mūsų užaugome svaidydami ietis, žaisdami ir medžiodami. Esame pripratę svaidyti, tačiau jei pamatysite, kaip puikiai šis ginklas veikia, esu tikras, ne vienas užsimanysite pabandyti. Aila sako, kad planuoja jį panaudoti mamutų medžioklėje. Neabejoju, ir Jondalaras panaudos, todėl kai kurie medžiotojai galės pamatyti, ką jis gali. Kalbėjom apie varžybas, tačiau jos dar neparengtos. Kai grįšime iš medžioklės, derėtų suplanuoti didelį turnyrą su visokiausių rūšių varžybomis.

Bendruomenė išreiškė pritarimą jo siūlymui, tada Bresija pasakė:

– Man regis, didelis turnyras – puikus sumanymas, Talutai. Visai neprieštaraučiau, jei jis truktų dvi tris dienas. Mes daug treniravomės su mėtymo lazda. Kai kuriems pavyksta vienu metimu numušti net kelis pulko paukščius. O šiuo metu, manau, turėtume leisti mamutoms nustatyti geriausią dieną išvykti, ir lai jie kelis kartus pakviečia mamutus. Jei daugiau nėra ko aptarti, grįšiu į savo palapinę.

Susirinkusieji pradėjo skirstytis, bet staiga vėl kilo susidomėjimas, nes į aikštę atžygiavo Vinsavekas, įkandin – visa jo stovykla, delegacija, kuri kalbėjo apie Ailos įdukrinimą. Paskutinieji sekė Nezė su Raidagu iš Liūto

stovyklos. Delegacijos nariai jau pradėjo skleisti žinią, kad Mamuto stovyklos vadas mamuta nusiteikęs sumokėti už Ailą bet kokią nuotakos išpirką, kokios tik Tulija paprašys, nepaisant fakto, kad ji jau pasižadėjusi.

– Žinai, jis siekia teisės pavadinti savo stovyklą pagal mamuto židinį vien dėl to, kad pats yra mamuta, – dviejų greta stovinčių moterų pokalbį nugirdo Jondalaras, – tačiau jis negali siekti jokio židinio, kol nėra susijungęs. Moteris atsineša židinį. Jis tiesiog nori jos, nes ji mamuto židinio duktė, kad jo tariama Mamuto stovykla galėtų teisėtai taip vadintis.

Jondalaras atsitiktinai stovėjo greta Raneko, kai nugirdo kažką jam pasakant. Jis nustebo pajutęs užuojautą, kai pamatė tamsiaodžio vyro išraišką. Jondalarui dingojosi, kad jis vienintelis galėjo suprasti, kaip tą akimirką jautėsi Ranekas. Vis dėlto zelandonietis bent jau žinojo, kad vyras, įtikinęs Ailą gyventi su juo, ją neabejotinai myli. Drauge buvo akivaizdu, kad Vinsavekui Ailos reikia tik jo tikslams pasiekti, ne dėl to, kad ji jam rūpėtų.

Aila taip pat nugirdo nuotrupas kalbų, kuriose buvo minimas jos vardas. Jai nepatiko tai, ką išgirdo. Gentyje būtų pakakę nusukti akis, kad netyčia nepamatytum, kas ką kalba, tačiau esant visiškai žodiniam bendravimui moteris negalėjo „užmerkti“ savo ausų.

O paskui staiga viską nustelbė erzinantys kelių vyresnių vaikų balsai ir žodis „plokščiagalvis“.

– Pažiūrėk į tą gyvulį, apsirengęs visai kaip žmogus, – rodydamas pirštu į Raidagą tarė vyresnis berniukas ir nusijuokė.

– Jei jie rengia arklius, tai kodėl ne plokščiagalvius? – pridūrė kitas ir nuskambėjo dar daugiau juoko.

– Jie tvirtina, kad jis žmogus, juk žinai. Sako, kad jis supranta viską, ką sakai, ir gali net kalbėti, – pasakė dar vienas vaikpalaikis.

– Žinoma, jei priverstų vilką staipytis ant užpakalinių kojų, tikriausiai ir jį pavadintų žmogumi.

– Gal tu geriau pasisaugok, kai kalbi. Čalegas sakė, plokščiagalvis gali ant tavęs užsiundyti vilką. Jis tvirtina, kad plokščiagalvis privertė vilką jį pulti. Dėl to Čalegas kreipėsi į Brolių tarybą.

– Ką gi, ar tai neįrodo, kad jis gyvulys? Jei gali priversti kitą gyvulį pulti?

– Mano motina nemano, kad teisinga, jog į vasaros susirinkimą atsivedė gyvūnų.

– O mano dėdė sako, kad arklių nepaisytų, netgi vilko, nes juos laiko atokiau, tačiau turėtų būti uždrausta vestis plokščiagalvį į susitikimus ir apeigas, kurios skirtos žmonėms.

– Ei, plokščiagalvi! Nagi, nešdinkis iš čia. Grįžk į savo bandą, pas kitus gyvulius, kur tau ir priklauso būti.

Iš pradžių Aila buvo per daug priblokšta, kad sureaguotų į tokias atviras niekingas pastabas. Paskui pamatė, kaip Raidagas užsimerkia, nudelbia akis ir pradeda trauktis Švendrų stovyklos link. Liepsnodama pykčiu ji užsipuolė balsingiausią vaiką:

– Kas tau darosi? Kaip gali vadinti Raidagą gyvuliu? Tu ką, aklas? – vos tvardydamasi liejo įtūžį Aila. Keletas žmonių sustojo pažiūrėti, kas vyksta. – Nejaugi nematai, kad jis supranta kiekvieną tavo žodį? Kaip gali būti toks žiaurus? Nejaugi nejauti gėdos?

– Kodėl mano sūnus turėtų gėdytis? – užsistojo vaiką moteris. – Tas plokščiagalvis yra gyvulys ir neturėtų būti įleistas į šventas Motinos ceremonijas.

Aplink susibūrė dar daugiau žmonių, įskaitant didumą Liūto stovyklos.

– Aila, nekreipk į juos dėmesio, – tarė Nezė, mėgindama atvėsinti jos įtūžį.

– Gyvulys! Kaip drįsti sakyti, kad jis gyvulys? Raidagas toks pat žmogus kaip ir tu! – atsisukusi į moterį suriko Aila.

– Nereikia manęs šitaip įžeidinėti, – atkirto moteris. – Aš ne plokščiagalvių patelė.

– Ne, nesi. Ji būtų kur kas žmoniškesnė už tave. Turėtų daugiau užuojautos, daugiau supratingumo.

– Iš kur tu tiek žinai?

– Niekas nežino geriau už mane. Jie mane priglaudė, augino, kai netekau savo žmonių, kai nieko daugiau neturėjau. Būčiau mirusi, jei nebūčiau sulaukusi genties moters užuojautos, – rėžė Aila. – Didžiuojuosi, kad esu genties moteris ir motina.

– Ne! Aila, nereikia! – išgirdo ji riktelint Jondalarą, tačiau jai ničniekas nerūpėjo.

– Jie yra žmonės, taip pat ir Raidagas. Žinau, nes turiu sūnų, tokį kaip jis.

– O, ne, – susigūžė Jondalaras, sprausdamasis pirmyn ir stodamasis greta jos.

– Ar ji sako, kad turi tokį sūnų? – pasitikslino kažkuris vyras. – Maišytų dvasių sūnų?

– Bijau, tai jau atsitiko, Aila, – tyliai tarė Jondalaras.

– Ji išsigimėlio motina. Geriau pasitrauk nuo jos, – vyras žengė prie moters, kuri ginčijosi su Aila. – Jei ji pritraukia prie savęs tos rūšies dvasias, jos gali patekti ir į kitos moters vidų.

– Teisingai! Geriau ir tu nuo jos pasitrauk, – pasakė kitas vyras akivaizdžiai besilaukiančiai šalia jo stovinčiai moteriai ir ją nusivedė. Ir kiti pradėjo trauktis. Jų veiduose švietė pasibjaurėjimas ir baimė.

– Genties? – tarė vienas muzikantas. – Tie ritmai, kuriuos ji grojo... argi ji nesakė, jog tai genties ritmai? Tai štai ką ji turėjo omenyje. Plokščiagalvių ritmus?

Apsidairiusi Ailą pajuto paniką, ir ji žūtbūt panoro sprukti kuo toliau nuo šių žmonių, kurie žiūri į ją su tokiu pasibjaurėjimu. Tada ji užsimerkė, giliai įkvėpė ir įžūliai pakėlė smakrą. Kokią teisę jie turi sakyti, kad jos sūnus mažiau nei žmogus? Akies kampučiu ji matė, kad Jondalaras stovi greta, vos vos už jos, ir jautėsi jam be galo dėkinga.

Staiga iš kitos pusės pirmyn žengė dar vienas vyras. Ji atsisukusi nusišypso Mamutai, paskui ir Ranekui. Greta jos atsistojo Nezė, paskui Talutas, o tada, labai keista, Frebekas. Kone kaip vienas greta Ailos išsirikiavo visa Liūto stovykla.

– Jūs klystat, – Mamuta tarė miniai balsu, kuris atrodė per daug galingas, kad sklistų iš tokio senio gerklės. – Plokščiagalviai nėra gyvuliai. Jie žmonės, tokie patys Motinos vaikai kaip ir mes. Aš taip pat kurį laiką gyvenau su jais, medžiojau su jais. Jų gydytoja išgydė mano ranką, iš jų mokiausi savito bendravimo su Motina. Motina nemaišo dvasių, nebūna vilkaarklių ar liūtelnių. Genties žmonės kitokie, tačiau skirtumas nereikšmingas. Tokie vaikai kaip Raidagas arba Ailos sūnus negimtų, jei jie nebūtų žmonės. Jie ne išsigimėliai. Jie paprasčiausi vaikai.

– Man nerūpi, ką tu sakai, senasis Mamuta, – pareiškė nėščia moteris. – Nenoriu nei plokščiagalvio, nei maišytų dvasių vaiko. O jeigu ji tokį jau turi, ta dvasia gali klajoti aplink ją.

– Moterie, Aila tau ne grėsmė, – atkirto senasis šamanas. – Dvasia, pasirinkta tavo vaikui, jau viduje. Dabar jos nebepakeisi. Ne Aila suteikė savo kūdikiui plokščiagalvio vyro dvasią, ne ji pritraukė tą dvasią prie savęs. Toks buvo Motinos pasirinkimas. Turite prisiminti, vyro dvasia niekada nenuklysta toli nuo vyro. Aila užaugo gentyje. Ji tapo moterimi gyvendama su jais. Kai Muta nusprendė padovanoti jai kūdikį, ji galėjo rinktis tik iš tų vyrų, kurie buvo netoliese, o jie visi buvo genties vyrai. Žinoma, kad įeiti į Ailą buvo pasirinkta vieno iš jų dvasia, tačiau čia aplink nematome jokių genties vyrų, tiesa?

– Senasis Mamuta, o jei netoliese būtų plokščiagalvių vyrų? – iš minios šūktelėjo moteris.

– Spėju, pasirenkant dvasią jie turėtų būti labai arti, netgi dalytis tuo pačiu židiniu. Gentis yra žmonės, tik šiek tiek kitokie. Kadangi Motina gyvybę vertina labiau nei gyvybės nebuvimą, atėjus metui ji padovanojo Ailai kūdikį, tačiau mišrių dvasių. Kai aplinkui tokia daugybė mamutojų vyrų, vienas jų būtų pasirinktas pirmiau.

– Tai tu taip tvirtini, senoli, – atsišaukė kitas balsas. – Nesu tikras, ar tai tiesa. Laikysiu savo moterį atokiau nuo jos.

– Nekeista, kad ji taip gerai sutaria su gyvuliais, ji su jais užaugo, – Aila atsisukusi pamatė, kad kalba Čalegas.

– Ar tai reiškia, kad jų burtai stipresni nei mūsų? – atkirto Frebekas. Per minią nuvilnijo nerimo šurmulys.

– Girdėjau ją sakant, kad jokie čia burtai. Pasak jos, kad visi taip gali, – Frebekas atpažino Čalego stovyklos mamutą.

– Tai kodėl tada niekas anksčiau to nepadarė? – ginčijosi Frebekas. – Tu mamuta. Jei bet kas gali, leisk man pažiūrėti, kaip tau pavyks joti ant arklio. Kodėl neini įsakinėti Vilkui? Mačiau, kaip Aila švilpesiu pakviečia paukščius iš dangaus.

– Kodėl tu stoji už ją, Frebekai, prieš savo šeimą, prieš savo stovyklą? – pasiteiravo Čalegas.

– Kuri stovykla yra mano? Ta, kuri mane atstūmė, ar ta, kuri mane priėmė? Mano židinys yra gervės, mano stovykla – Liūto. Aila gyveno greta visą žiemą. Aila ten buvo, kai gimė Bektija, o ji nėra maišyta. Mano židinio dukters čia net nebūtų, jei tada nebūtų buvę Ailos.

Jondalaras klausėsi Frebeko su gumulu gerklėje. Kad ir ką jis kalbėjo, reikėjo tikros drąsos susipriešinti su savo pusbroliu, savo giminaičiais, savo gimtąja stovykla. Jondalaras vos galėjo patikėti, kad čia tas pats žmogus, kuris kėlė šitiek rūpesčių. Iš pradžių jis taip greitai pasmerkė Frebeką, tačiau kuris iš jų dėl Ailos jautėsi sutrikęs? Kuris baiminosi, ką žmonės pasakys, jei ji užsimins apie savo kilmę? Kuris pabūgo, kad sava šeima ir savi žmonės atstums, jei ją užsistos? Frebekas parodė, koks bailys yra Jondalaras. Frebekas ir Aila.

Kai jis pamatė ją nuryjant savo baimę ir pakeliant galvą, pasiruošusią susidurti su visais ją žeminančiais žmonėmis, suprato niekada gyvenime nejautęs didesnio pasididžiavimo. Ailą užstojo visa Liūto stovykla, ir jis vos galėjo tuo patikėti. Tie, kurie priėmė, buvo tie, kuriems rūpėjo. Su meile ir pasididžiavimu galvodamas apie Ailą ir Liūto stovyklą Jondalaras pamiršo, kad buvo pirmasis, atskubėjęs prie jos.

34

Liūto stovykla grįžo į Švendrų stovyklą aptarti netikėtos krizės. Pradinis siūlymas iš karto išvykti buvo greitai atmestas. Šiaip ar taip, jie mamutojai, o čia vasaros susirinkimas. Tulija užsuko Latijos, kad ir ji būtų įtraukta į diskusiją ir pasiruoštų tikimybei išgirsti nemalonių komentarų savo pačios, Ailos arba Liūto stovyklos atžvilgiu. Latijos buvo paklausta, ar ji nenori atidėti savo moterystės ritualų. Latija aistringai užsistojo Ailą ir nusprendė, kad grįš į specialią palapinę ceremonijoms ir apeigoms, ir tegu tik pabando kas ką bloga pasakyti apie Ailą ir Liūto stovyklą.

Tada Tulija pasiteiravo Ailos, kodėl ji anksčiau neužsiminė apie sūnų. Aila paaiškino, kad nenorėjo apie jį kalbėti, nes tai vis dar pernelyg skausminga. Nezė greitai išaiškino, kad jai tai buvo žinoma seniai. Mamuta taip pat prisipažino žinojęs. Nors vadė troško, kad irgi būtų žinojusi, ir svarstė, kodėl jai niekas nieko nepasakė, Ailos ji nekaltino. Ji mąstė apie tai, ar būtų galvojusi apie jaunąją moterį kaip nors kitaip, jei būtų žinojusi apie jos sūnų, ir pripažino, kad gal būtų nesuteikusi jai tiek daug potencialios vertės ir statuso. Tada ji pradėjo svarstyti savo poziciją. Ar yra koks skirtumas? Ar Aila nors kiek kitokia?

Raidagas buvo labai nuliūdęs ir nusiminęs. Regis, negelbėjo niekas, ką Nezė sakė ar darė. Jis nevalgė, nėjo iš palapinės, nekalbėjo, išskyrus atsakymus į tiesmukus klausimus, jis tik sėdėjo apsikabinęs Vilką. Nezė buvo dėkinga už gyvūno kantrybę. Aila nusprendė pažiūrėti, ką galėtų padaryti. Ji surado berniuką sėdintį su Vilku ant savo miego ritinio tamsiame kampe. Jai besiartinant vilkas pakėlė galvą ir ėmė uodega mušti į grindis.

– Ar galiu pasėdėti čia su tavimi, Raidagai? – pasiteiravo Aila.

Jis pritariamai truktelėjo pečiais. Ji atsisėdo greta, paklausė, kaip jis jaučiasi, kalbėjo su juo garsiai, tačiau automatiškai rodė žodžius ženklais, kol suvokė, kad tikriausiai per tamsu juos įžiūrėti. Tada jai toptelėjo tikrasis gebėjimo kalbėti žodžiais privalumas. Signalais arba rankų ženklais galėjai susikalbėti taip pat gerai, tačiau ribojo gebėjimas matyti.

Tai buvo panašu į skirtumą tarp medžioklės duriant ietimi, kaip gentyje, ir ietį sviedžiant. Abu būdai efektyvūs siekiant parnešti namo mėsos, tačiau antrojo platesnės galimybės. Ji pastebėjo, kokie naudingi gali būti ne kiekvienam suprantami ženklai ir judesiai, kai norima slaptai ar asmeniškai bendrauti. Vis dėlto pasitelkus garsiai ir aiškiai tariamus žodžius įgyjamas gerokai didesnis pranašumas. Verbaline kalba gali kalbėti su žmogumi, esančiu už užtvaros, kitoje patalpoje ar netgi šaukti per atstumą, arba kalbėti didelei grupei. Gali kalbėti, kai kas nors atsukęs tau nugarą arba kai ką nors laikai, vadinasi, rankos atsilaisvina kitais tikslais. Be to, gali tyliai šnibždėti tamsoje.

Aila kurį laiką tyliai pasėdėjo prie berniuko, tada pradėjo su juo kalbėti, pasakoti Raidagui apie gyvenimą gentyje.

– Tam tikra prasme šitas susirinkimas man primena genties susirinkimą, – kalbėjo Aila. – Čia, net jei atrodau taip pat kaip visi, jaučiuosi kitaip. Ten aš buvau kitokia... aukštesnė už bet kurį vyrą... tiesiog didelė ir bjauri moteris. Buvo siaubinga, kai pirmą kartą ten nuėjau. Bruno genčiai vos leido pasilikti dėl to, kad atsivedė mane. Jie pareiškė, kad aš ne iš genties, tačiau Krebas primygtinai tvirtino, kad jai priklausau. Jis buvo šamanas, ir jie nedrįso su juo ginčytis. Gerai, kad Durkas dar buvo kūdikis. Kai žmonės jį pamatė, pagalvojo, kad jis išsigimęs. Visi spoksojo. Žinai, koks tas jausmas. Jis nebuvo išsigimęs. Jis buvo tiesiog maišytas, kaip tu. Arba galbūt tu labiau panašus į Urą. Jos mama buvo iš genties.

– Anksčiau sakei, kad Ura susijungs su Durku? – pasitikslino Raidagas, pasisukdamas į laužo šviesą, kad jo mostus būtų galima įžiūrėti. Netikėtai jis susidomėjo.

– Taip. Jos motina atėjo pas mane, ir viską sutarėm. Jai taip palengvėjo sužinojus, kad yra kitas vaikas, berniukas, toks pat kaip jos duktė. Ji taip

bijojo, kad Ura niekada neras poros. Jei atvirai, aš apie tai daug negalvojau. Aš tik jaučiausi dėkinga, kad gentis priėmė Durką.

– Durkas priklauso genčiai? Yra maišytas, tačiau priklauso genčiai? – ženklais pasitikslino berniukas.

– Taip, Brunas jį pripažino, Krebas davė vardą. Netgi Braudas negali to iš jo atimti. Ir visi jį myli, išskyrus Braudą, netgi Oga, Braudo pora. Ji jį žindė, kai netekau pieno, kartu su savo sūnumi Grevu. Jie užaugo kartu kaip broliai, ir jie yra geri draugai. Senasis Grodas padarė Durkui nedidukę ietį, kaip tik pagal jo ūgį, – Aila nusišypsojo tai prisiminusi. – Nors labiausiai jį myli Uba. Uba yra mano sesuo, kaip tau Rugija. Dabar ji Durko motina. Kai Braudas liepė man išeiti, atidaviau jį Ubai. Gal jis atrodo šiek tiek kitaip, tačiau taip, Durkas priklauso genčiai.

– Nekenčiu būti čia, – įnirtingu pykčiu mostelėjo Raidagas. – Norėčiau būti Durkas ir gyventi su gentimi.

Raidago komentaras Ailą išgąsdino ir nustebino. Jie dar daugiau pasikalbėjo, galiausiai ji įkalbėjo jį šio to užkąsti, o paskui apkamšė lovoje. Raidago žodžiai liko jos galvoje.

Ranekas visą vakarą stebėjo Ailą. Jis pastebėjo, kaip ji sustoja vidury kokio nors veiksmo, tarkim, keldama prie lūpų kąsnelį maisto, akyse žvelgia kažkur į tuštumą arba staiga nerimo raukšlės išvagoja kaktą. Jis suprato, kad mintys sunkiai ją slegia, ir labai stipriai norėjo ją paguosti, pasidalyti jos rūpesčiais.

Tą vakarą visi liko Švendrų stovykloje, tad palapinė buvo sausakimša. Ranekas palaukė, kol Aila galų gale pradėjo rangytis į savo miego kailius, tada greitai įlindo į savo.

– Gal ateisi šį vakarą į mano kailius, Aila? – Ranekas stebėjo, kaip ji užsimerkia ir susiraukia. – Neturiu omeny malonumų, – pridūrė jis kuo greičiau, – nebent pati norėtum. Žinau, kad tau buvo sunki diena...

– Manau, Liūto stovyklai buvo dar sunkesnė, – tarė Aila.

– Nemanau, kad būna sunkiau, tačiau tai nesvarbu. Tiesiog noriu tau ką nors duoti, Aila. Mano kailiai tave sušildys, mano meilė tave paguos. Noriu šiąnakt būti arti tavęs.

Ji paklusniai linktelėjo ir įlindo į Raneko miegmaišį, tačiau užmigti negalėjo, nepajėgė netgi patogiai įsitaisyti. Ranekas tai suprato.

– Aila, kas tau kelia nerimą? Gal norėtum apie tai pasikalbėti? – pasiteiravo jis.

– Galvoju apie Raidagą ir savo sūnų, tačiau nežinau, ar galiu apie tai kalbėti. Man tiesiog reikia pagalvoti.

– Tikriausiai norėtum grįžti į savo lovą, tiesa? – galiausiai pasakė jis.

– Suprantu, kad nori padėti, Ranekai, ir tai jau savaime padeda labiau nei galiu pasakyti. Negaliu nusakyti, kiek daug man reiškė, kai pamačiau tave ten, stovintį greta manęs. Aš taip dėkinga visai Liūto stovyklai. Visi man tokie geri, tokie nuostabūs, netgi per geri. Tiek daug iš jų išmokau, taip didžiuojuosi, kad esu mamutojė, kad galiu pasakyti, jog jie yra mano žmonės. Maniau, kad visi kiti, tie, kuriuos įpratau vadinti kitais, yra tokie kaip Liūto stovykla. Dabar suprantu, kad taip nėra. Kaip ir gentyje, dauguma žmonių yra geri, tačiau ne visi. Ir netgi gerieji nevienodai visada geri. Turėjau šiokių tokių minčių... kūriau planus... Dabar man reikia pagalvoti.

– Tau geriau galvojasi savo lovoje, o ne čia, susispaudus su manimi. Pirmyn, Aila, tu vis tiek būsi greta manęs, – tarė Ranekas.

Ranekas ne vienintelis stebėjo Ailą. Kai Jondalaras pamatė ją išneriančią iš Raneko miegmaišio ir einančią į savo, jį užplūdo keisti sumišę jausmai. Jam palengvėjo, kad neprireikė griežti dantimis klausantis, kaip ji dalijasi malonumais su raižytoju, tačiau jam pajuto skausmingą gailestį. Jei jis būtų tamsiaodžio raižytojo vietoje, norėtų apglėbti Ailą, ją paguosti, pamėginti perimti nors dalelę jos skausmo. Jam būtų skaudu, jei ji paliktų jo lovą ir nueitų miegoti viena.

Kai Ranekas užmigo ir gili tyla pripildė palapinę, Aila tyliai atsistojo, užsimetė lengvą skrandą apsisaugoti nuo nakties vėsos ir išėjo į tamsią žvaigždėtą naktį. Akimirksniu šalia atsidūrė Vilkas. Jiedu nuėjo į arklių pašiūrę, kur juos pasveikino Lenktynininko žvengimas ir tylus Yhaha prunkštelėjimas. Kumelę pakasiusi, paglosčiusi ir tyliai su ja pasikalbėjusi Aila apsikabino Yhaha sprandą ir prigludo prie jos.

Kiek kartų šieno spalvos kumelė buvo jos vienintelė draugė? Aila nusišypsojo. Ką gentis pagalvotų apie jos draugus? Du arkliai ir vilkas! Ji buvo dėkinga už jų buvimą, jų draugiją, tačiau viduje vis tiek buvo tuštuma. Kažko stigo, kažko labiausiai trokštamo. Vis dėlto jis buvo čia. Netgi anksčiau

už Liūto stovyklą atsistojo greta jos. Ji netgi nepastebėjo, iš kur jis atėjo. Tik staiga Jondalaras atsidūrė greta, šalia jos, stojo prieš juos visus. Prieš jų pasibjaurėjimą, jų panieką. Buvo baisu, blogiau nei genties susirinkime. O ji nebuvo kitokia. Jie jos bijojo, jos nekentė. Tai štai ką jis stengėsi jai pasakyti visą laiką. Vis dėlto netgi jei ji būtų žinojusi, niekas nebūtų pasikeitę. Ji negalėjo leisti jiems užgaulioti Raidagą ar šmeižti jos sūnų.

Pro palapinės angą ją stebėjo kita pora akių. Jondalaras taip pat negalėjo užmigti. Jis matė, kaip ji atsikėlė, ir tyliai nusekė įkandin. Kiek kartų matė ją šitaip su Yhaha? Jis džiaugėsi, kad ji turi gyvūnus, į kuriuos gali atsigręžti, tačiau baisiai troško būti kumelės vietoje. Deja, buvo per vėlu. Ji jo nenori, ir jis jos nekaltina. Staiga Jondalaras suvokė emocinį sutrikimą, išvydo savo veiksmus naujai, aiškiai. Taip, jis padarė tai pats. Nuo pat pradžių jis paprasčiausiai nebuvo sąžiningas ir neleido jai pasirinkti. Dėl menko pavydo jis nuo jos nusisuko. Jam buvo skaudu, ir jis taip pat norėjo įskaudinti Ailą.

„Pripažink, yra šis tas daugiau, Jondalarai, – tarė jis sau. – Tau skaudu, tačiau žinai, kaip ji buvo auginta. Ji net nesuprato tavo pavydo. Eidama tą vakarą į Raneko lovą ji paprasčiausiai buvo paklusni genties moteris. Štai kur tikroji problema – jos gentis. Tu to gėdijaisi. Tu gėdijaisi, kad ją myli, bijojai, kad tau teks susidurti su tuo, su kuo ji susidūrė šiandien. Nežinojai, ar galėsi ją užstoti. Nesvarbu, kaip tu sakaisi ją mylįs, bijojai, kad tu taip pat nuo jos nusigręši. Ką gi, visiškai ne gėda ją mylėti, gėdytis reikia savo bailumo. O dabar jau per vėlu. Ji pakovojo už save, o paskui ją užstojo visa Liūto stovykla. Tavęs jai visai nereikia, tu jos ir nenusipelnei."

Galiausiai šaltis parginė Ailą atgalios. Įeidama į palapinę ji dirstelėjo į Jondalaro miego vietą. Jis buvo pasivertęs ant šono, veidu į kitą pusę. Ji nėrė į savo patalus ir pajuto, kaip jos siekia sunki mieguista ranka. Ranekas tikrai ją myli, ji tai žinojo, ir ji jį myli, tik saviškai. Ji nejudėdama gulėjo ir klausėsi tolygaus Raneko alsavimo. Po kiek laiko jis nusisuko į kitą pusę ir patraukė jo ranką.

Aila mėgino užmigti, tačiau negalėjo liautis galvojusi. Ji norėjo eiti Durko ir parsivesti jį į Liūto stovyklą, kad sūnus gyventų su ja. Dabar ji klausė savęs, ar šitaip jam bus geriausia. Ar su ja jis bus laimingesnis, nei likęs gyventi su gentimi? Ar jis galėtų būti laimingas gyvendamas su žmo-

nėmis, kurie jo nekenčia? Kurie vadintų jį plokščiagalviu arba, dar blogiau, pusiau gyvuliu, išsigimėliu. Gentyje jis yra žinomas, mylimas. Jis yra vienas iš jų. Galbūt Braudas jo nekenčia, tačiau netgi genties susirinkime jis turėtų draugų. Jis buvo priimtas, jam bus leista dalyvauti varžybose ir apeigose. Įdomu, ar Durkas turi genties prisiminimų?

Jei negalėtų jo išsivesti, ar pati galėtų grįžti į gentį ir su ja gyventi? Dabar, kai surado žmones, tokius kaip ji pati, ar vėl galėtų priimti genties papročius? Gentis niekada neleistų jai laikyti gyvūnų. Ar ji norėtų atsisakyti Yhaha, Lenktynininko bei Vilko ir būti tik Durko motina? Šiuo metu Brunas moko jį medžioti.

Tikriausiai jis jau nudėjo pirmąjį smulkų savo grobį ir parnešė juos parodyti Ubai. Aila nusišypsojo sau įsivaizduodama tą situaciją. Uba jį nuoširdžiai pagirs, pasakys, koks jis drąsus ir stiprus medžiotojas.

„Durkas turi mamą! – suvokė Aila. – Uba yra jo motina. Uba jį augino, jį prižiūrėjo, slaugė jo mažus randelius ir nubrozdinimus. Kaip galima jį iš jos atimti? Kas ja pasirūpins, kai ji pasens? Netgi kai jis buvo kūdikis, kai netekau pieno, kitos genties moterys jam buvo labiau mamos nei aš."

„Šiaip ar taip, kaip galėčiau nueiti ir jį išsivesti? Aš prakeikta. Genčiai esu negyva! Jei Durkas mane pamatys, aš jį tik išgąsdinsiu, ir išgąsdinsiu visus kitus. Net jei ir nebūtų to mirtino prakeiksmo, ar jis apsidžiaugtų mane pamatęs? Ar jis nors prisimintų mane?

Kai išėjau, jis buvo dar visai mažytis. Dabar turėtų būti genties susirinkime ir susipažinti su Ura. Jis dar mažas, tačiau tikriausiai jau galvoja apie tą laiką, kai jie susijungs. Jis planuoja sukurti židinį, visai kaip aš, – mintijo Aila. – Net jei įtikinčiau jį, kad nesu dvasia, Durkas turės kartu pasiimti Urą, o Ura čia jausis apgailėtinai. Gana sunku jai bus palikti savo gentį ir gyventi su Durko gentimi, tačiau persikelti į pasaulį, kuriame viskas svetima, kur kas blogiau. Ypač į tokį pasaulį, kuriame ji būtų nekenčiama ir nesuprasta.

O kas, jei aš grįšiu į slėnį? O tada parsivesiu Durką su Ura gyventi ten? Tik Durkui reikės žmonių... taip pat ir man. Nenoriu gyventi viena, tad kodėl Durkas turėtų norėti gyventi slėnyje vienas su manimi?

Aš galvoju apie save, ne apie Durką. Jam nebus geriau čia atėjus. Tai jo nepadarys laimingo, tik aš būsiu laiminga. Deja, daugiau aš nebe

Durko motina, Uba jo motina. Aš jam tik mirusios motinos prisiminimas, gal taip geriau ir palikti. Gentis yra jo pasaulis, ir, patinka ar ne, čia mano pasaulis. Negaliu sugrįžti į gentį, Durkas negali pereiti čia. Šiame pasaulyje nėra vietos, kur mudu su sūnumi galėtume gyventi drauge ir būti laimingi."

Kitą rytą Aila pakirdo anksti. Netgi kai pagaliau užmigo, miegojo prastai. Dažnai pabusdavo susapnavusi drebančią žemę ir trupančius urvus, jautėsi nerami ir prislėgta. Ji padėjo Nezei prikaitinti vandens sriubai ir sumalė grūdų pusryčių košei. Aila džiaugėsi proga su Neze pasikalbėti.

– Jaučiuosi siaubingai dėl visų rūpesčių, kurių pridariau, Neze. Dėl manęs vengia visos Liūto stovyklos.

– Net nekalbėk šitaip. Tai ne tavo kaltė, Aila. Turėjome pasirinkimą, ir pasirinkome. Tu tik gynei Raidagą, o jis taip pat yra stovyklos narys, nė kiek ne menkesnis už mus.

– Visa šita bėda padėjo man šį tą suprasti, – kalbėjo Aila. – Nuo tada, kai išėjau iš genties, niekada nepalioviau galvoti apie tai, kaip kurią dieną sugrįšiu ir pasiimsiu savo sūnų. Dabar supratau, kad niekada negalėsiu to padaryti. Negaliu parsivesti jo čia, negaliu grįžti tenai. Žinodama, kad niekada jo nepamatysiu, jaučiuosi taip, lyg būčiau vėl jį praradusi. Norėčiau pravirkti, gedėti, sielvartauti, tačiau jaučiuosi tuščia ir išdžiūvusi.

Nezė perrinkinėjo ir nuo stiebelių skynė praėjusią dieną surinktas šviežias uogas. Trumpam liovusis dirbti ji ramiai pažvelgė į Ailą.

– Gyvenime visi patiria nusivylimų. Visi netenka mylimųjų. Kartais nutinka tikrų tragedijų. Tu netekai savo žmonių visai maža. Tai buvo tragedija, tačiau tu nieko negalėjai padaryti. Blogiau, jei kaltintum save. Vaimezas kiekvieną dieną kaltina save dėl mirties moters, kurią mylėjo. Man atrodo, Jondalaras kaltina save dėl brolio mirties. Tu netekai sūnaus. Motinai sunku netekti sūnaus, tačiau tau šis tas liko. Tu žinai, kad jis tikriausiai gyvas. Raidagas neteko motinos... Kurią dieną aš jo neteksiu.

Po pusryčių Aila išėjo į lauką. Nemažai žmonių slampinėjo aplink Švendrų stovyklą. Ji dirstelėjo link susirinkimo centro, paskui į Maume-

džių stovyklą, neseniai įrengtus Mamuto stovyklos vasaros namus. Nustebo pamačiusi į ją žiūrinčią Avariją. Ailai pasidarė smalsu, kaip ji šiandien jaučiasi dėl to, kad pasistatė palapines taip arti Liūto stovyklos.

Avarija nuėjo prie palapinės, kurią brolis pasiskyrė kaip mamuto židinį, pagremžė į odą ir nelaukdama atsako įėjo. Vinsavekas buvo išskleidęs savo patalus taip, kad jie užėmė kone pusę grindų erdvės. Pačiame viduryje buvo atkaltė, įmantriai išpuošta oda, įtempta ant mamutų kaulų rėmo. Kaulai tarpusavyje buvo surišti žaliamine oda. Brolis buvo įsitaisęs pataluose ir šliejosi į atkaltę.

– Sumišai jaučiuosi, – be kokios įžangos pradėjo Avarija.

– Įsivaizduoju, – nenustebo Vinsavekas. – Liūto stovykla sunkiai triūsė statydama mūsų namą. Kai jie išėjo, visi jautėme jiems daugiau nei draugiškumą. O Aila su savo arkliais ir vilku tiesiog stulbinanti ir kelia truputį baimingos pagarbos. O dabar, jei tikėtume senais pasakojimais ir papročiais, Liūto stovykla priglaudė šlykštynę, nežaboto blogio moterį, kuri traukia prie savęs gyvuliškas plokščiagalvių dvasias taip, kaip laužo liepsna naktį vilioja plaštakes. Ji tas dvasias paskleis kitoms moterims. Ką tu manai, Avarija?

– Nežinau, Vinsavekai. Aila man patinka, ji neatrodo blogio įsikūnijimas. Ir berniukas nepanašus į gyvulį. Jis tik silpnas ir negali kalbėti, tačiau tikrai tikiu, kad jis viską supranta. Tikriausiai jis žmogus, gal ir kiti plokščiagalviai žmonės. Gal senasis Mamuta teisus. Motina paprasčiausiai pasirinko dvasią vienintelių vyrų, kurie buvo netoli Ailos, kai dovanojo jai kūdikį. Nežinojau, kad kažkada ji gyveno su plokščiagalvių būriu. Nežinojau ir kad tas senolis su jais gyveno.

– Tas senolis tiek nugyveno, kad pamiršo daugiau nei visa grupė jaunuolių kada patirs, ir dažnai jis būna teisus. Turiu nuojautą, Avarija. Nemanau, kad tai turės ilgalaikį blogą poveikį. Ailoje slypi kažkas, kas verčia mane manyti, jog Motina ją saugo. Manau, kad iš šito ji išeis dar galingesnė, nei atėjo. Išsiaiškinkim, kaip Mamuto stovykla jaučiasi įsikūrusi greta Liūto stovyklos.

– Kur Tulija? – pasiteiravo Fralija, apsidairiusi palapinėje.

– Nuėjo su Latija atgal į moterystės palapinę, – atsakė Nezė. – Kodėl klausi?

– Ar prisimeni tą stovyklą, kuri atėjo su pasiūlymu įdukrinti Ailą prieš pasirodant Mamuto stovyklai?

Aila klausiamai sužiuro į Fraliją.

– Taip, – atsakė Nezė. – Tie, kurie, Tulijos manymu, turėjo per mažai ką pasiūlyti.

– Jie lauke ir vėl teiraujasi Tulijos.

– Eisiu pažiūrėti, ko jie nori, – tarė Nezė.

Aila laukė viduje visai nenorėdama su jais susidurti, jei nebūtinai reikia dalyvauti. Nezė grįžo po kelių minučių.

– Jie vis dar nori tave įdukrinti, Aila, – tarė ji. – Tos stovyklos vadė turi keturis sūnus. Jie nori, kad būtum jų sesuo. Sako, jei jau turi sūnų, tai įrodo, jog gali turėti vaikų. Jie padidino pasiūlymą. Tikriausiai derėtų tau išeiti jų pasveikinti Motinos vardu.

Tulija su Latija žingsniavo per stovyklavietę ranka rankon, įsmeigusios akis pirmyn, nepaisydamos smalsių žvilgsnių žmonių, pro kuriuos pareidavo.

– Tulija! Latija! Luktelkit, – pašaukė Bresija, skubėdama jas pasivyti. – Kaip tik ruošėmės siųsti pas tave pasiuntinį, Tulija. Norėjome pakviesti tave šį vakarą pavakarieniauti su mumis Gluosnių stovykloje.

– Dėkoju tau, Bresija. Vertinu tavo kvietimą. Žinoma, ateisim. Žinojau, kad galiu tavimi pasikliauti.

– Mes senos draugės, Tulija. Kartais senomis pasakomis tikima tik todėl, kad jos senos. Fralijos kūdikis man labai patiko.

– Ji gimdė per anksti. Bektija net nebūtų išgyvenusi, jei nebūtų Ailos, – paskubėjo apginti draugę Latija.

– Vis svarstau, iš kur ji atsirado. Visi galvojo, kad ji atėjo su Jondalaru. Abu aukšti, šviesiaplaukiai, tačiau aš geriau žinojau. Prisiminiau, kai traukėm jį su broliu iš purvynės prie Berano jūros. Tada jos su jais nebuvo, supratau, jog tai ne mamutojų ir ne sangėjų akcentas. Tik vis dar nežinau, kaip ji suvaldo tuos arklius ir tą vilką.

Tulija jautėsi kur kas geriau besiartindama prie lomos vidurio ir Vilko stovyklos namelių.

– Kiek jau šitaip pasielgė? – Tarnegas pasiteiravo Barzeko, kai išėjo dar viena delegacija.

– Beveik pusė stovyklų atliko tokį susitaikymo veiksmą, – pasakė Barzekas. – Manau, kad dar viena kita gali nuspręsti susijungti su mumis.

– Vis tiek lieka dar beveik pusė stovyklų, – atsakė Talutas. – Ir kai kurios iš jų gana stipriai mums priešiškos. Netgi yra tvirtinančiųjų, kad mes turėtume išeiti.

– Taip, bet pažiūrėk, kas jie tokie. Girdėjau tik vienintelį Čalegą tvirtinant, kad turėtume išeiti, – pastebėjo Tarnegas.

– Jie taip pat mamutojai, o netgi netikusio vėjo nuneštos sėklos įsišaknija, – pastebėjo Nezė.

– Man nepatinka šitas skilimas, – tarė Talutas. – Abiejose pusėse per daug gerų žmonių. Norėčiau sugalvoti kokį būdą vėl viską sutvarkyti.

– Aila taip pat siaubingai jaučiasi. Ji sako, kad tai ji sukėlė problemų Liūto stovyklai. Ar matei jos žvilgsnį, kai tie jaunikliai, kurie kovėsi, pradėjo ją vadinti patele?

– Turi omeny tuos, kuriuos sučiupome prie... – pradėjo Danugas, tačiau Tarnegas skubiai jį pertraukė.

– Ji turi omeny brolį ir seserį, kuriuos Aila su Digija nutvėrė pliekiančius vienas kitą.

„Danugui derėtų būti apdairesniam. Jis vos neišsidavė užsiminęs apie berniukus, kurie mušėsi“, – pagalvojo Tarnegas.

– Niekad nemačiau Raidago tokio nusiminusio, – tęsė Nezė. – Kasmet susirinkimuose jam vis sunkiau. Jam nepatinka, kaip žmonės su juo elgiasi, tačiau šiais metais dar blogiau... Gal dėl to, kad nepalyginamai geriau tapo

Liūto stovykloje. Bijau, kad visa tai jam neišeis į gera, tik nenumanau, ką daryti. Netgi Aila nerimauja, o tai verčia mane dar labiau jaudintis.

– Kur Aila dabar? – pasiteiravo Danugas.

– Lauke su arkliais, – atsakė Nezė.

– Manau, ji turėtų priimti tai kaip komplimentą, kai yra vadinama „gyvūnų moterimi". Tenka pripažinti, jai puikiai sekasi su gyvūnais, – tarstelėjo Barzekas. – Yra manančiųjų, kad ji net gali kalbėti su jų dvasiomis iš kito pasaulio.

– O kiti tvirtina, kad tai tik įrodo ją gyvenus su gyvuliais, – priminė jam Tarnegas. – Ir kaltina pritraukiant skirtingų rūšių dvasias, kurios nėra tokios laukiamos.

– Aila vis dar tvirtina, kad bet kas gali susidraugauti su gyvūnais, – pastebėjo Talutas.

– Ji stengiasi tai sumenkinti, – tarė Barzekas. – Gali būti, kad dėl to kai kurie kiti nelaiko to svarbiu dalyku. Žmonės labiau pripratę prie tokių kaip Vinsavekas, prie tokių, kurie leidžia tau suprasti, kokie jie didūs.

Nezė dirstelėjo į Tulijos žmogų ir svarstė, kodėl atrodo, kad Vinsavekas jam ne itin patinka. Mamuto stovykla viena pirmųjų stojo jų pusėn.

– Gal tu ir teisus, Barzekai, – pastebėjo Tarnegas. – Keista, kaip greitai gali priprasti prie gyvūnų, kai jie taip gerai elgiasi. Jie neatrodo nenatūralūs. Jie tokie patys kaip visi kiti gyvūnai, išskyrus tai, kad gali arti prieiti, juos paliesti. Vis dėlto kai geriau pagalvoji, tai atrodo nesuprantama. Kodėl šitas vilkas paklūsta signalams silpno vaiko, kurį lengvai perplėštų? Kodėl tie arkliai leidžiasi, kad kažkas sėstų jiems ant nugaros ir jotų? Ir kas privertė žmogų apie tai bent pagalvoti?

– Nenustebčiau, jei vieną dieną tai pabandytų Latija, – tarė Talutas.

– Ne kas kitas, o būtent ji, – pritarė Danugas. – Ar matėt, ką ji darė čia atėjusi? Pirmiausia nuėjo į arklių pašiūrę. Ji pasiilgo jų labiau nei kitų. Man regis, ji įsimylėjusi tuos arklius.

Jondalaras tylėdamas klausėsi. Padėtis, į kurią Aila pati save įstūmė paminėjusi savo kilmę, buvo skausminga ir žeminanti. Vis dėlto daugeliu atžvilgių nebuvo taip blogai, kaip jis įsivaizdavo. Jis nustebo, kad ji nebuvo dar labiau pasmerkta. Jis tikėjosi, kad ji bus apjuodinta, išvaryta, visiškai atstumta. Ar tarp jo žmonių tabu stipresni, ar jis tik taip galvojo?

Kai Liūto stovykla stojo už ją, jis pagalvojo, kad tie žmonės turi būti reta išimtis, kurią labiau galima atleisti dėl Raidago. Paskui, kai paramą pasiūlyti atėjo Vinsavekas ir Avarija iš Mamuto stovyklos, Jondalaras pradėjo abejoti savo išvadomis. O kai vis daugiau stovyklų savanoriškai ėjo siūlyti paramą Liūto stovyklai, jis buvo priverstas patikrinti savo įsitikinimus.

Jondalaras buvo fiziškas žmogus. Jis suprato tokias sąvokas kaip „meilė“, „užuojauta“, „pyktis“ ir „supratimas“, kuriomis buvo grįsti jo paties jausmai, nors ir negebėjo jų gerai išreikšti. Jis gebėjo protingai aptarinėti neapčiuopiamas temas ir dvasinius dalykus, tačiau tai nebuvo jo aistra. Savo visuomenės poziciją jis priėmė be nuodugnių svarstymų. O Aila stojo prieš minią su tokiu orumu ir tylia jėga, kad pagarba jai tik padidėjo. Tai suteikė jam retą įžvalgą.

Jis pradėjo suprasti, kad vien dėl to, jog kai kurie žmonės mano, kad tam tikras elgesys netinkamas, tas elgesys toks netampa. Žmogus gali pasipriešinti vyraujančiam įsitikinimui ir apginti asmeninius savo principus. Pasekmių gali būti, tik nebūtinai viskas bus prarasta. Tiesą sakant, galima pelnyti šį tą svarbaus, net jeigu tai pajusi tik savo širdyje. Ailos neišvarė žmonės, taip neseniai ją įdukrinę. Pusė jų norėjo ją priimti ir tikėjo, kad ji yra kaip reta talentinga ir drąsi.

Kita pusė manė kitaip, tik ne visi dėl tų pačių priežasčių. Kai kurie įžvelgė galimybę įgyti įtakos ir statuso pasipriešinus galingai Liūto stovyklai tuo metu, kai jos padėčiai ėmė kilti grėsmė. Kiti nuoširdžiai siuto, kad šitaip puolusiai moteriai leista gyventi tarp jų. Jų nuomone, ji įkūnijo blogį, juolab kad ji visai neatrodė esanti bloga. Ji atrodė kaip bet kuri kita moteris, netgi patrauklesnė nei dauguma, tačiau apgavo juos žvėrių valdymo triuku, kurio turėjo išmokti gyvendama su žvėriškomis plokščiagalvėmis šlykštynėmis. Ir netgi pavyko apkvailinti dalį mamutojų, kurie ėmė galvoti, kad plokščiagalviai yra žmonės.

Nemažai žmonių jos bijojo. Ji pati prisipažino, kad pagimdė vieną tų apgailėtinų pusiau gyvulių, tad dabar kilo grėsmė visoms vasaros susirinkimo moterims. Koks skirtumas, ką tvirtina senasis Mamuta, juk visi žino, kad tam tikro vyro dvasia nuolat pritraukiama prie tos pačios moters. Liūto stovykla leido Nezei pasilikti tą gyvulių vaiką, ir pažiūrėkit, ką jie įgijo! Dar daugiau gyvulių ir bjaurybę moterį, kurią tikriausiai jis ir pritraukė. Visą Liūto stovyklą reikia ištremti.

Mamutojai buvo artimai susiję. Beveik visi kiekvienoje stovykloje galėjo surasti bent vieną giminaitį arba draugą. O dabar jų gyvenimo audiniui kilo grėsmė būti suplėšytam. Dauguma žmonių, įskaitant ir Talutą, buvo labai sunerimę. Buvo sušauktos tarybos, tačiau jos tik susikivirčijo. Situacija neturėjo precedento, o tarybos neturėjo priemonių bei nežinojo strategijų jai spręsti.

Ryškiai popietės saulei nelabai sekėsi išskaidyti niūrią stovyklavietės atmosferą. Vesdamasi Yhaha taku Švendrų stovyklos link Aila pastebėjo vietą, kur iš žemės buvo kasama raudonoji ochra. Tai priminė jai svečiavimąsi muzikos palapinėje. Nors muzikantai vis dar repetavo ir planavo didžiąją šventę po mamutų medžioklės, nebeliko paties laukimo ir susijaudinimo jausmo. Netgi laimę, kurią Digija jautė dėl tuoktuvių, o Latija – dėl pakylėjimo iki moters statuso, prislopino nesutarimai, dėl kurių galėjo sugriūti visas vasaros susirinkimas.

Aila kalbėjo, kad išeis, tačiau Nezė ją įtikino, kad tai nieko nepakeis. Ne ji sukėlė problemą. Jos buvimas tik iškėlė į viešumą gilų ir esminį dviejų grupuočių nesutarimą. Nezė paaiškino, kad problema brendo nuo tada, kai ji pasiėmė Raidagą. Nemažai žmonių vis dar nepalankiai žvelgė į tai, kad jam buvo leista gyventi su mamutojais.

Aila nerimavo dėl Raidago. Jis retai šypsodavosi, ji pastebėjo jį netekus įprasto švelnaus humoro. Jis neturėjo apetito, neatrodė, kad jis gerai miega. Berniukas mėgo klausytis jos kalbų apie gyvenimą su gentimi, tačiau retai įsitraukdavo į pokalbius.

Moteris paliko Yhaha pašiūrėje ir pamatė Jondalarą raitą ant Lenktynininko. Jis per plačią pievą jojo tilto per upę link. Pastaruoju metu atrodė pasikeitęs. Ne toks nutolęs, tačiau liūdnesnis.

Nė nepagalvojusi Aila nusprendė eiti į aikštę stovyklavietės viduryje ir pažiūrėti, kokia vyksta veikla. Vilko stovykla, kaip susirinkimo šeimininkė, nusprendė nestoti nė į vieną pusę. Aila buvo įsitikinusi, kad Vilko stovykla palaiko Liūto stovyklos poziciją. Ji neketino slėptis. Ji nebuvo šlykštynė, gentis yra žmonės, taip pat ir Raidagas su jos sūnumi. Ji norėjo

ką nors daryti, pasirodyti. Galbūt aplankyti mamutų židinį, muzikos namelį arba pasikalbėti su Latija.

Ji leidosi ryžtingai nusiteikusi, linkčiodama tiems, kurie ją pripažino, ir nekreipė dėmesio į nepažįstamuosius. Priėjusi prie muzikos namelio pamatė išeinančią Digiją.

– Aila! Tu kaip tik tas žmogus, kurį norėjau sutikti. Ar kur nors eini?

– Tiesiog nusprendžiau išeiti iš Liūto stovyklos.

– Gerai! Ketinu aplankyti Trisiją ir pamatyti jos kūdikį. Jau bandžiau, tačiau kada tik ateidavau, jos nebūdavo. Kilija ką tik pasakė, kad ji yra. Ar nori eiti su manimi?

– Taip.

Jos nuėjo link vadės namo.

– Atėjome aplankyti, Trisija, – prie įėjimo paaiškino Digija, – ir pažiūrėti tavo kūdikio.

– Užeikit, – pakvietė moteris. – Ką tik paguldžiau, bet nemanau, kad jau užmigo.

Aila laikėsi atokiai, kol Digija paėmusi laikė kūdikį, su juo burkavo ir jį šnekino.

– Nenori jo pažiūrėti, Aila? – galiausiai paklausė Trisija. Tai prilygo iššūkiui.

– Tikrai noriu.

Ji paėmė vaikelį iš Digijos rankų ir atidžiai jį apžiūrėjo. Jo oda buvo tokia balta, kad kone permatoma, o akys tokios blyškiai mėlynos, kad kone bespalvės. Plaukučiai ryškiai oranžiniai, beveik raudoni, tačiau buvo tankiai susiraitę kaip ir spyruoklinės Raneko garbanos. Kuo aiškiausiai šis veidas buvo vaikiška Raneko veido versija. Aila neabejojo, kad Ralevas yra Raneko vaikas. Ranekas pradėjo jį Trisijos viduje taip pat, kaip Braudas pradėjo Durką jos viduje. Ji negalėjo susilaikyti nespėliojusi ar, kai susijungs su Raneku, irgi kurią dieną turės panašų į šį kūdikį?

Aila ėmė kalbinti vaikelį, laikydama jį glėbyje. Jis žvelgė į ją susidomėjęs, tarsi susižavėjęs, paskui nusišypsojo ir švelniai, tyliai, linksmai suulbėjo. Aila priglaudė jį prie savęs, užmerkė akis, pajuto minkštą jo skruostuką ir pajuto, kaip jos širdis tirpsta.

– Argi jis ne gražus, Aila? – paklausė Digija.

– Tikrai, argi ne gražus? – kiek aštresniu tonu pakartojo Trisija.

Aila dirstelėjo į jaunąją motiną.

– Ne, jis nėra gražus, – tarė Aila, o Digija išsižiojo iš nuostabos. – Niekas niekada nesakys, kad jis gražus, bet jis pats... mieliausias mano kada matytas kūdikis. Jokia moteris pasaulyje nepajėgs jam atsispirti. Jis neturi būti gražus. Jis labai ypatingas, Trisija. Manau, tau labai pasisekė, kad jį turi.

Motinos šypsena sušvelnėjo.

– Tikriausiai ir esu laiminga, Aila. Ir pritariu, jis nėra gražus, tačiau geras ir toks mielas.

Staiga lauke kilo šurmulys, riksmai ir aimanos. Trys jaunos moterys nuskubėjo prie įėjimo angos.

– O Didžioji Motina! Mano duktė! Kas nors jai padėkit! – aimanavo moteris.

– Kas atsitiko? Kur ji? – teiravosi Digija.

– Liūtas! Ją pagavo liūtas! Pievoje. Kas nors jai padėkit, meldžiu!

Keletas vyrų su ietimis rankose jau pasileido link tako.

– Liūtas? Negali būti! – suriko Aila ir pasileido paskui vyrus.

– Aila? Kur tu bėgi? – šūktelėjo Digija mėgindama ją pasivyti.

– Gelbėti mergaitės! – atsišaukė Aila.

Ji skuodė tako link. Tako viršuje stovėjo žmonių minia ir stebėjo taku bėgančius vyrus su ietimis. Už jų, atvirai matomas žolingoje salpoje kitapus upės, buvo didžiulis urvinis liūtas gauruotais rusvais karčiais. Jis suko ratus aplink aukštą mergaitę, kuri buvo suakmenėjusi iš baimės ir negalėjo pajudėti. Aila dirstelėjo žemyn, atidžiai apžiūrėjo žvėrį, tada nubėgo į Liūto stovyklą. Prie jos prišoko Vilkas.

– Raidagai! – pašaukė Aila. – Ateik ir paimk Vilką! Turiu parsivesti tą mergaitę.

Kai Raidagas išėjo iš palapinės, ji tvirčiausiu tonu paliepė Vilkui likti, o berniukui nurodė saugoti, kad žvėris niekur neišeitų. Tik tada ji sušvilpė Yhaha.

Užšokusi ant kumelės nugaros Aila taku nušuoliavo žemyn. Vyrai su ietimis jau kirto upę, kai ji su Yhaha juos aplenkė. Vos pasiekusi tvirtą žemę kitapus upės ji paragino Yhaha lėkti šuoliais tiesiai į liūtą ir mer-

gaitę. Žmonės, viską stebintys nuo tako viršaus, žiūrėjo nustebę ir apstulbę.

– Ką ji sau mano? – pasakė kažkas piktai. – Net ieties neturi. Iki šiol mergaitė atrodė nesužeista, tačiau šitoks lėkimas su arkliu į liūtą gali jį sukurstyti. Jei vaikas bus sužeistas, tai jos kaltė.

Jondalaras nugirdo šį komentarą, kaip ir keli kiti žmonės iš Liūto stovyklos. Jie klausiamai į jį sužiuro, o jis tiesiog stebėjo Ailą, rydamas nuogąstavimo gumulus. Aila tikriausiai neabejojo savo veiksmais, kitaip nieku gyvu nebūtų lėkusi žemyn su Yhaha.

Ailai su Yhaha artėjant didžiulis urvinis liūtas sustojo ir atsisuko. Ant jo nosies buvo randas, pažįstamas randas. Ji prisiminė, kaip jis jį gavo.

– Yhaha, tai Mažylis! Tai tikrai Mažylis! – suriko ji stabdydama arklį ir slysdama nuo nugaros.

Ji nubėgo prie liūto net nesvarsčiusi, kad jis gali jos neprisiminti. Tai buvo jos Mažylis. Ji buvo jo mama. Ji užaugino jį nuo kūdikystės, juo rūpinosi, jie drauge medžiojo.

Būtent šitą bebaimiškumą jis ir prisiminė. Liūtas patraukė link Ailos. Mergaitė stovėjo nejudėdama. Paskui Aila pajuto, kaip liūtas ją apkabino ir parvertė. Ji rankomis apsivijo jo stambų gauruotą kaklą, apkabino jį visu ūgiu, o jis apsivijo ją priekinėmis letenomis. Toks buvo to žvėries apkabinimas.

– O, Mažyli, tu grįžai. Kaip tu mane radai? – verkė Aila ir šluostėsi džiaugsmo ašaras į šiurkščius liūto karčius.

Galiausiai ji atsisėdo ir pajuto, kaip šiurkštus liežuvis laižo jos veidą.

– Liaukis! – sudraudė ji šypsodamasi, – visą odą nulaižysi.

Moteris pakasė jį tose vietose, kur Mažylis labiausiai mėgo. Tylus murkiantis urzgimas išdavė, kad gyvūnas patenkintas. Liūtas apsivertė ant nugaros, kad ji galėtų pakasyti jam pilvą. Aila pastebėjo, kaip mergaitė, aukšta, šviesiais ilgais plaukais, išplėtusi akis stovi ir juos stebi.

– Jis ieškojo manęs, – tarė jai Aila. – Manau, jis mudvi supainiojo. Dabar gali eiti, tačiau eik, nebėk.

Aila kasė Mažyliui pilvą ir paausius, kol mergaitė atsidūrė laukiančio vyro glėbyje. Jis apkabino ją su akivaizdžiu palengvėjimu ir nusivedė taku. Kiti žmonės stovėjo atokiai, įsitvėrę paruoštas ietis. Tarp jų Aila matė

Jondalarą su paruošta iečių mėtykle, o greta jo – žemesnį tamsiaodį vyriškį. Iš kitos Raneko pusės stovėjo Talutas, o greta jo – Tulija.

– Tau reikia eiti, Mažyli. Nenoriu, kad tave sužeistų. Net jei tu pats didžiausias urvinis liūtas žemėje, ietys gali tave sustabdyti, – tarė Aila ypatinga kalba, kuri susidėjo iš genties žodžių ir ženklų bei žvėrių garsų. Mažylis pažinojo garsus ir tikrai žinojo signalus. Jis pasirito ir atsistojo. Aila apkabino jo sprandą, o tada nebepajėgė atsispirti. Permetusi koją įsitaisė jam ant nugaros ir įsikibo į rausvus karčius. Ne pirmas kartas.

Ji juto, kaip po ja kilnojasi kieti galingi raumenys, tada žvėris pasileido šuoliais ir akimirksniu pasiekė visą grobį besivejančio liūto greitį. Nors ir anksčiau buvo jojusi ant liūto, taip ir nesugebėjo sugalvoti signalų, kuriais jį nukreiptų. Jis bėgo ten, kur norėjo, tačiau leido jai joti ant savo nugaros. Tai visada būdavo jaudinantis laukinis pasijodinėjimas, ir ji tai ypač mėgo. Ailą įsikibo į liūto karčius, ir vėjui plakant jos veidą uodė jo stiprų klajokliška kvapą.

Aila pajuto, kaip jis pasisuka ir sustoja. Liūtai buvo sprinteriai; kitaip nei Vilkas, jis neturėjo ištvermės ilgoms distancijoms. Ji dirstelėjo į priekyje laukiančią, ramiai besiganančią Yhaha. Arklys sužvengė jiems artėjant ir pakratė galvą. Mažylio kvapas buvo stiprus ir keliantis nerimą, tačiau kumelė padėjo auginti liūtuką nuo mažumės, buvo jam kaip savotiška motina. Nors ties ketera jis ūgiu kone prilygo jai, buvo ilgesnis ir sunkesnis, arklys šio liūto nebijojo, ypač kai kartu su juo buvo Aila.

Kai liūtas sustojo, Aila nuslydo nuo jo nugaros. Ji jį apkabino, vėl pakasė, tada signalu, panašiu į akmens sviedimą svaidykle, liepė jam eiti. Ailai ašaros ritosi stebint jį nueinantį. Mažylis mosavo uodega. Kai išgirdo tik jam būdingą *hmk, hmk* grumėjimą, kurį būtų bet kur atpažinusi, atsakydama ėmė sriūbauti. Ašaros užliejo akis ir vaizdas išsiliejo. Didžiulis gelsvrudis katinas rausvais karčiais dingo aukštoje žolėje. Aila žinojo, kad daugiau niekada juo nebejos, kad niekada daugiau nepamatys savo laukinio neįtikėtino sūnaus-liūto.

Grumėjimas tęsėsi, kol galiausiai didžiulis, tiesiog milžiniškas urvinis liūtas giliai, lyg iš pilvo gilumos, sukrečiamai suriaumojo. Garsas buvo girdėti mylių mylias. Atsisveikinimu jis supurtė pačią žemę.

Aila davė ženklą Yhaha ir ėmė eiti atgal. Kad ir kaip ji mėgo joti kumele, norėjo kuo ilgiau prisiminti jausmą to paskutinio pašėlusio pasijodinėjimo liūtu.

Galiausiai Jondalaras atplėšė akis nuo užburiančio reginio ir stebėjo išraiškas kitų vyrų veiduose. Jis numanė, ką jie galvoja. Arkliai yra viena, galbūt ir vilkas, bet urvinis liūtas? Jis nušvito plačia, patenkinta pasididžiavimo ir palengvėjimo šypsena. Tegu dabar kas nors netiki jo pasakojimais!

Vyrai patraukė taku paskui Ailą jausdamiesi kone kvailai dėl iečių, kurios buvo visiškai nenaudingos. Stebėtojai atsitraukė jai artėjant, davė kelią moteriai ir arkliui, spoksojo į ją apstulbę, negalėdami patikėti ką tik matytu reginiu, su baiminga pagarba. Netgi Liūto stovykla, kuri buvo girdėjusi Jondalaro pasakojimus ir žinojo apie Ailos gyvenimą slėnyje, negalėjo patikėti tuo, ką pamatė.

35

Aila rinkosi, kokius drabužius pasiimti į medžioklę: jai buvo pasakyta, kad naktimis gali būti labai šalta. Jie bus visai greta gigantiškos ledo sienos – matys priekinį ledyno kraštą. Jos nuostabai, Vaimezas atnešė jai keletą puikiai padirbtų iečių ir paaiškino privalumus antgalių, kuriuos sugalvojo mamutams medžioti. Tai buvo netikėta dovana. Po visų liaupsių ir kitokio keisto mamutojų elgesio ji nebežinojo, kaip elgtis pačiai. Vaimezas ją nuramino savo ypatingąja šilta šypsena ir pareiškė, kad planavo šitą dovaną dar nuo pasižadėjimo susijungti su jo židinio sūnumi. Aila klausinėjo vyrą apie galimybę pritaikyti tas ietis iečių mėtyklei, kai į palapinę įėjo Mamuta.

– Mamutos norėtų su tavimi šnektelti. Jie nori, kad padėtum kvietimu atvilioti mamutus, Aila, – tarė jis. – Mano, jei tu prakalbinsi mamuto dvasią, ji norės duoti mums daug dovanų.

– Aš tau jau sakiau, kad neturiu jokių ypatingų galių, – meldė Aila. – Neisiu su jais kalbėtis.

– Suprantu, Aila. Paaiškinau, kad tu gal ir turi kvieslės talentą, tačiau esi nemokyta. Jie primygtinai reikalavo, kad tave pakviesčiau. Pamatę tave jojančią ant liūto ir liepiančią jam išeiti jie įtikėjo, kad tu turi turėti stiprią įtaką mamuto dvasiai, mokyta esi ar ne.

– Tai buvo Mažylis, Mamuta. Liūtas, kurį pati auginau. Negalėčiau taip pasielgti su bet kuriuo kitu liūtu.

– Kodėl kalbi apie tą liūtą taip, tarsi būtum jo motina? – pasigirdo balsas nuo įėjimo. Ten stovėjo stambi figūra. – Ar tu jo motina? – teiravosi Lomija. Ji įėjo į palapinę Mamutai kviečiamai pamojus.

– Tikriausiai, tam tikra prasme. Auginau jį nuo mažumės. Jis buvo sužeistas panikos apimtų elnių, suspardytas į galvą. Vadinu jį Mažyliu, nes jis tikrai buvo visai mažas, kai jį suradau. Niekada niekaip kitaip ir nevadinau. Jis visada buvo tiesiog Mažylis, net ir užaugęs, – aiškino Aila. – Nežinau, kaip dera vadinti gyvūnus, Lomija.

– Kodėl tas liūtas tada pasirodė pačią lemtingiausią akimirką, jei tu jo nekvietei? – pasiteiravo Lomija.

– Atsitiktinai. Nieko čia paslaptingo. Tikriausiai jis užuodė mano arba Yhaha kvapą ir atėjo manęs ieškoti. Jis kartkartėmis grįždavo aplankyti, netgi tada, kai susirado porą ir savo šeimą. Paklausk Jondalaro.

– Jeigu jis nebuvo paveiktas ypatingos įtakos, kodėl tada nesužeidė tos mergaitės? Ji su juo neturėjo jokių motiniškų santykių. Ji sakė, kad jis ją pargriovė ir ji jau manė, kad suės, o jis jai tik veidą palaižė.

– Manau, vienintelė priežastis, kodėl jis sustojo, yra ta, kad toji mergaitė yra kiek panaši į mane. Ji aukšta, šviesiaplaukė. Jis užaugo su žmogumi, ne su liūtais, todėl laiko žmones savo šeima. Jis buvo įpratęs mane užklupti arba pargriauti, kai būdavo ilgėliau nematęs, ir jei aš jo nesustabdydavau. Jis visada elgėsi žaismingai. Jis mėgo būti myluojamas ir kasomas, – aiškino Aila. Ji pastebėjo, kad jai kalbant į palapinę prigužėjo mamutų.

Droviai šypsodamasis Vaimezas pasitraukė jiems iš kelio. Ji pas juos nėjo, tai jie sugužėjo pas ją. Jis susiraukė pastebėjęs pamažu artyn besispraudžiantį Vinsaveką. Ranekui bus sunku, jei Aila nuspręs pasirinkti kitą. Jis niekad nebuvo matęs savo židinio sūnaus labiau nusiminusio nei tada, kai sužinojo apie Vinsaveko pasiūlymą. Vaimezui teko pripažinti, kad jis taip pat nusiminė.

Vinsavekas stebėjo į klausimus atsakinėjančią Ailą. Jis buvo ne juokais priblokštas. Jis buvo, šiaip ar taip, vadas, mamuta, susipažinęs su laikinos įtakos schemomis taip pat kaip ir su antgamtinių jėgų pavidalais. Kaip ir kiti mamutos, jis buvo pašauktas prie mamuto židinio, nes jautė paskatą tyrinėti gilesnes dimensijas, atrasti ir išaiškinti priežastis, slypinčias už regimybės. Jį galėjo sujaudinti tik tikrai nepaaiškinama paslaptis arba akivaizdžios galios demonstravimas. Nuo pirmojo susitikimo jis jautė Ailos paslaptį, kuri jį intrigavo, ir tam tikrą ramią jėgą, tarsi jos narsa jau būtų išmėginta. Vinsavekas spėjo, kad Motina ją stebi, štai kodėl jos

problemos bus išspręstos. Jis nenumanė, kokiomis priemonėmis tai bus padaryta, ir buvo nuoširdžiai nustebintas rezultatų. Jis suprato, kad dabar niekas nė nebandys priešintis Ailai arba tiems, kurie ją priglaudė. Niekas nepurkštaus dėl jos kilmės ar sūnaus, kurį ji kažkada pagimdė. Jos galios per didelės. Ar ji jas panaudotų gerais, ar kenksmingais tikslais, tai bus tik atsitiktinumas, kaip vasara ir žiema, tai tik dvi tos pačios medžiagos pusės, išskyrus tai, kad niekas nenorės asmeniškai užsitraukti jos priešiškumo. Jei ji gali valdyti urvinį liūtą, kas žino, ką dar ji sugeba?

Vinsavekas, kartu su senuoju Mamuta ir kitais mamutomis, augo toje pačioje aplinkoje, toje pačioje kultūroje. Įsitikinimai, patvirtinantys jų egzistenciją, buvo įsišakniję giliai – tai jų protinio ir moralinio pagrindo dalis.

Laikyta, kad žmonių gyvenimai iš anksto numanyti, juos nedaug tegalima valdyti. Liga smogdavo be priežasties ir nors ją galima buvo gydyti, vieni mirdavo, o kiti pasveikdavo. Lygiai taip pat nenuspėjami buvo ir nelaimingi atsitikimai, o jei kas nutikdavo žmogui esant vienam, dažniausiai tai baigdavosi mirtimi. Atšiaurus klimatas ir greitai besikeičiantys orai, atnešti masyvių žemės ledynų artumos, galėjo lemti sausras arba potvynius, kurie tučtuojau darė poveikį gamtinei aplinkai. O žmonės buvo nuo jos visiškai priklausomi. Per daug šalta arba per daug lietinga vasara galėjo sustabdyti augalų augimą, sumažinti gyvūnų populiaciją ir pakeisti jų migracijos kryptis; tai galėjo virsti negandomis ir sunkiais išmėginimais mamutus medžiojantiems žmonėms.

Jų metafizinės visatos struktūra buvo lygiagreti jų fiziniam pasauliui ir pasitarnavo pateikiant atsakymus į neišsprendžiamus klausimus – klausimus, kurie galėjo sukelti didelį nerimą be jokio priimtino arba, remiantis jų priesakais, protingo paaiškinimo. Kiekviena struktūra, kad ir kokia naudinga, yra ribojanti. Jų pasaulio gyvūnai klajojo laisvai, augalai tarpo atsitiktinai ir žmonės buvo artimai susipažinę su gamtos dėsniais. Jie žinojo, kur auga tam tikri augalai, ir suprato gyvūnų elgesį, tačiau jiems netoptelėjo, kad pobūdį galima keisti; kad ir augalai, ir gyvūnai, ir žmonės pasižymi įgimtu gebėjimu keistis ir prisitaikyti. Kad iš tikrųjų be to jie neišgyventų.

Ailos įtaka gyvūnams, kurią ji išsiugdė, nebuvo suvokiama kaip natūrali. Niekas niekada anksčiau nebandė tramdyti ar jaukinti gyvūnų.

Mamutos, užbėgdami už akių poreikiui paaiškinimų, kurie palengvintų nerimą, sukeltą šitų bauginančių inovacijų, ieškojo patenkinančių atsakymų ir protu naršė teorinę metafizinio pasaulio konstrukciją. Ji atliko ne paprastą gyvūnų prijaukinimo veiksmą: Aila pademonstravo antgamtinę galią, gerokai pranokstančią jų vaizduotę. Jos įtaką gyvūnams, kuri atrodė tokia akivaizdi, buvo galima paaiškinti tik jos priėjimu prie pirminės dvasios formos, o kartu ir prie pačios Motinos.

Vinsavekas, kaip senasis Mamuta ir kiti mamutos, dabar buvo įsitikinęs, kad Aila ne tik mamuta – viena tų, kurios tarnauja Motinai. Ji yra kažkas daugiau. Gal ji įkūnija kokią antgamtinę būtybę? Ji gali būti pati įsikūnijusi Muta. Visa tai buvo labiau tikėtina dėl to, kad ji nesipuikavo. Kad ir kokios jos galios, Vinsavekas buvo tikras, kad jos laukė kažkoks svarbus likimas. Buvo jos egzistencijos priežastis, ir jis karštligiškai troško tapti to dalimi. Ją buvo pasirinkusi Didžioji Motina Žemė.

– Visi tavo pasiaiškinimai yra geri, – įtikinamai tarė Lomija išklausiusi visus Ailos prieštaravimus. – Gal galėtum dalyvauti kvietimo apeigose net jei nemanai, kad turi tam gabumų? Daugelis žmonių įsitikinę, kad tu atneši sėkmę mamutų medžioklėje, jei prisijungsi prie kvietimo. Tau tai nepakenks. Mamutojai bus laimingi.

Aila nematė išeities, nepavyks atsisakyti. Drauge ji nejaukiai jautėsi dėl meilikavimų. Buvo nesmagu net eiti per stovyklavietę, tad būsimos mamutų medžioklės Aila laukė ir labai susijaudinusi, ir kaip atokvėpio, kaip galimybės kuriam laikui nuo visko atitrūkti.

Aila pabudusi pažvelgė į atvirą trikampę pašiūrės tipo kelioninės palapinės angą. Dienos šviesa jau pradėjo balinti rytinį dangaus pakraštį. Ji tyliai atsikėlė stengdamasi nepažadinti Raneko ar ko kito ir niekieno nepastebėta išėjo į laiką. Ore tvyrojo drėgna ankstyvo ryto vėsa, tačiau dar neknibždėjo vabzdžių spiečiai. Aila pajuto palengvėjimą, nes praėjusią naktį ore jų buvo net tiršta.

Penkiasdešimt vyrų ir moterų, atrinktų pirmajai sezono mamutų medžioklei, pasiekė nemalonias, bet neišvengiamas pelkes. Po paviršiniu

sluoksniu glūdinti nuolat įšalusi žemė, dabar suminkštinta pavasario ir vasaros tirpsmo, neleido prasisunkti vandeniui. Kur tirpsmo vandens kaupėsi daugiau, nei galėjo išgaruoti, atsirasdavo stovinčio vandens. Bet kurioje užsitęsusioje šiltesnio sezono kelionėje pasitaikydavo rasti susikaupusio požeminio vandens ruožų, besikeičiančių nuo didelių seklių tirpsmo ežerų iki tylių tvenkinėlių, atspindinčių judantį dangų, ir klampių purvynių.

Jau buvo per vėli popietė spręsti, ar bandyti kirsti pelkę, ar ieškoti aplinkkelio. Pelkėse veisėsi spiečių spiečiai uodų, mašalų, amarų ir moskitų, kurie kilo pasitikti medžiotojų kaip aukšti dūzgiantys tamsių dūmų sūkuriai. Vabzdžiai lindo po drabužiais, gėlė, palikdami raudonas pabrinkusias įkandimų žymes, zvimbė aplink akis ir griaužė medžiotojų ir arklių burnas. Greitai pastačius stovyklą buvo uždegti laužai skraidančioms vabzdžių ordoms atbaidyti. Pirmąją naktį kelionėje tie, kurie anksčiau nematė panaudojant Ailos ugnies akmens, kaip visada šūkčiojo iš nuostabos ir baimingos pagarbos, tačiau dabar jau atrodė savaime suprantama, kad ji įkurs laužą. Medžiotojų naudojamos palapinės buvo paprasčiausios pašiūrės iš kelių odų, susiūtų į vieną gabalą, kad susidarytų didelė danga. Jos forma priklausė nuo „statybinių medžiagų“, kurių pavykdavo rasti toje vietoje arba kurias nešdavosi patys žmonės. Odos uždangai iškelti galėjo būti panaudota mamuto kaukolė su vis dar styrančiomis didžiulėmis iltimis arba sulenkti lankstūs žemaūgių gluosnių kamienai. Medelių neprireikdavo nupjauti. Netgi mamutų medžioklės ietys kartkartėmis atlikdavo dvigubą darbą ir pasitarnaudavo kaip palapinės strypai. Kartais didelis odos gabalas buvo panaudojamas kaip papildomas žemės paklotas. Šį kartą odos danga, kuria naudojosi Liūto stovyklos ir keli kiti medžiotojai, buvo užmesta ant nuožulnaus „kraigo“, kurio vienas galas buvo tvirtai įbestas į žemę, o kitas pririštas prie medžio šakos.

Stovyklai įsikūrus Aila panaršė tankioje augmenijoje prie pelkės ir apsidžiaugė radusi tam tikrų nedidelių augalėlių su rankos formos tamsžaliais lapais – tai buvo auksašakniai. Kiek pakapsčiusi ji išsikasė keletą žalsvai geltonų gumbų ir išvirė iš jų gydomojo ir vabzdžius atbaidančio pavilgo. Aila naudojo jį jautrioms arklių akims ir sugeltiems snukiams patepti. Paskui pati pasitepė sukandžiotą odą, tada pavilgo paprašė dar keletas žmonių. Galiausiai nuo moskitų įkandimų teko gydyti visą medžiotojų būrį.

Daugiau sutrintų šaknų Aila pridėjo į riebalus, kad tepalo būtų kitai dienai. Vėliau ji surado plotelį vaistinių muskrėslių ir išrovusi keletą augalų įmetė juos į ugnį – kad dūmai dar labiau atbaidytų vabzdžius ir bent prie laužo būtų santykinai ramu.

Aila nuėjo prie pajuodusio stovinčio vandens baseino, pasidengusio maurais ir žiedadulkėmis. Drėgnoje ryto vėsoje skraidantys kankintojai buvo nurimę. Aila sudrebėjo ir pasitrynė rankas, tačiau grįžti į šiltesnę pastogę nebandė. Ji stebeilijo į tamsų vandenį vargu ar pastebėdama, kaip palengva iš rytų braunasi šviesa ir užpildo visą dangaus skliautą. Pirmieji saulės spinduliai išryškino susiraizgiusios augmenijos vaizdą. Staiga Aila ant pečių pajuto šiltą kailį. Ji į jį įsisiautė ir pajuto, kaip iš nugaros jos liemenį apglėbia ranka.

– Sušalai, Aila. Jau seniai čia lauke stovi, – tarė Ranekas.

– Negalėjau miegoti, – atsakė ji.

– Kas negerai?

– Nežinau. Tiesiog neramu. Negaliu paaiškinti.

– Tu sunerimusi nuo pat kvietimo ceremonijos, tiesa? – pasiteiravo Ranekas.

– Nepagalvojau apie tai. Tikriausiai tu teisus.

– Juk tu nedalyvavai. Tu tik stebėjai.

– Nenorėjau dalyvauti. Kas nors galėjo nutikti, – atsakė Aila.

Iš karto po pusryčių medžiotojai susikrovė mantą ir iškeliavo toliau. Iš pradžių jie pabandė pelkę apeiti pakraščiu, tačiau pasirodė, kad aplinkkelio nėra, nebent labai toli. Talutas su keletu kitų medžioklės vadų atidžiai žiūrėjo į tankią klampią tankmę, apgaubtą šaltos rūko miglos. Jis pasitarė su keliais kitais keliauninkais ir galiausiai pasirinko maršrutą, kuris, regis, siūlė lengviausią kelią.

Pažliugusią žemę netruko pakeisti virpanti pelkė. Ne vienas medžiotojas nusiavė apavą ir basomis žengė į šaltą, purviną vandenį. Aila su Jondalaru atidžiau vedė susinervinusius arklius. Šalčiamėgiai vijokliai ir ilgos žalsvai pilkų kerpių barzdos karojo nuo žemaūgių beržų, gluosnių

ir alksnių, augančių taip arti vienas kito, kad sudarė miniatiūrines arktines džiungles. Kelias buvo nepatikimas. Nesant kietos žemės, kuri surištų šaknis ir suteiktų stabilumo, medžiai augo neįtikėtinais kampais ir sklido ant žemės. Medžiotojams teko brautis pro nukritusius kamienus, susiraizgiusius krūmus, į vandenį pusiau panirusias šaknis ir šakas, kurios į žabangas įtraukdavo nieko neįtariančią pėdą. Nendrių ir viksvų kuokštai apgaulingai atrodė stabilesni, nei buvo iš tikrųjų, o samanos ir paparčiai slėpė dvokiančius užsistovėjusius duburius.

Žmonės judėjo lėtai, kelionė sekino. Įpusėjus rytui keliautojai stabtelėjo pailsėti – visi buvo sukaitę ir permirkę prakaitu. Vos būriui pajudėjus Talutas įsipainiojo į ypač kibią alksnio šaką ir, pratrūkęs jam nebūdingu pykčiu, medį nuožmiai sukapojo didžiuliu kirviu. Iš įkirtų sunkėsi ryškiai oranžinis skystis, primenantis kraują. Ailą apėmė bloga nuojauta.

Žmonės nieko taip labai nelaukė kaip tvirtos žemės. Aukšti paparčiai ir dar aukštesnės žolės, aukštesnės nei žmogaus ūgio, augo sodrioje progumoje netoli pelkės. Jie pasuko į rytus norėdami išvengti balų, kurios driekėsi į vakarus, ir pagaliau pradėjo kilti iš pelkėtos žemumos. Pasirodė didelės ir mažesnės upių santaka. Talutas, Vinsavekas ir kelių kitų stovyklų vadai sustojo sutikrinti žemėlapių, išraižytų ant mamuto kaulo. Dar daugiau ženklų jie peiliais išraižė žemėje.

Prie upės medžiotojai artėjo per beržyną. Jis nebuvo panašus į mišką aukštų, išlakių medžių, kokie veši šiltesniame klimate. Atšiauriomis prieledyninėmis sąlygomis augantys beržai buvo sunykę, tikri nykštukai, tačiau savotiškai gražūs, įvairiausių keistų formų, tarsi būtų tikslingai genimi ir formuojami. Kiekvienas medis buvo išskirtinis, blyškus, subtiliai gražus. Plonos, svyrančios šakelės tik iš pažiūros buvo trapios. Kai Aila pabandė vieną nulaužti, ji pasirodė besanti tampri tarsi sausgyslė. Kitos šakos, siūbuojamos vėjo, kaip spragilai kūlė aplinkinę augmeniją.

– Jos vadinamos „senomis motinomis“.

Aila atsisuko ir pamatė Vinsaveką.

– Man regis, tai tinkamas pavadinimas. Primena niekada neįvertinamą senos moters jėgą. Tai šventa giraitė, ji saugo paslaptingas galias, – tarė jis rodydamas į žemę.

Maži virpantys šviesžaliai beržų lapeliai nevisiškai užstojo saulę. Taškuoti šešėlių raštai švelniai šoko ant miško pakloto, storai nukloto pūvančiais lapais. Tada Aila pastebėjo po tam tikrais medžiais iš po samanų iššokusius didelius, baltais taškeliais nusėtus, ryškiai raudonus grybus.

– Tie grybai... Ar sakai, kad jie turi paslaptingų galių? Jie yra nuodingi. Gali tave nužudyti, – tarė Aila.

– Taip, žinoma, nebent žinai paslaptį, kaip juos paruošti. Štai kodėl jų nedera vartoti netinkamai. Tik išrinktieji gali tyrinėti paslaptingų galių pasaulį.

– Ar jie turi vaistinių savybių? Nė vienos nežinau, – teiravosi Aila.

– Nežinau, aš ne gydytojas. Turėsi paklausti Lomijos, – atsakė Vinsavekas. Tada, jai nė nesusivokus, jis paėmė abi jos rankas ir pažvelgė į ją. Teisingiau, jai atrodė, kad jis žvelgia į jos vidų. – Kodėl kovojai su manimi kvietimo apeigose, Aila? Nutiesiau tau kelią į anapusybę, tačiau tu man pasipriešinai.

Aila pajuto keistą vidinį konfliktą, tarsi būtų plėšiama į dvi dalis. Vinsaveko balsas buvo šiltas ir įtraukiantis, ir ji pajuto nenugalimą troškimą paskęsti juodose jo akių gelmėse, plūduriuoti vėsiame tamsiame tvenkinyje, duoti jam viską, ko jis trokšta. Drauge ji jautė neįveikiamą poreikį išsiveržti, atsitraukti ir išlaikyti savo identitetą. Valios pastangomis ji nukreipė akis ir sugavo juos stebinčio Raneko žvilgsnį. Vyras greitai nusisuko.

– Gal tu ir nutiesei kelią, tačiau aš nebuvau pasiruošusi, – atsakė Aila, vengdama Vinsaveko žvilgsnio. Pakėlė akis tik jam nusijuokus. Jo akys buvo pilkos, ne juodos.

– Tu šauni! Tu stipri, Aila. Niekad nesutikau panašios į tave. Tu taip tinki mamuto židiniui, Mamuto stovyklai. Pasakyk, kad dalysiesi mano židiniu, – tarė Vinsavekas, su visa įtaiga ir jausmingumu, kuriuos sugebėjo įlieti į savo prašymą.

– Aš pasižadėjusi Ranekui, – atsakė Aila.

– Tai nesvarbu, Aila. Atsivesk jį kartu, jei nori. Neprieštaraudamas dalyčiausi mamuto židinį su tokiu talentingu raižytoju. Paimk mus abu! Arba aš priimsiu jus abu, – jis vėl nusijuokė. – Nebūtų pirmas kartas. Vyras taip pat turi tam tikro patrauklumo!

– Aš... aš nežinau, – atsakė ji ir nudelbė akis į purvinas arklio kanopas.

– Aila, aš nuvesiu Lenktynininką prie upės ir nuplausiu jo kojas. Purvas prilipo ir pridžiūvo. Ar norėtum, kad nuvesčiau ir Yhaha? – pasiteiravo Jondalaras.

– Pati nuvesiu, – apsidžiaugė dingstimi pasitraukti Aila. Vinsavekas buvo žavus, tačiau ir truputį baugino.

– Ji štai ten, greta Raneko, – tarė Jondalaras ir pasuko link upės.

Vinsavekas nulydėjo akims aukštą šviesiaplaukį. „Smalsu, kokį vaidmenį jis atlieka visame tame, – svarstė vadas mamuta. – Jie atvyko kartu, jis supranta jos gyvūnus, tikriausiai taip pat gerai kaip ir ji, tačiau neatrodo, kad jie dalytųsi malonumais. Neatrodo, kad jis turėtų sunkumų dėl moterų. Avarija pasakojo, kad moterys jį mėgsta, tačiau jis niekada neliečia Ailos, niekada nemiega su ja. Kalbama, kad jis atmetė moterystės ritualą, nes jo jausmai pernelyg broliški. Ar šitaip jis jaučiasi ir su Aila? Broliškai? Ar todėl jis pertraukė mus ir nukreipė ją atgal pas raižytoją?" Vinsavekas susiraukė, tada atsargiai išrovė keletą didelių grybų ir galvelėmis žemyn virve juos pririšo prie „senųjų motinų" džiūti. Grįždamas juos pasiims.

Kirtę intaką medžiotojai pasiekė sausesnę teritoriją su atviromis bemedėmis balomis, plytinčiomis kiek toleliau. Vandens paukščių gagenimas, klaksėjimas ir klyksmai įspėjo apie priešais esantį didelį tirpsmo vandens ežerą. Jie netoliese įkūrė stovyklą ir keletas žmonių nuėjo prie vandens parnešti vakarienės. Laikinuose vandens telkiniuose žuvies nebūdavo, nebent jie būdavo nuolatinės upės ar srauto dalis. Tarp aukštų švendrų, meldų, viksvų ir viksvameldžių sąžalynų šaknų murkdėsi valgomų varlių buožgalviai ir raudonpilvės rupūžės.

Pagal kažkokį paslaptingą sezoninį ženklą daugybė įvairių paukščių, daugiausia vandens, skrido į šiaurę prisijungti prie tetervinų, auksinių erelių ir baltųjų pelėdų. Pavasario vanduo, atnaujinantis augalų augimą, ir didžiuliai nendrėmis apaugę liūnai kvietė nesuskaičiuojamus pulkus migruojančių paukščių sustoti, sukti lizdus ir daugintis. Dauguma paukščių

mito nesubrendusiomis amfibijomis, kai kurie – ir suaugusiomis, taip pat tritonais ir gyvatėmis, sėklomis ir svogūnėliais, visur esančiais vabzdžias, netgi smulkiais žinduoliais.

– Vilkui šita vieta patiktų, – tarė Bresijai Aila, stebėdama porą sklandančių paukščių. Ji rankoje laikė svaidyklę ir vylėsi, kad jie priskris arčiau krašto ir jai neteks pernelyg giliai bristi jų parsinešti. – Jis labai mikliai juos man parneša.

Bresija pažadėjo Ailai parodyti savo svaidymo lazdelę ir norėjo pati pamatyti tiek išliaupsintus jaunosios moters svaidyklės naudojimo įgūdžius. Pabandžiusios abi liko patenkintos. Bresijos ginklas buvo pailginta, apytikriai rombo formos skersinė kojos kaulo dalis su pašalintu sąnario gumbu ir užaštrintu galu. Ginklas skriejo ratu, ir metus į sparnuočių būrį, vienu metimu buvo galima nukirsti kelis paukščius. Aila pagalvojo, kad metamoji lazdelė kur kas labiau tinka paukščiams medžioti nei jos svaidyklė, tačiau svaidyklę buvo galima pritaikyti plačiau. Ja galima medžioti ir gyvūnus.

– Atsivedei arklius, kodėl Vilką palikai stovykloje? – pasiteiravo Bresija.

– Vilkas vis dar labai jaunas, nežinau, kaip jis elgtųsi mamutų medžioklėje. Nenoriu rizikuoti: šita medžioklė turi pasisekti. Arkliai padės pargabenti mėsą į stovyklą. Be to, Raidagas su Vilku niekada nesijaučia vienišas, – tarė Aila. – Taip jų abiejų pasiilgau.

Bresija gundėsi pasiteirauti Ailos, ar ji tikrai turi tokį kaip Raidagas sūnų, paskui persigalvojo. Tema vis dar buvo pernelyg opi.

Kitas kelias dienas toliau traukiant į šiaurę kraštovaizdis pastebimai pasikeitė. Balos pradingo, su jomis ir triukšmingi paukščiai. Atviras, be medžių lygumas pripildė klaiki, kaukiančio vėjo pripildyta tyla, nešanti atskirties jausmą. Dangų aptraukė niūri, pilka, vientisa debesų danga. Ji temdė saulę ir naktį slėpė žvaigždes. Lijo retai. Atvirkščiai, oras atrodė sausesnis ir vėsesnis, pūtė aštrus vėjas, kuris, atrodė, iščiulpia drėgmę netgi iš iškvėpto oro. Kartkartėmis vakarais pilkame monotoniškame danguje

atsirasdavo kokia properša, ir pamatydavai saulėlydį. Jis drėgmės persotintoje padangėje atrodydavo toks švytintis, toks žaižaruojantis, kad keliautojai nerasdavo žodžių reginiui apibūdinti, net baimindavosi tokio gryno grožio.

Čia buvo tolimo horizonto kraštas. Vienas žemas vilnijančias kalvas keitė kitos žemos vilnijančios kalvos, nebuvo jokių iškilusių viršūnių, kurios suteiktų perspektyvos, jokių meldais žaliuojančių pelkių, kurios išsklaidytų begalinę pilkumą, rudumą ir apdulkėjusį lygumų auksą. Atrodė, lygumos tęsis amžinai, drieksis visomis kryptimis, išskyrus šiaurę. Čia platų akiratį prarijo tanki rūko migla, kuri slėpė visus už jos esančio pasaulio požymius ir neleido akiai nustatyti, kaip toli tai yra.

Čia nebuvo nei žole apaugusios stepės, nei suledėjusi tundra, – tai buvo savotiškas vieno ir kito mišinys. Šalčiui ir sausrai atsparių žolių kuokštai, žolės su tankia šaknų sistema, miniatiūriniai sumedėję pelynų ir kiečių krūmai maišėsi su arktiniais pelkiniais viržiais, miniatiūriniais rododendrais ir rausvais varnauogių žiedeliais. Dominavo blausiai purpuriniai alpinių viržių žiedai. Nepaisant atšiaurių sąlygų, ne daugiau kaip keturių colių aukščio mėlynių krūmeliai žadėjo normalaus dydžio uogų gausą, o beržai kaip sumedėję vijokliai driekėsi palei žemę.

Netgi žemaūgiams medžiams augti buvo sunku dėl dviejų priežasčių. Tikroje šiaurės tundroje vasarą temperatūra per žema, kad medžių sėklos sudygtų ir užaugtų. Stepėse kaukiantys vėjai, sugeriantys dar nespėjusią susikaupti drėgmę, nuolat šluoja kraštovaizdį ir labiau negu šaltis trukdo formuotis augalijai. Dėl tokio derinio žemė lieka sušalusi ir sausa.

Besistumiančius link priekyje tvyrančio storo balto rūko medžiotojus pasitiko dar blyškesnis kraštas, pasirodė plikos apkerpėjusios uolos ir akmenys. Prie paviršiaus prigludusi žvyniška geltona, pilka, ruda, netgi skaisčiai oranžinė pluta buvo panašesnė į uolieną nei augalą. Vis dar pasitaikydavo keletas žydinčių žolių ir miniatiūrinių krūmokšnių, didelius plotus dengė žolių ir viksvų kuokštai. Netgi šioje laukinėje, niūrioje šaltų ir sausų vėjų, kurie, atrodė, nepajėgūs palaikyti gyvybę, taršomoje vietoje gyvenimas tęsėsi.

Pradėjo ryškėti, kas slepiasi už paslaptingos rūko uždangos: žymės, įsirėžusios į didžiulius uolų luitus; ilgi gūbriai smėlio, akmenų ir žvirgždo;

ne vietoje gulintys, tarsi iš dangaus nematomo milžino numesti didžiuliai akmenys. Vanduo akmenuotą žemę plovė plonais upeliukais ir srauniais murzglinais srautais, o labiau prisiartinus prie ūkanų pagaliau pasijuto šalta oro drėgmė. Šešėlinguose užkaboriuose buvo užsilikę purvino sniego, o įduboje už didžiulio riedulio nedidelę balutę supo senas sniegas. Giliai jos viduje buvo matyti sodraus ir ryškiai mėlyno ledo klodai.

Po pietų vėjas pasikeitė. Kai keliautojai įsirengė stovyklą, jau snigo sausu, vėjo pustomu sniegu. Talutas ir kiti medžiotojai sunerimę ėmė tartis. Vinsavekas kelis kartus nesėkmingai kvietė mamuto dvasią. Jie tikėjosi kuo greičiau surasti didžiuosius žvėris.

Naktį, ramiai gulėdama savo kailyje, Aila ėmė suvokti paslaptingus garsus, sklindančius, regis, iš pačių žemės gelmių – džeržgesį, pokšėjimą, kliuksėjimą ir gurguliavimą. Ji nepajėgė jų atpažinti, neturėjo supratimo, iš kur jie sklinda. Tai vertė ją nervintis, ji pabandė užmigti, tačiau būdravo toliau. Galiausiai link ryto nuovargis padarė savo, ir ji nugrimzdo į miegą.

Pabudusi Aila suprato, kad jau vėlu. Atrodė neįprastai šviesu, visi buvo išėję iš palapinės. Ji čiupo savo skrandą, tačiau nuėjo tik iki angos. Kai pažvelgė į lauką, taip ir liko stypsoti išsižiojusi. Pasikeitęs vėjas laikinai išsklaidė vasarinę garuojančio ledo miglą. Moteris atlošė galvą ir stebeilijo į stūksančią ledyno sieną. Ji buvo tokia neįtikėtinai didžiulė, kad viršus skendo debesyse.

Vien tik dėl dydžio ledynas atrodė arčiau, nei buvo iš tikrųjų. Keletas didžiulių gabalų, kadaise nusiritusių stačia dantyta siena, buvo sukritę į netvarkingą krūvą gal už ketvirčio mylios. Ten buvo susibūrę keletas žmonių. Ji suvokė, kad jie galėtų būti etalonas tikrajam neišmatuojamos ledo užtvaros dydžiui įvertinti. Reginys buvo neįtikėtinas ir neapsakomai gražus. Saulės šviesoje – Aila staiga pastebėjo, kad lauke saulėta, – jis žaižaravo milijonais atskilusių ledo kristaliukų, kurie žvilgėjo visais įmanomais atspalviais. Gili pagrindinė spalva buvo to paties stulbinamo mėlynumo,

kuris buvo matyti duburyje. Nebuvo tinkamų žodžių tam apibūdinti. Jokia jėga nebuvo reikšminga greta jo didybės, puikumo ir galios.

Aila kuo skubiau baigė rengtis. Dingojosi, kad kažką pražiopsojo. Ji įsipylė iš pažiūros arbatos likučių su plona jau pradėjusio formuotis ledo luobele ant viršaus, bet paaiškėjo, kad tai mėsos sultinys. Aila nusprendė, kad jis puikus, ir išgėrė iki dugno. Tada pasėmė pilną samtį sustingusių virtų grūdų, suvyniojo juos į storą šaltos keptos mėsos riekę ir greitu žingsniu patraukė prie kitų medžiotojų.

– Svarsčiau, ar apskritai kada pabusi, – pamatęs ją ateinančią mestelėjo Talutas.

– Kodėl manęs nepažadinot? – pasiteiravo Aila ir nurijo paskutinį pusryčių kąsnį.

– Neišmintinga žadinti taip saldžiai įmigusį žmogų, nebent nelaimės atveju, – atsakė Talutas.

– Dvasiai reikia laiko nakties klajonėms, kad galėtų sugrįžti pailsėjusi, – pridūrė Vinsavekas, eidamas jos pasveikinti. Jis bandė paimti abi jos rankas, tačiau ji išsisuko, greitai pasitrynė su juo skruostais ir nuėjo tyrinėti ledo.

Galingi ledo luitai akivaizdžiai krito su didele jėga. Jie buvo giliai įsmigę į žemę, o ji atrodė aplinkui sujudinta. Taip pat netrukus tapo akivaizdu, kad jie čia guli jau kelerius metus: paviršių storu tamsiai pilku sluoksniu dengė vėjo suneštas žvyras. Jis atsirado nuo akmenų, kurie ledo pakraščiuose buvo sutrupinti į miltus. Šen bei ten buvo matyti balti suspausto sniego sluoksniai. Paviršius nuo netolygaus vandens tirpimo ir vėlesnio stingimo metams bėgant tapo duobėtas ir nelygus, o keletas nedidelių atkaklių augalėlių netgi įsišaknijo lede.

– Ateik čia, Aila, – pakvietė ją Ranekas. Pakėlusi akis ji pamatė jį stovint ant didelio, kiek įstrižo ledo bloko. Moteris nustebo greta jo pamačiusi Jondalarą. – Bus lengviau, jei apeisi iš kitos pusės.

Aila apėjo ledo luitų krūvą ir per eilę atlūžusių šukių ir gabalų užsiropštė viršun. Nuo rupių akmenų dulkių, įsiėdusių į ledą, paprastai slidus paviršius buvo šiurkštus ir pakankamai saugus eiti. Truputį pasisaugant buvo nesunku ropštis ir vaikštinėti. Pasiekusi aukščiausią vietą Aila sustojo ir užsimerkė. Vėjas smūgiavo gūsiais, tarsi tikrindamas jos apsisprendi-

mą atlaikyti jo jėgą, o didžioji siena greta grumėjo, aimanavo ir traškėjo. Ji atsuko veidą į ryškią šviesą virš galvos, matomą netgi pro užmerktus vokus. Veido oda pajuto kosminę kovą tarp dangiškojo šviesulio kaitros ir masyvios ledo sienos šalčio. Pats oras spengė neryžtingumu.

Tada ji atsimerkė. Ledas valdė jos žvilgsnį, pripildė akis. Didžiulė, galinga, grėsminga, patį dangų siekianti ledo platybė driekėsi per visą žemės plotą, kiek jos akys užmatė. Greta stūksantys kalnai atrodė nereikšmingi. Reginys Ailą pripildė nežemiško džiūgavimo, baimingą pagarbą įkvepiančio susijaudinimo. Jos šypsena sukėlė pritariamas Jondalaro ir Raneko šypsenas.

– Esu tai matęs, – tarė Ranekas, – tačiau galiu regėti tiek kartų, kiek yra žvaigždžių danguje, ir niekada nepavargsiu.

Ir Aila, ir Jondalaras pritariamai linktelėjo.

– Tai gali būti pavojinga, – pridūrė Jondalaras.

– Kaip šitas ledas čia atsidūrė? – pasiteiravo Aila.

– Ledas juda, – paaiškino Ranekas. – Kartais išauga, kartais susitraukia. Šitie gabalai atskilo, kai siena siekė iki čia. Tada šita krūva buvo kur kas didesnė. Ji susitraukė, kaip ir siena, – Ranekas tyrinėjo ledyną. – Man regis, praėjusį kartą ji buvo toliau. Gali būti, kad ledynas vėl auga.

Aila perliejo žvilgsniu atvirą kraštovaizdį mėgindama nustatyti, kiek toli gali matyti nuo aukščiausio apžvalgos taško.

– Ei, žiūrėkit! – suriko ji rodydama į pietryčius. – Mamutai! Matau mamutų bandą!

– Kur? – staiga susijaudino Ranekas.

Jaudulys kaip ugnis pasklido tarp medžiotojų. Talutas, kuris netvėrė vietoje vos išgirdęs žodį „mamutai“, jau ropštėsi ant ledo krūvos. Viršų jis pasiekė keliais žingsniais, ranka nuo saulės prisidengė akis ir pažvelgė ten, kur rodė Aila.

– Ji teisi! Jie tikrai ten! Mamutai! – nugriaudėjo vadas, nevaldydamas nei emocijų, nei savo balso garso.

Ledu jau ropštėsi kiti, visi ieškojo vietos, iš kur pamatytų didžiulius padarus su iltimis. Aila palypėjo žemyn, kad užleistų vietą Bresijai.

Pastebėjus mamutus atėjo tam tikras palengvėjimas ir susijaudinimas. Galiausiai jie bent jau pasirodė. Kad ir ko laukė mamuto dvasia, pagaliau ji leido šio pasaulio tvariniams pasirodyti žmonėms, kuriuos Muta buvo išrinkusi mamutams medžioti.

Viena iš Bresijos stovyklos moterų užsiminė vienam iš vyrų, kad matė Ailą stovinčią pačiame ledo krūvos viršuje užsimerkusią ir sukiojančią galvą, tarsi kažko ieškotų arba galbūt kviestų. Kai ji atsimerkė, ten jau buvo mamutai. Vyras supratingai linktelėjo.

Aila spoksojo į ledo krūvą apačioje ir ruošėsi leistis žemyn. Greta atsistojo Talutas, spindėdamas tokia plačia šypsena, kokios ji nebuvo mačiusi.

– Aila, tu labai labai pradžiuginai šitą vadą, – pasakė raudonbarzdis milžinas.

– Aš nieko nepadariau, – gynėsi Aila. – Man tik pasisekė juos pamatyti.

– To pakanka. Kad ir kam pirmam pasiseka juos pamatyti, tas mane labai pradžiugina. Džiaugiuosi, kad tai buvai tu, – paaiškino Talutas.

Aila jam nusišypsojo. Ji tikrai mylėjo šitą dičkį. Ji laikė jį dėde, broliu, bičiuliu ir jautė, kad ji jam taip pat panašiai miela.

– Į ką ten žiūrėjai apačioje, Aila? – pasiteiravo Talutas, pradėjęs leistis įkandin.

– Į nieką konkrečiai. Tiesiog pastebėjau, kad nuo čia matosi šitos krūvos forma. Žiūrėk, kaip ji pakyla toje pusėje, kur lipom, o paskui lenkiasi atgal.

Talutas atsainiai dirstelėjo, o paskui sužiuro įdėmiau.

– Aila, tau ir vėl pavyko!

– Pavyko kas?

– Labai pradžiuginti šitą vadą!

Jo šypsena buvo užkrečiama. Aila nusišypsojo.

– Kas tave pradžiugino šįkart, Talutai? – pasiteiravo ji.

– Tu leidai man pastebėti šitos ledo krūvos formą. Čia juk aklasis kanjonas. Nevisiškai uždaras, tačiau tai galima sutvarkyti. Jau žinau, kaip tuos mamutus sumedžiosim!

Laiko švaistyti nebuvo galima. Mamutai galėjo nukėblinti tolyn arba vėl galėjo pasikeisti oras. Medžiotojai privalėjo negaišdami išnaudoti susidariusias galimybes. Medžioklės vadai pasitarė, tada greitai pasiuntė kelis žvalgus ištirti apylinkių ir bandos dydžio. Jų laukdami mamutojai surentė ledo ir akmenų sieną atvirai erdvei užblokuoti vienoje šalto kanjono pusėje. Suversta ledo krūva virto aptvaru tik su viena anga. Kai grįžo žvalgai, medžiotojai ėmė kurpti planą, kaip į spąstus įvaryti didžiulius gauruočius.

Talutas papasakojo, kaip Aila su Yhaha padėjo į spąstus įvaryti bizonus. Ne vienas susidomėjo, tačiau paskui padarė išvadą, kad tokių didžiulių žvėrių atveju vienišas raitelis negebėtų koordinuotai varyti, nors padėti galėtų. Kad mamutai pajudėtų link spąstų, reikia rasti kokių kitų priemonių.

Atsakymą pateikė ugnis. Vėlyvos vasaros audros su perkūnija neretai padegdavo išdžiūvusius laukus, tad netgi mažai ko bijantys didžiuliai mamutai vengė ugnies. Be to, tokiu metų laiku gali būti sunku padegti žolę. Ugnis turi degti degluose, laikomuose varovų rankose.

– Iš ko pasidarysime deglus? – pasiteiravo kažkas.

– Iš sausos žolės ir mamutų mėšlo, surištų ir sumirkytų riebaluose, – atsakė Bresija, – kad greitai įsiliepsnotų ir degtų karštai.

– O greitai uždegti galėsime Ailos ugnies akmeniu, – pridūrė Talutas. Sulaukta pritarimo linkčiojimų.

– Reikės ugnies daugiau nei vienoje vietoje, – pastebėjo Bresija, – ir išdėstytos tinkama tvarka.

– Aila kiekvienam Liūto stovyklos židiniui padovanojo po ugnies akmenį. Kelis turime pasiėmę, aš turiu ir Ranekas turi. Jondalaras taip pat vieną turi, – kalbėjo Talutas, suvokdamas, kiek prestižo šitas pareiškimas jam prideda. Labai blogai, kad čia nėra Tulijos. Ji būtų įvertinusi akimirką. Ailos ugnies akmenys neįkainojami, ypač dėl to, kad jų akivaizdžiai ne pernelyg gausu.

– Kai priversime mamutus pajudėti, kaip užsitikrinsime, kad jie sueis į spąstus? – pasiteiravo moteris iš Bresijos stovyklos. – Čia atvira teritorija.

Mamutojai paruošė paprastą ir aiškų planą. Jie pastatė dvi eiles piramidžių iš atskilusių ledo gabalų ir akmenų, vėduokle einančių nuo ledo

kanjono angos. Talutas savo didžiuliu kirviu netruko suskaldyti didžiulio ledyno šukes į mažesnius gabalus, kuriuos jau buvo galima pakelti. Už kiekvienos piramidės buvo paruošta keletas deglų. Iš penkiasdešimties medžiotojų tik keletas išsidėstė pačiame kanjone, už apsauginių ledo blokų, ir pasiruošė pirmajam puolimui iš priekio. Kiti sustojo už akmenų piramidžių. Likusieji, patys greičiausi ir ištvermingiausi bėgikai, – kad ir kokie stambūs, mamutai gebėjo trumpai, bet greitai spurtuoti, – susiskirstę į dvi grupes iš abiejų pusių apsups bandą.

Jaunesniems mamutojams, kurie pirmą kartą leidosi medžioti didžiulių gauruotų žvėrių, Bresija pradėjo aiškinti kai kuriuos mamutų įpročius, nurodė silpnąsias vietas bei pasakojo, kaip juos medžioti. Aila atidžiai klausėsi ir kartu su kitais medžiotojais įėjo į ledo kanjoną. Vapičių stovyklos vadė vadovaus priekiniam puolimui iš vidaus, tad norėjo patikrinti spąstus bei išsirinkti vietą.

Vos atsidūrusi tarp ledo sienų Aila pastebėjo, kad nukrito temperatūra. Prie laužo, kurį užkūrė, kad ištirpintų riebalus deglams, pjaudama žolę bei nešiodama ledo luitus ji nepajuto šalčio. Vis dėlto žmonės buvo taip arti didžiojo ledyno, kad per naktį paliktą vandenį aptraukdavo ledo pluta netgi vasarą, o dieną tekdavo vilkėti skrandą. Viduje, suledėjusiame aptvare, buvo dar šalčiau, tačiau apžvelgusi erdvią patalpą dantytos ledo krūvos viduje Aila pasijuto atsidūrusi kitame, baltai mėlyname atšiauraus, stingdančio grožio pasaulyje.

Kaip ir uolėtame kanjone netoli slėnio, dideli ledo luitai, naujai atlūžę nuo sienų, gulėjo ant žemės suskilę ir išsibarstę. Virš jų kabojo aštrūs varvekliai ir stūksojo akinamo baltumo smailės, o ledas plyšiuose ir kampuose tamsėjo iki gilaus, sodraus, ryškaus mėlio. Staiga ji prisiminė Jondalaro akis. Minkštesni, suapvalėję kraštai senesnių blokų ir luitų, atlūžusių

ir sukritusių krūvomis, nugludinti laiko ir padengti smulkiu vėjo suneštu žvirgždu, kvietė ant jų ropštis ir tyrinėti.

Iš gryno smalsumo, kol kiti ieškojosi vietų medžioklei, Aila taip ir padarė. Ji čia nelauks mamutų. Aila su Yhaha padės gauruočius varyti, taip pat prisijungs ir Jondalaras su Lenktynininku. Pasitarnaus arklių greitis, taip pat ji su Jondalaru turės duoti po ugnies akmenį kiekvienai varovų grupei. Aila pastebėjo, kad prie įėjimo buriuojasi daugiau žmonių, ir nuskubėjo ten. Yhaha iš stovyklos sekė paskui Jondalarą su Lenktynininku. Aila sušvilpė ir kumelė lengva risčia atrisnojo pas ją.

Dvi varovų grupės patraukė link mamutų bandos. Medžiotojai suko plačiu lankstu, kad apeitų aplink bandą pernelyg jos nesutrikdę. Ranekas su Talutu įsitaisė už ledo kanjono, abipus kreipiamųjų piramidžių. Abu buvo pasiruošę prireikus greitai parūpinti ugnies. Praeidama Aila pamojavo Talutui ir nusišypsojo Ranekui, laukiantiems prie ledo ir akmenų krūvų. Vinsavekas stovi vienoje pusėje su Raneku, pastebėjo Aila, apdovanodama jį atsakomąja šypsena.

Aila ėjo Yhaha priešaky, jos ietys ir iečių mėtyklė buvo saugiai įtaisytos pintinėse ant kumelės nugaros kartu su deglais. Netoli žingsniavo keletas kitų medžiotojų, tačiau niekas daug nekalbėjo. Visi buvo susitelkę į mamutus, karštligiškai troško, kad medžioklė pasisektų. Aila dirstelėjo į Yhaha, paskui į bandą priekyje. Suvokė, kad mamutai vis dar ganosi toje pačioje pievoje, kurioje ji pirmą kartą juos pamatė. Viskas vyko taip greitai, kad ji beveik neturėjo laiko galvoti. Per trumpą laiką mamutojai labai daug nuveikė.

Aila visada svajojo medžioti mamutus. Ją perliejo laukimo šaltukas suvokus, kad netrukus ji tikrai dalyvaus pirmojoje savo gyvenime mamutų medžioklėje. Kažkoks absurdas, staiga pamanė ji. Kaip gali padarai, tokie maži ir silpni kaip žmonės, mesti iššūkį milžiniškiems gauruotiems žvėrims su iltimis ir tikėtis sėkmės? Vis dėlto štai ir ji čia, nusiteikusi įveikti didžiausią gyvūną, kuris kada vaikštinėjo žeme, tik keliomis mamutų medžioklės ietimis. Ne, tai nevisiškai tiesa. Dar ji turi sumanumo, patirties ir kitų medžiotojų paramą. Ir Jondalaro iečių mėtyklę.

Ar naujoji jo ištobulinta iečių mėtyklė tik didesnėms ietims? Žinoma, ji išbandė, tačiau su saviške moteris dar nebuvo visiškai apsipratusi.

Aila pastebėjo Lenktynininką ir kitą medžiotojų grupę, artėjančius link jų per sausą žolę. Regis, ir mamutų banda judėjo mitriau. Ar žvėrys nervinasi dėl to, kad žmonės bando juos apsupti? Jų grupė paspartino žingsnį, kiti irgi atrodė sunerimę. Buvo duotas signalas paimti deglus. Aila greitai ištraukė juos iš Yhaha pintinių ir perdavė kitiems. Visi nekantriai laukė stebėdami, kaip kita grupė dalijasi deglus. Tada medžioklės vadas davė ženklą.

Aila nusimovė kumštines ir pritūpė prie nedidelės krūvelės gauromečių pūkų bei sutrupinto mėšlo. Kiti priėję arčiau laukė. Ji stuktelėjo ugnį įžiebiantį titnagą į gelsvai pilką geležies pirito gabalą. Kibirkštis išblėso, ji kirto dar kartą. Regis, įsižiebė. Ji dar kartą sudaužė akmenis, kad į smilkstančias pakuras sukristų daugiau kibirkščių, ir pabandė įpūsti liepsną. Tada jai į pagalbą atėjo staigus vėjo gūsis ir ugnis greitai apgaubė pakuras ir smulkintą mėšlą. Aila įmetė kelis gabalėlius lajaus, kad lauželis degtų karščiau, ir atsitraukė. Pirmieji medžiotojai prikišo savo deglus prie ugnies, paskui uždegė kitiems ir pradėjo skleistis vėduokle.

Nebuvo konkretaus signalo pradėti varyti mamutus. Varymas prasidėjo iš lėto, kai pavieniai medžiotojai metėsi link didžiulių žvėrių šūkaudami ir mojuodami dūmijančiomis liepsnomis. Dauguma mamutojų buvo prityrę ir pratę darbuotis drauge. Netrukus pastangos tapo labiau sutelktos, abi varovų grupės susiderino, ir gauruotieji padarai prajudėjo link piramidžių.

Didelė mamutų patelė, bandos matriarchė, regis, įžvelgusi, dėl ko kilo visa sumaištis, pasuko į šoną. Aila rėkdama ir mojuodama deglu pradėjo bėgti link jos. Staiga ji prisiminė, kaip viena bandė persekioti kaimenę arklių, teturėdama rūkstančius deglus. Visi arkliai, išskyrus vieną, paspruko. „Ne, du“, – pagalvojo Aila. Žindanti kumelė įkrito į spąstų duobę, tačiau ne ši gelsva kumelaitė. Ji atsigręžė į Yhaha.

Rėksmingas mamutės trimitas Ailą užklupo netikėtai. Ji atsisuko kaip tik laiku, kad pamatytų, kaip sena matriarchė nudelbia silpną, nereikšmingą padarą, skleidžiantį pavojaus kvapą, o tada pasileidžia į ją bėgti. Šįkart jaunoji moteris buvo ne viena. Pakėlusi akis ji šalia pamatė Jondalarą, paskui kelis kitus medžiotojus. Jų buvo daugiau, negu gauruota iltėtoji

tikėjosi. Pakėlusi straublį ji sutrimitavo, pakėlė priekines kojas, dar kartą sutrimitavo, o tada metėsi atgal.

Ant aukštumos buvo lopinėlis sudžiūvusios žolės, kurios nepalietė vasarinis ledynų nuotėkis. Nors tvyrojo migla, lietaus jau seniai nebuvo. Laužai, panaudoti deglams uždegti, buvo palikti be priežiūros, ir netrukus liepsnos, kurstomos aštraus vėjo, pasklido po žolę. Mamutai pirmieji pastebėjo gaisrą, pajuto ne tik degančios žolės, bet ir išdegusios žemės bei smilkstančių krūmų kvapą, pažįstamą prerijų gaisro kvapą, tik dar grėsmingesnį. Senoji matriarchė vėl sutrimitavo. Šįkart jai pritarė visas rėksmingų trimitų choras. Gauruoti rausvai rudi žvėrys, jauni ir seni, vis didindami greitį jau paniškai lėkė link nežinomo, tačiau gerokai didesnio pavojaus.

Šoninis vėjas siuntė dūmų lavinas link medžiotojų, lekiančių, kad suspėtų su banda. Aila, pasiruošusi šokti ant Yhaha, atsigręžė į liepsnas ir suprato, kas sukėlė didžiųjų žvėrių paniką. Ji akimirką stebėjo, kaip traškantys raudoni liežuviai godžiai skinasi kelią per lauką, žarsto kibirkštis ir verčia dūmų kamuolius. Moteris suprato, kad žmonėms ugnis negresia. Net jei ji įveiktų plikos, akmenuotos žemės plotus, ją sustabdytų ledinis kanjonas. Aila pastebėjo, kad Jondalaras jau užšoko ant Lenktynininko ir lipa ant kulnų besitraukiantiems mamutams. Ji nuskubėjo paskui jį.

Lenkdama jauną moterį iš Bresijos stovyklos Aila išgirdo, kaip toji garsiai šnopuoja, nes visą kelią bėgo nenorėdama atsilikti nuo didžiųjų žvėrių. Mamutams, jau pajudėjusiems maršrutu, kuris neišvengiamai nuves į šaltąjį kanjoną, bus sunkiau pasukti į šoną, tad abi moterys nusišypsojo viena kitai, kai banda įlėkė į tiesiąją tarp piramidžių. Aila jojo priekyje; dabar buvo jos eilė skubinti žvėris.

Aila pastebėjo, kad deglai už akmenų piramidžių įsižiebia dundančių milžinų šonuose ir kiek priekyje. Medžiotojai nenorėjo rizikuoti ir įžiebti deglų pernelyg toli, kad banda nepasuktų į šoną dabar, kai jau buvo taip arti. Staiga Aila priartėjo prie angos lede, pasuko Yhaha į šoną, stvėrė savo ietį, nušoko nuo arklio ir pajuto, kaip sudrebėjo žemė paskutiniam mamutui įdundant į spąstus. Moteris prisijungė prie persekiotojų ir vos nelipo ant kulnų senam patinui priekyje susikryžiavusiomis iltimis. Buvo uždegtos degiosios medžiagos, suverstos į krūvas ties spąstų anga, kad išsigandę

žvėrys liktų viduje. Apibėgusi ugnį Aila dar kartą atsidūrė šaltame aptvare. Čia jau nebebuvo atšiauraus, romaus grožio buveinė. Nuo kietų ledo sienų ataidėjo klausą draskantis ir nervus dirginantis mamutų trimitavimas. Aila buvo kupina kone nepakeliamos įtampos, pusiau baimės, pusiau susijaudinimo. Ji nurijo savo baimę ir pirmąją ietį įstatė į griovelį iečių mėtyklės viduryje.

Mamutė judėjo link tolimojo galo ieškodama, pro kur išvesti savo bandą, tačiau čia, aukštai ant ledo luito, laukė Bresija. Senoji matriarchė pakėlė straublį ir iš nevilties sutrimitavo, o Vapičių stovyklos vadė sviedė ietį į pravirą gyvūno gerklę. Riksmą nuslopino gurguliavimas, ir iš gerklės pasipylęs kraujas šaltą baltą ledą aptaškė šiltu raudoniu.

Antras ietį sviedė jaunuolis iš Bresijos stovyklos. Ilgas aštrus titnago antgalis persmeigė storą mamutės odą ir įsmigo giliai pilve. Dar viena ietis taip pat surado minkštą papilvę, o nuo koto svorio joje atsivėrė ilgas plyšys. Mamutė kimiai ir skausmingai sukriokė, kai iš žaizdos pasipylė kraujas ir spindinčios pilkai baltos žarnų virvės. Senoji susipainiojo savo pačios viduriuose. Dar viena į pasmerktą žvėrį sviesta ietis pataikė į šonkaulį ir atšoko, o lėkusi jai iš paskos ilga, plokščia, plona geležtė pataikė į tarpą tarp dviejų šonkaulių ir įsmigo.

Senoji mamutė susmuko ant kelių, dar pabandė atsistoti, tada parvirto ant šono. Ji dar kartą pakėlė straublį mėgindama įspėjamai surikti, paskui lėtai, kone grakščiai, sudribo ant žemės. Bresija ietimi prilietė karingos senos patelės galvą, pašlovino drąsią jos kovą ir padėkojo Didžiajai Motinai už auką, kuri leis žemės vaikams išgyventi.

Bresija ne vienintelė stovėjo prie drąsaus mamuto ir dėkojo Motinai. Medžiotojai savaime susibūrė į grupes ir pasiruošė kiekvieno mamuto puolimui. Ietį sviedžiant iš toliau, nusižiūrėto mamuto iltys, straublys ir sunkios kojos medžiotojo nepasiekia. Vis dėlto derėjo saugotis kitų medžiotojų aukų. Kraujas, plūstantis iš sužeistų ir mirštančių žvėrių, suminkštino sušalusią žemę, paskui sustingo ryškiai raudonas luitais, slidžiais, tad vaikščioti darėsi pavojinga. Ledo kanjone maišėsi medžiotojų šūksniai ir mamutų riksmai, o žvilgančios sienos sustiprino ir atkartojo kiekvieną garsą.

Kelias akimirkas stebėjusi bandą Aila nuėjo paskui jauną patiną, kurio sunkios iltys buvo ilgos ir riestos, tačiau vis dar naudingos kaip ginklai. Įstačiusi sunkią ietį į naują mėtyklę, ji patogiau pasiėmė ginklą. Prisiminė Bresiją sakius, kad pilvas yra viena pažeidžiamiausių mamuto vietų, o paleistos bandos matriarchės žarnos jai padarė didžiulį įspūdį. Aila nusitaikė ir stipriai sviedė mirtiną ginklą per ledo kanjoną.

Ietis nuskriejo greitai ir tiksliai, pataikė į mamuto pilvą. Ginklas buvo galingas, sviesta stipriai. Vis dėlto joks kitas medžiotojas nepadėjo, tad jai derėjo nusitaikyti į labiau gyvybiškai svarbią vietą. Į pilvą pataikiusi ietis žvėries iš karto nepaguldė. Mirtinai sužeistas mamutas gausiai kraujavo, tačiau skausmas jį dar labiau supykdė ir suteikė jėgų atsigręžti į užpuolikę. Mamutas įžūliai sutrimitavo ir nuleidęs galvą nudundėjo link jaunosios moters.

Tolimas metimas, kurį Ailai suteikė mėtyklė, buvo vienintelis jos pranašumas. Ji metė savo ietis ir nukūrė link ledo luito. Bebandant užsiropšti koja nuslydo. Ji kepurnėjosi apačioje kaip tik tuo metu, kai didžiulis mamutas trenkėsi į tą luitą visa savo jėga. Didžiulė iltis pusiau perskėlė masyvų suledėjusio vandens gabalą ir nustūmė jį tiesiai į Ailą. Iš nevilties surikęs mirštantis žvėris smūgiavo ir plėšė ledo luitą, mėgindamas pasiekti padarą už jo. Staiga į įsiutusį patiną viena po kitos atskriejo dvi ietys. Viena įsmigo jam į kaklą, kita sutraiškė šonkaulį su tokia didžiule jėga, kad pasiekė pačią širdį.

Mamutas susmuko greta sutrupinto ledo. Iš žaizdų pasipylęs kraujas telkėsi į gilias raudonas balas, kurios garavo, šalo ir iš karto ledėjo ant šalto ledynų ledo. Vis dar drebėdama Aila išropojo iš už luito.

– Ar viskas gerai? – pasiteiravo Talutas, tiesdamas jai ranką ir padėdamas atsistoti.

– Taip, manau, kad taip, – atsakė ji vis dar be kvapo.

Talutas suėmė ietį, kuri styrojo iš mamuto krūtinės, galingai atsiduso ir ją ištraukė. Naujas kraujo pliūpsnis pasipylė prieinant Jondalarui.

– Aila, buvau tikras, kad jis tave pasiekė, – tarė Jondalaras. Jo veido išraiška buvo daugiau nei nerami. – Turėjai palaukti, kol aš ateisiu... ar kas nors kitas tau į pagalbą. Ar tikrai tau viskas gerai?

– Taip, gerai, tačiau labai džiaugiuosi, kad judu buvote netoliese, – tarė ji šypsodamasi. – Mamutų medžioklė tikrai jaudinanti.

Talutas akimirką įdėmiai į ją žiūrėjo. Per plauką. Mamutas vos jos nepribaigė, tačiau ji neatrodo neįprastai nusiminusi. Truputį be kvapo ir susijaudinusi, tačiau tai normalu. Jis nusišiepė ir linktelėjo, tada ištyrė savo ieties galiuką.

– Ha! Vis dar tinkamas! – pareiškė jis. – Su šituo pagaliuku galiu imtis dar vieno! – ir nužirgliojo į skerdynes.

Aila nusekė akimis didįjį vadą, tačiau Jondalaras žiūrėjo į ją; jo širdis vis dar daužėsi iš baimės. Jis vos jos neprarado! Tas mamutas vos jos nenužudė. Jos gobtuvas buvo nusmukęs, plaukai išsitaršę, akyse spindėjo jaudulys, pati visa išraudusi, sunkiai alsavo. Susijaudinusi ji buvo tokia graži, tad poveikis buvo momentinis ir užvaldantis.

„Mano gražuolė moteris“, – galvojo jis. Jo nuostabioji, jaudinanti Aila, vienintelė moteris, kurią jis iš tikrųjų mylėjo. Ką būtų daręs, jei būtų jos netekęs? Jis jautė, kaip į slėpsnas plūsta kraujas. Baimė ją prarasti ir meilė pažadino jo poreikį, pripildė jį stipraus troškimo ją apkabinti. Jis jos geidė. Jis geidė jos labiau nei bet kada gyvenime. Būtų paėmęs ją tą akimirką, tiesiog ten, šaltyje, ant kruvino ledo kanjono dugno.

Aila dirstelėjo į Jondalarą ir pamatė tą jo žvilgsnį, pajuto charizmą, kuriai neįmanoma atsispirti, kaip ir gyvoms, lyg gilus ledynų mėlis mėlynoms akims, tik šiltoms. Jis jos geidžia. Ji suprato, kad jis jos geidžia. Ir ji troško jo su tokia ugnimi, kuri sekino ir kurios neįmanoma buvo nuslopinti. Ji jį mylėjo, labiau nei manė, kad įmanoma ką nors mylėti. Ji tiesėsi į jį, siekė jo, alko jo bučinio, jo prisilietimo, jo meilės.

– Talutas man ką tik pasakė! – su panika balse ką tik atbėgęs sušuko Ranekas. – Ar čia šitas patinas? – jis dirstelėjo apstulbęs. – Ar tu tikrai nesužeista, Aila?

Aila akimirką stebeilijo į Raneką nieko nesuprasdama, paskui pamatė, kaip šydas aptraukia Jondalaro akis ir jis traukiasi atgalios. Tada ją pasiekė Raneko klausimo prasmė.

– Ne, aš nesužeista, Ranekai. Man viskas gerai, – tarė Aila, tačiau nebuvo tikra, jog tai tiesa. Jos mintyse tvyrojo sumaištis stebint, kaip Jondalaras iš mamuto kaklo ištraukia savo ietį ir nueina. Ji nulydėjo jį akimis.

„Ji nebe mano Aila, ir tai tik mano kaltė!“ – galvojo jis. Staiga jis prisiminė nutikimą stepėse, kai pirmą kartą jojo Lenktynininku. Sugrįžo sąžinės graužimas ir gėda. Jis suprato, koks tai baisus nusikaltimas, tačiau ir vėl būtų taip pat pasielgęs. Ranekas bus jai geresnis vyras. Iš pradžių jis atsuko jai nugarą, o paskui išniekino. Jis jos nenusipelnė. Jondalaras vylėsi, kad jau pradeda priimti tai, kas neišvengiama, vylėsi, kad kurią dieną, kai grįš namo, galės ją pamiršti. Jis netgi gebėjo mėgautis tam tikra draugyste su Raneku. O dabar suprato, kad skausmas ją praradus niekada nedings, jis niekada neatsikvošės be Ailos.

Jis pamatė mamutą, paskutinį jauniklį, kuris kažkaip išvengė skerdynių. Jondalaras sviedė ietį į gyvūną su tokia nuožmia jėga, kad parklupdė jį ant kelių. Viską palikęs vyras išėjo iš ledinio kanjono. Turėjo pasitraukti, turėjo pabūti vienas. Ėjo tol, kol žinojo, kad kiti medžiotojai jo nebematys. Tada susiėmė rankomis už galvos, sugriežė dantimis ir pabandė susivaldyti. Tada krito kniūbsčias ir pradėjo kumščiais pliekti žemę.

– O, Doni! – rėkė jis, mėgindamas atsikratyti skausmo ir kančios, – žinau, kad tai mano kaltė. Tai aš atgręžiau jai nugarą, aš ją atstūmiau. Nebuvau vien pavydus, aš gėdijausi ją mylėti. Bijojau, kad ji nebus pakankamai gera mano žmonėms, baiminausi, kad jos nepriims, kad dėl jos ir aš būsiu atstumtas. Daugiau man tai nerūpi. Tai aš esu nepakankamai geras jai, tačiau aš ją myliu. O Didžioji Motina, aš ją myliu, aš jos geidžiu. Doni, kaip aš jos geidžiu! Jokia kita moteris man nieko nereiškia. Iš jų grįžtu tuščias. Doni, noriu ją susigrąžinti. Žinau, kad dabar jau per vėlu, tačiau noriu susigrąžinti savo Ailą.

36

Talutas niekada nesijausdavo labiau savo stichijoje nei mėsinėdamas mamutus. Pusnuogis, net šlapias nuo prakaito jis mojavo savo didžiuliu kirviu, tarsi tai būtų vaikų žaisliukas, traiškė kaulus ir iltis, kapojo sausgysles, skrodė storą odą. Jis mėgavosi darbu ir žinojimu, kad padeda savo žmonėms, džiaugėsi, kad gali išnaudoti savo galingą kūną ir sumažinti kitų pastangas, šiepėsi iš malonumo, kad pasitelkia savo galingus raumenis taip, kaip niekas kitas negebėtų. Visiems, jį stebintiems, neliko nieko kita kaip šypsotis.

Vis dėlto norint nudirti storą didžiulių gyvūnų odą reikės ne vieno žmogaus, taip pat kaip ir jai išdirbti prireiks visos grupelės. Netgi joms pargabenti reikėjo sutelkti pajėgas, štai kodėl medžiotojai atsirinkdavo tik geriausias. Tas pats taikytina ir kiekvienai kitai daliai didžiulio gyvulio, nuo ilčių iki uodegos. Medžiotojai buvo ypač išrankūs ir mėsai – atrinkdavo tik geriausius gabalus, labiausiai tuos, kurie riebiausi, o kitką palikdavo.

Vis dėlto švaistymas nebuvo toks didžiulis, kaip atrodė. Mamutojams teko viską gabentis ant pečių, tad transportuojant prastos kokybės liesą mėsą žmogaus kalorijų būtų išeikvota daugiau, nei įgyta ją suvartojus. Rūpestingai atsirinkus, atgalios pargabento maisto ilgam užteks daugybei žmonių ir nereikės vėl greitai eiti medžioti. Tie, kurie medžioja ir yra priklausomi nuo sumedžioto maisto, nepersistengia. Jie paprasčiausiai vartoja išmintingai. Jie gyveno arti Didžiosios Žemės Motinos, išmanė jos kelius ir suprato priklausą nuo jos. Jie neeikvojo jos išteklių.

Kol medžiotojai mėsinėjo, oras laikėsi stebėtinai puikus, tik dramatiškai kaitaliojosi dienos ir nakties temperatūra. Nors ir arti didžiojo ledyno, ryškioje vasaros saulėje dienomis buvo visai šilta, pakankamai šilta, kad džiovinančiame vėjyje išdžiūtų kažkiek liesos mėsos ir būtų priimtina ją gabenti namo. O naktys visą laiką priklausė ledui. Išvykimo dieną pasikeitęs vėjas atnešė padrikus debesis vakaruose ir pastebimai atšalo.

Ailos arkliai niekada nebuvo taip vertinami kaip ruošiantis kelionei atgal. Visi medžiotojai pasiruošė po pilną krovinį ir tučtuojau suprato nešulinių gyvulių naudą. Ypatingą susidomėjimą kėlė neštuvai. Keletas žmonių stebėjosi, kodėl Aila užsispyrusiai tempė su savimi ilgus baslius, kurie akivaizdžiai nebuvo ietys. Dabar jie pritariamai linksėjo. Vienas vyras pokštaudamas netgi paėmė dalinai pakrautus neštuvus ir pats juos tempė.

Nors jie pabudo anksti, nes nekantravo grįžti į stovyklą, išvyko rytui jau įpusėjus. Apie vidudienį medžiotojai užkopė ant ilgos, siauros smėlio, žvyro ir riedulių kalvos, gerokai seniau suneštos priekinio ledyno krašto, besiplečiančio į šiaurę. Kai jie pasiekė suapvalintą ozo kraštą ir sustojo pailsėti, atsigręžusi atgal Aila pirmą kartą iš tolo pamatė rūko neapgaubtą ledyną. Ji negalėjo atsižiūrėti.

Nors keli debesys vakaruose ir užstojo pačias tolumas, saulėje švytinti begalinė ledo užtvara, aukščio kaip kalnai, driekėsi per visą žemę kiek akys užmatė. Ji nubrėžė ribą, už kurios niekas negalėjo patekti. Tai tikrai buvo žemės kraštas.

Priekinis kraštas buvo nelygus, prisitaikęs prie nežymių vietinių vietovės skirtumų, o užsiropštus ant viršaus būtų pasimačiusios duobės ir kauburiai, kolonos ir properšos, gana dideli vertinant žmogaus mastais. Vis dėlto, palyginti su paties ledyno dydžiu, paviršius buvo gana lygus. Besidriekiantis plačiau, nei įmanoma įsivaizduoti, nenumaldomas ledynas žvilgančiais ledo šarvais aptraukė ketvirtadalį žemės paviršiaus. Kai medžiotojai vėl pajudėjo, Aila vis dairėsi ir matė, kaip iš vakarų atplaukia debesys, o kylanti migla ledą apgaubia paslaptimi.

Nepaisant sunkių nešulių, atgal medžiotojai keliavo greičiau. Kasmet vietovė per žiemą gerokai pasikeisdavo, tad maršrutus, netgi per gerai žinomas vietas, reikėdavo iš naujo ištirti. Šįkart kelias link ledyno šiaurėje ir

atgal buvo žinomas. Visi buvo džiugūs, pakilios nuotaikos, nes medžioklė pasisekė. Keliauninkai nekantravo grįžti į susirinkimą. Atrodė, nė vieno neslegia našta, išskyrus Ailą. Nuojauta, kamavusi pakeliui į šiaurę, grįžtant tik stiprėjo. Ji vengė kam nors užsiminti apie savo nuogąstavimus.

Raižytojas buvo toks kupinas neramaus laukimo, kad vos galėjo tverti. Daugiausia nerimo kėlė nemąžtantis Vinsaveko susidomėjimas Aila, nors Ranekas jautė ir silpną gilesnį, vidinį prieštaravimą. Aila vis dar buvo jam pasižadėjusi, jie nešėsi mėsos jungtuvių puotai. Netgi Jondalaras, regis, priėmė sąjungą. Nors nieko nebuvo tiesiai pasakyta, Ranekas jautė, kad ilgšis susivienijo su juo prieš Vinsaveką. Zelandonietis turėjo daugybę pagirtinų savybių, tad droviai mezgėsi draugystė. Vis dėlto Ranekas jautė, kad Jondalaro buvimas yra tyli grėsmė jo sąjungai su Aila ir gali būti kliūtis, stovinti tarp jo ir visiškos laimės. Ranekas būtų laimingas, jei jis pagaliau išeitų.

Aila visai nelaukė jungtuvių ceremonijos, nors žinojo, kad turėtų laukti. Ji žinojo, kaip stipriai Ranekas ją myli, ir tikėjo, kad su juo galės būti laiminga. Mintis turėti kūdikį kaip Trisijos pripildė ją džiaugsmo. Savo mintyse Aila nė neabejojo, kad Ralevas yra Raneko vaikas. Tai ne kažkokio dvasių susimaišymo išdava. Ji buvo tikra, kad tamsiaodis pradėjo vaiką savo syvais, kai su Trisija dalijosi malonumais. Ailai patiko raudonplaukė moteris ir ji ją užjautė. Ji nusprendė, kad neprieštaraudama dalysis Raneku ir netgi židiniu, jei Trisija panorės.

Tik tamsiausiose nakties gelmėse Aila sau pripažino, kad gali visai nebūti laiminga gyvendama prie Raneko židinio. Ji apskritai vengė su juo miegoti kelionės metu, išskyrus kelias progas, kai atrodė, kad jam ypač jos reikia, ne fiziškai, tačiau dėl to, kad jis geidė užtikrinimo ir artumo. Grįžtant atgal ji nepajėgė dalytis malonumais su Raneku. Atvirkščiai, savo lovoje naktimis ji galvojo tik apie Jondalarą. Tas pats klausimas vis sukosi jos galvoje, tačiau ji niekaip negalėjo prieiti prie išvados.

Pagalvojusi apie medžioklės dieną, artimą susidūrimą su mamutu ir skausmingo poreikio atspindį Jondalaro akyse ji ėmė svarstyti, ar gali būti,

kad jis vis dar ją myli? Tada kodėl buvo taip nutolęs visą žiemą? Kodėl nustojo su ja dalytis malonumais? Kodėl paliko mamuto židinį? Ji prisiminė tą dieną stepėse, kai jis pirmą kartą jojo Lenktynininku. Kai pagalvodavo apie jo geismą, jo poreikį ir savo norą bei entuziastingą priėmimą, ji negalėdavo užmigti. Ji be galo jo geidė, tačiau prisiminimus temdė jo atstūmimas, jos pačios skausmas bei sutrikimas.

Po vienos ypač ilgos dienos ir vėlyvos vakarienės Aila buvo tarp pirmųjų, palikusių laužą ir patraukusių į palapinę. Ji atstūmė Raneko viltingą prašymą pasidalyti su juo kailiais švelniai atsakiusi, jog yra pavargusi po visos dienos kelionės. Paskui, pamačiusi jo nusivylimą, Aila pasijuto blogai. Ji tikrai buvo pavargusi ir visiškai netikra dėl savo jausmų. Prieš įeidama į palapinę Aila prie arklių pastebėjo Jondalarą. Jis stovėjo nusisukęs. Moteris paslapčia žavėjosi jo kūnu, judesiais, stovėsena. Ji taip gerai jį pažinojo, kad manė, jog atpažintų net iš jo metamo šešėlio. Tada pajuto, kad jos kūnas taip pat nevalingai į jį reaguoja. Ji ėmė alsuoti greičiau, veidas iškaito, ir ji pajuto tokią trauką, kad pajudėjo vyro link.

„Tai neduos jokios naudos, – stabtelėjusi pagalvojo. – Jei nueisiu su juo pasikalbėti, jis tiesiog atsitrauks ir radęs kokią dingstį nueis ieškoti kito pašnekovo." Aila įėjo į palapinę vis dar kupina jausmų, kuriuos jis sukėlė, ir įropojo į savo kailius.

Ji buvo pavargusi, tačiau vėl negalėjo užmigti, vartėsi ir sukinėjosi, mintyse neigė, kad ilgesingai trokšta Jondalaro. Tik kas jai negerai? Neatrodytų, kad jis jos norėtų, tad kodėl ji turėtų jo geisti? Kodėl tada jis kartais žiūri į ją *tuo* žvilgsniu? Kodėl jis taip stipriai jos geidė tada, stepėse? Atrodė, tarsi jį taip prie jos traukė, jog jis nepajėgė atsispirti. Tada jai toptelėjo mintis, ir ji susiraukė. Gal jį traukė prie jos taip, kaip ją traukia prie jo, tačiau tikriausiai jis nenori išsiduoti. Ar ši problema kyla visą laiką?

Ji pajuto, kaip vėl išrausta, tačiau šį kartą iš graužaties. Šitaip pagalvojus, viskas staiga tapo suprantama, paaiškėjo jo atsitraukimas ir bėgimas šalin. Ar tai dėl to, kad jis *nenori* jos norėti? Prisiminusi visus tuos kartus, kai bandė prie jo priartėti, šnektelti, troško jį suprasti, o Jondalaras tenorėjo jos išvengti, ji pasijuto pažeminta. „Jis manęs nenori, – galvojo ji. – Kitaip nei Ranekas, Jondalaras sakė, kad myli mane, kalbėjo apie tai, kad pasiims,

kai mes gyvenome slėnyje, tačiau nė karto nepaprašė su juo susijungti. Nė karto neminėjo, kad norėtų dalytis židiniu, kad norėtų mano vaikų."

Akių kampučiuose Aila pajuto karštas ašaras. „Kodėl jis man taip rūpi, kai aš jam nė kiek nerūpiu? – ji patraukė nosį, atgalia ranka nusišluostė ašaras. – Visą tą laiką, kai galvoju apie jį, kai jo trokštu, jis tenori mane pamiršti."

„Ką gi, Ranekas manęs trokšta, jis suteikia daug malonumų. Jis man toks geras, nori dalytis su manimi židiniu, o aš net nesu jam maloni. Taip pat jo vaikai dailūs, bent jau Trisijos kūdikis dailus. Manau, derėtų tapti malonesnei Ranekui ir pamiršti Jondalarą, – pagalvojo ji. Vis dėlto netgi žodžiams formuojantis galvoje jai vėl pasipylė ašaros ir, kad ir kaip bandė, nepajėgė nuslopinti minties, kuri kilo iš pačių širdies gelmių. – Taip, Ranekas man geras, tačiau Ranekas – ne Jondalaras. O aš myliu Jondalarą."

Aila vis dar nemiegojo, kai į palapinę pradėjo lįsti žmonės. Ji stebėjo, kaip pro angą įeina Jondalaras ir dvejojamas pažvelgia jos kryptimi. Ji atsakė trumpu žvilgsniu, tada pakėlė smakrą ir nusigręžė. Kaip tik tuo metu įėjo Ranekas. Ji atsisėdo ir jam nusišypsojo.

– Maniau, tu pavargusi. Todėl ir nuėjai anksti miegoti, – tarė raižytojas.

– Taip maniau, tačiau nepavyko užmigti. Pagalvojau, gal vis dėlto norėčiau pasidalyti su tavimi kailiais, – tarė ji.

Jei saulė būtų švietusi, Raneko šypsena ryškumu būtų su ja konkuravusi.

– Kai aš pavargęs, tai jau niekas nesulaikys manęs nuo miego, – pastebėjo Talutas geranoriškai išsišiepęs ir atsisėdo ant miegmaišio nusiauti. Aila pastebėjo, kad Jondalaras nesišypso. Jis užsimerkė, tačiau tai nepaslėpė skausmo, kai susigūžęs, lyg pralaimėjęs, jis gūrino link savo miego vietos. Staiga jis apsisuko ir išlėkė iš palapinės. Ranekas su Talutu persimetė žvilgsniais, tačiau paskui tamsiaodis atsisuko į Ailą.

Pasiekę pelkę medžiotojai nusprendė paieškoti aplinkkelio. Jie per daug nešėsi, kad vėl bruktųsi per tankmę. Pasitikslinus pernykščiame mamuto kaulo žemėlapyje buvo nuspręsta kitą rytą sukti kita kryptimi.

Talutas buvo įsitikinęs, kad net sukdami plačia apylanka jie neužtruks ilgiau, nors buvo kiek sunkiau įtikinti Raneką, kuris negalėjo pakęsti jokių atidėliojimų.

Išvakarėse medžiotojams nusprendus keisti maršrutą, Aila jautėsi neįprastai sudirgusi. Arkliai taip pat visą dieną baidėsi ir netgi šukavimu bei mylavimu buvo neįmanoma jų nuraminti. Kažkas buvo negerai. Ji nesuprato, kas tai buvo, tiesiog keistas nerimas. Aila išėjo pasivaikščioti į atvirą stepę mėgindama atsipalaiduoti ir nuklydo toli nuo stovyklos.

Ji pastebėjo pulkelį tetervinų ir paieškojo svaidyklės, tačiau buvo ją pamiršusi. Staiga, be jokios akivaizdžios priežasties, paukščiai lyg apimti panikos nuskrido. Tada virš horizonto pasirodė auksinis erelis. Apgaulingai lėtais sparnų judesiais jis skrodė oro sroves ir atrodė niekur itin neskubąs. Vis dėlto, kur kas greičiau nei Aila susivokė, erelis jau taikėsi į žemai skrendančią žvyrę. Staiga, neregėtai pagreitėjęs, erelis aštriais nagais čiupo auką ir mirtinai ją suspaudė.

Aila sudrebėjo ir parskubėjo į stovyklą. Pasiliko joje iki vėlumos, kalbėjosi su žmonėmis, mėgino išsiblaškyti. Kai atsigulė, užmigti sekėsi sunkiai, o paskui kankino neramūs sapnai. Ji dažnai atsibusdavo, o auštant nubudusi daugiau nebeužmigo. Išlindusi iš miegmaišio išėjo iš palapinės ir įkūrė ugnį, kad galėtų užvirti vandens.

Ji gurkšnojo ryto arbatą ir dangui šviesėjant išsiblaškiusi spoksojo į liauną stiebelį su sudžiūvusiu žiedyno skėčiu, augantį netoli ugniavietės. Pusiau nuvalgytas šaltas keptas mamuto kumpis buvo pakeltas aukščiau, ant trikojo iš mamuto iečių, tiesiai virš ugnies, kad neatitektų plėšikaujantiems gyvūnams. Staiga ji atpažino, jog tas augalas yra laukinė morka. Malkų krūvoje pastebėjusi sulaužytas šakeles smailėjančiais galiukais, ji pasinaudojo jomis kaip kasimo lazdelėmis ir iškasė šaknį, tūnančią keli coliai žemiau paviršiaus. Paskui Aila pamatė dar kelis sudžiūvusius žiedynų skėčius, o juos kasdama užtiko kelis dagių stiebelius, traškius ir sultingus. Tik pirma reikia nulupti spyglius. Netoli dagių ji surado didelį pumpotaukšlį, vis dar baltą ir šviežią, ir viendienių su traškiais naujais pumpurais. Tuo metu, kai žmonės pradėjo bruzdėti, Aila jau virė didelį pintą puodą sriubos, sutirštintos traiškytais grūdais.

– Nuostabu! – tarė Talutas, kaulo samčiu semdamasis antrą porciją. – Kaip nusprendei šįryt išvirti tokius nuostabius pusryčius?

– Negalėjau užmigti, o paskui pastebėjau, kad netoliese auga daržovių. Tai nukreipė mano mintis nuo... tam tikrų dalykų, – atsakė ji.

– Aš tai miegojau kaip lokys žiemą, – tarė Talutas, o tada atidžiai ją nužvelgė. Jis troško, kad čia būtų Nezė. – Ar kas nors kelia tau nerimą, Aila?

Ji papurtė galvą.

– Ne... na, taip. Tik nežinau, kas tai.

– Tu sergi?

– Ne, ne tai. Aš tiesiog jaučiuosi... keistai. Arkliai taip pat kažką jaučia. Lenktynininką sunku suvaldyti, ir Yhaha tokia nervinga.

Staiga Aila metė savo puodelį ir apglėbusi save rankomis, tarsi gindamasi, su siaubu įsmeigė akis į dangų pietų pusėje.

– Talutai! Žiūrėk! – tolumoje į viršų kilo tamsiai pilkas stulpas, o dangų ėmė gaubti didžiulis banguojantis tamsus debesis. – Kas ten?

– Nežinau, – atsakė dičkis, regis, ne mažiau išsigandęs. – Pakviesiu Vinsaveką.

– Aš taip pat nesu tikras, – jis atsisuko į tatuiruoto šamano balsą. – Tai kyla iš kalnų pietryčiuose, – Vinsavekas sunkiai tvardėsi. Nederėjo jam rodyti savo baimių, tačiau tai nebuvo lengva. – Tikriausiai tai Motinos ženklas.

Aila buvo tikra, kad nutiko kažkokia siaubinga katastrofa, jei žemė šitai išspjovė su tokia galinga jėga. Tamsiai pilkas stulpas turėjo būti neįtikėtinai didelis, jei toks didelis atrodo iš taip toli. Piktai kylantis debesis vis brinko. Smarkūs vėjai pradėjo nešti jį į vakarus.

– Tai Doni krūtų pienas, – pasakė Jondalaras, labiau dalykiškai, pavartodamas savo kalbos žodžius. Dabar jau visi buvo išėję iš palapinės, stebėjo bauginantį išsiveržimą ir didžiulį besiplečiantį tankių ugnikalnio pelenų debesį.

– Kas tai... tas žodis, kur tu pasakei? – paklausė Talutas.

– Tai kalnas, ypatingos rūšies kalnas šitaip prasiveržia. Mačiau kartą, kai buvau dar visai mažas, – pasakojo Jondalaras. – Mes vadiname juos Motinos krūtimis. Senoji Zelandonė pasakodavo legendą. Tas, kurį aš mačiau, buvo aukštumose toli nuo jūros. Vėliau vienas vyras, kuris tuo

metu keliavo ir buvo arčiau, papasakojo, ką matė. Pasakojimas buvo labai jaudinantis, tačiau aš išsigandau. Būta kelių nestiprių žemės drebėjimų, ir iš karto po to sprogo kalnas. Jis šitaip išsiveržė ir pasiuntė juodą debesį, kuris užtemdė dangų. Tai nėra įprastas debesis. Jis pilnas lengvų dulkių, tokių kaip pelenai. Šitas, – jis mostelėjo link didžiulio juodo debesies, kuris skriejo į vakarus, – atrodo, tarsi šitą neštų tolyn nuo mūsų. Viliuosi, vėjas nepasikeis. Kai tie pelenai nusės, jie viską palaidos. Gal ir labai giliai.

– Tai turėtų būti labai toli, – tarė Bresija. – Iš čia net kalnų nematyti, nėra jokio garso, jokio riaumojimo ar grumėjimo, nei drebančios žemės. Tik tas didžiulis išsiveržimas ir milžiniškas tamsus debesis.

– Štai kodėl, net jei pelenai ten ir iškris, nebus taip blogai. Mes pakankamai toli.

– Sakei, buvo žemės drebėjimų? Žemės drebėjimai visada Motinos ženklai. Ir šitas tikriausiai taip pat. Mamutos turi medituoti, suprasti to reikšmę, – tarė Vinsavekas, nenorėdamas atrodyti mažiau žinąs nei svetimšalis.

Išgirdusi „žemės drebėjimas“ Aila daugiau beveik nesiklausė. Pasaulyje nebuvo nieko, ko ji bijotų labiau nei žemės drebėjimo. Būdama penkerių, įnirtingai skylant kietai žemei ji prarado savo šeimą. Kitas žemės drebėjimas nužudė Krebą, tada Braudas ištrėmė ją iš genties. Žemės drebėjimai visada pranašavo niokojančias netektis, skausmingus pokyčius. Aila tik vargais negalais pajėgė valdytis.

Tada akies kampučiu ji pamatė švystelint pažįstamą pilką kailį. Kitą akimirką link jos atlėkęs žvėris pašoko ir uždėjo drėgnas, purvinas letenas jai ant krūtinės. Aila pajuto, kaip šiurkštus liežuvis lyžteli jos skruostą.

– Vilke! Vilke! Ką tu čia darai? – tarė ji, taršydama jo sprandą, paskui nutilo ir siaubo apimta suriko.

– O, ne! Tai dėl Raidago! Vilkas atėjo, kad parvestų mane pas Raidagą! Turiu eiti. Privalau tučtuojau eiti!

– Palik neštuvus, arklių krovinius ir jok, – tarė Talutas. Skausmas jo akyse buvo akivaizdus. Raidagas buvo jo židinio sūnus ne mažiau nei kiti Nezės vaikai, vadas jį mylėjo. Jei galėtų, jei nebūtų toks didelis, Aila būtų pasiūliusi jam joti Lenktynininku ir grįžti kartu su ja.

Ji įbėgo į palapinę apsirengti ir pamatė Raneką.

– Raidagas, – pranešė ji.

– Žinau. Ką tik išgirdau. Leisk man padėti. Įdėsiu maisto ir vandens tau į kuprinę. Ar tau reikės miegmaišio? Jį irgi supakuosiu, – kalbėjo vyras, kol ji raiščiais muturiavo savo batus.

– O, Ranekai, – tarė Aila. Jis buvo toks geras jai, – kaip galiu tau atsidėkoti?

– Jis mano brolis, Aila.

„Žinoma, – pagalvojo ji, – Ranekas taip pat jį myli."

– Atsiprašau. Nepagalvojau. Ar nori grįžti kartu su manimi? Maniau pakviesti Talutą, tačiau jis per didelis, kad jotų Lenktynininku. O tu galėtum.

– Aš? Lipti ant arklio? Niekada! – atsakė Ranekas išsigandęs ir net šiek tiek atsitraukė.

Aila suraukė antakius. Ji nesuprato, kad jis taip blogai jaučiasi dėl arklių, tačiau dabar, kai apie tai pagalvojo, jis buvo vienas iš tų nedaugelio, kurie niekada neprašė pajodinėti. Jai pasidarė smalsu, kodėl jis bijo.

– Pirmiausia neturėčiau supratimo, kaip jį valdyti, ir... bijau nukristi, Aila. Gerai, kad jodinėji tu, tai vienas iš dalykų, kurie man tavyje patinka, tačiau aš niekada nejosiu, – tarė Ranekas. – Aš renkuosi savo dvi kojas. Man net laivai nepatinka.

– Vis dėlto kas nors turi su ja joti. Ji neturi keliauti viena, – nuo įėjimo pareiškė Talutas.

– Ir nekeliaus, – tarė Jondalaras. Jis buvo apsirengęs kelioniniais drabužiais ir stovėdamas greta Yhaha laikė už pavadžio Lenktynininką.

Aila su palengvėjimu atsiduso, paskui susiraukė. Kodėl jis keliaus su ja? Jis niekada niekur nenorėjo vykti su ja tik dviese. Ji iš tikrųjų jam nerūpi. Ji džiaugėsi, kad jis bus šalia jos, tačiau neketino jam to pasakyti. Ir taip jau pernelyg daug kartų nusižemino.

Kol ji krovė nešulių krepšius ant Yhaha, pastebėjo, kad Vilkas laka iš Raneko indo. Taip pat jis surijo ir pusę lėkštės mėsos.

– Ačiū, kad jį pamaitinai, Ranekai, – tarė Aila.

– Vien dėl to, kad nejodinėju arkliais, nereiškia, kad man nepatinka gyvūnai, Aila, – tarė raižytojas, jausdamasis pažemintas. Jis nenorėjo jai prisipažinti, kad bijo jodinėti.

Ji linktelėjo ir nusišypsojo.

– Susitiksim, kai grįši į Vilko stovyklą, – tarė Aila. Jie apsikabino ir pasibučiavo. Ailai pasidingojo, kad jis ją apkabino netgi pernelyg karštai. Ji taip pat apkabino Talutą ir Bresiją, brūkštelėjo skruostu Vinsavekui ir užšoko ant arklio. Vilkas tučtuojau atsirado prie Yhaha kulnų.

– Tikiuosi, Vilkas ne per daug pavargęs bėgti atgal, nes sukorė nemažą kelią, kol mus pasiekė, – tarė Aila.

– Jei jis pavargs, galėsit dviese joti ant Yhaha, – tarė Jondalaras, įsitaisęs ant Lenktynininko ir mėgindamas nulaikyti nervingą eržilą.

– Teisingai. Nepagalvojau, – prisipažino Aila.

– Pasirūpink ja, Jondalarai, – tarė Ranekas. – Kai ji dėl ko nors nerimauja, pamiršta pasirūpinti savimi. Norėčiau, kad jungtuvėse ji būtų sveika.

– Pasirūpinsiu ja, Ranekai. Nesijaudink, turėsi prie savo židinio sveiką šaunią moterį, – atsakė Jondalaras.

Aila dirstelėjo į vieną, paskui į kitą. Buvo pasakyta daugiau nei tik žodžiai.

Jie tolygiai keliavo iki vidudienio, tada sustojo pailsėti ir užkrimsti kelioninio maisto. Aila taip nerimavo dėl Raidago, kad verčiau būtų traukusi toliau, tačiau pailsėti reikėjo arkliams. Jai buvo smalsu, ar jis pats pasiuntė Vilką. Tai atrodė tikėtina. Visi kiti būtų pasiuntę žmogų. Vienintelis Raidagas buvo įsitikinęs, kad Vilkas pakankamai sumanus perprasti žinią, sekti Ailos pėdsakais ir ją surasti. Šiaip sau jis to nebūtų daręs, vadinasi, tai labai svarbu.

Neramumai pietryčiuose ją baugino. Didžiulė kolona, spjaudžiusi į dangų, nurimo, tačiau debesis tebebuvo ir plėtėsi. Keistų žemės traukulių baimė Ailai buvo tokia didelė ir taip įsišaknijusi, kad ji buvo lengvo šoko būsenos. Tikrai baimė dėl Raidago vertė ją tvardytis.

Vis dėlto, kad ir kokių baimių apimta, Aila stipriai jautė Jondalaro buvimą. Jau buvo beveik pamiršusi, kokia laiminga jausdavosi būdama dviese

su juo. Ji svajojo šitaip joti su Yhaha ir Lenktynininku – tik jiedu. Ir kad šalia lapsėtų vilkas. Kol jie ilsėjosi, Aila jį stebėjo, tačiau slapčia, su genties moters gebėjimu likti nepastebimai, matyti, tačiau nebūti matomai. Vien žiūrint į jį jai kilo šilti jausmai ir troškimas būti dar arčiau. Vis dėlto pastaruoju metu ji suvokė, kodėl jis taip nepaaiškinamai elgėsi, ir sutriko supratusi, kad brukosi prie jo, nors buvo nepageidaujama. Aila nenorėjo rodyti savo susidomėjimo. Jei Jondalaras jos nenori, ji irgi jo nenorės ar bent jau neketina leisti jam žinoti, kad yra trokštamas.

Jondalaras taip pat ją stebėjo bandydamas sugalvoti būdą su ja pasikalbėti. Pasakyti, kaip stipriai jis ją myli, pabandyti ją atsikovoti. Jam atrodė, kad ji jo vengia, jis niekaip negalėjo pagauti jo žvilgsnio. Jis žinojo, kaip ji sunerimusi dėl Raidago, – ir pats bijojo blogiausio, – ir nenorėjo jai trukdyti. Vyras abejojo, ar dabar tinkamas metas prakalbti apie asmeninius jausmus. Nemažai laiko praėjo ir jis nė nebežinojo, kaip pradėti. Jojant atgal jį lankė pašėlusios vizijos apie tai, kaip jie apskritai neužsuka į Vilko stovyklą, o toliau joja dviese, gal net visą kelią iki jo namų. Jondalaras suprato, kad tai neįmanoma. Jos reikia Raidagui, ji susižadėjusi su Raneku. Jie ketina susijungti. Kodėl ji sutiko joti su juo?

Ilgai jie nesiilsėjo. Vos Ailai pasirodė, kad arkliai pakankamai pailsėjo, jie vėl leidosi joti. Nujojo visai netoli, kai pamatė kažką ateinant. Žmogus iš tolo pasisveikino, o jam prisiartinus jie pažino Ludegą, pasiuntinį, pranešusį apie naują vasaros susirinkimo vietą.

– Aila! Tavęs aš ir ieškau. Nezė pasiuntė mane tavęs parvesti. Bijau, kad turiu tau blogų žinių. Raidagas labai serga, – pasakė Ludegas. Tada apsidairė. – Kur visi kiti?

– Ateina. Mes nuskubėjome greičiau, vos sužinoję apie Raidagą, – atsakė Aila.

– Kaip jūs galėjote sužinoti? Aš vienintelis pasiųstas bėgikas, – nustebo Ludegas.

– Ne, – atsakė Jondalaras, – tu vienintelis pasiuntinys žmogus, tačiau vilkai bėga greičiau.

Staiga Ludegas pastebėjo jaunąjį vilką.

– Juk jis nėjo medžioti su tavimi. Kaip Vilkas čia atsirado?

– Manau, jį pasiuntė Raidagas, – atsakė Aila. – Jis surado mus kitapus pelkės.

– Tai irgi labai gerai, – pridūrė Jondalaras. – Tu galėjai pražiopsoti medžiotojus. Grįždami jie nusprendė apeiti pelkę. Kai esi sunkiai apsikrovęs, lengviau eiti kieta žeme.

– Vadinasi, mamutus suradot. Gerai, visi apsidžiaugs, – tarė Ludegas, tada dirstelėjo į Ailą. – Man regis, geriau paskubėk. Pasisekė, kad tu taip netoli.

Aila pajuto, kaip staiga išbalo.

– Ar nori atgal joti, Ludegai? – pasiteiravo Jondalaras. – Galime joti dviese.

– Ne, jums reikia skubėti. Ir taip daug kelio man sutaupėt. Ramiausiai grįšiu pėsčias.

Aila ginė Yhaha visą kelią iki vasaros susirinkimo. Ji nušoko nuo arklio ir įbėgo į palapinę dar niekam nesužinojus, kad ji grįžo.

– Aila! Tu čia! Pačiu laiku. Bijojau, kad jis užges tau nespėjus grįžti, – tarė Nezė. – Tikriausiai Ludegas bėgo labai greitai.

– Ne Ludegas mus surado, o Vilkas, – tarė Aila nusimesdama viršutinius drabužius ir skubėdama prie Raidago lovos.

Jai teko užsimerkti, kad įveiktų akimirkos sukrėtimą. Vaiko žandikaulių išsidėstymas ir įtampos raukšlės iškalbingiau nei žodžiai bylojo, kad jis kenčia skausmą, siaubingą skausmą. Raidagas buvo išblyškęs, akis juosė tamsūs ratilai, skruostikauliai ir antakių keteros styrojo aštriais kampais. Kiekvienas įkvėpimas reikalavo pastangų ir kėlė dar daugiau skausmo. Aila dirstelėjo į Nezę, stovinčią prie lovos.

– Kas atsitiko, Neze? – dėl Raidago ji bandė sulaikyti ašaras.

– Ir aš norėčiau žinoti. Jis jautėsi gerai, paskui visai staiga užėjo šitie skausmai. Išbandžiau viską, ką man sakei, daviau jam vaistų. Niekas nepadėjo, – pasakojo Nezė.

Aila pajuto, kaip kažkas švelniai palietė jos ranką.

– Džiaugiuosi, kad atėjai, – ženklais parodė berniukas.

Kur ji jau buvo tai mačiusi? Pastangas parodyti ženklus kūnu, pernelyg silpnu, kad judėtų? Iza. Tokia ji buvo, kai mirė. Tada Aila kaip tik grįžo iš ilgos kelionės, ilgai užsibuvusi genties susirinkime. Šį kartą ji iškeliavo tik

mamutų medžioti. Užtruko ne itin ilgai. Kas nutiko Raidagui? Kodėl jis taip greitai susirgo? Ar liga visą laiką lėtai prie jo sėlino?

– Tu pasiuntei Vilką, tiesa? – paklausė Aila.

– Žinojau, kad jis tave ras, – mostelėjo berniukas. – Vilkas sumanus.

Tada Raidagas užmerkė akis, ir Aila nusukusi galvą taip pat užsimerkė. Buvo skaudu matyti, kaip jis taip stengiasi kvėpuoti, jausti jo skausmą.

– Kada paskutinį kartą gėrei savo vaistus? – pasiteiravo Aila, kai jis atsimerkė ir ji galėjo į jį pažvelgti.

Raidagas vos regimai papurtė galvą.

– Nepadeda. Niekas nepadės.

– Ką čia kalbi, kodėl niekas nepadės? Tu ne gydytojas. Iš kur žinai? Aš žinau, – tarė Aila stengdamasi, kad balsas skambėtų tvirtai ir pozityviai.

Jis vėl silpnai papurtė galvą.

– Žinau.

– Ką gi, apžiūrėsiu tave, tačiau pirmiausia paruošiu tau vaistų, – tarė Aila. Labiausiai ji bijojo palūžti. Jai susiruošus eiti, jis palietė jos ranką.

– Neik.

Berniukas vėl užsimerkė ir Aila stebėjo, kaip jis kovoja dėl dar vieno kankinančio įkvėpimo, paskui dar vieno. Ji buvo bejėgė ką nors padaryti.

– Ar Vilkas čia? – galiausiai ženklais paklausė jis.

Aila sušvilpė. Kad ir kas lauke stengėsi Vilką sulaikyti, kad jis neįstų į palapinę, staiga tai tapo nebeįmanoma. Žvėris atidūmęs užšoko ant lovos ir mėgino palaižyti berniuko veidą. Raidagas nusišypsojo. Šito Aila beveik nesugebėjo ištverti – šitos šypsenos genties veide, tokios būdingos Raidagui. Padūkusio jauno žvėries galėjo būti per daug. Aila mostu paliepė jam nulipti.

– Aš pasiunčiau Vilką. Norėjau Ailos, – vėl ėmė moti Raidagas. – Norėjau... – atrodė, jis nežino, kaip žodį išreikšti ženklais.

– Ko tu norėjai, Raidagai? – drąsino Aila.

– Jis mėgino man pasakyti, – tarė Nezė. – O aš nesugebėjau jo suprasti. Tikiuosi, tu galėsi. Atrodo, jam tai labai svarbu.

Raidagas užmerkė akis ir suraukė antakius. Aila pajuto, kad jis mėgina kažką prisiminti.

– Durkas laimingas. Jis... priklauso. Aila, aš noriu... genties šamano.

Jis taip sunkiai stengėsi ir taip išseko... Aila tegalėjo stengtis jį suprasti.

– Genties šamano? – ženklas buvo tylus. – Nori pasakyti, dvasių pasaulio žmogaus? – garsiai pasitikslino Aila.

Raidagas padrąsėjęs linktelėjo. Išraiška Nezės veide buvo neįskaitoma.

– Ar tai jis ketina pasakyti? – pasiteiravo moteris.

– Taip, aš taip manau, – patvirtino Aila. – Ar tai padės?

Nezė linktelėjo, trumpai, piktai, kapotai.

– Suprantu, ko jis nori. Jis nenori būti gyvulys, jis nori patekti į dvasių pasaulį. Jis nori būti palaidotas... kaip žmogus.

Dabar Raidagas pritariamai linksėjo.

– Žinoma, – patikino Aila. – Jis yra žmogus, – ji atrodė sutrikusi.

– Ne. Nėra. Jis niekada nebuvo įskaičiuotas tarp mamutojų. Jie nebūtų jo priėmę. Jie sakė, kad jis gyvulys, – tarė Nezė.

– Nori pasakyt, jis negali būti palaidotas? Jis negali nueiti į dvasių pasaulį? Kas sako, kad negali? – Ailos akyse žėrėjo įtūžis.

– Mamuto židinys, – atsakė Nezė, – to neleistų.

– Na, argi aš ne mamuto židinio duktė? Aš leisiu! – pasipiktino Aila.

– Iš to nebus nieko gera. Mamuta taip pat leistų. Turi sutikti mamuto židinio nariai, o jie nesutinka, – tarė Nezė.

Raidagas viltingai klausėsi, tačiau dabar jo viltys ėmė blėsti. Aila matė jo išraišką, jo nusivylimą, ir pyko labiau nei bet kada.

– Mamuto židinys neturi sutikti. Ne jie sprendžia, ar žmogus yra žmogus, ar nėra. Raidagas yra žmogus. Jis ne didesnis gyvulys nei mano sūnus. Mamuto židinys gali pasilaikyti savo laidotuves. Raidagui jų nereikia. Kai ateis laikas, aš tai padarysiu pagal genties papročius, taip, kaip palaidojau Krebą, šamaną. Raidagas pateks į dvasių pasaulį, ar iš mamuto židinio, ar ne!

Nezė dirstelėjo į berniuką. Dabar jis atrodė labiau atsipalaidavęs. „Ne, – nusprendė ji. – Nurimęs." Įstangos, įtampa, kurią jis rodė, buvo dingusios. Jis palietė Ailos ranką.

– Aš ne gyvulys, – parodė ženklais.

Atrodė, jis norėjo dar kažką pridurti. Aila laukė, paskui staiga suvokė, kad nebegirdėti garsų, nebekovojama dėl kankinamo įkvėpimo. Jam daugiau nebeskauda.

Skaudėjo Ailai. Ji pakėlė akis ir pamatė Jondalarą. Jis čia buvo visą laiką, jo veidas buvo sielvarto išvagotas, kaip ir jos bei Nezės. Staiga jie visi trys apsikabino, stengdamiesi vienas kitame surasti paguodą.

Tada dar vienas gyvis ėmė rodyti sielvartą. Nuo grindų po Raidago lova iš gauruotos gerklės pasigirdo žemas inkštimas, paskui verksmas, kuris tęsėsi, gilėjo ir kilo į tikrą, aidintį Vilko staugimą. Kvapui išsekus, jis vėl pradėjo, iškaukė savo netektį skardžia, klaikia, pagaugus keliančia, su niekuo nesupainiojama vilko giesme. Žmonės rinkosi prie palapinės angos pažiūrėti, tačiau įeiti nedrįso. Netgi trejetas, skendėjęs savo sielvarte, nutilo ir nustebęs klausėsi. Jondalaras pagalvojo, kad joks žvėris ar žmogus negalėtų norėti skaudesnės ir nuostabesnės elegijos.

Kai pirmasis kankinantis sielvartas apmalšo, Aila sėdėjo prie mažo lieso kūnelio nejudėdama. Ašaros vis plūdo. Ji stebeilijo į erdvę tyliai prisimindama savo gyvenimą gentyje, savo sūnų, kaip pirmą kartą pamatė Raidagą. Ji mylėjo Raidagą. Jis jai reiškė tiek pat kiek Durkas ir tam tikra prasme pastarąjį atstojo. Nors sūnus iš jos buvo atimtas, Raidagas suteikė jai galimybę daugiau apie jį sužinoti, patirti, koks jis bus augdamas ir bręsdamas, kaip jis gali atrodyti, kaip mąstyti. Kai ji šypsodavosi iš švelnaus Raidago humoro arba džiaugdavosi jo nuovokumu ir protu, įsivaizduodavo, kad ir Durko supratingumas panašus. Dabar Raidagas mirė, o jos subtilus ryšys su Durku nutrūko. Ji gedėjo abiejų.

Nezė sielvartavo ne mažiau, tačiau gyvenimo poreikiai taip pat buvo svarbūs. Jai ant kelių užsiropštė Rugija, įsižeidusi ir sutrikusi, kad jos žaidimų draugas ir brolis daugiau negalės žaisti, negalės netgi rankomis parodyti žodžių. Danugas kaip ilgas buvo išsitiesęs ant savo lovos ir sriūbavo pakišęs galvą po patalais. Kažkas turėjo pasakyti ir Latijai.

– Aila? Aila, – galiausia prabilo Nezė, – ką reikia daryti, kad palaidotume jį pagal genties papročius? Reikia pradėti jį ruošti.

Ailai prireikė laiko, kad susigaudytų, jog kažkas su ja kalba. Ji suraukė antakius ir susitelkė į Nezę.

– Ką?

– Turime pradėti ruoštis laidotuvėms. Ką reikia daryti? Nieko neišmanau apie genties laidotuves,

„Tikrai, – pagalvojo Aila, – niekas iš mamutojų neišmano. Ypač mamuto židinys. O aš išmanau." Ji prisiminė genties laidotuves, kuriose dalyvavo, ir svarstė, kas turėtų būti atlikta. Prieš laidojant žmogų pagal genties papročius, pirmiausia jį reikia priskirti genčiai. Tai reiškia, kad jam reikia duoti vardą, taip pat jam reikia amuleto su trupinėliu raudonosios ochros. Staiga Aila atsistojo ir išskubėjo.

– Kur eini? – pasiteiravo Jondalaras.

– Kad Raidagas priklausytų genčiai, turiu pagaminti jam amuletą.

Aila nudrožė per stovyklavietę, akivaizdžiai įpykusi, praėjo pro mamuto židinį nė nedirstelėjusi į jį. Ji traukė tiesiai į titnago apdirbimo teritoriją, o Jondalaras sekė įkandin. Jis šiek tiek nutuokė, ką ji sugalvojo. Ji paprašė titnago gniutulo, ir meistrai jai jį davė. Paskui apsidairiusi susirado kūjo akmenį ir pasiruošė sau darbo vietą.

Kai ji pradėjo formuoti titnagą genties būdu, o mamutojų titnago apdirbėjai susigaudė, ką ji daro, visi nekantravo pasižiūrėti ir susigrūdo kiek įmanoma arčiau. Niekas nenorėjo dar labiau sužadinti jos įtūžio, tačiau tai buvo reta proga išvysti naujovę. Jondalaras kartą bandė paaiškinti genties metodą, kai Ailos kilmė tapo visuotinai žinoma, tačiau jo mokymas buvo kitoks. Jis neturėjo būtino susivaldymo, reikalingo taikant genties metodus. Netgi kai jam pasisekė, mamutojai pagalvojo, kad dirbinys pavyko dėl Jondalaro įgūdžių, o ne neįprasto metodo.

Aila nusprendė pagaminti du atskirus įrankius – aštrų peilį ir ylą – ir parsinešti juos į Švendrų stovyklą amuletui gaminti. Ji sugebėjo padaryti tinkamą peilį, tačiau buvo tokia kupina sielvarto, kad net rankos drebėjo. Pabandžiusi suformuoti sudėtingesnį, siaurą ir aštrų galiuką, ji titnagą sutrupino. Pamačiusi, kiek žmonių ją stebi, dar labiau susinervino. Moteris jautė, kad mamutojų titnago apdirbėjai vertina genties įrankių gamybos būdą, o ji ne itin gerai jį įvaldžiusi. Paskui Aila supyko, kad jai parūpo, kas ką pamanys. Ir antruoju bandymu ji įrankį sulaužė. Iš nevilties moteris piktai pravirko ir vis mėgino nusišluostyti ašaras. Staiga priešais ją atsiklaupė Jondalaras.

– Ar šito tau reikia, Aila? – pasiteiravo jis, iškėlęs dūrimo įrankį, kurį ji pasidarė ypatingai pavasario šventės ceremonijai.

– Tai genties įrankis! Iš kur gavai?.. Šitą aš padariau! – sušuko ji.

– Žinau. Tą dieną grįžau ir paėmiau. Maniau, neprieštarausi.

Ji nustebo, sutriko ir savotiškai apsidžiaugė.

– Ne, neprieštarauju. Džiaugiuosi, kad paėmei. Tik kodėl?

– Norėjau... ištyrinėti, – atsakė jis. Negalėjo prisiversti pasakyti, kad norėjo jos prisiminimo, pasakyti, kad galvojo išvykti be jos. Jis nenorėjo išvykti be jos.

Ji parsinešė įrankius į Švendrų stovyklą ir paprašė Nezės skiautelės minkštos odos. Atnešusi, ko prašyta, moteris stebėjo, kaip Aila gamina paprastą suraukiamąjį krepšelį.

– Atrodo kiek grubesni, tačiau tie įrankiai tikrai puikiai tarnauja, – pastebėjo Nezė. – O kam krepšelis?

– Tai bus Raidago amuletas. Toks, kokį sau pasidariau pavasario šventei. Turiu į jį įdėti gabalėlį raudonosios ochros ir pavadinti jį kaip gentyje priimta. Taip pat jis turi turėti totemą, kuris jį gintų pakeliui į dvasių pasaulį, – ji patylėjo ir suraukė antakius. – Nežinau, ką Krebas darydavo, kad nustatytų žmogaus totemą, tačiau jis niekada nesuklysdavo... Galbūt aš galėčiau su Raidagu pasidalyti savo totemu. Urvinis liūtas yra galingas totemas, kartais su juo sunku gyventi, tačiau jis tiek kartų jau išmėgintas. Raidagas nusipelnė stipraus, saugančio totemo.

– Ar aš galiu ką nors padaryti? Ar jį reikia paruošti? Aprengti? – teiravosi Nezė.

– Taip, ir aš norėčiau padėti, – pridūrė Latija. Ji kartu su Tulija stovėjo įėjimo angoje.

– Taip pat ir aš, – tarė Mamuta.

Pakėlusi akis Aila pamatė kone visą Liūto stovyklą, norinčią padėti ir laukiančią jos nurodymų. Stigo tik medžiotojų. Ji pajuto didžiulę šilumą tiems žmonėms, kurie priglaudė svetimą našlaitį, priėmė jį kaip savą. Drauge Aila pajuto teisuolišką pyktį mamuto židinio nariams, kurie vaiko net palaidoti nenorėjo.

– Gerai, pirmiausia tegu kas nors nueina raudonosios ochros, sutrina ją, kaip Digija daro dažydama odą. Įmaišykite truputį lydytų taukų, kad pasidarytų tepalas. Tai reikės įtrinti į kūną. Tinkamoms genties laidotuvėms reikia urvinių lokių taukų. Genčiai urvinis lokys yra šventas.

– Neturime urvinių lokių taukų, – pastebėjo Tornekas.

– Čia nedaug tėra urvinių lokių, – pridūrė Manuvas.

– O gal tiktų mamutų taukai, Aila? – pasiūlė Mamuta. – Juk Raidagas priklausė ne tik genčiai. Jis buvo mišrūnas, jis buvo taip pat ir pusiau mamutojas. Mums šventas yra mamutas.

– Taip, manau, galime panaudoti mamutų taukus. Jis buvo ir mamutojas. Nederėtų to pamiršti.

– O kaip jį aprengti, Aila? – teiravosi Nezė. – Šitų naujų drabužėlių jis nė karto nebuvo apsivilkęs. Pasiuvau jam šiemet.

Aila suraukė kaktą, tada linktelėjo.

– Kodėl ne? Kai bus nuteptas raudonąja ochra, kaip gentyje, turi būti aprengtas geriausiais drabužiais, kaip per mamutojų laidotuves. Taip, manau, mintis puiki, Neze.

– Niekaip nebūčiau atspėjęs, kad raudona spalva šventa ir jų laidotuvėse, – pakomentavo Frebekas.

– Aš net nepagalvojau, kad jie laidoja mirusiuosius, – prisipažino Krosija.

– Akivaizdu, to nemanė ir mamuto židinys, – įsiterpė Tulija. – Jis tikrai nustebs.

Aila paprašė Digijos vieno tų medinių dubenėlių, kuriuos įteikė jai kaip įdukrinimo dovaną. Jie buvo pagaminti genties būdu. Aila indą panaudojo raudonajai ochrai ir mamutų taukams sumaišyti į spalvotą tyrę. Raidagą tyre įtrynė Nezė, Krosija ir Tulija, trys vyriausios Liūto stovyklos moterys, o paskui ir aprengė. Aila truputį riebios raudonos tyrės atidėjo vėlesniam laikui, o gabalėlį raudonos geležies rūdos įdėjo į pačios pagamintą krepšelį.

– O kaip jį įsukti? – pasiteiravo Nezė. – Ar jis neturėtų būti įsuktas?

– Nežinau, ką tai reiškia, – prisipažino Aila.

– Mes naudojame odą arba kailį, arbą ką panašaus nešti. Guldant į kapą žmogus į tai įsukamas, – paaiškino Nezė.

Aila suvokė, kad tai dar vienas mamutojų paprotys. Atrodė, kad Raidagą taip turtingai aprengus ir sudėjus visus jo papuošalus jau ir taip laidotuvės buvo labiau mamutojų nei genties. Trys moterys laukdamos ją stebėjo. Ji dirstelėjo į Tuliją, paskui į Nezę. Taip, tikriausiai Nezė teisi. Kažką reikia panaudoti nešti, kažką panašaus į lovos uždangalą. Tada ji dirstelėjo į Krosiją.

Staiga, nors jau kurį laiką nebuvo nė pagalvojusi, ji šį tą prisiminė: Durko skraistę. Skraistę, kurią ji naudojo nešiodamasi sūnų prie krūtinės, kai jis buvo kūdikis, o vos pradėjusį vaikščioti – jam priremti prie šlaunies. Tai buvo vienintelis daiktas, kurį išeidama iš genties ji pasiėmė visiškai be praktinės paskirties. Vis dėlto kokią daugybę vienišų naktų Durko nešiojimo skraistė padėjo jai pajusti ryšį su vienintele jos žinota saugia vieta ir tais, kuriuos mylėjo. Kiek naktų su šita skraiste ji miegojo! Kiek į ją priverkta! Kiek ji sūpuota! Tai buvo vienintelis jos turimas daiktas, kuris priklausė sūnui. Aila abejojo, ar galėtų jį atiduoti, tačiau ar jai tikrai jo reikėjo? Argi ketina jį nešiotis visą likusį gyvenimą?

Aila pastebėjo Krosiją vėl į ją sužiūrant ir prisiminė jos baltą apsiaustą, tą, kurį Krosija pasiuvo savo sūnui. Ji nešiojosi jį su savimi ne vienerius metus, nes jis tiek daug jai reiškė. Vis dėlto ji atidavė jį Lenktynininkui, norėdama jį apginti. Ar ne daug svarbiau Raidagui būti įvyniotam į ką nors, kas atėjo iš genties, kai jis siunčiamas vienas pats keliauti į dvasių pasaulį, nei jai toliau tampytis Durko skraistę? Krosija galiausiai paleido sūnaus prisiminimą. Galbūt atėjo laikas ir jai paleisti Durką, tapti tiesiog dėkingai, kad jis – daugiau nei prisiminimas.

– Aš turiu kai ką jam įvynioti, – pasakė Aila. Ji nuskubėjo į savo miego vietą, iš daiktų krūvos apačios ištraukė sulankstytą odą ir ją išpurtė. Ji dar kartą priglaudė švelnią, lanksčią seną savo sūnaus skraistės odą prie skruosto ir užsimerkė, skęsdama prisiminimuose. Tada sugrįžo ir atidavė skraistę Raidago motinai.

– Čia apsiautalas, – pasakė Nezei, – genties apsiautalas. Kažkada priklausė mano sūnui. Dabar padės Raidagui dvasių pasaulyje. Dėkui tau, Krosija, – pridūrė ji.

– Kodėl man dėkoji?

– Už viską, ką man padarei, ir kad pamokei, jog motinoms privalu kažkuriuo metu paleisti savo vaikus.

– Hm! – numykė senoji mėgindama atrodyti griežta, tačiau akyse sužibo jausmai. Nezė paėmė iš Ailos skraistę ir uždengė ja Raidagą.

Tuo metu jau sutemo. Aila planavo atlikti paprastas apeigas palapinės viduje, tačiau Nezė paprašė jos palaukti iki ryto ir ceremoniją atlikti lauke, kad visi susirinkusieji pamatytų Raidago žmoniškumą. Taip pat gal

ir medžiotojai sugrįš. Niekas nenorėjo, kad Talutas ir Ranekas praleistų Raidago laidotuves, tačiau pernelyg ilgai delsti irgi nevalia.

Vėliau kitą rytą jie išnešė kūną į lauką ir paguldė ant skraistės. Aplink susirinko daug žmonių, jų ėjo vis daugiau. Pasklido žinia, kad Aila ketina surengti Raidagui plokščiagalvių laidotuves, ir visiems tapo smalsu. Laikydama nedidelį dubenėlį raudonosios ochros tyrės ir amuletą Aila pradėjo kviesti dvasias, kaip visada darydavo Krebas. Staiga vėl kilo šurmulys. Dideliam Nezės palengvėjimui, grįžo medžiotojai su visa mamutų mėsa. Jie parvilko ir abu neštuvus. Medžiotojai planavo, kokius pakeitimus padaryti, kad žmonėms juos vilkti būtų lengviau.

Apeigos buvo atidėtos, kol žmonės sudėjo saugoti mamutieną. Talutui su Raneku buvo pranešta, kas atsitiko. Niekas neprieštaravo, kad apeigos būtų tęsiamos. Mišraus genties vaiko mirtis mamutojų vasaros susirinkime iškėlė tikrą dilemą. Raidagas buvo vadinamas šlykštyne ir gyvuliu, tačiau gyvuliai nelaidojami, o jų mėsa saugoma. Laidojami tik žmonės, ir jie stengdavosi numirėlius palaidoti kuo greičiau. Nors mamutojai nelabai norėjo suteikti Raidagui žmogaus statusą, jie suprato, kad iš tikrųjų jis nebuvo gyvulys. Niekas negarbino plokščiagalvių dvasių kaip elnių, bizonų ar mamutų, ir niekas nesiruošė saugoti Raidago kūno kaip mamutų skerdienos. Jis buvo šlykštynė būtent dėl to, kad visi matė jo žmoniškumą, tačiau jį sumenkino ir neketino jo pripažinti. Jie džiaugėsi leisdami Ailai ir Liūto stovyklai atsikratyti Raidago kūnu ir taip išspręsti problemą.

Aila atsistojo ant kalvos ir vėl pradėjo apeigas. Ji stengėsi prisiminti ženklus, kuriuos tokiais atvejais darydavo Krebas. Ji tiksliai nežinojo, ką kiekvienas ženklas reiškė, nes jų buvo mokomi tik šamanai. Vis dėlto ji žinojo bendrą tikslą ir turinį, ir atlikdama apeigas viską aiškino Liūto stovyklai bei kitiems stebintiems mamutojams.

– Dabar aš kviečiu dvasias, – kalbėjo ji. – Didžiojo urvinio lokio dvasią, urvinio liūto, mamuto ir visų kitų, taip pat senąsias vėjo, miglos ir lietaus dvasias, – ji paėmė mažąjį dubenėlį. – Dabar ruošiuosi jam suteikti vardą ir priimti jį į gentį, – tarė ji, merkdama pirštą į raudoną tyrę. Aila nubrėžė liniją nuo jo kaktos iki nosies. Tada atsistojo ir pasakė žodžiais bei ženklais: – Berniuko vardas yra Raidagas.

Joje slypėjo kažkokios ypatingos savybės, atsispindėjusios balso tone, išraiškos intensyvume. Aila bandė prisiminti tikslius, teisingus ženklus ir judesius. Netgi jos keista kalbėsena laikė žmones prikaustytus ir apstulbintus. Greitai pasklido žinia apie ją, stovinčią ant ledo ir kviečiančią mamutus. Niekas neabejojo, kad šita mamuto židinio duktė turi teisę atlikti šitą ceremoniją ir bet kurią kitą ceremoniją, nesvarbu, turi mamutos tatuiruotę ar ne.

– Dabar jis pavadintas genties būdu, – aiškino Aila, – tačiau taip pat jam reikia totemo, kuris padėtų rasti dvasių pasaulį. Nežinau jo totemo, todėl pasidalysiu savuoju, urvinio liūto dvasia. Tai labai galingas, globėjiškas totemas, tačiau jis to vertas.

Tada ji apnuogino nedidukę, liesą dešinę Raidago koją ir raudonosios ochros tyre nubrėžė keturias lygiagrečias linijas jam ant šlaunies. Aila atsistojo ir pranešė žodžiais ir ženklais:

– Urvinio liūto dvasia, berniukas Raidagas atiduodamas tau saugoti, – ji paėmė amuletą ir užrišo juostelę vaikui ant kaklo. – Dabar Raidagas pavadintas ir priimtas į gentį, – tarė ji karštligiškai trokšdama, kad tai būtų tiesa.

Aila išrinko laidojimo vietą kiek atokiau gyvenvietės. Liūto stovykla paprašė Vilko stovyklos leidimo vaiką ten palaidoti. Leidimas buvo gautas. Nezė į Durko skraistę suvyniojo mažą pastirusį kūnelį, tada Talutas pakėlė berniuką ir nunešė į laidojimo vietą. Jis nesigėdijo ašarų, kurios jam biro berniuką guldant į seklų kapą.

Liūto stovyklos žmonės stovėjo aplink negilią duobę. Mamutojai stebėjo, kaip į kapą dedama keletas daiktų. Nezė atnešė ir šalia padėjo maisto. Latija pridėjo Raidago mėgstamiausią mažą švilpynę. Tronija atnešė kaulų vėrinį ir elnio stuburo slankstelių, kuriais berniukas naudojosi praėjusią žiemą Liūto stovykloje prižiūrėdamas kūdikius ir mažesnius vaikus. Tai jis labiausiai mėgo veikti, nes tuomet jautėsi naudingas. Tada netikėtai prie kapo pribėgo Rugija ir įmetė savo mėgstamiausią lėlę.

Ailai davus ženklą visi Liūto stovyklos žmonės ėmė po akmenį ir rūpestingai guldė ant į skraistę suvynioto kūnelio. Tai buvo jo kapo akmenų piramidės pradžia. Tada Aila pradėjo laidotuvių apeigas. Ji nieko neaiškino, tikslas atrodė pakankamai aiškus. Moteris naudojo tuos pačius ženklus, kuriuos Krebas naudojo per Izos laidotuves ir kuriuos ji, savo ruožtu,

naudojo Krebui pagerbti, kai rado jį akmenimis užverstame urve. Ailos judesiai laidojimo ritualui suteikė prasmę, kuri buvo kur kas archajiškesnė, nei visi nutuokė, ir gražesnė, nei kas nors įsivaizdavo.

Ji vartojo ne supaprastintą genties kalbą, kurios pati išmokė Liūto stovyklą. Tai buvo išsami, sudėtinga, turtinga genties kalba – judesiuose ir viso kūno pozose slypėjo gilios potekstės ir prasmės niuansai. Nors dauguma ženklų buvo slapti, – netgi Aila nežinojo tikrosios jų reikšmės, – buvo įtraukta ir nemažai įprastų ženklų, kuriuos Liūto stovykla mokėjo. Žmonės pajėgė suvokti esmę, suprato, kad tai apeigos, atliekamos ką nors siunčiant į anapusybę. Kitiems mamutojams Ailos judesiai atrodė kaip subtilus, tačiau išraiškingas šokis, kupinas rankų, plaštakų judesių, pozų ir gestų. Ji žmonėse savo tyliu grakštumu pažadino meilę ir netektį, liūdesį ir mistinį mirties troškimą.

Jondalaras buvo sukrėstas. Jam laisvai sruvo ašaros, kaip ir visiems kitiems Liūto stovyklos nariams. Stebėdamas jos nuostabų, tylų šokį jis prisiminė slėnyje praleistą laiką – kaip seniai, regis, tai buvo. Kartą ji pabandė jam kažką pasakyti tokiais pat grakščiais judesiais. Netgi tada, nors jis nesuprato, jog tai kalba, jos išraiškinguose judesiuose jis pajuto kažkokią gilesnę prasmę. Dabar, kai išmanė daugiau, jis nustebo, kiek daug nežinojo. „Kokia graži, – galvojo jis, – yra Aila, kai šitaip juda.“

Jis prisiminė pozą, kurią ji naudojo, kai jie susitiko, – ji sėdėdavo ant žemės sukryžiavusi kojas, nuleidusi galvą, laukdama, kol jis patapšnos jai per petį. Netgi išmokusi kalbėti ji kartais atsisėsdavo tokia poza. Tai visada jį trikdė, ypač kai sužinojo, kad tai genties judesys. Tuomet Aila paaiškino, kad taip ji stengiasi išreikšti ką nors, kam stinga žodžių. Jis nusišypsojo sau – sunku patikėti, kad tada, kai jie susipažino, ji nemokėjo kalbėti. Dabar ji laisvai kalbėjo dviem kalbomis: mamutojiškai ir zelandonietiškai. Tiksliau, trimis, jeigu priskaičiuotum ir genties kalbą. Per tą trumpą laiką, ji netgi truputį pramoko sangėjiškai.

Jondalaras, stebėdamas, kaip ji judesiais atlieka genties ritualą, paskendo prisiminimuose apie slėnį ir apie jų meilę. Jis troško jos labiau nei kada ko nors gyvenime. Arti jos stovėjo Ranekas, toks pat sužavėtas kaip ir jis. Kaskart, kai pažvelgdavo į Ailą, Jondalaras negalėdavo išvengti ir tamsiaodžio vyriškio vaizdo. Vos atėjęs Ranekas ją susirado ir pasistengė,

kad Jondalaras nepamirštų, jog Aila vis dar pasižadėjusi Ranekui. Ir Aila atrodė nutolusi, nepagaunama. Zelandonietis kelis kartus pamėgino su ja šnektelti, išsakyti, kaip apgailestauja, tačiau po pirmų bendro sielvarto akimirkų Aila, regis, neturėjo noro priimti Jondalaro mėginimų ją paguosti. Jis svarstė, ar tik pats to neįsivaizduoja. Kai ji šitokia nusiminusi, ko dar galima tikėtis?

Staiga visos galvos pasisuko į pastovaus ritmo garsą. Būgnininkas Marutas nuėjo į muzikos namą ir atsinešė savo mamuto kaukolės būgną. Paprastai muzika grodavo per mamutojų laidotuves, tačiau šįkart skleidžiami garsai nebuvo įprasti mamutojų ritmai. Tai buvo nepažįstami, keisti, žavintys genties ritmai, kuriuos būgnininkui parodė Aila. Tada barzdotasis muzikantas Manenas fleita pradėjo groti paprastą Ailos švilpautą melodiją. Muzika nepaaiškinamai pritiko prie judesių moters, kuri šoko ritualinį šokį, išnykstantį taip pat greitai kaip ir muzikos garsai.

Aila jau buvo kone užbaigusi ritualą, tačiau nusprendė jį pakartoti, nes skambėjo genties garsai. Grodami antrą kartą, muzikantai pradėjo improvizuoti. Padedami įgūdžių ir patirties jie paprastus genties garsus pavertė kažkuo kitu, kas nebuvo nei genties, nei mamutojų, o abiejų mišinys. Tobulas akompanimentas mišrių dvasių berniukui.

Aila baigė ritualą lydima muzikos. Moteriai pasipylė ašaros. Ji matė, kad verkia ne viena, – buvo matyti daug ašarotų akių, ir ne tik Liūto stovyklos.

Pasibaigus laidotuvių ritualams, tamsus, sunkus debesis, artėjęs iš pietryčių, pradėjo temdyti saulę. Buvo audrų sezonas, tad ne vienas pradėjo ieškotis pastogės. Vietoj vandens pradėjo kristi lengvos dulkės, iš pradžių labai lėtai. Paskui gausiau ėmė leistis vulkaniniai pelenai, vėjo atnešti nuo toli kalnuose išsiveržusio ugnikalnio.

Aila stovėjo prie Raidago kapo akmenų piramidės ir jautė, kaip plunksnų lengvumo ugnikalnio pelenai byra ant jos, uždengia plaukus, pečius, aplimpa rankas, antakius, netgi blakstienas, paverčia ją bespalve, blyškia, pilka figūra. Smulkios, lengvos dulkės padengė viską – kapo piramidės akmenis, žolę, netgi rudas tako dulkes. Tą patį atspalvį įgijo medžiai ir krūmai. Jie uždengė ir prie kapo stovinčius žmones. Ailai jie visi ėmė atrodyti vienodi. Tokių bauginančių galių kaip žemė ir mirtis akivaizdoje pradingo visi skirtumai.

37

– Jie siaubingi! – skundėsi Tronija, prie lomos krašto purtydama lovos dangalus ir taip sukeldama dar daugiau pelenų. – Jau kelias dienas valomės, tačiau jų pilna ir maiste, ir vandenyje, drabužiuose, pataluose. Jie visur prasismelkia, jų neįmanoma atsikratyti.

– Reikia tik dar vieno smarkaus lietaus, – pareiškė Digija, išpildama purviną vandenį, kuriuo plovė palapinę dengusią odą. – Arba geros pūgos. Tada jie nusėstų. Vieninteliai metai, kai laukiu žiemos.

– Neabejoju, kad lauki, – atkirto Tronija, tada skersomis ją nužvelgė ir išsišiepė. – Manau, kad tuo metu jau būsi susijungusi ir gyvensi su Branagu.

Daili šypsena pakeitė Digijos bruožus. Ji pagalvojo apie artėjančias jungtuves.

– Neneigsiu, Tronija, – tarstelėjo ji.

– Ar tiesa, kad mamuto židinys dėl šitų pelenų ruošiasi atidėti jungtuves? – pasiteiravo Tronija.

– Taip, be to, ir moterystės ritualą. Tik visi prieštarauja. Žinau, kad Latija nenori laukti, nė aš nenoriu. Galiausiai jie nusiledijo. Jie nebenori daugiau blogų jausmų: daugybė žmonių mano, kad jie klydo dėl Raidago laidotuvių, – tarė Digija.

– Vis dėlto kai kurie žmonės jiems pritarė, – prisijungė Fralija, atėjusi su pilnu krepšiu pelenų. Ji suvertė juos į lomą. – Kad ir ką jie nusprendė, kas nors vis tiek mano, jog jie neteisūs.

– Spėju, reikėjo pagyventi su Raidagu, kad sužinotų, – tarė Tronija.

– Nesu tikra, – tarė Digija. – Jis gyveno su mumis gana ilgai, tačiau niekada negalvojau apie jį kaip visiškai apie žmogų, kol nepasirodė Aila.

– Nemanau, kad ji taip nekantriai laukia jungtuvių kaip tu, Digija, – tarė Tronija. – Man įdomu, kas jai negerai. Gal ji serga?

– Nemanau, – tarė Digija. – Kodėl taip sakai?

– Ji elgiasi neteisingai. Ruošiasi susijungti, tačiau neatrodo, kad to lauktų. Ji gauna daugybę dovanų ir visa kita, tačiau neatrodo laiminga. Ji turėtų būti kaip tu. Kaskart, kai kas nors ištaria „jungtis", tu jau šypsaisi, tavo veide atsiranda svajinga išraiška.

– Ne visi vienodai laukia savo jungtuvių, – pastebėjo Fralija.

– Ji tikrai jautėsi labai artima Raidagui, – pridūrė Digija. – Ji gedi ne mažiau nei Nezė. Jei jis būtų buvęs mamutojas, jungtuvės tikriausiai būtų atidėtos.

– Ir aš nekaip jaučiuosi dėl Raidago, ir aš jo pasiilgau, jis buvo toks geras Hatalui, – tarė Tronija. – Mes visi jaučiamės blogai, nors jam taip baisiai skaudėjo, kad man net palengvėjo jam mirus. Manau, Ailai kelia nerimą dar kažkas.

Ji nepridūrė, kad nuo pat pradžių abejojo Ailos ir Raneko jungtuvėmis. Nebuvo reikalo kelti tą klausimą, tačiau, nepaisant Raneko jausmų pasirinktai moteriai, Tronija vis dar manė, kad Aila labiau myli Jondalarą. Pastaruoju metu, regis, jį ignoravo. Ji matė, kaip aukštas zelandonietis susirūpinęs išeina iš palapinės ir traukia į stovyklavietės centrą.

Jondalaras linkčiojo atsakydamas žmonėms, kurie sveikinosi jam praeinant, tačiau jo mintys buvo nukreiptos į vidų. Ar jis tik įsivaizduoja, ar Aila tikrai jo vengia? Šitiek laiko stengęsis nesipainioti jai po kojomis, jis niekaip negalėjo patikėti, kad dabar, kai jis nori šnektelti vienumoje, ji jo vengia. Nepaisant jos pasižadėjimo Ranekui, sielos kamputyje Jondalaras vis dar turėjo viltį, kad jam tereikia liautis jos vengus, ir ji vėl bus jam prieinama. Nereikia, kad jo trokštų, tegu tik būna atvira. O ji, regis, užsivėrė. Jondalaras nusprendė, kad vienintelis būdas išsiaiškinti yra tiesiogiai su ja

susidurti. Deja, jam būdavo sunku rasti Ailą tokioje vietoje ir tokiu laiku, kad jiedu galėtų pasikalbėti vieni.

Jis pamatė ateinančią Latiją. Jis nusišypsojo ir sustojęs žiūrėjo į ją. Ji žengė nepriklausomu žingsniu, pasitikėdama savimi linkčiojo besisveikinantiems žmonėms. „Ji pasikeitė", – pagalvojo Jondalaras. Jis visada apstulbdavo matydamas, kokių pokyčių atneša pirmieji ritualai. Latija nebebuvo vaikas arba kikenanti nervinga mergiūkštė. Nors vis dar buvo labai jauna, judėjo su moterišku užtikrintumu.

– Sveikas, Jondalarai, – tarė ji šypsodamasi.

– Sveika, Latija. Atrodai laiminga.

„Daili jauna moteris", – šypsodamasis pagalvojo pats sau. Jo akys išdavė jausmus. Ji sulaikė kvėpavimą ir išpūtė akis, o paskui žvilgsniu atsakė į jo nesąmoningą kvietimą.

– Ir esu. Pavargau būti visą laiką vienoje vietoje. Pirmas kartas, kai galiu viena pasivaikščioti... Arba su kuo noriu, – ji siūbtelėjo kiek arčiau ir pakėlė galvą. – Kur eini?

– Ieškau Ailos. Gal ją matei?

Latija atsiduso, tada draugiškai nusišypsojo.

– Taip, ji kurį laiką prižiūrėjo Trisijos kūdikį. Mamuta taip pat jos ieško.

– Nekaltink jų visų, Aila, – tarė Mamuta. Jie sėdėjo lauke, šiltoje saulėkaitoje, didelio alksnio šešėlyje. – Buvo keletas, kurie nepritarė. Aš – vienas iš jų.

– Nekaltinu tavęs, Mamuta, net nežinau, ar kaltinu kitus, tačiau kodėl jie nesupranta? Kas verčia žmones taip jų nekęsti?

– Galbūt matydami, kokie mes panašūs, jie ima ieškoti skirtumų, – Mamuta patylėjo, tada kalbėjo toliau. – Iki rytojaus turi nueiti į mamuto židinį, Aila. Negali susijungti, kol nenueisi. Tu paskutinė, supranti.

– Taip, tikriausiai turėčiau, – numykė Aila.

– Tavo nenoras suteikia Vinsavekui vilties. Jis šiandien vėl manęs teiravosi, ar, mano manymu, tu svarstei jo pasiūlymą. Jis tvirtina, kad jeigu nenori sulaužyti pasižadėjimo, jis ketina šnektelti su Raneku apie jo kaip

antrojo sutuoktinio priėmimą. Jo pasiūlymas gali labai padidinti tavo nuotakos išpirką ir visiems jums suteiks labai aukštą statusą. Kaip jautiesi dėl to, Aila? Ar norėtum priimti Vinsaveką su Raneku į bendrą porą?

– Vinsavekas kažką užsiminė per medžioklę. Turiu pasiteirauti, ką apie tai mano Ranekas, – tarė Aila.

Mamuta pagalvojo, kad bet kuriuo atveju ji rodo aiškiai per mažai entuziazmo. Blogas laikas jungtuvėms, kai ji vis dar taip stipriai gedi. Ji sulaukia šitiek pasiūlymų ir dėmesio, tad buvo sunku patarti jai dar palaukti. Jis pastebėjo, kad staiga ji suglumo, ir atsisuko pažiūrėti, ką Aila pamatė. Link jų ėjo Jondalaras. Ji atrodė sunerimusi ir žengtelėjo į šalį, tarsi skubėtų nueiti. Vis dėlto ji negalėjo taip staigiai nutraukti pokalbio su Mamuta.

– Štai kur tu, Aila. Ieškojau tavęs. Norėčiau su tavimi šnektelti.

– Dabar aš kalbuosi su Mamuta, – atsakė ji.

– Manau, mes jau baigėm, jei nori pasikalbėti su Jondalaru, – atsakė Mamuta.

Aila nudelbė akis žemyn, paskui pažiūrėjo į senolį. Ji aiškiai vengė sunerimusio Jondalaro žvilgsnio. Tada tyliai pratarė:

– Nemanau, kad mudu turime ką vienas kitam pasakyti, Mamuta.

Jondalaras pajuto, kaip visas išbąla, o paskui perlieja karštis. Ji tikrai jo vengia! Ji netgi nenori su juo pasikalbėti.

– O... Ką gi, na... aš... Apgailestauju, kad sutrukdžiau, – tarė jis traukdamasis. Tada, trokšdamas rasti kokią vietą pasislėpti, nuskubėjo tolyn.

Mamuta atidžiai ją stebėjo. Jam nueinant ji lydėjo jį akimis, jos akys išdavė didžiulį nerimą. Jis palingavo galvą, tačiau susilaikė nieko nepasakęs. Jie drauge sugrįžo į Liūto stovyklą.

Artėdama prie stovyklos Aila pamatė ateinančias Nezę su Tulija. Raidago mirtis smarkiai paveikė Nezę. Vos vakar ji atnešė likusius jo vaistus ir abi verkė. Nezė nenorėjo pasilikti tų vaistų kaip skaudaus priminimo, tačiau ir nebuvo įsitikinusi, kad juos derėtų išmesti. Tai privertė Ailą suvokti, kad, Raidagui mirus, Nezei dingo ir poreikis jį gydyti.

– Mes ieškojom tavęs, Aila, – tarė Tulija. Ji atrodė patenkinta savimi kaip didelę staigmeną planuojantis žmogus. Tai didžiajai vadei nebuvo būdinga. Moterys išlankstė rūpestingai sudėliotą nešulį. Ailos akys išsiplėtė,

o abi moterys susižvalgė ir nusišypsojo. – Visoms nuotakoms reikia naujos tunikos. Paprastai ją siuva vyro motina, tačiau aš norėjau padėti Nezei.

Tai buvo stulbinantis apdaras iš aukso geltonumo odos, išskirtinai ir gausiai išpuoštas; kai kurios jo dalys buvo tankiai užpildytos mamuto kaulo karoliukų raštu, išryškintu nedidukais gintaro gabaliukais.

– Ji tokia graži ir šitiek darbo įdėta! Vien išsiuvinėti karoliukais tikriausiai prireikė daugybės dienų. Kada gi spėjote? – stebėjosi Aila.

– Pradėjau iš karto, kai paskelbėt apie pasižadėjimą, o užbaigėme čia, – pasakė Nezė. – Eime į palapinę, pasimatuosi.

Aila dirstelėjo į Mamutą. Tas šypsodamasis linktelėjo. Jis žinojo apie šį siuvinį, netgi slapčia susitarė dėl staigmenos. Trys moterys nuėjo į palapinę, link Tulijos miego ploto. Aila nusirengė, tačiau nežinojo, kaip tą tuniką vilkėti. Moterys ją aprengė. Tai buvo specialiai sukirpta tunika, atvira priekyje ir tvirtai sujuosiama pirštais austa juosta iš raudonos mamutų vilnos.

– Gali vilkėti ją šitaip susijuosusi, jei tiesiog nori pasipuošti ir kam nors pasirodyti, – aiškino Nezė. – O ceremonijai turėsi praskleisti ją šitaip, – ji atgal atitraukė priekinės dalies viršų ir perrišo juostą. – Tuoktuvių metu moterys išdidžiai rodo savo krūtis, kai atneša savo židinį, kad suformuotų sąjungą su vyru.

Moterys žengė kelis žingsnius atgal, kad galėtų pasigėrėti būsima nuotaka. „Ji gali didžiuotis savo krūtimis, – pagalvojo Nezė. – Motiniškos krūtys, su tokiomis galės žindyti. Kaip blogai, kad greta jos nėra motinos. Kiekviena moteris didžiuotųsi tokia dukra."

– Ar jau galim įeiti? – pašnairavo į palapinę Digija. Visos stovyklos moterys sugužėjo pasigėrėti Ailos apdarais. Regis, visos buvo nustebusios.

– Dabar prisidenk, kad galėtum išeiti ir pasirodyti vyrams, – tarė Nezė, suskleisdama ir perrišdama tuniką. – Iki ceremonijos viešai neturėtum dėvėti jos atviros.

Aila žengė į lauką. Ją pasitiko pritariamai besišypsantys, džiugūs Liūto stovyklos vyrai. Kiti žmonės, ne iš Liūto stovyklos, taip pat ją stebėjo. Vinsavekas žinojo apie staigmeną ir pasistengė būti netoliese. Ją pamatęs jis apsisprendė kokiu nors būdu vis tiek su ja susijungti, net jei tektų dalytis ir su dešimčia vyrų.

Kitas vyras, kuris taip pat nebuvo iš Liūto stovyklos, nors dauguma žmonių galvojo kitaip, irgi stebėjo. Jondalaras nusekė paskui Ailą su Mamuta nenorėdamas taikstytis su Ailos atsisakymu arba netgi tuo patikėti. Apie staigmeną jis išgirdo iš Danugo, tad lūkuriavo kartu su visais. Kai ji išėjo į lauką, Jondalaras gerte gėrė ją akimis, paskui užsimerkė ir skausmingai susiraukė. Jis ją prarado. Aila rodo savo ketinimą kitą dieną susijungti su Raneku. Jis giliai įkvėpė ir sukando dantis. Jis negali pasilikti, žiūrėti, kaip ji susituokia su tamsiaodžiu raižytoju iš Liūto stovyklos. Atėjo laikas išvykti.

Kai Aila persirengė kasdieniais drabužiais ir vėl išėjo su Mamuta, Jondalaras nuskubėjo į palapinę. Jis džiaugėsi radęs ją tuščią. Susikrovęs kelionės mantą jis vėl mintyse padėkojo Tulijai. Viską susidėjęs, krūvą uždengė miego kailiu. Jis planavo palaukti iki ryto, su visais atsveikinti ir išeiti iš karto po pusryčių. Iki tol niekam neprasitars.

Visą dieną Jondalaras lankė pavienius draugus, su kurias susipažino susirinkime. Jis su jais neatsisveikino, tačiau apie tai galvojo. Vakare jis atskirai pabuvo su visais Liūto stovyklos nariais. Jie buvo kaip šeima. Bus sunku išeiti, žinoti, kad niekad jų nebepamatysi. Dar sunkiau buvo surasti būdą pasikalbėti su Aila, bent kartelį. Jis ją stebėjo, ir kai pamatė, kad jiedvi su Latija pasuko arklių pašiūrės link, greitai nuėjo iš paskos.

Kalbėjosi jie dirbtinais ir nejaukiais žodžiais. Jondalaro kalboje buvo kažkokio primygtinumo, kuris pripildė Ailą neramios įtampos. Kai ji nuėjo į palapinę, jis pasiliko su arkliais ir iki sutemstant šukavo rudąjį eržilą. Prisiminė, kad pirmą kartą pamatė Ailą padedančią apsikumeliuoti Yhaha. Nieko panašaus anksčiau vyras nebuvo matęs. Palikti jį taip pat bus sunku. Jondalaras jautė Lenktynininkui daugiau, nei kada manė, jog įmanoma jausti gyvūnui.

Galiausiai jis nuėjo į palapinę ir įsiropštė į savo lovą. Užsimerkė, tačiau užmigti nesisekė. Jis gulėjo atsimerkęs ir galvojo apie Ailą, apie laiką, praleistą slėnyje, ir jų meilę, kuri iš lėto tarpo. Ne, ne taip jau iš lėto. Jis pamilo ją nuo pat pradžių, jis tik lėtai tai pripažino, lėtai įvertino, todėl pamažu prarado. Jis atstūmė jos meilę, dabar už tai mokės visą gyvenimą. Kaip galėjo būti toks kvailas? Jis niekada jos nepamirš, neišsigydys jos praradimo skausmo ir niekada sau neatleis.

Naktis buvo ilga ir sunki. Kai pirma aušros šviesa silpnai švystelėjo pro palapinės angą, ilgiau tverti jis nebegalėjo. Jondalaras negalėjo atsisveikin-

ti nei su Aila, nei su niekuo kitu. Tiesiog reikėjo išeiti. Jis tyliai susirinko kelioninius drabužius, miegmaišį ir nemačia išslinko iš palapinės.

– Nusprendei nelaukti. Šitiek numačiau, – tarė Mamuta.

Jondalaras apsisuko.

– Aš... a... turiu eiti. Negaliu ilgiau pasilikti. Laikas... aš... – mikčiojo jis.

– Suprantu, Jondalarai. Linkiu tau geros kelionės. Tavęs laukia ilgas kelias. Privalai pats nuspręsti, kas tau geriausia. Tik nepamiršk, kad negali rinktis, jei nėra iš ko, – tarė senolis ir nėrė į palapinę.

Jondalaras susiraukė eidamas link arklių pašiūrės. Ką Mamuta turėjo omeny? Kodėl tie, kurie tarnauja Motinai, visada taria žodžius, kuriuos sunku suprasti?

Pamačius Lenktynininką Jondalarą užplūdo troškimas išjoti juo, bent jau tiek išsinešti. Deja, Lenktynininkas buvo Ailos arklys. Jis paglostė abu, apsikabino rudojo eržilo sprandą, pastebėjo Vilką ir jausmingai jį paglostė. Tada greitai atsistojo ir nudrožė taku žemyn.

Kai Aila pabudo, saulės šviesa jau sruvo. Diena turės būti puiki. Tada ji prisiminė, jog tai jungtuvių šventės diena. Jau nebeatrodė taip puiku. Ji atsisėdo ir pasidairė. Kažkas buvo ne taip. Ji turėjo įprotį pirmiausia pabudusi dirstelti Jondalaro link. Jo čia nebuvo. „Šįryt Jondalaras atsikėlė anksti“, – pagalvojo Aila. Ji niekaip negalėjo įveikti nuojautos, kad kažkas negerai.

Ji atsikėlė, apsirengė ir išėjo į lauką praustis bei paieškoti šakelės dantims. Nezė prie laužo keistai ją nužvelgė. Jausmas, jog kažkas atsitiko, labai sustiprėjo. Ji dirstelėjo link arklių pašiūrės. Yhaha su Lenktynininku atrodė kaip visada, taip pat ir Vilkas. Ji grįžo į palapinę ir dar kartą apsidairė. Nemažai žmonių buvo atsikėlę ir išėję dienos darbams. Tada ji pastebėjo, kad Jondalaro vieta tuščia. Jis išėjo ne dienai. Trūko jo miegmaišio ir kuprinės, visko. Jondalaras išėjo!

Aila supanikavusi išbėgo laukan.

– Neze! Jondalaras išėjo! Jis ne kažkur Vilko stovykloj, jis išėjo. Ir paliko mane!

– Žinau, Aila. Aš to tikėjausi, nejaugi tu ne?

– Jis net neatsisveikino! Maniau, ketina pasilikti iki jungtuvių.

– Šito jis mažiausiai norėjo, Aila. Jis niekada netroško pažiūrėti, kaip tu susijungi su kuo nors kitu.

– Bet... bet... Neze, jis manęs nenorėjo. Ką dar turėjau daryti?

– O ką tu nori daryti?

– Noriu iškeliauti su juo! O jo nebėra. Kaip jis galėjo mane palikti? Jis ketino mane pasiimti. Šitaip mes planavome. Kas nutiko visiems mūsų planams, Neze? – rypavo ji, staiga apsipylusi ašaromis. Nezė ištiesė rankas ir guodžiamai apkabino sriūbaujančią jauną moterį.

– Planai keičiasi, Aila. Gyvenimai keičiasi. O kaipgi Ranekas?

– Aš jam netinku. Jis turėtų susijungti su Trisija. Tai ji jį myli, – pasakė Aila.

– O tu jo nemyli? Juk jis myli tave.

– Norėjau jį pamilti, Neze. Mėginau, stengiausi, tačiau aš myliu Jondalarą. Dabar Jondalaro nebėra, – vėl prapliupo ašaromis Aila. – Jis manęs nemyli.

– Ar tu tuo tikra? – paklausė Nezė.

– Jis mane paliko ir nė neatsisveikino. Neze, kodėl jis išėjo be manęs? Ką bloga aš padariau? – meldė sužinoti Aila.

– Manai, kad padarei ką nors netinkamo?

Aila nutilo ir suraukė antakius.

– Vakar jis norėjo su manimi pasikalbėti, bet aš nesutikau.

– Kodėl nenorėjai su juo pasikalbėti?

– Todėl... todėl, kad jis manęs nenorėjo. Visą praėjusią žiemą, kai aš jį taip mylėjau, norėjau su juo būti, jis manęs nenorėjo. Jis netgi nesikalbėjo su manimi.

– Todėl, kai pagaliau panoro, tu atsisakei. Šitaip kartais nutinka, – tarstelėjo Nezė.

– Aš noriu su juo pasikalbėti, Neze. Aš noriu būti su juo. Net jei jis manęs nemyli, noriu būti su juo. O jis išėjo. Jis paprasčiausiai atsikėlė ir nuėjo. Jis negali išeiti! Jis negalėjo nueiti... toli...

Nezė dirstelėjo į ją ir beveik nusišypsojo.

– Kaip toli jis galėjo nueiti, Neze? Pėsčias? Aš vaikštau greitai, galbūt galiu jį pasivyti? Galbūt turėčiau jį pasivyti ir sužinoti, kodėl jis norėjo su manimi pasikalbėti. O, Neze, aš turėčiau būti su juo. Aš jį myliu.

– Tada vykis jį, vaikeli. Jei jo nori, jei jį myli, vykis. Pasakyk jam, kaip jautiesi. Bent jau suteik jam progą pasakyti tau, ką norėjo pasakyti.

– Tu teisi! – Aila atgalia ranka nusišluostė ašaras ir mėgino galvoti. – Šitaip ir turėčiau padaryti. Taip ir padarysiu. Dabar pat! – tarė ji ir bėgte pasileido taku, Nezei nespėjus nieko pasakyti. Ji perbėgo per upės brastos akmenis, į pievą. Tada sustojo. Ji nežinojo, kuriuo keliu eiti. Kaip jį susekti? Amžinybės prireiks šitaip vejantis.

Staiga Nezė išgirdo du veriamus švilpesius. Ji nusišypsojo, kai pro šalį pralėkė Vilkas, o Yhaha pastačiusi ausis pasileido paskui pilkį. Lenktynininkas sekė iš paskos. Moteris stebėjo, kaip gyvūnai taku nuliuoksi pas jaunąją moterį.

Kai Vilkas pribėgo, Aila davė ženklą ir pasakė:

– Ieškok Jondalaro, Vilke. Ieškok Jondalaro!

Vilkas pradėjo uostinėti žemę ir oro sroves. Pilkiui pajudėjus, Aila pastebėjo lengvą nulenktos žolės ir sulaužytų šakelių pėdsaką. Ji užšoko Yhaha ant nugaros ir nušuoliavo.

Tik pradėjus joti jai iškilo klausimų. Ką aš jam pasakysiu? Kaip aš jam pasakysiu, kad jis žadėjo mane pasiimti kartu? Kas, jeigu jis neišklausys? Kas, jeigu jis manęs nenorės?

Lietus nuo medžių ir lapų nuplovė vulkaninių pelenų dangą. Jondalaras per salpos pievas ir giraites drožė abejingas kaip reta puikios vasaros dienos grožiui. Jis net tiksliai nežinojo, kur eina, tiesiog sekė palei upę. Sulig kiekvienu žingsniu mintys vis labiau jį slėgė.

„Kodėl išėjau be jos? Kodėl keliauju vienas? Gal turėčiau grįžti ir paprašyti jos eiti su manimi? Ji nenori eiti su tavimi. Ji mamutoję. Jie yra jos žmonės. Ji pasirinko Raneką, ne tave, Jondalarai, – priminė jis sau. – Taip, ji pasirinko Raneką, tačiau ar tu leidai jai pasirinkti?“

Tada jis sustojo. Kaip ten sakė Mamuta? Kažką apie pasirinkimą. „Negalima pasirinkti, jeigu nėra iš ko.“ Ką jis turėjo omeny?

Jondalaras įpykęs papurtė galvą, o tada staiga suvokė, kad viską supranta. Jis niekada nesuteikė progos jai pasirinkti. Aila nepasirinko Raneko,

bent jau ne iš pradžių. Galbūt tą įdukrinimo naktį ji turėjo pasirinkimą... Ar tikrai? Ją augino gentis. Niekas niekada jai neminėjo, kad ji gali rinktis. „O tada aš ją atstūmiau. Kodėl prieš išeidamas neleidau jai pasirinkti? Todėl, kad ji su manimi nesikalbėjo."

„Ne, todėl, kad bijojai, jog ji pasirinks ne tave. Nustok sau melavęs. Ji galiausiai nusprendė su tavimi nekalbėti ir tu išsigandai, kad ji tavęs nepasirinks, štai kodėl, Jondalarai. Tu jai nesuteikei progos. Ar dabar geriau?"

„Kodėl negrįžti ir neleidi jai pasirinkti? Bent jau gali tai pasiūlyti? Tik ką jai pasakysi? Ji ruošiasi didžiosioms apeigoms. Ką tu pasiūlysi? Ką tu gali pasiūlyti?"

„Gali pasiūlyti pasilikti. Netgi gali pasisiūlyti būti antras vyras, kartu su Raneku. Ar ištvertum? Ar pajėgtum dalytis ja su Raneku? Jei vienintelis pasirinkimas yra visiškai jos neturėti, ar galėtum pasilikti ir ja dalytis?"

Jondalaras stovėjo nejudėdamas, užsimerkęs, suraukęs antakius. Tik jei neturėtų kito pasirinkimo. Labiausiai jis troško parsivesti ją namo, kad jo namai taptų jos namais. Mamutojai ją priėmė. Nejaugi zelandoniečiai bus mažiau palankūs? Kai kurie, gal ne visi, tačiau jis negalėjo garantuoti.

„Ranekas turi Liūto stovyklą ir galybę kitokių ryšių. Tu negali jai net savo žmonių pasiūlyti, savo ryšių. Nežinai, ar jie priims ją, ar priims net tave. Tu neturi ko pasiūlyti, išskyrus save."

„Jeigu negali nieko daugiau, tik šitai pasiūlyti, ką darytume, jeigu žmonės mūsų nepriimtų? Galėtume eiti kur nors kitur. Galėtume netgi grįžti čia." Jis susiraukė. Ilga kelionė. Gal vis dėlto jis turėtų pasisiūlyti pasilikti, įsikurti čia? Tarnegas užsiminė, kad naujai stovyklai reikės titnago apdirbėjo. O kaip Ranekas? Dar svarbiau, kaip Aila? Kas, jei ji visai jo nenorės?

Jondalaras buvo taip paskendęs savo mintyse, kad negirdėjo duslaus kanopų dunksėjimo. Staiga ant jo užšoko vilkas.

– Vilke? Ką tu čia darai... – jis pakėlė galvą ir negalėdamas patikėti stebeilijo, kaip nuo Yhaha nugaros nulipa Aila.

Ji artinosi prie jo droviai, labai nuogąstaudama, kad jis vėl atsuks jai nugarą. Kaip jam pasakyti? Kaip priversti jį išklausyti? Ką jai daryti, jei jis klausyti nenorės? Tada ji prisiminė tas pirmąsias bežodes dienas ir būdą, kuriuo ji buvo išmokyta prašyti, kad kas nors išklausytų. Regis, tai buvo prieš visą amžinybę. Ji grakščiai parpuolė ant žemės, nuleido galvą ir laukė.

Jondalaras spoksojo išsižiojęs. Akimirką jis nieko nesuprato, paskui prisiminė. Tai buvo jos signalas. Kai ji norėjo pasakyti jam ką nors svarbaus, tačiau stigo žodžių, pasitelkdavo šį genties signalą. Kodėl dabar kalba su juo genties kalba? Ką tokio svarbaus nori jam pasakyti?

– Stokis, – tarė jis. – Nereikia šitaip elgtis.

O tada prisiminė tinkamą atsaką. Jis patapšnojo jai per petį. Kai Aila pakėlė akis, jos buvo pilnos ašarų. Jis parklupo ant kelių ir jas nušluostė.

– Aila, kodėl taip elgiesi? Kodėl tu čia?

– Jondalarai, vakar mėginai man kažką pasakyti, o aš tavęs nesiklausiau. Dabar aš noriu tau šį tą pasakyti. Sudėtinga, tačiau noriu, kad išklausytum. Štai kodėl šitaip prašau. Ar išklausysi, nenusigręši?

Švystelėjo tokia karšta viltis, kad Jondalaras nerado žodžių. Jis tik linktelėjo ir paėmė jos rankas.

– Kažkada tu norėjai, kad eičiau su tavimi, – pradėjo ji, – o aš nenorėjau palikti slėnio, – ji nutilo, giliai įkvėpė. – O dabar aš noriu keliauti su tavimi, bet kur, kur tik tu eisi. Kažkada sakei, kad mane myli, kad manęs geidi. Dabar aš manau, kad tu nebenori manęs mylėti, tačiau aš vis tiek noriu eiti su tavimi.

– Stokis, Aila, meldžiu, – tarė jis ir padėjo jai atsikelti. – O kaip Ranekas? Maniau, tu jo trokšti.

Jis vis dar laikė ją apkabinęs.

– Aš nemyliu Raneko. Aš myliu tave, Jondalarai. Niekada nepalioviau tavęs mylėjusi. Neįsivaizduoju, ką padariau, kad tu lioveisi mylėjęs mane.

– Tu mane myli? Tu vis dar mane tebemyli? O, Aila, mano Aila, – vis stipriau ją spausdamas kalbėjo Jondalaras. Tada pažvelgė į ją taip, tarsi matytų pirmą kartą, ir jo akys prisipildė meilės. Ji pakėlė galvą, ir jo lūpos surado jos lūpas. Jie susivienijo, apsikabino su stipria ir švelnia aistra, kupina meilės ir ilgesio.

Aila negalėjo patikėti, kad yra jo glėbyje, kad jis ją laiko apkabinęs, jos geidžia, ją myli. Juk praėjo tiek daug laiko. Ašaros suplūdo jai į akis, ji mėgino jas sulaikyti baimindamasi, kad jis vėl neteisingai jas supras. Paskui jai tai atrodė nebesvarbu ir ji leido ašaroms srūti.

Jis pažvelgė į jos dailų veidą.

– Tu verki, Aila.

– Tai tik todėl, kad tave myliu. Turiu verkti. Tai buvo taip seniai, o aš taip stipriai tave myliu, – paaiškino ji.

Jis pabučiavo jos akis, ašaras, lūpas ir pajuto, kaip ji jam atsiveria, švelniai, neabejotinai.

– Aila, ar tikrai tu čia? – teiravosi jis. – Maniau, kad tave praradau, ir supratau, kad tai tik mano kaltė. Myliu tave, Aila, niekada nesilioviau tavęs mylėjęs. Privalai tuo patikėti. Visada tave mylėjau, nors ir suprantu, kodėl tu galvojai kitaip.

– Tu nenorėjai manęs mylėti, tiesa?

Jis užsimerkė ir jo kaktą išvagojo raukšlės. Jis išgirdo skausmingą tiesą ir linktelėjo.

– Aš gėdijausi, kad myliu moterį, kilusią iš genties, ir nekenčiau savęs už tai. Niekada su niekuo nebuvau toks laimingas kaip su tavimi. Aš tave myliu, ir kai buvome dviese, viskas buvo tiesiog tobula. O kai atsidūrėme tarp kitų žmonių... kaskart, kai tu padarydavai ką nors, ko išmokai gentyje, aš sutrikdavau. Visada bijojau, jog pasakysi ką nors, ir tada visi sužinos, kad aš myliu moterį, kuri yra... šlykštynė, – jis baisiai sunkiai ištarė tą žodį.

– Visi nuolat man kartodavo, kad galiu turėti bet kurią moterį. Nė viena moteris negali man atsispirti, žmonės sakė man, netgi pati Motina. Tai atrodė tiesa. Tik niekas nežinojo, kad aš nepažinojau moters, kurios iš tikrųjų geisčiau, kol nesutikau tavęs. O ką jie pasakytų, jei parsivesčiau tave namo? Jei Jondalaras gali turėti visas, kodėl namo jis parsigabeno... plokščiagalvio... šlykštynės motiną? Bijojau, kad jie tavęs nepripažins, kad ir mane atstums, nebent... aš atsigręšiu prieš tave. Bijojau, kad galiu taip pasielgti, jei teks rinktis tarp savo žmonių ir tavęs.

Aila susiraukė. Ji nudelbė akis.

– Nesupratau. Tau reikėtų priimti sunkų sprendimą.

– Aila, – tarė Jondalaras, atsukdamas jos veidą į save. – Aš tave myliu, gal tik dabar iš tikrųjų supratau, kaip man tai svarbu. Ne tik kad tu mane myli, tačiau kad aš tave myliu. Dabar suprantu, kad turiu tik vieną pasirinkimą. Tu man svarbesnė nei mano žmonės, nei bet kas. Noriu būti ten, kur būsi tu, – jos akys vėl priplūdo ašarų, kad ir kaip ji mėgino jas suvaldyti. – Jei tu nori pasilikti čia ir gyventi su mamutojais, aš pasiliksiu ir tapsiu mamutoju. Jei nori, kad aš dalyčiausi tavimi su Raneku... Ir su tuo sutiksiu.

– Ar šito tu nori?

– Jei to nori tu... – pradėjo Jondalaras, paskui prisiminė Mamutos žodžius. Galbūt jis turėtų suteikti jai pasirinkimą, pasakyti jai, ko labiau norėtų pats. – Aš noriu būti su tavimi, tai visų svarbiausia, patikėk manimi. Pasilikčiau čia mielai, jei šito nori tu. Jei klausi manęs, ko norėčiau aš, tai noriu keliauti namo ir pasiimti tave kartu.

– Pasiimti mane kartu? Daugiau manęs nebesigėdiji? Nebesigėdiji genties ir Durko?

– Ne. Nebesigėdiju tavęs. Didžiuojuosi tavimi. Nebesigėdiju ir genties. Tu ir Raidagas išmokėte mane šio to labai svarbaus. Galbūt atėjo laikas pamokyti ir kitus. Aš tiek daug išmokau. Noriu tai parnešti savo žmonėms. Noriu jiems parodyti iečių mėtyklę, Vaimezo titnago apdirbimo būdą, tavo ugnies akmenis, siūlo traukiklį, arklius ir vilką. Visa tai matydami gal jie panorės išklausyti žmogų, mėginantį pasakyti, kad genties žmonės taip pat yra Motinos Žemės Vaikai.

– Tavo totemas yra urvinis liūtas, Jondalarai, – visiškai ir galutinai įsitikinusi pasakė Aila.

– Jau anksčiau tai minėjai. Kas tave taip įtikino?

– Pameni, sakiau, kad su galingais totemais sunku gyventi? Jie sunkiai tave mėgina, tačiau jų dovanos, tai, ko iš jų išmoksti, yra to vertos. Tu išlaikei sunkų išmėginimą, tačiau ar dabar gailiesi? Šitie metai mums abiem buvo sunkūs, tačiau aš tiek daug sužinojau apie save ir apie kitus. Daugiau jų nebebijau. Tu taip pat labai daug sužinojai apie save ir apie gentį. Manau, tam tikra prasme tu jos bijojai. Dabar tai įveikei. Urvinis liūtas yra genties totemas ir tu jai daugiau nebejauti neapykantos.

– Manau, tu teisi. Džiaugiuosi, kad urvinis liūtas pasirinko mane, jei tai reiškia, kad aš tau priimtinas. Neturiu ko tau pasiūlyti, Aila, išskyrus save. Negaliu pažadėti jokių ryšių, netgi savo žmonių. Negaliu nieko žadėti, nes nežinau, ar zelandoniečiai priims tave. Jei ne, mes rasime kitą vietą. Aš tapsiu mamutoju, jei tu to nori, tačiau mieliau parsivesčiau tave namo ir Zelandonijoje sumegztume mazgą.

– Ar tai tarsi jungtuvės? – pasiteiravo Aila. – Anksčiau niekada neprašei manęs susijungti. Kvietei keliauti kartu, tačiau nė karto neprašei sukurti židinį.

– Aila, Aila, kas man darosi? Kodėl aš laikiau savaime suprantama, kad tu viską supranti? Galbūt dėl to, kad tu žinojai tiek daug, ko nežinojau aš, tu taip greitai tiek daug išmokai, kad aš pamiršau, jog tu tik mokaisi. Tikriausiai aš turėčiau išmokti ženklą, kaip pasakyti dalykus, kuriems stinga žodžių.

Tada, su linksma džiaugsmo šypsena, jis ant vieno kelio parklupo prieš ją ant žemės. Jis atsisėdo nevisiškai sukryžiavęs kojas, nuleidęs galvą, kaip ji visada darydavo. Jis žvelgė į ją. Aila akivaizdžiai sutriko. Tai jį pradžiugino, nes būtent taip visada jausdavosi pats.

– Ką darai, Jondalarai? Vyrai neturėtų taip elgtis. Jiems nereikia prašyti leidimo kalbėti.

– Privalau prašyti. Ar grįši su manimi, ar susijungsi su manimi, ar sumegsi zelandonietišką mazgą, sukursi su manimi židinį, pagimdysi man vaikų?

Aila vėl pravirko ir jautėsi kvailai dėl visų šitų besiliejančių ašarų.

– Jondalarai, niekada nieko kito netroškau. Taip. Atsakau į visus klausimus. Dabar, meldžiu, stokis.

Jis atsistojo ir ją apkabino jausdamasis neįtikėtinai laimingas. Pabučiavo ją, o tada laikė apkabinęs, tarsi bijotų paleisti, baimindamasis vėl ją prarasti, kaip vos nenutiko.

Jis vėl ją pabučiavo. Kartu su nuostaba, kad Aila šalia, augo geismas. Moteris tai pajuto, ir jos kūnas atsiliepė, buvo jam pasiruošęs. Šį kartą Jondalaras nenorėjo jos užvaldyti. Jis troško jos visiškai, absoliučiai. Jis atsitraukė ir nusimetė kelioninį krepšį, kurį tebelaikė užsikabinęs. Tada ištraukė ir paklojo patiesalą. Ant jo staiga užšoko Vilkas.

– O tu turėsi kuriam laikui pasitraukti, – tarė Jondalaras ir nusišypsojo Ailai.

Ji paliepė Vilkui eiti šalin ir nusišypsojo Jondalarui. Jis atsisėdo ant patiesalo ir ištiesė į ją rankas. Ji prie jo prisijungė, jau visa dilgčiojanti, laukianti, nenusakomai jo geidžianti.

Tada jis ėmė švelniai ją bučiuoti, siekė jos krūtų ir per ploną tuniką mėgavosi kiekvienu, net pačiu mažiausiu, pažįstamu jos kuplių apvalumų kontūru. Ji taip pat tai prisiminė. Ji greitai nusitraukė tuniką. Jis siekė jos abiem rankom, ir kitą akimirką ji jau gulėjo ant nugaros, o jis tvirtai prisi-

spaudė lūpomis prie jos lūpų. Jis rankomis glamonėjo krūtis, surado spenelį, o paskui šiltomis, drėgnomis lūpomis jį apžiojo. Ji suaimanavo, kai virpulio bangos nuvilnijo giliai, į patį vidų, į tą vietelę, kuri taip jo alko. Ji glostė jo rankas, plačią nugarą, paskui sprandą, plaukus. Vieną akimirką net nustebo, kad jie nėra tankiai susiraitę. Ši mintis išsisklaidė taip pat greitai kaip ir atėjo.

Jis vėl ją bučiavo, jo liežuvis švelniai tyrinėjo Ailos burną. Ji įtraukė jo liežuvį, paskui tyrė pati, prisimindama, kad jo prisilietimų niekada ne per daug, jie niekada ne per įžūlūs, visada jautrūs ir išmoningi. Ji džiaugėsi atgijusiais prisiminimais. Buvo beveik kaip pirmąjį kartą. Aila vėl mokėsi šio vyro ir prisiminė, kaip gerai jis ją pažinojo. Kiek naktų ji jo ilgėjosi?

Jis skanavo jos lūpų šilumą, paskui jos kaklo sūrumą. Ji pajuto, kaip šilti virpuliai keliauja jos skruostu, paskui kaklo šonu. Jis pabučiavo jos petį, švelniai pakramsnojo, pačiulpė, pažaidė su jautriomis vietelėmis, kurių, žinojo, ten esant. Netikėtai vėl apžiojo spenelį. Ji aiktelėjo staigiai užplūdus stipriems pojūčiams. Paskui atsiduso ir suaimanavo iš malonumo, vyrui žaidžiant abiem speneliais.

Jondalaras atsisėdo, pažvelgė į ją, o paskui užsimerkė, tarsi norėdamas įsiminti tai, ką mato. Kai vėl atsimerkė, Aila šypsojosi.

– Aš myliu tave, Jondalarai, ir taip stipriai tavęs geidžiu.

– O, Aila, man net skauda, kaip tavęs trokštu. Vis tiek tave beveik atidaviau. Kaip aš galėjau tai padaryti, kai šitaip tave myliu? – jis vėl ją bučiavo tvirtai apkabinęs, tarsi vis dar bijotų, kad gali prarasti. Ji įsikibo į jį su tokiu pačiu užsidegimu. Staiga nebeliko, ko laukti. Suėmęs abi jos krūtis atrišo jos diržą. Ji pakėlė šlaunis ir nusimovė pusilges vasarines kelnes, o jis atsisagstęs nusitraukė marškinius, nusispyrė apavą. Apkabinęs ją per liemenį Jondalaras padėjo galvą jai ant pilvo, paskui nusileido tarp kojų ir pabučiavo plaukuotą kauburėlį. Tada akimirkai sustojo, praskyrė jos kojas ir abiem rankom laikydamas ją atvertą žvelgė į gilias rausvas klostes tarsi į švelnius, drėgnus gėlės žiedlapius. Tada kaip bitė panėrė į juos ir ragavo. Ji suriko, išsirietė, kol jis tyrinėjo kiekvieną žiedlapį, kiekvieną klostę, kiekvieną raukšlę, kandžiojo, čiulpė, erzino, tiesiog puotavo teikdamas jai malonumą taip, kaip to troško tas ilgas, nesuskaičiuojamas dienas.

Tai buvo Aila. Tai buvo jo Aila. Tai buvo jos skonis, jos medus. Paties Jondalaro organas buvo kupinas karščio ir nekantravo. Jis norėjo palaukti, norėjo, kad tai tęstųsi, tačiau staiga ji nebegalėjo susilaikyti, kvėpavo sunkiai ir greitai, švokštė, aikčiojo, kvietė jį. Ji siekė jo, prisitraukė, o pasiekusi palydėjo į savo šiltą, gilų šulinį.

Slysdamas jis giliai atsiduso, leido savo vyriškumui judėti, kol moteris visiškai jį apglėbė. Tai buvo jo Aila. Tai buvo moteris, kuriai jis tiko, ta, kuri tiko jam, kuri priėmė jį visą. Jis akimirką stabtelėjo, mėgavosi gilaus apkabinimo prabanga. Šitaip su ja buvo nuo pat pirmojo karto ir kaskart vėliau. Kaip jam galėjo šauti į galvą ją atiduoti kitam vyrui? Motina tikriausiai sukūrė Ailą kaip tik jam, kad jis galėtų pagerbti ją visiškai, pradžiugintų ją savo malonumais. Tai jiems skirta.

Jis atsitraukė ir pajuto, kad ji veržiasi prie jo taip pat, kaip jis veržiasi prie jos. Jis vėl atsitraukė ir stūmė, vėl atgal ir vėl vidun. Jie niro vienas į kitą dar kartą, banga sukilo, pasiekė viršūnę ir sudužo virš jų, išleisdama virpantį džiugesį.

Poilsis buvo malonumų dalis. Ji mėgo po jų ant savęs jausti jo svorį. Jis niekada nebuvo sunkus. Paprastai jis atsikeldavo pirmas. Ji užuodė ant savęs jo kvapą ir tai vertė ją šypsotis, priminė apie malonumus, kuriais jie ką tik dalijosi. Ji niekada nejautė tokios pilnatvės kaip tada, kai jie baigdavo myluotis. Jis vis dar būdavo ten, jos viduje.

Jis mėgo po savimi jausti visą jos kūną. Tai buvo taip seniai, taip kvailai seniai. Ji jį mylėjo. Kaip ji vis dar galėjo jį mylėti po viso šito? Kaip jam taip galėjo pasisekti? Niekada, niekada daugiau jis jos nebepaleis.

Galiausiai jis atsitraukė, nusirito nuo Ailos ir jai nusišypsojo.

– Jondalarai?

– Taip?

– Eime paplaukioti. Upė netoli. Paplaukiokim, kaip buvome pratę slėnyje. Po to grįšime į Vilko stovyklą.

Jis atsisėdo greta jos ir nusišypsojo.

– Eime! – tarė jis, akimirksniu pašoko, tada padėjo atsistoti jai. Vilkas taip pat atsistojo vizgindamas uodegą.

– Taip, gali eiti su mumis, – tarė Aila, kai jie pakėlė savo daiktus ir patraukė prie upės. Vilkas nekantriai šuoliavo įkandin.

Jie paplaukiojo, nusiprausė ir upėje pažaidė su vilku. Arkliai pasiraičiojo žolėje, pasiganė ir pailsėjo. Visi jie buvo toli nuo minios. Aila su Jondalaru apsirengė. Jie jautėsi atsigavę ir išbadėję.

– Jondalarai? – atsistojusi prie arklių tarė Aila.

– Taip.

– Jokim dviese su Yhaha. Noriu jausti tave arti.

Visą kelią atgalios Aila galvojo, kaip viską pasakyti Ranekui. Ji to nelaukė. Stovykloje Ranekas jau nekantravo ir akivaizdžiai buvo nepatenkintas. Jis jos ieškojo. Visi kiti jau buvo pasiruošę to vakaro jungtuvėms – arba kaip svečiai, arba kaip dalyviai. Ranekas neapsidžiaugė matydamas, kad Aila su Jondalaru joja dviese su Yhaha, o Lenktynininkas kinkuoja iš paskos.

– Kur buvai? Jau turėjai būti apsirengusi.

– Turiu pasikalbėti su tavimi, Ranekai.

– Neturime laiko kalboms, – atsakė jis su paklaikusiu žvilgsniu akyse.

– Apgailestauju, Ranekai. Privalome pasikalbėti. Kur nors, kur būtume vieni.

Jam neliko nieko kita, tik sutikti. Pirmiausia Aila nuėjo į palapinę ir kažką išėmė iš savo kuprinės. Jie nuėjo šlaitu žemyn link upės, o paskui paėjėjo pakrante. Galiausiai Aila sustojo, įkišo ranką už tunikos ir išsitraukė raižytą moterį, persimainančią į paukštę. Tai buvo Muta, kurią jai išdrožė Ranekas.

– Turiu tai tau atiduoti, Ranekai, – tarė Aila, tiesdama figūrėlę jam.

Ranekas tarsi nudegintas atšoko.

– Ką nori pasakyt? Tu negali jos atiduoti. Jos tau reikia, kad galėtum sukurti židinį. Tau jos reikia mūsų jungtuvėms, – kalbėjo jis, o balsas išdavė kylančią paniką.

– Štai kodėl privalau ją atiduoti. Negaliu sukurti židinio su tavimi. Aš išeinu.

– Išeini? Negali išeiti, Aila. Pasižadėjai. Viskas paruošta. Jungtuvės šįvakar. Sakei, kad susijungsi su manimi. Aš myliu tave, Aila. Nejaugi nesupranti? Aš tave myliu, – panika Raneko balse kilo sulig kiekvienu teiginiu.

– Žinau, – švelniai tarė Aila. Sukrėtimas ir skausmas, atsispindintys jo akyse, ją žeidė. – Pasižadėjau, ir viskas paruošta. Deja, privalau išvykti.

– Kodėl? Kodėl dabar, taip staiga? – tarė Ranekas aukštu, kone prislopintu balsu.

– Todėl, kad dabar turiu išeiti. Geriausias laikas keliauti, o mūsų laukia ilga kelionė. Aš išeinu su Jondalaru. Aš jį myliu. Niekada nesilioviau jo mylėjusi. Maniau, jis nemyli...

– Kai manei, kad jis tavęs nemyli, tada ir aš buvau pakankamai geras? Tai štai kaip viskas buvo? – tarė Ranekas. – Visą mūsų kartu praleistą laiką tu svajojai, kad aš būčiau jis. Tu niekada manęs nemylėjai.

– Norėjau tave mylėti, Ranekai. Tu man patinki. Ne visada norėdavau Jondalaro, kai būdavau su tavimi. Ne vieną kartą padarei mane laimingą.

– Vis dėlto ne visada. Nebuvau pakankamai geras. Tu buvai tobula, tačiau aš ne visada buvau tobulas tau.

– Niekada neieškojau tobulumo, Ranekai. Aš jį myliu, Ranekai. Kiek ilgai mane mylėtum žinodamas, kad aš myliu kitą vyrą?

– Mylėčiau tave iki mirties, Aila, ir aname pasaulyje. Nejaugi nesupranti? Niekada nepamilsiu nieko taip, kaip myliu tave. Tu negali manęs palikti, – su ašaromis akyse maldavo tamsus, patrauklus menininkas; anksčiau jam neteko ko nors maldauti.

Aila jautė jo skausmą ir troško nors kiek jį sumažinti. Deja, ji negalėjo jam duoti vienintelio dalyko, kurio jis troško. Ji negalėjo jo mylėti taip, kaip myli Jondalarą.

– Apgailestauju, Ranekai. Prašau. Paimk Mutą, – ji vėl ištiesė figūrėlę.

– Pasilik sau! – sviedė jis sukaupęs visą pagiežą. – Gal aš tau ir nepakankamai geras, tačiau man tavęs nereikia. Čia aš galėsiu pasirinkti. Pirmyn, bėk su savo titnago dirbėju. Man nerūpi.

– Negaliu jos pasilikti, – tarė Aila ir padėjo Mutą ant žemės prie jo kojų. Tada nulenkė galvą ir apsisuko eiti.

Ji nuėjo atgal palei upę skaudančia širdimi. Ji žinojo, kokį skausmą sukėlė Ranekui. Nenorėjo šitaip baisiai jo užgauti. Jei būtų koks kitas būdas, būtų jį pasirinkusi. Ji vylėsi, kad daugiau niekada niekas nepamils jos taip, kad ji negalėtų atsakyti tokia pat meile.

– Aila! – šūktelėjo Ranekas. Ji atsisuko ir palaukė, kol jis prisivijo. – Kada išeini?

– Vos susikrausiu daiktus.

– Tai netiesa, tu žinai. Man rūpi, – jo veide buvo įsirėžę sielvartas ir skausmas. Ji norėjo pribėgti, paguosti jį, tačiau nedrįso jo drąsinti. – Visada žinojau, kad tu jį myli, nuo pat pradžių, – prisipažino jis. – O aš taip tave mylėjau, taip tavęs geidžiau, kad nenorėjau to pripažinti. Bandžiau save įtikinti, kad tu mane myli, ir vyliausi, kad bėgant laikui pamilsi iš tikrųjų.

– Ranekai, labai apgailestauju, – tarė ji. – Jei pirma nebūčiau pamilusi Jondalaro, būčiau pamilusi tave. Galėčiau būti su tavimi laiminga. Tu buvai man toks geras, visada vertei mane juoktis. Aš tikrai tave myliu, tu žinai. Ne taip, kaip tu trokšti, tačiau visada tave mylėsiu.

Jo juodos akys buvo kupinos sielvarto.

– Aš niekada nesiliausiu tavęs mylėjęs, Aila. Niekada tavęs nepamiršiu. Nusinešiu šitą meilę į kapą, – tarė Ranekas.

– Nesakyk taip! Tu nusipelnei didesnės laimės.

Jis nusijuokė karčiu, sunkiu juoku.

– Nesijaudink, Aila. Aš dar nepasirengęs tam kapui. Bent jau nepakankamai, kad leisčiau tam nutikti. Vieną dieną tikriausiai susijungsiu su kokia moterimi, sukursiu židinį, ji turės vaikų. Galbūt netgi ją mylėsiu. Vis dėlto nė viena moteris niekada nebus tokia kaip tu, ir niekada nejausiu kitai moteriai to, ką jaučiau tau. Žmogaus gyvenime taip gali nutikti tik kartą.

Jie patraukė atgalios.

– Ar tai bus Trisija? – pasiteiravo Aila. – Ji tave myli.

Ranekas linktelėjo.

– Galbūt. Jei ji manęs norės. Dabar, kai turi sūnų, kiti vyrai jos dar labiau norės. O ir anksčiau ji turėjo daugybę pasiūlymų.

Aila sustojo ir pažvelgė į Raneką.

– Manau, Trisija tave paims. Dabar ji įskaudinta, tačiau tik todėl, kad labai stipriai tave myli. Tau reikia dar šį tą žinoti. Jos sūnus, Ralevas, yra tavo sūnus, Ranekai.

– Nori pasakyt, mano dvasios sūnus? – Ranekas susiraukė. – Tikriausiai tu teisi.

– Ne, noriu pasakyt, kad ne tavo dvasios sūnus. Turiu omeny, Ralevas yra tavo sūnus, Ranekai. Jis yra sūnus iš tavo kūno, tavo syvų. Ralevas yra tavo sūnus lygiai tiek pat, kiek jis yra Trisijos sūnus. Tu pasėjai jį augti jos viduje, kai dalijaisi malonumais.

– Iš kur žinai, kad aš su ja dalijausi malonumais? – kiek sutriko Ranekas. – Praėjusiais metais ji buvo raudonpadė ir labai tam atsidavusi.

– Žinau todėl, kad gimė Ralevas, o jis yra tavo sūnus. Šitaip prasideda visa gyvybė. Štai kodėl malonumais pagerbiame Motiną. Tai gyvybės pradžia, Ranekai. Žinau tai. Prisiekiu tau, tai tiesa, ir šitos priesaikos negalima sulaužyti, – tarė Aila.

Ranekas susitelkęs suraukė antakius. Tai buvo keista nauja mintis. Moterys yra motinos. Jos gimdo vaikus, dukteris ir sūnus. Kaip gali vyras turėti sūnų? Ar gali Ralevas būti jo sūnus? Na, jei Aila taip sakė, turi taip būti. Ji nešioja Mutos esmę. Ji yra dvasios moteris. Ji gali būti netgi Didžiosios Motinos Žemės įsikūnijimas.

Jondalaras vėl patikrino kuprines, tada atsivedė Lenktynininką. Aila su visais atsisveikino. Yhaha buvo apkrauta ir kantriai laukė, tačiau Vilkas susijaudinęs bėgiojo tarp jųdviejų, suprasdamas, kad kažkas vyksta.

Ailai buvo sunku palikti mylimus žmones, kai ji buvo išvaryta iš genties. Tuomet ji pasirinkimo neturėjo. Dabar, savo noru atsisveikindama su žmonėmis, kuriuos pamilo Liūto stovykloje, ji suprato, kad daugiau jų nebepamatys. Tai buvo dar sunkiau. Tą dieną ji jau išverkė tiek ašarų, kad stebėjosi, iš kur jų dar atsiranda. Ji pravirkdavo kaskart, kai apkabindavo naujai atrastą ir taip greitai paliekamą draugą.

– Talutai, – sriūbavo ji, apsikabinusi dičkį raudonplaukį vadą, – ar kada minėjau, kad tik dėl tavo juoko nusprendžiau pas jus paviešėti? Aš taip bijojau kitų, kad buvau pasiruošusi šuoliais lėkti atgal į slėnį, kol neišgirdau tavęs juokiantis.

– Tu mane pravirkdysi, Aila. Nenoriu, kad iškeliautum.

– Aš jau verkiu, – tarė Latija. – Aš irgi nenoriu, kad tu iškeliautum. Prisimeni tą pirmą kartą, kai leidai man paliesti Lenktynininką?

– Aš prisimenu, kai ji leido Raidagui joti ant Yhaha, – pastebėjo Nezė. – Man regis, tai buvo laimingiausia diena jo gyvenime.

– Aš pasiilgsiu arklių, – įsikibusi į Ailą aimanavo Latija.

– Gal kurią dieną prasimanysi savo mažą arkliuką, Latija, – pastebėjo Aila.

– Ir aš pasiilgsiu arklių, – įsiterpė Rugija.

Aila ją pakėlė ir tvirtai apkabino.

– Tada galbūt ir tu turėsi mažą arkliuką.

– O, Neze, – pravirko Aila, – kaip galiu tau už viską atsidėkoti? Žinai, visai maža netekau motinos, tačiau man labai sekėsi. Turėjau dvi motinas, kurios ją pakeitė. Iza pasirūpino manimi vaikystėje, tačiau tu buvai ta motina, kurios man reikėjo, kad tapčiau moterimi.

– Paimk, – tarė Nezė, tiesdama jai ryšulėlį ir stengdamasi nepasiduoti ašaroms. – Tai tavo jungtuvių tunika. Noriu, kad ją turėtum, kai jungsiesi su Jondalaru. Jis taip pat man kaip sūnus. O tu mano duktė.

Aila vėl apkabino Nezę, tada atsigręžė į jos išstypusį, augalotą sūnų. Danugas ją apglėbė visai nesivaržydamas. Ji jautė vyrišką jo jėgą, jo kūno šilumą, o akimirką – ir traukos kibirkštį, kai jis sušnibždėjo jai į ausį:

– Norėjau, kad būtum mano raudonpadė.

Ji atsitraukė ir nusišypsojo.

– Danugai! Tu taip suvyriškėjai! Norėčiau pasilikti ir pamatyti, kaip tu tampi antruoju Talutu.

– Galbūt, kai būsiu vyresnis, leisiuosi į ilgą kelionę ir ateisiu tavęs aplankyti!

Paskui ji apkabino Vaimezą ir pasidairė Raneko. Jo nebuvo matyti.

– Apgailestauju, Vaimezai, – tarė ji.

– Ir aš apgailestauju. Norėjau, kad pasiliktum su mumis. Norėjau pamatyti, kokius vaikus tu pagimdysi prie jo židinio. Vis dėlto Jondalaras puikus vyras. Tegu kelionėje Motina jums šypsosi.

Aila iš Tronijos rankų paėmė Hatalą ir apsidžiaugė, kai jis sukikeno. Tada Manuvas pakėlė Nuviją.

– Ji čia yra tik tavo dėka. Niekada to nepamiršiu, nepamirš ir ji, – tarė Manuvas. Aila apkabino jį, paskui Tronįą ir Torneką.

Frebekas laikė Bektiją, o Aila atsisveikinėjo su Fralija ir berniukais. Tada ji apkabino Krosiją. Iš pradžių senoji laikėsi kietai, nors Aila jautė, kad ji virpa. Paskui senoji Krosija tvirtai apkabino jaunąją moterį ir jos akyse sužvilgo ašaros.

– Neužmiršk, kaip gaminama balta oda, – nurodė ji.

– Nepamiršiu, gabenuosi tuniką, – tarė Aila, paskui šelmiškai šypsodamasi pridūrė: – Krosija, privalai prisiminti – niekada nežaisk kauliukais su mamuto židinio nariu.

Krosija nustebusi į ją dirstelėjo, o paskui sukikeno. Aila atsisuko į Frebeką. Prie jų priėjo Vilkas, ir Frebekas pakasė jam už ausų.

– Pasiilgsiu šito žvėries, – pasakė jis.

– O šitas žvėris, – atsakė Aila, – pasiilgs tavęs!

– Ir tavęs pasiilgsiu, Aila, – pridūrė Frebekas.

Aila pasijuto suspausta žmonių iš tauro židinio, nes ją apsupo visi vaikai ir Barzekas. Taip pat su savo moterimi čia buvo Tarnegas. Digija su Branagu kiek palaukė, o paskui abi jaunos moterys puolė viena kitai į glėbį vėl plūsdamos ašaromis.

– Tam tikra prasme su tavimi sunkiausia atsisveikinti, Digija, – tarė Aila. – Niekada neturėjau tokios draugės, kuri būtų mano amžiaus ir mane suprastų.

– Žinau, Aila. Negaliu patikėti, kad tu išvyksti. Kaip dabar mudvi sužinosim, kuri pirma susilaukė kūdikio?

Aila atsitraukė ir kritiškai nužvelgė Digiją, tada nusišypsojo.

– Tu. Tu jau laukiesi.

– Man irgi taip pasirodė. Tikrai taip manai?

– Taip. Esu tikra.

Aila pastebėjo, kad greta Tulijos stovi Vinsavekas. Ji švelniai brūkštelėjo jo tatuiruotą skruostą.

– Tu mane nustebinai, – tarė jis. – Nesupratau, kad jis bus tas vienintelis. Na, visi turime silpnybių, – jis supratingai pažvelgė į Tuliją.

Vinsavekui buvo nemalonu, kad jis taip neteisingai įvertino padėtį, visiškai neatsižvelgė į aukštą šviesiaplaukį. Jis kiek pyktelėjo ant Tulijos, kad ji priėmė jo vienodus gintaro gabalus suprasdama, kad mažai tikėtina, jog jis gaus tai, dėl ko derasi. Vinsavekas ignoravo faktą, kad pats ją spaudė. Jis

ėmė svaidyti apgalvotas užuominas, neva ji priėmusi gintarus dėl silpnybės ir nesumokėjusi tikrosios jų vertės. Kadangi tai buvo lyg ir dovana, ji negalėjo jų grąžinti. Vyras stengėsi nuostolius išlyginti kandžiomis pastabomis.

Tulija, prieš eidama prie Ailos, žvilgsniu nudelbė Vinsaveką. Įsitikinusi, kad jis viską stebi, ji šiltai ir nuoširdžiai apkabino jaunąją moterį.

– Turiu tau šį tą. Esu tikra, visi sutiks, kad jie puikiai tau tinka, – tarė Tulija ir į Ailos delną įspraudė du nuostabius, vienodus gintaro gabalus. – Jie tiks prie tavo tuoktuvių tunikos. Pagalvok, gal norėtum nešioti juos ausyse.

– O, Tulija, – apsidžiaugė Aila. – Šito jau per daug. Jie tokie gražūs!

– Ne per daug, Aila. Jie buvo skirti tau, – tarė Tulija, triumfuojančiai žvelgdama į Vinsaveką.

Aila pastebėjo, kad Barzekas taip pat šypsosi, o Nezė pritariamai linguoja galva.

Jondalarui taip pat buvo sunku palikti Liūto stovyklą. Šie žmonės priėmė jį maloniai, jis pamažu visus pamilo. Daugelis atsisveikinimų buvo verksmingi. Paskiausiai jis kalbėjosi su Mamuta. Jie apsikabino ir pasitrynė skruostais, tada prie jų priėjo Aila.

– Noriu tau padėkoti, – tarė Jondalaras. – Manau, nuo pat pradžių supratai, kad man skirta sunki pamoka, – senasis šamanas linktelėjo, o Jondalaras kalbėjo toliau: – Iš tavęs ir iš mamutojų daug išmokau. Išmokau atskirti, kas turi prasmę, o kas yra paviršutiniška, perpratau savo meilės Ailai gelmes. Daugiau nebeturiu suvaržymų. Stovėsiu greta jos prieš savo pikčiausius priešus ir geriausius draugus.

– Dabar pasakysiu tau dar šį tą, ką turėtum žinoti, Jondalarai, – tarė Mamuta. – Nuo pat pradžių supratau, kad jai lemta būti su tavimi. Kai išsiveržė ugnikalnis, žinojau, kad netrukus ji su tavimi išvyks. Atmink štai ką: Ailai skirta kur kas daugiau, nei kitiems atrodo. Ją pasirinko Motina, jos gyvenime bus daug iššūkių, taip pat ir tavajame. Jai reikės tavo apsaugos ir stiprybės, kurią suteiks tavo meilė. Štai kodėl turėjai išmokti šitą pamoką. Niekada nelengva būti išrinktuoju, tačiau visada būna ir didžiulės naudos. Pasirūpink ja, Jondalarai. Juk žinai, kad kai ji rūpinasi kitais, pamiršta pasirūpinti savimi.

Jondalaras linktelėjo, o Aila apkabino senolį šypsodamasi, nors akys ašarojo.

– Norėčiau, kad Raidagas būtų čia. Man taip jo trūksta. Aš taip pat išmokau savo pamokas. Norėjau grįžti savo sūnaus, tačiau Raidagas mane pamokė, kad privalau leisti Durkui gyventi savo gyvenimą. Kaip galiu už viską atsidėkoti, Mamuta?

– Nereikia jokių padėkų, Aila. Mūsų keliams buvo lemta susikirsti. Pats nežinodamas aš tavęs laukiau, o tu, dukra, suteikei man daug džiaugsmo. Tau nebuvo skirta grįžti Durko. Jis buvo tavo dovana genčiai. Vaikai visada yra džiaugsmas, tačiau ir skausmas. Ir jie visi turi gyventi savo gyvenimą. Netgi Muta leidžia savo vaikams vieną dieną pasukti savo keliu. Aš bijau dėl mūsų, jei mes kada ją apleisim. Jei pamiršime gerbti savo Didžiąją Motiną Žemę, ji mūsų nebelaimins ir mums nebeteiks savo dovanų.

Aila su Jondalaru užsėdo ant arklių, pamojavo žmonėms, paskutinį kartą su visais atsisveikino. Dauguma iš stovyklavietės atėjo palinkėti jiems geros kelionės. Jiems pajudėjus Aila vis dar dairėsi vieno žmogaus, tačiau Ranekas jau buvo su ja atsisveikinęs, o ištverti viešesnio pasirodymo nebūtų pajėgęs.

Galiausiai pradėjusi leistis taku Aila jį pamatė, stovintį atskirai nuo visų. Su dideliu dvasios sunkumu ji sustojo ir jam pamojavo.

Ranekas pamojo atsakydamas. Vienoje rankoje prie krūtinės jis gniaužė gabalėlį mamuto kaulo, išdrožinėtą moters-paukštės figūrą. Į kiekvieną įrėžą, į kiekvieną linkį jis su meile liejo savo estetiškos ir jautrios sielos viltis. Drožinėjo figūrėlę Ailai, tikėdamasis kerais pritraukti ją prie savo židinio. Jis vylėsi besijuokiančiomis akimis ir kibirkščiuojančia išmintimi pakerėti jos širdį. Dabar, kai talentingas, žavus, puikiu humoro jausmu apdovanotas menininkas stebėjo nujojančią savo mylimą moterį, jokia šypsena nedabino jo veido, o besijuokiančios juodos akys buvo sklidinos ašarų.

Auel, Jean M.
Au25 Pirmykštė moteris : Mamutų medžiotojai : romanas / Jean Marie Auel ; iš anglų kalbos vertė Giedrė Tartėnienė. – Kaunas : Obuolys [i.e. MEDIA INCOGNITO, 2013]. – 749, [2] p.

Trečioji serijos „Žemės vaikai" knyga

ISBN 978-609-403-609-5

Tai jau trečioji užburiančio pasakojimo apie priešistorinę moterį Ailą dalis. Kartu su ištikimuoju Jondalaru ir prijaukintais gyvūnais jauna kromanjoniečių moteris iškeliauja ieškoti savo gentainių. Netrukus likimas suveda su medžiotojais mamutojais. Ši pažintis atveria naujas erdves mokytis, bendrauti ir... mylėti.

UDK 821.111(73)-31

Jean M. Auel
PIRMYKŠTĖ MOTERIS
MAMUTŲ MEDŽIOTOJAI

Iš anglų kalbos vertė *Giedrė Tartėnienė*
Redagavo *Jūratė Šamelienė*
Tekstą tvarkė *Erika Merkytė-Švarcienė*
Viršelį kūrė *Andrius Morkeliūnas*
Viršelį piešė *Tania Rex*
Maketavo *Daiva Širvaitienė*

47 sp. l. Užsakymas Nr.
Išleido OBUOLYS®
(OBUOLYS yra registruotas leidybinis ženklas,
kurį pagal sutartį naudoja UAB MEDIA INCOGNITO)
Butrimonių g. 9, LT-50220 Kaunas
knygos@obuolys.lt | www.obuolys.lt

Spausdino Printing House Skleniarz,
3d Bolesława Czerwińskiego Str., Kraków 31-319, Poland,
fax: (+48) 12 637 80 02

Kur pasuks karšta širdis: prie jaukaus genties ugniakuro ar į mylimojo krašto nežinomybę...

iema arklių slėnyje prabėgo nepastebimai. Aila išmoko išlikti viena, prisijaukino liūtą ir kumelę, išmoko šaudyti lanku, meistriškai įkurti ugnį, bet nenumaldė troškimo surasti Kitus, savuosius. Su likimo atsiųstu mylimuoju Jondalaru, šviesiaplaukiu gražuoliu, kurį išgelbėjo nuo mirties ir išgydė, moteris iškeliauja ieškoti žmonių. Jie susitinka su mamutojais, mamutų medžiotojais, žmonėmis iš kitos giminės. Gentis, pakerėta jos nepaprasto gebėjimo „susikalbėti" su gyvuliais ir medžioklės įgūdžių, priima svečius prie savo židinio. Nors tenka pratintis prie keistų papročių ir naujos kalbos, ausiai neįprasto klegesio, Aila susiranda pirmąją draugę, genties priglaustas maišytas kaip ir jos sūnus, vaikas skausmingai primena praeitį, o žavus juodaodis raižytojas Ranekas kelia naujus nepatirtus jausmus. Trauka, kurią jam jaučia, įplieskia baisų Jondalaro pavydą. Ledinę žiemą jauna moteris praleidžia neapsispręsdama, su kuriuo likti. Artėja pavasarinė mamutų medžioklė ir Ailai tenka rinktis gyvenimo draugą ir likimą: įsikurti prie Raneko židinio ar traukti su Jondalaru į nežinomą kraštą...

Jean Marie Auel (g. 1936) – Amerikoje gimusi rašytoja, pakerėjusi pasaulį *Žemės vaikų* saga. Mintis parašyti trumpą apysaką apie vienišą kromanjoniečių moterį neandertaliečių gentyje toptelėjo jau sulaukus keturiasdešimties, užauginus penkis vaikus. Jean sėdo rašyti tokią knygą, kokias mėgo pati – įtraukiančias, suteikiančias žinių. Kad atvertų langą į pirmykščių žmonių pasaulį, J. Auel išstudijavo visą įmanomą archeologinę medžiagą, dalyvavo išlikimo kursuose, mokėsi primityviųjų amatų, gydymo vaistažolėmis. Rezultatas – šešios knygos, pelniusios pasaulio archeologų, antropologų ir paleontologų pagarbą. Tačiau milijonus skaitytojų visame pasaulyje sužavėjo ne tik įtikimas Europos priešistorės vaizdas, bet ir jaudinantis pasakojimas apie tarpusavio santykius, meilės ribas ir moterį, kurios rankose atsidūrė žmonijos likimas.

ISBN 978-609-403-609-5

